

KILE JWUMPE SEMEŋI JWUMPE NINTANMPE

Supyire Sénoufo New Testament

Contents

Dinyeņi šiņkanni sémeņi pi maha u pyi Zhenēzi	1
Uruti	69
Macwo Jwumpe Nintanmpe Jwuņkanni	73
Marika Jwumpe Nintanmpe Jwuņkanni	127
Luka Jwumpe Nintanmpe Jwuņkanni	161
Yuhana Jwumpe Nintanmpe Jwuņkanni	219
Yesu Tunntunmpii Kapyiņkii Semēņi	259
Letereņi Poli à tun Ķrōmu dānafeebil'á ke	313
Poli à letereņi niņcyiņi ņgemu kan Kōrenti kānhe dānafeebil'á ke	336
Poli à letereņi šōnwuņi ņgemu kan Kōrenti kānhe dānafeebil'á ke	360
Letereņi Poli à tun Galati kūluni dānafeebil'á ke	375
Letereņi Poli à tun Efese kānhe dānafeebil'á ke	384
Letereņi Poli à tun Filipi kānhe dānafeebil'á ke	392
Letereņi Poli à tun Kōlōsi kānhe dānafeebil'á ke	398
Poli à letereņi niņcyiņi ņgemu tun Tesaloniki kānhe dānafeebil'á ke	403
Poli à letereņi šōnwuņi ņgemu tun Tesaloniki kānhe dānafeebil'á ke	408
Poli à letereņi niņcyiņi ņgemu tun Timōti á ke	411
Poli à letereņi šōnwuņi ņgemu tun Timōti á ke	418
Letereņi Poli à tun Titi á ke	423
Letereņi Poli à tun Filemō á ke	426
Letereņi u à tun Eburu šiinbil'á ke	428
Letereņi Yakuba à tun dānafeebil'á ke	446
Pyeri letereņi niņcyiņi	452
Pyeri letereņi šōnwuņi	459
Yuhana letereņi niņcyiņi	463
Yuhana letereņi šōnwuņi	469
Yuhana letereņi tanrewuņi	470
Zhude letereņi	471
Kacyeņkii sémeņi	473

KILE JWUMPE SEMEŊI JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41

ISBN: 978-1-5313-0596-3

Dipnyeɲi šiɲkanni sémeɲi pi maha u pyi Zhenezi

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sémeɲi funɲo jwumpe e ke*

Ɔge sémeɲi u nye Kile Jwumpe Sémpii puni nɲɲɲiɲi. U mege nye Zhenezi, kuru mege ɲwɔɔ ku nye: «tasiige». Uru sémeɲi meg'à le tasiige, ɲaha na ye u na yu dipnyeɲi tasiige ná sùpyaɲi nɲɲɲiɲi ná *Izirayeli shiinbii šiɲkanni kyaa na.

Uru sémeɲi na yu kabwɔhii shuunni kyaa na. Mà lwɔ kuni 1 na mà sà nɔ 11 wuuni na, kuru cyage na yu dipnyeɲi ná u funɲo yaayi puni šiɲkanni kyaa na, mu à jwo sùpyaɲi nɲɲɲiɲi kani ná kapiini jyerɲkanni dipnyeɲi i. Sùpyire kapegigii ɲyahaɲi kurugo, Kile à jwo na uru sí mú-nayaayi puni shi bò ná lùbwɔh'e. Ɔka u à Nuhu shwɔ lire lùbwooni kakyaare na, ɲaha na ye u mpyi a tɛi.

Mà lwɔ kuni 12 wuuni na mà sà nɔ sémeɲi takwɔge na, kuru cyage na yu *Ibirayima ná u tùluge shiinbii kyaa na, ná pire pi nye Izirayeli shiinbii, pire mpi-imu cye kurugo, Kile à jwo na uru sí jwɔ le ɲɲɲe sùpyishɲi pun'à ke. Uru sémeɲi mú à li cyèe na Kile u nye Kafooni, u ɲyii wuuni li nye sùpyire shɲi puni si dá uru na Ibirayima fiige. U à dá Kile na, ka Kile sí u pyi u cevoo maa tunmbyaara le ná u ná u tùluge e.

TUNMBYAARE na nye mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nye me cevee shuunni shwɔhɔl'e; yii maha ɲkâa yiy'à na yii à pyi cɛnmpyii, lire nye me shinnuu, na yii wà si kapii pyi u sanɲi na me, fo kacɛnɲkii kanni.

Kile dipnye yaanɲkanni

1 Dipnye tasiige e, Kile à ɲɲɲiɲi ná ɲɲɲe dá. ²Ɔɲɲe yyaha baa woge ɲɲɲage ku mpyi. Lùbwɔɔ ná numpini mpyi ku cyeyi puni i. *Kile Munaani sí

mpyi na mpéele kuru lùbwɔhe ɲɲɲiɲi na.

³Ka Kile si jwo: «Bèenmpe pu fworɔ» ka bèenmpe si fworɔ. ⁴Kile à bèenmpe ɲya p'à ɲwɔ, ka u u pu ná numpini láha yiye na. ⁵Maa bèenmpe mege le canɲke, maa numpini mege le numpilage. Ka numpilage si wwɔ, ka ɲyège si múgo, ka kuru si mpyi canɲɲiige.

⁶Ɔnye ka Kile si nùr'a jwo: «Lwɔhe ku taa, laaga ku pyi ku shwɔhɔl'e.» ⁷Maa kuru laage yaa, mà tɛg'a ɲɲɲe lwɔhe ná ɲɲɲiɲi lwɔhe láha yiye na. Ka lire si mpyi li jwuɲkanni na. ⁸Ka Kile si kuru laage mege le ɲɲɲiɲi. Ka numpilage si wwɔ, ka ɲyège si múgo, ka kuru si mpyi canzhɔnwoge.

⁹Ɔnye ka Kile si nùr'a jwo: «Ɔɲɲiɲi ɲwɔɔ lwɔhe ku bínni cyaga ɲɲɲi i, cyage sanɲke ku pyi tawaga.» Ka lire si mpyi li jwuɲkanni na. ¹⁰Ka u u tawage mege le ɲɲɲe, lwɔh'à bínni cyage ɲkemu i ke, maa kuru mege le suumpe lwɔhe. Maa lire ɲya l'à ɲwɔ.

¹¹Ɔnye ka Kile si jwo na yaayi shɲi puni yi fyɲ ɲɲɲe na, sùmaɲi ná cire, yi i yasere pyi yi tàanna ná yi shɲi i. Ka lire si mpyi li jwuɲkanni na. ¹²Ka yaayi shɲi puni si fyɲ ɲɲɲe na, sùmaɲi ná cire, maa yasere pyi mà tàanna ná yi shɲi i. Ka Kile si lire ɲya l'à ɲwɔ. ¹³Ka numpilage si wwɔ, ka ɲyège si múgo, ka kuru si mpyi canntanrawoge.

¹⁴Ɔnye ka Kile si nùr'a jwo na bèenmpe yaayi yi pyi ɲɲɲiɲi na, yi i canɲke ná numpilage tɛgeni láha. Yire yi pyi tàafyee mpiimu pi sí raa katáangii ná canyi ná yyeegii cyère ke. ¹⁵Yire yaayi yi pyi ɲɲɲiɲi na, yi raa bèenmpe tɛrige ɲɲɲe na. Ka lire si mpyi li jwuɲkanni na. ¹⁶Ka Kile si bèenmpe yaaya nimbwoyo shuunni yaa. Maa yi puni nimbwɔhe yaha canɲke ɲɲɲo na, maa nimbileni yaha numpilage ɲɲɲo na. Maa wɔrigii mú yaa. ¹⁷Kile à yire yaayi yaha ɲɲɲiɲi na, bà yi si mpyi s'a bèenmpe

kaan jìŋke na me. ¹⁸ Maa yi tìŋe canŋke ná numpilage jùŋɔ na, bà yi si mpyi si numpini ná bɛenmpe tɛgeni láha yiye na me. Ka Kile si lire nya l'à jwɔ. ¹⁹ Ka numpilage si wwɔ, ka nyɛge si múgo, ka kuru si mpyi cansicyere woge.

²⁰ Nye ka Kile si núr'a jwo: «Nyii yaayi yi nyaha teetee lwohe e, saŋcyɛnre mú ti yíri t'a mpéele njaampe e.» ²¹ Maa lwohe nyii yaayi nimbwoyi ná lwohe nyii yaayi shiŋi sanŋi puni yaa teetee, maa yi pyi yi nyaha yi tàanna ná yi shiŋi puni i. Maa saŋcyɛnre yaa mú mà tàanna ná ti shiŋi i. Maa lire nya l'à jwɔ. ²² Kile à jwó le y'a, maa jwo yi si teetee yi i su-umpe lwohe jɛ. Maa jwo na saŋcyɛnre mú ti nyaha jìŋke na. ²³ Ka numpilage si wwɔ, ka nyɛge si múgo, ka kuru si mpyi canŋkanjuro woge.

²⁴ Nye ka Kile si núr'a jwo jìŋke ku jɛ nyii yaayi shiŋi puni na, mu à jwo yatɔɔre, jìŋke yafiliyi, ná sige yaare, yi puni ná yi shiŋi. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ²⁵ Ka Kile si sige yaare yaa ti shiŋi puni, maa yatɔɔre yaa ti shiŋi puni, maa jìŋke yafiliyi yaa yi shiŋi puni mú. Ka u u lire nya l'à jwɔ.

²⁶ Cyire puni jwɔhɔ na, Kile à jwo: «Nye nume, wuu sùpyanji yaa wuye fiige, u u mpyi wuu málwɔɔ. Bà u si mpyi si mpyi fyaabii puni jùŋɔ na, si mpyi saŋcyɛnre jùŋɔ na, si mpyi yatɔɔre jùŋɔ na, si mpyi jìŋke ná ku jùŋɔ yafiliyi puni jùŋɔ na me.»

²⁷ Ka Kile si sùpyanji yaa uye málwɔɔ. U à u yaa u yabilinji fiige. Maa u yaa nɔ ná ceewe.

²⁸ Ka Kile si jwó le pi na, maa jwo: «Yii si, yii jìŋke jɛ, yii i ntɛen ku jùŋɔ na. Yii i mpyi fyaabii ná saŋcyɛnre ná nyii yaaga maha nyii yaaga ku nye jìŋke na ke, yire jùŋɔ na.»

²⁹ Nye ka Kile si núr'a jwo: «Yii wíi. Mii à jìŋke sùmanji shiŋi puni ná cire shiŋi puni yaseere kan yii á, yi pyi yii yalyíre. ³⁰ Mii à nyepuruge (nyapuruge)*

ná wyempuruyi puni kan sige yaare ná yatɔɔre ná saŋcyɛn'r'á, yire si mpyi ti yalyíre.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na. ³¹ Ka Kile si li nya na uru kapyi-inkii pun'l'à jwɔ sɛe sèl'e. Ka numpilage si wwɔ, ka nyɛge si múgo, ka kuru si mpyi canbaani woge.

2 Nye nìnyinji ná jìŋke ná yi funŋɔ yaayi pun'à yal'a kwɔ amuni. ² Kile à kwɔ u báaraŋi puni na ke, ka u u ɲɔ canŋke baashɔnwoge e. ³ Puru ɲɔmpe kurugo, u à báraga le canŋke baashɔnwoge e, maa kuru pyi u wogo, ka kuru canŋke si kuye wwú canyi sanŋi i.

⁴ Nye nìnyinji ná jìŋke yaanŋkanni l'à pyi lire.

Adama ná Awa kani

Nye tɛni i Kafoonji Kile à nìnyinji ná jìŋke yaa ke, ⁵ cige mpyi na sàha ɲkwɔ a fyín jìŋke na me, sùma mú mpyi na sàha ɲkwɔ a fyín me, jaha na ye Kafoonji Kile mpyi na sàha zàŋha cyán me. Sùpya mú mpyi jìŋke na si ɲkwɔ raa ku fàa me. ⁶ Kàŋkuraŋɔ* mpyi maha fwore jìŋke e, maha mpyi lwohɔ na ku puni lwúu.

⁷ Ka Kafoonji Kile si jìŋke pwoore tà lwó mà tɛg'a nòŋi* cyeere yaa. Lire kàntugo, ka u u shiŋi kafeɛge fwɔ a le u mú-nawyiini i, ka tire cyeere si mpyi nyii yaaga.

⁸ Ka Kafoonji Kile si cikɔɔɔ yaa Edeni kini canŋa fworompe e, nàŋi u à yaa ke, maa uru yaha wani. ⁹ Maa ciyi shiŋi puni pyi y'à fyín jìŋke na, cire nisinante ntemu yaseere t'à táan ke. Maa shiŋi cige yaha cire puni ɲiŋke e, ná cige ɲkemu ku maha sùpyanji pyi u à kacɛnni cɛ a wwú kapiini i ke.

¹⁰ Baŋi wà lwohɔ mpyi na fwu na fwore Edeni kini i, kuru ku mpyi na fwu cire jwɔh'i, wani u mpyi a táa baŋkenyi sicyɛere. ¹¹ Baŋkenke ɲiŋcyi-ige mege nye Pishɔn, kuru na fwu na ntùuli Kyavila kini puni funŋke e. Sɛɛŋji na nye lire kini i. ¹² Uru sɛɛŋji nye

seɛnɲi yabili biliŋi. Sɪnme nùguntanga wumɔ mú na ntaa wani, pu mege nye bideliyɔmu, ná lulushiŋi wà, u mege nye onikisi. ¹³ Baŋkenke shɔnwoge mege nye Gikyɔn, kuru na fwu na ntùuli Kushi kɪni puni funŋke e. ¹⁴ Baŋkenke tanrawoge mege nye Tigiri. Kuru na fwu Asiri kɪni canŋafyinmpe e. Sicyerewoge mege nye Efirati.

¹⁵ Nye ka Kafoonji Kile si sùpyaŋi yaha Edeni cikɔge e, ur'à ku fàa, u s'a ku kàanmucaa. ¹⁶ Maa yi jwo u á: «Mu sí n-jà raa nte cire puni yasɛere lyí, ¹⁷ ŋka mu aha bú kapiini ná kacɛnni nɛɛŋi cige yasɛere tà lyí canŋke ŋkemu i ke, mu sí n-sii n-kwú.»

¹⁸ Nye lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si jwo: «Nàŋi u kwôro uye niŋkin, lire nye a nɔwɔ mɛ. Mii sí tegefɔo yaa u á ŋgemu u sí n-yaa ná u e ke.» ¹⁹ Kafoonji Kile mpyi a pwoore tà lwɔ mà tɛg'a sige yaare ná saŋcyɛɛnre puni yaa, nye, maa ti puni yaha sùpyaŋi taan, maa u kàanmucya, pyiŋkanni na u sí ti meyi le ke, mege maha mege u à le ti mú niŋkin niŋkin na ke, yire meyi y'à pyi ti meyi. ²⁰ Nàŋi mpyi a meyi le yatɔore puni na, maa meyi le saŋcyɛɛnre puni na, maa meyi le sige yaare puni na, mà li ta yire yaayi puni i u mpyi a tegefɔo ta uye na, ŋgemu u sí n-yaa ná u e mɛ.

²¹ Nye ka Kafoonji Kile si nàŋi ŋɔn'a cùnnɔ. Mà u yaha puru ŋɔɔmpe na, ka u u u bèɛncibileni là niŋkin wwú, maa kyambyimpe pà tɛg'a lire wyiini tò. ²² Lire bèɛncibileni, Kafoonji Kile à yaa ceewe, mà kan nàŋ'á. ²³ Tèni i nàŋ'á ceɛŋi nɔya ke, ka u funntangawuŋi si jwo «Anhaan, numɛ sa, mii shiŋi u ŋge. U kaciŋ'á fworɔ mii kaciŋi i. U cyeer'á fworɔ mii cyeere e. U mege sí n-le ceewe,

Naha na ye u à fworɔ nàŋi i*.»

²⁴ Lire kurugo nàŋi sí u tuŋi ná u nuŋi yaha si mpwɔ u cwoŋi na, pi mú shuunni si mpyi shin niŋkin†. ²⁵ Nàŋi ná ceɛŋi cípyire wuu pi mpyi. Ŋka wà nye a mpyi a cwɔnɔ ná w'e mɛ.

Nàŋi ná u cwoŋ'á Kile nɔwɔmɛɛni yaha

3 Nye Kafoonji Kile mpyi a sige yaare ntemu yaa ke, wwòŋi u mpyi a cyíge tire puni na. Canŋka, ka wwòŋi si jwo ceɛŋ'á: «Sèe wi na Kile à jwo, yii àha ŋkwɔ cikɔge cire yasɛere tà lyí mà?» ² Ka ceɛŋi si jwo: «Wuu sí n-jà cikɔge cire yasɛere lyí yoo!» ³ Ŋka cige ku nye cikɔge niŋke e ke, Kile à jwo wuu àha kuru woore lyí mɛ, na wuu bá ká n-sii n-bwɔn ti na mɛ, na lire ká mpyi, wuu sí n-kwú!» ⁴ Ka wwòŋi si jwo ceɛŋ'á: «Sèe bà mɛ, yii sì n-sii n-kwú mɛ!» ⁵ Kile à yire jwo, naha na ye u à cè yii aha kure cige yasɛere tà lyí canŋke ŋkemu i ke, yii sí n-pyi uru Kile yabiliŋi fiige, yii nyiigii sí múgo, yii sí kacɛnni cè n-wwú kapiini i.»

⁶ Nye ka ceɛŋi si li nɔya na ŋke cige yasɛere sí n-táan sèl'e, ti lem'à nɔwɔ, ti mú sí n-jà sùpya yákili múgo, si mu pyi kacɛŋe. Ka u u tà kwɔn a lyí, maa tà kan u poon'á, u à lyí, uru na mpyi wani ná u e. ⁷ Pi à tire lyí ke, ka pi i piye pyiŋkanni nɔya, maa nɛɛ na pire cípyire wuu pi nye. Ka pi i ntashan cige weŋyi yà kwɔn a tutu mà le piye na.

Kile à laŋaŋke ŋkemu cyán nàŋi ná u cwoŋi ná wwòŋi na ke

⁸ Nye yàkoŋke, nàŋi ná ceɛŋ'á Kafoonji Kile tùnmpe lógo, u u uye jaare cikɔge e ke, ka pi i fɛ a ŋwɔhɔ u yyaha na cire shwɔhɔl'e. ⁹ Ka Kafoonji Kile si nàŋi yyere: «Taa mu de?» ¹⁰ Ka u u Kile pyi: «Mii à mu tùnmpe lógo cikɔge funŋke e

*2:23 *Eburubii shɛɛnre e, nàŋi ná ceɛŋi juwɔŋkanni mpyi na ŋko si mpyi niŋkin.

†2:24 Pii maha jwo: Lire kurugo nàŋi ná u cwoŋi sí n-wwɔ si mpyi shin niŋkin, nàŋi ná u cwoŋi shwɔhɔŋ'á yaa u nɔwɔ mà tòro nàŋi ná u sifeebii wuŋi na.

ke, ka mii i fyá, ɲaha na ye mii cípyire wu u ɲye, lire l'à mii pyi mii à ɲwɔhɔ.»

¹¹ Ka Kile si jwo: «Jofoo u à mu pyi na mu cípyire wuɲi u ɲye ye? Mii à mu sige cige ɲkemu yaseere na ke, tire tà bà mu à lyí mà?» ¹² Ka nàŋi si jwo: «Ceeni mu à kan mii á ke, uru u à tà kan mii à lyí de!»

¹³ Ka Kafoonji Kile si ceenji yíbe: «Naha shi mu à pyi ame ye?» Ka ceenji si jwo: «Wwòŋ'à mii ɲwɔfaanɲa, ka mii i tà lyí.»

¹⁴ Ka Kafoonji Kile si jwo wwòŋ'à: «Ná mu s'à ɲen'a lire pyi, mii à mu lánɲa yatɔɔre ná sige yaare sannte puni shwɔhɔl'e, mu sí raa filili ma yaceni na s'a nticyenɲi mûre ma shìŋi canmpyaagii puni i.

¹⁵ Mii sí pege le mu ná ceenji shwɔhɔl'e, si kuru pege ninuge le mu yasege ná ceenji woge shwɔhɔl'e.

U aha mu ta, u sí mu ɲùŋke bwòn n-ɲya, mu mú ká u ta, maa u nɔ nintaani na.»

¹⁶ Maa jwo ceen'á «Mii sí là bàre mu laani ɲyàŋi na. Mu lahigii zɲi sí n-waha sèl'e. Mu la si mpyi si ma poonji jà, ɲka uru u sí n-pyi mu ɲùŋɔ na.»

¹⁷ Maa jwo nàŋ'á «Mu à ɲen'a taha ma cwoŋi ɲwɔmɛɛni fye e, mii à yi jwo mu á ma hà cige ɲkemu yaseere lyí me, tire mu à lyí.

ɲye ɲìŋk'à kèɛge mu kurugo, mu sí raa ɲkànre sèl'e s'a ma ɲwɔlyiŋi taa ɲìŋke e

ma shìŋi canmpyaagii puni funŋke e.

¹⁸ ɲgure ná ɲyepege sí n-fyìn ɲìŋke na, mu ɲyìŋi sí raa fwoɔ mu yafaanyì i.

¹⁹ Mu sí raa lyí ma byeeni fùnmpɛ e, fo zà mu nùruɲɔ ɲìŋke e,

ɲaha na ye pwoɔ ti ɲye mu, mu sí nùru n-pa n-pyi tire pwoore ninure.»

Kile à Adama ná Awa kòr'a yige cikɔɔge e

²⁰ ɲye cyire karigii puni kàntugo, Adama à u cwoŋi mege le Awa, ɲaha na ye uru u à pyi sùpyire puni nuŋi. (Awa mege ɲwɔhe ku ɲye shìŋi.)

²¹ Ka Kafoonji Kile si yatɔɔre tà seeyi pyi vàanya mà le Adama ná u cwoŋi na. ²² Maa jwo «Numɛ, sùpyanji ɲye wuu fi-ige, u à kacenni ná kapiini cè a wwù yiye e. Wuu u sige u àha ɲkwɔ shìŋi cige yaseere tà kwòn ɲyì si ɲkwôro shì na fo tèekwombaa me.» ²³ Amuni l'à pyi, ka Kafoonji Kile si u kòr'a yige Edeni kini cikɔɔge e, maa u pyi u sà a ɲìŋke fàa, Kile à u yaa ná ɲìŋke ɲkemu pwoore e ke.

²⁴ ɲye amuni Kile à Adama ná Awa kòrɔ. Maa sherubenbii[‡] pii yaha cikɔɔge canɲa fworompe e pi a ku kàanmu-caa. Maa ɲwɔtɔŋɔ nawogo yaha ku u fyíŋge, maa sùpyire tegele kwòn shìŋi cige na.

Kape ná Abeli à sárayi wwù Kile á

4 ɲye Adama à wwò ná u cwoŋi Awa e, ka u u laa lwɔ maa Kape si, maa jwo: «Ei! Mii à pùnambile si Kafoonji Kile barag'e.» ² Lire ɲwɔhɔ na, ka u u nùr'a laa lwɔ, maa Kape cɔɔŋi *Abeli si. Ka Abeli si mpa mpyi mpàbyi, ka Kape si mpa mpyi faapyi.

³ Tèni là à tòro ke, ka Kape si u kerege yaseere tà pyi sáraga Kafoonji á. ⁴ Ka Abeli mú si u mpàbilini là cù mpàpyire ɲiŋcyiire e mà bò, maa li sìnmpɛ kyaare pyi sáraga Kafoonji á. Ka Abeli ná u sárage kyaa si ntáan Kafoonji á. ⁵ ɲka Kape ná u woge kyaa ɲye a mpyi a táan

[‡]3:24 Sherubenbii na ɲye Kile melekeebii shìŋi wà, fukanyi maha mpyi pi na, pi maha mpyi Kile ɲwɔ kurugo.

u á mē. Ka lire si Kaŋe lùuni yîrige sèl'e, ka u u yyaha tanha.

⁶Nye ka Kafoonji si Kaŋe yîbe: «Naha k'à mu lùuni yîrige fo mu à yyahe tanha ame ye? ⁷Mu kapyiŋkii ká jwɔ, tá mu jìŋke sì n-yîrige mii yyaha taan mà? Ijka mu kapyiŋkii ká mpi, kapiini mpyiŋi lage sí n-pyi mu na bà nanjiyaaga maha mpyi ná kyaare lage e, maa yatɔɔge pɛr'a sige sí ku ta jɛú mē. Ijka mu s'à yaa mu u jɛú maye na.»

⁸Nye canjka, ka Kaŋe si u cɔɔŋŋi pyi na pi shà sige e. Mà pi yaha wani, ka Kaŋe si jɛwo u cɔɔŋŋi Abeli na a bò.

⁹Lire kàntugo, ka Kafoonji si Kaŋe yîbe: «Taa mu cɔɔŋŋi, Abeli jye ke?» Ka Kaŋe si u pyi: «Mii à cè la? Taha mii u jye na cɔɔŋŋi sapɛwɔnsigiŋi la?» ¹⁰Ka Kafoonji si jwo: «Naha kafiile mu à pyi ame ye? Mu à ma cɔɔŋŋi bò kɛ? Mii à u sishange nya jìŋke na ke, l'à pyi mu à jwo u na ŋkwúuli na mii u uru ŋkoonji wwú. ¹¹Nye jìŋke k'à mu cɔɔŋŋi sishange bya mu cye kurugo ke, kur'à mu láŋa. ¹²Mà lwó nune na, mu aha núr'a jìŋke fàa, mu saha sì raa nta pyi k'e mē. Mu sí raa fahafaha raa ntùuli jìŋke na.»

¹³Ka Kaŋe si jwo Kafoonji á: «Mu à mii lùbyage pyi wɛɛge lwɔhɔ, mii sì n-jà ku bya mē. ¹⁴Nye mu à mii kòr'a yîrige faanji tapyige e. Mii sí n-sà ŋwɔhɔ mu yyaha na tatɔɔnge e, s'a fahafaha raa ntùuli jìŋke na. Shin maha shin u à mii ta ke, uru sí mii bò.» ¹⁵Ka Kafoonji si jwo Kaŋe á: «Lire mpyi jye mē, shin maha shin u à mu bò ke, lire kapiini fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.» Ka u u fyè bwɔn Kaŋe na, shin maha shin u á círe ná u e ke, urufoo kà ŋkwɔ u bò mē. ¹⁶Ka Kaŋe si yîri Kafoonji taan, maa ŋkàr'a sà ntɛɛ Nɔdi kini i Edeni canja fworompe e. ¶

Kaŋe tùluge kani

¹⁷Lire jwɔhɔ na, ka Kaŋe si ceewe lèŋe, maa pùnambile si u na, maa li mege le Enɔki. Ka u u kànha faanra maa u jyaŋi Enɔki mege le kuru na. ¹⁸Nye Enɔki à Iradi si, ka Iradi si Mekwuyayeli si, ka Mekwuyayeli si Metushayeli si, ka uru si Lemeki si.

¹⁹Lemeki mpyi ná cyee shuunni i. Wà mege na mpyi Ada, u saanji woge sí mpyi Zila. ²⁰Ada à pùnambile si, lire mege jye Yabali. Uru tùluge shiinbii pi na yatɔɔre byí, marii jaare na ntùuli. ²¹Yabali cɔɔŋŋi u mpyi Yubali, uru u mpyi ŋkɔnɔbwɔnbii ná timpirewyiibii tulyage. ²²Zila mú a pùnambile si, lire mege mpyi Tubali Kaŋe. Ur'à pyi tuntun. U mpyi maha dànyanji ná tɔɔntire yaayi yaa. Tubali Kaŋe cɔɔŋŋi mpyi pùceebile, u mege mpyi Naama.

²³Canjka, Lemeki à jwo u cyeebil'á: «Ada ná Zila, yii lógo na jwɔ na. Yii ŋiŋgyiigii múgo. Nò maha nò cyege ká nò mii na ke, mii sí n-sii urufoo bò.

Nàŋjiibile maha nàŋjiibile l'à kampee tiri mii na ke, mii sí n-sii urufoo bò.»

²⁴L'à cyèe na Kaŋe mbòŋi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.

Ijka, mii, Lemeki, mii mbòŋi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi beetaanre ná ke ná baashuunni.»

²⁵Nye ka Adama si núr'a pùnambile si u cwoŋi na maa lire mege le Seti. Ka Awa si jwo: «Kaŋe à *Abeli bò. Lire e, Kile à pùnambilini labere kan mii á Abeli cyaga.» ²⁶Nye ka Seti mú si pùnambile si, maa li mege le Enɔshi.

Lire tɛni i, ka sùpyire si nta a li jwɔ cú na Kile pɛre maa u pyi Kafoonji Kile.

Adama tùluge

5 Adama tùluge shiinbii meyi yi nje nje.

Canŋke Kile à sùpyaŋi yaa ke, u à u yaa uye fiige. ²U à u yaa nò ná ceewe, maa jwò le pi á, maa pi mege le sùpya.

³Adama à yjee ŋkuu ná beŋjaaga ná ke ta, maa pùnambile si uye mál-wòrò. Maa u mege le Seti. ⁴Seti sinjkwooni nwoho na, Adama à yjee ŋkwuu baataanre pyi sahanŋi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ⁵U shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu baaricyeere ná beŋjaaga ná ke, ka u u ŋkwù.

⁶Seti à yjee ŋkuu ná kanŋkuro ta maa Enosi si. ⁷Enosi sinjkwooni kàntugo na, Seti à yjee ŋkwuu baataanre ná yjee baashuunni ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ⁸Seti shìŋi canmpyaagii pun'à pyi yjee ŋkwuu baaricyeere ná yjee ke ná shuunni, ka u u ŋkwù.

⁹Enosi à yjee beecyeere ná ke ta, maa u jyaŋi Kena si. ¹⁰Kena sinjkwooni kàntugo na, Enosi à yjee ŋkwuu baataanre ná ke ná kanŋkuro ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ¹¹Enosi shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu baaricyeere ná kanŋkuro, ka u u ŋkwù.

¹²Kena à yjee beetaanre ná ke ta, maa u jyaŋi Malaleli si. ¹³Malaleli sinjkwooni kàntugo na, Kena à yjee ŋkwuu baataanre ná beeshuunni ta. Cyire funŋke e, u à pyiibii piiberii si. ¹⁴Kena shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu baaricyeere ná ke, ka u u ŋkwù.

¹⁵Malaleli à yjee beetaanre ná kanŋkuro ta, maa u jyaŋi Yeredi si. ¹⁶Yeredi sinjkwooni kàntugo, Malaleli à yjee ŋkwuu baataanre ná beŋjaaga ná ke ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ¹⁷Malaleli shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu baataanre ná yjee

beecyeere ná yjee ke ná kanŋkuro, ka u u ŋkwù.

¹⁸Zheredi à yjee ŋkuu ná beetaanre ná shuunni ta, maa u jyaŋi Enoki si. ¹⁹Enoki sinjkwooni kàntugo na, Zheredi à yjee ŋkwuu baataanre ta. Cyire funŋke e u à pùnampyire ná pùceepyire si. ²⁰Zheredi shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu baaricyeere ná yjee beetaanre ná shuunni, ka u u ŋkwù.

²¹Enoki à yjee beetaanre ná kanŋkuro ta, maa u jyaŋi Metushala si. ²²Metushala sinjkwooni kàntugo, Enoki à jaare Kile kuni i yjee ŋkwuu taanre funŋ'i. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ²³Enoki shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu taanre ná yjee beetaanre ná yjee kanŋkuro. ²⁴Enoki à u shìŋi puni pyi Kile kuni i. Lire kàntugo, u saha nje a kwôro naha diŋyeŋi i me, naha na ye Kile à u lwó a kàr'a sà yaha uye taan.

²⁵Metushala à yjee ŋkuu ná beecyeere ná baashuunni ta, maa u jyaŋi Lemeki si. ²⁶Lemeki sinjkwooni kàntugo na, Metushala à yjee ŋkwuu baashuunni ná beecyeere ná shuunni pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ²⁷Metushala shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu baaricyeere ná beetaanre ná baaricyeere, ka u u ŋkwù.

²⁸Tèni i Lemeki shìŋi mpyi yjee ŋkuu ná beecyeere ná shuunni ke, u cwoŋ'à pùnambile si u á. ²⁹U à li mege le Nuhu, maa jwo: «Kafoonŋi Kile à jìŋke kège, maa wuu yaha báarawayi njemu na ke, ŋge pyàŋi u sí n-pa wuu funŋpyi jìŋge, si wuu yige tire kanhare e.»[§]

³⁰Nuhu sinjkwooni kàntugo na, Lemeki à yjee ŋkwuu kanŋkuro ná beecyeere ná yjee ke ná yjee kanŋkuro pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ³¹Lemeki shìŋi canmpyaagil'à pyi yjee ŋkwuu baashuunni ná yjee beetaanre

[§]5:29 Nuhu mege nwohe ku nje: «funŋŋe».

ná yye ke ná yye baashuunni, ka u u ŋkwû.

³²Tèni i Nuhu shìŋi mpyi yye ŋkwuu kan̄kuro ke, u cwoŋ'à pùnampyire taanre si a taha tiye na. Tire ti nye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

Kile à jwo na uru sí múnayaayi shi bò

6¹⁻²Tèni i sùpyir'à li jwɔ cù na nya-hage jìŋke na ke, Kile à nyii yaayi njemu dá nìnyìŋi na ke, ka yire si li nya na pùceepyire t'à si jìŋke na ke, tire lem'à jwɔ, maa tire tà cwoŋrɔ mà pyi pi cyee. ³Lire e, Kafoon̄i Kile à jwo: «Mii sì jɛ sùpyire ti kwôro shì na mɛ, naha na ye pì à cyé mii jwumpe na^{**}. Mii sí pi yaha pi yye ŋkuu ná benjaaga ta, si nta pi shi bò. ⁴Mà lwɔ lire tèni i, yire Kile ya-day'à wwɔ ná sùpyiibii pworibil'e, maa pyii si pi na, pire pyiibii na mpyi sùpyiibwoyo nintɔŋyo. Pire pi mpyi tèecyiini nantefeebii, pi mege mpyi a fworò sèl'e.

⁵Nye Kafoon̄i à li nya na sùpyire peg'à pèl'a tòro jìŋke na, na pi funŋ sòŋjɔre nye a sii yaaga mɛ, fo kapiini kanni can̄a maha can̄a. ⁶Lire kurugo, u à nùr'a li ta sùpyire njaambaan̄'a pwɔrɔ ti njaan̄i na. Ka u u yyaha tanha sèl'e. ⁷Maa jwo: «Mii à sùpyire yaa, ŋka mii sí ti shi bò jìŋke na, mà bàra yatɔre ná sige yaare ná yafiliyi ná san̄cyɛnre na, naha na ye numɛ mii nyin'à fworò yi njaambaan̄i na.» ⁸Ŋka Nuhu wi ke, u kyaa mpyi a táan Kafoon̄i Kile á.

Kile à jwo uru sí Nuhu ná u pyenge shiinbii shwɔ

⁹Nuhu tan̄jaan̄i u nye ŋge: Nuhu mpyi a tɛí, tìgire cyaga mpyi u na u tìŋi sùpyire shwɔhɔl'e mɛ. Kile kuni kanni i u mpyi na jaare. ¹⁰Pùnampyire taanren̄i

u à ta ke, pire pi nye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

¹¹Lire tèni i, dɔnyɛŋ'à kèɛge Kile nyii na. Sùpyire mpyi a pi tiye na, cyeyi puni i. ¹²Kile à pa li nya na dɔnyɛŋ'à kèɛge, sùpyire puni kapyiŋkil'à pyi kapegii, ¹³kuru cyage e, ka Kile si jwo Nuhu á: «Ná jìŋke kàmpaŋnyi pun'à jì pege na, lire kurugo, mii à li yaha si sùpyire puni shi bò. Mii sí n-sii ti ná jìŋke kèɛge sɔŋcyan. ¹⁴Lire e, mu sí batobwɔhɔ yaa ná cige shiwoɛ e ná nyege e^{††} maa u funŋke ná u kàntuge wɔɔɔ ná mánal-wɔhe e.

¹⁵U yaan̄kanni li nde, u tɔɔmpe nye meterii ŋkuu ná beeshuunni ná ke, u yyeparampe nye meterii benjaaga ná kan̄kuro, u yerempe nye meterii ke ná kan̄kuro. ¹⁶Yapwɔɔ yaa u na, maa metere taaga yaha yapwɔɛ ná baton̄i ŋkèren̄kii shwɔhɔl'e. Maa tajyige yaa u ŋkère na, maa u yaa sankazuu: jwɔhɔbaga, nìjibaga ná nìjibaga.

¹⁷Mii wi ke, mii sí n-pa zànbwɔhɔ cyán jìŋke na, yaaga maha yaaga ku na ŋòni ke, si yire puni shi bò. Yafyin sì n-kwôro nyii na mɛ. ¹⁸Mii sí tunmbyaara^{‡‡} le ná mu i. Jyè baton̄i i ná ma jyaabii ná ma cwoŋi ná ma napworibil'e.

¹⁹⁻²⁰Nyii yaayi shìŋi puni sí n-pa mu á, san̄cyɛnre ná yatɔre ná sige yaare ná yafiliyi, bà yire si mpyi si ŋkwôro nyii na mɛ. Ma a yi shìŋi puni shuunni shuunni nò ná ceewe le bakwɔɛ e. ²¹Ma a ya-lyíre shìŋi puni lwɔ a le k'e, yii ná yir'á.»

²²Nye lire Nuhu à pyi. Kile à kyaa maha kyaa jwo u á ke, u à lire pyi.

Nuhu à jyè baton̄i i

7 Lire kàntugo, ka Kafoon̄i Kile si yi jwo Nuhu á: «Numɛ, yii jyè uru ba-

^{**}6:3 «pi à cyé mii na», lire nye mɛ: «pi nye kwùŋi tɛnre e»

^{††}6:14 «ná nyege e» lire nye mɛ «maa bakwɔɛ taa taa bapya fiige»

^{‡‡}6:18 TUNMBYAARE na nye mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nye mɛ cevee shuunni shwɔhɔl'e;

tonji i, mu ná ma pyenge shiinbii, naha na ye mii à li nya mu kanni u à tñi mii yyahe taan sùpyire puni shwòhòl'e. ²Múnayaayi shiŋi puni yi sí n-jà n-kan sáraga Kile á ke, mu sí yire nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèŋe batonji i. Múnayaayi shiŋi puni yi pye yi sí n-jà n-kan sáraga Kile á me, ma a yire nò niŋkin ná ceewe niŋkin lèŋe. ³Ma a saŋcyeenre shiŋi puni nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèŋe, bà ti shiŋi si mpyi t'àha mpini me. ⁴Naha na ye ku sanŋa pye cibilaaga niŋkin, mii sí zànhe cyán jìŋke na, si nta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. Mii à múnayaaga maha múnayaaga yaa ke, mii sí yire puni shi bò jìŋke na.»

⁵Kafoonji à kyaa maha kyaa jwo Nuhu á ke, u à lire pyi.

⁶Nye canŋke zànbwòh'à pa jìŋke na ke, lir'à pyi mà Nuhu shiŋi ta yye nk-wuu baani. ⁷Ka Nuhu ná u jyaabii ná u cwoŋi ná u napworibii si jyè batonji i, si shwò zànbwòhe na. ⁸⁻⁹Múnayaayi yi sí n-jà n-pyi sáraga Kile á, ná nje yi pye yi sí n-jà n-pyi sáraga Kile á me, ná saŋcyeenre ná jìŋke yafiliyi pun'à pa jyè Nuhu fye e batonji i, shuunni shuunni, nò ná ceewe, bà Kile yabiliŋi mpyi a yi jwo Nuhu á me.

¹⁰Cibilaaga à tòro ke, ka zànbwòhò si ncwo jìŋke na.

Lubwooni kani

¹¹Lir'à pyi mà Nuhu shiŋi ta yye nk-wuu baani. Lire yyeeni yìŋke shònwoge, canmbilini ke ná baashònwuuni, kuru canŋke jìŋke lùbilibii ná nìnyìŋi wuubii pun'à múgo, ka lwòhe si fworò mà jìŋke cù.

¹²Nye ka zànhe si ncwo jìŋke na, canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. ¹³Kuru canŋke yabiliŋi, Nuhu ná u cwoŋi ná u napworibii ná u jyaabii taanreŋi, Shemu, Kyamu, ná Zhafeti à jyè batonji i, ¹⁴ná sige yaare ná yatòre

shiŋi puni, ná jìŋke jyiyaare puni ná saŋcyeenre shiŋi puni. ¹⁵Yire múnayaayi pun'à jyè batonji i Nuhu fye e, yaaga maha yaaga ku na nòni ke, yire puni shuunni shuunni'à jyè. ¹⁶Múnayaayi puni, yi puni shuunni shuunni'à jyè batonji i, nò ná ceewe, mu à jwo bà Kile à yi jwo Nuhu á me. Lire kàntugo, ka Kafoonji si ku jwòge tò.

¹⁷Nye zànbwòh'à cwo jìŋke na, maa mpa canmpyaa beeshuunni. Lwòh'à jyahà fo mà batonji yìrig'a taha, marii nkèege ná u e. ¹⁸Lwòh'à pa jyahà mà dùgo sèl'e jìŋke nìnyìŋi na, ka batonji si yìr'a taha. ¹⁹Ka lwòhe si wá na nyahage fo mà japyi nintòonyi puni jùŋgò jò. ²⁰Lwòh'à japyi tò, mà dùg'a nò meterii baashuunni na. ²¹Múnayaayi puni yi mpyi jìŋke na ke, yire pun'à kwù: saŋcyeenre ná yatòre ná sige yaare ná yafiliyi ná sùpyire. ²²Múnayaaga maha múnayaaga ku mpyi jìŋke na ke, yire pun'à kwù, lwòhe wuyi kanni y'à kwòro jyii na. ²³Kile à yi puni shi tò, mà lwò sùpyire na mà kàre yatòre na, mà sà nò yafiliyi ná saŋcyeenre na. Nuhu ná múnayaayi yi mpyi ná u e batonji i ke, yire kanni y'à kwòro jyii na.

²⁴Ka lwòhe si jìŋke jùŋgò jò mà ta canmpyaa nkoo ná beeshuunni ná ke.

Kile à zànbwòhe yyéŋe

8Ŋka Kile pye a funŋgò wwò Nuhu ná sige yaare ná yatòre na batonji funŋke e me. U à kafèege pyi ku u fwu jìŋke na, ka lwòhe si wá na ntìre. ²Ka jìŋke lùbilibii ná nìnyìŋi zànhe wyigigii si ntò, ka ku u yyére. ³Ka lwòhe si wá na fwu na nkèege, canmpyaa nkoo ná beeshuunni ná keŋ'à ta cyi tòro ke, ka lwòhe fànhe si jcyère.

⁴Yìŋke baashònwoge, canmpyike ná baashònwuuni, ka batonji si ntìg'a tèn Arara kini japyi kà juyi. ⁵Ka lwòhe si nkòro na ntìre fo mà sà nò yìŋke

ke woge na, kuru canmpyicyiini nanyi nùny'à fworò.

⁶Canmpyaa beeshuunni kàntugo, Nuhu mpyi a njwoge nkemu yaa batonji na ke, ka u u ku múgo. ⁷Ka u u fwonrɔgo yaha a fworò, ka kuru si wá na sì, marii ma, fo ka njinke lwɔh'à sà nkɔwɔ. ⁸Ka u u mpánmpɔrɔgo yaha k'à fworò, ku sà wíi kampyi lwɔh'a kwɔ. ⁹Ŋka mpánmpɔrɔg'à fworò ke, ku nyɛ a tatɛnge ta mɛ, lwɔhe mpyi njinke cyeyi puni i, ka ku u nùr'a kàre Nuhu yyére. Ka u u cyege yige mà tɛg'a ku cù a lɛɛ batonji i.

¹⁰Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòrò, maa nùr'a mpánmpɔrɔge yaha k'à fworò. ¹¹Yàkoŋke, ka mpánmpɔrɔge si láha a jyɛ batonji i ná olive cige wyempurug'e njwoge e. Lire e, Nuhu à cɛ na pà a fworò lwɔhe e sɛl'e. ¹²Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòrò sahaŋki, maa nùr'a mpánmpɔrɔge yige. K'à fworò kuru tɔge e ke, ku saha nyɛ a nùr'a pa u yyére mɛ.

¹³Yyeeni Nuhu shìŋ'à pyi yyee nk-wuu baani ná yyee niŋkin ke, lire yyeeni canmpyicyiini, njinke mpyi a li njwɔ cù na lwɔhe byii. Ka Nuhu si batonji njinjnɔge múgo maa wíi, maa li nya na lwɔhe mpyi na nkɔwɔ njinke na. ¹⁴Lire yyeeni yizhwɔnwoge canmpyibeenjaaga ná baashwɔnwuuni, lwɔh'à kwɔ njinke na feefeefe.

¹⁵Lire tɛni i, ka Kile si jwò Nuhu á ¹⁶«Fworò batonji i, mu ná ma cwonji, ná ma jyaabii ná ma napworibii. ¹⁷Sige yaare ná yatɔɔre ti nyɛ ná mu i ke, ti shiŋi puni ná njinke yafilyi ná saŋcyɛnre, yi puni yige, yi raa sì njinke cyeyi puni i, yi raa sini yi raa nyahage.»

¹⁸Nye Nuhu à fworò batonji i ná u jyaabii ná u cwonji ná u napworibil'e. ¹⁹Sige yaare ná yatɔɔre ná njinke yafilyi ná saŋcyɛnre pun'à fworò batonji i, yi shiŋi pun'à fworò yiye niŋkin niŋkin.

²⁰Ka Nuhu si sáraya tawwúgo yaa Kafoonji Kile mɛge na. Sige yaare ná yatɔɔre ná saŋcyɛnre ti sí n-jà n-kan sáraya Kile á ke, u à tire tà pyi sáraya nizógoyo Kile á. ²¹Ka yire *sárayi nùgutaangawuyi si Kafoonji Kile lùuni bò. Ka u u jwò uye funŋ'i: «Mii saha sì jɛ njinke kɛge sùpyire kurugo mɛ, sùpyanji múnanyi mée ká ntaha kapegigii mpyiŋi na, fo u nimbilere wunji. Mii saha sì jɛ múnayaayi puni shi bò, bà mii à li pyi mɛ.

²²Mà njinke yaha wani, jɛempe ná sùmakwɔngigii sì n-kwɔ mɛ, wyeere ná kafwuge sì n-kwɔ mɛ, nùŋgwɔhe ná bènge sì n-kwɔ mɛ, numpilage ná canjke mú sì n-kwɔ mɛ.»

Kile à tunmbyara le ná Nuhu i

9Nye Kile à jwò le Nuhu ná u jyaa-bil'á, maa jwò pi á: «Sege ku táan yii na, yii pyii niŋyahamii sì, yii i njinke jɛl.» ²Yii sí n-sii n-pyi fyagara yaaga njinke múnayaayi pun'á, sige yaare ná yatɔɔre ná saŋcyɛnre ná njinke yafilyi ná fyaabii. Mii sí yi yaha yire puni njɔ na. ³Mii sí yire múnayaayi puni kan yii á yi pyi kyara, bà mii à fyánha a sùmanji kan yii á mɛ.

⁴Ŋka yii áha múnayaage kà pyi kyara si ku múnanyi yaha k'e mɛ, lire njwɔhɔ ku nyɛ, yii áha ku sishange yaha k'e si ku pyi kyara mɛ. ⁵Yii sishange ku nyɛ yii múnanyi ke, yaaga maha yaaga k'à ku pyi k'à wu ke, mii sí yibige pyi ku kyaa na. Nanjyaaga ká sùpya bò, mii sí uru múnanyi kyaa yíbe kuru nanjyaag'á, sùpya ká u sùpyiŋɛ bò, mii sí uru múnanyi kyaa yíbe urufol'á.

⁶Kile à sùpyanji yaa uye málwɔɔ. Lire e, sùpya ká u sùpyiŋɛ múnanyi kwɔn, urufoo wun'à yaa li kwɔn sùpya cye kurugo mú.

⁷Nye yii pi ke, sege ku táan yii na, yii pyii niŋyahamii sì, yii tɛg'a njinke jɛl.»

⁸Lire kàntugo, Kile à núr'a jwo Nuhu ná u pyiibil'á ⁹«Numé, mii yabilinji sí *tunmbyara le mii ná yii shwòhòl'e si ti le ná yii tùluge e, ¹⁰si ti le ná múnayaayi puni i, mu à jwo sançyeenre, yatòre, sige yaare ná yaaga maha yaaga k'á fworò batonji i ná yii e ke. ¹¹Tire tunmbyaare ti nye: zànbwòhò saha sì múnayaayi puni tò nìŋke na mé, zànbwòhò saha sì nìŋke kèŋge mé.

¹²⁻¹³Nye mii à zànhanwòŋge yaa. Kuru ku sí n-pyi mii ná yii ná múnayaayi puni tunmbyaare tàfyenji. Tire tunmbyaare sí n-kwòro n-yaha fo mu tùluge tègeni. ¹⁴Mii aha jahanyí bínni nìŋke nìnyinji na, zànhanwòŋge sí n-fworò. ¹⁵Lire tènì i, tunmbyaare mii à le mii ná yii ná múnayaayi puni shwòhòl'e ke, tire sí n-kwòro mii funŋ'i. Mii saha sì zànbwòhò cyán ku kwò a múnayaayi puni shi tò mé. ¹⁶Zànhanwòŋge sí raa n-fworò jahanyí i. Mii aha kuru nya tère o tère e ke, mii funŋò sí n-cwo na tunmbyaare na, nte mii Kile à le mii ná nìŋke múnayaayi puni shwòhòl'e ke.»

¹⁷Nye lire pyinŋkanni na, tunmbyaare Kile à le ná nìŋke múnayaayi puni i ke, Kile à jwo Nuhu á na tire tafyenji u nye zànhanwòŋge.

Nuhu ná u jyaabii

¹⁸Nye Nuhu jyaabii pi nye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti, u ná pire pi à fworò batonji i. Kyamu u nye *Kana tunji. ¹⁹Pire pi nye Nuhu jyaabii taanrenji. Nìŋke sùpyishinji pun'à fworò pire tùluyi i.

²⁰Nye Nuhu na mpyi faapyi. Uru u nye shincyiiwe mà *erezenji fàa. ²¹Canŋka, Nuhu à erezenji sinmpe pà bya, ka pu u u cyán, ka u u ŋkàr'a sà sínni v àanŋke bage e u cípyire wuŋi i. ²²Nye Kana tunji Kyamu, ur'à kàr'a sà u tunji Nuhu cípyire wuŋi ta u à sínni. Ka u u fwor'a kàr'a sà yi jwo u sìŋeɛbii sanmpii shuunin'á, cyínŋi na. ²³Ka Shemu ná Zhafeti si v àanntinmbwòhe kà lwó a yaha pi

fukanyi na, maa jyè kàntugo mà sà pi tunji cípyire wuŋi tò. Pi à kàntugo wà pi tun'á, lire e pi nye a u v àanpyibaawuŋi nya mé. ²⁴Sinmp'à pa Nuhu yaha ke, ka u yyahe si ŋcwo, nde u pyiibii puni kàntugowuŋ'à pyi ke, ka u u lire cè. ²⁵Maa jwo

«Mii à Kana láŋa, u pyi u sìŋeɛbii bilibii kàntugowuŋi.»

²⁶Maa núr'a jwo

«Mii à Kafoonji Kile metanga yyere, uru u nye Shemu u Kileŋi.

Kana u pyi Shemu biliwe.

²⁷Kile u Zhafeti cyeyaayi nyaha, u u u yaha u sà ntèen u sìŋeɛŋi Shemu yyére. U u Kana yaha u pyi pi bilinji.»

²⁸Nye zànbwòhe paŋkwooni kàntugo, Nuhu à yyee ŋkwuu taanre ná beeshuunni ná ke pyi sahaŋki. ²⁹U à kwù mà u shìŋi yaha yyee ŋkwuu baaricyèere ná beeshuunni ná ke.

Nuhu pyiibii tùluge.

10 Nye zànbwòhe toronŋkwooni kàntugo na, Nuhu pùnampyire taanrenji, Shemu, Kyamu ná Zhafeti, pir'à pùnampyire tà ta. Pire tùluge ku nye ŋke. ²Zhafeti u pùnampyire ti nye, Gomeri, ná Magògi, ná Madayi, ná Yavani, ná Tubali, ná Mesheki, ná Tirasi. ³Nye Asikenazi, ná Irifati, ná Togarama tùluy'à fworò Gomeri i. ⁴Elisiya, ná Tirisìsi, ná Kitimu, ná Dodanimu tùluyi s'à fworò Zhavani i. ⁵Pire pi à kàr'a sà ntèen suumpe lwòhe ŋwòge taare e, pimu ná pi cyaga, pimu ná pi shèenre, pimu ná pi tubaya, pimu ná pi shi.

⁶Kyamu u pùnampyire ti nye Kushi, ná Misirayimu, ná Puti, ná Kana. ⁷Kushi u pùnampyire ti nye Seba, ná Kyavila, ná Sabita, ná Arayema, ná Sabiteka. Nye Sheba ná Dedan tùluy'à fworò Arayema e.

⁸Kushi u pyàŋi wà mú u nye Nimiròdu. Uru u à pyi shincyiiwe nìŋke na mà fànhe pyi. ⁹Maa mpyi lùuzupege.

Lire kurugo, pi mpyi maha ŋko na mucyiin'à pyi lùuzupege Nimiròdu fiige. ¹⁰Nimiròdu à fyànha a tèn fànhe na Shiniyari kini kànyi juŋ'i, yire yi nye: Babeli ná Ereki ná Akadi ná Kaline. ¹¹U à pa yîri lire kini i, mà kàre Asiri wu-uni i, maa kànya nijyahaya faanra wani: Ninive ná Erobòti Iri ná Kalaka ¹²ná Ereseni, Ninive kànhe ná Kalaka kànb-wòhe shwòhòŋi i.

¹³Misirayimu, u à pyi Ludi shiinbii, ná Anami shiinbii, ná Lehabi shiinbii, ná Nafitu shiinbii, ¹⁴ná Paturusi shiinbii, ná Kasiluki shiinbii, ná Kafitori shiinbii tuŋi. Nye Filisiti shiinbil'à fworo Kasiluhi shiinbil'e.

¹⁵Kana à Sidon ta u pyànŋi nijcyiŋi. Lire kàntugo, u à Kyeti ta. ¹⁶Yebusi shiinbii, ná Amòri shiinbii, ná Girigashi shiinbii mú à fworo Kana e, ¹⁷ná Kyivi shiinbii, ná Ariki shiinbii, ná Sini shiinbii, ¹⁸ná Arivadi shiinbii, ná Zimari shiinbii, ná Kyamati shiinbii. Nye lire kàntugo, Kana bagashiinbil'à caala. ¹⁹Kana shiinbii kìn'à sii Sidon na, mà kàre Gerari kàmpañke na, Gaza taan, maa ŋkàre Sòdomu kàmpañke na, ná Gòmòri, ná Adima, ná Zeboyimu, mà sà nò fo Lesha na.

²⁰Nye Kyamu tùluyi yi mpyi wani, yi puni ná yi tubaya, ná yi sheenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

²¹Shemu mú à pùnampyire si. Uru Shemu u à pyi Eberi shiinbii tulyage. Zhafeti yyahawuŋi u mpyi u wi. ²²Shemu pùnampyire t'à pyi Elamu, ná Ashuri, ná Arifasadi, ná Ludi, ná Aramu. ²³Aramu pùnampyire t'à pyi, Uzi, ná Uli, ná Geteri, ná Masi.

²⁴Arifasadi, ur'à Shelaki si, ka Shelaki si Eberi si. ²⁵Eberi à pùnampyire shu-
unni si. Wà mege na mpyi Pelegi[¶] jaha kurugo ye uru tiŋi i nìŋk'à táa. U sìŋeenŋi mege na mpyi Yokitan. ²⁶Ur'à Alimòdadi

si, ná Shelefu, ná Kyazamaweti, ná Yer-aki, ²⁷ná Adoramu, ná Uzali, ná Dikila, ²⁸ná Obali, ná Abimayeli, ná Seba, ²⁹ná Ofiri, ná Kyavila, ná Yobabu. Nye pire puni pi nye Yokitan tùluyi. ³⁰Pi mpyi a tèn Mesha ná Sefari ñapyi shwòhòŋi canŋa fworompe e.

³¹Nye Shemu tùluyi yi mpyi wani, yi ná yi tubaga, ná yi sheenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

³²Nye Nuhu pyiibii bayi y'à pyi yire, yi mú ná yi tùluyo, ná yi shi. Sùpyire shiŋi u à caala cyeyi puni i nìŋke na, zànb-wòhe paŋkwooni kàntugo na ke, uru pun'à fworo Nuhu pyiibil'e.

Babeli etazhiŋi kani

11 Tèecyiini i, diŋyeni sùpyire puni mpyi na sheenre niŋkin yu, pi ñji-rigii kèenŋkanni mú mpyi niŋkin. ²Pi à yîri canŋa fworompe e mà kàr'a sà kaceebwòhe kà ta Shiniyari kini i, maa ntèn kuru cyage e. ³Canŋka, pi à yi jwo piy'à: «Yii a wá, wuu làfa wu, wuu u u fwò a waha.» Uru làfaŋi u pyi bage kafaayi, mánalwòhe sí mpyi pwoore cyaga. ⁴Ka pi i jwo: «Yii a ma, wuu u kànha faanra, wuu u etazhi faanra, ŋge u sí raa bwùun kilenŋi na ke. Lire pyiŋkanni na, wuu mege sí n-pêe, wuu sí n-wwò, yaaga sì n-jà wuu caala nìŋke na me.

⁵Nye ka Kafoonŋi Kile si ntíge mà pa kànhe ná etazhiŋi wíi, ñje sùpyire mpyi na faanre ke. ⁶Maa jwo: «Nye yii pi wíi, pi pun'à pyi mu à jwo kire niŋkin sùpyire ti, pi puni na jwumò niŋkin yu mú. Nume, pi à báaraŋi sii. Pi aha ŋkwôro ame, pi aha yîri si kyaa maha kyaa pyi ke, yaaga sì n-jà pi sige lire na me. ⁷Wuu tíge, wuu u sà sheenre nijyahara tírige bà pi si mpyi pi àha raa piye jwumpe nùru me.» ⁸Lire Kafoonŋi à pyi, maa pi caala a láha piye na, mà tùugo nìŋke

[¶]10:25 Pelegi mege jwòhe ku nye: «k'à táa».

cyeyi puni i. Ka pi i kànhe v àanrenji jwɔ yérenje.

⁹Lire kurugo, kuru cyage meg'à le Babeli, jaha na ye wani Kafoonji à diɲyɛɲi sùpyire puni jwumpe wùrugo, wani Kile à sùpyire kòr'a caala ɲɛnke cyeyi puni i. (Babeli jwɔge ku ɲye ɲyàhaɲgurguɲi.)

Burama tulyeyi

¹⁰ɲye Shemu tùluge ku ɲye ɲke. Mà Shemu shɛɲi yaha yeye ɲkuu, u à Arifasadi si. Zànbwɔh'à tòro yeye shuunni ka lire si mpyi. ¹¹Arifasadi zɛɲi kàntugo, Shemu à yeye ɲkwuu kaɲkuro ta sahaɲki. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

¹²Mà Arifasadi shɛɲi yaha yeye beɲjaaga ná ke ná kaɲkuro, u à Shelaki si.

¹³Shelaki zɛɲi kàntugo, Arifasadi à nùr'a yeye ɲkwuu sicyeere ná yeye taanre ta sahaɲki. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

¹⁴Mà Shelaki shɛɲi yaha yeye beɲjaaga ná ke, u à Eberi si. ¹⁵Eberi zɛɲi kàntugo Shelaki à yeye ɲkwuu sicyeere ná yeye taanre pyi sahaɲki. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

¹⁶Mà Eberi shɛɲi yaha yeye beɲjaaga ná ke ná sicyeere, u à Pelegi si. ¹⁷Pelegi zɛɲi kàntugo na, Eberi à yeye ɲkwuu sicyeere ná yeye beɲjaaga ná ke pyi sahaɲki. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

¹⁸Mà Pelegi shɛɲi yaha yeye beɲjaaga ná ke, u à Erehu si. ¹⁹Erehu zɛɲi kàntugo Pelegi à yeye ɲkwuu shuunni ná baari-cyeere pyi sahaɲki. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

²⁰Mà Erehu shɛɲi yaha yeye beɲjaaga ná ke ná shuunni, u à Serugi si. ²¹Serugi zɛɲi kàntugo, Erehu à yeye ɲkwuu shuunni ná baashuunni pyi sahaɲki. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

²²Mà Serugi shɛɲi yaha yeye beɲjaaga ná ke, u à Nakwɔri si. ²³Nakwɔri zɛɲi

kàntugo, Serugi à yeye ɲkwuu shuunni pyi sahaɲki. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

²⁴Mà Nakwɔri shɛɲi yaha yeye beɲjaaga ná baari-cyeere u à Teraka si. ²⁵Teraka zɛɲi kàntugo, Nakwɔri à yeye ɲkuu ná yeye ke ná baari-cyeere pyi. Cyire funɲke e u à pyiibii piibere ta.

²⁶Mà Teraka shɛɲi yaha yeye beetaanre ná ke, u à Burama ná Nakwɔri ná Aran si.

Teraka ná Burama kani

²⁷Teraka u tùluge ku ɲye ɲke. U à Burama ná Nakwɔri ná Aran si, ka Aran si Loti si. ²⁸Aran à kwû mà tufoonji yaha ɲyii na. U mpyi a si Kalide kɛni i, wani u mú à kwû, Uri kànhe e. ²⁹Burama ná Nakwɔri, ka pire si cyee lèɲe. Burama cwoɲi mege mpyi Sarayi, Nakwɔri wuɲi mege sí mpyi Milika, uru na mpyi Aran pworo. U pworoɲi wabere mege na mpyi Yisika. ³⁰Sarayi na mpyi cijirɛɲe, lire e ur'à pyi pyà baa.

³¹ɲye ka Teraka si Burama, ná Loti, ná Burama cwoɲi, Sarayi lwó a fwoɲi Uri kànhe e, Kalide kɛni i. Burama na mpyi Teraka jya, Loti sí ɲye u nampyige, Sarayi sí ɲye u napworo. Ka pi i yîri na ɲkèege zà ntèen *Kana kɛni i. ɲka pi à nɔ Kyaran kànhe e ke, ka pi i ɲkwôro wani. ³²Teraka shɛɲi canmpyaagil'à pyi yeye ɲkwuu shuunni ná kaɲkuro, maa ɲkwû Kyaran kànhe e.

Kile à Burama yyere maa u pyi u a si Kana kɛni i

12 ɲye Kafoonji Kile mpyi a jwo Burama á: «Burama, fwoɲi ma tupyenge e, fwoɲi ma kànhe e, fwoɲi ma kɛni i; kɛni mii sí n-cyêe mu na ke, ma a sà ntèen lire e.

²Mii sí mu pyi sùpyishi ɲɲyahawa tu, si jwó le mu á, si mu mege pèe,

si sùpyire sannte pyi ti jwó ta mu cye kurugo.

³Shin maha shin u à jwó le mu á ke, mii sí jwó le urufol'á.

Ŋka shin maha shin u à mu cùmɔ leme pi ke,

mii sí urufoo láŋa.

Mii sí jwó le ɲɲke sùpyishiŋi pun'á, mu cye kurugo.»

⁴⁻⁵Ka Burama si ɲkàre bà Kafoonji à yi jwo u á mɛ. U yyahafoonji jyanji Loti mú à kàre ná u e. Burama à yíri Kyaran kini i mà u shìŋi ta yyee beetaandre ná ke ná kanjkuro, maa u cwoŋi Sarayi ná Loti ná pi cyeyaayi puni lwó, ná pi báarapyi-ibii puni, ná yaaga maha yaaga pi à ta Kyaran kini i ke, maa fwor'a kàre ná y'e *Kana kini i.

⁶Pi à nɔ Kana kini i ke, maa ɲkàre fo Sikemu kànhe e, fo Mɔri cibwɔhe cyage e. Lire tɛni i, Kana shiinbii na mpyi kini i. ⁷Ka Kafoonji si uye cyêe Burama na, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kini kan mu tûlug'á.» Ka Burama si sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji á, ɲge u à uye cyêe u na ke. ⁸Maa yíri kuru cyage e mà kàre ɲànyi woge e, Beteli canɲafyinmpe e. Maa vaaŋa baya kwòro Beteli kànhe ná Ayi woge shwòhɔŋi i. Beteli à pyi canɲacwumpe e, Ayi sí ɲye canɲafyinmpe e. Ka u u núr'a sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji Kile á, maa u mege pɛe. ⁹Maa yíri kuru cyage e mà kàre yyaha na, na ntèn na wá Negevi síwage kànmpaŋke na.

Burama à kàre Misira kini i

¹⁰ɲye lire tɛni i, katibwɔh'á cwo kini na. Ka Burama si ɲkàre *Misira kini i, si sà tɛenle pyi wani, naha na ye katege mpyi a pɛe kini i sèl'e. ¹¹Pi ɲɲjyibii Misira e, ka Burama si jwo u cwoŋi Sarayi á: «Mii à cè na mu lem'á jwɔ sèl'e.

¹²Misira shiinbii ká mu ɲya, pi sí n-jwo na mii cwoŋi u ɲye mu, si mii bò, si mu yaha ɲyii na. ¹³Lire e, mii na mu jáare, wuu aha nɔ wani, maa jwo na mu na ɲye mii cɔɔn, bà pi si mpyi si mii cùmɔ leme jwɔ mu kurugo, pi àha bú ɲkwò na bò mɛ.»

¹⁴Burama ná u cwoŋ'á nɔ Misira e ke, ka Misira shiinbii si li ɲya na u cwoŋi lem'á jwɔ sèl'e. ¹⁵Misira saanji, Farɔn fyɛɲwɔhɔshiinbii mú à u ɲya, maa u kyaa jwo u á ke, ka pi i u lwó a kàre Farɔn bage e. ¹⁶Lire e, ka Farɔn si Burama^{§§} cùmɔ leme jwɔ Sarayi kurugo, maa mpàa ná sikyaa, ná ɲiiyi, ná dù-faanya, ná bilinambaa, ná bilicyee, ná dùfanɲcyee ná ɲwɔhɔɲya mú kan u á.

¹⁷Ŋka Kafoonji Kile à pa yampime wá Farɔn ná u pyenge shiinbii na, Burama cwoŋi Sarayi kurugo. ¹⁸Farɔn à li ɲya amuni ke, ka u u Burama yyere, maa yi jwo u á: «Naha mu à pyi mii na ame ye? Naha na mu ɲye a sɛɛŋi jwo mii á na mu cwoŋi wi mà ye? ¹⁹Naha na mu à mii pyi na mu cɔɔŋi wi ye, maa mii yaha mii à u lwó a pyi na cwo ye? Ma cwoŋi we, u lwó a yíri naha!»

²⁰Maa u shiinbii pyi na pi Burama ná u cwoŋi yige Misira kini i, pi ná pi cyeyaayi puni.

Pyiŋkanni na Loti ná Burama à tɛen tɛen piye piye ke

13 Ka Burama si yíri *Misira kini i maa nta a kàre Negevi síwage e ná u cwoŋi ná u cyeyaayi puni i. Loti mú mpyi ná u e. ²Yatɔɔre ná wyérefy-inŋi ná sɛɛŋi mpyi a ɲyaha Burama á. ³Lire kàntugo, ka u u yíri Negevi síwage e na ntèn na ɲkèege fo Beteli kànmpaŋke na, fo cyage e u mpyi a fyànha a u vaaŋke bayi kwòro ke, Beteli ná Ayi kànyi shwòhɔl'e. ⁴Cyage e u mpyi a

§§12:16 Farɔn: kuru mege na mpyi pɛene mege ɲkemu ku mpyi na leni Misira kini saanbii puni na ke

fyânha a *sárayi tawwûge yaa ke, u à nɔ wani ke, maa Kafoonji Kile mege pêe.

⁵ Loti u mpyi ná Burama e ke, u ya-toore ná u pyenge shiinbii mpyi a nyaha mú. ⁶ Lire na, tateeng'a cyére pi mú shu-unni i, jaha na ye pi cyeyaayi mpyi a nyaha sèl'e, pi mú shuunni mpyi na si n-jà n-kwú cyage niŋkin i mɛ. ⁷ Mà bàra lire na, *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii mú na mpyi kuru cyage e. Canjka, ka yogo si mpa yîri Burama yatonahabii ná Loti wuubii shwôhɔl'e, tateenge kurugo.

⁸ Burama à lire nya ke, ka u u jwo Loti á: «Maye sanja yaha, Loti, wuu àha yogo yaha ku yîri mii ná mu shwôhɔl'e mɛ, lire nyɛ mɛ mii yatonahabii ná mu wuubii shwôhɔl'e mɛ, jaha na ye wuu na nyɛ cinmpyii. ⁹ Kìn'à pêe. Ijke puni nyɛ tatèenge mà? Ta wá wuu u ntèen tèn wuu mege cyeyi i. Kampyi kàmeni kànmpañke k'à mu táan, ta si wani, mii sí raa si kàniŋe woge na. Kàniŋe kànmpañke sí ká nta kuru k'à táan mu á, ta si wani, mii sí raa si kàmeni woge na.»

¹⁰ Ka Loti si jùŋke yîrig'a Zhuruden bafage wíi, lwôhe mpyi a nyaha kuru cyage e. Lire tɛni i Kafoonji mpyi na sàha ŋkwò a Sòdòmu kànhe ná Gòmòri kànhe jyà mɛ, kuru cyage leme mpyi a jwò fo mà sà nɔ Zowari kànhe na. K'à pyi mu à jwo Kafoonji cikwoge nisinaŋke ki, mu à jwo Misira kini li. ¹¹ Loti à kuru nya ke, ka u u Zhuruden bafage puni lwó a pyi u wogo, maa ŋkàr'a sà ntèen kuru cyage e Beteli canjafyinmpe e. Lire pyiŋkanni na, Burama ná Loti à tèn tèn piye piye. ¹² Ka Burama si ntèen Kana kini i. Ka Loti si ŋkàr'a sà ntèen kuru bafage kànyi yà shwôhɔl'e, maa u vaaŋke bayi kwòro kwòro fo mà sà nɔ Sòdòmu kànhe byanhampe e, ¹³ Sòdòmu kànhe shiinbii mpyi shinmpii. Pi mpyi na kapegii niŋya-hagii pyi Kafoonji yyahe taan.

¹⁴ Loti ná Burama teenŋkwooni kàn-tugo piye, ka Kafoonji Kile si jwo Burama á: «Burama, ma nyiigii yîrige niŋyiŋi na,

cyage e mu nyɛ ke, tèn wani ma a wíi suumokulo ná wòrokulo yyére, canjafyinme ná canjacwumɔ yyére. ¹⁵ Mu nyii wá kini ndemu na ke, mii sí lire kan mu ná ma tûlug'á tèekwòmbaa. ¹⁶ Mii sí mu tûluge nyaha bà jùŋke nticenni nyɛ mɛ. Kàmpyi sùpya sí n-jà jùŋke nticenni tɔrɔ, nyɛ, sùpya mú sí n-jà mu tûluge sùpyire tɔrɔ. ¹⁷ Yîri ma a kini naare, ma a li tɔɔn-mpe ná li pèempe wíi, jaha na ye mu á mii sí li kan.»

¹⁸ Ka Burama si vaaŋpyi bayi kòŋŋɔ, ma a sà ntèen Mamire cibwɔyi cyage e, kuru cyage na nyɛ Eburɔn taan. Ka u u núr'a sáraya tawwûgo yaa wani Kafoonji mege na.

Burama à saanbii pii tòn maa Loti shwô pi na

14 Nyɛ lire tɛni i, Amurafeli à pyi Shiniyari kini saanŋi, ka Ariyɔki si mpyi Elasarì kànhe saanŋi, ka Kidɔlameri si mpyi Elami kini saanŋi, ka Tideli si mpyi Golimi kùligii saanŋi, ² pire saanbii shiin sicyɛɛrɛŋ'a wwò maa sà saanli kanjuro tòn. Pire saanbii meyi yi nyɛ nje: Sòdòmu saanŋi Bera, ná Gòmòri saanŋi Birisa, ná Adima saanŋi Shineyabi, ná Zeboyimi saanŋi Shemeberi, ná Bela kànhe saanŋi, Bela mege ku nyɛ Zowari niŋjaa ke.

³⁻⁴ Kuru kàshige jùŋke ku mpyi: yyee ke ná shuunni funŋ'i, saanŋi Kedolameri na mpyi pire saanbii kanjurunji jùŋɔ na. Ijka yyeeni ke ná taanre wuuni i, pi à jùŋɔ kyán u na, maa piye ta Sidimi bafage e. (Suumpe Lwôhe Nyii Yaaga Baa Woge ku nyɛ kuru cyage e niŋjaa.)

⁵ Lir'à pyi ke, yyeeni ke ná sicyɛɛrɛ wuuni i, ka Kedolameri ná u saanŋɛebii si yîri, maa sí ta Arafayiti shiinbii na, lir'à pyi Asiterɔti Karinayimu kànhe e, maa sí ta Zuzi shiinbii na mú, lir'à pyi Amu kànhe e, maa sí ta Emi shiinbii na mú, Shave Kiriyaatamu kànhe e. ⁶ Maa sí ta Kwori shiinbii na mú, pi janyii

shwɔhɔl'e, na pi maha yire ɲaɲyi pyi Seyiri; maa pi kòr'a sà nɔ fo *Eli Paran taan, síwage ɲkèrè na.⁷ Lire kàntugo, ka pi i mǎhana a kàrè Enimishipati kànhe e, pi maha kuru pyi Kadeshi mú, maa Amaleki shiinbii tùn mú, maa sí ta pi kùligii puni na, ná Amòri shiinbii, pire mpyi a tɛ̀en Kyazazɔn Tamari kànhe e.

⁸ Nye Sɔdɔmu saanɲi, ná Gɔmòri saanɲi, ná Adima saanɲi, ná Zeboyimu saanɲi, ná Bela kànhe wuɲi ná pi maha kuru kànhe pyi Zowari ke; pire saanbil'à bégel'a pa yyére kàshige mɛ̀e na, Sidimi bafage e, ⁹ maa jwo na pire sí Elami saanɲi Kedolamɛ̀ri, ná Goyimi saanɲi Tideli, ná Shiniyari saanɲi Amurafeli, ná Elasari saanɲi Ariyɔki tùn. Ka pire saanbii sicyɛɛrenɲi, ná pire saanbii kanɲkuruɲi si ntùyi taha piye na kàshige e.

¹⁰ Nye Sidimi bafage mpyi a ɲi mána lwɔhe kacɛwɛyiɲi na. Mà pi yaha kàshige na, ka Sɔdɔmu saanɲi ná Gɔmòri wuɲi si fê, maa ntíg'a ɲwɔhɔ yire kacɛwɛyiɲi i, ka pi sanmpii si fê a kàrè ɲaɲyi ɲuɲ'i. ¹¹ Tèni i Kedolamɛ̀ri ná u fyɛ̀nɔwɔhɔshiinbil'à jà pi na ke, ka pi i Sɔdɔmu ná Gɔmòri shiinbii náfuɲi ná pi ɲwɔlyiɲi puni kul'a kàrè.

¹² Burama yyahawuɲi ɲyaɲi, Loti u mpyi a tɛ̀en Sɔdɔmu kànhe e ke, ka pi i uru ná u cyeyaayi puni kul'a kàrè piye cye e mú. ¹³ Ka nàɲi wà si fê a shwɔ kàshige na, maa sà yire yyaha jwo Burama á. (Burama mpyi *Eburu shiɲi nàɲi wà.) Lir'à u ta u à tɛ̀en Mamire cire cyage e. Mamire à pyi Amòri u tɔluge shinɲi wà. Esikòli ná Aneri mpyi u siɲɛ. Pire mpii ná Mamire mpyi Burama wwɔɲɛ. ¹⁴ Tèni i Burama à lógo na u cìmpworonɲi Loti na ɲye cye e ke, ka u u u nàmbaabii pii ɲkwuu taanre ná ke ná baataanre bégele kàshige mɛ̀e na, mpii pi à si u yabiliɲi pyenge e ke. Ka pi i pire saanbii fyè tòrɔ fo Dan kùluni i. ¹⁵ Ka

u u u kàshikwɔɔnbii tǎa kuruyo kuruyo, maa pire saanbii tùn numpilag'e, maa sí ta pi na, maa pi kòr'a sà nɔ Kwoba kànhe na, kuru kànhe na ɲye Damasi suumɔ kùlo kànmpaɲke na. ¹⁶ Maa mpa ná pire saanbii náfuɲi ɲiɲkuuɲi i ná u cìmpworonɲi Loti ná u cyeyaayi puni ná cyeebii ná sùpyire puni pi mpyi a cù a kàrè ke.

Melikisedeki à jwó le Burama á

¹⁷ Nye Burama à kàr'a sà Kedolamɛ̀ri ná u saanɲɛbii tùn maa sí ta pi na ke, u nimpɲi ka Sɔdɔmu saanɲi si fwor'a u ɲùɲɔ bɛ̀ Shava bafage e. Pi mpyi a kuru ɲke mege le Saanɲi Bafage.

¹⁸ Nye ka Salemu saanɲi Melikisedeki si mpa ná bwúuru ná *ɛ̀ɛzen sinm'e Burama á, uru ɲge sí na mpyi Kile ɲiɲyi wuɲi sáragawwuɲi wà. ¹⁹ Ka u u jwó le Burama á, maa jwo

«Kile ɲiɲyi wuɲi
ná uru u ɲye ɲiɲyi ná ɲiɲke yaafoonɲi
ke,

uru u jwó le mu á, Burama.

²⁰ Kile ɲiɲyi wuɲi u kɛ̀e, ɲgemu u à mu zàmpeɛnbii le mu cye e ke.»

Ka Burama si u cyeyaayi puni yahanɲi wwú mà kan Melikisedeki á.

²¹ Lire kàntugo, ka Sɔdɔmu saanɲi si jwo Burama á: «Nye na shiinbii kan na á, ma a ɲkwôro ná na náfuɲi i.» ²² Ka Burama si u pyi: «Mii sí n-kǎa Kafoonɲi Kile na, Kile ɲiɲyi wuɲi, ɲiɲyi ná ɲiɲke yaafoonɲi, ²³ na mii sì yafyin shwɔ mu na mɛ̀, ali diizi mɛ̀e, lire ɲye mɛ̀ tanhana mɛ̀ɛɛɛ, ɲaha na ye ma hà bú ɲkwɔ ɲjwo na mu à mii Burama pyi yaarafoo mɛ̀. ²⁴ Mii sì yafyin shwɔ mu na mɛ̀, mii ɲye a jwo nàɲjiibil'á ɲjiɲi ɲgemu lyí wani, ná mpii pi à kàrè ná mii i kàshige takwònge e ke, Aneri, ná Esikòli, ná Mamire, pire mpii kɔni sí pi nàzhannɲi lwó.

Kile à tunmbyaara* le ná Burama e

15 Nye ɲcyii karigii puni kàntugo na, ka Kafoonji Kile si uye cyêe Burama na, maa jwo u á: «Burama, ma hà vyá me, mii u ɲye mu sancwɔnsigiŋi, mii sí kacennii ninyahagii pyi mu á.»²⁻³ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, pyà ɲye mii á me. Naha mu sí n-sii n-jà n-kan mii á, ɲkemu ku sí n-jà là ɲwɔ mii na ye? Mu ɲye a tɔlugo kan mii á me. Mii bilinaŋi, Eliyezeri, u à si mii pyenge e, ná u tun'á yiri Damasi i ke, uru u sí n-pyi mii koolyiŋi.»⁴ Ka Kafoonji si Burama pyi: «Uru ɲge bà u sì n-pyi mu koolyiŋi me, mu yabiliŋi sí pyàŋi ɲgemu si ke, uru u sí mu kɔɔge lyí.»

⁵ Lire kàntugo, ka Kile si Burama yige ntàani na, maa yi jwo u á: «Burama, ma ɲɔŋke yirige ma a wɔrigii tɔrɔ kàmpyi mu sí n-jà, ɲaha na ye mu tɔluge mú sí ɲyaha amuni.»⁶ Nye ka Burama si dá Kafoonji Kile ɲwɔmugure na, ka Kafoonji Kile si jwo na u à tɔi u daniyaŋi cye kurugo.

⁷ Lire kàntugo ka Kafoonji si jwo u á sahaŋki: «Mii u ɲye Kafoonji, ɲge u à mu yige Uri kàhe e, Kalide kɔni i, maa nde kɔni kan mu á ke.»⁸ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, ɲaha ku sí li cyêe mii na, si mii pyi mii u dá li na, na nde kɔni sí n-pa n-pyi mii wuu ye?»⁹ Ka u u jwo u á: «Yee taanre nɔcwo, ná yee taanre sikacwo, ná yee taanre mpápoo cù, ná kuumpaani ɲiŋkin ná mpánmpɔrɔɔ ɲiŋjaaga ɲiŋkin.»¹⁰ Ka Burama si yire yaayi puni cù maa yi puni ɲiŋkin ɲiŋkinji taa ɲiŋke e, maa yi kwɔnyi yaha yaha yiye sicama na. Saɲcyɛɛre ti ke, u ɲye a tire kwɔn kwɔn me.¹¹ Saɲcyɛɛre ti maha tiye ɲwɔ caa ná kyaare e ke, ka tire si wá na ntíre yatɔre

nimbonte kurugo, ka Burama si wá na ti kɔre.

¹² Nye canɲanyiin'à pa a ɲkèege tacwuge e ke, ka Burama si ɲón'a cùnnu. Ka numpini si u mähana ka u u fyá sèl'e.¹³ Ka Kafoonji si jwo u á: «Burama, li cè na canɲka, mu tɔluge sí n-kàre kɔni laber'e si sà mpyi nàmpwuun. Pi sí n-pyi bilii lire kɔni i, pi sí kàha fo si nɔ yee ɲkwuu sicyɛere (400) na.¹⁴ ɲka kɔni li sí pi le tire bilere e ke, lire kɔni sí n-kyaala mii cye e, lire kàntugo, mu tɔluge sí n-yiri lire kɔni i ná nàfuubwɔhe e.¹⁵ Mu wi ke, mu sí n-kwí yeyenke e. Mu sí lyege lage kwɔ si nta ɲkwí.¹⁶ Mu tɔluge bage sicyɛere woge, ku sí núru n-pa naha, ɲaha na ye kɔni sùpyire ti ɲye Amɔri shiimbii ke, pi kapegigii ká nɔ tɛgeni na, mii sí pi kɔrɔ.»

¹⁷ Nye canɲa ɲyiin'à cwo mà numpini lèŋe tɛni ndemu i ke, ka Kile si naŋkyaan-hii pyi cyi i nàŋguruge yige marii ɲi na ntùuli yatɔre kyaare nintáare ná tiye shwɔhɔl'e.¹⁸ Kuru canɲke yabiliŋi i, ka Kafoonji si tunmbyaara le ná Burama e, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kɔni kan mu tɔlug'á, mà lwɔ *Misira baŋi na, mà kàre babwɔhe na, ná pi maha kuru pyi Efi-rati.¹⁹ Keni shiimbii ná Kenizi shiimbii, ná Kadimɔni shiimbii,²⁰ ná Kyeti shiimbii, ná Perezi shiimbii, ná Arafayi shiimbii,²¹ ná Amɔri shiimbii, ná *Kana shiimbii, ná Girigashi shiimbii, ná Zhebusi shiimbii, pi à tɛn kuru cyage e.»

Sumayila ziŋi kani

16¹⁻³ Nye Burama à nɔ yee ke na *Kana kɔni i, mà u cwoŋi Sarayi ta u sàha ɲkwɔ a pyà si u á me. Nye bilicwoŋi wà na mpyi Sarayi á, u mege mpyi Agari, *Misira shin u mpyi u wi. Ka Sarayi si jwo Burama á: «Wíi, Kafoonji Kile à mii pyi cijiriŋe. Maye sanŋi yaha,

*15:0 TUNMBYẸẸRE na ɲye mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire ɲye me cevee shuunni shwɔhɔl'e;

ma a wwò ná mii báarapyiŋi i, li sí n-jà n-ta uru sí pyà si mii á.» Ka u u jɛ Sarayi jwumpe na. Nye Sarayi à u báarapyiŋi Misira shinŋi lwó lire pyiŋkanni na, mà kan u poonŋi Burama á, u pyi u cwo. ⁴ Ka Burama si wwò ná Agari e, ka u u yyére. Tèni i u à li ta na ur'à yyére ke, ka u u wá na yyejyeere pyi ná u kàfɛncwoŋi i.

⁵ Sarayi à lire nya ke, ka u u yi jwo Burama á: «Nde Agari à pyi mii na nume ke, lir'à fwoɾo mu i. Mii à na bilicwoŋi kan mu á. U à uye nya u à yyére ke, ka u yyahe si jyè mii woge e. Nye Kafoonŋi Kile u wuu láha wuye na!» ⁶ Ka Burama si Sarayi pyi: «Mu bilicwoŋi na nje mu yahare e, nde l'à táan mu á ke, lire mu sí n-pyi u na.» Yir'à jwo ke, ka Sarayi si kyaayi shiŋi puni tège Agari juŋ'i, fo ka u u fê a fwoɾo pyenge e mà kàre tatɔnge e.

⁷ Ka Kafoonŋi Kile Melekeŋi si Agari nya síwage e lùbilingi wà taan, uru lùbilingi na nje Shuri síwage kuni taan. ⁸ Maa jwo Agari á: «Agari, Sarayi bilicwoŋi, taa mu à yîri ke, taa mu sì ke?» Ka u u jwo: «Mii na fî na kafɛncwoŋi Sarayi yyaha na.»

⁹ Ka Kafoonŋi Kile Melekeŋi si jwo: «Núru ma a sì ma kafɛncwoŋi yyére, ma a sà maye kan u á. ¹⁰ Mii sí mu tûluge nyaha, fo ku sì n-jà n-tòɾo me.

¹¹ Wîi, mu yacerewu u nje, mu sí n-si pùnambile, ma a u mege le Sumayila† naha na ye Kafoonŋi à mu nàvunŋo parage lógo.

¹² Uru pyàŋi sí n-pyi sige dùfaanŋa fiige, U sí n-pyi sùpyire puni kàshifoo, sùpyire puni mú sí n-pyi u kàshifoo. U sí n-láha u cìmpyiibii na.»

¹³ Ka Agari si jwo: «Ei! Sèe wi na nge u nje na mii jaa ke, mii à uru nya la?» Maa kuru mege le Kile na: «Kileŋi u nje na mii jaa ke». ¹⁴ Lire kurugo, Agari mpyi lùbilingi ngemu taan ke, uru meg'à le Lakyayi

Orɔyi (kuru mege jwòhe ku nje: «Ŋgemu u nje nyii na ke, uru na mii jaa.») Uru lùbilingi na nje Kadeshi kànhe ná Beredi kànhe shwòhòl'e.

¹⁵ Nye puru jwòhò na, Agari à pùnambile si Burama á. Ka u u li mege le Sumayila. ¹⁶ Agari à Sumayila si Burama á, mà Burama shiŋi yaha yye beecyèere ná baani.

Burama meg'à kêenŋ'à pyi Ibirayima.

17 Nye mà Burama shiŋi yaha yye beecyèere ná ke ná baaricyèere, ka Kafoonŋi Kile si nùr'a uye cyèe u na, maa u pyi: «Mii u nje Kile síŋi puni foo. Ta mii nyii wogii kanni pyi tìgire cyaga baa. ² Lire e, mà tàanna ná wuu *tunmbyaare e, mii sí mu tûluge nyaha sèl'e.»

³ Burama à yire lógo ke, ka u u niŋkure sín, maa jùnke sôgo maa Kile pèe. Ka Kile si nùr'a jwo u á sahanŋi ⁴ «Nye wîi, tunmbyaare mii à le ná mu i ke, tire ti nje nte: mu sí n-pyi sùpyishi ninyahawa tu. ⁵ Mu mege saha si n-pyi Burama me. Ku sí n-kêenŋe n-pyi *Ibirayima (Ibirayima mege jwòhe ku nje sùpyishi ninyahawa tu), naha na ye sùpyishi ninyahawa sí n-fwoɾo mu i. ⁶ Mii sí mu pyiibii nyaha sèl'e. Mu pyiibii sí n-pyi sùpyishini ninyahawa, saanlii ninyahamii sí n-fwoɾo mu tûluyi i. ⁷ Tire tunmbyaare sí n-kwôro mii ná mu shwòhòl'e, ti sí n-pyi mii ná mu tûluyi shwòhòl'e tèrigii puni i mú. Ti sì n-kwò me. Lire kurugo, mii sí n-pyi mu ná ma tûluyi u Kileŋi. ⁸ *Kana kini i mu nje ninjaa nàmparantɛenre ke, mii sí lire kan mu ná ma tûluy'á. Li sí n-pyi pi wuu tèrigii puni i, mii sí n-pyi pi Kileŋi.»

Kile à pùnampyire ŋkwòŋŋi sheenre jwo Ibirayima á

⁹ Ka Kile si nùr'a jwo *Ibirayima á sahanŋi: «Mu ná ma tûluyi nimpayn'a yaa

†16:11 Sumayila mege jwòhe ku nje: «Kile à lógo»

yii yákili yaha mii *tunmbyaare na, mà tàanna ná pi lyenwɔyi i. ¹⁰Nde yii à yaa yii pyi mà yyaha tíi ná tire tunmbyaare e ke, lire li nɔye nde: mu ná ma tɔluyi nimpɔny'à yaa yii a pɔnampyire puni kwùun. ¹¹Yii à yaa yii a ŋkwùun, lire li sí n-pyi mii ná yii tunmbyaare tafyeenji. ¹²⁻¹³Pɔnampyire pun'à yaa ti kwɔn ti canzege canmpyibataanre wuuni na mà tàanna ná pi lyenwɔyi i. Bilibii pi à si mu pyenge e ná mpíi mu à shwɔ ke, pire pun'à yaa pi *kwɔn. Lire e, tunmbyaare tafyeenji sí n-pyi yii sɛge na si li cyêe na ti sí n-pyi niŋkwombaara. ¹⁴Pɔnam-bilini ndemu ká mpyi li nɔye a kwɔn, maa uru fyèŋi yaha u sɛge na mɛ, ur'à yaa u kòr'a láha u kɔni shiinbii na, ɔaha na ye u nɔye a yákili yaha mii tunmbyaare na mɛ.»

Kile à Ishaka zɔŋi kyaa jwo

¹⁵Nɔye puru ɔwɔhɔ na, Kile à yi jwo *Ibirayima á sahaŋki: «Ma hà núru raa ma cwɔŋi Sarayi yiri sahaŋki Sarayi mɛ. Numɛ u mege sí n-kêenɔye n-pyi Sara[‡] ¹⁶Mii sí jwó le u á, si pyà kan u á mu á. Mii sí jwó le u á si u pyi sùpyishi niɔya-hawa nu. Saanlii sí n-fworo u e mú.»

¹⁷Ibirayima à puru lógo ke, ka u u niŋkure sín maa ɔ̀ŋke sɔgo, maa Kile pɛe. Maa ɔcyàha maa jwo uye funɔ'i: «Sùpyanji u à yyee ŋkuu ta ke, di uru sí pyà ta n-jwo ye? Sara shɔŋi na nɔye yyee beecyɛere ná ke, di uru sí n-jà pyà ta n-jwo sahaŋki ye?» ¹⁸Maa jwo Kile á: «Sumayila yaha u shi ta, ma a jwó le u á.» ¹⁹Ka Kile si u pyi: «Mii à lógo mu ɔwɔ na, ŋka mu cwɔŋi Sara sí n-sii pɔnambile si. Ma a li mege le Ishaka. Mii sí n-kwôro na *tunmbyaare na ná u e, ná u tɔluge e. Tire tunmbyaare si n-kwɔ mɛ. ²⁰Sumayila wi ke, nde mu à ɔ́are u kyaa na ke, mii sí lire pyi mu á. Mii si jwó le á, si u pyiibii nyaha, si u tɔluge nyaha sɛe sèl'e.

U sí ɔ̀ŋufɛe ke ná shuunni si, mii sí u pyi tɔlubwɔhɔ tu. ²¹Ŋka nde li nɔye mii tɔnmbɛere e ke, pyàŋi Sara sí n-si mu á yyeeela numɛ cyiin ke, tire sí n-pyi mii ná ure shwɔhɔl'e mú.»

Ibirayima ŋkwɔnɔŋi kani

²²Nɔye Kile à puru jwumpe jwo a kwɔ *Ibirayima á ke, ka u u yíri u taan maa dùgo niɔyiŋi na.

²³Nɔye kuru canŋke, Ibirayima à Sumayila *kwɔn, bilibii pi à si u pyenge e ná mpíi u à shwɔ ke, maa pire kwɔn. Pɔnambile maha pɔnambile li nɔye u pyenge e ke, Ibirayima à pire puni kwɔn, bà Kile à yi jwo u á mɛ. ²⁴Ibirayima yabilɔŋ'à kwɔn mà u shɔŋi yaha yyee beecyɛere ná ke ná baaricyɛere. ²⁵U jyaŋi Sumayila à kwɔn mà u shɔŋi yaha yyee ke ná taanre. ²⁶Nɔye lire pyiŋkanni na, Ibirayima ná u jyaŋi Sumayila à kwɔn cannugo. ²⁷Bilinambaabii pi à si u pyenge e ná mpíi u à shwɔ ke, u à pire puni kwɔn mú.

Sarayi mpyi a dá na uru sì pyà ta me

18 Nɔyɔi karigii puni kàntugo na, Kafoonji Kile à uye cyêe *Ibirayima na sahaŋki Mamire cibwoyi taan. Pyiŋkanni na u à uye cyêe Ibirayima na ke, lire li nɔye nde. Canŋka, mà u nin-tɛenji yaha u vaaŋke bage ɔwɔge na canvwuge tɛni i, ²u à pa u ɔ̀ŋke yírigɛ, maa wíl'a nàmbaa taanre ɔya pi à yyéere u yyetiimpe na. Tɛni i u à pi ɔya ke; ka u u fê a pi ɔ̀ŋgo bɛ, maa niŋkure sín pi taan maa ɔ̀ŋke sɔgo, maa pi shéere, ³maa jwo pi wà niŋkin á: «Mii ɔ̀ŋu-foonji, kampyi mii kyal'à táan mu á, mii na mu ɔ́are, mii u nɔye mu bilinanji ke, ma hà ntòro na pyenge taan mɛ. ⁴Yii yyéere, pi i mpa ná lwɔhe e, yii tooyi si jyé. Yii i ɔ̀ŋ naha ŋke cige ɔwɔh'i. ⁵Mii

[‡]17:15 Sara mege ku nɔye saanji pworonji

sí n-sà yalyíre cya mpa ŋkan yii á, bà yii si mpyi si fànha ta si nta yii kuni lwó me. Naha kurugo ye yii à tòro yii bilinaŋi yyére.» Ka pi i jwo: «Li pyi amuni.»

⁶ Ka Ibirayima si fyâl'a jyè Sara fye e u vaaŋŋke bage e, maa yi jwo u á: «Ta fyâa, maa mbyíme yanyeyi taanre súma, maa tànteenŋye te.» ⁷ U à puru jwo ke, maa fê a kàre u kàcwòge na, maa u ninaŋe sínme woge kà cù mà kan u báara-pyíni wà á. Ka u u kuru bò, maa ku yal'a shwòhò fwòfwò. ⁸ Puru jwòhò na, ka Ibirayima si mpa ná nùjirintanhaga ná nimpuruge e, ná nùkyaaare nizhwòhore e, mà pa yaha nambaabii taanrenŋi taan, maa yyére pi taan cige mbyímpe e, njyíŋi ká ŋkùuŋò si wà kan pi á. Ka pi taanrenŋi si wà na lyí.

⁹ Ka pi i Ibirayima yíbe: «Taa mu cwoŋi Sara nyé ke?» Ka u u pi pyi: «U na nyé naha vaaŋŋke bage e.» ¹⁰ Ka pi wà ninŋin si jwo: «Nàkaana nyé me, mii sí nùru n-pa naha mu yyére yyeela nume cyiin. Lire sí mu cwoŋi ta u à pùnambile si.»

Sara mpyi u poonŋi kàntugo, vaaŋŋke bage e, marii puru jwumpe nùru. ¹¹ Lire tènì i, Ibirayima ná Sara mpyi a lye sèe sèl'e. Sara pyítaani tènì mpyi a tòro. ¹² Nyé Sara à yire lógo ke, ka u u ncyàha uye funŋ'i. Maa jwo: «Tatange ŋkire mii ninjyénkwonŋi saha sí n-ta nàŋkwu i fo si zà nò pyà nta na ye? Mii pyengefoo mú à lyé.» ¹³ Ka Kafoonŋi si jwo Ibirayima á: «Naha kurugo Sara à cyàha uye funŋ'i, maa jwo na uru ninjyénkwonŋi saha si n-jà pyà ta sèenŋi na mà ye? ¹⁴ Kani ndire li sí n-jà n-waha fo si Kafoonŋi, mii Kile jà ye? Yyeela nume cyiin, mii sí n-pa mu yyére. Lire sí mu cwoŋi Sara ta u à pyà ta.» ¹⁵ Puru jwump'à jwo ke, ka Sara fya-gara wuŋi si yi kyáala maa jwo: «Mii nyé a cyàha a de!» Ka Kafoonŋi Kile si jwo: «Mu à sàa cyàha.»

Ibirayima à Kile jáare Sòdòmu kàhe zhwoŋi kyaa na

¹⁶ Nyé lire kàntugo, ka pire nambaabii taanrenŋi si yíri na ŋkèege maa dùgo ŋaŋke kà na maa Sòdòmu kàhe kànmpaŋke wíi. Ka *Ibirayima si pi tùugo.

¹⁷ Ka Kafoonŋi Kile si uye yíbe: «Nde mii sí n-pyi Sòdòmu ná Gómòri kànyi na ke, tá mii à yaa mii u lire ŋwòhò Ibirayima na be? ¹⁸ Naha na ye nàkaana nyé sii me, Ibirayima sí n-pyi tùlubwòhò tu, kuru tùluge fànhe sí n-pêe. Dinye tùluyi sanŋyi sí jwó ta u cye kurugo. ¹⁹ Mii à u cwòwòrò bà u si mpyi si yi jwo u pylibii ná u pyenge shiinbil'á mpíi pi na ma u kàntugo ke, na pi à Kafoonŋi, mii Kile kuni jáare li jáarenkanni na, pi à li jáare ntíŋi ná sèenŋi juŋ'i. Lire ká mpyi, mii à kyaa maha kyaa jwómee lwó Ibirayima á ke, mii sí lire pyi u á.»

²⁰ Lire kurugo, Kafoonŋi à jwo Ibirayima á: «Sòdòmu kàhe ná Gómòri kàhe shiinbil'a lawwuge ŋkemu ta ke, kur'a pèe fo mà tòro, pi kapegigil'à nyaha sèe sèl'e.

²¹ Lire na, mii sí n-tíge n-sà wíi, l'aha nta nje pi na yu pi na ke, yire na ntùuli yi jwunŋkanni na, sèenŋi na, si ncè.»

²² Ka nambaabii shuunnŋi sanmpii si yíri Ibirayima taan mà kàre Sòdòmu kànha kànmpaŋke na. Ŋka Ibirayima ninjyérenŋ'à kwòro Kafoonŋi yyaha taan.

²³ Maa file u na maa jwo: «Mu sí jee shiincèenmpii ná shiinmpiibii shi bò sijcyan la? ²⁴ Li sí n-jà n-ta shiincèenmii beeshuunni ná ke na nyé kàhe e. Mu sí jee pire shi bò mú la? Mu sì kàhe yaha wani pire mpíi kurugo mà? ²⁵ Mà shiincèenmpii ná shiinmpiibii puni shi bò sijcyan, lire nyé me mà pi sàraŋi tàanna, mii à cè na mu sì n-sii jee lire shiŋi i me. Mu u nyé dinyenŋi sùpyire puni sàrafoonŋi mà tàanna ná pi kapyiŋkil'e ke, mu sí n-jà n-pyi na mu nyé a kacenni cè a wwú kapiini i mà?» ²⁶ Ka Kafoonŋi si u pyi: «Mii aha shiincèenmii beeshuunni ná ke

ta Sɔdɔmu i, mii sí kànhe puni yaha wani pire mp̄ii kurugo.»

²⁷ Ka Ibirayima si u pyi: «Mii kàfoonji, mii à cè na mii nye yafyin mu taan me, ŋka mii na mu jáare ma a na yaha si jwo sahaŋki. ²⁸ Li sí n-jà n-ta kànhe shiinc̄eenmp̄ii nye a beeshuunni ná ke kwɔ me. Shiin kaŋkuro sí n-jà n-fɔ. Nye kaŋkuro kanna ká fɔ shiin beeshuunni ná keŋi i, pire kaŋkuruŋi kurugo mu sí kànhe puni shi bò la?» Ka u u jwo: «Mii aha beeshuunni ná kaŋkuro ta, mii sí kànhe yaha wani pire mp̄ii kurugo.»

²⁹ Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Li sí n-jà n-ta kànhe shiinc̄eenmp̄ii nye a tòro beeshuunni na me.» Ka Kàfoonji Kile si jwo: «Pire mp̄ii kurugo mii sì yaaga pyi kànhe na me.»

³⁰ Ka Ibirayima si núr'a jwo: «Mii kàfoonji, ma hà lùuni yîrige na taan me. Mii sí n-jwo sahaŋki, l'aha nta kànhe shiinc̄eenmp̄ii pun'à bɛ beŋjaaga ná ke na de?» Ka u u jwo: «Mii aha beŋjaaga ná ke ta wani, mii sì yaaga pyi kànhe na me.»

³¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii kàfoonji, mii na mu jáare si jwo sahaŋki, li sí n-jà n-ta kànhe shiinc̄eenmp̄ii pun'à bɛ beŋjaaga na?» Ka u u jwo: «Pire beŋjaaganji kurugo, mii sì kànhe shi bò me.»

³² Ka u u núr'a jwo: «Mii kàfoonji, ma hà lùuni yîrige na taan me, mii jwumpe sí n-yyére ŋke cyage e. Nye kànhe shiinc̄eenmp̄ii puni ká mpyi ke de?» Ka u u jwo: «Pire keŋi kurugo, mii sì kànhe shi bò me.»

³³ Kafoonji Kile à jwo a kwɔ ná Ibirayima e ke, maa yîri u taan. Ka Ibirayima si núr'a kàre u pyenge.

Kile à Loti shwɔ maa Sɔdɔmu ná Gɔmɔri shi bò

19 Nye pire *Kile melekeebii shuunniŋi pi à yîri *Ibirayima yyére ke, pir'à nɔ Sɔdɔmu i kuru canŋke yàkoŋke. Maa Loti ninteenŋi ta kànhe shiinbii piyetabenke e. U à pi nya ke, ka u u yîr'a

pi nùŋɔ bɛ. Maa niŋkure sín, maa nùŋke sôgo, maa pi shéere. ² Maa jwo: «Mii nùŋufeebii, mii na yii jáare, yii sumbage lèŋe mii, yii bilinaŋi, pyenge e, si lwɔhe kan yii á, yii i yii tooyi jyé, yii i shwɔn naha. Nùmpaŋa pyesɔge na, yii i ntòro ná yii kùsheeni i.» Ka Kile melekeebii si u pyi: «Onhɔ, wuu sí n-shwɔn naha cyiŋŋi na.» ³ Ka Loti si yi jwo a waha pi á, fo pi à kàr'a sà shwɔn u pyenge e. Maa njyi nintan shwɔhɔ, maa bwúuruŋi niŋjirim-baanji wà yaa, ka pi i lyí.

⁴ Mà nàmpwuunbii yaha sínimbaa, ka Sɔdɔmu kànhe shiinbii si mpa pyenge kwúulo. Nàŋjiibii ná nàŋkolyeebii puni na mpyi wani. ⁵ Ka pi i Loti yyere maa yi jwo u á: «Nàmpwuunbii pi à sumbage lèŋe mu pyenge e ŋke numpillage e ke, taa pi de? Pi yige naha, wuu u pi shwɔn!» ⁶ Ka Loti si fwor'a pa pi fye e cyiŋŋi na, maa tajyige nɔwɔge shwɔhɔ nàmpwuunbii na. ⁷ Maa jwo sùpyir'a: «Mii cìnmpyi-ibii, mii à yii jáare, yii àha kapii pyi pi na me. ⁸ Mii pùcerii shuunni na nye naha, pi sàha nàmbaa cè me, mii sí pire yige yii á, nde l'à táan yii á ke, yii i lire pyi pi na. Yii àha yaaga pyi mii nàmpwuunbii na mà de!» ⁹ Ka kànhe shiin si jwo Loti á: «Mu u yîr'ani de!» Ka pi si jwo: «Yii pi ŋge nàŋi wíi de, uru nàmpɔnŋi u à núr'a kèenŋe na *saliyaŋi cyére wuu na nume!» Ka pi i jwo Loti á: «Mu aha mpyi mu nye a yîri wuu yyaha na nume me, nde wuu sí n-pyi mu na ke, lire sí n-pi mà tòro nàmpwuunbii wuuni na.» Pi à yire jwo ke, maa Loti ŋɔɔŋ'a lwɔ wani fàhne e, maa file na pire na si pyenge nɔwɔge kebe.

¹⁰ Lire tènì i, ka Kile melekeebii mú shuunniŋi si pyenge múgo, maa Loti cù a lèŋe ku funŋke e, maa ku shwɔhɔ.

¹¹ Sùpyire puni ti mpyi pyenge nɔwɔge na ke, melekeebil'à tire puni pyi fyinmii, nàŋjii bàra nàŋkolyee na. Pi à pyi fyinmii ke, ka pi i pyenge nɔwɔge cya a kànha.

¹²Ka Kile melekeebii mú shuunniŋi si jwo Loti á: «Mu nafeebii, mu pù-nampyire, mu pùceepyire, shin maha shin u nŋe mu sùpya ke, pi puni yige ŋke kànhe e. ¹³Wuu sí ŋke kànhe shi bò, naha na ye tìgire pi na pcyáan ku shi-inbii na ke, tire tìgir'à pèe sèl'e Kafoonji Kile yyahe taan. Lire e, u à wuu tun wuu u pa ku shi bò.» ¹⁴Nŋe ka Loti si fwooro mà kàr'a sà jwo ná u pùceribii tanambaa-bil'e, maa jwo pi á: «Yii fwooro ŋke kànhe e, naha na ye Kafoonji Kile sí n-pa ku shi bò!» Ŋka pire mpyi a li yaha bàhaga na u nŋe.

¹⁵Nŋe nyèkwong'à nɔ ke, ka Kile melekeebii si li jwo a waha Loti á sahanŋi: «Yìri wahawaha, ma a ma cwoŋi ná ma pùceepyire mú shuunniŋi cù cyege na, bà pi si mpyi pi àha bú ŋkwù ná kànhe e tasógoge e me.»

¹⁶Nŋe Kile melekeebil'à li nŋa pi à nŋe karigii tapyige e ke, ka pi i Loti cù cyege na, ná u cwoŋi ná u pùceepyire mú shuunniŋi, maa fwooro ná pi e mà sà yaha kànhe kàntugo, naha na ye Kafoonji Kile la mpyi si pi shwɔ kwùŋi na. ¹⁷Pi à fwor'a kwɔ kànhe e ke, ka Kile melekeŋi wà si jwo: «Yii a fì shwomɔ. Yii àha raa wíi kàntugo me. Yii mú sí kà n-yyère ŋke bafage cyage k'e me. Yii a fì, yii a sì nŋyì cyage e, bà yii si mpyi si shwɔ kwùŋi na me.» ¹⁸Ka Loti si jwo: «Aa! mii jùŋufoonji, wuu sí n-jà kuru cyage ta la?

¹⁹Mu à jwɔ wuu na, maa wuu jùŋaara ta mà nɔ fo naha, ŋka wuu sì n-jà n-fè nɔ nŋyì cyage e me, naha na ye mà jwo wuu nɔ wani ke, kakyaare sí n-pyì, wuu sí n-kwù. ²⁰Kànhe kà ku ŋke, kuru laage nŋe a tɔɔn me. Wuu sí n-jà n-fè nɔ wani, si sà ŋwɔhɔ, kuru kànhe mú nŋe a pèe me. Yii yiye sanmii yaha, yii kuni kan wuu á, wuu sà ŋwɔhɔ wani lire kànbileni na. Kànbwɔhɔ bà mo. Yii wuu yaha wuu sà wuye shwɔ wani.» ²¹Ka Kile melekeŋi si jwo Loti á: «Nŋe mii sí nde kani nŋkin pyi mu á sahanŋi. Kànhe kyaa mu à jwo

ke, mii sì yaaga pyi ku na me. ²²Yii a fyâa, yii sà ŋwɔhɔ wani, naha na ye ná yii nŋe a nɔ wani me, kuni nŋe a kan mii á mii i jà a yafyin pyi me. Loti à kuru kànhe yyere nimbilere, lire e, kuru kànhe meg'à le Zowari. (Zowari mege jwɔhe ku nŋe nimbilere.)

²³Loti tènɔni Zowari kànhe e, lir'à bê ná canŋanyiiini tèteworoni i. ²⁴Lire tènì i, ka Kafoonji Kile si nage ná ŋkì-rigini tìrige Sɔɔɔmu ná Gɔmɔri jwɔŋ'i zànpya fiige. Kafoonji yabiliŋi u à lire pyi. ²⁵Maa yire kànyi puni shi tò, ná bafage, ná ku kànyi shiinbii puni, ná yaaga maha yaaga ku mpyi a fyín kuru jìŋke na ke, yire pun'à súugo kuru nage cye kurugo.

²⁶Nŋe pi nŋkàribii na, Loti cwoŋ'à yyaha kèenŋ'a wíi kàntugo. Ka u u ŋkèenŋ'a pyi suunŋkunuwɔ sùpya fiige.

²⁷Nŋe kuru canŋke nŋesɔɔge na, cyage e Ibirayima à jwo ná Kafoonji i ke, ka u u yìr'a kàre wani kuru tanuge e. ²⁸Maa jùŋke yìrig'a wíi Sɔɔɔmu ná Gɔmɔri kànyi ná kuru bafage kànmpaŋke puni i. Maa nanŋurugo nŋa ku u yìri jìŋke na, mu à jwo maan nanŋurugo.

²⁹Canŋke Kile mpyi na kuru bafage kànyi súuge ke, u funŋk'à cwo Ibirayima na, maa Loti shwɔ nage na. Lire pyinŋkanni na, kànyi na Loti mpyi a tèn ke, nag'à yire puni shi tò.

Loti ná u pworibii shuunniŋi kani

³⁰Nŋe Loti nŋe a jɛn'a kwɔro Zowari kànhe e me, maa ŋkàr'a sà ntèn nŋke kànmpaŋke na, naha na ye u mpyi na fyáge. U ná u pworibii mú shuunniŋ'à sà ntèn nŋke wyige k'e.

³¹Canŋka, Loti pworonji nŋnjyèn'à jwo nimbilen'à: «Wuu tun'à lye, nɔ mú sì nŋe naha ŋgemu u sí wuu lènŋe nàmbaga na, bà li nŋe cyeyi puni i me. ³²Wuu *erezen sinme kan u bya, bà u funŋke si mpyi si wùrugo me. Lire ká mpyi, wuu u wwɔ ná u e, bà wuu si mpyi si pyii ta wuu tunji tùluge kà mpìni me.» ³³Kuru canŋke

numpilage e, ka pi i sinmpe kan pi tun'á. P'à u cyán ke, ka pworofoonji ninjyêni si sà sínni ná u e. Ŋka tufoonji nye a u téesinnini ná u tēeyirini cè mē. ³⁴Nyèg'à múgo ke, ka mucwofoonji si cōonfoonji pyi: «Pilaga mii à sínni ná wuu tuni i. Ninjaa numpilage e, wuu sinmpe pà kan u á, u àha bya a wùrugo, mu sí n-sà sínni ná u e, bà mu mú si mpyi si pyàni wà ta, wuu tuni tùluge kà mpìni mē. ³⁵Kuru canjke numpilage e, ka pi i sinmpe kan tufoon'á sahaŋki, ka u u bya fo mà wùrugo. Ka pworofoonji nimbileni si sínni ná u e. Tufoonji nye a u téesinnini ná u tēeyirini cè mú mē.

³⁶Nye amuni Loti pworibii mú shuun-niŋ'à lahigii lwó u á. ³⁷Ka pworofoonji ninjyeni si si pùnambile na, maa u mege le Mwabi. (Mwabi mege njwohe ku nye: «Tufoon'á laa tēge u na.») Uru u nye Mwabi shiŋi tulyage fo mà pa nɔ ninjaa na. ³⁸Ka cōonfoonji si si pùnambile na mú, maa u mege le Beni Ami^f. Uru u nye Amōni shiŋi tulyage fo mà pa nɔ ninjaa na.

Abimeleki à Ibirayima cwoŋi Sara kwōn a lwó si mpyi u cwo

20 Nye ka *Ibirayima si yīri u tateenpyege e, mà sà ntēen Negevi síwage yyére, Kadeshí kànhe ná Shuri kùluni shwōhō'e. Puru njwōho na, u à teenle pyi Gerari i mú.

²Nye u à nɔ wani ke, maa yi jwo sùpyir'á na Sara na nye uru cōon. Canjka, ka Gerari saanji Abimeleki si Sara nya maa u lwó si mpyi u cwo. ³Numpilage k'e, ka Kile si uye cyēe Abimeleki ná ŋwoge k'e, maa yi jwo u á: «Abimeleki, mu sí n-kwū, ceenji mu à lwó ke, nɔ na nye u á.»

⁴Nye lir'à ta Abimeleki sàha ŋkwò a wwò ná Sara e mē. Ka u u jwo Kile á ŋwoge e: «Kafoonji, mu sí njee mii ná na

tùluge shi bò mà li ta wuu nye a kapii pyi mà? ⁵Nàŋi yabiliŋi bà u à mii pyi na uru cōon wi mà? Ka ceenji mú si jwo na uru yyahafoo wi mà? Mii à nde kani pyi ná funvyinge e, mii nye a kapii pyi mà de!» ⁶Ka Kile si yi jwo Abimeleki á kuru ŋwoge ninŋinji i: «Mii à cè na mu à nde kani pyi ná funvyinge e, na mu nye a kapii pyi mē, lire na mii nye a jēn'a mu yaha mu u wwò ná ceenji i, si ŋkwò kapii pyi mē. ⁷Nume, nàŋi cwoŋi kan u á. U sí jwó le mu á bà mu si mpyi si shwò kwūŋi na mē, jaha na ye Kile sùpya u nye u wi. Ŋka mu aha mpyi mu nye a u cwoŋi kan u á mē, li cè na mu ná ma pyenge shiinbii puni sí n-kwū.»

⁸Ka Abimeleki si yīri kuru nyecwoge na, maa u bilibii puni yyere, maa yi yyahe jwo pi á. Pir'à yi lógo ke, ka pi i fyá sèl'e. ⁹Ka Abimeleki si Ibirayima mú yyere, maa u pyi: «Naha shi mu à pyi wuu na amē ye? Lire tēni i ke, kapiini ndire mii à pyi mu na, fo mà pa nɔ mu u ŋke lawwuge fiige nɔ mii ná na kini shiinbii na ye? Nde mu à sà a pyi amē ke, li nye a sii kapyii mē. ¹⁰Naha na mu à nde pyi ye?» ¹¹Ka Ibirayima si jwo: «Mii mpyi na sōnŋi na sùpya nye a sii nde kini i ŋgemu u na Kile pēre mē. Maa li yaha naye funŋ'i, na pi sí mii bò na cwoŋi kurugo. Lire na, mii à jwo na mii cōon wi. ¹²Lire na li wuuni mú i, mii cōon mú wi de! Wuu na nye tu na, ŋka wuu nye nu na mē. Mii cwo mú sí u nye u wi. ¹³Lire kurugo, canjke Kile à mii yige na tupyenge e ke, mii à yi jwo Sara á: «Nde mii na jáare mu á ke, wuu aha nɔ cyaga maha cyag'e, ma a yi jwo sùpyir'á na mii na nye mu yyahafoo.»

¹⁴Ka Abimeleki si sikyaa ná mpàa ná nīye, ná bilinambaa ná bilicyee kan Ibirayima á, maa u cwoŋi Sara nūruŋ'a kan u á. ¹⁵Maa jwo Ibirayima á: «Mii kini li nde mu taan, cyage k'à mu táan ke,

^f19:38 Beni Ami mege njwohe ku nye: «Mii cìnmppyiibii pyàŋi».

sà ntèen wani.» ¹⁶Maa jwo Sara á mú: «Mii sí wyèrefyinŋi darashii kampwoo kan mu yyahafoon'á, lire li sí li cyêe na mu zòvvinre wu u nje nde kani i, mu shiinbii puni nyii na.»

¹⁷Ka Ibirayima si jwó le Abimeleki á, ka Kile si u cùuŋɔ, maa u cwoŋi ná u bilicyeebii puni cùuŋɔ, ka pi i jà a pyìi si sahanŋi, ¹⁸jaha na ye Kafoonŋi Kile mpyi a zimbāa yama yaha u pyenge shiinbii na, Ibirayima cwoŋi Sara ŋkwɔn njwoŋi kurugo.

Ishaka ziŋi kani

21 Nye Kafoonŋi Kile mpyi a jwumpe mpemu jwo Sara á ke, u funŋɔ mpyi a wwɔ puru na me. Pyàŋi jwɔmɛeni u mpyi a lwó Sara á ke, u à lire funŋɔ. ²Tèni kyaa Kile mpyi à jwo *Ibirayima á ke, lir'à nɔ ke, ka Sara si laa lwó maa pùnambile si Ibirayima nijjyenŋkwon'á.

³Nye lire pùnambilini Sara à si ke, ka Ibirayima si li mege le Ishaka. ⁴Ishaka ziŋi canmpyibaataanrewuni na, ka Ibirayima si u *kwɔn, bà Kile mpyi a fyànha a yi jwo u á me. ⁵Ibirayima na mpyi yee ŋkuu u jyanŋi Ishaka tèsiini i. ⁶Ka Sara si jwo: «Ei! Kile à funntanga ná katanra kyaa pyi mii á nde de!» ⁸Shin maha shin ká li lógo, urufoo funŋke sí n-táan sèl'e.» ⁷Ka Sara si núr'a jwo: «Jofoo u mpyi si nɛ njwo Ibirayima á na Sara na sí pùnambile si fo si jirini kan u ŋwɔɔ ye? Ŋka kuru canŋke ku nje nijjaa, mii à pùnambile si u nijjyenŋkwon'á.»

Ibirayima à u cwoŋi Agari ná u jyanŋi Sumayila yaha

⁸Nye pyàŋ'á pa lye a nɔ láhama jirime na ke, ka *Ibirayima si njyì nijyahawa shwɔhɔ maa katáan nimbwoo pyi. ⁹Pùnambilini *Misira shiinbii pworonŋi Agari

à si Ibirayima á ke, ka Sara si lire nja li i Ishaka fwɔhɔre. ¹⁰Maa jwo Ibirayima á: «Ŋge bilicwoŋi ná u jyanŋi kɔɔɔ, jaha na ye u ná mii jyanŋi Ishaka nje a yaa pi wwɔ kɔɔge na me.» ¹¹Puru jwump'à waha Ibirayima na sèl'e, jaha na ye Sumayila mú nje u pyàŋi wà. ¹²Ŋka Kile à jwo Ibirayima á: «Ma hà mpe jwumpe waha maye na me. Sara ká yaaga maha yaaga cya mu á mà yyaha tí ná bilicwoŋi ná u jyanŋi i ke, ma a lire pyi u á. Jaha na ye tɔluge jwɔmɛeni mii à lwó mu á ke, Ishaka e kuru sí n-fworo ¹³Ŋka mu bilicwoŋi jyanŋi wi ke, mii sí supyishiŋi wà yige u e mú, jaha na ye mu jya wi.»

¹⁴Kuru canŋke nùmpañja nyèsɔɔge na, Ibirayima à yîri maa yalyîre kan Agari á, maa lwɔhe le bùl'i mà kan u á mú, maa pyàŋi kan u á, maa u kɔɔɔ, ka u u ŋkàr'a sà a jaare na màre Berisheba síwage e. ¹⁵Lwɔh'à kwɔ ke, ka Agari si pyàŋi yaha tahe kà jwɔh'i. ¹⁶Maa ntèen u yyetiimpe na mà laaga wwù meterii lada fiige, jaha na ye u la mpyi si u jyanŋi nja takwúge e me. U à tèen wani ke, maa wá na mɛe súu fo na ŋkwúuli.

¹⁷Ka Kile sí pyàŋi mɛeni lógo. Ka Kile Melekenŋi si ntèen nijnyini na, maa Agari yyere maa yi jwo u á: «Agari, jaha k'à pyi ye? Ma hà vyá me, jaha na ye Kile à pyàŋi mɛeni lógo mà u yaha tahe jwɔh'i. ¹⁸Yîri, ma a ma jyanŋi lwó, ma a u cù ná cyeyi shuunnini i. Mii sí sùpyishi nijyahawa yige u e.» ¹⁹Ka Kile si Agari nyiigii múgo, ka u u lùbilini wà nja maa kuru lwɔhe kà kwó a le u bùlunŋi i mà pa ŋkan pyàŋ'á, u a bya.

²⁰⁻²¹Ka Kile si pyàŋi jwɔhɔ tò, ka u u mpa lye maa ntèen Paran síwage e, maa mpa mpyi lùuzu njncenŋe ná sintaage e. Ka u nuŋi si u pyi u à Misira kini shiinbii pworonŋi wà lɛŋe.

§21:6 Ishaka mege jwɔhe ku nje: «katanra».

Ibirayima ná Gerari saanŋi Abimeleki kàage

²² Canŋka, Abimeleki à pa ná u kàshik-
wɔɔnbii ñùŋufoonŋi Pikɔli i, si jwo ná
*Ibirayima i. Maa jwo u á: «Mii à li jya
na Kile jye ná mu i ma karigii puni i.
²³ Nye nume, mii la jye ma a ŋkâa Kile
na mii á na mu sî jɛɛ mii Abimeleki,
lire jye me mii tûluge ñwɔhɔ yaha, si
kapii pyi wuu wà na me, na mu sí raa
kacennkii kanni pyi mii na, s'a cyi pyi
kini i mu jye nàmpanteenre e ke, bà mii
à fyànha a cyi pyi mu á me.» ²⁴ Ka Ibi-
rayima si jwo: «Mii sí n-kâa lire na.»

²⁵ Ŋka bɛɛnŋke Abimeleki
báarapyiibil' à shwɔ Ibirayima na ke, u à
Abimeleki cɛɛge lire na. ²⁶ Ka Abimeleki
si Ibirayima pyi: «Mii báarapyiŋi u à
lire pyi ke, mii jye a u cɛ me, mu sí jye
a yi jwo mii á me. Nɛnjaa mii à yi lógo.
²⁷ Ka Ibirayima si mpàa ná sikyaa ná
niyi kan Abimeleki á, ka pi i wwɔnɛge
le piye shwɔhɔl'e.

²⁸ Lire ñwɔhɔ na, ka Ibirayima si
mpàayaali baashuunni wwû u mpàabil'e
mà yaha piye. ²⁹ Ka Abimeleki si u yíbe:
«Naha na mu à mpai mpàabii baashuun-
niŋi wwû mà yaha ŋkɛre na ye?» ³⁰ Ka u
u jwo: «Mu aha ñen'a mpai mpàabii shwɔ
mii cye e, lire li sí li cyêe na mii u à ŋke
bɛɛnŋke tûgo.»

³¹ Lire e, pi à kuru cyage mege le Ber-
isheba, naha na ye kuru cyage e Ibiray-
ima ná Abimeleki à kâa piy'á.**

³² Tèni i pi à kâa piy'á mà kwɔ ke, ka
Abimeleki ná u kàshikwɔɔnbii ñùŋufoonŋi
Pikɔli si nùr'a kàre Filisiti shiinbii kɔni
i. ³³ Ka Ibirayima si tàmara cige cɛnme
Berisheba i, maa Teekwombaa Kafoonŋi
Kile mege pɛe.

³⁴ Lire kàntugo, ka u u ntèen nàmpan-
teenre e mà mɔ Filisiti shiinbii kɔni i.

Kile à Ibirayima kàanmucya a wii

22 Nye jcyii karigii puni kàntugo,
Kile à *Ibirayima kàanmucya mà
wii. Pyiŋkanni na u à u kàanmucya ke,
lire li nde.

Canŋka Kile à u yyere: «Ibirayima!» ka
u u jwo: «Yo! Mii u ŋge.» ² Ka Kile si yi
jwo u á: «Mu jyaŋi ñiŋkinŋi, Ishaka kyaa
l'à táan mu á ke, ta sí ná u e Mɔriya kɔni
i. Mii sí ñanŋe kà cyêe mu na, mu aha nɔ
wani, ma a u pyi sárage nizógogo kuru
cyage e.»

³ Ka Ibirayima si sôl'a yîri, maa u dù-
faanŋke kà cû, maa u báarapyiibii pii
shuunni yyere ná u jyaŋi Ishaka. Maa
kànciiyi yà jya maa yire lwɔ na ŋkɛge
sárage tawwûge e, cyage kyaa Kile à jwo
u á ke. ⁴ Canmpyaa taanre nara pi à pyi.
Canntanrawoge, ka Ibirayima si ñùŋke
dùrug'a wíl'a kuru cyage jya tatɔŋge
e. ⁵ Maa jwo u báarapyiibil'á: «Yii tɛen
naha ná dùfaanŋke e. Mii ná na pyàŋi sí
n-kàre ñanŋe ñuŋ'i zà Kile pɛe. Wuu aha
ŋkwɔ, wuu si nùru n-pa.»

⁶ U à yire jwo ke, maa ntíl'a u jyaŋi
tugo sárage súugo súugo kànciiyi na,
maa na ná ŋwɔ lwɔ, ka pi i wá na ñaare
na ŋkɛge sɛncyan kuru cyage e. ⁷ Ka
Ishaka si jwo u tun'á: «Baba!» ka Ibiray-
ima si jwo: «Yo, na jya.» Ka Ishaka si
jwo: «Nage jye wuu á, kànciiyi mú jye
wuu á, ŋka mpàbilini li sí n-pyi sárage
ke, taa lire si jye ke?» ⁸ Ka Ibirayima si
jwo: «Mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, Kile
yabiliŋi u sí yire cwɔɔnɔ.» Ka pi mú shu-
unni si wá na ŋkɛge.

⁹ Cyage Kile mpyi a cyêe pi na ke,
pi à nɔ wani ke, ka Ibirayima si sárage
tawwûge yaa, maa kànciiyi dùrugo ku
ñuŋ'i. U à kwɔ ke, maa u jyaŋi Ishaka
cû a pwɔ, mà dùrugo ku ñuŋ'i kànciiyi
na. ¹⁰ Maa ŋwɔɔni wwû si ntɛge raa u

**21:31 Berisheba mege ñwɔhe ku jye: «kàaga bɛɛnŋe» lire jye me: «baashuunni
bɛɛnŋe».

jyaŋi kɔnre. Tèni i u à jwo u sí li taha jyafoonji yacige e ke, ¹¹ lire tènuuni i, ka Kafoonji Kile Melekenji si ntèen nɔnyɔni na maa sêe: «Ibirayima! Ibirayima!» Ka u u jwo: «Yo!» ¹² Ka Kafoonji Melekenji si jwo: «Ma hà ma cyege yaha ku nɔ pyàni na mɛ! Ma hà yaaga pyi u na mɛ! Numɛ, mii à li cè, sɛɛni na, mu na Kile pèrɛ, naha na yɛ mu nɔyɛ a cyé mà ma jyaŋi tàange wuŋi pyi sàraga mà kan mii á mɛ.»

¹³ Ka Ibirayima si yyahe kɛɛnɔ'a wíi wíi, maa mpál'a mpápoo nɔyɛ, u jɛŋkil'à sùr'a yyére tahe k'e. Ka u u sà uru mpápooŋi cù a pyi sàraga nizógogo u jyaŋi cyaga. ¹⁴ Maa kuru cyage mege le Yawe-Jire. (Yawe-Jire mege jwɔɔɔ ku nɔyɛ: «Kafoonji Kile sí yi yyaha cɔɔɔnɔ.») Lire kurugo, sùpyire puni maha ŋko nɔjɔ: «Wuu aha nɔ Kafoonji Kile jɔŋke jɔŋ'i, Kafoonji Kile yabilɔni sí yi yyahe cɔɔɔnɔ.»

¹⁵ Nɔyɛ ka Kafoonji Kile Melekenji si ntèen nɔnyɔni na, maa Ibirayima yyére tozhɔnwogo, ¹⁶ maa yi jwo u á: «Kafoonji Kile jwumpe pu nɔyɛ mpe: «Mii sí n-káa naye mege na, nde mu à pyi amɛ ke, mu nɔyɛ a cyé mà ma jyaŋi tàange wuŋi kan sàraga mii á mɛ, ¹⁷ lire kurugo, mii sí jwó le mu á, si mu tɔluge nɔyaha wɔrigii fiige, ná suumpe lwɔhe nticɛnɔni fiige mú. Mu tɔluge sí raa jini ku zàmpɛɛnbii na. ¹⁸ Dɔnyɛni sùpyishɔni puni sí raa jwóŋi taa mu tɔluge cye kurugo, naha na yɛ mu à jɛn'a mii jwɔmɛɛni cù.»

¹⁹ Puru jwɔɔɔ na, ka Ibirayima ná u jyaŋi si nùr'a kàrɛ báarapyiibii taan. Ka pi i kuni lwó a nùru na ŋkɛɛge Berisheba e, Ibirayima tatèenge e.

Erebeka tulyeyi

²⁰ Nɔyɛ cyire karigii puni kàntugo, y'à pa jwo *Ibirayima á. na u yya-hafoonji Nakwɔri cɔwɔni Milika mú à pùnampyire ta. ²¹ Jyafoonji nɔncyiɔni mege nɔyɛ Uzi, shɔnwuŋi mege sí nɔyɛ Buzi, tanrawuŋi mege nɔyɛ Kemuyeli. Kemuyeli u

à Aramu si. ²² Milika jyaŋi sicyerewuŋ'à pyi Kesedi, maa Kyazo taha uru na, maa Pidilashi taha uru na, maa Yidilafi taha uru na, maa nta a Betuyeli taha uru na. ²³ Ka Betuyeli si mpa Erebeke si. Nɔyɛ tire pùnampyire baataanreŋi Milika à si Ibirayima yyahafoonji Nakwɔri á. ²⁴ Nakwɔri cɔwɔni shɔnwuŋi mege na mpyi Ereyuma, uru mú à pùnampyire si. Tire pùnampyire ti nɔyɛ nte: Tebaki ná Gakyamu ná Takyashi ná Maaka.

Sara kwùŋi kani

23 Sara à yyee ŋkuu ná benjaaga ná baashuunni pyi ke, ² maa ŋkwú Kiriyati Ariba kànhe e *Kana kɔni i. Kuru kànhe mege mú ku nɔyɛ Eburɔn. Ka *Ibirayima si mpa ntèen u cɔwɔni buwuŋi taan marii yamɛɛni súu. ³ Maa ŋkwó a pa yíri u taan, mà sà jwo ná Kyiti tɔluge shi-inbil'e. ⁴ Maa jwo pi á: «Mii na nɔyɛ nàmpɔnɔ naha yii yyére. Yii taare cyage kà pèrɛ na á, si na cɔwɔni buwuŋi lwó naye yyaha taan zà ntò.» ⁵ Ka Kyiti shiinbii si Ibirayima pyi: ⁶ «Wuu jɔŋufuonji, mu nɔyɛ shinbwo wuu shwɔɔɔl'e. Wuu fanɔyɛ cyaga maha cyaga k'à mu táan ke, sà ma cɔwɔni tò wani. Wuu wà sà jɔcyé si u kwùubii tatonke yaha mu á, mu u ma cɔwɔni tò mɛ.»

⁷ Ka Ibirayima si lyéele, maa Kyiti shiinbii shéere. ⁸ Maa yi jwo pi á: «Nɔyɛ yii aha mpyi a jɛɛ mii u na cɔwɔni tò, lire e mii à yii jáare yii Zokiyari jyaŋi Efurɔn jáare na á. ⁹ Nàŋgyige ku nɔyɛ u á Makipela e, u kerege tɛgeni na ke, na u kuru kan na á. Mii sí ku wyéreni puni kan u á mà tàanna ná ku lwɔɔre e, bà kuru cyage si mpyi mii u kwùubii tatonke naha yii shwɔɔɔl'e mɛ.»

¹⁰ Nɔyɛ mà pi yaha puru jwumpe na kànhe shiinbii piyetaɔnke e, Efurɔn yabilɔni na mpyi wani ná Kyiti shiinbii sanmpil'e. Ka u u Ibirayima pyi pi puni nɔyɛ na: ¹¹ «Ɔɔn, mii jɔŋufuonji, wíi, mii sí jɔŋgyige kan mu á, si kerege kan mu á

si ntaha. Mii sí yire puni kan mu á na kànhe shiinbii puni nyii na. Sà ma bunji tò.»

¹² Ka Ibirayima si lyêele kànhe shiinbii nyii na, maa u shéere. ¹³ Maa jwo Efurɔn á pi puni nyii na: «Mii á mu jáare, maa kerege lwoore shwɔ si nta zà na cwoŋi tò wani.» ¹⁴ Ka Efurɔn si jwo Ibirayima á: ¹⁵ «Mii jùŋufooŋi, ŋke kerege lwoore si n-tòro wyérefyinni darashii ŋkwuu sicyeere (400) na mɛ. Naha shi lire sí n-jà n-kêege mii ná mu shwɔh'le ye? Sà mà cwoŋi tò.» ¹⁶ Efurɔn à wyérenji jwɔge ŋkemu jwo ke, kur'à bɛ Ibirayima á, ka u u uru wyérenji tòro Kyiti shiinbii nyii na mà kan Efurɔn á wyérefyinni darashii ŋkwuu sicyeere mà tàanna ná cwɔhɔmpii tɔrompe e. ¹⁷ K'à ta amuni ke, Efurɔn kerege ku mpyi Makipela e, Mamire cyage canja fworompe e ke, kerege ná ŋangyige ku mpyi kuru cyage e ke, ná cige maha cige ku nyɛ kerege e ke, ¹⁸ yire pun'à pyi Ibirayima wuyo. Kyiti shiinbii puni, pi mpyi kànhe shiin piye tabenke e ke, l'à pyi pire puni nyii na.

¹⁹ Lire kàntugo, ka Ibirayima si u cwoŋi Sara tò Makipela kerege ŋangyige e, kuru cyage nyɛ Mamire cyage canja fworompe e. Kuru cyage mege mú ku nyɛ Eburɔn, maa mpyi Kana kini i. ²⁰ Lire pyinŋkanni na, kerege ná ŋangyige ku mpyi wani ke, yire pun'à pyi Ibirayima wuyo, k'à pyi u kwùubii tatonke. Kyiti shiinbil'à u à ku shwɔ.

Ishaka ná Erebeke nàmbage

24 Nye Kafooŋi Kile mpyi a jwó le *Ibirayima á u karigii puni i fo u à pa lye sèl'e. ² Nye canŋka, Ibirayima á jwo u báarapyiibii puni ninjyer'á, ŋge u mpyi na u karigii puni cwɔɔnre ke: «Mii à mu jáare, ma cyege le na cyiini jwɔh'i††,

³ maa ŋkâa Kafooŋi Kile na, ninyiŋi ná jùŋke foo, na *Kana kini i mii à tɛen ke, na mu si jɛɛ lire kini pùceebilini là lwó ŋkan mii jyanji Ishaka á u cwo mɛ, ⁴ ŋka mu sí n-kàre mii kini i, mii cìmpyiibii yyére zà ceewe cya u á.»

⁵ Ka báarapyiŋi si u jwɔ shwɔ: «Ceenji ká mpyi u nyɛ a jɛn'a taha mii fye e lire kini i mɛ, lire sannii i ke, tá mii à yaa mii u kàre ná mu jyanji i mu cìmpyiibii yyére u sà ntɛen wani ná ceenji i la? ⁶ Ka Ibirayima si jwo: «Onhɔ dɛ! ma hà zii ŋkàre ná na jyanji i wani mɛ. ⁷ Kafooŋi Kile, ninyiŋi foo, u à mii yige na tupyenge e ná mii kini i bà mii si mpyi si mpa naha nde kini i mɛ, uru u à jwo ná mii i, maa ŋkâa na uru sí nde kini kan mii tɔlug'á. Uru yabilinji Kile, u sí u mekeŋi yaha mu yyaha na bà mu si mpyi si sà ceewe lwó na tupyenge e mii jyanji mɛɛ na mɛ. ⁸ Ceenji ká jcyé paŋa ná mu i, mii kàage tugure sí n-láha mu na, ŋka mii na li caa mu á, ma hà ŋkàre ná na jyanji i wani mɛ!» ⁹ Ka báarapyiŋi si cyege le u jùŋufooŋi Ibirayima cyiini jwɔh'i, maa ŋkâa, na nde u à jwo ke, na lire uru sí n-pyi.

¹⁰ U à yire jwo ke, maa jwɔhɔjyɔ ke cù u jùŋufooŋi, Ibirayima jwɔhɔjyɔ i, maa u jùŋufooŋi yacɛnnyi shiŋi puni yà lwó a kàre, Mesopotami kini i, Nakwɔri kànhe na.

¹¹ U à nɔ wani ke, ka u u jwɔhɔjyɔ pyi y'á sínni kànhe kàntugo jcwɔdoni là jwɔ na. Lir'á bɛ ná cyeebii yàkoŋɔ jwɔ lùkwuuni i. ¹² Maa jwo: «Kafooŋi Kile, mu u nyɛ mii jùŋufooŋi, Ibirayima u Kilenji ke, mii na mu jáare, maa na ninjaa karigii cwɔɔnɔ na á, maa jwɔ na jùŋufooŋi na. ¹³ Nye mii ninjyérenji u ŋge, nde jcwɔdoni taan. Kànhe shiinbii pùcyaabii sí n-pa a lwɔhe kwóre. ¹⁴ Mii aha bú pùcwoŋi ŋgemu pyi: «Mii à mu jáare

††24:2 Tèecyiini i, kuru cyage sùpyire n'a mpyi na sí raa ŋkàre yaage kà na, amuni pi mpyi maha li pyi.

ma lùkwoyaage fêen, si bya» ka u u j'en'a mii jwɔ shwɔ: «Bya, si ma jwɔhɔnyi kan yi bya mú» ke, uru u pyi mu bilinaŋi Ishaka cwoŋi, ŋgemu mu yabilin'á cyêe mii na ke. Lire e, mii sí n-cè na mu à jwɔ mii jùŋufoonji, Ibirayima na.»

¹⁵ Maa u yaha puru jwumpe na, ka Betuyeli pwoŋi Erebeke si mpa ná u lùkwoyaage e fukange na, lwohe takwóge e. Betuyeli tuŋi sí mpyi Ibirayima cwoŋi Nakwɔri, u nuŋi sí mpyi Milika. ¹⁶ Pùceebile nisinana li mpyi lili. Li mpyi a nò shi cè me. Ka u u ntíge jcwɔdoni i maa u lùkwoyaage jɪ a fworɔ. ¹⁷ Ka Ibirayima báarapyinji si fyál'a file u na, maa u pyi: «Mii à mu jáare, ma lùkwoyaage tɪrige, si bya.» ¹⁸ Ka pùcwoŋi si jwo: «Pa bya, Baba!» maa fyál'a lwohe tɪrige, maa u kan u a bya. ¹⁹ U à bya a kwɔ ke, ka pùcwoŋi si jwo: «Mii sí mu jwɔhɔnyi kan yi bya mú.» ²⁰ Maa fyál'a lwohe kêenŋe yatwɔre yabyage e, maa núr'a kàre fwɔfwɔ mà sà kabere kwó. Amuni u à lwohɔ ninyahaga kwó a kan jwɔhɔny'á y'à bya. ²¹ Ka nàŋi si yyére na wíi jwumɔbaa, si jɔcè kamyi Kafoonji sí n-sii jɛe uru kùsheeni táan uru na.

²² Jwɔhɔny'à bya a kwɔ ke, ka nàŋi si múnafegewe seenwu wwú uye jwɔŋ'i, u mpyi a garamu baani kwɔ, ná seen kanjcyinŋii shuunni, cyire ninŋin ninŋinŋi mpyi a jyhaha garamu ŋkuu na. Maa yire kan Erebeke á. ²³ Maa u yíbe: «Jofoo pwoɔ u jye mu ye? Na jwɔhɔ, tá wuu sí tashwɔŋɔ ta mu tuŋi pyenge e be?» ²⁴ Ka Erebeke si jwo: «Nakwɔri ná Milika jyanji Betuyeli pwoɔ u jye mii.» ²⁵ Maa núr'a jwo: «Yatwɔɔ yalyíre ninyahara sí n-ta wani, yii tashwɔŋɔ mú sí n-ta wuu yyére.»

²⁶ Nàŋ'á yire lógo ke, ka u u ninŋkure sín, maa Kafoonji shéere. ²⁷ Maa jwo: «Mii à Kafoonji Kile kêe, mii jùŋufoonji, Ibirayima u Kilenji, naha na ye u à kacene pyi u na ma u jwɔmɛefente cyêe mii jùŋufoonji na sèl'e. Kafoonji yabilinji u à

kàre ná mii i, mii jùŋufoonji cìmpyiibii yyére.»

²⁸ Ka pùcwoŋi si fê a kàr'a sà yire yyaha jwo u nuŋ'á. ²⁹⁻³⁰ U yyahafoonji wà mege na mpyi Laban. Tèni i ur'à múnafegenji ná kanjcinŋkii jya u cwoŋni cyege na, maa u jwumpe lógo nàŋi kàmppanŋke na ke, ka u u yír'a fê a kàre jcwɔdoni na, nàŋi fye e mà sà u ninjyérenji ta jwɔhɔnyi taan. ³¹ U à nɔ u na ke, maa jwo: «Yír'a jyè pyenge e. Kafoonji Kile à jwó le mu á. Naha na mu à tɛen ntàani na ye? Mii à cyage kà bégele mu ná ma yatwɔre mee na.» ³² Ka pi i yír'a kàre sinjyan Laban pyenge e. Pi à nɔ ke, ka pi i jwɔhɔnyi tugure tɪrige, maa yatwɔɔ njyi kan y'á, wyere ná jye, maa lwohe kan nàŋi ná u fyèjwɔhɔshinbil'á pi à pi tooyi jyé. ³³ Puru jwɔhɔ na, pi à pa ná njyi i pi á, ka nàŋi si jwo: «Ná mii jye a na kapani jwo me, mii si n-lyí me. Ka Laban si jwo: «Mpe pu jye mu á ke, pu jwo sá.»

³⁴ Ka nàŋi si jwo: «Mii na jye Ibirayima báarapyi. ³⁵ Kafoonji Kile à jwó le mii jùŋufoonj'á sèl'e, maa u pyi yaarafoo, u à mpàa ná sikyaa ná niye kan u á, ná wyérefyin ná seen, ná báarapyii, nàmbaa bàra cyee na, ná jwɔhɔnyɔ ná dùfaanya. ³⁶ Mii jùŋufoonji cwoŋi Sara ninjyenjkwon'á pùnambile si u á. Lire pùnambilin'á, u à u cyeyaayi puni kan.

³⁷ Canŋka, u à jwo mii á na mii u kàa uru nyii na, na Kana kini i ur'à tɛen ke, na mii si ceewe lwó uru jyan'á lire kini i me, ³⁸ na mii u kàre uru tukanhe na, uru shiinbii yyére, si ceewe cya wani uru jyan'á. ³⁹ Ka mii i u pyi: «Ceenji ká mpyi u jye a j'en'a pa ná mii i mà de?» ⁴⁰ Ka u u jwo: «Kafoonji Kile jwɔmɛeni mii à cù tɛrigii puni i ke, uru yabilinji u sí u melekenji wà le ná mu i, bà mu kuni si mpyi si ntáan, maa ceewe lwó mii tukanhe na ma kan na jyan'á me. ⁴¹ Mu aha shà ceenji jáare mii pyenge shiinbil'á, pi mee ká jcyé si u

kan mu á, lire tëni i mu kàage tugure sí n-láha mu na.»

⁴²Nye lire e mii à pa yyére nde jcwòdoni jwòge na, maa jwo: «Kafoonji Kile, mii jùŋufoonji Ibirayima u Kileŋi, kampyi mu la nye mii kùsheeni si ntáan, ⁴³lire tëni i ke, mii sí n-yyére naha nde jcwòdoni jwòge na, pùcwonji u sí n-pa lwòhe kwó ke, mii aha bú jwo u á: «Na pwòhò, si bya ma lwòhe e.» ⁴⁴ka u u mii jwò shwò: «Bya, mii sí n-kwò kà kan mu jwòhòny'á mú» ke, uru u sí n-pyi mii jùŋufoonji jyanji cwonji, Kafoonji Kile ya-biliŋ'à ngemu cyêe ke.»

⁴⁵Nye mà mii yaha puru jwumpe na, ka Erebeke si nò ná u lùkwoyaage e, fukange na, maa ntíg'a lwòhe kà kwó jcwòdoni i. Ka mii u u pyi: «Na pwòhò, si bya.» ⁴⁶Ka u u ntíl'a lwòhe tìrige na mii u bya, maa jwo na uru sí kà yige ŋkan jwòhòny'á. Nye ka mii i bya. Puru jwòhò na, ka u u kà kwó a kan mii jwòhòny'á y'a bya. ⁴⁷Ka mii i u yíbe: «Jofoo pworo u nye mu ye?» Ka u u jwo: «Nakwòri ná Milika jyanji Betuyeli pworo u nye mii.» Ka mii i fègewe le u múnàani na, maa kapcinŋii le u cyeyi na. ⁴⁸Lire kàntugo, ka mii i niŋkure sín Kafoonji Kile yyahe taan mii jùŋufoonji Ibirayima u Kileŋi, maa u shéere, jaha na ye uru u à kuni niŋcenni le mii taan, maa mii pyi mii à ceewe ta na jùŋufoonji jyanji mæ na, u cinmpyiibii shwòhòl'e.

⁴⁹Kampyi yii la nye si kacenne pyi mii jùŋufoonj'á si li cyêe na yii na nye u cinmpyii, lire tëni i, yii lire jwo na á, yii aha nta yii mú si n-jà lire pyi mæ, yii yire jwo mú, bà mii si mpyi si na takàrege cè mæ.»

⁵⁰Nye ka Laban ná Betuyeli si Ibirayima báarapyiŋi jwò shwò: «Nde kan'à fworo Kafoonji e. Wuu si n-jà n-cyé mæ. ⁵¹Erebeka u ŋge, u lwó ma a sì, u u sà mpyi mu jùŋufoonji jyanji cwonji, bà Kafoonji à li yaa mæ.» ⁵²Ibirayima báarapyiŋ'à yire lógo ke, ka u u niŋkure sín maa yyahe cyígile, maa Kafoonji pèe.

⁵³Maa pùcyaga yaaya wwú uye jwò'i mà kan Erebeke á, wyérefyinwuyo, ná seenwuyo ná väännya, maa yacenpye mú kan pùcwonji yyahawonji ná u jwò'á. ⁵⁴Puru jwòhò na, ka u ná u fyèpwòhòshiinbii si lyí maa bya, maa sínni.

Nyèg'à múgo ke, ka Ibirayima báarapyiŋi si jwo Erebeke yyahawonji ná u jwò'á: «Yii kuni yaha, mii sí nùru na jùŋufoonji yyére.» ⁵⁵Ka pi i jwo: «Pùcwonji yaha u tère nimbilere pyi ná wuu e, canmpyaa ke fiige. Cyire kà ntòro, yii raa sì ná u e.» ⁵⁶Ka nàŋi si jwo: «Kafoonji à mii kuni táan mà kwò, yii àha nùru na cù n-yaha mæ. Yii na yaha s'a ŋkèege na jùŋufoonji yyére.» ⁵⁷Ka Erebeke shiinbii si jwo: «Nye wuu pùcwonji yyere, wuu u u yíbe.» ⁵⁸Ka pi i u yyer'a yíbe: «Mu la nye si ŋkàre ná ŋge nàŋi i nume la?» Ka u u jwo: «Mii kèege.»

⁵⁹Lire pyiŋkanni na, pi à pi cinmpworocwonji Erebeke yaha a kàre ná Ibirayima báarapyiŋi ná u fyèpwòhòshiinbil'e. Báarapyicwonji u mpyi a Erebeke byé ke, uru mú a kàre ná pi e. ⁶⁰Mà jwo pi kuni lwó ke, pi à jwó le Erebeke á maa jwo «Wuu cinmpworocwonji,

Kile u pyi niŋyahanyahamii kan ma á, Kile u pi yaha pi jà pi zàmpeenbii na.»

⁶¹Ka Erebeke ná u báarapyicyeebii si yír'a kàr'a sà dùgo jwòhòny'á jwò'i, maa ntaha nàŋi fye e.

amuni pi à kàre ná Erebeke e.

⁶²Lir'á ta Ishaka á yíri Lakyayi Tróyi lùbilingi cyage e maa mpa ntèen Negevi síwage kànmpaŋke na. ⁶³Canŋka yàkonjò, Ishaka à fwor'a kàr'a sà a uye jaare sige e, marii funŋke caa. U à ta u jùŋke yírige si wíi ke, ka u u jwòhòny'á yia yi i ma. ⁶⁴Tèni i Erebeke nimpaŋ'à jùŋke yírig'a Ishaka jya ke, ka u u ntíge jwòhòŋke jwò'i. ⁶⁵Maa jwo Ibirayima báarapyiŋ'à: «Nàŋi ŋgire u na wuu bēni ame sige e ye?» Ka u u jwo: «Mii jùŋufoonji Ishaka wi.» Erebeke

á yire lógo ke, ka u u u v àanŋke kà tэг'a yyahe tò. ⁶⁶Nye ka nàni si karigii toronŋkanni yyaha jwo Ishaka á.

⁶⁷Nye ka Ishaka si ŋkàr'a sà Erebeke yaha u nuŋi Sara bage e, maa u pyi u cwo, maa u kyaa táan uy'á. Ka lire si Ishaka funŋke jínŋe u nuŋi kwùŋi woge na.

Ibirayima canmpyaagii sanŋkii toronŋkanni.

25 Nye ncyii karigii puni kàntugo, ka *Ibirayima si ceenji wabere lèŋe, uru mege na mpyi Ketura. ²Pùnampyire u à si Ibirayima á ke, tire meyi yi nŋe nŋe: Zimiran, ná Yokishan, ná Medan, ná Madiyan ná Yishibaki, ná Shukya. ³Yokishan mú à pùnampyire shuunni si: Sheba ná Dedan. Uru u tùluyi yi nŋe Ashuri shiinbii ná Letushi shiinbii ná Lemi shiinbii. ⁴Madiyan u pùnampyire ti mpyi Efa, ná Eferi, ná Kyanŋki, ná Abida, ná Elida. Nye pire pun'á pyi Ketura pyiibii ná u nampyire.

⁵Nye Ibirayima á u kooŋe puni kan Ishaka á ⁶Ŋka mà jwo u kwù ke, u à bùnyee pyi cyeebii sanmpii pyiibil'á maa pi tùugo canŋa fworompe kirigil'e mà laage tɔɔn u jyaŋi Ishaka na.

⁷Nye Ibirayima shìŋi canmpyaagil'à pyi yee ŋkuu ná beetaanre ná ke ná kanŋkuro. ⁸U à lye fo mà lyege la kwò. Puru jwɔɔh na, u à kwù maa sà bàra u tulyeyi na. ⁹⁻¹⁰Ka u jyaabii mú shuunni, Ishaka ná Sumayila, si u buwuŋi tò Makipela nangyige e. Kuru nangyige na mpyi Kyiti shiinbii kerege k'e Mamire canŋa fworompe e. Kuru cyage Ibirayima mpyi a shwɔ Kyiti shinŋi Zokyari jyaŋi Efurɔn á. Nye wani Ibirayima ná u cwoŋi Sara à tò.

¹¹Ibirayima kwùŋi kàntugo, Kile à jwó le u jyaŋi Ishaka á sèl'e. Ishaka mpyi a tɛen Lakyaŋi Drɔyi lùbilingi cyage e.

Sumayila tùluge

¹²*Ibirayima jyaŋi Sumayila u tùluge ku nŋe nŋe: *Misira shiinbii pworonŋi Agari, Sara bilicwoŋ'à ŋgemu si Ibirayima á ke, ¹³u pùnampyire meyi yi nŋe nŋe mà tàanna ná pi tɛesiini i: pùnambilini nɔncyiini mege ku nŋe Nebayoti, uru kàntugo Kedari ná Adibeli ná Mibisamu ¹⁴ná Mishima ná Duma ná Masa ¹⁵ná Kyadadi ná Tema ná Yeturi ná Nafishi ná Kedima á si.

¹⁶Sumayila pùnampyire ti nŋe tire. Pi meyi yi nŋe nŋe mà tàanna ná pi kànyi i. Pi à pyi jùŋufee ke ná shuunni mà tàanna ná pi tatɛenŋyi i. ¹⁷Yee ŋkuu ná beŋjaaga ná ke ná baashuunni Sumayila à pyi maa ŋkwù maa sà bàra u tulyeyi na. ¹⁸U pyiibii mpyi a tɛen mà lwɔ Kyavila kànhe na, mà kàre fo Shuri woge na, kuru cyage nŋe *Misira kɔni ŋkère na, mà kàre Asiri kɔni kànmpaŋke na; pi à tɛen wani pi cɔnmpyiibii puni ŋkère na.

Ishaka ŋampii: Ezawu ná Yakuba kani

¹⁹*Ibirayima jyaŋi Ishaka taŋjaanŋi u nŋe nŋe.

Nye Ibirayima jya u mpyi Ishaka. ²⁰Mà Ishaka shìŋi yaha yee beeshuunni na, u à Betuyeli pworonŋi Erebeke lèŋe mà pyi u cwo. Erebeke na mpyi Laban cɔɔn. Aramu tùluge shiin pi mpyi pi pi, Mesopotami kɔni i. ²¹Ishaka cwoŋi Erebeke na mpyi cijirine, ka u u Kafoonŋi Kile jàare u na, ka Kile si u jaarage shwɔ, ka u u yere ŋamii laa na. ²²Yacen'à pa lye ke, ka pyiibii si wá na piye fuuli nufoonŋi funŋke e, ka u u jwo: «Kampyi amɛ li nŋe, tá jùŋɔ saha na nŋe mii u kwôro shi na be?» Maa ŋkàr'a sà Kafoonŋi Kile yíbe. ²³Ka Kafoonŋi Kile si jwo:

«Sùpyishi shuunni u nŋe mu funŋke e, mu aha pi si, pi sɔ n-bɛ nɔŋkin na me, pi sí n-láhala.

Pi mú shuunni i, wà fànha sí nyaha wà wogo na.

Yyahawuŋi sí n-pyi cɔɔnfooŋi biliwe.»

²⁴Nye Erebeke canzeg'à nɔ, ka u u si ŋamii. ²⁵Ka pyàŋi nɪncyiŋi si si maa mpyi bɔmbeewe, maa mpyi ná shire e, mu à jwo shire yaaga. Ka pi i u mege le Ezawu. ²⁶Lire kàntugo, ka cɔɔnfooŋi si sí, uru nɪmpaŋ'à yyahafooŋi nintaani cû, ka pi i uru mege le *Yakuba^{††}. Pire ŋampil'à si mà Ishaka shìŋi ta yyee beetaane na.

²⁷Nye pi à pa yyaha cwo, ka Ezawu si wà na lùuzoge pyi fo mà pa mpyi lùuzupege. Ŋka Yakuba sí wi ke, uru pùŋke mpyi a pùŋe, ka uru si ntèen pyenge e. ²⁸Ezawu kyaa li mpyi a táan Ishaka á, uru cye kurugo u mpyi maha kyaare taa na ŋkyàa. Ŋka Yakuba kyaa li mpyi a táan Erebeke á.

²⁹⁻³⁰Canŋka, Yakuba mpyi na jàhii sore, cyire yyaha mpyi a jáaŋa. Ka Ezawu kategewuŋi si yîri sige e mà pa. Maa Yakuba pyi: «Katege naha na ŋko si mii bò, ma jàhigii nɪnyegii cyii kan na á pɪyî.» Lire kurugo, Ezawu meŋ'a le Edomu (kuru mege nɔwɔhɔ ku nɪye ku yyah'à jáaŋa.) ³¹Ka Yakuba si jwo: «Mu aha nɪn'a ma lyege tɔɔnŋi fáa mii á jàhigii na fɔl, lire e mii sí cyii kan mu á.» ³²Ka Ezawu si jwo: «Ei! Katege na ŋko si mii bò, naha lyege tɔɔnŋi sí nɔwɔ mii á ye?» ³³Ka Yakuba si jwo: «Kâa na nyii na» ka Ezawu si ŋkâa, maa u lyege tɔɔnŋi fáa Yakuba á jàhigii na. ³⁴Ka Yakuba si nta a jàhigii cyii ná bwuuruŋi wà kan u á. Ka u u yire lyî maa bya, maa yîr'a tòro.

Lire pyiŋkanni na, Ezawu à u lyege njini faha.

Ishaka ná Abimeleki à wwɔŋeŋe le

26 Nye lire kàntugo, ka katege si mpa jyè lire kɪni i. Kuru katege

ná *Ibirayima tiŋi woge nɪye a nùr'a pyi nɪŋkin me.

Ka Ishaka si yîri mà kàre Filisiti shiinbii saanŋi Abimeleki yyére, Gerari kànhe e. ²Ka Kafooŋi Kile si uye cyêe Ishaka na, maa yi jwo u á: «Ma hà ŋkàre *Misira kɪni i mà de! Kɪni mii sí n-cyêe mu na ke, maa ntèen wani. ³Tèen naha nde kɪni i. Mii sí n-pyi ná mu i si jwó le mu á, si nde kɪni puni kan mu ná ma tùlug'à. Lire pyiŋkanni na, nɔwɔmɛni mii à lwɔ mu tuŋi Ibirayima á ke, lire sí n-fùŋŋɔ. ⁴Mii sí mu tùluge nyaha, bà wɔrigil'à á nyaha me, si ŋke cyage puni kan k'à. Nɪŋke sùpyishiŋi puni si jwóni ta mu tùluge cye kurugo, ⁵naha na ye Ibirayima á mii nɔwɔmɛni cû, nde mii à jwo u á ke, lire u à pyi, u à mii tùnnture ná mii *saliyanj kurigii jaara.»

⁶Nye ka Ishaka si ŋkwôro Gerari i. ⁷Pi n'a mpyi a Ishaka yíbe u cwoŋi kyaa na, u mpyi maha jwo na uru cɔɔn wi. U mpyi na fyáge na uru ká jwo uru cwoŋi wi, pi sí uru bò, naha na ye Erebeke lemɛ mpyi a nɔwɔ sè'le.

⁸Pi à pa mɔ Gerari i ke, canŋka Filisiti shiinbii saanŋi Abimeleki à wíi finetiriŋi i, mà Ishaka ná u cwoŋi Erebeke nɪya, pi i bàhare sɪncyɔn mu à jwo wà ná u cwo, ⁹ka u u Ishaka yyere maa yi jwo u á: «Nàkaana baa, mu ná ŋge ceenj baharɔŋkann'à li cyêe na mu cwoŋi wi, naha na mu à jwo mii á na mu cɔɔn u nɪye wi ye?» Ka Ishaka si jwo: «Mii à yi jwo naha na ye mii mpyi na fyáge na yii sí mii bò u kurugo.» ¹⁰Ka Abimeleki si jwo: «Naha kafiile mu à pyi ame ye? L'à kwôro nɪcyere, mii shinŋi wà mpyi na sí n-wwɔ ná mu cwoŋi i, mu mpyi na sí wuu pyi wuu lawwuugo ta.» ¹¹Maa li jwo a waha u shiinbii pun'à: «Shinŋi ŋgemu ká bwɔn Ishaka na, lire nɪye me u cwoŋi na ke, urufoo sí n-bò.»

^{††}25:26 Yakuba mege nɔwɔhɔ ku nɪye u à nintaani cû, lire nɪye me u à u nàŋwɔhɔwɔ

¹²Nye ka Ishaka si ŋkwôro Gerari i na faaŋi pyi. Ka Kile si jwó le u á, ka faaŋi si ntáan u na sêe sèl'e. ¹³Ka u cyeyaayi si wá na nyahage, fo u à pa mpyi nàfuufembwôh. ¹⁴Yatonḡkuruḡwô shi ninyahaya na mpyi u á, ná báarapyii ninyahamii. Ka u nyipeenni si jyè Filisiti shiinbil'e. ¹⁵Lire e, u tuŋi Ibirayima báarapyiibil'à bēenḡe maha bēenḡe tũgo u tiŋi i ke, ka pi i yire puni tò.

¹⁶Puru ḡwôh na, ka Abimeleki si jwo Ishaka á: «Ta si, maa yĩri wuu taan, naha na ye mu à fānha tò wuu na. ¹⁷Ka Ishaka si yĩri kuru kànhe e, maa ḡkàre Gerari bafage e. Maa ntēen kuru cyage e.

¹⁸Nye bēenḡyī Ishaka tuŋi Ibirayima mpyi a tũgo, ka Filisiti shiinbii si yi tò Ibirayima kwũḡkwooni kàntugo ke, nye, Ishaka á núr'a yire bēenḡyī pwoore wwũ. Meyi Ibirayima mpyi a le yi na ke, maa yire meyi ninuyi le yi na sahaḡki.

¹⁹Nye canḡka, Ishaka báarapyiibil'à bēenḡke kà tũgo kuru bafage e mà nò lwôhe na. ²⁰Gerari yatōnahabil'à lire nya ke, ka pi i Ishaka wuubii tũn, maa jwo: «Ḳke lwôhe nye wuu wogo.» Ka Ishaka si kuru bēenḡke meḡe le Yogo. ²¹Ka Ishaka báarapyiibii si núr'a bēenḡke kabere tũgo, ka pi i núr'a tũn kuru kurugo. Ka Ishaka si kuru cyage meḡe le Mbembaaŋi. ²²Ka pi i yĩri wani, maa sà bēenḡke kabere tũgo. Sũpya nye a yogo *kwōn pi na kuru kurugo me. Ka u u kuru meḡe le Tafabwôh maa jwo: «Nume Kafoonḡ Kile à wuu funḡke ḡḡḡe maa tafabwôh kan wuu á, wuu sí n-jà nyaha nume kuru cyage e.»

²³Puru ḡwôh na, ka Ishaka si yĩri kuru cyage e, maa ḡkàre Berisheba kànhe e. ²⁴U canḡkarege numpilage e, Kafoonḡ Kile à uye cyēe u na, maa u pyi: «Mii u nye mu tuŋi Ibirayima u Kilenḡi, ma hà raa fyáḡe me, naha na ye mii nye ná mu i. Mii sí jwó le mu á, si mu

tũluge nyaha, mii báarapyiŋi Ibirayima kurugo.» ²⁵Ka Ishaka si sáraya tawwũgo yaa kuru cyage e, maa Kafoonḡ Kile meḡe pēe. Maa u vāanḡke bage kwôro wani, ka u báarapyiibii si bēenḡke kà wwũ.

²⁶Canḡka, Abimeleki ná u ceevoonḡi Ahusati ná u kàshikwōnbii ḡḡḡufoonḡi Pikōli à yĩri Gerari i mà kàre Ishaka yyére. ²⁷Ka Ishaka si pi pyi: «Naha kurugo yii à pa mii yyére sahaḡki mà li ta mii kyal'à pen yii á, yii mú s'a mii kōr'a yĩrige yii cyage e ye?» ²⁸Ka pi i jwo: «Wuu à li nya na Kafoonḡ Kile nye ná mu i, lire kurugo wuu à pa mu yyére, wuu u mpa ḡkâa, wuu u wwōḡeḡe le wuye shwôhōl'e. ²⁹Mii la nye maa ḡkâa, na mu si kawaa pyi wuu wà na me, mu à jwo bà wuu nye wuu nye a kapii pyi mu na me, kacēḡkii kanni wuu à pyi mu na. Wuu à mu yaha a yĩri wuu yyére yyēḡḡke e. Nye nume Kafoonḡ Kile mú à jwó le mu á.»

³⁰Ka Ishaka si lyimbwoo shwôhō pi á, ka pi i lyĩ maa bya. ³¹Kuru canḡke nũmpaḡa nyēsōḡe na, ka pi i yĩri maa wwōḡeḡe le ná Ishaka e, maa ḡwōmēe lwó piye shwôhōl'e. Lire ḡwôhō na, ka Ishaka si kuni kan pi á, ka pi i ḡkàre yyēḡḡke e.

³²Nye kuru canḡke yabiliḡi, Ishaka báarapyiibii mpyi na bēenḡe tũru, maa mpa kuru bēenḡke kyaa jwo Ishaka á na pir'à ku tũḡ'a nò lwôhe na. ³³Ka Ishaka si kuru bēenḡke meḡe le Sheba[¶]. Lire kurugo, kuru kànhe meḡ'a pa le Berisheba. Kuru meḡe ku na yĩri fo ninjaa.

Ezawu à Kana kìnì cyeebii pii shuunni lēḡe.

³⁴Mà Ezawu shĩḡi yaha yyee beeshu-unni na, u à Kyiti tũluge cyeebii pii shu-unni lēḡe nàmbaga na, Beri pworonḡ Yu-diti ná Elōn pworonḡ Basimati. ³⁵Pire cy-

[¶]26:33 Sheba meḡe ḡwôhe ku nye kàaga

eebii shuunniŋi kan'à Ishaka ná u cwoŋi Erebeke lùgigii yîrige sèl'e.

Yakuba à u yyahafoonji jwónji ta naŋwòhore cye kurugo

27 Tèni i lyeg'à pa nò Ishaka na ke, ka u nyinyaaanni si li jwò cù na jcyerege fo u à pa mpyi u sàha jye na jaa na jcuu me. Canŋka, ka u u u jyaŋi niŋjyeŋi Ezawu yyere, ka u u shwò: «Yo!»² Ka Ishaka si jwo: «Na jya, ku ke, mii à lye a kwò, ŋka mii jye a naye tèekwùu cè me. ³Nye mii à mu jáare, maa ma lù-zoge yaayi lwó, sintaage ná taanpyaagii, maa sà kyara cya maa ma na á. ⁴Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwòhò amuni ma kan na á ŋkyà, bà mii si mpyi si jwó le mu á si yaa ná na tèekwùuni i me.

⁵Nye puru jwumpe Ishaka á jwo u jyaŋi Ezawu á ke, Erebeke mpyi a puru lógo. Jye Ezawu à pa ŋkàre sige e kyaare tacyag'e ke, ⁶ka Erebeke si jwo u jyaŋi *Yakuba á: «Mii à mu tunji jwumpe lógo, mpemu u à jwo mu yyahafoonji Ezawu á ke. ⁷U à jwo u á: «Sà kyaare cya na á, kyaare shwòhòŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwòhò amuni, ma kan na á, lire ká mpyi, mii sí jwó le mu á Kafoonji Kile yyaha taan, si nta ŋkwù.»

⁸Nye Yakuba, nje mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, maa li pyi li jwuŋkanni na. ⁹Sà sikyaa niŋcenmii shuunni cù maa ma. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan mu tunj'á ke, mii sí ti shwòhò amuni, ¹⁰ma sà ŋkan u á u kyà, u u jwó le ma á, mà jwo u kwù ke.»

¹¹Ka Yakuba si jwo u tunj'á: «Nàa, mii tunj'à cè na shire na jye Ezawu na, shire sí jye mii na me. ¹²Mii tunji ká bú mpa jwo u sí n-bwòŋ mii na, u sí n-cè na Ezawu bà u jye mii me, mii sí n-pyi kafiniviniwe. Lire tèni i ke, mà jwo mii u jwó ta ke, laŋaga mii sí n-ta.»¹³ Ka nu-foonji si jwo: «Lire ká bú mpyi, na jya, Kile u kuru laŋanke yaha ku cwo na

na. Nje mii à jwo ke, lire pyi kanna, sà sikaabii cù a pa.»

¹⁴Ka Yakuba si ntíl'a kàr'a sà pire sikyaabii shuunniŋi cù a pa ŋkan u á. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan u tunj'á ke, ka nufoonji si ti shwòhò amuni. ¹⁵Maa u jyaŋi niŋcyiŋi Ezawu vaaŋnyi nisinanyi yà lwó bage e mà le Yakuba na. ¹⁶Maa pire sikyaabii seeyi tég'a Yakuba cyeyi ná u yacige tò. ¹⁷Bwuruni ná kyaare nintáanre u à shwòhò ke, maa yire kan Yakuba á.

¹⁸Ka Yakuba si ŋkàre ná y'e, u tunji yyére. Maa u yyere: «Baba.» Ka Ishaka si jwo: «Yo! Mii jyaŋi ŋgi u jye mu ye?»

¹⁹Ka Yakuba si u tunji jwò shwò: «Mii u jye mu jyaŋi niŋcyiŋi Ezawu. Nde mu mpyi a jwo mii á ke, lire mii à pyi. Mii à mu jáare, maa yîr'a tèn, maa na kyaare tà kyà, maa jwó le na á.»²⁰ Ka Ishaka si jwo u jyaŋ'á: «Ei! mu à kwò a kyaare ta la?» Ka Yakuba si jwo: «Mu Kafoonji Kile yabiliŋi u à sige táan mii na.»

²¹Ka Ishaka si jwo: «Na jya, file na na, si bwòŋ ma na, si jwò kampyi sèe mii jyaŋi Ezawu u jye mu.»²² Ka Yakuba si file u tunji na, ka u u u taala a wíi, maa jwo: «Ei! Yakuba mejwuuni li jye nde de! Ŋka u cyeyi jye Ezawu wuyi fiige.»²³ Ishaka mpyi a cè na Yakuba wi me, jaha na ye shire mpyi u cyeyi na, u yyahafoonji Ezawu fiige. Ka u u wá na bégele si jwónji le u á. ²⁴Ŋka mà jwo u jwónji le u á ke, u à u yíbe: «Sèe wi, mu u jye mii jyaŋi, Ezawu la?» Ka Yakuba si jwo: «Mii wí.»²⁵ Ka Ishaka si jwo: «Na jya, lire tèni i, kyaare tîrige na taan si tà kyà si nta jwónji le ma á.» Ka Yakuba si kyaare tîrige u taan, ka u u tà kyà. Ka Yakuba si mpa ná *erezen sinm'e, ka u u puru bya mú. ²⁶Maa jwo: «Na jya, file na na, maa na pur'a cù, maa na shéere.»²⁷ Ka Yakuba si file u na, maa u shéere amuni. Ishaka à u vaaŋnyi nùge ta ke, ka u u jwó le u á, maa jwo:

«Sèenji na, kerege na Kafoonji à jwó le?
ke,
mii jyanji nùg'à táan kuru kerege fiige.

²⁸ Na jya, Kile u nɛnyɛni kameŋke kan ma á,

u u ɲɛŋke nàfuunji kan ma á mú,

u u sùmanji ná erezenji nɛnyahawa kan ma á.

²⁹ Kile u ma yaha kɛrigii ɲùŋɔ na,

sùpyishi nɛnyahawa s'a nɛnkure sínni mu taan.

Kile u ma yaha mà pyi ma sɛŋɛbii saanwa,

mu sɛŋɛbii pi a nɛnkure sínni mu taan.

Shin maha shin u à mu cùmɔ leme pi ke,
Kile u urufoo láŋa.

Shin maha shin sí u à mu cùmɔ leme ɲwɔ ke,

Kile u jwó le urufol'á.»

³⁰ Nye tɛni i Ishaka á kwɔ jwónji ndenji na Yakuba á, Yakuba mú s'à yîri u taan mà kwɔ ke, ka lire si bê ná Ezawu e, u à yîri sige e mú. ³¹ Ka uru mú si kyaare tà shwɔhɔ a tîrige tufoonji Ishaka taan. Maa jwo tufoonj'á: «Baba, yîri maa ma jyanji kyaare nizhwɔhɔre tà kyà maa jwó le u á.» ³² Ka tufoonji si jwo: «Jofoo u ɲye mu ye?» Ka u u jwo: «Mii u ɲye mu jyanji nɛnyahawa Ezawu.»

³³ Tɛni i Ezawu à yire jwo ke, ka Ishaka si fyá fo na ɲcyɛnni sɛl'e. Maa jwo: «Jofoo sí u à kyaare bò a shwɔh'a pa ŋkan mii á, mà mu ta mu sàha mpa mà ye? Wà a pa ná kyaare e naha, ka mii i tà kyà maa jwó le u á, u mú sí uru jwónji ta.»

³⁴ Nye Ezawu à puru lógo u tunji ɲwɔ na ke, ka u lùuni si yîri, ka u u ŋkyáala fàŋha na, maa tufoonji ɲáare: «Baba, jwónji wà le mii á mú ke!» ³⁵ Ka Ishaka si jwo: «Mu cɔɔŋji u à fini maa wwú mu ɲwɔh'i, maa mu jwónji nàɲwɔhɔrɔ de!»

³⁶ Ka Ezawu si jwo: «Ei! Mege k'à le u na Yakuba⁸⁸, kur'à u cû ke, lire kurugo u à

mii nàɲwɔhɔrɔ tooyi shuunni ke? U à mii lyege tɔɔŋji shwɔ a ta, nume maa nûr'a mii jwónji nàŋkaaga mú.» Maa nûr'a jwo tufoonj'á: «Lire tɛni i ke, mu ɲye a sà a jwónji wà yaha mii á mà?» ³⁷ Ka Ishaka si jwo Ezawu á: «Na jya, sèenji na, mii à jwónji le u á na u pyi mu ɲùŋɔ na, maa jwónji le u á, bà u cɛnmpyiibii puni si mpyi u bilii me, maa sùmanji ná erezenji jwónji le u á. Jwónji ŋgire mii sí nûru n-le mu á ye?» ³⁸ Ka Ezawu si jwo: «Baba, lire tɛni i ke, uru jwónji kanni u ɲye mu á la? Jwónji wà le na á mú!» U à puru jwo ke, maa me le na súu. ³⁹ Ka tufoonji si jwo: «Mu sì ɲɛŋke nàfuunji ta me, mu taare sí n-pyi kameŋe baa.

⁴⁰ Mu kàshikwɔŋɲwɔɔni li sí raa mu ɲwɔ caa.

Mu sí n-pyi ma kàntugowunji biliwe,

mu sí raa báare u á mu à jwo faapyinupee,

ŋka canŋka, mu sí tire bilere zhwúnji kebe n-láha ma yacige e si mpyi may'á.

⁴¹ «Nye Ishaka à jwóobii mpiimu le Yakuba á ke, pir'à u ɲyipeenni le Ezawu e. L'à pa nɔ cyage k'e fo Ezawu na yu uye funŋi: «Mii tunji tɛekwûun'á byanhara, u àha ŋkwû, ka wuu u kwùge pyi a kwɔ, mii sí na cɔɔŋji Yakuba bò.» ⁴² Ka wà si ŋkàre Erebeke yyére, maa sà u jyanji Ezawu funzɔŋɲore jwo u á. Ka Erebeke si u jyanji Yakuba yyere maa yi jwo u á: «Wíi, mu yyahafoonji Ezawu à jwo uru sí mu bò, bà uru funŋke si mpyi si ɲíŋe me. ⁴³ Lire e, nde mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, mu à yaa mu u fê a kàre Kyaran kɛni i, mii yyahafoonji Laban yyére. ⁴⁴ Maa ntɛen uru yyére mà tère pyi, mà jwo mu yyahafoonji lùuni li tɛen ke. ⁴⁵ Sà ntɛen wani fo mu yyahawunji lùuni ká ntɛen, nde mu à pyi ke, fo u funŋ ká wwɔ lire na. U funŋ ká mpa wwɔ, mii sí n-jà mu nûrunɔ n-pa

⁸⁸27:36 Yakuba mege ɲwɔhɔ ku ɲye nàɲwɔhɔrɔ

naha. Ná lire bà me, mii sí n-pôon yii mú shuunni i cannugo.»

Yakuba à fê Ezawu yyaha na mà kàre Laban yyére, Mesopotami kini i.

⁴⁶Nye ka Erebeke si ñkàr'a sà yi jwo Ishaka á na Kyiti shiinbii pworibii Esawu à lèŋe ke, na pire cyeebil'à uru tegele ta fo mà dipye la wwû uru na. Maa nûr'a jwo na *Yakuba mú ká uru ceenji wà lèŋe, lire tēni i ke, ur'à nyii yige kwūŋi kurugo mà tōro lire na.

28 Ka Ishaka si *Yakuba yyere maa jwó le u á, maa u pyi: «Ma hà ñk-wò mà cwoŋi lwó *Kana kini pùceepyire e mà de! ²Ta si fo Mesopotami kini i, ma nuŋi tuŋi Betuyeli yyére, maa sà ma nuŋi yyahafoŋi Laban pwoŋi wà lwó a pyi ma cwo kuru cyage e. ³Kile Siŋi Puni-foo u jwó le ma á, u u pyii ñinyahamii kan ma á, u ma pyi tūlubwòhò tu. ⁴Jwóŋi Kile à le *Ibirayima á ke, u u uru fiige le mu ná ma tūlug'á, kini i mu à tēen nām-pōnte e, ná l'à kan Ibirayima á ke, bà mu si mpyi si lire ta me.»

⁵Lire e, Ishaka á Yakuba yaha a kàre Mesopotami kini i, Aramu shinŋi Betuyeli jyaŋi Laban yyére. Laban sí u mpyi Yakuba ná Ezawu nuŋi Erebeke yyahafoŋi.

Ezawu à ceenji wabere lèŋe nàmbaga na.

⁶Nye Ezawu à pa li nya na Ishaka á jwó le *Yakuba á, maa u pyi u sà u cwoŋi lwó Mesopotami kini i ke, maa li nya mú na u à jwó le u á, maa yi jwo u á na u àha ceewe lwó *Kana shiinbii pùceepyire e me. ⁷Maa li nya mú na Yakuba á u tuŋi ná u nuŋi pwoŋeēni cū, maa ñkàre Mesopotami kini i ke, ⁸lire e Ezawu à cè na Kana pùcyaabil'à pen u tuŋi Ishaka á. ⁹U à li nya amuni ke, ka u u yîr'a kàre *Ibirayima jyaŋi Sumayila yyére, maa u pwoŋi wà lwó nàmbaga na, mà bàra u cyeebii na. Uru pùcwoŋi mege

na mpyi Makyalati, u muŋcwoŋi mege sí nye Nebayoti.

Yakuba ñwōge

¹⁰Nye *Yakuba á yîri Berisheba kànhe e na ñkèege Kyaran kànhe e. ¹¹U ñiŋkàriŋ'à sà nō cyage k'e, numpilag'à wwò ke, ka u u shwòŋ wani, maa kafaage kà lwó a pyi pùntahaga, maa sínni.

¹²U à ñwō, mà katanŋaŋcyiin nya l'à sín ñiŋke na, fo ñiŋyiŋi na, ka *Kile mèlekeebii si wá na dùru, marii ntîre li na. ¹³Kafoŋi Kile yabiliŋi mpyi a yyere Yakuba taan, maa yi jwo u á: «Mii u nye Kafoŋi Kile, mu tulyage *Ibirayima ná mu tuŋi Ishaka u Kileni. Cyage e mu à sínni ame ke, mii sí kuru cyage kan mu ná ma tūlug'á. ¹⁴Mu tūluge sí nyaŋa ñiŋke nticyenŋi fiige. Mu sí n-pili canŋafyinmpe ná canŋacwumpe e, si mpili suumokulo ná wòrokul'e. Ñiŋke supyishiŋi puni sí jwó ta mu ná ma pyenge shiinbii cye kurugo. ¹⁵Ma ñiŋgyiini táan maa lógo, mii sí n-pyi ná mu i ma tashèyi puni i, s'a mu kàanmucaa, si nūru ná mu i nde kini i sahaŋki. Mii si n-sii mu yyaha maye ñiŋkin me, pwoŋeē maha pwoŋeē mii à lwó mu á ke, mii sí cyire puni fūŋŋ.»

¹⁶Puru pwoŋhò na, ka Yakuba si pcel'a jè, maa jwo: «Nàkaana baa, Kafoŋi na nye ñke cyage e, mii sí nye a mpyi a li cè me.» ¹⁷Ka u fyagarawuŋi si jwo: «Ŋke cyage nye fyagara cyaga de! Numē mii à cè na Kile pyenge ná ñiŋyiŋi tajyige ku nye naha.»

¹⁸Nye u à yîri kuru nyewōge na ke, kafaage u mpyi a tēg'a u pūŋke taha ke, maa kuru yîrig'a yyéŋe mà pyi funŋc-wogoyaaga, maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo. ¹⁹Maa kuru cyage mege le Beteli, (kuru pwoŋhò ku nye Kile pyenge) mà li ta tèecyiini i, kuru cyage mege na mpyi Luzi.

²⁰⁻²¹Ka Yakuba si pwoŋaaga fáa Kile á maa jwo: «Kafoŋi Kile, mu aha jēn'a

mii tège, maa mii shwɔ kawagigii na, nde pani i, maa yalyĩre ná v̄an̄nyi nindeyi kan mii á, maa mii pyi mii à núr'a pa yyenĩnge e na tupyenge e, maa mpyi mii u Kilenji*, ²² lire ká mpyi, ŋke kafaage mii à yyéenge ame, mà pyi funɲcwogoyaaga ke, kuru cyage ku sí n-pyi Kile pyenge. Mii aha yaaga maha yaage ta ke, mii sí kuru yáhaŋi wwû ŋkan mu, Kile á.»

Yakuba à Leya ná Araseli lèŋe mà pyi u cyee

29 Lire kàntugo, ka *Yakuba si kuni lwɔ́ a kàre canɲafyinmpe kirigii kànmpaŋke na. ² Mà u nin̄kàriŋi yaha, u à sà nɔ̀ b̄en̄ŋke kà na sige fun̄ŋke e. Mpàkuruyo taanre ná sikyaa mpyi a sín̄ni sín̄ni ku ɲwɔge na. Yatɔ̀re tabyage ku mpyi ku ki, kuru b̄en̄ŋke ɲwɔge mpyi maha ntùni ná kafaabwɔh'e. ³ Yatɔ̀re puni n'a mpyi a pa bín̄ni, pi mpyi maha kuru kafaage kùuŋkul'a láha b̄en̄ŋke ɲwɔge na maa ti kan t'a bya, maa ŋkwɔ́ maa kuru fáage tèg'a ku ɲwɔ̀ tò. ⁴ Ka Yakuba si pire yatonahabii yĩbe: «Mii cín̄mpyiibii, taa yii à yĩri ke?» Ka pi i u pyi: «Wuu à yĩri Kyaran kànhe e.» ⁵ Ka u u jwo: «Ta yii à Nakwɔ́ri ɲambilini, Laban c̄e be?» ka pi i jwo: «Ɔɔn.» ⁶ Ka u u jwo: «U à cùuŋɔ̀ la?» Ka pi i jwo: «Ɔɔn, u à cùuŋɔ̀, u pworon̄i Araseli nimp̄aŋi u ŋge ná mp̄aabil'e.»

⁷ Nyɛ ka Yakuba si jwo yatonahabil'á: «Yatɔ̀re tèebín̄ini sàha nɔ̀ mà de! Yii nyɛ a c̄e na can̄ŋke saha a ɲyaha mà? Yii yatɔ̀re yaha ti i bya, lire kàntugo yii sà a ti náha.» ⁸ Ka yatonahabii si jwo: «Ná yatɔ̀re puni nyɛ a bín'a kwɔ́ mɛ, wuu nyɛ na lire pyi mɛ. T'aha bín'a kwɔ́, wuu maha nta a kafaage láha b̄en̄ŋke ɲwɔge na, maa ti kan t'a bya.»

⁹ Mà Yakuba yaha u u yu ná pi e, ka Araseli si nɔ̀ wani ná u tuŋi yatɔ̀re e.

Uru u mpyi na ti náha. ¹⁰ Tèni i Yakuba à u yalwɔŋi Laban pworon̄i Araseli ɲya ná yatɔ̀re e ke, ka u u ŋkàr'a sà kafaage láha b̄en̄ŋke ɲwɔge na, maa ti kan t'a bya. ¹¹ Maa Araseli púr'a cù maa u yal'a sh̄éere s̄èl'e, ka u ɲyaŋi funntange si ɲyil-wɔhe pyi ku u nt̄iri u ɲyiigil'e. ¹² Maa jwo Araseli á na u tuŋi cín̄mpworo u nyɛ ure, na uru na nyɛ Erebeke jya. Ka Araseli si f̄e a kàre pyenge maa sà yi jwo u tuŋ'á. ¹³ Tèni i Laban à u cɔɔŋi jyaŋi Yakuba kyaa lógo ke, ka u u f̄e a kàre u fye e, maa sà u púr'a cù, maa u sh̄éere, maa ŋkàre ná u e pyenge. Kyaa maha kyaa l'á pyi ke, ka Yakuba si cyire puni jwo u á. ¹⁴ Laban à yire lógo ke, ka u u jwo: «Mà s̄eeri jwo, mii ná mu na nyɛ cín̄mpyii. Ka Yakuba si ŋkwôro na báaraŋi pyi Laban yyéere mà nɔ̀ yiŋe nin̄kin na.

¹⁵ Nyɛ ka Laban si jwo u á can̄ŋka: «Mii sùpya u nyɛ mu, ŋka lire ná li wuuni mu i, mu nyɛ a yaa mu u a báare mii á mana mɛ. Ma sàraŋi jwo na á, s'a uru kaan ma á.»

¹⁶ Nyɛ lir'á ta pworii shuunni na nyɛ Laban á. Nin̄jyeŋi mege mpyi Leya, nimbileni woge sí nyɛ Araseli. ¹⁷ Leya leme mpyi a ɲwɔ̀ mà Araseli kwɔ́ mɛ. ¹⁸ Ka Araseli kyaa si nt̄aan Yakuba á. Ka u u jwo Laban á: «Mii sí báaraŋi pyi yyee baashuunni i mu pworon̄i nimbileni, Araseli kurugo.» ¹⁹ Ka Laban si jwo: «Mii u u kan mu á, lir'á pwɔ́rɔ mii u u kan waber'á. T̄eeri naha ná mii i.» ²⁰ amuni Yakuba à kwôro Laban yyéere, maa báaraŋi pyi yyee baashuunni Araseli kurugo. Bà Araseli kyal'á t̄aan Yakuba á s̄èl'e mɛ, ɲcyii yyeegii baashuunniŋ'á pyi u á can̄mpyaa fiige.

²¹ Cyire yyeegil'á tòro ke, ka Yakuba si jwo Laban á: «Na cwoŋi kan na á, t̄èn'á f̄uŋɔ̀. Mii la nyɛ si u l̄eŋe numɛ.» ²² Ka

*28:20-21 maa mpyi mii u Kilenji: JWUŋKANNI LABÈRE: lire ká mpyi, Kafoon̄i sí n-pyi mii Kilenji

Laban si kuru cyage sùpyire puni bínni, maa katáan nimbwoo pyi.

²³Nye kuru canŋke numpilage e, ka Laban si u pworonŋi Leya lwó a kàre Yakuba yyére. Ka Yakuba si shwòn ná u e kuru numpilage e. ²⁴Laban mpyi a u báarapyipucwonŋi wà kan Leya á, uru mege mpyi Zilipa.

²⁵Nyèg'à pa múgo ke, ka Yakuba si li ta na Araseli bà me, ŋka Leya wi. Maa jwo Laban á: «Naha mu à pyi ná mii i ame ye?» Lire tènì i ke, Araseli kurugo bà mii à báaranŋi pyi mu á mà? Naha na mu à mii naŋwòhòrò ye?» ²⁶Ka Laban si jwo u á: «Mà tàanna ná wuu tɛnni i, cɔɔnfoonŋi nye na jà a kan nàmbage e mupcwofoonŋi yyaha na me. ²⁷Cikwɔɔnre cibilaage sanŋke pyi ná Leya e. K'aha ŋkwò, wuu sí cɔɔnfoonŋi kan mu á mú, maa núr'a yyee baashuunniŋi wabere báara pyi mii á.» ²⁸Ka Yakuba si kuru cibilaage sanŋke pyi ná Leya e, ka Laban si u pworonŋi Araseli kan u á. ²⁹Laban mpyi a u báarapyipucwonŋi wà kan Araseli á, uru mege mpyi Bila.

³⁰Nye ka Yakuba si shwòn ná Araseli e mú. Ka u kyaa si ntáan u á mà tòro Leya na. Ka Yakuba si núr'a báaranŋi pyi Laban á sahaŋki fo yyee baashuunni.

Yakuba pyiibii kani

³¹Ka Kafoonŋi Kile si li nya na Leya kyaa nye a táan *Yakuba á me, ka u u sege táan u na. Maa sege pen Araseli na. ³²Ka Leya si yyére maa si pùnambile, maa li mege le Uruben: «Kafoonŋi Kile à mii nàvunŋke nya, nume mii kyaa sí ntáan na poon'á†.»

³³Ka u u núr'a yyére, maa si pùnambile, maa jwo: «Kafoonŋi Kile à lógo na mii kyaa nye a táan na poon'á me, lire kurugo u à nde pùnambilini kan mii á mú.» Maa li mege le Simiyon‡.

³⁴Ka Leya si núr'a yyére maa si pùnambile, maa jwo: «Nume kɔni, mii poonŋi sí mii màra, naha na ye mii à pùnampyire taanre si u á.» Maa li mege le Levi¶.

³⁵Ka u u núr'a yyére, maa pùnambile sicyerewu si, maa jwo: «Nume, mii sí Kafoonŋi kêe.» Lire kurugo, u à lire mege le *Zhuda§. Lire kàntugo, ka u sege si yyére mà tère pyi.

30 Nye Araseli à pa li nya na uru sàha ŋkwò a pyà ta *Yakuba á me, ka u mupcwonŋi yĩncyege si jyè u e. Ka u u jwo Yakuba á: «Pyiibii pìi kan mii á mú. Fo lire bà me, mii sí n-kwú.»

²Ka Yakuba lùuni si yĩri Araseli taan, maa jwo: «Lire tènì i ke, mii u nye Kile la? Kile bà u à mu sige pyisini na mà?»

³Ka Araseli si jwo: «Mii báarapyipucwonŋi Bila u ŋge, u lwó a pyi ma cwo, bà u si mpyi si pyii ta mii á me. Lire ká mpyi, pire pyiibii sí n-pyi mii wuu.» ⁴Lire pyĩŋkanni na, Araseli à u báarapyipucwonŋi Bila kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

Ka Yakuba si u lèŋe. ⁵Ka Bila si mpa laa ta, maa pùnambile si Yakuba á. ⁶Ka Araseli si jwo: «Kile à mii tanga kan. Nde mii à jwo u á ke, u à lire lógo, maa pùnambile kan mii á. Lire kurugo, Araseli à li mege le Dan**.

⁷Ka Araseli báarapyipucwonŋi Bila si núr'a laa lwó maa pùnambile shɔnwuu si Yakuba á. ⁸Ka Araseli si jwo: «Sèenŋi na, mii à zhĩŋi le ná na mupcwonŋi i, maa jà

†29:32 Uruben mege jwòhe ku nye «Pùnambile li nde», lire nye me «U à mii nàvunŋke nya.»

‡29:33 Simiyon jwòhe ku nye U à lógo

¶29:34 Levi jwòhe ku nye U à mii màra

§29:35 Zhuda jwòhe ku nye U à kêe

**30:6 Dan mege jwòhe ku nye U à mii tanga kan

u na.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Nefitali^{††}.

⁹Nye Leya à pa li nya na uru seg'à *kwòn mà tèrè pyi ke, ka u u u báara-pyipucwoŋi Zilipa kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

¹⁰Ka Zilipa si laa lwó, maa pùnambile si Yakuba á. ¹¹Ka Leya si jwo: «Mii pùŋk'à táan de!» Lire kurugo, u à li mege le Gadi^{‡‡}.

¹²Ka Zilipa si núr'a pùnambile si Yakuba á. ¹³Ka Leya si jwo: «Ei! funntange kyaa li nye nde de! Cyeebii sí n-jwo na mii wuun'à pwo.» Maa lire pùnambilini mege le Asheri^{¶¶}

¹⁴Nye canŋka, sùmakwóŋgii tènì i, Uruben à fwor'a kàr'a sà mandaragóri cige^{§§} kà nya kerege e. Ka u u kuru cige fwuugii cyii tùgo a pa ŋkan u nuŋi Leya á. Ka Araseli si jwo Leya á: «Na pwoho, maa ma jyaŋi mandaragóri cige fwuugii cyii kan na á.» ¹⁵Ka Leya si jwo: «Na naha? Mu à mii pooŋi shwó mii na, lire nye a mu funŋke níŋe mē, fo mu sàha na ŋko mii u na jyaŋi fwuugii kan mu á si ntaha lire na ke?» Ka Araseli si jwo: «Nye kampyi lire li, u sí n-pa ninjaa numpilage pyi ná mu i. Lire sí n-pyi mu jyaŋi fwuugii cyaga.» Ka Leya si jwē.

¹⁶Nye yàkonŋe Yakuba ninjîrîŋi kerege e, ka Leya si ŋkàr'a sà u pùŋo bē, maa yi jwo u á: «Mu sí n-shwòn mii yyére ninjaa. Mii à na jyaŋi fwuugii tēg'a mu fáa Araseli á ninjaa kàzhwóŋni mē na.» Ka Yakuba si ŋkàr'a sà shwòn Leya yyére kuru canŋke numpilage e. ¹⁷Ka Kile si Leya paarage shwó. Ka u u laa lwó maa pùnambilini

kanŋkurowuuni si Yakuba á. ¹⁸Maa jwo: «Mii à na báara-pyipucwoŋi kan na pooŋ'á ke, lire sàraŋi Kile à kan mii á amē.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Isakari*.

¹⁹Ka u u núr'a pa laa lwó maa pùnambilini baaniwuuni si Yakuba á. ²⁰Maa jwo: «Kile à bùnyebwóho pyi mii á. Numē, mii pooŋi sí mii le njire e, naha na ye mii à pùnampyire baani si u á.» Ka u u lire pùnambilini mege le Zabulon[†].

²¹Lire kántugo, ka u u pùceebile si, maa lire mege le Dina.

²²Nye ka Kile si funŋo cwo Araseli na, maa u paariyi shwó, ka u sege si pwo cū.

²³Ka u u laa lwó maa si pùnambile. Maa jwo: «Kile à silege láha mii na numē.»

²⁴Maa lire pùnambile mege le Yusufu. Maa jwo: «Kile u pùnambilini labere bâra nde na mii á*.»

Yakuba á pa mpyi yaarafoo

²⁵Nye Yusufu siŋkwooni kántugo Araseli á, ka *Yakuba si jwo canŋka Laban á: «Kuni kan na á, mii sí nûru n-kàre na tupyenge e. ²⁶Na cyeebii ná na pyiibii kan na á, pire kurugo mii à báaraŋi pyi mu á. Pi kan na á, mii kēge na tupyenge e. Nde mii à pyi mu á ke, mu yabilin'à li cē.» ²⁷Ka Laban si u pyi: «Kampyi mii kyal'à táan mu á, mii la nye maa ntēen naha. Naha kurugo ye mii à cēere pyi mà li nya na Kafoonji Kile à jwó le mii á mu cye kurugo. ²⁸Mu sàraŋi nye yaage ŋkemu ke, kuru jwo na á, si kuru kan ma á.» ²⁹Ka Yakuba si jwo: «Báarenkanni na mii à báara mu á, ná nyahanŋkanni na mu

^{††}30:8 Nefitali pwohe ku nye «Mii à jà»

^{‡‡}30:11 Gadi pwohe ku nye pùntanga

^{¶¶}30:13 Asheri pwohe ku nye funntange.

^{§§}30:14 Tire sùpyire mpyi na sōŋi na kuru cige fwuugii na nye pyitawyerē

*30:18 Isakari pwohe ku nye sàra wi

[†]30:20 Zabulon pwohe ku nye bùnye, lire nye me njire

^{*}30:24 Yusufu pwohe ku nye «U à wà bâra

yatɔɔr'à nyaha mii cye e ke, mu à li cè.
³⁰Yatɔɔre nimpigire ti mpyi mu á, mà mii ta mii sàha mpa me, tir'à púgo a pyi kurumbwɔhɔ. Kafoonji Kile à jwó le mu á mii cye kurugo. Numé, mà mii yaha naha, tɛni ndire mii sí n-ta si mbáare na pyenge shiinbil'á ye?»

³¹Ka Laban si jwo: «Naha mu la nye mii u kan mu á ma sàranji ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii nye a tíge yaage kabere kurugo me, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu aha ntɛen yire taan, mii sí núru raa mu yatɔɔre náha. ³²Nye ninjaa, mii sí n-nyè mu yatɔɔre shwɔhɔl'e si ti wíi ninkin ninkin. Mpàabii puni pi nye pi nye a fíniŋe me, ná sikaabii puni pi à jéŋe ke, pire pi sí n-pyi mii sàranji. ³³Mu aha mpa mii yatɔɔre kàanmucya canŋke nkemu i ke, kampyi mii à tíi, mu sí n-cè. Mu aha bú mpa sika maha sika ta ti shwɔhɔl'e ngemu u nye u nye a jéŋe me, lire nye me mpà maha mpà u à fíniŋe ke, mu kú n-cè n-jwo na mii à uru yú.

³⁴Nye ka Laban si jwo: «Bà mu à yi jwo me, wuu yi pyi amuni.» ³⁵Ŋka kuru canŋke yabilinji i, Laban à yíri maa sikaabii ninjɛnbii, ná mpàabii ningwòobii cwɔɔnr'a yaha piye kanni na, ³⁶maa pire kan u pyiibil'á pi sà a pire náha cyage kabere, bà pi laage si mpyi si ntɔɔn Yakuba na me. Canmpyaa taanre nara pi à pyi, maa nɔ kuru cyage e. Ka Yakuba si nkɔwòro na Laban yatɔɔre san-nte náha.

³⁷Nye ka Yakuba si kabiipuruyo *kwɔn, pepiliye cige na, ná amandiye cige na, ná pilatani cige na. Maa cyire kàbigigii kwooyi nimpuruyi yà lálala lálala maa yire tafyinyi yige yig'a yaha. ³⁸Maa cyi le le yatɔɔre yabyayi i, bà yatɔɔre si mpyi t'aha a ma tabyage e ti raa cyi naa me.

Nye yatɔɔre tiye tèekòrɔŋ'à nɔ ke, ³⁹ka ti i wá na tiye dùru tabyage e, marii cyire kàbigigii naa, ka li i mpyi amuni, yatɔɔr'à pa a sini ke, ka ti pyire si jéŋe.

⁴⁰Yakuba mpyi a mpàneebii cwɔɔnr'a yaha piye kanni na. Mpàpeebii n'a mpyi na nkòr'a pi dùru tɛni ndemu i ke, u mpyi maha pi yaha pi i Laban yatɔɔre ninjɛnere ná ningwòore naa, bà pi si mpyi pi aha si, pi pyiibii si jéŋe me. Amuni Yakuba á pyi maa yatɔɔrɔ ninjahara ta, maa ti yaha tiye kanni na. ⁴¹Mà bàra lire na, yatɔɔre sèewoore n'a mpyi na nkòr'a tiye dùru tabyage e, Yakuba mpyi maha cyire kàbigigii jempe wogigii le lùbyayaayi i, ti i naa. ⁴²Ŋka ninjcwɔgɔre n'a mpyi na ma tabyage e, u mpyi maha jen'a kàbigigii le lwohe e me. Nye lire pyinŋkanni na, mpàpyire ná sikapyire ninjcwɔgɔr'à pyi Laban woro, ka nintubunte si mpyi Yakuba woro.

⁴³Nye amuni Yakuba à pa mpyi nàfu-ufeembwɔhɔ, u à sikyaa ná mpàa ninjahamii ta. Báarapyicyee ná báarapyinambaa na mpyi u á, ná jwɔhɔnyí ná dùfaanya.

Yakuba vèŋi kani

31 Nye l'à pa nɔ cyage k'e, fo Laban pyiibil'á jwo na: «*Yakuba à wuu tunji cyeyaayi puni lwó a pyi u wuyo. Lire pyinŋkanni na, u à uye pyi yaarafoo.» Ka puru jwumpe si nɔ Yakuba na. ²Ka Yakuba mú si li nya na yyetange ku mpyi Laban á mà yyaha tíi ná ur'e ke, na u sàha nye ná kur'e me.

³Nye canŋka Kafoonji Kile à jwo Yakuba á: «Núru ma tupyenge e, cyage e mu à si ke. Mii sí n-pyi ná mu i.» ⁴Pur'à jwo ke, ka Yakuba si ntɛen u yatɔɔre cyage e sige e, maa wà tun u à Araseli ná Leya yyere. ⁵Pi à pa ke, ka u u yi jwo pi á: «Mii à li nya yii tunji yyahe e, cùŋkanni na u mpyi a fyànha a mii cù ke, u sàha nye amuni ná mii i me. Ŋka mii tunji u Kilenji à kwòro ná mii i. ⁶Yii yabilimpil'à cè na mii à báare yii tunj'á ná na fànhe puni i. ⁷Lire ná li wuuni mú i, yii tunj'à mii napwɔhɔrɔ, maa mii sàranji kɛenŋe fo tooyo ke. Ŋka Kile nye a jɛe u

kapii pyi mii na me. ⁸ U n'a mpyi a jwo na mii sàraŋi u sí n-pyi yatɔɔre t'à jéŋe sèe sèl'e ke, ti puni pyiibii mpyi maha jéŋe sèl'e. Nye u n'a mpyi a núr'a yi kèenŋe, maa jwo mii sàraŋi u sí n-pyi ntemu ti nye ti nye a jéŋe sèe sèl'e me, yatɔɔre pyire puni mpyi maha sini amuni. ⁹ Kile u à yii tunj yatɔɔre shwɔ u na mà kan mii á. ¹⁰ Naha kurugo ye tènì i yatɔɔre mpyi na tiye dùru ke, mii à ɲɔɔɔ ɲɔɔ, mà li nya sikaperigii cyi mpyi na sika-cyeebii dùru ke, cyire pun'á jéŋe. ¹¹ Lire tènì i, Kile Melekenji à mii yyere ɲɔɔge e: «Yakuba» ka mii i shwɔ. ¹² Ka u u jwo: «Ma yyahe yîrige maa wîi: Sikaperigii cyi wá na dùru sikacyeebii na ke, cyire pun'á jéŋe jéŋe.» Maa jwo: «Mii à lire pyi, naha na ye ɲcyii puni Laban à pyi mu na ke, mii à cyire nya. ¹³ Kilenji u à uye cyêe mu na Beteli i ke, mii u nye ure. Kuru cyage e, mu à sînmpe wu kafaage na, maa ku pyi funɲewoyaaga, maa ɲwɔ fáa mii, Kile á. Nye nume yîr'a fworò nde kîni i maraa sî ma tasege e.»

¹⁴ Nye Araseli ná Leya á puru jwumpe lógo ke, ka pi i jwo: «Wuu nàzhan yaaga sàha nye naha me, wuu mú sî kɔɔɔ ta wuu tunj pyenge e me. ¹⁵ Wuu tunj'à wuu cû nàmpwuun fiige nume, u à wuu pére maa uru wyérenji lyi a kwɔ.» ¹⁶ Maa jwo Yakuba á sahanjki: «Kile à nàfuunji ɲgemu shwɔ u na, mà kan mu á ke, uru na nye wuu ná wuu pyiibii wuu nume. Lire e ke, Kile à ndemu jwo mu á ke, lire pyi.»

¹⁷⁻¹⁸ Ka Yakuba si yîri, maa u cyeebii ná u pyiibii dùrugo ɲwɔhɔɲyi ɲun'j, maa kuni lwɔ na ɲkèeɔe u tunj Ishaka yyére, *Kana kîni i. Maa ɲkàre ná u yatɔɔre ná u cyeyaayi puni i, nje u à ta Mesopotami kîni i ke.

¹⁹ Tènì i Yakuba a fê ke, lir'à Laban ta u à kàre u mpàabii shire takwònge e. Nye pi ɲɲkàribii na, ka Araseli si u tunj kacyanhigii yû. ²⁰ Lire pyiŋkanni na, Yakuba á wwû Aramu shinji Laban

ɲwɔh'i, maa fwor'a kàre, u nye a jwo ná u e me. ²¹ Yaaga maha yaaga ku mpyi u woge ke, u à fyâl'a yire puni lwɔ a kàre. U à Efirati baŋi *kwɔn, maa ɲkàre Galadi ɲanyi kàmpaŋŋe na.

Laban à Yakuba fyè tòrɔ

²² *Yakuba á canmpyaa taanre ɲaara, ka pi i nta a yi jwo Laban á na u à fê. ²³ Ka Laban ná u shiinbii pii si yîri, maa Yakuba fyè tòrɔ canmpyaa baashuunni i, mà sà u ta Galadi ɲanyi shwɔhɔl'e. ²⁴ ɲka kuru canŋke numpilage e, Kile à uye cyêe Aramu shinji Laban na ɲɔɔg'e, maa yi jwo u á: «Maye kàanmucya. Ma hà yaaga pyi Yakuba na mà de!»

²⁵ Nye tènì i Laban a Yakuba kòr'a ta ke, lir'à u ta u à u vaaŋŋe bayi kwòro kwòro Galadi ɲanyi shwɔhɔl'e. Ka Laban ná u fyèɲwɔhɔshiinbii mú si pi wuyi kwòro wani cyage kabere. ²⁶ Kàn-tugo, ka Laban si ɲkàr'a sà Yakuba yîbe: «Naha mu à pyi ame ye? Naha na mu à mii ɲwɔhɔ yaha maa mii pùceribii cû a fworò, mu à jwo bilii pi à cû kàshige takwònge e ye? ²⁷ Naha na mu à wwû mii ɲwɔh'i maa ɲwɔh'a fworò, mu nye a yi jwo mii á mà ye? Kàmpyi mu mpyi a yi jwo mii á, mii mpyi na sí katáan nimbwo pyi mu ɲkàraŋi mege na, ná myahigil'e, ná bàribii ná kònbil'e. ²⁸ Mu bà nye a yyére mii u pishere kan na pyiibii ná na ɲampyrir'á me! Naha funŋɔ baara mu à pyi ame ye? ²⁹ Cyage e mu nye nume ke, mii sí n-jà kapii pyi mu na. ɲka tap-jaa, mu tunj u Kilenji à jwo ná mii i. U à jwo: «Maye kàanmucya, mà hà yaaga pyi Yakuba na me.» ³⁰ Nye mii à cè na mu funŋk'à wyère, mu la nye si ɲkàre ma tukanha na. ɲka naha kurugo mu ɲɲkàrìŋ'à mii kacyanhigii yû ye?» ³¹ Ka Yakuba si u ɲwɔ shwɔ: «Mii mpyi na fyáge na mu sí ma pwòribii shwɔ mii na, lire kurugo mii à ɲwɔh'a fê a yîri mu taan. ³² ɲka mu aha ma kacyanhigii ta naha shin maha shin á, urufoo sí n-bò.

Cinmpyibii puni pi mp̄ii naha, kamp̄yi mu wá ma yaaga nya, ku lwó.» Lir'à ta Yakuba mpyi a cè na Araseli u à u tunji kacyanhigii yû me.

³³Nye ka Laban si sà jyè Yakuba vāanŋke bage e, maa cyeyi puni wíi, maa sà jyè báarapyicyeebii mú shuunni wuyi i, maa wíi mú, maa jyè Leya woge e, maa kuru wíi. Puru njwóh na, maa sà jyè Araseli woge e. ³⁴Taa Araseli u mpyi a u tunji kacyanhigii njwóh a lwó a le njwóhŋke yatēnŋke njwóh'i, maa ntēn ku njū'i. Ka Laban si cyeyi puni wíi, u nye a yaaga nya me. ³⁵Ka Araseli si jwo: «Baba, maye sanja yaha, cyeebii làdanji u naha mii na ninjaa, lire kurugo mii naha na si n-jà n-yíri me.» Ka Laban si u kacyanhigii cya shini puni, u nye a cyi nya me.

³⁶Ka Yakuba lùuni si yíri u taan, fo ka ku pyi kàshi maa jwo u á: «Kapiini ndire mii à pyi ye? Naha kafiile mii à pyi, ka mu u wá na mii fyè tòr ame ye? ³⁷Mu à mii yaayi puni wíi ke, mu à ma yaaga nya la? Mu aha nta mu à kà nya, ku cyēe ma shiinbii ná mii wuu-bii na, pire sí mii ná mu láha wuye na. ³⁸Yyee bejjaaga mii à pyi mu á báaranji na. Mu mpàacyeebii ná mu sikacyeebil'à pyà maha pyà si ke, pire puni nyii wu-ubii pi à si. Canja ninjin mii nye a mu mpàpoonji wà bô a kyà me. ³⁹Nanjiyaaga n'a mpyi a mu yatōge kà cū, mii mpyi maha ntēnn'a yi jwo mu á me, mii yabil-inji mpyi maha kuru faare cya. Yatōge kà n'a mpyi a yû, l'à pyi canjke e yoo, l'à pyi numpilage e yoo, mu mpyi maha jwo na mii u ku cyage cya. ⁴⁰Canjke e, kafwuge mpyi maha mii sore, numpilage e, wyeere mpyi maha mii ndíri, fo mii si n-jà njó me. ⁴¹Cyii yyee bejjaaga u nye nge, mii nye mu pyenge e. Mii à báara mu á yyee ke ná sicyēere, mu pworibii mú shuunni kurugo. Puru njwóh na, mii à yyee baani pyi báaranji na sahanji si nta yatōre tà ta. Njka mu à mii sàranji

kēenŋe fo tooyi ke. ⁴²Mii tulyage *Ibi-rayima u Kilenji, ngemu yyaha fyagare e mii tunji Ishaka na jaare ke, kàmpyi uru Kilenji mpyi ná mii i me, mu mpyi na sí mii cyengayi wunji yaha, mii u kàre. Kile à mii kanhare ná mii báaranji nya, lire kurugo u à tange kan mii á tanjaa mu njōge e.

Laban ná Yakuba à wwojēge le

⁴³Nye ka Laban si *Yakuba njwó shwó: «Mii pyii pi nye mu cyeebii, pi pyiibii mú na nye mii pyii. Nte yatōre nye mii woro, yaaga maha yaaga na mu pyii nya ke, yire puni nye mii wuyo. Naha mii sí n-jà n-pyi na pworibii ná pi pyiibil'à ninjaa ye?» ⁴⁴Maa núr'a jwo Yakuba á: «Wuu wwojēge le, wuu u yaaga yaa mu à jwo shéere wuu ná wuye shwóhól'e, bà kuru si mpyi s'a wuu funŋ cwo tērigii puni i me.»

⁴⁵Ka Yakuba si kafaage kà lwó a yyēenŋe mà pyi funŋcwogoyaaga, ⁴⁶maa jwo u shiinbil'à na pi kafaayi yà bíl'a bínni. Y'à bíl'a bín'a kwò ke, ka pi puni si wwò maa lyi yire kafaayi njkère na. ⁴⁷Ka pi i yire kafaayi mege le Shéere. Kuru mege ku nye Laban shēenre e Yegari Sahaduta maa mpyi Yakuba woore e Galeedi.

⁴⁸Ka Laban si jwo: «Njke kafaanŋke ku pyi mu à jwo shéere mii ná mu shwóhól'e ninjaa. Lire kurugo, kuru cyage meg'à le Galeedi.» ⁴⁹Njka kuru cyage meg'a pa le Mizipa mú, naha na ye Laban à jwo Yakuba á: «Wuu aha mpa mpyi wuu saha nye na wuye jaa me, Kafoonji Kile u pyi wuu kàanmucyafoo.» ⁵⁰Ka Laban si jwo Yakuba á sahanji: «Mu aha mii pūceribii cūmō leme pi, maa cyeebii piiberii lwó, sūpya nye wuu shērefoo mà de! Ta maye kàanmucaa, naha na ye Kile u nye wuu shērefoo.»

⁵¹Maa jwo sahanji: «Njke kafaanŋke wíi, na kafaage mii à yyēenŋe mà pyi funŋcwogoyaaga ke, ⁵²yire yi pyi wuu

shèrèfoo, mii nye a yaa mii u tòro yire kafaayi taan ná funmpege e si ñkàre mu yyére me, mu mú sí nye a yaa mu u tòro yi taan si mpa mii fye e ná funmpege e me. ⁵³ *Ibirayima u Kilenji ná Nakwóri u kilenji, pire pi pyi wuu yukyaabii.» Ka Yakuba si ñkâa Kile na, uru ngemu yya-hafyagare e u tunji Ishaka na jaare ke.

⁵⁴ Lire kântugo, ka Yakuba si yatwoge kà pyi sáraga kuru kafaanjanke cyage e. Maa pi yyer'a pa, ka pi i lyí sɔncyan maa shwɔn wani.

Yakuba á bùnye tùgo u yyahafoonji Ezawu á

32 Kuru canŋke nùmpanja nyèwoge na, Laban à yíri maa pishèere kan u pucerebii ná u nampyrir'a, maa jwó le pi á. Puru jwɔhɔ na, maa núr'a kàre u pyenge. ² Nye ka *Yakuba si ntòro ná jaani i. Mà u yaha u u ñkèege u à círi ná *Kile mèlekeebii píl'e. ³ Tèni i u à pi nya ke, ka u u jwo: «Kile tatèenge kà ku nye ñke!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le Tateenyi Shuunni.

⁴ Lire kântugo, ka Yakuba si u shiinbii pii tun u yyahafoonji Ezawu yyére Seyiri nanji i, Edomu kùluni i. ⁵ Maa yi jwo pi á na pi sà yi jwo uru jùñufoonji Ezawu á na u bilinani Yakuba u à pire tun, na uru na mpyi Laban yyére fo mà pa nɔ ninjaa na. ⁶ Maa núr'a jwo pi á sahanji na pi yi jwo u á na niyi na nye ur'a, mà bàra dùfaanyi na, ná sikyaa ná báarapyinambaa ná báarapyicyee, na ur'à yire nje jwo u jùñufoonj'a, bà u si mpyi si uru cùmɔ leme jwɔ me.

⁷ Nye ka tùnntunmpii si ñkàr'a sà tire tùnnture jwo Ezawu á maa núr'a pa yi jwo Yakuba á: «Wuu à shà mu yyahafoonji yyére. Nàmbaa ñkwuu sicyèere na wá u fye e na mu bēni.» ⁸ Tèni i Yakuba á yire lógo ke, ka u u fyá fo na jcyèenni. Sùpyire ti mpyi u á ke, ná sikaabii ná mpàabii ná niyi, ná jwɔhɔnyi, u à yire puni táa mà pyi

kuruyɔ shuunni. ⁹ Maa jwo uye funŋi: «Ezawu ká bú ncwo kurunke kà na, ku sanŋke sí tashwɔgo ta.»

¹⁰ Maa Kile jáare maa jwo: «Kafoonji Kile, mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka u Kilenji, mu à jwo mii á na mii u nùru na kini i, na tasege e, na mu sí jwɔ mii na. ¹¹ Mu à kacennji pyi mii á, maa ma jwɔmèefente cyèe mii na, mii u nye mu bilinani ke, mà li ta mii mpyi a yaa ná lire e me. Mii ninjárinji Laban yyére, tèni i mii à Zhuruden bani jyiile ke, yafyin mpyi mii cye e me, fo kábii kannna. Ñka ninjaa, mii à na sùpyire ná na yatwore táa táa kurunji shuunni. ¹² Mii à mu jáare maa na shwɔ na yyahafoonji Ezawu na, jaha na ye mii na fyáge u aha ñkwɔ mii ná na cyeebii ná na pyiibii bò me. ¹³ Kafoonji Kile, mu yabilinji u à jwo na mu sí jwɔ mii á, si mii tùluge nyaha bà suumpe lwohe nticyenji nye me, fo wà si n-jà ku tòro me.»

¹⁴ Nye Yakuba á Kile jáara a kwɔ ke, maa shwɔn wani. Maa yà wwú u cyeyaayi i mà tùgo u yyahafoonji Ezawu á mà pyi bùnye. ¹⁵ Sikacyee ñkwuu shuunni ná sikaperii benjaaga ná mpacyee ñkwuu shuunni ná mpàpee benjaaga, ¹⁶ ná jwɔhɔncyee benjaaga ná ke ná yi pyii, ná nùcyee beeshuunni ná nùpyahahii ke ná dùfaanncyee benjaaga ná dùfaanmpee ke, ¹⁷ maa yire kan u báara-pyiibii pi màra, pi puni ná pi mege yatɔŋkurunɔ. Maa yi jwo pi á: «Yii yaha na yyaha na, yii i laaga le le yatɔŋkuruyi ná yiye shwɔhɔl'e» ¹⁸ Maa yi jwo yatɔŋkurunke ninpyiige foonj'a: «Mii yyahafoonji Ezawu ká bē ná mu i, maa mu yíbe: «Taa mu si ke? Jofoo u báarapyi u nye mu ye? Yatokurunke ku ñke mu yyaha na ke, jofoo wogo ki ye?» ¹⁹ Maa u jwɔ shwɔ: «Mu bilinani Yakuba woge ki, u jùñufoonji Ezawu u bùnye u nye u wi. Uru yabilinji mú sí nye kântugo na ma. ²⁰ Puru ninumpe Yakuba á jwo yatɔŋkuruyi sanŋyi feebii ninŋin ninŋin á.

Maa yi jwo pi á na pi aha jicíri ná Ezawu i, pi i puru jwumpe ninumpe taha u á.
²¹ Maa núr'a jwo pi á: «Yii yi jwo u á na u bilinani Yakuba sí n-pa kántugo yyére.» Yakuba mpyi na yu uye funŋ'i: «Yatɔɔre nte mii à yaha a kàre naye yyaha na ke, tire ká ŋkan u á, u funŋke sí jínŋe. Lire e, wuu aha bá wuye nya tɛni ndemu i ke, lire kú n-jà u pyi u mii bê ná funntange e.

Yakuba á zhì le ná Kile e

²² Nye *Yakuba á yire bùnyeyaa yi yaha a kàre uye yyaha na ke, ka u yabiliŋi si ntɛen wani kuru canŋke numpilage e. Numpilag'à nɔ cyage e ke, ²³⁻²⁴ ka u u u cyeebii mú shuunniŋi ná u báara-pyicyeebii shuunniŋi, ná u pyiibii ke ná niŋkinŋi pyi pi à Yaboki bani jyiile ná u cyeyaa yi puni i.

²⁵ Puru jwɔhɔ na, maa ntɛen uye niŋkin wani, ka nani wà si mpa zhì le ná u e mà nɔ fo jyèkwɔnge na. ²⁶ Nànŋ'à pa li nya na uru si n-jà Yakuba cyán me, ka u u u bwɔn dishige na, ka ku u ŋwɔhɔɔ. ²⁷ Maa jwo Yakuba á: «Na yaha s'a ŋkɛɛge, naha na ye jyèg'à múgo.» Ka Yakuba si jwo: «Ná mu nye a jwó le mii á me, mii si mu yaha mu u ŋkàre mà de!» ²⁸ Ka u u jwo: «Di mu mege nye ye?» Ka u u jwo: «Yakuba.» ²⁹ Ka nani si jwo: «Mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku sí n-pyi *Izirayeli, naha na ye mu à zhì le ná Kile e, mà bàra lire na, mu à sí ta sùpyire na¹.» ³⁰ Ka Yakuba si u pyi: «Mii na mu jáare, maa ma mege jwo na á.» Ka nani si jwo: «Naha na mu na mii mege yíbili ye?» U à yire jwo ke, maa jwó le Yakuba á. ³¹ Ka Yakuba si kuru cyage mege le Peniyeli², maa jwo: «Mii yábilinŋi jyiigil'à Kile nya, lire na li wuuni mú i, mii à kwôro jyi na.»

³² Tɛni i Yakuba à yîri Peniyeli i, mà bani *kwɔn ke, lir'à canŋa jyiini ta li i fwore. Dishige njàni mpyi a u pyi u u sêgere tajaarege e. ³³ Mà lwó kuru canŋke na, fo mà pa nɔ ninjaa na, Izirayeli shiinbii nye na yatɔɔgo dishige kapaanre tasogoge kyaare kyàa me, naha na ye kuru cyage kapaanre tasogoge e Kile à Yakuba bwɔn.

Yakuba ná u yyahafoonŋi Ezawu à piye jùŋɔ bê

33 Nye tɛni i *Yakuba à pa jùŋke yîrig'a wíi mà Ezawu nya u u u bɛni ná nàmbaa ŋkwuu sicyɛere ke, ka u u u pyiibii táa Leya ná Araseli, ná báara-pyicyeebii shuunniŋi shwɔhɔl'e. ² Maa báara-pyicyeebii yaha yyaha yyére ná pi pyiibil'e, maa Leya ná u pyiibii taha pire na. Maa nta a Araseli ná Yusufu yaha pi puni kántugo. ³ Ka u yabiliŋi si ntòro pi yyaha na, maa niŋkure sín sín fo tooyi baashuunni, mà jwo u jaar'a nɔ u yyahafoonŋi Ezawu na ke. ⁴ Ka Ezawu si fê a u jùŋɔ bê, maa u pur'a cû, maa u shéere. Ka pi mú shuunni si wá na myahii súu funntange na.

⁵ Tɛni i Ezawu à jùŋke yîrig'a cyeebii ná pyiibii nya ke, ka u u jwo: «Nte sùpyire ti nte mu fye e ke, mpirefee pi ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii, u nye mu bilinani ke, Kile à jwɔ mii na, maa pyiibii mpiimu kan mii á ke, pire pi.» ⁶ Ka báara-pyicyeebii ná pi pyiibii si file maa niŋkure sín. ⁷ Ka Leya ná u pyiibii mú si file, maa niŋkure sín. Kántugo, ka Yusufu ná u nuŋi Araseli si file maa niŋkure sín.

⁸ Pi à kwɔ ke, ka Ezawu si Yakuba yíbe: «Ná yatokurunŋke e mu à pa ke, naha wogo ki ye?» Ka Yakuba si u jwɔ shwɔ: «Mii la nye si ti kan na jùŋufoonŋ'á bà mii kyaa si mpyi si ntáan u á me.» ⁹ Ka

¹32:29 Izirayeli jwɔhe ku nye Kile u nye na cyi cwɔɔnre

²32:31 Peniyeli jwɔhe ku nye Kile yyahe

Ezawu si jwo: «Mii cɔɔŋŋi, yatɔɔɔ nɪnya-hara na nye mii á mà kwɔ, tɛen ná ma woore e.» ¹⁰ Ka Yakuba si jwo: «Mii na mu jáare, kampyi yog'à kwɔ mii ná mu shwɔhɔl'e, maa nge bɔnyenɛi shwɔ. Mu mii beŋkann'à jwɔ mu à jwo Kile u à mii jɔŋɔ bɛ. ¹¹ Mii na mu jáare maa nge bɔnyenɛi shwɔ, naha na ye Kile à jwɔ le mii á sɛl'e, yaaga kuu nye mii na mɛ.» Yakuba á pu jwo a waha amuni ke, ka Ezawu si nta a pɛe uru bɔnyenɛi na.

¹² Puru jwɔhɔ na, ka Ezawu si jwo: «Nye wuu kuni lwɔ, wuu a sì sɪncyan.»

¹³ Ka Yakuba si jwo: «Mii jɔŋufooŋi, nàŋkopyire karigil'à waha, mpàpyire mú na nye mii á, nùnaare tà na ŋwɔre. Wu aha nani pɛe yi fàŋhe na, canŋa nɪŋkin kannna, yatɔɔre sí n-kwɔ. ¹⁴ Lire e, mii jɔŋufooŋi, yaha ma bilinaŋi yyaha na. Mii sí raa ŋkɛɛge lùtaan na, yatɔɔre kàntugo ná nàŋkopyire e, fo zà nɔ na jɔŋufooŋi yyére Seyiri kùluni i.» ¹⁵ Ka Ezawu si jwo: «Lire tɛni i, mii sí na sùpyire tà le ná mu i kuni i.» Ka Yakuba si jwo: «Mii jɔŋufooŋi, jɔŋɔ nye lire na mɛ, mii kyaa ká já a táan mu á mà kwɔ, lire kanni sí mii tɪn.»

¹⁶ Nye kuru canŋke yabilɪŋi, Ezawu à nùr'a kàre Seyiri kùluni i. ¹⁷ Ŋka Yakuba nye a jɛn'a kàre Ezawu fye e mɛ, maa ŋkàre cyage kabɛr'e, maa бага faanra wani, maa kàcwɔɔ yaa u yatɔɔr'á. Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le Kacwɔɔ.

¹⁸ Yakuba à fwoɔ Mesopotami kini i, ka u nɪpcɛnŋe wuu si nɔ fo Sikemu kàŋhe e *Kana kini i. Ka u u vàanŋke bayi kwòro kàŋhe yyaha yyére. ¹⁹ Cyage e u mpyi a u vàanŋke bayi kwòro ke, u à pa kuru cyage shwɔ Kyamɔri shiɪnbil'á ná wyérefyɪnŋi darashii ŋkul'e. Kyamɔri u mpyi Sikemu tunji. ²⁰ Ka Yakuba si sàraga

tawwùgo faanra wani, maa ku mege le Eli Elohe *Izirayeli**.

Sikemu à Yakuba pworonji

Dina njini láha u na

34 Nye Leya mpyi a pùceebileni ndemu si *Yakuba á, ná li mege nye Dina ke, canŋka lire pùceebilin'à kàr'a sà fwoɔ kuru kàŋhe pùcɛpyire tà na††. ² Tɛni i Kyivi kùlunifoo, Kyamɔri jyaŋi, Sikemu à Dina nya ke, ka u u cyán a cù maa wwɔ ná u e. Amuni, Sikemu à Dina njini láha u na.

³ Nye lir'à pyi ke, ka Yakuba pworonji Dina kani si ŋɔɔɔ para Sikemu yyahe e, ka u u wá na u fɔɔŋŋi si u ta ndɛŋe mpyi u cwo. ⁴ Li nye a pa jwɔ mɛ, fo Sikemu à kàr'a sà yi jwo u tunji Amɔri á, na u Dina cya a kan ur'á, uru u pyi u cwo.

⁵ Nye ka Yakuba si mpa lógo na Sikemu à uru pworonji Dina njini láha u na. Lir'à Yakuba jyaabii ta sige e ná yatɔɔre e, ka u u fyáha, u nye a yaaga jwo mɛ, fo tɛni i pi à pa yíri sige e ke.

⁶ Nye lire jwɔhɔ na, ka Kyamɔri ná u jyaŋi Sikemu si ŋkàre Yakuba yyére mà sà jwo ná u e. ⁷ Lir'à Yakuba jyaabii ta pi à pa mà yíri sige e, ka pi i puru jwumpe lógo, ka li i waha pi na sɛl'e, ka pi lùgigii si yíri sɛl'e, naha na ye Sikemu à kyaa pyi, ndemu *Izirayeli shiɪnbii na fún ke, u à wwɔ ná pi cɔɔŋŋi Dina e fàŋhe e, kapyii sí bà mɛ.

⁸ Ka Kyamɔri si yi jwo Yakuba ná u jyaabil'á, na pi pworonji kyal'à táan uru jyaŋi Sikemu á, na ur'à pi jáare pi u kan u á u pyi u cwo. ⁹ Maa nùr'a jwo pi á: «Yii wwɔpɛɛge le ná wuu e, yii sí raa yii pùceɛpyire kaan wuu á nàmbaga na, yii raa wuu wuubii lenji mú. ¹⁰ Yii sí n-kwòro naha ná wuu e. Kini sí n-yaha yii á, ndemu ká yii táan ke, yii a lire pyi. Yii

**33:20 kuru mege jwɔhe ku nye Kile, Izirayeli u Kilenji

††34:1 Jwunŋanni labere: lire pùceebilin'à yíri na lire kɛɛge zà pùcyage kwòn kuru kàŋhe pùcɛpyire shwɔhɔl'e.

kwôro naha, yii raa sî yii nyii cyeyi puni i, yii jîŋke kà shwô yiy'á.»

¹¹ Ka Sikemu mú si jwo Dina sîŋɛɛbii ná pi tun'á: «Yii jɛɛ, yii i nde niŋkinŋi pyi ná á sa! Yii aha yaaga maha yaaga náare mii á, mii sí kuru kan yii á. ¹² L'aha yii táan, yii cikwónwyereŋi nyaha sêe sêl'e, mii sí uru kan yii á, li tegeri li nye, yii i pùcwonŋi kan mii á.»

¹³ Ka Yakuba jyaabii si Sikemu ná u tunŋi Kyamɔri jwô shwô ná cwôre e, pi nye a nen'a tîi u á me, naha na ye Sikemu mpyi a pi sîŋɛŋi Dina njini láha u na.

¹⁴ Maa yi jwo Sikemu á: «Mà wuu cɔŋŋi kan nò á, ŋgemu u nye u nye a *kwôn me, lire na nye kyaa wuu sî jɛɛ ndemu pyi me. Kuru mú sí n-pyi silege wuu á.

¹⁵ Nje yii á jwo ke, wuu sî jɛɛ yire e me, fo yii aha mpyi wuu fiige. Lire jwôhɔ ku nye, yii pùnampyire pun'à yaa ti kwôn.

¹⁶ Nje yii aha jɛɛ lire e, lire tèn i wuu sí raa wuu pworibii kaan yii á, s'a yii wu-ubii lwúu mú. Wuu sí n-kwôro yii yyére, wuu puni sí n-pyi niŋkin. ¹⁷ Ŋka yii aha mpyi yii nye a jɛɛ wuu jwumpe na, maa yii pùnampyire kwôn me, wuu sî wuu pworonŋi kan yii á me, wuu mú sí n-kàre.»

¹⁸ Nje ka puru jwumpe si bɛ Kyamɔri ná u jyanŋi Sikemu á. ¹⁹ Ka Sikemu si lire kani cû ná sêl'e, naha na ye Yakuba pworonŋi kyaa mpyi a táan u á. Pi pyenge shiinbii puni mpyi a cyege taha Sikemu na.

²⁰ Ka Kyamɔri ná u jyanŋi Sikemu si ŋkàre kànhe shiinbii piyetabenŋke e, maa sà jwo ná kànhe shiinbil'e, maa jwo: ²¹ «Nte sùpyir'à pa ná funŋɛɛŋ'i wuu yyére, wuu pi yaha pi i n-tèn wuu kîni i, pi raa jaare pi a sî pi nyii cyeyi puni i. Wuu kîn'à pêe, pi tatɛnge sî n-cya n-kànha me. Wuu sí raa pi pworibii lèŋe, s'a wuu wuubii kaan pi á mú. ²² Ŋka, wuu nambaabii puni niŋkin niŋkinŋi, kà mpyi pi nye a kwôn, bà pi à li pyi me, pi sî jɛɛ ntèn ná wuu e, wuu u mpyi shin niŋkin me. ²³ Pi aha ntèn wuu á, lire

tèn i ke, pi yatɔre, ná pi cyeyaayi puni sî n-pyi wuu wuyo mà? Pi aha njemu jwo ke, wuu jɛɛ yire e.» ²⁴ Shin maha shin u à pa kànhe shiinbii piyetabenŋke e ke, pire pun'à jɛɛ Kyamɔri ná u jyanŋi Sikemu jwôjwumpe na, ka kànhe nàm-baabii puni si ŋkwôn.

²⁵ Nje pi kwónŋkwooni canmpyitan-rawuuni na, mà pi yaha ná nɔɔyi i, li sîŋi mpyi pi na mà jà a kàshi sùulo me, ka Yakuba jyaabii pîi shuunni, Dina yyahawuubii, Simiyon ná Levi, si pi ŋwôhɔgii lwô a kàr'a sà jwô kànhe shiinbii na, maa nambaabii puni bò. ²⁶ Maa Kyamɔri ná u jyanŋi Sikemu bò mú, maa pi cɔŋŋi Dina yige Sikemu bage e mà kàre.

²⁷ Lire kântugo, ka pi ná Yakuba jyaabii sanmpii si mpa kwùubii yaayi niŋɛɛŋpyi wwû pi na, maa kuru kànhe nàfuunŋi puni tugo, naha na ye Sikemu mpyi a pi cɔŋŋi njini láha u na. ²⁸ Yatɔre puni ti mpyi kànhe ná keriya i ke, pi à tire puni lwô, mu à jwo sikaabii ná mpàabii ná nîiyi ná dùfaanyi. ²⁹ Maa kànhe nàfuunŋi puni ná pyiibii, ná cyee-bii, ná yaaga maha yaaga ku mpyi kànhe e ke, maa yire puni lwô.

³⁰ Lire kântugo, ka Yakuba si sêe maa jwo Simiyon ná *Levi á: «Yii à mii mege kèege, maa mii la wwû *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii ná kîni shiinbii sanmpii puni na. Mii shiinbii nye a nyaha me, pi sí n-wwô, si mpa mii ná na pyenge shiinbii puni bò. ³¹ Ka Simiyon ná Levi si u jwô shwô: «Naha na pi mú à wuu cɔŋŋi pyi mu à jwo fworobacwo ye?»

Kile à Yakuba pyi u sà ntèn Beteli i

35 Nje canŋka Kile à jwo *Yakuba á: «Yîri, mà sà ntèn Beteli i. Mu aha nɔ wani, maa *sárayi tawwûgo faanra, mii, Kile á. Mii u à naye cyêe mu na, mu nivêŋi ma yyahawuŋi Ezawu yyaha na ke.» ² Ka Yakuba si yi jwo u pyenge shiinbii ná u fyêŋwôhɔshiinbii pun'á: «Yii

kacyanhigii puni yige yii shwǎhǎl'e. Mesopotami kini yii à cyi ta. Yii yiye jyè a ffinje, yii vǎanpyi yabere le bà yii kyaa si mpyi si ntáan Kile á mē. ³Naha na ye wuu sí n-kàre Beteli i, mii sí sárayi tawwúgo yaa Kile á wani, uru ngemu u à mii naariyi lógo maa mii tège na kanhare tērigil'e, maa ŋkwōro ná mii i na naani i ke.»

⁴Nye ka Yakuba shiinbii si pi kacyanhigii puni kan u á, ná pi sáraga fēgempii. Ka Yakuba si wyige tūgo cibwǎhe kǎ jwǎh'i Sikemu taan maa yi le wani. ⁵Lire kántugo, ka pi i ŋkàre. Ka Kile si kuru cyage kányi shiinbii fūguro sèl'e. Pi sùpya nye a nen'a taha Yakuba shiinbii fye e, si kǎshi *kwǎn pi na mē.

⁶Nye Yakuba ná u fyējwǎhǎshiinbil'à kàre, mà sà nǒ Luzi i, kuru kǎnhe mege mú na nye Beteli, ku na nye *Kana kini i. ⁷Ka Yakuba si sárayi tawwúgo yaa wani, maa ku mege le *Eli Beteli, naha na ye Kile à uye cyēe uru na kuru cyage e tēni i uru mpyi na fi u yyahafoonji yyaha na ke^{‡‡}.

⁸Nye lire tēni i, ceenji u mpyi a Erebeke byé ke, ur'à kwû. Ka pi i u tò Beteli taan, cige kǎ jwǎh'i, kuru cige mege k'à pa le: «Mēesuuni Cige».

⁹Nye ka Kile si núr'a uye cyēe Yakuba na, maa jwó le u á, lir'à u ta u à yīri Mesopotami kini i. ¹⁰Maa jwo u á: «Mu mege nye Yakuba, ŋka mu mege saha si n-pyi Yakuba mē, ku sí n-pyi *Izirayeli.» Lire pyiŋkanni na, Kile à Yakuba mege le Izirayeli. ¹¹Maa núr'a jwo u á: «Mii u nye Kile Siŋi Punifoo. Mii sí pyi niŋyahamii kan mu á, si mu pyi sùpyishinji wà tulyaga, sùpyishi niŋyahawa ná saanlii sí n-fworo mu tūluge e.

¹²Kini mii à kan Ibirayima ná Ishaka á ke, mii sí lire kini kan mu ná ma tūlug'á.»

¹³Nye Kile à yīri cyage e u à jwo ná Yakuba e ke. ¹⁴Ka Yakuba si kafaabwǎhǎ yyēeŋe kuru cyage e mà pyi funjcwogoyaaga, maa *erezen sinmpe pà pyi sáraga mà wu ku na, lire kántugo maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo. ¹⁵Nye cyage Kile à jwo ná Yakuba e ke, ka u u kuru mege le Beteli.

Benzhama ziŋi ná Araseli kwūŋi kani

¹⁶Nye ka Yakuba ná u shiinbii si mpa yīri Beteli i na ŋkēeŋe Efirata kǎnhe kǎnmpaŋke na. Mà pi laage sanŋke yaha ku nye a tǔŋ Efirata na mē, ka Araseli laani si yīri, ka u ziŋi si waha sèl'e. ¹⁷Mà u yaha u u laani yà, tēni i pyàn'à pa li jwǎ cū na fwore ke, ka lashwōŋi si jwo u á: «Ma hà vyá mē, mu à pūnambilini labere ta.»

¹⁸Nye Araseli mpyi na kuro caa. Tēni i u mūnaani mpyi na ŋko si fworo u e ke, ka u u pyànji mege le Beni Oni^{¶¶} ŋka kántugo, tufoonj'à pa pyànji mege le Benzhama^{§§}.

¹⁹Nye kuru cyage e Araseli à kwû. Ka pi i u tò Efirata kǎnhe kuni na. Kuru kǎnhe mege k'à pa le Betilehemu. ²⁰Ka Yakuba si kafaabwǎhǎ yyēeŋe Araseli kwūunni ŋuŋ'i. Ali niŋjaa kuru kafaage na nye wani na Araseli kwūunni cyēre.

Uruben à wwǎ ná u nubileni l'e

²¹Ka *Yakuba si yīri wani mà kàre Migidali Ederi wōrokulo kǎnmpaŋke na, maa u vǎanŋke bayi kwōro wani, ²²Mà Yakuba yaha kuru cyage e, Uruben à wwǎ ná u nubileni Bila e. Yakuba à pa yire cè ke, ka li i waha u na sèl'e.

^{‡‡}35:7 Eli Beteli mege jwǎhe ku nye Kilenji u à uye cyēe Beteli i ke

^{¶¶}35:18 Beni Oni mege jwǎhǎ ku nye: Pyànji mii à ta yyefuge e ke

^{§§}35:18 Benzhama mege jwǎhǎ ku nye pyànji u nye mii kǎniŋe cyege na ke, lire nye mē nǒ nyii cwo pyà

Yakuba jyaabii meyi yi nye nje

*Yakuba pùnampyire na mpyi ke ná shuunni. ²³Mpii u cwoŋi Leya à si ke, pire pi nye Uruben, jyafoŋi nĩncyiĩŋi, ná Simiyon, ná Levi, ná *Zhuda, ná Isakari, ná Zabulon. ²⁴U cwoŋi Araseli wuubii pi mpyi Yusufu ná Benzhamu ²⁵U cwoŋi Araseli u báarapyicwoŋi Bila wuubii pi mpyi Dan ná Nefitali. ²⁶U cwoŋi Leya u báarapyicwoŋi Zilipa wuubii pi mpyi Gadi ná Asheri. Pire pi nye Yakuba jyaabii. Mesopotami kini i pi à si.

Ishaka kwùŋi kani

²⁷Nye *Yakuba à kàr'a sà nɔ Mamire cyage e, Kiriyaŋi Ariba kànhe taan, cyage e u tulyage Ibirayima mpyi ke, ná u tuŋi Ishaka mú sí nye ke. Kuru kànhe ku nye Eburon mú.

²⁸⁻²⁹Nye Ishaka à pa ŋkwù mà u shĩŋi yaha yyee ŋkuu ná beecyere, ka u jyaabii Ezawu ná Yakuba si u tò. Ka u u sà bàra u tulyeyi na. U mpyi a lye fo mà lyege la kwò.

Ezawu tùluge

36 Ezawu ná pi maha u yiri Edomu mú ke, u tùluge ku nye nje.

²Ezawu mpyi a u cyeebii lwó *Kana kini pùcyaabii shwòhòl'e. U cwoŋi wà mege na mpyi Ada, Kyiti shinŋi Elon pworu u mpyi uru nge. Wà mege na mpyi Olibama, uru na mpyi Ana pworu, Ana yabiliŋi tuŋi u mpyi Zibeyon. Zibeyon na nye Kyivi shin. ³Ezawu cwoŋi tarawuŋi mege mpyi Basimati. Uru na mpyi Sumayila pworu, Nebayoti cwon u mpyi uru nge. ⁴Ezawu cwoŋi Ada u à Elifazi si. Ka u cwoŋi Basimati si Ereweli si. ⁵Ka u cwoŋi Olibama si Yeshi ná Yalamu, ná Kora si. Ezawu pùnampyire ti mpyi tire, Kana kini i t'à si.

⁶Nye canŋka Ezawu à yĩri ná u cyeebii ná u pyiibii ná u shiinbii sanmpii

puni i, ná u yatwore puni, ná yaaga maha yaaga u mpyi a ta Kana kini i ke, maa ŋkàre kini laber'e mà laaga twon u cwonŋi *Yakuba na. ⁷Pi cyeyaayi nyahaŋi kurugo pi mpyi si n-jà ntèen piye taan me. Kuru cyage mpyi a cyère pi yatwore e. ⁸Lire l'à pyi kanuŋo, ka Ezawu si ŋkàr'a sà ntèen Seyiri paŋyi i. Ezawu mege kà mú ku nye Edomu.

⁹Nye Ezawu u mpyi a tèn Seyiri paŋyi i ke, uru u nye Edomu shiinbii tulyage. U tùluge ku nye nje. ¹⁰U yabiliŋi jyaabii meyi yi nye nje: Elifazi, u cwoŋi Ada jya u nye ure, Reweli, u cwoŋi Basimati jya u nye ure.

¹¹Elifazi yabiliŋi pyiibii pi nye: Temani ná Omaru, ná Zefo, ná Gatamu, ná Kenazi. ¹²Elifazi mpyi a bilicwoŋi ŋgemu lèŋe ná u mege nye Timina ke, uru u à Amaleki si. Pire pi nye Ezawu cwoŋi Ada nampyire.

¹³Nye Ezawu jyaŋi Ereweli jyaabii pi mpyi Nakyati, Yeraki, Shama ná Miza.

Pire pi nye Ezawu cwoŋi Basimati nampyire.

¹⁴Ezawu cwoŋi wà mege na mpyi Olibama, Ana pworu u mpyi u wi, u tulyage ku nye Zibeyon. Pùnampyire u à si Ezawu á ke, tire ti nye Yeshi, ná Yalamu ná Kora.

¹⁵Nye tùluyi y'à fworu Ezawu e ke, yire yi nye nje. U jyaŋi nĩncyiĩŋi Elifazi u tùluyi yi nye nje: Temana shiinbii ná Omaru wuubii ná Zefo wuubii ná Kenazi wuubii, ¹⁶ná Kora wuubii, ná Gatamu wuubii, ná Amaleki wuubii. Pire puni pi à pyi Ezawu cwoŋi Ada u nampyire.

¹⁷Ezawu jyaŋi Ereweli u tùluyi yi mpyi a tèn Edomu kini i ke, yire yi nye nje: Nakyati shiinbii ná Yeraki wuubii ná Shama wuubii ná Miza wuubii. Ezawu cwoŋi Basimati nampyire ti nye tire.

¹⁸Tùluyi y'à fworu Ezawu ná u cwoŋi Olibama e ke, yire yi nye nje: Yeshi shiinbii ná Yalamu wuubii ná Kora wuubii. Olibama sí na mpyi Ana pworu.

¹⁹Nye yire tüluyi pun'à fworu Ezawu e, pire pi nye Edömu shiinbii.

Edömu kɪnifeebii

²⁰⁻²¹Nye Ezawu ná u jyaabil'à sà sùpyire ntemu ta Edömu kɪni i ke, pire pi mpyi Seyiri jyaabii. Seyiri sí mpyi Ōri tüluge shin. Nye tüluyi y'à fworu Seyiri i ke, yire yi nye nje: Lotan shiinbii, ná Shobali wuubii, ná Zibeyɔn wuubii, ná Ana wuubii, ná Dishɔn wuubii, ná Ezeri wuubii, ná Dishan wuubii.

²²Tüluyi y'à fworu Lotan e ke, yire yi nye nje Ōri shiinbii ná Emanu wuubii. U cɪnmpworocwoŋi mege na mpyi Timina.

²³Tüluyi y'à fworu Shobali i ke, yire yi nye nje Alivan shiinbii ná Manakyati wuubii ná Ebali wuubii ná Shefo wuubii ná Onami wuubii.

²⁴Zibeyɔn jyaabii pi mpyi: Aya, ná Ana. Uru Ananji u à kàr'a sà fworu síwage e lùbilibii pìi na, pire mpyi na lùfwuge yige, mà u ta u u u tunji Zibeyɔn dùfaanyi náha. ²⁵Ana jyanji mege mpyi Dishɔn, u pworonji mege sí mpyi Olibama. ²⁶Tüluyi y'à fworu Dishɔn e ke, yire yi nye nje Èmadan shiinbii, ná Esibɔn wuubii, ná Yitiran wuubii, ná Keran wuubii.

²⁷Tüluyi y'à fworu Ezeri e ke, yire yi nye nje: Bilan shiinbii, ná Zaavan wuubii, ná Akan wuubii.

²⁸Tüluyi y'à fworu Dishan e ke, yire yi nye nje: Uzi shiinbii, ná Aran wuubii.

²⁹Nùŋufeebii pi à fworu Ōri tüluge e ke, pire pi nye mpìi: Lotan, ná Shobali, ná Zibeyɔn, ná Ana, ³⁰ná Dishɔn, Ezeri, ná Dishan. Pire pi à nùŋufente pyi Seyiri kɪni i.

Edömu kɪni saanbii

³¹Saanbii pi à *saanre pyi Edömu kɪni i, mà *Izirayeli kɪni ta li saha ŋkwò a saanwa ta me, pire meyi yi nye nje: uru

saanŋi ³²nɪŋcyiŋi u nye Beyɔri jyanji Bela, u kàhe mege na mpyi Dinaba. ³³Bela à kwù ke, ka Yeraki jyanji Yobabu si ntèen saanre tatèenge e, Bozura kàha shin u mpyi ure. ³⁴Yobabu à pa ŋkwù ke, ka Kwushamu si ntèen saanre tatèenge e. Uru mpyi na yìri Temani shiinbii kɪni i. ³⁵Kwushamu à pa ŋkwù ke, ka Bedadi jyanji Kyadadi si ntèen u tatèenge e. Ur'à Madiyan shiinbii bò Mwabi kɪni i. U kàhe mege na mpyi Aviti. ³⁶Kyadadi à pa ŋkwù ke, ka Samula si ntèen saanre e u tatèenge e. Uru mpyi na yìri Masireka e. ³⁷Samula à pa ŋkwù ke, ka Shawuli si ntèen saanre e u tatèenge e. Uru mpyi na yìri Ereboti kàhe e baŋi ñwɔge na. ³⁸Shawuli à pa ŋkwù ke, ka Akibori jyanji Bala Kyanani sí ntèen saanre e u tatèenge e. ³⁹Ur'à pa ŋkwù ke, ka Kyadari si ntèen saanre tatèenge e. U kàhe mege na mpyi Pawu. U cwoŋi mege na mpyi Mahatabeli. Mahatabeli nuŋi u nye Matiredi, Matiredi tunji u mpyi Mezahabu.

⁴⁰⁻⁴³Nye nùŋufeebii pi à fworu Ezawu pyìbil'e ke, pire meyi yi nye nje: Timina, ná Aliva, ná Yekyeti, ná Olibama, ná Ela, ná Pinɔ, ná Kenazi, ná Temana, ná Mibizari, ná Magadiyeli, ná Iramu. Pire pi à nùŋufente pyi Edömu kɪni i. Pi puni mpyi a tèn pi mege kùligil'e. Ezawu u à pyi Edömu shiinbii tulyage.

Yusufu ŋɔɔyi

37 Nye Yakuba á tèn *Kana kɪni i. U tunji Ishaka mú mpyi a tɛenle pyi wani.

²Yakuba tüluge tanjaanji u nye ŋge.*

Mà Yusufu yaha yyee ke ná baashu-unni na, u ná u sɪŋɛɛbii, Bila jyaabii ná Zilipa wuubii, mpyi maha mpàabii ná sikyaabii náha sɪŋcyan. Yusufu mpyi maha mpaa pire kakuuyi yu pi tunji Yakuba á.

³Nye Yusufu kyaa li mpyi a táan Yakuba* á mà tòro u jyaabii sanmpii na, naha na ye u ninjyewuŋi u à Yusufu ta. Lire e, Yakuba mpyi a vaaantntimbwóhó nisinaŋa jwool'a kan u á. ⁴Yusufu yya-hafeebil'à li nya na pi tuŋ'à u kyaa táan uy'á mà tòro pire na ke, ka Yusufu kyaa si ntíl'a pen pi á. Ali pi sàha mpyi na jwupcenme yu ná u e me.

⁵Canŋka, ka Yusufu si ŋɔɔɔ ŋɔɔ, maa kuru yyaha jwo u yyahafeebil'á, ka lire si là bàra pi shwóhɔŋi mpennj na. ⁶U à yi jwo pi á «Yii na ŋɔɔge lógo! ⁷Mii à ŋɔɔ mà wuu nya kerege e, wuu u sù-manj kwùun, marii u pwu kàmpahii. Ka mii u kàmpaani là si mpa yîr'a yyére, ka yii wogigii si wá na jcwó na búruli na yyérelí na mii wuuni kwùuli, mu à jwo cyi na mii wuuni pèrè.» ⁸Ka u yyahawu-ubii si jwo «Lire tènì i, mu na sônŋi si ntèen wuu jùŋŋ na si mpyi wuu fànhafoo be?» Ka pi i là bàra pi shwóhɔŋi mpennj na, u ŋɔɔge kurugo.

⁹Lire kàntugo, Yusufu à núr'a ŋɔɔge kabere ŋɔɔ, maa kuru mú yyaha jwo u yyahafeebil'á. U à jwo «Mii à ŋɔɔge kabere ŋɔɔ sahaŋki, mii à canŋa nyiini, ná yinŋe, ná wórii ke ná ninŋin nya cyi à pa cyiye tírige mii taan.» ¹⁰Maa kuru ŋɔɔge yyaha jwo u tuŋi nyii na mú. Ka tufoonŋi si yogo jwo u na, maa u pyi «Naha ŋɔɔgo fiige mu à ŋɔɔ ame ye? Lire tènì i ke, mu la ku nye mii ná mu nuŋi ná mu sìpɛebii, wuu puni s'a ninŋure sínni mu taan ke?»

¹¹Nye ka Yusufu nyipeenni si jyè u yyahawuubil'e u ŋɔɔyi kurugo, ŋka u tuŋ'à puru jwumpe yaha uye funŋ'i, marii sônŋi pu na.

Yusufu yyahawuubil'à u péré

¹²Nye Yusufu yyahawuubil'à pa ŋkàre Sikemu kùluni i ná pi tuŋi yatɔɔre e zàa nàha. ¹³Canŋka, Yusufu tuŋi Yakuba à u

yyer'a tun, maa jwo u á «Mu yyahawu-ubil'à kàre ná yatɔɔre e Sikemu i, ta ma si ma tun pi yyére.» Ka Yusufu si u pyi «Ɔɔn.» ¹⁴Ka u u jwo «Sà wíi, kampyi mu yyahawuubii ná yatɔɔre wá cùuŋŋ, maa mpa ná yyaha wwù kur'e.» Ka Yusufu si yîri Eburɔn bafage e u tuŋi taan mà kàre Sikemu kùluni i.

¹⁵Ka nàŋi wà si sà bē ná u e sige e u u jaare na u yyahawuubii caa, ka u u u yíbe «Naha mu na jcaa ye?» ¹⁶Ka u u jwo «Mii na na yyahawuubii caa. Taa pi maha yatɔɔre nàha ke? Na pwóhɔ, maa pi saha cyêe na na.» ¹⁷Ka nàŋi si jwo «Pi à yîri naha, mii à lógo pi jwó na, na pire na ŋkèege Dotan e.»

Ka Yusufu si ŋkàre pi fye e mà sà pi ta wani kuru cyage e. ¹⁸Ka u yyahawuubii si u nya tatɔɔnge e u u ma, maa jwó li na, na pi u bò. ¹⁹Maa jwo piye shwóhɔl'e «Wuu ŋɔɔyifoo nimpanj u ŋge! ²⁰Yii a wá, wuu u bò a cyán wyikuuŋke k'e, wuu u sà yi jwo na sige yaage kà k'à u bò a kyà. Wuu fyàha, wuu raa wíi u ŋɔɔyi ká bú jà a pyi sée.»

²¹Nye pi puni ninjyeni, Uruben à u ceenbii jwumpe lógo ke, ka u la si mpyi si Yusufu shwó pi na, maa jwo «Wuu àha u bò me! ²²Yii àha jɛe sùpya bò me! Yii u wà ŋke wyige e, naha sige e, yii àha kapii pyi u na me.» Uruben à puru jwo, naha na ye u la mpyi si Yusufu yige pi kàntugo, si nùru ná u e zà ŋkan pi tuŋ'á.

²³Nye Yusufu à pa nɔ pi na ke, ka pi i vaaantntimbwóhe nisinaŋke ñr'a wwù u na. ²⁴Maa u ŋɔɔŋ'a cyán wyige e, lwóhe mpyi k'e me. ²⁵Puru jwóhɔ na, maa ntèen na lyí.

Mà pi yaha njyini na, ka pi i mpa jùnyii yîrig'a wíi mà Sumayila tùluge cwóhɔmpii pìi nimpamii nya ná jwóhɔ kurun'i mà yîri Galadi kùluni i, yire jwóhɔnyii mpyi a tugo sìnmpe nù-gontaanwumpe ná látikolonŋi na, na

*37:3 Yakuba mege kà mú nye Izirayeli

ŋkèege *Misira kɪni i. ²⁶Tèni i Zhuda à pi nya ke, ka u u yi jwo u sìŋeɛbil'á «Wuu aha wuu cɔɔŋŋi bò maa li ŋwɔhɔ, ɲaha lire sí ɲwɔ wuu na ye?» ²⁷Yii a wá, wuu u u pére mpii cɔwɔhɔmpil'á. Wuu áha u bò me. Ɔka wuu li cè a jwo wuu cɔɔŋŋi wi, wuu wá wi.» Ka pi sanmpii si ɲee u jwumpe na.

²⁸Nye pire Sumayila tɔluge cɔwɔhɔmpil'á† nɔ wani ke, ka pi i Yusufu yige wyige e, mà pére pi á wyérefyinni darashii beɲjaaga na. Ka pi i ɲkàre ná u e Misira kɪni i.

²⁹Nye lire kàntugo, Uruben à núr'a pa wyige ɲwɔge na, na uru sí Yusufu yige. U à nɔ wani ke, ka u u fô Yusufu i wyige e. Ka u nàvunŋɔ wunɲi si u vaaŋntinŋke cɔ na ɲcwuun. ³⁰Maa ɲkàre u cɛenbii cyage e, maa yi jwo pi á «Ei! Pyàŋi sàha wá bɛenŋke e mà de! Di mii sí nde kani pyi ye?»

³¹Ka pi i Yusufu vaaŋntinmbwɔhe lwɔ, maa sikapeni là bò, maa ku le kuru sìshange e. ³²Puru ɲwɔhɔ na, maa kuru vaaŋntinŋke tɔugo pi tun'á maa yi jwo u á «Wuu à ɲke vaaŋntinŋke ta sige e, ku wíi, kampyi mu jyaŋi woge ki.»

³³Ka *Yakuba si ku wíi mà ku ta u jyaŋi Yusufu woge ki. Maa jwo «Ei! mii jyaŋi vaaŋntinŋke ku ɲye ɲke! Sige yaage kà k'à u cɔ maa u sulugo sulugo ame.» ³⁴Ka nàvunŋke si Yakuba pyi u u vaaŋntinŋke cwuun, maa kwùŋi vaaŋnyi le, marii mee síu u jyaŋi kwùŋi na, canmpyaa nɲyahagii funŋ'i. ³⁵Ka u jyaabii ná u pworibii puni si mpa si u fɔɔŋŋɔ, ɲka u la ɲye a mpyi wá si uru fɔɔŋŋɔ me. U mpyi na ɲko «Mii sí n-kwôro meesuuni na fo sí n-kwú si ɲkàre kwúu kàŋha na, na jyaŋi fye e.» Maa ɲkwôro meesuuni na.

³⁶Nye pire cɔwɔhɔmpil'á nɔ Misira kɪni i ke, ka pi i Yusufu pére Potifara á. Uru u

mpyi Misira kɪni saanŋi Farɔn sòrolashi-ibii ɲunjufoonɲi.

Pyinkanni na lenkwucwoŋi Tamari à pyi maa pyà ta ke

38 Nye ɲcyii karigii puni kàntugo na, *Zhuda à yíri u sìŋeɛbii taan mà sà ntèen Adulamu kàŋhe shinŋi wá yyére; uru mege na mpyi Kyira. ²Mà u yaha wani kuru cyage e, ka u u ɲyii yige *Kana kɪni pɔcwɔŋi wá kurugo maa uru lèŋe nàmbaga na, uru pɔcwɔŋi mege na mpyi Shuwa. ³Ka u u laa lwɔ maa si pɔnambile, ka Zhuda si li mege le Ɛri. ⁴Ka u u núr'a yyére sahaŋki maa si pɔnambile, maa lire mege le Ona.

⁵Lire kàntugo, ka u u núr'a yyére, maa Ona tahare si pɔnambile maa lire mege le Shela, lir'à Zhuda ta u à tèen Kezibi kàŋhe e.

⁶Nye Zhuda jyaŋi nɲcyiŋi Ɛri à pa nɔ cipɛere na ke, ka u u ceewe kan u á, uru cɛenŋi mege mpyi Tamari. ⁷Ɔka Ɛri mpyi shinpi Kafoonɲi Kile ɲyii na. Lire kurugo, u à u múnaani wwú u e, u ɲye a jà a shì ta me.

⁸Ka Zhuda si yi jwo Ɛri cɔɔŋŋi Ona á: «Ma yyahafoonɲi cwoŋi lèŋe zàbanngara na, bà mu si mpyi si pyi si u na, mu yya-hawunɲi si mpyi ná tɔluge e me. ⁹Ɔka Ona mpyi a cè na uru ká pyà ta u na, kuru tɔluge si n-pyi uru wogo me, lire e tère o tère u à wwɔ ná u e ke, ka u u li pyi, bà u si mpyi u áha pyà ta u na me. ¹⁰Nye bà u à pyi u ɲye a ɲee si pyi ta u na me, ka lire si mpen Kafoonɲi Kile e, ka u u múnaani wwú u e, uru mú ɲye a jà a shì ta me.

¹¹Ka Zhuda si yi jwo u napworonɲi Tamari á: «Ta sì ma tɔpyenge e, maa ntèen wani lenkwucwɔgɔre e nɔ baa, fo mii jyaŋi sanŋi Shela ká lye a nɔ cipɛere na. Zhuda à yire jwo, ɲaha na ye u mpyi na fyáge Shela kà ɲkwɔ ɲkwú u yya-

†37:28 Sumayila shiinbii mege kà ku ɲye Madiyan shiinbii mú.

hawuubii fiige me, ka Tamari si ŋkàr'a sà ntèen u tunj pyenge.

¹²Nye canmpyal'à tòro ke, ka Zhuda cwoŋi si ŋkwù, uru na mpyi Shuwa pworo. U à u cwoŋi kwùŋi yameeni sú a kwò, ka u funŋke si jìŋe tènì ndemu i ke, ka u ná u cevoonj Kyira, Adulamu shinjì si ŋkàre Tima e u mpàabii shire takwòŋe e. ¹³Mà pi yaha pi sàha ŋkwò a kuni lwó me, ka wà si sà yire yyaha jwo Tamari á na u natunji wá na ŋko raa ŋkèŋge Tima e, u mpàabii shire takwòŋe e. ¹⁴Tèni i Tamari à yire lógo ke, ka u u lenkwucwògre vaaŋnyi wwùl'a yaha, maa vaaŋke kà tèg'a u jùŋke tò, maa uye sanjì puni tò mú, maa ŋkàr'a sà ntèen Enayimu kàŋhe tajjìŋwòge na, Tima kàŋhe kuni mpyi a tòro kuru kàŋhe funŋke e. U à nò wani ke, maa uye pyi mu à jwo fworobacwo. Nye Tamari à lire pyi, naha na ye Shela á pa lye a nò cipeere na, ŋka Zhuda jye a u pyi u a uru lèŋe me.

¹⁵⁻¹⁶Nye Zhuda niŋkàriŋ'à sà nò wani, maa u nja ke, ka u u wá na sòŋj na fworobacwoŋi wà u jye u wi, naha na ye u mpyi a yyahe tò ná vaaŋj'i, u mpyi a cè na uru napworonj wi me. Ka u u file u na, maa u pyi: «Ceewe, na pwohò, mu kyaa na naha mii na» ka Tamari si u natunji pyi: «Mii aha jee mu na, naha mu sí n-kan mii á ye?» ¹⁷Ka u natunji si jwo: «Mu aha jee, mii sí sika kan mu á.» Ka u napworonj si jwo: «Mu à mii nja mii à jee mu na, mu sí ma cyeyaage kà kan mii á, mà jwo sikaŋi u nò mii na ke.» ¹⁸Ka Zhuda si jwo: «Na cyeyaage ŋkire mii sí n-kan mu á ye?» Ka ceenji si u jwò shwò: «Mu mege tafyenj'à séme yaage ŋkemu na ke, ná ku meere, ná kàbiini li nde mu cye e ke. Ka Zhuda si yire puni kan u napworonj'à, maa sà wwò ná u e, ka u u laa lwó. ¹⁹Lire kàntugo, ka napworonj si yiri kuru cyage e maa ŋkàre u tupyenge e. Vaaŋnyi yi mpyi u na ke, maa yire wwùl'a yaha, maa

núr'a u lenkwucwògre vaaŋnyi lwó a le sahaŋki.

²⁰Nye lire jwòhò na, ka Zhuda si uru sikaŋi kan u cevoonj, Adulamu shinj'à, u sà ŋkan ceenj'à, u u uru cyeyaayi shwò, u à ma. Ŋka uru jye a sà ceenji cya a nja me. ²¹Maa kuru cyage shiinbii yíbe: «Fworobaacwoŋi u mpyi naha ke, taa u jye ke? U mpyi naha kuni jwòge na.» Ka pi i u pyi: «Fworobaacwo jye a tél'a pyi naha mà nja me.» ²²Ka u u núr'a kàre Zhuda yyére, maa yi jwo u á: «Mii jye a jà a u cya a nja me. Mpii mii à ta wani kuru cyage e ke, pir'à jwo na fworobacwo sàha ntél'a pyi wani me.» ²³Ka Zhuda si jwo: «Ceenji u kwòro ná y'e ke! Wuu àha silege cya njaha wuye juŋ'i me, mii nò, mii kòŋ'à sika tùugo u á. Mu aha mpyi mu jye a u nja me, y'á kwò.»

²⁴Nye yijyi taanre tatòroge e, ka pi i sà yi jwo Zhuda á, na u napworonj Tamari, na u à pyi fworobacwo, na u laa wu bá u jye. Ka Zhuda si jwo: «Yii u yige kàŋha kàntugo, yii i u bò, yii u súugo!» ²⁵Tèni i pi à jwo na pi sí raa u cwòre ke, ka u u wà tun u natunj'à, maa jwo: «Nàŋi ŋgemu u à laani tège mii na ke, uru mege tafyenj jye yaage ŋkemu na ke, ná ku meere ná u kàbiini yi jye nje, yi kàanmucya kampyi mu à yifoonj cè.» ²⁶Ka Zhuda si ntèen li taan na uru wuyo yi, maa jwo na nge ceenj'à tanga ta uru na. U à nde kani pyi uru na, naha na ye uru jye a jèn'a u kan u jyanj, Shela á, zàbangara na me.

Nye mà láha lire tènì na, Zhuda saha jye a sínni ná u e me.

²⁷Ceenji tèetigin'à pa nò ke, ka li i nta ŋamii laa li jye u á. ²⁸Tèni i laan'à pa yiri ke, ka pyàŋi wà si cyege yige, ka lashwoŋi si ku cù, maa dizimee nijyaa pwo ku na, maa jwo na nge u jye nijcyi-ijì. ²⁹Ka pyàŋi si núr'a cyege lèŋe wani, ka shonwuŋi si fwooro, ka lashwoŋi si jwo na u à kuni múgo, ka pi i uru mege le

Perezi[‡]. ³⁰ Lire kàntugo, ka u sanŋi si si, ná dizimeeni niŋyaani i cyege na, ka pi i uru mege le Yeraki.

Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii puni jùŋo na

39 Nye pire Sumayila tùluge cwohompil'à kàre ná Yusufu i *Misira e, maa u pére Potifara á, Faron sòrolashiibii jùŋufeembwòh'á.

² Mà u yaha u jùŋufooni Potifara pyenge e, ka Kafooni Kile si ŋkwôro ná u e, maa u karigii puni jwò u á. ³ Ka Potifara si mpa li nya na Kafooni Kile na nye ná Yusufu i, u àha cye le kyaa maha kyal'e ke, u maha lire jwò u cye e. ⁴ Ka Yusufu kyaa si ntáan u jùŋufooni'á fo u à u yaha u pyenge karigii jùŋo na, maa u cyeyaayi puni le u cye e. ⁵ Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii ná u cyeyaayi jùŋo na ke, ka Kafooni Kile si jwò le Potifara á, maa u pyenge ná u sige karigii puni jwò Yusufu cye kurugo. ⁶ Lire kurugo, ka Potifara si u karigii puni puni le Yusufu cye e. U sàha mpyi na bwùun u cyeyaage kà na sahanŋi me, fo u yalyíre kanni.

Yusufu jùŋufooni cwoŋ'à nyii yige u kurugo

*Nye Yusufu na mpyi nànjiiwe nisi-nana, u lempe mpyi a jwò sèe sèl'e. ⁷ Canŋka, Yusufu jùŋufooni cwoŋ'à nyii yige Yusufu kurugo. Maa jwò «Sini ná mii i.» ⁸ Ka u u pcyé maa jwò u á «Onhò de! Mii jùŋufooni sàha nye na cye leni kyal'e pyenge e me. U à u cyeyaayi puni le mii cye e. ⁹ Mii ná uru mú à pyi niŋkin ŋke pyenge e. U nye a mii sige kyaa na me, fo muye niŋkin, jaha na ye mu u nye u cwoŋi. Di mii sí jee lire kapiini fiige pyi n-jwò Kile na ye?» ¹⁰ Canŋa maha

canŋa, ceenji mpyi maha Yusufu yiri, ŋka Yusufu nye a j'en'a sínni ná u e me.

¹¹ Nye canŋka Yusufu à jyè bage e na báaraŋi pyi, lir'à pyenge shiinbii puni ta pi à fworò. ¹² Ka ceenji si Yusufu cù vāanntinŋke na, maa jwò na u sínni ná ur'e. Ka Yusufu si uye dir'a shwò u na, maa u vāanntinŋke fwòr'a yaha u cye e, maa fê a fworò ntàani na.

¹³ Nye ceen'á Yusufu nya u à vāanntinŋke yaha u cye e, maa fworò ntàani na ke, ¹⁴ ka u u u pyenge shiinbii puni yyere, maa yi jwò pi á «Yii wíi, ná *Eburu nàŋi i mii poon'á pa ke, u à pa mpa wuu pyenge mege kèege. U à pa mii fye e si jcwò mii na, ka mii i ŋkwúulo fànha na. ¹⁵ U à mii nya mii i ŋkwúuli ke, ka u u u vāanntinŋke wwúl'a yaha mii cye e, maa fê a fworò ntàani na.»

¹⁶ Nye ka ceenji si ntèen ná Yusufu vāanntinŋke e na u poonji sigili. ¹⁷ U poon'á pa ke, ka u u jwò «Wíi, Eburu bili-nan'j mu à pa ke, u la mpyi si mii njini láha mii na. ¹⁸ Ka mii i ŋkwúulo, ka u u u vāanntinŋke yaha mii cye e, maa fê a fworò ntàani na.»

¹⁹ Nye ceen'á yire jwò Yusufu na ke, ka u poonji lùuni si yíri sèl'e. ²⁰ Ka u u Yusufu cù a le kàsuni i ná saanŋi kàsujyiibil'e. U à mò wani.

²¹ Ŋka lire ná li wuuni mu i, Kafooni Kile à kwôro ná Yusufu i, maa jwò u na, ka Yusufu kyaa si ntáan kasubage jùŋufooni'á. ²² Ka uru si Yusufu yaha kàsujyiibii puni jùŋo na, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Nye lire pyinŋkanni na, Yusufu mpyi na karigii puni yyaha cwoŋre kasubage e. ²³ Kasubage kàanmucyafoon'á pa cyeyi láha karigii puni na, maa cyi kan Yusufu u u mpyi, jaha na ye Kafooni mpyi ná u e, marii u karigii puni jwòge.

‡38:29 Perezi mege jwòhe ku nye kun'á múgo

**Yusufu à kàsujyibii pìi
shuunni ɲɔɔyɔ ɲwɔhe jwo**

40 Nye ɲeyii karigii kàntugo, *Misira saanɲi Farɔn¹ yabyaare kanfeebii ɲùɲufoonɲi ná bwúurufwoobii ɲùɲufoonɲà kyaa pyi, ndemu leme p'à pi Farɔn ɲyii na ke.

² Ka u lùuni si yíri pire ɲùɲufeebii mú shuunni taan. ³ Maa jwo na pi pi cú a le kàsujɲi i. Kuru kasubage na mpyi sòrolashiibii ɲùɲufembwɔhe pyenge e, Yusufu mpyi kàsujɲi ɲgemu i ke. ⁴ Sòrolashiibii ɲùɲufeembwɔh'à pi lèɲe ná Yusufu i, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Yusufu u mpyi na pi karigii puni cwɔɔnre. Pi à tère pyi wani kasubage e.

⁵ Canɲka, mà pi yaha kasubage e, yabyaare kanfeebii ɲùɲufoonɲi ná bwúurufwoobii ɲùɲufoonɲà ɲɔɔyɔ ɲɔɔ numpilage ninuge e. Pi shin maha shin ná u wogo, wà ná wà wogo ɲwɔhɔ ɲye ɲiɲkin me. ⁶ Nye ɲyesɔɔge na, Yusufu à pa pi kàanmucya ke, ka u u pi yyahayɲi ɲya y'à tanha. ⁷ Ka u u pi yíbe: «Naha na yii yyahay'à tanha ɲiɲjaa ye?» ⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à ɲɔɔyɔ ɲɔɔ, sùpya sí nàha naha ɲgemu u sí n-jà yi ɲwɔhe cè ɲjwo wuu á me.» Ka Yusufu si jwo «Yii ɲye a cè na Kile u sí n-jà ɲɔɔyi ɲwɔhe jwo mà? Yii yii ɲɔɔyi jwo na á.»

⁹ Ka saanɲi yabyaare kanfeebii ɲùɲufoonɲi si u u ɲɔɔge jwo Yusufu á na «Mii ɲɔɔge e, *erezen cige mii à ɲya naye yyaha na, ¹⁰ ɲkéɲyi taanre na mpyi ku na, ku mpyi a fyèn, maa se, yasere s'à nɔ. ¹¹ Farɔn lùbyaceni mpyi mii cye e, ka mii i erezenɲi ɲimpiɲi lwɔ́ a yùg'a le lùbyaceni i mà kan u á.»

¹² Ka Yusufu si jwo u á «Mu ɲɔɔge ɲwɔhe ku ɲye ɲke: cige ɲkéɲyi taanrenɲi ɲwɔhe ku ɲye canmpyaa taanre. ¹³ Canmpyaa taanrenɲi ká fùɲɲɔ, Farɔn sí mu

yige kàsujɲi i si mu pèe si mu le ma báaraɲi ɲiɲjyeɲi i. Mu sí raa yabyare kaan u á bà mu mpyi a fyànha na li pyi me. ¹⁴ ɲka mu aha fêreme ta tènɲi ndemu i ke, ma hà funɲɔ wwɔ́ na na me, maa ɲwɔ na na, maa na kyaa jwo Farɔn á, bà u si mpyi si mii yige kàsujɲi i me. ¹⁵ Naha kurugo ye pi à mii cú fànhe e mà yíri *Eburu shiinbii kini i mà kàre naha. Pi à mii le kàsujɲi i mà li ta mii ɲye a kapii pyi me.»

¹⁶ Nye bwúurufwoobii ɲùɲufoonɲà li ɲya na Yusufu à u shèrefoonɲi ɲɔɔge ɲwɔhe jwo a táan u na ke, ka uru mú si jwo «Mii ɲɔɔge e, sàhagii taanre na mpyi mii a tugo ɲùɲke e, bwúuru na mpyi cyi e. ¹⁷ Sàhani li mpyi cyi puni ɲiɲyiɲi na ke, Farɔn ɲyii bwúurunɲi shiɲi puni na mpyi lire e. Nye ka sapcyenre tà si mpaa uru bwúurunɲi jòore sàhani i mii ɲuɲ'i.»

¹⁸ Ka Yusufu si jwo «Mu ɲɔɔge ɲwɔhe ku ɲye ɲke. Sàhagii taanrenɲi mú na ɲye canmpyaa taanre. ¹⁹ Canmpyaaɲi taanre ká fùɲɲɔ, Farɔn sí mu yige kàsujɲi i si mu dùrugo cige k'e si mu bò. Sapcyenre sí n-pa a mu jòore.»

²⁰ Nye canmpyaaɲi taanrenɲà fùɲɲɔ ke, ka canmpyitanrewuuni si mpa bɛ Farɔn canzege canmbilini na. Kuru canɲke katáanni mege na, u à ɲjyì ɲiɲyahawa shwɔhɔ kini shinbwoobii puni mee na. Maa yabyare kanfeebii ɲùɲufoonɲi ná bwúurufwoobii ɲùɲufoonɲi yige kàsujɲi i, u kini shiinbwobii puni ɲyii na. ²¹ Maa yabyare yaafeebii ɲùɲufoonɲi le u báaraɲi ɲiɲjyeɲi i, ka uru si wá na yabyaare kaan u á. ²² ɲka u à bwúurunɲi yaafeebii ɲùɲufoonɲi pɔɔ cige e, mà tàanna ná Yusufu jwumpe e.

²³ Lire ná li wuuni mú i, mà lwɔ́ yabyaare kanfeebii ɲùɲufoonɲà fworo kàsujɲi i ke, u ɲye a sòɲɲ'a nɔ Yusufu na me, u à funɲɔ wwɔ́ u na punɔ punɔ.

¹40:1 Farɔn: kuru mege na mpyi pèene mege ɲkemu ku mpyi na leni Misira kini saanbii puni na ke

Yusufu à saanŋi Farɔn ŋɔɔyi nɔwɔhɔ jwo

41 Nye yee shuunni kàntugo, ka Farɔn yabiliŋi si ŋɔɔge kà ŋɔɔ. U à ŋɔɔ mà uye nya Nili baŋi nɔwɔge na. ²Maa nɔiye nimbwoyo baashuunni nya, yi lem'à nɔwɔ sɛl'e, y'à fworɔ lwɔhe e, mà paa lyɛ baŋi nɔwɔge na. ³Maa nɔiye nɔncwɔgɔɔ baashuunni nya, yi lem'à pi sɛl'e, yire mú à fworɔ lwɔhe e, nɔiye nɔncɛnɔyi baashuunniŋi kàntugo, mà pa yyére yi taan baŋi nɔwɔge na. ⁴Ka nɔiɔyi nɔncwɔgɔɔ baashuunniŋi si nɔiɔyi nimbwoyi baashuunniŋi kyà. Puru nɔwɔhɔ na, ka Farɔn si jɛ ŋɔɔmpe na. ⁵Nye lire nɔwɔhe na, ka u u núr'a ŋɔɔge kabere ŋɔɔ. Maa sùmaɔcahaya baashuunni nya y'à fworɔ sùmacige nɔŋkin na, yi puni pyàŋi mpyi a bùuŋɔ, u leme mú s'à nɔwɔ. ⁶Lire kàntugo, ka sùmaɔcahayi yabere baashuunni si fworɔ kuru sùmacige ninuge na, yire sùmaɔcahayi mpyi a cyére cyére, síwage kafeege mpyi a yi waha. ⁷Nye sùmaɔcahayi y'à waha waha ke, yir'à sùmaɔcahayi nɔncɛnɔyi lyɛ. Puru nɔwɔhɔ na, ka Farɔn si jɛ mà li ta na ŋɔɔɔ ur'à ŋɔɔ. ⁸Nye kuru nyɛɔɔge na, ka Farɔn funŋke si mpen, ka u u *Misira kini céefeebii ná jɛcéefebii puni yyere, maa u ŋɔɔyi yyahe jwo pi á, ŋka pi wà nye a jà a ku kà yyaha cè a jwo u á mɛ. ⁹Lire tɛni i ke, ka Farɔn yabyaare kanfeebii jùŋufooŋi si puru jwumpe lógo, maa jwo u á «Ŋgurugonji u à mii ta ke, mii funŋ'à cwo uru na nɔŋjaa.» ¹⁰Maa jwo «Canŋka, mu, Farɔn lùuni mpyi a yiri ma kini shiinbwoobii pii taan. Mu mpyi a mii ná bwúurufwoobii jùŋufooŋi cù lire tɛni i, mà le sòrolashiibii jùŋufembwɔhe kàsuni i. ¹¹Mà wuu yaha wani, wuu mú shuunniŋ'à ŋɔɔɔ numpilage ninuge e, yi ŋɔɔyi nye a pyi nɔŋkin mɛ, yi nɔwɔhe mú nye a pyi nɔŋkin mɛ. ¹²*Eburu nàŋjiŋi wà u mpyi ná wuu e kàsuni i, sòrolashiibii jùŋu-

fooŋi báarapyiŋi wà u mpyi a fyànha a pyi u wi. Ur'à wuu à wuu ŋɔɔyi yyaha jwo, ka u u yi nɔwɔhe cè a jwo u á. ¹³Pyiŋkanni na u à yi nɔwɔhe jwo wuu á ke, y'à tòro li jwuŋkanni na. Mii à le na báaraŋi nɔŋjyeŋi i, ka bwúurufwoobii jùŋufooŋi si mpwɔ cige e.»

¹⁴Nye Farɔn à puru lógo ke, ka u u wà tun u sà Yusufu yyere. Ka pi i fyál'a sà u yige kàsuni i, maa u jùŋke ná u mahajwoni kùlu, maa vàanɔyi yabere le u na, maa ŋkàre ná u e Farɔn yyére. ¹⁵Yusufu à nɔ wani ke, ka Farɔn si jwo u á «Mii à ŋɔɔɔ ŋɔɔ, sùpya sí nye a jà a ku nɔwɔhe cè a jwo mii á mɛ. Mii s'à lógo na ŋɔɔɔ kà jwo mu á, mu maha jà a ku nɔwɔhe jwo.» ¹⁶Ka Yusufu si jwo saanŋ'à «Sɛɛŋi na, Kile yabiliŋi u sí mu funŋke jɔŋe si mu ŋɔɔge nɔwɔhe jwo mu á.» ¹⁷Ka Farɔn si u pyi «Mii ŋɔɔge e, mii à naye nya Nili baŋi nɔwɔge na. ¹⁸Maa nɔiye nimbwoyo baashuunni nya, yi lem'à nɔwɔ sɛl'e, y'à fworɔ lwɔhe e mà pa a lyɛ baŋi nɔwɔge na. ¹⁹Lire nɔwɔhe na maa nɔiye nɔncwɔgɔɔ baashuunni nya, yi lem'à pi sɛl'e, y'à fworɔ lwɔhe e. Misira kini puni i, mii nye a yi nɔiɔyi lempe piŋkanni fiige nya mɛ. ²⁰Nye ka nɔiɔyi nɔncwɔɔyi si mpa nimbwoyi kyà. ²¹Ŋka lire ná li wuuni mú i, l'à pyi mu à jwo yaaga nye yi funŋyi i mɛ. Ka yi i ŋkwóro bà yi mpyi mɛ. Lire kàntugo, mii à jɛ. ²²Nye mii à núr'a ŋɔɔge kabere ŋɔɔ. Kur'e, mii à sùmaɔcahaya baashuunni nya y'à fworɔ sùmacige nɔŋkin na, yi puni pyàŋ'à bùuŋɔ, u leme mú s'à nɔwɔ. ²³Sùmaɔcahayi yabere baashuunn'à fworɔ yire kàntugo, yi mpyi a cyére cyére, maa waha síwage kafeege cye kurugo. ²⁴Nye sùmaɔcahayi y'à cyére ke, ka yire si nɔncɛnɔyi jò. Nye nje ŋɔɔyi mii à jwo na céefeebil'à, ŋka pi wà nye a jà a yi nɔwɔhe cè a jwo mɛ.» ²⁵Ka Yusufu si yi jwo Farɔn á «Ŋɔɔyi shuunniŋi mu à ŋɔɔ ke, yi nye nɔŋkin, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyée mu na. ²⁶Nɔiɔyi nɔncɛnɔyi

baashuunniŋi nye yye baashuunni, sù-maŋcahayi nɛncɛnɛyi baashuunniŋi mú nye yye baashuunni. Yire puni na nye ɛwɔɔɔ nɛŋkin. ²⁷Niiyi nɛncwɔɔɔyi baashuunniŋi (y'à fwoɔ nje sanɛyi kàntugo ke), yire nye yye baashuunni katege. Sùmaŋcahayi baashuunniŋi y'à cyére, kaféɛge s'à yi waha ke, yire mú na nye yye baashuunni katege. ²⁸Bà mii à yi jwo mu Farɔn á numɛ mɛ, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyéɛ mu na. ²⁹Nye yyeegii baashuunniŋi cyi na ma ke, sùmaŋi sí jwɔ Misira kini i sèè sèl'e. ³⁰Ŋka yyeegii cyiberii baashuunni sí n-pa kàntugo, cyire nye katege, li sí n-pyi fo sùpyire funɔɔ sí n-wwɔ yyeegii baashuunniŋi sùmataani na. Katege sí kini puni kèɛge. ³¹Katege piŋkanni sí n-sii sùpyire funɔɔ pyi ku wwɔ yyeegii nintòrogi sùmatani na. ³²Kampyi mu à nje ɛwɔɔyi ɛwɔɔŋkanagii shuunni ɛwɔ, lir'à li cyéè sèɛŋi na, Kile kayaana li, li sì mɔ si mpyi mɛ. ³³Nye numɛ, mu à yaa mu u wà cya, ɛgemu nye yákilifoo maa mpyi kacɛɛ ke, ma yaha Misira kini puni juɔɔ na. ³⁴Maa sùpyire tà tɛɛ kini juɔɔ na ná u e, bà li si mpyi sùmaŋi ɛgemu ká nta ke, uru u táa tatayi kanɔkuro, si taage nɛŋkin yaha ɛkère na, Misira kini puni yyeegii nɛncɛnɛkii baashuunniŋi funɔɔke e mɛ. ³⁵Sùmaŋi ká jwɔ yyeegii nɛnciimu i ke, pi i wà bégel'a yaha mu, Farɔn mɛge na, kànyi puni na, pi raa u kàan-muca. ³⁶Yyeegii baashuunniŋi katege ká nɔ Misira kini na tɛni ndemu i ke, sùmaŋi u à bégel'a yaha ke, uru u sí ntège raa sùpyire jwɔ caa. Lire ká mpyi, katege saha sì kini kèɛge mɛ.»

Yusufu à pyi Misira kini kacwɔnɔŋi nɛncyiŋi

³⁷Nye nje Yusufu à jwo ke, yir'à táan Farɔn ná u kini yyaha yyére shiinbil'á. ³⁸Ka Farɔn si jwo pi á «Sùpyaŋi ɛgi u sí n-jà n-ta, Kile à yákili nɛncɛnɛ le ɛgemu i ɛge nàŋi fiige ye?» ³⁹Maa jwo

Yusufu á «Bà Kile à nɛnci karegi cyéè mu na mɛ, sùpya saha sì nta ɛgemu u nye yákilifoo, maa mpyi kacɛɛ mà mu kwɔ mɛ.» ⁴⁰Maa núr'a jwo: «Mii sí mu tɛɛ na pyenge ná na kini shiinbii juɔɔ na. Mu aha ndemu jwo ke, lire pi sí n-pyi. Mii kanni u sí n-pyi mu juɔɔ na *saanre tatènge kurugo. ⁴¹Mii à *Misira kini puni juɔɔfente le mu cye e nɛnjaa.» ⁴²U à puru jwo a kwɔ ke, maa u yabiliŋi fàŋhe kampefegɛŋi wwɔ mà le Yusufu kampeeni na, maa vàanɛncɛnɛyi le u na, maa sɛen ɛkɛncuro le u na. ⁴³Maa Yusufu dùrugo shɔɔɔ wòtoro juɔɔi mà taha u yabiliŋi wuɔi fye e. Sùpyire tà na mpyi pi yyaha yyére na ɛkwúuli, marii yu «Yabwɔhe, yabwɔhe na ma!» Nye lire pyiŋkanni na, Farɔn à Misira kini juɔɔfente puni kan Yusufu á. ⁴⁴Maa jwo Yusufu á sahaŋki «Mii u nye saanɛi Farɔn. Ŋka sùpya saha nye a yaa u kyaa pyi Misira kini puni funɔɔke e na mu bà u à kuni kan uru-fol'á mà ye.» ⁴⁵Maa Yusufu mɛge le Zafinati Panekya. Maa ceewe kan u á, cɛɛŋi mɛge na mpyi Asanati. Cɛɛŋi tuɔi mɛge mpyi Potifira, uru u mpyi Ōni kàŋhe sàragawwuɔi. Ka Yusufu si ntèen lire pyiŋkanni na Misira kini puni juɔɔ na. ⁴⁶U à báaraŋi sii Misira saanɛi Farɔn á, mà u shiŋi ta yye beɛjaaga ná ke. Puru jwɔhɔ na, u à yíri Farɔn taan, mà sà Misira kini puni naara. ⁴⁷Nye yye baashuunni funɔɔi, sùmaŋi à jwɔ sèl'e. ⁴⁸Ka Yusufu si cyire yyeegii baashuunniŋi sùmaŋi wà bégele mà yaha Misira kini cyeyi puni i. U à kàŋha maha kàŋha wu bégele kuru kàŋhe e uye kanna na. ⁴⁹Sùmaŋi u à bínni ke, uru mpyi a nɛyaha mu à jwo suumpe lwohe jwɔge nticyɛnɛi fiige. Pi mpyi a li jwɔ cù na u peseli, ɛka pi à pa li jwɔ yyéɛɛ, naha na ye u pèrege mpyi na sì n-jà n-cè mɛ.

⁵⁰Nye mà jwo katege tɛni li nɔ ke, Yusufu mpyi a pùnampyire shuunni si u cwɔŋi Asanati na, Ōni kàŋhe sàra-

gawwuŋi Potifira pworonji u mpyi u wi.
⁵¹ Ka Yusufu si u jyaŋi niŋcyiŋi mege le Manase, naha na ye Kile à uru funŋo wwò u yefuge karigii puni na, ŋcyii cyi à u ta mà u yaha u tupyenge e ke[§] ⁵² Maa u jyaŋi shonwuŋi mege le Efirayimu, naha na ye ur'à kyaala kini ndemu i ke, Kile à pyiibii kan ur'à lire kini i^{**}. ⁵³ Nye yyeegii baashuunninji sùmanji u mpyi a jwò Misira kini i ke, cyir'à pa ŋkwò. ⁵⁴ Lire kántugo, bà Yusufu mpyi a yi jwo me, ka yyeegii baashuunninji katege si sii. Katege mpyi kirigii sanŋkii puni i, ŋka yalyîre na mpyi Misira kini cyeyi puni i. ⁵⁵ Nye katege mú a pa nò Misira kini puni na tènì ndemu i ke, sùpyir'à paa ŋkwúuli Faron taan na u yalyîre kan pir'à. Ka u u pi pyi «Yii a si Yusufu yyére, u àha njemu jwo yii á ke, yii i lire pyi.» ⁵⁶ Kuru kateg'à cwo Misira kini puni na. Ka Yusufu si sùmanji tayahayi jwò múgo, marii u péreli Misira shiinbil'á, naha na ye katege mpyi a pée sèl'e kini i.

⁵⁷ Mà bàra lire na, katege mpyi a jyè diŋyenyi puni i. Ka sùpyire si wá na yîri kirigii puni i, na ma na sùmanji shuu Yusufu á, Misira kini i.

Yusufu yyahawuubil'à niŋkure sín u á Misira kini i

42 Ka *Yakuba si mpa lógo na sùmanji na ntaa *Misira e. Ka u u yi jwo u jyaabil'á «Naha kurugo yii à tèn naha na yiye wí ye? ² Mii à lógo na sùmanji na ntaa Misira e. Yii a si, yii sà wà shwò wani wuu á, bà wuu si mpyi si shwò katege na me.» ³ Ka Yusufu yyahawuubii kenji si yîr'a kàr'a sà sùmanji wà shwò Misira e. ⁴ Ŋka Yakuba nye a Yusufu cōonŋi Benzhamaya yaha u à kàre ná pi e me, u mpyi na fyáge na kapii kà ŋkwò u ta wani me. ⁵ Nye Yakuba jyaabii kanni bà pi mpyi na sùmanji shuu me,

naha na ye katege mpyi a jyè *Kana kini puni i.

⁶ Lir'à ta Yusufu u nye Misira kini puni jwò na, uru u mpyi na sùmanji péreli sùpyir'á. Yusufu yyahawuubil'à pa nò wani ke, ka pi i niŋkure sín, maa yyahayi sôgo u taan. ⁷ Yusufu à u yyahawuubii nya tènì ndemu i ke, maa ntíl'a pi cè, ŋka u à uye yaha mu à jwo u nye a pi cè me. Maa yu ná pi e, mu à jwo u lùun'à yîri pi taan. Maa jwo «Taa yii à yîri ke?» Ka pi i u pyi «Wuu à yîri Kana kini i mpa sùma shwò naha.»

⁸ Yusufu méé mpyi a u yyahawuubii cè ke, ŋka pire mpyi a u cè me. ⁹ Ŋcōyi Yusufu mpyi a jwò u yyahawuubii kyaa na ke, ka u funŋke si ŋcwo yire na. Maa jwo pi á «Yii à pa mpa kini ŋwòhō ŋgí, cyeyi yii sí n-jà n-tùn l'e ke, si yire cè.» ¹⁰ Ka u yyahawuubii si jwo «Wuu jwòhō-foonji, lire bà me! Mu bilibil'à pa mpa sùma shwò kannna. ¹¹ Wuu puni nye tu niŋkin pyii. Sèenji wuu na yu. Wuu nye a pa mpa kini ŋwòhō ŋgí me.» ¹² Ka Yusufu si núr'a jwo «Sèe bà me! Yii à pa kini tawíge e, cyeyi yii sí n-jà n-tùn ke, si yire cè.» ¹³ Ka pi i jwo «Wuu na nye mu bilii. Wuu na mpyi sîŋee ke ná shu-unni, wuu puni na nye tu niŋkin pyii, wuu à tèn Kana kini i. Wuu puni kántugo wuŋi nye ná wuu tuŋi i pyenge, wà niŋkin à pînni.» ¹⁴ Ka Yusufu si jwo «Nje mii à jwo ke, yire yi nye sèenji. Yii à pa mpa wuu kini ŋwòhō ŋgí kannna. ¹⁵ Mii sí yii kàanmucya, ná yii puni nimbileni nye a pa me, mii à kaa Faron mege na, yii sì n-yîri naha me. ¹⁶ Yii wà niŋkin u nûru u a si yii cōonŋi fye e, u raa ma ná u e. Yii sanmpii sí n-kwôro naha kàsuŋi i. Mii sí yii jwumpe kàanmucya si jwò kampyi sèe yii à jwo. Yii aha mpyi yii nye a lire pyi me, lire tènì i ke, mii à kaa Faron mege na, na yii à pa kini ŋwòh'a

§41:51 Manase mege jwòhe ku nye: «U à mii funŋke pyi k'à wwò.»

**41:52 Efirayimu mege jwòhe ku nye: «U à pùnampyire kan»

wíi.» ¹⁷Yusufu à yire jwo ke, maa pi le kàsuni i canmpyaa taanre.

¹⁸Canntanrawoge, ka u u jwo pi á «Numé, nde mii sí n-jwo yii á ke, yii aha lire pyi, lire tènì i ke, mii saha sì yaage pyi yii na mé, naha na ye mii na fyáge Kile na. ¹⁹L'aha nta yii na sèenji yu, lire tènì i ke, yii wà niŋkin u tèn naha kà-suni i, yii sanmpii s'a sì ná sùmaŋi i, yii sà ŋkan yii pyenge shiinbii katege wuub'il'á. ²⁰Puru ŋwòhò na, yii ninúrúbii yii raa ma ná yii còonji nimbileni i naha, lire ká mpyi, mii sí n-cè na yii à sèe jwo. Lire e, mii sì yii bò mé.» Ka u yyahawuubii si ntèn lire taan.

²¹Ka pi i wá na yu piy'á «Sèenji na, wuu à kapii pyi wuu còonji Yusufu na, u kyaaga wuŋ'à wuu jáare na wuu uru ñùnaare ta, ŋka wuu nje a jee mé. Lire kurugo, ŋke yyefuge pun'à wuu ta niŋ-jaa.» ²²Ka Uruben si jwumpe lwó maa jwo «Mii ná yi jwo yii á na wuu àha kapii pyi ŋge pyàŋi na mà? Yii nje a j'en'a mii jwumpe lógo mé. Ku ke numé, kuru kyaage fwooni Kile na ntùni wuu na amé.»

²³Nye pi nje a mpyi a cè na Yusufu na pire jwumpe núru mé, naha na ye wà u mpyi na Yusufu jwumpe kèenji pi á.

²⁴Yusufu à puru jwumpe lógo pi ŋwò na ke, ka u u yíri pi taan mà sà mee sú. Maa núr'a pa jwo ná pi e. Lire kántugo, maa Simiyon cù pi nyii na, mà le kàsuni i.

²⁵Maa u báarapyiibii pyi na pi pi borigii jî sùmaŋi na, pi i pi puni sùmaŋi lwòore le pi borigil'e, pi i pi kuni njyìŋi kan pi á. Ka báarapyiibii si li pyi amuni. ²⁶Ka pi i pi borigii dùrugo dùfaanyi ñuŋ'i na ŋkèege.

²⁷Pi à sà nò cyage k'e, lir'à numpilage ta k'à wwò, ka pi i shwòn wani. Ka pi wà niŋkin si u boni ŋwò múgo si yalyíre kan u dùfaanŋk'á, maa u sùmaŋi lwòore ta wani. ²⁸Maa jwo pi sanmpil'á «Ei! pi naha mii sùmaŋi lwòore núruŋ'a le mii boni i, u we.» Pi sanmpil'à lire nja ke, ka

li i mpen pi e. Ka pi i fyá fo na jcyéenni, maa jwo «Naha Kile à pyi wuu na amé ye?»

²⁹Nye pi à pa nò pi tuŋi Yakuba yyére, Kana kìnì i ke, nde l'à pi ta ke, ka pi i lire puni jwo u á, maa jwo ³⁰«Misira ñùŋufoonji nje a jwo ná wuu e tìcenme na mé. U à jwo na wuu à kàr'a sà pire kìnì ŋwòhò ŋgíi kanna. ³¹Wuu à yi jwo na sèeshiin pi nje wuu, na wuu nje a pa mpa kìnì ŋwòhò ŋgíi mé. ³²Wuu à yi jwo u á na wuu na mpyi sɲee kè ná shuunni wuu tuŋi na, wà niŋkin sàha nje mé, wuu puni kántugo wuŋi na nje ná wuu tuŋi i, Kana kìnì i.

³³Nye ka u u jwo «Kani li sí mii pyi mii u dá na yii na nje sèeshiin ke, lire li nde. Yii yii sɲeeŋi wà niŋkin yaha naha, yii sanmpii sí sùmaŋi lwó a sà ŋkan yii pyenge shiinbii katege wuub'il'á. ³⁴Yii aha ŋkàre, yii núr'a pa ná yii puni kántugo wuŋi i naha mii yyére. Lire e, mii sí n-cè na yii nje a pa mpa kìnì ŋwòhò ŋgíi mé, na yii na nje sèeshiin. Lire ká mpyi, mii sí yii sɲeeŋi yaha. Lire kántugo, yii sí n-jà raa si kìnì cyeyi puni i s'a perempe ná zhwoŋi pyi yiy'á.»

³⁵Nye tènì i pi à pa sùmaŋi wwù pi borigil'e ke, ka pi puni si pi wyérenji ta wani. Pi à u nja ke, ka pi ná pi tuŋi si fyá sèe sèl'e. ³⁶Ka pi tuŋi Yakuba si jwo «Ei! yii sí mii pyi mii u pòon ná pyi-bil'e de! Yusufu sàha nje mé, Simiyon mú sàha nje mé, ka yii la si núr'a pyi si Benzhamà shwò mii na la? Naha na yii à tire tugure puni tège mii ñuŋ'i ye?»

³⁷Ka Uruben si jwo tufoon'á «Mii aha mpyi mii nje a núr'a pa ná Benzhamà e mu yyére mé, maa na jyaabii mú shuunni bò! Benzhamà yaha na cye e, l'aha fwooro cyaga maha cyag'e, mii sí núru n-pa ná u e mu yyére.» ³⁸Ka Yakuba si jwo «Ōnhò, mii jyaŋi si n-sii n-kàre ná yii e Misira e mé, naha na ye u ná ŋge u nje jirini na ke, ur'à kwù, maa uye niŋkin yaha. Kyaa ká bú u kùshewuŋi ta, yii sí mii

ninɲɲenkwonɲi nàvunɲɔ wunɲi yaha mii u kàre kwùu kànha na.»

**Yusufu yyahawuubil'à nùru na
ŋkèege Misira e ná Benzhama e.**

43 Nye katege mpyi na nàare *Kana kini i. ² *Yakuba jyaabii mpyi a pa ná sùmanɲi ŋgemu i, mà yîri *Misira e ke, uru mpyi a kwɔ, ka Yakuba si yi jwo pi á «Yii nùru, yii a sì Misira e, yii sà sùmanɲi wà cya.» ³ Ka u jyanɲi *Zhuda si u pyi «Misira nàɲ'à yi jwo a waha, na wuu aha mpyi wuu nɲe a nùr'a shà ná wuu cɔɔnɲi i mɛ, na uru sì wuu cumɔ leme jwɔ mɛ. ⁴ Lire e, kampyi mu sí jɛe wuu cɔɔnɲi yaha u kàre ná wuu e, wuu sí sà sùmanɲi shwɔ mpa mu á. ⁵ Ŋka mu aha mpyi mu sì jɛe u yaha u kàre ná wuu e mɛ, wuu sì mɛ, ɲaha na ye nàɲ'à jwo na wuu cɔɔnɲi ká mpyi u nɲe ná wuu e mɛ, na uru si wuu cumɔ leme pi.»

⁶ Ka tufoonɲi Yakuba si jwo «Yii à kapii pyi mii na de! ɲaha na yii à yi jwo ŋge nàɲ'à na cɔɔnfoonɲi wabere na nɲe yii á ye?» ⁷ Ka u pyiibii si u pyi «Nàɲi u à wuu yyahayi fwɔhɔɔ ná yibi yi i, wuu ná wuu pyenge shiinbii kyaa na, u à jwo «Yii tunɲi na nɲe shi na la? Sìɲɛɲi wabere na nɲe yii á la?» Ka wuu mú si u jwɔ shwɔ: «Ɔɔn.» Di wuu mpyi na sí n-jà n-cè, na u sí n-jwo, wuu a ma ná wuu cɔɔnɲi i ye?»

⁸ Ka Zhuda si jwo «Baba, pyàɲi yaha na cye e, u raa sì ná wuu e, wuu yaha wuu yîri, wuu a sì, wuu sà yalyîre cya bà katege si mpyi k'àha wuu puni bò naha mɛ. ⁹ Mii sí n-yyére ná pyàɲi jùɲɔ karigil'e. Kyaa ká u ta, maa na yîbe. Mii aha mpyi mii nɲe a nùr'a pa ná u e mu yyére mɛ, lire tɛni i, mii jɛcèege wuu u sí n-pyi tɛrigii puni i mu yyahe taan. ¹⁰ Kàmpyi wuu mpyi a cwùunno mɛ, numɛ mpyi a wuu ta wuu à tooyi shuunni pyi mà kwɔ.»

¹¹ Ka pi tunɲi Yakuba si jwo «Nye ná yii ŋkàriɲi sí naha pyi fànha, lire tɛni i, nde

yii sí n-pyi. Yii wuu kɔni yacenyi yà le yii bɔrigil'e, yii a sì yii sà ŋkan Misira nàɲ'à: wyɛere tà ná nùguntanga yaayi yà ná sɛere tà, ná cire yaseere tà mu à jwo pisitasi ná amandi woore tà. ¹² Yii yii wyérenɲi fiigii shuunni lwɔ, lire e wyérenɲi pi à le yii bɔrigil'e ke, yii nùru ná u e, pi sí n-jà n-ta pi à wurugo.

¹³ Nye yii yii cɔɔnɲi lwɔ, yii i nùru yii a sì Misira nàɲi yyére. ¹⁴ Kile Siɲi Punifoo u yii jùɲaare le nàɲi i, bà u sì mpyi si yii sìɲɛɲi sanɲi ná Benzhama yaha pi a ma mɛ. Ŋka kampyi mii à yaa mii u pɔɔn ná pyiibil'e, lire tɛni i sí n-pɔɔn pi e.»

¹⁵ Nye Yusufu yyahafeebil'à uru bɔɲɲenɲi lwɔ, wyérenɲi i pi mpyi a yaa pi à ŋkèege ke, maa uru fiigii shuunni lwɔ. Ka pi ná Benzhama si yîri mà kàre Yusufu yyére Misira e. ¹⁶ Tɛni i Yusufu à Benzhama ɲya ná pi e ke, ka u u jwo u báarapyiibii jùɲufoonɲi «Mpii shiinbii lɛɲe pyenge e, maa yatɔɔge kà bò a shwɔhɔ, pi sí canɲalyige lyí ná mii yabiliɲi i ninjaa.»

¹⁷ Ka nàɲi si lire pyi. Maa ŋkàre ná pi e Yusufu pyenge e. ¹⁸ Yusufu yyahafeebil'à pi ɲya pi à kàre ná pire e Yusufu pyenge e ke, ka pi i fyá, maa jwo «Wyérenɲi u à kwôro tɔɲɲiige e wuu bɔrigil'e ke, mu sí n-ta lire kurugo, pi à pa ná wuu e naha ŋke cyage e. sí wwɔ wuu na jɛɛ mpyi pi bilii, si wuu dùfaanyi ta mú.»

¹⁹ Tire fyagare funɲke e, pi à file Yusufu báarapyiibii jùɲufoonɲi na, pyenge jwɔge na, maa jwo ná u e. ²⁰ Pi a jwo: «Yàkenɲi yaha, wuu jùɲufoonɲi, wuu à tɛl'a pa sùma shwɔ naha. ²¹⁻²² Wuu sùmanɲi shwɔɲɲiini na, wuu à nùr'a nɔ wuu tashwonge e ke, wuu à bɔrigii múgo mà sùmanɲi lwɔɔre ta wani, uye jwɔ na. Wuu nɲe a wyérenɲi lefoonɲi cè wuu bɔrigil'e mɛ. Numɛ wuu à nùru ná uru wyérenɲi i wuye cye e mpa ŋkan. Wuu à pa ná wyérenɲi waber'e mpa sùmanɲi wà shwɔ.» ²³ Ka báarapyiibii jùɲufoonɲi si jwo pi á «Tapege nɲe mɛ,

yii àha lire tège yiye funŋo pen me. Yii Kilenji, yii tunji u Kilenji, uru u à uru wyérenji yaha yii borigil'e. Ná lire bà me, sùmanji lwòore yii à kan ke, ur'à nò mii na.» Nàn'á puru jwo a kwò ke, maa mpa ná Simiyon e mà pa ŋkan pi á.

²⁴Maa pi lèŋe Yusufu bage e, maa lwòho kan pi à pi tooyi jyé, maa yalyíre kan pi dùfaany'á. ²⁵Pi à pa ná bñnyenji yaayi njemu i Yusufu mee na ke, ka pi i yire bégel'a yaha, na u sigili canvwuge na. Yi mpyi a jwo pi á na pi ná Yusufu sí n-pa lyi sijcyan u pyenge e.

²⁶Yusufu à pa tēni ndemu i ke, ka pi i yire yaayi kan u á, maa niŋkure sín u taan, maa fwù kan u á sèl'e. ²⁷Ka Yusufu si pi yíbe «Yii à cùuŋo la? Yii tunji kyaa yii à jwo na u à lye ke, u à cùuŋo la? U saha na nye nyii na la?» ²⁸Ka pi i u pyi «Mu bilinanji u nye wuu tunji ke, u nye nyii na, u à cùuŋo.» Ka pi i núr'a niŋkure sín Yusufu taan, maa u shéere.

²⁹Tēni i Yusufu à u jirijwòrɔɔɔɔɔɔɔɔ Benzhama nya ke, maa jwo «Yii cònnji kyaa yii à jwo ke, uru u nye nge la?» Ka pi i jwo «Uru wi.» Ka Yusufu si jwo Benzhama á «Mii jyanji, Kile u jwó le ma á.» ³⁰Ka Benzhama nyanji funntange si Yusufu ta fo mà meesuú tfrige u funŋ'i. Ka u u fyál'a jyè u baashonge e, maa mee sú.

³¹Puru jwòho na, u à u yyahe jyé, maa fwooro u baashonge e. Meesuuni lage saha mpyi u na, ŋka u à jà a cù uye na. Maa jwo u báarapyiibil'á na pi a ma ná yalyíre e. ³²Ka pi i Yusufu njyinjji wwù uye kanni na, maa u sñeebii wunji wwù uye kanni na. Misira shiinbii pi mpyi ná pi e ke, maa pire wunji wwù uye kanni na, naha na ye Misira shiinbii mpyi na jeeŋ'a lyi ná *Eburu shiinbil'e me. Mà tàanna ná pi Kile kuni i, lire nye a tñi me. ³³Ka pi i Yusufu sñeebii tñe u yyaha na, lyega lyega, mà lwó ninjyeni na mà kàre nimbileni na. Ka pi kàkyanhala wuubii si wá na piye wíi. ³⁴Yalyíre ti mpyi Yusufu

taan ke, ka u u tire tà kan pi á. Maa pi sanmpii nàzhannji fiigii kanjkuro kan Benzhama á. Ka pi i lyi maa bya, maa mǔguro ná Yusufu i.

Yusufu à u yyahawuubii kàanmucya a wíi sahanji.

44 Nye puru jwòho na, Yusufu à yi jwo u báarapyiibii jñufoonj'á «Mpii shiinbii borigii jñi jñi sùmanji na, pi fànhe sí n-jà ngemu na ke, uru kan pi á. Maa pi puni wyérenji taha taha sùmanji na pi borigil'e. ²Maa nta a mii wyèrefyi-inji fñnɔɔɔɔɔɔɔɔ le pi puni nimbileni boni i, u wyérenji jñuŋ'i.» Nye bà Yusufu à yi jwo me, ka báarapyiibii jñufoonji si li pyi amuni.

³Nyèŋ'á múgo ke, ka pi i kuni kan *Yakuba jyaabil'á. Ka pi i pi tugure taha pi dùfaanyi jñuŋ'i mà kàre. ⁴Pi à fwooro kànhe e ke, mà pi ta pi sàha ŋkwò a laaga wwù me, ka Yusufu si u báarapyi-ibii jñufoonji yyere, maa yi jwo u á na u yír'a taha pi fye e wahawaha, na u aha nò pi na, u u yi jwo pi á «Naha na yii à kacenni fwooni tò ná kapiini i ye? ⁵Ta yii nye a mii jñufoonji fñnɔɔɔɔɔɔɔɔ le me, ná nde e u maha ceere pyi ke? Yii à kapii nimbwoo pyi ame de!»

⁶Nye báarapyiibii jñufoonj'á pi kòr'a ta ke, maa yi jwo pi á amuni. ⁷Ka pi i u pyi «Wuu jñufoonji, naha na mu na puru jwumpe shiji yu ye? Kile u wuu shwò lire kani shiji na. ⁸Wyérenji wuu à nya wuu borigil'e ke, wuu nye a yíri ná u e *Kana kini i mà pa ŋkan mu á mà? Di wuu sí n-pyi si wyèrefyin, lire nye me seen yu mu jñufoonji bage e ye? ⁹Nye nde fñnɔɔɔɔɔɔɔɔ ká nye wuu shin maha shin jñuŋ'i ke, yii urufoo bò, wuu sanmpii sí n-pyi yii bilii.» ¹⁰Ka báarapyi-ibii jñufoonji si jwo «Nye nje yii à jwo ke, mii à jee, ŋka fñnɔɔɔɔɔɔɔɔ ká nta shinji ngemu jñuŋ'i ke, urufoo u sí n-pyi mii biliwe, yaaga sì n-pyi yii sanmpii na me.»

¹¹ Ka pi puni si ntíl'a pi borigii tîrige, maa cyi múgo. ¹² Ka báarapyiibii jùŋu-foonji si wá na borigii funnyi wíi. Maa ku sîi pi puni ninjyeni na, mà pa ñkwò nim-bileni na. Ka fùŋŋcwokwuuni si sà nta Benzhama boni i. ¹³ L'à pyi amuni ke, ka li i tatènge fô pi na fo pi na pi vâantinyi cwuun. Maa nûr'a pi tugure taha dûfaanyi na, maa nûru kàñhe e.

Zhuda à Yusufu jáare Benzhama kyaa na

¹⁴ Ka *Zhuda ná u sìŋeebii si ñkàre Yusufu pyenge e, mà sà u ta wani sahanjki, maa ninjkure sín u taan maa u shéere. ¹⁵ Ka u u jwo pi á «Naha kafi-ile yii à pyi ame ye? Yii nje a cè na mii shiŋi maha kaŋwòhòni jaa mà?» ¹⁶ Ka Zhuda si jwo «Wuu jùŋufoonji, jaha wuu sí n-jwo be? Jwumò sàha nje wuu á me, di wuu sí wuye shwò n-jwo nde kani na ye? Kile à wuu jwòhò múgo wuu kapyiŋkil'e. Nume, wuu mpíi wuu à pyi wuu jùŋufoonji bilii, wuu ná nge u boni i fùŋŋcwokwuun'à jya ke.» ¹⁷ Ka Yusufu si jwo: «Kile u na shwò nde kani shiŋi mpyiŋi na. Mii fùŋŋcwokwuun'à jya ngemu u bor'e ke, uru kanni, u sí n-pyi mii biliwe. Yii sanmpii pi ke, yaaga nje mii ná yii shwòhòl'e me. Yii a sì yii tunji yyére.»

¹⁸ Ka Zhuda si file Yusufu na, maa yi jwo u á: «Mii jùŋufoonji, maye sanja yaha, maa ma bilinaŋi yaha u jwo ná mu i. Ma hà lùuni yîrige na taan me. Sèenji na, mu ná saanji Farôn tayîrige nje ninjkin fànhe e. ¹⁹ Mii jùŋufoonji, wuu paŋcyiini naha, mu u ná wuu yîbe na wuu tunji saha na nje wani la? Na còŋfoonji wabere na nje wuu á la? ²⁰ Ka wuu u mu pyi na wuu tunji na nje wani, u à lye, na wuu còŋŋi wà na nje wani mú, wuu tunj'à uru si, mà u ta u à lye sèl'e mà kwò. Yyahafoo ná mpyi uru nge còŋŋ'á mú, ñka ur'à kwò, pi shuunninji mpyi jiriŋwòŋŋe. Nje còŋfoonji kanni

u nje wani nume, u kyal'à táan wuu tunj'à sèl'e. ²¹ Mu à jwo na wuu a ma ná u e mu yyére, bà mu si mpyi si u jya me. ²² Ka wuu u mu pyi na pyàŋi si n-jà n-yîri u tunji taan me. Lire ká mpyi, tufoonji sí n-kwò. ²³ Ka mu u jwo wuu á na, wuu còŋŋi ká mpyi u nje a pa me, na mu saha sì wuu cumu leme jwò me.

²⁴ Tèni i wuu à nûr'a kàre wuu tunji yyére ke, ka wuu u mu jwumpe ninjwumpe taha u á. ²⁵ Canjke wuu tunj'à jwo na wuu nûr'a pa sùmanji wà shwò ke, ²⁶ wuu à yi jwo u á, na wuu sì n-jà n-pa ná wuu còŋŋi nje ná wuu e me, jaha na ye *Misira nàŋ'à jwo na, wuu còŋŋi ká mpyi u nje ná wuu e me, uru sì wuu cumu leme jwò me. ²⁷ Mu bilinaŋi, wuu tunj'à jwo «Yii à cè na mii cwoŋi Araseli à pùnampyire shuunni si mii á, ²⁸ ninjkin à wil'a fô, mii na sòŋŋi sige yaage kà ku si nta k'à uru cù. ²⁹ Yii aha mpa nge lwò mú, yaaga ká u ta wani, yii sí mii ninjyekwòŋi yaha mii u kwò nàvunŋke e.»

³⁰ Nje nume wuu aha nûr'a kàre mu bilinaŋi, wuu tunji yyére, mà li ta pyàŋi u nje u karigii puni ke, uru nje ná wuu e me, ³¹ nàvunŋke sí u ninjyekwòŋi bò. Lire tèni i, wuu pi nje mu bilibii ke, wuu pi sí n-pyi lire jùŋke. ³² Mii jùŋufoonji, mii u à jwo na mii sí n-yyére ná pyàŋi jùŋŋ karigii puni i. Mii aha mpyi mii nje a nûru ná u e u tunji yyére me, lire tèni i, mii ñcège wuu, u sí n-pyi tèrigii puni i u yyahe taan. ³³ Lire kurugo, mii jùŋu-foonji, maye sanja yaha, maa na yaha si ñkwôro naha pyàŋi cyaga, si mpyi mu biliwe, maa pyàŋi yaha u a sì ná u yya-hafeebil'e pyenge. ³⁴ Di mii sí n-kàre n-jwo na tunji yyére mà li ta pyàŋi nje ná mii i mà ye? Ei! Mii sì n-jà n-kàre zà na tunji kyaaga wunji jya me!»

Yusufu à uye cyêe u sìŋeebii na

45 Nje *Zhuda à kwò puru jwumpe na ke, Yusufu nje a jà a cù uye

na sùpyire shwòhol'e mē, ka u u sēe maa jwo sùpyire puni ti fworò bage e. Tēni i Yusufu à uye cyēe u sīñēebii na ke, sùpyaŋi wabere mpyi ná pi e mē. ²Yusufu à mēe sú, fo *Misira shiimbii pi mpyi ntaani na ke, pir'à u mēeni lógo, ka pure jwumpe si nò Farōn pyenge.

³Ka Yusufu si yi jwo u sīñēebil'á «Mii u nye Yusufu! Mii tuni saha na nye shi na la?» ka pi i fyá fo pi nye a já a u jwò shwò mē. ⁴Ka u u yi jwo pi á lùtaan na «Yii file na na.» Pi à file u na ke, ka u u jwo «Mii u nye yii sīñēēni Yusufu, nge yii à pére cwohōmpil'á pi i ŋkēēge Misira e ke. ⁵Yii wà nye a yaa u funŋke pen u u uye la wwú na yii à mii pére naha mē. Kile u à mii tūgo naha yii yyaha na, bà mii si mpyi si sùpyire tà shwò kwùŋi na mē. ⁶Katege yye shuunni cyi nye jcyii kini i. Nye faaŋi saha si n-jà n-pyi mē, sù-maŋi mú si n-kwòŋ mē, fo yye kanjkuro ká ntòro sahaŋki ⁷Kile u à mii tūgo yii yyaha na naha, bà yii tūluge si mpyi si ŋkwòro nŋke na si nyaha mē. ⁸Yii bà pi à mii tun naha mē, Kile yabiliŋi wi. U à mii tŋe naha, maa mii pyi Farōn kacwōnrōŋi nŋcyiŋi, maa mii yaha u bage puni nŋŋke na, maa mii pyi Misira kini puni nŋŋufembwòhe.

⁹Nye yii a fyāa, yii a si mii tuni yyére, yii i sà yi jwo u á na u jyaŋi Yusufu à jwo na Kile à uru pyi Misira kini puni nŋŋufoŋi. Na u a fyāa, u a ma naha uru yyére. ¹⁰Na u sí n-pa n-tēen uru taan Gozheni i, u ná u pyiibii ná u nampyi, ná u yatōre ná u cyeyaayi puni. ¹¹Na uru sí n-pa yalyíre kan u á, naha na ye katege sí n-pyi yye kanjkuro funŋi sahaŋki. U aha mpa naha u ná u pyenge shiimbii ná u yatōre si n-fô yaag'e mē. ¹²Yii yabilimpai nyii wà li na, mii kàn-tugo wuŋi Benzhamā yabiliŋi nyii nye li na, na mii Yusufu u nye na yu ná yii e. ¹³Pēente ti nye mii i naha Misira kini i ke, ná yii yabilimpai mu à ndemu nya ke, yii a sì, yii sà li jwo mii tun'á. Lire kàn-

tugo, yii i nta, yii a ma ná na tuni i naha fwofwo.»

¹⁴Nye Yusufu à puru jwo ke, maa cyeyi míŋine u cōŋŋi Benzhamā yacige e maa mēe sú, ka Benzhamā mú si u wuyi míŋine Yusufu yacige e, maa mēe sú. ¹⁵Ka Yusufu mēsuwuŋi si u cyeyi míŋine u yyahawuubii puni nŋŋkin nŋŋkin yacy'e. Ka pi i nta a jwo ná u e.

Farōn à Yakuba yyere na u pa ntēen Misira kini i

¹⁶Nye tēni i Yusufu sīñēebii mpaŋ'à nò Farōn ná u kini yyaha yyére shiimbii na ke, ka lire si ntāan pi e. ¹⁷Ka Farōn si Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Yi jwo ma sīñēebil'á na pi pi dùfaanyi tugo sù-maŋi na, pi nūru pi a si *Kana kini i. ¹⁸Na pi aha nò wani, pi pi tuni ná pi pyenge shiimbii puni lwó, pi a ma, pi pa ntēen naha na taan. Mii sí *Misira kini tacenŋke kà kan pi á. Pi sí n-pa a kini njyŋi nŋcenŋi lyí.» ¹⁹Maa jwo Yusufu á sahaŋki «Yi jwo ma sīñēebil'á na mii à jwo pi shōnyi wòtorobii pìi lwó naha Misira e, pi i sà pi pyiibii ná pi cyeebii ná pi tuni lwó, pi a ma. ²⁰Pi aha mpyi pi nye a já a pa ná yaayi y'e mē, lire kà pi funŋo pen mē, naha na ye Misira kini tacenyi puni nŋcenŋke ku sí n-kan pi á.»

²¹Nye Farōn à ndemu jwo ke, ka *Yakuba jyaabii si lire pyi. Ka Yusufu si shōnyi wòtorobii pìi kan pi á, mà tàanna ná Farōn jwumpe e. Maa njyŋi wà kan pi á na pi a uru lyí kuni na. ²²Maa vāanvōnyo kan pi puni nŋŋkin nŋŋkin'á, maa wyērefyŋi darashii ŋkwuu taanre ná vāanvōnyo kanjkuro kan Benzhamā á. ²³Maa dùfaanmpeeye ke tugo Misira njyŋi nŋcenŋi na, maa dùfaancyaa ke tugo sùmapyaŋi ná bwúuruŋi ná njyŋi shiŋi wabere na, pi i sà yire puni kan uru tun'á, bà pi si mpyi pi aha ma, pi uru pyi kuni njyŋi mē. ²⁴Lire jwòho na, u à kuni kan u sīñēebil'á na pi a sì. Maa jwo pi á «Yii àha ŋkwò ntūn kuni na mà de!»

²⁵ Ka pi i yîri Misira e, mà kàr'a sà nɔ Kana kɪni i, pi tuŋi Yakuba yyére. ²⁶ Pi à nɔ ke, ka pi i yi jwo pi tuŋ'á «Yusufu na wá shì na! Uru yabiliŋi u à tɛɛn Misira kɪni nùŋɔ na.» Ka li i Yakuba pâa maa u yâkiliŋi wurugo fo u à fyâha fyiii, jaha na ye u nɔye a dá pi jwumpe na mɛ. ²⁷ Ŋka jyafeebil'à pa a Yusufu jwumpe puni yu u á tɛni ndemu i ke, shɔnyi wòtorobii Yusufu mpyi a yaha a pa u talwóge e, ka u u pire nɔye ke, ka u yâkiliŋi si nta a tɛɛn. ²⁸ Maa jwo «Mii jyaŋi Yusufu na nɔye shì na la? Mii saha nɔye na yaaga caa mà tòro lire na mɛ. Mii kɛge zà na nyiini tɛge u na mà jwo mii u kwû ke.»

Yakuba kàreŋkanni Misira kɪni i.

46 *Yakuba niŋkàriŋi *Misira e, u à kàre ná u cyeyaayi puni i. U à sà nɔ Berisheba e ke, maa sáraya wwû u tuŋi Ishaka u Kileni á. ² Ka Kile si uye cyêe u na kuru numpilage e, maa u yyere «Yakuba, Yakuba!» Ka u u jwo «Yo!» ³ Ka Kile si jwo «Mii u nɔye Kile, mu tuŋi u Kileni. Ma hà raa fyáge si ŋkàre Misira e mɛ, jaha na ye mii sí mu tûluge nyaha wani kuru cyage e. ⁴ Mii, Kile yabiliŋi u sí n-kàre ná mu i Misira e, mii yabiliŋi mú u sí n-pa mu yige wani si nûru mpa naha. Yusufu yyére, mu sí n-kwû, uru mú u sí mu nyiigii tò.»

⁵ Nɔye Yakuba à yîri Berisheba kànhe e. Farɔn mpyi a wòtorobii mpiimu yaha pi sà u lwó ke, ka u jyaabii si u lɛŋe pire wòtorobil'e, ná pi cyeebii ná pi pyiibii. ⁶ Maa pi yatɔɔre mú lwó, ná yaayi puni pi mpyi a ta *Kana kɪni i ke. Ka Yakuba ná u pyenge shiimbii puni si ŋkàre Misira e ⁷ Lire pyiŋkanni na Yakuba à kàre Misira kɪni i ná u pyenge shiimbii puni i: u jyaabii, ná u pùcɛribii, ná u jampyire.

Yakuba pyenge shiimbii meyi

⁸ Nɔye *Yakuba pyiibii ná u jampyire pi à kàre *Misira e ke, pire meyi yi nɔye nɔje. U jyaŋi niŋcyiŋi mege

ku nɔye Uruben. ⁹ Uruben jyaabii pi mpyi, Kyanɔki, Palu, Kyeziron, ná Karimi. ¹⁰ Simiyon wuubii pi mpyi Yemuwoli, Yamini, Owadi, Yaken, Zokyari, Shawuli. *Kana shin u mpyi Shawuli nuŋi. ¹¹ *Levi wuubii pi mpyi Gerishon, Kehati, Merari. ¹² *Zhuda wuubii pi mpyi Eri, Ona, Shela, Perezi, ná Yeraki. Ŋka Eri ná Ona mpyi a kwû Kana kɪni i. Peresi u jyaabii pi mpyi Kyeziron ná Kyamuli. ¹³ Isakari wuubii pi mpyi Tola, Puva, Yobo ná Shimiron. ¹⁴ Zabulon wuubii pi mpyi Seredi, Elon, ná Yaleli. ¹⁵ Tire pùnampyire Leya à si Yakuba á, mà pi yaha Mesopotami kɪni i, ná u pworonɔ Dina. Leya pyiibii ná u jampyire na mpyi shiin benjaaga ná ke ná taanre. ¹⁶⁻¹⁸ Nɔye bilicwoŋi Laban mpyi a kan u pworonɔ Leya á ke, uru mege mpyi Zilipa, u à Gadi ná Asheri si Yakuba á. Gadi jyaabii pi mpyi Sifiyon, Kyagi, Shuni, Ezibon, Eri, Arɔdi, ná Areli. Asheri wuubii pi mpyi Yimina, Yishiva, Yishiwi, Beriya ná pi pùcɛreŋi Serakyi. Beriya wuubii pi mpyi Kyeberi, ná Malikiyeli. Zilipa pyiibii ná jampyire mpyi shiin ke ná baani. ¹⁹ Yakuba cwoŋi Araseli u jyaabii mpyi Yusufu ná Benzhama. ²⁰ Yusufu à jyaa shuunni ta Misira e, pire pi mpyi Manase ná Efirayimu. U cwoŋi Asanati, u à pire si u á. Asanati na mpyi Potifira pworonɔ wà. Potifera na mpyi Oni kànhe sáragawwuŋi wà. ²¹ Benzhama jyaabii pi mpyi Bela, Bekeri, Ashibeli, Gera, Naamani, Eki, Dɔɔshi, Mupimi, Kwupimi ná Aridi. ²² Araseli pyiibii ná jampyire mpyi shiin ke ná sicyeere.

²³⁻²⁵ Nɔye bilicwoŋi Laban mpyi a kan u pworonɔ Araseli á, na u mege mpyi Bila ke, u à Dan ná Nefitali si Yakuba á. Dan jyaŋi u mpyi Kwushima. Nefitali jyaabii pi mpyi Yazeli, ná Guni, Yezeri, ná Shilemu. Zilipa pyiibii ná u jampyire na mpyi shiin baashuunni. ²⁶ Sùpyire t'à kàre Misira e ná Yakuba e ke, u yabil-

inji jyaabii ná u nampyire, pi puni mpyi shiin beetaanre ná baani. U napworibii nye a tòro me.

²⁷Nye jyaa shuunni mú à si Yusufu á Misira e, lire pyinŋanni na, Yakuba ná u shiinbii pun'à bē shiin beetaanre ná ke na Misira e.

Yakuba ná u pyenge shiinbil'à nɔ Misira e

²⁸Nye mà jwo *Yakuba u kuni lwó u a ŋkēge *Misira kini i ke, u à *Zhuda yaha a kàre uye yyaha na, Yusufu yyére, u sà yi jwo u á na uru wá na ma Misira e, Gozheni kùluni i.

²⁹Yusufu à yire lógo ke, ka u u shonge wòtoronji wà bégel'a kàr'a sà u tunji Yakuba nùŋɔ be? Gozheni i. U à nɔ u tunji na ke, maa u cyeyi mǫgine u tunji yacige e, maa mēe sú sèl'e. ³⁰Ka Yakuba si jwo Yusufu á «Numē, mii mēe ká ŋkwú, lire nye a waha mii na mē, jaha na ye mii à mu nya a kwò, mà cè na mu saha na nye shì na.» ³¹Ka Yusufu si yi jwo u sɛɛbii ná u pyenge shiinbii sanmpil'á «Mii sí sà yi jwo Farɔn á na mii sɛɛbii ná mii tunji shiinbii pi mpyi *Kana kini i ke, na pi à pa. ³²Mii sí yi jwo u á na mii shiinbii na nye yatombyii, si yi jwo u á na yii à pa ná yii sikyaabii, ná yii mpàabii, ná yii nɛyi, ná yii cyeyaayi puni i. ³³Farɔn ká yii yyere, maa yii yfbe «Naha báara fiiwe yii na mpyi ye?» ³⁴yii yi jwo u á «Mu bilibii na yatɔɔre byí mà lwó pi nàŋkocyēere e fo numē, wuu ná wuu tiibii pun'à lire pyi.» Lire ká mpyi, u sí yii yaha yii pi tēen Gozheni kùluni i, jaha na ye mà tàanna ná pi Kile kuni i, Misira shiinbii nye a yaa pi a wwúu kari i na ná yatombyiiibil'e mē.»

Yusufu à u pyenge shiinbii cyēe Farɔn na

47 ¹⁻²Nye Yusufu à kàre ná u sɛɛbii pii kanŋure e, maa sà yi jwo Farɔn á «Mii tunji ná mii sɛɛbil'à

yíri *Kana kini i mà pa, ná pi mpàabii, ná sikyaabii, ná nɛyi, ná pi cyeyaayi puni i. Pi nye Gozheni kùluni i.» U à puru jwo a kwò ke, maa pire sɛɛbii kanŋurunji cyēe u na. ³Ka Farɔn si pi yíbe «Báaranji ŋgire yii na mpyi ye?» Ka pi i u pyi: «Wuu nùŋufoonji, wuu na nye yatombyii, wuu tiibii fiige. ⁴Wuu à pa nàmpantēenre na mu kini i. Wuu wuuni i, yalyíre sàha nye wuu yatɔɔr'á mē. Kateg'à pēe Kana kini i. Wuu yaha wuu u ntēen Gozheni kùluni i.»

⁵Ka Farɔn si jwo Yusufu á «Nye ná mu tunji ná mu sɛɛbii s'à pa mu yyére, ⁶*Misira kini li nde mu taan, ma tunji ná ma sɛɛbii yaha kini tacenŋyi puni nɛɛɛnŋke e, Gozheni kùluni i. Mu aha pii ta ma cɛnmpyibiil'e mpiimu pi à yatombyiiini cè sèl'e ke, maa pire yaha pi a mii yabiliŋi yatɔɔre nàha.»

⁷Ka Yusufu si mpa ná u tunji *Yakuba e mà pa jcyēe Farɔn na. Ka Yakuba si jwó le Farɔn á. ⁸Farɔn à Yakuba nya u à lye ke, ka u u u yyeegii dánji yíbe. ⁹Ka Yakuba si u pyi: «Mii yyee ŋkuu ná bep-jaaga ná ke u nye nɛɛɛyee, cyire mii à pyi jani na. Mii nye a lye sèl'e mē, mii tiinji mú s'à waha, mii sì n-jà shì nintɔɔnwɔ ta, na tiibii fiige mē.» ¹⁰U à puru jwo ke, maa jwó le Farɔn á sahanŋi, maa nta a kàre.

¹¹Ka Yusufu si cyage kà kan u tunji ná u sɛɛbil'á bà Farɔn mpyi a yi jwo mē, u à kini tacenŋke kà kan pi á, Gozheni kùluni i. ¹²Maa jnyi kan pi á mà tàanna ná sùpyire dánji i.

Kateg'à nàara Misira e sahanŋi

¹³Nye jnyi yaaga sàha mpyi na ntaa *Misira kini puni i mē, katege mpyi a nàara sèl'e. Ka Misira ná *Kana kɛrigii sùpyire fànhe si ŋkwò fo mà cwɔgo katege cye e. ¹⁴Ka Yusufu si sùmanji pére pi á, maa cyire kirigii wyérenji puni shwò mà yaha nàfuunji tamàrage e Farɔn mēe na.

¹⁵ Misira kɪni ná Kana kɪni wyéren'á pa ŋkwɔ̀ tɛni ndemu i ke, ka Misira shiinbii si mpa Yusufu yyére maa yi jwo u á «Yalyíre kan wuu á, ma hà wuu yaha katege ku bò mɛ. Wyére saha nye a sii wuu á mɛ.» ¹⁶ Ka Yusufu si yi jwo pi á «Wyére ká mpyi u nye yii á mɛ, yii pa yii yatɔ̀re fáa sùmanji na.» ¹⁷ Ka pi i wá na ma ná pi yatɔ̀re e yyeeni puni i Yusufu yyére. Ka u u wá na pi shɔ̀nyi ná mpàabii ná sikyaabii ná ñiyyi ná dùfaanyi fáre sùmanji na.

¹⁸ Lire yyeen'á pa ŋkwɔ̀ ke, ka pi i mpa Yusufu yyére sahanjki, maa yi jwo u á «Wuu jùŋufooni, wuu wyéren'á kwɔ̀, wuu à pa ná wuu yatɔ̀re puni i mu yyére. Wuu sì li ŋwɔ̀hɔ̀ mu na mɛ, yaaga sàha nye wuu pi kan mu á ná wuu yabilimpìi ná wuu taare bà mɛ. ¹⁹ Ma hà jɛɛ wuu yaha wuu kwú ma taan mɛ, wuu taare kà ŋkwôro sùpyiibaa mɛ. Wuu ná wuu taare shwɔ̀, yalyíre kan wuu á. Wuu ná wuu taare sí n-pyi Farɔ̀n yahare e. Wuu la nye sì ŋkwú si wuu taare yaha sùpyiibaa mɛ, sùma kan wuu á, wuu nùgo. ²⁰ Ka Yusufu si Misira taare puni shwɔ̀ Farɔ̀n mege na, jaha na ye, kateg'á ta Misira shiinbil'e ke, ka pi i pi taare puni pére Farɔ̀n á.

Lire pyinjkanni na taare pun'á pa mpyi Farɔ̀n woro. ²¹ Ka Misira kɪni sùpyire puni si mpa mpyi Farɔ̀n bilii, mà lwɔ̀ kɪni jùŋke kà na, mà sà fworo ku sanjke na. ²² Taare t'á kwôro shwombaa ke, tir'á pyi sáragawwuubii woore. Farɔ̀n mpyi a *saliyani wà tɛne sáragawwuubii kurugo, nte u mpyi na ŋkaan pi á ke, tire mpyi a jà na pi jwɔ̀ caa. Lire l'á pi ta pi nye a pi taare pére mɛ.

²³ Ka Yusufu si yi jwo sùpyir'á «Nye numɛ, mii à yii ná yii taare shwɔ̀ a kan Farɔ̀n á ninjaa. Mii sí sùmashiji kan yii á yii nùgo. ²⁴ Ŋka sùmakwɔ̀ngii ká nɔ̀, yii sí sùmanji táa tatáayi kanjkuro, si taaga ninjkin kan Farɔ̀n á. U sanji sí n-pyi shiji, ná yii pyenge shiinbii jwɔ̀lyiji.

²⁵ Ka pi i Yusufu pyi «Wuu jùŋufooni, mu à wuu shwɔ̀ katege na. Nye ná mu s'á lire kacenni nimbwoni pyi wuu á, wuu sí n-pyi Farɔ̀n bilii.» ²⁶ Ka Yusufu si to le Misira kɪni i: «Nùŋgwɔ̀hɔ̀ maha nùŋgwɔ̀hɔ̀, yii sí yii sùmanji nintaji táa tatáayi kanjkuro si taaga ninjkin kan Farɔ̀n á.» Uru toji nye wani fo ninjaa. Sáragawwuubii u taare kanni t'á kwôro ti nye a pyi Farɔ̀n woore mɛ.

²⁷ Nye lire pyinjkanni na, *Izirayeli shiinbil'á tɛn Gozheni kùluni i, Misira kɪni i. Ka pi cyeyaayi ná pi pyiibii si mpa jyhaha.

²⁸ Lire kàntugo, *Yakuba à yyeɛ ke ná baashuunni pyi Misira kɪni i. U shiji yyeeɛgii pun'á bɛ yyeɛ ŋkuu ná beeshuunni ná baashuunni na. ²⁹ U tèkwúun'á nɔ̀ ke, ka u u jyanji Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Kampyi mii kyal'á táan mu á, mà tàange ná mà jwɔ̀mefente cyêe na na. Mii aha ŋkwú ma hà na tò Misira e mɛ, mii la nye maa mà cyege le na cyini jwɔ̀h'i, maa ŋkâa, na mu sì jɛɛ mii tò Misira e mɛ. ³⁰ Mii aha ŋkwú, maa na buwuŋi lwɔ̀ a yige Misira kɪni i, mà sà ntò na tulyeyi tatonke e.» Ka Yusufu si jwo ur'á yi lógo, na uru sí li pyi, bà u à yi jwo mɛ. ³¹ Ka Yakuba si jwo «Lire tɛni i, mu sí n-kâa mii á.» Ka Yusufu si ŋkâa. Lire kàntugo, ka Yakuba si ninjkure sín u yasínninje jùŋo yyére, mà Kile pɛe.

Yakuba à jwɔ̀ le Yusufu jyaabil'á

48 Lire kàntugo, ka pi i mpa yi jwo Yusufu á, na u tuŋi *Yakuba nye a cùŋo mɛ. Ka Yusufu ná u jyaabii shuunniŋi, Manase ná Efirayimu, si ŋkàre Yakuba taan. ² Tɛni i y'á jwo Yakuba á na u jyanji Yusufu wá na mà u yyére ke, ka u u ŋkàrama a yîr'a tɛn u yasínninje na.

³ Yusufu à pa ke, ka u u yi jwo u á «Kile Siŋi Punifol'á uye cyêe mii na Luzi kànhe e, *Kana kɪni i, mà jwɔ̀ le mii á. ⁴ Maa jwo mii á «Mii sí pyi ninja-

hamii kan mu á, si mu shiinbii nyaha, si pi pyi sùpyishi ninyahawa, si nde kîni kan mu tûlug'á, li sí n-pyi pi wuu tè-rigii puni i.»⁵ Maa nûr'a yi jwo Yusufu á «Pùnampyire shuunniŋi mu à ta naha *Misira kîni i, mà mii ta mii sàha mpa mu yyére naha me, Efirayimu ná Manase, pire sí n-pyi mii pyii, bà Uruben ná Simiyon nye me. ⁶Ŋka pyiibii mu sí n-ta pire kântugo ke, pire sí n-pyi mu yabilinji wuu. Pi sí pi nântan kôoge ta Efirayimu ná Manase cye kurugo. ⁷Mii na lire pyi Araseli kurugo, naha na ye mii ninjîrîŋi Mesopotami kîni i, mu nuŋi Araseli à kwû mii á Kana kîni i, Efirata kânhe taan. Ka mii i u tò kuru cyage e Efirata kânhe kuni na.» (Efirata kânhe pi maha mpyi Betlehemu nume.)

⁸Yakuba à Yusufu pyiibii nya ke, ka u u jwo «Mpii pi nye mpii ye?» ⁹Ka Yusufu si jwo «Kile à pùnampyire shuunniŋi ntemu kan mii á naha Misira e ke, tire ti.» Ka Yakuba si jwo «Maye sanja yaha, maa pi file na na, bà mii si mpyi si jwó le pi á me.»

¹⁰Nye lyage mpyi a Yakuba nyinyaaani cyéŋe. U sàha mpyi na jaa na jécúu me. Ka Yusufu si u pyiibii file u na, ka u u pi lwó a taha u tooyi na, maa pi pur'a cû.

¹¹Maa jwo Yusufu á «Mii mpyi a tēen ná l'e na mii saha sí mu nya me. Ŋka li le, Kile à li yaa mii à mu pyiibii yabilimpîi nya.» ¹²Ka Yusufu si u pyiibii láha u tunji tooyi na, maa ninjûre sín jîŋke na u taan maa yyahe cyígile.

¹³Lire kântugo, maa u jyanji Efirayimu yaha u kânŋe cyage na, maa Manase yaha u kâmene woge na. Maa file ná pi e u tunji na, maa Efirayimu yyéŋe tu-foonji kâmeni na, maa Manase yyéŋe u kânŋe na. ¹⁴Ŋka u tunji Yakuba à u cyeyi para a taha, maa u kânŋe cyage taha Efirayimu jîŋke na, mà li ta uru u nyé cōonfoonji, maa u kâmeni taha yya-

hafoonji Manase woge na. ¹⁵Maa jwó le Yusufu á maa jwo

«Mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka, pir'à Kilenji ngemu pēe ke, uru u jwó le mpii pyiibil'á.

Uru Kilenji nye ná mii i, mà lwó mii canzege na, mà pa bwōn nume na.

¹⁶Kile Melekenji u à mii shwō kawagii puni na ke,

Uru u jwó le mpii pyiibil'á.

Mpii pyiibii pi mii mege pyi ku kwōro shi,

Mii tulyage Ibirayima ná mii tunji Ishaka mege kà mpîni me.

Pi tûluge ku nyaha jîŋke na.»

¹⁷Nye Yusufu à li nya na u tunj'a u kânŋe cyage taha cōonfoonji Efirayimu jîŋke na ke, ka li i mpen u e, ka u u tu-foonji kânŋe cyage láha Efirayimu jîŋke na mà taha Manase woge na. ¹⁸Maa jwo «Baba, mu à wurugo, ŋge u nye jyafoonji ninjyciiŋi ke, uru u jîŋke na mu mpyi a yaa mu u ma kânŋe cyage taha.» ¹⁹Ŋka tufoonji nye a jee me, maa jwo «Mii jyanji, mii à yi cè fo mà jwō. Manase u tûluge mú sí nyaha n-pyi shiŋi wà. U sí n-pyi shinbwo, ŋka u kântugo wunji sí n-pēe u na. U cōonji tûluge sí nyaha n-pyi shi ninyahawa.» ²⁰Ka Yakuba si jwó le pi á kuru canjke, maa jwo «*Izirayeli shi-inbii sí raa jwōŋi leni ná yii mege e. Pi sí n-pa a ŋko «Kile u jwó le yii á, bà u à u le Efirayimu ná Manase á me.» Lire pyinŋanni na, Yakuba à Efirayimu yaha Manase yyaha na.

²¹Lire jwōhō na, ka u u yi jwo Yusufu á «Mii à na tashàge byanhara, ŋka Kile sí n-pyi ná yii e. U sí yii pyi yii nûru yii tulyeyi kîni i, Kana kîni i. ²²Mà bâra lire na, mii sí mu kôoge nyaha n-tôro mu sijnēbii sanmpii woge taan. Mii sí Sikemu kûluni kan mu á. Mii à kuru shwō Amōri shiinbii na, ná na kâshik-wōŋjwōŋi ná sintaage e.

**Yakuba à nùmpaŋa jwumpe jwo
mà yyaha tí ná u pyiibil'e**

49 Lire kàntugo, ka *Yakuba si u jyaabii yere maa jwo: «Yii a ma, yii i mpa bínni na taan, karigii nimpañkii cyi sí nɔ yii na ke, mii sí cyire jwo yii á.
² Yakuba jyaabii, yii a ma yii i mpa bínni, yii lógo yii tuŋi *Izirayeli^{††} jwɔ na.

³ Uruben, mu u nye mii nànte yaage, mii à mu si mà mii ta nàŋjiwe.

Pèente mu à ta ke, tir'a fànha tò mu sìŋeébii sanmpii woore na.

Fànhe ku nye mu i ke, kur'à nyaha mu sìŋeébii sanmpii woge na.

⁴ Ŋka mu na nye mu à jwo lwohɔ ŋkemu k'à dùgo jɪ a fworɔ na fwu ke, mu tɛɛnm'à pɛn.

Mu à dùgo ma tuŋi yasínninŋke juŋ'i, maa wwò ná ma tuŋi cwoŋi w'e.

Lire kurugo, mu saha sì yyaha yyerɛŋi ta mɛ

⁵ Simiyɔn ná *Levi kapyiŋkii nye niŋkin, pi maha pi kàshikwɔŋŋwɔhɔgii lwúu marii kakyaaare pyi.

⁶ Mii nye a sii ná pi e pi ŋgwòŋi i mɛ
Pi kapyiŋkii mú sí nye a táan mii á mɛ
Naha kurugo ye mà pi lùyiriwuubii yaha, pi à sùpyire tà bò, pi pege kurugo.

Mà pi yaha bàhage na, pi à nùpyahii cyi sirakapanya *kwɔn.

⁷ Mii à pi láŋa pi lùyirini kurugo, naha na ye lùyirini l'à pi wà lire kapiiini mpyiŋi na.

Mii à pi láŋa pi lùyirintoroni kurugo, naha na ye lùyirintoroni l'à pi wà lire kapiiini mpyiŋi na

Mii sí pi tùluyi pyi yi láha yiye na Izirayeli kini i,

Yi sí n-tèen n-tèen yiye Yakuba kini^{‡‡} puni yyaha kurugo.

⁸ *Zhuda, mu sìŋeébii sí raa mu pêre,

mu sí ma cyege taha ma zàmpeɛnbii kaŋɛkwuunni na,
mu sìŋeébii sí raa niŋkure sínni mu á.

⁹ Mii jyaŋi, Zhuda, mu na nye mu à jwo cànrage

ku maha sà jaare maa sige yaare tà cù a kyà,

maa núr'a pa sínni, maa tooyi sànhana. Mà ku yaha tasínage e, jofoo u sí jɛɛ n-

jwo na uru sí ku kɔrɔ n-yírige ye?

¹⁰ *Saanre kàbiini sì n-fworo Zhuda pyenge e mɛ,

jùŋufente kàbiini sí n-kwôro u tùluge cye e,

*supyishinji sanji sí raa làampunji kaan u á,

si ŋkúu u á.

¹¹ Zhuda, mu *ɛɛɛɛɛ cikɔɔge sí jwɔ sɛɛ sɛl'e,

fo si mpyi mu mée ká dùfaanŋke pwo k'e, lire sì yaaga kèege mɛ.

Mu sí raa ma vàanntinŋke jyíi ɛɛɛɛɛŋi lwoh'e

s'a ma vàanntinmbwɔhe jyíi ɛɛɛɛɛŋi sinmpe e.

¹² Mu jyiigii sí raa jɪ ɛɛɛɛɛŋi lwohe cye kurugo,

nùjirimpe sí mu ŋkyanhagii pyi cyi ffinje.

¹³ Zabulon tatèenge sí n-pyi suumpe lwohe jwɔge na,

batoo nimbwoo sí raa yyereli kuru cyage e,

mu kini sí n-kàre sà nɔ fo Sidon kànha na.

¹⁴ Isakari fàn'h'à nyaha dùfaanŋa fiige, u tatèeng'à be yatɔɔre tabyige na,

¹⁵ u à tatèenge nya k'à jwɔ,

kini mú s'à táan ke,

ka u u wá na báaranji niŋganji pyi

mu à jwo biliwe.

¹⁶ Dan sí u kini shiinbii shwɔ u zàmpeɛnbii na,

^{††}49:2 Yakuba mege kà ku nye Izirayeli

^{‡‡}49:7 Yakuba kini ná Izirayeli kini nye niŋkin

Izirayeli tüluyi sanpyi fiige.

¹⁷ U na nyɛ mu à jwo wwò ngemu u à sínni kuni i ke,
mu à jwo màcwon kupcwore e,
u maha shónyi nóni tooyi na, shòndugu-
bil'a sì wá na jcwò.

¹⁸ Kafoonji Kile, mii à tèn nà l'e na mu sí mii shwò.

¹⁹ Gadi wi ke, kakuumpyiibii pii sí n-pa n-cwo u na, si u tun.

Ŋka u sí pi kòrò n-caala.

²⁰ Asheri wi ke, yafaayi sí raa jwòge u kini i.

Saanbii njyɛni nincenji sí raa ntaa l'e.

²¹ Nɛfitali na nyɛ mu à jwo cènje, nkemu ku nyɛ kuy'á ke, ku maha cèmpyire nisinante sini.

²² Yusufu fành'à nyaha mu à jwo sige dù-faanja ku nyɛ lwòhò jwò na;
mu à jwo sige dùfaanmbile kafaawaga jwɛni.

²³ Sintaayifeebil'à taha u fye e,
maa u jwò ná tàanbil'e, maa u kànha sèl'e.

²⁴ Ŋka u sintaag'à kwòro u cye e,
Yakuba u Kilenji Sinjifol'à fànha kan u cyey'á.

Uru Kilenji u nyɛ Izirayeli kàanmucyafoonji,
uru mú u nyɛ Izirayeli tanjwòhoge.

²⁵ Mu tunji u Kilenji u sí mu tège,
Kile Sinji Punifoo u sí jwò le mu á,
si nɛnyiɛni zànhe kan mu á,
si jwò le mu á,

si jɛnke lùbilibii kan mu á,
si mu pyiibii pyi pi nyaha;
si mu yatwore pyi ti púgo.

²⁶ Jwóobii Kile à le mu tunj'á ke,
pir'à fànha tò nanyi nɛnyeyi yacenyi na,
Kile u jwò le Yusufu á amuni,
Kile u jwò le u á,
uru ngemu u nyɛ u cɛnmpyiibii jwò na ke.

²⁷ Benzhamana na nyɛ mu à jwo sige pwun katege wu.

Nyège na, u maha sige yaare tà cù a kyà,

yàkonke u maha tà táa táa u pyiibii na.»

²⁸ Nyɛ Izirayeli tüluyi ke ná shuunniɲ'à fworo mpɛi shiin ke ná shuunniɲi i. Pi tunji Yakuba jwumpe nizanmpe pu mpyi mpe mà yyaha tíi ná pi puni nɛnkin nɛnkin i, wà ná wà wumò nyɛ a pyi nɛnkin mɛ.

Yakuba kwùni kani

²⁹ Nyɛ lire kàntugo, ka *Yakuba si yi jwo a waha u jyaabil'á na: «Mii aha bú nkɛwù, yii i sà na tò na tulyeyi tatonke e, nanggyige ku nyɛ Kyiti shinji Efiron kerege e ke, wani yii sí n-sà mii tò na tulyeyi taan. ³⁰ Kuru nanggyige na nyɛ Makipela kerege e, Mamire cyage e, *Kana kini i. *Ibirayima u à kuru cyage shwò Kyiti tüluge shinji Efuron á, mà pyi u kwùu tatòɲo. ³¹ Wani Ibirayima ná u cwoɲi Sara, ná Ishaka ná u cwoɲi Ere-beka à tò, wani mii à na cwoɲi Leya tò mú. ³² Kuru kerege ná nanggyige ku nyɛ k'e ke, yire pun'à shwò Kyiti shiimbil'á.»

³³ Nyɛ Yakuba à puru jwumpe jwo a kwò u jyaabil'á ke, maa tooyi dùrugo yasínnɛnke na, maa sínni, ka u munaani si fworo u e.

50 Tèni i Yusufu à cè na u tunj'á kwù ke, ka u u u yyahe bùru u woge na, maa mɛ sù.

² U à kwò mɛsuni na ke, maa u wyempyiibii pyi pi à u tunji buwunji yal'a yaa ná nùguntangayaayi i mà yaha. ³ Ka pi i nkɛwòro u njaaɲi na fo mà sà nta canmpyaa beeshuunni, naha na ye *Misira kini làda u mpyi ure. Ka Misira shiimbii si yameeni sù fo canmpyaa beetaanre ná ke. ⁴ Cyire canmpyaagil'à fùnɲo ke, ka Yusufu si yi jwo Faron fyènjwòhòshi-inbil'á «Kampyi sèe wi, mii kyal'à táan yii á, yii na pwòhò yii sà yi jwo Faron á, ⁵ na mà mii tunji yaha u sàha nkɛwù mɛ, u à yi jwo mii á na uru ká nkɛwù, mii i sà uru tò u fanjke nintùgoge e *Kana kini i, mii s'à kâa u á na mii sí li pyi. Lire kurugo, mii la nyɛ si sà na

tuŋi tò si láha núru mpa.» ⁶Nye puru jwump'à nɔ Farɔn na ke, ka u u yi jwo Yusufu á «Sà ma tuŋi tò Kana kɪni i, maa núru, ɲaha na ye mu à kâa mà kwɔ̃ u á na mu sí lire pyi.» ⁷Yusufu ɲɪŋkàrɪŋi ná u tuŋi buwuŋi i, Farɔn kɪni ɲɪŋɟufeebii pun'á sà u tũgo, Farɔn nàŋkolyeebii ná Misira kɪni nàŋkolyeebii sanmpii puni, ⁸ná Yusufu pyenge shiimbii puni, ná u sɪŋeebii, ná u tuŋi pyenge shiimbii puni. Pyiibii ná yatɔre kanni t'à kwɔro Gozheni kũluni i, Misira kɪni i. ⁹Shɔnyi wɔtorobii ná shɔndugubii mú na mpyi ná pi e. Sũpyɪnyahara ti mpyi tiye fye e na ŋkɛɛge.

¹⁰Tafafyinge ku ɲye Zhuruden banj kàntugo, ná ku mege ɲye Atadi ke, pi à nɔ wani maa yameeni sú, maa kwuuyi wà sèl'e. Canmpyaa baashuunni pi à pyi kuru kwùge na wani. ¹¹Kana shiimbii pi ɲye lire kɪni i ke, pir'à kuru kwùge pyiŋkanni ɲya Atadi tafafyinge e ke, maa jwo «Ŋke à pyi kwùbwɔhɔ Misira shiimbil'á de!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le na *Abeli Misirayimu, kuru cyage na ɲye Zhuruden banj kàntugo[¶]

¹²Lire pyiŋkanni na, *Yakuba mpyi a ɲjemu jwo u pyiibil'á u kwùge kyaa na ke, lire pi à pyi. ¹³Pi à kàre ná u buwuŋi i Kana kɪni i. Nàŋgyige ku ɲye Makipela kerege e ke, mà sà ntò wani. *Ibirayima u mpyi a kuru cyage shwɔ Kyiti tũluge shinŋi Efirɔn á, mà yaha kwuutatorɔ, kuru cyage laage ɲye a tɔɔn Mamire woge na me. ¹⁴Yusufu à u tuŋi tò a kwɔ̃ ke, ka u u nùr'a kàre Misira kɪni i. U sɪŋeebii ná shin maha shin u mpyi a kàre ná u e tufoonj tatorŋke e ke, ka pire puni si nùr'a pa Misira e.

Yusufu yyahafeebil'à yàfa cya u á

¹⁵Nye Yusufu sɪŋeebil'à li ɲya na pire tuŋ'à kwù ke, ka pi i jwo: «Yusufu ká

yîri wuu kurugo nume de! Wuu à kapiini ndemu pyi u na ke, u aha jwo u sí lire fwooni tò wuu na de!» ¹⁶Ka pi i wà yaha a kàr'a sà yi jwo Yusufu á «Mà jwo mu tuŋi u kwù ke, u mpyi a jwo na ¹⁷wuu sà jwo ná mu i, wuu u mu ɲáare, maa náanji maa yàfa ma sɪŋeebii na, ɲaha na ye pi à kapii pyi mu na.» Ka pi i jwo Yusufu á «Wuu na ɲye mu tuŋi Kileŋi bilii, náanji (maa yàfa*) maa ma sɪŋeebii kapiini yàfa pi na.» Yusufu à puru jwumpe lógo ke, ka u u mɛe sú.

¹⁸Ka u yyahawuubii si ŋkàr'a sà ɲɪŋkure sín u taan, maa jwo «Mu bilibii pi mp̄ii.» ¹⁹Ka u u pi pyi «Yii àha vyá me, mii u ɲye Kile la?» ²⁰Yii pi ke, yii la mpyi si kapii pyi mii na, ŋka Kile à li kɛɛŋ'a pyi kacenne, maa li kàntugo pyi nde ɲɪɲjaa, bà sũpyire ɲɪɲyahara si mpyi si shwɔ me. ²¹Lire e ke, yii àha raa fyáge me, mii sí yii ná yii pyiibii puni le na kaloge ɲwɔh'i.» Maa jwo ná pi e tɪpoom'i, mà pi zòmpii tɪŋe.

Yusufu kwùŋi

²²Lire kàntugo, Yusufu ná u cɪnmpyiibil'à kwɔro *Misira e. Yusufu shɪŋi tɛgen'à pyi yee ŋkuu ná ke. ²³U à u ɲyaŋi Efirayimu pyiibii ná u ɲampyire ɲya. Nye Manase ɲampyir'à si ke, ka Yusufu si pire pyi u pyii. Manase ɲampyire na mpyi Makiri pyii.

²⁴Canŋka Yusufu à jwo u sɪŋeebil'á «Li sì mɔ me, mii sí n-kwù, ŋka yii i dá li na na Kile sí yii le u kaloge ɲwɔh'i, si yii yige nde kɪni i. Kɪni ɲwɔmɛeni u à lwó wuu tulyeyi *Ibirayima ná Ishaka ná *Yakuba á ke, u sí n-kàre ná yii e wani.» ²⁵Lire kàntugo, Yusufu à u sɪŋeebii pyi «Yii kâa na ɲyii na, na Kile ká bú yii yige Misira e, yii ɲɪŋkàribii, yii sí n-kàre ná mii kaciiyi i.»

²⁶Nye Yusufu à pa ŋkwù mà u shɪŋi yaha yee ŋkuu ná ke ke, ka pi i u

[¶]50:11 Abeli Misirayimu, ɲwɔhɔ ku ɲye Misira shiimbii yameeni tasúge.

buwuŋi bégele ná latikol'e mà le keshu
funɣ'i mà tò Misira kìnì i.

Uruti

Elimileki ná u pyenge shiinbil'a kêenje Mwabi kini i

1 Tèni i *Izirayeli fànhe mpyi yukyaa-bil'a ke, katibwôhɔ mpyi kini i. Lire kurugo, nànjì wà ná u cwo ná u jyaabii shuunnin'a fworò Betilehemu i, kuru nye *Zhuda kini kànhe kà, sà tɛenle pyi Mwabi kini i. ²Nànjì mege na mpyi Elimileki, ceenji woge sí i mpyi Nahami, pyilibii wuyi sí i mpyi Makulɔn ná Kiliyɔn. Efirata tɔluge wuubii pìi pi, mà yîri Betilehemu kànhe e, Zhuda kini i. Lire tɛenni funŋke e Mwabi i, ³ka Elimileki si ŋkwû, maa Nahami ná u jyaabii yaha. ⁴Ka pire si Mwabi kini cyeebii pìi lèŋe, wà mege na mpyi Oripa, sanŋi woge sí nye Uruti. Yyee ke fiige pi a pyi, ⁵ka Makulɔn ná Kiliyɔn si ŋkwû mú. Ka Nahami si ŋkwôro nò ná pyii baa.

Uruti a taha Nahami jwôh'i na ŋkêege Betilehemu i.

⁶Ka Nahami si lógo na Kafoonji Kile na wá u kini shiinbii tège ná yalyire e. Lire e, ka u u wá na bégele si yîri Mwabi kini i, s'a wá u kini i ná u napworibii mú shuunni i. ⁷Ka u u yîri u tateenge e, u ná u napworibii mú shuunni i, mà kuni lwó a nûru na ŋkêege *Zhuda kini i. ⁸Ka Nahami si yi jwo pi a: «Yii nûru, yii a sì yii nɛɛbii yyére. Tegenkanni na yii a mii ná nɛŋkwûubii tège ke, Kile u yii tège amuni. ⁹Kile u yyepinŋke kan yii mú nɛŋkin nɛŋkin a, yii nàmbayi i.» Maa tàange fwûu kan pi a, ka pi mú shuunni si mɛɛ le na súu. ¹⁰Ka pi i u pyi: «Ōnhɔ, wuu sí raa ŋkêege ná mu i mu shiinbii yyére.»

¹¹Ka Nahami si yi jwo pi a: «Mii napworibii, yii nûru, yii a sì. Naha kurugo yii sí n-tɛen mii yyére ye? Mii yyeeŋil'a nɔ cyage ŋkem u i ke, mii saha sì n-jà pyii

si, mpiimu pi sí n-jà n-pyi yii nàmbaa mɛ. ¹²Yii na yaha naha, yii nûru yii a sì yii shiin pyenge, naha na ye mii a lyɛ a kwô, mii saha sì n-jà nàmbaga jyé mɛ. Mii mɛɛ n'a mpyi na sí nò ta nɛŋjaa, si pù-nampyire ta u a, ¹³yii sì n-jà pire sige fo pi aha lyɛ mɛ. Yii sì n-jà nàmbaabii sanmpii cyé mɛ. Kafoonji Kile a yyefuge yaha mii na, yii s'aha ntaha mii fye e, yii sí n-ta kuru yyefuge e, lire laage sí i nye mii na mɛ.» ¹⁴Ka pi mú shuunni si myahii le na súu sahaŋki, ka Oripa si tàange fwûu kan, maa kântugo wà pi nacwɔŋ'a, ka Uruti si pcyé, maa yyére u taan.

¹⁵Ka Nahami si yi jwo u a: «Mu nyii wà ma na yyahafoonji cwoŋi na, u a nûru na ŋkêege u shiinbii ná u yasunpyi'a. Ma mú u nûru u fiige mà sì ma shiinbii pyenge.» ¹⁶Ka Uruti si yi jwo:

«Ma hà na kárama si njîri ma taan, s'a ŋkêege na shiinbii yyére mɛ.

Cyage maha cyage e mu a kàre ke, mii mú sí n-kàre wani.

Cyage maha cyage e mu a tɛen ke, mii mú sí n-tɛen wani.

Mu shiinbii mú sí n-pyi mii shiinbii, mu Kilenji mú sí n-pyi mii Kilenji.

¹⁷Mu aha ŋkwû cyage ŋkem u i ke, kuru cyage e mii sí n-kwû.

Mii sí n-tɛen ná mu i, fo mà sà nɔ kwûŋi na.

Cyage e mu sí n-tò ke, wani mii mú sí n-tò.

Lire ká mpyi li nye a pyi mɛ, Kafoonji u kawaa pyi mii na!»

¹⁸Nahami a pa ntɛen ná l'e na Uruti na sí n-sii n-kàre ná u e ke, ka u u puru jwumpe yyéŋe. ¹⁹Ka pi mú shuunni si ŋkàre Betilehemu i. Pi a nɔ Betilehemu i ke, ka li i kànhe shiinbii puni kàkyaan-hala, ka cyeebii si jwo: «Ei! Nahami u nye amɛ la?» ²⁰Ka Nahami si jwo: «Yii àha nûru na yyere Nahami mɛ (Nahami jwôhe nye jùntangafoo), yii a na yire Mara (Mara jwôhe sí nye jùmpengefoo), naha na ye Kafoonji Siŋi Punifoo la

mii lùbyage pyi wéege lwòhò mii shìnjì funṅke e. ²¹Mii nìṅkarinjì cyeyi mpyi a jî, Kile s'a mii pyi mii a nùru ná cyen-gaayi i. Yii àha zii nùru na yyere Nahami mē. Kafoonji Siṅji Punifoo u jye kani jyafoo ná li cèvoò ke, uru u a pònṅji nò mii na.»

²²Lire pyinjanni na, Nahami a nùr'a pa, mà yîri Mwabi kini i, ná u nap-woronji Uruti i, u jye Mwabi kini shin ke. Pi tèepani Betilehemu i, lir'a bē ná sùmakwòṅgil'e.

Uruti a báare Bwazi kerege e

2 Jye Nahami poonji Elimileki pyenge shin maa mpyi u cévoò, ur'a pyi wani. U mege na mpyi Bwazi, maa mpyi yaara ná megefoo.

²Canṅka, Mwabi Uruti a yi jwo Nahami a: «Mii kèege sige e. Iḡemu ká bú sà mii jùṅaara ta ke, mii sí sà sùma fùgo urufoo fye e. Ka Nahami si jwo: «Ta sì, mii pworonji.» ³Ka Uruti si yîri, maa ṅkàr'a sà sùmanji kòoge fùru sùmakwòṅbii fye e. U jùntancyage k'a pa mpyi, u a sà bē ná Bwazi kerege e, Elimileki pyenge shinji wà.

⁴Canṅk'a ta ku nò cyage e ke, ka Bwazi si yîri Betilehemu i mà nò wani, maa pi shéere, maa jwo: «Kile u pyi ná yii e.» Ka pi i u jwò shwò: «Kile u jwò le ma a.» ⁵Ka Bwazi si sùmakwòṅbii jùṅufoonji yíbe na: «Jofoo wu u jye nde cibileni ye?» ⁶Ka u u jwò shwò mà jwo: «Mwabi kini cibileni l'a pa ná Nahami i mà yîri Mwabi i ke, lire li. ⁷U a kuni cya mii a, si ntaha sùmakwòṅbii fye e, s'a fùru pi kantugo. Mà lwò jyege na, u na jye u tooyi na, nume u a nè na tèen vùṅke e si ṅḁ.»

⁸Lire kantugo, ka Bwazi si yi jwo Uruti a na: «Nìṅgyiini tège, mii pworonji, mà hà nùru njîri naha ṅke kerege taan, s'a ṅkèege kabere s'a sùma fùru mē. Mà hà laaga tòn naha na mē, tèen mii sùmakwòṅcyeebii taan. ⁹Ma wíi sèl'e, cyage e

pi na ntùuli ke, maa ntaha pi fye e. Mii sí yi jwo nàṅjiipyir'a pi àha raa bàhare ná mu i mē. Byage ká ma ta, maa sà bya pi kucwòhil'e. ¹⁰Ka Uruti si nìṅkure sín, maa yyahe cyígile, maa jwo: «Mii na jye nàmpòṅṅ, ka jaha sí mu pyi mu a mii jaare ta ye?» ¹¹Ka Bwazi si u jwò shwò: «Nde mu a pyi ma nacwòṅ'a, mu poonji ṅkwùṅji kantugo ke, pi a li jwo mii a. Mà bàre lire na, mu a yîri ma tunji ná ma nuṅji taan ma tasege e, maa mpa ntèen kini laber'e ná sùpyishinjì w'e, ṅgemu u jye mu jye a pyi a u cè a lye mē. ¹²Nde mu a pyi ke, Kile u ma sàra lire na. Kafoonji, *Iziryeli Kilenji ṅge fukanyi jwòh'i mu a maye ṅwòhò ke, u ma kan sèe sèl'e.»

¹³Ka Uruti si jwo: «Kàfoonji Bwazi, mu a sùpygire pyi ná mii i. Mu a màban le mii i, maa lùtaanjwumbo jwo ná mii i, mà li ta, mii bá jye mu bilicwòṅji wà kwò mē.»

¹⁴Tèelyiin'a nò ke, ka Bwazi si Uruti yyere u pa lyí ná pire e, maa bwúurukwòṅga kan, u a níḡini cyenge e, u a lyí. Uruti a pa ntèen sùmakwòṅbii taan, ka Bwazi si u kan sùmakaaga na. Ka u u lyí a tìn fo mà u sanṅji yaha. ¹⁵Uruti a sà a fworò sahanṅki, ka Bwazi si yi jwo u sùmakwòṅbil'a: «Yii u yaha ba, u a yúu nìṅkwònyahani i jwupnyahama baa.»

¹⁶Yii a sùmanjcyahayii yà cyán, ur'a yire bílilì. Yii bà sàha yaaga jwo lire na mē. ¹⁷Ka Uruti si sùmanji fùg'a canṅke kwò Bwazi kerege e. Yàkòṅke, ka u u u nintanjì bwòn mà taha a sàhala jî. ¹⁸U a yîri sige e mà pa, maa mpa u sùmanji nivugutanji cyêe u nacwòṅji na. Maa u canṅa lyíge sanṅke wu mà kan u a.

Nahami a Kile metange yyere.

¹⁹Ka nacwòṅji si u yíbe na: «Taa mu a ṅge sùmanji puni fùg'a ta nìṅjaa ke? Taa mu a canṅke pyi ke? Kile u jwò le ṅgemu u a jùṅaara ta ma na ke, ur'a.» Ka u u nacwòṅji pyi na ur'a canṅke pyi

nàŋi ngemu kerege e ke, na u mege na nyɛ Bwazi. ²⁰ Ka Nahami si jwo: «Bwazi mú na nyɛ wuu byanhama shin, u na nyɛ wuu kɔɔge lyifoŋi wà, u sàha ŋkwɔ̄ u cyɛge láha wuu nyii wuubii ná nɛŋkwu-ubii na mɛ, Kile u jwɔ̄ le u a.» ²¹ Ka Uruti si yi jwo u a, na uru ŋge nàŋi bá a jwo, na uru u ntɛn u kerege e sùmakwɔ̄nbii kantugo, fo uru sùmaŋi ká *kwɔ̄n a kwɔ̄. ²² Ka Nahami si yi jwo Uruti nyii na sahanɔ̄, na lire nde a táan ur'e, jaha na ye u aha ŋkàre wabere u kerege e, u sí n-jà yɛfugo ta wani. ²³ Ka Uruti si ntɛn Bwazi kerege e ná u sùmakwɔ̄nbil'e, fo ka pi i sà sùmaŋi kùuyi puni kwɔ̄n mà kwɔ̄. Lire tɛni i, u mpyi na shùun nacwoŋi yyére.

Uruti a kàre Bwazi sùmaŋi fyiini na.

3 Canŋka, Nahami a jwo Uruti a: «Mii pworonɔ̄, mii sí mu le nàmbage e, bà mu si mpyi sà fèremɛ ná yɛpɛŋe ta mɛ. ² Ŋge nàŋi, Bwazi u mpyi a mu yaha mu u sùmaŋi fùru u báarapyiibii jwɔ̄h'i ke, mu a li cè wuu byanhamu shin u nyɛ u wi. Ŋke numpilage e, u sí n-sà u sùmaŋi pyàŋi wwù fyiini na. ³ Lire tɛni i, mu a yaa mu u wili, maa ntiri, maa ma vaaŋnyi nisinanyi lwɔ̄ a le, maraa si fyiini na. Ŋka ma hà u yaha u ma cè mà u ta u sàha ŋkwɔ̄ a lyi maa bya a kwɔ̄ mɛ. ⁴ Mu aha shà, mu sí n-sà wii u tasínage e, cyage e u na uye ŋɔ̄ni ke, maa wii u tooyi yyére, maa vaaŋntonɔ̄ yírigɛ, mu sí tasínage ta, maa sínni wani. Nde mu a yaa mu u mpyi ke, u sí lire jwo mu a.» ⁵ Ka Uruti si u jwɔ̄ shwɔ̄ na: «Mu aha ndemu jwo mii a ke, mii sí lire pyi.» ⁶ Maa ŋkàre sùmaŋi fyiini na. Bà u nacwoŋ'a yi jwo u a mɛ, ka u u sà ntòro amuni. ⁷ Bwazi a lyi maa bya, u múguro wuŋi, maa ŋkàr'a sà sínni sùmapyanyi ŋkwùunni taan. Tɛni i u a ŋɔ̄ ke, ka Uruti si mpeel'a file u na, maa tasínaga ta u tooyi yyére, vaaŋntonɔ̄ jwɔ̄h'i, maa uye sànhana. ⁸ Numpilag'a lyɛ ke, ka Bwazi si jɛ, fo na nɔ̄yɛnni. L'a

pâa u e sèl'e, u a yîr'a ceewe ta u a sínni u tooyi yyére. ⁹ Ka u u yîbe: «Jo u nyɛ mu ye?»: «Mii u nyɛ Uruti, mu bilicwoŋi. Mii na li jáare mu a, maa vànŋke cyɛge kà tò na na, maa na lwɔ̄ mà le ma màrampe e. Mu na nyɛ wuu pyenge kòolyibil'e.» ¹⁰ Ka Bwazi si yi jwo Uruti a: «Kile u jwɔ̄ le ma a. Mu a li cyêe sahanɔ̄ ma nacwoŋi pyenge shiinbii na, na mu na nyɛ ceewe nɔ̄ncɛŋɛ. Mu numɛ kacenn'a jwɔ̄ nɔ̄ncyiini na, jaha na ye mu nyɛ a nyii yige si nàmbaga lɛŋɛ nàŋjiw'a mɛ, fɔŋɔ̄foo bàre ntafoo na mɛ. ¹¹ Lire tɛni i, mii pworonɔ̄, ma hà nùru raa fyáge mɛ, mu aha yaaga maha yaaga cya, mii sí lire pyi mu a, jaha na ye ŋke kànhe shiinbii pun'a li cè na mu na nyɛ ceewe nɔ̄ncɛŋɛ. ¹² Kuru cyage e, sèe u nyɛ u wi, mii na nyɛ mu pyenge kòolyini wà, ŋka wà a nùr'a mu pyenge shiinbii byanhara mà tòro mii na. ¹³ Numpilage sanŋke pyi naha. Nyêge na, mu kyaa ká mpyi u na, u a bú mu lwɔ̄, li sí n-pyi kacenne. Ŋka u aha mpyi u nyɛ a li pyi mɛ, mii s'a na jwɔ̄mɛeni kan mu a, Kafoonɔ̄ Kile nyii wuŋi mege na, mii sí mu lwɔ̄. Síni fo nyɛŋkwɔ̄nge. ¹⁴ Ka Uruti si ntɛn Bwazi tooyi yyére fo nyɛŋkwɔ̄nge, maa yîri. Bwazi la mpyi wà sɔ̄ jɔ̄cè na ŋge ceerɔ̄'a yîri uru yyére fyiini na mɛ. ¹⁵ Ka u u jwo na Uruti u u vànŋke sànhà u u ku cù sèl'e. U a ku sànhà ke, maa ku cù. Ka Bwazi si sùmaŋi yanyɛyɛi baani le k'e, maa u tɛge, ka u u ku tugo maa nùr'a kàre pyenge. ¹⁶ Uruti a nùr'a pa u nacwoŋi yyére ke, ka uru si u yîbe: «Di y'a tòr'a jwo ye, mii napworonɔ̄?» Nde Bwazi a pyi u a ke, ka u u jwɔ̄ ye yiahe e mà jwo, ¹⁷ maa sùmaŋi cyêe mú, maa nùr'a jwo na li nyɛ a mpyi a táan Bwazi a uru cyengayi wuŋi si mpa Nahami yyére mɛ. ¹⁸ Ka Nahami si jwo: «Tɛn naha, mii napworonɔ̄ fo wuu aha nde tũgo mà nɔ̄ li tɛgeni na. Ná Bwazi nyɛ a nde kani cwɔ̄nɔ̄ mɛ, u si tanɔ̄ŋɔ̄ ta wuu nyii na mɛ.»

Bwazi a Uruti lèñe nàmbaga na

4 Ka Bwazi si ñkàre kàñhe bàanni i, maa sà ntèen, koolyiñi shèenre u a jwo ke, ka uru si mpaà ntùuli, ka Bwazi si u yyere: «Mucyiin pa naha, maa mpa ntèen» ka nàñi si mpa maa ntèen. ² Ka Bwazi si kàñhe yyecwugofeebii shiin ke yyere mà pa ntìñe ná piye e. Tèni i pir'a pa ntèen ke, ³ ka u u yi jwo koolyiñi nyii na: «Mu a li cè, Nahami, u a yîri Mwabi kini i mà pa, si mpaà lwófoo caa wuu cìmpworonji Elimeleki kerege na. ⁴ Mii a li ta maa yi jwo mu niñgyiigii taan, si yi cyêe mu na naha, mpîi pi naha naha ná wuu shiinbii yyecwugofeebii pi naha naha ke, pire nyii na. Mu u nyê koolyiñi, kampyi mu sí kerege lwó, maa ku lwó Nahami cye e. Kampyi mu sì ku lwó mē, maa yi jwo sí li cè, naha na yē wà nyē mu ná ñke kerege shwòhòl'e mē, mii u a taha mu na.» Ka u u jwo uru sí ku lwó. ⁵ Ka Bwazi si jwo: «Mu aha kerege lwó, mu a yaa u leñkwucwonji Uruti lwó mà pyi ma cwo bà kóoge si mpyi si ñkwôro kufoonji niñkwûñi pyenge e mē.» ⁶ Ka nàñi si jwo: «L'aha mpyi amuni, mii a fworò kóoge e, naha na yē, mii na fyáge mii kóoge kà ñkwò mpîni mē. Lire tēni i, Bwazi, mu yabilinji u ku lwó, sēñi na, mii sì n-jà ku lwó mē.» ⁷ Tèecyiini i, *Izirayeli shin n'a mpyi na sí li cyêe na nde kani cyiin na yal'a kwò, u mpyi maha u tanhanke wwû maha kan u shèrefoon'a. Lir'a pyi kalyee Izirayeli a ndemu l'a li cyêe na mbè a pyi nde kani na ke. ⁸ Kuru cyage e, koolyiñi, ka uru si yi jwo Bwazi a: «Mu yabilinji mu u ku lwó.» Maa u tanhanke wwû mà kan u a. ⁹ Bwazi, ka uru si yi jwo yyecwugofeebii nyii na, na sùpyire ti mpyi wani u shiinbii ke: «Mii a ku

lwó Nahami cye e, yii mú puni nyii na. Yaaga maha yaaga ku nyê Elimileki, Kilwón ná Makilwón wogo ke, ¹⁰ niñjaa mii a nge ceenji Mwabi shinji Uruti lwó mà pyi na cwo, Makilwón leñkwucwonji, bà kóogefoo mege ku mpyi si ñkwôro ku na mē.» ¹¹ Bàanni shiinbii puni, ka pire si jwo l'a pyi pire nyii na, maa jwo: «Kile u li pyi nge ceenji u nge u u ñkor'a jyè mu pyenge e ke, u pyi Araseli ná Leya fige, mpîi mú shuunni pi a Izirayeli bage sii ke. Ma nàfuunji u púgo, Efirata tùluge e, mu mege ku táan, Kile u ma yaha mà pyà mege le Betilehemu kàñhe e. ¹² Kile u pyii niñyahamii kan ma a, nde cibileni na. Ma pyenge sí n-pyi Perezi woge fige, nge Tamara a si *Zhuda a ke.» ¹³ Ka Bwazi si Uruti lèñe u cwo, maa wwò ná u e tasínage na. Ka Kafoonji Kile si mpa ná l'e, ka u u laa ta, maa mpa si pù-nambile. ¹⁴ Ka cyeebii si jwo Nahami a: «Kafoonji Kile a yaa u kēe. Niñjaa, u sàha nyē mu yaha koolyi baa mē. Kile u yaha u pyi metangafoo Izirayeli. ¹⁵ Mu nyii na yal'a fworò ma napworonji na, mà tòro pùnampyire baashuunni na. U na ñcáa mu na, ur'a si, pyà na ngemu u sí n-pa fànhe kabere kan mu a, si mu tēge ma canmpyaagii sanñkil'e ke.» ¹⁶ Ka Nahami si pyàñi lwó, maa u ta uye na, maa mpyi u byifoo. ¹⁷ Ka u cipeebii si múguronji pyi ná u e sèl'e, maa pyàñi mege le Obedi. Nyē Obedi u a pa mpyi Zhese tunji, ka uru si mpyi saanrefoonji *Dawuda tunji. ¹⁸ Saanrefoonji Dawuda tasiige ku ñke: Perezi u a pyi Ezirón tunji, ¹⁹ ka uru si Aramu si, ka Aramu si Aminadabi si, ²⁰ ka uru si Nakisón si, ka Nakisón si Salamó si, ²¹ ka uru si Bwazi si, ka Bwazi si Obedi si, ²² ka uru si Zhese si, ka Zhese si Dawuda si.

Macwo Jwumpe Nintanmpe Jwuŋkanni

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jye
sémenji funŋɔ jwumpe e ke*

Yesu cyelempyaŋi Macwo pi maha u pyi Levi ke, uru u à nge sémenji séme, múnalwɔɔre shwofoo u mpyi u wi. Ŋka mà jwo u pyi Yesu cyelempya ke, u à múnalwɔɔre shwoshwo báaraŋi yaha. Yesu karenkwooni kántugo nɔnyɔni na, Macwo à Yesu kapyiŋkii séme, si li cyêe sùpyaŋi shiŋi u pye Yesu ke, si li cyêe mú na Shwofooŋi kyaa Kile mpyi a jwo na u sí n-pa ke, uru u pye Yesu.

Yyee nɔnyahagii funŋ'i Yahutuubii mpyi na Kile Nɔncwɔnɔŋi pi Shwofooŋi mpaŋi sigili. Kile túnntunmpil'à jwo uru Shwofooŋi mpaŋi kyaa na. Macwo sémenj'à li cyêe na pyàŋi u à si Betilehemu kànhe e, ná u mege pye Yesu ke, uru u pye uru Shwofooŋi. Karigii cyi à li cyêe na Yesu u pye uru Shwofooŋi ke, Macwo sémenj'à cyire puni kyaa jwo. Jwumpe Kile túnntunmpil'à jwo fo tèemɔni i ke, Macwo à nùru puru pà kurugo maa li cyêe na nde Yesu mpyi na mpyi ke, Kile túnntunmpil'à jwo lire kyaa na mà jwo u pa ke.

Macwo mú à li cyêe na Yesu u pye Yahutuubii saanŋi ŋgemu u à Kile Saanre jwɔ cù nɔŋke na ke. Mpii pi à taha u fye e ke, pyiŋkanni na Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u pyi ke, u maha pire kálali lire na. Ti pye saanre sannte fiige me. Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u Kile kyaa táan uy'á u tòro wyérenji na, nde u la pye sùpyire sannte t'a mpyi ur'á ke, u raa lire pyi t'á (7.12) u u u zàmpeenbii kyaa táan uy'á mú (6.44).

Ŋye sùpyir'à Yesu bò, ŋka Kile à u nɛ. Lire kántugo Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi a

Jwumpe Nintanmpe yu nɔŋke supyishiŋi pun'á.

Mà jwo Yesu u si ke, Kile mpyi a jwo na u mege sí n-pyi: «Emanuweli». Kuru mege jwɔhe ku pye: «Kile na pye ná wuu e» (1.23). Yesu cye kurugo, Kile à pa sùpyire shwɔhɔl'e. Mpe jwumpe p'à tèg'a sémenji nɔŋɔ kuu na: «Mii na pye ná yii e canja maha canja fo si sà nɔ dɔpyenji tèekwooni na» (28.20).

Yesu Kirisita à fworo mpiimu i ke, pire meyi (Luka 3.23-38)

1 Ŋye Yesu Kirisita à fworo mpiimu i ke, pire meyi yi pye nje: Yesu à fworo saanŋi Dawuda e, Dawuda s'à fworo Ibirayima tùluge e.

² Ŋye Ibirayima à Ishaka si,

ka Ishaka si Yakuba si,

ka Yakuba si Zhuda ná u sɔneebii si,

³ Ka Zhuda si Perezi ná Zera si. (Pire nuŋi mege mpyi Tamari.)

Ka Perezi si Esirɔn si,

ka Esirɔn si Aramu si,

⁴ ka Aramu si Aminadabu si,

ka Aminadabu si Nashɔni si,

ka Nashɔni si Salamani si,

⁵ ka Salamani si Bwazi si. (Uru nuŋi mege mpyi Arahabu.)

Ka Bwazi si Obedi si. (Uru nuŋi mege mpyi Uruti.)

Ka Obedi si Zhese si,

⁶ ka Zhese si saanŋi Dawuda si.

Ka saanŋi Dawuda si Solomani si. (Uru nuŋi u mpyi Uri cwoŋi.)

⁷ Ka Solomani si Oroboyamu si,

ka Oroboyamu si Abiya si,

ka Abiya si Azafu si.

⁸ Ka Azafu si Zhozafati si,

ka Zhozafati si Zhoramu si,

ka Zhoramu si Oziyasi si.

⁹ Ka Oziyasi si Zhoyatamu si,

ka Zhoyatamu si Akazi si,

ka Akazi si Ezekiyasi si,

¹⁰ ka Ezekiyasi si Manase si,

ka Manase si Amōni si,
ka Amōni si Zhoziyasi si,

¹¹ ka Zhoziyasi si Zhekoniya ná u sìp̄eēbii
si. (Lire tēni i Babilōn shiīnbil'á
Izirayeli shiīnbii kul'a kàre piye
yyére.)

¹² Nyē pi à pi cye yaha Babilōn i, ka pi i
nūr'a pa ke,

ka Zhekoniya si Salatiyeli si,
ka Salatiyeli si Zorobabeli si,
ka Zorobabeli si Abiyudi si,

¹³ ka Abiyudi si Eliyakimu si,
ka Eliyakimu si Azori si,
ka Azori si Sadōki si,

¹⁴ ka Sadōki si Akimu si,
ka Akimu si Eliyudi si,
ka Eliyudi si Eliyazari si,

¹⁵ ka Eliyazari si Matan si,
ka Matan si Yakuba si,

¹⁶ ka Yakuba si Yusufu si.

Nyē Yusufu cwoŋi mege mpyi
Mariyama. Uru u à Yesu si, ŋgemu pi
maha yiri Kile Nj̄ncwōnrōŋi ke.

¹⁷ Mā lwó Ibirayima tēni na mà pa nō
saanŋi Dawuda wuuni na, tulyeye kē ná
sicyeer'à tòro. Mā lwó saanŋi Dawuda
tēni na fo mà sà nō tēni i Babilōn shi-
inbil'á Izirayeli shiīnbii kul'a kàre piye
yyére ke, ka tulyeye kē ná sicyeere
si ntòro mú. Mā lwó Izirayeli shiīnbii
tēcūni na Babilōn shiīnbil'á, mà sà nō
Kile Nj̄ncwōnrōŋi tēsini na, ka tulyeye
kē ná sicyeere si ntòro mú.

Yesu zigi kani

(Luka 2.1-7)

¹⁸ Nyē Yesu Kirisita siŋkanni l'à pyi
nde: Mariyama u nyē u nuŋi ke, uru na
mpyi Yusufu tàcwo. Ŋka mà jwo Yusufu
u u lēŋe ke, u yacere wu u mpyi Kile
Munaani sífente cye kurugo. ¹⁹ U tànōŋi
Yusufu mpyi a tii, u la nyē a mpyi si

Mariyama mege kēge me. U la mpyi si
u nāmbage fyīinne ŋwōhōre e.

²⁰ Mā u yaha ná tire sōŋpore e, ka
Kafoŋi Kile mēlekeŋi wà si uye cyēe u
na ŋwōge k'e, maa jwo: «Dawuda tūluge
shinŋi Yusufu, ma hà raa fyáge si ma
tàcwoŋi Mariyama lēŋe me, jaha na ye
yaceni li nyē u á ke, Kile Munaani sífente
cye kurugo u à li ta. ²¹ U sí n-pa si pū-
nambile, maa li mege le Yesu^{§§}, jaha
na ye uru u sí n-pa u shiīnbii kapegigii
yàfa pi na, si pi shwō.» ²² Ncyii karigii
pun'à pyi bà li si mpyi Kafoŋi Kile à u
tūntunŋi tun ná jwumpe mpemu i ke,
puru si fūŋŋ me. U mpyi a jwo: ²³ «Yii
lógo, pūcepyinōcembraala sí n-pa laa lwó
si pūnambile si, uru pyàŋi mege sí n-le
Emanuweli*» kuru mege ŋwōhe ku nyē:
«Kile nyē ná wuu e.»

²⁴ Nyē Yusufu à pa jè ke, maa li pyi bà
Kafoŋi Kile mēlekeŋi mpyi a yi jwo me,
maa Mariyama lēŋe mà pyi u cwo. ²⁵ Ŋka
u nyē a sínni ná Mariyama i me, fo mà sà
nō u tēetigeni na. U à tige pūnambile, ka
Yusufu si li mege le Yesu.

Ncēfeebii pìl'à sà fworō

Yesu na, maa u pēe

2 Nyē Yesu à si Zhude kùluni i,
Betilehemu kàhe e. L'à pyi Saanŋi
Erōdi tēni i. Ka ncēfeebii pii si yiri
canŋafyinmpe e mà pa Zheruzalemu
kàhe e, ² maa yibe: «Yahutuubii saanŋi
u à si nume ke, taa u nyē ke? Wuu à u
woni nya mà wuu yaha canŋafyinmpe e.
Lire e wuu à pa mpa u pēe.» ³ Saanŋi
Erōdi à puru jwumpe lógo ke, ka lire
kani si u ná Zheruzalemu shiīnbii puni
funŋō wwōŋō sèl'e. ⁴ Ka u u Kile sàra-
gawwuubii jūŋufeebii ná Kile Saliyaŋi
cyelentiibii puni bínni maa pi yibe na
Kile Nj̄ncwōnrōŋi kyaa l'à jwo ke, taa ur'à
yaa u si ke? ⁵ Ka pire si u pyi: «U à yaa

§§1:21 Yesu mege ŋwōhe ku nyē: «Kafoŋi Kile u nyē Shwofoŋi.»

*1:23 Ezayi 7.14

u si Betilehemu kànhe e, Zhude kùluni i. Yire Kile túnntunɲà sème na

⁶ «Betilehemu u nɲe Zhude kùluni kànhe kà ke,

kuru bà ku nɲe Zhude kùluni kànyi puni nimbileni mà de!

Naha kurugo ye ɲùɲufoonɲi wà sí n-pa fwoɔ k'e,

ngemu u sí n-pyi mii sùpyire, Izirayeli shiinbii ɲùɲo na ke[†].»

⁷ Nɲe ka Erɔdi si ɲcèfeebii ɲwɔh'a yɲere, maa pi yíbe na tènì ndire e won'à fwoɔ ye.

⁸ Nɲe lire kàntugo ka u u pi yaha a kàre Betilehemu kànhe e, pi sà yíbe pyàɲi kyaa na sèl'e, pi aha u nɲa, pi i mpa yi jwo ur'á, uru sí n-sà u pèe mú.

⁹ U à puru jwo ke, ka ɲcèfeebii si ɲkàre. Pi mpyi a fyànha a woni ndemu nɲa canɲafyinmpe e ke, lire ninuun'à fwoɔ pi yyaha na, maa pi yyaha cù.

Cyage e pyàɲi mpyi ke, l'à nɔ wani ke, maa yyére kuru cyage nɲnyi na. ¹⁰ ɲcèfeebil'à li nɲa l'à yyére ke, ka pi funɲyi si sàa táan.

¹¹ Ka pi i jyè bage e, mà pyàɲi ná u nɲi Mariyama nɲa, maa nɲkure sín maa pyàɲi pèe. Lire kàntugo maa pi yaayi ɲwɔ múgo, maa seen[‡] ná wusuna[†] ná miri[§] kan pyàɲ'á.

¹² Lire kàntugo ka Kile si yi jwo pi á ɲɔɔge k'e, na pi àha núru ɲkàre Erɔdi yyére mɛ. Nɲe ka pi i kuni labere lwɔ a kàre pi kini i.

Yesu sifeebil'à fê a kàre ná u e Misira kini i

¹³ Nɲe ɲcèfeebii karenkwooni kàntugo, Kafoonɲi Kile mèlɛkɛɲi wà à uye cyée Yusufu na ɲɔɔge k'e, maa u pyi: «Yiri, maa pyàɲi ná u nɲi lwɔ, maa fi maa sì Misira kini i, maa ntèen wani

fo mii aha mu pyi ma núru ma a ma tènì ndemu i ke, naha na ye Erɔdi na pyàɲi caa raa bùu.» ¹⁴ Nɲe ka Yusufu si yíri numpilage e, maa pyàɲi ná u nɲi lwɔ mà kàre Misira kini i. ¹⁵ U à kwôro wani fo saanɲi Erɔdi à pa ɲkwû. Lire py-ɲkanni na, nde Kafoonɲi Kile mpyi a jwo u túnntunɲi cye kurugo ke, lir'à fùnɲɔ. U mpyi a jwo: «Mii à na Jyanɲi yyer'a yige Misira kini i^{**}.»

¹⁶ Nɲe saanɲi Erɔdi à pa li kàanmucya mà li nɲa na ɲcèfeebil'à uru ɲwɔhɔ yaha ke, ka u lùuni si yíri sèe sèl'e. Maa jwo na pùnampyire ti nɲe Betilehemu kànhe ná ku kwùumpe kànyi na, ná pi sàha ntòro yyee shuunni na mɛ, na pi pire puni bò, naha na ye mà tàanna ná ɲcèfeebii jwumpe e, uru pyàɲi mpyi a yaa u ta cyire yyeeɲi shuunniɲi ɲwɔhɔntaan pùnampyire e. ¹⁷ Nde Kile túnntunɲi Zheremi mpyi a jwo ke, lir'à fùnɲɔ, u mpyi a jwo:

¹⁸ «Mejwul'à fwoɔ Arama kànhe e, myahigil'à sú maa yameeni sú sèl'e. Araseli u nɲe na u pyilibii yameeni súu, u la nɲe wà sì uru fɔɲɲɔ mɛ, naha na ye u pyilibil'à wíl'a fô^{††}.»

¹⁹ Nɲe saanɲi Erɔdi à pa ɲkwû ke, ka Kafoonɲi Kile mèlɛkɛɲi wà si uye cyée Yusufu na ɲɔɔge k'e, mà u yaha Misira kini i. ²⁰ U à jwo Yusufu á: «Yiri ma a pyàɲi ná u nɲi lwɔ ma a núru ma a sì Izirayeli kini i, naha na ye mpíi pi mpyi na pyàɲi caa raa bùu ke, pire saha nɲe mɛ.» ²¹ Nɲe ka Yusufu si yíri maa pyàɲi ná u nɲi lwɔ a núr'a kàre Izirayeli kini i.

²² ɲka Yusufu à pa lógo na Arikilasi à tèn ɲùɲufente na Zhude kùluni i u tunɲi

[†]2:6 Mishe 5.1

[‡]2:11 Seenɲi: uru na nɲe yaaga ɲkemu pi mpyi maha ɲkan saanɲ'á ke.

[†]2:11 Wusunani: uru na nɲe yaaga ɲkemu pi mpyi maha ɲkan Kile á ke.

[§]2:11 Miri: Uru na nɲe yaaga ɲkemu pi mpyi maha ntèg'a bunɲi bégele si u tò ke.

^{**}2:15 Oze 11.1

^{††}2:18 Zheremi 31.15

Erɔdi kwùŋkwooni kàntugo ke, ka lire si u pyi u u fyáge takarege e wani. Nye ka Kile si núr'a jwo ná u e ɲɔge k'e. Ka u u yíri wani mà kàre Galile kùluni i, ²³maa sà ntèen kànhe kà na, kuru mege nye Nazareti. Lire pyiŋkanni na, Kile tùnntunmpii jwump'à fùŋɔ. Pi mpyi a jwo: «U sí raa yiri Nazareti shinji.»

Yuhana Batizeli pyiŋi na kuni bégeli Yesu yyaha na

(Marika 1.1-8; Luka 3.1-20;
Yuhana 1.19-28)

3 Nye yee nipyahagil'à tòro ke, ka Yuhana Batizeli pyiŋi si uye cyêe Zhude kùluni síwage e maa Kile jwumpe yu. ²U mpyi maha ŋko: «Kile Saanre tèn'à byanhara, yii yii toronkanni kèenɲe.» ³Yuhana kyaa Kile tùnntunŋi Ezayi mpyi a jwo, tèn i u à jwo na:

«Sùpya mejwuu na fwore síwage e fànha na

“Yii kuni yaa Kafoonji mɛe na, yii kumpyere nintiire yaa u á^{††}.”»

⁴Nye Yuhana vaaŋntinŋke mpyi a yaa ná ɲwɔhɔŋi shire e, u mpyi a uye pwo ná seepwɔge e. U ɲyɲi mpyi kampeenpyi ná tuwyiyi seere. ⁵Zheruzalemu kànhe shiinbii ná Zhude kùluni kànyi sanpyi shiinbii puni ná Zhuruden baŋi taan shiinbii puni mpyi maha fwore na si u yyére. ⁶Maa ntèn li taan na pire kapyi-ŋkii nye a tíi mɛ, Yuhana sí i pi batizeli Zhuruden baŋi lwɔhe e.

⁷Farizheenbii ná Sadusiibii nipyahara mpyi na ma si mpa piye batize u yyére. Yuhana à pire ɲya pi i ma ke, maa jwo: «Yii màcwɔn fiige sùpyiibii, jofoo u à yii pyi na batizeliŋi kanni sí n-jà yii shwɔ Kile lùyirini nimpani na ye? ⁸Yii a kati-

igii pyi, lire sí li cyêe na yii zòompil'à kèenɲe. ⁹Yii àha ŋkwò raa sônŋi na li tegeni li nye yii tulyage ku nye Ibirayima mà de! Naha na ye mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà ɲje kafaayi kèenɲe n-pyi Ibirayima jampyire^{¶¶}.

¹⁰Yii li cè na kaciig'à cé'l'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku nye ku nye na yasere ɲipcenne seni mɛ, kuru sí n-kwòŋ n-wà nage e. ¹¹Mii wi ke, mii na yii batizeli lwɔhe e si li cyêe na yii toronkann'à kèenɲe, ŋka wà sí n-pa mii kàntugo, uru tayyéreg'à fànha tò mii woge na. Ali mà u tanhapyi mɛere sàŋha, mii ɲùŋk'à cyére lire mpyiŋi i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e. ¹²U ntanhe nye u cye e, u u u sùmaŋi nimbwɔŋŋi fwu. U sí u sùmapyaŋi le bwùunni i, si sùmwɔhɔŋke súugo nafugombaage e.»

Yuhana à Kile Jyaŋi Yesu batize

(Marika 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³Nye ka Yesu si yíri Galile kùluni i, mà kàre Yuhana yyére Zhuruden baŋi ɲwɔge na, si sà uye kan u batize. ¹⁴Ŋka Yuhana la mpyi si ɲcyé maa u pyi: «Mu u à yaa mu u mii batize, ka mu u núr'a pa mii á la?» ¹⁵Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à yi jwo mɛ, ɲɛe wuu u yi pyi amuni numɛ, ɲaha na ye lire cye kurugo wuu sí Kile jwumpe kuni ɲaara si nɔ li tegeni na.» Nye ka Yuhana si ɲɛe maa u batize. ¹⁶Yesu à batize a kwò ke, maa ntíl'a fworo lwɔhe e. Lire tèneuuni i, ka ɲiŋy-ŋi si múgo. Ka u u Kile Munaani ɲya li i ntíri mpánmpɔɔgo fiige, mà pa ntèen u na, ¹⁷ka mejwuu si fworo ɲiŋy-ŋi i na: «Ŋge u nye mii Jyaŋi, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiŋkil'à táan mii á mú.»

^{††}3:3 Ezayi 40.3

^{¶¶}3:9 Yahutuubii mpyi na sônŋi na Kile sí pire shwɔ, mà lire ɲùŋke pyi pir'à fworo Ibirayima e. Yuhana 8.33, 37, 39: yii yire cyeyi kála.

**Sitaanniŋi na jcaa si
Yesu sòn u kapii pyi**

(Marika 1.12-13; Luka 4.1-13)

4 Lire kàntugo ka Kile Munaani si Yesu yyaha cû mà kàre síwage e, bà Sitaanniŋi si mpyi si u sòn ngíi kampyi u sí jɛɛ kapii pyi mɛ. ²Ka u u súnŋi le a ta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni, ka katege si nta a u ta. ³Sitaanniŋi u maha zònŋi pyi ke, ka uru si file u na maa jwo: «Ná Kile Jyaŋi sí u nyɛ mu, yi jwo nje kafaay'á na yi kɛɛŋ'a pyi bwúuru.» ⁴Ka Yesu si u pyi: «Y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semeŋi i na “Yalyire kanni bà ti nyɛ na sùpyaŋi jwɔ caa mɛ, ŋka jwumpe puni pu nyɛ na fwore Kile jwɔge e ke^{§§}.”»

⁵Nyɛ lire kàntugo ka Sitaanniŋi si ŋkàre ná Yesu i Kile kànhe nɛncwɔn-rɔge Zheruzalemu i, maa sà dùgo ná u e Kilepaarebage jùncyage e, ⁶maa jwo: «Ná Kile Jyaŋi sí u nyɛ mu, kwòn a cwo jɛŋke na, paha na yɛ y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semeŋi i na

“Kile sí u mèlekeebii pyi pi mu cwɔhɔ ná pi cyeyi i, bà li si mpyi kafaaga kà ŋkwò mu tɔge kà banni mɛ^{*}.”»

⁷Ka Yesu si u pyi: «Y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semeŋi i mú na “Ma hà raa ma Kafoonji Kile jwɔ cwòre mɛ[†].”»

⁸Lire kàntugo ka Sitaanniŋi si ŋkàre ná Yesu i paŋke kà nintɔnntɔŋgo jwɛi, maa diɲyɛŋi kɪrigii puni nàfuŋji cyêe u na, ⁹maa jwo: «Mu aha jɛn'a niŋkure sín mii á maa mii pêe, mii sí jcyii kɪrigii jùŋufente puni kan mu á.» ¹⁰Nyɛ ka Yesu si jwo «Sitaanna wà we, yîri na

taan! Y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semeŋi i na “Ta ma niŋkure sínni ma Kafoonji Kile á, ma a uru kanni pêre[‡].”»

¹¹Nyɛ lir'à pyi ke, ka Sitaanniŋi si láha Yesu na, ka Kile mèlekeebii pìi si file u na, yaayi kyaa li mpyi u na ke, maa yire kan u á.

Bèenme nimbwom'à fworo

¹²Nyɛ Yesu à pa lógo na pi à Yuhana Batizeliɲyɛŋi cû a le kàsuni i ke, ka u u núr'a kàre Galile kùluni i. ¹³Ŋka u nyɛ a sà ntɛn Nazareti kànhe e mɛ, maa ŋkàr'a sà ntɛn Kapɛrenamu kànhe e. Kuru kànhe na nyɛ baŋi jwɔge na, Zabulɔn ná Nefitali taare e. ¹⁴Nyɛ lire pyiŋkanni na, ka Kile tùnntunŋi Ezayi jwumpe si fúnŋɔ. U mpyi a jwo:

¹⁵«Zabulɔn tùluge taare ná Nefitali tùluge taare, ti nyɛ Galile kùluni i, baŋi jwɔge na, Zhuruden baŋi canɲacwumpe e ke, Yahutuubii ná supyishiŋi sanŋi shiinbii, pi à tɛn t'e ke,

¹⁶pire mpyi numpini i, bèenme nimbwom'à fworo pi á, pi mpyi a tɛn kùluni i, kwùŋi numpini i,

bèenme nimbwom'à fworo pi á[¶].»

¹⁷Mà lwó lire tɛni na, ka Yesu si li jwɔ cû na Kile jwumpe yu, maa yi yu sùpyir'á na: «Kile Saanre tɛn'à byanhara, yii yii toronŋkanni kɛɛŋɛ.»

**Yesu à fyacumii sicyɛere
yyer'a pyi u cyelempyii**

(Marika 1.16-20; Luka 5.1-11)

¹⁸Canŋka mà Yesu yaha u u jaare Galile baŋi jwɔge na, u à sɪɲɛ shuunni jya, Simɔ pi maha mpyi Pyeri ke, ná

§§4:4 Duterɛnɔmu 8.3

*4:6 Zaburu 91.11, 12

†4:7 Duterɛnɔmu 6.16

‡4:10 Duterɛnɔmu 6.13

¶4:16 Ezayi 8.23—9.1

Andire. Pi mpyi na cwòò wàa banji i. Fyá-cyaa pi mpyi pi pi. ¹⁹Ka Yesu si pi pyi: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa me, mii sí yii taanna, yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.» ²⁰Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

²¹Nye pi à ta naha vili yyaha na sahanji ke, ka Yesu si núr'a sìnjee shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebedi mpyi a téen bakwòoge funjke e, na pi cwòobii takegeyi yaa. Ka Yesu si pi yyere, ²²ka pi i ntíl'a kántugo wà bakwòoge ná pi tunji na, maa ntaha u fye e.

(Luka 6.17-19)

²³Yesu à Galile kùluni puni jaara, u mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kálambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á mà yyaha tfi ná Kile Saanre e. U mpyi maha yampii puni ná cwòhómáfeebii puni cùunji pi shwòhòl'e. ²⁴Lire e u mege mpyi a fworò Siri kìnì puni i. Pi mpyi maha sì ná yampii shiñi puni i u yyère: cifwure feebii ná jínacyaanbii ná kíkírisanñi feebii ná supy-imuruyi. Yesu mpyi maha pire puni cùunji. ²⁵Supyikuruñò nimbwòhò mpyi maha ntaha u fye e, tire sùpyire na mpyi Galile shiin ná Dekapoli kùluni shiin ná Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni sanni shiin ná Zhuruden banji kàmpañjke sanñjke shiin.

Jofoo wuu l'à njwò ye?

(Luka 6.20-23)

5 Nye Yesu à kuru supyikuruñjke nya ke, maa dùg'a téen ñanñjke kà na. Ka u cyelempyiibii si file u na. ²Ka u u jwumpe lwó maa sùpyire kálali na:

³«Mpii pi à pi fànhanyerere cè Kile kàmpañjke na ke, pire wuun'à njwò, naha na ye Kile Saanre nye pire woro.

⁴Mpii pi nye na myahii súu ke, pire wuun'à njwò, naha na ye Kile sí n-pa pi fionñj.

⁵Mpii pi nye nùmpinje fee ke, pire wuun'à njwò,

naha na ye ñnjke njwómèeni Kile à lwó ke, kuru sí n-kan pi á kògò.

⁶Ntiñi lage nye mpiimu na bà ñjyñi ná lwòhe lage maha mpyi wà na me, pire wuun'à njwò,

naha na ye pi sí n-pa n-tìn.

⁷Mpii pi nye na ñjñaara taa sùpyire sannte na ke, pire wuun'à njwò,

naha na ye Kile sí n-pa ñjñaara ta pi na.

⁸Mpii pi nye ná zòvynre e ke, pire wuun'à njwò,

naha na ye pi sí n-pa Kile nya.

⁹Mpii pi nye na sìsure leni sùpyire shwòhòl'e ke, pire wuun'à njwò,

naha na ye Kile sí n-pa raa pi yiri uru pyiibii.

¹⁰Mpii sùpyire nye na ñkyérege pi Kile njwómèecuni kurugo ke, pire wuun'à njwò,

naha na ye Kile Saanre nye pire woro.

¹¹Sùpyire na yii mpiimu cyere, marii yii kyérege,

marii kafinare ná jwumpimpe shiñi puni yu yii na,

mii mege kurugo ke,

yii wuun'à njwò.

¹²Lire ká mpyi, yii a yógore, yii i mpyi funntange e,

naha na ye Kile à sàra nimbwo bégel'a yaha yii mée na ñjyñi na.

Kile tùnntunmpii pi à tòro yii yyaha na ke,

amuni pi à pire kyérege.

**Yesu wuubii nye suumò
ná bènme fiige**

(Marika 9.50; Luka 14.34-35)

¹³Yii pi nye ñjnyenji suumpe. Nye suumpe tìpoompe ká fworò p'e, naha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanji ye? Pu saha sì n-jà yafyin njwò me, pu sí n-wà cyiñji na, sùpyire s'a pu tánhani.

¹⁴Yii pi nye ñjnyenji bènmpè. Kànhe k'à téen ñanña ñunji ke, kuru sì n-jà njwòhò

mε. ¹⁵Wà nyε na fùkina mîni si u le jcyígile cere jwòh'i mε. Ìjka u maha dùrugo yaage kà jwù'ì, bà u bēenmpε si mpyi s'a nōni bage shiinbii puni na mε. ¹⁶Lire pyiŋkanni na, yii bēenmp'à yaa p'a jî sùpyire puni nyii na, pi raa yii kacenŋkii jaa, s'a yii Tunji nìnyi wunji pεre.

Yesu à jwo Musa Saliyaŋi kyaa na

¹⁷Yii àha raa sōnŋi na mii à pa mpa Kile túnntunŋiMusaSaliyaŋi ná Kile túnntunmpii sanmpii jwumpe fyinŋne mε. Mii nyε a pa mpa pu fyinŋne mε, ŋka mii à pa mpa pu fūŋŋ. ¹⁸Sēenji na mii sí yi jwo yii á, fo mà sà nìpyiŋi ná jìŋke kwò, Saliyaŋi sémēŋi gyanrampe pà, lire nyε mε u sémēbilini là sà n-si n-pīnni mε, fo mà sà nō karigii puni tēgeni na. ¹⁹Lire e ke shin maha shin ká ŋge Saliyaŋi tabilere niŋkin kēεge, maa sùpyire sannte leni lire kumpiini i ke, urufoo u sí n-pyi Kile Saanre shiinbii puni nimbileni. Ìjka shinŋi u nyε na uru Saliyaŋi kurigii naare marii sùpyire sannte taanni u na ke, urufoo sí n-pyi shinbwo Kile Saanre e. ²⁰Mii sí yi jwo yii á, yii aha mpyi yii nyε na Kile Saliyaŋi kurigii naare mà tōro Kile Saliyaŋi cye-lentiibii ná Farizhēenbii na mε, yii sà n-jà n-jyè Kile Saanre e mε.

Yesu à pi sōnŋò lùyirini kyaa na

²¹Yii à yi lógo na y'à jwo yii tulyey'á na “Ma hà sùpya bò mε. Shin maha shin u à sùpya bò ke, urufoo sí n-yíbe lire na[§].” ²²Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u lùu yīrige u shinpεe taan ke, urufoo sí n-yíbe lire na. Ìjgemu ká u shinpεe pyi “Sìjcoŋo!” ke, yukyaala kurunke sí urufoo yíbe. Ìjgemu ká u

shinpεenji pyi “Sicyerefoo!” ke, urufol'à yaa u wà nafugombaage e.

²³Lire e ke mu aha a si sárage wwù Kile á, ka li i ntíge mu funŋ'ì na mu shinpεenji wà à mu la wwù, ²⁴tíl'a sárage yaayi yaha sárayi tawwuge taan ma a núr'a sà jwo a bē ná urufol'e, ma a nta a pa ma sárage wwù.

²⁵Wà ha mu yye fànhe e, ka yii i wá na ŋkēεge wani, mu à yaa mu u jwumabeŋe cya fwofwo ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanji cye e, uru si ma le u báarapyiŋi cye e, pi i ma le kà-sunji i mε. ²⁶Sēenji na mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu nyε a lire pyi mε, mu sà n-si n-fworo wani ná mu nyε a urufoo fwooni tò feeŋe mà yε!

Yesu à jwo jacwōre ná cýahani kyaa na

²⁷Yii à yi lógo na y'à jwo “Ma hà zínni ná wabere cwo e mε^{**}.” ²⁸Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à ceewe wíi fo ká tasinnage wuuni si sà ntíge urufoo funŋ'ì ke, urufol'à jacwōro pyi a kwò ná u e u zòmbilini na. ²⁹Mu kàniŋe nyibilini ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwùl'a wà tatōnge e. Naha na yε mu u mpōŋ ma cyeere cyage kà niŋkin i, lire sí n-pwōro mu á pi mu cyeere puni wà nafugombaage e. ³⁰Mu kàniŋe cyage ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòŋ a wà tatōnge e. Naha na yε mu u mpōŋ ma cyeere cyage kà niŋkin i, lire sí n-pwōro, mu cyeere puni ti ŋkwò a sà jyè nafugombaage e.

³¹Y'à jwo mú na “Ìjgemu ká u cwoŋi nàmbage kwò ke, urufol'à yaa u cýaha sème kan u á^{††}.” ³²Ìjka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwoŋi nàmbage kwò, mà li ta jacwōro nūŋŋ taan bà u à ku kwò mε, li maha mpyi mu à jwo urufol'à

§5:21 Èkizodi 20.13

**5:27 Èkizodi 20.14

††5:31 Duterēnōmu 24.1

kuni kan u á, u a jacwɔɔre pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lɛɛɛ ke, urufoo mú à jacwɔɔre pyi.

Yesu à pi sɔ́nɔ́ kàage kyaa na

³³Yii mú à yi lógo na y'à jwo yii tulyey'á na “Ma hà raa ɲkâre tawage e me, ɲka mu aha ɲwɔfaaga fáa Kafoonji Kile á, mu à yaa mu u ku wwú.” ³⁴ɲka mii sí yi jwo yii á, yii nye a yaa yii a ɲkâre punɔ punɔ me. Yii àha raa ɲkâre ɲɲɲɲɲɲ na me, ɲaha na ye uru u ɲye Kile fàhe tateenge. ³⁵Yii àha raa ɲkâre ɲɲɲɲɲɲ na mú me, ɲaha na ye kuru ku ɲye u tooyi tatahage. Yii àha ɲkwɔ ɲkâa Zheruzalemu kàhe na me, ɲaha na ye kuru ku ɲye “Saanbwɔhe kàhe.” ³⁶Yii àha raa ɲkâre yii ɲɲɲɲɲɲ na me, ɲaha na ye yii wà sì n-jà u ɲɲɲɲɲɲɲɲ kà ɲɲɲɲɲ kɛɛɛɛ mpyi ɲivyinge, lire ɲye me ɲɲɲɲɲɲ me. ³⁷Kani ndemu ká mpyi “Ɔɔn” kyaa ke, yii jwo “Ɔɔn” ndemu sí ká mpyi “Ɔɔnhɔ” wuu ke, yii jwo “Ɔɔnhɔ” kàaga baa. Mpemu ká ntaha puru na ke, pur'à fwoɔ Sitaannɲi i.

Yesu à jwo na wuu àha raa ɲkoonɲwuure pyi me

(Luka 6.29-30)

³⁸Yii à yi lógo na y'à jwo “Wà ha wà nyii jya, urufoo wuuni mú à yaa li jya, wà ha wà ɲkyàan wwú, urufoo wuuni mú à yaa li wwú^{††}.” ³⁹ɲka mii sí yi jwo yii á, wà ha kawaa pyi yii na, yii àha li ɲkoonɲ wwú u na me. Wà ha kantawaa bwɔn mu mumpenge k'e, ku sanɲke kɛɛɛɛ urufol'á^{¶¶}. ⁴⁰Wà

la ká mpyi si mu yyere fàhe yyére si mu vaaɲntinmbileni shwɔ mu na, ma vaaɲntinmbwɔhe kan u á mú^{§§}. ⁴¹Wà ha tuguro kárama a tège mu ɲun'ɲi mà sà yaha culumetiri ɲɲɲɲ na*, ti tugo mà sà yaha culumetirii shuunni na, ná urufol'e. ⁴²Wà ha mu ɲáare, urufoo kan. Wà ha mu cyeyaaga ɲáare si là pyi ná k'e si núru mpa ku kan mu á, ma hà ɲcyé me.

Yesu à jwo na wuu wuu zàmpeɛnbii kyaa táan wuy'á

(Luka 6.27-28, 32-36)

⁴³Yii à yi lógo na y'à jwo “Mu kyal'à táan ɲgemu á ke, na ma uru kyaa táan may'á, mu kyal'à pen ɲgemu á ke, maa uru kyaa pen may'á.” ⁴⁴ɲka mii sí yi jwo yii á, yii yii zàmpeɛnbii kyaa táan yiy'á, yii raa Kile ɲáare yii kyérefeɛbil'á. ⁴⁵Lire e yii sí n-pyi yii Tunɲi ɲɲɲɲɲɲ pyii. ɲaha na ye uru u maha canɲanyiiini pyi li i fwore shinpiibii ná shincenmpil'á, maa zàhe kaan shintiibii ná shintiim-baabil'á. ⁴⁶Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, sàranɲi ɲgire yii sí n-ta lire e Kile yyére ye? Mú-nalwɔɔre shwofeɛbii mú ɲye na lire pyi mà? ⁴⁷Yii aha a yii cɲɲmpyiibii kanni shéere, lire ɲye kakyanhala kyaa la? Kile-cembaabii mú ɲye na lire pyi mà? ⁴⁸Lire e ke yii pyi tɲgire cyaga baa, yii Tunɲi ɲɲɲɲɲɲ fiige.

Yesu à jwo fɔ́nɔ́feebii teganɲkanni kyaa na

6 Yii a yiye kàanmucaa, yii àha raa kacɛɲkii pyi sùpyire ɲɲɲɲɲɲ na

^{††}5:38 Ekizodi 21.24; Levitiki 24.20; Duterɛnɔmu 19.21

^{¶¶}5:39 Yahutuubil'á, mà kantawaa bwɔn sùpya e, lire mpyi mu à jwo mu à urufoo cyahala sèe sè'e.

^{§§}5:40 Yahutuubii yyére, vaaɲntinɲke pi mpyi maha le a taha ɲwɔhɔ woge na ke, kuru pi mpyi maha ntɛg'a piye tò numpilage e. Lire kurugo canɲke kanni i pi mpyi maha jà a kuru ɲɲɲɲ vaaɲntinɲke kan wà á, ɲka numpilage e bà me (Ekizodi 22.26; Duterɛnɔmu 24.13).

*5:41 Kuni mpyi a kan Ɔɔmɔ sòrolashiibil'á pi pi yaayi tugure tège sùpya ɲun'ɲi pi i u pyi u culumetiri ɲɲɲɲ ná taaga ɲaara ná t'e.

mɛ. Lire baare e yii sɪ sàra ta yii Tunji nɪnyi wuŋ'á mɛ.

²Lire e mu aha a si bùnye pyi fòŋ-foonji wà na, mpɪi pi à fyɪnmɛ tò wwomɔ na ke, ma hà li pyi pire fiige mɛ. Pi maha tùnmpɛ pyi maa piye cyère Kile Jwumpe kàlambayi ná kànhe kaŋwɔɔ tateenyi i, bà sùpyire si mpyi s'a pi metange yiri mɛ. Ijka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'à pi sàranji ta a kwɔ. ³Ijka mu aha si bùnye pyi wà na, mu kàmene cyege jye a yaa ku mu kàniŋe cyege kapyiini cè mɛ, ⁴bà mu bùnyeŋi si mpyi si ŋwɔhɔ mɛ. L'aha mpyi amuni, mu Tunji u jye na kaŋwɔhigii jaa ke, uru sí mu sàra.

**Yesu à pi taanna
Kileŋarege pyinƙanni na**
(Luka 11.2-4)

⁵Yii aha a si raa Kile jáare, mpɪi pi à fyɪnmɛ tò wwomɔ na ke, yii àha raa li pyi pire fiige mɛ. Na yyérelɪ Kile Jwumpe kàlambayi ná kuŋgarigil'e maa Kile jáare, bà sùpyire si mpyi s'a pi jaa mɛ, lire l'à táan pi á. Ijka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'à pi sàranji ta a kwɔ. ⁶Mu wi ke, mu aha a si raa Kile jáare, jyè ma bage funŋke e maa ku tò, maa ma Tunji Kile jáare kuru taŋwɔhɔge e. Lire ká mpyi, mu Tunji u jye taŋwɔhɔge e, maa karigii nɪŋwɔhigii puni jaa ke, uru sí mu sàra. ⁷Mu aha a Kile jáare, ma hà raa nùruli jwumpe kurugo, bà Kile-cembaabii maha li pyi mɛ. Naha na ye pi maha sɔnɔŋi na pire jwunyahampe pu sí Kile yaha u pire ŋarege shwɔ. ⁸Lire e yii àha mpyi pi fiige mɛ. Yii li cè na yaage ŋkemu kyaa ku jye yii na ke, mà jwo yii pi ku jáare ke, yii Tunji Kile maha ku cè. ⁹Lire e ke yii aha a Kile jáare, yii jwo “Wuu Tunji u jye nɪnyiŋi na ke, mu mege ku táan. ¹⁰Ma pyi saanwa sùpyire puni jùŋɔ na. Mu jyi wuuni li pyi jɪŋke na, bà li jye na mpyi nɪnyiŋi na mɛ. ¹¹Wuu nɪnjaa jyiŋi kan wuu á.

¹²Wuu kapegigii yàfa wuu na, bà wuu maha wuu shinŋeebii wogigii yà-fani pi na mɛ.

¹³Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kèenŋe kapegil'á mɛ, maa wuu shwɔ Sitaannɪni na. [Naha na ye mu u jye fànhe ná sínji ná pèentefoo, fo tèekwombaa. Amiina.]”

¹⁴Yii li cè na sùpyir'à kapegigii ncyi-imu pyi yii na ke, yii aha cyire yàfa ti na, yii Tunji nɪnyi wuŋi mú sí yii wogigii yàfa yii na. ¹⁵Ijka yii aha mpyi yii jye na jɛeg'a sùpyire kapegigii yàfa ti na mɛ, yii Tunji mú sɪ yii wogigii yàfa yii na mɛ.

Yesu à jwo súnŋi kyaa na

¹⁶Yii aha súnŋi le, mpɪi pi à fyɪnmɛ tò wwomɔ na ke, yii àha yyahayi tanha pire fiige mɛ, pire maha li pyi sùpyire si jɔcè na pi à súnŋi le. Ijka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'à pi sàranji ta a kwɔ. ¹⁷Mu wi ke, mu aha súnŋi le, ma yyahe jyé, maa làtikolo le ma jùŋke e, ¹⁸bà sùpyire si mpyi t'àha ŋkwɔ mu súnleni cè mɛ, fo mu Tunji u jye taŋwɔhɔyi i ke, uru kanni. Lire ká mpyi, mu Tunji u jye na kaŋwɔhigii jaa ke, uru sí mu sàra.

**Nàfuuŋi sèe wuŋi kani ná
karigii cyi jye cyi jye a yaa
cyi sùpyaŋi funŋɔ pɛn mɛ**

(Luka 12.22-34)

¹⁹Yii àha raa nàfuuŋi caa raa bégeli yiye mɛɛ na jɪŋke na mɛ. Ntɔɔnɔŋi ná zúnŋi maha u kèege, nàŋkaabii maha bayi fúruge marii u lwúu. ²⁰Ijka yii nà-fuu tabegege nɪŋcenŋe yaa yiye mɛɛ na nɪnyiŋi na. Wani ntɔɔnɔŋi ná zúnŋi jye na nàfuu kèege mɛ, nàŋkaabii mú jye na u lwúu mɛ. ²¹Naha na ye cyage e sùpyaŋi nàfuuŋi jye ke, wani u sònŋɔre maha mpyi.

²²Sùpyaŋi pyiigii cyi jye u bèenmpɛ. Ijgemu u jyi cyi à jwɔ ke, urufoo puni

maha mpyi bènmpé e mú. ²³Ngemu wogirii sí cyi à kèège ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i. Mu aha jwo na mu na nye bènmpé e, mà li ta numpini i mu nye, tahala maha ntaha lire numpini na!

²⁴Yii li cè na báarapyiñi sì n-sii n-jà raa báare nùñufée shuunn'á mē. Lire ká mpyi, u sí nùñufooni wà kyaa táan uy'á, si u sanji kyaa pen uy'á. U mú sí n-kúu wà na, si kàntugo wà u sanji na. Nye amuni li nye, nàfuunji lag'à tateenge fô yii mpiimu na ke, yii sì n-jà n-pyi Kile báarapyii mē.

²⁵Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyí, ná vāanpyi yii sí raa leni ke, yire tanjanni kà yii funḡo pen mē. Tá sùpyanji múnāani tayyérege nye a fānha tò yalyire na, ka u cyeere tayyérege mú si fānha tò vāanpyi na mē? ²⁶Yii sañcyēenre wíi ke! Ti nye na jēeme nūru mē, ti nye na sūma kwūun mē, ti nye na sūma bégeli bwūunni i mē. Ŋka yii Tuñi u nye niñyiñi na ke, uru na ti jwō caa. Tá yii nye a pwóro sañcyēenre na sèl'e mē? ²⁷Funmpēenre sí n-jà yii jofoo pyi u jà a nimbilere bàra u shiñi canmpyaagii na ye?

²⁸Naha na yii à vāanpyi nindeyi kani tēg'a yiye funḡo pen ye? Yafwōhōfwohōyi yi maha fyīn sige e maa yafyēenre nisi-nante yaa ke, yii sōñḡo yire kyaa na ke! Yi nye na báara pyi mē, yi mú nye na kōonḡo pīnni mē. ²⁹Ŋka saanji Solomani ná u nāfuufente puni i, u vāan-nderjke kà lemē nye a jà a jwō mà ḡke yafwōhōfwohōge kà niñkin yafyenre kwō mē. ³⁰Yafwōhōfwohōyi yi nye sige e niñ-jaa, ná nūmpanḡa yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire lemē pyi p'à jwō amuni, yii nye a li cè na nākaana baa Kile sí vāanya kan yii á mà? Yii dāniyan'á cyéere de! ³¹Nye yii àha funḡyi pen s'a ḡko “Naha wuu sí n-lyí ye? Naha wuu sí n-bya ye? Taa wuu sí vāanya ta n-le ke?” mē. ³²Kilecembaabii pi maha funḡyi pen ná yire yaayi kani i tērigii puni i. Yii

sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li nye yii na ke, yii Tuñi Kile à yire puni cè. ³³Mà jwo yii a yire yaayi caa ke, yii ya-cyage niñcyiig'à yaa ku pyi Kile Saanre ná ntiñi. Lire ká mpyi, Kile sí yire yaayi sanḡyi puni kan yii á. ³⁴Yii àha karigii nimpaanḡkii tēge yiye funḡo pen mē, naha na ye nūmpanḡke sí raa sōñḡi kuye na. Canḡa maha canḡa ná ku kawaagii cyi nye.

Yii àha raa pi sanmpii cēège mē

(Luka 6.37-38, 41-42)

7 Yii àha raa pi sanmpii cēège mē, lire ká mpyi Kile mú sì yii cēège mē. ²Naha na ye bà yii na sùpyire sannte cēège mē, amuni Kile mú sí yii cēège. Cùḡkanni na yii nye na sùpyire sannte cwōre ke, amuni Kile mú sí yii cū. ³Naha na mu nye na nyēsenni jaa ma cìmpworonji nyiini i, mà li ta bānnañi u nye mu wuuni i ke, mu nye na uru jaa mà ye? ⁴Mà tàanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìmpworonj'á na u yyéere ma a nyēsenni wwū u nyiini i, mà li ta bānnañi nye mu wuuni i ye? ⁵Mu u à fyīnme tò wwomō na ke, fyānha a bānnañi wwū ma nyiini i, lire ká mpyi, mu sí raa jaa raa jcwūu nyēsenni tawwuge e ma cìmpworonji nyiini i.

⁶Yaayi yi nye Kile wuyo ke, yii àha raa yire kaan pwuunbil'á mē, lire baare e pi sí n-jà n-yíri yii kurugo sí yii sulugo. Yii àha raa yii kōcōñji lonḡara wuñi cyáan caabii taan mē, lire baare e pi sí raa u tánhani.

Kile maha u pyiibii jareyi shuu

(Luka 11.9-13)

⁷Yii a Kile jáare, u sí yii kan, yii a jcaaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

⁸Yii li cè na shin maha shin u nye na jáare ke, uru maha ntaa.

Shin maha shin u nye na jcaaa ke, uru maha jaa.

Shin maha shin ká bàrage kúu ke, ku sí múgo urufol'á.

⁹Jofoo u nɔɔ yii shwɔhɔl'e, ngemu u sí nɔɔ kafaaga kan u pyàŋ'á, mà li ta bwúuru u à jáare u á yé? ¹⁰Lire nɔɔ mɛ, mà wwò kan u á mà li ta fya u à jáare yé? ¹¹Nɔɔ yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacenɔɔ kan yii pyiibil'á ke, yii nɔɔ a cè a jwo na yii Tuŋi u nɔɔ nɔɔyɔŋi na ke, ur'à bégel'a tòro yii taan si yacenɔɔ kan u jáarafeebil'á mà?

¹²Lire e yaaga maha yaaga yii la nɔɔ sùpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii lire pyi pi á mú. Yire Kile túnntunŋi Musa Saliyaŋi ná Kile túnntunmpii sanmpii sémebil'á jwo.

Kurigii shuunniŋi kani

(Luka 13.24)

¹³Yii jyè tajjyɔwɔge nimbileni i. Naha kurugo yé kuni li maha kakyaare nɔ sùpyaŋi na ke, lire tajjyɔwɔg'à pèe, lire kùn'à pèe, lire e shinnyahara nɔɔ na jaare. ¹⁴Ŋka kuni li maha shɔŋi niŋkwombaani kaan ke, lire tajjyɔwɔg'à cyére, li jarama à pen, li jaarafeebii nɔɔ a nyaha mɛ.

Cige maha ncè ku yasere e

(Luka 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵Kafinivinibii pi maha piye pyi Kile túnntunmii fiige ke, yii a yiye kàanmu-caa pire na. Pi aha a ma yii á, pi maha piye pyi mpàa fiige, mà li ta pi funɔɔ'á pi sige yaayi fiige. ¹⁶Yii sí pi cè pi kapyi-inkii cye kurugo. Wà sí n-jà ɛɛzen cige yasere kwòn nguro cige na la? Lire nɔɔ mɛ, mà fizhiye cige yasere kwòn nguro cige na la? ¹⁷Lire pyiŋkanni na, cicenŋke yasere'á nɔɔ, cipege woore s'à pi. ¹⁸Ci-cenŋe sì n-jà raa yasere nimpere seni mɛ. Cipege mú sì n-jà raa yasere niŋcenne seni mɛ. ¹⁹Cige maha cige ku nɔɔ ku nɔɔ na yasere niŋcenne seni mɛ, ku sí n-kwòn

n-wà nage e. ²⁰Lire e ke yii sí pi cè pi kapyiinkil'e, bà cige maha ncè ku yasere e mɛ.

²¹Mpii puni pi nɔɔ na mii pyi “Kafoonji, Kafoonji” ke, pire puni sì n-jyè Kile Saanre e mɛ, mii Tuŋi nɔɔyɔŋi wuŋi nyii wuuni pyifeebii kanni pi nɔɔ jyifeebii. ²²Kuru canŋke ká nɔ, shinnyahara sí n-pa mii pyi “Kafoonji, Kafoonji, wuu mpyi na Kile túnnture yu mu mege na, marii jɔnabii kòre na yige mu mege na, marii kabwɔhii niŋyahagii pyi mu mege na mà?” ²³Lire tɛni i, mii sí yi jwo tire sùpyir'á “Mii nɔɔ a sàa yii cè mà nɔɔ mɛ. Yii yíri na taan, yii kapimpyiibii!”

Yákilifoonji ná funɔɔ baa shinŋi kani

(Luka 6.47-49)

²⁴Shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa pu kurigii jaare ke, urufoo sí n-jà n-tàanna ná yákilifoonji w'e ngemu u à u bage faanra kafaafoge juŋ'i ke. ²⁵Kuru bage faanraŋkwooni kàntugo, zànbwɔh'à cwo, ka dùyi sì jɔ na fwu na fwore, ka kafɛge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ŋɔɔŋi, ŋka ku nɔɔ a cwo mɛ, naha na yé ku nintaani na nɔɔ kafaafoge juŋ'i.

²⁶Ŋka shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa mpyi u nɔɔ na pu kurigii jaare mɛ, urufoo na nɔɔ mu à jwo funɔɔ baa shin, ngemu u à u bage faanra nticyenŋi juŋ'i ke. ²⁷Kuru bage faanraŋkwooni kàntugo, zànbwɔh'à cwo, ka dùyi sì jɔ na fwu na fwore, ka kafɛge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ŋɔɔŋi, ka ku puni si mpi a wu.»

²⁸Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u kàlaŋi pyiŋkanni si sùpyire kàkyaan-hala. ²⁹Naha na yé u mpyi na pi kálali ná Kile sífente e. U kàlaŋi pyiŋkanni ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii wuŋi pyiŋkanni mpyi niŋkin mɛ.

Yesu à tògofoo cùũjɔ

(Marika 1.40-45; Luka 5.12-16)

8 Yesu à tige nanke na ke, ka shinpya-hara si ntaha u fye e. ² Ka tògofooŋi wà si file u na maa niŋkure sín u fere e maa jwo: «Kafooŋi, mu aha jɛɛ, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii ffinjɛ.» ³ Nye ka Yesu si u cyege sàŋha maa bwòn u na maa jwo: «Mii à jɛɛ, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na. ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cù ma jwɔge na, ma hà yaaga jwo sùpya á mɛ, ŋka ta sì, maa sà maye cyêe sàragawwuŋi na u u ma kàan-mucya, sàrage kyaa Kile tũntunŋi Musa à jwo tògofoebii kyaa na ke, maa kuru wwũ. Lire li sí li cyêe na mu à cùũjɔ†.»

Yesu à sòrolashiibii jũũfuooŋi wà báarapyi cùũjɔ

(Luka 7.1-10; Yuhana 4.43-54)

⁵ Mâ Yesu yaha u u jyè Kaperenamu kànhe e, Ɔrɔmu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà à file u na maa u jáare na: ⁶ «Kafooŋi, mii báarapyiŋi nizin-ŋi na wá bage e. U à mũruŋjɔ, maa ŋkyaa li sèl'e.» ⁷ Ka Yesu si u pyi: «Mii u sà u cùũjɔ la*?» ⁸ Ka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi si jwo: «Kafooŋi, mii jũŋk'à cyére mu u jyè mii pyenge e. Mu aha jwuŋkanŋa niŋkin jwo, kuru sí mii báarapyiŋi cùũjɔ. ⁹ Mii wi ke, sòrolashi-ibii pii na jye mii jũŋjɔ na, mii sí jye pii jũŋjɔ na. Mii aha wà pyi “Ta sì” u maha ŋkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na bilinŋi pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

¹⁰ Yesu à yire lógo ke, ka li i u kàkyaan-hala. Mpii pi mpyi u fye e ke, ka u u jwo pir'á: «Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, mii

sàha ntél'a sùpya nya ná ŋge dáníyanŋi fiige e Izirayeli shiinhii shwɔhɔl'e mɛ!

¹¹ Mii sí yi jwo yii á, shinpyahara sí raa yíri canŋafworompe ná canŋajyimpe e, si mpa lyí ná Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba e Kile Saanre e. ¹² Ŋka Izirayeli shiinhii mɛɛ na Kile Saanre à bégele ke, pire pii sí n-wà cyíŋŋi na numpini i. Wani pi sí raa myahigii súu s'a ŋkyaan-higii kũru.»

¹³ Nye Yesu à puru jwo ke, maa sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi pyi: «Ta sì pyenge. Ná mu à dá mii na, nde mu à cya ke, lire li pyi.» Ka u báarapyiŋi si ntíl'a cùũjɔ lire tɛnuuni i.

Yesu à Pyeri nafɛɛwɔŋi cùũjɔ

(Marika 1.29-34; Luka 4.38-41)

¹⁴ Nye Yesu à kàre Pyeri pyenge mà sà Pyeri nafɛɛwɔŋi ta tasinnage e cifwuro cye e. ¹⁵ Ka Yesu si bwòn u cyege na, ka cifwure si láha u na. Ka u u yíri, maa jjiyi kan Yesu á.

¹⁶ Yàkɔŋk'à nɔ ke, ka pi i wá na ma ná jínacyaanbii niŋyahamil'e Yesu á. Ka u u jínabii kòr'a yige pi e ná u jwɔjwumpe e, maa yampii puni cùũjɔ. ¹⁷ Nye lire pyiŋkanni na, ka Kile tũntunŋi Ezayi jwumpe si fũŋjɔ, u mpyi a jwo: «U à jyè wuu ná wuu cwɔhɔmpe shwɔhɔl'e, maa wuu yampe láha wuu na[‡].»

Mpii la ku jye si ntaha Yesu fye e ke

(Luka 9.57-62)

¹⁸ Nye shinpyahara mpyi a pa Yesu kwũulo, lire kurugo ka u u u cyelempyi-ibii pyi pi banŋi jyiile ná ur'e. ¹⁹ Ka Kile Saliyanŋi cyelentuŋi wà si file u na maa u pyi: «Cyelentuŋi, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.» ²⁰ Ka Yesu si

†8:4 Tògofooŋi ká jɛcùũjɔ, sàragawwuŋi mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si jɛcè kamyi u à cùũjɔ, u u nta a uye cyêe sùpyire na.

‡8:7 Mâ tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, shinŋi u jye u jye pi Kile kuni i mɛ, Yahutu jye a mpyi a yaa u jyè uru pyenge e mɛ. U aha lire pyi, u mpyi maha jwɔhɔ Kile yyahe taan.

†8:17 Ezayi 53.4

u pyi: «Wyigii na nye sigepwuunbil'á, shèere mú sí nye sapcyenr'á. Ŋka tash-wongo nye Supyaŋi Jyaŋi á me.» ²¹ Ka u cyelempanyi wabere si u pyi: «Kafooni, yyére, mii aha na tuni tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.» ²² Ka Yesu si u pyi: «Taha mii fye e, maa kwùubii yaha pi a piye tùni.»

Yesu à kafeebwòhe yyéneŋe baŋi nuŋ'i
(Marika 4.35-41; Luka 8.22-25)

²³ Nye Yesu à jyè bakwòge e, ka u cyelempyiibii si jyè u fye e. ²⁴ Ka kafeebwòho si yîri na fwu baŋi nuŋ'i, fo lwòhe na ŋko si bakwòge tò. Lir'à Yesu ta u u ŋwúuni. ²⁵ Ka pi i file u na, maa u jè maa jwo: «Kafooni, yîri maa wuu shwò, lire baare e wuu sí n-kwôro lwòhe e.» ²⁶ Ka u u pi pyi: «Naha na yii na fyáge ye? Naha na yii dányan'a' cyére ye?» Maa yîr'a yyére maa fànha cyán kafeege ná baŋi lwòhe na. Ka yi puni si yyére siu! ²⁷ Ka pi puni si wá na ŋkyáali u na, maa jwo: «Naha supyifiwe u nye ŋge nàŋi, fo ka kafeege ná lwòhe si ntèen u wuuni taan ye?»

Yesu à jínacyaan shuunni cùŋŋo
(Marika 5.1-20; Luka 8.26-39)

²⁸ Nye ka Yesu si baŋi jyiil'a sà nò Gadara shiinbii kùluni i. Ka jínacyaan shuunni si fworò fanpyi i⁸ mà u jùŋŋo bē. Pi mpyi a pi sèe sèl'e, fo wà sàha mpyi na jà a tòro kuru kuuge e me. ²⁹ Ka pi i wá na yu fànha na: «Kile Jyaŋi, naha mu nye na jcaa wuu á ye? Mu à pa mpa kawaa pyi wuu na mà ta tènì sàha nò mà?»

³⁰ Nye lir'à caakurumbwòho ta ku u lyi pi byanhampe e. ³¹ Ka jínabii si Yesu jáare sèl'e na: «Mu aha wuu kòr'a yige mpìi sùpyiibil'e, ma a wuu yaha wuu sà jyè mpìi caabil'e.» ³² Ka u u pi pyi: «Yii a sì.» Ka pi i fworò pire nàmbaabii

shuunniŋi i, maa sà jyè pire caabil'e, ka caakurunke puni si sùrug'a yîri naŋke numpenge na, mà cwo cwo baŋi i mà kwù. ³³ Ka cáanahabii si fê a kàre kànhe e, jcyii cyi à pyi ke, maa sà cyire yyaha jwo, mà cye cyán jínacyaanbii wogigii na. ³⁴ Ka kànhe shiinbii puni si ntíl'a fwor'a kàre Yesu jùŋŋo tabeŋi i. Pi à sà u nya ke, maa u jáare sèl'e na u fworò pire kùluni i.

Yesu à supyimurunŋo cùŋŋo
maa ku kapegigii yàfa ku na
(Marika 2.1-12; Luka 5.17-26)

9 Nye ka Yesu si jyè bakwòge e, maa baŋi jyiil'a kàre u yabiliŋi kànhe e. ² Ka pi i mpa u á ná yaŋi w'e u yasin-ŋinke e, u mpyi a mùrunŋo. Yesu à pi nya pi à dá uru na ke, maa jwo supyimurunŋk'á: «Na jya, màban le maye e! Mu kapegigil'à yàfa mu na.»

³ Nye Kile Saliyaŋi cyelentiibii pi mpyi wani ke, ka pire pìi si wá na sòŋŋi piye funŋ'i na Yesu na Kile mege kèege. ⁴ Ka Yesu si ntíl'a pi sòŋŋore cè, maa jwo pi á: «Naha na yii nye ná nte sòŋŋopeere shiŋi i ye? ⁵ Mà jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yîri, ma a jaare” yii jyi na, cyire kapyaaŋii mú shuunni i, ndire jwumò p'à táan ye? ⁶ Ŋka yii pi li cè na síŋi na nye Supyaŋi Jyaŋi á naha piŋke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimurunŋk'á: «Yîri, maa ma yasin-ŋinke lwó, maa si pyenge.» ⁷ Ka u u ntíl'a yîr'a kàre pyenge. ⁸ Sùpyir'à lire nya ke, ka pi i fyá maa Kile pèe, uru ŋgemu u à ŋge síŋi fiigiŋi kan sùpyir'á ke.

Yesu à lyi ná mepenge shiinbil'e
(Marika 2.13-17; Luka 5.27-32)

⁹ Yesu à yîri wani ke, u à sà múnal-wòore shwofooni wà nya u à tèn u báaraŋi tapyige e, u mege mpyi Macwo.

8:28 Yahutuubii maha pi fanpyi wwù kafaayi nuŋ'i. Pi maha ku jwòge yal'a yaa fo maha tateenŋoŋo yaa mú.

Ka Yesu si u pyi: «Yîr'a taha na fye e.» Ka u u yîr'a taha u fye e.

¹⁰Nye lire kântugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà ntêen na lyî Macwo bage e ná mepenge shiinbii ninyahamil'e mu à jwo múnalwôore shwofeebii ná pi-iberii. ¹¹Farizheenbii pîl'à lire nya ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentuni na lyî ná múnalwôore shwofeebii ná mepenge shiinbii piiberil'e ye?» ¹²Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùũjo ke, wempyiñi kyaa nye pire na me, mpii pi na yà ke, pire na u kani nye. ¹³Kile à jwo u Jwumpe Semeñi i «Yii a jùnaara taa yii shinjeebii na, lir'à táan mii á mà tòro sáragawwuuni na**.» Nye yii sônjo puru jwumpe jwôhe na. Naha na ye mpii pi nye na piye sônji na pir'à tîi ke, mii nye a pa jîñke na pire tayyerege e me. Ìjka mpii pi à li cè na pire nye a tîi me, pire tayyerege e mii à pa.»

Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na

(Marika 2.18-22; Luka 5.33-39)

¹⁴Lire kântugo Yuhana Batizelipyiñi cyelempyiibil'à pa Yesu yîbe na naha na pire ná Farizheenbii maha súnji leni, Yesu cyelempyiibii sí nye na u leni mà ye? ¹⁵Ka Yesu si pi pyi: «Cipoonji ceveebii sí n-jà yyaha tanha, mà pi yaha ná cipoonji i cikwôonre na la? Ìjka tènì là na ma, cipoonji sí n-pa n-yige pi shwôhol'e. Lire tènì i pi sí n-ta raa súnji leni.

¹⁶Wà nye na vâanvônjo taha na vâanjyega tacwôngo jwooli me. Lire ká mpyi, vâanvônje maha vâanjyega kèege, tacwông'a sì nâara a pêe. ¹⁷Wà mú sí nye na sinmpurugo leni seeye boolyegil'e†† me. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa

wu, yalenk'a sì ñkèege. Pi maha sinmpuruge leni seeyi boofônñkil'e, yire mú shuunniñi y'à bê.»

Yesu à ceenji wà cùũjo, maa Zharusi pworonji buwuñi jê

(Marika 5.21-43; Luka 8.40-56)

¹⁸Nye mà Yesu yaha puru jwumpe na, Yahutuubii jùñufoonji wà à pa nîñkure sín u taan maa jwo: «Yesu! Mii pworonj'à kwû nume. Maye sanja yaha, maa mpa ma cyeyi taha u na, u sí jê.» ¹⁹Ka Yesu ná u cyelempyiibii si yîri na ñkèege ná u e.

²⁰Mà pi nîñkaribii yaha, ceenji wà à file Yesu na maa bwôn u vâanntingke zh-wôore na. Lùwuliñkwombaayi mpyi uru ceenji na yyee ke ná shuunni funji. ²¹U mpyi na yu uye funji: «Mii aha bú jà a bwôn u vâanji na, mii sí n-cùũjo.» ²²Ka Yesu si yyaha kênñ'a wíl'a u nya, maa jwo u á: «Na pworo, ma hà raa fyáge me, naha na ye mu dányanj'à mu cùũjo.» Ka ceenji si ntíl'a cùũjo.

²³Yesu à sà nɔ uru jùñufoonji pyenge e, maa kwûge tîmpirigii wyifeebii ná supyiñyahare nya ti i nyàha na wùruge tiye e ke, maa jwo pi á: ²⁴«Yii caala a yîri naha, pùceebilini nye a kwû me, li na ñwúuni.» Ka pi i wá na jcyàhali u na. ²⁵Sùpyir'à fwor'a kwô pyenge e ke, ka Yesu si jyè bage e, maa pyànji buwuñi cù cyege na, ka u u yîri. ²⁶Ka lire kani si jcaala lire kùluni puni i.

Yesu à fyinmii shuunni ná búbu cùũjo

²⁷Yesu à fworu wani na ñkèege ke, ka fyinmii shuunni si ntaha u fye e maa wá na yu fành'a na: «Dawuda Tuluge Shinji, jùnaara ta wuu na!» ²⁸U à sà jyè pyenge e ke, ka pire fyinmpii si file u na. Ka u u

**9:13 Oze 6.6

††9:17 Seeyi boni na nye boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatôore seeyi i maa lwohe, lire nye me nùjirimpe, lire nye me erezen sinmpe leni l'e ke.

pi pyi: «Yii à dá na mii sí n-jà yii cùũŋo la?» Ka pi i jwo: «Ɔũn, mu sí n-jà, kà-foonji.» ²⁹Ka u u bwũn pi nyiigii na maa jwo: «Li sí n-pyi yii á mà tàanna ná yii dányanji i.» ³⁰Ka pi i ntíi na jaa. Ka u u yi jwo a waha pi á na pi a piye kàanmu-caa, pi àha wà yaha u li cè mē. ³¹Ɔka pi à yĩri wani ke, pi à kàr'a sà a lire kani yu lire kùluni puni i.

³²Nye pir'à yĩri Yesu taan ke, ka pii si mpa ná búbu e. Jínanji wà u mpyi u e. ³³Yesu à jínanji kòr'a yige ke, ka búbuŋi si ntíi na yu. Supyinyahare ti mpyi wani ke, ka lire si tire kàkyanhala, ka ti i wá na ŋko: «Wuu sàha ŋkwɔ a nde kani fiige nya Izirayeli kini i mē!» ³⁴Ɔka Farizheenbil'à jwo na jínanbii ñũũfoonji fànhe cye kurugo, Yesu nye na jínanbii kòre na yige pifeebil'e.

Sùmakwɔg'à pēe, ŋka sùmakwɔnbil'à cyére

³⁵Nye Yesu mpyi na jaare na màre kànbwoyi ná kànpýeere puni na. U mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlam-bayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tíi ná Kile Saanre e, maa yampii puni ná cwòhómɔfeebii puni cùũŋi. ³⁶U à supyinyahare nya ke, ka pi ñũjaare si u ta sèl'e, jaha na ye ti mpyi a kànha maa ñcwònrɔ, mu à jwo mpàa pi nye piye ñũŋo kurugo. ³⁷Ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Sùmakwɔg'à pēe, ŋka sùmakwɔnbil'à cyére. ³⁸Lire e ke yii kerege foo jaare, u u pii bàra sùmakwɔnpii na.»

Yesu à u cyelempyiibii yyer'a tun

(Marika 3.13-19; Luka 6.12-16)

10 Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere, maa fànhe kan pi á, pi jà pi a

jínabii kòre pi a yige pifeebil'e, pi raa yampii puni ná cwòhómɔfeebii puni cùũŋi. ²Tũntunmpii ke ná shuunniŋi meyi yi nye nje: ñĩncyiĩŋi u nye Simɔ pi maha mpyi Pyeri ke, ná u sɔ̃nɛɛŋi Andire ná Zebede ज्याabii Yakuba ná u cɔ̃nɛŋi Yuhana ³ ná Filipi ná Baritelemi ná Tomasi ná Macwo ŋge u mpyi na múnalwɔore shuu ke, ná Alife ज्याŋi Yakuba ná Taadi[‡] ⁴ ná Simɔ pi maha mpyi Zeloti[¶] ke, ná Zhudasi Isikariyoti ŋge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(Marika 6.7-13; Luka 9.1-6)

⁵Pire shiin ke ná shuunniŋi Yesu à yere maa nta a pi tun. U à jwo pi á: «Yii àha ñjyè Samari shiinbii kànyi ná supyishiŋi sanŋi wuy'e mē, ⁶ŋka yii a sɔ̃ Izirayeli shiinbii yyére, pire mpiimu pi nye mu à jwo mpàpinniyi ke. ⁷Mà yii ñĩŋkaribii yaha, yii a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á na Kile Saanre tèn'à byanhara. ⁸Yii raa yampii cùũŋi, yii raa kwùubii ñèni, yii raa tògofeebii cùũŋi, yii raa jínanbii kòre yii a yige sùpyire e. Yii à ti ta mana, yii a ti kaan mana. ⁹Yii àha seen, lire nye mē wyére, lire nye mē wyérepya lwó si nde yii dufaabil'e mē. ¹⁰Yii àha kùshe-bɔrii lwó mē, yii àha vàanntinye shɔn-wuyo lwó mē, yii àha tanhapyi yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na mē, yii àha kàbii lwó mē. Yii li cè na báarapyiŋ'à yaa u a ŋkaan u a lyi.

¹¹Yii aha jyè kànbwɔh'e, lire nye mē kànbilere e, yii sùpya cya ŋgemu u sí ñɛ yii sunmbage na ke. Yii aha uru sùpya ta, yii i ŋkwòro wani fo yii sà nɔ yii tèekani na. ¹²Yii aha jyè pyenge maha pyeng'e ke, yii pi shéere “Kile u yyeniŋke kan yii á.” ¹³Kuru pyenge shiin ká yii fwùŋi shwɔ, pi sí kuru yyeniŋke ta. Ɔka pi aha

[‡]10:3 Taadi, kuru ku nye u mege shɔnwoge. Mege ñĩncyiige ku nye Zhudasi (Luka 6.16).

[¶]10:4 Zeloti: kuru mege jwɔhe ku nye: «kini kyal'à táan ŋgemu á sèl'e ke».

mpyi pi nye a yii fwùñi shwò me, pi si kuru yyeñiñke ta me.

¹⁴Yii aha ñkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi nye a ñen'a yii jwumpe lógo me, yii niwvorobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu wani⁸⁸. ¹⁵Sèenji na mii sí yi jwo yii á, canñke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiñkil'e ke, nde li sí yire kànyi sùpyire ta ke, lire sí n-waha mà tòro Sòdumu kànhe ná Gòmori kànhe shiinbii wuuni na.»

(Marika 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii lógo! Mii sí yii tun, ñka yii sí n-pyi sùpyire shwòhòl'e mu à jwo mpàa pi nye sige yaaya shwòhòl'e. Yii a yiye kàanmucaa bà wwòdo nye me, yii pyi tateennugo sùpyii mpánmpòròy^{*} fiige. ¹⁷Yii a yiye kàanmucaa sùpyire na, ñaha na ye pi sí n-kwò n-pa raa yii yiri yukyaabii yyére, s'a yii bwùun ná kàsòrigil'e pi Kile Jwumpe kàlambayi i. ¹⁸Pi mú sí n-kwò raa yii cwòre raa sì fànhafeebii ná saanbii yyére, mà li nùñke pyi na yii na nye mii cyelempyii. Lire cye kurugo yii sí mii kyaa jwo Yahutuubil'á, sí mii kyaa jwo supyishinji sanñ'á mú. ¹⁹Ñka tènì i pi sí n-pa raa yii leni cye e ke, jwumpe yii sí n-jwo, ná pyiñkanni na yii sí pu jwo ke, yii àha lire tègè yiye funñò pen me. Jwumpe yii à yaa yi jwo ke, lire tènì yabilinji i, puru sí n-tíge yii funñ'i. ²⁰Yii li cè na yii yabilimpil'e bà puru jwumpe sí n-fworo me, yii Tunji u nye Kile ke, uru Munaani li sí raa yu yii cye kurugo.

²¹Pii sí n-pa raa pi cìmpyiibii kaan pi a bùu, tiibii pii sí n-pa raa pi pyiibii kaan pi a bùu, pyiibii pii mú sí n-pa n-yíri pi sifeebii kurugo si pi kan pi bò. ²²Yii kyaa sí n-pen sùpyire pun'á mii mege kurugo.

Ñka ngemu ká já a uye waha maa ntèen Kile kuni i fo mà sà nò tégèni na ke, uru-foo sí n-shwò. ²³Pi aha yii kyéregè kànhe k'e, yii fè a fworo kur'e, yii raa sì kabè'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mà jwo yii pi Izirayeli shiinbii kànyi puni naara a kwò ke, Supyañi Jyañi sí nùru n-pa.

²⁴Cyelempyañi sì n-jà n-pèe n-tòro u cyelemtunji na me, biliwe mú nye a pèe u kàfoonji na me. ²⁵Li tégèni li nye cyelempyañi u pa mpyi cyelemtunji fiige, biliñi mú sí mpa mpyi u kàfoonji fiige. Ná pi à já a pyengefoo tàanna ná jínabii nùñufoonji Belizebuli i, mpìi pi nye pyengefoo shiinbii ke, pire wuuni sì n-tòro mà?

(Luka 12.2-9)

²⁶Lire kurugo yii àha raa fyáge pi na me. Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ñwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa naa. Kyaa maha kyaa li nye numpini i ke, lire là mú sì n-kwòro ñcèmbaa me. ²⁷Mii aha jwumpe mpemu jwo yii á numpini i ke, yii a puru yu canñke e. Mpe mii à jwo yii á katilwòhòre e ke, yii dùgo yii a puru jáare katanñyi nùñ'i. ²⁸Mpii pi maha já a sùpyañi cyeere bò, ná pi sì n-jà u múnaani bò me, yii àha raa fyáge pire na me. Kilenji u maha já a sùpyañi múnaani ná u cyeere shi bò nafugombaage e ke, uru na yii à yaa yii a fyáge.

²⁹Tá zíiziine shuunni maha mpére daashi niñkin kanna me? Ñka lire zíiziini là niñkin sì n-kwù yii Tunji Kile pàama me. ³⁰Yii pi ke, ali nùñjoore ti nye yii nùñyi i ke, Kile à tire puni pèregè cè. ³¹Lire kurugo yii àha nùru kyaa tègè yii yiye funñò pen me! Yii shin maha shin kan'à waha Kile na mà tòro tire zíiziine niñyahara na.

⁸⁸10:14 Mà tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu kànha na: lire ñwòhe ku nye, wuu nàzhàn à fworo yii karigil'e, yii nùñò tuguro ti. Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi.

^{*}10:16 Yahutuubii mpyi maha mpánmpòròyí wíi fýinme ná tateennugo sançyeenre.

³²Shin maha shin ká yyére li na sùpyire pyii na na uru na nye mii wu ke, mii tuŋi u nye nĩnyĩni na ke, mii mú sí n-yyére li na uru pyii na na urufu na nye mii wu. ³³Ŋka ŋgemu ká mii cyé sùpyire pyii na ke, mii tuŋi u nye nĩnyĩni na ke, mii mú sí urufu cyé uru pyii na.

(Luka 12.51-53; 14.26-27)

³⁴Yii àha raa sɔnni na mii à pa si mpa jwumabenke le sùpyire ná tiye shwɔhɔ'e nĩnke na mà dɛ! Mii nye a pa ná yyeɲĩnke e mɛ, ná kàshige e mii à pa. ³⁵Naha kurugo ye mii à pa mpa “jyafooni ná tufooni láha piye na, si pworofuoni ná nufooni láha piye na, si napworoŋi láha nacwoŋi na. ³⁶Pii u zàmpenmii sí n-pa n-pyi pi pyenge shiinbii yabilimpíi†.” ³⁷Shinŋi u à u tuŋi, lire nye mɛ u nuŋi kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufu nye a yaa ná mii cyelempyigire e mɛ. Shinŋi u à u jyaŋi, lire nye mɛ u pwoŋi kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufu nye a yaa ná mii cyelempyigire e mɛ. ³⁸Shinŋi la ku nye si mpyi mii cyelempya ke, urufu u taha mii fye e, pi mée mpyi na sí urufu bò kworokworocige na. Lire baare e urufu nye a yaa ná mii cyelempyigire e mɛ. ³⁹Ŋgemu la ká mpyi si u nĩjaani yaa nɔw ke, urufu nũmpaŋke sí n-kèege, ŋka ŋgemu ká kàntugo wá u nĩjaan'á mii kurugo ke, urufu sí nũmpaŋa ta.

(Marika 9.41)

⁴⁰Shin maha shin ká yii cùmu leme nɔw ke, urufu mú à mii cùmu leme nɔw ke, ŋgemu sí ká mii cùmu leme nɔw ke, urufu mú à mii tunvooni cùmu leme nɔw. ⁴¹Ŋgemu ká Kile tũntunŋi wà cùmu leme nɔw, mà lire nũnke pyi na u na Kile tũnture yu ke, tɔnni Kile sí n-pa n-kan Kile tũntumpil'á ke, uru tɔnni Kile sí n-kan urufol'á. Sùpyire ti nye na fyáge

Kile na ke, wà ha tire tà cùmu leme nɔw, mà lire nũnke pyi na ti na fyáge Kile na, Kile sí urufu sàra tire fiige. ⁴²Ŋgemu ká lũniŋe fũnɔcwokwunyaga kan nge nàŋkocyaani wà á, mà lire nũnke pyi na u na nye mii cyelempya ke, sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, urufu sí n-sii lire tɔnni ta.»

11 Nye Yesu à kwò yire yerɛyi ŋkanŋi na u cyelempyiibii ke ná shuunniŋ'á ke, maa ŋkàr'a sà a sùpyire kálali, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á pi kanyi na.

Yuhana Batizelipyiŋi à tũntunmii tun Yesu á

(Luka 7.18-35)

²Nye mà Yuhana Batizelipyiŋi yaha kàsuni i, u mpyi a Kile Nĩnɔwɔn-ɔnŋi kapyiĩŋkii kyaa lógo. Ka u u u cyelempyiibii pii tun Yesu á ³pi sà yĩbe na: «Ŋge kyaa l'á jwo na u sí n-pa ke, mu u nye u wi laa, wuu a wabere sigili?»

⁴Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu nya ke, yii a sì, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na ⁵“Fyĩmpii naha na paa, tɔŋkegyifeebii sí i jaare, tɔgofeebii na nɔcũni, nũncunnibii sí i núru, kwũubii sí i nɛni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu fɔŋfeebil'á. ⁶Nye mii kapyiĩŋkii ká mpyi cyi nye a ŋgemu pyi u à cye láha mii na mɛ, urufu wuun'á nɔw.”»

⁷Nye Yuhana cyelempyiibil'á kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à jwo: «Canke yii ná ŋkàre síwage e ke, taha nyege yii mpyi a kàr'a sà wí kafèege sí i ku nyàha la? ⁸Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wí ye? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mpíi pi maha vāansinayi leni ke, pire maha mpyi saanbii bayi i. ⁹Lire sanni i ke, naha yii mpyi a sà wí ye? Kile tũntunŋo la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fānha tò Kile tũntunŋo na.

†10:36 Mishe 7.6

¹⁰Naha kurugo ye Kile Jwumpe Semeŋi à jwo ŋgemu kyaa na na
 “Wíi, mii sí na túnntunŋi tun
 u sà mu kuni yaa mu yyaha na[‡]” ke,
 uru túnntunŋi u pye Yuhana. ¹¹Sèeŋi na
 mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ŋkwò a si
 ŋgemu u à fànha tò Yuhana Batizelipyiŋi
 na me, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre
 shiinbii puni nimbilen'à fànha tò Yuhana
 na.

¹²Mà lwó Yuhana Batizelipyiŋi Kile
 jwumpe téejwuuni na, mà pa nò nume
 na, mpíi la ku pye si jyè Kile Saanre
 e ke, shinpiibii na pire kyéregé, pi s'à
 piye waha si jyè t'e. ¹³Kile túnntunŋi
 MusaSaliyaŋi ná Kile túnntunmpíi san-
 mpil'à jwo Kile Saanre kyaa na, fo mà
 pa nò Yuhana tènì na. ¹⁴Kampyi yii sí
 n-jà n-dá pu na, Eliŋi mpaŋi shèenre Kile
 Jwumpe Semeŋi a jwo ke, yii li cè uru u
 pye Yuhana. ¹⁵Ŋgemu la ká mpyi si karii
 yyaha cè ke, urufoo u u nŋgyigigii cyán
 sèl'e.

¹⁶Ná naha shi i mii sí nte sùpyire shiŋi
 tàanna ye? Ti na pye mu à jwo nàŋkopyi-
 ire, ntemu ti pye na bâhare káfuge na
 ke, tà na bâhare maa ŋko ti shèrefee-
 bil'á ¹⁷“Wuu à tiinmpini wyi yii á, yii
 pye a ñen'a kwòhò me. Wuu à jáhampe
 myahigii cèe yii á, yii pye a ñen'a mee
 sú me.” ¹⁸Yii li cè, Yuhana à pa ke,
 u mpyi na njiyitòon wu lyí me, u mú
 mpyi na sinme byii me, ka pi i jwo na
 jína u pye u e. ¹⁹Nye Supyaŋi Jyaŋi à
 pa, maa lyí maa byii, ka pi i jwo na u
 sòŋgore pye a taha yaage kabere na me,
 fo njiyŋi ná sinmbyaani kanni, maa núr'a
 pyi mepenge shiinbii cevoo mu à jwo
 múnalwòore shwofeebii.

Ŋka yákilifente Kile maha ŋkaan ke,
 tire ká mpyi wà á, li maha ñcè urufoo
 kapyiŋkil'e.»

Yesu à kànyi yà faha

(Luka 10.13-15)

²⁰Nye kànyi na Yesu à tòro maa
 kakyanhala karii ñnyahagii pyi, ka yire
 kànyi shiin si mpyi pi pye a ñen'a pi
 toronkanni kèenŋe me, ka Yesu si wá na
 yire shiinbii fare. ²¹U à jwo: «Yii Ko-
 razen kàhe shiinbii, yii wuun'à kèege!
 Yii Betisayida kàhe shiinbii, yii wuun'à
 kèege! Naha na ye kakyanhala karigii
 cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri
 kàhe ná Sidon kàhe e¹, cyire mpyi
 a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi
 toronkanni kèenŋe maa láha kapegigii na
 fo tèmeon i, maa cafuborigii le mà pyi
 pi vaaŋnyi, maa cwòonre wu piye na.
²²Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canŋke
 Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná
 ti kapyiŋkil'e ke, nde li sí n-pyi yii na
 ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon
 kànyi wuuni na.

²³Yii Kaperenamu kàhe shiinbii pi
 ke, yii na sòŋŋi na yii sí n-kàre Kile yyére
 ñnyŋi na be? Lire mpyi pye me, yii
 sí n-sii n-túrige fo ñŋke ñwòhò shiinbii
 cyage e. Naha kurugo ye kakyanhala ka-
 rigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi
 Sòdòmu kàhe e cyire mpyi a pyi, ku shi-
 inbii mpyi na sí n-yyére pi kapegigii na.
 Ku mú mpyi na sí n-pyi wani fo mà sà
 nò ñŋjaa na. ²⁴Lire kurugo mii sí yi jwo
 yii á, canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si
 ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, nde li sí
 yii Kaperenamu kàhe shiinbii ta ke, lire
 sí n-waha n-tòro Sòdòmu kàhe shiinbii
 wuuni na.»

Yesu u maha taŋŋke kan sùpyan'á

(Luka 10.21-22)

²⁵Nye Yesu à kwò puru na ke, maa
 jwo: «Tufoonŋi Kile, ñnyŋi ná ñŋke

[‡]11:10 Malaki 3.1

¹11:21 Tiri ná Sidon na mpyi kànbwoyo shuunni njemu y'à cè ná kapegigii mpyiŋi
 i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhoueli 3.4-8; Amosi 1.9-10).

Kafoonji, mii fwù nye mu na, naha na ye kani mu à ɲwɔhɔ yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyêe nànkopyire na. ²⁶Sêe wi, Tufoonji, mu à lire pyi mà tàanna ná ma nyii wuuni i.»

²⁷Lire kântugo maa jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya nye a Jyafoonji cê Tufoonji baare e mē. Sùpya mú nye a Tufoonji cê Jyafoonji baare e mē, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyêe ngemu na ke.

²⁸Yii a ma mii yyére, yii pi à kànha maa ntugo ke, mii sí tanɔŋɔ kan yii á. ²⁹Yii a báaraŋi pyi mii á, yii i na yaha s'a yii kēenŋi. Lire ká mpyi, yii sí tanɔŋɔ ta, naha na ye mii nye ɲùmpɛŋefoo, mii karigii mú sí nye a waha mē. ³⁰Mii báaraŋi pyim'à táan, tugure mii sí n-têge yii ɲunji ke, tir'à faha.»

Nje Yesu à jwo canɔŋɔke kyaa na ke

(Marika 2.23-28; Luka 6.1-5)

12 Nye canŋka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e, kuru canŋke na mpyi canɔŋɔ. Cyelempyiibii katege wuubii pi mpyi, ka pi i sùmancahayi yà kwɔn na mínage na ɲkùru[§]. ²Farizheenbii pil'à lire nya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, mu cyelempyiibii na canɔŋɔke kafuunŋkii pyi**!»

³Ka u u pi pyi: «Nde Saanŋi Dawuda à pyi ke, yii nye a lire kála mà? Canŋka mà u ná u fyɛɲwɔhɔshiinbii katege wuubii yaha, ⁴u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruŋi wà lwó a kyà, maa wà kan u fyɛɲwɔhɔshiinbil'á. Mà li ta sáragawwu-

ubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruŋi kyà.

⁵Taha yii nye a li kála Kile Jwumpe Semɛŋi i na sáragawwuubii ká báara pyi Kileñaarebage e canɔŋɔke e, lire nye na ntòre kapegigil'e mē? ⁶Mii sí yi jwo yii á, wà na nye naha ngemu u à pée Kileñaarebage na ke. ⁷Jwumpe Kile à jwo na yii aha a ɲùnaara taa yiye na, na lir'à táan ur'á mà tòro sáragawwuuni na†† ke, kampyi yii mpyi a puru ɲwɔhe cê, sùpyire ti nte yii à ti cêge mà li ta ti nye a yaaga pyi mē, yii mpyi na sì ɲɛɛ lire pyi mē. ⁸Supyaŋi Jyaŋi ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tíi ná canɔŋɔke e ke, li sì n-jà n-tòro lire na mē.»

Yesu à cyɛŋkwugofoo cùɔŋɔ canɔŋɔke e

(Marika 3.1-6; Luka 6.6-11)

⁹Lire kântugo Yesu à yíri wani, maa ɲkàre kuru cyage shiin Kile Jwumpe kálambage e. ¹⁰Lir'à nàŋi wà ta wani ná cyɛŋkwuge e. Ka pi i Yesu pyi: «Mà sùpya cùɔŋɔ canɔŋɔke e, tá lir'à yaa ná mpyi i‡‡?» Kaŋuŋo pi mpyi na ɲcaa ná kuru yibige e, si nta tigire cyán Yesu na. ¹¹Ka Yesu si pi pyi: «Jofoo u nye yii shwɔhɔl'e, ná mpà ɲiŋkin na nye u á, ka uru mpàŋi si ɲcwɔ wyige e mà bē ná canɔŋɔke e, urufoo sí ɲɛɛ u yaha wwùm-baa yē? ¹²Yii nye a li cê na sùpyaŋi tayyéreg'à pée mpàŋi woge na sêe sèl'e mà? Yii li cê, mà tàanna ná Kile Saliyaŋi i, kacenni mpyiŋ'à ɲwɔ canɔŋɔke e.» ¹³Nye u à kwɔ puru na ke, maa jwo cyɛŋkwugefol'á: «Ma cyege sànhana.» U

[§]12:1 Kile Jwumpe Semɛŋi à li cyêe na wà katege wu ká a ntùuli kerege e, na u sí n-jà sùmanŋi wà kwɔn ná cyege e, si ɲjyí wani kerege e (Duterenɔmu 23.25).

**12:2 Mà tàanna ná Farizheenbii sɔnɔŋɔkanni i, mu aha sùma kwɔn ná cyege e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cêge na pi à báara pyi canɔŋɔke (Èkizodi 34.21).

††12:7 Oze 6.6

‡‡12:10 Farizheenbii u sɔnɔŋɔkanni i, shinŋi u nye na múnaa tawwuyo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-têge canɔŋɔke.

à ku sànhana ke, ka ku u jɔ̀cùũɔ̀ ku saɔ̀nɔ̀ke fiige.

¹⁴Nye Farizheenbii pi mpyi wani ke, ka pire si fwor'a kàr'a sà piye taanna Yesu boɔ̀nkanni na.

Kile báarapyiɔ̀ni niɔ̀cwoɔ̀nrɔ̀ɔ̀ni u nɔ̀ye Yesu

¹⁵Yesu à pa yire cè ke, maa yíri kuru cyage e, u niɔ̀nkareɔ̀ni, shiɔ̀nɔ̀yahara mpyi a taha u fye e, ka u u yampii puni cùũɔ̀.

¹⁶Maa yi jwo a waha pi á na pi áha sùpya yaha u yi cè mɛ. ¹⁷Lire pyiɔ̀nkanni na, Kile tũntũnɔ̀ni Ezayi jwump'à fũnɔ̀, u mpyi a jwo: ¹⁸«Kile à jwo:

“Mii báarapyiɔ̀ni u nɔ̀ye nɔ̀ge, mii à u cwoɔ̀nrɔ̀.

U kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiɔ̀nkil'à táan mii á mú.

Mii sí na Munaani pyi li tɛ̀en u e, u sí raa supyishiɔ̀ni sanɔ̀ni leni kuni ninti-ini i.

¹⁹U sí raa jwumɔ̀ ñirili ná wà e mɛ, u sí raa sɛ̀re wà na mɛ.

Wà sù u jwunyahama lógo sùpyire tabin-niyi i mɛ.

²⁰Ali kanɔ̀kyaange, u sì ku kebe mɛ, fũkinaɔ̀ni u nɔ̀ye na tafuguyo caa ke, u sì uru fũgo mɛ.

U sí n-kwôro pur'e, fo si ntiiɔ̀ni kuni le sùpyire puni taan.

²¹Supyishiɔ̀ni puni sí n-pa pi sòɔ̀nɔ̀re taha u na[¶].»

Pyiɔ̀nkanni na Yesu maha jínabii kòre ke

(Marika 3.22-30; Luka 11.14-23)

²²Nye lire kàntugo, ka pi i mpa ná jínacyanɔ̀ni w'e Yesu á. Uru nàɔ̀ni mpyi na jaa mɛ, maa mpyi búbu. Ka Yesu si u cùũɔ̀ u à jà na yu maa jaa. ²³Ka li i sùpyire puni bilibili fo pi na piye yíbili maa nko: «Taha Dawuda Tuluge Shin bà u nɔ̀ye nɔ̀ge nàɔ̀ni mɛ?» ²⁴Nye Farizheen-

bil'à yire lógo ke, ka pi i jwo: «Nɔ̀ge nàɔ̀ni nɔ̀ye a sì na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná fàɔ̀nhe kabɛ̀r'e, jínabii jùɔ̀nɔ̀foonɔ̀ni Belizebuli woge kàntugo na mɛ!»

²⁵Ná Yesu sí mpyi a pi funzɔ̀nɔ̀re cè, ka u u jwo pi á: «Kìre maha kìre li nɔ̀ye na liye tũnni ke, lire maha mpa jya. Kàɔ̀nhe nɔ̀kemu, lire nɔ̀ye mɛ pyenge nɔ̀kemu shiin ká yíri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú. ²⁶Sitaanniɔ̀ni ká a u báarapyi-ibii kòre, u na uye tũnni. Lire ká mpyi, u saanre sì n-kwò mà? ²⁷Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná jínabii jùɔ̀nɔ̀foonɔ̀ni Belizebuli fàɔ̀nhe e, lire sannii i ke, yii shiinbii pi nɔ̀ye na pi kòre ke, ná jofoo u fàɔ̀nhe e pire maha pi kòre ye? Yii shiinbii yabilimpíi pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jwun'i. ²⁸Nka yii li cè na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile Munaani fàɔ̀nhe e, lir'à li cyèe na Kile Saanre à nɔ̀ yii na mà kwò. ²⁹Wà sì n-jà n-jyè fàɔ̀nɔ̀yahagafoo bage e, si u yaayi lwó, ná u nɔ̀ye a bage foo pwo a cyán maa nta a jyè mà ye. Urufoo ká jà a u pwo a cyán, lire e u maha jà a bage yaayi pyi u jɛɛmpe.

Sùpyaɔ̀ni sí n-yíbe u jwɔ̀jwumpe kurugo

³⁰Shinɔ̀ni u nɔ̀ye u nɔ̀ye ná mii i mɛ, urufoo nɔ̀ye mii zàmpɛn, nɔ̀gemu u nɔ̀ye u nɔ̀ye na mii tɛ̀re na sùpyire wàa tiye na mɛ, urufoo na ti jùɔ̀nɔ̀ kyáɔ̀nge.

³¹Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: kaɛgigiíi shiɔ̀ni puni ná Kile mekeɛge jwumpe puni sí n-jà yàfa sùpyire na. Nka nɔ̀gemu ká Kile Munaani mege kèɛge ke, lire sì n-sii yàfa urufoo na mɛ. ³²Wà ha jwumpime jwo Supyaɔ̀ni Jyaɔ̀ni na, lire sí yàfa urufoo na. Nka nɔ̀gemu ká jwumpime jwo Kile Munaani na ke, lire kapiini sì yàfa urufoo na nɔ̀ge tiɔ̀ni i mɛ, li mú sì yàfa urufoo na tiɔ̀ni nimpaɔ̀ni i mɛ.

(Luka 6.43-45)

³³ Cige ká jwɔ, ku maha yasere njɛcenne pyi. Cige ká mpyi ku nyɛ a jwɔ mɛ, ku nyɛ na yasere njɛcenne pyi mɛ. Cige shɪɲi maha ɲɛɛ ku yasɛɛre cye kurugo. ³⁴ Yii màcɔwɔn fiige sùpyiibii! Mà pege yaha yii funɲi, yii si n-sii n-jà jwɔncɛnmɛ jwo mɛ. Sùpyani zòmbilin'à ɲi ndemu na ke, lire u jwɔge maha yu. ³⁵ Ʋgemu u zò u à jwɔ ke, uru maha jwɔncɛnmpe yu. Ʋgemu u nyɛ ná zòmpi i ke, uru maha jwumpimpe yu. ³⁶ Mii sí yi jwo yii á, canɲke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiɲkil'e ke, jwumɔ maha jwumɔ sùpyir'à jwo, ná pu nyɛ laaga baa ke, Kile sí ti yíbe puru puni na. ³⁷ Shin maha shin jwɔjwumɔ kurugo, Kile sí n-jwo na u à tíi, lire nyɛ mɛ u à cɛɛge.»

**Yesu tayyéreg'à fànha tò Zhonasi
woge na, ɲka sùpyire nyɛ
a u jwɔmɛɛni cù mɛ**

Marika 8.11-12; Luka 11.29-32

³⁸ Nyɛ ka Kile Saliyani cyelentiibii pii ná Farizheenbii pii si jwumpe lwɔ maa jwo: «Cyelentuɲi, wuu la naha maa kani là pyi a cyêe wuu na, ndemu li sí li cyêe na mu à fworɔ Kile e ke.» ³⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à pi, maa kàntugo wà Kile na ke, pire maha ɲcaa si kakyanhala kani là ɲya tapyige e. Ʋɲka nde l'à pyi Kile tũntunɲi Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyêe pi na mɛ. ⁴⁰ Yii li cè, bà Zhonasi a canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fyabwɔhe funɲke e mɛ, amuni Supyani Jyani mú sí canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fanɲke e. ⁴¹ Canɲke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiɲkil'e ke, Ninive kànhe shiinbii sí n-pa n-yíri n-yyére si pire kapimpyiibii cɛɛge, ɲaha na yɛ Zhonasi à sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pi à pi toronɲkanni kɛɛnɲɛ. Mà li ta wà na nyɛ

naha, ɲgemu u tayyérege k'à fànha tò Zhonasi woge na ke, pire kapimpyiibii sí nyɛ a ɲen'a pi toronɲkanni kɛɛnɲɛ mɛ.

⁴² Kuru canɲke, saancwɔɲi u mpyi Sheba kɪni ɲũɲɔ na ke, uru mú sí n-pa n-yíri n-yyére si pire kapimpyiibii cɛɛge, ɲaha na yɛ uru saancwɔɲi mpyi a yíri dɪɲyɛɲi ɲũɲke kà na, mà sà saanɲi Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na nyɛ naha, ɲgemu u yákili u à pɛɛ Solomani wuɲi na ke, pi sí nyɛ a ɲen'a lógo uru jwɔ na mɛ.

(Luka 11.24-26)

⁴³ Jína ká fworɔ sùpya e, u maha sà ɲaara síwage yyaha kurugo maa tateɛnge cya. U aha mpyi u nyɛ a kà ta mɛ, ⁴⁴ u maha jwo “Mii sí nùru raa wà na tayirige e.” Nyɛ u aha nùr'a pa urufoo ta bawaga fiige, ɲkemu k'à pwɔ, maa ku funɲke bégel'a jwɔ ke, ⁴⁵ u maha nùr'a kàr'a sà jínahii baashuunni lwɔ a bàra uye na, mpɪi pi à pi mà tòro u yabil-ɪɲi na ke, maha mpa jyè urufole. Lire ká mpyi, urufoo pyiɲkanni nivɔnn'a si nàar'a pi mà tòro ɲɲɲyɛɛni na. Amuni pire kapimpyiibii wuuni mú sí n-pyi.»

**Mpii pi nyɛ Yesu nuɲi ná
Yesu cɪnmpyiibii ke**

(Marika 3.31-35; Luka 8.19-21)

⁴⁶ Mà Yesu yaha puru jwumpe na ná sùpyire e, u nuɲi ná u cɪnmpyiibil'à pa yyére cyíɲɲi na, maa ɲcaa si jwo ná u e. [⁴⁷ Ka wà si Yesu yyere maa jwo: «Mu nuɲi ná mu cɪnmpyiibii naha cyíɲɲi na, pi naha na mu kyaa pyi.>] ⁴⁸ Ka Yesu si urufoo pyi: «Mpire pi nyɛ mii nuɲi ná mii cɪnmpyiibii yɛ?» ⁴⁹ U à puru jwo ke, maa cyɛge sànhà u cyelempyiibii kàmpanɲke na, maa jwo: «Mii nuɲi ná mii cɪnmpyiibii pi nyɛ mpɪi. ⁵⁰ Yii li cè na mii Tuɲi u nyɛ ɲɲɲyɛɲi na ke, ɲge u nyɛ na uru nyii wuuni pyi ke, uru u nyɛ mii cɪnmpworonɲi ná mii nuɲi.»

Jneenugunji bàtaage

(Marika 4.1-20; Luka 8.4-15)

13 Kuru canŋke yabiliŋi i, Yesu à fworò bage e maa ŋkàr'a sà ntèen baŋi jwòge na. ² Ka shinŋyahara si mpa bínni u taan, li jye a pa jwò me, ka u u jyè a tèn bakwòge k'e lwohe juŋ'i, ka sùpyire si yyére kùmpoge na. ³ Ka u u ti kàla karií ninyahagii na ná bàtaay'i. ⁴ U à jwo: «Jneenugunji wà u ná fwor'a kàre jee me tanuguge e. Mà u yaha u u sùmashiŋi wàa finí fiige, wà à cwo kuni jwòge na, ka sanŋcyenre si mpa uru jò.

⁵ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworo ninyahara mpyi kuru cyage e me. Ka uru si fyín wahawaha, jaha na ye u mpyi a jyè jnŋke e sèl'e me. ⁶ Jye canŋk'à pa fworò ke, ka yifyinre si fàan maa waha, ndire kuŋi na.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ŋgurotaha na, ka ŋgure si yîr'a uru cù.

⁸ Ŋka wà tacwug'à pa bê ná jnŋke njncenŋke e, maa fyín, maa lye, maa se. Sùmacire tà à sùmapyaŋi se mà nò ŋkuu ŋkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi benjaaga ná ke ke.

⁹ Ŋgemu la ká mpyi si karií yyaha cè ke, urufoo u u ninyigigii cyán sèl'e.»

¹⁰ Ka Yesu cyelempyiibii si file u na, maa u yîbe: «Naha na mu jye na bàtaayi yu sùpyir'á ye?» ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tí ná Kile Saanre e, ná cyi à ŋwòhò ke, yii á cyire jncèn'á kan, u sí jye a kan sùpyire sannt'á me. ¹² Naha kurugo ye ŋgemu u à yaaga cè ke, là sí n-bàra urufoo u tacenke na sèl'e. Ŋka ŋgemu u jye u jye a yaaga cè me, urufoo bá na sòŋŋi na ur'à nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò urufoo na. ¹³ Lire kurugo mii na bàtaayi yu pi á, jaha na ye pi jyiigil'à cwòro, ŋka pi jye na jaa me, ninyigigii na jye pi á, ŋka pi jye na núru me, pi jye na karií yyaha

cini me. ¹⁴ Kile tūntunŋi Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo ke, pur'à fūnŋo pi kàmpaŋŋke na. U mpyi a jwo:

“Yii sí raa núru, ŋka yii sì raa yafyin yyaha cini me.

Yii jyiigii sí n-cwòro ŋka yii sì raa yafyin jaa me.

¹⁵ Yii li cè, nte sùpyire ninyigigil'à waha,

pi à pi ninyigigii tò, maa pi jyiigii tò, bà pi si mpyi pi àha raa jaa s'a núru me, pi yákilibii mú ká raa karií yyaha cini me.

Naha kurugo ye pi la jye sì núru mpa mii yyére, mii i pi shwò me^{§§}.”

¹⁶ Ŋka yii pi ke, yii wuun'à jwò, jaha na ye yii na jaa yii jyiigil'e, maa núru yii ninyigigil'e. ¹⁷ Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, nde yii à nya maa ndemu lógo ke, Kile tūntunmii ninyahamii ná Kile jwómeeucuvee ninyahamii la mpyi si lire nya, si li lógo. Ŋka pi jye a jà a li nya, maa li lógo me.

¹⁸ Jye kuru bàtaage k'à jwo mà yyaha tí ná jneenugunji i ke, yii ku jwòhe lógo.

¹⁹ Kuni jwòge na, sùmashiŋi tacwug'à pa bê ke, kuru ku jye mu à jwo shinŋi u à Kile Saanre kani jwumpe lógo, maa mpyi u jye a pu yyaha cè me, ka Sitaanniŋi si mpa pu wwù u funŋ'i ke.

²⁰ Kafaafoge juŋ'i sùmashiŋi tacwug'à pa bê ke, kuru ku jye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ntíl'a jee pu na ná funntange e ke. ²¹ Ŋka pu jye a jà a ndire le t'e me, ti jwómeeeni kèngeme jye a pen me. Kawaa, lire jye me yefugo kyaa ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fworò Kile kuni i.

²² Ŋgure shwòhòl'e sùmashiŋi tacwug'à pa bê ke, kuru ku jye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ka diŋyeŋi karigii funmpéenre ná nàfuunŋi lage si pu cwònrò, pu jye a jà a yasere pyi me.

§§13:15 Ezayi 6.9-10

²³ Nĩnke njncennke na sũmashĩnĩ tacwug'a pa bẽ ke, kuru ku nyẽ mu à jwo sũpyire ti nyẽ na Kile jwumpe nũru maa pu yyaha cini ke. Tire sũpyire na nyẽ sũmasenje fiige, sũmacire tà à sũmanĩ se mà nõ ģkuu ģkuu (100) na, ka tà si se mà nõ beetaanre taanre (60) na, ka tà si se mà nõ bejjaaga ná ke ke na.»

Nyẽpege bàtaage

²⁴ Nyẽ Yesu à nũr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre à fwo ro nde kani kurugo: faapyĩnĩ wà à sũmashi njncennke nũgo u kerege e. ²⁵ Mà sũpyire yaha ģwomppe na numpilage e, u zàmpennĩ wà à pa nyẽpege kà shi wà kerege e maa nũr'a kàre. ²⁶ Nyẽ ka ku ná sũmanĩ si fyĩn maa lyẽ sijcyan.

²⁷ Kerege foo báarapyiibil'à sà kerege ta amuni ke, ka pi i sà u pyi "Nũgufoonĩ, sũmashĩnĩ mu mpyi a nũgo ma kerege e ke, taha u bà mpyi a ģwò me? Nyẽpege sí ku wá kerege e ke, taa kur'a yĩri ke?" ²⁸ Ka kerege foo si jwo "Mii zàmpennĩ wà u à ģke báaraapege pyi amẽ." Ka báarapyiibii si u pyi "Mu la nyẽ wuu u sà ku kũong'a wwũ sũmanĩ shwòhol'e la?" ²⁹ Ka kerege foo si jwo "Yii ku yaha wani, lire baare e, ku takũonge e yii sí raa sũmanĩ kũonge ná k'e. ³⁰ Yii ku ná sũmanĩ yaha u a lyegẽ sijcyan, sũmakwũngigii ká nõ, mii sí yi jwo sũmakwũnbiil'á pi i kuru nyẽpege kwũn a yigẽ sũmanĩ i, pi pwo pwo pi i ku sũugo fũlũ, pi i nta a sũmanĩ kwũn a le na bwũunni i."»

Kile Saanre maha sũi nimbilere maa mpẽre

(Marika 4.30-34; Luka 13.18-21)

³¹ Nyẽ Yesu à nũr'a bàtaage kà jwo pi á. U à jwo: «Kile Saanre na nyẽ mu à jwo mutaridi cigẽ pyà nãnĩ wà à ģgemu nũgo u cikũogẽ e ke. ³² Kuru cigẽ pyàn'á

yĩlegẽ cire sannte puni wuĩ na. ģka u aha nũgo, u maha fyĩn maa mpyi cibwòhò mà tòro kapyegẽ yawyẽere puni taan, fo saĩcyẽenre maha ti shẽere yaa ku ģkẽpyi i.»

³³ U à nũr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre na nyẽ mu à jwo bwũurunĩ yĩrigeyirigẽ yaani. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyĩme njnyaham'i mà cwũnhò, li maha puru mbyĩmpe njncwũnhomppe puni yĩrigẽ.»

³⁴ Nyẽ Yesu à puru jwumpe puni jwo bàtaay'i sũpyir'á. Bàtaayi jwumpe baare e, u mpyi na pabere yu ná t'e mẽ. ³⁵ Lire e jwumpe Kile tũntunĩnĩ mpyi a jwo ke, pur'à fũnũ, u mpyi a jwo: «Bàtaayi mii sí raa yu pi á, karigii cyi à ģwòhò fo dipyenĩ tasiigẽ e ke, cyire mii sí raa yu pi á*.»

Yesu à nyẽpege bàtaage ģwòhẽ jwo

³⁶ Nyẽ Yesu à kwũ puru jwumpe na ke, maa jyẽ bage e, ka u cyelempyiibii sí file u na, maa jwo: «Bàtaage mu à jwo mà yyaha tĩi ná nyẽpege e sũmanĩ shwòhol'e ke, kuru yyaha jwo wuu á.»

³⁷ Ka u u pi pyi: «Sũmashĩnĩ njncennĩ nũgufoonĩ u nyẽ Supyanĩ Jyanĩ. ³⁸ Kerege e sũmashĩnĩ njncenn'á nũgo ke, kuru ku nyẽ dipyenĩ. Sũmashĩnĩ njncennĩ u nyẽ mpii pi à ģẽ Kile Saanre na ke, nyẽpege ku nyẽ Sitaannĩnĩ fyẽrũwòhòshiinbii. ³⁹ Zàmpennĩ u à nyẽpege wà sũmanĩ shwòhol'e ke, uru u nyẽ Sitaannĩnĩ. Sũmakwũnre ti nyẽ dipyenĩ tẽekwooni, sũmakwũnbii pi nyẽ Kile mẽlekeebii. ⁴⁰ Pyyĩnkanni na nyẽpege maha ģkũong'a wwũ sũmanĩ shwòhol'e maa ku sũugo ke, amuni li mú sí n-pyi dipyenĩ tẽekwooni. ⁴¹ Kuru canĩke Supyanĩ Jyanĩ sí u mẽlekeebii tun. Yaaga maha yaaga ku nyẽ na sũpyire nũũ kyáŋgẽ Kile na, ná mpii pi maha Kile Saliyanĩ kẽegẽ ke, pi sí

*13:35 Zaburu 78.2

pire puni cwɔɔnrɔ n-yige Kile Saanre e, ⁴²si ngà nafugombaage e. Wani pi sí raa mɛɛ súu s'a nkyànhigii kùru. ⁴³Ŋka mpíi pi à Kile nɔwɛɛni cù ke, pire sí raa bɛɛnmpe yige canɲa nyii fiige pi Tunji Saanre e. Ŋgemu la ká mpyi si karií yyaha cè ke, urufoo u u nɲgyigigii cyán sèl'e.»

Nàfuunji nɲwɔhɔŋi ná kóɔnɲi kani

⁴⁴Kile Saanre na nyɛ sahanɲi mu à jwo nàfuu ngemu u à nɔwɔhɔ kerege k'e ke. Nànji wà à sà fworu uru nàfuunji na tanɔwɔhɔge e, maa u yal'a nɔwɔhɔ sahanɲi. U funntanga wunji, maa nɲkàr'a sà u cyeyaayi puni pér'a tɛg'a kuru kerege shwɔ.

⁴⁵Kile Saanre à fworu nde kani kurugo: cwɔhɔŋi wà u mpyi na kóɔn nisinana caa. ⁴⁶U à kóɔnbile longara wu nɲa ke, maa nɲkàr'a sà u cyeyaayi puni pére, maa li shwɔ.

Nde li sí n-pyi dɲnyɛŋi tɛɛkwooni i ke

⁴⁷Kile Saanre à fworu nde kani kurugo: fyacuumpii pìi mpyi a cwò wà lwɔhe e, ka uru cwòŋi si fyaabii shɲi puni cù. ⁴⁸U à nɲi ke, ka pi i u dɪr'a yige kùmpoge na, maa ntɛɛn maa fyaabii nɲncɛnmpii cwɔɔnr'a le yalenke e, maa tɔɔn baa wuubii wà. ⁴⁹Nyɛ amuni li mú sí n-pyi dɲnyɛŋi tɛɛkwooni i. Kile mɛlɛkɛɛbii sí shinpiibii cwɔɔnrɔ si nɲgwú shincɛnmpil'e, ⁵⁰si pi wà nafugombaage e. Wani pi sí raa mɛɛ súu s'a nkyànhigii kùru.

⁵¹Yesu à puru jwo ke, maa u cyelemɲyibii yɪbe na pi à mpe jwumpe lógo la? Ka pi i jwo: «Ɔɔn, wuu à pu lógo.» ⁵²Ka Yesu si jwo: «Kile Saliyaŋi cyelɛntunji cyɛ k'à le mà yyaha tɪí ná Kile Saanre e ke, uru maha kàla nivɔnɲɔ ta maha bàra nɲnɲyɛŋi na maha yaha uye e, mu à jwo nàfuunɲɔ na yige na nɲkaan.»

Yesu kànhɛ shiinbil'à cyé u na

(Marika 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yɪri wani, ⁵⁴maa nɲkàre u tukanhe na. U à nɔ wani ke, maa jyè pi Kile Jwumpe kàlambage e, maa sùpyire kàlali. U kàlaŋi pyiŋkanni mpyi a sùpyire kàkyanhala fo pi na nɲko: «Di u à pyi maa mpyi yákilifoo yɛ? Di u à pyi maa kakyanhala karigii pyi yɛ? ⁵⁵Taha cɪkyanganji tooyo wunji bà u nyɛ u wi mɛ? Taha u nɲnɲi bà u nyɛ Mariyama mɛ? U cɪnɲmɲyibii bà pi nyɛ Yakuba ná Yusufu ná Simo ná Zhude mà? ⁵⁶U ná pùceribii pi nyɛ nu na ke, pire nyɛ naha ná wuu e mà? Di u s'à pyi maa jà na nɲyii karigii pyi yɛ?» ⁵⁷Nyɛ tire sòɲɲɔr'à pi pyi pi à nɲɲɔ tugo Yesu na. Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile tɪnntunɲɔ maha le nɲjire e cyeyi puni i fo u tukanhe ná u tɲpyenge yɛ!» ⁵⁸Nyɛ pi dánabaare kurugo, Yesu nyɛ a kakyanhala karií nɲnyahagii pyi wani mɛ.

Yuhana Batizelipyiŋi kwùŋkanni

(Marika 6.14-29; Luka 9.7-9)

14 Nyɛ saanji Erɔdi à pa a Yesu shenre núru ke, ²maa jwo u báarapyiibil'á: «Yuhana Batizelipyiŋi wi, u à nɲè à fworu kwùŋi i, lire kurugo u à jà na kakyanhala karigii pyi amɛ.»

³⁻⁴Yii li cè na Erɔdi mpyi a u sɲɲɛŋi Filipi cwoŋi kwòɔn a lwó mà pyi u cwo. Uru ceɛŋi mege na mpyi Erɔdiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Erɔdi á na u nyɛ a yaa u u sɲɲɛŋi cwoŋi shwɔ u na mɛ. Ka puru jwumpe si waha Erɔdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cù a pwɔ a le kàsɲi i. ⁵Erɔdi la mpyi si Yuhana bò, nɲka u mpyi na fyáge Yahutuubii yyaha na, naha na ye pi puni mpyi a li cè na Yuhana na nyɛ Kile tɪnntunɲɔ.

⁶Nyɛ Erɔdi canzeg'à pa mähana a nɔ lire yyeeni ke, ka u u pii yyere maa kataan pyi. Nyɛ mà pi yaha lire kataanni

na, Erɔdiyadi pworon'á pa a ɲkwɔ́hɔli shinyerebii shwɔ́hɔl'e, ka lire si ntáan Erɔdi e, ⁷ fo u à káa pùcwon'á na u aha yaaga maha yaaga ɲáare ur'á ke, kuru sí n-kan u á. ⁸ Ka pùcwon'á nuɲi si jwo a kan pùcwon'á na u sà jwo saan'á na u Yuhana Batizelipyiɲi ɲùŋke kwɔ́n a le ɲkunan'i, u pa ɲkan ur'á. ⁹ Ka puru jwumpe si saan'á yyahe pyi k'à tanha. ɲka u mpyi na sì n-jà n-cyé me, naha na ye u mpyi a káa u shinyerebii ɲyii na. Nye ka u u pii pyi pi sà Yuhana ɲùŋke kwɔ́n kàsuni i pi pa ɲkan pùcwon'á. ¹⁰ Nye ka pi i Yuhana ɲùŋke kwɔ́n ¹¹ mà le ɲkunan'i, mà kan pùcwon'á, ka u u ku kan u nuɲ'á.

¹² Nye lir'à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si mpa u buwuɲi lwɔ́ mà sà ntò, maa sà u sànge wyì Yesu á.

Yesu à shiin kampwɔ́hii kan'kuro ɲwɔ́ cya

(Marika 6.30-44; Luka
9.10-17; Yuhana 6.1-14)

¹³ Nye Yesu à puru jwumpe lógo ke, maa yíri kuru cyage e, maa jyè bakwɔ́ge k'e, mà kàre sige funŋke e. Sùpyir'à pa u saha cè ke, maa fworu pi kànyi i, maa ɲkàre u fye e tɔ́re na. ¹⁴ Yesu à fworu bakwɔ́ge e mà pi ɲya pi à ɲyaha sèl'e ke, ka pi ɲùnaare si u ta sèl'e, yampii pi mpyi tire sùpyire shwɔ́hɔl'e ke, ka u u pire cùuɲɔ́.

¹⁵ Nye yàkɔŋk'à pa nɔ́ ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Cye-lentuɲi! Sige funŋke e wuu ɲye, canŋke s'à kwɔ́ a kwɔ́. Sùpyire cye yaha bà ti si mpyi si sà ɲjyi shwɔ́ ɲwɔ́kurugo kànyi i me.» ¹⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Lire ɲye a pi kakarala kwɔ́ me, yii yabilimpíi pi pi kan pi lyí.» ¹⁷ Ka pi i u pyi: «Bwúuru ɲùnyɔ́ kan'kuro ná fyapya shuunni kanna cyi naha wuu ɲun'i.» ¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii a ma ná y'e.»

¹⁹ Nye pi à pa ná y'e ke, ka u u sùpyire pyi t'à tèn ɲyege ɲun'i. Pi à tèn'n'a kwɔ́

ke, ka u u bwúuru ɲùnyɔ́ kan'kuro ɲá cyire fyapyaagii shuunni lwɔ́, maa yyahe yíriga ɲiɲiɲi i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na. Maa bwúuru ɲwɔ́n kwɔ́n a kan u cyelempyiibil'á, pi à kan sùpyir'á. ²⁰ Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyí a tìn. Ka pi i ɲkwɔ́ maa shàhii ke ná shuunni ɲi ɲjyi paanyi na. ²¹ Pire lyilyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi a shiin kampwɔ́hii kan'kuro (5.000) kwɔ́, cyeebii ná nàŋkopyire ɲye a tɔ́ro me.

Yesu à ɲaara lwɔ́he ɲun'i

(Marika 6.45-52; Yuhana 6.16-21)

²² Nye lire ɲwɔ́hɔ́ na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyè bakwɔ́ge e, maa baɲi jyiile u yyaha na. ²³ Nye Yesu à ti cye yaha ke, maa ɲkàr'a sà Kile ɲáare ɲan'ke kà na, u kanni. U à kwôro wani fo mà pa nɔ́ yàkɔŋke na.

²⁴ Nye bakwɔ́ge e cyelempyiibii mpyi na baɲi jyiili ke, lir'à kuru ta ku u byanhare lwɔ́he ɲiŋke na. Ka kafɛge si wá na fwu na lwɔ́he tère na bakwɔ́ge ɲɔ́ɲi na wàa kàmpaɲnyi puni na. ²⁵ Nye numpilag'à pa lye ke, ka Yesu si yíri na ɲaare na ɲkègege pi fye e lwɔ́he ɲun'i. ²⁶ Cyelempyiibil'à u nimpaɲi ɲya lwɔ́he ɲun'i ke, maa fyá sèl'e fo na ɲcyènni maa jwo: «Buɲi wà fwɔ́ɔ́ngɔ́ ku ɲye ɲke!» Mà pi fyagara wuubii yaha, pi mpyi na kwuuyi wàa. ²⁷ Mà pi yaha pur'e, ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwɔ́ maa pi pyi: «Yii yá-ilibii tìŋe, yii àha vyá me, mii wi.»

²⁸ Ka Pyeri si jwo: «Kampyi mu u ɲye u wi, na yaha si ɲaara lwɔ́he ɲun'i, si ma ɲùŋɔ́ bɛ.» ²⁹ Ka Yesu si u pyi: «Ta ma.» Ka u u fworu bakwɔ́ge e na ɲaare na Yesu ɲùŋɔ́ bɛni lwɔ́he ɲun'i. ³⁰ ɲka u à pa kafɛge ɲya k'à pɛe maa fyá ke, ka u u li ɲwɔ́ cù na ntíri lwɔ́he ɲwɔ́h'i, maa ɲkwúuli: «Kafoon'i, na shwɔ́!» ³¹ Ka Yesu si ntíl'a cyege sànhà, maa u cù maa jwo: «Mu dáníyan'á cyére de! Naha na mu ɲye a funŋke pyi ɲiŋkin mà ye?» ³² Ka Yesu

ná Pyeri si jyè bakwɔɔge e, ka kafɛɛge si ntíl'a yyére. ³³Nye lir'à pyi ke, mpíi pi mpyi bakwɔɔge e ke, ka pire si nɪnkure sín Yesu á maa jwo: «Nàkaana baa, Kile Jyanyi u nye mu.»

Yesu à yamii cùũɔ
Zhenezareti kàmpañyi na
(Marika 6.53-56)

³⁴Nye Yesu ná u cyelempyiibil'à banji jyiile ke, maa jyè Zhenezareti kùluni i. ³⁵Kuru cyage shiinbii mpyi a Yesu cè, lire e pi à Yesu mpani jwo puru màhampe puni i. Ka sùpyire si wá na maa ná yampii shingii puni i Yesu á. ³⁶Pi mpyi na Yesu jáare na u pire yaha pi i bwɔn u vaaanttingke zhwɔɔre na kanna. Yampii pi mpyi maha bwuun u na ke, pire puni mpyi maha jɔcùunji.

Karigii cyi nye na wuu jwɔre
Kile yyahe taan ke
(Marika 7.1-23)

15 Nye canjka Farizheenbii pìi ná Kile Saliyani cyelentiibii pìl'à yíri Zheruzalemu kàhe e mà pa Yesu yyére, maa u yíbe: ²«Naha na mu cyelempyiibii nye na wuu tulyeyi làdaabii karigii leni njire e mà ye? Naha na pi aha a si raa lyí, pi nye na pi cyeyi jyíi mà tàanna ná pire làdaabil'e mà ye?»

³Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii à kàntugo wà Kile toŋ'á, maa ntaha làdaabii fye e ye? ⁴Yii li cè na Kile à jwo “Ma tunji ná ma nunji pèe. Ngemu ká jwumpime jwo a wà u tunji, lire nye me u nunji na ke, urufoo sí n-bò.” ⁵Ŋka yii pi ke, yii maha yi yu sùpyir'á na “Wà ha jà a jwo u sifeebil'á na yaayi uru mpyi a yaa u

tèg'a pi tège ke, na ur'à yire kan Kile á mà kwɔ, ⁶na urufoo mée ká mpyi u nye na yaaga kaan u sifeebil'á sahaŋki me, na tapege nye yire e me.” Mà tàanna ná lire e, yii à kàntugo wà Kile jwump'á, maa ntaha yii làdaabii fye e. ⁷Yii pi à fyinme tò wwomɔ na ke! Kile tũntunŋi Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'à sàa pyi sèe. U mpyi a jwo na ⁸“Kile à jwo ‘Nte sùpyire na mii père jwɔyi i kanna,

mà li ta pi zòompíi laag'à tɔɔn mii na.

⁹Pi na mii père tawage e,

jaha na ye kàlani pi nye na ŋkaan ke, ur'à lwɔ a pwo sùpyire làdaabii kanni na⁸.”»

¹⁰Puru jwɔhɔ na, Yesu à sùpyire yyere maa jwo t'á: «Yii ngingigigii père, yii raa núru sèl'e. ¹¹Yaaga maha yaaga ku nye na jyè sùpyani jwɔge e ke, kuru kà nye na jà a u jwɔhɔ me. Ŋka nje yi nye na fwore sùpyani jwɔge e ke, yire yi maha jà a u jwɔhɔ.»

¹²Nye Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Mu nye a cè na mu jwump'à waha Farizheenbii na mà?» ¹³Ka Yesu si pi pyi: «Cige maha cige ku nye ku nye a cenme mii Tunji nɪnyi wunji cye kurugo me, yire puni sí n-kò n-wà. ¹⁴Yii Farizheenbii yaha wani, fyinmii pi à fyinmii yyaha cù. Fyín ká u fyinŋe kàbii cù, pi mú shuunniŋi sí n-tíge wyige k'e.»

¹⁵Ka Pyeri si jwo: «Puru jwumpe jwɔhe jwo wuu á.» ¹⁶Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpíi, ali nume yákilitan nye yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii nye na puru núru mà? ¹⁷Yii nye a li cè na yaaga maha yaaga ku maha jyè sùpyani

[†]15:2 Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyí, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyiŋkanni là na maa sɔnŋi na lire jyiŋkanni maha pire finɪŋe Kile á. Mà tàanna ná Èkizodi 30.18-21 i, Kile sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, ŋka Farizheenbil'à jwo na shin maha shin u nye na Kileparege pyi ke, na pire pun'à yaa ná l'e.

[‡]15:4 Èkizodi 20.12; Duterensumu 5.16

[¶]15:4 Èkizodi 21.17; Levitiki 20.9

[§]15:9 Ezayi 29.13

ɲwɔge e ke, na u yaceni i kuru maha ɲkàre, u aha shà yaare e, k'a si fworo mà? ¹⁸ Ɔka ɲje yi ɲye na fwore sùpyaɲi ɲwɔge e ke, u zòɲi i yire maha fwore, yire mú sí yi maha u ɲwɔ́hɔ Kile á. ¹⁹ Yii li cè na sùpyaɲi zòɲi i sòɲɔpeere maha fwore, mu à jwo: supyibuuni ná jacwɔre ná silege baa karigii ná nàɲkaage ná kafinare ná jwoore. ²⁰ Cyire karigii cyi maha sùpyaɲi ɲwɔ́re Kile á. Lire baare e mà yalyige lyí cyeyi ɲyìmbaa, lire ɲye na jìn'a sùpya ɲwɔ́hɔ mɛ.»

Supyishinji sanɲi cwoɲi wà à dá Yesu na

(Marika 7.24-30)

²¹ Ka Yesu si yíri wani mà kàre Tiri ná Sidɔn kànyi kàmpaɲke na. ²² Mà pi yaha wani, Kana shiinbii cwoɲi** wà à pa Yesu á, maa jwo fàɲha na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinji! Nùɲaara ta na na, maa sà na pworonji kàanmucya. Jínaɲi wà u wá a u tɛenme pen.» ²³ Yesu ɲye a ɲen'a u ɲwɔ shwɔ mɛ. Ka cyelempyiibii si jwo Yesu á: «Ɔge ceɲi cye yaha, ɲaha na ye u na ɲkwúuli wuu ɲwɔ́h'i.» ²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Izirayeli shiinbii kanni mɛɛ na Kile à mii tun, pire mpiimu pi ɲye mpàa nimpinnimii fiige ke.»

²⁵ Ɔka lire ná li wuuni mú i, ceɲ'à pa ɲɲkure sín Yesu taan maa jwo: «Kafoonji! Cyé le na á.» ²⁶ Ka Yesu si jwo: «Mà nàɲkopyire yalyire lwɔ́ a wà pwunmpyir'á††, lire ɲye a ɲwɔ mɛ.» ²⁷ Ka ceɲi si jwo: «Kafoonji, yire ɲye sèe, ɲka pyengefoo ká a lyí, ɲyìpaanre ti maha ɲcwɔ ɲɲɲke na ke, pwunmpyire maha tire lyí.» ²⁸ Ɔye ceɲ'à yire jwo ke, ka Yesu si jwo: «Ceewe, ɲka mu naha a dá mii na dɛ! Nde mu à cya mii á ke, lire sí

n-pyi mu á.» Ɔye ka u pworonji si ntíl'a cùɲɔ.

Yesu à shiin kampwɔhii sicyɛere ɲwɔ cya

(Marika 8.1-10)

²⁹ Ɔye lire kàntugo Yesu à yíri kuru cyage e maa ɲkàre Galile baɲi ɲwɔge na, maa dùg'a tɛen ɲaɲke kà ɲuɲ'i. ³⁰ Ka supyikurumbwɔ́hɔ si mpa u á. Kuru supyikuruɲke e, pii mpyi a pa ná dishiy-ifel'e, pii s'à pa ná fyinmil'e, pii sí ɲye ná yatanɲkegeyefel'e, pii sí ɲye ná búbul'e, pii sí ɲye ná yampii shi ɲɲyahamil'e. Pi mpyi na ma ná pire yampil'e Yesu á, ka u u pi cùɲɔ. ³¹ Li mpyi a sùpyire bilibili mà búbuubii ɲya pi à jà na yu, yatanɲkegeyifeebii sí i ɲcùɲɔ, dishiy-ifeebii sí i ɲaare, fyinmpii sí i ɲaa, lire kurugo pi à Izirayeli shiinbii u Kilenji kɛe.

³² Ɔye ka Yesu si u cyelempyiibii yyre maa jwo: «Ɔke supyikuruɲke ɲɲaare naha mii na, ɲaha na ye pi canɲke taanre woge ku ɲye naha mii taan, yalyire ɲye pi á mɛ. Mii la ɲye si pi cye yaha ɲyìmbaa mɛ, lire baare e katege sí pi fàɲha kwɔ́ kuni na.» ³³ Ka cyelempyiibii si jwo: «Di wuu si n-jà ɲyì ta naha ɲke síwage e, si ntɛge ɲke supyikuruɲke fiige ɲwɔ cya ye?» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Bwúuru ɲùnyɔ jùuli yi wá yii ɲuɲ'i ye?» Ka pi i jwo: «Bwúuru ɲùnyɔ baashuunni ná fyapyire ti naha wuu ɲuɲ'i.» ³⁵ Ka u u sùpyire pyi t'à tɛen ɲɲɲke na, ³⁶ maa bwúuru ɲùnyi baashuunni ná tire fyapyire lwɔ́, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwɔ́n kwɔ́n mà kan u cyelempyiibil'á, ka pire si yi táa ti na. ³⁷ Kuru supyikuruɲke pun'à lyí a tìn, ka pi i ɲkwɔ́ maa saanya baashuunni ɲì ɲyìpaanyi na. ³⁸ Pire lyìyibil'e, nàmbaabii kanni

**15:22 Ɔge ceɲ'à fworo supyishinji w'e, ɲgemu u mpyi a fyàɲha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii ke.

††15:26 Sùpyiibii pi ɲye pi ɲye Yahutuu mɛ, Yahutuubii mpyi maha pire wíi pwuun fiige.

mpyi kampwòhii sicyeere (4.000) cyee-bii ná nànkopyire nye a tòro me.

³⁹Nye lire njwòhò na, u à ta a sùpyire cye yaha, maa jyè bakwòge k'e, mà kàre Madagan kùluni i.

**Farizheenbii ná Sadusiibil'à jwo na
Yesu u kyaa pyi, nde l'à li
cyêe na u à fworo Kile e ke**

(Marika 8.11-21; Luka 12.54-56)

16 Nye canjka Farizheenbii ná Sadusiibil'à file Yesu na, si u pere jcwù, maa u pyi na u kani là pyi ndemu l'à li cyêe na u à fworo Kile e ke.

[²Ka Yesu si pi pyi: «Yii aha kilenji yyahe nya k'à njánga yàkonke, yii maha jwo na zàhe sì n-pa njnjaa me. ³Nyège na, yii aha kilenji yyahe nya k'à wwò, yii maha jwo na zàhe sí n-pa njnjaa. Nye yii à jà a cyire karigii puni tèepyi-inkii cè, ka naha si li ta jcyii cyi nye na mpyi yii shwòhòl'e nume ke, yii nye a jà a cyire cè mà ye?]] ⁴Mpii pi à pi, maa kàntugo wà Kile na ke, pire maha jcaa si kacyele nya tapyige e. Ijka nde l'à pyi Kile tùnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha sì n-pyi n-cyêe pi na me.» Nye u à puru jwo ke, maa yîri pi taan mà kàre.

⁵Lire kàntugo ka Yesu cyelempyiibii si banji jyiil'a kàre kùmpoge sanjke na. Pi à sà nò ke, ka pi i li kàanmucya mà li ta pi funj'à wwò, pi nye a bwúuru lwó me. ⁶Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Sadusiibii bwúurunji yîrigeyirige yaani na.» ⁷Ka u cyelempyiibii si pi funjyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòhòl'e: «Bà wuu à pyi wuu nye a pa ná bwúuru i me, lire e u à mpe jwo be?»

⁸Nye Yesu à pa pi kununke njwòhe cè ke, maa jwo: «Yii daniyan'à cyére de! Naha kurugo bwúurunji wuun'à yii funjò wwòonjo ye? ⁹Ali nume yii yákilibii sàha njkwò a múgo mà? Canjke mii à bwúuru njunji kanjkurunji tèg'a nàmbaa

kampwòhii kanjkurunji (5.000) njwò cya, ka shàhigii dání ngemu si jî njyipaanyi na pi lyinkwooni kàntugo ke, yii funj'à wwò lire na la? ¹⁰Canjke mii à bwúuru njunji baashuunninji tèg'a nàmbaa kampwòhii sicyeerenji (4.000) njwò cya, ka yii i njkwò maa saanyi jî njyipaanyi na pi lyinkwooni kàntugo ke, taha yii funj'à wwò lire na mú? ¹¹Ná yii funjò nye a wwò lire na me, mii à yii pyi na yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Sadusiibii bwúurunji yîrigeyirige yaani na, ka yii i wá na sònni na bwúuru kyaa mii nye na yu ke, naha na yii nye a jà a puru jwumpe njwòhò cè mà ye?»

¹²Nye ka cyelempyiibii si li cè na bwúurunji yîrigeyirige yaani na bà Yesu à jwo pi a piye kàanmucaa me, njka Farizheenbii ná Sadusiibii kàlanji kyaa li.

**Pyeri à jwo na Kile
Njncwònròji u nye Yesu**

(Marika 8.27-30; Luka 9.18-21)

¹³Nye Yesu à kàr'a sà nò Sezare Filipi kùluni na ke, maa u cyelempyiibii yíbe: «Jofoo sùpyire nye na Supyanji Jyanji sònni ye?» ¹⁴Ka pi i u pyi: «Pii wá na njko na Yuhana Batizelipyinji u nye mu, pii sí i njko na Kile tùnntunji Eli u nye mu, pii sí i njko na Kile tùnntunji Zheremi u nye mu, pii mú sí i njko na Kile tùnntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wà u nye mu.» ¹⁵Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii nye na mii sònni ye?» ¹⁶Ka Simò Pyeri si jwo: «Kile Njncwònròji u nye mu, Kilenji nyii wunji Jyanji.»

¹⁷Ka Yesu si u pyi: «Zhonasi jyanji Simò! Mu wuun'à njwò. Naha na ye sùpya bà u à nge sèenji cyêe mu na me, mii Tunji u nye njnyinji na ke, uru u à u cyêe mu na. ¹⁸Mii sí jwo mu á, mii sí mu mege le Pyeri (kuru njwòhe ku nye kafaaga.) Mii sí kuru kafaage tège na dānafeebii kurunke njwòhò cyán, kwùni mú bà sì n-jà yaaga pyi kuru njkemu na me. ¹⁹Mii sí Kile Saanre tirikyanhigii kan mu á. Mu

aha ncyé kyaa maha kyaa na jìŋke na ke, lire mú sí ncyè ta u à pyi lire na nìjy-
iŋi na. Mu aha jee kyaa maha kyaa na
jìŋke na ke, lire mú sí jee ta u à pyi lire
na nìjyìŋi na.» ²⁰Nye ka Yesu si yi jwo a
waha cyelempyiibil'á na pi àha ñkwò yi
jwo sùpya á na uru u jye Kile Nìncwòn-
rŋi me.

**Kyaage Yesu sí n-ta
ke, u à kuru kyaa jwo**

(Marika 8.31-33; Luka 9.22)

²¹Nye mà lwó fo lire tènì na, ka Yesu
si wá na u cyelempyiibii kálali na fànha
ki uru u kàre Zheruzalemu kànhe e, si
ñkyaala sèl'e kacwònribii ná Kile sára-
gawwuubii jùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi
cyelentiibii cye e. Pi sí uru bò, ñka uru
kwùŋi canmpyitanrewuuni, uru sí jè.
²²Nye Yesu à puru jwo ke, ka Pyeri si
u fèen ñkere na maa u cêege na: «Ma hà
puru jwo me, Kafoonj! Kile u ma shwò
lire na, lire fiige kà zii ma ta me.» ²³Ka
Yesu si Pyeri wíi ná nyiŋkeni i maa jwo:
«Yìri na taan, Sitaanna wà we! Mu na mii
jùŋò kyáŋge. Mu jye na sòŋŋi Kile jyii
wuuni na me, fo sùpyire jyii wuuni!»

**Pyiŋkanni na wuu à yaa wuu taha
Supyaŋi Jyaŋi Yesu fye e ke**

(Marika 8.34-9.1; Luka 9.23-27)

²⁴Nye ka Yesu si jwo u cyelempyi-
ibil'á: «Ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii
fye e ke, urufool'á yaa u cyé u yabilinji
jyii karigii na, u u ntèen kyaage taan u
u ntaha mii fye e, pi méé ká mpyi na sí
urufoo bò kworokworocige na. ²⁵Naha
na ye ñgemu la ká mpyi si u nìjjaanji
yaa jwò ke, urufoo sì nùmpañja ta me,
ñka ñgemu ká kàntugo wà u nìjjaan'á
mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.
²⁶Naha li sí jwò sùpyan'á mà ma jyii
yaayi puni ta ñge diŋyeŋi i nìjjaan, mu
nùmpañke si sà ñkèeŋe ye? Sùpya si n-jà
yafyin tège u múnaani jùŋò wwù nùm-
pañja me. ²⁷Yii li cè na canŋka, Supyaŋi

Jyaŋi sí núru n-pa ná u Tuŋi sinampe
ná u mèlekeebil'e. Kuru canŋke, u sí shin
maha shin sára si ntàanna ná u kapyi-
iŋkil'e. ²⁸Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, yii
mpii pi jye naha ke, pìli na jye yii e,
pire sì n-kwù ná pi jye a Supyaŋi Jyaŋi
saanra wuŋi nìmpañi jya mà ye.»

Yesu pyiŋkann'à kèeŋe

(Marika 9.2-13; Luka 9.28-36)

17 Nye canmpyaa baani kàntugo, ka
Yesu si Pyeri ná Yakuba ná u
còŋŋi Yuhana lwó, maa ñkàre ná pire
kanni i paŋke kà nìntòŋŋo jwùŋi. ²Mà pi
yaha wani, Yesu pyiŋkann'à pa ñkèeŋe
pi jyii na. U yyahe mpyi na jì canja
jyii fiige, ka u vaaŋjyi si fìŋiŋe bèn-
mpe fiige. ³Kuru tanuge e, ka tèecyi-
ini Kile tùnntunmpiiMusa ná Eli si mpa
Yesu cyelempyiibii mú taanre jyii na,
mà pa a yu ná u e. ⁴Ka Pyeri si jwo Yesu
á: «Kafoonj, wuu à pa naha ke, lir'à jwò.
Mu aha jee, mii sí vùnyò taanre kwòro
naha, nìŋkin sí n-pyi mu wogo, nìŋkin
sí n-pyi Musa wogo, nìŋkin sí n-pyi Eli
wogo.»

⁵Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka
jahana si mpa pi tò, kuru jahanké mpyi
na bènmpé yige. Ka mejwu u si fwo
kuru jahanké e na: «Mii Jyaŋi u jye ñge,
u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiŋkil'à
táan mii á mú, yii a núru u jwò na.»
⁶Nye cyelempyiibil'à lire mejwuuni lógo
ke, ka fyagare si pi ta fo pi à cwo cwo
jìŋke na maa yyahayi cyígile. ⁷Ka Yesu
si file maa bwòn pi na maa jwo: «Yii yìri,
yii àha raa fyáŋge me.» ⁸Nye pi à ta naha
yyahayi yìrige ke, pi saha jye a wà jya
me fo Yesu kanni.

⁹Mà pi yaha pi i ntìri paŋke na, ka
Yesu si yi jwo a waha pi á: «Nde yii à
jya ke, yii àha ñkwò li jwo sùpya á me,
fo Supyaŋi Jyaŋi ká jè a fwo kwùŋi i.»

¹⁰Nye ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko
Kile Saliyaŋi cyelentiibii s'à jwo na Kile
tùnntunŋi Eli u à yaa u fyànha a pa Kile

Njncwɔnrɔŋi yyaha na.» ¹¹ Ka u u pi pyi: «Sèe wi, Eli à yaa u fyànha a pa si karigii puni kurigii tii. ¹² Ŋka mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwɔ, sùpyire nye a u cè me, maa u pyi pi nyii pyiŋkanni na. Lire pyiŋkanni ninuuni na, pi sí Supyaŋi Jyaŋi kyérege mú.» ¹³ Nye u à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si li cè na Yuhana Batizelipyiŋi kyaa u nye na yu.

Yesu à pyàŋi wà jína kòr'a yige u e

(Marika 9.14-29; Luka 9.37-43a)

¹⁴ Nye pi à kàr'a sà nɔ sùpyire cyage e ke, ka nàŋi wà si mpa niŋkure sín Yesu fere e maa jwo: ¹⁵ «Kafoonji, mii na mu jáare maa jwɔ na jyaŋi na, kíkirisaniŋi u nye u e na u kànre sèl'e, u maha u cyáan nage e tèrigii cyil'e, maa u cyáan lwɔhe e tèrigii cyil'e. ¹⁶ Mii à pa ná u e mu cyelempyiibii yyére, ŋka pire nye a já a u cùuŋɔ me.»

¹⁷ Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibii, fo naha tère e mii sí n-kwôro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiŋkii kwú naye e n-sà nɔ fo naha tère na ye? Yii a ma ná pyàŋi i na á.» ¹⁸ Nye pi à pa ná pyàŋi i ke, ka Yesu si fànha cyán jínanj na, ka u u fworɔ pyàŋi i, ka pyàŋi si jncùuŋɔ lire tèenuuni i.

¹⁹ Nye lire kàntugo, ka cyelempyiibii si file Yesu na pi mege cyage e maa u yíbe na naha na pire nye a já a nge jínanj kòr'a yige pyàŋi i mà ye? ²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii dániyaŋi jncyèrɛŋi u à pa ná l'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii dániyaŋi mée n'a mpyi a cyére mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà nke nanke pyi “Kò a yíri naha nke cyage e” ku mú mpyi na sí lire pyi. Yaaga mpyi na sì n-jà yii já pyige me. [²¹ Kileparege ná súŋŋi baare e, nge jínanj shiŋi nye na fwore sùpya e me.]»

**Yesu à u kwùŋi ná
u jèŋi kyaa jwo sahaŋki**

(Marika 9.30-32; Luka 9.43b-45)

²² Canŋka mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha siŋcyan Galile kùluni i, u à jwo pi á: «Pi sí n-pa Supyaŋi Jyaŋi le sùpyire cye e pi bò, ²³ ŋka u kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jè.» Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e.

**Yesu ná Pyeri à
Kilepaarebage wyérenji sàra**

²⁴ Nye Yesu ná u cyelempyiibil'à sà nɔ Kaperenamu kànhe e ke, mpii pi maha Kilepaarebage wyérenji shuu ke, ka pire si file Pyeri na maa u pyi: «Taha yii cyelemtunji bà nye na Kilepaarebage wyérenji sàrali me?» ²⁵ Ka Pyeri si pi pyi: «U maha u sàrali ke!» U à jyè bage e ke, ka Yesu si jwumpe lwó yycyige na, maa jwo: «Simɔ, naha mu nye na sônŋi ye? Jofoo na nge diŋyeni saanbii maha múnalwɔre shuu, lire nye me na wyérewwuuge cyáan ye? Pi pyiibii na laa, nàmpwuunbii na?» ²⁶ Ka Pyeri si jwo: «Nàmpwuunbii.» Ka Yesu si jwo: «Pi pyiibii kɔni nye a yaa pi a u sàrali me. ²⁷ Ŋka ná wuu la sí nye sì jcyé u sàraga pi lùgigii cyi kwɔ a yíri me, lire e, ta sì bani jwɔge na, maa ma myàhani wà lwɔhe e. L'aha fyaŋi niŋcyiŋi ngemu cù ke, maa uru jwɔge múgo, mu sí wyére ta wani, uru sí n-bè mii ná mu wuŋi na.»

**Sùpyaŋi u nye shinbwonji
Kile Saanre e ke**

(Marika 9.33-37; Luka 9.46-48)

18 Nye lire tènɔ i, ka cyelempyiibii si file Yesu na, maa u pyi: «Jofoo u nye shinbwonji Kile Saanre e ye?»

² Nye ka Yesu si pyàŋi wà yyere, maa u yyéne pi shwɔhɔl'e, maa jwo: ³ «Sèenji

††17:24 Yahutuubil'á, shin maha shin u mpyi a nɔ yyee benjaaga ná kàntugo na ke, yyee maha yyee uru mpyi maha yaa u wyérenjwɔge kà sàra Kilepaarebage e (Ekizodi 30.11-16).

na mii sí yi jwo yii á, ná yii nye a kéenŋe mà pyi nànkopyire fiige me, yii sì n-sii n-jà n-nyè Kile Saanre e me. ⁴Lire e shinŋi u à uye tîrige nge pyàŋi fiige ke, uru u sí n-pyi Kile Saanre shinbwonŋi.

⁵Shin maha shin u à nen'a nge pyàŋi fiige cùmu leme jwò mii kurugo ke, uru-fol'à mii cùmo leme jwò mú.

Karigii cyi maha sùpyaŋi yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na

(Marika 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶Nte nànkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là niŋkin jùŋŋo kyán, l'à pwóro urufol'á pi kafaabwòho pwò u yacige e, pi i u wà banŋi i.

⁷Dipyenŋi sùpyire wuun'à kèege pi jùŋkyaŋ karigii kurugo. Karigii cyi nye na sùpyire jùŋŋo kyáŋge ke, cyire mpyim-baa nye me. Ŋka ngemu ká mpyi kaŋuŋŋo maa sùpya jùŋŋo kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèege!

⁸Mu cyege kà niŋkin, lire nye me mu tóoge kà niŋkin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòŋ a wà tatóonge e, jaha na ye mu cye niŋkin wuŋi, lire nye me mu tóogo niŋkin wuŋi u jyè shìŋi niŋkwom-baanŋi i, lir'à pwóro pi mu wà nafugom-baage e ná ma tooyi shuunniŋi ná ma cyeyi shuunniŋi i.

⁹Mu nyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwùl'a wà tatóonge e, jaha na ye mu nyii niŋkin wuŋi u shìŋi niŋkwom-baanŋi ta, lir'à pwóro pi mu wà nafugom-baage e ná ma nyiigii shuunniŋi i.»

Mpàŋi nimpinniŋi bàtaage

(Luka 15.3-7)

¹⁰Ka Yesu si nùr'a jwo u cyelempyi-ibil'á: «Yii a yiye kàanmucaa de! Yii àha jcwò nge nànkocyaanŋi w'e me. Naha na ye mii sí yi jwo yii á, pi mèlekeebii^{¶¶}

nye nìnyinŋi na mii Tuŋi Kile yyahe taan tèrigii puni i. [¹¹Mpii pi à pìnni ke, Supyaŋi Jyaŋi à pa mpa pire shwò.]

¹²Naha yii nye na sòŋŋi ye? L'aha mpyi mu à jwo mpàa ŋkuu (100) na nye wà á, ka niŋkin si mpìnni pire e, tá urufoo sì pi sanmpii beecyèere ná ke ná baacyèerenŋi (99) yaha waber'á ŋaŋke ŋuŋ'i, si sà a nimpinniŋi caa me? ¹³Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, u aha jà a u cya a nya, u nyaŋi funtange sí n-pèe u á mà tòro pi sanmpii beecyèere ná ke ná baacyèerenŋi (99) woge na, pire mpiimu pi nye pi nye a pìnni me.

¹⁴Amuni li mú nye, yii Tuŋi u nye nìnyinŋi na ke, li nye a táan ur'á nge pyàŋi wà niŋkin si mpìnni me.»

Wurugooŋi leŋkanni kuntiini i

¹⁵«Mu cìmpworogé ká wurugo mu á, sà u yyer'a fèen, mu ná uru kanni, maa u kapiiŋi cyèe u na. U aha nen'a lógo mu á, yii cìmpworogé sí n-tèen ku lyempe e. ¹⁶Ŋka u aha mpyi u nye a nen'a lógo mu á me, shin niŋkin, lire nye me shiin shuunni yyer'a bàra maye na, maa jwo ná u e, bà y'à séme na “Karigii pun'à yaa cyi cwòŋro shiin shuunni taanre nyii na^{§§}” me. ¹⁷U aha jcyé lógogo pir'á, sà yi yyaha jwo dánafeebii kurunŋ'á. U aha mpyi u nye a lógo dánafeebii kurunŋ'á me, ma hà nùru raa u leni Kile kuni jaarafeebil'e me, ta u wíi mu à jwo mú-nalwòore shwofoo.

¹⁸Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, yii aha jcyé kyaa maha kyaa na jìŋke na ke, lire mú sí jcyé ta u à pyi lire na nìnyinŋi na. Yii aha jee kyaa maha kyaa na jìŋke na ke, lire sí jee ta u à pyi lire na nìnyinŋi na mú.

¹⁹Mii sí yi jwo yii á mú, sèenŋi na, yii shiin shuunni ká bê li na, maa yaaga

^{¶¶}**18:10** Yahutuubii mpyi na sòŋŋi na shin maha shin ná u mèleke u nye nìnyinŋi i, ngemu u nye na u kàanmucaa ke, na sùpyire ti nye ná tayyérege e ke, tire u mèlekeebii kanni pi mpyi na sí n-jà nò Kile cyage e.

^{§§}**18:16** Duterennu 17.6; 19.15

maha yaaga jáare mii Tunji á, uru u nyé ninyiŋi na ke, u sí kuru kan yii á. ²⁰Naha kurugo yé cyaga maha cyag'e shiin shu-unni taanr'à bínni mii mege na ke, mii nyé pi shwòhòl'e.»

Yàfambaangi kani

²¹Nyé ka Pyeri si file Yesu na, maa jwo: «Kafoonji! Mii cìmpworo ká ñk-wôro na wuruge mii á, tooyi jùuli i mii à yaa mii u yàfa u na yé? Fo tooyo baashu-unni la?» ²²Ka Yesu si u pyi: «Mii si n-jwo mu á tooyo baashuunni mē. Ñka mii sí n-jwo mu á tooyo beetaanre ná ke (70) tateenyē baashuunni*!

²³Lire kurugo Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: saanji wà u ná mpyi a li lwó uye funŋ'i si u báarapyiibii fwòhigii pèrege cè, bà pi si mpyi si cyi sàra mē. ²⁴Mà u yaha cyire fwòhigii kataanmpe na, pi à pa ná báarapyiŋi w'e u yyé, saanji miliyoo ninyahamii fwoò mpyi uru nàŋi na. ²⁵Ná lire fwooni sàrasara sí mpyi uru báarapyiŋi na mē, ka u ññufoonji si jwo na pi u ná u cwoŋi ná u pyiibii ná u cyeyaayi puni pére, bà lire fwooni si mpyi si ntò mē. ²⁶Nyé báarapyiŋ'à yire lógo ke, maa ninykure sín u ññufoonji fere e maa jwo “Mii ññufoonji! Maye sanja yaha, maa na tàanna, mii sí mu fwooni puni tò mu á.” ²⁷Nyé u ññaar'à jyè ññufoonji i ke, ka u u lire fwooni puni yaha a cyán, maa u cye yaha.

²⁸Nyé ka uru báarapyiŋi si fworò na ñkège mà sà bē ná u báarapyiŋeŋi w'e. U wyérebilere fwoò mpyi uru na, ka u u uru cyán a cwôro yacige e, maa u pyi “Na fwooni sàra!” ²⁹Ka u báarapyiŋeŋi si ninykure sín u fere e, maa u jáare sèl'e “Maye sanja yaha maa na tàanna, mii

sí mu fwooni tò.” ³⁰Ñka u nyé a ñe mē, maa nàŋi tò kàsuni i, fo u aha uru fwooni tò.

³¹Nyé u báarapyiŋeŋi sanmpil'à lire nya ke, ka li i mpen pi e sèl'e, ka pi i ñkàr'a sà yire paara ññufoonj'á. ³²Ka ññufoonji si pi pyi pi à u yyere. U à pa ke, ka ññufoonji si u pyi “Shinpi wà we! Mii à mu fwooni puni yaha a cyán, naha na yé mu à mii jáare. ³³Mii à mu ññaara ta tanjanni ndemu na ke, mu mpyi na si n-jà ññaara ta ma báarapyiŋeŋi na amuni mà?” ³⁴Nyé ka ññufoonji lùyiri wuŋi si uru báarapyiŋi pyi pi à le kàsuni i u a ñkyaali fo u aha uru fwooni puni tò.

³⁵Nyé lire pyiŋkanni na li mú nyé, yii shin maha shin u nyé u nyé na yàfani u cìmpworonji na ná u zòmbilini puni i mē, amuni Kile sí urufoo cù.»

Nòŋi nyé à yaa u u cwoŋi nàmbage kwò mē

(Marika 10.1-12)

19 Nyé Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yíri Galile kùluni i, mà kàre Zhude kùluni i, Zhuruden baŋi kàn-tugo. ²Shinnyahara mpyi a taha u fye e, mpíi pi mpyi na yà ke, ka u u pire cùuŋo wani.

³Ka Farizheenbii pìi si file si u pere ñcù ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tàanna ná wuu Saliyaŋi i, tá nòŋ'à yaa u jà a u cwoŋi nàmbage kwò ñnyí puni na bē?»

⁴Ka Yesu si pi pyi: «Ñje y'à sémē Kile Jwumpe Semenji i ke, yii nyé a yire kàla mà? Dinyeŋi tasiige e, dinyeŋi Davoonji à “sùpyaŋi yaa nò ná ceewe*.” ⁵“Lire kurugo nòŋi sí u tunji ná u nuŋi yaha si mpwò u cwoŋi na, pi mú shuunni si mpyi shin ninykin*.” ⁶Lire e pi saha si n-pyi

*18:22 Pìi maha jwo: «toooy beetaanre ná ke ná baashuunni (77).»

†19:4 Zhenzei 1.27

‡19:5 Zhenzei 2.24. Lire ñwòhe ku nyé: «Lire kurugo nòŋi ná u cwoŋi sí n-wwò si mpyi shin ninykin, nòŋi ná u cwoŋi shwòhòŋ'à yaa u ñwò mà tòro nòŋi ná u sifeebii wuŋi na.»

shiin shuunni me, nka pi sí n-pyi shin ninjin. Lire kurugo Kile à mpiimu pyi ninjin ke, sùpya nye a yaa u pire láha piye na me.»

⁷Nye ka Farizheenbii si núr'a jwo: «Lire sanni i ke, naha na Kile tún-tunji Musa s'à jwo na nò ká a nko raa u cwoŋi nàmbage kwùu, u nàmbage kwòkwò sémēni kan ceen'á, u u nta a ku kwò ye?» ⁸Ka Yesu si pi pyi: «Yii njíngage kurugo, Musa à cyeebii nàmbakwooni kuni kan yii á. Lire baare e dipyeni tēsiini i, amuni bà li mpyi me. ⁹Ŋka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwoŋi nàmbage kwò jùŋke kabere na, mà ta jacwòrò bà me, maa ceenji wabere lēŋe ke, urufol'à jacwòrò pyi.»

¹⁰Nye ka cyelempyiibii si jwumpe lwò maa jwo: «Kampyi nōni tayyērege ku nye kure mà yyaha tfi ná u cwoŋi i, jùŋgò mú bá naha cilenjeni na me.» ¹¹Ka Yesu si pi pyi: «Sùpyire puni si n-jà cileŋembaani na me, fo Kile ká li pyime táan mpiimu á ke. ¹²Karii ninyahagii na nye wani jcyiimu cyi maha já a nōni sige cilenjeni na ke. Pii na nye wani, pi si n-jà ceewe lēŋe me, naha na ye pi à si amuni. Pii u cileŋembaani jùŋk'à fwoŋo sùpyire e, naha na ye pi à pi nānte kēŋe. Pii mú maha jcyé cilenjeni na Kile Saanre kurugo. Ŋgemu u sí n-jà jee puru jwumpe na ke, urufoo u jee pu na.»

Yesu à jwó le nàŋkopyire tà á

(Marika 10.13-16; Luka 18.15-17)

¹³Nye lire kàntugo, sùpyiibii pill'à pa ná nàŋkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si Kile jáare t'á me. Ka cyelempyiibii si pi faha. ¹⁴Ka Yesu si jwo: «Yii nàŋkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii àha ti sige na na me. Naha kurugo ye sùpyire t'à tiye pyi nte nàŋkopyire fiige ke, Kile Saanre nye pire

woro.» ¹⁵Nye u à puru jwo ke, maa u cyeyi taha ti jùŋpyi na maa jwó le t'á, maa nta a yiri kuru cyage e mà kàre.

Nàfuufoonji kani

(Marika 10.17-31; Luka 18.18-30)

¹⁶Nye mà Yesu ninikareni yaha, nāni wà à file u na maa jwo: «Cyelentuŋi! Kacenni ndire mii à yaa mii u pyi si shiŋi ninikwombaanji ta ye?» ¹⁷Ka Yesu si u pyi: «Naha na mu nye na mii yfbili kacenni kyaa na ye? Shin ninjin kannu u à jwo. Mu la ká mpyi si shiŋi sēe wuŋi ta, ta Kile tonji kurigii jaare.» ¹⁸Ka nāni si Yesu yfibe: «Kurigii jcyire ye?» Ka Yesu si jwo: «Ma hà sùpya bò me, mà hà zinni ná wabere cwo e me, mà hà nāŋkaaga pyi me, mà hà vini ntaha wà na me, ¹⁹ma tuŋi ná ma nuŋi pēe^f.» “Ma supyineŋi kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á me^g.» ²⁰Ka nānjiŋi si Yesu pyi: «Mii na cyire karigii puni pyi. Naha shi saha k'à mii fō ye?» ²¹Ka Yesu si u pyi: «Kampyi mu la nye si mpyi tigirecyaga baa, ta si maa sà ma cyeyaayi puni pére, maa uru wyéŋi kan fōŋfeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí nāfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

²²Nye uru nānjiŋ'à puru lógo ke, ka u yyetanha wuŋi si nkaŋe, naha na ye nāfuubwòhò foo u mpyi u wi.

²³Nye ka Yesu si yi jwo u cyelempyiibil'á: «Sēŋi na mii sí yi jwo yii á, nāfuufoonji jyim'à pen Kile Saanre e. ²⁴Mii sí yi jwo yii á sahaŋki, jwòhōŋi jyim'à táan mūsennēni wyiini i, mà tòro nāfuufoonji u jyè Kile Saanre e.» ²⁵Ka puru si u cyelempyiibii kākyanhala fo mà tòro, ka pi i jwo: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà nūmpaŋa ta be?» ²⁶Ka Yesu si pi wfi wfi maa jwo: «Lir'à sùpyire já, nka kyaa nye na Kile jini me.»

^f19:19 Ekizodi 20.12-16; Duterennmu 5.16-20

^g19:19 Levitiki 19.18

²⁷ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kántugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e! Wuu nàzhanji u nje ngire ye?» ²⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yaayi puni ká mpa mpyi nivonyò tènì ndemu i ke, Supyanji Jyanji ká mpa ntèen u fàhne tateenge nisinanke e tènì ndemu i ke, yii pi nje mii fyèjwòhòshiinbii ke, yii sí n-pa n-tèen fàhne tateenye ke ná shuunni i, s'a Izirayeli tùluyi ke ná shuunni shiinbii kèenji. ²⁹ Nye shin maha shin ká jèn'à kántugo wà u bayi, lire nje mē u sipeebii, lire nje mē u sifeebii, lire nje mē u pyiibii, lire nje mē u kereyi na mii mege kurugo ke, urufoo sí yire fiigii ŋkuu (100) ta, si shìni nìŋkwombaani ta. ³⁰ Ŋka yyahe yyére shiin nìnyahamii sí n-pyi kántugo yyére shiin, kántugo yyére wuu nìnyahamii mú sí n-pyi yyahe yyére wuu.»

Báarapyiibii sàranji kani Kile saanre e

20 «Nye Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: kerege fooŋi wà à yîri nyèssòge na maa ŋkàr'à sà a báara-pyii caa u erezén cikòge báaranji mee na. ² Báarapyiibii kerege fol'à ta ke, u ná pir'à bē canmpunke sàranji na. Nye ka u u pi yaha a kàre cikòge e. ³ Canŋk'à pa nò cyage e ke, ka kerege foo si sà sùpyire tà ta káfuge na pi à tèen là mpyimbaa. ⁴ Ka u u pi pyi “Yii yîri mú, yii a sì na erezén cikòge e, yii i sà a báaranji pyi, yii ná sàranji u à yaa ke, mii sí uru kan yii á.” ⁵ Ka pire si ŋkàre cikòge e. Nye ka cikòge foo si núr'a fworò canvwuge na, maa pìi ta. Canvyinge laage e, maa núr'a pìi ta, maa pire puni pyi pi à kàre kerege e. ⁶ Yàkonke laage e u à pa fworò sahanji, mà sà pìi ta pi i yyérelì cyage k'e, ka u u jwo pir'à “Naha na yii à yyérel'a canŋke kwò là mpyimbaa ye?” ⁷ Ka pire si u pyi “Mu aha li nya amuni, wà nje a wuu lwó báaranji na nìnjaa mē.” Ka u u jwo “Yii a sì na erezén cikòge e.”

⁸ Nye yàkonk'à pa nò ke, ka cikòge foo si jwo u pyenge kacwònròŋ'á “Báarapyi-ibii yyere ma a pi sàranji kan pi á, ŋka báarapyiibii pi à pa kántugo ke, ku sìi pire na, ma a sì nìncyiibil'á.” ⁹ Mpii pi à pa yàkonke ke, pir'à canmpunke sàranji ta. ¹⁰ Nye ka báarapyiibii nìncyiibii si file, maa sònni na pire u nintanji si nyaha, ŋka yaaga nje a bàra u na mē, pi shin maha shin à canmpunke sàranji ta mū.

¹¹ Nye wyérenji kanŋkwooni kántugo pi á, ka pi i wà na cikòge foo jùŋke tare maa ŋko ¹² “Mpii pi à pa yàkonke ke, tère nimbilere kanna báara pir'à pyi, ka mu u wuu ná pire u sàranji pyi nìŋkin, mà li ta wuu à canmpuni pyi báaranji na, canŋke kafuge e.” ¹³ Ka cikòge foo si jwumpe lwó maa jwo pi wà nìŋkin á “Na cevoo, mii nje a cwo mu na mē. Taha canmpunke sàranji na bà mii ná mu mpyi a bē mē? ¹⁴ Ma sàranji shwò maa yîri naha. Ŋge u à kan mu á ke, l'à táan mii á mii i uru ninunji kan kántugo yyére shinpan'á. ¹⁵ Lire sannì i, taha mii wu bà u nje na wyérenji mē? Kacenni mii à pyi ke, taha lire yìncyeye ku nje mu i?”

¹⁶ Amuni li mú nje, kántugo yyére shiin nìnyahamii sí n-pyi yyahe yyére shiin, yyahe yyére shiin nìnyahamii mú sí n-pyi kántugo yyére shiin.»

**Yesu saha à jwo u kwùŋi
ná u jèŋi kyaa na**

(Marika 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ Nye mà Yesu nìŋkarenji yaha Zheruzalemu kànhe e, u à u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere pi mege cyage e kuni na maa jwo: ¹⁸ «Wuu nìŋkaribii pi mpii Zheruzalemu i, wani pi sí Supyanji Jyanji le Kile sàragawwuubii jùŋufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, ¹⁹ si u le Kilecembaabii cye e, pire sí u fwòhòrò, si u bwòŋ ná tiripaanni i, si u kwòro cige na si mbò.

Ɔka u kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jè.»

Zebede jyaabii yacyage

(Marika 10.35-45)

²⁰Nye ka Zebede cwoŋi si file Yesu na ná u jyaabil'e, maa ninjkure sín, maa u náare. ²¹Ka Yesu si u yíbe: «Naha shi la ku wá mu na ye?» Ka u u jwo: «Mii jyaabii pi mpii ke, mu aha mpa ntèen ma saanre e tènì ndemu i ke, ma a wà yaha u tèn ma kàniŋke na, ma a u sanŋi yaha ma kàmeni na.» ²²Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na náare mii á ke, yii nye a ku shi cè mè. Kyaage lwohe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la?» Ka pi i u pyi: «Ɔɔn, wuu sí n-jà.» ²³Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwohe bya mii fiige. Ɔka mà tèn mii kàniŋke ná mii kàmeni na, mii bà u nye yire kanvoonŋi mè. Mii Tuŋi à yire tateenyi bégele sùpyire ntemu mèe na ke, u sí yi kan tir'á.»

²⁴Nye Yesu cyelempyiibii kenŋi sanŋ'à puru jwumpe lógo ke, ka pire lùgigii si yíri mpii cìnmpyiibii shuunniŋi taan.

²⁵Yesu à pa kuru cyage wíl'a nya ke, maa yi jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a núru, yii à cè naha jìŋke na, kini jùŋufeebii maha ntèen kini sùpyire jùn'i fànhe e, kini shinbwoobil'a sì wá na pi fànhe cyáan kini sùpyire na.» ²⁶Li nye a yaa li pyi amuni yii shwòhòl'e mè. Ɔgemu la ku nye si mpyi shinbwo yii shwòhòl'e ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi. ²⁷Ɔgemu la ku nye si mpyi yii yyaha yyére shinŋi ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii biliwe. ²⁸Naha kurugo ye Supyaŋi Jyaŋi nye a pa diŋyenŋi i sùpyire si mpa mpyi u báarapyi mè. U à pa si mpa uye pyi sùpyire báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinnyahara kapegigii shwòshwò lwòrò.»

Yesu à fyinmii shuunni jyii múgo

(Marika 10.46-52; Luka 18.35-43)

²⁹Yesu ná u cyelempyiibii nivworobii Zheriko kànhe e, supyikurumbwòho mpyi a taha u fye e. ³⁰Fyinmii shuunni mpyi a tèn kuni jwòge na, pir'à pa lógo na Yesu u nye na ntùuli ke, ka pi i wá na yu fànha na: «Kafoonŋi! Dawuda Tuluge Shinŋi! Nùnaara ta wuu na.» ³¹Ka sùpyire si pi faha na pi fyàha. Ɔka pi nye a jèn'a fyàha mè, maa là bàra pi sèege na: «Kafoonŋi! Dawuda Tuluge Shinŋi! Nùnaara ta wuu na!»

³²Ka Yesu si yyére maa pi yyere maa pi yíbe: «Naha yii la nye mii u pyi yii á ye?» ³³Ka pi i jwo: «Kafoonŋi, wuu jyiigii múgo, wuu raa naa.» ³⁴Nye ka pi jùnaare si u ta sèl'e, ka u u bwòn pi jyiigii na. Lire tènì mujye e, ka pi i ntù na naa, maa ntaha u fye e.

Saanŋi Yesu à jyè Zheruzalemu kànhe e

(Marika 11.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)

21 Mà pi yaha pi i byanhare Zheruzalemu kànhe na, pi mpyi a nò Betifajye kànhe na, Olivye cire naŋke kàmpaŋke na. Ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun, ²maa pi pyi: «Kànhe ku nye yii yyaha na ke, yii a sì k'e. Yii aha sà nò wani, yii sí n-tí pi ta pi à dùfaanŋcwo ná u pyà pwo wani. Yii i yi sàha, yii pa ŋkan na á. ³Wà ha yà jwo yii na, yii i urufoo pyi “Yi kyaa li nye Kafoonŋi na, u aha ŋkwò yi na, yi sí n-pa.”»

⁴Yesu à yire dùfaanŋyi cya, bà tèe-cyiini Kile tùnntunŋi jwumpe si mpyi si fùnŋò mè. U mpyi a jwo: ⁵«Yii yi jwo Siyòŋ kànhe shiinbil'á na:

“Yii wí! Yii saanŋi wá na ma yii yyére, u jùnŋk'à pi sèl'e,

u à dùg'a tèn dùfaanŋa ɲɔŋ'i** ,
dùfaannuŋi pyìge kà ɲɔŋ'i††.»»

⁶ Nye ka cyelempyiibii mú shuunni si
ɲkàre, nde Yesu mpyi a jwo ke, maa sà
lire pyi. ⁷ Pi à pa ná dùfaannuŋi ná u
pyìge e ke, maa pi vaaŋpyi yà taha ku
na, ka Yesu si dùg'a tèn na ɲkèège.

⁸ Sùpyire ɲɲyahara mpyi kuni ɲwɔge
na, ka ti ɲɲyahara si ti vaaŋntinŋyi yà
wwú mà pili pili Yesu yyaha na kuni i,
ka pii si weyi kwɔn kwɔn a pili kuni i‡‡.
⁹ Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na ná nte
ti mpyi u kàntugo ke, tire puni mpyi na
ɲkwúuli maa ɲko:

«Yabwɔhe! Dawuda Tuluge Shinŋi wi!
Ŋgemu u ɲye na ma Kafoonŋi Kile mege
na ke, Kile u jwó le u á¶¶!

Pèente ti taha Kile na ɲɲyicyeyi puni i.»

¹⁰ Nye Yesu à pa jyè Zheruzalemu
kànhe e ke, ka kànhe puni si yîr'a taha,
fo pi na piye yíbili: «Taha jofoo u wà uru-
foo ye?» ¹¹ Ka sùpyire si pi pyi: «Yesu wi,
Kile tũntunŋi u à yîri Nazareti i, Galile
kùluni i ke.»

Yesu à cwòhɔmpii kòr'a yige Kileɲaarebage ntàani na

(Marika 11.15-19; Luka
19.45-48; Yuhana 2.13-22)

¹² Nye ka Yesu si ɲkàre Kileɲaarebage
ntàani na. Mpii pi mpyi na pèrempe

ná zhwoŋi pyi wani ke, maa pire kòre,
maa wyérefaabii tàbalibii ná sanmpan-
mperebii yatèenŋyi ɲwɔŋ'a cyán cyán^{§§}.
¹³ Maa pi pyi: «“Mii bage sí n-pa a
yiri Kileɲaarebage*.” Yire y'à sème Kile
Jwumpe Semeŋi i. Ŋka yii pi ke, yii à ku
kèenŋ'a pyi “nàŋkaalii tabinniga††”.»

¹⁴ Ka fyinmpii pii ná dishiyifeebii pii
si file u na Kileɲaarebage e, ka u u
pire cùuŋɔ. ¹⁵ Nye Kile sàragawwuubii
ɲũufeebii ná Kile Saliyanŋi cyelentiibil'à
cyire kakyanhala karigii ɲya tapyige e,
maa nàŋkopyire ɲya ti i yu fànha na:
«Yabwɔhe! Dawuda Tuluge Shinŋi wi!»
ke, ka pire lùuni si yîri‡‡, ¹⁶ maa Yesu pyi:
«Nje pi ɲye na yu ke, taha mu wá na yi
núru me?» Ka Yesu si pi pyi: «Mii naha
na yi núru. Taha yii sàha ɲkwɔ a mpe
jwumpe kàla Kile Jwumpe Semeŋi i na
“Kile à u pèente jwumpe le nàŋkopyire
ná jiriŋwɔrɔ pyiibii ɲwɔyi i¶¶ me?»

¹⁷ Ka Yesu si yîri pi taan, maa fworo
kànhe e, mà kàre Betani kànhe e, maa
shwɔn wani.

Yesu à fizhiye cige láŋa (Marika 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Kuru canŋa nũmpaŋa, Yesu ninu-
runŋi na ɲkèège Zheruzalemu i, ka katege
si u ta. ¹⁹ Ka u u fizhiye cige ɲya kuni na,
maa file ku na. Wyèere baare e, u ɲye a

**21:5 Saanwa ká dùgo dùfaanŋa na, lire li mpyi yyenŋke ná maye ntirigenŋi
saŋcyèenni.

††21:5 Zakari 9.9

‡‡21:8 Saanŋi pi ɲye na mpère ke, pi maha ɲcyii karigii pyi si u bê (2 Saanbii 9.13).

¶¶21:9 Zaburu 118.26

§§21:12 Yahutuubii pi mpyi maha yîri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha
pire wyérenŋi fare Kileɲaarebage wuŋi na. Lire pyiŋkanni na, wyérenwɔge ku mpyi a
yaa k'a sàrali Kileɲaarebage e ke, pi mpyi maha jà a kuru sàra, maa núr'a jà a ntège
pyi. Yatwore ti maha yaa ti jà a pyi sàraga ke, pèrempyiibii mpyi maha tire péréli
pir'a. Pi mpyi maha ti lwɔre dũrugo.

*21:13 Ezayi 56.7

†21:13 Zheremi 7.11

‡21:15 «Nde l'à pi lùuni yîrige ke»: lire bà li ɲye na Yesu à pèrempyiibii kòrɔ kanna
me, ɲka u à fyinmpii ná dishiyifeebii yaha pi à jyè Kileɲaarebage e. Lire na mpyi
kafuun Yahutuubil'a.

¶21:16 Zaburu 8.3

yasere ta ku na me⁸, maa jwo ku na: «Ma hà zii nùru yasere se nya me!» Ka cige si ntíl'a waha.

²⁰ Cyelempyiibil'à lire nya ke, ka li i pi bilibili fo pi à yíbe na: «Di ñke fizhiye cig'à pyi maa waha tèneuuni i ye?» ²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dányani pyi ná funño ninjin i, nde mii à pyi ñke fizhiye cige na ke, yii sí lire fiige pyi, lire kanni bà me, yii aha jwo ñke ñanke ku kò a yíri ku tatenge e ku sà ñcwo banji i, lire sí n-pyi. ²² Yii aha Kile náare yaaga maha yaaga kurugo ná dányani i ke, yii sí kuru ta.»

Pi à Yesu yíbe u fànhe tatage kyaa na

(*Marika 11.27-33; Luka 20.1-8*)

²³ Ka Yesu si jyè Kilepaarebage e, maa sùpyire kálali. Mà u yaha lire na, ka Kile sáragawwuubii ñunufeebii ná Yahutuubii kacwónribii si shà u yyére, maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ñcyii karigii pyi ye? Jofoo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa ninjin na, yii aha mii ñwò shwò, lire tènì i, ñge u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii sí n-ta urufoo cyêe yii na. ²⁵ Mii à jwo yo, jofoo u mpyi a Yuhana Batizelipyini tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile laa, sùpyire?»

Ñye ka pi i ñkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na naha na wuu sí ñye a ñen'a dá u na mà ye? ²⁶ Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire sì li yaha wuu na me, naha na ye pi pun'à tèn ná l'e na Yuhana na mpyi Kile tùn-ntunño.» ²⁷ Pi à piye taanna a kwò ke, maa nùr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu ñye a cè me.»

Ka Yesu si pi pyi: «Ñye l'aha mpyi amuni, ñge u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii mú sí uru cyêe yii na me.»

Jyafeebii shuunniñi kani

²⁸ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Naha shi yii ñye na sònji mpe e ye? Nànji wà u ná mpyi ná jyafee shuunni i, maa jwo ñncyiin'á “Na jya, sà báara na éezen cikwoge e ñijnjaa.” ²⁹ Ka jyafoonji si jwo “Mii nàha na sì me.” Ñka kàntugo yyére, u à pa ntêr'a nùru, maa ñkàre cikwoge e. ³⁰ Ka tufooni si puru ninumpe taha jyafoonji shónwun'á, ka uru si jwo “Baa, mii sí n-kàre” ñka u ñye a pa ñkàre me. ³¹ Pire shiin shuunniñi i, u ñgire u à tufooni ñyii wuuni pyi ye?»

Ka pi i jwo: «Jyafoonji ñncyiinji.» Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, múnalwòore shwofeebii ná fwòrobacyeebii sí n-jyè Kile Saanre e yii yyaha na. ³² Naha kurugo ye Yuhana Batizelipyini à pa ntèñi kuni cyêe yii na, yii ñye a ñen'a dá u na me. Ñka múnalwòore shwofeebii ná fwòrobacyeebil'à ñen'a dá u na. Yii sí pi à lire nya ke, yii ñye a ñen'a têr'a nùru maa dá u na me.»

Eezen kwooge faafeebii bàtaage

(*Marika 12.1-12; Luka 20.9-19*)

³³ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii bàtaage kà lógo sahanji. Pyengefooni wà u ná éezen cikwogo yaa, maa ku kwùulo, éezen lwòhe maha wwù wyige ñkemu i ke, maa kuru tùgo, maa ñkubaga yaa cikwoge kàanmucyafoonji mee na. Lire kàntugo maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasere táali piye na, maa nta a kàre kùlutwónl'e. ³⁴ Ñye éezenji yasere tèekwòonn'à pa nò ke, ka u u u báarapyiibii pii tun u cikwoge faafeebil'á pi sà uru nàzhan yasere shwò pi a ma.

⁸21:19 Ñke fizhiye cige ku ñye ná wepyahayi i yasere baa ke, kuru na ñye Yahutuubii ñunufeebii fiige, mpiimu pi à fyinme tò wwomò na ke.

³⁵ Ka faafeebii si pire báarapyiibii cyán a cû, maa wà bwòn, maa wà bò, maa u sanŋi wà ná kafaayi i. ³⁶ Ka cikwonge foo si núr'a báarapyiibii piibere tun pi á, pire mpyi a nyaha mà tòro nijcyiibii na, ka faafeebii si pire pyi nijcyiibii fiige. ³⁷ Ka cikwonge foo si ŋkànha a u yabilinŋi jyanŋi tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyanŋi na.” ³⁸ Ŋka faafeebil'à cikwonge foo jyanŋi nya ke, maa wá na yu piy'á “Cikwonge foo koolyinŋi u nye ŋge. Yii a wá, wuu u bò, kwoge sí n-pyi wuu wogo.” ³⁹ Ka pi i jyafoonŋi cyán a cû mà wà cikwonge kàn-tugo, maa u bò.»

⁴⁰ Nye Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yíbe: «Numé, cikwonge foo ká mpa, jaha u sí n-pyi ku faafeebii na be?» ⁴¹ Ka pi i u pyi: «Cikwonge foo sí pire shinpibii puni bompere bò, si cikwonge kan piiberil'á, mpiimu pi sí raa ku yaseere kaan u á ti tètewwuuni i ke.» ⁴² Ka Yesu si jwo: «Nje y'à sémé Kile Jwumpe Semenŋi i ke, taha yii nye a yire kála mé? Y'à sémé: “Bafaanribil'à cyé kafaage ŋkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.

Kafoonŋi Kile u à lire pyi, l'à pyi kakyanhala wuu nyii na**.”

⁴³ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: yii sí n-yige Kile Saanre e, si supyishinŋi wabere lèŋe t'e, mpiimu pi sí raa Kile nyii wu-uni pyi ke. [⁴⁴ Nye shin maha shin u à cwo kuru kafaage juŋ'i ke, urufuó sí n-kyeége n-kyeége, kuru kafaage sí ká jcwó shin maha shin juŋ'i ke, ku sí uru-foo cwònhwòh.]]

⁴⁵ Nye Kile sáragawwuubii jùŋufeebii ná Farizheenbil'à Yesu bàtaayi lógo ke, ka pi i nta a cè na pire kyaa na u mpyi. ⁴⁶ Ka pi i wá na jcaa si u cû, ŋka pi mpyi na fyáge sùpyire yyaha na, jaha na ye sùpyire mpyi a tèn ná l'e na u na nye Kile túnntunŋo.

Cikwōnre lyimbwooni bàtaage

(Luka 14.15-24)

22 Ka Yesu si núr'a bàtaaga jwo pi á, u à jwo: ² «Kile Saanre à fworó nde kani kurugo: saanŋi wà à kataan nimbwoo bégele u jyanŋi cikwōnre tooy'e. ³ U à bégel'a kwò ke, mpíi pi mpyi a yyere ke, ka u u u báarapyi-ibii tun pi sà pire pyi pi a ma, ka pi i jcyé paŋa. ⁴ Ka u u núr'a báarapyiibii pìi tun, maa pire pyi “Yii sà yi jwo shinyy-erebil'á na mii naha a lyimbwoo yaa, na mii naha a na nupyahigii cyii ná yatwore sinme woore tà bò, na mii naha a bégel'a kwò, na pi a ma cikwōnre zànnéeg'á.”

⁵ Ŋka pi wà nye a saanŋi yini lwó a wíi mé. Ka wà bá si yír'a kàre u kerege e, ka wà si ŋkàre u cwòhont'á, ⁶ ka pi sanmpii si saanŋi báarapyiibii cyán a cû, maa pi kyéerge, maa pi bò. ⁷ Ka saanŋi lùuni si yíri, ka u u u kàshikwōnpii yírige pi à sà pire shinpompíi bò, maa pi kànhe súugo.

⁸ Nye ka u u núr'a jwo u báarapyiibil'á “Cikwōnre njyìn'à bégele, ŋka shinyy-erebii ná uru njyìnŋi mpyi a yaa mé. ⁹ Yii a sì kupuŋyi na, yii aha shin maha shin nya ke, yii uru yyere cikwōnre zànnéegé na.” ¹⁰ Ka báarapyiibii si yír'a kàre ku-rigii jwóyi na. Shin maha shin pi à ta wani ke, maa pire puni yyer'a pa ntèg'a cikwōnre bage jí, shinpíi bàra shincen-mii na.

¹¹ Ka saanŋi si jyè si shinyyerebii wíi, mà nàŋi wà ta pi shwòhòl'e, cikwōn-vaanpyi baa. ¹² Ka saanŋi si u pyi “Na cevoo! Di mu à pyi maa jyè naha mà ta cikwōnvaanpyi nye mu na mà ye?” Uru nàŋi nye a yà ta a jwo mé. ¹³ Ka saanŋi si u báarapyiibii pyi “Yii u tooyi ná u cyeyi pwò, yii i u wà cyínnŋi na numpini i, wani sùpyire maha myahigii súu marii ŋkyàn-higii kùru.”»

**21:42 Zaburu 118.22,23

¹⁴ Yesu à bàtaage jwo a kwò ke, maa núr'a jwo: «Yii li cè na Kile à shinnyahara yyere, ñka shinnyahara nyé a cwònrò mɛ.»

**Pi à Yesu yíbe múnalwòore
ñkanji kyaa na**

(Marika 12.13-17; Luka 20.19-26)

¹⁵ Nyé ka Farizheenbii si ñkàr'a sà piye taanna, si kànhaña cyán Yesu na, bà pi si mpyi si u ta ñcù ná u yabiliñi ñwòjwumpe e mɛ. ¹⁶ Maa pi cyelempyibii pii ná Eròdi toŋkuni shiinbii pii tun Yesu á††, ka pire si sà u pyi: «Cyelentunji! Wuu à li cè na mu nyé na fyáge sèenji tajwuge e mɛ. Jwumpe mu sí nyé na yu mà yyaha tii ná Kile kuni i ke, puru na nyé sèe, mu nyé na fyáge sùpya na mɛ, mu nyé a sùpya pwóŋŋ sùpya na mɛ. ¹⁷ Lire e ke ma tanyage jwo wuu á: wuu à yaa wuu a múnalwòore kaan Ɔròmu saanbwòhe Sezari á la?»

¹⁸ Ñka Yesu mpyi a fworò pire cwofeebii cwòore ñwòho na, ka u u pi pyi: «Yii pi à fyinme tò wwomò na ke, ñaha na yii na mii pere si ñcù ye? ¹⁹ Wyérenji yii nyé na ntège na múnalwòore sàrali ke, yii uru wà cyèe na na wee.» Nyé ka pi i uru wyérenji tóŋŋke kà cyèe u na. ²⁰ Ka u u pi pyi: «Jofoo nàŋja ná u mege ku nyé nge wyérenji na ye?» ²¹ Ka pi i u pyi: «Saanbwòhe Sezari.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyé yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.» ²² Pi à Yesu ñwòshwòore lógo ke, ka li i pi kàkyanhala, ka pi i yîri u taan mà kàre.

**Sadusiibil'à Yesu yíbe
kwùubii ñèñi kyaa na**

(Marika 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Kuru cannuge e, Sadusiibii pi maha jwo na kwunene nyé ñumpànna mɛ, pire pil'à file Yesu na maa jwo: ²⁴ «Cyelentunji! Kile túnntunji Musa à jwo “Nò ká ceewe lèŋe maa ñkwù mà ta u nyé a pyà si u na mɛ, u còŋŋ'à yaa u ceenji lèŋe zànbangara na, u u pyii si u na, u yya-hafooni ñiŋkwunji mege na.” ²⁵ Nyé sijnɛ baashuunni na mpyi naha wuu yyére. Pi puni ñinjenj'à ceewe lèŋe maa ñkwù, u nyé a pyà ta u na mɛ. Ñgemu u à taha u na ke, ka uru si ceenji lèŋe. ²⁶ Ka uru mú si mpa ñkwù, u nyé a pyà ta u na mɛ. Ka tanrewunji wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà ñkwò pi baashuunni na. ²⁷ Pire puni kàntugo, ka ceenji mú si mpa ñkwù. ²⁸ Nyé ná pire nàm-baa baashuunni puni s'à uru ceenji lèŋ'a círi, kwùubii ñèñi ká bú nta sèe, pi aha bú ñè canŋke ñkemu i ke, pi ñgir'á ceenji sí n-kan ye?»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo, lir'à ta yii nyé a Kile Jwumpe Semenji yyahe cè, si nta ñjyére Kile sífente na mɛ. ³⁰ Yii li cè, Kile yyére, sùpyire ká ñè a fworò kwùŋi i, nò sè ceewe lèŋe mɛ, ceewe mú sè n-kan nò á mɛ. Ti sí n-pyi Kile mèlekeebii fiige. ³¹ Nje y'à sème Kile Jwumpe Semenji i kwuneni kyaa na ke, yii nyé a yire kàla mà? Kile à jwo ³² “Mii u nyé Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenji††.” Nyé puru jwump'à li cyèe na pire mpíi nyii wuu pi nyé wani Kile yyére. Sùpyire nyii woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà mɛ.»

³³ Sùpyire ti mpyi na nùru Yesu ñwò na ke, u kàlàn'á pire puni kàkyanhala.

††22:16 Eròdi shiinbii ná Farizheenbii mpyi na bēni mɛ. Ɔròmu shiinbii fànhe mpyi a táan Eròdi shiinbil'á, ka pi i wá na sòŋŋi na múnalwòore ñgwùŋ'à yaa. Farizheenbii mpyi na sòŋŋi Kafoonji Kile u nyé pire ñùŋŋ na: lire e, mà múnalwòore kan Ɔròmu saanbwòhe Sezari á, lir'à li cyèe na mu à ñɛ u fànhe na maa ñcyé Kafoonji Kile na.

††22:32 Ëkizodi 3.6

Kile Saliyaŋi kabilini l'à fànhà tò cyi sanŋkii na ke

(Marika 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴Nye Farizheenbil'à pa lógo na Yesu à jwumpe cyán Sadusiibii na ke, ka pi i ŋkàr'a sà bínni Yesu taan. ³⁵Kile Saliyaŋi cyelentuŋi wà na mpyi pi e, ka uru la si mpyi si Yesu pere ŋcù maa u yíbe: ³⁶«Cyelentuŋi! Saliyaŋi kabilini ndi l'à fànhà tò cyi sanŋkii na ye?»

³⁷Ka Yesu si u pyi: «Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á ná ma zòmbilini ná ma múnaani ná ma sòŋŋore puni i[¶]»

³⁸Saliyaŋi kabilini nĩncyiini li nye lire, lire l'à fànhà tò cyi sanŋkii puni na.

³⁹Shònwuuni l'à taha lire na ke, lire tanyéreg'à pèe nĩncyiini fiige. Lire li nye “ma supyĩŋeŋi kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á me^{§§}.” ⁴⁰Kile Saliyaŋi kapyaaŋi sanŋkii puni ná Kile tũntunmpii jwump'à lwó a pwo ŋcyii kapyaaŋi shuunniŋi na.»

Kile Nĩncwònròŋi nye Dawuda Tuluge Shin kannà me

(Marika 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹Mà Farizheenbii nimbinnibii yaha, Yesu à pi yíbe. ⁴²U à jwo: «Kile Nĩncwònròŋi kyaa l'à jwo ke, naha yii nye na sòŋŋi mà yyaha tĩ ná u e ye? Jofoo tũluge e u sí n-fworo ye?» Ka pi i Yesu pyi: «Dawuda Tuluge Shin wi.» ⁴³Ka Yesu si pi pyi: «Mà Kile Munaani yaha l'à Dawuda yyaha cù, naha kurugo u à u yyere uru Kafoonji ye?

⁴⁴Yii li cè na Dawuda à jwo

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á

‘Ta ma a pa ntèen na kàniŋe cyege na,

fo mii aha mu zàmpeebii le mu tooyi ŋwòh'i^{*}.”

⁴⁵Ná Dawuda na Kile Nĩncwònròŋi yiri “Kafoonji” lir'à li cyèe na Dawuda Tuluge Shin kannà bà me, u Kafoo mú wi, sèe bàl'à?»

⁴⁶Pi wà nye a jà a Yesu ŋwò shwò me. Mà láha kuru canŋke na, wà saha nye a ŋen'a u yíbe me.

Yesu à Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheenbii cège

(Marika 12.38-40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

23 Nye supyĩnyahare ti mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u tire ná u cyelempyĩbii pyi: ²«Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheenbii nye ndemu laage e ke, lire li nye: na Musa Saliyaŋi yyaha yu sũpyir'á. ³Karigii pi nye na yu yii á ke, yii cyire le barag'e yii raa cyi kurigii ñaare, ŋka nde pi yabilimp̄ii nye na mpyi ke, yii àha raa lire pyi me. Naha kurugo ye nde pi maha yu ke, lire bà pi maha mpyi me. ⁴Pi maha Kile Saliyaŋi pyi tuguro sũpyire ñuŋ'i, ti si n-jà ntemu lwó me, pi yabilimp̄ii sí nye na ñeeg'a sũpyire tège ti ñjwòŋi na, ali nimbilere me.

⁵Pi kapyiĩŋkii puni nye sũpyire ñyĩnyaga karigii. Lire kurugo yaayi i pi maha Kile Jwumpe sème maha le a pwo pi byahigii ná pi cyeyi na ke, pi maha yire pyi nitabaaya. Mà bàra lire na, pi maha pi vāan̄ntinmbwoyi zhwòŋre tɔɔŋ†. ⁶Wà ha pi yyere kataan ñjyì na, lire nye me pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, bwompe tateenyi pi maha

¶22:37 Duterenc̄mu 6.5

§§22:39 Levitiki 19.18

*22:44 Zaburu 110.1

†23:5 Yahutuubii mpyi maha Kile Saliyaŋi jwumpe pà sème maha le yatɔɔre seeyi i, maha mpwò pi byahigii na, lire nye me kāmene cyege na (Ekizodi 13.9; 16; Duterenc̄mu 6.8). Pi maha zhwòŋre le pi vāan̄ntin̄nyi ñwòŋkunyì na, s'a piye funŋɔ cwo pi Saliyaŋi na (Nòmburu 15.37-41; Duterenc̄mu 22.12). Farizheenbil'à cyire karigii cù ná sèl'e si li cyèe na pire na Kile ñaare mà tóro sũpyire sannte na.

jcaaa. ⁷Sùpyire tabinniyyi i, pi la maha mpyi sùpyire s'a pire père s'a pi shéere, s'a pi yiri “Cyelentuŋi”.

⁸Ŋka yii pi ke, yii àha jɛɛ sùpya u a yii pyi “Cyelentuŋi” mɛ, naha na ye yii mú puni na jye cɪnmpyii, Cyelentu niŋkin u jye yii á. ⁹Yii àha raa sùpyaŋi wà tufige yiri “Tufooŋi” niŋke na mɛ, naha na ye Tufoo niŋkin u jye yii á, uru u jye niŋyini na. ¹⁰Yii àha sùpyire yaha t'a yii pyi “Nùŋufooŋi” mɛ, naha na ye Nùŋufoo niŋkin u jye yii á, uru u jye Kile Niŋcwɔnrɔŋi. ¹¹Ŋgemu u jye yii shwɔhɔl'e shinbwɔŋi ke, urufoo u pyi yii sanmpii báarapyi. ¹²Shin maha shin u à uye dùrugo ke, urufoo sí n-tírige, ŋka shin maha shin u à uye tírige ke, urufoo sí n-dùrugo.

¹³Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii na Kile Saanre tajjɪpwɔge tùni, yii sì n-jyè mɛ, mpɪi la ku jye si jyè ke, maa pire tegele kwɔn.

[¹⁴Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii maha lenkwucyeebii cyeyaayi shuu pi na ná yii jwɔtanyi i. Yii maha Kile jáare na mɔni sùpyire nyinyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa yii ta ke, lire sí n-waha sèl'e.]

¹⁵Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii maha jaare niŋke ná lwɔhe cyeyi puni juŋ'i, maa sùpyire caa na lèŋi yii Kile kuni i. Ŋka yii aha wà ta, nde li sí urufoo pyi u yaa ná nafugombaage njyini i fo tooyi shuunni mà tòro yii yabilimpɪi taan ke, lire kuni yii maha le urufoo taan.

¹⁶Yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii fyinmii wuubii pi à sùpyire yyaha cù, maa

ŋko pi á na sùpya ká ŋkâa Kilejaarebage na, kuru ŋgwùŋi jye fànha urufoo na mɛ, ŋka wà ha ŋkâa Kilejaarebage funŋke sɛɛŋŋi na, kuru ŋgwùŋi na jye fànha urufoo na. ¹⁷Yii na jye funŋɔ baa shiin maa mpyi fyinmii, sɛɛŋŋi u à fànha tò laa, Kilejaarebage k'à sɛɛŋŋi le njire e ke, kuru k'à fànha tò? ¹⁸Yii à jwo mú na sùpya ká ŋkâa sárayi tawwuge na, na yafyin sì urufoo ta mɛ, ŋka sárage yaage k'à wwùl'a yaha sárayi tawwuge juŋ'i ke, na sùpya ká ŋkâa kuru na, na urufol'à yaa u kuru kàage wwù. ¹⁹Fy-inmii pi pi! Sárage yaage k'à fànha tò laa, sárayi tawwuge ku maha sárage le njire e ke, kuru ki? ²⁰Shinŋi u à kâa sárayi tawwuge na ke, urufoo mú à kâa ku jùŋɔ yaayi puni na. ²¹Shinŋi u à kâa Kilejaarebage na ke, urufol'à kâa Kilejaarebage ná ku fooni Kile na. ²²Shinŋi u à kâa niŋyini na ke, urufol'à kâa Kile saanre yatɛɛŋŋke ná ku tɛɛn-foonj Kile na.

²³Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii maha yii nànyenji ná kanyeyi yafwɔhɔfɔwɔhɔre sannte puni yáhanj wwù, mà li ta karigii cyi à fànha tò Saliyaŋi kapyaaŋi puni na ke, yii à cyire fɛnn'a yaha ŋkere na. Cyire cyi jye: ntɪŋi ná jùjaare ná jwɔmɛɛfente. Cyire yii sí mpyi a yaa yii a mpyi, yii i cyi sanŋkii bàra cyire na. ²⁴Fy-inmii pi pi! Yii à sùpyire yyaha cù mà li ta yii yabilimpɪi jye na jaa mɛ. Yii maha yii lùbyage fyinne si sisɔŋŋi wwù k'e, mà li ta yii na jwɔhɔy jwoore k'e!†

²⁵Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii maha yii yajigiyyi kàntuyi jyí na ffiniŋi, mà li ta yi funŋy'à jɪ nàŋkaage ná sòŋŋɔpeere na. ²⁶Yii Farizheebii, yii

†23:24 Yahutuubil'á, sisɔnmpɪi ná jwɔhɔy'à jwɔhɔ.

na nye fyinmii! Yajigiyi funpyi yii à yaa yii fyànha a jyé, lire ká mpyi, kàntugo yyérenji mú maha fíniñe.

²⁷Yii Kile Saliyañi cyelentiibii ná Farizheenbii, yii pi à fyinme tò wwomò na ke, yii wuun'à kèège! Naha na ye yii na nye mu à jwo fanjyeye, pi à njemu fíniñe ke, mu aha yi kàntuge wíi, mu a si yi leme ta p'à jwò, yi funjke s'à ní kaci-yi ná kàkyayi na¹. ²⁸Amuni yii nye, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tíi sùpyire sannte nyii na, mà li ta yii à fyinme tò wwomò na, yii funpyi s'à ní pege na.

²⁹Yii Kile Saliyañi cyelentiibii ná Farizheenbii, yii pi à fyinme tò wwomò na ke, yii wuun'à kèège! Naha na ye yii maha Kile túnntunmpii kwònhigii yaa na faanre, sùpyire t'à tíi ke, maa kacenjkure yaa tire kwònhigii na, ³⁰maa ñko “Kampyi wuu mpyi wuu tulyeyi tìñi i, wuu mpyi na si jee n-bàra pi na si Kile túnntunmpii bò me.”

³¹Lire pyinjkanni na, yii yabilimpil'à li cyée na mpíi pi à Kile túnntunmpii bò ke, yii mú à pi pire fiige. ³²Nye sòñke yii tulyey'à lyéele ke, yii yyaha le yii i ku fàl'a nò ku tegeni na! ³³Wwòpiyi yà ye! Yii màcwòn tùlugo sùpyiibii! Di yii sí n-jà n-shwò n-jwo nùmpañna nage na ye?

³⁴Lire e ke yii lógo, mii sí raa Kile túnntunmpii pii ná yákilifeebii pii ná Kile Saliyañi cyelentiibii pii tunni yii á. Yii sí n-bò pi e, si pii kwòro cige na, si pii bwòn Kile Jwumpe kàlambayi i, si pii kyérege kànyi yyaha kurugo. ³⁵Lire e Kile sí n-tíge yii na pire shintiibii puni mbòñi i: Abeli u à tíi ke, mà lwó uru tèeboni na, fo mà sà nò Baraki jyañi Zakari mbòñi na, Zakari pi à bò Kilepaarebage sèecyage ná sàrayi tawwuge shwòhòl'e

ke. ³⁶Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cêège tire boore puni kurugo.»

Yesu à jwo Zheruzalemu kàñhe kyaa na

(Luka 13.34-35)

³⁷Ka Yesu si nùr'a jwo: «Ei! Zheruzalemu shiinbii, yii Zheruzalemu kàñhe shiinbii, yii pi maha Kile túnntunmpii bùu, maa Kile jwumpe jwufeebii wàa ná kafaay'i maha bùu ke, y'à tooyo nìjya-haya kwò mii la mpyi si yii bínni yiye e s'a yii kàanmucaa, bà ñkùnunji maha u pyire bínni tiye e, maa bùru ti ñun'i me. Ñka yii nye a jee lire e me. ³⁸Ku ke nume! Kile sí cye wwú yii kàñhe taan si yii yaha yiye kanna na. ³⁹Yii li cè, mà lwó nume na, yii nyiini saha si n-tège mii na me, fo canjke yii sí n-pa raa ñko “Ñgemu u nye na ma Kafoonji Kile mege na ke, Kile u jwò le ur'à⁸.”»

Yesu à jwo na Kilepaarebage sí n-yya

(Marika 13.1-23; Luka 21.5-24)

24 Nye mà Yesu yaha u u si raa fwore Kilepaarebage e, ka u cyelempyiibii si file u na maa u pyi na u Kilepaarebage ñwòñkanni wíi. ²Ka u u pi pyi: «Ñke basinanjke yii nye na ñan'ame ke, sèenji na mii sí yi jwo yii á, canja na ma, ku puni sí n-sii n-pwòn n-cyán, si ku ñkununji puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³Nye ka Yesu sí n-kàr'a sà ntèen Olivye cire ñanjke ñun'i. Ka u cyelempyiibii kanni si file u na, maa u pyi: «Wuu cyelentuñi, ñaha tère e cyire karigii sí n-pyi ye? Nde li sí mu tènurunni ná ñinyenji tèekwooni cyée wuu na ke, lire jwo wuu á.»

¹23:27 Yyee maha yyee, bilerenkwonji kataanni ká byanhara, sùpyire maha kwònhigii fíniñe, bà shinparantorobii si mpyi s'a cyi jaa raa jcwúu, pi àha ñkwò ntòro mbwòn cyi na me. Naha na ye pi aha bwòn cyi na, pi saha nye a fíniñe Kile á me fo mà cibilaage máhana, pi mú saha si n-jà n-pyi bilerenkwonji kataanni i me.

⁸23:39 Zaburu 118.26

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàan-muca! Yii àha sùpya yaha u yii wu-rugo mē. ⁵Yii li cè na shinnyahara sí mii mege le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Nijcwónrónji kyaa l'à jwo ke, na pire pi nye ure. Pi sí raa shinnyahara njw fàanji s'a wuruge. ⁶Yii sí raa kàshiyi shenre nùru yiye táan, s'a yi shenre nùru laatóny i, lire kà yii funjw pen mē. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nye mē, nka lire bà li nye dīnyenji tēekwooni mē. ⁷Supyishinji wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kīni là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Katibwòhe ná jūnke ncyēnneji sí n-pyi cyeye nīnyahay'e. ⁸Ncyii karigii puni na nye kanhare tasiige, bà laani maha yíri maa nta a yaa ná li zīji i mē.

⁹ Pi sí n-pa raa yii leni cye e, pi raa yii kyérege, s'a yii bùu, yii kyaa sí n-pen supyishinji pun'á mii mege ku-rugo. ¹⁰ Lire sí shinnyahara pyi ti fworó Kile kuni i, s'a tiye leni zàmpeenbii cye e, si tiye kyaa pen tiy'á. ¹¹ Kafinivinibii pii sí n-pa piye pyi Kile túnntunmii, si shinnyahara wurugo. ¹² Pege mpèenji ku-rugo, tàange sí n-pa n-cyére shinnyahara á. ¹³ Ŋka ngemu ká jà a uye waha maa ntēen Kile kuni i fo mà sà nō tēgeni na ke, urufoo sí n-shwà.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, puru sí n-jwo dīnyenji supyishinji pun'á, bà pi si mpyi si sēenji lógo mē. Lire kántugo dīnyenji tēekwooni sí n-ta nō.

¹⁵ Nye yapege k'à sàa pēn Kile á, ná Kile túnntunji Daniyeli à ku kyaa jwo ke**, yii aha kuru nya Kilepaarebage sēe-cyage e tēni ndemu i ke, ngemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu njwòhe cya a cè! ¹⁶ Nye lire tēni ká nō mà shin maha shin ta Zhude kùluni i ke, pirefee pi a fī pi a wá nanyi kàmpanjke na. ¹⁷ L'aha ngemu ta u bage kàtanjke nūj'i ke, urufoo kà nùru ntíge si

yaaga lwó bage e mē, u u ntíl'a tīge u a fī.

¹⁸ L'aha ngemu ta kerege e ke, urufoo kà nùru raa ma pyenge si mpa u vāanntin-mbwòhe lwó mē. ¹⁹ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifée ná pyīnēebii na sèl'e. ²⁰ Yii a Kile jáare, bà yii canvenjke si mpyi k'àha mbē ná wyeere tēni i, lire nye mē ná canjōnke e mē. ²¹ Yire canjyi sí n-waha sèl'e. Mà lwó dīnye tasiige e, mà pa bwōn nīnjaa na, uru ngahañi fīge saha mpyi a nya mē, fo mà sà dīnye kwò, uru ngahañi fīge saha mú si n-pyi mē. ²² Kàmpyi Kafoonji Kile mpyi a uru ngahañi tēni bere mē, sùpya mpyi na si n-shwà mē. Ŋka u à u tēni bere u nīncwōnribii kurugo, bà pire si mpyi si shwà mē.

²³ Nye shin ká jwo yii á na Kile Nijcwónrónji na wá naha, lire nye mē u wá mēñi i, yii àha ndá urufoo na mē. ²⁴ Naha kurugo ye kafinivinibii pii sí n-yíri na pire pi nye Kile Nijcwónrónji, pii sí raa ŋko na pire na nye Kile túnntunmii. Pi sí raa kacyeenjkii cyēre, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi, kàmpyi pi sí n-jà, s'a Kile nīncwōnribii mú bá wuruge mē. ²⁵ Yii lógo! Mii à ncyii karigii jwo yii á, mà jwo cyi tēni li nō ke.»

Yesu sí nùru n-yíri nīnyinji na si mpa

(Marika 13.24-27; Luka 21.25-28)

²⁶ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Nye wà ha jwo yii á na Kile Nijcwónrónji na wá síwage e, yii àha ŋkàre wani mē. Wà ha yii pyi na u na wá bage k'e, yii àha ndá yire na mē. ²⁷ Bà sùpyire puni maha kilepini nya l'à yíri dīnyenji jūnke kà na, maha sà fworó jūnke sanjke na mē, amuni Supyanji Jyanji sí nya u cannuruge. ²⁸ Cyage e yakwugo nye ke, wani cinmpunnyi nye na binnini.

²⁹ Cyire canmpyaagii yyefuge ká ntòro,

“Canja nyiini sí n-tíi n-pyi numpire,

**24:15 Daniyeli 9.27; 11.31; 12.11

yinke sàha mú sì raa bɛɛnme yige mɛ.
 Wɔrigii sí raa n-cwu,
 yire kakyanhala yaayi yi nyɛ ninyiɛni na
 ke,
 yire sí n-cúnɔɔ n-cúnɔɔ n-yíri yi tateenyi
 i††.”

³⁰Nyɛ lire tɛni i, Supyaɛni Jyaɛni fyɛni
 sí n-ta nya ninyiɛni na, nɔnke supyishini
 puni sí raa mɛ sɔ́u, pi puni sí u nim-
 paɛni nya jahanyi i ná fɛnhe ná si-
 nampe nimbwompe e. ³¹Lire kàntugo
 mpurubwɔhɔ mɛ sí n-fworo fɛnha na, u
 sí u mɛlekɛɛbii tun dɔnyɛni kàmpaɛni
 sicyɛɛɛɛni puni na, pi i Kile nɔncwɔnribii
 wà piye na, mà lwɔ dɔnyɛni nɔnke kà na
 mà sà nɔ ku sanɔke na.»

Yii a kacyeɛnɔkii kàanmucaa

(Marika 13.28-31; Luka 21.29-33)

³²Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii fizhiye
 cige kàanmucya a wíi ke! K'aha nkéjnye
 nivɔnyɔ yige, maa fɛn tɛni ndemu i ke,
 yii maha jwo na nɔngwɔh'á byanhara.
³³Lire pyinɔkanni na, yii aha mpa cyire
 karigii puni nya cyi i mpyi, yii i ntɛɛn ná
 l'e na tɛn'á byanhara, li bá a nɔ. ³⁴Sɛɛni
 na mii sí yi jwo yii á, mpíi pi à dá mii na
 ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e‡‡.
³⁵Ninyiɛni ná nɔnke sí n-pa n-tòro, nka
 mii jwumpe sí n-kwôro fo tɛekwombaa.»

Kile kanni u à Supyaɛni Jyaɛni Yesu tɛɛnuruni cɛ

(Marika 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶⁻³⁷Ka Yesu si núr'a jwo: «Nde li nyɛ
 Supyaɛni Jyaɛni nùruɛni ke, shin nɔnkin
 nyɛ a sɔ́i ngemu u à u tɛɛnuruni ná u
 cannuruge cɛ mɛ. Ali Kile mɛlekɛɛbii ná
 Jyafoɔni nyɛ a kuru canɔke cɛ mɛ. Tu-
 foɔni Kile kanni u à ku cɛ. Karigii cyi
 mpyi na mpyi Nuhu tiɛni i ke, cyire shini
 sí raa n-pyi. ³⁸Nuhu tiɛni i, mà jwo lùb-
 wooni li pa ke, sùpyire mpyi na lyí marii

byii, cyeebii mpyi na nkaan nàmbaa-
 bil'á, nàmbaabii sí i cyeebii lɛni fo mà
 sà nɔ canɔke Nuhu à jyɛ bakwɔɔge e
 ke, ³⁹pi mpyi na sɔ́nɔni yafyin na mɛ,
 ka lùbwooni si mpa pi puni shi bò. Nyɛ
 amuni Supyaɛni Jyaɛni tɛɛnuruni mú sí
 n-pa n-pyi.

⁴⁰Nyɛ lire tɛni ká shiɛn shuunni ta
 kerege e, wà sí n-lwɔ sí u sanɔni yaha.
⁴¹L'aha cyee shuunni ta pi i sùmaɛni tirili
 tirage na, wà sí n-lwɔ sí u sanɔni yaha.

⁴²Lire e ke yii bégele tɛrigii puni i,
 naha na ye yii nyɛ a yii Kafoɔni cannu-
 ruge cɛ mɛ. ⁴³Yii lógo! Kàmpyi bage foo
 mpyi maha nànkaani tɛɛpani cɛ numpi-
 lage e, u mpyi maha sí nyɛ zínni nɔ́ɔ sí u
 yaha u kakyaare pyi mɛ. ⁴⁴Lire kurugo
 yii mú à yaa yii bégel'a kwôro, naha na
 ye canɔke ku nyɛ yii nyɛ a tɛɛn ná k'e mɛ,
 kur'e Supyaɛni Jyaɛni sí n-pa.

⁴⁵Nyɛ báaraɛni na nɔnɔfoɔn'á dá
 pi sanmpii shwɔhɔl'e, u yákiɛni mú s'á
 pɛe ke, uru báaraɛni shini nɔnɔfoɔni
 maha yaha u u pyenge karigii cwɔɔnre,
 maa njyiɛni kaan báaraɛniibii sanmpil'á u
 tɛkanl'e. ⁴⁶Lire e báaraɛni maha báara-
 pyi nɔnɔfoo, u à pa u ta u u báaraɛni
 nɔncɛni pyi amuni ke, uru wuuni sí
 nɔ́ɔ. ⁴⁷Sɛɛni na mii sí yi jwo yii á, uru
 báaraɛni nɔnɔfoɔni sí u pyenge ka-
 rigii puni nɔnɔfente le u cye e. ⁴⁸Nka
 báaraɛniibii kacwɔnɔni ngemu ká mpyi
 shinpi maa sɔ́nɔni uye funɔ'i na uru nɔnɔ-
 foɔni sí mɔ lire kùluni i, ⁴⁹maa wá na
 u báaraɛniɛɛbii bwùun, maa uye yaha
 njyiɛni ná sinmbyaani laage e ná sin-
 mbyampiɛni i ke, ⁵⁰canɔke ku nyɛ uru
 báaraɛni nyɛ a tɛɛn ná k'e mɛ, ná tɛni
 li nyɛ u nyɛ a sɔ́nɔni ná l'e mɛ, u nɔnɔ-
 foɔni sí n-pâa n-pa. ⁵¹U sí uru báaraɛni
 kyéregɛ sɛɛ sɛl'e, mpíi pi à fyinme
 tò wwomɔ na ke, si u ná pire sàraɛni pyi

††24:29 Ezayi 13.10; 34.4

‡‡24:34 Pii maha jwo: «nde tɛni shiɛnbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

niŋkin. Wani u sí raa mɛɛ súu s'a ŋkjàn-higii kùru.»

Pùceepyire keŋi bàtaage

25 Ka Yesu si nùr'a jwo: «Kile Saanre njyɛŋi sí n-fworo nde kani kurugo: pùceepyire ke ti ná fùkinabii lwó a kàre cipooŋi nùŋɔ tabeŋke e. ² Pi shiin kanjkuro na mpyi funŋɔ baa, pi sanmpii kanjkuruŋi sí mpyi yákilifee. ³ Mpii pi mpyi funŋɔ baa ke, pir'à pi fùkinabii lwó a kàre, pi nje a sinme lwó piye cye e me. ⁴ Ŋka yákilifeebil'à pi fùkinabii lwó maa sinmpe pà lwó piye cye e.

⁵ Nye cipooŋi'à mɔ u nje a pa mɛ, ka ŋɔmpe si pi puni jà, ka pi i ŋɔɔ. ⁶ Nye nùŋk'à pa jɛ ke, ka mejwuu si fworo fàha na “Cipooŋi u ŋge! Yii fworo, yii i u nùŋɔ bɛ!” ⁷ Ka tire pùceepyire keŋi si jɛ ŋɔmpe na, maa pi fùkinabii bégele. ⁸ Ka funŋɔ baa wuubii si wá na yákili wuubii pyi “Yii sinmpe pà kan wuu á, jaha na ye wuu fùkinabii naha na sí raa fùre sinŋkuuŋi na!” ⁹ Ka pire si pi pyi “Ná sinmpe e wuu naha a pa ke, puru naha na si n-jà wuu ná yii ta mɛ. Yii a si sinmperebii yyére, yii i sà pà shwɔ.”

¹⁰ Nye mà pi yaha pi i ŋkɛɛge sinmpe tashwɔge e, ka cipooŋi si mpa. Mpii pi mpyi a bégele ke, ka pire si jye ná u e cikwɔɔnre bage e, ka pi i ku shwɔhɔ.

¹¹ Nye tèr'à pyi ke, ka pùceepyire kanjkuruŋi sanŋi mú si mpa maa jwo “Nùŋufooŋi, nùŋufooŋi! Nwɔge múgo wuu á.” ¹² Ka u u pi pyi “Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, mii nje a yii cè mɛ.”

¹³ Nye ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii bégele tèrigii puni i, jaha na ye yii nje a Kafooŋi cannuruge ná u tèepani cè mɛ.»

Báarapyiibii taanreŋi bàtaage

(Luka 19.11-27)

¹⁴ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Li sí n-pyi mu à jwo nàŋi wà kùshe wu u à u báarapyiibii yyere, maa u nàfuuŋi le pi

cye e. ¹⁵ U à wyérefyinŋi tɔɔnyɔ ŋkwuu kanjkuro (500) kan wà niŋkin á, maa ŋkwuu shuunni (200) kan wà á, maa ŋkuu (100) kan tanrewuŋá. U à wyérefyinŋi kan pi á mà tàanna ná pi shin maha shin pèrege e, pi raa tɔɔn caa u na, maa ŋkàre. ¹⁶ Wyérefyinŋi ŋkwuu kanjkuruŋi'à kan ŋgemu á ke, ka uru si ntíl'a kàr'a sà a cwɔhɔnte pyi, maa ŋkwuu kanjkuro tɔɔn ta mà bàra u wyérefyinŋe na. ¹⁷ Ŋkwuu shuunniŋi'à kan ŋgemu á ke, ka uru mú si li pyi amuni, maa ŋkwuu shuunni tɔɔn ta mà bàra u wyérefyinŋe na. ¹⁸ Ŋkuuŋi'à kan ŋgemu á ke, ka uru si ŋkàr'a sà wyii kwɔn nùŋke na, maa u nùŋufooŋi wyérefyinŋi le a ŋwɔhɔ.

¹⁹ Tère nimbwol'à tòro ke, ka pire báarapyiibii nùŋufooŋi si nùr'a pa, maa pi puni yíbe pi wyérefyinŋi báaraŋkanni na. ²⁰ Wyérefyinŋi ŋkwuu kanjkuruŋi mpyi a kan ŋgemu á, ka u u ŋkwuu kanjkuro tɔɔn ta mà bàra u na ke, ka uru si file maa jwo “Nùŋufooŋi, wyérefyinŋi tɔɔnyɔ ŋkwuu kanjkuro mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ŋkwuu kanjkuruŋi wabere ta. U we.” ²¹ Ka nùŋufooŋi si jwo “L'à nɔwɔ, mu na nje báarapyi nɔncɛnɛ maa mpyi dânasupya. Mu à pyi dânasupya kapyɛere e, lire e mii sí kabwɔhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro sɔncyan.”

²² Nye wyérefyinŋi ŋkwuu shuunniŋi mpyi a kan ŋgemu á ke, ka uru si file maa jwo “Nùŋufooŋi, wyérefyinŋi tɔɔnyɔ ŋkwuu shuunni mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ŋkwuu shuunniŋi wabere ta. U we.” ²³ Ka nùŋufooŋi si u pyi “L'à nɔwɔ, mu na nje báarapyi nɔncɛnɛ maa mpyi dânasupya. Mu à pyi dânasupya kapyɛere e, lire e mii sí kabwɔhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro sɔncyan.”

²⁴ Nye wyérefyinŋi ŋkuuŋi mpyi a kan ŋgemu á ke, ka uru si file maa jwo “Nùŋufooŋi, mii mpyi a li cè na mu kataanmp'à waha, mu nje a kerege ŋkemu nùgo mɛ, mu maha kuru sù-

mañi kwòn, mu nye a sùmashi wà cyage nkemu i me, mu maha kuru sùmañi bégele. ²⁵ Lire kurugo mii à fyá, maa sà wyige tũgo, maa mu wyérenji le a ñwòhò ñĩnke e. Mu wyérenji u nge, u shwò.” ²⁶ Ka ñũñufoonji si u pyi “Mu nye báara-pyi ñĩncenñe me, kayamafoo u nye mu. Taha mu mpyi a cè na mii nye a kerege nkemu nũgo me, na mii maha kuru sùmañi kwòn, na mii nye a sùmashi wà cyage nkemu i me, na mii maha kuru sùmañi bégele la? ²⁷ Nye mu à yire puni cè, naha na mu sí nye a mpyi a jà a mii wyérenji yaha wyérenji bwũnni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à núr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tũonji ta.

²⁸ Yii wyérefyinnji ñkuunji shwò u na, yii kan kampwooni (1.000) fol'á. ²⁹ Yii li cè, shin maha shin u nye ná yaage e ke, kà sí n-bàra urufoo woge na, ku u nyaha. Ìjka shin maha shin cyengayi wu u nye ke, yaaga sì n-kan urufol'á me. Nimbileni urufoo bá na sũnnji uye cye e ke, lire sí n-shwò u na. ³⁰ Yii nge báarapyinji laaga baa wuñi wà cyĩnnji na numpini i, kuru cyage e sũpyire maha mee sũu maa ñkyànhiigi kũru.”

Nũmpanña karigii cwũonrũnkanni

³¹ Ka Yesu si núr'a jwo: «Supyanji Jyanji ká mpa ná u sinampe ná u mèlekeebii puni i tẽni ndemu i ke, u sí n-tẽn u fãnhe tatẽenge nisinanke e. ³² Supyishinji puni sí n-pa bínni u taan, u sí pi cwũonrũ si ñgwũ piye e, bà yatonahanji maha mpàabii cwũonr'a wwũ sikyaabil'e me.” ³³ U sí mpàabii yaha u kànĩnñe cyege na, si sikyaabii yaha u kàmene woge na. ³⁴ Nye mpai pi nye kànĩnñe cyege na ke, saanji sí n-jwo pir'á “Yii a ma naha, mii Tuñi à jwò le yii á. Yii pa jyè u Saanre e, u à tire ntemu bégel'a yaha yii mee na fo

dinyenji tẽesiini i ke. ³⁵ Naha kurugo ye tẽni i katege mpyi mii na ke, yii à mii kan mii à lyĩ, byag'à mii ta ka yii i mii kan mii à bya. Mii mpyi nàmpũnnte e, ka yii i mii sunmbage lènge. ³⁶ Vànñkuunji mpyi mii na, ka yii i vànanya kan mii á. Mii mpyi na yà, ka yii i sà mii kànmuçya. Mii mpyi kàsuni i, ka yii i sà fworò mii na.”

³⁷ Nye pireshintiibii sí n-jwo “Kafoonji, naha tère e wuu à mu katege wuñi nya, maa mu kan mu à lyĩ, lire nye me mà mu byaga wuñi nya, maa mu kan mu à bya ye? ³⁸ Naha tère e wuu à mu nàmpũnñũ wuñi nya, maa mu sunmbage tĩrige, lire nye me mà mu nya vànñkuunji i, maa vànanya kan mu á ye? ³⁹ Naha tère e wuu à mu yanggwuñi, lire nye me mu kàsujye wuñi nya, maa sà fworò mu na ye?” ⁴⁰ Saanji sí pi pyi “Sẽnji na mii sí yi jwo yii á, yii aha ñcyii kacenñkii pyi mii cĩnmpyibii puni nimbileni là na, yii li cè na mii na yii à cyi pyi.”

⁴¹ Lire kàntugo mpai pi nye u kàmene cyege na ke, u sí pire pyi “Yii à lãña, yii laaga tũon na na, yii raa sì nafugombaage e, kuru nkemu k'à bégel'a yaha Sitaan-ñinji ná u mèlekeebii mee na ke. ⁴² Naha kurugo ye katege mpyi mii na, yii nye a mii kan mii a lyĩ me, byage mpyi mii na, yii nye a mii kan mii a bya me. ⁴³ Mii mpyi nàmpũnnte e, yii nye a ñen'a mii sunmbage lènge me, vànñkuunji mpyi mii na, yii nye a ñen'a vànanya kan mii á me. Tẽn i mii mpyi na yà, ná tẽn i mii mpyi kàsuni i ke, yii nye a ñen'a sà fworò mii na me.”

⁴⁴ Nye pire mú sí u yĩbe “Kafoonji, naha tère e wuu à mu katege wuñi ná mu byaga wuñi ná mu nàmpũnñũ wuñi ná mu vànñkuu wuñi ná mu yanggwuñi ná kàsujye wuñi nya, maa mpyi wuu nye a mu tège mà ye?” ⁴⁵ U sí pi pyi “Sẽnji na mii sí yi jwo yii á, ná yii nye a cyire

¶25:32 Yahutuubii yyére, yatonahampii maha mpàabii ná sikyaabii nãhe sijcyan. Numpilage e, mpàabii la maha mpyi si sínni ntàani na, bage zinninji sí u à táan sikyaabil'á. Nye yatonahampii maha pi cwũonr'a wwũ piye e.

kaceng̃kii pyi mii cìmp̃yibii puni nim-bileni là na m̃e, yii mú ñye a cyi pyi mii na m̃e.” ⁴⁶Ñye pire sí n-p̃yi yyefuge ñjkwombaage e, ñka mp̃ii pi à tíi ke, pire sí n-p̃yi sh̃ĩñi ñjkwombaañi i.»

Pi à vùñg̃o p̃w̃o Yesu na, si u bò

(Marika 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)

26 Ñye Yesu à kw̃ò puru jwumpe puni na, maa jwo u cyelemp̃yibil'á: ²«Yii à li cè na cyi sañk̃ii ñye canmp̃yaa shuunni bilereṅkwoñi kataanni sí ño, pi sí Supyañi Jyañi le cye e, si u kw̃òro cige na si mb̃ò.»

³Ñye ka Kile sár̃agawwuubii ñj̃uf̃eebii ná Yahutuubii kacw̃onribii si sà piye bínni Kile sár̃agawwuubii ñj̃uf̃embw̃he Kayifu pyenge e, ⁴maa b̃ê li na si Yesu cya j̃c̃ú ná cw̃òre e, si u bò. ⁵Pi m̃pyi na yi yu piy'á: «Li ñye a yaa li pyi kataanni tooy'e m̃e, lire baare e s̃up̃yire sí n-c̃anra.»

Ceeṅ̃i w̃à à s̃iñm̃e ñuguntanga wum̃o wu Yesu j̃ñj̃ke na

(Marika 14.3-9)

⁶Yesu na m̃pyi Betani k̃ànhe e tògo-fooñi^{§§} Sim̃o bage e. ⁷M̃à pi yaha talyige e, ceeṅ̃i w̃à à file u na ná loñgaracwol'e*, li m̃pyi a j̃í s̃iñmpe ñuguntanga wumpe loñgara wumpe p̃à na, maa puru s̃iñmpe wu Yesu j̃ñj̃ke na. ⁸Ñye u cyelemp̃yibil'à lire ñya ke, ka li i m̃pen pi e fo pi na ñko: «Iṅge ñk̃èeṅ̃i ñj̃ñj̃ke ku ñye naha ye? ⁹M̃pe s̃iñmpe m̃pyi na sí n-j̃à n-p̃ére wỹéṅ̃yahaga na, si ntaha f̃oñf̃eebii t̃èṅ̃e.»

¹⁰Ñye m̃pe pi m̃pyi na yu ke, ka Yesu si m̃pa puru cè, maa pi pyi: «Naha na yii ñye na ñge ceeṅ̃i c̃èṅ̃e ye? Kac̃enne u à pyi mii na. ¹¹F̃oñf̃eebii ñye naha ná yii e t̃èrigii puni i, ñka mii wi ke, mii si n-p̃yi

ná yii e t̃èrigii puni i mà de! ¹²U à m̃pe s̃iñmpe wu mii na, si mii cyeere b̃égele ñj̃aha fañj̃ke m̃e na. ¹³S̃èṅ̃i na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká ño cyaga maha cyag'e ke, nde ñge ceeṅ̃i à pyi ñj̃jaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si m̃pyi si ñkw̃òro s̃up̃yire fuñj̃i m̃e.»

Zhudasi à b̃égele si Yesu le cye e

(Marika 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴Ñye w̃à na m̃pyi cyelemp̃yibii ke ná shuunniṅ̃i i, pi m̃pyi maha uru pyi Zhudasi Isikariyoti, ka uru si ñk̃àre Kile sár̃agawwuubii ñj̃uf̃eebii yỹére, ¹⁵maa pi pyi: «Mii aha yii t̃èṅ̃e, ka yii i Yesu c̃ú, naha yii sí n-kan mii á ye?» Ka pire si wỹéṅ̃yinñi beṅ̃jaaga ná ke kan u á. ¹⁶M̃à lw̃ó lire t̃èni na, ka Zhudasi si w̃à na pyiṅ̃kanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni ñj̃ỹñi karigii j̃c̃w̃oñr̃oṅ̃i kani

(Marika 14.12-21; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹⁷Ñye bw̃úuruṅ̃i ñj̃j̃irigembaañi kataanni cañj̃cyiige, ka Yesu cyelemp̃yibii si m̃pa u pyi: «Taa mu la ñye wuu u sà bilereṅkwoñi kataanni ñj̃ỹñi karigii cw̃oñr̃o ke?» ¹⁸Ka u u pi pyi: «Yii sh̃à mucyinn'á k̃ànhe fuñj̃ke e, na cyelentuñi à jwo na uru t̃èn'à byanhara, na uru la ñye si m̃pa kataanni ñj̃ỹñi lỹí ná u cyelemp̃yibil'e u yỹére.» ¹⁹Ñye ka cyelemp̃yibii si li pyi bà Yesu m̃pyi a yi jwo m̃e, maa kataanni ñj̃ỹñi karigii cw̃oñr̃o wani.

Yesu à jwo na uru cyelemp̃yañi w̃à sí uru le cye e

²⁰Ñye yàkoñk'à pa ño ke, ka Yesu si m̃pa nt̃èen na lỹí ná u cyelemp̃yibii ke ná shuunniṅ̃i i. ²¹M̃à pi yaha ñj̃ỹñi na, ka u u pi pyi: «S̃èṅ̃i na mii sí yi jwo yii

§§26:6 Pii na s̃oñj̃i na t̃èni i Yesu à k̃àre ñge ñañi yỹére ke, u m̃pyi a c̃uuñ'a kw̃ò.

*26:7 Lire cwooni m̃pyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege ñye: «alibatiri».

á, shin nin̄kin na naha yii shwǎhǎl'e, nge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii la, Kafoonji?» «Mii la, Kafoonji?»

²³ Ka u u pi pyi: «Ŋgemu cyege ku naha ná mii woge e yalyire yaage e ke, urufoo kyaa li. ²⁴ Supyaŋi Jyaŋi ŋkwùmbaa n̄ye m̄e, bà l'à sém̄e u kyaa na Kile Jwumpe Semeŋi i m̄e. Ŋka ŋgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à k̄ēge! Urufoo zimbaani mpyi na sí n-pwǎrǎ u ziŋi na.»

²⁵ Zhudasi u mpyi na sí n-pa u le cye e ke, ka uru si u yf̄be: «Cyelentuŋi, mii wi la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabiliŋi u à yi jwo!»

Wwonege n̄jyìŋi

(Marika 14.22-26; Luka 22.14-20;
1 Kor̄enti Sh̄iinbii 11.23-25)

²⁶ Mà pi yaha pi i lyî, Yesu à bwúuruŋi lwǎ, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwǎn kwǎn a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «Yii n̄ge shwǎ a lyî, mii cyeere ti.»

²⁷ Lire k̄antugo maa f̄un̄pcwokwuuni lwǎ, ɛɛzen sin̄me mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á maa jwo: «Yii puni pi pà bya. ²⁸ Naha na ye puru pu n̄ye mii sìshange, tunmbyaare niv̄n̄nte Kile à le ke, tire sìshange ki, k'à wu shin̄nyahara kapegigii yàfani kurugo. ²⁹ Mii sí yi jwo yii á, mii saha si ɛɛzen sin̄me bya m̄e, fo can̄jke mii sí n̄uru pu bya ná yii e mii Tuŋi Saanre e ke.»

³⁰ N̄ye ka pi i Kile p̄ente myahigii c̄ēe maa nta a fwooro bage e, maa ŋkàre Olivye cire jan̄jke jun̄j'i.

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u n̄ye a uru c̄ē m̄e

(Marika 14.27-31; Luka
22.31-34; Yuhana 13.36-38)

³¹ Pi à n̄o wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Nin̄jaa numpilage yabiliŋi i, yii puni sí n-f̄e si mii kanni yaha, naha na ye y'à sém̄e Kile Jwumpe Semeŋi i: «Mii sí mp̄anahan̄i bò, mp̄akuruŋke puni sí n-caala†.»»

³² Ka Yesu si n̄ur'a pi pyi: «Ŋka mii aha n̄e a fwooro kwùŋi i t̄eni ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.» ³³ Ka Pyeri si u pyi: «Pi san̄mpii puni m̄ēe ká f̄e, maa mu yaha, mii kyaa bà m̄e!» ³⁴ Ka Yesu si u pyi: «S̄ēeŋi na mii sí yi jwo mu á, nin̄jaa numpilage yabiliŋi i, ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a n̄o tooyo taanre na mu n̄ye a mii c̄ē m̄e.» ³⁵ Ka Pyeri si jwo: «Pi m̄ēe ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sì n-si n-jwo na mii n̄ye a mu c̄ē m̄e.» Ka cyelempyiibii san̄mpii puni si yire nin̄uyi taha.

Yesu à Kile jáare Zhetisemani cik̄ōge e

(Marika 14.32-42; Luka 22.39-46)

³⁶ N̄ye ka Yesu ná u cyelempyiibii si ŋkàr'a sà n̄o cyage k'e, kuru mege na n̄ye Zhetisemani, ka u u pi pyi: «Yii t̄ēen naha mà jwo mii u sà Kile jáare m̄eȳere ke.»

³⁷ Ka u nin̄kareŋi si ŋkàre ná Pyeri ná Zebede jyaabii shuun̄niŋi i. Ka yyetan̄hare ná fun̄mp̄ēenre si sīi u á. ³⁸ Ka u u pi pyi: «Mii fun̄jke naha a pen fo na ŋko si mii bò. Yii t̄ēen naha, yii i ŋkwôro nyii na ná mii i.»

³⁹ Ka u u ŋkàre yyaha yyé̄re, maa uye wà nin̄jke na, maa yyaha cyígile, maa Kile jáare na: «Tufoon̄ji, kamp̄yi mu sí n̄ēe, na shwǎ ŋke kyaage lw̄ohe mbyan̄ji na. Ŋka ma hà na nyii wuuni pyi m̄e, ma nyii wuuni pyi.» ⁴⁰ Lire k̄antugo maa

†26:31 Zakari 13.7

núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ñwúuni. Ka u u Pyeri jè, maa u pyi: «Yii nyé a jà a nde tènì nínkinji pyi nyii na ná mii i mà? ⁴¹ Yii tèn nyii na, yii raa Kile jáare, bà yii si mpyi si fánha ta Sitaanniji na, u àha ñkwò yii sòn ngà kapii na mē. Nàkaana baa, sùpyañ'à bégel'a yaha kacennkii mē na, ñka u fành'à cyére.»

⁴² Lire kàntugo ka u u núr'a yîri pi taan tozhonwogo mà sà Kile jáare na: «Mii Tuji, kampyi mii si n-jà n-shwò ñke kyaage na mē, mu nyii wuuni li pyi.» ⁴³ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ñóó, pi mpyi na si n-jà nyiigii múgo n-yaha mē.

⁴⁴ Ka Yesu si núr'a yîri pi taan mà kàre Kile taparege e tontanrewogo, maa nùru jwumpe ninumpe kurugo. ⁴⁵ U à kwò ke, maa núr'a pa u cyelempyiibii cyage e maa pi pyi: «Yii saha na ñwúuni la? Yii yîri, tèn'à nò, Supyañi Jyañi sí n-le kapimpyiibii cye e. ⁴⁶ Yii yîri, wuu a sì, ñge u sí mii le cye e ke, uru naha a nò naha.»

Yesu ñcùñi kani

(Marika 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴⁷ Nyé mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nò wani, uru na nyé cyelempyiibii ke ná shuunniñi wà. U mpyi a pa ná shinnyahar'e, kàshik-wòñgwóyi ná kàbiyi mpyi pire cye e. Kile sàragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwòñribii pi mpyi a pi tun. ⁴⁸ Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'à na: «Yii aha mii nya mii à sùpyañi ñgemu pùr'a cù maa u shéere ke, uru wi. Yii i u cù.» ⁴⁹ Pi à nò ke, ka Zhudasi si file Yesu na, maa jwo: «Fwù pilaga na, wuu cye-lentuñi» maa u pùr'a cù. ⁵⁰ Ka Yesu si u

pyi: «Na cevoo, ndemu tapyige e mu à pa ke, lire pyi.» Nyé ka sùpyire sannte si file maa Yesu cù.

⁵¹ Ka Yesu cyelempyañi wà si u kàshik-wòñgwóge dir'a wwù mà taha a sàragawwuubii ñùñufembwòhe báarapyiñi ñingenke kà kwòn a cyán. ⁵² Ka Yesu si cyelempyañi pyi: «Ma ñwòñi le li fwuuni i, naha na ye ñgemu u nyé na kàshige kwùun ná ñwòñi i ke, ñwòñi li sí n-tège urufoo bò mú. ⁵³ Taha mu na sòññi na mii si n-jà na Tuji pyi u mèlekee kàshicyeye ke ná shuunni tùgo naha mii á nume, pi i nte sùpyire tun mē? ⁵⁴ Ñka lire ká mpyi, ñje y'à jwo Kile Jwumpe Semenji i ke, di yire sí n-fùñgò n-jwo ye?»

⁵⁵ Ka Yesu si jwo sùpyir'à: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwòñgwóyi ná kàbiyi i mpa ñcù, mu à jwo kakuumpyi u nyé mii. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kileñaarebage e canña maha canña, yii sí nyé a mii cù mē. ⁵⁶ Ñka nde mpyiñi sí Kile tùnntunmpii jwumpe fùñgò.»

Nyé ka Yesu cyelempyiibii puni si fē, maa u yaha.

Yesu na nyé yukyaabii cye e

(Marika 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si ñkàre ná u e Kile sàragawwuubii ñùñufembwòhe Kayifu yyére. Kile Saliyañi cyelentiibii ná Yahutuubii kacwòñribii mpyi a bínni wani. ⁵⁸ Mà pi yaha pi i ñkèege ná Yesu i, Pyeri à tèn laage e, marii si pi fye e fo mà sà jye sàragawwuubii ñùñufembwòhe pyenge e, maa sà ntèn pyenge sañcwòñsigibii shwòhòl'e, si kàrigii sanñkii toronkanni nya. ⁵⁹ Kile sàragawwuubii ñùñufeebii ná yukyaala kurunke shiinbii puni mpyi na pyiñkanna caa si Yesu cèège ná kafinare e, si u ta

mbò[‡]. ⁶⁰Ali mà li ta shinnyahara mpyi a yà jwo, ŋka pi nyɛ a jùŋɔ sèe wogo ta ŋkemu ku sí mpa ná l'e u bò mɛ. Ka shiin shuunni si ŋkwò a pa jwo: ⁶¹«Ŋge nàŋ'á jwo na uru sí n-jà Kileŋaarebage jya, si núru ku faanra canmpyaa taanre funŋ'i.»

⁶²Ka sáragawwuubii jùŋufembwòhe si yíri maa Yesu pyi: «Mpe jwumpe puni p'à jwo mà yyaha tí ná mu i ke, jaha mu u à cè p'e yɛ?» ⁶³Ka Yesu si fyáha. Ka sáragawwuubii jùŋufembwòhe si u pyi: «Kile nyii wuŋi mege na, káa wuu á, maa yi jwo wuu á kampyi mu u nyɛ Kile Njɔcwɔnrɔŋi, maa mpyi Kile Jyanji?»

⁶⁴Ka Yesu si u pyi: «Nje mu à jwo ke, yire yi. Ŋka mii sí yi jwo yii á, mà lwó numɛ na, yii sí Supyanji Jyanji nintɛɛnɔŋi jya Kile Sinji Punifoo kàŋiŋe cyɛge na. Yii mú sí u nimpanji jya jahanyí i mà yíri nɔnyini na.»

⁶⁵Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii jùŋufembwòhe lùyiri wuŋi si u yabiliŋi vaaŋntinŋke cwɔn[¶], maa jwo: «U à Kile mege kɛɛge, wuu saha nyɛ a tige wà jwɔjwumɔ kurugo mɛ. Yii à u Kile mekeɛge jwumpe lógo. ⁶⁶Jaha yii nyɛ na sɔŋŋi yɛ?» Ka pi i u pyi: «U à yaa u bò.» ⁶⁷Lire kántugo ka pi i ntilwòhe wà u yyahe e, maa kanjuruyo cyán u e, ka pii si kantawahii bwɔn u e, ⁶⁸maa jwo: «Kile Njɔcwɔnrɔŋi, mu nyɛ a jwo na mu na nyɛ Kile túnntunŋi mà? Ŋge u à mu bwɔn ke, uru mege yyere wuu á!»

Pyeri à jwo na uru nyɛ a Yesu cè mɛ

(Marika 14.66-72; Luka 22.56-62;
Yuhana 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Pyeri nintɛɛnɔŋi mpyi pyenge e ntàani na, ka báarapyicwɔŋi wà si file

u na maa jwo: «Mu mú mpyi ná Galile kùluni shinŋi Yesu e!» ⁷⁰Ka Pyeri si yi kyáala sùpyire puni nyii na, na: «Mii nàha à mu jwumpe yyaha cè mɛ.»

⁷¹Lire kántugo ka Pyeri si yír'a kàre pyenge tajyinjwɔge yyére. Ka báarapyicwɔŋi wabere si u nya, mpíi pi mpyi wani ke, maa jwo pir'á: «Ŋge nàŋi mpyi ná Nazareti kàŋhe shinŋi Yesu e.» ⁷²Ka Pyeri si núr'a yi kyáala na: «Mii à káa na mii nyɛ a ŋge nàŋi cè mɛ!»

⁷³Tère nimbiler'à tòro ke, mpíi pi mpyi wani ke, ka pire si file Pyeri na, maa jwo: «Nàkaana baa, mu na nyɛ pi wà, mu njini lwóŋkanni naha a li cyée.» ⁷⁴Nyɛ ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à ŋge nàŋi cè, Kile kà na yaha mɛ!» Ka ŋkùpoŋi si ntíl'a mɛɛ sú.

⁷⁵Ka Pyeri funŋke si jɔcwɔ Yesu jwumpe njɔjwumpe na na: «Ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na mu nyɛ a mii cè mɛ.»

Nyɛ ka Pyeri si fworɔ pyenge e maa sà mɛɛ sú sèe sèl'e.

**Pi à kàre ná Yesu i
fàŋhafoŋi Pilati yyére**

(Marika 15.1; Luka 23.1-2;
Yuhana 18.28-32)

27 Nyɛsɔge na, Kile sáragawwuubii jùŋufeebii puni ná Yahutuubii kacwɔnrɔbil'à sà piye jya, maa jwo a bɛ Yesu mbòŋi na, ²maa u pwo maa ŋkàre ná u e fàŋhafoŋi Pilati yyére[§].

Zhudasi kwùŋi kani

(Kapyiŋkii 1.18-19)

³Zhudasi u nyɛ Yesu lefoŋi pi cye e ke, u à pa li jya na pi à jwo na pi sí Yesu

[‡]26:59 Mà tàanna ná Yahutuubii saliyanji i, li mpyi a jwɔ mà kyaa cwɔcwɔnrɔ numpilage e mɛ. Mà bàra lire na, kani li mpyi na sí n-jà n-pa ná kwù i ke, lire mpyi maha yaha canmpyaa shuunni si ntòro. Tèni i pi à Yesu yíbe ke, pi nyɛ a tòro cyire kurigill'e mɛ.

[¶]26:65 Yahutuubil'á, sùpya ká jwumɔ jwo Kile na, mpemu nyɛ a yaa pu jwo u na mɛ, mpíi pi a puru jwumpe lógo ke, pire maha yíri maa pi vaaŋnyí cwɔn.

[§]27:2 Fàŋhafoŋi Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyini wà bò.

bò ke, ka li i mpen u e, ka u u wyérefy-inñi benjaaga ná kenji núrunjo Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii na, ⁴maa jwo: «Mii à kapii pyi, mii à sùpya kan kwùñ'á, ngemu u nje u nje a kapii pyi me.»

Ka pi i u jwò shwò: «Wuu jaha nje pur'e me, mu wuyo yi nje yire.» ⁵Ka Zhudasi si wyérefy-inñi wà Kilejaarebage e, maa yiri pi taan mà sà uye pwo a bò. ⁶Ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii si uru wyérefy-inñi kuu maa jwo: «Mà tàanna ná wuu Saliyani i, wuu nje a yaa wuu u le Kilejaarebage wyérenji yalenke e me, jaha na ye supyibowyere wi.» ⁷Ka pi i jwò a bê li na si sà coge faanrafoonji wà kerege shwò ná uru wyérenji i, si mpyi nàmpwuunbii fanjya. ⁸Lire na, pi à kuru kerege mege le: «Sishange Kerege» mà pa nò ná nijnjal'e.

⁹Lire pyinkanni na, jwumpe Kile túnntunji Zheremi mpyi a jwò ke, pur'à fùñjo. U mpyi a jwò: «Pi à wyérefy-inñi tónmpyara benjaaga ná ke lwó. Izirayeli shiinbil'à uru tòrò mà yaha supyibowyere, ¹⁰maa sà coge faanrafoonji kerege shwò ná ur'e, bà Kafoonji Kile à yi jwò mii á me**.»

Pilati à Yesu yíbe

(*Marika 15.2-5; Luka 23.3-5; Yuhana 18.33-38*)

¹¹Ka pi i Yesu yyéenge fànhafoonji Pilati yyaha na, ka u u yíbe na: «Yahutuubii saanji u nje mu la?» Ka Yesu si jwò: «Mu aha jwò amuni yo.» ¹²Ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii si ntíge Yesu na karii nijnyahagil'e, ñka u nje a yafyin jwò me. ¹³Ka Pilati si jwò: «Ncyii karigii pi na yu na ntare mu na ke, mu nje na cyi núru mà?» ¹⁴Yesu nje a sàa yafyin jwò u á me, ka lire si fànhafoonji kakyanhala sèl'e.

Yesu kataanmp'à cwóonr'a yaha u mbòñi na

(*Marika 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39—19.16*)

¹⁵Nje li mpyi kalyee fànhafoonj'á, bilereñkwoñi kataanni n'a mpyi a nò, sùpyire ká kàsujyini ngemu jáare u á ke, u maha uru yaha u à fworò. ¹⁶Lire tènì i, wà mpyi kàsuni i, sùpyire puni mpyi a u cè. U mege mpyi Barabasi. ¹⁷⁻¹⁸Pilati mpyi a cè na yincyeye kurugo, Kile sáragawwuubii jùñufeebil'à Yesu Kirisita le uru cye e. Lire e sùpyir'à bínni ke, ka Pilati si pi pyi: «Jofoo yii la nje mii i yige ye? Barabasi laa, Yesu pi maha mpyi Kirisita ke?»

¹⁹Nje mà Pilati yaha yukyaalabage e, ka u cwonji si túnnturo yaha a shà u á, na nje nàñi u nje ncèege cyaga baa ke, na u àha ñkwò u jwòge le u kyal'e me, jaha na ye karii nijnyahagil'à uru kànha ñwoge e pilaga u kyaa na.

²⁰Nje ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii si sùpyire fionñ'a ta na ti Barabasi jáare, ti i Yesu yaha pi bò. ²¹Ka fànhafoonji si núr'a pi yíbe: «Mpii shiinbii shuunnini i, jofoo yii la nje mii i yige ye?» Ka pi i jwò: «Barabasi!» ²²Ka Pilati si pi yíbe: «Yesu pi maha mpyi Kirisita ke, jaha mii sí n-pyi uru na ye?» Ka pi puni si jwò: «U kwòro cige na!» ²³Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Kapiini ndire u à pyi mà sà nò u bò ye?» Ka pi i wá na ñkwúuli fànha na: «U kwòro kworokworocige na!»

²⁴Pilati à li nja na uru jwumpe fàn'h'à cyére, túnmpé sí i nyahage na ma ke, ka u u lwòhò lwó a u cyeyi jyé sùpyire nyii na, maa jwò: «Mii à na cyeyi jyé a yige nje nàñi kani i. Yii á li nje nume.» ²⁵Ka sùpyire puni si u jwò shwò: «U kwùñi

**27:10 Zakari 11.12,13; Zheremi 19.1-13; 32.6-9

nùmpañke tugure ti pyi wuu ná wuu pyiibii woro.»

²⁶Lire tēni i ka Pilati si Barabasi yige mà tàanna ná sùpyire nyii wuuni i, maa pi pyi pi à Yesu bwòn ná kàsrigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

Sòrolashiibil'à cyàha Yesu na

(Marika 15.16-20; Yuhana 19.2-3)

²⁷Nye ka Pilati sòrolashiibii pii si ñkàre ná Yesu i pi tatēnge e, maa sòrolashiibii piiberii yyér'a pa u kwùulo, ²⁸maa u vāanpyi wwù u na, maa vāan-tinmbwòhò ninyega le u na, ²⁹maa ñguro cín mà pyi saanra nùntonò mà tò u na, maa kàbii le u kàniñe cyege e, marii niñkure sínni u taan, marii u fwòhòre marii ñko: «Yahutuubii Saanji, wuu à mu shéere!» ³⁰Marii ntilwòhe wàa u na, maa kàbiini shwò u na mà taha na u bwùun jùñke e. ³¹Pi à u fwòhòr'a kwò ke, maa vāanntinmbwòhe ninyege wwù u na, maa u yabiliñi vāanpyi le u na, maa ñkàre ná u e si sà ñkwòro kworokworocige na.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Marika 15.21-32; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)

³²Nye mà sòrolashiibii yaha pi i ñkèēge ná Yesu i tabonke e, pi à círi ná Sireni kànhe shinji w'e, u mege mpyi Simò. Nye ka pi i u kárama u à Yesu kworokworocige tugo. ³³Nye pi à sà nò cyage k'e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Nunjkwòge Cyage» ³⁴maa yasorogo le sinm'e mà kan Yesu á, u bya bà u sēge si mpyi si jínge mē. U à ku nēen'a wíi ke, u nye a jēn'a ku bya mē.

³⁵Sòrolashiibil'à u kwòr'a kwò ke, maa ñkyaanlwooni tēg'a u vāanpyi taa piye

na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhanji cē mē. ³⁶Lire kàntugo maa ntēen wani na u kàanmucaa.

³⁷Nye ka wà si u mbòñi jùñke sém'a taha kworokworocige na u jùñke ninyiñi na. Y'à sémē: «JGE U NYE YESU, YAHUTUUBII SAANJI.»

³⁸Nye pi mpyi a nàñkaalii shuunni kwòro kworokworocige na Yesu taan. Wà mpyi u kàniñe na, u sanji sí nye u kàmení na. ³⁹Sùpyire nintorore mpyi maha u fwòhòre, marii jùnyi kwòre, ⁴⁰marii ñko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kilejaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u nye amē la? Mu yabiliñi u maye shwò. Kampyi Kile Jyanji u nye mu, tige kworokworocige na may'á!»

⁴¹Nye ka Kile sàragawwuubii jùñgufēebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònrībii mú si wá na u fare marii ñko: ⁴²«U à pìi shwò, maa mpyi u nye a jà a uye shwò mē. Kampyi uru u nye Izirayeli saanji, u tige cige na numē, lire ká mpyi, wuu sí n-dá u na. ⁴³U à u cyege taha Kile na, maa jwo na uru nye Kile Jyanji. Kampyi u kyal'à táan Kile á, Kile à yaa u u shwò numē.» ⁴⁴Nàñkaabii pi mpyi a kwòro u taan ke, ka pire mú si wá na u fare amuni.

Yesu kwùñji

(Marika 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

⁴⁵Nye canñke mpyi a nò jùñgò niñi i, ka numpini si mpâl'a jyè kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkonke na. ⁴⁶Lire tēni i, ka Yesu si jwo fànha na: «Eli, Eli, lama sabakatani^{††}?» Lire jwòhe ku nye: «Mii Kilenji, mii Kilenji, naha na mu à kàntugo wà mii á ye^{‡‡}?» ⁴⁷Mpii pi

^{††}27:46 Yesu na ñkwùuli Arameni shēenre e. Tire shēenre e, Eli jwòhe ku nye: «Mii Kilenji». Mpii pi nye pi nye na tire shēenre núru mē, pire mpyi na sòñji na Kile tūntunji Eli Yesu nye na yiri. Yahutuubii pìi na sòñji na ná Eli nye a kwù mē, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwò (2 Saanbii 2.1-12).

^{‡‡}27:46 Zaburu 22.2

mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile tún-ntunŋi Eli yiri, na u pa uru tège.»

⁴⁸ Lire tènuuni i, ka pi wà si fê a sà sicogo fyinme lùtanhage k'e, maa ku nórɔ kábii na, mà yaha Yesu ɲwɔge taan, u u ku ta a shwɔɔnrɔ. ⁴⁹ Ka pi sanmpii si jwo: «Wuu a u wíi kampyi Eli sí n-pa u shwɔ.»

⁵⁰ Ka Yesu si núr'a jwo fànha na, maa u múnani kan Kile á. ⁵¹ Lire tēni i, ka Kilejaarebage táataa vāanŋke si ntíl'a cwon nɲŋke e, mà lwó nɲyɲi na fo ɲwɔh'i. Ka ɲɲŋke si ɲcyēenne, ka kafaabwoyi si jya. ⁵² Ka fanŋyi si múgo. Kile wuubii pi mpyi a kwú ke, ka pire pii nɲnyahara si ɲè, ⁵³ maa fworɔ fanŋyi i. (Nyē Yesu à pa ɲè ke, ka pi i jyē Zheruzalēmu kànhe e mà piye cyēe shinnyahara na.) ⁵⁴ Nyē Ɔɔmu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi ná mpíi pi mpyi na Yesu kàanmucaa ná u e ke, tēni i pir'à ɲɲŋke ɲya k'à cyēenne, karigii cyi à pyi ke, maa cyire ɲya ke, ka pi i fyá sèe sèl'e, maa jwo: «Nàkaana baa, ɲge nàŋi mpyi Kile Jyaji.»

⁵⁵ Cyee nɲnyahamii mpyi a yyére tatɔŋge e marii wíi. Pire cyeebii mpyi a taha Yesu fye e mà yíri Galile kùluni i, marii u tère. ⁵⁶ Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànhe e ke, ná Mariyama u nyē Yakuba ná Yusufu nɲŋi ke, ná Zebede jyaabii nɲŋi mpyi pi e.

Yesu ntòŋi kani

(Marika 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

⁵⁷ Yàkoŋk'à nɔ ke, ka nàfuufooŋi wà si mpa, u mege mpyi Yusufu, Arimati kànhe shin u mpyi u wí. U mú na mpyi Yesu cyelempya. ⁵⁸ Ka u u nɔ Pilati na, maa sà Yesu buwuŋi ɲáare u á. Ka Pilati si pi pyi pi u kan u á. ⁵⁹ Ka Yusufu si Yesu buwuŋi lwó a sà mpwɔ vāan-ntofonŋi w'e, ⁶⁰ maa u le fanŋke e, kuru

mpyi a tùgo kafaaga ɲuŋ'i, u mpyi a ku kwɔn a yaha uye mē na, bu mpyi na sàha ɲkwɔ a tò k'e mà ɲya mē. Ka u u kafaabwɔhɔ kùuŋkul'a pa ntò fanŋke ɲwɔge na, maa ɲkàre. ⁶¹ Nyē Magidala Mariyama ná Mariyamaŋi sanŋi mpyi a tēnn'a yyaha kan fanŋk'à.

Fanŋke kàanmucyaŋi

⁶² Kuru canŋa nùmpaŋa mpyi canŋɔŋke, ka Kile sàragawwuubii ɲuŋufeebii ná Farizheebii si ɲkàre siŋcyan Pilati yyére ⁶³ maa jwo: «Nùŋufooŋi, l'à tige wuu funŋi na ɲge kafiniviniŋi, mà u yaha ɲyii na, u mpyi maha jwo uru ká ɲkwú, canmpyaa taanre uru sí ɲè. ⁶⁴ Kuru cyage e, mu à yaa mu u pii yaha pi a fanŋke kàanmucaa fo canŋyi taanrenŋi ká mpa fùŋŋɔ. Lire ká mpyi li ɲyē a pyi mē, u cyelempyiibii sí n-jà n-pa u buŋi yú, si jwo na u à ɲè a fworɔ kwùŋi i. Tire kafinare kàntuge sí n-waha si ntòro nɲcyiire na.»

⁶⁵ Ka Pilati si pi ɲwɔ shwɔ: «Kàanmucyafeebii na nyē wani, yii a sì, yii i sà pi pyi, pi a ku kàanmucaa pyiŋkanni l'à táan yii á ke.» ⁶⁶ Ka pi i ɲkàr'a sà fanŋke yal'a tò, maa fyē bwɔn kafaage na, maa kàanmucyafeebii tɲŋe wani.

Yesu à ɲè a fworɔ kwùŋi i

(Marika 16.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

28 Nyē canŋɔŋk'à tòro ke, cibilaage canŋcyiige[¶] ɲyēsɔge na, Magidala Mariyama ná Mariyamaŋi sanŋ'a pa mpa fanŋke wíi. ² Ka ɲɲŋke si mpál'a cyēenne sèe sèl'e. Kafooŋi Kile mēlekeŋi wà mpyi a yíri nɲnyɲi na, maa ntíg'a pa kafaabwɔhe kùuŋkul'a láha a yaha ɲkere na, maa ntēen ku na. ³ U mpyi na ɲí kilepini bēenmpe fiige, u vāanŋyi mú s'à

[¶]28:1 Yahutibil'á cibilaage canŋcyiige ku nyē káŋiŋi.

fíniŋe weewee. ⁴ Ka saŋcɔŋsigibii si fyá na pɛyɛnni, fo mà sà ɲɔ́rige.

⁵ Ka mɛ́lekeŋi si jwo cyeebil'á: «Yii àha raa fyáge mɛ. Yesu pi à kwɔ́ro cige na ke, mii à li cè na uru yii na ɲcaa. ⁶ U ɲye naha mɛ, u à ɲè bà u mpyi a yi jwo mɛ! Yii u buwuŋi tasinnage wíi! ⁷ Numɛ, yii a sì fwɔ́fwɔ́, yii i sà yi jwo u cyelempyiibil'á na “U à ɲè a fworɔ kwùŋi i. U à kàr'a sà yii sige Galile kùluni i. Yii sí sà u ɲya wani.” Yire yi mpyi mii á, mii u jwo yii á.»

⁸ Ka pi fyagara wuubii ná funntanga wuubii si fê a yíri fannke na, na fi na ŋkèege fwɔ́fwɔ́ si sà yi jwo Yesu cyelempyiibil'á. ⁹ Ka Yesu si mpâl'a pi ɲùŋɔ̀ bɛ̀ mà pi yaha kuni na, maa pi shéere. Ka pi i file u na, maa niŋkure sín, maa u cù tooyi na, maa u pɛ́e. ¹⁰ Ka Yesu si jwo: «Yii àha raa fyáge mɛ. Yii a sì, yii sà mii cìnmnyiibii pyi na pi a sì Galile kùluni i. Wani pi sí sà mii ɲya.»

Sòrolashiibii ná sáragawwuubii kafinare kani

¹¹ Mà cyeebii yaha kuni na, sòrolashiibii pi mpyi na fannke kàanmucaa ke, ka pire pìi si jyè kànhe e, mà sà yi puni yyaha jwo Kile sáragawwuubii ɲùŋufeebil'á. ¹² Ka sáragawwuubii ɲùŋufeebii si wwɔ́ ná Yahutuubii kacwɔ́nribil'e, maa

jwo a bɛ̀ li na, maa wyéɛɲyahaga kan sòrolashiibil'á, ¹³ maa jwo: «Yii a yi yu yii a ntùuli na u cyelempyiibil'á pa numpilage e, mà pa u buwuŋi yù, mà yii yaha ɲwɔ́mpe na. ¹⁴ Fànhafooŋi ká yire lógo, wuu sí n-jà yi cwɔ́ɲɔ́ ná u e, bà yii si mpyi si shwɔ́ kyaage na mɛ.» ¹⁵ Ka pi i wyéɛŋi lwɔ́, maa li pyi bà pi à yi jwo pi á mɛ. Ka puru jwumpe si ɲcaala Yahutuubii shwɔ́hɔ́l'e fo mà pa na ɲɲjaa na.

Yii sà supyishiŋi puni pyi mii cyelempyii

(Marika 16.14-18; Luka 24.36-49;
Yuhana 20.19-23; Kapyiŋkii 1.6-8)

¹⁶ Ka cyelempyiibii ke ná niŋkinŋi si ŋkàre Galile kùluni i. Yesu mpyi a ɲàŋke ŋkemu kyaa jwo pi á ke, ka pi i sà dùgo kuru na, mà u ta wani. ¹⁷ Pi à sà u ɲya ke, maa u pɛ́e, ŋka pi pìi funyɔ́ mpyi na pi kyáali. ¹⁸ Ka Yesu si file pi na, maa pi pyi: «Nìŋyiŋi ná ɲìŋke síŋi pun'à kan mii á. ¹⁹ Lire e yii a sì yii sà supyishiŋi puni pyi mii cyelempyii, yii s'a pi batizeli Tufooŋi ná Jyafóŋi ná Kile Munaani mege na, ²⁰ yii raa pi taanni karigii puni mii à jwo a waha yii á ke, cyire na. Mii na ɲye ná yii e canŋa maha canŋa fo si sà na ɲɲyeŋi tèekwooni na.»

Marika Jwumpe Nintanmpe Jwuŋkanni

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sémeŋi funŋɔ jwumpe e ke*

Marika na mpyi Yesu cyelempyaŋi Pyeri wwoŋɛɛ. Kakyanhala karigii Yesu mpyi a pyi maa kàlaŋi ngemu kaan ke, mà bàra lire na, pyiŋkanni na pi à u kwòr'a bò cige na ná pyiŋkanni na Kile à u jè a yige kwùŋi i ke, Marika à cyire karigii puni lógo Pyeri jwɔ na. Cyi ló-gorŋkwooni kàntugo u à cyi sém'a kan dá-nafeebil'á, pire mpyi yyefuge e.

Tèni i Yesu à jwo u yabilinji kyaa na ke, u à li cyêe na uru u nye Supyaŋi Jyaŋi. Lir'à li cyêe na ur'á Kile à sɔŋi puni kan. Puru funŋke e, sùpyire sàraŋi sɔŋi ná kapegigii yàfaŋi sɔŋ'á kan ur'á. Cyire pun'à li cyêe na sùpyaŋi u à fworò Kile e ke, Yesu wi. Marika à li cyêe na Kile Jyaŋi u nye Yesu. U na nye Kile, maa mpyi sùpya.

Ná Yesu à kwòro kworokworocige na wuu kurugo, mpíi pi maha ntaha u fye e ke, pi à yaa pi kyaala mú u kurugo. Dánafeebil'á Marika à jwumpe jwo ke, wuu ná pire, wuu pun'à yaa wuu bégel'a yaha kyaage mɛɛ na Yesu kurugo. Yesu à jwo: «Iŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilinji nyii karigii na, u u ntèen kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi mɛɛ ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Naha na ye ngemu la ká mpyi si u ninjaanji yaa jwɔ ke, urufoo sì nùmpaŋja ta mɛ, ŋka ngemu ká kàntugo wà u ninjaan'á mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufoo sí nùmpaŋja ta.» (8.34-35).

Yuhana Batizelipyiŋi na kuni bégele Yesu yyaha na

*(Macwo 3.1-12; Luka
3.1-18; Yuhana 1.19-28)*

1 Jwumpe Nintanmpe pu nye na Kile Jyaŋi Yesu Kirisita kyaa yu ke, puru jwɔkwɔɔnre ti nye nte. ²Kile à fyànha a jwo u tūntunŋi Ezayi sémeŋi i:

«Wíi, mii sí na tūntunŋi tun mu yyaha na,

u sà kuni yaa mu mɛɛ na^{§§},

³sùpya mejwuu sí n-pa raa fwore síwage e fànha na

“Yii kuni yaa Kafoonji mɛɛ na, yii kumpyere nintiire yaa u á*.”»

⁴Lire pyiŋkanni na, Yuhana Batizelipyiŋi à kàre síwage e mà sà uye cyêe, marii sùpyire batizeli, marii yi yu pi á na: «Yii yii toroŋkanni kɛɛŋɛ, yii i batize, bà Kile si mpyi si yii kapegigii yàfa yii na mɛ.» ⁵Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni shiinbii ninyahamii mpyi na sì u yyére, maa ntèn li taan na pire kapyiŋkii nye a tíi mɛ, Yuhana sí i pi batizeli Zhuruden baŋi lwɔhe e. ⁶Nye Yuhana vāanntinŋke mpyi a yaa ná jwɔhɔŋi shire e, u mpyi maha uye pwu ná seepwɔge e, maa uye jwɔ caa ná kampeɛnnyi ná tuwyiyi seere e. ⁷U mpyi na yi yu sùpyir'á: «Iŋge u na ma mii kàntugo ke, uru tayyéreg'à fànha tò mii woge na. Ali mà naye tírige si nta mpyi u tanhapyi mɛere sànhafoo, mii jùŋk'à cyére lire mpyiŋi i. ⁸Mii wi ke, mii à yii batize lwɔhe e, ŋka uru wi ke, uru sí yii batize ná Kile Munaani i.»

Yuhana à Kile Jyaŋi Yesu batize

(Macwo 3.13-17; Luka 3.21-22)

⁹Cyire canmpyaagil'e, Yesu à yíri Nazareti kànhe e Galile kùluni i mà kàre Yuhana yyére. Ka Yuhana si u ba-

§§1:2 Malaki 3.1

*1:3 Ezayi 40.3

tize Zhuruden bani lwøhe e. ¹⁰ Yesu niv-woroŋi lwøhe e, ka u u nɔ̃nyɔ̃ni nya u u múru, ka Kile Munaani si ntúg'a tɛ̃en u na mpánmpɔ̃wɔ̃ fiige. ¹¹ Ka mejwuu si fwoɔ nɔ̃nyɔ̃ni i na: «Mii Jyaŋi u nyɛ mu, mu kan'à waha mii na sɛ̃l'e. Mu kapyi-ɲkil'à táan mii á mú.»

**Sitaanniŋi na jcaa si
Yesu sòn u kapii pyi**

(Macwo 4.1-11; Luka 4.1-13)

¹² Lire kàntugo ka Kile Munaani si ɲkàre ná Yesu e síwage e. ¹³ U à canmpyaa beeshuunni pyi wani sige yaare shwɔ̃hɔ̃l'e. Cyire canmpyaagii funŋke e, ka Sitaanniŋi si file u na, maa jcaa si u sòn ngà kapii na. Kile mèlɛkɛɛbii mpyi ná u e, marii u tɛ̃re.

**Yesu à fyacumii sicyɛere
yyer'a pyi u cyelempyii**

(Macwo 4.12-25; Luka 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Nyɛ Yuhana Batizelipyiŋi lɛ̃ŋkwooni kàntugo na kàsuni i, ka Yesu si ɲkàre Galile kùluni i, marii Kile Jwumpe Nintanmpe yu, na ntùuli. ¹⁵ U mpyi na yi yu sùpyir'à: «Tèn'à nɔ̃, Kile Saanre tèn'à byanhara. Yii yii toroŋkanni kɛ̃enŋɛ, yii dá Jwumpe Nintanmpe na.»

¹⁶ Canŋka Yesu nɔ̃paraŋi Galile bani jwɔ̃ge na, u à fyácyaa shuunni nya, Simɔ ná u sɔ̃ɲɛɲi Andire, pi mpyi na cwòò wàa bani i. ¹⁷ Ka u u yi jwo pi á: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa me, mii sí yii taanna yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.» ¹⁸ Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e. ¹⁹ Nyɛ pi à ta naha vili yyaha na sahaŋki ke, ka Yesu si nùr'a sɔ̃ɲɛ shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii, Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tuŋi Zebede mpyi a tɛ̃en pi bakwɔ̃ge funŋke e, na pi cwòobii takegeyi yaa. ²⁰ Ka Yesu si ntíl'a pi yyere, ka pi i pi tuŋi Zebede ná u báarapyiibii yaha wani bakwɔ̃ge e, maa ntaha u fye e.

**Yesu à jínaŋi wà kòr'a yige nàŋi w'e
(Luka 4.31-37)**

²¹ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si ɲkàre Kaperɛnamu kànhɛ e. Canŋɔ̃ŋke, ka u u jyè Kile Jwumpe kàlambage e, na sùpyire kàlali. ²² Mpii pi mpyi wani na nùru u jwɔ̃ na ke, u kàlaŋi pyiŋkanni mpyi a pire kàkyanhala, jaha na yɛ u nyɛ a mpyi na pi kàlali Kile Saliyaŋi cyelemtiibii fiige mɛ, ɲka ná Kile sífente e u mpyi na pi kàlali.

²³ Lire tɛ̃ni i, jínacyanŋi wà mpyi wani Kile Jwumpe kàlambage e, ka uru si jwo fànhɛ na: ²⁴ «Nazareti kànhɛ shinŋi Yesu, jaha shi ku nyɛ wuu ná mu shwɔ̃hɔ̃l'e yɛ? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cè, ɲge u à fwoɔ Kile e ke, uru u nyɛ mu!» ²⁵ Ka Yesu si fànhɛ cyán jínaŋi na: «Ma jwɔ̃ge tò! Maa fwoɔ ɲge nàŋi i!» ²⁶ Ka jínaŋi si nàŋi cúnŋɔ̃ cúnŋɔ̃, maa ɲkwúulo fànhɛ na, maa fwoɔ u e. ²⁷ Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'à: «Naha ku ɲkire yɛ? Kàlavɔ̃nŋɔ̃ ɲge nàŋ'à kan ná Kile fànhɛ e, u maha fànhɛ cyáan jínabii mú na pi i nùru u jwɔ̃ na!» ²⁸ Ka Yesu mege si fwoɔ Galile kùluni puni i.

Yesu à yamii nɔ̃pyahamii cùuŋɔ̃

(Macwo 8.14-17; Luka 4.38-41)

²⁹ Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si fwoɔ Kile Jwumpe kàlambage e, maa ɲkàre ná Yakuba ná Yuhana e, Simɔ ná Andire yyɛre. ³⁰ Pi à sà Simɔ nafɛɲcwɔ̃ni ta u à sínni cifwuro cye e, ka pi i u kyaa jwo Yesu á. ³¹ Ka Yesu si file u na tasinnage e, maa u cù cyɛge na a yîrige. Ka cifwure si ɲkwò, ka u u yîri na sore pi á.

³² Yàkɔ̃ŋke, canŋa nyiin'à cwo ke, ka pi i ɲkàre ná yampii puni ná jínacyaanbil'e Yesu yyɛre. ³³ Kànhɛ shinŋyaha mpyi a bínni bage jwɔ̃ge na. ³⁴ Ka u u yampe shiŋi nɔ̃pyahamafee cùuŋɔ̃, maa jínacyaanbii nɔ̃pyahamii jí-

nahii kòr'a yige pi e, maa jwumpe kwòn jínabii na, naha na ye pi mpyi a u cè Kile wuñi wà.

Yesu kapani

(Luka 4.42-44)

³⁵ Kuru canja nùmpañña nyèsòoge na, ka Yesu si yír'a fworò, maa ñkàre sige funñke e si sà Kile jáare. ³⁶ Simò ná u shèrefeebil'à yír'a fò u e ke, maa ñkàr'a sà a u caa. ³⁷ Pi à u jya ke, maa u pyi: «Sùpyire puni wá na mu caa.» ³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Wuu a sì wuu taan kànyi na. Mii à yaa mii i Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, naha na ye mii kapani li.» ³⁹ Lire e ka u u wá na jaare Galile kùluni puni i, maa Jwumpe Nintanmpe yu Kile Jwumpe kàlambayi i, maa jínabii kòre na yige pifeebil'e.

Yesu à tògofoo cùũj

(Macwo 8.1-4; Luka 5.12-16)

⁴⁰ Ka tògofoonji wà si file Yesu na, maa ññkure sín u fere e, maa u jáare fànha na, maa jwo: «Mu aha jee, mu sí n-jà mii tòge láha mii na, si mii fíniñe.» ⁴¹ Nànji jùñaar'à Yesu ta ke, ka u u cyege sànhà maa bwòn u na, maa jwo: «Mii à jee, tòge ku láha ma na!» ⁴² Ka tòge si ntíl'a láha u na, ka u u jcuũj. ⁴³ Ka Yesu si u cye yaha, maa li jwo a waha u á: ⁴⁴ «Cù ma jwoge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me, ñka ta sì, maa sà maye cyèe sàragawwuñi na u u ma kàanmucya, sàrage kyaa Kile tùnntunjiMusa à jwo tògofeebii jcuũjñi kyaa na ke, maa kuru wwù. Lire li sí li cyèe na mu à cùũj†.» ⁴⁵ Ñka nàñji jye a jà a cù u jwoge na me. U à kàr'a sà a yi yu cyeyi puni i, ka li i mpyi Yesu saha sì n-jà n-tíi n-jyè kànha na me. U mpyi sige funñke e, ñka lire ná li wuuni mú i, sùpyire mpyi na yíri cyeyi puni i, na u taa wani.

Yesu à supyimurũj cùũj maa ku kapegigii yàfa ku na

(Macwo 9.1-8; Luka 5.17-26)

2 Canmpyal'à tòro ke, ka Yesu si nùr'a kàre Kaperenamu kànhe e. Ka sùpyire si lógo na u jye wani bage k'e, ² maa mpa bínni mà bage jí. Tateenge sàha mpyi me, bage jwoge mpyi a jí. Ka Yesu si wá na Kile jwumpe yu pi á. ³ Lire na u jye, ka pi i mpa ná yañi w'e, u mpyi a mûrũj. Nàmbaa sicyeere mpyi a u tugo. ⁴ Ñka sùpyire jyahañi kurugo, pi jye a jà a nò ná u e Yesu na me. Ka pi i dũgo bage kàtanñke na, maa kuru fùru, maa yañi ná u yasinnñke le a tírige kuru wyige e Yesu fere e sùpyire shwòhòl'e. ⁵ Yesu à li jya na mpíi nàmpil'à dá uru na ke, ka u u jwo supyimurũk'á: «Na jya, mu kapegigil'à yàfa mu na.»

⁶ Kile Saliyañi cyelentiibii pi mpyi a tèn wani kuru cyage e ke, ka pire si wá na yu piye funñi: ⁷ «Naha na nge nàñi jye na mpe jwumpe shiñi yu ye? U na Kile mege kèege. Fo Kile kanni bà me, wà sì n-jà sùpya kapegii yàfa u na me!» ⁸ Ka Yesu si ntíl'a pi funñj sòñjore cè, maa yi jwo pi á: «Naha na yii jye ná nte sòñjore shiñi i ye? ⁹ Mà jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yíri, ma a ma yasinnñke lwó ma a jaare” yii nyii na cyire kapyaagii mú shuunni i ndire jwumò p'à táan ye? ¹⁰ Ñka yii pi li cè na li síñi na jye Supyañi Jyañi na, naha jññke na, u wà kapegii yàfa u na.» ¹¹ Lire e u à jwo supyimurũk'á: «Ta nùru na jwò na, yíri ma a ma yasinnñke lwó, ma a sì pyenge.» ¹² Ka nàñji si ntíl'a yíri, maa u yasinnñke lwó mà fworò sùpyire puni jyi na, ka li i pi puni kàkyanhala, ka pi i Kile pèe sèl'e, maa jwo: «Wuu sàha nde fiige jya me!»

†1:44 Tògofoonji ká jcuũj, sàragawwuñi mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si jcuũj kampyi u à cùũj, u u nta a uye cyèe sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

Yesu à lyî ná mepenge shiinbil'e

(Macwo 9.9-13; Luka 5.27-32)

¹³ Yesu à núr'a kàre Galile banj njwɔge na. Ka shinnyahara si wá na ma u yyére, ka u u wá na pi kálali. ¹⁴ U nintorɔŋ'à Alife jyaŋi Levi nya u à tɛɛn múnal-wɔɔre tashwɔge e. Ka u u yi jwo u á: «Yír'a taha na fye e». Ka Levi si yír'a taha u fye e. ¹⁵ Canŋka Levi à Yesu ná u cyelempyiibii yyere pi sà lyî. Múnal-wɔɔre shwofeebii ná mepenge shiinbii pi-iberii mpyi a nyaha Yesu fyɛɲwɔhɔshinbil'e, ka Levi si pi ninyahamii yyere pi sà lyî mú. ¹⁶ Kile Saliyaŋi cyelentiibii pi mpyi Farizheenbii toŋkuni i ke, pire píl'à lire nya ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentuŋi na lyî ná múnal-wɔɔre shwofeebii ná mepenge shiinbii pi-iberil'e ye?» ¹⁷ Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùŋŋ ke, wempyiŋi kyaa nye pire na mɛ, mpii pi na yà ke, pire na u kani nye. Mpii pi nye na piye sɔŋŋi na pir'à tii ke, mii nye a pa ñŋke na pire tayyerege e mɛ. Ŋka mpii pi à li cè na pire nye a tii mɛ, pire tayyerege e mii à pa.»

Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na

(Macwo 9.14-17; Luka 5.33-39)

¹⁸ Nye Yuhana Batizelipyiŋi cyelempyiibii ná Farizheenbii mpyi maha súŋŋi leni, ka sùpyire tà si mpa Yesu pyi: «Naha na Yuhana Batizelipyiŋi cyelempyiibii ná Farizheenbii wuubii maha súŋŋi leni, mu cyelempyiibii sí nye na u leni mà ye?» ¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Cipooŋi ká mpyi ná cikwɔnbil'e, pi

sí n-jà n-pyi lyimbaa lire tɛni i la? Mà pi ná uru yaha sɔŋŋan pi si n-sii n-jà n-kwôro lyimbaa mɛ. ²⁰ Ŋka tɛni là na ma, cipooŋi sí n-pa n-yige pi shwɔhɔl'e. Lire tɛni i pi sí n-ta raa súŋŋi leni.»

²¹ Ka Yesu si núr'a jwo: «Wà nye na vâanvɔŋŋ tɛge na vâanpjyega tacwɔŋŋ jwooli mɛ. Lire ká mpyi, vâanvɔŋŋke maha vâanpjyega kɛge, tacwɔŋ'a si nâara a pɛe. ²² Wà mú sí nye na sinmpurugo leni seeye boolyegil'e[‡] mɛ. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a si ŋkɛge. Sinmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofɔŋkil'e!»

Nje Yesu à jwo canŋŋke kyaa na ke

(Macwo 12.1-8; Luka 6.1-5)

²³ Nye canŋka Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e. Kuru canŋke na mpyi canŋŋŋ. Ka u cyelempyiibii si cye le sùmanj i na ŋk-wùun na mínage na ŋkùru[¶]. ²⁴ Farizheenbii píl'à lire nya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, naha na mu cyelempyiibii na canŋŋke kafuunŋkii pyi ye[§]?» ²⁵ Ka u u pi pyi: «Nde saanŋi Dawuda à pyi ke, yii nye a lire kâla mà? Canŋka mà u ná u fyɛɲwɔhɔshinbii katege wuubii yaha, ²⁶ u à jyɛ Kile bage e, lire tɛni i Abyatari u mpyi Kile sáragawwuubii ñŋufemb-wɔhe, maa sárage bwúuruŋi wà lwɔ a kyà, maa wà kan u fyɛɲwɔhɔshinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruŋi kyà.»

²⁷ Lire kântugo ka Yesu si yi jwo pi á: «Canŋŋk'à yaa sùpyire mɛɛ na, ku nye a yaa ku pyi tuguro pi á mɛ. Sùpyire nye a yaa canŋŋke mɛɛ na mɛ. ²⁸ Lire l'à li ta

[‡]2:22 Seeyi boni na nye boro, Yahutuubii maha ndemu jwoolo ná yatɔɔre seeyi i maa lwɔhe, lire nye mɛ nùjirimpe, lire nye mɛ ɛɛzen sinmpe leni l'e ke.

[¶]2:23 Kile Jwumpe Semɛŋi à li cyɛɛ na wà katege wu ká a ntùuli kereg'e, na u sí n-jà sùmanj wà kwɔn ná cyege e, si njiyí wani kerege e (Duterɛnɔmu 23.25).

[§]2:24 Mà tàanna ná Farizheenbii sɔŋŋŋkanni i, mu aha sùma kwɔn ná cyege e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cɛge na pi à báara pyi canŋŋke (Ekizodi 34.21).

Supyaŋi Jyaŋi ká kyaa maha kyaa jwo ali mà yyaha tíi ná canŋŋŋke e ke, li si n-jà n-tòro lire na me.»

**Yesu à cyenkwugofoo
cùuŋŋ canŋŋŋke**

(Macwo 12.9-14; Luka 6.6-11)

3 Canŋka Yesu à núr'a jyè Kile Jwumpe kàlambage e, mà sà nàŋi wà ta wani ná cyenkwuge e. ²Ka pi i wá na u kàanmucaa, kampyi u sí uru nàŋi cùuŋŋ canŋŋŋke e, si nta tigire cyán u na. ³Ka u u jwo cyenkwugefoon'á na u yír'a yyére sùpyire shwòhòl'e, pi raa u naa, ⁴maa pi yíbe: «Mà tàanna ná Kile Saliyaŋi i, kacenni mpyiŋi u à jwò canŋŋŋke e laa, kapiini mpyiŋi? Mà sùpya múnaa shwò laa, mà sùpya múnaa wwù**?» Ka pi puni si fyàha. ⁵Ka Yesu si jyiŋkeni le pi e, maa yyahe tanha pi na, u à li ta pi nye a cyenkwugefooo jùnaare ta me. Maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyege sànhana.» U à ku sànhana ke, ka ku u jwòuŋŋ. ⁶Jye Farizheenbii pi mpyi wani ke, ka pire si fwooro Kile Jwumpe kàlambage e, maa ntíl'a kàr'a sà wwò ná Eròdi toŋkuni shiinbil'e Yesu boŋkanni kyaa na.

Shinnyahara la nye si Yesu nya

⁷Ka Yesu ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Galile baŋi kàmpaŋŋke na. Supyikuruŋŋ nimbwòhò mpyi a taha u fye e. Tire sùpyire mpyi a yíri Galile kùluni ná Zhude wuuni ⁸ná Zheruzalemu kàhe ná Iduma kùluni ná Zhuruden baŋi kàntugo yyére kùluni ná Tiri ná Sidon kànyi na. U kapyiŋkii kyaa sùpyire mpyi na nùru, maa ntaha u fye e. ⁹⁻¹⁰U mpyi na shinnyahara cùuŋŋi, lire e yampii puni la mpyi si bwòn u na. Ka u

u li jáare u cyelempyiibil'á na pi bakwòge kà bégel'a yaha ur'á, uru ká bú ŋkwò a jà laaga wwù sùpyire na, t'àha bú uru fenre me. ¹¹Jínacyaan n'a mpyi a u nya, pi mpyi maha jwò u fere e, maa ŋkwùulo, maa jwo: «Kile Jyaŋi u nye mu!» ¹²Ŋka Yesu mpyi maha yi jwo a waha pi á na pi àha sùpya yaha u yi cè me.

**Yesu túnntunmpii ke ná
shuunniŋi jwòwònròŋi kani**

(Macwo 10.1-4; Luka 6.12-16)

¹³Lire kàntugo ka Yesu si dùgo naŋke kà na. Mpii kyaa li nye u na ke, maa pire yyer'a yige pi sanmpii shwòhòl'e, ka pire si n-kàre u fye e. ¹⁴Shiin ke ná shuunni u à cwòwònr'a pyi u túnntunmpii pi i mpyi ná u e tèrigii puni i, u s'a pi tunni pi raa Kile jwumpe yu, ¹⁵maa fàhe kan pi á, pi jà pi a jínabii kòre pi a yige pifeebil'e. ¹⁶Shiin ke ná shuunniŋi u à cwòwònrò ke, pire meyi yi nye: Simò ná Yesu à u mege le Pyeri ke, ¹⁷ná Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana, Yesu mpyi maha pire yiri Bwonerizhe, lire jwòhe ku nye pi fàh'á nyaha kiletinni fiige, ¹⁸ná Andire ná Filipi ná Baritelemi ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyaŋi Yakuba ná Taadi†† ná Simò, pi maha mpyi Zeloti‡‡ ke, ¹⁹ná Zhudasi Isikariyoti, ŋge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

**Pyiŋkanni na Yesu
maha jínabii kòre ke**

(Macwo 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)

²⁰Lire kàntugo Yesu ná u cyelempyiibil'á núr'a pa pyenge, ka shinnyahara si núr'a pa pi jwò tò sahaŋki ná pi funmpen karigil'e, fo mà u ná u cyelempyiibii pyi pi nye a talyige ta me. ²¹Yesu cìnmpyi-

**3:4 Farizheenbii u sòŋŋŋŋkanni i, shinji u nye na múnaa tawwuyo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tège canŋŋŋke.

††3:18 Taadi, kuru ku nye u mege shònwoge. Mege niŋcyiige ku nye Zhudasi (Luka 6.16).

‡‡3:18 Zeloti: kuru mege jwòhe ku nye: «kìni kyal'à táan ŋgemu á sèl'e ke.»

ibil'à u kapyiinkii kyaa lógo ke, maa wá na sônji na u jùmbwuun'à kèege, maa shà zà u cù.

²² Kile Saliyaŋi cyelentiibii pi à yîri Zheruzalemu kànhe e ke, ka pire si wá na ŋko na jínabii jùŋufooni Belizebuli u nye Yesu i, na ná uru fànhe e u na jínabii kôre na yige pifeebil'e.

²³ Nye ka Yesu si pi yyere, maa bà-taaya jwo pi á. U à jwo: «Sitaanniŋi sí n-jà uye kôro la?» ²⁴ Kire maha kire li nye na liye tùnni ke, lire kîni fànhe maha ŋkwò. ²⁵ Pyenge maha pyenge shiin ká yîri piye kurugo ke, kuru pyenge fànhe maha jcyére. ²⁶ Sitaanniŋi ká a u báarapyiibii kôre, u na uye tùnni. Lire ká mpyi, u fànhe sí n-cyére si mpa ŋkwò. ²⁷ Wà si n-jà n-jyè fàhahanyahagafoo bage e si u yaayi lwó, ná u nye a bage foo pwo a cyán maa nta a jyè mà ye. Urufoo ká jà a u pwo a cyán, lire e u maha jà a bage yaayi pyi u jeeŋpe. ²⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, sùpyire kaŋegii ná ti Kile mekege karigii puni sí yàfa ti na, ²⁹ ŋka ŋgemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire si n-sii yàfa urufoo na me, urufoo sí lire kapiini tugure lwó fo tèekwombaa.»

³⁰ Yesu à yire jwo amuni, naha na ye pi mpyi na ŋko na jínani wà u nye u e.

Mpii pi nye Yesu nuŋi ná Yesu cìmpyiibii ke

(Macwo 12.46-50; Luka 8.19-21)

³¹ Mà Yesu yaha kuru cyage e, u nuŋi ná u cìmpyiibil'à pa yyére cyíŋji na, maa wà tun u u yyere. ³² Shinnyahara mpyi a tènna u kwúulo, ka pi i mpa yi jwo u á: «Mu nuŋi ná mu cìmpyiibii naha cyíŋji na, pi naha na mu kyaa pyi.» ³³ Ka u u pi pyi: «Mpire pi nye mii nuŋi ná mii cìmpyiibii ye?» ³⁴ Ka u u nyiigii yîrig'a le sùpyire e, maa jwo: «Mpii ninteenbii pi nye mii nuŋi ná mii cìmpyiibii. ³⁵ Yii li cè, ŋge u nye na Kile jyii wuuni pyi ke, uru u nye mii cìmp-woroni ná mii nuŋi.»

Jeenuguni bàtaage

(Macwo 13.1-23; Luka 8.4-15)

4 Puru jwòho na, Yesu à kàre Galile baŋi jwòge na, ka shinnyahara si mpa bínni u taan, ka u u wá na ti kálali sahaŋki. Sùpyir'à pa nyaha sèl'e ke, li nye a pa jwò me, ka u u jyè a tèn bakwòge k'e lwòhe juŋ'i. Ka ti i yyére kùmpoge na, ² ka u u ti kála karigii ninyahagii na ná bàtaay'i. U à jwo: ³ «Yii a núru, jeenuguni wà u ná fwor'a kàre jeeŋe tanuguge e. ⁴ Mà u yaha u u sùmapyaŋi wàa fini fiige, sùmashiŋi wà à cwo kuni jwòge na, ka saŋcyeeŋre si mpa uru jò.

⁵ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworò ninyahara mpyi kuru cyage e me. Ka uru si fyín wahawaha, naha na ye u mpyi a jyè ñŋke e sèl'e me. ⁶ Nye canŋk'à pa fworò ke, ka yifyinre si fàan maa waha, ndire kuŋi na.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ŋgurotaha na, ka ŋgure si uru cù, u nye a jà a yaseere pyi me.

⁸ Ŋka wà tacwug'à pa bê ñŋke tacenŋke na, maa fyín maa yîri fwofwo. Sùmacire tà à sùmapyaŋi se mà nò ŋkuu ŋkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi benjaaga ná ke ke.

⁹ Ŋgemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u ñŋgyigigii cyán sèl'e.»

¹⁰ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi ná shiin ñŋkin ñŋkin si yîri sùpyire sannte taan. Ka pire si sà a u yíbili u bà-taayi jwòhe na. ¹¹ Ka u u pi pyi: «Kani l'à yyaha tíi ná Kile Saanre e ná l'à ŋwòho ke, yii á lire jceŋ'à kan. Ŋka mpe jwumpe puni jwòh'à ŋwòho sùpyire sannte na. ¹² Lire kurugo

“pi na Kile kapyiinkii wíi maa jcyé cyi nyaga,

pi na Kile jwumpe núru maa jcyé pu lógogo,

naha na ye nde pi la nye si zii vyiinne ke, lire li nye, mà nùr'a sà piye kan Kile á,

bà pi kapegigii si mpyi si yàfa pi na me^{¶¶}.”»

¹³ Ka Yesu si yi jwo pi á sahan̄ki: «Yii aha mpyi yii n̄ye a n̄ke bàtaage yyahe cè me, di yii sí yi san̄pyi yyahe cè n-jwo ye? ¹⁴ N̄eenugun̄i u n̄ye Kile jwumpe jwufooni. ¹⁵ Kuni n̄woge na sù-mashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku n̄ye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, kuru tanuge e, ka Sitaanniñi si pu wwû pi fun̄ñi ke. ¹⁶ Kafaafoge jun̄'i sùmashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku n̄ye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, maa ntíl'a n̄ee pu na ná funntange e ke. ¹⁷ Ìka pu n̄ye a jà a ndìre le t'e me, tire n̄womeeni kèngeme n̄ye a pen me. Kawaa, lire n̄ye me yyefugo ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fwo-ro Kile kuni i. ¹⁸ Ìgure shwòhòl'e sùmashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku n̄ye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ¹⁹ ka diñyeni karigii funmpeenre ná nàfuun̄i lage ná yaayi shiñi puni lage si ti ta, ka tire sòñgore si pu cwònrò, pu n̄ye a jà a yasere pyi me. ²⁰ N̄iñke n̄jncenn̄ke na sù-mashiñi tacwug'à pa bê ke, kuru ku n̄ye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa n̄ee pu na ke, tire sùpyire ti maha Kile n̄yii wuuni pyi. Tire sùpyire na n̄ye sùmasen̄e fiige, sùmacire tà à sùman̄i se mà nò beñjaaga ná ke ke na, tà à yasere pyi mà nò beetaanre taanre (60) na, tà à yasere pyi mà nò ñkuu ñkuu (100) na.»

Kile jwumpe na n̄ye fùkina fiige

(Luka 8.16-18)

²¹ Ka Yesu si núr'a jwo pi á: «Wà n̄ye na fùkina m̄ni si u le n̄cyígile yaaga n̄wòh'i me, ñka u maha dùrugo yaage kà jun̄'i. ²² Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ñwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa n̄aa. Kyaa maha kyaa l'à yaa numpini i ke, lire là mú si n-kwòro n̄cembaa me. ²³ Ìgemu la ká

mpyi si kariii yyahe cè ke, urufoo u u niñ-gyigigii cyán sèl'e.»

²⁴ Maa núr'à jwo pi á: «Kile jwumpe yii na nùru ke, yii pu yaha yiye fun̄ñi, naha na ye Kile sí yii kan n-tàanna ná yii lógon̄kanni i. Puru n̄wòhò na, u sí n-pa tà bàra yii n̄jncente na. ²⁵ Lire tènì i, shin maha shin u na n̄caa si Kile jwumpe yyahe cè ke, Kile sí là taha uru u n̄jncempe na. Ìka shin maha shin u n̄ye u n̄ye na pu nùru me, nimbileni u à cè ke, lire sí n-p̄nni.»

Kile Saanre na n̄ye sùmapya fiige

²⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Kile Saanre à fwo-ro nde kani kurugo: n̄an̄i wà u maha sùmashi nùru u kerege e. ²⁷ Uru n̄an̄'à ñjò numpilage e yo, u n̄ye n̄yii na can̄jke e yo, sùmapyan̄i sí n-fyìn, sù-macire sí raa lyege. Ìka n̄an̄i sì pà cè lire pyiñkanni i me. ²⁸ N̄iñke maha sùman̄i pyi u à fyìn, sùmacige ku maha fyànha a fwo-ro, lire kàntugo sùman̄cyahan̄k'a sì nta a fwo-ro sùmacige na, kàsanrage na sùmapyan̄i maha mpa fwo-ro sùman̄cyahan̄ke na. ²⁹ Sùmapyan̄i ká lye a nò u tegini na, n̄an̄i maha ntíl'a kòon̄jan̄i lwó na u kwùun, naha na ye sùmakwongigii tèn'à nò.»

Kile Saanre maha sii nimbilere maa mpêre

(Macwo 13.31-32, 34; Luka 13.18-19)

³⁰ Ka Yesu si núr'a jwo: «Ná naha shi i mii sí n-jà Kile Saanre tàanna ye? Ti n̄ye mu à jwo naha be? ³¹ Ti na n̄ye mu à jwo mutaridi cige yasere, n̄an̄i wà à sà ntemu nùgo u cikwoge e ke. Kuru cige pyàn'à yilege cire sannte puni wun̄i na. ³² Ìka u aha nùgo, u maha fyìn, maa yîri maha ntòro kanyege yawyeeere puni taan. Ku maha ñkényi yige, yire maha mpêe fo sapcyeenre maha ti shèere yaa yi mbyimpe e.» ³³ Nye yire bàtaayi shiñi

ninyahaya Yesu mpyi maha yu sùpyir'á mà tàanna ná ti yi ceŋkanni i. ³⁴Puru jwumpe shiŋi baare e, u mpyi na pabere yu ná t'e me. Iŋka u ná u cyelempyiibii kanni ká mpyi tènì ndemu i ke, u mpyi maha pu puni jwòhe yu pi á.

Yesu à kafeebwòhe yyéŋe baŋi juŋ'i
(Macwo 8.23-27; Luka 8.22-25)

³⁵Kuru canŋke yàkoŋke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Wuu a si baŋi kùŋke na.» ³⁶Ka pi i sùpyire cye yaha, maa ŋkàre ná Yesu i baŋi juŋ'i, bakwooyi yabere mpyi pi jwòh'i. ³⁷Ka kafeebwòhò si yîri na fwu, ka lwòhe si wá na jcyânre na jyè bakwòoge e fo na ŋko si ku jî. ³⁸Yesu mpyi bakwòoge kàntugo yyére mà nùŋke taha nùntahaga na, na ŋwúuni. Ka pi i u jè maa jwo: «Cye-lentuŋi, wuu na ŋko si ŋkwôro lwòhe e, lire jye a mu funŋo pen mà?» ³⁹U à jè ke, maa yîr'a fànha cyán kafeeŋe na, maa lwòhe pyi ku tèn. Ka kafeeŋe si yyére, ka lwòhe si ntèn siu! ⁴⁰Lire kàntugo ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii na fyáge ame ye? Naha na yii sàha ŋkwò a dá mii na mà ye?» ⁴¹Ka u cyelempyiibii si fyá sèl'e, marii yi yu piy'á: «Jofoo u jye ŋge nàŋi fo ka kafeeŋe ná lwòhe si ntèn u wuuni taan ye?»

Yesu à jínahii ninyahamii
kòr'a yige nàŋi w'e

(Macwo 8.28-34; Luka 8.26-39)

5 Jye ka Yesu ná u cyelempyiibii si nò baŋi kùŋke na, wani Gadara shiinbii jye. ²Yesu à tíg'a fworò bakwòoge e ke, ka jínacyanŋi wà si ntíl'a fworò fanŋyi i^{§§}, maa mpa u jùŋò bê. ³Uru nàŋi mpyi na shùun fanŋyi i. Sùpya sàha mpyi na si n-jà u pwo me, u mpyi maha u yapwoyi puni kwùun, ali yòryi. ⁴Tooyi ninyahay'e, pi mpyi maha u cwòre, marii u

tooyi ná u cyeyi pwu ná yòry'e. Iŋka u mpyi maha yire puni kyege. Sùpyire puni fành'à pa jcyére u e, maa u nya, maa u yaha wani. ⁵Pilaga bàra canŋa na, nàŋi mpyi maha jaare fanŋyi i, marii dùru jany'i juŋ'i, marii ŋkwúuli, marii uye kúuli na fwóroge kafaayi na.

⁶Mà u yaha puru na, u à tèn tatòŋge e maa Yesu nya, maa fê a pa nŋkure sín u taan. ⁷Maa jwo fànha na: «Yesu, Kileni nŋnyi wuŋi Jyanj, naha shi ku jye wuu ná mu shwòhòl'e ye? Mii na mu jáare, Kile kurugo, ma hà kawaa pyi na na mà de!» ⁸U à puru jwo, naha kurugo ye Yesu mpyi a jínanyi pyi na u fworò u e. ⁹Ka Yesu si nàŋi yfbe u mege na, ka u u jwo: «Mii mege jye Shinnyahara, naha na ye wuu à nyaha.» ¹⁰Jye ka jínacyanŋi si Yesu jáare fànha na na u àha pire kòre njige lire kùluni i me.

¹¹Jye lir'à caakurumbwòhò ta ku u lyí ŋaŋke kà numpenge na wani. ¹²Ka jínabii si Yesu jáare sèl'e, na u pire yaha pire pi sà jyè kuru caakurunke e. ¹³Ka u u jye. Ka pi i fworò nàŋi i maa sà jyè caabil'e. Lir'à pyi ke, ka caabii si sùrug'a yîri ŋaŋke numpenge na mà cwo cwo baŋi i. Pi mpyi a caalii kampwòhii shuunni (2.000) kwò, ka pi puni si ŋkwôro lwòhe e.

¹⁴Ka caabii kàanmucyafeebii si fê a kàr'a sà a yi yu kànhe ná sishwònbugure puni i. Ka sùpyire si mpa lire kani wíi. ¹⁵Pi à nò Yesu na ke, ka pi i nàŋi nya, ŋge e jínabii mpyi ke, u à tèn u taan. Vàanŋyi na mpyi u na, u mpyi a tèn tanuge e, ka pi i fyá.

¹⁶Nde l'à jínacyanŋi ná caabii ta ke, mpiimu pi à lire nya ke, ka pire si sà a li yu na ntùuli sùpyir'á, fworòŋkanni na jínabil'à fworò nàŋi i maa jyè caabil'e ke.

¹⁷Sùpyir'à puru jwumpe lógo ke, ka pi i

§§5:2 Yahutuubii maha pi fanŋyi wwù kafaayi juŋ'i. Pi maha ku jwòge yal'a yaa fo maha tatèŋŋoŋo yaa mú.

wá na Yesu jáare sèl'e na u fworò pire kùluni i.

¹⁸ Yesu nínjyíni bakwáage e, nàni i jín-abii mpyi ke, ka uru si u jáare sèl'e s'a nkèege ná u e. ¹⁹ Ika Yesu nye a nne me, maa jwo: «Núru, ma a si pyenge, kab-wooni Kafooni Kile nùnaare wuŋ'à pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyenge shiinbil'á.» ²⁰ Ka nàni si nkàre, nde Yesu à pyi u á ke, mà sà a yire yu na màre Dekapoli kùluni i. Lir'à sùpyire puni kàkyanhala.

Yesu à ceenji wà cùuŋɔ, maa Zharusi pworonji buwuŋi jè

(Macwo 9.18-26; Luka 8.40-56)

²¹ Yesu à nùr'a bani jyiil'a kèenŋe kùŋke sanŋke na ná bakwáage e. U à fworò ke, ka shinpyahara si mpa u kwùulo. Mà u yaha kuru cyage e, ²² ka Kile Jwumpe kàlambage nùŋufooni wà si nò wani, u mege mpyi Zharusi. U à Yesu nya ke, maa ninkure sín u taan, ²³ maa u jáare sèl'e: «Maye sanji yaha, mii pworonji wá na kuro caa, pa ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si ncùuŋɔ me.» ²⁴ Ka Yesu si yír'a kàre ná u e, ka shinpyahara si ntaha u fye e fo na u fwòonji.

²⁵ Tire sùpyire shwòhol'e ceenji wà mpyi wani, yee ke ná shuunni funŋ'i, lùwulŋkwombaayi mpyi u na. ²⁶ U mpyi a kàntaha wempiiini taan, u cyeyaare mpyi a kwò, u à shà wempiiini ninyahamii yyére, nka pà nye a sàa fworò yampe e me, fo pu na nàare. ²⁷ U à Yesu kyaa lógo ke, ka u u mpa sùpyire shwòhol'e Yesu kàntugo yyére, maa bwònd u vàanpyi na.

²⁸ U mpyi na yu uye funŋ'i: «Mii aha bú jà a bwònd u vàanpyi na, mii sí n-cùuŋɔ.» ²⁹ U à bwònd Yesu vàanpyi na ke, ka lùwulŋkwombaayi si ntíl'a kwò, ka u u li cè uye e na ur'à cùuŋɔ. ³⁰ Ka Yesu si ntíl'a li cè uye e na fànhe kà à fworò ur'e, maa yyaha kèenŋ'a le sùpyire e, maa jwo: «Jo-

foo u à bwònd mii vàanpyi na ye?» ³¹ Ka u cyelempyiibii si u pyi: «Mu nyii na nye nte sùpyire puni na, t'à mu fenre kàmpanpyi puni na, maa núru na yíbili na jo u à bwònd mu na ye?» ³² Lire ná li wuuni mú i, ka Yesu si wá na wíi na màre sùpyire shwòhol'e, nge u à bwònd u na ke, si uru cè. ³³ Ceenji u mpyi a bwònd u na ke, ur'à fyá fo na ncyèenni, nde l'à u ta ke, u à lire cè, ka u u mpa ninkure sín Yesu yyaha na, maa sèenji puni jwo u á. ³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Na pworò, mu dányanŋ'à mu shwò mpe yampe na, ta si yyeninŋke ná ferempe e.»

³⁵ Mà u yaha puru jwumpe na, píl'à yíri nùŋufooni Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nò mu pworonji na. Ma hà núru cyelemtunji yaha u uye kàntaha u a ma me.» ³⁶ Ika Yesu nye a puru jwumpe lwó a wíi me, maa yi jwo nàŋ'á: «Ma hà raa fyáge me, dá mii na kanna.» ³⁷ Ka pi i yíri na nkèege Kile Jwumpe kàlambage nùŋufooni yyére. Yesu nye a nne sùpyanji wabere u kuni bínni ná ur'e me, fo Pyeri ná Yakuba ná u cìmpworonani Yuhana. ³⁸ Pi à nò nùŋufooni pyenge e ke, ka Yesu si shinpyahara nya ti i nyàha na wùruge tiye e, marii myahigii súu marii kwu-uyi wàa. ³⁹ U à jyè ke, ka u u pi pyi: «Naha kurugo yii na tùpyaagii wàa marii myahigii súu ye? Pyànji nye a kwù me, u na nkwùuni!» ⁴⁰ Ka pi i wá na ncyàhali u na. Ka u u pi yige ntàani na. Bage e pyànji mpyi a sínni ke, ka u u jyè wani ná pyànji sifeebii ná u cyelempyiibii taanrenji i.

⁴¹ Maa pyànji buwuŋi cú u cyege na, maa yi jwo u á pi shèenre e: «Talita kumi!» Lire nwohe ku nye: «Mii pworonji, ta núru, yíri!» ⁴² Kuru cyage mujye e, ka pùcwonji si yíri na naare, u mpyi yee ke ná shuunni. Ka lire si sàa pi puni kàkyanhala. ⁴³ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi àha nkò wà yaha u nde kani cè me, maa pi pyi na pi njyì kan u á.

Yesu kànze shiimbil'à cyé u na

(Macwo 13.53-58; Luka 4.16-30)

6 Lire kàntugo Yesu à núr'a kàre u tukanhe Nazareti i, u cyelempyiibii mpyi u fye e. ²Canḡḡk'à pa nò ke, ka u u wá na sùpyire kálali Kile Jwumpe kálambage e. Lir'à u lógofeebii ninyahamii kàkyanhala, ka pi i wá na ḡko: «Nte yákilifente ti jye u á ke, ná jcyii kàkyanhala karigii u na mpyi ke, taa u à jà a cyire puni ta ke? ³Taha cíkyan-garji bà u jye u wi me? Mariyama pyiibii pi jye Yakuba ná Zhoze ná Zhude ná Simò ná pùceribii pi jye naha kànze e ke, pire mpii yyaha wunji bàl'à?» Nye tire sòḡḡr'à nàara a pi pyi pi a jùḡḡ tugo Yesu na.

⁴Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile tùnntunḡḡ maha le njire e cyeyi puni i, fo u cìmpyiibii ná u tukanhe ná u tupyenge ye.» ⁵Pi jye a dá Yesu na me, lir'à u sige u jye a kàkyanhala karii ninyahagii pyi wani me. U à u cyeyi taha yamii niḡkin niḡkin na, maa pire cùḡḡ. ⁶Pi dánabaare Yesu na, lir'à u kàkyanhala. Ka u u wá na kàlanji pyi na ntùuli kuru kàmpañke kànyi na.

Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà a Kile jwumpe yu

(Macwo 10.5-15; Luka 9.1-6)

⁷Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniḡḡ yyere na ntunni shuunni shuunni pi sà a Kile jwumpe yu. Maa fànze kan pi á mú, pi a jínabii kòre pi a yige pifeebil'e. ⁸Maa yi jwo pi á: «Fo kàbii bà me, yii àha yaage kabere lwó raa ḡkèege kuni i me, yii àha ya-lyire lwó me, yii àha boro lwó me, yii àha wyére lwó nde dufaabil'e me. ⁹Yii tanhanya lwó, ḡka yii àha vàanntinpyi shuunni lwó me.»

¹⁰U à kwò maa pi pyi: «Yii aha ḡkàre kàntaha maha kàntaha na, ka wà si jee yii sunmbage na ke, yii à yaa yii pi tèn

wani fo mà sà yaa ná yii tèekani i. ¹¹ḡka yii aha ḡkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi jye a jèn'a yii jwumpe lógo me, yii nivworobii kuru kànze e, yii yii tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu wani, lir'à kajwuu kwò kuru kànze shiin na.»

¹²Ka pi i ḡkàr'a sà a Kile jwumpe yu sùpyir'à, na pi pi toroḡkanni kèenḡe.

¹³Marii jínacyaanbii ninyahamii jínahii kòre na yige pi e, marii yamii ninyahamii tiri ná sinmpe e marii Kile jáare, ka pi i wá na jncùḡḡ.

Yuhana Batizelipyiḡḡ kwùḡkanni

(Macwo 14.1-12; Luka 9.7-9)

¹⁴Lire tèn i, Yesu meḡ'à fworò cyeyi puni i, ka saanji Eròdi si u kyaa lógo. Pii mpyi na ḡko: «Yuhana Batizelipyiḡḡ u à jè a fworò kwùḡḡ i, lire kurugo u à jà na kàkyanhala karigii pyi ame.» ¹⁵Pii sí i ḡko na Kile tùnntunḡḡEli u à núr'a pa, pii mú sí i ḡko na tèecyiini Kile tùnntunḡḡ wà u à jè a fworò kwùḡḡ i.

¹⁶Eròdi à cyire karigii lógo ke, maa jwo: «Yuhana Batizelipyiḡḡ jùḡḡke mii à pyi pi à kwòḡḡ ke, uru u à jè a fworò kwùḡḡ i.»

¹⁷⁻¹⁸Yii li cè na Eròdi mpyi a u sìḡḡenji Filipi cwoḡḡ kwòḡḡ a lwó mà pyi u cwo. Uru ceenji mege na mpyi Eròdiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Eròdi á na u jye a yaa u u sìḡḡenji cwoḡḡ shwò u na me. Ka puru jwumpe si waha Eròdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cù a le kàsunji i.

¹⁹Ka Eròdiyadi lùuni mú si yiri, maa wá na boḡkanni caa Yuhana na. ḡka u yabilinji mpyi na sì n-jà me. ²⁰Eròdi mpyi na fyáge Yuhana na, naha na ye u mpyi a cè na Yuhana à tii maa mpyi Kile sùpya. Lire kurugo u mpyi a yaha u na. Eròdi n'a mpyi a u mejwuuni lógo, u funḡḡke mpyi maha mpen. Lire ná li wuuni mú i, Yuhana jwumpe mpyi maha ntáan u á.

²¹Nye Eròdi canzeg'à pa máhana a nò lire yyeeni ke, ka u u kataan bégele

u wwɔɔɛbii ná sòrolashiibii jùɔɔɛbii ná Galile kùluni shinbwoobii mɛɛ na. Kuru canɛke Erɔdiyadi sí u nimpɔiini pyi Yuhana na. ²² Erɔdiyadi mpyi a nàmbage lɛɛ saanɔ'á ná pùceebilini ndemu i ke, mà sùpyire yaha kataanni na, lir'à jyè na ɛkwɔhɔli, ka li kyaa si ntíl'a táan Erɔdi ná u shinyyerebil'á. Ka saanɔ si jwo pùceebilin'á: «Yaage na mu na ɔcáa ke, ku cyêe, mii sí ku kan mu á.» ²³ Maa ɛkâa pùceebilin'á, na u aha yaaga maha yaaga ɔáare ur'á ke, uru sí ku kan u á, ali u nɔɔrege mɛɛ k'à bɛ uru kɔni taaga nɔɔkin na. ²⁴ Ka pùceebilini si fwoɔ ntàani na, maa u nɔɔi yíbe: «Naha mii à yaa mii u ɔáare ye?» Ka nufooni si u pyi: «Yi jwo u á na u Yuhana Batizelipyini jùɔke kan ma á.»

²⁵ Kuru cyage mujye e, pùceebilin'á fyál'a jyè saanɔi yyéɛ maa yi jwo u á: «Mii la jye mà Yuhana Batizelipyini jùɔke kwɔn a le ɛkunan'i mà kan na á numɛ.» ²⁶ Puru jwump'à saanɔi yyahe tanha sɛl'e, ɛka mà u yaha u à kâa pùc-won'á u shinyyerebilii jyi na, u la sâha mpyi si jcyé mɛ. ²⁷ Kuru tanuge e, ka u u sòrolashiɔi wà tun u sà Yuhana jùɔke kwɔn, u a ma. Ka uru si ɛkàre kasubage e mà sà Yuhana jùɔke kwɔn, ²⁸ mà le ɛkunan'i mà pa ɛkan pùceebilin'á, ka uru sà ɛkan u nɔɔ'á.

²⁹ U cyelempyiibil'à u mbòɔi kyaa lógo ke, maa mpa u lwɔ a sà ntò.

Yesu à shiin kampwɔhii kanɔkuro ɔwɔ cya

(Macwo 14.13-21; Luka
9.10-17; Yuhana 6.1-14)

³⁰ Nye Yesu túnntunmpil'à piye bínni u taan, maa pi kapyiɔɔkii puni ná pi kàlaɔi nimpɔiini puni jwo u á. ³¹ Sùpyiibii nimpaaɔpii ná nɔɔkaribii mpyi a ɔyaha a tòro, fo mà Yesu ná u cyelempyiibii sige yalyire na, ka u u yi jwo pi á: «Yii a wá wuu yíri naha, wuu raa sì wuu mege cyage sige e, yii i sà ɔò wani.»

³² Ka pi i bakwɔɔge lwɔ mà kàre pi mege cyage e sige e. ³³ Shinɔyahara à pi nɔɔkaribii ɔya mà pi cè. Ka kuru cyage kàmpaɔɔi kànyi shinɔyahara si fê à nùr'a sà pi caanra sige e.

³⁴ Yesu à fwoɔ bakwɔɔge e mà pi ɔya pi à ɔyaha sɛl'e ke, ka pi jùɔaaɛ si u ta sɛl'e, ɔaha na ye pi mpyi mu à jwo mpàa pi jye piye jùɔɔ kurugo. Ka u u wá na pi kálali karii nɔɔyahagii na. ³⁵ U cyelempyiibil'à tɛni ɔya li i ntùuli ke, ka pi i file u na maa jwo: «Cyeleɔtunɔi! Sige funɔke e wuu jye, canɔke s'à kwɔ a kwɔ.

³⁶ Sùpyire cye yaha t'a sì sishwɔnbugure ná kànyi na, ti sà yalyire cya a shwɔ.»

³⁷ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpíi pi pi kan pi lyí.» Ka pi i u pyi: «Wuu mɛɛ ká ɛkàr'a sà shin nɔɔkin canmpyaa ɛkwuu shuunni (200) báara sàra tɛg'a bwúuru shwɔ mà pa ɛkan pi á, uru sí n-jà pi ta la?» ³⁸ Ka Yesu si nùr'a pi yíbe: «Yii sà wíi! Bwúuru jùɔni jùuli yi wá yii á ye?» Ka pi i sà kàanmucyaga pyi, maa mpa Yesu pyi na bwúuru jùɔɔ kanɔkuro ná fyapya shuunni yi wá wani.

³⁹ Nye ka Yesu si u cyelempyiibii pyi na pi sùpyire tɛɛ tɛɛ, kuruyo kuruyo jyeɔpuruge jɔɔ'i. ⁴⁰ Ka pi i ntɛɛn shiin ɛkuu ɛkuu (100) ná shiin beeshuunni ná ke ke kurɔɔni i. ⁴¹ Ka Yesu si bwúuru jùɔni kanɔkuro ná fyapyaagii shuunni lwɔ u cyeyi i, maa yyahe yírigɛ nɔɔni i maa fwù kan Kile á yi kyaa na. U à kwɔ ke, maa bwúuruɔi ná fyapyaagii kwɔn kwɔn mà kan u cyelempyiibil'á pi à táa sùpyire na. ⁴² Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyí a tɛn. ⁴³ Bwúuruɔi ná fyaabii paanyi y'à kwòro ke, yire mpyi a shàhii ke ná shuunni jɔ. ⁴⁴ Mpii pi à lyí ke, pire nàmbaabii kanni mpyi shiin kampwɔhii kanɔkuro (5.000).

Yesu à ɔaara lwɔhe jɔɔ'i

(Macwo 14.22-23; Yuhana 6.16-21)

⁴⁵ Nye lire ɔwɔhɔ na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii

pyi pi à jyè bakwɔɔge e, maa banj jyi-ile u yyaha na, Betisayida kànhè yyére. ⁴⁶Yesu à ti cye yaha ke, maa ñkàr'a sà Kile jáare ñan̄ke kà na. ⁴⁷Numpilag'à wwɔ mà u cyelempyiibii ta bakwɔɔge e banj ñin̄ke e, uru kanni u mpyi ñin̄ke na. ⁴⁸Numpilyage na, kafɛɛge mpyi na pi bēni, ka Yesu si li ñya na pi à kànha bakwɔɔge mpuruñi taan. Pi sàha mpyi na jìn'a ku pyi ku u ñkɛɛge fwɔfwɔ mɛ. Ka Yesu si yīri na jaare na ñkɛɛge pi fye e lwɔhe ñun̄'i. U à byanhara pi na ke, ka u la si mpyi s'a ntùuli pi ñkere na. ⁴⁹Ñka pi à u ñimpanj ñya lwɔhe ñun̄'i ke, pi mpyi na sôn̄ji na buñi wà fwɔɔngɔ ki, ka pi i yīri na kwuugii wàa, ⁵⁰ñaha na ye pi puni nyii mpyi u na, pi puni zòmpii mpyi a kwɔn. Ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwɔ maa pi pyi: «Yii yákilibii tĩge, yii àha vyá mɛ, mii wi.»

⁵¹Ka u u jyè bakwɔɔge e pi fye e, ka kafɛɛge si ntíl'a yyére. Lir'à pi puni kàkyanhala fo pi fun̄ɔ jwump'à kwɔ. ⁵²Pi ñye a mpyi a cè supyishĩji u ñye Yesu mɛ. Kakyanhani u à pyi mà bwúurunyaage kan sùpyir'à ke, lir'à pyi pi nyii na, ñka pi fun̄nyii mpyi a múgo mɛ.

Yesu à yamii cùuñɔ
Zhenezareti kàmpañyi na
(Macwo 14.34-36)

⁵³Ñye Yesu ná u cyelempyiibil'à banj jyiile ke, maa nɔ Zhenezareti kùluni i, maa bakwɔɔge yyéɛɛge banj ñwɔge na. ⁵⁴Pi à fworɔ bakwɔɔge e ke, ka sùpyire si Yesu ñya a cè, ⁵⁵maa ñkàre cyeyi puni i mà sà a Yesu mpanj kyaa yu. Cyaga maha cyag'e pi mpyi a u kyaa lógo ke, pi mpyi maha ma ná yampil'e na yīri

kàmpañyi puni na, pi yasinnĩnyi ñun̄'i. ⁵⁶Yesu n'a mpyi a nɔ cyaga maha cyag'e ke, kànbwɔhɔ yo, kànbilere yo, sishwɔn bùguro yo, sùpyire mpyi maha mpa ná yampil'e maha mpa yaha tafage e, marii u jáare na u pi yaha pi a bwùun u vāan̄tingke zhwɔɔre na kanna. Yampii pi mpyi maha bwùun u na ke, pire puni mpyi maha ñcùuñi.

Karigii cyi ñye na wuu ñwɔre
Kile yyahe taan ke
(Macwo 15.1-20)

7 Kile Saliyanj cyelentiibii pii mpyi a yīri Zheruzalemu kànhè e, ka pi ná Farizheenbii si sà bínni Yesu taan. ²Maa li kàanmucya mà li ñya na u cyelempyiibii mpyi na lyí ná cyeyi ñin̄wɔhɔyi i Kile yyahe taan, ñaha na ye pi ñye a yi jyè mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e mɛ.

³Farizheenbii ná Yahutuubii sanmpii n'a mpyi na sí raa lyí, pi mpyi maha cyeyi yal'a jyè a fñin̄ge Kile yyahe taan mà tàanna ná pi tulyeyi làdaabil'e. ⁴Lire pyin̄kanni na, pi n'a mpyi a yīri caange na, pi mpyi maha wili maha piye fñin̄ge Kile yyahe taan mà tàanna ná làdaabil'e, maa nta a lyí. Làdaabii pii saha na mpyi yaayi jiyiñji kyaa na, mu à jwo: fun̄ncwoyi ná pwoore cwɔhigii ná dānyenji yaayi ná yatɛɛnyii.

⁵Ka Farizheenbii ná Kile Saliyanj cyelentiibii si Yesu yíbe: «Ñaha na mu cyelempyiibii ñye na wuu tulyeyi làdaabii* kurigii jaare mà ye? Ñaha na pi ñye na cyeyi jyí mà tàanna ná làdaabil'e maa nta na lyí mà ye'?» ⁶Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi à fyin̄me tò wwomɔ na ke! Kile tūntun̄ji Ezayi mpyi a jwumpe

*7:5 wuu tulyeyi làdaabii: Saliyanj Kile mpyi a kan Musa á ke, Kile Saliyanj cyelentiibii mpyi a wà bâra uru na. Saliyanj pi à bâra Musa wun̄ji na ke, uru ná Musa wun̄ji puni mpyi a tàanna pi nyii na.

†7:5 Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyí, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyin̄kanni là na maa sôn̄ji na lire jyin̄kanni maha pire fñin̄ge Kile á. Mà tàanna ná Ëkizodi 30.18-21 i, Kile sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, ñka Farizheenbil'à jwo na shin maha shin u ñye na Kile pēre ke, na pire pun'à yaa ná l'e.

mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'à sàa pyi sèe. L'à sème Ezayi sémèni i na Kile à jwo:

“Nte sùpyire na mii pèrè jwɔyi i kanna, mà li ta pi zòompìi laag'à tɔn mii na.

⁷ Pi na mii pèrè tawage e,

naha na ye kàlani pi nye na nkaan ke, ur'à lwɔ a pwo sùpyire làdaabii karigii na⁸.”»

⁸ Ka Yesu si nùr'a yi jwo pi á: «Yii à cyé Kile tonji na, maa ntaha sùpyire làdaabii fye e. ⁹ Yii na sònji na yii tanga na nye mà cyé Kile tonji na, maa ntaha yii yabilimpìi làdaabii fye e. ¹⁰ Kile tùn-tunji Musa à jwo na “Ma tonji ná ma nunji pèe, ngemu ká jwumpime jwo a wà u tonji, lire nye me u nunji na ke, urufoo sí n-bò¹¹.” ¹¹⁻¹² Nka yii pi ke, yii na sùpyire kálali nge làdani na, u mege nye Kòrɔban. Sùpya ká jwo na uru nàfuunji na nye Kòrɔban, lire jwɔhe ku nye na ur'à u kan Kile á, na fànhe saha nye uru na u u sifeebii tège me. ¹³ Lire pyinkanni na, yii làdaabii kurugo, Kile jwump'à pyi kanwɔ baa sùpyire nyii na, nka lire kanni bà me, yii na cyire ncyii karigii shini ninyahagii pyi.»

¹⁴ Puru jwɔhɔ na, Yesu à nùr'a sùpyire yvere, maa yi jwo t'á: «Yii puni, yii ninyigigii múgo, yii i na jwumpe lógo, yii i pu yyaha cè sèl'e. ¹⁵ Yaayi yi na jyii sùpyanji funnke e ke, kuru kà nye a sii na jin'a u jwɔhɔ me. Nka njemu yi na fwore sùpyanji funnke e ke, yire yi maha sùpyanji jwɔhɔ Kile yyahe taan. [¹⁶ Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u ninyigigii cyán sèl'e.]]»

¹⁷ Tèni i Yesu à yîri sùpyire taan mà jyè bage e ke, ka u cyelempyibii si u yíbe lire tàanlini jwɔhe na. ¹⁸ Ka u pi pyi: «Yii yabilimpìi, ali nume yákilitan

nye yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii nye na puru nùru mà? Yaaga maha yaaga k'à yîri cyínji na mà jyè sùpyanji funnke e ke, kuru sì n-jà u jwɔhɔ me. ¹⁹ Tire nte yalyire nye na jyè sùpyanji zòmbilini funnke e me, lage e ti maha jyè, lire kàntugo, urufoo ká shà yaare e, ti maha fworo.» Pure jwumpe cye kurugo, Yesu à li cyèe na yalyire pun'à ffinje.

²⁰ U a jwo: «Ncyii cyi nye sùpyanji zòni na ke, cyire cyi maha u jwɔhɔ Kile yyahe taan. ²¹ Naha kurugo ye sònjɔpeere maha fwore sùpyanji zòmbilini i, mu à jwo tasinnage kegeme karigii ná nànkagee ná supyibuuni ná ²² jacwɔre ná ntiimbaanji ná pege ná nàpɔwɔhɔre ná silegebaare ná nyipeenni ná jwoore ná yàmpeente ná funnɔbaare. ²³ Cyire ncyii kapegigii cyi nye na fwore zòmbilini i ke, cyire cyi maha sùpyanji jwɔhɔ Kile yyahe taan.»

Supyishini sanji cwonji wà à dá Yesu na

(Macwo 15.21-28)

²⁴ Ka Yesu si yîri wani mà kàre Tiri ná Sidon kànyi kàmpannje na. U à nɔ wani ke, maa jyè bage k'e. U la nye a mpyi wà sì uru kyaa cè me. Nka u nye a jà a jwɔhɔ me. ²⁵⁻²⁶ Ka ceenji wà si u kyaa lógo, maa ntíl'a pa ninkure sín u fere e. Uru ceenji mpyi Yahutu me, u mpyi na yîri Sirofenisi kùluni i⁸. Jínani wà mpyi u pworonji i, ka u u Yesu jáare na u u kòr'a yige u e. ²⁷ Ka Yesu si ceenji pyi: «Yéere nànkopyire si lyí a tìn folɔ, naha na ye mà nànkopyire yalyire lwɔ a wà pwunmpyir'á, lire nye a jwɔ me.» ²⁸ Ka ceenji si u pyi: «Kafoonji, yire nye sèe, nka pwuunbii pi maha ntèn tàbalani jwɔh'i ke, pire maha nànkopyire yalyire paanre

^{7:7} Ezayi 29.13

^{7:10} Ekizodi 20.12; Duterɔnmɔ 5.16 Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9

^{7:25-26} Nge ceenji à fworo supyishini w'e, ngemu u mpyi a fyánha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii ke.

lyí.» ²⁹ Ka Yesu si yi jwo u á: «Mu njwosh-wóor'a njwó, mu sí n-jà núru pyenge, mii à jínani yige mu pworonji i.» ³⁰ Ka u u núr'a kàre pyenge mà sà pyàni ta u à sínni yasinninke na, jínani mpyi a fworó u e.

Yesu à nàni wà ningyigii múgo

³¹ Ka Yesu si yíri Tiri ná Sidon kànyi kàmpañke na, maa nkàre Galile bani kàmpañke na, maa sà jyè Dekapoli kùluni i. ³² Ka pi i shà ná nàni w'e u yyére. Uru nàni mpyi njuncunno, jwumpe s'à waha u á mú sèl'e. Ka pi i Yesu jáare na u u cyege taha u na, bà u si mpyi si ncũũgo mē.

³³ Ka Yesu si nàni cū mà yíri sùpyire taan mà kàre tatwonge e. Kuru cyage e, u à kampeeni le u ningyigigil'e, maa ntil-wóhe ta u njini na. ³⁴ Maa njũke dùrugo kilenji i, maa njò a kũũgo, maa jwo: «Efata» lire njwóhe ku nje: «Yii múgo!» ³⁵ Lire tēni mujye e, ka ningyigigii mú shuunni si múgo, ka njini mú si sànhà. Ka u u wá na ntíli na yu.

³⁶ Yesu à núr'a pa sùpyire cyage e ke, maa yi jwo a waha pi á, na pi àha sùpyani wabere yaha u yi cè mē. Njka u jwump'à pyi kee p'à pi nàara, ka pi i ntíl'a sà a pu yu na ntũuli. ³⁷ Sùpyire ti mpyi wani ke, li mpyi a pire puni kàkyanhala sèl'e, ka pi i wá na njko: «Karigii njpcenjkii kanni u na mpyi. U maha njuncunibii pyi pi i núru, maa búbuubii pyi pi i yu!»

Yesu à shiin kampwóhii sicyeere njwó cya

(Macwo 15.32-39)

8 Canjka shinnyahara à pa bínni Yesu taan sahanji, yalyire sí nje a mpyi pi á mē, ka Yesu si u cyelempyiibii yyere maa jwo: ² «Njke supyikuruñke njũnaare naha mii na sèe sèl'e, pi canjke taanre woge ku nje naha mii taan, yalyire nje pi á mē. ³ Mii aha pi katege wuubii yaha

a kàre pi kànyi na, pi fànhe sí n-kwò kuni na, naha na ye pi pii tayiriy'à tóon.»

⁴ Ka u cyelempyiibii si u yíbe: «Taa nte sùpyire puni tintin yalyire sí n-ta naha njke síwage e ke?» ⁵ Ka Yesu si pi yíbe: «Bwúuru njũnyò jũuli yi wá yii á ye?» Ka pi i jwo: «Baashuunni.»

⁶ Ka u u sùpyire pyi t'à tēen njũke na. Maa bwúuru njũnyi baashuunniñi lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòñ kwòñ mà kan u cyelempyiibil'á pi taa sùpyire na, ka pire si u taa pi na. ⁷ Fyapyire mú na mpyi wani, ka Yesu si tire lwó, maa fwù kan Kile á ti kyaa na, maa tire mú kan u cyelempyiibil'á pi taa sùpyire na. ⁸ Kuru supyikuruñk'à lyí a tìn, ka pi i njkwò maa saanya baashuunni njĩ njjyĩpaanyi na. ⁹ Pi mpyi a shiin kampwóhii sicyeere (4.000) kwò. Lire kàntugo ka Yesu si pi yaha a kàre.

Farizheenbil'à jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyēe na u à fworó Kile e ke

(Macwo 16.1-12)

¹⁰ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si ntíl'a jyè bakwóoge k'e mà kàre Dalimanuta kùluni i. ¹¹ Pi à nò ke, ka Farizheenbii pii si mpa Yesu njwóge waha. Pi à jwo na u kani là pyi u cyēe pire na ndemu l'à li cyēe u à fworó Kile e ke. Kànhana pi mpyi a cyán Yesu na. ¹² Lir'à pēn u e ke, ka u u njò a kũũgo fànhe na, maa jwo: «Naha na nte sùpyire nje na kacye-ele caa mii á ye? Sèenji na mii sí yi jwo yii á, là si n-cyēe ti na mē.» ¹³ Ka u ná u cyelempyiibii si yíri pi taan mà jyè bakwóoge e, maa bani jyiile.

¹⁴ Ka u cyelempyiibii funjgo si wwò yalyire na, bwúuru njũng njĩkin kannà ku mpyi pi á bakwóoge e. ¹⁵ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Eródi bwúurunji yirigeyirige yaani na.» ¹⁶ Ka u cyelempyiibii si pi funnyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwóhól'e: «Bà

urufuoo bô kworokworocige na. ³⁵Naha na ye ngemu la ká mpyi si u ninjaanji yaa pwo ke, urufuoo si nùmpañja ta me, ñka ngemu ká kántugo wà u ninjaan'á mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufuoo sí nùmpañja ta. ³⁶Naha li sí pwo sùpñan'á mà ma nyii yaayi puni ta nge ñinyenji i ninjaa, mu nùmpaññke si sà ñkèège ye? ³⁷Sùpya sì n-jà yafyin tège u múnanyi nùñjo wwù nùmpañja me. ³⁸Lire kurugo ngemu u na ñcyíge Supyañi Jyañi ná u jwumpe na sùpyire nyii na, nte ti na kapegigii pyi maa kàntugo wà Kile á ke, Supyañi Jyañi ká bú mpa ná u Tunji sìnampe ná Kile mèlekeebill'e canñke ñkemu i ke, u sí n-cyé urufuoo na.

9 Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpyi pi nyé naha ke, pii na nyé yii e, pire si n-kwù ná pi nyé a Kile Saanre nya, ti i ma ná síñi puni i mà ye.»

Yesu pyiñkann'à kèenñe

(Macwo 17.1-13; Luka 9.28-36)

² Canmpyaa baani kántugo, ka Yesu si Pyeri ná Yakuba ná Yuhana lwó, maa ñkàre ná pire kanni i ñañke kà nintwongwopun'i. Mà pi yaha wani, Yesu pyiñkann'à pa ñkèenñe pi nyii na. ³Ka u vaañnyi si mpâl'a ffinñe fo na ñi. Yi mpyi a ffinñe ffinñiñkanni ndemu na ke, sùpya nyé ñiñke na ngemu u sì n-jà yaaga pyi ku ffinñe amuni me. ⁴Kuru tanuge e, ka tèecyiini Kile tùnntunmpiiEli ná Musa si mpa Yesu cyelempyiibii mú taanre nyii na, mà pa a yu ná u e. ⁵Ka Pyeri si Yesu pyi: «Wuu cyelentunji, wuu à pa naha ke, l'à pwo sèl'e. Wuu yaha wuu u vùnyo taanre kwòro, niñkin sí n-pyi mu wogo, niñkin sí n-pyi Musa wogo, niñkin sí n-pyi Eli wogo.» ⁶Pyeri à puru jwumpe jwo uye nùñjo kurugo, ñaha na ye u ná u shèrefeebii shuunniñi mpyi a fyá a tòro. ⁷Mà pi yaha puru na, ñahaña à tíge mà pi tò, ka mejwu u si fworu kuru ñahañke e: «Mii Jyañi u nyé nge, u kan'à waha mii

na sèl'e. Yii a núru u pwo na.» ⁸Ka Yesu cyelempyiibii si mpâl'a wíi wíl'a maha, pi saha nyé a sùpya nya me, fo Yesu kanni.

⁹Mà pi yaha pi i ntíri ñañke na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á na nde pi à nya ke, na pi àha ñkwò li jwo sùpya á me, fo Supyañi Jyañi ká ñè a fworu kwùñi i. ¹⁰Ka u cyelempyiibii si puru jwumpe yaha piye funñi, ñka pi mpyi na piye yíbili: «Mà ñè a fworu kwùñi i ñwòhe ku nyé naha ye?»

¹¹Nyé ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyañi cyelentiibii s'à jwo na Kile tùnntunji Eli u à yaa u fyànha a pa Kile Nijcwónrñi yyaha na.» ¹²Ka u u pi pyi: «Sèe wi, Eli à yaa u fyànha a pa si karigii puni kurigii tíi. Ñka li mú à sème Kile Jwumpe Semeñi i na «Supyañi Jyañi à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire kuro mú si mpyi u e me.» Yii à sòñjo lire na la? ¹³Mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, pi à u pyi pi nyii pyiñkanni na, bà l'à sème u kyaa na Kile Jwumpe Semeñi i me.»

Yesu à pyàñi wà jína kòr'a yige u e

(Macwo 17.14-21; Luka 9.37-43a)

¹⁴Tèni i Yesu ná u cyelempyiibii taanren'á nò pi sanmpii cyage e ke, pi à sà shinnyahara ta t'à pi kwùulo, Kile Saliyañi cyelentiibii pii mpyi a nàkaana ta ná pi e. ¹⁵Sùpyir'à pa Yesu nya ke, l'à paa pi puni i sèl'e. Ka pi i fê a kàre u fye e maa u shéere. ¹⁶Ka Yesu si u cyelempyiibii yíbe: «Ñaha shi na yii ná pire na yiye kyáali ye?»

¹⁷Ka wà si Yesu pyi tire sùpyire shwòhòl'e: «Cyelentunji, mii à pa ná na jyañi i mu yyére. Jínañi wà u nyé u e, ur'à u pyi búbu. ¹⁸Uru jínañi ká yíri ná u e cyaga maha cyag'e ke, u maha u cyán ñiñke na, u maha ñkyànhiigii kùru, u ñwòge mú maha ñkànñi, fo u maha mpa shiile. Mii à mu cyelempyiibii ñáare pi jínañi kòr'a yige u e, pi nyé a jà me.» ¹⁹Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii

nimpiibii, fo naha tère e mii sí n-kwôro ná yí e ye? Mii sí yí kapyiĩkii kwú naye e sà nò fo naha tère na ye? Yí a ma ná pyàñi i na á.»

²⁰ Ka pi i mpa ná u e. Tèni i jínan'á Yesu nja ke, ka u u pyàñi cyán na kúu ñkúu ññke na, maa u ñwóge pyi ku u ñkánñi. ²¹ Ka Yesu si pyàñi tunj yíbe: «Fo naha tère e jínan'á jyè u e ye?» Ka tu-foonji si u pyi: «Mà lwó fo u nimbilere wuñi na. ²² Tèni l'e, jínani maha u cyán nage e, tèni l'e maa u cyán lwóche e si nta u bò. Kampyi mu sí n-jà cyaga pyi, wuu ñùnaare ta, maa wuu tège.» ²³ Ka Yesu si u pyi: «Mu à jwo kampyi mii sí n-jà cyaga pyi. Ñka mu aha jà a dá mii na, karigii puni sí n-jà n-pyi mu á.» ²⁴ Ka pyàñi tunji si ntíl'a jwo fànha na: «Mii à dá, ñka na tège, naha na ye mii dányanji fàn'h'à cyére.»

²⁵ Yesu à sùpyire nja t'à lwó a tò u na ke, ka u u fànha cyán jínani na, maa u pyi: «Jínani, mu u na jyè sùpyire e marii pi pyi búbuu ná ñùncunnii ke, fworo nge pyàñi i, ma sàha nùru njyè u e me.» ²⁶ Ka jínani si kwuugo wà, maa pyàñi cúnñò cúnñò fànha na, maa fworo u e. Pyàn'á pyi mu à jwo u à kwú, fo shinnyahara à jwo u à kwú. ²⁷ Ka Yesu si u cù cyege na a yírigé, ka pyàñi si yyére.

²⁸ Yesu à jyè bage e ke, ka u cyelempyiibii si u ñwóh'a yíbe: «Naha na wuu nyé a jà a nge jínani kòr'a yige pyàñi i mà ye?» ²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Kileparege kanni ku nyé na jin'a nge jínani shiñi kòr'a yige sùpya e.»

Yesu à u kwùñi ná u ñèñi kyaa jwo sahanjki

(Macwo 17.22-23; Luka 9.43b-45)

³⁰ Yesu ná u cyelempyiibii ññkaribil'á Galile kùluni jyiile, ñka u la nyé a mpyi sùpya si li cè me, ³¹ naha na ye u mpyi na u cyelempyiibii kálali, marii yu pi á: «Pi sí n-pa Supyanji Jyanji le sùpyire cye e

pi bò, ñka u kwùñi canmpyitanrewuuni, u sí ñè.» ³² Pi nyé a pyi a puru jwumpe ñwóche cè me, fyagare s'à pi sige pi nyé a jà a u yíbe me.

Sùpyanji u nyé ñùñufoo Kile yyére ke (Macwo 18.1-5; Luka 9.46-48)

³³ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nò Kaperenamu kànhe e. Tèni i pi a jyè bage e ke, ka u u pi yíbe: «Naha nàkaana yíi mpyi a ta kuni na ye?» ³⁴ Ka pi i fyàha, naha na ye nàkaante ñùñke ku mpyi na pire puni i, jofoo u nyé ñùñu-foonji ye. ³⁵ Ka Yesu si ntèen, maa pi shiin ke ná shuunniñi yyere, maa yi jwo pi á: «Ñgemu la ká mpyi si mpyi ñùñufoo ke, urufol'á yaa u uye pyi kàntugo yyére wuñi, u raa báare pi sanmpil'á.»

³⁶ Ka Yesu si pyàñi wà cù a pa pi shwóh'le, maa u lwó, maa yi jwo pi á na: ³⁷ «Shin maha shin u à ñen'a nge pyàñi fi-ige cùmu leme ñwó mii kurugo ke, uru-fo'á mii cùmo leme ñwó mú. Shin maha shin sí u à mii cùmo leme ñwó ke, urufoo mú à mii tunvoonji cùmo leme ñwó.»

Ñgemu ká mpyi u nyé wuu zàmpen me, uru na nyé ná wuu e

(Luka 9.49-50)

³⁸ Ka Yuhana si yi jwo Yesu á: «Cye-lentuñi, wuu à nàñi wà nja u u jínabii kòre na yige sùpyire e ná mu mege e, ka wuu u u sige li na, naha na ye wuu wà bà me.» ³⁹ Ka Yesu si u pyi: «Yíi àha u sige li na me, sùpya si n-jà raa kakyan-hala pyi ná mii mege e, si ntíi nùru mii mege kège ntaha lire na me. ⁴⁰ Ñgemu u nyé u nyé wuu zàmpen me, urufoo na nyé ná wuu e. ⁴¹ Amuni li mú nyé shin maha shin u à fùñpcwokwuñyaga lwóho kan yíi á mà lire ñùñke pyi na yíi na nyé Kile Ññcwoñcwoñji wuu ke, sèenji na mii sí yi jwo yíi á, urufoo sí n-sii lire tònñji ta.»

Karigii cyi maha sùpyaŋi yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na
(Macwo 18.6-9; Luka 17.1-2)

⁴² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Nte nàŋkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là niŋkin nùŋɔ kyán, l'à pwórw urufol'á pi kafaabwòhɔ pwɔ u yacige e, pi i u wà banj i. ⁴³ Mu cyege kà niŋkin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòn a wà, maa jyè ná ku sanŋke e shìŋi niŋkwombaanji i. Lir'à pwórw mu á, mu ná ma cyeyi shuunniŋi u jyè nafugombaage e. [⁴⁴ “Fyeeŋre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire nje na ŋkwúu mɛ, kuru cyage nage mú nje na fùru mɛ.”] ⁴⁵ Mu tɔɔge kà niŋkin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòn a wà, maa jyè shìŋi niŋkwombaanji i ná tɔɔɔ niŋkin i. Lir'à pwórw mu á, mu ná ma tooyi shuunniŋi u jyè nafugombaage e. [⁴⁶ “Fyeeŋre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire nje na ŋkwúu mɛ, kuru cyage nage mú nje na fùru mɛ.”] ⁴⁷ Mu nyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwùl'a wà, mu nyii niŋkin wuŋi u jyè Kile Saanre e. Lir'à pwórw mu á, mu ná ma nyiigii shuunniŋi u jyè nafugombaage e. ⁴⁸ “Fyeeŋre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire nje na ŋkwúu mɛ, kuru cyage nage mú nje na fùru mɛ.”

⁴⁹⁻⁵⁰ Kyaage k'à náaŋa nage fiige ke, kuru kyaage Kile sí n-tège u shiinbii toronjanni kèenŋe. Suump'à táan, suumpe tìpoompe ká fworɔ p'e, naha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahaŋki ye? Yii pyi suumɔ nìncenme, yeyenŋke ku pyi yii shwòhɔl'e.»

Yesu à jwo na nòŋi ná u cwoŋi nje a yaa pi piye yaha mɛ
(Macwo 19.1-12; Luka 16.18)

10 Yesu ná u cyelempyiibil'à kàre Zhude kùluni i, Zhuruden banj kàntugo. Wani sahaŋki, ka sùpyire si mpa bínni u taan. Ka u u núr'a cye le u kapyinjeeeni i, na ti kálali. ² Ka Farizheenbii pìi si file u na, si u pere jɛtù ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tàanna ná Kile Jwumpe Semeŋi i, nò sí n-jà u cwoŋi yaha la?» ³ Ka Yesu si pi pyi: «Naha Kile tùnntunŋiMusa à sémɛ lire nde kyaa na ye?» ⁴ Ka pi i u pyi: «Musa à jwo na mu aha ceenji nàmbage kwòkwò sémɛŋi kan u á, na mu sí n-jà u yaha††.»

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii njíŋgage kurugo, lir'à sémɛ toŋi i mà kan yii á. ⁶ Ŋka mà lwó dɛnye tasiige e, Kile à “sùpyaŋi yaa nò ná ceewe‡‡.” ⁷⁻⁸ “Lire kurugo nòŋi sí u tuŋi ná u nuŋi yaha si mpwɔ u cwoŋi na, pi mú shuunni si mpyi shin niŋkin¶¶.” Lire e, pi saha sì n-pyi shiin shuunni mɛ, ŋka pi sí n-pyi shin niŋkin. ⁹ Lire kurugo Kile à mpiimu pyi niŋkin ke, sùpya nje a yaa u pire láha piye na mɛ.»

¹⁰ Tèni i pi à núr'a jyè bage e ke, ka Yesu cyelempyiibii si núr'a u yíbe cyire karigii kyaa na. ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Shin maha shin u à u cwoŋi yaha maa ceenji wabere lèŋe ke, urufol'à jacwɔrw pyi mà yyaha tii ná ceenji nìncyiini i. ¹² Ceewe mú ká nàmbaga fworɔ, maa nàmbaga lèŋe nòŋi waber'á, uru ceenji mú à jacwɔrw pyi.»

**9:48 Ezayi 66.24

††10:4 Duterencɔmu 24.1-4

‡‡10:6 Zhenezi 1.27

¶¶10:7-8 Zhenezi 2.24. Lire njwɔhe ku nje: «Lire kurugo nòŋi ná u cwoŋi sí n-wwò si mpyi shin niŋkin, nòŋi ná u cwoŋi shwòhɔŋ'à yaa u njwɔ mà tòro nòŋi ná u sifeebii wuŋi na.»

Yesu à jwó le nànkopyir'á

(Macwo 19.13-15; Luka 18.15-17)

¹³Nye lire kàntugo, sùpyiibii píl'à pa ná nànkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si jwó le t'á mē. Ka cyelempyiibil'á: «Yii nànkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii àha ti sige mē, naha na ye sùpyiibii pi nye nànkopyire fiige ke, Kile Saanre nye pire woro. ¹⁵Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ngemu ká mpyi u nye a j'en'a uye tírige pyà fiige mē, urufoo sí n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e mē.» ¹⁶Ka u u nànkopyire cù a ta uye na, maa jwó le t'á.

Nàfuufoonji kani

(Macwo 19.16-30; Luka 18.18-30)

¹⁷Ncyii karigii puni kàntugo, Yesu ná u cyelempyiibil'á kuni lwó sahan'ki. Mà pi yaha pi i ñkèege, nànji wà à fê a sà ññkure sín Yesu taan, maa jwo: «Cyelentunji ññcennji, naha shi mii à yaa mii u pyi si shìñi ññkwombaanji ta be?» ¹⁸Ka Yesu si u pyi: «Mu à jwo na mii à ñwó wa? Kile kanni baare e, sùpya nye a ñwó mē. ¹⁹Mu à Kile toñi kurigii cè mà kwò “Ma hà sùpya bò mē, ma hà zínni ná wabere cwo e mē, ma hà nàñkaaga pyi mē, ma hà vini ntaha wà na mē, ma hà ñcwu sùpya na mē, ma tunji ná ma nunji pēe^{§§}.”» ²⁰Ka nànji si Yesu pyi: «Cyelentunji, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha nàñkocyēere e.»

²¹Ka Yesu si u wíi, maa u kyaa táan uy'á, maa u pyi: «Yaaga ññkin k'à mu fô, ta sì, maa sà ma cyeyaayi puni pére, maa uru wyérenji kan fòñgfeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.» ²²Puru jwumpe nye a u táan mē, ka u yyetanha wunji si ñkàre, naha na ye nàfuubwòho foo u mpyi u wi.

²³Lir'à pyi ke, ka Yesu si yyahe kēen'ge, maa sùpyire wíi wíi, maa yi jwo u cyelempyiibil'á: «Nàfuufoonji jyim'à pen Kile Saanre e.» ²⁴Lire ñwómēen'à Yesu cyelempyiibii fun'gò wwdòñgò, ka u u nùr'a pi pyi: «Mii pyiibii, li pyim'à sàa pen, wà u jyè Kile Saanre e. ²⁵Ñwòhòñi jyim'à táan mūsennēñi wyiini i mà tòro nàfuufoonji u jyè Kile Saanre e.» ²⁶Ka puru sí nàara a u cyelempyiibii kàkyaanhala fo mà tòro, ka pi i wà na yu piy'á: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà nùmpañja ta be?» ²⁷Ka Yesu si pi wíi wíi, maa jwo: «Lir'à sùpyire jà, ñka kyaa nye na Kile jini mē, naha kurugo ye karigii puni sínji nye u á.»

²⁸Ka Pyeri si jwumpe lwó maa u pyi: «Wuu de? Wuu à kàntugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.» ²⁹Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká j'en'a kàntugo wà u bayi, lire nye mē u sññeebii, lire nye mē u sifeebii, lire nye mē u pyiibii, lire nye mē u kerēy'á, mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, ³⁰urufoo sí yire yaayi fiige ñkuu (100) ta naha ñge dñnyenji i. Urufoo sí baya ná sññee ná nee ná pyii ná kerēye ta, ñka sùpyire mú sí urufoo yyaha fwòhòró mii mege ná Jwumpe Nintanmpe kurugo. Dñnyenji nimpāñi i, urufoo sí shìñi ññkwombaanji ta. ³¹Ñka yyaha yyére shiin ññyahamii sí n-pyi kàntugo yyére shiin, kàntugo yyére wuu ññyahamii mú sí n-pyi yyaha yyére wuu.»

Yesu saha à jwo u kwùñji ná u jèñi kyaa na

(Macwo 20.17-19; Luka 18.31-34)

³²Yesu ná u fyèñwòhòshiiñbii mpyi kuni i na ñkèege Zheruzalemu kànhe e, uru u mpyi yyaha na. Ñka pi fyagara wuu pi mpyi a taha u fye e. Ka u u nùr'a u cyelempyiibii ke ná shuunnñji yyer'a file uye na, karigii cyi sí u le ke, maa

§§10:19 Ëkizodi 20.12-16; Duterēñmū 5.16-20

jiyè cyire yyahe e na yu pi á. ³³ Maa jwo: «Wuu niŋkaribii pi mpíi Zheruzalemu kànhe e, Supyaŋi Jyaŋi sí n-le Kile sára-gawwuubii jùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, si u kan Kilecembaabil'á. ³⁴ Pire sí u fwóhɔɔ, si ntilwóhe wà u na, si u bwòŋ ná kàsɔrigil'e, si u bò. Ɔka u kwùŋi canmpyitanrewuuni u sí jè.»

Zebede jyaabii yacyage

(Macwo 20.20-28)

³⁵ Lire kàntugo ka Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana si file Yesu na, maa u pyi: «Wuu cyelentuŋi, nde wuu sí n-pa n-cya mu á ke, lire pyi wuu á.» ³⁶ Ka Yesu si pi yíbe: «Naha yii la jye mii u pyi yii á ye?» ³⁷ Ka pi i u pyi: «Mu aha mpa mpyi ma Saanre pèente e tènì ndemu i ke, ma a wuu wà niŋkin yaha ma kàniŋke na, ma a u sanŋi yaha kàmeni na.» ³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na jáare mii á ke, yii jye a ku shi cè mè. Kyaage lwóhe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la? Kyaage e mii sí mbyígime ke, yii sí n-jà mbyígime kur'e mii fiige la?» ³⁹ Ka pi i u pyi: «Ɔɔn, wuu sí n-jà.» Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwóhe bya, sí mbyígime kyaage e mii fiige. ⁴⁰ Ɔka mà tèn mii kàniŋke ná mii kàmeni na, mii bà u jye yire kanvoonji mè. Kile à yire tateenyi bégele sùpyire ntemu mèe na ke, u sí yire kan pí'á.»

⁴¹ Jye Yesu cyelempyiibii keŋi sanŋ'à puru lógo ke, ka pire lùgigii si yíri Yakuba ná Yuhana taan. ⁴² Yesu à pa kuru cyage wíl'a nya ke, maa jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a nùru, yii à cè naha jìŋke na, mpíi pi à yaha kìnì jùŋufeebii ke, pire maha ntèn kìnì sùpyire pur'í fànhe e, kìnì shinbwoobil'a sì wá na pi fànhe cyáan kìnì sùpyire na. ⁴³ Ɔka li jye a yaa li pyi amuni yii shwóhɔl'e mè. Ɔgemu la ku jye si mpyi shinbwo yii shwóhɔl'e ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi. ⁴⁴ Ɔgemu la ku jye si mpyi yii yyaha yyére shinŋi

ke, urufol'u pyi pi sanmpii puni biliwe. ⁴⁵ Naha kurugo ye Supyaŋi Jyaŋi jye a pa diŋyeni i sùpyire si mpa mpyi u báara-pyii mè. U à pa si mpa uye pyi sùpyire puni báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinpyahara kapegii shwóshwó lwɔɔɔ.»

Yesu à fyingi wà jyii múgo

(Macwo 20.29-34; Luka 18.35-43)

⁴⁶ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nɔ Zheriko kànhe na. Pi nivworobii kànhe e, shinpyahara na mpyi pi fye e, pi à Time jyaŋi Baritime fyin wuŋi ta u à tèn kuni jwóge na, na jáare. ⁴⁷ U à lógo na Nazareti kànhe shinŋi Yesu u wá na ntùuli ke, ka u u wá na yu fànha na: «Yesu, Dawuda Tuluge Shinŋi, jùŋaara ta na na!» ⁴⁸ Ka shinpyahara si u faha na u fyáha. Ɔka u jye a jèn'a fyáha mè, maa là bàra sèege na: «Dawuda Tuluge Shinŋi, jùŋaara ta na na!» ⁴⁹ Ka Yesu si yyére maa jwo: «Yii u yyere.» Ka pi i sà u yyere, maa u pyi: «Funŋke jíŋge, ma a yákiliŋi tìŋge, Yesu na mu yiri. Yíri, ma a ma.»

⁵⁰ Fyingi'à puru lógo ke, maa u vaaŋntinŋke wwúl'a wà jìŋke na, maa búrug'a yíri na jkèege Yesu yyére. ⁵¹ U à nɔ u taan ke, ka Yesu si u yíbe: «Naha mu la jye mii u pyi mu á ye?» Ka fyingi si u pyi: «Cyelentuŋi, mii la jye si nùru s'a jaa.» ⁵² Ka Yesu si u pyi: «Ta sì, mu daniyaŋ'à mu cùuŋɔ.» Ka u jyiigii si ntíl'a múgo, ka u u ntaha Yesu fye e.

Saanŋi Yesu à jye Zheruzalemu kànhe e

(Macwo 21.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)

11 Mà pi yaha pi i byanhare Zheruzalemu kànhe na, pi mpyi a nɔ Olivye cire jaŋke jkere na, Betifajye ná Betani kànyi taan. Ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun, ² maa pi pyi: «Kànhe ku jye yii yyaha na ke, yii a sì k'e. Yii aha nɔ wani, yii

sí n-tíi dùfaannjaaga ta k'à pwo, sùpya sàha ñkwò a dùgo ku na mà nya mē. Yii i ku sàha, yii pa ñkan na á. ³Wà ha bú yii yíbe na “Naha na yii nye na ku sàhre ye?” yii urufoo pyi na “Ku kyaa li nye Kafoonji na. U aha ñkwò ku na, ku sí n-pa.”»

⁴Nye ka cyelempyiibii mú shuunni si ñkàr'a sà dùfaannjaage ta k'à pwo pyenge ñwoge na, kuni taan. Ka pi i wá na ku sàhre. ⁵Sùpyire ti mpyi wani ke, ka tire tà sí cyelempyiibii pyi: «Hèn! Naha yii na mpyi amē ye? Naha kurugo yii nye na dùfaanñke sàhre ye?»

⁶Ka cyelempyiibii si pi ñwò shwò bà Yesu mpyi a yi jwo pi á mē. Ka tire sùpyire si dùfaanñke yaha pi cye e na pi a sí ná k'e. ⁷Cyelempyiibil'à pa ná dùfaanñke e Yesu yyére ke, maa pi vaañnyi yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tēen na ñkēege. ⁸Ka shinnyahara si ti vaañntinnyi yà wwù mà pili pili Yesu yyaha na kuni i, ka ñinyahara si jyè kereyi i na wyēere kwūun na ñcyáan kuni i*. ⁹Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na, ná nte ti mpyi u kántugo ke, tire puni mpyi na ñkwúuli na:

«Yabwòhe!

Ñgemu u nye na ma Kafoonji Kile mege na ke,

Kile u jwó le u á†!

¹⁰Yabwòhe! Yabwòhe!

Saanre ti nye na ma ke,

Kile u jwó le t'á.

Wuu tulyage Dawuda Saanre ti.

Pèente ti taha Kile na ñnyicyeyi puni i!»

¹¹Yesu à nò Zheruzalemu i ke, maa ñkàre Kileñaarebage e. U à yaayi puni wíi wíi ke, maa fwor'a kàre Betani kànhe e ná u cyelempyiibii ke ná shuunniyi i, naha na ye numpilage mpyi na wwùu.

Yesu à fizhiye cige lánja

(Macwo 21.18-19)

¹²Kuru canja nùmpanja, pi ñinjiribii Betani i, ka katege si Yesu ta. ¹³Ka u u fizhiye cige kà nya tatōonge e ná wyēere e, maa file ku na a wíi, kampyi u sí yasere ta ku na. Ñka u à nò ku ñwòh'i ke, u nye a yasere ta k'e fo wyēere bà mē*, naha na ye ku tēeseni mpyi sàha ñkwò a nò mē. ¹⁴Ka Yesu si jwo cig'á: «Sùpya saha sí n-sii yasere ta mu na, si ñjyí mē.» Ka u cyelempyiibii si puru jwumpe lógo.

Yesu à cwòhompíi kòr'a yige

Kileñaarebage ntàani na

(Macwo 21.12-17; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22)

¹⁵Kántugo, Yesu ná u cyelempyiibil'à nò Zheruzalemu kànhe e, ka u u ñkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pèrempe ná zhwoñi pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyérefaabii tàbalibii ná sanmpanmperebii yatēennyi ñwòh'a cyán cyán. ¹⁶U nye a ñee sùpya u à jyè ná yapereñi i Kileñaarebage ntàani na mē†. ¹⁷Puru ñwòh'o na, ka u u wá na pi puni kálali, marii ñko: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kileñaarebaga supyishini pun'á§.” Yire y'à sémē Kile Jwumpe Semēni i. Ñka yii

*11:8 Saanji pi nye na mpère ke, pi maha cyire karigii pyi si u bê (2 Saanbii 9.13).

†11:9 Zaburu 118.26

‡11:13 Ñke fizhiye cige ku nye ná wepyahayi i yasere baa ke, kuru na nye Yahutuubii ññufeebii fiige, mpiimu pi à fyinme tò wwomò na ke.

§11:16 Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyéreni fare Kileñaarebage wuñi na. Lire pyinñanni na, wyérenwoge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha ja a kuru sàra, maa núr'a ja a ntēge pyi. Yatōore ti maha yaa ti ja a pyi sàraga ke, pèrempyiibii mpyi maha tire péreli pir'á. Pi mpyi maha ti lwōore dūrugō.

§11:17 Ezayi 56.7

pi ke, yii à ku kêenɲ'a pyi “nàŋkaalii tabinniga ^{**}».

¹⁸ Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibil'à puru lógo ke, ka pi i wá na Yesu boŋkanni caa. Pi mpyi na fyáge u na, ñaha na ye u kàlaŋi mpyi a tateenge wwû shinnyahar'e. ¹⁹ Yàkoŋk'à nɔ ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si fwooro kàhe e.

Yesu à jwo dányanɲi ná Kileparege ná kapegigii yàfaŋi kyaa na

(Macwo 21.20-22)

²⁰ Kuru canŋke ñumpanɲa nyège na, pi nintorobil'à fizhiye cige nya k'à waha fo ndire e. ²¹ Ka Pyeri funŋɔ si ñcwo Yesu jwumpe niŋjwumpe na, maa u pyi: «Wuu cyelentunɲi, wíi, fizhiye cige mu à láŋa taŋjaa ke, ku naha a waha.»

²² Ka Yesu si u pyi: «Yii dá Kile na. ²³ Sèenɲi na mii sí yi jwo yii á, sùpya ká dá Kile na ná u zòmbilini puni i, urufoo ká jwo na ŋke ñaŋke ku yíri ku tateenge e, ku sà ñcwo baŋi i, urufoo ká nta u à dá li na, nde u à jwo ke, lire sí n-pyi.

²⁴ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, yii aha Kile ñáare yaaga maha yaaga kurugo ke, yii dá li na na yii à kuru yaage ta a kwò, lire ká mpyi, Kile sí kuru yaage kan yii á.

²⁵ Ŋka yii aha yír'a yyére na Kile ñáare, ka li i ntíge yii funŋ'i na yii à tige shin na, yii tire tígire kwò, bà yii Tuŋi u nyé niŋy-ɲi na ke, uru mú sí n-pyi sí yii kapegigii yàfa yii na mɛ. [²⁶ Naha na ye yii aha mpyi yii nyé na yiye shwòhòlò wogigii yàfani yiye na mɛ, yii Tuŋi Kile u nyé niŋyɲi na ke, uru sì n-pa yii kapegigii yàfa yii na mú mɛ.]]»

Pi à Yesu yíbe u fàhe tatage kyaa na

(Macwo 21.23-27; Luka 20.1-8)

²⁷ Yesu ná u cyelempyiibil'à núr'a kàre Zheruzalemu kàhe e, maa sà jyè Kilepaarebage e. Yesu niŋaraŋi ku

funŋke e, Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònribil'à kàre u yyére.

²⁸ Maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ñcyii karigii pyi ye? Jofoo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?» ²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa niŋkin na, yii aha mii ñwò shwò, lire tènì i ŋge u à kuni kan mii á mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii sí urufoo cyée yii na. ³⁰ Mii à jwo yo, jofoo u mpyi a Yuhana Batizelipyiŋi tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile wi laa, sùpyire ti? Yii na ñwò shwò!» ³¹ Nyé ka pi i ŋkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na ñaha na wuu sí nyé a ñen'a dá u na mà ye? ³² Ŋka wuu mú sì n-jà n-jwo na sùpya u à u tun mà de!» Pi mpyi a fyá sùpyire na, ñaha na ye tire sùpyire puni mpyi na sòŋɲi na Yuhana na mpyi a sù Kile tùnntunŋɔ. ³³ Pi à piye taanna a kwò ke, maa núr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinɲi u mpyi a u tun ke, wuu nyé a cè mɛ.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyé l'aha mpyi amuni, ŋge u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii mú sì uru cyée yii na mɛ.»

Erezen kòoge faafeebii bàtaage

(Macwo 21.33-46; Luka 20.9-18)

12 Lire kàntugo Yesu à bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàŋi wà u ná erezen cikòoge yaa, maa ku kwùulo, erezen lwohe maha wwû wyige ŋkemu i ke, maa kuru tùgo, maa ŋkubaga yaa cikòoge kàanmucyafoonɲi mɛɛ na. Lire kàntugo maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasèere táali, maa nta a kàre kùlutòonl'e. ² Nyé erezenɲi yasèere tèekwòonl'à pa nɔ ke, ka u u u báara-pyiŋi wà tun cikòoge faafeebil'á u sà uru nàzhan erezenɲi shwò u a ma. ³ Ŋka uru tùnntunŋ'à nɔ pi na ke, ka pi i u cù maa u bwòn, maa u cyengayi wuŋi kòr'a

^{**} 11:17 Zheremi 7.11

tùugo. ⁴Ka cikóoge foo si núr'a báara-pyi shónwu tun, ka pi i uru bwón jùñke e, maa u cyahala sèl'e. ⁵Ka u u shin tanrewu tun, ka pi i uru cù a bò. Puru jwóhó na, u à shínnyahara tun, ka pi i pii bwón maa pii bò. ⁶U túnntunmpil'e, shin niñkin kanna u mpyi tunmbaa, u jyasege ku mpyi kure, u kyaa mpyi a táan u á sèl'e. Ka u u ñkànha a uru tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyañi na.” ⁷Ñka jyafoonj'à nɔ wani ke, ka pi i yi jwo piy'á na: “Cikóoge foo koolyinj i u nye nge. Yii a wá, wuu u bò, kóoge sí n-pyi wuu wogo.” ⁸Ka pi i u cù maa u bò, maa u wà cikóoge kántugo yyére.

⁹Nye naha cikóoge foo sí n-pyi ye? Nàkaana baa, u sí n-pa mpíi faafeebii bò si u cikóoge le piibere cye e.

¹⁰Nje y'à sémé Kile Jwumpe Semenj i ke, taha yii nye a yire kála me? Y'à sémé “Bafaanribil'à cyé kafaage ñkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.

¹¹Kafoonj Kile u à lire pyi, l'à pyi kakyanhala wuu nyii na^{††}.”

¹²Nye Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Yahutuubii jùñufeebii si wá na u caa si u cù, naha na ye pi mpyi a cè na u à ñke bàtaage jwo a wà pire na. Ñka supyinyahara na mpyi wani kuru cyage e, ka pi i fyá tire na, maa Yesu yaha u a kàre.

Pi à Yesu yíbe múnalwóore ñkanñi kyaa na

(Macwo 22.15-22; Luka 20.19-26)

¹³Lire kántugo Yahutuubii jùñufee-bil'à Farizheenbii pii ná Eródi toñkuni shiinbii pii yaha a kàre Yesu yyére, bà pi si mpyi si u ta jécú u jwóméeni kurugo

me^{‡‡}. ¹⁴Ka pire si sà Yesu pyi: «Wuu cye-lentunji, wuu à li cè na mu nye na fyáge sèenji tajwuge e me, mu nye na fyáge sùpya na me, mu nye a sùpya pwóonj sùpya na me, mu na sùpyire kálali ná sèenji i Kile kuni jaaranjanni na. Lire na, wuu la nye si mu yíbe, wuu à yaa wuu a múnalwóore kaan Òromu saanbwóhe Sezari á la? ¹⁵Naha mu na sônñi ye?» Ñka Yesu mpyi a cè na pi à fyinme tò wwómɔ na, maa pi pyi: «Naha na yii na mii pere si jécú ye? Yii wyérebile kan na á, si li wíi.» ¹⁶Ka pi i mpa ná l'e, ka u u pi yíbe: «Jofoo nàñja ná u mege ku nye nge wyérenji na ye?» Ka pi i jwo: «Saanbwóhe Sezari». ¹⁷Ka u u pi pyi: «Yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.» Ka puru jwumpe si pi puni paa.

Sadusiibil'à Yesu yíbe kwùubii ñenj kyaa na

(Macwo 22.23-33; Luka 20.27-40)

¹⁸Nye Sadusiibii pi maha jwo na kwupene nye nùmpañja me, pire pil'à file Yesu na maa u yíbe: ¹⁹«Wuu cyelen-tunji, Kile túnntunjiMusa à mpe jwumpe sémé wuu Saliyañi i na “Nò ká ceewe lèñe, maa ñkwù, mà u ta u nye a pyà ta ceenji na me, u còonj'à yaa u ceenji lèñe zànbangara na, u u pyii si u na, u yyahafoonji niñkwunji mege na^{¶¶}.” ²⁰Nye sijnée baashuunni na mpyi wani, pi puni niñjyerji mpyi a ceewe lèñe maa ñkwù, u nye a pyà ta u na me. ²¹Ka sijnéenji shón-wunji si ceenji lwó maa ñkwù, u nye a pyà ta u na me. Ka tanrewunji wuuni si mpyi amuni. ²²Ka pire nambaabii baashuun-niji puni si ceenji lèñe mà taha taha piye na, ñka pi wà nye a pyà ta u na me.

^{††}12:11 Zaburu 118.22,23

^{‡‡}12:13 Eródi shiinbii ná Farizheenbii mpyi na bēni me. Òromu shiinbii fànhe mpyi a táan Eródi shiinbil'á, ka pi i wá na sônñi na múnalwóore ñgwùñ'à yaa. Farizheenbii mpyi na sônñi Kafoonj Kile u nye pire jùñj na: lire e, mà múnalwóore kan Òromu saanbwóhe Sezari á, lir'à li cyée na mu à jee u fànhe na maa jcyé Kafoonj Kile na.

^{¶¶}12:19 Duterénommu 25.5-6

Pire puni kàntugo, ka ceenji mú si mpa ñkwû. ²³Nye ná pire nàmbaa baashuunniñi puni s'à uru ceenji lèn'a círi, kwùubii jèñi ká bú nta sèe, pi aha bú jè canñke ñkemu i ke, pi ñgir'á, ceenji sí n-kan ye?»

²⁴Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo sùpyire jèñi kyaa na, lir'à ta yii nye a Kile Jwumpe Semèñi yyaha cè, si nta njyére Kile sífente na mē. ²⁵Yii li cè, Kile yyéere, sùpyire ká jè a fworo kwùñi i, nò si ceewe lèñe mē, ceewe mú si n-kan nò á mē. Ti sí n-pyi Kile mèlèkèebii fiige.

²⁶Nje Kile tũntunñi Musa à sème kwupeni kyaa na ke, yii nye a yire kála mà? Kuru cyage e, l'à sème na Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan na “Mii u nye Ibirayima, ná Ishaka, ná Yakuba u Kileñi^{§§}.”

²⁷Nye puru jwump'à li cyèe na pire mpii nyii wuu pi nye wani Kile yyéere. Sùpyire nyii woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà mē. Yii na sòññi na sùpyire sì jè n-fworo kwùñi i mē, kuru cyage e yii à sàa wurugo.»

Kile Saliyañi kabilini l'à fànha tò cyi sanñkii na ke

(Macwo 22.34-40; Luka 10.25-28)

²⁸Kile Saliyañi cyelentuñi wà à Yesu ná nte sùpyire jwumpe lógo, maa li nya na Yesu à pi jwo shwà a jwo ke, ka u u file Yesu na, maa u yíbe: «Saliyañi kabilini ndi l'à fànha tò cyi sanñkii na ye?»

²⁹Ka Yesu si u pyi: «Kile Saliyañi kabilini nĩcyiini li nye “Izirayeli shiinbii, yii lógo, wuu Kafoonji Kile kanni u nye Kafoonji. ³⁰Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma múnaani puni ná ma sòñgore puni ná ma fànhe puni i*.” ³¹Shonwuuni li nye “Ma supyiñeñi kyaa táan may'á bà mu kyal'à

táan may'á mē.” Kile Saliyañi kapyaañi puni i, là nye a pèl'a cyire shuunniñi kwò mē†.»

³²Ka uru Kile Saliyañi cyelentuñi si Yesu pyi: «Wuu cyelentuñi, mu à sèe jwo, Kile nye niñkin, wà saha nye a bàra u na mē. ³³Bà mu à jwo, ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma yákiliñi puni ná ma fànhe puni i, maa na supyiñeñi kyaa taan may'á bà mu kyal'à táan may'á mē, lir'à pwóro sárayi nizogoyi ná sárayi kuuyi sanñyi na.»

³⁴Yesu à li nya na Kile Saliyañi cyelentuñi à uru jwo shwà ná yákilifente e ke, ka u u u pyi: «Mu laage nye a tɔɔn Kile Saanre na mē.» Lire kàntugo wà saha nye a jèn'a Yesu yíbe mē.

Kile Nĩncwɔnrɔñi nye Dawuda Tuluge Shin kannna me

(Macwo 22.41-46; Luka 20.41-44)

³⁵Mà Yesu yaha u u sùpyire kálali Kilepaarebage e, u à pi yíbe: «Kile Saliyañi cyelentiibii maha jwo na Kile Nĩncwɔnrɔñi na nye Dawuda Tuluge Shin. Naha yii na sòññi pur'e be?

³⁶Jwumpe Dawuda à jwo mà Kile Mu-naani yaha l'à u yyaha cù ke, yii sòññi puru na. U à jwo:

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á, ‘Ta ma a pa ntèen na kàññe cyege na, fo mii aha mu zàmpeenbii le mu tooyi jwɔh'i*.”

³⁷Ná Dawuda na Kile Nĩncwɔnrɔñi yiri “Kafoonji” lir'à li cyèe na Dawuda Tuluge Shin kannna bà mē, u Kafoo mú wi, sèe bàl'à?»

Shinnyahare ti mpyi wani na núru Yesu jwo na ke, puru jwumpe mpyi a táan t'á sèl'e.

§§12:26 Ekizodi 3.6

*12:30 Duterennamu 6.4, 5

†12:31 Levitiki 19:18

‡12:36 Zaburu 110.1

Yesu à Kile Saliyaŋi cyelentiibii cêege
(Macwo 23.1-36; Luka 20.45-47)

³⁸ Mâ Yesu yaha u u sùpyire kâlali, u à yi jwo t'á: «Yii a yiye kàanmucaa Kile Saliyaŋi cyelentiibii na, pi maha vâanntinmbwoyi leni na jaare. Sùpyire tabinni yi i, pi la maha mpyi pi raa pire père s'a pire shéere. ³⁹ Pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, lire nye me wà ha pi ywere kataan njyi na, bwompe tateenyi pi maha jcaa. ⁴⁰ Mâ bàra lire na, pi maha lenkwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi jwotanyi i. Pi maha Kile jáare na moni sùpyire nyinyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha sèl'e.»

Bùnyenji lenkwucwoŋ'à pyi ke
(Luka 21.1-4)

⁴¹ Kilejaarebage e, Yesu mpyi a tenn'a yyaha kan bùnyenji yalenk'á, maa shinnyahara wyérenji lenkanni wíi. Nàfuufeebii ninyahara mpyi na wyérenji ninyahawa leni. ⁴² Lenkwucwoŋi kanhamafoonji wà mú mpyi a pa bùnye pyi, ná daashipyara shuunni i. ⁴³ Ka Yesu si u cyelempyiibii ywere, maa yi jwo pi á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, nge lenkwucwo fòŋfoon'á bùnyenji ngemu pyi ke, ur'à fànha tò pi sanmpii puni wuŋi na. ⁴⁴ Naha na ye pi sanmpii pun'à wwú pi cyeyaayi ninyahayi i, mà kan Kile á. Ijka nge lenkwucwoŋi kanhamafoonji wi ke, u jùŋŋ wyérenji puni u à kan Kile á, canjke yalyire lwòore mú bá nye u á me.»

Yesu à jwo na Kilejaarebage sí n-jya
(Macwo 24.1-14; Luka 21.5-19)

13 Yesu ná u cyelempyiibil'á fwooro Kilejaarebage e ke, ka pi wà ninjin si Yesu pyi: «Wuu cyelentuŋi, mu u ŋke Kilejaarebage jwòŋkanni wíi! Kafaabwoyi y'à tég'a ku faanra, ku faanraŋkanni s'à jwò sèl'e!» ² Ka u u pi pyi:

«Ijke basinanjke yii nye na jan'ame ke, canja na ma, ku puni sí n-sii n-pwòŋ n-cyán, si ku ŋkunnyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Nye ka Yesu sí n-kàr'a sà ntèen Olivye cire janjke jun'i, maa yyaha kan Kilejaarebage á. Ka u cyelempyiibii pìi sicyeere: Pyeri ná Yakuba ná Yuhana ná Andire si file u na. Mà pi kanni yaha ná Yesu i, ka pi i u yíbe: ⁴ «Wuu cyelentuŋi, naha tère e cyire karigii sí n-pyi ye? Cyi tēepyiini ká nò, naha ku sí li cyēe wuu na ye?»

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàanmucaa! Yii áha sùpya yaha u yii wurugo me. ⁶ Yii li cè na shinnyahara sí mii mege le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Nijcwòŋŋi kyaa l'à jwo ke, na pire pi nye ure. Pi sí raa shinnyahara jwò fáanji s'a wuruge. ⁷ Yii aha mpa a kàshiyi shenre núru yiye táan, maa yi shenre núru laatònyi i, lire kà yii funŋŋ pen me. Yii li cè na cyire karigii mpyim-baa nye me, ŋka lire bà li nye ñnyenji tēekwooni me. ⁸ Supyishinji wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kini là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Nínjke jcyēen-nenji ná katibwòhe sí n-pyi cyeye ninyahay'e. Cyire jcyii na nye kanhare tasiige, bà laani maha yíri maa nta a yaa ná li ziji i me.

⁹ Nye mii sí yii funŋŋ cwo li na si njaha na sùpyire sí raa yii yiri yukyaabii yyére, pi sí raa yii bwùun mú Kile Jwumpe kàlambayi i. Pi sí raa yii yiri fànhafeebii ná saanbii yyére. Cyire puni sí n-pyi yii na mà li jùŋjke pyi na yii na nye mii cyelempyii. Cyire karigii jùŋŋ taan, yii sí mii kyaa jwo pi á. ¹⁰ Jwumpe Nintanmpe à yaa pu fyànha a jwo supyishinji pun'á. ¹¹ Nye sùpyire ká mpa a yii cwôre na ŋkēge yukyaabii yyére, lire tēni i jwumpe yii sí n-jwo wani ke, yii áha puru kani tēge yiye funŋŋ pen me. Yii aha nò wani yukyaabii cyage e, Kile sí n-pa jwumpe mpemu kan yii á lire tēni

i ke, yii puru jwo, naha na ye yii si raa yu ná yii funḡ sònḡre e me, Kile Mu-naani fānhe sí n-pyi yii e. ¹²Pii sí n-pa raa pi cìmpyiibii kaan pi a bùu, tiibii pii sí n-pa raa pi pyiibii kaan pi a bùu, pyiibii pii mú sí n-pa raa yíri pi sifeebii kurugo s'a pi kaan pi a bùu. ¹³Yii kyaa sí n-pen sùpyire pun'á mii mege kurugo. Iḡka ḡgemu ká já a uye waha maa ntēen Kile kuni i fo mà sà nò tēgeni na ke, uru-foo sí n-shwà.

¹⁴Yapege k'à sàa pen Kile á ke, yii aha kuru nya k'à jyè a tēen Kilejaare-bage funḡke e na ku jwóre Kile yyahe taan tēni ndemu i ke, ḡgemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu jwàhe cya a cè! Lire tēni ká nò, mà sùpyire ntemu ta Zhude kùluni i ke, pi a fí, pi a wá janyí kàmpanḡke na. ¹⁵L'aha ḡgemu ta u bage kàtanḡke jw'í ke, urufoo kà nùru ntíge si yaaga lwó bage e me, u u ntí'a tíge u a fí. ¹⁶L'aha ḡgemu ta kerege e ke, urufoo kà nùru raa ma pyenge si mpa u vāantntmbwàhe lwó me. ¹⁷Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifēe ná pyìneebii na sèl'e. ¹⁸Yii a Kile jáare, bà li tēni si mpyi l'aha mbē ná wyeere tēni i me. ¹⁹Cyire canmpyaagii sí n-waha sèl'e. Mà lwó dīnye tasiige e, mà pa bwòn nīnjaa na, uru ḡgahanj fi-ige sàha mpyi a nya me, fo mà sà dīnye kwò, uru ḡgahanj fiige saha mú si n-pyi me. ²⁰Kàmpyi Kafoonj Kile mpyi a uru ḡgahanj tēni bere me, sùpya mpyi na si n-shwà me. Iḡka u à uru ḡgahanj tēni bere u nīpcwònribii kurugo, bà pire si mpyi si shwà me.

²¹Nye shin ká jwo yii á na Kile Nīpcwònḡnī na wá naha, lire nye me u wá menj i, yii àha ndá urufoo na me. ²²Naha kurugo ye kafinivinibii pii sí n-yíri na pire pi nye Kile Nīpcwònḡnī, pii sí raa ḡko na pire na nye Kile tūn-

ntunmii. Pi sí raa kacyeenḡkii cyēre, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi s'a Kile nīpcwònribii wuruge, kampyi pi sí n-jà me. ²³Yii a yiye kàanmucaa cyire karigii puni na, mii à cyi puni jwo yii á mà jwo cyi tēni li nò ke.

Supyañi Jyañi Yesu sí nùru n-yíri nīnyinī na si mpa

(Macwo 24.29-31; Luka 21.25-28)

²⁴Nye yefuge kàntugo, “Canḡa nyiini sí n-pyi numpire, yinḡe saha mú si raa bēenme yiḡe me.

²⁵Wōrigii sí raa jcwu, yire kakyanhala yaayi yi nye nīnyinī na ke, yire sí n-cúnḡo n-cúnḡo n-yíri yi tatēenyi i'.”

²⁶Nye lire tēni i, pi sí Supyañi Jyañi nya jahanyí i, u à yíri nīnyinī na ná fānbwàhe ná sīnampe e. ²⁷Lire kàntugo u sí u mēlekeebii tun dīnyenī kàmpanḡyi sicyeereñi puni na, pi i Kile nīpcwònribii wà piye na, mà lwó dīnyenī jūḡke kà na mà sà nò ku sanḡke na.

Yii a kacyeenḡkii kàanmucaa

(Macwo 24.32-35; Luka 21.29-33)

²⁸Yii fizhiye cige kàanmucya a wí ke! K'aha ḡkénye nīwōnyo yiḡe, maa fūn tēni ndemu i ke, yii maha jçè na nūḡgwòh'à byanhara. ²⁹Lire pyinḡkanni na, yii aha mpa cyire karigii nya cyi i mpyi, yii i li cè na tēn'à byanhara, li bá à nò. ³⁰Sēenī na mii sí yi jwo yii á, mpīi pi a dá mii na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e^s. ³¹Nīnyinī ná jūḡke sí n-pa n-tòro, ḡka mii jwumpe sí n-kwôro fo tèekwombaa.

Kile kanni u à Supyañi Jyañi Yesu tēenurunī cè

(Macwo 24.36-44)

³²Nde li nye Supyañi Jyañi nūrunj ke, shin nīḡkin nye a sīi ḡgemu u à u

^f13:25 Ezayi 13.10; 34.4

^s13:30 Pii maha jwo: «nde tēni shiibii sí cyire karigii nya tapyige e.»

tèenuruni ná u cannuruge cè mɛ. Ali Kile mèlekeebii ná Jyafoonji nye a kuru canŋke cè mɛ. Tufoonji Kile kanni u à ku cè. ³³Yii a yiye kàanmucaa, yii i ŋkwôro nyii na, naha na ye yii nye a u tèepani cè mɛ. ³⁴Li sí n-pyi mu à jwo nàŋi wà kùshe wu u à u pyenge karigii puni taa báara-pyiibii na, maa yi jwo a waha pyenge jwoge tɛenfoon'á, na u a ku kàanmucaa sèl'e, maa ŋkàre. ³⁵⁻³⁶Lire pyinŋkanni na, yii bégele tèrigii puni i, yii i ŋkwôro nyii na, bà pyengefoo sí mpyi u aha mpa, u àha mpa yii ta yii i ŋwúuni mɛ. Naha kurugo ye yàkoŋo u sí n-pa yo, ñiŋiŋe na yo, ŋkùuŋi mɛeni na yo, nyège na yo, yii nye a cè mɛ. ³⁷Mpe mii sí n-jwo yii á ke, puru mii sí n-jwo pi sanmpii pun'á “Yii kwôro nyii na.”

Pi à vùŋŋo pwo Yesu na, si u bò

(Macwo 26.1-5; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)

14 Cyi sanŋkii mpyi a kwôro canmpyaa shuunni, bilereŋkwonji kataanni ná bwúuruŋi ninjirigembaanji kataanni sí nɔ. Kile sáragawwuubii ñunufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii mpyi na Yesu caa ñcú ná cwôre e, si u bò. ²Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li nye a yaa li pyi kataanni tooy'e mɛ, lire baare e sùpyire sí n-cánra.»

Ceenji wà à sìnme nùguntanga wumɔ wu Yesu ñunke na

(Macwo 26.6-13)

³Yesu ná u cyelempyiibii na mpyi Betani kàhe e, tògofoonji** Simɔ bage e. Mà pi yaha talyige e, ceenji wà à file u na ná longaracwol'e††, li mpyi a ñi sìnme nùguntanga wumpe longara wumpe pà

na‡‡. Maa cwooni ñwoge kebe, maa sìnme nùguntanga wumpe wu Yesu ñunke na. ⁴Nye sùpyire ti mpyi ná Yesu i ke, ka tire tà si wá na ŋkunni tiye shwòhɔl'e na: «Ŋge ŋkèegeŋi ñunke ku nye ŋkire ye? ⁵Mpe sìnme n'a mpyi a pére, pu mpyi na sí wyéreŋyahaga ta, si ntaha fòŋŋfee-bii tège. Pu lwôre mpyi na sí n-jà shin ninŋin yyee ninŋin báara sàra kwò.» Ka pi i wá na ceenji fare. ⁶Ka Yesu si pi pyi: «Yii láha ceenji na! Naha na yii nye na u cège ye? Kacenne u à pyi mii na. ⁷Fòŋŋfee-bii nye naha ná yii e tèrigii puni i, tɛni ndemu ká yii táan ke, yii sí n-jà pi tège, ŋka mii wi ke, mii sí n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de! ⁸Ceen'á u nimp-yiini pyi. U à mii cyeere bégel'a yaha na fanŋke sigili††. ⁹Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká nɔ cyaga maha cyag'e ke, nde ŋge ceen'á pyi nin-jaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si mpyi si ŋkwôro sùpyire funŋ'i mɛ.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Macwo 26.14-16; Luka 22.3-6)

¹⁰Zhudasi Isikariyoti na mpyi cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i, ka uru si shà Kile sáragawwuubii ñunufeebii yyére, maa yi jwo pi á na uru sí Yesu le pi cye e. ¹¹Ka puru jwumpe si pi funŋyi táan sèl'e, ka pi i wyére ñwò jya u á. Mà lwó lire tɛni na, ka Zhudasi si wá na pyinŋkanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni njyŋi karigii ñcwòŋŋŋi kani

(Macwo 26.17-25; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹²Nye bwúuruŋi ninjirigembaanji kataanni canŋcyiige, Yahutuubii mpyi

**14:3 Pii na sòŋŋi na tɛni i Yesu à kàre ŋge nàŋi yyére ke, u mpyi a cùŋŋ'a kwò.

††14:3 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nye: «alibatiri».

‡‡14:3 Puru sìnme mpyi a ta cige ŋgemu i ke, kuru mege na nye «naridi».

††14:8 Yahutuubil'á, sùpya ká ŋkwú, pi mpyi maha nùguntanga wyere ná sìnme nùguntanga wumɔ tèg'a urufoo tiri. Lire kyaa na, Yesu nye ŋke cyage e.

maha ntêre na mpàbili pyi sáraga pi bilereŋkwoŋi kurugo. Kuru canŋk'à nɔ ke, ka Yesu cyelempyiibii si u yíbe: «Taa mu la pye wuu u sà bilereŋkwoŋi kataanni njyɔŋi shwɔhɔ ke?» ¹³ Ka Yesu si pi pii shuunni tun, maa yi jwo pi á: «Yii a sì kànhe e, yii sí n-bê ná nàŋi w'e, u à lwɔhɔ kucwoo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà jyè pyenge ŋkemu i ke. ¹⁴ Yii aha sà nɔ wani, yii i yi jwo pyengefoon'á, na yii cyelentuŋ'à jwo yii sà u yíbe, na bage ŋkire e uru ná u cyelempyiibii sí kataanni njyɔŋi lyí ye. ¹⁵ Yii aha kuru yibige pyi, uru nàŋi sí batɔnge nɔnyibabilini là cyêe yii na, l'à bégel'a ɔwɔ sèl'e. Lire babilini i, yii sí kataanni njyɔŋi karigii cwɔɔnrɔ.» ¹⁶ Ka cyelempyiibii si ŋkàre, pi à sà nɔ kànhe e ke, ka pi i sà yi ta Yesu jwuŋkanni na. Ka pi i kataanni njyɔŋi karigii cwɔɔnrɔ wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyaŋi wà sí uru le cye e

¹⁷ Nye yàkoŋk'à pa nɔ ke, ka Yesu si mpa ntèen na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i. ¹⁸ Mà pi yaha njyɔŋi na siŋcyan, Yesu à pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpíi pi naha na lyí ná mii i ke, yii wà niŋkin naha na sí n-pa mii le cye e.» ¹⁹ Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii wi la? Mii wi la?» ²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii shiin ke ná shuunniŋi wà wi, ŋge cyege ku naha na mii woge e njyɔŋi yaage e ke. ²¹ Supyaŋi Jyaŋi ŋkwúmbaaŋi nye me, bà l'à sème u kyaa na Kile Jwumpe Semenji i me. Ŋka ŋgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kèege! Urufoo zimbaanji mpyi na sí n-pwɔrɔ u ziŋi na.»

Wwoŋeŋge njyɔŋi

(Macwo 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Kɔrenti Shiinbii 11.23-25)

²² Mà pi yaha pi i lyí, Yesu à bwúuruŋi lwɔ, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwɔn kwɔn mà kan u cyelempyiibil'á, maa jwo: «Yii ŋge shwɔ a lyí, mii cyeere ti.» ²³ Lire kàntugo maa fũŋcwokwuuni lwɔ, ɛezen sinme mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á, ka pi puni si pu bya. ²⁴ Ka u u pi pyi: «Puru pu nye mii sishange, tunmbyaare niwɔnnte Kile à le ke, tire sishange ki, ŋke k'à wu si ntaha shinnyahara ná Kile shwɔhɔŋi yaa ke. ²⁵ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii saha si ɛezen sinme bya me, fo canŋke mii sí nùru pu bya Kile Saanre e ke.»

²⁶ Nye ka pi i Kile pèente myahigii cêe maa nta a fworɔ bage e, maa ŋkàre Olivye cire ɔŋke ɔŋ'i.

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nye a uru cè me

(Macwo 26.31-35; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)

²⁷ Pi à nɔ wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii puni sí n-fê si mii kanni yaha, naha na ye y'à sème Kile Jwumpe Semenji i “Mii sí mpànahani bò, mpàkurunke puni sí n-caala^{§§}.”»

²⁸ Ka Yesu si nùr'a pi pyi: «Ŋka mii aha jɛ a fworɔ kwùŋi i tènɔ ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.» ²⁹ Ka Pyeri si u pyi: «Pi sanmpii puni mée ká fê, maa mu yaha, mii kyaa bà me.» ³⁰ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo mu á, niŋ-jaa numpilage yabilini i, ŋkùpoonji mɛeni shɔnwuuni sí mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na na mu nye a mii cè me.» ³¹ Ka Pyeri si nùr'a u ɔwɔmɛeni taha maa yi jwo a waha: «Pi mée ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sì n-si n-jwo na mii nye

a mu cè mɛ.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi jwo.

**Yesu à Kile jáare
Zhetisemani cikɔɔge e**

(Macwo 26.36-46; Luka 22.39-46)

³²Nye ka pi i nɔ cyage k'e, kuru mege nye Zhetisemani. Ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii tɛn naha mà jwo mii u sà Kile jáare meyyere ke.»

³³Ka u niŋkareŋi si ŋkàre ná Pyeri ná Yakuba ná Yuhana i. Ka yyetanhare ná funmpɛɛnre si sɛi u á. ³⁴Ka u u pi pyi: «Mii funŋke naha a pen fo na ŋko si mii bɔ. Yii tɛn naha yii i ŋkwɔro nyii na.»

³⁵Ka u u ŋkàre yyaha yyére, maa uye wà ñiŋke na, maa Kile jáare, bà lire tɛni kyaage si mpyi si ñjà ntɔro u taan mɛ.

³⁶U mpyi na ŋko: «Mii Tu Baba, li fànhe nye mu i mà jà a karigii puni pyi. Na shwɔ ŋke kyaage lwɔhe na. Ŋka ma hà na nyii wuuni pyi mɛ, ma nyii wuuni pyi.»

³⁷Lire kàntugo ka Yesu si núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ŋwúuni. Ka u u Pyeri ñɛ, maa u pyi: «Simɔ, mu na ŋwúuni bɛ? Mu nye a jà a nde tɛni niŋkinŋi pyi nyii na ná mii i mà? ³⁸Yii tɛn nyii na, yii raa Kile jáare, bà yii si mpyi si fànha ta Sitaan-ŋi na, u àha ŋkwɔ yii sɔn ŋgà kapii na mɛ. Nàkaana baa, sùpyaŋi zòmbilin'à bégel'a yaha kacɛnŋkii mɛ na, ŋka u fàn'h'à cyɛɛ.»

³⁹Lire kàntugo ka Yesu si núr'a file yyaha yyére, maa wá na Kile jáare ná puru jwunumpe e. ⁴⁰Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ŋɔɔ, pi mpyi na sɛ n-jà nyiiŋi múgo n-yaha mɛ. Nje pi sí n-jwo Yesu á ke, pi saha nye a cè mɛ.

⁴¹Ka Yesu si núr'a kàre yyaha na, maa núr'a pa nɔ u cyelempyiibii na tontanra-woge e, maa pi pyi: «Yii saha na ŋwúuni

la? Ŋɔɔmp'à ta, tɛn'à nɔ. Nume, Supyaŋi Jyaŋi sí n-le kapimpyiibii cye e. ⁴²Yii yîri, wuu raa sɛ, naha na ye ŋge u sí mii le cye e ke, uru na naha naha.»

Yesu ñcùŋi kani

(Macwo 26.47-56; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴³Nye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nɔ wani, uru na nye cyelempyiibii ke ná shuunniŋi wà. U mpyi a pa ná shinpyahar'e, kàshik-wɔŋwɔɔyi ná kàbiyi mpyi pire cye e. Kile sàragawwuubii ñuŋufɛebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Yahutuubii kacwɔnribii pi mpyi a pire tun. ⁴⁴Zhudasi u mpyi na sí u le pi cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'à: «Yii aha mii nya mii à sùpyaŋi ŋgemu pûr'a cù maa u shéere ke, urufoo wi. Yii i u cù, yii a sɛ, yii raa u kàanmucaa sɛl'e.» ⁴⁵Pi à nɔ ke, ka Zhudasi si ntíl'a file Yesu na, maa jwo: «Wuu cyelentuŋi» maa u pûr'a cù.

⁴⁶Nye ka sùpyire si cye taha Yesu na, maa u cù. ⁴⁷Ka Yesu cyelempyaŋi wà niŋkin si u kàshikwɔŋwɔɔge wwù mà taha a Kile sàragawwuubii ñuŋufemb-wɔhe báarayiŋi niŋgenke kà kwɔn a cyán. ⁴⁸Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwɔŋwɔɔyi ná kàbiyi i mpa ñcù, mu à jwo kakuumpyi u nye mii. ⁴⁹Mii mpyi ná yii e canja maha canja. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kilepaarebage e, yii sí nye a mii cù mɛ. Ŋka nde mpyiŋi sí Kile tùnntun-mpii jwumpe fùŋɔ.»

⁵⁰Ka u cyelempyiibii puni si fɛ, maa u yaha. ⁵¹Nàñjiŋi wà u mpyi a taha u fye e, vàannto kannu u mpyi a taha a uye míŋine. Ka pi i u cù vàanntoŋi na. ⁵²Ka u u láha u na, maa wá na fɛ u cípyire wuŋi.

Yesu na nye yukyaabii cye e

(Macwo 26.57-68; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵³Mpii pi à Yesu cû ke, ka pire si ñkàrè ná u e Kile sáragawwuubii ñùñufembwôhe yyére. Kile sáragawwuubii ñùñufeebii puni ná Yahutuubii kacwónribii ná Kile Saliyañi cyelentiibii mpyi a piye bínni wani. ⁵⁴Mà pi yaha pi i ñkèège ná Yesu i, Pyeri à téen laage e, marii si pi fye e fo sáragawwuubii ñùñufembwôhe pyenge e. U à sà nò ke, maa jyè pyenge e, maa ntéen sapcwónsigibii taan na uye ware.

⁵⁵Sáragawwuubii ñùñufeebii ná yukyaala kurunke shiinbii puni mpyi na kapunjo caa si Yesu bò. Ñka pi nye a yaaga ta me. ⁵⁶Shinnyahara mpyi na fini Yesu na, ñka pi jwumpe nye a bê ninjin na me. ⁵⁷Pil'à pa yíri, maa fini na pir'à lógo na u à jwo: ⁵⁸«Mii sí sùpyire Kileñaarebage nivanrage cyán, sí núru ku faanra canmpyaa taanre funji sùpya baa.» ⁵⁹Puru mpe ñunjo taan sahanji, pi jwumpe nye a ja a pyi ninjin me.

⁶⁰Ka sáragawwuubii ñùñufembwôhe si yíri sùpyire shwôhol'e, maa Yesu yíbe: «Mpe jwumpe puni p'à jwo mà yyaha tíi ná mu i ke, naha mu à cè p'e ye?» ⁶¹Ka Yesu si fyâha fyii, u nye a yaaga jwo me. Ka sáragawwuubii ñùñufembwôhe si núr'a u yíbe: «Kile Njncwónrñi u nye mu la? Kileni Njncenji Jyañi u nye mu la?» ⁶²Ka Yesu si u pyi: «Ɔn, mii wi! Yii sí Supyañi Jyañi nya u à téen Siñi Puni-foo Kile kàniñe cyege na, lire kântugo yii mú sí u nimpani nya nahanyi i, mà yíri ninyiñi na.»

⁶³Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii ñùñufembwôhe lùyiri wunji si u yabil-ñi vâanntinñe cwón*, maa jwo: «Wuu

saha nye a tíge wà ñwójwumò kurugo me. ⁶⁴Yii à u Kile mekeège jwumpe lógo. Naha yii nye na sônñi ye?» Ka pi puni si ntéen li taan na u à kapii pyi, na u mú s'à yaa u bò. ⁶⁵Ka pìi si wá na ntilwôhe wàa u na, maa u yyahe pwò, maa kanjuruyo cyán u e, maa u yíbe: «Mu nye a jwo na mu na nye Kile tûntuntunjo mà? Ñge u à mu bwôn ke, uru mege yere wuu á!» Ka pyenge sapcwónsigibii si kantawahii bwôn bwôn u e.

Pyeri à jwo na uru nye a Yesu cè me

(Macwo 26.69-75; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Lir'à Pyeri ta u mpyi ñwôhontaan pyenge funñke e. Ka Kile sáragawwuubii ñùñufembwôhe báarapyicwonji wà si mpa ⁶⁷Pyeri ta u u na ware, maa u yal'a wíi maa u pyi: «Mu mú mpyi ná Nazareti Yesu e!» ⁶⁸Ka Pyeri si yi kyáala maa jwo: «Ceewe, mpe mu na yu ke, mii nye a puru cè me.» Lire kântugo ka Pyeri si fworò ntàani na mà sà yyére tajyinjwôge na, [ka ñkùpoonji si mee sú.] ⁶⁹Lire kântugo ka uru ceenji ninunji si núr'a Pyeri nya kuru cyage e. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka u u tire pyi: «Ñge nàñi nye pi wà.» ⁷⁰Ka Pyeri si núr'a yi kyáala. Nye tèt'a pyi ke, mpii pi mpyi wani ke, ka pire si yi jwo Pyeri á: «Nàkaana baa, mu na nye Yesu fyèñwôhoshinji wà, naha na ye mu mú na nye Galile kùluni shin.» ⁷¹Nye ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à ñge nàñi cè, Kile kà na yaha me!» ⁷²Ka ñkùpoonji si ntíl'a mee sú tozhonwogo. Ka Pyeri funñke si ñcwò Yesu jwumpe ninjwumpe na na: «Ñkùpoonji meeni shônwuuni sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nye a mii cè me.» Nye ka Pyeri si wá na mee súu.

*14:63 Yahutuubil'á, sùpya ká jwumò jwo Kile na, mpemu nye a yaa pu jwo u na me, mpii pi à puru jwumpe lógo ke, pire maha yíri maa pi vâanpyi cwón.

Pilati à Yesu yíbe

(Macwo 27.1-2, 11-14; Luka 23.1-5; Yuhana 18.28-38)

15 Kuru canŋke nyèssɔge na, ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná yukyaala kurunke shiinbii sanmpii puni si piye bínni, maa wwɔ̄ a jwo, maa Yesu cù a pwo maa ñkàre ná u e fànhafoonji Pilati á†. ²Ka Pilati si u yíbe: «Yahutuubii Saanŋi u nyɛ mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.»

³Ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii si tìgire ninyahara cyán Yesu na. ⁴Ka Pilati si nùr'a u yíbe: «Tìgire pi à cyán mu na ke, mu nyɛ a pà cè a jwo tire e mà?» ⁵Yesu saha nyɛ a jwo mɛ. Ka lire si Pilati kákyanhala sèl'e.

Yesu kataanmp'à cwɔɔnr'a yaha u mbòŋi na

(Macwo 27.15-26; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39—19.16)

⁶Yyee maha yyee Yahutuubii bil-erenŋkwoŋi kataanni n'a mpyi a nɔ, Pilati mpyi maha kàsujyi ninŋin yaha, nge sùpyire mpyi maha jáare u á ke. ⁷Nàŋi wà, ná u mege na mpyi Barabasi, uru mpyi a le kàsuni i, jaha na ye u ná u wwɔɔnɛebii mpyi a cànra Ɔɔmu shiinbil'á, fo mà booro pyi. ⁸Ka sùpyire si file Pilati na, maa u jáare na nde u maha mpyi pir'á yyee maha yyee ke, na u lire pyi. ⁹Ka Pilati si pi yíbe: «Li sí n-bê yii á, mii u Yahutuubii Saanŋi yige kàsuni i la?» ¹⁰U mpyi a cè na yĩncyɛge na Kile sáragawwuubii ñùñufeebil'à Yesu le cye e. ¹¹Ŋka Kile sáragawwuubii ñùñufeebil'à sùpyire sɔn na ti Pilati jáare u

Barabasi yige kàsuni i, u u Yesu yaha wani.

¹²Ka Pilati si nùr'a pi yíbe: «Ŋge yii na mpyi Yahutuubii Saanŋi ke, jaha yii nyɛ na sɔnŋi mii i mpyi uru na ye?» ¹³Ka pi i jwo fànha na: «U kwòro cige na!» ¹⁴Ka Pilati si nùr'a pi yíbe: «Kapi-ini ndire u à pyi mà sà nɔ u bò ye?» Ŋka pi saha na kwuugii wàa fànha na, marii ŋko: «U kwòro cige na!» ¹⁵Pilati la mpyi si sùpyire nyii wuuni pyi, maa Barabasi yige kàsuni i, maa pi pyi pi à Yesu bwɔn ná kàsrigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

Sòrolashiibil'à Yesu fwóhɔɔ

(Macwo 27.27-31; Yuhana 19.2-3)

¹⁶Ka sòrolashiibii si ñkàre ná Yesu i pi tatɛnge e, maa sòrolashiibii sanmpii yyer'a pa, ¹⁷maa vaañntinmbwɔhɔ ninyɛga* le u na, maa nguro cín mà pyi saanra ñùntonɔ mà tò u na. ¹⁸Lire kàntugo ka pi i wá na u fwóhɔɔre, marii ŋko: «Yahutuubii Saanŋi, wuu à mu shéere!» ¹⁹Marii u bwùun ñunŋke e ná kàbiini i, marii ntilwɔhe wàa u na, marii ninŋkure sínni u taan, maa piye pyi mu à jwo pi na u père. ²⁰Pi à u fwóhɔɔr'a kwɔ̄ ke, maa vaañntinmbwɔhe ninyɛge wwù u na, maa u yabilinji vaañnyii le u na, maa ñkàre ná u e si sà ñkwòro kworokworocige na.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Macwo 27.32-44; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)

²¹Nyɛ mà sòrolashiibii yaha pi i ñkèɛge ná Yesu i tabonŋke e, pi à círi ná nàŋi w'e u à yĩri sige e, u mege mpyi Simɔ, Sireni kàñhe shin u mpyi u wi. Alezandiri ná Urufusi yii tunji u mpyi u wi. Nyɛ ka pi i u kárama u à Yesu

†15:1 Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyini wà bò.

*15:17 Vaañntinnyɛge»: Yahutuubii yyére, pi mpyi maha kuru vaañntinnyɛge jwoolo maha ñkan saanbii ná shinbwoobil'á.

kworokworocige tugo. ²² Ka pi i ñkàrè ná u e cyage mege ku nyɛ Gəlikota ke, lire njwəhe ku nyɛ: «Nɔŋkwɔɔge Cyage.» ²³ Pi à nɔ wani ke, maa wyɛere tà le sinmpe e mà kan Yesu á u bya, ŋka u nyɛ a ɲɛn'a ti bya mɛ. ²⁴ Sòrolashiibil'à Yesu kwòr'a kwò ke, maa ŋkyaanlwooni tɛg'a u vaaŋnyi taa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhanɲi cè mɛ. ²⁵ U à kwòro cige na nyɛge tɛni baacyɛere wuuni na. ²⁶ U à bò ɲɔŋke ŋkemu na ke, cikwooni na pi mpyi na sí kuru sɛmɛ ke, pi à li sɛmɛ kuru cyage e: «YAHUTUUBII SAANŊI!» ²⁷ Nàŋkaalii shuunni mpyi a kwòro ná Yesu i. Wà mpyi u kàniŋke na, u sanɲi sí nyɛ u kàmenɪ na. [²⁸ Lire pyiŋkanni na, mpe p'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛni i u kyaa na ke, pur'à fɔŋɲɔ: «U à tòrɔ ná kapimpyiibil'e.»]

²⁹ Sùpyire nintorore mpyi maha u fwɔhɔre, marii ɲɔŋyi kwòre, marii ŋko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kilejaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u nyɛ amɛ la?» ³⁰ Mu yabiliŋi u maye shwɔ, maa ntíge kworokworocige na.»

³¹ Kile sáragawwuubii ɲɔŋufɛebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii mpyi na u fare, marii ŋko piy'á: «U à pii shwɔ, maa mpyi u nyɛ a jà uye shwɔ mɛ. ³² Kile Nɲɔcwɔnrɔŋi! Izirayeli Saanɲi! Mu aha jà a tige ŋke cige na may'á, wuu sí n-dá mu na!» Mpii pi mpyi a kwòro u taan ke, pire mú mpyi na u fare.

Yesu kwùŋi

(Macwo 27.45-56; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

³³ Nyɛ canŋke mpyi a nɔ ɲɔŋɔ niŋi i, ka numpini si mpâl'a jyè kɪni cyeyi puni i, mà tèrɛ pyi fo mà sà byanhara yàkɔŋke na. ³⁴ Lire tɛni i, ka Yesu si jwo fànhà na:

«Eloyi, Eloyi, lama sabakatani?» Lire njwəhe ku nyɛ: «Mii Kileŋi, mii Kileŋi, naha na mu à kàntugo wà mii á ye?»

³⁵ Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile tɔnntunɲi Eli yiri na u pa uru tɛge.»

³⁶ Ka pire wà niŋkin si fê a sà sɔcogo fyinme lùtanhage k'e, maa ku nɔrɔ kàbii na, mà yaha Yesu njwəge taan, u u ku ta a shwɔcwɔrɔ. Maa jwo: «Yii u yaha wani, wuu a wii kampaŋi Eli sí n-pa u tɪrige ŋke cige na.» ³⁷ Ka Yesu si núr'a sêe fànhà na, ka u múnaani si fworɔ u e.

³⁸ Nyɛ ka Kilejaarebage táataa vaaŋke si ɲcwɔn niŋke e, mà lwɔ nɲɔŋiŋi na fo njwəh'i.

³⁹ Nyɛ Ɔrɔmu sòrolashiibii yyaha yyére shinɲi u mpyi a yyére Yesu yyaha na ke, u à ta naha u kwùŋkanni ɲya ke, ka u u jwo: «Nàkaana baa, ŋge nàŋi mpyi Kile Jyaŋi.»

⁴⁰ Cyee kurunɔ mpyi a yyére laage e, marii wii. Mariyama u mpyi na yiri Magidala kànhɛ e ke, ná Mariyama, u nyɛ Yakuba bilere ná Zhoze nuŋi ke, ná Salome mpyi pi e. ⁴¹ Pire cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà u yaha Galile kùluni i marii u tèrɛ. Cyee nɲɔyahamii mú mpyi wani, pi mpyi a taha u fye e mà kàrɛ Zheruzalemu kànhɛ e.

Yesu ntòŋi kani

(Macwo 27.57-61; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

⁴² Nyɛ yàkɔŋke mpyi a nɔ a kwò, ka pi i wá na canŋŋke bégeli, lire njwəhe ku nyɛ: kuru canɲa numpanɲa mpyi canŋŋke. ⁴³ Arimati kànhɛ shinɲi Yusufu, uru na mpyi yukyaala kurunke sêe shinɲi wà. U cyage mpyi a taha Kile Saanre tèepani na. Ka uru si ɲɔŋɔ waha maa ŋkàrɛ Pilati yyére si Yesu buwuŋi

15:34 Yesu na ŋkwíuli Arameni shɛɛnre e. Tire shɛɛnre e, Eloyi njwəhe ku nyɛ: «Mii Kileŋi». Mpii pi nyɛ pi nyɛ na tire shɛɛnre nùru mɛ, pire maha sɔŋɲi na Kile tɔnntunɲi Eli Yesu nyɛ na yiri. Yahutuubii pii na sɔŋɲi na, ná Eli nyɛ a kwú mɛ, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwɔ (2 Saanbii 2.1-12).

jàare u á. ⁴⁴ Pilati à Yesu kwùñi lógo ke, l'à u pàa, ka u u sòrolashiibii yyaha yyére shinñi yyer'a pa yíbe kampyi u tèekwuun'à mɔ. ⁴⁵ Tèni i sòrolashiibii yyaha yyére shinñ'à Pilati pyi na Yesu à kwù ke, ka u u kuni kan Yusufu á na u sà u tírige kworokworocige na. ⁴⁶ Ka Yusufu si v àanvyinge shwɔ, maa Yesu buwuñi tírige kworokworocige na, mà le k'e, mà sà ntò fanñke e. Kuru fanñke mpyi a tũgo kafaaga na. Ka u u kafaabwɔhɔ kũñkul'à pa ntò fanñke jwɔge na. ⁴⁷ Magidala Mariyama ná Zhoze nunji Mariyama mpyi na Yesu buwuñi tasinage wíi.

Yesu à jè a fworò kwùñi i

(Macwo 28.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

16 Nye canñɔñk'à tòro ke, Magidala Mariyama ná Yakuba nunji Mariyama ná Salome, ka pire mú taanre si ñkàr'a sà sinme nũguntanga wumɔ shwɔ si ntège Yesu buwuñi tiri. ² L'à pyi cibilaage canñcyiige[§] nyèsɔɔge na. Tèni i pi à nɔ kafaage fanñke na ke, canña nyiini mpyi na fworè. ³ Pi ñiñkaribii mpyi na ñko piy'á: «Jofoo u sí n-pa kafaabwɔhe kũñkuu n-láha wuu á fanñke jwɔge na ye?» ⁴ Pi à ta naha pi nyiigii yírigè ke, ka pi i kafaabwɔhe ta k'à kũñkul'a lwɔ fanñke jwɔge na. ⁵ Pi à nɔ wani ke, maa jyè fanñke e, mà nàñjiiwe nya u à v àanvyinge le, mà tèn kànĩñke na, ka cyeebii si fyá sèl'e. ⁶ Ka nàñjiinji si pi pyi: «Yii àha vyá mɛ. Nazareti Yesu pi à kwòro cige na ke, uru yii na jcaa la? U à jè a fworò kwùñi i, u nyè naha mɛ. Yii u buwuñi tasinage wíi. ⁷ Yii sà yi jwo Pyeri ná cyelempyiibii sanmpil'á “U à kàr'a sà yii sige Galile kũluni i. Yii sí sà u nya wani, bà u à fyànha a yi jwo a yaha mɛ.”» ⁸ Nye ka cyeebii si fè

a fworò fanñke e. Pi puni mpyi a fyá fo na ñcyènni. Li funmpɛɛnr'à pi pyi pi nyè a ñen'a yaaga jwo sùpya á mɛ.

Mpiimu na Yesu à uye cyèe ke

(Macwo 28.9-10, 16-20; Luka 24.13-49; Yuhana 20.11-23; Kapyiñkii 1.6-8)

[⁹ Yesu à jè a fworò kwùñi i cibi-laage canñcyiige nyèsɔɔge na ke, Magidala Mariyama na u à fyànha a uye cyèe, ñge e Yesu à jínabii baashuunniñi kòr'a yige ke. ¹⁰ Ka uru ceerñi si ñkàr'a sà yi jwo Yesu fyèñwɔhɔshiinbil'á. Pi mpyi a tèn yyetanhare e, marii myahigii súu. ¹¹ Ñka tèn i pi a lógo na Yesu à jè a fworò kwùñi i, na u wá nyii na, na Mariyama à u nya ke, pi nyè a sàa dá mɛ.

¹² Lire kàntugo Yesu à uye kèenñ'a cyèe u fyèñwɔhɔshiinbii pii shuunni na mà pi yaha pi i ñkèege sige e. ¹³ Ka pire si núr'a pa yi jwo pi sanmpil'á, ñka pire mú saha nyè a dá mɛ.

¹⁴ Kàsanrage na, Yesu à uye cyèe u cyelempyiibii ke ná ñiñkinñi na mà pi yaha pi i lyí. U à pi faha pi dánabaare na, jaha na ye mpii pi à u nya u à jè a fworò kwùñi i, maa mpyi nyii na ke, u cyelempyiibii nyè a ñen'a dá pire jwumpe na mɛ. ¹⁵ Puru jwɔhɔ na, ka Yesu si pi pyi: «Yii a sì ñinyenji nũnyii puni na, yii s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyire pun'á. ¹⁶ Ñgemu ká dá pu na, maa batize ke, urufoo sí nũmpañja ta, ñka shin maha shin u à pu lógo, maa mpyi u nyè a dá pu na mɛ, Kile sí urufoo tũn. ¹⁷ Mpii pi à dá mii na ke, pire sí raa kakyanhala karigii ñcyiimu pyi ke, cyire cyi nyè: pi sí raa jínabii kòre, pi sí raa yu shèenre taber'e, ¹⁸ pi sí raa wwòobii cwòre, ñka pi sì raa yaage nyi pi na mɛ. Pi mée ká bàha bya, ku sì n-jà kapii pyi pi na mɛ. Pi sí raa cyeyi tare yampii na, s'a Kile jàare pi na pi raa ñcũñi.»

[§]16:2 Yahutibil'á cibilaage canñcyiige ku nyè kárinji.

Yesu à kò a dùgo nìnyìni na

(Luka 24.50-53; Kapyiinkii 1.9-11)

¹⁹ Kafooŋi Yesu à puru jwumpe puni jwo a kwò ke, ka Kile si u kò a dùrugo nìnyìni na, ka u u sà ntèen Kile kàniŋe cyège na.

²⁰ Nye ka u cyelempyiibii si ñkàr'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu cyeyi puni i. Kafooŋi mpyi maha pi tère báaraŋi puni i, kakyanhala karigii pi mpyi maha mpyi Yesu mege na ke, cyire mpyi maha fànha kaan pi jwump'á, mà li cyèe na sèe wi.]

Luka Jwumpe Nintanmpe Jwuṅkanni

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sémeṅi funṅɔ jwumpe e ke*

Luka na mpyi wempeyi, Yahutu bà u mpyi u wi me. Mpii pi nye pi nye Yahutuu me, Luka la mpyi si Kile Jyanji Yesu kyaa jwo pir'á. Lire kurugo mpii pi à Yesu nya maa lógo u jwɔ na ke, u à file pire na maa Yesu karigii yyaha cya pir'á.

Yesu à si fòṅṅfee pyenge. Mpànahabii pi à sii mpànahabii ke, pir'á u zinj'à fyànha a jwo. Kile nye a sùpya pwɔṅṅ sùpya na me, u à jwo na shin maha shin u à uye cè kapimpyiṅe maa jɛe Yesu na ke, urufoo sí nùmpañja ta. Fòṅṅfeebii ná yampii ná nàṅkopyire ná leṅkwucyeebii ná círimpii ná zàmpeenbii ná supyishinji sanji u mpyi u nye laage e pil'á me, pire puni kyaa mpyi a táan Yesu á. Tèni i Yesu à kwòro cige na ke, mpii pi à u kwòro ke, u à Kile jáare na u yáfa pire na.

Yesu à jè a fworò kwùṅi i ke, u à uye cyèe u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi tɛen Zheruzalemu kànhe e, pi i Kile Munaani sige, Kile mpyi a lire ndemu jwɔmɛe lwɔ pi á ke. Yesu à puru jwo ke, maa dùg'a kàre nìnyinji na, pi nyii na.

Karigii cyi à pyi lire kàntugo ke, Luka à cyire séme sémeṅi waber'e, uru mege na nye: «Yesu Tunntunmpii Kapyiṅkii Semenji».

Luka sémeṅi kasemeni

1¹⁻³ Yyaha yyére shinji Tofili, karigii cyi à pyi naha wuu yyére ke, cyire cyii mii nye na sémeni si ntun mu á. Shinjyahara mú à cyii séme cyire karigil'e, mà tàanna ná sùpyire cyi jwuṅkanni i, mpiimu nyii na cyi pun'à pyi ke, ná pire pi à pa mpyi Jwumpe Nin-

tanmpe jwufeebii ke. Lire e mii mú à li ta kacenne maa cyi yyaha cya fo cyi tasiige e maa cyi yal'a séme si ṅkan mu á, ⁴ bà mu si mpyi si li cè na karigii cyi à jwo mu á ke, na cyire na nye sèe me.

Kile mèlekeṅi wà à Yuhana Batizelipyiṅi ziṅi kyaa jwo

⁵ Tèni i Erɔdi mpyi Zhude kùluni saanji ke, Kile sàragawwuṅi wà na mpyi Abiya u sàragawwukuruṅke e, u mege mpyi Zakari. U cwoṅi mpyi Aron tùluge shin, u mege sí mpyi Elizabeti. ⁶ Pi mú shuunninji mpyi a tii Kafoonji Kile yyahe taan, pi mpyi a u jwɔmɛeni cù karigii puni i, marii u tonji kurigii puni jaare. ⁷ Ṽka pyà mpyi pi á me, jaha na ye Elizabeti mpyi cijirine. U ná u poonji mú sí mpyi a lye a kwɔ.

⁸ Canṅka Zakari mpyi sàragawwubaaranji na Kile yyahe taan, jaha na ye màhani mpyi a nɔ pi sàragawwukuruṅke na. ⁹ Mà tàanna ná sàragawwuubii làdaabil'e, pi mpyi maha ṅkyaanlwooni tɛg'a sàragawwuṅi wà cwoṅnɔ, ur'a sì jyè Kilejaarebage funṅke e maa wusunani súugo. Nye ka kuru canṅke wuṅi si mpa bê Zakari na. ¹⁰ Mà u yaha u u wusunani súuge, sùpyire puni mpyi ntàani na na Kile jáare. ¹¹ Ka Kafoonji Kile mèlekeṅi wà si mpâl'a fworò Zakari na, maa yyére wusunani tasogoge kàṅiṅe cyage na. ¹² Zakari à u nya ke, maa fyá sèl'e.

¹³ Ka mèlekeṅi si u pyi: «Ma hà vyá me Zakari, Kile à mu jarege lógo. Mu cwoṅi Elizabeti sí mu kan pùnambile na, maa li mege le Yuhana. ¹⁴ Uru pyàṅi ziṅi kani sí n-pyi mu á funntanga ná múguro kyaa. Li mú sí n-pyi shinjyahara á funntanga kyaa, ¹⁵ jaha na ye u sí n-pyi shinbwo Kafoonji Kile yyahe taan. U si raa sinmpe pà tufiige byii me. Kile Munaani sí u jî tɛrigii puni i, ali mà u yaha zimbàa. ¹⁶ U sí Izirayeli shiinbii ninyahamii yyaha kɛenṅe Kafoonji pi Kilenji á.

¹⁷ U kapyiinkii sí n-pyi Kile túnntunŋiEli wogigii fiige. Bà Kile Munaani mpyi a fyânha a fânhe kan Eli á me, amuni li sí fânhe kan u á, u u Kafoonji kuni bégele, u u tiibii ná pyiibii shwòhŋi yaa. Mpii pi à jùŋŋ kyán Kile na ke, u sí pire kéenŋe n-pyi shintiilii, si supyishini wà bégele njaha Kafoonji yyaha na.»

¹⁸ Ka Zakari si jwo mèlekeŋ'á: «Di mii sí puru sèenji cè n-jwo ye? Naha kurugo ye mii ná na cwoŋi shiŋ'à tòro zi taan.» ¹⁹ Ka mèlekeŋji si u pyi: «Mii u nye Gabiriyeli. Mii u nye Kile taan u túnnture laage e. U à mii tun mii u pa mpe jwumpe nintanmpe jwo mu á. ²⁰ Mu nye a jæn'a tèn mii jwòmugure taan me, mà li ta nde mii à jwo mu á ke, li sí n-pyi li tèepyil'e. Lire kurugo mu sí n-pyi búbu, mà lwó nume na fo mà sà yaa ná li tèepyii i.»

²¹ Lire tèn mpyi a sùpyire puni ta ti i Zakari sigili na ŋkànre, naha na ye u mpyi a mō Kilepaarebage funŋke e. U mōŋi mpyi a pi puni paa. ²² U à jà a pa fwoŋo ke, ka u u mpyi búbu, u nye a jà a jwo ná pi e me, ka pi i jicè na Kile à kani là cyêe u na Kilepaarebage funŋke e. Ka u u wá na yu ná cyeyi i. ²³ Nye Zakari sáragawwubaarŋi canmpyaagil'à fúnŋŋ ke, ka u u ŋkàre pyenge.

²⁴ Canmpyal'à tòro ke, ka u cwoŋi Elizabeti si laa ta, maa ŋwòhŋ yinye kanŋkuro funŋ'i. Maa jwo uye funŋ'i: ²⁵ «Kile à jwò mii na ná nde e de! U à mii pyitambaani silege láha mii na sùpyire nyii na.»

Kile mèlekeŋji wà à Yesu ziŋi kyaa jwo

²⁶ Nye Elizabeti laani yinŋke baani woge e, ka Kile si u mèlekeŋji Gabiriyeli tun Galile kùluni kànhe kà na, ku mege nye Nazareti. ²⁷ Pùcwoŋi wà u mpyi wani, u mege mpyi Mariyama. Saanŋi Dawuda tùluge shinŋi Yusufu tàcwo u

mpyi u wi. ²⁸ Ka mèlekeŋji si jyè uru pùcwoŋi yyére, maa jwo: «Mii à mu shéere, Kafoonji Kile à jwò mu na maa mpyi ná mu i.» ²⁹ Ka puru jwumpe si Mariyama funŋŋ wwdòŋŋ sèl'e, ka u u wá na uye yí-bili uru fwùŋi jùŋke na. ³⁰ Ka mèlekeŋji si yi jwo u á: «Ma hà vyá me Mariyama, Kile à jwò mu na. ³¹ Mu sí laa ta, li sí n-si pùnambile, maa li mege le Yesu^{**}. ³² U sí n-pyi shinbwo, u mege sí n-le Kilenji ninyi wuŋi Jyaŋi. Kafoonji Kile sí u tulyage Dawuda saanre fânhe kan u á. ³³ U sí n-pyi Yakuba shiŋi^{††} jùŋŋ na fo tèekwombaa. U fânhe sì n-kwò me.» ³⁴ Ka Mariyama si yi jwo mèlekeŋ'á: «Di lire sí n-pyi n-jwo ye? Naha kurugo ye mii sàha ŋkwò a nò cè me.»

³⁵ Ka mèlekeŋji si u pyi: «Kile Munaani sí n-pa n-tèn mu jwŋ'i. Kilenji ninyi wuŋi u síŋi sí n-pyi mbyime fiige mu jwŋ'i. Lire kurugo pyàŋi mu sí n-si ke, uru sí n-pyi Kile wu, u mege sí n-le Kile Jyaŋi. ³⁶ Mu cìmpworocwoŋi Elizabeti, uru ninjyenŋkwoŋi mú à laa ta, u sí pù-nambile si. Sùpyire mpyi na uru ŋgemu sòŋŋi cijiriŋe ke, u laani yibaani woge ku nye ŋke. ³⁷ Sèenji na, kyaa nye na Kile jini me.» ³⁸ Ka Mariyama si yi jwo u á: «Kafoonji bilicwo u nye mii, Kile u li pyi mii á bà mu à yi jwo me.» Ka mèlekeŋji si yiri u taan maa ŋkàre.

Mariyama à sà fwoŋo u cìmpworocwoŋi Elizabeti na

³⁹ Cyire canmpyaagil'e, ka Mariyama si yîr'a fyâl'a kàre napyi kùluni i, Zhude kànhe kà na. ⁴⁰ Maa jyè Zakari pyenge e, maa Elizabeti shéere. ⁴¹ Tèn i Elizabeti à Mariyama fwùŋi lógo ke, ka u pyàŋi si nyàha u funŋke e. Ka Kile Munaani si Elizabeti jî, ⁴² ka u u jwo fânha na Mariyama á: «Kile à jwò le mu á mà tòro cyeebii puni taan! Pyàŋi mu sí n-si

^{**}1:31 Yesu mege jwòhe ku nye: «Kafoonji Kile u nye Shwofoonji.»

^{††}1:33 Yakuba shiinbii pi maha mpyi Izirayeli shiinbii.

ke, Kile sí jwó le ur'á mú! ⁴³Jo u nye mii, fo mii Kafoonji nuŋi yabilinji u pa mii yyére ye? ⁴⁴Naha kurugo ye mii sí yi jwo mu á, tēni i mii à mu fwùŋi lógo ke, funntang'à mii pyàŋi pyi u à nyàha mii funŋke e. ⁴⁵Mu wuun'à jwɔ, naha na ye kani jwɔmēeni Kafoonji Kile à lwó mu á ke, mu à jēn'a dá lire na.»

Mariyama à Kile kēe

⁴⁶Nye ka Mariyama si jwo:
«Mii à Kafoonji Kile kēe ná na zòmbilini puni i,
⁴⁷mii funŋke naha a táan sèl'e mii Shwofooŋi Kile kurugo.
⁴⁸Naha na ye mii u nye u bilicwoŋi ke, u à jēn'a jwɔ mii na, maa kacenne pyi mii na,
mii ná na cyerempe puni i.
Mà lwó nume na,
tìŋi nimpāŋi sùpyire puni sí n-pa raa ŋko na mii wuun'à jwɔ.
⁴⁹Naha kurugo ye Kile Siŋi Punifol'à kabwɔhii pyi mii á,
u meg'à táan.
⁵⁰Mpii pi maha fyáge u na ke,
u maha pire jùnaara taa tērigii puni i,
maa kacenŋkii pyi pi á.
⁵¹U maha kakyanhala karigii pyi ná u cyege fānha nyahaga woge e.
Mpii pi nye ná yàmpeente funŋke e ke,
u maha pire tīn a caala.
⁵²U maha fānhafeebii tīrig'a lwó pi fānhe juŋ'i,
mpii pi à piye tīrige ke, u maha pire dūrugo.
⁵³U maha yacenŋyi kaan kategefeebil'á fo maha pi funŋyi jīŋe.
U maha nāfuufeebii cyengaya wuubii yare pi i ŋkèŋge.
⁵⁴⁻⁵⁵Jwɔmēeni u mpyi a lwó wuu tu-lyey'á ke, u à lire fūŋŋo.
U à pa u báarapyiibii Izirayeli shiinbii tège
U maha kacenŋkii pyi Ibirayima ná u tūlug'á tērigii puni i.»

⁵⁶Nye ka Mariyama si ŋkwôro Elizabeti yyére fo mà nɔ yinye taanre fiige na, lire kàntugo maa nūr'a kàre u kànhe na.

Yuhana Batizelipyiŋi ziŋi kani

⁵⁷Nye Elizabeti tēetigen'à pa nɔ ke, ka u u si pùnambile. ⁵⁸Tēni i Elizabeti tēenŋeebii ná u cīnmpyiibil'à lógo na Kafoonji Kile na wá à kacenne nimbwoo pyi u na ke, ka li i mpyi u ná pi á funntanga nimbwɔhɔ.

⁵⁹Pyàŋi ziŋi canmpyiibaatanrewuuni na, ka pi i ŋkàre u takwonge e. Pi la mpyi si u tuŋi Zakari mege le u na, ⁶⁰ka pyàŋi nuŋi si jwo: «Ōnhɔ, u mege sí n-le Yuhana.» ⁶¹Ka pi i u pyi: «Ŋka kuru mege fiige nye mu sùpya na mà de!» ⁶²Ka pi i Zakari búbu wuŋi kà, maa u yíbe pyàŋi mege na. ⁶³Ka u u pi pyi pi kwɔɔgo lwó a kan ur'á. Pi à pa ná k'e ke, ka u u yi séme ku na: «Pyàŋi mege sí n-le Yuhana» ka li i pi puni pāa.

⁶⁴Nye lire tēenuuni i, ka Zakari njini si sànhà, ka u jwɔge si múgo, ka u u wá na yu marii Kile pēre. ⁶⁵Ka cyire karigii si u tēenŋeebii ná u kwùumpe shiinbii kàkyanhala, fo mà sà nɔ Zhude janyi cyeyi kànyi puni na. Pi puni mpyi na cyire karigii shēenre yu pi bàarawoyi i.

⁶⁶Ka lire kani lógofeebii puni si li yaha piye funŋ'i, marii sōŋŋi li na. Pi shin maha shin mpyi na uye yíbili: «Ŋge pyàŋi sí n-pyi naha shi be?» Sēenji na, Kafoonji Kile cyege mpyi ná u e.

Zakari à Yesu mpaŋi kyaa jwo

⁶⁷Nye ka Kile Munaani si pyàŋi tuŋi Zakari jī, maa u pyi u à mpe jwumpe jwo:

⁶⁸⁻⁶⁹«Wuu Kafoonji Kile kēe,
Izirayeli shiinbii u Kilenji,
naha na ye u à Shwofoo nijcenŋe yige u báarapyiŋi Dawuda tūluge e mà kan wuu á.

U à pa si mpa u shiinbii tège

si pi jùŋɔ wwû bilere e.

⁷⁰Uru shëenre Kile tûntunmpii mpyi a jwo fo tèemɔni i

⁷¹na u sí wuu yige wuu zàmpeenbii cye e,

wuu kyal'à pen mpiimu á ke, si wuu shwɔ pire na.

⁷²Lire cye kurugo, u à kacenne pyi wuu tulyeyi na.

Nde u mpyi a jwo u tunmbyaare tooy'e ke, u à lire pyi.

⁷³⁻⁷⁴U mpyi a jwɔmɛeni ndemu lwɔ wuu tulyage Ibirayima á,

na u sí wuu yige wuu zàmpeenbii cye e, bà wuu si mpyi s'a uru père fyagara baa

mɛ,

u à lire pyi.

⁷⁵Kile à lire pyi bà wuu si mpyi s'a kati-gii pyi u yyahe taan,

si ntaha uru kanni fye e wuu shìŋi puni i mɛ.»

⁷⁶Lire kàntugo ka Zakari si jwo u pyàŋ'á:

«Mii pyàŋi, pi sí n-pa raa mu pyi Kileni nìnyi wuŋi tûntunŋi,

naha na ye mu sí n-pa jaara Kafoonji yyaha na, si u kuni yaa.

⁷⁷Mu sí yi yyaha jwo Kile wuubil'á na u sí pi kapegii yàfa pi na, si pi shwɔ.

⁷⁸Wuu Kileni jùŋaare ná u kacenŋkii kurugo,

u à bènmpɛ yige wuu á mà yîri nìny-
iŋi na, mu à jwo canŋa jyiini
nivworovɔnni.

⁷⁹Mpii pi mpyi a tèn kwùŋi numpini i ke, u à bènmpɛ yige pìr'á.

U à yyeŋinŋe kuni le wuu taan.»

⁸⁰Nye uru pyàŋi mpyi na lyege, Kile Munaani sí i fànhe kaan u á. Ka u u ŋk-wôro sige funŋke e fo mà sà nɔ u tèecy-
eeni na Izirayeli shiinbii na.

Yesu ziŋi kani

(Macwo 1.18-25)

2Nye tènì là à pa nɔ, ka saanb-wòhe Ogusiti si tûnturo tun na

sùpyire puni meyi yi sème. ²Lire l'à pyi mesemeni nìŋcyiini, l'à pyi mà Kirinisi ta Siri kini jùŋɔ na. ³Sùpyire puni mpyi na si na pi meyi sèmeni pi tukanyi na. ⁴Ka Yusufu si yîri Nazareti kànhe e Galile kùluni i mà kàre saanŋi Dawuda kànhe na, Betilehemu i, Zhude kùluni i, naha na ye Yusufu mpyi Dawuda tùluge sùpya. ⁵U ná u tàcwɔŋi Mariyama mpyi a kàre wani meyi zèmɛŋi kurugo. Mariyama laa wuŋi u mpyi. ⁶Mà pi yaha Betilehemu i, ka Mariyama laani tèsini si nɔ. ⁷Ka u u u jyanŋi nìŋcyiini si, maa u le v àanpyi i mà sínŋiŋe yatɔɔre yabyage funŋ'i, naha na ye pi mpyi a tatirige ta nàmpwuunbii tashwɔŋe e mɛ.

Kile mèlekeŋi wà à Yesu ziŋi kyaa jwo mpànahabii pìl'á

⁸Nye mpànahabii pìlì na mpyi puru kwùmpɛ e. Pi mpyi maha shwùun jyiini na sige e, marii pi mpàabii saŋcwɔŋi sigili. ⁹Ka Kafoonji Kile mèlekeŋi wà si uye cyèe pi na, ka Kafoonji Kile sì-nampe bènmpɛ si mîni kuru cyage e mà pi kwùulo, ka pi i fyá sèe sèl'e. ¹⁰Ka mèlekeŋi si yi jwo pi á: «Yii àha vyá mɛ, mii sí múguro kyaa nimbwoo jwo yii á, lire sí n-pyi yii shiŋi puni wuu. ¹¹Ninjaa numpilage yabilini i, Shwofol'à si yii á Dawuda kànhe na. Uru u jye Kile Nìŋcwɔŋrɔŋi ná Kafoonji. ¹²Amɛ yii sí li cè, yii sí pìnmpìnyega ta pi à le a sín-
niŋe v àanpyi i yatɔɔre yabyage k'e.»

¹³Lire tènì i, ka mèlekekuruŋɔ nimb-wòhɔ si mpàl'a pa bínni uru mèlekeŋi taan, marii Kile père na:

¹⁴«Pèente ti taha Kile na nìnyini na.

Mpii kyaa l'à táan Kile á ke, yyeŋinŋe ku
pyi jìŋke na pire shwòhol'e.»

¹⁵Tènì i mèlekekèbil'à yîri mpànahabii taan mà dùgo nìnyini na ke, ka mpà-nahabii si yi jwo piy'á: «Yii a wá, wuu u shà Betilehemu i, Kafoonji Kile à wuu pyi wuu à kani ndemu cè ke, wuu u sà lire wíi.» ¹⁶Ka pi i

fyâl'a kâr'a sà Mariyama ná Yusufu ta wani, maa pìmpinnyege nizinnage nya yatwore lùbyakwōge funj'i. ¹⁷Pi à pìmpinnyege nya ke, jwumpe Kile mèlekenji mpyi a jwo pi á ku kyaa na ke, ka pi i puru puni jwo, ¹⁸ka li i mpyi kakyanhala pu lógofeebii pun'á. ¹⁹Ŋka Mariyama wi ke, ur'à cyire karigii yaha u yákiliŋi na, marii sōŋŋi cyi na. ²⁰Lire kántugo ka mpānahabii si nūr'a kàre pi tayirige e, pi mpyi na Kile pēre marii u kēre pi karigii nindogogii ná ninyagii kurugo. Cyire karigil'à pyi bà Kile mèlekenji mpyi a cyi jwo me.

Pi à kàre ná Yesu pìmpinnye wuŋi i Kilejaarebage e

²¹Pyàŋi canzege canmpyibaatanrewuuni na, ka pi i u kwōn, maa u mege le Yesu. Kile mèlekenji mpyi a kuru mege le pyàŋi na mà jwo u nuŋi u u laani ta ke.

²²Nye mà tàanna ná MusaSaliyaŋi i, siiveente canmpyaagil'à kwō ke, ka Yusufu ná Mariyama si ŋkàre Zheruzalemu kànhe e ná pyàŋi i mà sà ŋkan Kafoonji Kile á, ²³bà l'à sémē Kafoonji Kile Saliyaŋi i na: «Pùnampyire nincyire puni sí n-pyi Kafoonji Kile woro^{‡‡}.»

²⁴Sárage kyaa Kafoonji Kile mpyi a jwo Saliyaŋi i mà yyaha tīi ná siivoonji tufeempe kani i ke, pi à kuru wwū mú. Kuru sárage ku mpyi: «Sanmpanra shuunni, lire nye me sanmpanmpwōrōjaara shuunni^{¶¶}.»

²⁵Nàŋi wà na mpyi wani Zheruzalemu i, u mege mpyi Simiyōn. U mpyi a tīi maa fyáge Kile na. U mpyi na Izirayeli shiinbii Tegefoonji mpanji sigili. Kile Munaani mpyi ná u e. ²⁶L'à li cyēe u na na u si n-kwū ná u nye a Kafoonji Kile Njncwōrōŋi nya me. ²⁷Nye tēni i Yesu sifeebil'à sà nō ná u e Kilejaarebage e Kile Saliyaŋi karigii mēe na ke, ka Kile Munaani si

Simiyōn yyaha cū a lēŋe Kilejaarebage e. ²⁸Ka u u pìmpinnyege cū u cyeyi i, maa Kile kēe na:

²⁹«Kafoonji Kile, mii u nye mu báarapyiŋi ke, numē mu sí n-jà mii yaha mii u kwū yyepiŋke e,

nde mu à jwo ke, mu à lire pyi a kwō,

³⁰jaaha na ye Shwofoonji mu à tun ke, mii njiin'à uru nya njijaa.

³¹Ŋge mu à kan diŋyeŋi sūpyire shiŋi puni kurugo ke,

³²u sí s-n-pyi bēenme mpemu pu sí mu cyēe supyishiŋi puni na ke,

Izirayeli shiinbii pi nye mu wuubii ke, si pire mege pyi ku táan.»

³³Puru jwumpe Simiyōn mpyi a jwo Yesu kyaa na ke, puru mpyi a Yesu sifeebii kākyanhala. ³⁴Ka Simiyōn si jwó le pi á, maa yi jwo Yesu nuŋi Mariyama á: «Ŋge pyàŋi kapani li nye Izirayeli shiinbil'á, mà shinpyahara cyán si shinpyahara yirige. U sí n-pyi kacyele, ŋka pīi sí n-cyē li na. ³⁵Lire pyiŋkanni na, supyinyahara funzōŋore sí n-yige cyiŋŋi na. Mu wi ke Mariyama, kani là sí n-pa mu súugo ma zōŋi na, mu à jwo kàshikwōŋwō l'à mu sú u na.»

³⁶⁻³⁷Cinjyeŋi wà na mpyi wani, u mpyi a yyee beecyēere ná sicyēere (84) kwō, uru na mpyi Kile tūntunŋo, u mege mpyi Ana. U tuŋi mege mpyi Fanuweli. Asheri tūluge sūpya u mpyi u wi. Uru ceenji mpyi a yyee baashuunni pyi nām-bage e, ka u poonji si ŋkwū. Ka u u ŋkwōro nō baa. Pilaga bāra canŋa na, u mpyi maha mpyi sūnlēni ná Kilejarege na Kilejaarebage e. ³⁸Uru cinjyeŋi mú à sà Yesu sifeebii ta wani, maa Kile kēe, mpii pi mpyi na Zheruzalemu kànhe shiinbii njūŋgwuure sigili ke, maa Yesu kyaa jwo pir'á.

³⁹Nye Yusufu ná Mariyama à Kafoonji Kile Saliyaŋi kurigii puni jaara a kwō ke,

^{‡‡}2:23 Ekizodi 13.2, 12

^{¶¶}2:24 Levitiki 12.8

maa núr'a kàre Nazareti i, pi kànhe na, Galile kùluni i. ⁴⁰Pyàñi mpyi na lyege ná fànhe e, u yákiñi mpyi a pèe sèl'e. Kile mpyi a jwò u na maa mpyi ná u e.

**Yesu ná u sifeebil'à kàre
bilerenkwonji kataanni na**

⁴¹⁻⁴²Yyee maha yyee, Yesu sifeebii mpyi maha ñkàre ná u e Zheruzalemu kànhe e bilerenkwonji kataann'à mà tàanna ná Yahutuubii làdani i. Nye yyeeni kataann'à pi à kàre mà Yesu shìñi yaha yyee ke ná shuunni na ke, ⁴³lire kataann'à pa ñkwò, ka pi i nùru na ñkège ke, ka Yesu si ntèen Zheruzalemu i u sifeebii pàama.

⁴⁴Pi mpyi na sônñi na Yesu ná pire shèrefeebii pi sí n-ta pi i ma sijcyan. Pi à jaara a canñke kwò, pi nje a u nya me, ka pi i wá na u caa pi cìnmppyiibii ná pi shincempii shwòhòl'e. ⁴⁵Pi à u cya a kànha pire shwòhòl'e ke, maa nùru na u caa na ñkège Zheruzalemu i. ⁴⁶Canmpyaa taanre tatoroge e, ka pi i sà u ta u à tèn Kilepaarebage e Kile Saliyani cyelentiibii shwòhòl'e, marii pi jwumpe nùru, marii pi yíbili. ⁴⁷Mpii pi mpyi na u jwumpe nùru ke, u yákiñfente ná u jwòshwòre mpyi a pire puni kàkyaan-hala. ⁴⁸Tèni i u sifeebil'à u nya ke, ka li i mpàa pi e, ka u nuñi si u pyi: «Yesu, naha mu à pyi ná wuu e a me ye? Mii ná mu tunji funmpen wuubii mpyi na mu caa.» ⁴⁹Ka u u pi pyi: «Naha na yii nje na mii caa ye? Yii nje a cè na mii à yaa mii u a na Tunji karigii cwòonre mà?» ⁵⁰Ñka u sifeebii mpyi a puru jwumpe jwòhe cè me.

⁵¹Nje ka Yesu si núr'a kàre ná u sifeebil'e Nazareti kànhe e. U mpyi a pi jwòmèeni cù. Ka u nuñi si cyire karigii puni yaha uye funñ'i, marii sônñi cyi na.

⁵²Yesu mpyi na lyege, là sí i bàrali u yákiñfente na. U kyaa mpyi a táan Kile á, maa ntáan sùpyir'á mú.

**Yuhana Batizelipyiñi na kuni
bégele Yesu yyaha na**

(Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Yuhana 1.19-28)

3 Mà saanbwòhe Tiberi yaha u saanre yyee ke ná kanñkuro wuuni na, lir'à Ponse Pilati ta Zhude kùluni jùñj na, Eròdi sí nje Galile wuuni jùñj na, u yyahafoonji Filipi sí nje Iture ná Tirasoniti kùligii jùñj na, Lizaniyasi sí nje Abileni kùluni jùñj na, ²Ana^{ss} ná Kayifu mú sí nje sàragawwuubii jùñfente na, lire yyeeni mà Zakari jyañi Yuhana yaha síwage e, Kile à u tun u sà a uru jwumpe yu. ³Ka u u ñkàre Zhuruden bañi jwòge kùluni puni i, mà sà a jaare na puru jwumpe yu sùpyir'á. U mpyi na yi yu pi á: «Yii yii toronñkanni kèenñe, yii batize, bà Kile si mpyi si yii kapegigii yàfa yii na me.» ⁴Nde Yuhana mpyi na mpyi amuni ke, lire na mpyi a séme tèe-cyiini Kile túnntunñi Ezayi sémenji i na: «Sùpya mejwuu sí n-pa raa fwore síwage e fànha na

“Yii kuni yaa Kafoonji mee na,
yii kumpyere nintiire yaa u á,
⁵yii i kacyei puni jñ a tàanna,
yii i janyii ná mpògigii puni cèeg'a
tàanna,
kurigii cyi à nahana ke, yii i cyire yal'a
tíi,
kurigii cyi à náhara ke, yii i cyire yal'a
jwò.

⁶Lire ká mpyi, sùpyire puni sí li nja na Kile u nje Shwofoonji*.”

⁷Nje ka shinñyahara si wá na ma Yuhana yyére si mpa batize, ka u u pi pyi: «Yii màcwòn fiige sùpyiibii, jofoo u à yii pyi na batizeliñi kanni sí n-jà yii

§§3:2 Ñge Anani na mpyi nò.

*3:6 Ezayi 40.3-5

shwɔ Kile lùyirini nimpani na ye? ⁸Yii a katiigii pyi, lire sí li cyêe na yii zòom-pil'à kêenɛ. Yii àha zii raa sònɛi kanna na yii tulyage ku nye Ibirayima mà de! Naha na ye mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kêenɛ n-pyi Ibirayima nampyire†. ⁹Yii li cê na kaciig'à cêl'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku nye, ku nye na yasere nijcenne pyi me, kuru sí n-kwɔn n-wà nage e.»

¹⁰Nye ka sùpyire si Yuhana yíbe: «Lire tɛni i ke, naha wuu à yaa wuu pyi be?» ¹¹Ka u u pi pyi: «Vàanntinnye shuunni nye ngemu á ke, urufol'à yaa u kà kan kà baafoon'á. Ngemu u nye ná yalyire e ke, urufol'à yaa u tà kan kategefoon'á mú.»

¹²Nye múnalwɔɔre shwofeebii pi mpyi a pa mpa batize ke, ka pire mú si Yuhana yíbe: «Cyelentunji, naha wuu à yaa wuu pyi be?» ¹³Ka u u pi pyi: «Múnalwɔɔre jwɔge pi à pyi yii a shuu sùpyir'á ke, yii àha wyére shwɔ wà na si ntòro kuru jwɔge taan me.» ¹⁴Ka sòrolashiibii pii mú si u yíbe: «Wuu de? Naha wuu à yaa wuu pyi ye?» Ka u u pi pyi: «Yii àha sùpyanji wà tufiige wyére cyán zhwɔ u na me, yii àha vini ntaha wà na mú me. Ijka yii sàranji u yii funnyi jínɛ.»

¹⁵Nye sùpyire puni sònɔɔre mpyi a taha Kile Nijcwɔnrɔnji nimpani kani na, uru ngemu u sí n-pa pi shwɔ ke. Lire e pi mpyi na nko piye funj'i: «Tá Yuhana bà u à yaa u ta u wi me?» ¹⁶Mà pi yaha ná tire sònɔɔre e piye funj'i, ka Yuhana si pi pyi: «Mii wi ke, mii na yii batizeli lwɔhe e kanna. Ijka wà sí n-pa mii kàntugo, uru tayyéreg'à fànha tò mii woge na. Ali mà u tanhanji meere sànhà, mii jùnj'k'à cyére lire mpyini i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e. ¹⁷U ntanhe nye u cye e, u u u sùmanji nimbwɔnɛi fwu. U sí sùmapyanji le

u bwùunni i, si sìmɔwɔhɔnke súugo nafugombaage e.»

¹⁸Nye Yuhana à yereye nijyahaya kan sùpyir'á sahanji Yesu kyaa na.

¹⁹Saannji Erɔdi mpyi a u sìnɛɛni cwonji Erɔdiyadi kwɔn a lwɔ. Mà bàra lire na, u mpyi a kapyimbaagii jcyiimu pyi sahanji ke, ka Yuhana si u cêegɛ cyire puni na. ²⁰Lire nye a jà a bɛ Erɔdi á me, ka u u kapiini là bàra là na, maa Yuhana cù a le kàsuni i.

Yuhana à Kile Jyanji Yesu batize

(Macwo 3.13-17; Marika 1.9-11)

²¹Nye mà Yuhana Batizelipyini yaha u sàha nkwɔ a le kàsuni i me, canjka sùpyire puni mpyi na ma u yyére marii batizeli, ka Yesu mú si mpa batize, maa Kile jáare. Mà u yaha kuru parege na, ka nijyini si múgo. ²²Ka Kile Munaani si liye pyi mpánmpɔɔgo fiige mà tíg'a tɛen Yesu na, ka mejwuu si fworo nijyini i na: «Mii Jyanji u nye mu, mu kan'à waha mii na sèl'e. Mu kapyiinjil'à táan mii á mú.»

Yesu à fworo mpiimu i ke

(Macwo 1.1-17)

²³Tɛni i Yesu à báaranji sii ke, u shìni mpyi a yyee benjaaga ná ke kwɔ. Sùpyire mpyi na sònɛi na Yusufu jya u nye u wi. Yusufu yabilinj'à fworo Aheli i.

²⁴Aheli à fworo Matati i.

Matati à fworo Levi i.

Levi à fworo Meleki i.

Meleki à fworo Zhanayi i.

Zhanayi à fworo Yusufu i.

²⁵Yusufu à fworo Maticya i.

Maticya à fworo Amɔsi i.

Amɔsi à fworo Nahumu i.

Nahumu à fworo Esili i.

Esili à fworo Nagayi i.

²⁶Nagayi à fworo Maati i.

Maati à fworo Maticya i.

†3:8 Yahutuubii mpyi na sònɛi na Kile sí pire shwɔ, mà lire jùnjke pyi pir'à fworo Ibirayima e. Yuhana 8.33,37,39: yii yire cyeyi kàla.

Maticya à fworo Seme i.
 Seme à fworo Zhoseki i.
 Zhoseki à fworo Zhoda i.
²⁷ Zhoda à fworo Zhwɔnani i.
 Zhwɔnani à fworo Eresa i.
 Eresa à fworo Zorobabeli i.
 Zorobabeli à fworo Salatiyeli i.
 Salatiyeli à fworo Neri i.
²⁸ Neri à fworo Meleki i.
 Meleki à fworo Adi i.
 Adi à fworo Kosamu i.
 Kosamu à fworo Elimadan i.
 Elimadan à fworo Eri i.
²⁹ Eri à fworo Zhosuwe e.
 Zhosuwe à fworo Eliyezeri i.
 Eliyezeri à fworo Zhorimu i.
 Zhorimu à fworo Matati i.
 Matati à fworo Levi i.
³⁰ Levi à fworo Simiyɔn i.
 Simiyɔn à fworo Zhuda i.
 Zhuda à fworo Yusufu i.
 Yusufu à fworo Zhonamu i.
 Zhonamu à fworo Eliyakimu i.
³¹ Eliyakimu à fworo Meleya i.
 Meleya à fworo Mena i.
 Mena à fworo Matata i.
 Matata à fworo Natan i.
 Natan à fworo Dawuda i.
³² Dawuda à fworo Zhese e.
 Zhese à fworo Obedi i.
 Obedi à fworo Bwazi i.
 Bwazi à fworo Salamɔni i.
 Salamɔni à fworo Naasun i.
³³ Naasun à fworo Aminadabu i.
 Aminadabu à fworo Adimi i.
 Adimi à fworo Arini i.
 Arini à fworo Esirɔmu i.
 Esirɔmu à fworo Perezi i.
 Perezi à fworo Zhuda i.
³⁴ Zhuda à fworo Yakuba i.
 Yakuba à fworo Ishaka i.
 Ishaka à fworo Ibirayima i.
 Ibirayima à fworo Teraka i.
 Teraka à fworo Nakwɔri i.

³⁵ Nakwɔri à fworo Serugi i.
 Serugi à fworo Erewu i.
 Erewu à fworo Pelegi i.
 Pelegi à fworo Eberi i.
 Eberi à fworo Shelaki i.
³⁶ Shelaki à fworo Kayinamu i.
 Kayinamu à fworo Arifasadi i.
 Arifasadi à fworo Shemu i.
 Shemu à fworo Nuhu i.
 Nuhu à fworo Lemeki i.
³⁷ Lemeki à fworo Metusala i.
 Metusala à fworo Enɔki i.
 Enɔki à fworo Zheredi i.
 Zheredi à fworo Malaleli i.
 Malaleli à fworo Kena i.
³⁸ Kena à fworo Enɔsi i.
 Enɔsi à fworo Seti i.
 Seti à fworo Adama i.
 Adama à fworo Kile e.

**Sitaanniɲi na jcaa si
 Yesu sɔn u kapii pyi**

(Macwo 4.1-11; Marika 1.12-13)

4 Nye mà Yesu yaha u à ɲi Kile Mu-
 naani na, u à yîri Zhuruden baɲi
 ɲwɔge na mà kàre síwage e.

² U à canmpyaa beeshuunni pyi síwage
 e, u ɲye a yafyin lyî mɛ, ka katege si u ta.
 Cyire canmpyaagii funɲke e, ka Sitaan-
 niɲi si file u na maa jcaa si u sɔn ɲgà
 kapii na.

³ Nye ka u u Yesu pyi: «Ná Kile Jyaɲi
 sí u ɲye mu, yi jwo ɲke kafaag'á ku
 kɛɛɲ'a pyi bwíuru.» ⁴ Ka Yesu si u pyi:
 «Y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i “Ya-
 lyire kanni bà ti ɲye na sùpyaɲi ɲwɔ caa
 mɛ†.”»

⁵ Lire kàntugo ka Sitaanniɲi si dùgo ná
 u e ɲiɲiɲi na, maa dɲɲɲɲi kɪrigii puni
 cyêe u na yyerege ɲiɲkin, ⁶ maa u pyi:
 «Mii sí ɲcyii kɪrigii puni ɲiɲufente ná cyi
 nàfuɲɲi kan mu á, ɲaha na ye t'à kan mii
 á. Shinɲi u à táan mii á ke, ur'á mii sí ti
 kan. ⁷ Mu aha ɲɛn'a ɲiɲkure sín maa mii

pêe, yire puni sí n-pyi mu wuyo.» ⁸ Ka Yesu si u pyi: «Y'à sémé Kile Jwumpe Seméni i:

“Ta ma ninjkure sínna ma Kafoonji Kile á, maa uru kanni pêre[†].”»

⁹ Lire kântugo ka Sitaanniñi si ñkàre ná Yesu i Zheruzalemu kànhe e, maa sà dùgo ná u e Kileñaarebage ñùncyage e, maa yi jwo u á: «Ná Kile Jyanji sí u ñye mu, kwòn a cwo ñinke na, ¹⁰ jaha na ye y'à sémé Kile Jwumpe Seméni i:

“Kile sí u mèlekeebii tun, pi a mu kàanmucaa.

¹¹ Pi sí mu cwòhò ná pi cyeyi i, bà li si mpyi kafaaga kà ñkwò mu tóoge kà bânna me[§].”»

¹² Ka Yesu si u pyi: «Y'à sémé Kile Jwumpe Seméni i “Ma hà raa ma Kafoonji Kile ñwò cwôre me^{**}.”»

¹³ Ñye Sitaanniñi à Yesu sòn a kànha shiñi puni u kapii pyi ke, maa yîri u taan maa u yaha na tènì labere sigili.

Yesu kànhe shiinbil'à cyé u na

(Macwo 13.53-58; Marika 6.1-6)

¹⁴ Lire kântugo ka Yesu si núr'a kàre Galile kùluni i. Kile Munaani fànhe mpyi u e sèl'e. Ka u mege si fworò lire kùluni puni i. ¹⁵ U mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á Kile Jwumpe kàlambayi i, ka tire puni si wá na u metanga yiri.

¹⁶ Ka Yesu si ñkàr'a sà nò Nazareti i. Kuru kànhe na u à lyé. Canñonke e, ka u u jyé Kile Jwumpe kàlambage e bà u mpyi maha ntêe na li pyi me, maa yîr'a yyére si Kile Jwumpe kàla. ¹⁷ Ka pi i Kile tûntunñi Ezayi séméni kan u á, ka u u u ñwò múgo maa cyage kà kàla:

¹⁸ «Kafoonji Kile Munaani ñye mii ñun'i. U à mii cwòñrò na mii u pa Jwumpe Nintanmpe jwo fòñgfeebil'á,

si kàsuyiibii ñjahanji kyaa jwo pi á, si fyinmpii ñyiigii mùgonji kyaa jwo pi á, mpíi pi ñye cwòñròmpe e ke, si pire yige pi kyéregfeebii cye e,

¹⁹ tènì i Kafoonji Kile sí ñwò sùpyire na si kacenne pyi ti na ke, si lire kyaa jwo^{††}.”»

²⁰ Lire kântugo ka Yesu si Kile Jwumpe Seméni ñwò tò maa u kan Kile Jwumpe kàlambage kacwòñròñ'á, maa ntêen. Ka sùpyire puni si ti ñyiigii le u e. ²¹ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Kile Jwumpe yii à lógo nume ke, pur'à fûñgò yii ñyii na ñijnjaa.» ²² Pi puni mpyi na u metange yu. Jwumpe u à jwo ke, ka puru si mpyi kakyanhala pi pun'á. Ka pi i wá na yi yu piye shwòhòl'e: «Taha Yusufu jyanji bà me?»

²³ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à li cè na yii sí nde tàanlini jwo n-wà mii na “Wempyiñi, maye cùuñgò ma yabiliñi” si mii cêege na kakyanhala karigii yii à lógo na mii à pyi Kaperenamu kànhe e ke, na jaha na mii ñye a cyire fiige pyi naha na tukanhe na mà ye?» ²⁴ Maa núr'a jwo pi á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile tûntunñi wà tufiige maha le ñjire e u tukanhe e me. ²⁵ Ñka sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile tûntunñi Eli tûñji i, leñkwucyeebii mpyi a ñyaha Izirayeli kîni i. Yyee taanre ná yîñye baani funñ'i zànhe ñye a pa me, ka katibwòhò si ñcwò kîni puni na. ²⁶ Ñka Kile ñye a Eli tun Izirayeli leñkwucwoñi wà yyére me, fo kîni labere wu, uru mpyi Sarepita kànhe na, Sidon kùluni i.

²⁷ Mà bàra lire na, Kile tûntunñi Elize tûñji i, tògofee ñinyahamii na mpyi Izirayeli i, ñka pi wà ñye a pa Elize yyére si ticuumpe ta me, fo kîni labere wu, u mege mpyi Nama, Siri kîni shin u mpyi u wi.»

[†]4:8 Duterénomú 6.13

[§]4:11 Zaburu 91.11,12

^{**}4:12 Duterénomú 6.16

^{††}4:19 Ezayi 61.1-2

²⁸ Mpii puni pi mpyi Kile Jwumpe kàlambage e ke, tènì i pir'à puru jwumpe lógo ke, ka pi lùgigii si yíri sèl'e. ²⁹ Ka pi i yíri, maa Yesu kòr'a yige kànhe e. Pi kànhe mpyi a cyán paŋke kà puŋ'i, ka pi i ŋkàre ná u e paŋke jùncyage e, si u ŋwɔŋ jcyán paŋke kacage e. ³⁰ Ka Yesu si pi paha a fworò.

Yesu à jínanyi wà kòr'a yige nàni w'e

(Marika 1.21-28)

³¹ Ka Yesu si ŋkàre Galile kùluni kànhe kà na, kuru mege nye Kaperenamu, maa wá na sùpyire kálali canŋŋke e. ³² Ka u kàlani si sùpyire kàkyanhala, naha na ye u mpyi na pi kálali ná Kile sífente e.

³³ Lire tènì i, jínacyanŋi wà mpyi wani Kile Jwumpe kàlambage e, ka uru si jwo fànha na: ³⁴ «Ei! Nazareti kànhe shinŋi Yesu, naha shi ku nye wuu ná mu shwɔhɔl'e ye? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cè, ŋge u à fworò Kile e ke, uru u nye mu!» ³⁵ Ka Yesu si fànha cyán jínanyi na: «Ma jwɔge tò! Maa fworò ŋge nàni i!» Ka jínanyi si nàni cyán sùpyire shwɔhɔl'e, maa fworò u e. U nye a kapii pyi u na mɛ. ³⁶ Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'á: «Mpe nye jwumɔ dɛ! U maha fànha cyáan jínabii na ná u sífente e, pi a sì wá na fwore pifeebil'e.» ³⁷ Ka Yesu mege si fworò lire kùluni puni i.

Yesu à Pyeri nafecwɔŋi cùŋɔ

(Macwo 8.14-17; Marika 1.29-34)

³⁸ Ka Yesu si fworò Kile Jwumpe kàlambage e, mà kàre Simɔ pyenge. U à sà Simɔ nafecwɔŋi ta u à sínni cifwuro cye e. Ka pi i li cya Yesu á, u pa jwɔ u na. ³⁹ Ka Yesu si file u na, maa fànha cyán cifwure na, ka ti i láha u na. Ka u u ntíl'a yíri na sore pi á.

⁴⁰ Canŋanyicwoore na, yama shi maha shi pu mpyi kànhe e ke, ka pi i mpa ná pire puni i Yesu yyére. Ka u u u cyeyi taha pi puni niŋkin niŋkinŋi na,

maa pi cùŋɔ. ⁴¹ U mpyi na jínacyaanbii niŋyahamii jínahii kòre na yige pi e. Pire jínabii mpyi na yu fànha na: «Kile Jyani u nye mu!» Ŋka Yesu mpyi maha fànha cyáan pi na, maa jwumpe kwùun pi na, naha na ye pi mpyi a cè na uru u nye Kile Nijcwɔnrɔŋi.

Yesu kapani

(Marika 1.35-39)

⁴² Nye nyèg'à pa múgo ke, ka u u fwor'a kàre sige funŋke e. Shinnyahara mpyi a fworò na u caa. Pi à pa u cya a nya ke, ka pi la si mpyi u u ŋkwôro ná pire e. ⁴³ Ka u u yi jwo pi á: «Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tí ná Kile Saanre e ke, mii à yaa mii u puru jwo kànyi sanŋy'á, naha na ye lire mɛɛ na mii à tun.»

⁴⁴ Lire e ka Yesu si wá na jaare na mâre na Jwumpe Nintanmpe yu Zhude kùluni Kile Jwumpe kàlambayi i.

**Yesu à fyacumii taanre
yyer'a pyi u cyelempyii**

(Macwo 4.18-22; Marika 1.16-20)

5 Nye canŋka mà Yesu niŋjyerenŋi yaha Zhenezareti baŋi jwɔge na, sùpyire mpyi a yyér'a u kwùulo Kile jwumpe ndògoŋi kurugo, fo na piye ŋwɔŋi kàmpannyi puni na, na u fenre. ² Ka u u mpa wíl'a bakwooyo shuunni nya baŋi jwɔge na. Fyácyaabii mpyi a fworò yire bakwooyi i na pi cwòobii jyii. ³ Ka Yesu si sà jyè kuru bakwɔge k'e, Simɔ woge ku mpyi ku ki, maa yi jwo Simɔ á: «Bakwɔge lwɔ baŋi jwɔge na mà file yyaha yyére dooni.» Simɔ à lire pyi ke, ka Yesu si ntèen bakwɔge funŋke e, maa Kile jwumpe yu sùpyir'á.

⁴ Nye tènì i u à pa ŋkwɔ Kile jwumpe njwuŋi na ke, maa jwo Simɔ á: «Bakwɔge file lwohe tacugunŋe e, yii i yii cwòobii wà, yii i fyaabii pii cya.» ⁵ Ka Simɔ si u pyi: «Cyelentuŋi, wuu à numpilage puni pyi fyácyaaani na, wuu nye a yafyin ta mɛ, ŋka ná mu s'à jwo

amuni, mii sí cwòŋi wà sahaŋki.» ⁶Nye pi à cwòobii wà ke, ka pi i fya ninyahamii cù fo cwòobii na ŋkwùun. ⁷Nye pi shèrefeabii pi mpyi bakwòoge sanŋke e ke, ka pi i pire yyere na pi pa pire tège. Ka pi i bakwooyi shuunniŋi nĩ fyaabii na, fo bakwooyi mpyi na ŋko raa ntĩri lwòhe jwòh'i.

⁸Simò Pyeri à lire nya ke, maa niŋkure sín Yesu fere e, maa jwo: «Kafoonji, laaga tòn na na, naha na ye mii nye kapimpyiŋe.» ⁹Fyaabii pi mpyi a cù ke, Simò ná u shèrefeabii mpyi a fyá pi nyahaŋkanni na. ¹⁰Zebede jyaabii pi mpyi ná Pyeri e, ná pire pi nye Yakuba ná Yuhana ke, pire mpyi a fyá mú. Ka Yesu si Simò pyi: «Ma hà vyá me. Mà lwó nume na, bà mu mpyi na fyaabii caa na jcwòre me, amuni mu sí raa sùpyire caa t'a bàrali mii na.» ¹¹Nye ka pi i nù'a pa banji jwòge na, maa kàntugo wà bakwooyi ná yi funŋo yaayi puni na, maa ntaha Yesu fye e.

Yesu à tògofoo cùŋo

(Macwo 8.1-4; Marika 1.40-45)

¹²Mà Yesu yaha lire kùluni kàhe kà na, tògofoonji wà na mpyi wani, tòge mpyi a u tegele ta sèl'e. Tèni i u à Yesu nya ke, ka u u niŋkure sín u fere e, maa yyahe cyígile, maa u jáare: «Kafoonji, mu aha jɛɛ, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii fíniŋe.» ¹³Nye Yesu à yire lógo ke, maa cyege sàha maa bwòn u na, maa jwo: «Mii à jɛɛ, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntĩ'a láha u na.

¹⁴Ka Yesu si u pyi: «Cù ma jwòge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me. Ŋka ta sì, maa sà maye cyêe sàragawwunji na u u ma kàanmucya, sàrage kyaa Kile tũntunŋiMusa à jwo tògofeebii jcwòŋŋi kyaa na ke, maa kuru wwù. Lire li sí li cyêe pi na na mu à cùŋo^{††}.»

¹⁵Nye ka Yesu mege si li jwò cù na fwore sèl'e. Shinnyahara mpyi maha mpa a binnini u taan, maa u jwumpe nùru, u a sì wá na pi cùŋi. ¹⁶Ŋka Yesu mpyi maha ŋkwò a yĩri pi taan, maa sà Kile jáare síwage funŋke e.

Yesu à supyimurŋo cùŋo maa ku kapegigii yàfa ku na

(Macwo 9.1-8; Marika 2.1-12)

¹⁷Canŋka mà Yesu yaha Kile jwumpe njwuŋi na, Farizheenbii pii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii pii mpyi wani. Pire mpyi a yĩri Galile kùluni ná Zhude kùluni kànyi puni ná Zheruzalemu kàhe na. Ka Yesu si wá na yampii cùŋi ná Kafoonji Kile sífente e. ¹⁸Ka sùpyire tà si yaŋi wà tug'a pa u yasinnŋke e, uru nàŋi mpyi a mùruŋo. Pi la mpyi si jyè bage e si u file Yesu na. ¹⁹Ŋka sùpyire nyahaŋi kurugo, pi nye a já a tajyige ta ná u e me; ka pi i dũgo bage kàtanŋke na, maa kuru fũru, maa supyimurŋke ná ku yasinnŋke le a tĩrige kuru wyige e Yesu fere e sùpyire shwòh'e. ²⁰Yesu à li nya na mpìi nàmpil'à dá uru na ke, ka u u jwo supyimurŋk'a: «Nà wà we, mu kapegigil'à yàfa mu na.» ²¹Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheenbii pi mpyi wani ke, ka pire si wá na ŋkunni maa jwo: «Naha na ŋge nàŋi nye na Kile mege kèege ye? Fo Kile kanni bà me, wà sì n-jà sùpya kapegigii yàfa u na me!»

²²Nye Yesu à pa pi kunŋke jũŋke cè ke, maa pi pyi: «Naha na tire nte sòŋjore shiŋi nye yii funnyi i ye? ²³Mà jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yĩri, maa jaare” yii nyii na, cyire kapyaagii mú shuunni i ndire jwumò p'à táan ye? ²⁴Ŋka yii pi li cè na síni na nye Supyaŋi Jyaŋi á naha jũŋke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimurŋk'a: «Ta nùru na jwò na. Yĩri maa ma yasinnŋke

^{††}5:14 Tògofoonji ká jcwòŋo, sàragawwunji mpyi maha yaa u u cyee kàanmucya sèl'e si jɛɛ kampyi u à cùŋo, u u nta a uye cyêe sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

lwó maa sì pyenge.» ²⁵ Lire tènuuni i, ka nàni si yîri maa u yasinnînge lwó a fwooro sùpyire nyii na, na Kile kêre, na ñkêege pyenge. ²⁶ Ka li i pi puni bilibili. Pi mpyi na Kile kêre, maa ñko: «Ei! Wuu à kakyanhala kariî nya nînjaa dè!»

Yesu à lyî ná mepenge shiinbil'e

(Macwo 9.9-13; Marika 2.13-17)

²⁷ Lire kântugo ka Yesu si fwooro ntàani na, maa wíl'a múnalwóore shwofooni wà nya u à tèn u báarañi tapyige e. U mege mpyi Levi. Ka Yesu si yi jwo u á: «Yîr'a taha na fye e.» ²⁸ Ka Levi si báarañi puni jwó yaha maa ntaha Yesu fye e.

²⁹ Lire kântugo Levi à kataan nimbwoo pyi Yesu mæ na u pyenge e. Shinnya-hara mpyi na lyî ná pi e sijcyan. Pire shwóhól'e, múnalwóore shwofeebii mpyi a nyaha. ³⁰ Farizheenbii ná Kile Saliyañi cyelentiibii píl'à lire nya ke, maa Yesu cyelempyiibii yíbe: «Naha na yii nye na lyî marii byii ná múnalwóore shwofeebii ná mepenge shiinbii piiberil'e ye?»

³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à cùũj ke, wempyiñi kyaa nye pire na mæ, mpii pi na yà ke, pire na u kani nye. ³² Mpii pi nye na piye sônñi na pír'à tíi ke, mii nye a pa ñîjke na pire tayyerege e mæ. Ñka mpii pi à li cè na pire nye a tíi mæ, pire tayyerege e mii à pa, bà pi si mpyi si pi toroñkanni kèenñe mæ.»

Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na

(Macwo 9.14-17; Marika 2.18-22)

³³ Ka pi i u pyi: «Tèrii nipyahagil'e Yuhana Batizelipyiñi cyelempyiibii ná Farizheenbii wuubii maha súnñi leni marii Kile jáare, mu wuubii sí maha

lyî marii byii canña maha canña.» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii na sônñi na yii sí n-jà fành'a cyán cifonñi pooñi ceveebii na, pi i súnñi le mà cipooñi yaha ná pi e la? ³⁵ Ñka tènì là na ma, cipooñi sí n-pa nyige pi shwóhól'e. Lire tènì i pi sí n-ta raa súnñi leni.»

³⁶ Ka Yesu si tãanlini là jwo pi á na: «Wà nye na vãnvnõj kwũnn'a tég'a vãnñjyega tacwõgo jwooli mæ. Lire ká mpyi, mu maha vãnvnõjke kèege, vãnvnõjke kwõnge ná vãnñjyega sí nye na jín'a yiye lwó mæ.

³⁷ Wà mú sí nye na sinmpurugo leni seeye boolyegil'e[¶] mæ. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke nya, maa wu, yalenk'a sì ñkêege. ³⁸ Sinmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofonñkil'e.

³⁹ Lire ná li wuuni mú i, sùpya nye a sii na sinntanhaga byii maa núr'a yyaha yige sinmpurugo kurugo mæ. Naha kurugo ye u maha jwo na nintanhage k'à táan.»

Nje Yesu à jwo canñonke kyaa na ke

(Macwo 12.1-8; Marika 2.23-28)

6 Nje canñka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntũuli sũma kooyi y'e. Kuru canñke na mpyi canñonj. Ka u cyelempyiibii si sũmañcahayi yà kwòn a cwuugo pi cyeyi i mà kùn^{§§}. ² Farizheenbii píl'à lire nya ke, maa Yesu pyi: «Naha na yii nye na canñonke kafuunñkii pyi ye*?» ³ Ka u u pi pyi: «Nde saanñi Dawuda à pyi ke, yii nye a lire kála mà? Canñka mà u ná u fyèñwóhóshiinbii katege wuubii yaha, ⁴ u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruñi wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèñwóhóshiinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa

[¶]5:37 Seeyi boni na nye boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatwore seeyi i maa lwohe, lire nye mæ nùjirimpe, lire nye mæ erizen sinmpe leni l'e ke.

^{§§}6:1 Kile Jwumpe Semèñi à li cyèe na wà katege wu ká a ntũuli kerege'e, na u sí n-jà sũmañi wà kwòn ná cyege e, si njiyí wani kerege e (Duterenõmu 23.25).

*6:2 Mà tàanna ná Farizheenbii sònñonkanni i, mu aha sũma kwòn ná cyege e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cèege na pi à báara pyi canñonke.

pi jà a uru bwúuruŋi kyà.» ⁵Ka Yesu si núr'a jwo pi á: «Supyaŋi Jyaŋi ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tíi ná canŋŋŋke e ke, li sí n-jà n-tòro lire na me.»

**Yesu à cyenkwugfofo
cùuŋŋ canŋŋŋke e**

(Macwo 12.9-14; Marika 3.1-6)

⁶Nye Yahutuubiicanŋŋŋke kabè'e, Yesu à jyè Kile Jwumpe kàlambage k'e, maa li jwɔ cù na Kile jwumpe yu. Nàŋi wà na mpyi sùpyire shwɔhɔl'e, uru kàniŋe cyege mpyi a kwú. ⁷Ka Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii si wá na Yesu kàanmucaa kampyi u sí jɛ sùpya cùuŋŋ canŋŋŋke e, si nta tìgìre cyán u na. ⁸Ka Yesu si pi funzɔŋŋore cè, maa yi jwo cyenkwugfofoŋ'á na u yír'a yyére sùpyire shwɔhɔl'e, pi raa u jaa, ka nàŋi si yír'a yyére. ⁹Mà u yaha tayyérege e, ka Yesu si jwo: «Mii sí yii yíbe, mà tàanna ná Kile Saliyaŋi i, kacenni mpyiŋi l'à jwɔ canŋŋŋke e laa, kapiini mpyiŋi? Mà sùpya múnaa shwɔ laa, mà sùpya múnaa wwú?»

¹⁰Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire puni wíi wíl'a máha, maa jwo cyenkwugfofoŋ'á: «Ma cyege sànhana.» U à ku sànhana ke, ka ku u jɛcùuŋŋ.

¹¹Nye Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii l'à lire nya ke, ka pi lùgigii si yíri. Ka pi i ŋkàr'a sà piye taanna, nde pi sí n-jà n-pyi Yesu na ke, si lire cè.

**Yesu túnntunmpii ke ná
shuunniŋi jɛwɔŋŋŋŋ kani**

(Macwo 10.1-4; Marika 3.13-19)

¹²Cannka Yesu à dùg'a kàr'a sà Kile jàare nanke kà na. U à numpilage puni pyi Kileparege na wani. ¹³Nyèg'à pa múgo ke, ka u u u cyelempyiibii yyere, maa shiin ke ná shuunni cɔwɔŋŋŋ pi shwɔhɔl'e, mà pyi u túnntunmii. ¹⁴Pire túnntunmpii ke ná shu-

unniŋi meyi yi jɛ: Simɔ, ná Yesu à u mege le Pyeri ke, ná Pyeri sɛŋŋŋ Andire ná Yakuba ná Yuhana ná Filipi ná Baritelemi ¹⁵ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyaŋi Yakuba ná Simɔ pi maha mpyi Zeloti† ke, ¹⁶ná Yakuba jyaŋi Zhudasi ná Zhudasi Isikariyoti nge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(Macwo 4.23-25)

¹⁷Nye ka Yesu si ntíge ná u túnntunmpil'e nanke jwɔŋ'i, maa mpa yyére tafage k'e. U cyelempyiibii niŋyahamii ná supyiŋyahara mpyi wani. Tire sùpyire mpyi a yíri Zhude kùluni i, Zheruzalemu kàhe ná kùluni cyeyi sanŋyi puni i, mà bàra Tiri ná Sidɔn kànyi na, yire kànyi jye suumpe lɔwhe jwɔge na. ¹⁸Tire sùpyire mpyi a pa si mpa a Yesu jwumpe nùru, si ticuumpe ta. Jínabii mpyi mpiimu i ke, pire mpyi na jɛcùuŋŋ mú. ¹⁹Sùpyire puni mpyi na jɛcaa si bwɔn Yesu na, jaha na ye shin maha shin n'a mpyi a jà a bwɔn u na ke, fàha mpyi maha fworo u e, maa urufoo cùuŋŋ.

Jofoo wuu l'à jwɔ ye?

(Macwo 5.1-12)

²⁰Nye ka Yesu si yyahe yírig'a le u cyelempyiibil'e, maa jwo «Yii pi jye fɔŋke e ke, yii wuun'à jwɔ, jaha na ye Kile Saanre jye yii woro.

²¹Katege jye yii mpiimu na nume ke, yii wuun'à jwɔ, jaha na ye yii sí n-pa n-tìn.

Yii pi jye na myahigii súu nume ke, yii wuun'à jwɔ, jaha na ye yii sí n-pa raa jɛyàhali.

²²Sùpyir'à yii mpiimu kyaa pɛn piy'á, marii yii kòre na láre piye na, marii yii cyere, marii yii mɛpɛnge yu na yii à taha Supyaŋi Jyaŋi fye e ke, yii wuun'à jwɔ.

†6:15 Zeloti: kuru mege jwɔhe ku jye: «kìni kyal'à táan ngemu á sèl'e ke».

²³ Lire ká mpyi yii na tènì ndemu i ke, yii pyi funntange e, yii raa yini, naha na ye Kile à sàra nimbwo bégel'a yaha yii mée na nìnyìni na. Cyire karigii shìni pi tulyey'à pyi Kile tùnntun-mpii na mú.

²⁴ Ìka yii pi nye ná nàfuunji i nume ke, yii wuun'à kèege, naha na ye yyejìnke e yii nye ke, kuru sí n-pa n-kwò.

²⁵ Yii pi à tìn nume ke, yii wuun'à kèege, naha na ye katege sí n-pa n-cwo yii na.

Yii pi nye na ncyàhali nume ke, yii wuun'à kèege, naha na ye yii yya-hayi sí n-pa n-tanha, fo yii sí raa myahigii súu.

²⁶ Sùpyire puni na yii mpiimu kêre ka-finare jùŋɔ taan ke, yii wuun'à kèege, naha na ye lire pyiŋkanni na, pi tulyey'à kafinivinibii kêe, pire mpiimu pi mpyi a piye pyi Kile tùnntunmii ke.

Yii yii zàmpeenbii kyaa táan yiy'á

(Macwo 5.38-48; 7.12)

²⁷ Nye mii lógofebii, mii sí yi jwo yii á: yii yii zàmpeenbii kyaa táan yiy'á. Mpii pi nye ná pege e mà yyaha tífí ná yii e ke, yii a kacenŋii pyi pire na. ²⁸ Mpii pi nye na jwumpimpe yu mà yyaha tífí ná yii e ke, yii a jwó leni pir'á. Mpii pi à yii cùmu leme pi ke, yii a Kile jáare pir'á.

²⁹ Wà ha kantawaa bwòn mu mùmpenge k'e, ku sanŋke kèenŋe urufof'á. Sùpya ká mu vaaanttinmbwòhe cyán a shwò mu na, ma vaaanttinmbileni yaha u cye e mú.

³⁰ Wà ha mu jáare, urufoo kan. Sùpya ká mu yaaga cyán a shwò, ma hà ku fwoò jáara u na mē.

³¹ Nde yii la nye sùpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii a lire pyi pi á mú.

³² Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, tònŋi ŋgi yii sí n-ta lire e ye? Mepenge shiinbii mú nye na lire pyi mà? ³³ Mpii pi nye na

kacenŋkii pyi yii na ke, yii aha a cyi pyi pire kann'á, tònŋi ŋgi yii sí n-ta lire e ye? Mepenge shiinbii mú nye na lire pyi mà? ³⁴ Yii à cè a jwo na yii sí n-jà yaaga jáare n-ta mpiimu á ke, yii aha a pire kanni kaan, tònŋi ŋgi yii sí n-ta lire e ye? Mepenge shiinbii mú na lire pyi. Pi à cè a jwo na mpii pi sí n-jà pire yaayi cyage nùruŋɔ pire na ke, pire na pi maha yi fwòhigii leni mú. ³⁵ Ìka yii pi ke, yii yii zàmpeenbii kyaa táan yiy'á, yii raa kacenŋkii pyi pi na. Yii aha fwoò le pi na, yii i yii sònŋore láha li zàraŋi na. Lire ká mpyi, Kile sí sàra nimbwo kan yii á, lire mú li sí li cyèe na yii na nye Kileni nìnyi wuŋi pyi, naha na ye u à jwò kacennecembaabii ná shinpiibii na.

³⁶ Yii pyi jùnaarafee, bà yii Tunji Kile nye jùnaarafoo mē.

Yii àha raa pi sanmpii cêege mē

(Macwo 7.1-5)

³⁷ Yii àha raa pi sanmpii cêege mē, lire ká mpyi Kile mú sì yii cêege mē. Yii àha raa sùpyire sannte la wwù mē, lire e Kile mú sì yii la wwù mē. Wà ha kyaa pyi yii wà na, urufoo u lire yàfa. Lire ká mpyi, Kile mú sí yii kapegigii yàfa yii na. ³⁸ Yii a sùpyire sannte kaan, lire e Kile mú sí yii kan, yaage e yii à sumare pyi maa pi sanmpii kan ke, Kile sí kuru yaage jî si ku cúnŋɔ cúnŋɔ si ku ffi si kà bàra ku na fo yaage si jî raa wuni.»

³⁹ Lire kàntugo ka Yesu si tàanlini là jwo pi á na: «Fyinŋi wà sí n-jà u fyinŋe kàbii cù la? Lire ká mpyi, pi mú shuunninji puni sì n-tíge wyige k'e mà?

⁴⁰ Cyelempyaŋi taceŋke sì n-jà n-pêe n-tòro u cyelentuŋi woge taan mē, ŋka cyelempyaŋi cyège k'à le a jwò ke, uru u taceŋke maha mpyi u cyelentuŋi woge fiige.

⁴¹ Naha na mu nye na nyèsenni jaa ma cìmpworonji nyiini i, mà li ta bànnanji u nye mu wuuni i ke, mu nye na uru jaa mà ye? ⁴² Mà tàanna ná lire e, di mu sí

n-jà n-jwo ma cìmpworon'á na u yyére maa nyèsenni wwù u nyiini i, mà li ta bànnanji u nyé mu wuuni i ke, mu nyii nyé uru na mà yé? Mu u à fyìnme tò wwomò na ke, bànnanji wwù ma nyiini i fòlò, lire ká mpyi, mu sí raa jaa raa jcwùu nyèsenni tawwuge e ma cìmpworonji nyiini i.

Cige maha jncè ku yasere e

(Macwo 7.16-20; 12.33-35)

⁴³Cige nijcennke nyé na yasere nimpere yaa me, cipege mú nyé na jìn'a yasere nijcenne yaa me. ⁴⁴Cire puni maha jncini ti yasere cye kurugo, lire jwòhò ku nyé: wà sì n-jà fizhiye cige yasere kwòn nguro cige na me, wà mú sì n-jà erezen cige yasere kwòn kilege taha na me. ⁴⁵Ngemu u zò u à jwò ke, uru maha jwupcennmpe yu. Ngemu u nyé ná zòmpi i ke, uru maha jwumpimpe yu. Yii li cè, sùpyanji zòmbilin'à nì ndemu na ke, lire u jwòge maha yu.»

Yákilifoonji ná funjò baa shinji kani

(Macwo 7.24-27)

⁴⁶Ka Yesu si nùr'a jwo: «Naha kurugo yii maha mii pyi “Kafoonji, Kafoonji” mà li ta yii sí nyé na mii jwumpe kurigii jaare mà yé? ⁴⁷Shin maha shin u à pa mii á, maa mii jwumpe lógo, maa pu kurigii jaare ke, urufol'à fworò yaage nkemu na ke, mii sí kuru cyêe yii na. ⁴⁸Urufoo na nyé mu à jwo bafaanranji u à jìnke tũgo fo mà sà nò kafaage na, maa u bage nintaani cyán ku na ke. Bag'à faanra a kwò ke, ka zànbwòhò si mpa, ka lwòhe si wá na fwu na ma na ku kúuli, nka bage nyé a cwo me, naha na yé ku nintaan'à cyán a jwò. ⁴⁹Ŋka shinji u nyé na mii jwumpe nùru, maa mpyi u nyé na pu kurigii jaare me, urufoo na nyé mu à jwo bafaanranji u à u bage nintaani cyán jĩntiige na ke. Zành'à pa, ka lwòhe si wá na fwu na ma na ku kúuli ke, ka bage si ntíl'a pi a wu.»

Yesu à sòrolashiibii yyaha yyére shinji wà bilina cùunjò

(Macwo 8.5-13; Yuhana 4.43-54)

7 Yesu à puru jwumpe puni jwo a kwò sùpyir'á ke, maa nkàre Kaperenamu kànhe e. ²Ōromu sòrolashiibii yyaha yyére shinji wà na mpyi wani kuru kànhe e ná biliwe e. Uru bilinanji kani mpyi a waha u na. Ka yampime si mpa uru bilinanji cù, fo u na nkò s'a kuro caa.

³Nyè uru jũnũfoonj'à Yesu kyaa lógo ke, maa Yahutuubii kacwónribii pii tun pi sà Yesu jáare u u mpa uru bilinanji cùunjò. ⁴Pi à nò Yesu yyére ke, maa u jáare fànha na, maa jwo: «Ŋge jũnũfoonj'à yaa ná mpwòh'e, mu à yaa mu u u pwòhò. ⁵Naha kurugo yé wuu Yahutuubii kyal'à táan u á sèl'e. Uru mú sí u à wuu Kile Jwumpe kàlambage faanra.»

⁶Nyè ka Yesu si jee maa nkàre ná pi e. Tèni i pi à sà byanhara sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyenge na ke, lir'à sòrolashiibii yyaha yyére shinji ta u à u ceveebii pii tun pi sà yi jwo Yesu á: «Kafoonji, ma hà maye kànha mpa mii pyenge e me, naha na yé mii jũnk'à cyére mu u jyè mii pyenge e. ⁷Lire kurugo mii à li kàanmucya mà li ta na mii yabilinji nyé a yaa mii u shà mu fye e me. Ŋka jwũkanja njĩkin jwo, kuru sí mii bilinanji cùunjò. ⁸Mii wi ke, sòrolashiibii pii na nyé mii jũnjò na, mii sí nyé pii jũnjò na. Mii aha wà pyi “Ta sì” u maha nkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na bilinji pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

⁹Nyè Yesu à puru jwumpe lógo sòrolashiibii jũnũfoonji ceveebii jwò na ke, ka uru nànjì kani si u kàkyanhala. Supyikurũke ku mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u yyaha kèenja pi wíi wíi, maa jwo: «Mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntél'a sùpya nya ná nge dányanji fiige e me, ali Izirayeli shiinbii shwòhòl'e mii nyé a u fiige nya me.»

¹⁰ Mâ jwo tûntunmpii pi nûr'a nɔ sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyenge e ke, pi à sà uru bilinani ta u à cùunɔ.

Yesu à nànjiiibili niŋkwuu jɛ

¹¹ Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si yîri na ñkèege Nayimu kàhe e, shinjyahara mpyi a taha pi fye e.

¹² Pi à sà byanhara kàhe tajjijwɔge na ke, ka pi i jɛfiri ná kàhe shiinbii pil'e, pi i ñkèege ná nànjiiibilini là niŋkwul'e fanjii i. Lenkwucwoŋi wà u pyiniŋkinge ku mpyi ku ki. Kàha shiinbii niŋyahamii mpyi a taha lenkwucwoŋi na, pi i ñkèege uru buŋi tatonke e. ¹³ Kafoonji Yesu à uru ceenji mɛesuwoŋi nya ke, ka u jùnaare si jye u e, ka u u u pyi: «Fyâha, ma hà raa mɛe súu mɛ!»

¹⁴ U à yire jwo ke, maa file buŋi lwɔfeebii na, maa bwɔn kariyi na, ka pi i yyére. Ka u u jwo buŋ'á: «Nànjiiwe, yîri!»

¹⁵ Ka nànjiiŋi si yîr'a tɛen, maa li jwɔ cù na yu, ka Yesu si u kan u nuŋ'á.

¹⁶ Shin maha shin u mpyi wani ke, ka li i pi puni bilibili, fo pi na Kile pɛre marii ŋko: «Kile tûntunŋi nimbwoŋi wà u à uye cyêe wuu na! Kile à pa u shiinbii tɛge!» ¹⁷ Nde Yesu à pyi ke, ka sùpyire si sà a lire yu Zhude kùluni ná li kwùmpe kùligii puni i.

Yuhana Batizelipyiŋi à tûntunmii tun Yesu á

(Macwo 11.2-19)

¹⁸ Nye karigii Yesu à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si ñkàr'a sà cyire puni yyaha jwo u á. Yuhana à yire lógo ke, maa u cyelempyiibii pìi shuunni yyér'a ¹⁹ tun pi sà Kafoonji Yesu yíbe na: «Y'à jwo na nge u sí n-pa ke, uru u nye mu laa, wabere wuu à yaa wuu a sigili?» ²⁰ Pire cyelempyiibil'à kàr'a sà nɔ Yesu na ke, maa u pyi: «Yuhana Batizelipyiŋi à wuu

tun na wuu pa mu yíbe na “Ijgemu kyaa l'à jwo na u sí n-pa ke, mu u nye u wi laa, wuu a wabere sigili?”»

²¹ Lire tɛni mpyi a Yesu ta u u yamii niŋyahamii ná cwɔhɔmɔfee niŋyahamii cùunji, maa jínabii kòre na yige pifeebil'e, maa fyinmii niŋyahamii nyii múru. ²² Nye ka Yesu si tûntunmpii pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu nya ke, yii a si, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na: fyinmpii naha na jaa, tonkɛgyifeebii sí i jaare, tògofeebii sí i jɛcùunji, jùncunibii sí i nûru, kwùubii sí i jɛni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu fòŋgofeebil'á. ²³ Nye mii kapyiŋkii ká mpyi cyi nye a ngemu pyi u à cye láha mii na mɛ, urufoo wuun'à jwɔ.»

²⁴ Yuhana tûntunmpil'à nûr'a kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à pi pyi: «Canŋke yii ná ñkàre síwage e ke, taha nyɛge yii mpyi a kàr'a sà wii kafɛge sí i ku nyàha la? ²⁵ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wii ye? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mpìi pi maha vàansinayi leni, maa pi nyii karigii pyi, maa pi nyii njyŋi lyí ke, pire maha mpyi saanbii bayi i.

²⁶ Nye lire sannii i ke, jaha tawiiige e yii mpyi a kàre ye? Kile tûntunŋo la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fàha tò Kile tûntunŋo na. ²⁷ Naha kurugo ye Kile Jwumpe Semenji à jwo ngemu kyaa na na

“Wii, mii sí na tûntunŋi tun u sà mu kuni yaa mu yyaha na³” ke, uru tûntunŋi u nye Yuhana.

²⁸ Mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ñkwɔ a si ngemu u à fàha tò Yuhana na mɛ, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre shiinbii puni nimbilen'à fàha tò Yuhana na.

²⁹ Sùpyire ti mpyi na nûru Yuhana jwɔ na, mà bàra múnalwɔɔre shwofeebii na ke, pire puni mpyi a tɛen ná l'e na Kile à tíi, maa jɛɛ ka Yuhana si pi batize.

³⁰ Ìka Kile mpyi a ndemu yaa mà yyaha tí ná sùpyire e ke, Farizheenbíí ná Kile Saliyàní cyelentiíbíí nyé a jée lire na me, maa jcyé pi nyé a jén'a batize me.

³¹ Ná jaha shi i, mii sí nte sùpyire shíní tàanna ye? Tí ná jaha shi k'à fworó be?

³² Tí na nyé mu à jwo nànkopyire, ntemu ti nyé na bàhare káfuge na ke, tà na bàhare maa ñko ti shèrefeebil'á:

“Wuu à tiinmpini wýi yíi á, yíi nyé a jén'a kwóho me.

Wuu à jáhampe myahigii cée yíi á, yíi nyé a jén'a mee sú me.”

³³ Yíi lí cè, Yuhana Batizelipyíní à pa ke, u mpyi na njyí tóon wu lyí me, u mú mpyi na sinme byii me, ka yíi i jwo na jína u nyé u e. ³⁴ Supyàní Jyàní à pa, maa lyí maa byii, ka yíi i jwo na u sònjóre nyé a taha yaage kabere na me, fo njyíní ná sinmbyaani kanni, maa núr'a pyi mepenge shiinbíí cevoo mu à jwo múnalwóore shwofeebíí.

³⁵ Ìka yákilifente Kile maha ñkaan ke, tire ká mpyi wà á, lí maha jcé urufoo kapyiínkil'e.»

Yesu à fwòrobacwoñi wà kapegigii yàfa u na

³⁶ Nyé Farizhenjí wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Simó. Canñka uru nàñ'á Yesu yyere na u sà lyí ná ur'e, ka u u jée maa ñkàre, ka pi i sà ñkwúulo na lyí.

³⁷ Mà pi yaha wani, ceenji wà na mpyi kuru kànhe e, kànhe sùpyire puni mpyi na uru ceenji cyére kampyahii na, u kapegigii kurugo. Uru ceen'á pa jcé na Yesu na nyé uru Farizhenjí bage e ke, ka u u mpa ná longaracwol'e[¶], l'à jñ sinme nùguntanga wumó na. ³⁸ Maa ntòro Yesu kántugo yyére mà sà yyére u tooyi taan, maa mee sú sèe sèl'e, fo jnyii lwòh'á wu mà Yesu tooyi jínje, maa u jùnjóore tèg'a

yi cwuugo, maa yi púr'a cù, maa puru sinmpe nùguntanga wumpe tèg'a yi tìri.

³⁹ Nyé Farizhenjí u mpyi a Yesu yyere ke, ur'á lire nya ke, maa jwo uye funj'i: «Kampyi sèenji na ñge nàñi na nyé Kile tùnntunjo, u mpyi na sí lí cè na ceenji shíní u nyé na bwúun uru na ke, na u nyé kapimpyinje.» ⁴⁰ Ka Yesu sí Farizhenjí funzònjóre cè, maa u pyi: «Simó, jwumó na naha mii u jwo mu á.» Ka Simó si u pyi: «Ta yu, cyelentuji.»

⁴¹ Ka Yesu si jwo: «Nàñi wà fwòhii na mpyi shiin shuunni na, u kampwòhii ñkwuu kanjuro (500.000) na mpyi wà na, u sanji wunji sí nyé kampwòhii beeshuunni ná ke (50.000). ⁴² Ná lí síñi sí nyé a pyi pi wà na mà jà a u fwooni tò me, ka uru nàñi si cyire fwòhigii yàfa pi na. Nyé pire shiin shuunninji i, uru nàñi kyaa sí n-táan pi jofol'á mà tòro u sanji na ye?»

⁴³ Ka Simó si u pyi: «Mii na sòñji ñgemu u fwoó lí mpyi a pèe sèl'e ke, nàñi kyaa sí n-táan ur'á mà tòro u sanji na.» Ka Yesu si u pyi: «Mu à sèe jwo.»

⁴⁴ Maa yyaha kéenje ceenji yyére maa jwo Simó á: «Mu à ñge ceenji nya la? Mii à pa mu yyére, mu bá nyé a lwòho kan mii i na tooyi jyé me. Ìka ñge ceenji wi ke, u à mii tooyi jyé ná u nyilwòhe e, maa yi cwuugo ná u jùnjóore e. ⁴⁵ Mu nyé a mii púr'a cù maa mii shéere me, ñka ñge ceenji wi ke, mà lwó u à jyé bage e ke, u à kwóro na mii tooyi shwòonre ná u jwóge e. ⁴⁶ Mu nyé a mii jùñke tìri ná sinm'e me, ñka ñge ceenji wi ke, u à mii tooyi tìri ná sinme nùguntanga wum'i. ⁴⁷ Lire kurugo mii sí yi jwo mu á, kapegigii u à pyi ke, cyi ná cyi nyahani mú i, cyi pun'á yàfa u na. Lire e u à mii kyaa táan uy'á sèe sèl'e. Kapegii nimpigir'á yàfa ñgemu na ke, urufoo tàange nyé a pèe me.»

⁴⁸ Lire kántugo ka Yesu si ceenji pyi: «Mu kapegigil'á yàfa mu na.» ⁴⁹ Mpii pi mpyi na lyí sijncyan ná Yesu i ke, ka pire

[¶]7:37 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyé: «alibatiri».

si wá na ŋko piye funŋ'i: «Naha supyi-fiiwe u nɔe ŋge nàŋi mà sà nɔ, fo u u sùpyire kapegigii yàfani ti na ye?»⁵⁰ Ŋka Yesu nɔe a puru jwumpe lwó a wíi mɛ, maa jwo ceen'á: «Mu dáníyan'á mu shwɔ, ta sì yyeŋŋke e.»

Cyeebii pi mpyi a taha Yesu ná u cyelempyiibii jwɔh'i ke

8 Lire kàntugo ka Yesu si wá na jaare na ntùuli kànbwoyi ná kànpyeere na, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tíi ná Kile Saanre e. U cyelempyiibii ke ná shuunniŋi mpyi ná u e.² Cyeebii u à cùuŋɔ, mà bàra mpiimu jínahii u à kòr'a yige pi e ke, pire pii mú na mpyi ná u e. Wà mege na mpyi Mariyama, pi mpyi maha uru pyi Magidala Mariyama mú (uru ŋge ceen'i i Yesu mpyi a jín-abii baashuunniŋi kòr'a yige)³ ná Cwuzza cwonji Zhane (Cwuzza u mpyi na saanji Erɔdi karigii cwɔɔnre) ná Suzani ná cyeebii piiberii nɔnyahamii. Pire cyeebii mpyi maha pi cyeyaayi yà kaan Yesu ná u cyelempyiibil'á, pi i piye tère.

Nɛenugunji bàtaage

(Macwo 13.1-23; Marika 4.1-20)

⁴Nɔe canŋka shinɔnyahara à pa bínni Yesu taan, tire sùpyire mpyi a yíri kànya nɔnyahaya na, ka u u bàtaaga jwo pi á. U à jwo: ⁵«Nɛenugunji wà u ná fwor'a kàre jɛeme tanuguge e. Mà u yaha u u sùmapyanji wàa fini fiige, wà à cwo kuni jwɔge na, ka kuntorobii si uru tán-hana, ka sapcyɛenre si mpa u jò. ⁶Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, maa fyín. U nɔe a mɔ mɛ, maa waha, naha na ye mbyime nɔe a pyi kuru cyage e mɛ. ⁷Ka wà tacwugo si mpa bê ŋgurotaha na, maa fyín, maa wá na lyege, ka ŋgure si u cù. ⁸Ŋka wà tacwug'á pa bê ná jìŋke tacenŋke e, maa fyín, maa lye, maa se.

Sùmacige maha sùmacig'á sùmapyanji se mà nɔ ŋkuu (100) na.»

Yesu à kuru bàtaage jwo ke, maa jwo fànha na: «Ŋgemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u nɔngyigigii cyán sèl'e.»

⁹Ka u cyelempyiibii si u yíbe: «Kuru bàtaage jwɔhe ku nɔe naha shi ye?»

¹⁰Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tíi ná Kile Saanre e ná cyi à ŋwɔhɔ ke, yii á cyire jɛen'á kan, ŋka sùpyire sannt'á bàtaay'i cyi à jwo:

“bà pi si mpyi s'a pu wíi, pi àha raa pu jaa raa jcwúu mɛ, s'a pu núru, pi àha raa pu yyaha cini mɛ⁸.”

¹¹Kuru bàtaage jwɔhɔ ku nɔe: sù-mashiŋi u nɔe Kile jwumpe. ¹²Kuni jwɔge na sùmashiŋi tacwug'á pa bê ke, kuru ku nɔe mu à jwo sùpyire t'á Kile jwumpe lógo, ka Sitaanniŋi si pu wwú pi funŋ'i, bà pi si mpyi pi àha ndá pu na, si shwɔ mɛ.

¹³Kafaafoge jwɔh'i sùmashiŋi tacwug'á pa bê ke, kuru ku nɔe mu à jwo sùpyire t'á Kile jwumpe lógo maa jɛe pu na ná funntange e, ŋka pu nɔe a jà a ndire le t'e mɛ. Pi maha mpyi Kile kuni i tère nimbilere e kanna, kawaa ká pi ta, pi maha fworɔ l'e.

¹⁴Ŋgure shwɔhɔl'e sùmashiŋi tacwug'á pa bê ke, kuru ku nɔe mu à jwo sùpyire t'á Kile jwumpe lógo, ŋka mà jwo tère nimbilere li nɔ ke, funmɛenre karigii ná nàfuunji lage ná ŋge dɔnyenji múguronji karigii maha pu cwɔnɔ, fo pu yasɛere sì n-jà nɔ mɛ.

¹⁵Nìŋke nɔncenŋke na sùmashiŋi tacwug'á pa bê ke, kuru ku nɔe mu à jwo sùpyire t'á Kile jwumpe lógo maa jɛe pu na ná funŋɔ nɔŋkin i, maa ŋkwôro pu jwɔh'i ná jwɔmɛe nɔŋkin i ke, tire sùpyire ti maha tiye waha tèrigii puni i, marii Kile jyi wuuni pyi.

Kile Jwumpe na nye fùkina fiige

(Marika 4.21-25)

¹⁶ Wà nye na fùkina mîni si u le jcyígile yaaga jwòh'i mē. Ìjka u maha mîni maa u dùrugo yaage kà jnū'i, bà u si mpyi s'a bēenmpe yige bage jyifee-bil'á mē. ¹⁷ Nye kyaa maha kyaa li nye numpini i ke, cyire puni sí n-pa n-yige bēenmpe na, kyaa maha kyaa l'à njwòhò ke, lire là sì n-kwòro jncēmbaa mē. ¹⁸ Lire kurugo jwumpe yii nye na nùru mii jwò na ke, yii yákili yaha pu na sèl'e, naha na ye ngemu u à yaaga cè ke, kà sí n-bàra urufoo u taceŋke na. Ìjka ngemu u nye u nye a yafyin cè mē, ali u na sônji na ur'à nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò u na.»

Mpii pi nye Yesu nuŋi ná Yesu cìnmpyiibii ke

(Macwo 12.46-50; Marika 3.31-35)

¹⁹ Nye ka Yesu nuŋi ná u cìnmpyiibii si mpa u yyére. Ìjka sùpyire nyahaŋi kurugo, pi nye a jà a tabaraga ta u na mē. ²⁰ Ka wà si Yesu pyi: «Mu nuŋi ná mu cìnmpyiibii naha cyíinji na, pi naha na mu kyaa pyi.» ²¹ Ka Yesu si jwo: «Mpii pi nye na Kile jwumpe nùru, marii pu kurigii naare ke, pire pi nye mii nuŋi ná mii cìnmpyiibii.»

Yesu à kafeebwòhe yyéŋe baŋi jnū'i

(Macwo 8.23-27; Marika 4.35-41)

²² Canjka Yesu à u cyelempyiibii pyi: «Yii a wá, wuu u baŋi jyil'a kēēŋe kùmpoge sanŋke na.» Ka pi i jyé bakwòge e na baŋi jyili. ²³ Mà pi yaha pi i ŋkēēge lwòhe jnū'i, ka Yesu si mpa ŋjò, ka kafeebwòhò si wá na fwu na lwòhe lwúu na wàa bakwòge funŋke e. Ku mpyi na ŋko si jñ lwòhe na, fo na ŋko s'a ntiri lwòhe jwòh'i. ²⁴ Ka cyelempyiibii si Yesu

jè, maa jwo: «Cyelentunji, cyelentunji, wuu sí n-kwù de!» Ka Yesu si yîri maa fànha cyán kafeēge na, maa lwòhe pyi: «Tēēn tanuge e!» Ka kafeēge si yyére, ka lwòhe si ntēēn. ²⁵ Ka u u cyelempyiibii yíbe maa jwo: «Taha yii bá nye a dá mii na mē?» Ìjka cyelempyiibii fyagara wuubii ná pi kakyanhala wuubii pi mpyi, ka pi i wá na piye yíbili: «Jofoo u nye ŋge nàŋi fo ka kafeēge ná lwòhe si ntēēn u wuuni taan ye?»

Yesu à jínabii nìnyahamii kòr'a yige nàŋi w'e

(Macwo 8.28-34; Marika 5.1-20)

²⁶ Nye ka Yesu ná u cyelempyiibii si baŋi jyil'a sà nò Gadara shiinbii kùluni i, lire kùluni na nye Galile wuuni yyeti-impe na baŋi kàntugo. ²⁷ Pi nivworobii bakwòge e, ka kuru kànhe nàŋi wà si Yesu jùŋjò bē, jínabii mpyi uru nàŋi i. Li mpyi a mō, u sàha mpyi na vāanpyi leni mē, u sàha mpyi na shùun kànhe e mē, fo fanpyi i**. ²⁸ Tēni i uru nàŋ'á Yesu nya ke, ka u u ŋkwúulo, maa jwò Yesu fere e, maa jwo fànha na: «Yesu, Kilenji nìnyi wuŋi Jyaŋi, naha mu nye na pcaa mii á ye? Mii na mu jáare, ma hà kawaa pyi na na mà de!»

²⁹ Nàŋ'á yire jwo, naha na ye Yesu mpyi a jínanyi pyi na u fworo u e. Uru jínanyi mpyi maha u cyáan tèrii nìnyahagil'e. Sùpyire mpyi maha uru nàŋi cwòre maa u cyeyi ná u tooyi pwu ná yòrɔy'e, bà u si mpyi si ntēēn tanuge e mē, ŋka u mpyi maha yire yapwoyi puni kwùun. Lire kàntugo jínanyi mpyi maha si ná u e síwage e.

³⁰ Nye ka Yesu si nàŋi yíbe u mege na, ka u u jwo: «Mii mege nye Shinnyahara.» U à yire jwo naha na ye jínabii pi mpyi u e ke, pire mpyi a nyaha. ³¹ Ka pire jínabii

** 8:27 Yahutuubii maha pi fanpyi wwù kafaayi jnū'i. Pi maha ku jwòge yal'a yaa fo maha tateŋŋò yaa mú.

si Yesu jáare na u àha pire kòrò ñkàre kacyewyicugunke e mɛ.

³²Nye lir'à caakurumbwòhò ta ku u lyí ñanke kà numpenge na wani, ka jínabii si Yesu jáare sèl'e na u pire yaha pire pi sà jyè kuru caakurunke e, ka u u jɛɛ. ³³Nye ka jínabii si fworò nàni i maa sà jyè caabil'e. Ka kuru caakurunke puni si sùrug'a yíri ñanke numpenge na mà cwo cwo banj i mà kwù.

³⁴Cáanahabil'à lire nya ke, maa fê a kàr'a sà a yi yu kànhe ná sishwónbugure puni i. ³⁵Ka sùpyire si fwor'a kàre si sà cyire karigii nya. Nàni i jínabii mpyi ke, ka pi i sà u ta u à tɛn Yesu fere e ná vɛanpyi i tanuge e, ka pi i fyá. ³⁶L'à pyi mpiimu nyii na ke, ka pire si nàni cuunɔŋkanni jwo pi sanmpil'à. ³⁷Nye ka Gadara kùluni shiinbii puni si Yesu jáare na u fworò pire kùluni i, naha na ye pi mpyi a fyá u yyaha na sèl'e. Ka Yesu si jyè bakwɔɔge e s'a ñkèɛge.

³⁸Nàni i jínabil'à fworò ke, ka uru si Yesu jáare sèl'e, na uru na ñkèɛge ná u e. Ka Yesu si u nùruŋ maa jwo: ³⁹«Núru, ma a sì pyenge, kabwooni Kile à pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyenge shiinbil'á.» Ka nàni si ñkàre kànhe funŋke e, nde Yesu à pyi u á ke, maa sà a lire yu na ntùuli cyeyi puni i.

**Yesu à ceenji wà cùunɔ, maa
Zharusi pworonji buwunji jɛ**

(Macwo 9.18-26; Marika 5.21-43)

⁴⁰Nye tɛni i Yesu à nùr'a banj jyiil'a kɛɛnɛ kùŋke sanŋke na ke, ka shinnya-hara si u jùŋɔ bɛ, naha na ye pi puni mpyi na u sigili. ⁴¹Kile Jwumpe kàlam-bage kà jùŋufoo na mpyi wani, uru mɛge mpyi Zharusi, ka uru nàni si mpa ñɔkure sín Yesu fere e maa u jáare fànha na na u shà uru pyenge e, ⁴²naha na ye pworonji ñɔŋkinji u mpyi u á, ná u mpyi a yyee ke ná shuunni kwò ke, uru mpyi na yà, fo u mpyi na ñko raa ñkwùu.

Nye Yesu ñɔŋkarenji Zharusi pyenge e, sùpyire mpyi a u kwùulo kàmpanpyi puni na, fo na u fɛnre piye shwòhòl'e.

⁴³Ceenji wà na mpyi tire sùpyire shwòhòl'e, lùwuliŋkwombaayi mpyi u na yyee ke ná shuunni funŋ'i. Wempyiibii mpyi a kwò u cyeyaare puni na, ñka wà nje a jà a u cùunɔ mɛ.

⁴⁴Nye ka u u mpa Yesu kàntugo yyére maa bwòŋ u vɛanpyi zhwòɔre na, ka yampe si ntíl'a kwò. ⁴⁵Ka Yesu si sùpyire yíbe: «Jofoo u à bwòŋ mii na ye?» Ka sùpyire puni si wá na ñko: «Mii bà mɛ.» Ka Pyeri si jwo: «Cyelentuŋi, mu nyii nje sùpyire na t'à mu fɛnre kàmpanpyi puni na mà?» ⁴⁶Ka Yesu si jwo: «Wà kòŋ'à bwòŋ mii na, naha na ye mii à li kàan-mucya mà li nya na fànhe kà a fworò mii i.»

⁴⁷Nye ceen'á li nya na nde ur'à pyi ke, na Yesu à li cè ke, ka u u fyá fo na jcyɛɛnni, maa mpa ñɔkure sín Yesu fere e, nde l'à u pyi u à bwòŋ Yesu na ke, ná pyiŋkanni na u à uye nya u à cùunɔ tɛnuuni mujye e ke, u à yire yyaha jwo Yesu á sùpyire puni nyii na. ⁴⁸Ka Yesu si u pyi: «Na pworo, mu dáníyan'á mu cùunɔ. Kile u yyeŋinke kan ma á.»

⁴⁹Mà Yesu yaha puru jwumpe na, tùn-tunŋ'á yíri jùŋufooni Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nɔ mu pworonji na. Ma hà nùru cyelentuŋi yaha u uye kànha u a ma mɛ.» ⁵⁰Yesu à yire lógo ke, maa jwo Zharusi á: «Ma hà raa fyáge mɛ, dá mii na kannu, mu pworonji sí n-yíri.»

⁵¹Nye pi à sà nɔ Zharusi pyenge jwɔge na ke, Yesu nje a jɛɛ sùpyanji wabere u jyè ná ur'e mɛ, fo Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná pyàŋi tunji ná pyàŋi nuŋi. ⁵²Sùpyire puni ti mpyi pyenge e ke, pire puni mpyi na myahigii súu marii ñkwùuli pyàŋi ñkwùŋi na. Ka Yesu si pi pyi: «Yii àha raa mɛɛ súu mɛ, pyàŋi nje a kwù mɛ, u na ñwùuni!» ⁵³Ka pi i wá

na ncyàhali u na, naha na ye pi à li cè na pyàñ'á kwù.

⁵⁴Nye ka Yesu si pyàñi buwuñi cù u cyege na, maa jwo fànha na: «Pyà, yîri!»
⁵⁵U à yire jwo ke, ka pyàñi mûnaani si nûr'a jyè u e, lire tèenuuni mujye e, ka u u yîri, ka Yesu si pi pyi pi njyì kan u á.
⁵⁶Ka lire kani si pyàñi sifeebii bilibili. Ka Yesu si yi jwo pi á na pi àha nde kani jwo sùpyañi wà tufiig'á mē.

**Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà
a Jwumpe Nintanmpe yu**

(Macwo 10.5-15; Marika 6.7-13)

9 Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniñi pyi pi à bínni u taan, maa síñi ná fànhe kan pi á, bà pi si mpyi s'a jínabii puni kòre s'a yige pifeebil'e, s'a yampii cùuñi mē. ²Lire jwòho na, u à pi tun pi sà a Kile Saanre kyaa yu sùpyir'á, pi raa yampii cùuñi. ³U à pi pyi: «Yii àha ñkwò yaaga lwó yiye cye e lire kùsheeni na mē, mu à jwo kàbii, lire nyē mē boro ná bwúuru ná wyére. Yii wà hà ñkwò vāanttingke kabere lwó mbàra u yacige woge na mē. ⁴Yii aha ñkàre kànha maha kànha na, ka wà si jñe yii sunmbage na, yii tēen wani fo mà sà yaa ná yii tēekani i. ⁵Ñka kànhe ñkemu shiin kampyi pi nyē a jñe yii i yii sunmbage tñrige pire yyēre mē, yii nivworobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambañi kwòro kwòr'a wu wani, lir'á kajwuu kwò kuru kànhe shiin na.»

⁶Nye ka pi i yîr'a kàr'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu na màre kànyì puni i, maa yampii cùuñi.

**Saanji Eròdi na uye yíbili
na Yesu nyē jofoo ye**

(Macwo 14.1-12; Marika 6.14-29)

⁷Nye Yuhana bonkwooni kàntugo, saanji Eròdi à pa Yesu kapyiñkii lógo, ka li i u yákiliñi wùrugo sèl'e, naha na ye pii mpyi na ñko na Yuhana Batizelipyiñi u à jñe a fworò kwùñi i. ⁸Pii sí i ñko na

Kile tūntunñi Eli u à nûr'a pa, pii mú sí i ñko na tèecyiini Kile tūntunñi wà u à jñe a fworò kwùñi i. ⁹Ka Eròdi si jwo: «Mii à pi pyi pi à Yuhana jùñke kwòñ, jofoo shenre mii saha sí nyē na nûru amē ye?» Ka u u wá na Yesu caa si u nya.

**Yesu à shiin kampwòhii
kanjuro jwò cya**

(Macwo 14.13-21; Marika 6.30-44; Yuhana 6.1-14)

¹⁰Nye Yesu tūntunmpil'á nûr'a pa ke, maa pi kapyiñkii puni jwo u á, ka u u yîri ná pi e sùpyire sannte taan mà kàre pi mege cyage e Betisayida kànhe kàmpañke na. ¹¹Sùpyir'á pa pi saha cè ke, maa ñkàre wani pi fye e. Ka u u pi cùmu leme jwò, maa Kile Saanre kyaa jwo pi á. Mpii pi mpyi na yà pi e ke, maa pire cùuñi.

¹²Tèni i canñk'á pa a ntñri ke, ka Yesu cyelempyiibii ke ná shuunniñi si file u na maa yi jwo u á na u sùpyire cye yaha, bà pi si mpyi si sà njyì ná tashwònyò cya kànyì ná sishwònbugure e mē, naha na ye sige funñke e pire nyē. ¹³Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpì pi pi kan pi lyì.» Ka pi i u pyi: «Bwúuru jùnyò kanjuro ná fyapya shuunni cyi naha wuu á kanna, fo l'aha nta wuu yabilimpì sí n-sà njyì cya mpa ñkan nte supyinyahare pun'á.»

¹⁴Tire sùpyire e, nàmbaabii kanni mpyi a shiin kampwòhii kanjuro (5.000) kwò, ka Yesu si u cyelempyiibii pyi pi à sùpyire tñge tñge kuruyo kuruyo, yire kurunyì niñkin niñkinñi puni mpyi a shiin beeshuunni ná ke ke kwò.

¹⁵Nye ka pi i sùpyire puni tñge tñge, bà Yesu mpyi a yi jwo mē. ¹⁶Ka Yesu si yire bwúuru jùnyì kanjuro ná cyire fyapyaagii shuunniñi lwó, maa yyahe yñrige nñpyiñi i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòñ kwòñ a kan u cyelempyiibil'á, pi kan sùpyir'á.

¹⁷Sùpyire puni ti mpyi wani ke, tire

pun'à lyî a tîn. Ka pi i shàhii ke ná shu-unni jî njyîpaanyi na.

**Pyeri à jwo na Kile
Njncwónrónji u nyé Yesu**

(Macwo 16.13-21; Marika 8.27-31)

¹⁸Nyé lire kántugo, mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha, u à yîri pi taan, maa sà Kile jáare. U à kwò ke, maa núr'a pa, maa pi yîbe: «Sùpyire na mii sônji jofoo yé?» ¹⁹Ka pi i u pyi: «Pii wá na nko na Yuhana Batizelipyiñi u nyé mu, pii sí i nko na Kile túnntunjiEli u nyé mu, pii mú sí i nko na Kile túnntunmpii pi à tòro ke, na uru wà u à jè a fworò kwùñi i.»

²⁰Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii nyé na mii sônji yé?» Ka Pyeri si u pyi: «Kile Njncwónrónji u nyé mu.» ²¹Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi àha nkwò yire jwo sùpya á me.

²²Maa núr'a jwo: «L'à pyi fànha kyaa Supyañi Jyañi u kyaala sèl'e. Yahutuubii kacwónribii ná Kile sáragawwuubii jñunfueebii ná Kile Saliyañi cyelentiibii sí n-cyé u na, si u bò. Nka u kwùñi canmpyitanrewuuni, u sí jè.»

**Pyiñkanni na wuu à yaa wuu taha
Supyañi Jyañi Yesu fye e ke**

(Macwo 16.24-28; Marika 8.34—9.1)

²³Lire kántugo ka Yesu si yi jwo u lógofeebii pun'à: «Njgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilñi nyii karigii na, u u ntèen kyaage taan u u ntaha mii fye e canja maha canja, pi mée ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. ²⁴Naha na ye ngemu la ká mpyi si u ninjaanji yaa jwò ke, urufoo sì nùmpañja ta me, nka ngemu ká kántugo wà u ninjaan'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta. ²⁵Naha li sí jwò sùpyan'á mà ma nyii yaayi puni ta nge diñyeñi i ninjaa, mu nùmpañke si sà nkèege yé?

²⁶Lire kurugo ngemu u na pcyíge Supyañi Jyañi ná u jwumpe na ke, u

aha bú mpa ná u sinampe ná u Tunji wumpe ná Kile mèlekeebii wumpe e canjke nkemu i ke, u sí n-cyé urufoo na. ²⁷Sèeñi na mii sí yi jwo yii á, pii na nyé yii e, pi sì n-kwù ná pi nyé a Kile Saanre nya mà ye!»

Yesu yyahe pyiñkann'à kèeñge

(Macwo 17.1-8; Marika 9.2-8)

²⁸Nyé canmpyaa baataanre fiig'à tòro puru jwumpe jwuñkwooni kántugo ke, ka Yesu si njkàre ná Pyeri ná Yuhana ná Yakuba e jañke kà na, si sà Kile jáare. ²⁹Mà Yesu yaha Kilenarege na, u yyahe pyiñkann'à kèeñge, ka u vaañyi si fíñiñge weewee fo na jî. ³⁰Lire tèenuuni i, ka nàmbaa shuunni si mpa jwo ná u e. Pire pi mpyi tèecyiini Kile túnntunmpiiMusa ná Eli. ³¹Pi mpyi a pa ná sinampe e. Pyiñkanni na Yesu mpyi na sí n-kàre n-sà u báarañi fùññò si nkwù Zheruzalemu kànhe e ke, maa lire jwo u á.

³²Lire tèni mpyi a njoompe ta Pyeri ná u shèrefeebii na sèl'e. Njoomp'à pa láha pi na ke, ka pi i pire nàmbaabii shuunniñi njjyerebii nya ná Yesu i u sìnampe e. ³³Tèni i pire nàmbaabii mpyi na yîri Yesu taan ke, ka Pyeri si jwo u á: «Wuu cyelentunji, wuu à pa naha ke, lir'à jwò sèl'e. Wuu vùnyò taanre kwòro, niñkin sí n-pyi mu wogo, niñkin sí n-pyi Musa wogo, niñkin sí n-pyi Eli wogo.» Pyeri mpyi a puru jwumpe jwo uye jñun kurugo.

³⁴Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka nahañja si mpa pi tò. Mà nahañke yaha ku u pi tùni, ka pi i fyá. ³⁵Ka mejwu u si fworò kuru nahañke e na: «Mii Jyañi u nyé nge, mii à u cwòonrò. Yii a nùru u jwò na.» ³⁶Lire mejwuuni fworonkwooni kántugo, Yesu baare e, cyelempyiibii saha nyé a wà nya me. Nde pi à nya ke, ka pi i lire yaha piye funñ'i, pi nyé a yaaga jwo wà á lire tèni i me.

Yesu à pyàŋi wà jína kòr'a yige u e
(Macwo 17.14-18; Marika 9.14-27)

³⁷ Kuru canŋa nùmpaŋŋa, Yesu ná u cyelempyiibii nintigibii paŋke na, ka supyikurumbwòhò sí sà u jùŋɔ̀ bê. ³⁸ Tire sùpyire shwòhòl'e, ka nàŋi wà si jwo fàŋha na: «Cyeleuntuŋi, mii na mu jáare, maa na jyaŋi kàanmucya. Uru niŋkinŋi u nye mii á. ³⁹ Jínaŋi wà u nye u e, u aha yíri u kurugo, u maha ŋkwúuli, jí-naŋi maha u cúnŋɔ̀ cúnŋɔ̀ fàŋha na, u jwòge maha bàafwòhe yige, u maha u kàŋha sèl'e, maa nta a fworu u e. ⁴⁰ Mii à mu cyelempyiibii jáare pi jínaŋi kòr'a yige u e, ŋka pi nye a jà mɛ.»

⁴¹ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibii, fo jaha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiŋkii kwú naye e sà nɔ̀ fo jaha tère na ye? Ta ma ná ma jyaŋi i naha.»

⁴² Nye mà pi yaha pi i filili ná pyàŋi i Yesu na, ka jínaŋi si pyàŋi cúnŋɔ̀ cúnŋɔ̀ fàŋha na maa u cyán jùŋke na. Nye ka Yesu si fàŋha cyán jínaŋi na, maa u pyi u à fworu pyàŋi i, maa u kan u tun'á. ⁴³ Sùpyire ti mpyi wani ke, Kile sífente mpyi a pire puni kàkyaŋhala.

Yesu à jwo u kwùŋi kyaa na sahaŋki
(Macwo 17.22-23; Marika 9.30-32)

Karigii Yesu mpyi a pyi ke, cyire mpyi a sùpyire puni kàkyaŋhala. Mà pi yaha pur'e, ka u u yi jwo u cyelempyiibil'á: ⁴⁴ «Yii mpe jwumpe lóg'a tàra, li saha si mɔ̀ mɛ, pi sí Supyaŋi Jyaŋi le cye e, pi i pi jyii wuuni pyi u na.» ⁴⁵ Ŋka cyelempyiibii nye a mpyi a puru jwumpe yyaha cè mɛ, jaha na ye pu jwòhe mpyi a ŋwòhò pi na, pi mú sí mpyi na fyáge si u yíbe pu jwòhe na.

Sùpyaŋi u nye jùŋufoo Kile yyére ke
(Macwo 18.1-5; Marika 9.33-37)

⁴⁶ Nye ka nàkaana si mpa yíri cyelempyiibii ná piye shwòhòl'e, tire jùŋke ku mpyi na pire puni i jofoo u nye jùŋufooŋi ye. ⁴⁷ Yesu à pa tire nàkaante jùŋke cè ke, maa pyàŋi wà lwó a yaha uye taan, ⁴⁸ maa jwo cyelempyiibil'á: «Shin maha shin u à ŋge pyàŋi cùmu lemɛ jwò mii kurugo ke, urufoo mú à mii cùmu lemɛ jwò. Ŋgemu ká mii cùmu lemɛ jwò ke, urufoo mú à mii tunvoonŋi cùmu lemɛ jwò. Nye ŋgemu u à uye pyi yii puni kàntugo yyére wuŋi ke, uru u nye yii puni jùŋufooŋi.»

Ŋgemu ká mpyi u nye wuu zàmpen mɛ, uru na nye ná wuu e

(Marika 9.38-40)

⁴⁹ Nye ka Yuhana si jwo Yesu á: «Cyeleuntuŋi, wuu à nàŋi wà jya u u jínabii kòre na yige sùpyire e ná mu mege e, ka wuu u u sige li na, jaha na ye wuu wà bà mɛ.» ⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Yii àha u sige li na mɛ, jaha na ye ŋgemu u nye u nye wuu zàmpen mɛ, urufoo na nye ná wuu e.»

⁵¹ Nye tènì i Yesu tèefworon'à pa byan-hara ŋge diŋyeŋi i, s'a ŋkèege nìnyinŋi na ke, ka u u sàa li lwó uye funŋ'i si ŋkàre Zheruzalemu kàŋhe e, ⁵² maa tùn-ntunmii tùugo uye yyaha na, ka pire si ŋkàr'a sà nɔ̀ Samari kàŋhe kà na, maa sunmbage tatirige cya Yesu mɛɛ na kuru kàŋhe shiinbil'á. ⁵³ Ŋka kuru kàŋhe shiinbil'á nye a jɛɛ mɛ, jaha na ye Zheruzalemu i u mpyi na ŋkèege.

⁵⁴ Tènì i u cyelempyiibii pìi shuunni Yakuba ná Yuhana à pa yire lógo ke, maa jwo: «Kafooŋi, mu sí wuu yaha wuu nage yige nìnyinŋi na wuu tírige pi jùn'i wuu u pi shi bò mà?» ⁵⁵ Ka Yesu si yyaha

kêenɲ'a le pi e maa pi faha sèl'e††. ⁵⁶ Lire kântugo ka pi i ntòr'a kàre kànhe kabere na.

Mpii la ku nyɛ si ntaha Yesu fye e ke
(Macwo 8.19-22)

⁵⁷ Maa pi niŋkaribii yaha, ka nàni wà si Yesu pyi: «Kafoonji, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.» ⁵⁸ Ka u u u pyi: «Wyigii na nyɛ sigepwuunbil'á, shèere mú sí nyɛ sapcyɛɛn'r'á. Ʋka tashwóngo nyɛ Supyaŋi Jyaŋi á mɛ.» ⁵⁹ Maa wabere pyi: «Taha na fye e.» Ka uru si jwo: «Kafoonji, yyére, mii aha na tunji tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.» ⁶⁰ Ka Yesu si u pyi: «Kwùubii yaha pi a piye tùni, ŋka mu wi ke, ta sì maa sà a Kile Saanre kyaa yu.» ⁶¹ Ka wabere si jwo: «Kafoonji, mii la nyɛ si ntaha mu fye e, ŋka na yaha si sà yi jwo na pyenge shiinbil'á fɔlɔ.» ⁶² Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u à nùtuuge cù nùfaanji na, maa wíi kântugo ke, urufoo nyɛ a yaa ná Kile Saanre e mɛ.»

Yesu à túnntunmii beetaanre
ná ke ná shuunni tun pi sà
a Jwumpe Nintanmpe yu

10 Lire kântugo Kafoonji Yesu à nùr'a shiin beetaanre ná ke ná shuunni cwɔɔnrɔ u fyɛnpwɔhɔshiinbil'e, mà tun shiin shuunni shuunni uye yyaha na, kànyi puni ná cyeyi puni i u mpyi a yaa u tòro ke.

² Maa yi jwo pi á: «Sùmakwɔg'á pɛe, ŋka sùmakwɔɔnbil'á cyére. Lire e ke yii kerege foo jáare, u u pii bàra sùmakwɔɔnbii na.» ³ Mii à yii tun, yii a sì. Yii sí n-pyi sùpyire shwɔhɔl'e, mu à jwo mpàa pi nyɛ sige yaaya shwɔhɔl'e.

⁴ Yii àha wyére lwó nde yiye juŋ'i mɛ, yii àha boro lwó mɛ, yii àha tan-

hanyi yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na mɛ. Mà yii niŋkaribii yaha, yii àha raa yyérelì kuni na s'a fwù pyi mɛ.

⁵ Yii aha jyè pyenge maha pyeng'e ke, yii jwumpe niŋcyiimpe pu pyi “Kile u yyeniŋke kan yii á.” ⁶ Nyɛ sùpya ká nta kuru pyenge e, ngemu u nyɛ na ɲcáa yyeniŋke na ke, urufoo sí kuru yyeniŋke dúbabii ta. Ʋka l'aha nta uru sùpya nyɛ kuru pyenge e mɛ, pire dúbabii sí n-kwòro yii á. ⁷ Pyenge ŋkemu ká jɛɛ yii sunmbage na ke, yii tɛen wani. Pi aha yalyire ná yabyɛre ntemu kan yii á ke, yii raa tire lyí, naha na yɛ báarapyiŋi sàraŋ'á yaa u kan u á. Yii àha raa sunmbage kêenɲi raa màre mɛ.

⁸ Yii aha ŋkàre kànha maha kànha na, ka pi i jɛɛ yii na, maa yalyire ntemu kan yii á ke, yii i tire lyí. ⁹ Yii i kuru kànhe yampii cùuŋɔ, yii i yi jwo kànhe shiinbil'á na Kile Saanre à byanhara pi na.

¹⁰ Ʋka yii aha ŋkàre kànha maha kànha na, ka pi i yii sunmbage cyé ke, yii jyè kuru kànhe pyenkuuŋi i, yii i yi jwo pi á ¹¹ “Ali yii kànhe bambaŋi u à ta wuu tooyi na ke, wuu sí uru kwòro kwòro n-yaha yii na††. Ʋka lire ná li wuuni mú i, yii li cè na Kile Saanre à byanhara yii na.”

¹² Mii sí yi jwo yii á, diŋyɛŋi canŋkwoge, nde li sí kuru kànhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha mà tòro nde li sí n-pyi Sɔdɔmu kànhe shiinbii na ke.»

Yesu à kànyi yà faha

(Macwo 11.20-24)

¹³ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii Korazen kànhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Yii Betisayida kànhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Naha na yɛ kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri

††9:55 Sémebii pii maha jwo: «Ka Yesu si yyaha kêenɲ'a le pi e maa pi faha sèl'e. Sòŋŋɔpɛere ti nyɛ yii e amɛ ke, yii nyɛ a ti shi cè mɛ. Supyaŋi Jyaŋi nyɛ a pa si sùpyire shi bò mɛ, ŋka u à pa si pi múnahigii shwɔ.

††10:11 Mà ma tooyi bambaŋi kwòro kwòr'a yaha kànha na»: lire jwɔhe ku nyɛ, wuu nàzhan à fworɔ yii karigil'e, yii jùŋɔ tuguro ti.

kànhè ná Sidon kànhè e cyire mpyi a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi toronkanni kèenḡe maa láha kapegigii na fo tèemōni i, maa cafubōrigii le mà pyi pi vāanpyi, maa cwōnre wu piye na[¶]. ¹⁴ Lire l'à li ta, canḡke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiḡkil'e ke, nde li sí yii ta ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kànyi^{§§} wuuni na.

¹⁵ Yii Kaperenamu kànhè shiimbii pi ke, yii na sōnḡi na yii sí n-kàre Kile yyére nḡyḡḡi na bē? Lire mpyi nḡe mē, yii sí n-sii n-tḡrige fo nḡke nḡwōhō shiimbii cyage e.»

¹⁶ Lire kàntugo ka Yesu si nūr'a jwo u tūntunmpil'á: «ḡgemu ká nēn'a lógo yii nḡwō na ke, l'à pyi mu à jwo mii nḡwō na urufol'á lógo. ḡgemu ká yii cyé ke, l'à pyi mu à jwo mii urufol'á cyé mú. ḡgemu sí u à mii cyé ke, l'à pyi mu à jwo mii tunvoonḡi urufol'á cyé mú.»

¹⁷ Nḡe ka pire tūntunmpii beetaanre ná ke ná shuunnḡi si ḡkàre mà sà tère pyi, ka pi funntanga wuubii si nūr'a pa, maa jwo: «Kafoonḡi, mu meḡe cye kurugo, ali jínabil'á kúu wuu á.» ¹⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à Sitaannḡi nḡa, u à yḡri nḡyḡḡi na nḡaa nḡḡin, kilepini fiḡe, mà pa nḡcwo nḡḡke na. ¹⁹ Nḡe mii à li sḡḡi kan yii á, yii a naare wwōobii ná nōḡyahigii nḡḡi, yii i wuu zāmpennḡi fānhe fwōonḡo yiye tooy'e, yafyḡn sḡ n-jà kapii pyi yii na mē. ²⁰ Lire ná li wuuni mú i, yii àha funḡyi táan na jínabil'á kúu yii á mē, ḡka yii pyi funntange e, naha kurugo ye yii mēy'à sēme Arijinanḡi i.»

**Sùpya nḡe a Kile cè
Jyafoonḡi Yesu baare e mē**

(Macwo 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Lire tèenuuni i, ka Kile Munaani si Yesu funḡke pyi k'à táan sèl'e, ka u u

Kile kēe maa jwo: «Tufoonḡi Kile, nḡyḡḡi ná nḡḡke Kafoonḡi, mii fwū nḡe mu na, naha na ye kani mu à ḡwōhō yák-ilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyēe nāḡkopyire na. Sēe wi, Tufoonḡi, mu à lire pyi mà tàanna ná ma nḡyi wuuni i.» ²² Lire kàntugo ka u u jwo sùpyir'á: «Mii Tuḡi à karigii puni le mii cye e. Sùpya nḡe a Jyafoonḡi cè Tufoonḡi baare e mē. Sùpya mú nḡe a Tufoonḡi cè Jyafoonḡi baare e mē, fo Jyafoonḡi la ká mpyi si u cyēe ḡgemu na ke.»

²³ Lire kàntugo ka Yesu si yyaha kēenḡe u cyelempyiibii kann'á maa yi jwo pi á: «Karigii yii na naa ke, mpai pi na cyire naa ke, pire wuun'à nḡwō. ²⁴ Mii sí yi jwo yii á, nde yii à nḡa maa ndemu lógo ke, Kile tūntunmii nḡyahamii ná saanlii nḡyahamii la mpyi si lire nḡa, si li lógo. ḡka pi nḡe a jà a li nḡa maa li lógo mē.»

**Bàtaage Yesu à jwo mà yyaha tíi ná
Samari shinḡi nḡcennḡi i ke**

²⁵ Canḡka Kile Saliyanḡi cyelentunḡi wà à yḡr'a yyére si Yesu pere nḡcū maa jwo: «Wuu cyelentunḡi, naha mii à yaa mii u pyi si shḡḡi nḡkwombaanḡi ta ye?» ²⁶ Ka Yesu si u pyi: «Nde l'à sēme Kile Saliyanḡi Semēḡi i ke, naha mu à cè lire e ye?» ²⁷ Ka u u Yesu pyi: «Y'à sēme Saliyanḡi Semēḡi i na “Ma Kafoonḡi Kile kyaa táan may'á ná ma zōmbilini puni ná ma mú-naani puni ná ma fānhe puni ná ma sōnḡore puni i. Mà bàra lire na, ma supy-ḡnēḡi kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan

[¶]10:13 Nde mpyi kyaa ndemu l'à li cyēe na pi a piye cēḡe pi kapegigii na ke.

^{§§}10:14 Tiri ná Sidon na mpyi kànbwoyo shuunni nḡjemu y'à cè ná kapegigii mpyiḡi i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyel 26; Zhoueli 3.4-8; Amosi 1.9-10).

may'á me*.”» ²⁸ Ka Yesu si u pyi: «Mu jwɔshwɔɔr'à jwɔ. Mu aha já na lire pyi, mu sí shɔ̀ni nɔ̀kwombaani ta.»

²⁹ Ɔka nàni la mpyi si tanga kan uy'á maa jwo: «Jofoo u nɔ̀e mii supɔ̀yɔ̀ɔɔni ye?» ³⁰ Ka Yesu si u jwɔ shwɔ ná bàtaag'e na:

«Nàni wà u ná yɔ̀ri Zheruzalemu kàhe e na ɔ̀kɔ̀ɔge Zheriko kàhe e. Mà u yaha kuni na, ka kakuumpyiibii pii si jwɔ u na, maa u cyeyaayi puni cyán a shwɔ u na, maa u bwɔn fo mà u bannaga a yaha kwùubii ná nyii wuubii shwɔhɔl'e, maa yɔ̀ri u taan.

³¹ Lir'à bê ná Kile sàragawwɔni w'e u u ma lire kuni i, ur'à pa nɔ̀ nàni nɔ̀jcwɔni na ke, maa fɛnn'a tòro u taan. ³² Nɔ̀e ka Kilejarege baaɔɔpyini wà si mpa a ntùuli lire kuni ninuuni i, uru na mpyi Levi tɔ̀luge shin, uru mú à pa nɔ̀ nàni nɔ̀jcwɔni na ke, maa fɛnn'a tòro u taan.

³³ Lire kàntugo ka Samari shinɔ̀ni wà kùshe wu si wá na ma lire kuni i mú. Ur'à pa nɔ̀ nàni nɔ̀jcwɔni na ke, ka u jùnaare si u ta. ³⁴ Ka u u file u na, maa u nɔ̀ɔyi wyere yal'a pyi, maa u lwɔ́ a dùrugo u dùfaanɔ̀ke jwɔni, maa ɔ̀kàre ná u e nàmpwuunbii tatirige bage k'e, maa yaha u na. ³⁵ Kuru canja nùmpaɔ̀na, maa bage sàraɔ̀ni wwù uye jwɔni mà kan bage foon'á, maa yi jwo u á “Yaha ɔ̀ge nàni na, mu aha wyéɔ̀re maha wyéɔ̀re wwù u jùɔ̀ taan ke, mii aha nùr'a pa, mii sí uru puni nùrɔ̀ɔ̀ mu na.”» ³⁶ Nɔ̀e Yesu à puru jwo ke, maa uru Saliyani cyelentɔ̀ni pyi: «Mpii shiin taanɔ̀ni i, mu á, ɔ̀gi u à ɔ̀ge nàni nimbannani pyi u supɔ̀yɔ̀ɔɔni ye?» ³⁷ Ka u u Yesu pyi: «Nàni u à u jùnaara ta ke, uru u nɔ̀e u supɔ̀yɔ̀ɔɔni.» Ka Yesu si u pyi: «Ta sì, maa sà lire fiige pyi.»

Karigii cyi à Marita yyaha nɔ̀ ke, cyire ná Mariyama wuuni nɔ̀e nɔ̀nkin me

³⁸ Mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha jani na na ɔ̀kɔ̀ɔge Zheruzalemu kàhe e, pi à sà nɔ̀ kàhe kà na, maa sunmbage lɔ̀ɔge ceɔ̀ni wà yyéɔ̀re. Uru ceɔ̀ni mege na mpyi Marita. ³⁹ Marita kàntugo wuɔ̀ni wà na mpyi wani, uru mege mpyi Mariyama, ka uru si ntɛen Kafooni Yesu taan marii u jwumpe nùru.

⁴⁰ Lir'à Marita cyege ta k'à cwɔ̀nrɔ̀ sushwɔhɔbaaranj na, ka u u file Yesu na maa jwo: «Kafooni, taha mu bá u à mii cɔ̀ɔɔni jya u à tɛen, maa mii kanni yaha mii i báaraɔ̀ni pyi me? U pyi u yɔ̀r'a na tɛge ke!» ⁴¹ Ka Kafooni si u pyi: «Marita, Marita, mu yyah'à wyéɔ̀re ná kariii nɔ̀nyahagil'e maa cyi tɛg'a maye funɔ̀ pen. ⁴² Ɔka kyaa nɔ̀nkin kanna li nɔ̀e tɔ̀ɔn wuuni mà tòro cyi sanɔ̀kii puni taan, lire Mariyama à pyi. Sùpya sì n-jà u láha lire mpyini na me.»

Yesu à u cyelempyiibii taanna Kileparege pyiɔ̀kanni na

(Macwo 6.9-13; 7.7-11)

11 Canɔ̀ka Yesu mpyi na Kile jàare cyage k'e. U à kwɔ̀ Kileparege na ke, ka u cyelempyani wà si u pyi: «Kafooni, wuu taanna Kileparege pyiɔ̀kanni na, bà Yuhana a u cyelempyiibii taanna ku na me.» ² Ka Yesu si u pyi: «Yii aha a si raa Kile jàare, yii jwo:

“Tufooni,

mu mege ku táan.

Ma pyi saanwa sùpyire puni jùɔ̀ɔ̀ na.

³ Wuu canja maha canja njyɔ̀ni kan wuu á.

⁴ Wuu kapegigii yàfa wuu na, jaha na ye wuu maha wuu shinɔ̀ɔ̀ebii wogigii puni yàfani pi na.

Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kɛenɔ̀ge kapegigil'á me.”»

*10:27 Duterennu 6.5, Levitiki 19.18

⁵Nye maa núr'a pi pyi: «L'aha mpyi mu à jwo cevoo na nye yii wà á, ka urufoo si yír'a kàre jìnjinke na uru cevooŋi yyére, maa sà u bage kúu mà jwo “Na cevoo, bwúuru nùnyi taanre kan na á, ⁶naha na ye mii à nàmpòŋŋ ta, yalyire sí naha mii u kan u á me.” ⁷Yii na sòŋŋi na uru cevooŋi sí n-tèen bage funŋke e si jwo “Ma hà zii mpa na yyaha fwòhòrò me. Mii à bage tò a kwò, mii ná na pyiibii naha a sínna kwò, mii saha naha na sì n-jà n-yíri bwúuru kan mu á me” la? ⁸Mii sí yi jwo yii á, u méé ká mpyi u nye a yír'a bwúuruŋi kan mu á yii cempe kurugo me, u mekegere† yyaha na, yaaga maha yaaga mu nye na jcaa ke, u sí n-yíri kuru kan mu á.

⁹Mii sí yi jwo yii á, yii a Kile jáare, u sí yii kan, yii a jcaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

¹⁰Naha kurugo ye shin maha shin u nye na Kile jáare ke, Kile sí urufoo kan. Ngemu u nye na jcaa ke, urufoo sí n-ta. Ngemu ká a bàrage kúuli ke, ku sí múgo urufol'á.

¹¹Jofoo u nye yii shwòhòl'e, ngemu u sí jee wwò kan u pyàn'á mà li ta fya u à jáare u á ye? ¹²Lire nye me, mà nóŋgyaa lwò a kan u á, mà li ta ŋkùcere u à jáare ye?

¹³Nye yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacenye kan yii pyiibil'á ke, yii nye a cè a jwo na yii Tunji u nye nìnyinji na ke, na ur'à bégel'a tòro yii taan sí u Munaani le u jáarafeebil'e mà?»

Pyiŋkanni na Yesu maha jínabii kòre ke

(Macwo 12.22-30; Marika 3.22-27)

¹⁴Canŋka Yesu mpyi na jínanji wà kòre na yige nàŋi w'e, uru jínanji mpyi a nàŋi

pyi búbu. Tèni i jínan'á pa fworo u e ke, ka uru nàŋi si li jwò cù na yu. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka li i pi puni kàkyaanhala.

¹⁵Ŋka pìl'á jwo sùpyire shwòhòl'e, na jínabii nùŋufooŋi Belizebuli‡ u à síŋi kan Yesu á, u u jínabii kòre na yige pifeebil'e.

¹⁶Pii la na mpyi si Yesu pèrè jécù, maa jwo na u kani là pyi ndemu li sí li cyèe pire na na u à fworo Kile e ke.

¹⁷Ŋka Yesu mpyi a pi funzòŋŋore cè maa yi jwo pi á: «Kìre maha kìre li nye na liye túnŋi ke, lire maha mpa jya. Pyenge maha pyenge shiin ká yíri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú.

¹⁸Ná yii na sòŋŋi na jínabii nùŋufooŋi Belizebuli fànhe cye kurugo mii nye na jínabii kòre na yige sùpyire e, nye Sitaan-niŋi báaraipyiibii ká ntáa maa piye túnŋi, pi saanre sì n-kwò mà? ¹⁹Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Belizebuli fànhe e, lire sanni i ke, yii shiinbii pi nye na pi kòre ke, ná jofoo u fànhe e pire maha pi kòre ye? Yii shiinbii yabilimpíi pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jwò'i. ²⁰Ŋka mii aha a jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile fànhe e, lir'à li cyèe na Kile Saanre à nò yii na mà kwò.

²¹Yii li cè na fànhaŋyahagafoo ká kàshikwònyaaya lwò a tèen u pyenge jwòge na marii ku saŋcwòŋŋi sigili, sùpya sì n-jà u yaage kà lwò me. ²²Ŋka wabere ká mpa jcwò pyengefoo na, ngemu u à fànha tò u na, maa já u na ke, pyengefoo cyege mpyi a taha kàshikwònyaayi njemu na ke, urufoo sí yire shwò u na, si u cyeyaayi cyán zhwò u na, si ntáa.

²³Shinŋi u nye u nye ná mii i me, urufoo nye mii zàmpen, ngemu u nye u nye na mii tère na sùpyire wàa tiye na me, urufoo na ti nùŋŋ kyáŋge.

†11:8 Pii maha jwo: «mu nyàhavyeŋre».

‡11:15 Belizebuli: Sitaanŋi mege kà ku nye ku ki.

(Macwo 12.43-45)

²⁴ Jína ká fworó sùpya e, u maha sà paara síwage yyaha kurugo, maa tateenge cya. U aha mpyi u nye a kà ta me, u maha jwo “Mii sí nùru raa wà na tayirige e.” ²⁵ Nye u aha nùr'a pa urufoo ta бага fiige nkemu k'à pwó maa ku funjke bégel'a jwó ke, ²⁶ u maha nùr'a kàr'a sà jínahii baashuunni lwó a bàra uye na, mpíi pí à pí mà tòro u yabiliñi na ke, maha mpa jyè urufol'e. Lire ká mpyi, urufoo pyinjanni nivónn'a sì nàara a pí mà tòro nijnyeeni na.»

Shingi wuuni l'à jwó ke

²⁷ Nye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka ceengi wà si jwumpe lwó sùpyire shwóhól'e maa jwo u á: «Ceengi u à mu si maa mu byé ke, uru wuun'à jwó de!» ²⁸ Ka Yesu si ceengi pyi: «Ngemu u nye na Kile jwumpe nùru, marii pu kurigii naare ke, urufoo wuun'à sàa jwó.»

**Yesu tayyéreg'à fànha tò Zhonasi
woge na, nka sùpyire nye
a u jwómeeeni cù me**

(Macwo 12.38-42)

²⁹ Sùpyir'à pa bínni mà Yesu kwúulo ke, ka u u jwo: «Nte sùpyir'à pí. Ti la na nye mii u kakyanhala kani là pyi si ncyêe ti na ndemu l'à li cyêe na mii à fworó Kile e ke. Njka nde l'à pyi Kile túnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha sì n-pyi n-cyêe ti na me. ³⁰ Nde l'à pyi Zhonasi na ke, lir'à li cyêe Ninive kànhe shiinbii na na Kile u mpyi a u tun. Lire pyinjanni na, nde li sí n-pa Supyanji Jyanji ta ke, lire li sí li cyêe nte sùpyire na na Kile u à u tun.

³¹ Canjke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinjil'e ke, saancwonji u mpyi Sheba kini njũ na ke, uru sí n-pa n-yíri n-yyére, si nte sùpyire cêege, naha na ye uru saancwonji mpyi a yíri dinyenji njũke kà na, mà sà saannji Solomani yák-

ilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na nye naha, ngemu u yákili u à pèe Solomani wuñi na ke, ti sí nye a jen'a lógo uru jwó na me.

³² Kuru canjke, Ninive shiinbii mú sí n-pa n-yíri n-yyére, si nte sùpyire cêege, naha na ye Zhonasi mpyi a sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pí à pí toronjanni kêenje. Mà li ta wà na nye naha, ngemu u tayyérege k'à fànha tò Zhonasi woge na ke, nte sùpyire sí nye a jen'a ti toronjanni kêenje me.»

Bèenmpe sèe wumpe kani

(Macwo 5.15; 6.22-23)

³³ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Wà nye na fùkina míni si u le ncyígile cere njwóh'i me. Njka u maha dùrugo yaage kà njũ'i, bà u si mpyi s'a bèenmpe yige bage jy-ifeebil'á me. ³⁴ Sùpyanji nyiigii cyi nye u bèenmpe. Ngemu u nyii cyi à jwó ke, urufoo puni maha mpyi bèenmpe e mú. Ngemu wogigii sí cyi à kêege ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i. ³⁵ Lire e ke yii yiye kàanmucya a wíi, yii bèenmpe kà bú nkwo nta numpire me. ³⁶ Yii nyi-igii ká jwó sèe sèl'e, làmpañi bèenmpe sí yii pyi yii a jaa yii a njwúu kuni i.»

Yesu à Farizheenbii ná Saliyanji cyelentiibii cêege

(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)

³⁷ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Farizhenji wà si sà u yyere na u pa lyí uru yyére, ka u u nɛɛ. Tèni i pí à njyñi kwúulo si raa lyí ke, ³⁸ ka li i Farizhenji kàkyanhala, naha na ye u à li kàanmucya mà li nja na Yesu nye a u cyeyi jyè mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e, maa nta na lyí me.

³⁹ Kafeonji Yesu à li nja l'à Farizhenji kàkyanhala ke, maa pí pyi: «Yii Farizheenbii pí ke, yii maha yii yajigiyi kántuyi jyíi na fíniñi, mà li ta yii funjny'à njí nànjkaage ná pege karigii na. ⁴⁰ Yii na nje sijnconyo! Kilenji u à yaage kántuge

yaa ke, uru mú bà u à ku funŋke yaa mà? ⁴¹Yii nàŋkaage ná pege yaha, yii raa yii cyeyaayi kaan fòŋfeebil'á. Lire ká mpyi, yii sí n-pyi fyinme sùpyii.

⁴²Yii Farizheenbii pi ke, yii wuun'à kèège! Naha na ye yii maha yii nànyenji ná kanyeyi yafwòhòfwòhòre sannte puni yáhaŋi wwù, yii sí nye na katiigii pyi, maa Kile kyaa táan yiy'á mē. Mà li ta lire l'à yaa li pyi yii kapyiini nĩncyiini, yii i nta a cyi sanŋkii bàra lire na. ⁴³Yii Farizheenbii pi ke, yii wuun'à kèège! Naha na ye yii aha ŋkàre Kile Jwumpe kàlambayi i, bwompe tatēenyi yii maha ŋcaa. Sùpyire tabinniyyi i yii la maha mpyi sùpyire s'a yii pēre s'a yii shēere. ⁴⁴Yii wuun'à kèège! Yii na nye mu à jwo fanŋjyeye, sùpyire maha ŋaare na ntùuli ŋjemu ŋuŋ'i piye pàama ke.»

⁴⁵Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Kile Saliyaŋi cyelentuŋi wà si jwo: «Cyelentuŋi, mpe jwumpe saha nye Farizheenbii kanni wumò mà dē! Mu na wuu cyere mú dē!» ⁴⁶Ka Yesu si u pyi: «Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii wuun'à kèège mú, ŋaha na ye yii à Kile Saliyaŋi pyi tuguro sùpyire ŋuŋ'i, pi si n-jà ntemu lwó mē. Yii yabilimp̄ii mú sí nye na ŋeeg'a pi tēge ti ŋjwòŋi na, ali nimbilere mē. ⁴⁷Yii wuun'à kèège! Naha na ye yii tulyey'à Kile tũntunmp̄ii mpiimu bò tèecyiini i ke, yii à pire kwònhigii yaa na faanre. ⁴⁸Lire l'à li cyēe na kapegigii yii tulyey'à pyi ke, na cyir'à bē yii á, ŋaha na ye pir'à Kile tũntunmp̄ii bò. Ŋka yii pi ke, yii na pi kwònhigii faanre.

⁴⁹Kile à tēen u yákilifente e maa jwo “Mii sí raa na tũntunmp̄ii p̄ii tunni pi á, pi sí p̄ii bò si pi sanmp̄ii kyéerege.”

⁵⁰Lire kurugo Kile tũntunmp̄ii pi à bò mà lwó fo tèecyiini i ke, Kile sí n-pa yii ná yii tulyeyi cēege pire kyaa na, ⁵¹mà lwó Abeli mbòŋi na, fo mà sà nò Kile tũntunŋi Zakari mbòŋi na, Zakari pi à bò Kileŋaarebage sēecyage ná sárayi tawwuge shwòhol'e ke. Sēenji na mii sí yi

jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cēege tire boore puni kurugo.

⁵²Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii, yii wuun'à kèège! Naha kurugo ye kuni li maha sùpyire pyi t'à Kile jwumpe cē ke, yii à para pi yaha lire kuni i. Yii yabilimp̄ii nye na lire kuni ŋaare mē, mp̄ii la ku nye s'a li ŋaare ke, maa pire tegele kwòŋ.»

⁵³Nye puru jwumpe puni kàntugo, ka Yesu si fwoore uru Farizhenji bage e na ŋkèege. Ka Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheenbii lùyiri wuubii si yibiyyi shiŋi puni taha u na. ⁵⁴Pi mpyi na lire pyi si nta u pere ŋcù u ŋwòshwòre cye kurugo.

Yesu à u cyelemp̄iiibii yere na pi àha fyinme tò wwomò na me

(Macwo 10.26-27)

12 Lire tēni i, ka supyikuruŋo nimb-wòhò si mpa bínni Yesu taan fo na piye fwòŋji. Pi mpyi a shiin kam-pwòhii lada kwò. Ka Yesu si jwumpe s̄ii u cyelemp̄iiibii na maa jwo: «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha fyinme tò wwomò na Farizheenbii fiige mē. Pi na nye bwúuruŋi yĩrigeyirige yaani fiige lire ndemu li maha mbyimpe nĩncwòŋ-hòmpe yĩrige sùpyaŋi pàama ke. ²Yii li cē, kyaa maha kyaa l'à ŋwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa ŋaa. Kyaa maha kyaa li nye numpini i ke, lire là mú si n-kwòro ŋcēmbaa mē. ³Lire l'à li ta, yii aha jwumò maha jwumò ŋwòh'a jwo numpini i ke, puru sí n-lógo canŋke e, yii aha jwumò maha jwumò jwo katilwòhòre e yii bayi kùrupcwòŋgil'e ke, puru sí n-pa raa jáare katanpyi ŋuŋ'i.»

Wuu a fyáge Kile na, wuu nye a yaa wuu kyaa tēg'a wuye funŋo pen me

(Macwo 10.28-31)

⁴Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii pi nye mii ceveebii ke, mii sí yi jwo yii á, ŋgemu u nye u si n-jà yaage kabere pyi sùpyaŋi na u mbòŋi kàntugo mē, yii àha raa fyáge

uru yyaha na me. ⁵Yii à yaa yii a fyáge ngemu yyaha na ke, uru u nye Kile, naha na ye uru u maha já a sùpyaŋi wà nafu-gombaage e u bonkwooni kàntugo. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii a fyáge Kile na.

⁶Tá zíiziine kanjkuro maha mpére daashii shuunni kanna me? Ijka Kile à yaha ti puni ninŋin ninŋinji na, marii ti sapcwɔŋji sigili. ⁷Yii pi ke, yii li cè na yii kan'à waha Kile na mà tòro tire zíiziine ninyahara na. Ali nùnjooore ti nye yii nùnyi i ke, Kile à tire puni pèrege cè. Lire kurugo yii àha nùru kyaa tège yiye funŋo pen me.»

Mà nɛe Supyaŋi Jyaŋi Yesu na, lire nye me mà cyé u na

(Macwo 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸Ka Yesu si nùr'a jwo: «Mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká yyére li na sùpyire nyii na na uru na nye Supyaŋi Jyaŋi wu ke, Supyaŋi Jyaŋi mú sí n-yyére li na Kile mèlekɛɛbii nyii na na urufoo na nye uru wu. ⁹Ijka ngemu ká mii cyé sùpyire nyii na ke, mii mú sí urufoo cyé Kile mèlekɛɛbii nyii na. ¹⁰Sùpya ká pcyé Supyaŋi Jyaŋi jwumpe na, lire kapiini sí n-jà yàfa urufoo na. Ijka ngemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire kapiini sí yàfa urufoo na me.

¹¹Pi aha mpa a yii cyáan na ncwôre na nkèege Kile Jwumpe kàlambayi nùnjufɛebii, lire nye me kini yyaha yyére shiinbii ná yukyaabii yyére tɛni ndemu i ke, jwumpe yii sí n-jwo pi i ncè na yii na nye sèenji nɔŋ'i ke, yii àha puru kani tège yiye funŋo pen me, ¹²naha na ye lire tɛni yabilinji i, jwumpe yii à yaa yii jwo ke, Kile Munaani sí puru tɛrige yii funŋi.»

Nàfuunji sèe wuŋi kani ná karigii cyi nye cyi nye a yaa cyi sùpyaŋi funŋo pen me

(Macwo 6.19-34)

¹³Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka nàŋi wà si jwo u á sùpyire shwɔhɔl'e:

«Wuu cyelentunji, mii la nye maa yi jwo mii yyahafoon'á na u wuu tunji kɔɔge táa, u u na nàzhan woge kan na á.» ¹⁴Ka Yesu si u pyi: «Ei! Nà wà we! Jofoo u à mii tɛŋe mà pyi yii kacwɔnrɔŋi, lire nye me yii tunji kɔɔge táafoonji ye?»

¹⁵Nye Yesu à uru nàŋi jwɔ shwɔ amuni ke, maa yi jwo u lógofɛebii pun'á: «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha nàfuunji lage yaha ku tateenge fô yii na me. Naha kurugo ye sùpyaŋi nàfuunji mée ká jyaaha fo mà sà mpyi u tayahaga na jcaa na nkànre, yii li cè na uru nàfuunji sí n-jà urufoo sige kwùŋi na me.»

¹⁶Mà tàanna ná puru jwumpe e, ka Yesu sí bàtaaga jwo pi á na: «Nàfuufɔonji wà u ná mpyi ná kerege e, kuru kerege yafaayi mpyi na jwɔge u á sɛl'e.

¹⁷Canŋka ka u u ntɛen maa funŋke cya maa jwo uye funŋ'i "Mii sàha naha na kapyii cè me, naha na ye tayahaga nye mii ninyjyee sùmanji na me." ¹⁸U à funŋke kyáala a kwɔ ke, maa jwo "Nde mii sí n-pyi ke, lire li nye, mii sí na bwɔnhigii jya, si nùru nimbwɔhii faanra, si na sùmanji ná na yaayi sanpyi puni le cyire e.

¹⁹Lire ká mpyi, mii sí n-jwo naye funŋ'i, na mii à yyee ninyahagii njyì bégel'a yaha naye mɛe na. Mii saha sì raa naye kànre me, s'a lyì s'a byii si mpyi funtange e kanna." ²⁰Nye uru nàfuufɔonji'à puru jwo uye funŋ'i mà kwɔ ke, ka Kile si jwo u á "Mu funŋo baa shinji! Ijke numpilage yabilinji i, mu sí n-kwɔ. Yaayi mu à bégel'a yaha maye mɛe na ke, jofoo u sí n-pyi ná yire e ye?"

²¹Nye amuni li mú nye, shin maha shin u nye na nàfuunji caa na bínnini nge dɔpyɛŋi i uye mɛe na, mà li ta nàfuufɔonji urufol'á Kile yyére me, urufoo sí n-pa n-kwɔ n-yíri u taan nge nàfuufɔonji fiige.»

²²Nye ka Yesu si jwo u cyelempyi-ibil'á: «Lire e mii sí yi jwo yii á, ya-lyire yii sí raa lyì ná vàanpyi yii sí raa leni ke, yire tanŋanni kà yii funŋo pen

mε. ²³Naha kurugo ye sùpyañi múnanyi tayyéreg'à fànha tò yalyire na, ka u cyeere tayyérege mú si fànha tò vāanpyi na. ²⁴Yii saŋcyēenre kàanmucya ke! Ti nyε na faa pyi mε, ti nyε na sùma kwùun mε, sùma tabegege mú nyε t'á mε. ²⁵Ɔka Kile maha ti n-ja caa. Tá yii nyε a pwórɔ saŋcyēenre na sèl'e mε? ²⁶Funmpēenre sí n-ja yii jofoo pyi u ja a nimbilere bàra u shìni canmpyaagii na yε?

²⁶Nyε kàmpyi funmpēenre sì n-ja yafyin bàra yii shìni canmpyaagii na mε, naha na yii à yaayi sanpyi kani tég'a yiye funɔ pen yε? ²⁷Yafwɔhɔfɔhɔyi yi maha fyin sige e maa yafyēenre nisi-nante yaa ke, yii sɔnɔ yire kyaa na ke! Yi nyε na báara pyi mε, yi mú nyε na kòonɔ pinni mε. ²⁸Ɔka saanɔ Solo-maní ná u nàfuufente puni i, u vāan-ndenke kà lemε nyε a ja a n-ja mà nke yafwɔhɔfɔhɔye kà niŋkin yafyenre kwɔ mε. ²⁹Yafwɔhɔfɔhɔyi yi nyε sige e niŋ-jaa, ná nùmpañja yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire lemε pyi p'à n-ja amuni, yii nyε a li cè na nàkaana baa Kile sí vāanpyi kan yii á mà? Yii dányan'á cyére de!

²⁹Yii yalyire ná yii yabyēere tanjanni nyε a yaa li tateenge fò yii na mε. ³⁰Mpii pi nyε pi nyε a dá Kile na mε, pire pi maha funpyi pen ná yire yaayi kani i tērigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li nyε yii na ke, yii Tuŋi Kile à yire puni cè. ³¹Mà jwo yii kwôro yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage niŋcyiig'à yaa ku pyi Kile Saanre. Lire ká mpyi, u sí yire yaayi sanpyi kan yii á.»

³²Ka Yesu si núr'a jwo u cyelempyibil'á: «Yii na nyε mu à jwo mpàkurunɔ nimbilere, nka yii àha raa fyáge mε, naha na yε l'à táan yii Tuŋi Kile e mà yii le u Saanre e. ³³Yii yii cyeyaayi pére, yii i uru wyérenji tég'a fònfēebii tēge. Yii nà-fuu tabegege niŋcēnne yaa yiye mēε na niŋyini na, nke mu ku nyε ku nàfuunji sì n-kwɔ mε. Nānkaalii ná ntōon nyε kuru cyage e si nkwɔ u kēεge mε. ³⁴Yii li cè,

cyage e sùpyañi nàfuunji nyε ke, wani u sɔnɔre maha mpyi.»

Báarapyiŋi niŋcēnɔ ná báarapyiŋi niŋpiŋi kani

(Macwo 24.36-51)

³⁵Ka Yesu sí núr'a jwo u lógofeebil'á: «Yii yii báarapyi vāanpyi le yii i bēgele tērigii puni i. Yii i yii lampaabii mīn'a yaha tērigii puni i. ³⁶Yii pyi mu à jwo báarapyi mpiimu pi à bēgel'a tēen pyenge e, na pi nūŋufoonji tēepani sigili, u aha yiri cikwɔnre cyage e, mà pa tere o tere e, maa mpa pyenge n-ja kúu ke, pi i yir'a ku múgo u á. ³⁷Nyε nūŋufoonji ká mpa báarapyiibii mpiimu ta n-ja mbaa ke, pire wuuni sí n-ja. Sēenji na mii sí yi jwo yii á, lire ká mpyi, nūŋufoonji sí uye n-ja si n-ja yaa nkan báarapyiibii puni niŋkin niŋkin'á, pi lyi. ³⁸Lire e ke nūŋufoon'á pa niŋke na yo, u à pa n-ja pecyini na yo, u aha mpa báarapyiibii mpiimu ta n-ja mbaa ke, pire wuuni kōni sí n-ja.

³⁹Yii li cè na kàmpyi bage foonji mpyi maha nānkaanji tēepani cè, u mpyi maha sí n-ja u yaha u kakyaa pyi mε. ⁴⁰Lire e ke yii mú à yaa yii bēgel'a kwôro, naha na yε tēni i Supyāni Jyāni sí nūru n-pa ke, yii nyε a lire cè mε.»

⁴¹Yesu à puru jwo ke, ka Pyeri si u pyi: «Kafoonji, mu à nke bàtaage jwo mà yyaha tii ná wuu kanni i laa, sùpyire puni kyaa li?»

⁴²Ka Yesu si u pyi: «Báarapyiŋi na, nūŋufoon'á dá pi sanmpii shwɔhɔl'e, u yákiliŋi mú s'à pēe ke, uru báarapyiŋi shiŋi nūŋufoonji maha yaha u u pyenge karigii cwɔnre, maa n-ja kan báarapyiibii sanmpil'á u tēekan'le. ⁴³Nyε báarapyi maha báarapyi nūŋufoo, u à pa u ta u u báaranji niŋcēnɔ pyi amuni ke, uru wuuni sí n-ja. ⁴⁴Sēenji na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyiŋi nūŋufoonji sí u pyenge karigii puni nūŋufente le u cye e.

⁴⁵ Ɔka báarapyiibii kacwɔnrɔŋi ngemu ká a sɔŋŋi uye funŋ'i na uru jɔŋufoɔŋi sí mɔ lire kùluni i, maa wá na u báarapyiŋɛbii bwùun, maa uye yaha njiyɔŋi ná mbyaŋi laage e, maa sinmpe byii na jɔwɔ ke, ⁴⁶ canŋke ku nye uru báarapyiŋi nye a tɛɛn ná k'e ná tɛni li nye u nye a sɔŋŋɔ ná l'e mɛ, u jɔŋufoɔŋi sí n-páa n-pa. Kapii maha kapii u à pyi ke, jɔŋufoɔŋi sí u kyérege cyire puni na, mpɛi pi nye pi nye Kile kuni i mɛ, si u ná pire sàraŋi pyi niŋkin.

⁴⁷ Báarapyiŋi u à jɔŋufoɔŋi nyii wuuni cɛ maa mpyi u nye na li pyi mɛ, uru báarapyiŋi bwɔɔnre nizhwɔɔre sí nyaha de! ⁴⁸ Ɔka báarapyiŋi u nye u nye a u jɔŋufoɔŋi nyii karigii cɛ mɛ, maa ntòr'a wurug'a kapyimbaala pyi ndemu l'à yaa ná bwɔn'e ke, urufoo sì bwɔnɔ niŋyahara shwɔ mɛ.

Amuni li mú nye, Kile à yaaya niŋyahaya kan ngemu á ke, u maha yaaya niŋyahaya cya urufol'á. U aha karii niŋyahanyahagii le ngemu cye e ke, u sí urufoo yíbe karii niŋyahanyahagii kyaa na mú.»

Sùpyire sí n-láhala tiye na Yesu kurugo

(Macwo 10.34-36)

⁴⁹ Ka Yesu sí núr'a jwo: «Mii à pa mpa nage le niŋke na. Mii la mpyi nume si ku ta k'à mɛn'a kwɔ. ⁵⁰ Ɔka mii à yaa mii u mbyígime yyefuge e fɔlɔ, mu à jwo bà sùpyaŋi ká a ŋko si batize pi maha u mbyígime lwɔhe e pyiŋkanni ndemu na mɛ. Mii funvwugo wuŋi u nye na cyire karigii canmpyige sigili.

⁵¹ Yii àha raa sɔŋŋi na mii à pa si mpa jwumabeŋke le sùpyire ná tiye shwɔhɔl'e niŋke na mà de! Mii sí yi jwo yii á, mii à pa mpa mbɛmbaani le sùpyire ná tiye shwɔhɔl'e. ⁵² Lire kurugo mà lwɔ nume na, shiin kanŋkuro sí n-pyi pyenyi y'e, pi

sì n-bê mɛ. Shiin taanre sí n-wwɔ s'a shiin shuunni tɔnni, shiin shuunni sí n-wwɔ s'a shiin taanre tɔnni. ⁵³ Pyenyi y'e, tufoɔŋi sí n-yíri jyafoɔŋi kurugo, jyafoɔŋi mú sí n-yíri tufoɔŋi kurugo. Nufoɔŋi sí n-yíri pworofooŋi kurugo, pworofooŋi mú sí n-yíri nufoɔŋi kurugo. Nacwoŋi sí n-yíri napworonɔ kurugo, napworonɔ mú sí n-yíri nacwoŋi kurugo.»

Kacyeeŋkii jɔcɛni

(Macwo 16.2-3)

⁵⁴ Supyikuruŋke ku mpyi wani ke, ka Yesu si núr'a jwo kur'á: «Yii aha kileni nya u à wwɔ canŋacwumpe¹ e, yii maha jwo na zàha sí n-pa, nàkaana baa ku mú maha mpa. ⁵⁵ Kafeege ká a fwu na yíri wòro kùl'e, yii maha jwo na kafuge sí n-pêe niŋjaa de! Amuni li mú maha mpyi. ⁵⁶ Yii pi à fyinmɛ tò wwomɔ na ke, yii à jà a cyire karigii puni tɛpyiŋkii cɛ, ka naha si li ta ncyii cyi nye na mpyi yii shwɔhɔl'e nume ke, yii nye a jà a cyire cɛ mà ye?

(Macwo 5.25-26)

⁵⁷ Naha na kani yii à yaa yii pyi ke, yii nye a jà a lire cɛ yi'yá si li pyi pyiŋkanna niŋcenne na mà ye?

⁵⁸ Wà ha mu yyere fàhe e, ka yii i wá na ŋkɛge wani, mu à yaa mu u jwumabeŋe cya fwɔfwɔ ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaani cye e, uru si ma le u báarapyiŋi cye e, pi i ma le kàsuni i mɛ. ⁵⁹ Mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu nye a lire pyi mɛ, mu sì n-si n-fworo wani ná mu nye a urufoo fwooni tò feefee mà ye!»

Yii à yaa yii toroŋkanni kɛɛnɛ

13 Nye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka sùpyire tà si mpa Galile kùluni shiinbii pii mbò jwo u á. Fànhafoɔŋi Pilati u mpyi a pii tun pi à sà

¹12:54 Izirayeli kɛni i, canŋacwumpe e zàhe niŋyahaga maha yíri.

pire bò Kilepaarebage e mà pi yaha pi i sárayi wwû. ²Ka Yesu si pi pyi: «Nte sùpyire ti nte pi à bò ame ke, yii na sônji na pire kapegigii nimpýiínkii cyi mpyi a nyaha mà tòro Galile kùluni shiinbii sanmpii wogigii na be? ³Lire bà me, nka mii sí yi jwo yii á, ná yii nye a yii toronkanni kéenje me, yii puni mú sí n-kwû. ⁴Silowe batóonge k'à keb'a cwo Zheruzalemu kànhe shiinbii ke ná baataanrenji mpiimu jun'i mà bò ke, yii na sônji na pire kapegigii nimpýiínkii cyi à nyaha mà tòro Zheruzalemu kànhe shiinbii sanmpii wogigii na be? ⁵Lire bà me, nka mii sí yi jwo yii á, ná yii nye a yii toronkanni kéenje me, yii puni mú sí n-kwû.»

⁶Nye ka Yesu si bàtaaga jwo pi á na: «Nàñi wà na mpyi ná ɛɛzen cikóoge e. ɛɛzen cire shwòhòl'e fizhiye cige na mpyi wani. Cikóoge foo mpyi maha sì na kuru cige kàanmucaa u aha nkòwò a yasere ta ku na. Nka u shèe maha shèe, u mpyi maha sà yafyin ta ku na me. ⁷Ka u u yi jwo u báarapyin'á “Wíi, cyi yee taanre cyi nye ncyii, mii na ma na nke cige kàanmucaa kampyi k'à yasere yaa, mii sí sì tà ta ku na me. Ku kwònd à wà, naha na ye ku nye cikóoge cire sannte shwòhòl'e kanwò baa.” ⁸Ka báarapyinji si u pyi “Mii jùnfufoonji, mii na li caa mu á, maa ku yaha ku ninjyee pyi, mii sí ku jùnje tũgo n-kwũtulo si nkýàra le ku taan. ⁹Lire ká mpyi, ka ku u yasere pyi yyeela, ku sí n-yaha wani. Nka k'aha mpyi ku nye a yasere pyi me, maa nta a ku kwònd.”»

Yesu à dàfoo cùũgo canjɔŋke e

¹⁰Nye Yahutuubiicanjɔŋke k'e, Yesu mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambage k'e. ¹¹Sùpyire shwòhòl'e ceenji wà na mpyi wani, jínani wà mpyi u e, uru jínani mpyi a yyeke ná baataanre pyi u e, maa dànji yampe yaha u na, fo mà u pyi u saha nye na

jà a tíl'a yyére me. ¹²Nye Yesu à u nya ke, maa u yyere maa jwo u á: «Ceewe, mu yamp'à láha mu na ninjaa.» ¹³U à puru jwo ke, maa u cyeyi taha u na, lire tèenuuni i, ka ceenji tũbuji si ntíl'a sànhana, ka u u Kile kée.

¹⁴Nye tènì i Kile Jwumpe kàlambage jùnfufoon'á Yesu nya u à ceenji cùũgo canjɔŋke e ke, ka li i u lùuni yírigè sèl'e, ka u u jwumpe lwó maa jwo sùpyir'á: «Cibilaage e, yii à yaa yii a báaranji pyi canmpyaa baani funj'i, lire e ke yii a ma, yii a cicuumpè caa cyire canmpyaagil'e, nka canjɔŋke e bà me!» ¹⁵Ka Kafoonji Yesu si u pyi: «Yii pi à fyinme tò wwomò na ke, jofoo u nye yii shwòhòl'e ngemu u nye u nye na u niyi, lire nye me u dùfaanpyi sàntre canjɔŋke e maa yi kan y'à bya mà ye? ¹⁶Ná yii maha jà a lire pyi, nge ceenji sí u nye Ibirayima tũluge shin ke, ka Sitaanninji si u cù a pwò, fo yyeke ná baataanre e, ka naha si li ta tire pwòre kà njà zànha ndáha uru ceenji na canjɔŋke e mà ye?» ¹⁷Nye Yesu à puru jwo ke, ka u zàmpeenbii puni si si-lege. Nka sùpyire sannte puni mpyi funtange e Yesu kabwòhigii nimpýiínkii puni kurugo.

Kile Saanre maha sii nimbilere maa mpêre

(Macwo 13.31-33; Marika 4.30-32)

¹⁸Nye ka Yesu si núr'a kàlanji sogo maa jwo: «Kile Saanre nye mu à jwo naha be? Ná naha shi i mii sí ti tàanna be? ¹⁹Ti na nye mu à jwo mutaridi cige yasere, nàñi wà a sà ntemu nũgo u cikóoge e ke. Kuru cige pyànji maha yílege, nka u aha fyín, cige maha lyege fo maha mpa mpyi cibwòhò, sàncyèen'a sì wá na ti shèere yaa ku nképyi i.»

²⁰«Ná naha shi i mii sí Kile Saanre tàanna sahanji ye? ²¹Ti na nye bwúuruni yírigeyirige yaani fiige. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyime ninyaham'i

mà cwònho, li maha puru mbyimpe
niñcwònho mpe puni yîrige.»

**Nùmpañke tata kuni na nye mu
à jwo tajyijwò nimbilere**

(Macwo 7.13-14, 21-23)

²²Nye lire kàntugo ka Yesu si ntòro ná jani i, na ñkèege Zheruzalemu kàñhe kàmpañke na. U niñkareñi mpyi na Kile jwumpe yu sùpyir'á kànbwoyi ná kànpyéere na. ²³Ka nàñi wà si u pyi: «Kafoonji, tá nùmpañña tafeebii sí nyaha be?» Ka Yesu si pi pyi: ²⁴«Yii fànha le yii i jyè tajyijwòge nimbileni i, naha na ye mii sí yi jwo yii á, tènì là na ma shinpya-hara la sí n-pa n-pyi si jyè kuru tajy-ijwòge e, ñka pi sì n-pa jà mē. ²⁵Tènì i bage foo sí n-pa n-yîri si bage tò si ku shwòho ke, lire ká yii ta cyínñi na, yii sí raa bage kúuli s'a ñko “Kafoonji! Nwòge múgo wuu á.” Lire ká mpyi, Kafoonji sí n-jwo yii á na uru nye a yii cè mē. ²⁶Lire tènì i, yii sí raa ñko “Ko wuu ná mu à tēl'a lyî maa bya sɛncyan ke! Mu mú s'à Kile jwumpe jwo wuu á wuu kàñhe pyenku-unji i, ka mu u nùr'a jwo na mu nye a wuu cè mà?” ²⁷Yii aha puru jwo, u sí nùru yi taha yii á na uru nye a yii cè mē, na yii yîri uru taan, yii kapimpyiibii.

²⁸Nye mà yii yaha cyínñi na, yii aha mpa yii tulyeyi Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná Kile túnntunmpii puni nya Kile Saanre e tènì ndemu i ke, yii nàvunñò wuubii sí raa myahigii súu s'a ñkyàñhigii kùru. ²⁹Sùpyire tà mú sí raa yîri dɛnyenji jùnyì sicyeerenji na, si mpa jyè Kile Saanre e, si lyî. ³⁰Lire tènì i, sùpyire ti nye nume kàntugo yyére ke, tire tà sí n-pa n-pyi yyaha yyére. Mpii pi nye nume yyaha yyére ke, pire pii mú sí n-pa n-pyi kàntugo yyére.»

**Yesu à jwo Zheruzalemu
kàñhe kyaa na**

(Macwo 23.37-39)

³¹Nye lire tènì yabiliñi i, ka Farizheen-bii pii si file Yesu na, maa yi jwo u á: «Mu à yaa mu u fwo-ro nde kùluni i feefee, ma a sì cyage kabèr'e, naha na ye saanji Eròdi wá na mu caa raa bùu.» ³²Ka Yesu si pi pyi: «Yii a sì, yii i sà yi jwo Eròdi cwofoon'á, na mii naha na jínabii kòre na yige pifeebil'e marii yampii cùunji jcyii canmpyaagii shuun-ñi i, cyire ká ntòro, canntanrewoge e mii báarañi sí n-kwò. ³³Mii à yaa mii u cyire canmpyaagii taanreñi pyi si sà na báarañi fúnñò Zheruzalemu kàñhe e. Naha kurugo ye Kile túnntunji wà tufi-ige nye a yaa u bò cyage kabèr'e Zheruza-lemu kàntugo mē.»

³⁴Ka Yesu sí nùr'a jwo: «Ei! Zheruza-lemu shiinbii, yii Zheruzalemu kàñhe shiinbii, yii pi maha Kile túnntunmpii wà ná kafaayi i maha bùu ke, y'à toooyo niñyahaya kwò, mii la mpyi si yii bínni yiye e, s'a yii kàanmucaa, bà ñkùnunji maha u pyire bínni tiye e maa bùru ti jùn'i mē. Ñka yii nye a jɛɛ lire e mē. ³⁵Ku ke nume! Kile sí cye wwù yii kàñhe taan si yii yaha yiye kanna na. Mii sí yi jwo yii á, yii nyiini saha sì n-tège mii na mē, fo canñke yii sí n-pa raa ñko “Ñgemu u nye na ma Kafoonji Kile mege na ke, Kile u jwò le ur'á.”»

**Yesu à yañi wà cùunjo
canññke k'e sahañji**

14¹⁻²Nye Yahutuubiicanññke k'e, Farizheenbii jùñufoonji wà mpyi a Yesu yyere na u sà lyî uru yyére, ka Yesu si jɛɛ. Sùpyire ti mpyi wani uru shinbwoñi pyenge e ke, nàñi wà yangwu na mpyi tire shwòhòl'e, puru yampe mpyi a u cyeere cyeyi yà pyi y'à

fwo fwo. Ka pi i wá na Yesu kàanmucaa kampyi u sí j̄n̄e uru yaŋi cùuŋɔ canŋɔŋke e.

³ Ka Yesu si jwumpe lwó maa Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheenbii yíbe: «Mà tàanna ná wuu Saliyaŋi i, wà à yaa u jà a yaŋa cùuŋɔ canŋɔŋke e la**?»

⁴ Ka pi i fyàha, pi wà j̄n̄e a j̄n̄'a u j̄wɔ shwɔ m̄e. Ka Yesu si u cyeyi taha yaŋi na maa u cùuŋɔ, maa u pyi u a sì pyenge.

⁵ Lire kàntugo ka Yesu si núr'a pi yíbe: «Jofoo u j̄n̄e yii shwɔhɔl'e, ná urufoo jyaŋi, lire j̄n̄e m̄e u nùŋi wà ká j̄cwɔ b̄eɛŋi'ì mà b̄e ná canŋɔŋke e, urufoo sí j̄n̄e u yaha wwùmbaa ye?» ⁶ Pi j̄n̄e a j̄n̄'a u j̄wɔ shwɔ m̄e.

N̄un̄jirire ná j̄uzogore kani

⁷ J̄n̄e Yesu à pa li kàanmucya mà li j̄ya na Farizhenj'á sùpyire ntemu yyere ke, na bwompe tateenyi kurugo pi puni j̄n̄e na fí ke, ka u u ŋke bàtaage jwo pi á:

⁸ «Sùpya ká mu yyere cikwɔn̄ɔ na, ka mu u shà, ma hà zà nt̄eɛn yateenyi puni yyaha yyéere woge e m̄e. Naha kurugo ye u aha nta u à shinbwɔŋi wà yyere ŋgemu u à fàha tò mu na ke, ⁹ uru ká mpa, ka yii yyerefoon̄i si mu pyi, na ma yíri maa kuru yateenŋke kan uru shinbwɔŋ'á, mu silege wuŋi u sí n-yíri n-sà n-t̄eɛn fo kàntugo yyéere yateenŋke e. ¹⁰ Lire e mii sí yi jwo yii á, pi aha yii wà yyere lire kataanni fiige na, mu aha shà, sà nt̄eɛn yateenyi puni kàntugo yyéere woge e. Lire ká mpyi, mu yyerefoon̄i ká li j̄ya na mu à yaa ná yateenŋke yyaha yyéere woge e, maa sà mu pyi “Na cevoo, yíri ma a ma naha, yateenŋke yyaha yyéere woge e.” Lire t̄eɛn i, mu j̄n̄ŋke sí n-yíriḡe ma lȳj̄n̄eɛbii shwɔhɔl'e.

¹¹ Lire e yii li c̄e, shin maha shin u à uye dùrugo ke, Kile sí urufoo t̄irige, ŋka

shin maha shin u à uye t̄irige ke, Kile sí urufoo dùrugo.»

¹² J̄n̄e n̄aŋi u mpyi a Yesu yyere na u sà lȳi uru yyéere ke, ka Yesu si yi jwo ur'á: «Mu aha a ŋko si sùpyi yyere pi pa lȳi mu yyéere canŋke e, lire j̄n̄e m̄e numpilage e, mu sùpyire n̄j̄nyerere j̄n̄e a yaa ti pyi mu ceveebii ná mu s̄j̄n̄eɛbii ná mu cinmpyiibii ná mu t̄eɛn̄j̄eɛbii náfuufeebii m̄e. Naha kurugo ye pire mú sí n-jà mu yyere canŋka, nde mu à pyi pi á ke, si lire fwooni tò mu á. ¹³ Ŋka mu aha sí raa kataan pyi, mu à yaa mu u f̄ɔŋɔfeebii ná cw̄ɔh̄ɔm̄ɔfeebii ná dishiyifeebii ná fyinmpii yyere. ¹⁴ Lire ká mpyi, mu wuuni sí j̄wɔ, mpii pi à t̄fi ke, Kile ká pire j̄n̄e a yige kw̄uŋi i canŋke ŋkemu i ke, kacenni mu à pyi tire sùpyire na ke, u sí lire fwooni tò mu á, naha na ye pi j̄n̄e a mpyi a jà a mu kacenni fwooni tò mu á m̄e.»

Lȳimbwooni bàtaage

(Macwo 22.1-10)

¹⁵ J̄n̄e Yesu lȳj̄n̄eɛbil'à puru jwumpe lógo ke, ka pi wà n̄j̄kin si jwumpe lwó maa jwo u á: «Mpii pi sí n-jȳe Kile Saanre e si lȳi ke, pire wuun'à j̄wɔ!» ¹⁶ Ka Yesu si uru n̄aŋi j̄wɔ shwɔ ná bàtaag'e na:

«Canŋka n̄aŋi wà u ná j̄j̄yi n̄j̄nyahawa shwɔhɔ, maa shin̄nyahara yyere pi sà lȳi uru yyéere. ¹⁷ T̄eɛlyiin'à pa nɔ ke, ka u u u báarapyiŋi tun u sà sùpyire yyere pi pa lȳi. ¹⁸ Ŋka pi pun'à kariii mege le maa j̄ncyé karaga uru j̄j̄yiŋi talyige e. Shin̄cyiŋi báarapyiŋ'á yyere ke, ka uru si yi jwo u á “Sà yi jwo ma j̄n̄j̄ufoon̄'á na u uye san̄ja yaha na á, mii à k̄erege shwɔ, mii à yaa mii u sà ku kàanmucya.”

¹⁹ Ka báarapyiŋi si ŋkàr'a sà wab̄ere yyere, ka uru si u pyi “Sà yi jwo ma j̄n̄j̄ufoon̄'á na u uye san̄ja yaha na á,

** 14:3 Farizheenbii u s̄ɔŋɔŋkanni i, shin̄j̄i u j̄n̄e na múnaa tawwugo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-t̄eɛḡe canŋɔŋke.

mii à nupyahii ke shwɔ, mii s'à yaa mii u sà cyi taanna faanji na.”

²⁰ Ka u u nùr'a kàr'a sà wabere yyere, ka uru mú si u pyi “Sà yi jwo ma nùngu-foon'á na mii à ceewe fúru nume. Lire kurugo mii si n-jà n-shà me.”

²¹ Nye ka báarapyinji si nùr'a pa puru jwumpe yyaha jwo u nùngufoon'á. Ka u lùuni si yîri, maa jwo báarapyin'á na u fyâl'a sà fòŋfeebii ná cwòhómfeebii ná dishiyifeebii ná fyinmpii yyere, sùpyire tabinni yi ná pyenkuunji i, u a ma.

²² Nye báarapyin'á sà pire yyere ke, maa jwo u nùngufoon'á “Mii nùngufoonji, mii à mu túnnture pyi nka tateenye nin-gaya saha na naha de!” ²³ Ka nùngufoonji si u pyi “Sà ma a jaare ma a mâre kumbwoyi ná kerekuubil'e, ma a fànha le ma a sùpyire kárama t'a ma, bà tateenyei sanjyi si mpyi si jî me. ²⁴ Mii sí yi jwo yii á, sùpyire t'à yyere yyecyiige na, ka ti i jcyé paŋa ke, pire wà cye si n-je'è mii njyinj i me.”»

Pyin'kanni na wà sí n-jà n-pyi

Yesu cyelempya ke

(Macwo 10.37-38)

²⁵ Canŋka mà Yesu yaha jani na, supyikuruŋo nimbwoho mpyi a taha u fye e. Ka u u yyaha kēenŋe pi á, maa jwo: ²⁶ «Shin maha shin la ku nye si mpyi mii cyelempya ke, ná urufoo nye a mii kyaa táan uy'á mà tòro u tunji ná u nujji ná u cwoŋji ná u pyilibii ná u siŋe'ebii na, maa mii kyaa táan uy'á, ali mà tòro u yabilinji na me, urufoo nye a yaa ná mii cyelempyigire e me. ²⁷ Shinji la ku nye si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi mēe mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo nye a yaa ná mii cyelempyigire e me.

²⁸ Jofoo u nye yii shwòhòl'e, ná urufoo la nye si batòŋŋo faanra, u si n-tēen si funŋke kyaala fòlò, si li kàanmucya kampyi u sí n-pa n-jà ku faanra n-kwò mà ye? ²⁹ Ná urufoo nye a lire pyi me,

maa ku jwò cù na faanre, kàntugo ka bage sanŋke si u jà faanraga, mpai pi na ntùuli marii ku jaa ke, pire sí raa urufoo cyàhali, ³⁰ s'a ŋko: “Aa! Ŋge nàŋ'á u bage jwò cù na faanre, ka ku u mpa u jà faanraga.”

³¹ Amuni li mú nye, l'aha mpyi mu à jwo saanji wà na ŋko raa kàshi kwùun u saanŋe'ni wà na ná u kàshikwòonbii kampwòhii kēji i (10.000). Tá u sí n-tēen si funŋke kyaala si jcè kampyi u kàshikwòonbii si n-jà u zàmpenji kàshikwòonbii kampwòhii bejaaganji (20.000) tūn me? ³² Ŋka u aha li kàanmucya mà li nya na u si n-jà uru saanji na me, u sí n-wyère sisurufoo tūgo u sà jwumabeŋe cya u á.

³³ Nye amuni li mú nye, yii ŋgemu ká mpyi u nye a kàntugo wà u cyeyaayi puni na me, urufoo si n-jà n-pyi mii cyelempya me.

Yesu wuubii nye suumo ná bēenme fiige

(Macwo 5.13; Marika 9.50)

³⁴ Suumpe na nye yacenŋe. Ŋka pu tipoompe ká fworo p'e, jaha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanji ye? ³⁵ Pu saha si n-jà là jwò jingke na me, pu mú si n-jà n-pyi ŋkyàra me. Pu sí n-wà cyíinji na.

Nye shin maha shin la ku nye si kariii yyaha cè ke, urufoo u ninŋyigigii pere, u raa nùru.»

Mpaŋi nimpinniŋi bàtaage

(Macwo 18.12-14)

15 Nye canŋka, mēpenge shiinbii pii ninyahamii mu à jwo múnal-wòore shwofeebii mpyi a pa bínni Yesu taan s'a u jwumpe nùru. ² Nye Farizheenbii ná Kile Saliyanji cyelentiibil'á lire nya ke, ka pi i wà na ŋkunni piye shwòhòl'e na: «Naha na ŋge nàŋ'á jen'a mēpenge shiinbii yaha pi i bàrali u na, fo maha bínnini na lyí ná pi e ye?»

³Nye Yesu à pi kununke lógo ke, maa nke bàtaage jwo pi á na:

⁴«Jofoo u nye yii shwòhòl'e, kampyi mpàa ñkuu (100) pi nye urufol'á, ka wà ñiñkin si mpínni, tá urufol'á maha pi sanmpii beecyèere ná ke ná baacyèerenji (99) yaha waber'á sige e, maa sà a nimpin-ninji caa fo u aha nya me? ⁵U aha u cya a nya tēni ndemu i ke, u funntanga wunji sí u lwó nde yacige e, ⁶si mpa pyenge. U aha mpa ná u e, u sí u ceveebii ná u tēenpēebii yere si jwo “Yii a ma, wuu u mpa múguro sɔncyan. Mii mpānji u mpyi a pīnni ke, mii à u nya.”

⁷Mii sí yi jwo yii á, amuni li mú nye, kapimpyiñe ñiñkin ká u toronkanni kēenñe, funntange ku maha mpyi ñiñy-inji na uru kanni kurugo ke, kur'à pēe sèl'e. Kuru funntange fiige nye na mpyi ñiñy-inji na, shiin beecyèere ná ke ná baacyèere (99) kurugo me, pire mpiimu pi nye na sōñji na pir'à tīi na pire saha nye a yaa pi pi toronkanni kēenñe me.»

Wyérefyinji nimpinnini bàtaage

⁸Ka Yesu si nūr'a bàtaage kabere jwo mii na:

«Ceenji ngire u nye, kampyi wyérefyinji daashii ke u nye u á, ka ñiñkin si ncwo mà pīnni bage e, na u sì lùuni táan si làmpa mīni si bage kùruncwōngii puni yaa mpwó, si u cya fo si u nya mà ye? ⁹U aha u nya tēni ndemu i ke, u sí u pucyaabii ná u cipeebii yere si yi jwo pi á “Yii a ma, wuu u mpa múguro sɔncyan. Mii wyérenji u mpyi a pīnni ke, mii à u nya.” ¹⁰Lire pyiñkanni na, mii sí yi jwo yii á, kapimpyiñe ñiñkin ká u toronkanni kēenñe, kuru maha mpyi funntanga nimbwòhò Kile mèlèkēbil'á ñiñy-inji na.»

Jyafooji nimpinninji bàtaage

¹¹Nye ka Yesu sí nūr'a bàtaage kabere jwo pi á na: «Nānji wà u ná mpyi ná jyaa shuunni i. ¹²Canñka ka jyafooji

nimbileni si jwo tufooji'á “Baba, mii nàzhann'á yaa u pyi ngemu yii kōoge ke, yii ku táa yii i uru kan na á!” Nye ka tufooji si jee, maa u nāfuunji táa u jyaabii shuunninji shwòhòl'e. ¹³Canmpyal'à tòro ke, ka jyafooji nimbileni si u cyeyaayi puni pére, maa fwor'a kàr'a sà ntēen kiritōnni l'e ná u wyérenji i. Mà u yaha wani, ka u u cye le ñunjo baa karigil'e na mpyi, fo mà pa ñkwò u nāfuunji na.

¹⁴Tēni i u à u nāfuunji kēeg'a kwò feepee ke, ka lire mú si bē ná katibwòh'e k'à cwo lire kīni na. Ka ngahanji si li jwò cū na u taa. ¹⁵Y'à pa u yyaha jà ke, ka u u ñkàr'a sà jyè báaranji i lire kīni shinji wà á, ka uru si ñkàr'a sà u yaha sige e, u u caabii nāhe. ¹⁶Katege kurugo, u la mpyi maha mpyi s'a caabii yalyire lyí. Ñka wà mpyi maha tà kaan u á me.

¹⁷Nye mà u yaha pur'e, ka u u mpa sōñjo uye funñi canñka maa jwo “Báarapyii ñiñyahamii na nye mii tun'á wuu kīni i, pi puni na lyí na ntīnni fo na cyeyi wwū ñjiñji i. Ñka mii wi ke, katege ku nke ku u ñko raa mii bùu naha. ¹⁸Nde mii sí n-pyi nume ke, lire li nye nde: mii sí nūru raa wá na tunji yyére, sí sà yi jwo u á na mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi u na. ¹⁹U saha nye a yaa u mii cū u pyà fiige me, ñka u à yaa u mii cū mu à jwo u báarapyi.”

²⁰Nye u à funñke kyaala a kwò ke, maa kuni lwó na ñkēge u tunji yyére. Mà u yaha u sàha ñkwò a nō pyenge na me, ka tufooji si u nimpinji nya tatōonge e, ka u ñūnaare si u ta, ka u u fē a jyafooji ñunjo bē, maa sà u pūr'a cū mà ta uye na. ²¹Ka jyafooji si jwo u á “Baba, mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi mu na de! Mu saha nye a sàa yaa mu u mii cū ma pyà fiige me.”

²²Ka tufooji si u báarapyiibii yere maa jwo “Yii fyál'a sà vāanntinmbwoyi puni nisinanñke lwó yii pa le u na, yii i kampefegenji wà le u na, yii i tanhanji yà

le u na, ²³yii i sà kàcwɔge nùŋi nɛncenŋi cû, yii pa bò, wuu u lyî wuu u múguro sèl'e. ²⁴Naha kurugo ye mii jyanj u nge ke, mii mpyi a li yaha na u à kwû, ŋka u nyii wuŋ'à pa, u mpyi a pînni, ŋka mii à u nya sahanŋi." Ka múguroŋi si jwɔ cû pi á.

²⁵Lir'à pyi mà uru nàŋi jyanj nɛnjyenj ta sige e. Nye tèn i u à yîri sige e na ma mà pa byanhara pyenge na, na yatire tũmpe nûru, maa kwôhɔkwôhɔbii jaa ke, ²⁶ka u u báarapyiŋi wà ywere mà yíbe, nde li nye pyenge e ke, si lire cè. ²⁷Ka báarapyiŋi si u pyi "Mu kântugo wuŋi u à pa, lire e yii tun'á wuu pyi wuu à sà kàcwɔge nùŋi nɛncenŋi cû mà pa bò, jaha na ye uru jyanj nɛncenŋe wu à nûr'a pa."

²⁸Yyaha wuŋ'à puru lógo ke, ka u lùuni si yîri, u nye a jɛn'a jyè pyenge e mɛ. Ka tufooni si fwor'a pa si mpa u fɔɔŋɔ si ndèŋe pyenge e. ²⁹Ka jyafooni si jwumpe lwɔ maa jwo tufoon'á "Cyi yyee jùuli cyi nye pcyii mii na báaranj pyi yii á biliwe fiige ye? Canŋa nɛŋkin, yii sàha mii tun, ka mii i pcyé mɛ. Ŋka ali sikabilini nintiini yii nye a li kan mà nya mii ná na ceveebil'á wuu u múguro sɛncyen mɛ. ³⁰Ŋka mu jyanj u à mu nà-fuunj lwɔ a sà ŋkèege cibahani i ke, ur'à pa ke, ka mu u kàcwɔge nùŋi nɛncenŋi cû mà bò u na."

³¹Ka tufooni si jwumpe lwɔ maa jwo jyafooni nɛnjyenj'á "Mii jyanj, ma hà lire waha maye na mɛ, mii ná mu u nye naha tɛrigii puni i ke, ko mii cyeyaayi puni nye mu wuyo ke! ³²Wuu mpyi a li yaha na mu kântugo wuŋ'à kwû, ŋka u nyii wuŋ'à nûr'a pa. U mpyi a pînni ŋka wuu à nûr'a u nya. Lire e ke wuu à yaa wuu pyi funntange ná múguroŋi i."

Báarapyiŋi sɛncyiime wuŋi bàtaage

16 Nye Yesu à nûr'a bàtaage kà jwo u cyelempyiibil'á na: «Nàfuufuoni

wà u ná mpyi a báarapyi lwɔ a yaha u u u karigii cwɔɔnre. Kântugo, ka nàfuufuoni si mpa a nûru sùpyire jwɔ na, na u báarapyiŋi wà na u cyeyaayi kèege. ²Ka u u báarapyiŋi pyi "Mii à lógo na mu na mii cyeyaayi kèege, jaha k'à pa ná lire e be? Nye bégele ma a ma báaranj pyiŋkanni yyaha jwo na á, jaha na ye mu báaranj sí n-kwɔ nɛnjaa."

³Ka báarapyiŋi si jwo uye funŋi "Mii jũŋufuoni jwo na mii báaranj sí n-yyere nɛnjaa. Nye jaha mii sí raa n-pyi be? Faapyi fàha nye mii i mɛ. Na jàare na lyî, kuru silege mú sí nye mii na. ⁴Nye nde mii sí n-pyi ke, mii naha a li cè numɛ. Mii aha lire pyi, mii jũŋufuoni ká mii yaha tèn ndemu i ke, sùpyire sannte sí mii màra pi pyenyi i."

⁵U jũŋufuoni fwɔhigii mpyi mpiimu na ke, ka u u pire yyer'a yíbe nɛŋkin nɛŋkin maa shincyiiŋi pyi "Mii jũŋufuoni jùuli u nye mu na ye?" ⁶Ka u u jwo "U sɛŋcerii ŋkuu (100) fwoo li nye mii na." Ka báarapyiŋi si u pyi "Tèen fwɔfwɔ, maa ma fwɔhigii sémɛŋi lwɔ, maa yi kèenŋ'a sémɛ na u sɛŋcerii beeshuunni ná ke fwoo li nye mu na."

⁷Maa nûr'a wabere yíbe "Mu de? Mu fwooni nye jùuli ye?" Ka uru si jwo "Sùmapyani bɔrii ŋkuu (100)." Ka báarapyiŋi si u pyi "Tèen, maa ma fwɔhigii sémɛŋi lwɔ, maa yi kèenŋ'a sémɛ na u sùmapyani bɔrii beecyere (80) fwoo li nye mu na."

⁸Uru báarapyiŋi mée nye u à u jũŋufuoni nàfuunj kèege ke, jũŋufuoni à u kèe, jaha na ye u à yákili ta maa u nùmpanŋke yaa. Nye mpii pi nye numpini i ke, pire maha pi ná piye shwôhɔŋi karigii cwɔɔnre ná yákilifente e pyiŋkanni ndemu na ke, mii à ŋke bàtaage jwo pire kyaa na si ntège yii yere, yii mpiimu pi nye bènmpɛ e ke, bà yii si mpyi si yii nùmpanŋke bégele mɛ.»

**Wà sî n-jà raa báare
nùgufee shuunn'á me**

⁹Nye ka Yesu si núr'a jwo: «Yii àha nà-fuunji yaha yii karigii puni yyaha yyére me, lire nye a tîi me. Yii a cevee caa yiye na ná u e, lire ká mpyi, yii canmpyaagii ká ñkwò ñge dipnyenji i tènì ndemu i ke, Kile sí yii lèñe u pyenge e, yii sí n-pyi wani fo tèekwombaa.

¹⁰Shinji u maha kapyèere pyi ná fyinn'i ke, urufoo mú maha kabwòhigii pyi ná fyinnmpe e. Ñka shinji u nye u nye na kapyèere pyi ná fyinn'i me, kabwòhii mée ká le urufoo cye e, u nye na cyi pyi ná fyinnmpe e me.

¹¹Yii aha mpyi yii nye a jà a ñge dipnyenji nàfuunji báara ná fyinnmpe e me, nàkaana baa Kile mú sî jee sèe nàfuu le yii cye e me.

¹²Yaage ku nye sùpyanji wabere wogo ke, yii aha mpyi yii nye a kuru báara ná fyinnmpe e me, ñke Kile à bégel'a yaha yii yabilimpîi mee na ke, nàkaana baa, u mú sî jee kuru kan yii á me.

¹³Yii li cè na báarapyinji sî n-sîi n-jà raa báare nùgufee shuunn'á me. Lire ká mpyi, u sí nùgufoonji wà kyaa táan uy'á, si u sanji kyaa pen uy'á. U mú sí n-kúu wà na, si kàntugo wà u sanji na. Nye amuni li nye, nàfuunji lag'à tateenge fô yii mpiimu na ke, yii sî n-jà n-pyi Kile báarapyii me.»

*(Macwo 11.11-13; 5.31-32;
Marika 10.11-12)*

¹⁴Nye Farizheenbil'à puru jwumpe puni lógo ke, ka pi i wá na Yesu fwòhore, ñaha na ye nàfuunji kani mpyi a pèe pi á.

¹⁵Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi ke, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tîi sùpyire nyii na, mà li ta Kile à yii zòompîi cè. Yii li

cè, yaage k'à pèe sùpyire nyii na ke, kur'à pen Kile á.

¹⁶Nye MusaSaliyanji ná Kile túnntunmpîi sanmpîi jwump'à kwòro tooy'e fo mà pa nò Yuhana Batizelipyinji tènì na. Mà lwó Yuhana Batizelipyinji na, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tîi ná Kile Saanre e ke, puru na yu sùpyir'á. Sùpyire puni la mú si nye si fànha le si jyè tire saanre e††. ¹⁷Yii li cè na ñìñk'à mpinni tàan'a a tòro Kile Saliyanji jwumbilini là ñìñkin mpinni na.

¹⁸Shin maha shin ká u cwoñji yaha maa ceenji wabere lèñe ke, urufol'à jacwòro pyi. Shin maha shin u à ciya-hawa lèñe ke, urufoo mú à jacwòro pyi.»

**Kanhamafoonji Lazari ná
nàfuufoonji bàtaage**

¹⁹Ka Yesu si núr'a bàtaage kà jwo sùpyir'á na: «Nàfuufoonji wà na mpyi wani, u mpyi maha vàanpyi nisinanyi longara wuyi leni, maa u nyii karigii pyi, maa u nyii ñjyìnji lyí canja maha canja. ²⁰Kanhamafoonji wà nizinniwe mpyi maha mpyi uru nàfuufoonji pyenge jwòge na. Uru nàñji cyeere puni mpyi nòoyò, u mege mpyi Lazari‡‡. ²¹U la mpyi maha mpyi s'a uru nàfuufoonji ñjyì-paanyi caa raa lyí, ñka u mpyi maha yi taa me. Mà bàra lire na, pwuunbii mpyi maha mpa a u nòoyi laali.

²²Ka kanhamafoonji si mpa ñkwù, ka Kile mèlekeebii si mpa u lwó a kàr'a sà yaha Ibirayima taan Arijanaji i. Lire kàntugo ka nàfuufoonji mú si mpa ñkwù, ka pi i sà u tò. ²³Mà nàfuufoonji yaha kyaage e ñìñke jwòho shiinbii cyage e, u à wíl'a Lazari nya Ibirayima taan tatònge e Arijanaji i.

²⁴Nye ka nàfuufoonji si Ibirayima yyere fànha na “Mii tunji Ibirayima,

††16:16 Pii maha jwo: «Shin maha shin la ku nye si jyè ke, urufol'à yaa u fànha le u u puru jwumpe cù ná cyeyi shuunninji i.»

‡‡16:20 Lazari mege jwòhe ku nye Kile u nye tegefoonji.

jùnaara ta na na, maa Lazari pyi u sà u kampeeni fyinme lwohe e, u pa ntèg'a na nkòonge níŋe. Naha kurugo ye kyaage e mii naha naha ŋke nage e ke, kur'à pèe sèl'e!" ²⁵ Ka Ibirayima si u pyi "Na pyà, mu à yaa mu u li cè na mu à ma tiŋi puni pyi ntàanŋi kanni na. Ijka Lazari sí wi ke, ur'à u tiŋi puni pyi kanhare e. Numé, Lazari jye naha yeyenŋke e, mu sí jye yyefuge e. ²⁶ Mâ bâra lire na, kacyewyicugunŋ na jye wuu ná yii shwòhò'e. Lire kurugo wà sà n-jà n-yíri naha wuu yyére, si ŋkàre yii yyére me. Wà mú sà n-jà n-yíri wani yii yyére, si mpa naha wuu yyére me."

²⁷ Jye ka nàfuufoonŋi si jwo "Mii tunji Ibirayima, l'aha mpyi amuni, mii na mu jáare, ma a Lazari tun dipyenŋi i, mii tunji pyenge e. ²⁸ Sìŋee kanŋkuro na jye wani mii kàntugo. Lazari yaha u sà pi yere, bà pi si mpyi pi àha ŋkwò mpa ŋke yyefuge e naha me." ²⁹ Ka Ibirayima si nàfuufoonŋi pyi "Kile tūntunŋi Musa ná Kile tūntunŋpii sanŋpii jwumpe na jye pi á, pi à yaa pi jee pire jwumpe na." ³⁰ Ka nàfuufoonŋi si jwo "Mii tunji Ibirayima, lire kanni sà n-jà pi pyi pi lógo me, ŋka wà ha jè a fworò kwùŋi i maa ŋkàr'a sà jwo ná pi e, lire e pi sí pi toronŋkanni kèenŋe." ³¹ Ka Ibirayima sí núr'a u pyi "Pi aha mpyi pi jye a jee Kile tūntunŋi Musa ná Kile tūntunŋpii sanŋpii jwumpe na me, ali wà mée ká jè, maa ŋkàr'a sà jwo ná pi e, pi sì jee urufoo jwumpe na me."»

**Wà jye a yaa u wà
jùŋŋo kyán Kile na me**

(Macwo 18.6-7, 21-22; Marika 9.42)

17 Canŋka Yesu à jwo u cyelempyi-ibil'á: «Karigii cyi maha sùpyanŋi jùŋŋo kyán Kile na ke, cyire mpyimbaa jye a sii me. Ijka ŋgemu ká mpyi kaŋuŋŋo maa sùpya jùŋŋo kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèege! ² Li bá sí n-pwòrò urufol'á pi kafaabwòhò pwo u yacige e, pi i

u wà banŋi i, mà tòro u nde nàŋkobilini là niŋkin jùŋŋo kyán. ³ Lire e ke yii a yiye kàanmucaa.

Mu cìmpworonŋi ká mu mùmpenme pyi, u yere maa u yere. U aha mu yerege lógo, maa toronŋkanni kèenŋe, mu à yaa mu u yàfa u na lire kani i. ⁴ Canŋke niŋkinŋi i, mu cìmpworonŋi ká mu mùmpenme pyi mà sà nta fo tooyo baashu-unni, tógo maha tógo u a sì mpa uye mpinni kan mu á, mu à yaa mu u yàfa u na cyire karigii puni i.»

⁵ Ka Yesu tūntunŋpii si u pyi: «Kafoonŋi, jye lire sanni i ke, là bâra wuu dányanŋi na.» ⁶ Ka Kafoonŋi si pi pyi: «Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, yii dányanŋi mée n'a mpyi a cyére mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà ŋke cibwòhe pyi ku kò kuy'á, ku u sà jwòru banŋi i, ku mú mpyi na sí lire pyi.»

**Báarapyinŋi jye a yaa
ná ŋkèenŋi waber'e me**

⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «L'aha mpyi mu à jwo báarapyi na jye yii wà á, ka u u yíri faa sige e, lire jye me yatòore tana-hage e mà pa, tá urufoo sí jee báarapyinŋi pyi u tíl'a tèn u u lyí la? ⁸ Tá urufoo sì báarapyinŋi pyi u vāanpwòhoyi wwù, u u shwòhò a kan uru u lyí si bya, lire kàntugo báarapyinŋi si nta a lyí si bya me? ⁹ Báarapyinŋi mée ká u tayyerege jí, u jye a yaa ná ŋkèenŋi waber'e me!

¹⁰ Amuni li mú jye, báaranŋi Kile à kan yii á ke, yii aha uru pyi a kwò, yii li cè na yii jye a yaa ná ŋkèenŋi waber'e me. Naha kurugo ye nde yii mpyi a yaa yii pyi ke, lire yii à pyi.»

Yesu à tògofee ke cùuŋŋo

¹¹ Jye mà Yesu niŋkarenŋi yaha Zheruzalemu kànhe e, u mpyi na ŋkèege Samari kùluni ná Galile wuuni teganŋkuunŋi i. ¹² U à sà byanhara kànhe kà na, ka tògofee ke si wà na u jùŋŋo bēni, maa ntēen laage e, ¹³ maa jwo

ná u e fànha na: «Yesu! Cyelentuŋi! Nùŋaara ta wuu na!» ¹⁴ Yesu à pi nɔa ke, maa pi pyi: «Yii a sì, yii sà yiye cyêe Kile sàragawwuubii na.» Mâ pi niŋkaribii yaha, ka pi i jɔcùŋɔ.

¹⁵ Nye pi wà niŋkin a uye nɔa u à cùŋɔ ke, maa nùru na Kile kêre fànha na, na ma. ¹⁶ U à pa nɔ Yesu na ke, maa niŋkure sín u taan maa yyahe cyígile niŋke na maa fwù kan u á sèl'e. Uru nàŋi na mpyi Samari shin. ¹⁷ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo: «Tá shiin ke bà mii à cùŋɔ mɛ? Taa pi sanmpii baacyɛrenji nɔe ke? ¹⁸ Nge nàŋi u nɔe u nɔe Yahutu mɛ, uru kanni baare e, sùpya nɔe a ta mpíi shiin keŋi i, si nùru n-pa fwù kan Kile á mà?» ¹⁹ Maa yi jwo nàŋ'á: «Yíri ma a sì, mu dáníyan'á mu cùŋɔ.»

Yii bégele yii a Yesu cannuruge sigili

(Macwo 24.23-28, 37-41)

²⁰ Nye lire kàntugo, ka Farizheenbii si Yesu yíbe Kile Saanre tèesiini kyaa na, ka u u pi pyi: «Kile Saanre sí n-pyi, nka ti sì n-pyi yawiige, ²¹ sùpyire sí raa nɔkemu cyêre piye na s'a nko “Yii wíi, ti te naha!” lire nɔe mɛ “Ti te meŋi i!” mɛ. Yii li cè na Kile Saanre nɔe yii shwòhòl'e.»

²² Maa jwo u cyelempyiibil'á: «Tèni là na ma, canŋke Supyaŋi Jyaŋi à yaa u pa ke, yii la sí n-sii n-pyi kuru canŋke ku wyèr'a nɔ, nka ku sì nɔ lire tèni i mɛ. ²³ Sùpyire sí n-pa raa nko “U naha naha!” lire nɔe mɛ “U wá mɛ yyéle!” Nka yii àha ntaha pi jwòh'i, si nɔkàre wani mɛ. ²⁴ Bà sùpyire puni maha kilepini nɔa l'à yíri diŋyeni nùŋke kà na, maha sà fworo nùŋke sanŋke na mɛ, amuni Supyaŋi Jyaŋi sí nɔa u cannuruge.

²⁵ Nka mà jwo kuru canŋke ku nɔ ke, u à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire niŋyahara sí u cyé.

²⁶ Nye Supyaŋi Jyaŋi tèenuruni ká byanhara, karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tiŋi i ke, cyire shiŋi sí raa n-pyi. ²⁷ Nuhu tiŋi i, sùpyire mpyi na lyí, marii

byii, maa cyeebii lèŋi, marii pi pyiibii kaan nàmbaya na, fo mà sà nɔ canŋke Nuhu a jyè bakwòge e, ka lùbwooni si sùpyire sannte puni shi bò ke.

²⁸ Nye amuni Loti tèni i sùpyire mú mpyi. Pi mpyi na lyí, maa byii, marii zhwoŋi ná perempe pyi, maa cire cenmi, maa bayi faanre. ²⁹ Nka canŋke Loti à fworo Sòdumu kànhe e ke, ka nage ná nɔkirigini si fworo niŋyini na zànpya fiige, mà wu kànhe sùpyire na, maa pi shi bò, ³⁰ nɔe canŋke Supyaŋi Jyaŋi sí nùru uye cyêe sùpyire na ke, amuni kuru canŋke sí n-pâa pi e.

³¹ Kuru canŋke ká nɔ, mà ngemu ta u bage kàtanŋke nɔŋ'i ke, urufoo kà nùru ntíge si yaaga lwó bage e mɛ, u tíl'a tíge u a fi. L'aha mpyi mà ngemu ta kerege e ke, urufoo kà nùru raa ma pyenge mɛ. ³² Nde l'à Loti cwoŋi ta ke, yii sòŋŋo lire na ke! ³³ Shinŋi u nɔe na li caa u niŋjaŋi si jwò ke, urufoo nùmpañke sí n-kèege. Nka shinŋi u à u niŋjaŋi kèege mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

³⁴ Mii sí yi jwo yii á, lire tèni ká bê ná numpilage e, mà shiin shuunni ta pi à sínni yasinniŋe niŋkin na, wà sí n-lwó si u sanŋi yaha. ³⁵ L'aha cyee shuunni ta pi i sùma súu siŋcyan, wà sí n-lwó si u sanŋi yaha. [³⁶ L'aha mpyi mà nàmbaa shuunni ta kerege e, wà niŋkin sí n-lwó si u sanŋi yaha.]

³⁷ Nye ka cyelempyiibii si Yesu yíbe: «Kafooni, taa lire sí n-pyi ke?» Ka u u pi pyi: «Cyage e yakwugo nɔe ke, wani cinmpunnyi nɔe na bínnini.»

Yukyaŋi nintiimbaŋi bàtaage

18 Ka Yesu si bàtaaga jwo u cyelempyiibil'á maa li cyêe pi na na pi à yaa pi kwôro Kileŋarege na tèrigii puni i, pi àha sàa le mɛ. ² U à jwo pi á: «Yukyaŋi wà u mpyi kànhe kà na, u mpyi na fyáge Kile na mɛ, u kuro mú sí mpyi sùpya e mɛ. ³ Leŋkwucwoŋi wà mú na mpyi

kuru kànhe e, sùpyaŋi wà mpyi a u mùmpenme pyi. Uru lenkwucwoŋi mpyi maha si uru yukyaanji yyére tètigii puni i, bà u si mpyi si u ná uru nàŋi láha piye na me. ⁴Ceen'á mɔ uru zhà maa nùruŋi i, naha na ye yukyaanji la mpyi si lire pyi me. Ka ceenji si li wyèŋe u jwɔh'i, fo u à pa jwo uye funŋ'i "Mii mée jye mii jye na fyáge Kile na me, maa mpyi mii kuro jye sùpya e me, ⁵ná ŋge lenkwucwoŋi s'á mii yyaha fwɔhɔɔ mà nɔ ŋke cyage e, mii sí u ná uru nàŋi láha piye na. Ná lire jye a pyi me, mii si yyeŋiŋe ta u pyii na me."»

⁶Puru jwuŋkwooni kàntugo, ka Kafoonji Yesu si u cyelempyiibii yíbe: «Yii à uru yukyaanji nintiimbaanji jwumpe lógo ke! ⁷Nye ná u s'á uru ceenji tanga kan, Kile niŋcwɔnribii pi jye Kile jwɔh'i marii u jáare pílaga bàra canŋa na ke, Kile sí n-sii pire tanga kan. Yii li cè u à lùuni bò ná pi e. ⁸Mii sí yi jwo yii á, Kile sí tanga kan pir'á wahawaha. Iŋka lire ná li wuuni mú i, Supyaŋi Jyaŋi cannuruge ká nɔ jìŋke na, tá u jye a yaa u pa dánafee ta ku na me?»

Farizhenji ná múnalwɔɔre shwofooŋi bàtaage

⁹Lire kàntugo ka Yesu si nùr'a bàtaage kabere jwo mà yyaha tíi ná sùpyiibii píl'e, mpiimu pi jye na piye sɔŋŋi na pir'á tíi maa piye pwɔɔŋɔ sùpyire sannte na ke. U à jwo: ¹⁰«Shiín shuunni pi ná ŋkàre Kilenaarebage e zà Kile jáare. Wà na mpyi Farizhen, u sanŋi sí jye múnalwɔɔre shwofoo. ¹¹Mà pi yaha Kilenaarebage e, ka Farizhenji sí yìr'a yyére u mege cyage e, maa Kile jáare na "Kile, mii à fwù kan mu á, naha na ye mii à pwɔɔ sùpyire sannte na, mpiimu pi jye na nàŋkaage pyi, marii jacwɔɔre pyi, mà bàra kapegigii sanŋkii shiŋi puni na ke. Mii à pwɔɔ ŋge múnalwɔɔre shwofooŋi na mú. ¹²Cibilaaga maha cibilaaga, mii maha canmpyaa shuunni sún le. Yaaga

maha yaaga mii à ta ke, mii maha yire puni yáhaŋi wwù."»

¹³Múnalwɔɔre shwofooŋi wi ke, ka uru si yìr'a yyére tatɔŋge e Kilenaarebage funŋke e, maa jùŋke sɔgo, maa mejwuuni tírige maa jwo "Kile, mii na mu jáare, maa lùŋiŋe wà ma lùuni na, naha na ye mii jye kapimpyiŋe."»

¹⁴Nye mii sí yi jwo yii á, Kile à múnalwɔɔre shwofooŋi kapegigii yàfa u na, ka u u nùr'a kàre pyenge. Iŋka Farizhenji wi ke, uru u kapegigii jye a yàfa u na me. Yii li cè na shin maha shin u à uye pèe ke, Kile sí urufoo tírige. Iŋgemu u à uye tírige ke, Kile sí urufoo dūrugo.»

Yesu à jwɔ le nàŋkopyire tà á

(Macwo 19.13-15; Marika 10.13-16)

¹⁵Lire kàntugo ka pi i mpa ná pyiibii píl'e Yesu yyére, bà u si mpyi si cyeyi taha pi na, si jwɔ le pi á me. Cyelempyiibil'á lire jya ke, mpii pi à pa ná pyiibil'e ke, ka pi i pire faha. ¹⁶Ka Yesu si pyiibii file uye na, maa jwo: «Yii àha pi sige na na me. Yii li cè na sùpyiibii pi jye mpii pyiibii fiige ke, Kile Saanre jye pire woro. ¹⁷Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ŋgemu ká mpyi u jye a jèn'a uye tírige pyà fiige me, urufoo si n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e me.»

Nàfuufooŋi kani

(Macwo 19.16-30; Marika 10.17-31)

¹⁸Nye canŋka, Yahutuubii yyaha yyére shinŋi wà à Yesu yíbe: «Cyelentuŋi niŋcɛnŋi, naha shi mii à yaa mii u pyi si shìŋi niŋkwombaŋi ta be?» ¹⁹Ka Yesu si u pyi: «Naha na mu jye na mii yiri niŋcɛnŋi ye? Kile kanni baare e, sùpya jye a jwɔ me. Mu à sɔŋŋɔ lire na la? ²⁰Mu à Kile Saliyaŋi kurigii cè mà kwɔ "Ma hà zínni ná wabere cwo e me, ma hà sùpya bò me, ma hà nàŋkaaga pyi me, ma hà vini ntaha wà na me, ma tuŋi ná ma

nunji pèe[¶].”²¹ Ka nànjì sí Yesu pyi: «Cyelentunji, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha nàṅkocycere e.»

²²Nye uru nànjà puru jwo ke, ka Yesu si u pyi: «Yaaga ninṅkin saha à mu fô, ta sì ma a sà ma cyeyaayi puni pére, ma a yi wyéréṅji táa táa fòṅcfeebii na. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Ma a nta a pa ntaha na fye e.»

²³Tèni i uru nànjà puru jwumpe lógo ke, ka li i mpen u e, naha na ye nàfuubwòhò foo u mpyi u wi. ²⁴Yesu à u nya u à yyahe tanha ke, maa jwo u á: «Nà-fuufeebii jyìm'à sàa pèn Kile Saanre e. ²⁵Nwòhòṅji jyìm'à táan músennèṅji wyi-
ini i mà tòro nàfuufooṅji u jyè Kile Saanre e.»

²⁶Nye mpìi pi à puru jwumpe lógo ke, ka pire si jwo: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà nùmpañja ta be?» ²⁷Ka Yesu si pi pyi: «Kani l'à sùpyire jà ke, lire nye na Kile jìni mē.»

²⁸Ka Pyeri si jwumpe lwo maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kàntugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.»

²⁹Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yìi á, shin maha shin u à pen'a kàntugo wà u pyenge, lire nye mē u cwoṅji, lire nye mē u cìmpyiibii, lire nye mē u sifeebii, lire nye mē u pyiibii na Kile Saanre kurugo ke, ³⁰urufoo sí pire fiigii ninyahamii ta mà u yaha naha dipyenji i, sí shìṅji ninṅkwombaanji ta dipyenji nimpaji i.»

Yesu à jwo u kwùṅji ná u jṅèṅi kyaa na sahaṅki

(Macwo 20.17-19; Marika 10.32-34)

³¹Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyi-
ibii ke ná shuunnìṅji yyére maa yi jwo pi á: «Wuu ninṅkaribii pi mpìi Zheruzalemu kàṅhe e. Kyaa maha kyaa Kile tūntun-
mpil'à sème Supyaṅji Jyaṅji kyaa na ke, cyire puni sí n-tòro cyi jwuṅkanni na.

³²U sí n-le Kilecembaabii cye e, pire sí raa u fwòhòre, s'a u cyere, s'a ntilwòhe wàa u na, ³³si u bwòn ná kàsòrigil'e, si u bò. Iṅka u kwùṅji canmpyitanrewuuni, u sí jè.»

³⁴Cyelempyiibil'à puru jwumpe lógo, ṅka pi mpyi a jà a pu njwòhe cè mē, naha na ye pu njwòhe mpyi a ṅwòhò pi na.

Yesu à fyinnanjì wà nyii múgo

(Macwo 20.29-34; Marika 10.46-52)

³⁵Nye Yesu ná u cyelempyiibii ninṅkaribii Zheruzalemu kàṅhe e, pi à sà byanhara Zheriko kàṅhe na ke, ka pi i fyinnanjì wà ta u à tèen kuni njwòge na na sùpyire jáare.

³⁶Sùpyire màhaṅjì jyè u ninṅyigigil'e ke, ka u u yíbe: «Naha na sùpyire nye na ṅge màhaṅji pyi amē ye?» ³⁷Ka pi i yi jwo u á na Nazareti kàṅhe shinṅi Yesu u nye na ntùuli. ³⁸Fyinnanjì à puru lógo ke, maa jwo fàṅha na: «Dawuda Tuluge Shinṅi Yesu, jùṅaara ta na na!» ³⁹Mpìi pi mpyi yyaha yyére ke, ka pire si u faha na u fyàha. Iṅka u nye a pen'a fyàha mē, maa là bàra u jwuṅkanni na: «Dawuda Tuluge Shinṅi, jùṅaara ta na na!»

⁴⁰Ka Yesu si yyére, maa pi pyi pi u cù a pa. Pi à pa ná u e ke, ka Yesu si u yíbe: ⁴¹«Naha mu la nye mii u pyi mu á ye?» Ka fyinnji si u pyi: «Kafooṅji, mii la nye si nùru s'a jaa.» ⁴²Ka Yesu si u pyi: «Ta jaa, mu dányanjà mu cùṅṅ.» ⁴³Lire tèenuuni i, ka fyinnji si ntíi na jaa, maa ntaha u fye e, maa Kile kêe. Sùpyir'à lire nya ke, maa Kile kêe mú.

Yesu ná múnalwòore shwofooṅji Zaṅke kani

19Nye mà Yesu yaha u u ntùuli Zheriko kàṅhe e, ²nànjì wà na mpyi wani kuru kàṅhe e, u mege mpyi Zaṅke. Múnalwòore shwofeebii jùṅu-
fooṅji wà u mpyi u wi. Nàfuufoo u mpyi

u wi. ³U la mpyi si Yesu nya, si jɛɛ sùpyani u nye u wi ke. Ɔka u mberɛni ná sùpyire nyahaɛi kurugo, u nye a já a Yesu nya mɛ. ⁴Ka u u fɛ a kàre yyaha yyére, maa sà dùgo sikomɔri cige e, kuni jwɔge na, bà li si mpyi Yesu ká mpa a ntùuli ku jwɔh'i, si u ta nya mɛ. ⁵Yesu à pa nɔ kuru cyage e ke, maa jùŋke yírig'a wíi cige e, maa jwo: «Zaŋke, fyál'a tige naha, jaha na ye mii à yaa mii u sunmbage lèŋe mu pyenge e ninjaa.»

⁶Ka Zaŋke si fyál'a tige maa Yesu jùŋɔ bɛ ná funntange e maa ŋkàre ná u e pyenge e. ⁷Sùpyire puni ti mpyi wani maa lire nya ke, ka li i mpen pi e, fo pi na ŋkunni piye shwɔhɔl'e, marii ŋko: «Ɔge nàŋ'à kàr'a sà sunmbage lèŋe nge kapimpyiŋi pyenge e.»

⁸Ɔka mà pi yaha tire jwoore na, Zaŋke ninjyeren'á kwôro Kafooni Yesu taan, maa yi jwo u á: «Kafooni, mii sí na cyeyaayi puni taaga ninŋin kan fòŋɔfeeb'il'á. Yaaga maha yaaga mii à cyán a shwɔ sùpyire na ke, mii sí yire yaayi puni fiigii sicyeere kan kan pi á.»

⁹Ka Yesu si jwo: «Zhwoŋ'à nɔ ŋke pyenge na ninjaa, jaha na ye nge nàŋi mú na nye Ibirayima tùluge shin. ¹⁰Mii sí yi jwo yii á, mpíi pi à pínni ke, Supyani Jyani à pa mpa pire cya si pi shwɔ.»

Báarapyiibii bàtaage

(Macwo 25.14-30)

¹¹Mà sùpyire yaha ti i núru Yesu jwɔ na, pi à pa byanhara Zheruzalemu kànhe na ke, ka Yesu si li kàanmucya mà li nya na sùpyire sòŋɔr'à taha li na na Kile Saanre sí n-sii lire tɛni yabiliŋi i. Lire kurugo u à ŋke bàtaage jwo pi á ¹²na:

«Fànhafooni wà jya u ná mpyi na ŋkɛge kiritɔɔn'l'e, bà lire kɛni saanbwɔhe si mpyi si u tiŋe mpyi saanwa, u u nùr'a pa ntɛen u yabiliŋi kɛni shiinbii jùŋɔ na mɛ.

¹³Mà jwo u lire kùluni tɔɔge lwɔ ke, u à u báarapyii ke yyere, maa wyéréfyinni

tɔɔnyɔ ke kan pi puni ninŋin ninŋin á, maa pi pyi na pi à cwɔhɔnte pyi ná u e, pi i tɔɔn ta u na, mà jwo uru u nùr'a pa ke.

¹⁴Ɔka uru nge nàŋi kyaa mpyi a táan u kɛni shiinbil'á mɛ. U karenkwooni kàntugo, ka pi i tùnntunmii tun saanbwɔh'á, maa yi jwo u á na pire la nye u u nge nàŋi tiŋe pire jùŋɔ na mɛ. ¹⁵Ɔka lire ná li wuuni mú i, saanbwɔh'à u pyi saanwa, ka u u nùr'a pa u kɛni i. U à pa ke, maa u báarapyiibii yyere, mpiimu á u ninŋarenji mpyi a wyéréni kan ke, si jɛɛ kampyi pi à tɔɔn ta u na. ¹⁶Ka báarapyiŋi ninŋyiŋi si mpa maa jwo “Kafooni, wyéréni mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwɔhɔnte pyi ná u e, mà u fiigii ke tɔɔn ta.” ¹⁷Ka saanŋi si yi jwo uru báarapyiŋ'á “Fwù faa na. Mu na nye báarapyi ninŋenŋe. Ná mu s'à pyi dánasupya kapyeere e, mii sí mu tiŋe n-pyi jùŋufoo kànyi ke jùŋɔ na.”

¹⁸Nye ka báarapyiŋi shɔnwunji si mpa maa jwo “Jùŋufooni, wyéréni mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwɔhɔnte pyi ná u e mà u fiigii kanŋkuro ta.” ¹⁹Ka saanŋi si yi jwo ur'á mú “Mii sí mu tiŋe kànyi kanŋkuro jùŋɔ na.”

²⁰⁻²¹Ka báarapyiŋi wabere si mpa maa jwo “Jùŋufooni, wyéréni mu mpyi a kan mii á ke, u we, mu yyahafyagar'à mii ta, ka mii i u le a pwo vaaŋke k'e, mà bégele, jaha na ye mu à kyán, mu cyege nye a yaage ŋkemu yaha mɛ, mu maha kuru lwɔ, mu nye a kerege ŋkemu nùgo mɛ, mu maha kuru sùmanji kwɔn.” ²²Ka saanŋi si yi jwo u á “Mu nye báarapyi ninŋenŋe mɛ. Jwumpe mu à jwo mii na ke, mà tàanna ná pur'e, mu ná ndemu l'à yaa ke, mii sí lire pyi mu na. Mu à cɛ na mii na nye supyikyanga, na mii nye a yaage ŋkemu yaha mɛ, mii maha kuru lwɔ, mii nye a kerege ŋkemu nùgo mɛ, mii maha kuru sùmanji kwɔn. ²³Nye mu à yire puni cɛ, jaha na mu sí nye a mpyi a já a mii wyéréni yaha wyéréni bwùnni

na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à nùr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tònŋi ta.”

²⁴ Mpii pi mpyi ná saanŋi i wani ke, ka saanŋi si yi jwo pir'á “Yii na wyérenŋi shwɔ nge báarapyiŋi na, yii kan báarapyiŋi nĩncyiŋ'á, ngemu u à cwòhonte pyi mà u wyérenŋe fiigii ke ta ke.”

²⁵ Ka pi i saanŋi pyi “Kafoonŋi, wyérenŋi u nje uru báarapyiŋ'á ke, ur'á nyaha mà kwò.” ²⁶ Ka saanŋi si pi pyi “Yii lógo! Shin maha shin u nje ná yaage e ke, kà sí n-bâra urufoo woge na. Ŋka shin maha shin cyengaya wu u nje ke, yaaga si n-kan urufof'á mē. Nimbileni urufoo bá na sònŋi uye cye e ke, lire sí n-shwɔ u na. ²⁷ Nye nume, mii zàmpeenbii pi mpyi na li kòre bà mii si mpyi mii àha bú mpyi saanwa pire jùŋŋo na mē, yii pi cù a yige naha, yii i pi bò na nyii na.”»

Saanŋi Yesu à jyè Zheruzalemu kànhe e

(Macwo 21.1-11; Marika 11.1-11; Yuhana 12.12-19)

²⁸ Nye Yesu à puru jwumpe puni jwo ke, maa ntòro sùpyire yyaha na na ŋkèege Zheruzalemu kànhe e. ²⁹ Tèni i pi à sà byanhara Betifajye ná Betani kànyi na, Olivye cire ɲanŋe taan ke, ka Yesu si u cyelempyiibii pìi shuunni tun, ³⁰ maa pi pyi: «Kànhe ku nje yii yyaha na ke, yii a si k'e. Yii sí sà pi ta pi à dùfaanŋjaaga pwo wani, sùpya sàha ŋkwò a dùgo ku na mà nja mē. Yii i ku sàha, yii a ma yii pa ŋkan na á. ³¹ Wà ha yii yibe na “Naha na yii nje na ku sàre ye?” yii i urufoo pyi “Ku kyaa li nje Kafoonŋi na.”»

³² Ka cyelempyiibii mú shuunni si ŋkàre. Jwunŋanni na Yesu mpyi a yi jwo pi á ke, ka pi i sà yi ta amu. ³³ Tèni i pi à wá na dùfaanŋke sàre ke, ka ku fee-bii si jwo: «Hen! Naha na yii nje na ku

sàre ye?» ³⁴ Ka pi i pi pyi: «Ku kyaa li nje Kafoonŋi na.» Nye pi à yire jwo ke, ka dùfaanŋke fee-bii si pi yaha pi à ku sàha a kàre.

³⁵ Ka pi i mpa ná kuru dùfaanŋke e Yesu yyére, maa pi vāanŋyi yà taha ku na, maa Yesu pyi u à dùgo ku na. ³⁶ Ka pi i wá na ŋkèege. Mà pi nĩnkaribii yaha, ka sùpyire si wá na ti vāanŋtinŋyi yà wwú na mpili Yesu yyaha na kuni i³⁸. ³⁷ Pi mpyi a byanhara Zheruzalemu kànhe na mà kwò. Pi à nɔ Olivye cire ɲanŋe tatigige e ke, ka u fyènwòhoshiinbii puni funntanga wuubii si li ɲwɔ cù na Kile kère fànha na Yesu kakyanhala karigii kurugo, pi à cyire ɲcyiimu nja ke. ³⁸ Pi mpyi na yu fànha na:

«Saanŋi nimpaŋi u nge Kafoonŋi Kile mege na ke,
Kile u jwó le u á!

Kilenŋi u nje nĩnyinŋi na ke,
uru u nje yyepinŋkefoo!

Kile mege ku kèe nĩnyicyeyi puni i! *»

³⁹ Nye Farizheenbii pi mpyi sùpyire shwòhò'e ke, ka pire pii si Yesu pyi: «Cyelemtunŋi, ma cyelempyiibii faha, bà pi si mpyi si fyàha mē.» ⁴⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Mii cyelempyiibii mēe ká fyàha, nje kafaayi sí raa ŋkwúuli pi cyaga.»

Yesu à mēe sú Zheruzalemu kànhe shiinbii kurugo

⁴¹ Nye pi à sà byanhara Zheruzalemu kànhe ɲwɔge na, ka Yesu si kànhe nja ke, maa mēe sú ku shiinbii kurugo maa jwo: ⁴² «Kuni i yyepinŋke nje na ntaa ke, kàmpyi yii mpyi a lire lwó a wíi, li mpyi na sí n-tāan mii i nĩnjaa de! Ŋka lir'á ŋwòhɔ yii na nume.

⁴³ Nye canŋa na ma, yii zàmpeenbii sí n-pa n-cwo yii na, si yii kwúulo kapcinne fiige, si kàsɔɔgo le ntaha yii kwúulo, si yii fenre kàmpañnyi puni na. ⁴⁴ Pi sí yii

§§19:36 Saanŋi pi nje na mpère ke, pi maha nde kani pyi si u bē (2 Saanbii 9.13).

*19:38 Zaburu 118.26

kànhè jya si ku ñkunjnyi puni waraga feefee, si yii puni bò, ñaha na ye Kile à pa yii ntègeni mæ na, ñka yii ñye a li cè ná u e mæ.»

**Yesu à cwòhompìi kòr'a yige
Kileñaarebage ntàani na**

(Macwo 21.12-17; Marika 11.15-19; Yuhana 2.13-22)

⁴⁵Lire kàntugo ka Yesu si ñkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi perempe na wani ke, maa pire kòrò[†].
⁴⁶Maa yi jwo pi á: «“Mii bage sí n-pyi Kileñaarebage.” Yire y'à sémè Kile Jwumpe Semenji i. Ñka yii pi ke, yii à ku kèenj'a pyi “nàñkaalii tabinniga[‡].”»
⁴⁷Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu Kileñaarebage ntàani na canja maha canja. Ka Kile sàragawwuubii ñunjufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná yyaha yyére shiinbii si wá na pyiñkanna caa si u bò. ⁴⁸Ñka u cùñkanni mpyi a pi funño wwòño, ñaha na ye u jwumpe mpyi a sùpyire puni ñumbogìi shwò a ta.

Pi à Yesu yíbe u fànhè tatage kyaa na

(Macwo 21.23-27; Marika 11.27-33)

20 Canja mà Yesu yaha u u sùpyire kálali maa Jwumpe Nintanmpe yu t'á Kileñaarebage ntàani na, ka Kile sàragawwuubii ñunjufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwónribii si shà u yyére, ²maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ñcyii karigii pyi ye? Jofoo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

³Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe, ⁴jofoo u mpyi a Yuhana tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile laa sùpyire?»

⁵Ka pi i ñkàr'a sà piye taanna maa jwo:

«Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na ñaha na wuu sí ñye a ñen'a dá u na mà ye? ⁶Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire sí wuu wà n-bò ná kafaayi i, ñaha na ye pi pun'à dá na Yuhana na mpyi Kile tùnntunño.»

⁷Pi à piye taanna a kwò ke, maa nùr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu ñye a cè mæ.» ⁸Ka Yesu si pi pyi: «Ñye l'aha mpyi amuni, ñge u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii mú si uru cyèe yii na mæ.»

Erezen kòoge faafeebii bàtaage

(Macwo 21.33-46; Marika 12.1-12)

⁹Lire kàntugo ka Yesu si bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàñi wà u ná erezen cikòogo yaa, maa faafee lwò a yaha k'e, u ná pire s'a ku yaseere táali piye na, maa nta a kàre kùlutòon'e mà sà mò wani. ¹⁰Ñye erezenji yaseere tèekwòonn'à pa nò ke, ka u u u báarapyiñi wà tun faafee-bil'á u sà uru nàzhan erezenji shwò, u a ma. Ñka uru tùnntunño'à nò pi na ke, ka pi i u cù maa u bwòn, maa u cyengaya wuñi kòr'a tùgo.

¹¹Ka cikòoge foo si nùr'a báarapyi shonwu tun pi á, ka pi i uru bwòn maa u cyahala, maa uru cyengaya wuñi kòr'a nùrunjo mú.

¹²Ka u u nùr'a shin tanrewu tun pi á. Ka pi i sà uru cù, maa u bwòn mà bân-naga, maa u yige cikòoge kàntugo.

¹³Ñye ka cikòoge foo si ñkànha a jwo “Ñaha mii sí n-pyi nume be? Jyanji ñiñk-inji u ñye mii á, ná u kyal'à táan mii á ke, mii sí uru tun pi á. Shwòhol'e, pi aha uru ñya, pi sí n-sílege uru na.” ¹⁴Ñka faafee-bil'à cikòoge foo jyanji ñya ke, maa wá na yu piy'á “Cikòoge foo koolyiñi u ñye ñge.

[†]19:45 Yahutuubii pi mpyi maha yíri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyérenji fare Kileñaarebage wuñi na. Lire pyiñkanni na, wyérenpwoge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sàra, maa nùr'a já a ntège pyi. Yatòore ti maha yaa ti já a pyi sàraga ke, pérempyiibii mpyi maha tire pérelì pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùrgo.

[‡]19:46 Ezayi 56.7, Zheremi 7.11

Yii a wá, wuu u bò, kòogé sí n-ta n-pyi wuu wogo.”¹⁵ Nye u à pa nò pi na ke, ka pi i u cù a wà cikòogé kàntugo maa u bò.»

Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yíbe: «Naha cikòogé foo sí n-pyi ye? ¹⁶Nàkaana baa, u aha mpa, u sí pi puni bò sí cikòogé kan piiberil'á.»

Nye sùpyir'à puru lógo ke, maa jwo: «Ei! Kile u wuu shwò lire shinj na de!»

¹⁷ Ka Yesu si pi wíi maa jwo: «Y'à sème Kile Jwumpe Semenji i na: “Bafaanribil'à cyé kafaage nkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.”

Di puru jwumpe jwòhe nye ye?

¹⁸ Nye shin maha shin u à cwo kuru kafaage juŋ'i ke, urufoo sí n-kyeegé n-kyeegé, kuru kafaage sí ká jcwò shin maha shin juŋ'i ke, ku sí urufoo cwònhòwò.»

¹⁹ Nye Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Kile sàragawwuubii jùŋufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii si wá na jcaa si cye taha u na, si u cù lire tèenuuni i, naha na ye pi mpyi a cè a jwo na u à nke bàtaage jwo a wà pire na. Ijka pi mpyi na fyáge sùpyire na. ²⁰ Nye ka pi i wá na Yesu kàanmucaa, maa cwòfeebii pii yaha pi à kàr'a sà piye pyi sèeshiin si kàn-haŋa cyán u na, si nta u cù u jwójwumpe kurugo, si u le Orómu shiinbii fànhafoonji u nye kuru cyage e ke, uru cye e.

Pi à Yesu yíbe múnalwòore ŋkanŋi kyaa na

(Macwo 22.15-22; Marika 12.13-17)

²¹ Nye pire cwòfeebii'là sà nò Yesu yyére ke, maa jwo: «Wuu cyelentuŋi, wuu à li cè na mu jwumpe ná mu kàlaŋ'à tii, mu nye na fyáge sùpya na ma kàlaŋi tapyige e mē. Jwumpe mu sí nye na yu mà yyaha tii ná Kile kuni i ke, puru na nye sèe. ²² Wuu sí mu yíbe, wuu à yaa

wuu a múnalwòore kaan Orómu Saanbwòhe Sezari á la?»

²³ Ka Yesu si ntíl'a li cè pi e, na cwòfee pi nye pi pi, maa pi pyi: ²⁴ «Yii wyérebile cyéé na na wee.» Pi à là cyéé u na ke, ka u u pi pyi: «Jofoo nàŋja ná u mege ku nye nge wyérenji na ye?» Ka pi i jwo: «Saanbwòhe Sezari.» ²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Nye yii a Sezari wuŋi kaan Sezari á, yii raa Kile wuŋi kaan Kile á.»

²⁶ Nye pire cwòfeebii nye a jà a jwumò ninŋin ta Yesu jwò na sùpyire nyii na, mpe pu sí n-pa ná l'e pi jà a u cù mē. Yesu jwòshwòore mpyi a pi tēgele ta fo pi à fyáha fyi.

Sadusiibil'à Yesu yíbe kwùubii jèŋi kyaa na

(Macwo 22.23-33; Marika 12.18-27)

²⁷ Nye Sadusiibii pi maha jwo na kwupene nye nùmpaŋa mē, pire pil'à file Yesu na maa jwo: ²⁸ «Wuu cyelentuŋi, Kile tùnntunŋiMusa à mpe jwumpe sème wuu Saliyanji i na “Nò ká ceewe lèŋe, maa ŋkwù, mà u ta u nye a pyà ta u na mē, u còwŋ'a yaa u ceenji lèŋe zànbangara na, u u pyii si u na, u yyahafoonji ninŋkwuŋi mege na.”

²⁹ Nye sijnē baashuunni na mpyi wani, pi puni ninjyenji mpyi a ceewe lèŋe maa ŋkwù, u nye a pyà ta u na mē, ³⁰ ka sijnēŋi shònwuŋi si ceenji lwó maa ŋkwù mà u yaha pyàtambaa. ³¹ Ka tanrewuŋi wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà ŋkwò pi baashuunniŋi na. Pire sijnēbii pun'à uru ceenji ninŋinŋi lèŋ'a círi, maa ŋkwù, pi wà nye a pyà ta u na mē. ³² Pire puni kàntugo, ka ceenji mú si mpa ŋkwù. ³³ Nye ná pire nàmbaa baashuunniŋi puni s'à uru ceenji lèŋ'a círi, kwùubii jèŋi ká bú nta sèe, pi aha bú jè canŋke nkemu i ke, pi ŋgir'á ceenji sí n-kan ye?»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Ijge diŋyenji i, nàmbaabii na cyeebii lèŋi, cyeebii sí i

nàmbayi jyè, ³⁵ηka sùpyire t'à yaa ná diɲyɛɲi nimpɔɲi i, ná Kile sí ti jè n-yige kwùɲi i ke, tire e, nàmbaabii sì cyee lèɲe mɛ, cyeebii mú sì nàmbaya jyè mɛ. ³⁶Pi sí n-kwôro shì na fo tèekwombaa, si mpyi Kile mèlekɛɛbii fiige. Ná Kile s'à pi jè a yige kwùɲi i lir'à li cyêe na pi à pyi Kile pyii.

³⁷Kile túnntunɲi Musa sémɛɲi mú à yi fɲiɲ'a jwo wuu á na kwùubii maha jèni. Tèni i Kafoonɲi Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan ke, u à jwo “Mii u nyɛ Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenɲi[§].” ³⁸Nyɛ puru jwump'à li cyêe na pire mpɲi nyii wuu pi nyɛ wani Kile yyére. Sùpyire nyii woore ti maha Kile pèrɛ, kwùubii kyaa bà mɛ. Kile yyére, sùpyire puni nyii wuu pi nyɛ.»

³⁹U à puru jwo ke, ka Kile Saliyaɲi cyelentiibii pɲi si file u na, maa jwo: «Cyelentunɲi, mu naha a jwumpe cè dɛ!»

⁴⁰Lire kàntugo wà saha nyɛ a jɛn'a Yesu yíbe mɛ.

Kile Nɲɛwɔnɔɲi nyɛ Dawuda Tuluge Shin kanna mɛ

(Macwo 22.41-46; Marika 12.35-37)

⁴¹Nyɛ ka Yesu si jwumpe lwó, maa jwo: «Mpɲi pi maha jwo na Kile Nɲɛwɔnɔɲi na nyɛ Dawuda Tuluge Shin ke, naha yii na sɔɲɲi pur'e bɛ? ⁴²Jwumpe Dawuda à jwo Zaburu sémɛɲi i ke, yii sɔɲɲo puru na mú. U à jwo:

“Kafoonɲi Kile à jwo mii Kafoonɲi á,
‘Ta ma a pa ntèen na kàniɲe cyɛge na,

⁴³fo mii aha mu zàmpeɛnbii le
mu tooyi jwɔh'i^{**}.”

⁴⁴Ná Dawuda na Kile Nɲɛwɔnɔɲi yiri “Kafoonɲi” lir'à li cyêe na Dawuda Tuluge Shin kanna bà mɛ, u Kafoo mú wi, sèe bàl'à?»

Yesu à Kile Saliyaɲi cyelentiibii faha

(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)

⁴⁵Mà sùpyire yaha ti i nùru Yesu jwɔ na, u à yi jwo u cyelempyiibil'á: ⁴⁶«Yii a yiye kàanmucaa, yii àha ηkwò mpyi Kile Saliyaɲi cyelentiibii fiige mɛ. Mà väänntinmbwoyi le na jaare, lire l'à táan pi á. Sùpyire tabinniɲi i, pi la maha mpyi pi a pire pèrɛ pi raa pire shéere. Pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, lire nyɛ mɛ wà ha pi ywere kataan nɲyi na, bwompe tateɲyi pi maha pcaa. ⁴⁷Mà bàra lire na, pi maha lenkwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi jwɔtanyi i. Pi maha Kile jaare na moni, sùpyire nyiɲyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha sèl'e.»

Bùɲyɛɲi lenkwucwoɲ'à pyi ke

(Marika 12.41-44)

21 Nyɛ Yesu à pa wíl'a nàfuufɛebii pɲi nya pi i ma na pi bùɲyɛɲi leni u yalenke e. ²Lenkwucwoɲi kanhamafoonɲi wà mú mpyi a pa bùɲyɛ pyi ná daashipyara shuunni i. ³Ka Yesu si u lógofɛebii pyi: «Sèɛɲi na mii sí yi jwo yii á, nge lenkwucwo fɔɲɔfoonɲi à bùɲyɛɲi ngeɲu pyi ke, ur'à fànha tò pi sanmpɲi puni wuɲi na. ⁴Naha na yɛ pi sanmpɲi pun'à wwù pi cyeyaayi nɲyahayi i, mà kan Kile á. ηka nge lenkwucwoɲi kanhamafoonɲi wi ke, u nɲɲo wyéɛɲi puni u à kan Kile á, canɲke yalyire lwɔore mú bá nyɛ u á mɛ.»

Yesu à jwo na Kilejaarebage sí n-jya

(Macwo 24.1-14; Marika 13.1-13)

⁵Lire kàntugo ka pɲi si jwo ná Yesu i Kilejaarebage kyaa na na k'à faanra ná kafaayi nisinanyi i, maa sùpyire bùɲyɛ yaayi nɲkanyi tèg'a ku wiime táan. Ka Yesu si pi pyi: ⁶«ηke basinaɲke yii nyɛ

§20:37 Ekizodi 3.6

**20:43 Zaburu 110.1

na ñan'ame ke, canña na ma, ku puni sí n-sii n-pwòn n-cyán, si ku ñkunuyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

⁷ Ka pi i Yesu pyi: «Wuu cyelentuji, ñaha tère e cyire karigii sí n-pyi ye? Cyi tēepyiini ká nɔ, ñaha ku sí li cyēe wuu na ye?»

⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàan-mucaa! Yii àha sùpya yaha u yii wurugo mē. Yii li cè na shinnyahara sí mii mege le piye na, si mpa jwo na Kile Njncwònròñi kyaa l'à jwo ke, na pire pi nyē ure. Pi sí n-pa raa ñko sùpyir'á na ñnyenji tēek-woon'à byanhara. Ñka yii àha ntaha pi fyē e mē.

⁹ Yii sí n-pa raa kàshiya ná nyàhan-gurugunji kyaa núru, lire kà yii funɔ pen mē. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nyē mē, ñka lire bà li nyē ñnyenji tēek-wooni mē.

¹⁰ Supyishinji wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kini là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. ¹¹ Njñke sí n-pa raa njcyēenni cyeyi y'e s'a kakyaare pyi sèl'e, yampimpe ná katege sí n-pyi cyeyi y'e, fyagara yaayi ná kakyanhala kacyeenjkii yaayi mú sí n-pa raa naa njnyinji i.

¹² Ñka mà jwo cyire karigii cyi sii cyi a mpyi ke, pi sí raa yii kyéerege, s'a yii cwóre s'a ñkēgege Kile Jwumpe kàlam-bayi i, si nta raa yii cēge s'a yii tūni kà-sunji i. Pi sí raa yii yiri saanbii ná fàn-hafeebii yyére. Pi sí raa cyire puni pyi yii na mii mege kurugo. ¹³ Lire sí n-pyi tère njncenne yii á yii jà yii a mii kyaa yu pi á. ¹⁴ Lire e ke jwumpe yii sí n-jwo si ntēge pi njñɔ bē ke, yii àha puru kani tēge yiye funɔ pen mē. ¹⁵ Naha kurugo ye mii yabilinji u sí puru tñrige yii funɔ'i, si yákili njncenne kan yii á, bà yii si mpyi si jwumpe njwoge yaha yii zàmpeebii na mē. ¹⁶ Yii sifeebii ná yii sñneebii ná yii cñmpyiibii ná yii ceveebii sí raa yii leni cye e, pi i yii pñi bō. ¹⁷ Yii kyaa sí n-pen sùpyire pun'á mii mege kurugo. ¹⁸ Ñka

lire ná li wuuni mú i, ali yii wà njñnjñɔ njñkin si n-sii n-pñnni mē. ¹⁹ Lire kurugo yii yiye waha yii i ntēen Kile kuni i. Lire ká mpyi, yii sí n-shwō.

²⁰ Nyē yii aha mpa zàmpeebii nya pi à Zheruzalemu kànhe kwũulo ná pi kàshi-cyeyi i tēni ndemu i ke, yii i ntēen ná l'e ku tēejyaan'à byanhara. ²¹ Lire tēni ká nɔ, mà shin maha shin ta Zhude kùluni i ke, pifee pi a fñ, pi a wá ñanyí kàmpañke na. L'aha mpiimu ta Zheruzalemu yabilinji i ke, pifee pi fē a fworò kànhe e. L'aha mpiimu ta sige e ke, pire kà núru piye ta raa ma kànhe e mē. ²² Naha kurugo ye cyire canmpyaagil'e, Kile sí Zheruzalemu shiin-bii sàra si ntàanna ná pi kapyiñkil'e. Lire mpyinji cye kurugo jwumpe Kile tñntunmpil'à sémē ke, puru sí n-fññɔ.

²³ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigi-ifee ná pyñneebii na sèl'e. Yii li cè, Kile lùuni sí n-yíri kini sùpyire taan sèl'e, yyefugo nimbwōhɔ ku sí n-pyi kini i. ²⁴ Pi zàmpeebii sí n-pa njnyahara bō pi e ná kàshikwōñjwōyɔ i, si pi njnya-hamii cū ñkàre bilere na ñnyē yyaha kurugo. Supyishinji sanñi sí n-pa Zheruzalemu jya, si fànha cyán ku na, fo sí n-pa nɔ Kile nyii tēni na.

Yesu sí núru n-yíri njnyinji na si mpa
(Macwo 24.29-31; Marika 13.24-27)

²⁵ Lire kàntugo kakyanhala kacyeenjkii sí n-pa raa n-pyi canña nyiini ná yñjke ná wòrigil'e. Suumpe lùbwōhe sí n-pa raa fuuli raa yíri s'a tñmpe pyi sèl'e. Puru tñmpe sí supyishinji puni pyi u a fyáge sèl'e. ²⁶ Kawaani li sí n-pa ñnyenji ná u funɔyaayi ta ke, lire funmpeenre sí pñi bō. Yii li cè njnyinji yaayi sí n-pa n-cññɔ n-cññɔ n-yíri yi tateenyi i.

²⁷ Nyē lire tēni i, pi sí Supyañi Jyañi nimpañi nya ñahanyí i, ná sífente ná sñ-nampe tēgele baa wumpe e.

²⁸ Yii aha cyire karigii nya cyi à sii na mpyi tēni ndemu i ke, yii i yii njñny

yîrige, yii i yyahayi le nînyîni i, naha na ye tîni i Kile sí yii shwò ke, lire tèn'à byanhara.»

Yii a kacyeen̄kii kàanmucaa

(Macwo 24.32-35; Marika 13.28-31)

²⁹Nye ka Yesu si yyecyeene pyi na: «Yii fizhiye cige ná cire sannte puni kàanmucya a wîi ke! ³⁰Yii aha mpa ti nya ti i fûnni, yii maha ntêen ná l'e na nûngwòh'à byanhara. ³¹Lire pyînkanni na, yii aha mpa cyire karigii nya cyi i mpyi, yii i ntêen ná l'e na Kile Saanre tèn'à byanhara. ³²Sêen̄i na mii sí yi jwo yii á, mpîi pi à dá mii na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e††. ³³Nînyîni ná jîŋke sí n-pa n-tòro, ŋka mii jwumpe sí n-kwôro fo tèekwombaa.

³⁴Yii a yiye kàanmucaa! Yii àha yii sòŋŋore taha lyîmbwooni ná sinmbyaani ná ŋge dînyen̄i yaayi jcyan̄i na fo mii cannuruge ku pa n-pâa yii e m̄e. Bà fyan̄i maha mpâl'a uye nya cwon̄i i m̄e, ³⁵amuni mii cannuruge sí n-pâa dînyen̄i sùpyire puni i. ³⁶Lire e yii àha sàa le m̄e, yii kwôro Kileparege na t̄erigii puni i, bà yii si mpyi si fànha ta, si shwò kawaagii nimpaan̄kii na, si jà j̄yére Supyan̄i Jyan̄i yyahe taan m̄e.»

³⁷Can̄ke e Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu sùpyir'á Kilepaarebage e, ŋka numpilage e, nan̄ke pi maha mpyi Olivye cire nan̄ke ke, u mpyi maha ŋkàr'a sà shwòŋ wani. ³⁸Nyèsòoge na, sùpyire puni mpyi maha ŋkàre Kilepaarebage e, maha sà a nûru u jwo na.

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Macwo 26.1-5, 14-16; Marika 14.1-2, 10-11; Yuhana 11.45-53)

22 Nye Yahutuubii mpyi maha kataanni là pyi, pi mpyi maha lire mege pyi bilereŋkwon̄i kataanni,

lire n̄ye m̄e bwúurun̄i nînjirigembaan̄i kataanni. Lire kataann'à pa byanhara ke, ²ka Kile sáragawwuubii jûŋufeebii ná Kile Saliyan̄i cyelentiibii si wá na pyîŋkanna caa si Yesu ŋwòhò mbò, naha na ye pi mpyi na fyáge sùpyire na.

³Nye Zhudasi pi maha mpyi: «Isikariyoti» ke, Sitaann̄i mpyi a sòŋŋopeere tà t̄irige uru fun̄ŋ'i. Yesu tûntun̄mpii ke ná shuunn̄i wà u mpyi u wî. ⁴Nye ka u u yîr'a kàr'a sà jwo a jwò ná Kile sáragawwuubii jûŋufeebii ná Kilepaarebage sapcwònsigibii jûŋufeebil'e, bà u si mpyi si pyîŋkanna ta si Yesu le cye e m̄e. ⁵Ka lire si ntáan pi e sèl'e, ka pi i wyére jwò jya u á. ⁶Nye ka u u j̄e, maa li jwò cû na pyîŋkanna caa si Yesu le pi cye e, sùpyire pàama.

Kataanni j̄yîŋi karigii j̄ewòŋŋon̄i kani

(Macwo 26.17-25; Marika 14.12-21; Yuhana 13.21-30)

⁷Nye bwúurun̄i nînjirigembaan̄i kataanni tooy'e, can̄ke Yahutuubii mpyi a yaa pi yatòore tà pyi sáraga pi bilereŋkwon̄i kurugo ke, ⁸ka Yesu si Pyeri ná Yuhana tun maa yi jwo pi á: «Yii a sì, yii sà kataanni j̄yîŋi karigii cwòŋŋrò.» ⁹Ka pi i Yesu yibe: «Taa mu la n̄ye wuu u sà li karigii cwòŋŋrò ke?» ¹⁰Ka u u pi pyi: «Yii aha sà nò kànhe taj̄yîŋwòge na, yii sí n-bê ná nàŋi w'e, u à lwòhò kucwoo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà j̄yè pyenge ŋkemu i ke. ¹¹Yii aha sà nò wani, yii i yi jwo pyengefoon̄á, na yii cyelentun̄à jwo yii sà u yibe, na bage ŋkire e uru ná u cyelempyibii sí kataanni j̄yîŋi lyí ye. ¹²Yii aha kuru yibige pyi, uru nàŋi sí batòŋge n̄yiyibabilini là cyêe yii na, l'à bégel'a jwò sèl'e. Kuru bage e, yii sí kataanni j̄yîŋi karigii cwòŋŋrò.»

††21:32 Pii maha jwo: «nde t̄eni shiin̄bii sí cyire karigii nya tapyige e.»

¹³Nye ka Pyeri ná Yuhana si ñkàr'a sà yi ta Yesu jwuŋkanni na. Ka pi i kataanni njyìŋi karigii cwoŋŋo wani.

Wwoŋege njyìŋi

(Macwo 26.26-30; Marika 14.22-26;
1 Kòrenti Shiinbii 11.23-25)

¹⁴Nye tèlyiin'à nɔ ke, ka Yesu ná u tũntunmpii ke ná shuunniŋi si njyìŋi kwũlo na lyí. ¹⁵Ka u u yi jwo pi á: «Mii à sàa li lwɔ naye funŋ'i fo tẽemɔni i si zii nde kataanni njyìŋi lyí ná yii e, si nta ñkyaala. ¹⁶Mii sí yi jwo yii á, mii saha si n-sii ñge njyìŋi fiige lyí mɛ, fo canŋke Kile sí u kalyiini ñunke pyi ku fũŋɔ u Saanre e ke.»

¹⁷Lire kàntugo ka u u fũŋcwokwu u lwɔ ná ɛezen sinm'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa jwo cyelempyiibil'á: «Yii ɛezen sinmɛ shwɔ a táa yiye na, yii bya. ¹⁸Mii sí yi jwo yii á, mà láha ñijnjaa na, mii saha si ɛezen sinmɛ bya mɛ, fo Kile Saanre tɛni ká nɔ.»

¹⁹Lire kàntugo ka Yesu si bwúurunji lwɔ, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwɔn kwɔn a kan u cyelempyiibil'á, maa jwo: «Ñge bwúurunji u ñye mii cyeere, t'à kan yii kurugo ke. Yii a nde pyi, yii raa yiye funŋo cwo na na.» ²⁰Nye pi à kwɔ njyìŋi na ke, ka Yesu si fũŋcwokwuuni lwɔ, ɛezen sinmɛ mpyi l'e, maa jwo cyelempyiibil'á: «Nde fũŋcwokwuuni li ñye Kile tunmbyaare nivɔnnte, t'à le ná yii e mii sishange ningunke cye kurugo ke.

²¹Ñka lire ná li wuuni mú i, yii li cè, ñgemu u sí n-pa mii le cye e ke, urufoo cyɛge na naha ná mii woge e njyìŋi yaage e. ²²Sɛɛŋi na, Kile á li lwɔ Supyanji Jyanji u bò. Ñka ñgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kɛge!»

²³Nye Yesu cyelempyiibil'à yire lógo ke, ka pi i wá na piye yíbili na jofoo u ñye pire shwɔhɔl'e, ñgemu u sí ñɛ n-pa lire kapiini shiŋi pyi yɛ.

Jwuŋyahama à yíri cyelempyiibii shwɔhɔl'e na jofoo u ñye pire shwɔhɔl'e ñunɔfooŋi yɛ

²⁴Lire kàntugo ka jwuŋyahama si mpa yíri cyelempyiibii shwɔhɔl'e. Puru jwuŋyahampe ñunke ku mpyi na jofoo u ñye pire shwɔhɔl'e ñunɔfooŋi yɛ. ²⁵Ka Yesu si pi pyi: «Yii li cè, naha ñunke na, saanbii maha fãhe pyi kini sùpyire ñun'i. Mpii ñun'i pi sí ñye na kuru fãhe pyi ke, pi la maha mpyi pire s'a pi kère s'a ñko na pi na ñye sɛeshiin. ²⁶Ñka yii wuuni ñye a yaa li pyi amuni mɛ, yii puni yyaha yyére shinŋ'à yaa u pyi yii puni kàntugo yyére shinŋi. Ñgemu la ku ñye si mpyi yii puni ñunɔfooŋi ke, urufol'à yaa u uye pyi yii puni báarapyi.

²⁷Báarapyiŋi u maha njyìŋi sore u ñunɔfooŋ'a si ntɛen maa lyí kanna ke, pire shiin shuunniŋi i, ñgire u ñye yyaha yyére shinŋi yɛ? Tá ñge u à tɛen marii lyí kanna ke, uru bà mɛ? Ñka mii wi ke, mii ñye báarapyi yii shwɔhɔl'e.

²⁸Yii pi ke, yii à kwôro ná mii i na yyefuge tɛrigil'e. ²⁹Lire kurugo bà mii Tuŋi à mii tiŋ'a pyi saanwa mɛ, amuni mii mú sí yii tiŋe n-pyi saanlii. ³⁰Lire e yii sí n-pa lyí si bya ná mii i, mii Saanre e. Yii sí n-pa n-tɛen saanre tateenyi y'e, s'a Izirayeli tũluyi ke ná shuunniŋi shiin-bii kɛɛŋi.»

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u ñye a uru cè mɛ

(Macwo 26.31-35; Marika 14.27-31; Yuhana 13.36-38)

³¹Lire kàntugo ka Yesu si jwo Simo Pyeri á: «Simɔ! Simɔ! Sitaanniŋi à li cya si yii ñyàha ñgùrugo, bà sũmapyanji maha ñyàha a wùrugo tafwɔge e ntanh'e mɛ. ³²Ñka mii à Kile ñáare mu kurugo, bà mu si mpyi si ñkwôro Kile kuni i mɛ. Mu aha maye cɛɛge ma kapyiini na, si nùru raa ma mii yyére tɛni ndemu i ke, ma a màban le ma cĩmppyiibii dá-

nafeebil'e.»³³ Ka Simo Pyeri si Yesu pyi: «Kafooŋi, l'à pyi kàsujyire yo, l'à pyi kwù yo, mii à bégele cyire puni mɛɛ na ná mu i.»³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Pyeri, mii sí yi jwo mu á, ninjaa ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na na mu nɔɔ a mii cɛ mɛ.»

³⁵ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Tèni i mii à yii tun, maa yii pyi na yii áha wyére ná boro ná tanhanyi yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na mɛ, tá yaaga kul'à yii ta bɛ?» Ka pi i u pyi: «Yaaga kuu nɔɔ a wuu ta mɛ.»³⁶ Ka Yesu si jwo: «Nume, wyére na nɔɔ yii ŋgemu á ke, urufoo u u lwó, yii ŋgemu u nɔɔ ná bor'e ke, urufoo u li lwó, ŋgemu u nɔɔ kàshikwɔŋwɔɔ baa ke, urufoo u u vaa-ntinŋke pér'a tɛg'a là shwɔ.»³⁷ Naha kurugo yɛ mii sí yi jwo yii á, Kile tũntunmpil'à jwumpe mpemu sɛme mii kyaa na ke, puru tɛefunŋɔn'à byanhara. Y'à sɛme na «Pi à u cù kapimpyiŋe fiige^{††}» Nde l'à sɛme mii kyaa na ke, lire tɛepyiin'à byanhara.»³⁸ Ka cyelempyiibii si jwo: «Kafooŋi, kàshikwɔŋwɔɔhii shuunni cyi jcyii.» Ka Yesu si pi pyi: «Yi à ta^{¶¶}.»

Yesu à Kile jáare Zhetisemani cikwɔge e

(Macwo 26.36-46; Marika 14.32-42)

³⁹ Nɔɔ lire kàntugo, ka Yesu si yíri wani mà kàre Olivye cire nanke na, bà u mpyi maha ntɛɛ na li pyi mɛ. Ka u cyelempyiibii si ŋkàre u fye e.⁴⁰ Pi à sà nɔ kuru cyage e ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii a Kile jáare bà yii si mpyi si fànhà ta Sitaanniŋi na, u áha ŋkwɔ yii sɔn ŋgà kapii na mɛ.»

⁴¹ Yesu à puru jwo ke, maa yíri cyelempyiibii taan, maa laaga nimbilere le u ná pi shwɔhɔl'e, maa ninjkure sín, maa Kile jáare.⁴² U Kileparege e, u à jwo: «Tufooŋi, kampyi mu sí jɛɛ, na

shwɔ ŋke kyaage lwɔhe mbyaŋi na. Ŋka ma hà na nyii wuuni pyi mɛ, ma nyii wuuni pyi.» [⁴³ Nɔɔ lire tèni i, ka Kile mɛlekeni wà si yíri nɔɔnyini na, maa màban le u e.⁴⁴ Yesu yákiliŋi mpyi a wùrugo sɛl'e, ka u u núr'a là bàra Kileparege na, fo u funmp'à kɛɛnŋ'a pyi sishan na nɔɔwɔ nɔɔke na.]

⁴⁵ U à kwɔ Kileparege na ke, maa yír'a kàre u cyelempyiibii cyage e, mà sà pi nàvunŋɔ wuubii ta pi à ŋwɔ.⁴⁶ Maa pi nɛɛ, maa jwo: «Di k'à ta a jwo, ka yii i ŋwɔ yɛ? Yii yíri, yii i Kile jáare, bà li si mpyi Sitaanniŋi kà ŋkwɔ yii sɔn ŋgà kapii na mɛ.»

Yesu jɔcùŋi kani

(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Yuhana 18.3-11)

⁴⁷ Nɔɔ mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka pi i wíl'a supyikuruŋɔ nɔɔ ku u ma. Zhudasi u mpyi Yesu cyelempyiibii ke ná shuunniŋi wà ke, uru u mpyi a ku yyaha cù. Pi à pa nɔ Yesu na ke, ka Zhudasi si file u na, maa u púr'a cù, maa u shéere.⁴⁸ Ka Yesu si jwo: «Zhudasi, uru fwùŋi mu à pyi si Supyaŋi Jyaŋi le cye e ke!»

⁴⁹ Nɔɔ Yesu cyelempyiibii l'à pa li nɔɔ ná Yesu tacuŋke e pi à pa ke, ka pi i Yesu yíbe: «Kafooŋi, wuu kàshikwɔŋwɔɔhigii lwó pi mɛɛ na la?»⁵⁰ Ka pi wà ninŋin si ntíl'a u kàshikwɔŋwɔɔge tɛg'a Kile sàragawwuubii nɔɔnufembwɔhe báarapyiŋi kàniŋe ningenke kwɔn a cyán.⁵¹ Ka Yesu si jwo: «Yii kakyaare nɔɔ yaha!» U à yire jwo ke, maa nàŋi ningenke lwó a sogo.

⁵² Lire kàntugo Kile sàragawwuubii nɔɔnufeebii ná Kilepaarebage sɔŋcwɔnsigibii nɔɔnufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii pi mpyi a pa Yesu tacuŋke e ke, ka u u yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwɔŋwɔɔyi ná kàbiyi i, si mpa jɔcù mu à jwo kakuumpyi u nɔɔ mii,

^{††}22:37 Ezayi 53.12

^{¶¶}22:38 Pii maha jwo: «Ka Yesu si pi pyi “Cyire ká mpyi na sí n-jà yo!”»

⁵³ mà li ta, tène i mii mpyi maha mpyi ná yii e canja maha canja Kilejaare-bage e ke, yii nye a yaaga pyi mii na me. Ijka nde tène na nye yii ná numpinifoo^{§§} wuu.»

Pyeri à jwo na uru nye a Yesu cè me

(Macwo 26.57-58, 69-75;

Marika 14.53-54, 66-72;

Yuhana 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Nye ka pi i Yesu cù a kàre Kile sàragawwuubii jùnjufembwàhe pyenge e. Mà pi ninkaribii yaha, ka Pyeri si ntèn laage e, marii sì pi fye e, fo mà sà jyè pyenge e. ⁵⁵ Pi mpyi a na le, na ware ntàani ninke e, ka Pyeri si mpa ntèn pi shwàhòl'e.

⁵⁶ Nye báarapyicwoni wà à pa Pyeri ninteenji nya nage taan ke, maa u yal'a wíi, maa jwo: «Ijge nàni na nye Yesu fyènwàhòshinbil'e.» ⁵⁷ Ka Pyeri si yi kyáala: «Ceewe, mii nye a u cè me.»

⁵⁸ Lire kàntugo ka nàni wà si Pyeri wíi maa jwo: «Mu mú na nye Yesu fyènwàhòshinji wà.» Ka Pyeri si jwo: «Sèe bà me!»

⁵⁹ Nye tèr'à pyi ke, ka wabere si núr'a yi jwo a waha na: «Nàkaana baa, nge nàni na mpyi ná Yesu i, naha na ye Galile kùluni shin u nye u wi.» ⁶⁰ Ka Pyeri si u pyi: «Mii nàha a mu jwumpe yyeshage cè mà dè!»

Nye mà Pyeri yaha puru na, ka nkùpooni si ntíl'a mée sú. ⁶¹ Ka Kafoonji Yesu si yyaha kèenje maa Pyeri wíi. Ka u funnke si jcwò Kafoonji jwumpe ninjwumpe na na: «Mà jwo nkùpecyiini li mée sú ninjaa ke, lire sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nye a mii cè me.»

⁶² Nye ka Pyeri si fworò pyenge e, maa sà mée sú sèe sèl'e.

Pi à kàre ná Yesu i Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shiinbii yyére

(Macwo 26.59-68; Marika

14.55-65; Yuhana 18.19-24)

⁶³ Nye mpíi pi mpyi na Yesu kàanmu-caa ke, ka pire si wá na u fwòhòre, maa u bwùn. ⁶⁴ Maa u yyahe pwo, maa u yíbe: «Mu nye a jwo na mu na nye Kile tùnntunjo mà? Ijge u à mu bwòn ke, uru mege yyere wuu á!» ⁶⁵ Maa jwunjwum-baampe pabere nijyahama jwo u na.

⁶⁶ Nye nyèg'à pa múgo ke, ka Yahutuubii kacwónribii ná Kile sàragawwuubii jùnjufeebii ná Kile Saliyari cyelentiibii si piye bínni, maa nkàre ná Yesu i pi yukyaala kurunke yyére. ⁶⁷ Maa u yíbe: «Kile Nijcwónrónji u nye mu la? Yi yyaha jwo wuu á.» Ka u u pi pyi: «Mii mée ká yi jwo yii á, yii sì n-dá yi na me. ⁶⁸ Mii sí ká yii yíbe, yii sì jee mii jwò shwò me. ⁶⁹ Ijka mà lwó nume na Supyari Jyari sí n-sà n-tèn Kile Sinjifoo kàniye cyege na.»

⁷⁰ Nye Yesu à yire jwo ke, ka pi puni si u pyi: «Lire sanni i ke, Kile Jyari u nye mu la?» Ka u u pi pyi: «Nje yii à jwo ke, yire yi nye yi yi.» ⁷¹ Ka pi i jwo: «Wuu saha nye a tíge wà jwòjwumò kurugo me, naha na ye wuu yabilimpil'à lógo u jwò na mà kwò.»

Pi à kàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére

(Macwo 27.1-2, 11-14; Marika

15.1-5; Yuhana 18.28-38)

23 Nye ka pi puni si yíri sijcyan, maa nkàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére*. ² Pi à sà nò wani ke, maa fin'a taha Yesu na Pilati á na: «Wuu à sà nge nàni ta u u sùpyire jùnjò kyánge, na pi nye a yaa pi a múnalwòore kaan saanbwàhe Sezari á me. U à jwo na uru u nye Kile Nijcwónrónji, na uru na

§§22:53 Sitaanniji u nye numpinifoo.

*23:1 Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyini wà bò.

nyɛ saanwa.» ³ Ka Pilati si Yesu yíbe: «Yahutuubii saanji u nyɛ mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.» ⁴ Ka Pilati si jwo Kile sáragawwuubii jùnjufɛebii ná sùpyire sannt'á: «Mii nàha tìgìre cyaga ta nge nàni na, nkemu ku sí n-pa ná l'e u bò mɛ.» ⁵ Ka pi i núr'a yi jwo a waha Pilati á: «U wá na sùpyire jùnjɔ kyángɛ ná u jwumpe e Yahutuubii kùluni puni i, mà lwó Galile kùluni na, fo mà pa nɔ naha wuu na.»

Pi à kàre ná Yesu i saanji Erɔdi yyére

⁶ Tèni i Pilati à yire lógo ke, maa pi yíbe na Galile kùluni shin u nyɛ nge nàni la. ⁷ Ka pi i u pyi: «Ɔɔn.» Ka Pilati si pi pyi: «Yii a sì ná u e, saanji Erɔdi yyére, naha na ye uru u nyɛ Galile kùluni jùnjɔ na, nka u nyɛ Zheruzalɛmu kànhɛ e jcyii canmpyaagil'e.»

⁸ Nyɛ pi à sà nɔ ná Yesu i saanji Erɔdi yyére ke, ka li i ntáan Erɔdi i sɛl'e, naha na ye u mpyi a Yesu kyaa lógo tɛɛmɔni i, u la mpyi Yesu si kakyanhala kani là pyi uru nyii na. ⁹ Lire kurugo Erɔdi à yibi yi ninyahaya pyi u na. Nka u nyɛ a yafyin jwo mɛ. ¹⁰ Nyɛ lir'à Kile sáragawwuubii jùnjufɛebii ná Kile Saliyanj cyelentiibii mú ta pi à kàre wani Erɔdi yyére. Ka pire si wá na sɛre Yesu na, maa kafinare shinj puni fini u na. ¹¹ Ka Erɔdi ná u sòrolashiibii si Yesu fwóhɔrɔ maa u faha sɛl'e. Maa vàanntinɛ nisinana le u na, maa pi pyi pi à núr'a kàre ná u e Pilati yyére.

¹² Pilati ná Erɔdi mpyi a bɛni mɛ. Nka mà lwó kuru canjke na, pi à pyi cevee.

Yesu kataanmp'à cwoɔnr'a yaha u mbòni na

(Macwo 27.15-26; Marika 15.6-15; Yuhana 18.39—19.16)

¹³ Pi à núr'a sà nɔ ná Yesu i Pilati yyére ke, ka Pilati si bínn'a tɛɛn ná Kile sáragawwuubii jùnjufɛebii ná Yahutuubii yyaha yyére shiinbii ná Yahutuubii sanmpil'e, ¹⁴ maa jwo: «Yii à pa ná nge

nàni i naha mii yyére, maa jwo na u wá na sùpyire jùnjɔ kyángɛ. Nka mii à u yíbe yii puni nyii na, yaaga maha yaaga yii à jwo a taha u na ke, mii nyɛ a kuru kà zò ta u na mɛ. ¹⁵ Erɔdi mú sí nyɛ a tìgìre cyaga ta u na mɛ, lire kurugo u à u nùruɔ'a tùugo naha wuu á. Mii á, nge nàni kɔni nyɛ a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bò mɛ. ¹⁶ Lire kurugo mii sí na sòrolashiibii pyi, pi u bwɔn si u cye yaha.»

[¹⁷ Nyɛ yee maha yee, Yahutuubii bilɛrenkwɔnji kataanni i, Pilati mpyi maha kàsujyini wà cye yaha, lire na mpyi kalyee.] ¹⁸ Ka sùpyire puni si bínn'a jwo fànha na: «Nge nàni bò, maa Barabasi cye yaha!» ¹⁹ Mà li ta, Barabasi mpyi a nyàhanggurugunji wà pyi kànhɛ e, maa booro pyi, lire kurugo pi mpyi a u cù a tò kàsuni i.

²⁰ Pilati la mpyi si Yesu cye yaha, lire e u à núr'a pi yíbe. ²¹ Ka pi i sɛe maa jwo: «U kwòro cige na! U kwòro cige na!»

²² Ka Pilati si núr'a jwumpe lwó ton-tanrewogo maa jwo: «Kapiini ndire nge nànj'à sàa pyi bɛ? Mii nàha à jùnjɔ ta nkemu ku sí u pyi u bò mɛ. Lire e ke mii sí sòrolashiibii pyi pi u bwɔn si u cye yaha.»

²³ Ka pi i núr'a sɛe fànha na: «U kwòro cige na!» Nyɛ pi màhanj'à pa Pilati yyaha jà ke, ²⁴ ka u u jɛɛ maa pi nyii wuuni pyi.

²⁵ Pi mpyi a Pilati jáare na u nàni ngemu cye yaha, mà li ta uru nàni mpyi a nyàhanggurugunji ná boore pyi ke, ka Pilati sí uru cye yaha. Nde pi à cya u á Yesu kyaa na ke, maa lire pyi pi á.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Macwo 27.32-56; Marika 15.21-41; Yuhana 19.17-30)

²⁶ Mà sòrolashiibii yaha pi i nkɛɛge ná Yesu i tabɔnke e, pi à círi ná nàni w'e u à yíri sige e, u mɛge mpyi Simɔ, Sireni kànhɛ shin u mpyi u wi. Ka pi i Yesu

kworokworocige kárama a tège u ñuŋ'i, maa u pyi u à taha Yesu fye e.

²⁷ Supyikuruŋo nimbwəhə mpyi a taha pi fye e na ŋkège mú. Cyeebii pii na mpyi pi e, nàvunŋke mpyi a pire pyi pi i myahii súu Yesu kurugo. ²⁸ Ka Yesu si yyaha kèenŋe maa pire cyeebii wíi maa jwo: «Zheruzalemu kàhe cyeebii, yii àha raa mée súu mii kurugo mē. Yii a mée súu yii ná yii pyiibii kurugo. ²⁹ Naha kurugo ye cijirinyi yi ñye yi sàha pyii si mà ñya nta raa ŋko mà pyii kan pi à ŋwə'a ñya mē, tēni là na ma, sùpyire sí n-pa raa ŋko, pire wuun'à ñwə. ³⁰ Lire tēni i, sùpyire sí raa ŋko ñany'a "Yii cwo wuu ñuŋ'i!" s'a ŋko mpògogil'à "Yii cəeg'à wuu ñwə tò'!" ³¹ Naha kurugo ye pi aha ñcyii karigii shiŋi pyi cipuruge na, ñaha pi sí n-pyi cíwage na ye?»

³² Pi mpyi na ŋkège ná kapimpyimii shuunni i si zà bò ná Yesu i mú.

³³ Ñye pi à sà nɔ cyage k'e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Ñuŋkwəge Cyage» maa Yesu ná pire kapimpyiibii shuunniŋi kwòro ciyi na wani. Wà mpyi u kàniŋke na, u sanŋi sí ñye u kàmeni na.

³⁴ Ka Yesu si jwo: «Tufooni, yàfa pi na, ñaha na ye nde pi à pyi ke, pi ñye a li kapii cè mē.»

Lire kàntugo ka sòrolashiibii si ŋkyaanlwooni tég'a u vàanpyi táa piye na. ³⁵ Shinpyahara mpyi a yyére wani marii wíi. Ka Yahutuubii yyaha yyére shiinbii si wá na Yesu fwóhɔre na: «U à sùpyire tà shwə, u uye shwə nume ke! Lire e wuu sí n-sii n-cè na uru u ñye Kile Njɔcwənrəŋi.»

³⁶ Ka sòrolashiibii mú si file u na ná lùtanhage e maa u fwóhɔrɔ ³⁷ maa jwo: «Kampyi mu u ñye Yahutuubii sanŋi, maye shwə.» ³⁸ Pi mpyi a yi sém'a tàra

Yesu kworokworocige ñipyiŋi na na «YAHUTUUBII SAANŋI U ÑYE ŊGE.»

³⁹ Ñye kapimpyiibii pi mpyi a kwòro ná Yesu i ke, ka uru wà si u faha maa jwo: «Mu ñye a jwo na mu u ñye Kile Njɔcwənrəŋi mà? Maye shwə, maa wuu shwə mú!» ⁴⁰ Ka kapimpyiŋi sanŋi si u shèrefooni cège maa jwo: «Mu ñye na fyáge Kile na mà? Ko kuru yyefuge ninuge e mu ná uru ñye!» ⁴¹ Wuu pi ke, ŋke yyefuge ñye wuu njɔcyaga, ñaha na ye kapiini wuu à pyi ke, lire là ku nɔ wuu na. Ŋka ŋge nàŋi wi ke, u ñye a kapii pyi mē.»

⁴² U à puru jwo ke, maa Yesu ñáare na: «Yesu, mu aha mpa ntèen ma saanre tatenge e tēni ndemu i ke, ma a yákili yaha na na.» ⁴³ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo mu á, ñijnjaa mu sí n-pyi ná mii i Arijinanji i.»

Yesu kwùŋi

(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Yuhana 19.28-30)

⁴⁴ Canŋke mpyi a nɔ ñuŋo ñiŋi i, ka numpini si mpàl'a jyè kɔni cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà nɔ canvyinge na. ⁴⁵ Vàanŋke k'à tég'a Kileñaarebage táa mà pyi shuunni ke, ka kuru si njɔcwənrəŋi e.

⁴⁶ Ka Yesu si jwo fàha na: «Tufooni, mii sí na múnaani yaha mu cye e!» U à yire jwo ke, ka u múnaani si fwo u e.

⁴⁷ Orɔmu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi u mpyi wani tayyérege e ke, ur'à lire ñya ke, ka u u Kile pée maa jwo: «Sèenji na, ŋge nàŋi mpyi a tii!»

⁴⁸ Sùpyire ti mpyi a pa cyire karigii tawiige e ke, ka pire puni nàvunŋo wuubii si núru na ŋkège pi pyenyi i maa myahigii súu. ⁴⁹ Yesu ceveebii ná cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà yíri

†23:30 Oze 10.8

‡23:31 Naha ŋke cyage e, Yesu a uye tàanna ná cipuruge e maa Yahutuubii tàanna ná cíwage e.

Galile kùluni i ke, pire puni mpyi a yyére tatɔ́nge e, maa nɔ́yii karigii wíi tapyige e.

Yesu ntòŋi kani

(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Yuhana 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Yahutuubii kànhe mege pi maha mpyi Arimati ke, nàŋi wà na mpyi na yíri kuru kànhe na, u mege na mpyi Yusufu. U mpyi Yahutuubii yukyaala kurunke e. Uru nàŋi na mpyi sùpya nijcenge, maa ntíi. U sònɔ́re mpyi a taha Kile Saanre tēpani na. Yukyaala kurunke shiinbii sanmpii mpyi a jwo a bē kani ndemu na Yesu kyaa na maa li pyi ke, u nɔ́ye a jɛn'a jyè lire e mē. ⁵² Maa ŋkàr'a sà Yesu buwunji náare Pilati á, si sà ntò. ⁵³ Pilati à jɛe ke, ka Yusufu si ŋkàr'a sà Yesu buwunji tĩrige kworokworocige na, maa u pwo vāanntonji w'e, mà sà ntò. Fanŋke e u à sà Yesu tò ke, kuru mpyi a tũgo kafaaga juŋ'i, bu mpyi na sàha ŋkwò a tò kur'e mà nɔ́ya mē. ⁵⁴ Kuru canŋa nùmpaŋa mpyi na sí n-pyi canŋonke.

⁵⁵ Cyeebii pi mpyi a Yesu tũug'a yíri fo Galile kùluni i mà pa ke, ka pire si ŋkàre ná Yusufu e fanŋke na si sà Yesu buwunji sínɔ́ŋkanni nɔ́ya fanŋke funŋke e. ⁵⁶ Lire kántugo ka pi i núr'a kàre pyenge, maa sà sínme nũguntanga wumò ná wusuna yaa mà yaha. Canŋonk'à nɔ́ ke, mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanji i, ka pi i nɔ́.

Yesu à jè a fworo kwùŋi i

(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Yuhana 20.1-10)

24 Cibilaage canŋcyiige^f nyèkwonge na, sínmpé nũguntanga wumpe ná wusunaji pire cyeebii mpyi a yal'a yaha ke, ka pi i yire lwò na ŋkèege fanŋke na. ² Kafaage ku mpyi a tēg'a fanŋke jwo tò ke, pi à sà nɔ́ wani ke, ka pi i sà kuru ta k'à kũuŋkul'a láha fanŋke jwoge na.

³ Ka pi i jyè fanŋke e maa wíi, ŋka pi nɔ́ye a Kafoonji Yesu buwunji nɔ́ya mē. ⁴ Ka li i pi bilibili. Mà pi yaha pur'e, ka pi i mpál'a nàmii shuunni nɔ́ya pi à vāanvy-inweeweere le mà yyére.

⁵ Ka pire cyeebii fyagara wuubii si niŋkure sín maa yyahayi cyígile jĩŋke na. Ka pire nàmpii shuunni si jwo pi á: «Naha na yii nɔ́ye na jyii shinji caa kwũbii shwòhòl'e yē? ⁶ U nɔ́ye naha mē. U à jè a fworo kwùŋi i. Jwumpe u mpyi a jwo yii á mà u yaha ná yii e Galile kùluni i ke, yii funŋo cwo puru na. ⁷ U mpyi a jwo na “Fànha ki, Supyanji Jyanji u le kapimpyiibii cye e, pi i u kwòro cige na. U kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jè n-fworo kwùŋi i.”»

⁸ Pi à puru jwo a kwò ke, ka cyeebii funnyi si jcwò Yesu jwumpe niŋjwumpe na. ⁹ Ka pi i yíri fanŋke na maa ŋkàr'a sà yi puni yyaha jwo cyelempyiibii ke ná niŋkinji ná pi shèrefebii sanmpii pun'á. ¹⁰ Cyeebii pi mpyi a kàre fanŋke na ke, pire pi mpyi: Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànhe e ke, uru ná Zhané ná Yakuba nuŋi Mariyama mà bàra cyeebii piiberii na. Pire cyeebii pun'á yíri fanŋke na, maa mpa jwumpe ninumpe jwo Yesu tũntunmpil'á. ¹¹ Ŋka pi mpyi na sònŋi na jũŋo baa jwumò cyeebil'à jwo. Pi nɔ́ye a dá pu na mē. ¹² Lire ná li wuuni mú i, ka Pyeri si yíri maa fē a kàre fanŋke na, maa sà jáara a wíi ku funŋke e. Lempé kanni baare e, u nɔ́ye a yafyin nɔ́ya mē. Ka li i u bilibili, ka u u núr'a kàre pyenge.

Yesu à uye cyêe u fyènwòhòshiinbii pii shuunni na, pi i ŋkèege Emayusi kànhe e

(Marika 16.12-13)

¹³ Kuru canŋke ninuge e, Yesu fyènwòhòshiinbii pii shuunni mpyi na ŋkèege kànhe kà na, kuru kànhe mege na mpyi Emayusi. Ku ná Zheruzalemu

^f24:1 Yahutibil'á cibilaage canŋcyiige ku nɔ́ye kárinji.

kànze laage mpyi a tòro culumetirii ke ná shuunni na mɛ. ¹⁴Karigii cyi mpyi a pyi lire tɛni i ke, pi mpyi na cyire puni yu piy'á, na nkɛɛge. ¹⁵Mà pi yaha jwumpe na piye shwɔhɔl'e, ka Yesu yabilinɔ si file pi na, maa kuni bínni ná pi e. ¹⁶Pi mpyi na Yesu naa, nka l'à pi mu à jwo yaage kà k'à para pi yyaha na, mà pi pyi pi nye a jà a u cɛ mɛ.

¹⁷Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi yii na yu, na nkɛɛge amɛ yɛ?» Ka pi yyetanha wuubii si yyére. ¹⁸Ŋge mege ku mpyi pi e Kilopasi ke, ka uru si jwo: «Karigii cyi à pyi nume Zheruzalemu i ke, mu kanni baare e, sùpya nye a sù Zheruzalemu i cyi cɛmbaa mɛ.»

¹⁹Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi k'à pyi yɛ?» Ka pi i u pyi: «Kile túnntunɔi Yesu u mpyi a yíri Nazareti kànze e, ná Kile mpyi a fànhà le u jwumpe ná u kapyi-ɔnkil'e sùpyire nyii na ke, nde l'à u ta ke, lire ke! ²⁰Wuu Kile sàragawwuubii jùnjufɛebii ná wuu yyaha yyére shiin-bil'à u le cye e, pi à u kwòro cige na a bò. ²¹Wuu mpyi na sònni na uru u sí n-pa Izirayeli shiinbii jùnjɔ wwù bilere e. Ŋka u à kwù ke, cyi canmpyaa taanre u nye nge. ²²Wuu kurunke e, cyeebii pil'à pa jwumpe pà jwo wuu á, mpemu p'à sàa wuu bilibili sɛɛ sɛl'e ke. Nyɛge na, pi à sòl'a kàre u fanɔke na, ²³maa mpa wuu pyi na pire nye a sà u buwuɔi ta wani mɛ, na pir'à Kile mɛlekeebii pii nya, ka pire mɛlekeebii si yi jwo pir'à na Yesu à jɛ a fworò kwùɔi i. ²⁴Bà cyeebil'à yi jwo wuu á mɛ, wuu shɛrefɛebii pii mú à shà fanɔke na, mà sà yi ta amuni, nka pire mú nye a u nya mɛ.»

²⁵Ka Yesu si pi pyi: «Yii yákili baafɛebii, yii dama nye a táan Kile túnntunmpii jwumpe na mà de! ²⁶Lire kyaalanɔkanni na, bà Kile Nijɔwɔnɔnɔ mpyi a yaa u kyaala u u nta a jyɛ Kile sinampe e mà?»

²⁷Lire kàntugo mà lwɔ Kile túnntunɔi Musa sémɛbii na, mà sà nɔ fo Kile túnntunmpii sanmpii puni sémɛbii na,

jwumpe p'à sémɛ u kyaa na pire sémɛ-bil'e ke, ka u u puru yyaha jwo pi á.

²⁸Kànze na pi mpyi na nkɛɛge ke, pi à sà nɔ kuru na ke, ka Yesu si uye pyi mu à jwo u ko raa ntùuli s'a nkɛɛge yyaha yyére. ²⁹Ka pi i u náare na u àha nkàre mɛ, na numpilage na nko raa wwùu. Ka u u jyɛ pyenge e maa ntɛen wani ná pi e. ³⁰Tɛni i pi à pa nkɔwùlo s'a lyí ke, ka u u bwúuruɔi lwɔ, maa fwù kan Kile á, maa u kwòɔn kwòɔn a kan pi á. ³¹Lir'à pyi ke, ka pi yákilibii si múgo, ka pi i jɛɛ na Yesu wi. Lire kàntugo ka u u mpál'a pínni pi na.

³²Ka pi i wá na yi yu piy'á na: «Tɛni i u mpyi na Kile Jwumpe Sɛmɛni yyaha yu wuu á kuni na ke, wuu funɔyi mpyi a táan sɛɛ sɛl'e de!» ³³Ka pi i ntíl'a yíri, maa núr'a kàre Zheruzalemu kànze e, mà sà cyelempyiibii sanmpii ke ná ninɔinɔi ná pi shɛrefɛebii ta pi à bínni. ³⁴Ka pire cyelempyiibii si jwo pi á na Káfoonɔi Yesu à jɛ nákaana baa, na Simɔ yabilin'à u nya!

³⁵Nye nde l'à mpíi shiin shuunniɔi ta mà pi ninɔaribii yaha ke, ná pyinɔkanni na pi à Yesu cɛ, tɛni i u à bwúuruɔi kwòɔn kwòɔn mà kan pi á ke, ka pi i yire puni yyaha jwo.

Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na

(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18;

Yuhana 20.19-23; Kapyiinɔkii 1.6-8)

³⁶Mà cyelempyiibii yaha puru jwumpe na, ka pi i mpál'a Yesu ninɔyɛɛni nya piye shwɔhɔl'e. Ka u u jwo: «Kile u yyeɔinɔke kan yii á.» ³⁷Ka pi i fyá fo mà tateenge fò piye na, naha na yɛ pi mpyi na sònni na buɔi wà fwòɔngɔ pir'à nya. ³⁸Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii nye na fyáge be? Naha k'à nte sònnɔre shinɔi tɔrige yii funɔi yɛ? ³⁹Yii na kantahigii ná na tooyi wíi, yii i jɛɛ na mii wí. Yii bwòɔn na na a wíi, bufwòɔngɔ nye na mpyi ná cyere ná kaciiy'i mii fiige mɛ.» ⁴⁰Mà u yaha puru

jwumpe na, u à u kantahigii ná u tooyi cyêe pi na.

⁴¹ Pi mpyi a dá Yesu nɛ̃ɛ̃i na mɛ, naha na ye u nɛ̃ɛ̃i mpyi a pi funpyi táan fo mà pi bilibili. Ka Yesu si pi yíbe: «Yalyige na wá naha yii á la?» ⁴² Ka pi i fyafwɔgɔ kan u á. ⁴³ Ka u u ku shwɔ a kyà pi nyii na. ⁴⁴ Maa jwo: «Tèni i mii mpyi ná yii e ke, mii à yi jwo yii á na yaaga maha yaaga k'à sémɛ mii kyaa na MusaSaliyani ná Kile túnntunmpii sanmpii sémɛbii ná Zaburu sémɛni i ke, cyire pun'à yaa cyi tòro cyi jwunƙanni na.»

⁴⁵ Nyɛ u à yire jwo ke, maa pi yákilibii múgo, bà pi si mpyi si Kile Jwumpe Sémɛni nɔwɔhe cè mɛ. ⁴⁶ Maa núr'à jwo pi á: «L'à sémɛ amuni na Kile Njɔcwɔnrɔ̃ɛ̃i sí n-kyérege n-bò, nka u kwùni canntanrawoge u sí nɛ̃. ⁴⁷ Na mà lwɔ Zheruzalɛmu kànhe na, Jwumpe Nintanmpe sí n-jwo u mege na supyishini pun'á, na pi pi toronƙanni kɛ̃ɛ̃nɛ pi i láha kapegigii

na, bà Kile si mpyi si cyi yàfa pi na mɛ. ⁴⁸ Nyɛ kyaa maha kyaa mii à pyi ke, yii à cyire puni nya tapyige e, yii a cyi yu yii a màre. ⁴⁹ Yii tɛ̃ɛ̃n Zheruzalɛmu i, mii Tunji Kile à sífente ntemu nɔwɔmɛ lwɔ ke, fo mii aha tire tírige yii nɔwɔ'i tɛ̃ni ndemu i ke.»

Yesu à kò a dùgo nɛ̃nyini na

(Marika 16.19-20; Kapyiinkii 1.9-11)

⁵⁰ Lire kàntugo ka Yesu si nƙàre ná u cyelempyiibil'e Betani kànhe taan. Pi à sà nɔ wani ke, ka u u u cyeyi yírige, maa jwó le pi á. ⁵¹ Mà u yaha u u dùbabii leni pi á, u à kò a yíri pi shwɔhɔl'e mà kàre nɛ̃nyini na. ⁵² Ka cyelempyiibii si wá na u kêre. Pi à kwò ke, ka pi funntanga wuubii si núr'a kàre Zheruzalɛmu kànhe e.

⁵³ Canja maha canja pi mpyi maha piye bínnini Kilepaarebage e, marii Kile kêre.

Yuhana Jwumpe Nintanmpe Jwungkanni

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sémeŋi funŋɔ jwumpe e ke*

Yuhana à mpe jwumpe séme, bà pu lógofeebii si mpyi si dá li na na Yesu u jye Kile Njncwɔnɔŋi ná Kile Jyaŋi me (20.30-31). Yesu jwɔjwumpe ná u kapyiŋkii jwɔhe k'à jwɔhɔ ke, Yuhana à cyaga yaha sèl'e kur'á.

Sémeŋ'á táa tateŋye shuunni. Tateŋge njncyiige na Yesu kakyanhala karigii cyii baashuunni kyaa yu (1—12). Cyi na yiri kacyeenŋkii, naha kurugo ye cyi à li cyêe na Kile Jyaŋi u jye Yesu. Yesu ná mpíi pi à bínn'a tɛɛn jwumɔ na ke, ŋke cyage na yu lire kyaa na mú, mu à jwo u ná Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shinŋi (3) u ná Samari shiinbii cwoŋi (4) u ná yampii (5—9).

Kálaŋi Yesu jye na ŋkaan ke, ur'á li cyêe na uru u jye:

Njyŋi u à yíri nìnyŋi i ke

Mpànahani njncɛŋi

Djyɛŋi bèɛnmpe

Tajyijwɔge

Kuni i wà sí n-jà nɔ Kile yyére ke

Sèeŋi

Ŋge u maha kwùubii jèni ke

Ŋge u maha shìŋi nìŋkwombaaŋi
kaan ke.

Lire cyèeŋkanni na, Yesu à uye cyêe djyɛŋi puni na.

Sémeŋi tateŋge shɔnwoge na yu Yesu vworonŋi kyaa na djyɛŋi i, s'a ŋkèeŋe Tufoonŋi Kile yyére (13—21). Yesu na yu ná u cyelempyiibii ke ná shuunnŋi i maa pi yerege mà yyaha tíi ná u tèefworoni i pi shwɔhɔl'e (13—16). Yesu à u Tuŋi Kile

jáare u cyelempyiibii kyaa na, maa pi le u cye e (17).

Kàntugo yyére, Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shiinbil'à u cù, ka pi i u bò kworokworocige na, maa u buwuŋi tò (18—19). Lire jwɔhe na, ka u u jè a fwoɔ kwùŋi i maa uye cyêe u cyelempyiibii na (20—21).

Yesu na mpyi Yahutu, u cyelempyiibii mú sí mpyi Yahutu, ŋka Yesu kyaa mpyi a pɛn Yahutuubii jùŋufeebil'á. Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Kile sáragawwuubii jùŋufeebii pi mpyi Yesu zàmpeɛnbii.

Yuhana sémeŋi jye na Yesu ziŋi ná u nàŋkocyèere kyaa yu me. Ŋka u à yi finŋ'a jwo na Kile Jwumpe pu jye Yesu, puru ná Kile u à ww'ò fo tasiige e. Yesu cye kurugo, Kile à pa ntɛɛn sùpyire shwɔhɔl'e. Lire pyiŋkanni na, ti sí n-jà n-pyi Kile pyii. Mà Yesu yaha jùŋke na, u à sɛnmeg'a ww'ò ná Tufoonŋi i maa u tùnture pyi. Shin maha shin u na Kile caa ke, urufoo sí n-jà u cè Yesu cye kurugo.

Kile Jwumpe à pyi sùpya

1 Mà jwo djyɛŋi u sii ke, Jwumpe mpyi wani mà mɔ. Pu mpyi ná Kile e. Puru Jwumpe pu mpyi Kile yabiliŋi. ²Ŋge u jye puru Jwumpe ke, u mpyi wani ná Kile e, mà jwo djyɛŋi u sii ke. ³Uru cye kurugo Kile à yaayi puni dá. Yaaga maha yaaga k'à dá ke, kuru kà jye a dá u baa me. ⁴Ur'e shìŋi nìŋkwombaaŋ'á fwoɔ, uru u maha bèɛnmpe kaan sùpyir'á. ⁵Puru bèɛnmpe na jì numpini i, ŋka numpini jye a jà pu na me⁸. ⁶Tèni là à pa nɔ, ka Kile si nàŋi wà pyi u tùntunŋɔ, u mege na mpyi Yuhana. ⁷U à pa mpa a bèɛnmpe kyaa yu, bà sùpyire puni si mpyi si dá pu na u jwumpe cye kurugo me. ⁸Uru yabiliŋi bà u mpyi puru bèɛnmpe me, u mpyi a pa si mpa pu kyaa

§1:5 Pii maha jwo: «Puru bèɛnmpe na jì numpini i, ŋka numpini jye a jɛɛ pu na me.»

jwo kanna. ⁹ Ɔge u mpyi bɛɛnmpe sɛsɛɛ wumpe ke, ur'à pa diɲyɛɲi i mpa bɛɛnmpe kan sùpyir'á.

¹⁰ U mpyi diɲyɛɲi i, diɲyɛɲ'à dá u cye kurugo, lire ná li wuuni mú i, diɲyɛɲi sùpyir'á u cyé. ¹¹ U à pa u yabiliɲi shiimbii yyére, pi ɲye a ɲɛɛ u na mɛ. ¹² Ɔka mpíi pi à ɲɛɛ u na maa dá u mɛge na ke, u à kuni kan pire pun'á pi pyi Kile pyíi. ¹³ Pi ɲye a Kile pyífente ta sùpyire woore taɲkanni na mɛ. Pi ɲye a ta nɔ ná u cwo pyíi taɲkanni na mɛ. Sùpya ɲyíi kyaa bà l'á pi pyi amuni mɛ. Ɔka Kile yabiliɲi u à ɲɛɛ maa pi pyi u pyíi.

¹⁴ Ɔye puru Jwumpe à pa mpyi sùpya, maa ntɛɛn wuu shwɔhɔl'e mà tère pyi. Wuu à u pèente ɲya. Uru u ɲye Jyafooni niɲkinɲi mà fworo Tufooni Kile e ke, ur'e tire pèente ɲye. Uru u à ɲwɔ wuu na sèl'e, maa sɛɛɲi cyée wuu na.

¹⁵ Ɔye Yuhana à Yesu kyaa jwo. U à jwo fànha na: «Ɔge kyaa mii mpyi a jwo na u sí n-kwɔ n-pa mii kàntugo ke, ur'à fànha tò mii na, ɲaha na ye mà jwo mii u si ke, u mpyi wani mà kwɔ.»

¹⁶ U à ɲwɔ wuu na sèl'e maa kacenni là tèg'a kacenni là fũɲɔ wuu á^{**}. ¹⁷ Yii li cè, Kile mpyi a u Saliyaɲi kan Musa cye kurugo, nume u à ɲwɔ wuu na maa sɛɛɲi cyée wuu na Yesu Kirisita cye kurugo. ¹⁸ Sùpya sàha ɲkwɔ a Kile ɲya a ɲya mɛ. Ɔka Jyafooni niɲkinɲi u ɲye Kile yabil-ɲi, maa mpyi Tufooni Kile taan ke, uru u à Kile pyiɲkanni cyée wuu na.

Pi na Yuhana yíbili uye kyaa na

(Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Luka 3.1-18)

¹⁹ Ɔye Yahutuubii ɲùɲufeebil'à sára-gawwuubii pii ná Levi tùluge shiimbii pii yírigɛ Zheruzalemu kànhe e mà tun Yuhana á, pi sà u yíbe na jofoo u ɲye u wi ye? ²⁰ Pi à u yíbe ke, u ɲye a yaaga ɲwɔhɔ pi na mɛ, u à tɪl'a jwo pi á: «Mii bà u ɲye Kile Niɲcwɔɲrɔɲi mɛ.» ²¹ Ka pi i u yíbe: «Jofoo sí u ɲye mu ye? Mu u ɲye Kile tùntunɲi Eli la?» Ka Yuhana si pi pyi: «Ɔnhɔ, uru bà u ɲye mii mɛ.» Ka pi i núr'a u pyi: «Kile tùntunɲi wuu na sigili ke, uru u ɲye mu la^{††}?» Ka u u núr'a jwo: «Ɔnhɔ.» ²² Ka pi i ɲkànha a jwo: «Jofoo sí u ɲye mu ye? Yà jwo wuu á, wuu sà jwo wuu tunveebil'á. Jofoo mu yabiliɲi na maye sɔɲɲi ye?» ²³ Ka Yuhana si pi ɲwɔ shwɔ ná Kile tùntunɲi Ezayi ɲwɔjwumpe e na:

«Mejwul'à fworo síwage e fànha na
“Yii kuro nintiile yal'a yaha Kafoonj mɛɛ na.”

Ɔye mii Yuhana u ɲye ná lire mejwuuni i^{‡‡}.»

²⁴ Sùpyire ti mpyi a tun Yuhana yyére ke, Farizheenbii pii na mpyi ná pi e. ²⁵ Ka pire si núr'a u yíbe: «Mu bà u ɲye Kile Niɲcwɔɲrɔɲi mɛ, mu ɲye Eli mɛ, mu sí ɲye Kile tùntunɲi nizigini mɛ, ka ɲaha si mu ta mu u sùpyire batizeli ye?» ²⁶ Ka Yuhana si pi pyi: «Mii na sùpyire batizeli lwɔhe e kanna. Yii shwɔhɔl'e, nàɲi wà na ɲye wani, yii ɲye a u cè mɛ, ²⁷ uru sí n-pa mii kàntugo, ɲka mii ɲùɲk'à cyére u tanhapi mɛɛɛ zàɲhanj i u tooyi na^{¶¶}.»

^{**} 1:16 Pii maha jwo: «Wuu à kacenni là ta là kàntugo.»

^{††} 1:21 Yahutuubii mpyi na Kile tùntunɲi sigili ɲgemu u ɲye Musa fiige ná u mpyi na sí n-pa tèrigii nizanɲkil'e ke. Pii mpyi na sɔɲɲi na uru Kile tùntunɲi u sí n-pyi Kile Niɲcwɔɲrɔɲi (Duterenɔmu 18.15-18; Kapyiɲkii 3.22).

^{‡‡} 1:23 Ezayi 40.3

^{¶¶} 1:27 Yahutuubii mpyi maha pi nàmpwuunbii tanhapi mɛɛɛ sàɲha, maa pi tooyi jyé. Pi bilibii pi mpyi maha lire pyi. Pi nàmpwuunbii sunmage shwɔɲkanni li mpyi lire.

²⁸ Cyire karigil'à pyi Betani kànhe e, Zhuruden baŋi kàntugo. Kuru cyage e, Yuhana mpyi na sùpyire batizeli.

Yesu u nye Kile Mpabilini

²⁹ Kuru canŋa nùmpaŋa, Yuhana à Yesu nya u u sì u yyére ke, maa jwo sùpyir'á: «Yii wíi, Kile Mpabilini li nye nde, lire li sí n-pa dipyé sùpyire kapegigii yàfa ti na. ³⁰ Uru kyaa mii mpyi a fyànha a jwo yii á, tēni i mii à jwo “Nàŋi wà na ma mii kàntugo, ŋka u à pēe mii na, maa mpyi mii yyaha na, naha na ye mii à si mà u ta.” ³¹ Mii yabiliŋi mpyi a cè na uru wi mē. Ŋka mii à pa mpa a sùpyire batizeli lwōhe e, bà Izirayeli shiinbii si mpyi si u cè mē.»

³² Puru kàntugo, mpe Yuhana à jwo: «Mii à Kile Munaani nya l'à yîri n̄nyin̄i na mpánmpɔɔŋo fiige, mà pa ntēen Yesu na. ³³ Mii yabiliŋi mpyi a u cè mē. Ŋka ŋge u à mii tun mii u pa a sùpyire batizeli lwōhe e ke, uru u à yi jwo mii á na mii aha bú Kile Munaani nya l'à t̄g'a pa ntēen ŋgemu na ke, uru u sí raa sùpyire batizeli ná Kile Munaani i. ³⁴ Mii à li nya li jwun̄kanni na. Lire e mii à jwo sùpyir'á na “Ŋge n̄aŋi u nye Kile Jyaŋi^{§§}.”»

Yesu cyelempyiibii n̄jcyiibii

³⁵ Kuru canŋa nùmpaŋa, Yuhana mpyi a yyére wani ná u cyelempyiibii pii shuunni i. ³⁶ Ka u u Yesu nintoroŋi wíi, maa jwo: «Yii wíi, Kile Mpabilini li nye nde!»

³⁷ Yuhana cyelempyiibii mp̄ii shuun̄niŋ'à puru jwumpe lógo ke, maa ntaha Yesu fye e. ³⁸ Yesu à yyahe kēēŋ'a wíl'a pi nya pi à taha uru fye e ke, maa pi yíbe: «Naha yii na jcaa ye?» Ka pi i u pyi: «Arabi (lire jwōhe ku nye cyelen-

tun̄i) taa mu à t̄rige ke?» ³⁹ Ka u u pi pyi: «Yii a ma, yii sí ku nya.» Ka pi i ŋkàrē ná u e, maa sà pyenge nya, maa ntēen wani. Canvyinge tēni li mpyi li li, ka pi i canmpaange pyi ná u e.

⁴⁰ Mp̄ii nambaabii shuun̄niŋi pi mpyi a Yuhana jwumpe lógo, maa ntaha Yesu fye e ke, pire wà mege na mpyi Andire, Simɔ Pyeri s̄jŋēŋi. ⁴¹ Ka Andire si ntíl'a kàr'a sà u s̄jŋēŋi Simɔ cya a nya, maa yi jwo u á: «Wuu à Masiyaŋi nya.» (Lire jwōhe ku nye Kile N̄jncwɔnrɔŋi.) ⁴² Maa ntíl'a t̄oro Simɔ yyaha na mà kàrē Yesu yyére. Pi à sà nɔ u na ke, ka Yesu si wá na Simɔ wíi maa ŋkwɔ a jwo: «Mu u nye Simɔ, Yuhana jyaŋi, pi sí n-pa a mu yiri Sefasi.» (Girekiibii shēenre e, pi maha jwo: «Pyeri».)

Filipi ná Natanayeli à taha Yesu fye e

⁴³ Kuru canŋa nùmpaŋa, ka Yesu si yîri na ŋkēēge Galile kùluni i, mà bē ná Filipi i, maa u pyi: «Taha na fye e!»

⁴⁴ Filipi na mpyi Betisayida kànhe shin. Andire ná Pyeri kànhe ku nye kuru mú.

⁴⁵ Filipi à sà Natanayeli nya ke, maa u pyi: «Nàŋi kyaa Kile t̄un̄ntun̄i Musa à jwo u Saliyaŋi sēmeŋi i, ná Kile t̄un̄ntun̄mp̄ii san̄mp̄ii mú à u kyaa jwo ke, wuu à u nya. U à yîri Nazareti kànhe e, u mege nye Yesu, Yusufu jyaŋi.» ⁴⁶ Ka Natanayeli si jwo: «Yacen̄ŋe sí n-sii n-jà n-fworo Nazareti* i la?» Ka Filipi si u pyi: «Ta ma wuu u shà, mu yabiliŋi sí n-sà nya.»

⁴⁷ Yesu à Natanayeli nya u u sì u á ke, maa jwo: «Ŋge à sii Izirayeli shin̄i ya-biliŋi, naha na ye u fun̄ŋk'à sàa f̄in̄iŋe.»

⁴⁸ Ka Natanayeli si jwo: «Taa mu à mii cè ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mii mpyi

§§1:34 Sémebii pii maha jwo: «Kile N̄jncwɔnrɔŋi».

*1:46 Nazareti na nye kànbilere ndemu li nye wà mpyi a li le njire e mē. Wà mpyi na sí Yesu le njire e u tasege e mē.

a mu nya fizhiye cige† jwɔh'i, maa mu cè, ka Filipi si nta a mu yyere.»⁴⁹ Ka Natanayeli si jwo: «Cyelentuji, Kile Jyanji u nye mu, Izirayeli Saanji.»⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à mu pyi na mii à mu nya fizhiye cige jwɔh'i mɛ, lire kanni kurugo mu à dá mii na la? Mu sí n-pa karigii cyiibere nya jncyimu cyi à pɛe nin-toroni na ke!»⁵¹ Maa núr'a jwo: «Sɛɛnji na mii sí n-sii yi jwo yii á, canjka yii sí n-kwɔ ninyiɛni nya u à múgo, si Kile mèlɛkɛebii nya pi i dùru na ntíri Supyanji Jyanji jnɔŋi[‡].»

Yesu à lwɔhɔ kɛɛnɔ'a pyi ɛɛzen sinmɛ

2 Nye canmpyaa shuunn'à tòro, ka pi i wá na cikwɔnrɔ pyi Kana kànhe e, Galile kùluni i. Yesu nunji na mpyi wani tire cikwɔnrɔ cyage e.² Yesu ná u cyelempyiibii mpyi a yyere wani.³ Nye mà pi yaha cikwɔnrɔ múguronji na, ka ɛɛzen sinmpe si mpa ɲkùuɔ. Ka Yesu nunji si yi jwo u á: «Pi sinmp'à kwɔ.»⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nufoonji, mii à mu jáare, ma hà ma jwɔge le na karigil'e mɛ. Tèni sàha ɲkwɔ a nɔ mii á mɛ.»

⁵ Nye ka u nunji si yi jwo báarapyiibil'á: «U aha mpa kyaa maha kyaa jwo yii á ke, yii i lire pyi.»

⁶ Lir'à cwoyo baani ta wani. Yahutuubii mpyi maha piye jyí na fíniɛ ná yire cwoyi lwɔhe e, mà tàanna ná pi Kile kuni i. Lwɔhe litirii ɲkuu (100) fiige mpyi maha jyè yire cwoyi ninjin ninj-inji i.⁷ Ka Yesu si báarapyiibii pyi: «Yii

nje cwoyi ɲí ɲí lwɔhe na.» Ka pi i yi ɲí fo mà nɔ yi jwɔyi na.

⁸ Lire kàntugo ka Yesu si pi pyi: «Yii kà kwó numɛ, yii sà ɲkan cikwɔnrɔ ɲjyɛni táafoon'á.» Ka pi i sà kà kan u á.⁹ Ka ɲjyɛni táafoonji si lwɔhe bya a wíi, mà ku ta ɛɛzen sinmɛ, u sí nye a pu tayirige cè mɛ. ɲka báarapyiibii pi mpyi a lwɔhe kwó ke, pire mpyi a pu tayirige cè. Ka u u ntíl'a cifonji poonji yyere,¹⁰ maa yi jwo u á: «Sùpyire puni maha fyànha a ɛɛzen sinmpe nintanmpe kan pu byafebil'á, pi aha ɲnyahama bya, mpe pu nye pu nye a táan amuni mɛ, puru maha nta a kan pi á. ɲka mu wi ke, ɛɛzen sinmpe nintanmpe mu à yaha kàntugo!»

¹¹ Nye lire l'à pyi kyaa ɲincyile, mà li cyèe na Yesu na nye kakyanhala sùpya. Lir'à pyi Kana kànhe e, Galile kùluni i. Lire pyiɲkanni na, Yesu à u sífente cyèe sùpyire na, ka u cyelempyiibii si dá u na.¹² Lire kàntugo Yesu ná u nunji ná u cìnmpyiibii ná u cyelempyiibil'à kàre Kaperenamu kànhe e. Pi nye a mɔ wani mɛ.

Yesu à cwɔhɔmpii kɔr'a yige

Kilenaarebage ntàani na

(Macwo 21.12-13; Marika

11.15-17; Luka 19.45-46)

¹³ Nye Yahutuubii bilereɲkwonji kataanni mpyi a byanhara. Ka Yesu si ɲkàre Zheruzalemu kànhe e,¹⁴ mà sà sùpyire ta ti i ɲiye ná mpàa ná kùmpanhii péreli Kilenaarebage ntàani

†1:48 Fizhiye cige: kuru cige ɲkényi mpyi a lyéele na ɲko raa bwùun ɲiɲke na. Kuru cige jwɔh'i Yahutuubii mpyi maha si na pi funɲyi caa Kile jwumpe na, maa Kile jáare, maa Kile Jwumpe Semɛni kálali.

‡1:51 Yesu cye kurugo, u cyelempyiibii sí Kile sinampe nya, bà Yakuba à pu nya ɲɔɔge e, tèni i u à katanɲacyiinni nya l'à sín ɲiɲke na maa sà sín kilenji na mɛ (Zhenezi 28.12).

na, wyérefaabii ninteenbii na mpyi wani mú[¶].

¹⁵ Ka u u meere pyi kàsoro mà tèg'a pi puni kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na, maa pi mpàabii ná pi nìiyi kòrò, maa wyérefaabii wyéreni lwó a wu, maa pi tàbalibii ñòòŋ'a cyán cyán. ¹⁶ Maa jwo sanmpanmperebil'á: «Yii nje yaayi lwó a yige naha, yii àha na Tuji bage kēenŋe mpyi yaperembaga me.» ¹⁷ Yesu à lire pyi ke, ka u cyelempyiibii funŋ si ncwo li na na l'à sème Kile Jwumpe Semēni i na: «Mu bage kani na mii sūge nanŋyaan fiige[§].» ¹⁸ Ka Yahutuubii ñunŋufēbii si Yesu yíbe: «Kakyanhala kani ndi mu sí n-pyi n-cyēe wuu na, wuu u ncè na ncyii karigii puni mpyiŋi kun'à kan mu á ye?» ¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii ŋke Kileñaarebage jya, mii sí ku nūruŋ n-faanra canmpyaa taanre funŋ'i!» ²⁰ Ka pi i jwo: «Ei! Pi à yye beeshuunni ná baani pyi ŋke Kileñaarebage vaanraŋi na. Jofoo niŋkin u nŋe mu, si ŋkwò mpa ku faanra ŋkwò canmpyaa taanre funŋ'i ye?»

²¹ Ŋka Kileñaarebage kani Yesu à jwo ke, u yabiliŋi cyeere kyaa u mpyi na yu. ²² Nŋe Yesu à pa jè a fworò kwùŋi i ke, ka li i ntíge u cyelempyiibii funŋ'i na Yesu mpyi a ŋke cyage jwo. Ka pi i dá Kile Jwumpe Semēni ná Yesu jwojwumpe na.

²³ Tēni i Yesu mpyi Zheruzalemu i Yahutuubii bilereŋkwonŋi kataanni na ke, shinŋyahara à u kakyanhala karigii nŋa, ka cyire si pi pyi pi à dá u na. ²⁴ Yesu mpyi a pi puni zòompīi cè, lire kurugo u mpyi a dá pi na me. ²⁵ U à shin maha shin funŋ kani cè, lire kurugo ñunŋ sàha mpyi sùpya u à u supyiŋŋeŋi yu u á me.

Kile Munaani maha shiŋi niŋkwombaanŋi kaan

3 Farizhenŋi wà na mpyi wani, u mege na mpyi Nikodemu, maa mpyi Yahutuubii ñunŋufoo. ² Canŋka numpilage e, u à kàre Yesu á maa sà yi jwo u á: «Cyelentuŋi, wuu à li cè na Kile à mu yaha a pa, mu u mpa a wuu kàlali, naha na ye kakyanhala karigii mu na mpyi ke, wà sī n-jà cyire pyi ná Kile nŋe a sīi ná urufol'e me.» ³ Ka Yesu si u pyi: «Sēenŋi na mii sí n-sīi yi jwo mu á, sùpya sī n-jà n-jyè Kile Saanre e, ná u nŋe a nūr'a si niŋyiŋi na me.» ⁴ Ka Nikodemu si jwo: «Sùpya ká lŋe a kwò, di u sí nūru n-si sahanŋi ye? Wà sí n-jà nūru u nunŋi funŋke e si si la?»

⁵ Ka Yesu si u pyi: «Sēenŋi na mii sí n-sīi yi jwo mu á, shin maha shin ká mpyi u nŋe a si lwòhe ná Kile Munaani fànhe e me, uru sī n-sīi n-jà n-jyè Kile Saanre e me. ⁶ Ŋgemu ká si sùpyi sinŋkanna na ke, urufoo na nŋe shintiiwe, ŋka ŋgemu ká si Kile Munaani sīŋi i ke, Kile Munaani na nŋe urufol'e. ⁷ Mii à jwo na yii nūr'a si niŋyiŋi na ke, lire ká ma kàkyanhala me. ⁸ Cyage k'à táan kafeeg'á ke, wani ku maha fwu na ŋkēge, mu maha ku fwòfwò tūnmpē nūru. Ŋka mu sī ku tayirige cè me, mu mú sī ku takarege cè me. Amuni Kile Munaani maha mpyi sùpyaŋi i.»

⁹ Ka Nikodemu si jwo: «Di cyire karigii sí n-jà n-pyi n-jwo ye?» ¹⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mu u nŋe Izirayeli shiinbii cyelentu ke, mu yabiliŋi saha nŋe cyire karigii ncēmbaa la? ¹¹ Sēenŋi na mii sí n-sīi yi jwo mu á, nŋe wuu à cè ke, yire wuu na yu. Nŋe wuu à nŋa ke, yire wuu na yu

¶2:14 Yahutuubii pi mpyi maha yīri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyéreni fare Kileñaarebage wuŋi na. Lire pyiŋkanni na, wyérenwoge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha jà a kuru sàra, maa nūr'a jà a ntège pyi. Yatòre ti maha yaa ti jà a pyi sàraga ke, pērempyiibii mpyi maha tire pérelī pir'á. Pi mpyi maha ti lwòre dūruŋo.

§2:17 Zaburu 69.10

mú. Ijka yii la nye sì nɛɛ wuu ninjwumpe na me. ¹² Mii na nɛnke karigii kyaa yu yii á, yii sí nye a dá me, mii aha bú mpa a nɛnyɛni wogigii kyaa yu yii á, di yii sí n-jà n-dá n-jwo ye? ¹³ Mà li ta wà nye a dùgo nɛnyɛni na me, fo nge u à yíri wani mà tige naha nɛnke na ke, uru u nye Supyani Jyani.

¹⁴ Bà Kile túnntunɛni Musa à dànyɛni yal'a pyi wwò fiige, maa cyiin cùru, maa u dùrugo sùpyire shwòhòl'e me, amuni Supyani Jyani sí n-sii n-dùrugo, ¹⁵ bà li si mpyi ngemu ká dá u na ke, uru si shɛni nɛnkwombaani ta me.»

¹⁶ Kile à sàa dɛnye sùpyire kyaa táan uy'á fo u à u Jyani nɛnkinɛni kan sáraga, ngemu ká dá u na ke, urufoo nùmpaɛnke kà nkɛɛge me, nka u shɛni nɛnkwombaani ta. ¹⁷ Kile nye a u Jyani tun dɛnyɛni i u pa yoge kwònd sùpyire na me. Ijka u à u tun, bà sùpyire si mpyi si shwò u cye kurugo me. ¹⁸ Ijgemu ká dá u na ke, uru nàzhan nye Kile yoge e me. Ijgemu sí u nye u nye a dá u na me, yog'á kwònd urufoo na mà kwò, naha na ye u nye a dá Kile Jyani nɛnkinɛni mege na me. ¹⁹ Kile yoge nɛnke ku nye: bɛɛnmp'à pa dɛnyɛni i, ka sùpyire si ncyé pu na, maa ntaha numpini fye e, naha na ye pi kapyiɛnkii nye a pwo me. ²⁰ Shin maha shin u na kapegigii pyi ke, bɛɛnmpe nye a táan urufol'á me. U nye na nɛɛg'a fworo bɛɛnmpe na, sùpyire s'a u kapyiɛnkii naa me. ²¹ Ijka ngemu ká mpyi sɛɛni nɛn'í ke, uru maha fworo bɛɛnmpe na, bà sùpyire si mpyi s'a u kapyiɛnkii naa, si ncè na u na nye Kile kuni i me.

Nje Yuhana à jwo Yesu kyaa na ke

²² Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si nkàre Zhude kùluni i. U à tɛɛn wani ná pi e mà canmpyaa pyi, marii sùpyire batizeli. ²³ Yuhana mú mpyi na sùpyire batizeli cyage k'e, naha na ye lwòhe mpyi a nyaha wani. Kuru cyage mege mpyi Enɔni, maa

mpyi Salemi taan. Ka sùpyire si wá na si u yyére, u sí i ti batizeli. ²⁴ Lir'à pyi a Yuhana ta u sàha jyè kàsuni i me.

²⁵ Canɛka Yuhana cyelempyiibii pìi ná Yahutuni wà à nàkaana ta. Tire mpyi a lwò a pwo Yahutuubii Kile kuni nɛnyɛni kyaa na. ²⁶ Tire nàkaante nɛnɔ taan, Yuhana cyelempyiibil'à kàr'a sà yi jwo u á: «Wuu cyelentuɛni, mu ná nàni u mpyi sɛncyen Zhuruden baɛni kùnke na ke, mu à ngemu kyaa jwo ke, u we, u u sùpyire batizeli nume. Sùpyire puni mú si wá na nkɛɛge u yyére.»

²⁷ Ka Yuhana si pi pyi: «Kile ká mpyi u nye a ndemu le sùpyani i me, u nye na lire taa me. ²⁸ Yii yabilimpìi na nye mii shérii, mii à yi jwo yii á na mii bà u nye Kile Nɛncwɔnɔni me, nka Kile à mii yaha a pa u yyaha na. ²⁹ Cíkwoɔnre tɛɛpyiini i, cipooɛni ká jwo na uru ná u cifoɛn'á bɛ, u cevoonɛ funnke maha ntáan sɛl'e. Amuni, mii funnke puni mú maha ntáan, tère o tère e mii à lógo na sùpyire nɛnyahara wá a taha Yesu fye e ke.

³⁰ Nume, là à yaa l'a bàrali Yesu tayyérege na, là s'a fwore mii woge e, ³¹ naha na ye nge u à yíri nɛnyɛni na mà pa ke, uru u nye sùpyire puni nɛnɔ na. Ijge u à ta naha nɛnke na ke, uru na nye nɛnke wu, nɛnke karigii uru mú sí raa yu. Ijka nge u à yíri nɛnyɛni na ke, uru u nye dɛnyɛni puni nɛnɔ na. ³² Nde u à nya, ná nde u à lógo ke, lire u na yu, shinnyahara sí nye a nɛɛ u jwumpe na me. ³³ Ijka ngemu ká nɛɛ u jwumpe na ke, urufol'à li fɛniɛn'a cyéɛ na ur'à dá li na na Kile na sɛɛni yu. ³⁴ Ijge Kile à tun ke, Kile Munaani à kan ur'á tegele baa, lire e u à jà na Kile jwumpe yu sùpyir'á. ³⁵ Jyafoonɛni kyal'à táan Tufoonɛni á, fo ka u u yaayi puni le u cye e. ³⁶ Ijgemu ká dá Jyafoonɛni na ke, urufol'à shɛni nɛnkwombaani ta. Ijgemu ká ncyé u na ke, urufoo si uru shɛni nɛnkwombaani ta me, nka Kile lùuni sí n-yíri n-yaha urufoo taan.»

Yesu na yu ná Samari kùluni cwoŋi i

4 Yesu à pa jɛcè na Farizheenbil'à pa lógo na uru na cyelempyiibii pii taa na batizeli, pi mú s'à nyaha Yuhana wuubii na. ²Mà sèeŋi jwo, Yesu yabilinɛ bà u mpyi na sùpyire batizeli mɛ, u cyelempyiibii pi mpyi na li pyi. ³Yesu à pa pi jwumpe ninjwumpe lógo ke, maa fworɔ Zhude kùluni i maa nùru na nkèeɛge Galile wuuni i. ⁴U ninjkareŋi mpyi a yaa u Samari kùluni jyiile, u u nta a nɔ Galile wuuni na. ⁵Ka u u sà nɔ Samari kànhɛ kà na, kuru mɛge mpyi Sikari. Tèecyiini i, Yahutuubii tulyage Yakuba mpyi a kɛɛge nkemu kan u jyanɛ Yusufu á ke, Sikari na nyɛ kuru taan. ⁶Yakuba bèeŋke na mpyi wani. Yesu à jaara a kànhɛ ke, maa sà ntèen kuru bèeŋke taan. Canŋke mpyi a nɔ jùŋɔ ninɛ i.

⁷Ka Samari shiinbii cwoŋi wà si mpa mpa lwɔhɔ kwó. Ka Yesu si jwo u á: «Lwɔhe kà kan na á, si bya.» ⁸Lir'à u cyelempyiibii ta pi à jyè kànhɛ e si njyì cya zhwɔ. ⁹Ka ceenɛ si u pyi: «Na naha? Mu na nyɛ Yahutu, mii sí nyɛ Samari shin, naha na mu na ma lùbyage jáare mii á ye?» (Lire kajwuuni jùŋke ku nyɛ Yahutuubii ná Samari shiinbii nyɛ a mpyi na wwùu kyaa na mɛ.) ¹⁰Ka Yesu si ceenɛ pyi: «Yaage Kile maha nkaan mana ke, kàmpyi mu mpyi a kuru cè, sùpyanɛ u na mu jáare lùbyage na ke, kàmpyi mu mpyi a uru cè, mu u mpyi na sí u jáare, u mpyi na sí lwɔhɔ kan mu á, nkemu ku maha shinɛ sèe wuŋi kan sùpyan'á ke.»

¹¹Ka ceenɛ si jwo Yesu á: «Nùŋufooŋi, bèeŋcere nyɛ mu á mɛ, nke bèeŋke s'à cùgo sèl'e, taa mu sí kuru lwɔhe ta si nkan mii á ke? ¹²Wuu tulyage Yakuba u à nke bèeŋke kan wuu á ke, mu à pèe uru na la? U ná u pyiibii ná u yatɔɔre mpyi na nke bèeŋke lwɔhe byii.»

¹³Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u nyɛ na nke bèeŋke lwɔhe byii ke, byage

saha sí urufoo ta. ¹⁴Ŋka ngemu ká mii lùkange bya ke, byage saha si n-sii urufoo ta mɛ. Naha na yɛ lwɔhe mii sí n-kan u á ke, kuru sí n-pyi u funŋke e lùbili. Uru lùbiliŋi sí u pyi u shinɛ ninkwom-baanɛ ta.»

¹⁵Ka ceenɛ si jwo: «Nùŋufooŋi, kuru lwɔhe kà kan na á, byage kà n-sii nùru na ta mɛ, mii sàha kà nùru mpa lwɔhɔ kwó naha mɛ.»

¹⁶Ka Yesu si jwo: «Sà ma pooŋi yyere, ma a ma.» ¹⁷Ka ceenɛ si u pyi: «Nò nyɛ mii á mɛ.» Ka Yesu si u pyi: «Mu u jwo na nò nyɛ mu á mɛ, mu à sèe jwo. ¹⁸Mu à nàmbaya kanŋkuro jyé mà kwò, nge á mu nyɛ nume ke, uru mú bá nyɛ mu poo mɛ. Sèe mu à jwo.»

¹⁹Ka ceenɛ si u pyi: «Nùŋufooŋi, mii naha li nja, Kile tùnntunŋɔ u nyɛ mu. ²⁰Wuu tulyey'à Kile pèe nke nanke na, nka yii Yahutuubii, yii maha jwo na Zheruzalemu kanni i Kile tapeenke nyɛ.»

²¹Ka Yesu si u pyi: «Ceewe, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu à yaa mu u dá yire na, tɛni là sí n-kwò nɔ, yii saha si raa si nke nanke na, lire nyɛ mɛ Zheruzalemu kànhɛ e si nta raa Tufooŋi père mɛ. ²²Yii Samari shiinbii na ngemu père ke, yii nyɛ a uru cè mɛ, wuu Yahutuubii, wuu sí na ngemu père ke, wuu à uru cè, naha na yɛ Shwofooŋi à fworɔ Yahutuubil'e. ²³Tɛni sí n-pa nɔ, li bá à nɔ a kwò, mpɛ pi nyɛ Tufooŋi pèeveebii sèe wuubii ke, Kile Munaani li sí raa sèeŋi cyère Kile karigii kyaa na pir'á. Tire sùpyire shinɛ Tufooŋi Kile na jcaa t'a uru père. ²⁴Kile na nyɛ Muna, wà nyɛ na u jaa mɛ. Sùpyire sí n-jà raa u père kanna tɛni i Kile Munaani sí sèeŋi cyèe ti na ke.»

²⁵Ka ceenɛ si u pyi: «Mii à cè na Masiyanɛ sí bá n-pa (nge pi na yiri Kile Ninjcwɔnrɔŋi ke). U aha mpa, u sí yaayi puni yyaha jwo wuu á.» ²⁶Ka Yesu si ceenɛ pyi: «Mii u na yu ná mu i ke, mii u nyɛ ure.»

²⁷ Mâ Yesu ná ceenji yaha puru jwumpe na, ka cyelempyiibii si ntíl'a nɔ wani. Ka li i pi kàkɔyanhala^{**}. Li mpyi pi funŋ'i mà u yíbe ɲaha kurugo u na yu ná ŋge ceenji i ye, lire ɲye me ɲaha u na ɲcaa u á ye, ŋka pi wà ɲye a jà a u yíbe me. ²⁸ Ka ceenji si u kucwooni yaha bèenŋke taan, maa jyè kànhe e, maa yi jwo sùpyir'á: ²⁹ «Yii a ma yii pa wíi. Nàŋi wà u ŋge u à mii kapyiŋkii puni cè a jwo mii á. Kile Nɲɔcwɔnrɔŋi kyaa li na yu ke, u sí n-jà n-pyi ure.» ³⁰ Ka sùpyire si fworò kànhe e, na ŋkèege Yesu yyére.

³¹ Mâ ceenji yaha kànhe e, ka Yesu cyelempyiibii si yi jwo u á: «Wuu cye-lentunji, mu à yaa mu u mpa lyí amuni.» ³² Ka u u pi pyi: «Yalyige na ɲye mii á, mii u lyí, yii ɲye a ŋkemu cè me.» ³³ Ka u cyelempyiibii si wá na yi yu piye shwɔhɔl'e na wà u à pa yalyire kan u á be? ³⁴ Ka Yesu si jwo: «Ŋge u à mii tun ke, mii u uru ɲyii wuuni pyi, tũnture u à kan mii á ke, mii u tire pyi fo ti tegeni, mii yalyire ti ɲye tire.» ³⁵ Yii maha jwo yɲye sicyeere yi ɲye nũgunte ná sũmak-wɔnni shwɔhɔl'e. Ŋka mii sí yi jwo yii á, yii yyahayi yírigé, yii i sùpyire nimpante wíi. Ti na ɲye bà sũma maha nɔ a tẽn kerege e, na ŋkwɔnni sigili me. ³⁶ Ŋge u na sũmaŋi kwũun ke, uru na u sàraŋi tal'a kwɔ. Uru sàraŋi u ɲye: sùpyire u na ntaa ke, tir'à shɛŋi nɲkwombaaŋi ta. Lire pyiŋkanni na, ɲeenugunji ná sũmak-wɔnni na múgure sɲɲcyan. ³⁷ Tàanlini l'à jwo na «Wà na nũru, wabere sí i ŋkwũun» ke, l'à sèe jwo. ³⁸ Mii à yii tũugo yii sà kerege ŋkemu sũma kwɔn ke, yii ɲye a ku fàa me. Mpii pi à báaraŋi pyi ke, ka yii i pire kanhare tɔɔnni ta.»

³⁹ Ka Samari kànhe sùpyire nɲyahara si dá Yesu na, ceenji jwumpe cye kurugo, u mpyi a yi jwo pi á na Yesu à uru kapyi-

iŋkii puni cè a jwo ur'á. ⁴⁰ Tire sùpyir'à nɔ Yesu taan ke, maa u ɲáare na u tẽn wani pire yyére, ka u u ntẽn wani mà canmpyaa shuunni pyi, ⁴¹ maa jwo ná pi e, ka Samari shiinbii nɲyahamii si dá Yesu na sahaŋki, ɲaha na ye u yabiliŋi u à jwo ná pi e. ⁴² Ka pi i yi jwo ceen'á: «Numé wuu saha ɲye a dá Yesu na mu ɲwɔjwumpe kanni kurugo me, wuu à lógo u yabiliŋi ɲwɔ na, wuu à li cè na uru u ɲye dɲnyeŋi Shwofoonji, sèenji na.»

Yesu à shinbwonji wà jya cùuŋɔ

(Macwo 8.5-13; Luka 7.1-10)

⁴³ Cyire canmpyaagii shuunniŋ'a tòro ke, ka Yesu si yíri wani mà kàre Galile kùluni i ná u cyelempyiibil'e. ⁴⁴⁻⁴⁵ U à nɔ wani ke, sùpyire ti mpyi a kàre Zheruzalému kànhe e Yahutuubii kataanni cyage e, maa núr'a pa ke, pir'à u bê ná funtange e, ŋka lir'à ta pi à Yesu kapyiŋkii puni ɲya a kwɔ wani. Yesu yabiliŋi mpyi a jwo: «Kile tũntunŋɔ maha le ɲjire e u tukanhe e me.»

⁴⁶ Yesu à núr'a pa Kana kànhe e, Galile kùluni i. Wani u mpyi a lwɔhe kèenŋ'a pyi erezen sinme. Fànhafembwɔhe kà na mpyi Kaperenamu kànhe e, u jyaŋi mpyi na yà sèl'e. ⁴⁷ Kuru fànhafembwɔh'à lógo na Yesu à fworò Zhude kùluni i, mà kàre Galile wuuni i ke, maa ŋkàr'a sà u ɲáare na u shà ná ur'e Kaperenamu kànhe e u sà uru jyaŋi cùuŋɔ, ɲaha na ye u à yà fo sí raa ŋkwũ. ⁴⁸ Ka Yesu si u pyi: «Yii aha mpyi yii ɲye a kacyeenji ná kabwɔhii ɲya me, yii sí n-sii n-dá me.» ⁴⁹ Ka shinbwonji si Yesu pyi: «Nũgufoonji, ta ma, wuu a sì fwɔfwɔ, fo lire bà me, mii pyàŋi sí n-kwũ.» ⁵⁰ Ka Yesu si yi jwo u á: «Ta sì, mu jyaŋi na ɲye ɲyii na.»

Ka u u dá Yesu jwumpe na, maa ntíl'a yír'a kàre. ⁵¹ Mâ u yaha u u ŋkèege pyenge, u bilibil'à u ɲũŋɔ bê, maa yi jwo

^{**} 4:27 Li mpyi a cyelempyiibii kàkɔyanhala, ɲaha na ye Yahutuubii cyelentu ɲye a mpyi a yaa u jwo ná ceewe e me, mà bàra lire na, Samari shiinbii ná Yahutuubii mpyi a táan me.

u á: «Mu pyàñi na wá pyii na!» ⁵² Ka u u pi yíbe: «Tèni ndire e u à pwóro ye?» Ka pi i u pyi: «Cifwur'à u yaha, tanjaa mà canñke yaha nùñjo niñi i.»

⁵³ Ka tufooni funñjo si jcwó na tèni i Yesu mpyi a u pyi: «Mu jyañi na pye pyii na» ke, lire tènuuni i pyàñ'à cùuñjo. Ka u ná u pyenge shiinbii puni si dá Yesu na.

⁵⁴ Lire l'à pyi kacyeeni kakyanhala wuuni shonwuuni nde Yesu à pyi ke, u à li pyi mà u ta u à yíri Zhude kùluni i na nkèege Galile wuuni i.

Yesu à faanwa cùuñjo Betisayida kàñhe e

5 Puru jwóhó na, Yahutuubii kataanni là mpyi na mpyi Zheruzalemu kàñhe e, ka Yesu si nùr'a kàre wani. ² Ncwògo na mpyi wani, mpàabii tajyige taan, pi mpyi maha kuru jcwòge mege yiri Eburubii sheenre e: «Betizata». Ìkubaya kan̄kuro na mpyi wani kuru cyage e. ³ Yamii ninyahamii mpyi maha sín̄nini yire ñkubayi jwóh'i. Pii na mpyi fyinmii, pii sí pye dishiyifee, pii sí pye faanlii. [Pi puni mpyi maha sín̄nini wani na jcwòge lwohe tēnyahani sigili, ⁴ jaha na ye Kile mēlēkenj wà mpyi maha yíri ninyiñi i maha mpa kuru lwohe nyàha tērigii cyil'e. Lwohe ká nyàha tēni ndemu i ke, yamafoo maha yamafoo ká fyànha a jyè k'e ke, uru wumpe mpyi maha láha u na.]

⁵ Nàñi wà na mpyi pi shwóhól'e, u yamp'à u ta fo mà nɔ yye bejjaaga ná ke ná baataanre na. ⁶ Yesu à nàñi nizinñiñi jya, maa jcè na u à mɔ yampe na mà tòro ke, maa u yíbe: «Mu la pye si jcwògo la?» ⁷ Ka nàñi si u pyi: «Na cevoo, sùpya pye mii á nge u sí n-jà mii lēñe jcwògo

e mē. Ku lwohe ká nyàha tēni ndemu i ke, mii la ká mpyi si jyè, wà maha mii caanra.» ⁸ Ka Yesu si u pyi: «Yíri, ma a ma yasinnin̄ke lwó, ma a jaare.» ⁹ Ka nàñi si ntíl'a cùuñjo maa ku lwó na jaare.

Nye kuru canñke sí mpyi Yahutuubii canñjo, ¹⁰ ka Yahutuubii jñufeebii pii si jwo nàñi njpcuñj'á: «Nin̄jaa pye canñjo, mu pye a yaa mu u ma yasinnin̄ke tũgo ma a jaare mē††.» ¹¹ Ka nàñi si pi pyi: «Ìge u à mii cùuñjo ke, ur'à jwo “Ma yasinnin̄ke lwó, ma a jaare!”» ¹² Ka pi i nùr'a u yíbe: «Jofoo u à mu pyi “Ma yasinnin̄ke lwó ma a jaare” ye?» ¹³ Ìka nge u à u cùuñjo ke, u sàha mpyi a uru cè mē, sùpyire mpyi a nyaha kuru cyage e, ka Yesu si mp̄nni ti shwóhól'e.

¹⁴ Lire kàntugo Yesu à sà u jya Kilejaarebage ntàani na, maa u pyi: «Lógo, mu à cùuñj'a kwò. Ma hà nùru cye le kapiini laber'e nde li sí mu pyi mu u kyaa ta nde l'à waha njpcyiini na mē.»

¹⁵ Ka nàñi si ñkàr'a sà yi jwo Yahutuubii jñufeebil'á na Yesu u à uru cùuñjo.

¹⁶ Ka pi i wá na pyin̄kanna caa si kapii pyi Yesu na, jaha na ye u à wà cùuñjo canñjo e. ¹⁷ Ka Yesu si pi pyi: «Mii Tuñi na báarañi pyi tērigii puni i, lire kurugo mii mú à yaa mii a báare‡‡.» ¹⁸ Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii jñufeebii si nàara na u caa raa bùu, jaha na ye u kuro pye canñjo e mē, maa nùr'a jwo na uru Tuñi u pye Kile, maa uye tàanna ná Kile e.

Kile à kuni kan Yesu á u sùpyire sàra

¹⁹ Ka Yesu si nùr'a jwumpe lwó maa jwo: «Sēen̄i na mii sí n-sii yi jwo yii á, Jyafoon̄i sì n-jà yaaga pyi uy'á mē, u aha ndemu jya u Tuñi u u mpyi ke, lire u

††5:10 Musa Saliyañi mpyi a li cyèe na báara kà raa mpyi canñjo e mē. Kile Saliyañi cyelentiibil'á là bàra u na na wà mēe ká tuguro lwó kuru canñke, urufol'à báara pyi.

‡‡5:17 Y'à jwo Zhenzi 2.2-3 i na Kile à ñò u báarañi na canñjo. Yahutuubil'á dá yire na maa jee li na piye funñ'i na Kile na ninyiñi ná jññke kēen̄i canñjo e mú. Ná li sí pye amuni, pi pye a yaa pi Yesu cēege mē.

maha mpyi. Karigii puni Tufooni maha mpyi ke, cyire Jyafooni maha mpyi mú,²⁰ naha na ye Jyafooni kyal'à táan Tufooni á. Lire e u maha u karigii nimpyi-inkii puni cyêre u na. Karigii cyi à pêe yii nipyankwogigii na ke, u sí cyire cyêe u na u pyi, bà li si mpyi si yii kàkyanhala me.²¹ Bà Tufooni na sùpyire jèni na yige kwùni i, marii shìni kaan t'á me, amuni Jyafooni maha shìni kaan u nyii wuub'il'á.²² Tufooni bà u sí sùpyire sâra si ntàanna ná pi kapyiinkil'e me, u à kuni kan Jyafooni á u a lire pyi,²³ bà sùpyire puni si mpyi s'a Jyafooni père, Tufooni pèenkanii na me. Ijgemu ká mpyi u nye na Jyafooni père me, Tufooni u à u tun ke, u mú nye na uru père me.

²⁴ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ijgemu ká mii jwumpe lógo maa dá mii tunvooni na ke, urufol'à shìni ninkwombaanji ta. U nàzhan saha nye Kile yoge e me, u à fworo kwùni i mà jyè shìni ninkwombaanji i mà kwò.

²⁵ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á sahanji, tènì là na ma, li bá à nò a kwò, kwùubii sí raa Kile Jyanji mejwuuni nùru, mpiimu ká u jwumpe lógo maa jee pu na ke, pire sí shìni ninkwombaanji ta.²⁶ Bà Tufooni nye shìni ninkwombaanji-foo me, amuni u à Jyafooni pyi uru shìni kanfoo mú,²⁷ maa kuni kan u á u sùpyire sâra u tàanna ná pi kapyiinkil'e, naha na ye uru u nye Supyanji Jyanji.²⁸ Jwumpe puni mii à jwo a kwò ke, puru kà yii kàkyanhala me, tènì là na ma, kwùubii puni sí raa Supyanji Jyanji mejwuuni nùru.²⁹ Kwùubii puni sí jè n-fworo pi fanpyi i. Mpii pi à kacennji pyi ke, pire sí shìni ninkwombaanji ta, kapimpyiibii nàntanji u nye kwùni.³⁰ Mii sì n-jà kyaa pyi naye e me, nde mii Tunji à jwo ke, ná lire e mii sí sùpyire sâra si ntàanna ná pi kapyiinkil'e. Mii sùpyire sàrankann'à tii, naha na ye mii nye na li pyi na nyii wuuni me, fo na tunvooni nyii wuuni.

Yesu à jwo na uru jwumpe na nye sèe

³¹ Kàmpyi mii yabiliñi u mpyi na yu naye kyaa na, mii jwumpe mpyi na sì n-jà n-pyi sèe me.³² Wabere u à mii kyaa jwo, mii à cè u jwumpe nye sèe.³³ Nye yii à plì tun Yuhana á, ka u u sèenji kanni jwo pi á mii kyaa na.³⁴ Mii wi ke, mii nye a naye tíñe sùpya jwomuguro na me, ñka mii na jcyii karigii yu yii á, bà yii si mpyi si shwò me.³⁵ Yuhana à pyi bà fùkina nye na jí yii shwòhòl'e me. Puru bènmppe kurugo yii à tère nimbilere pyi funntange e.³⁶ Kani là à mii kyaa jwo, lire fành'à nyaha mà tòro Yuhana jwumpe na. Karigii Tufooni à kan mii á maa jwo na mii u cyi pyi a fùnño ke, cyire kyaa na mii nye. Sèenji na, jcyii karigil'à li cyêe na Tufooni u à mii tun.³⁷ Tufooni u à mii tun ke, uru u maha mii kyaa yu. Ñka yii sàha u mejwuuni lógo mà nya me, yii sàha u nya mà nya me.³⁸ U jwumpe nye a tateenge ta yii e me, naha na ye yii nye a dá u túnntunji na me.³⁹ Yii na Kile Jwumpe Semenji kálali ná funñinke e, naha na ye yii na sònni na yii sí shìni ninkwombaanji ta u e, uru sí u nye na mii kyaa yu.⁴⁰ Lire ná li wuuni mú i, yii nye a j'en'a pa mii á bà yii si mpyi si uru shìni ta me.

⁴¹ Sùpyire t'a mii père, lire bà mii nye na jcaa me.⁴² Mii à li cè mú na tàange nye yii zòmpii na mà yyaha tíi ná Kile e me.⁴³ Mii à pa na Tunji mege na, ka yii i mii cyé, ñka kàmpyi sùpyanji wabere u mpyi a pa uye mege na, yii mpyi na sí jee uru na.⁴⁴ Yii shinjeebii pi a yii père, lire l'à táan yii á. Mà li ta ñge u à sù Kile ke, pèente uru maha ñkaan ke, yii nye na tire caa me. Nye di yii sí n-jà n-dá mii na n-jwo ye?⁴⁵ Yii àha raa sònni na mii u sí na Tunji sòn yii na me. Kile túnntunji Musa na yii sònñor'à taha ke, uru u sí u sòn yii na.⁴⁶ Kàmpyi sèenji na yii mpyi a dá Musa na, yii mpyi na sí n-dá mii na mú, naha na ye u à mii kyaa

jwo u sémeŋi i. ⁴⁷Nye yii aha mpyi yii nye a dá uru sémeŋi jwumpe na me, di yii sí n-jà n-dá n-jwo mii jwójwumpe na ye?»

**Yesu à shiin kampwòhii
kaŋkuro jwò cya**

(Macwo 14.13-21; Marika
6.30-44; Luka 9.10-17)

6 Lire kàntugo Yesu à kàre Galile baŋi kùŋke na, uru baŋi mege mú na nye Tiberiyadi. ²Shinnyahara mpyi a taha u jwòh'i, naha na ye u mpyi na kakyanhala karigii ncyiimu pyi na yampii cùuŋi ke, pi nyii mpyi cyire na. ³Pi à nò baŋi kùŋke na ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà dùgo naŋke kà na, maa ntèen wani. ⁴Yahutuubii bilereŋk-wonji kataanni sí mpyi a nò a kwò. ⁵Mà pi yaha wani, Yesu à wíl'a sùpyire niŋyahara nya ti i sì u yyére, ka u u jwo Filipi á: «Taa wuu sí bwúuru ta n-shwò n-kan nte sùpyire puni ti lyí ke?» ⁶Yesu à puru jwo si Filipi zò shwò. Sèeŋi na, u mpyi a u nimpyiini cè a kwò. ⁷Ka Filipi si u pyi: «Wuu mée ká sà shin niŋkin canmpyaa ŋkwuu shuunni (200) báara sàra tèg'a bwúuru shwò mà pa ntáa nte sùpyire na, ti puni sì bwúuru kwònɔ ta me.» ⁸Mà pi yaha puru jwumpe na, Yesu cyelempyaŋi pi maha mpyi Andire, Simò Pyeri sìpèeŋi ke, ka uru si jwo Yesu á: ⁹«Mii à bwúuru[¶] jùnyò kaŋkuro ná fyapyaa shuunni nya nàŋjiibilini là á naha. Ŋka naha yire sí n-jà jwò nte sùpyire puni na ye?»

¹⁰Ka Yesu si pi pyi: «Yii sùpyire pyi ti tèn.» Ka ti i ntèen nyege na, naha na ye kuru cyage nyege mpyi a nyaha. Nàmbaabii mpyi a kampwòhii kaŋkuro (5.000) kwò. ¹¹Ka Yesu si bwúuru jùnyò lwò maa fwù kan Kile á, maa yi kan pi

à táa sùpyire ninteenre na, maa fyaabii kan pi à táa ti na mú. Ka ti puni si lyí a tìn.

¹²Ti pun'à lyí a tìn ke, ka u u jwo u cyelempyiibil'á: «Paanyi y'à kwòro ke, yii yire kuu, bà yi si mpyi y'àha ŋkèege me.» ¹³Ka pi i yire kul'a tèg'a shàhii ke ná shuunni jî.

¹⁴Lire kakyanhala kani Yesu à pyi ke, sùpyir'à lire nya, maa jwo: «Sèeŋi na, ŋge u nye Kile tùnntunŋi, ŋge kyaa l'à jwo na u sí n-pa diŋyeri i ke^{§§}»

¹⁵Yesu à li nya na sùpyire la nye si uru cù fànhe e si mpyi saanŋi ke, ka u u yîri ti taan, maa núr'a dùgo naŋke jwòj' uye niŋkin.

Yesu à naara lwohe jwòj'

(Macwo 14.22-33; Marika 6.45-52)

¹⁶Yàkoŋwòwòr'à nò ke, ka Yesu cyelempyiibii si ŋkàre baŋi jwòge na.

¹⁷Numpilag'à wwò a Yesu yaha u sàha ŋkwò a nò pi yyére me. Ka pi i bakwòoge kà lwò si jyiile s'a ŋkèege Kaperenamu kànhe e. ¹⁸Mà pi yaha bakwòoge e ka kafeebwòhò si yîri na lwohe nyàha sèl'e. ¹⁹Pi à culumetirii kaŋkuro pyi na si baan'á lwohe jwòj' ke, ka pi i Yesu nya u u naare lwohe jwòj', na si pi á, ka fyagare si pi cù sèl'e. ²⁰Ka Yesu si pi pyi: «Yii àha vyá me, mii wí.» ²¹Lire tènì i, l'à táan pi á Yesu u jyè ná pire e bakwòoge e, ka pi i ntíl'a nò pi tashage e.

Sùpyire na Yesu caa

²²Kuru canŋa nùmpaŋa, sùpyire ti mpyi a kwòro wani baŋi kùŋke na ke, ka tire si jçè na bakwòoge niŋkin ku mpyi wani, maa jçè na Yesu nye a jyè kur'e ná u cyelempyiibil'e me, naha na ye pire kanni pi à jyè a kàre. ²³Ŋka

[¶]6:9 Bwúurun'á yaa ná sùmashiŋi ŋgemu i ke, uru mege nye orizhi.

^{§§}6:14 Yahutuubii mpyi na Kile tùnntunŋi wà sigili, Musa fiige (Duterenommu 18.15). Pil'à kàlaŋi wà kan na uru sí bwúurunji pyi u yîri niŋyiŋi i, u tige jìŋke na, bà Musa à li pyi me.

bakwooyi yabere mpyi a yîri Tiberiyadi kânhe e. Kafoonji Yesu à fwù kan Kile á, maa bwúurunji táa táa sùpyire na cyage nkemu i ke, yi mpyi a yyére kuru cyage taan. ²⁴Nye sùpyir'à pa li nja na Yesu nye wani me, u cyelempyiibii mú sí nye wani me, maa jyè yire bakwooyi i mà kàre Kaperenamu kânhe e Yesu tacyage e.

Yalyire ti maha shìnji niŋkwombaanji kaan ke

²⁵Pi à sà Yesu nja banji kùŋke sanŋke na ke, maa jwo: «Cyelentunji, tènì ndire e mu à pa naha ye?» ²⁶Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, kakyanhala karigii yii à nja mii u mpyi ke, cyire kurugo bà yii na mii caa me, ŋka yalyire yii à lyî fo mà tìn ke, tire kurugo yii na mii caa. ²⁷Yalyire ti na fwónre ke, yii àha raa báare tire kurugo me, nte ti nye ti nye na fwónre me, ná ti maha shìnji niŋkwombaanji kaan ke, yii a báare tire kurugo. Supyanji Jyanji u nye tire yalyire kanvoonji, naha na ye Tufoonji à uru cwóonr'a yaha lire mee na.»

²⁸Ka pi i Yesu yíbe: «Naha wuu à yaa wuu a mpyi Kile nyii kani ye?» ²⁹Ka Yesu si pi pyi: «Kile nyii kani li nye yii dá u túnntunji na.»

³⁰Ka pi i núr'a u pyi: «Kakyanhala kani ndire mu sí n-pyi n-cyêe wuu na, wuu u já a dá mu na ye? Naha mu sí n-pyi ye? ³¹Mà wuu tulyeyi yaha síwage e, pi à maniji lyî bà l'à sémé Kile Jwumpe Semenji i “U mpyi maha yalyire kaan pi i lyî ntemu t'à yîri nînyinji i ke*.”» ³²Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yalyire t'à yîri nînyinji i ke, Kile túnntunjiMusa bà u à tire kan me. Ŋka mii Tunji kanni u maha sèe yalyire kaan, ntemu t'à yîri nînyinji i ke. ³³Naha na ye yalyire Kile maha ŋkaan

ke, tire ti nye nte t'à yîri nînyinji i ke, tire ti maha shìnji niŋkwombaanji kaan diŋye sùpyir'á.» ³⁴Ka pi i u pyi: «Kafoonji, mu à yaa mu a tire yalyire kaan wuu á tèrigii puni i.»

³⁵Ka Yesu si pi pyi: «Mii u nye yalyire nte ti maha shìnji niŋkwombaanji kaan sùpyir'á ke. Ŋgemu ká mpa mii á ke, katege saha sì n-sii urufoo ta me; ŋgemu ká dá mii na ke, byaga saha sì n-sii urufoo ta me. ³⁶Bà mii à yi jwo yii á mà kwò me, yii à mii nja, yii sí sàha nen'a dá mii na me. ³⁷Mpii mii Tunji na ŋkaan mii á ke, pire puni sí raa ma mii á. Ŋgemu ká mpa mii á ke, mii sì n-sii uru kòrò n-yige cyínŋji na me. ³⁸Mii nye a yîri nînyinji na mà pa nŋke na si mpa a na nyii wuuni pyi me, mii à pa mpa a na tunvoonji nyii wuuni pyi. ³⁹Mii tunvoonji nyii wuuni li nye, mpai puni u à kan mii á ke, mii àha zii ŋkwò pi wà nŋkin yaha u pinni me, ŋka mii u pi puni nè a yige kwùŋi i diŋye canŋkwòge. ⁴⁰Nde li nye mii Tunji nyii wuuni ke, lire li nye shin maha shin ká Jyafoonji nja, maa dá u na ke, urufoo sí shìnji niŋkwombaanji ta, mii mú sí urufoo nè n-yige kwùŋi i diŋye canŋkwòge.»

⁴¹Yesu à jwo na uru u nye yalyire t'à yîri nînyinji i ke, ka puru jwumpe si mpen Yahutuubii nŋufeebil'e, ka pi i wá na ŋkunni piye shwòhòl'e. ⁴²Maa jwo: «Yusufu jyanji Yesu bàl'à? Wuu à u tunji cè mà u nuŋji cè, ka u u mpa a ŋko na ur'à yîri Kile yyére la?»

⁴³Ka Yesu si jwo: «Yii kunŋke nja yaha. ⁴⁴Sùpja sì n-pa mii á, Tufoonji u à mii tun ke, ná uru bà u à pa ná u e me. Urufoo ká mpa mii á, mii sí u nè n-yige kwùŋi i diŋye canŋkwòge. ⁴⁵Kile túnntunmpii sémébil'e, yii sí mpe jwumpe ta wani “Kile yabilinji sí pi puni kála†.” Shin maha shin ká Tufoonji jwumpe lógo, maa jne pu na ke, uru sí n-pa mii á. ⁴⁶Ŋka lire

*6:31 Ekizodi 16.4; Nèemi 9.15; Zaburu 78.24, 25

†6:45 Ezayi 54.13

nyɛ a li cyêe na wà a Tufoonji nya mɛ, fo nge u à yîri Kile yyére ke. Uru u à Tufoonji nya. ⁴⁷ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu u à dá mii na ke, shînji ninkwombaanji na nyɛ urufol'á. ⁴⁸ Yalyire ti maha shînji ninkwombaanji kaan sùpyir'á ke, mii u nyɛ tire. ⁴⁹ Mà yii tulyeyi yaha síwage e, pi à manîni lyî. Lire ná li wuuni mú i, pi à kwû. ⁵⁰ Ñka nte t'à yîri nînyinji na mà tîge nînje na ke, ngemu ká tire lyî ke, u saha sì n-kwû mɛ. ⁵¹ Mii u nyɛ tire yalyire shînji woore mà yîri nînyinji na. Shin maha shin u à tire yalyire tà lyî ke, urufoo sí shînji ninkwombaanji ta. Yalyire mii sí n-kan dipnyenji si shînji ninkwombaanji ta ke, mii cyeere ti nyɛ tire.»

⁵² Yesu à yire jwo ke, ka nàkaante si yîri Yahutuubii shwɔhɔl'e na: «Di nge nànji sí n-jà u cyeere kan wuu lyî yɛ?»

⁵³ Ka Yesu si nûr'a yi jwo pi á: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii aha mpyi yii nyɛ a Supyanji Jyanji kyaare kyà, maa u sishange bya mɛ, yii sì shînji ninkwombaanji ta mɛ. ⁵⁴ Ñgemu ká mii cyeere kyà maa mii sishange bya mú ke, shînji ninkwombaanji na nyɛ urufol'á. Mii sí urufoo pè n-yige kwûnji i dipnyɛ canŋkwage, ⁵⁵ naha na ye mii cyeere ti nyɛ yalyire sèe woore, mii sishange mú sí nyɛ lûbyage sèe woge. ⁵⁶ Ñgemu ká mii cyeere kyà maa mii sishange bya ke, urufoo sí n-kwôro mii wwɔnɛge e, mii mú sí n-kwôro urufoo woge e. ⁵⁷ Tufoonji u nyɛ shînjifoo ke, ur'á mii tun, ur'e mii à shînji ta, lire pyinŋkanni na, ngemu ká mii cyeere kyà ke, urufoo sí shînji sèe wunji ta mii cye kurugo. ⁵⁸ Yalyire t'à yîri nînyinji na ke, tire ti nyɛ nte. Yii tulyey'á ntemu lyî maa ŋkwû ke, ti nyɛ tire fiige mɛ. Ñgemu ká tire yalyire lyî ke, urufoo sí shînji ninkwombaanji ta.»

⁵⁹ Nyɛ Yesu à sùpyire kâla ná mpe jwumpe e Kaperenamu kânhɛ Kile Jwumpe kâlambage e.

Yesu jwumpe maha shînji ninkwombaanji kaan

⁶⁰ Nyɛ Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka u cyelempyiibii nînyahamii si jwo: «Sèenji na, mpe jwump'á waha a tòro. Jo u sí nɛɛ mpe e yɛ?»

⁶¹ Yesu à cè na nje ur'á jwo ke, na yir'á waha u cyelempyiibii na, lire e pi na ŋkunni, ka u u yi jwo pi á: «Mpe jwump'á yii yà mú la? ⁶² Yii aha bá Supyanji Jyanji nya u u dũru u tayirige e nînyinji na de? Naha yii sí n-jwo yɛ? ⁶³ Kile Munaani li maha shînji sèe wunji kaan sùpyan'á, ná lire bà mɛ, sùpyanji yabilinji fânhe sì n-jà yaaga pyi mɛ. Jwumpe mii à jwo yii á ke, p'á fworɔ Kile Munaani i, pu sí maha uru shînji kaan. ⁶⁴ Ñka pîi na nyɛ yii e, pi nyɛ a dá mɛ.»

Nyɛ mà lwɔ fo tasiige e, mpîi pi nyɛ pi nyɛ a dá mɛ, ná nge u sí Yesu le cye e ke, u mpyi a pire cè. ⁶⁵ Ka Yesu si nûr'a pi pyi: «Lire kurugo mii à yi jwo yii á na sùpya sì n-jà n-pa mii á ná Tufoonji Kile nyɛ a li fânhe kan urufol'á mà yɛ.»

⁶⁶ Mà lwɔ kuru canŋke na, u cyelempyiibii nînyahamil'á nûru u fye e, pi saha nyɛ a jɛn'a taha u jwɔh'i mɛ. ⁶⁷ Ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋji pyi: «Yii sí de, yii sí nɛɛ n-kàre mú la?» ⁶⁸ Ka Simɔ Pyeri si u pyi: «Kafoonji, jofoo yyére wuu sí raa ŋkèege, shînji ninkwombaanji jwumpe sí nyɛ mu á yɛ? ⁶⁹ Wuu à li cè maa dá li na na nge u à fworɔ Kile e ke, uru u nyɛ mu.»

⁷⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Tá mii bà u à yii ke ná shuunniŋji cwɔɔnɔ mɛ? Ñka yii wà ninŋin na naha zâmpen.» ⁷¹ Simɔ Isikariyoti jyanji Zhudasi kyaa Yesu mpyi a jwo ke, uru u sí n-pa u le cye e, maa li ta u na nyɛ cyelempyiibii ke ná shuunniŋji nîncwɔnɔbil'e.

Yesu cîmppyiibii nyɛ a dá u na mɛ

7 Lire kântugo Yesu à tòro ná jani i Galile kûluni i, u nyɛ a jɛn'a jyè

Zhude kùluni i me, naha na ye Yahutuubii jùnjufeebii mpyi na u caa si mbò. ²Yahutuubii vùnnyi kataanni mpyi a byanhara a kwò. ³Ka Yesu cìnmpyiibii si mpa u fye e, maa yi jwo u á: «Mu à yaa mu u yîri naha nume mà kàre Zhude kùluni i, bà mu cyelempyiibii pi nye kuru cyage e ke, pire si mpyi si mu kakyanhala karigii nya me. ⁴Ngemu la ká mpyi sùpyire si u cè ke, uru nye a yaa u a karigii pyi njwòhore e me. Ncyii kakyanhala karigii mu na mpyi ame ke, li pyi bà dipnyeji puni si mpyi si cyi nya me.»

⁵Yesu cìnmpyiibii mpyi na puru puni yu, naha na ye pi nye a dá u na me. ⁶Ka Yesu si pi pyi: «Lire tèepyiiini sàha ñkwò a nò mii á me. Tère o tère l'à táan yii á ke, yii maha yii jyii wuuni pyi. ⁷Yii kyaa sì n-jà n-pen dipnye sùpyir'á me, ñka mii kyal'à pen t'á, naha na ye mii na li yu t'á na ti kapyiinkii nye a njwò me. ⁸Yii pi ke, yii a sì kataann'á. Ñka mii wi ke, mii kèege nume me, naha na ye tènì sàha nò mii á me.» ⁹U à yire jwo pi á ke, maa ntèen wani Galile kùluni i.

Yesu à kàre vùnnyi kataanni cyage e

¹⁰Nye Yesu cìnmpyiibil'à kàr'a kwò kataann'á ke, ka Yesu si njwòh'a kàre uye ñiñkin. ¹¹Lir'à ta Yahutuubii jùnjufeebii mpyi na u caa sùpyire shwòhòl'e, fo na yíbili: «Taa u nye ke?»

¹²Sùpyire shwòhòl'e, jwumò nijya-hama mpyi na ñkunni Yesu kyaa na. Pii mpyi na ñko: «Ñge nàni nye sùpya nijncenye» pii sí i ñko: «Sèe bà me, u na sùpyire leni kuni nimpini i.» ¹³Mpe jwumpe puni mpyi na njwòhòni na yu, naha na ye pi mpyi na fyáge Yahutuubii jùnjufeebii na.

Yahutuubii píl'à nàkaana pyi ná Yesu i

¹⁴Tènì i kataann'à nò ñiñke e ke, ka Yesu si ñkàre Kileñaarebage ntàani

na, maa cye le na sùpyire kálali. ¹⁵Ka Yahutuubii jùnjufeebii si wá na ñkyáali marii ñko: «Di ñge nàñ'à pyi maa Kile Jwumpe Semeji cè na yu ame, wà sí nye a u kála pu na mà ye?»

¹⁶Ka Yesu si jwo pi á: «Jwumpe na mii na sùpyire kálali ke, mii wumò bà me, mii tunvoonji wumò pi. ¹⁷Ngemu la ká mpyi s'a Kile nyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-pa n-cè kampyi mii kàlan'á fworò Kile e, lire nye me mii yabilinji i u à fworò. ¹⁸Ngemu ká a yu u yabilinji mege na ke, uye pèente urufoo maha jcaa. Ñka ngemu la ká mpyi u tunvoonji s'a mpère ke, urufoo cye e sèenji nye. Kafinara nye urufoo karigil'e me. ¹⁹Kile tuntunji Musa bà u à Saliyanji kan yii á mà? Yii wà sí nye na cyire karigii kuni jaare me. Nye naha na yii sí na mii caa raa bùu ye?» ²⁰Ka pii si jwo sùpyire shwòhòl'e: «Jinacyan u nye mu, sùpya nye na mu caa raa bùu mà de!»

²¹Ka Yesu si pi pyi: «Mii à sàa ta naha kabwoo ñiñkin pyi canñonke e ke, ka lire si yii kàkyahanla la? ²²Yii maha pùnampyire kwùn canñonke e, maa jwo na Musa u à lire kuni kan yii á (mà li ta Musa bà u à ñkwòñji sii me, ñka yii tulyeyi yi.) ²³Ná yii maha pùnampyire kwùn canñonke e, si nta raa Musa Saliyanji kuni jaare, nye naha na yii na ntíri mii na na mii à sùpya nimpunjo cùunjo canñonke e ye? ²⁴Yii àha raa sùpyire la wwù kanyaaani kanni na me, ñka yii fyànha a sèenji cya yii cè, yii i nta a pà jwo.»

²⁵Mà Yesu yaha jwumpe na, Zheruza-lèmu kànhe shiinbii pii mpyi na ñko: «Tá nàni pi na jcaa si mbò ke, uru bà u nye ñge me? ²⁶Ñka u we, u u yu sùpyire shwòhòl'e, pi s'à fyàha maa u yaha wani. Kampyi wuu jùnjufeebil'à tèn li taan na Kile Nijncwònròni kyaa l'à jwo ke, na uru wi de? ²⁷Wuu s'à ñge nàni tayirige cè, mà li ta Kile Nijncwònròni ká mpa, sùpya ñiñkin sì u tayirige cè me.»

²⁸Nye mà Yesu yaha kàlani na Kilejaarebage e, u à jwo fànha na: «Yii à mii cè, maa mii tayirige cè mú la? Ijka mii nye a pa nay'á me, sèenji na wà u à mii tun, yii nye a u cè me. ²⁹Mii s'à u cè, jaha na ye mii à yîri u yyére, uru mú sí u à mii tun.» ³⁰Yesu à yire jwo ke, pi la mpyi si u cù. Ijka sùpya nye a jà me, jaha na ye u tèecûni mpyi na sàha ñkwà a nò me. ³¹Lire ná li wuuni mú i, sùpyire shwòhòl'e shinnyahara à dá Yesu na, tire sùpyire mpyi na ñko: «Kile Nijcwónrónji ká bú mpa, kakyanhala kani ndire u sí n-pa n-pyi mà núr'a tòro nge nàñi wuuni taan ye?»

Yahutuubii ñùñufeebil'à pii tun pi sà Yesu cù

³²Mpe sùpyire mpyi na ñkunni Yesu kyaa na ke, p'à jyè Farizheenbii ñiñgyigil'e. Nye ka Kile sàragawwuubii ñùñufeebii ná Farizheenbii si Kilejaarebage sàncwónsigibii pii tun pi sà Yesu cù. ³³Ka Yesu si jwo: «Mii saha sí tère nimbilere pyi yii shwòhòl'e, lire ká ntòro, mii sí nùru na tunvoonji yyére. ³⁴Yii sí raa mii caa, yii sì mii nya me, jaha na ye cyage e mii sí n-pyi ke, yii sì n-jà nò wani me.» ³⁵Ka Yahutuubii ñùñufeebii si wá na ñko piy'á: «Lire tène i ke, taa nge nàñi la nye s'a ñkèege, marii ñko na wuu sì n-jà uru nya mà ye? Yahutuubii pi à caala a kàr'a sà ntèn Girekiibii shwòhòl'e ke, kampyi pire yyére u la nye s'a ñkèege, si sà a pi kálali de? ³⁶Di mpe jwumpe jwòhe nye ye “Yii sí raa mii caa, yii sì mii nya me, jaha na ye cyage e mii sí n-pyi ke, yii sì n-jà nò wani me?”»

Yesu à jwo uru sí Kile Munaani kan dánafeebil'à

³⁷Nye kataanni canzanñk'à nò ke, kuru sí k'à pyi canmbwòhe, ka Yesu si yîr'a yyere sùpyire yyaha na, maa jwo fànha na: «Byaga ká wà ta, urufoo u a ma mii yyére, u u mpa bya. ³⁸Ijgemu ká dá mii

na ke, lwòhe ku maha shìñi kaan ke, kuru sí raa fwu raa fwore urufoo funjke e ba fiige, bà l'à sème Kile Jwumpe Semeñi i me.» ³⁹Kile Munaani li mpyi na sí n-pa n-kan dánafeebil'à ke, lire kyaa Yesu mpyi na yu amé. Lire tène i Kile Munaani mpyi na sàha ñkan me, jaha na ye Yesu mpyi na sàha dùgo ñiñyini na u pèente e me.

Sùpyire jwójwump'a táa Yesu kyaa na

⁴⁰Sùpyire shwòhòl'e, shinnyahara à Yesu jwumpe lógo ke, ka pii si wá na ñko: «Nàkaana nye me, Kile túnntunji wuu na sigili ke, uru u nye nge nàñi.» ⁴¹Pii bá mpyi na ñko na Kile Nijcwónrónji wi. Ka pii si jwo: «Di Kile Nijcwónrónji sí n-jà n-yîri Galile kùluni i n-jwo ye? ⁴²Li nye a sème Kile Jwumpe Semeñi i na Kile Nijcwónrónji sí n-fworo saanji Dawuda tùluge e mà? Maa núr'a sème “U sí n-yîri Dawuda kànsege na, Betilehemu kànhe e.”» ⁴³Ka sùpyire funzwòre si ntáa Yesu kyaa na. ⁴⁴Pii mpyi wani sùpyire shwòhòl'e, pire la mpyi si u cù, ñka pi wà nye a cye taha u na me.

⁴⁵Ka Kilejaarebage sàncwónsigibii si núr'a kàre Kile sàragawwuubii ñùñufeebii ná Farizheenbii yyére. Ka pire si pi yîbe: «Di k'à ta a jwo, ka yii i mpa maa u yaha ye?» ⁴⁶Ka pi i pi pyi: «Wuu sàha ñkwà a nge nàñi jwumpe fiige lógo wuu ñiñgyigil'e me!» ⁴⁷Ka Farizheenbii si pi pyi: «Yii mú à yiye yaha u à wurugo la? ⁴⁸Tá yii sàha ñkwà a lógo na wuu ñiñgyigil'e me!» ⁴⁹Mpii pi à dá u na ke, pire wà nye a yaage cè MusaSaliyani i me, pi pun'à lánja.»

⁵⁰Pi wà na mpyi wani, uru mege mpyi Nikodemu. Uru u mpyi a shà Yesu yyére canñka numpilage e. Ka uru si jwumpe lwó, maa jwo Farizheenbil'à: ⁵¹«Mà tàanna ná wuu Saliyani i, wuu sì n-sii n-jà yoge kwòn shin na, mà li ta wuu

nyɛ a fyânha a lógo u jwɔ na, lire nyɛ me wuu nyɛ a u kapyiini cɛ mɛ.» ⁵² Ka pi i u pyi: «Lire e ke Galile kùluni shin mú u nyɛ mu la? Sà Kile Jwumpe Semenɔ wíi, mu sɔ n-sii li nya wani na Kile túnntunɔ wà sí n-yíri Galile e mɛ.»

[⁵³ Pi à puru jwo ke, ka pi puni si yír'a caala mà kàre pi pyenyi i.

Pi à ceewe cù ná nàɔi w'e

8 Ka Yesu si nkàr'a sà dùgo Olivye cire ñanɔke na. ² Kuru canɔa nùmpanɔa nyɛsɔge na, maa nùr'a pa Kileñaarebage ntàani na. Shinɔyahara à pa bínni u taan, ka u u ntɛɛn na pi kálali. ³ Mà u yaha u u sùpyire kálali, Kile Saliyaɔi cyelentiibii pìi ná Farizheɛnbii pìl'a shà ná ceewe e u yyéɛ, na u à ta a cù ná nàɔi w'e jacwɔɔ na. Pi à u yyéɛɛ Yesu taan, sùpyire shwɔhɔl'e, ⁴ maa jwo: «Wuu cyelentuɔi, nge ceɛɔ' à ta a cù ná nàɔi w'e u u jacwɔɔre pyi. ⁵ Mà li ta Kile túnntunɔi Musa s'à jwo Saliyaɔi i na uru ceɛɔi shin' à yal'a wà a bò ná kafaay'e. Naha mu s'à jwo ye?»

⁶ Kànhaɔa pi à cyán Yesu na ná nke yibige e, bà pi si mpyi si u ta jɔcù u yabilinɔi jwɔjwumpe kurugo mɛ. Nka Yesu à lyéele na sémeni nɔnke na ná kampeeni i. ⁷ Ka pi i nkɔwɔro na u yíbili. Ka u u nk-wɔ a yír'a yyéɛ maa pi pyi: «Nge u nyɛ yii shwɔhɔl'e kapii baa ke, uru u fyânha a kafaaga lwɔ a tɛg'a u wà.»

⁸ Yesu à puru jwo ke, maa nùr'a lyéele na sémeni nɔnke na. ⁹ Mpii pi à pa ná ceɛɔi i ke, pír'à Yesu jwɔjwumpe lógo ke, ka pi i wà na fwore nɔnkin nɔnkin, mà lwɔ nànkolyeebii na fo mà pa nɔ kàntugo wuubii na. Yesu kanni u à kwôro wani ná ceɛɔi i. ¹⁰ Yesu à pa nɔnke yír'ig'a wíi, u nyɛ a sùpya nya ná ceɛɔi i mɛ, maa jwo: «Ceewe, mpii pi à mu la wwú ke, taa pi nyɛ ke? Wà nyɛ a jwo mu à yaa mu u bò mà?» ¹¹ Ka ceɛɔi si Yesu pyi: «Kafoonɔi, wà nyɛ a yire jwo mɛ.» Ka Yesu si jwo: «Nyɛ mii mú sɔ n-jwo mu à yaa mu u bò

mɛ. Ta sɔ, nka ma hà nùru lire kapiini fiige pyi mɛ.»]

Yesu u nyɛ Kile bɛɛnmpe, mpe p'à pa dɔnyɛɔi i ke

¹² Lire kàntugo Yesu à nùr'a jwumpe lwɔ maa jwo sùpyir'a: «Mii u nyɛ dɔnyɛɔi bɛɛnmpe. Nge mu ká ntaha mii fye e ke, urufoo saha sɔ n-sii ñaare numpini i mɛ, nka urufoo sɔ n-pyi bɛɛnmpe e mpe pu sí shɔɔi nɔnkɔwombaanɔi nɔ urufoo na ke.»

¹³ Ka Farizheɛnbii si u pyi: «Mu yabilinɔi kanni u nyɛ na maye kyaa yu, mu jwump'à wuu pen.»

¹⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii yabilinɔi mɛɛ ká sí i na naye kyaa yu, sɛɛɔi mii na yu yii á, ñaha na ye mii à naye tayirige cɛ, maa na takarege cɛ. Yii sí pi ke, yii nyɛ a mii tayirige cɛ mɛ, yii mú nyɛ a mii takarege cɛ mɛ. ¹⁵ Yii na mii karigii wíi mà tàanna ná sùpyire sòɔnɔnɔkanni i. Mii wi ke, mii nyɛ na sùpya kapyinɔi wíi lire pyinɔkanni na mɛ. ¹⁶ Mii aha a sùpyire karigii kataampe cwɔɔnre tɛni ndemu i ke, mii maha li pyi ná ntɔɔi i, ñaha na ye mii kanni bà u maha mpyi mɛ, Tufoonɔi u à mii tun ke, uru maha mpyi ná mii i. ¹⁷ L'à sémɛ yii yabilimpɔi Saliyaɔi i, na shiin shuunni jwɔjwumpe ká mpyi nɔnkin kyaa na, lire li nyɛ sɛɛɔi. ¹⁸ Mii yabilinɔi na naye kyaa yu, Tufoonɔi u à mii tun ke, uru mú na mii kyaa yu.»

¹⁹ Ka pi i Yesu pyi: «Taa mu tunɔi nyɛ ke?» Ka u u pi pyi: «Yii nyɛ a mii yabilinɔi cɛ mɛ, si nta nɔnyéɛ mii Tunɔi na la? Yii n'a mpyi a mii cɛ, yii mpyi na sí mii Tunɔi cɛ mú.»

²⁰ Yesu à mpe jwumpe puni jwo mà u yaha Kileñaarebage ntàani na u u kàlaɔi pyi Kile bɔnyɛɔi yaayi yalenke taan. Sùpya nyɛ a jà a u cù mɛ, ñaha na ye u tɛɛcùni mpyi na sàha nkɔwɔ a nɔ mɛ.

Yesu à uye cyéɛ

²¹ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Mii sí n-pa n-kàre, mii sí ká bú n-kàre, yii sí n-pa a

mii caa. Ijka yii sí n-kwû ná yii kapegigii tugure e. Cyage e mii kèège ke, yii sì n-jà nɔ wani mɛ.»

²² U à puru jwo ke, ka Yahutuubii nɔnɔfɛebii si wá na yu piy'á: «Taha u sí uye bò maa nko na cyage e uru sí n-kàre ke, na wuu sì n-jà nɔ wani mɛ?»

²³ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ta naha nke nɔnke na, mii s'à yíri nɔnyɔni na. Naha nge dɔnyɔni wuu pi nɔy yii, nka mii nɔy naha dɔnyɔni wu mɛ. ²⁴ Lire na, mii à yi jwo yii á na yii sí n-kwû ná yii kapegigii tugure e. Yii aha mpyi yii nɔy a dá li na na «Mii u nɔy nge u nɔy ke»[‡] mɛ, yii sí n-kwû ná yii kapegigii tugure e.»

²⁵ Ka pi i Yesu pyi: «Jo u nɔy mu lire sanni i yɛ?» Ka u u pi pyi: «Mii nɔy ngemu ke, mii à fyànha a yire jwo yii á.

²⁶ Karii nɔnyahagii na nɔy mii u jwo yii á si yii cèège yii kapyiɔnkii nɔnyahagil'e. Nje mii à lógo na tunvoon'á ke, yire mii na yu dɔnyɔ sùpyire pun'á. Mii tunvoonj u nɔy sɛɛnifoo.»

²⁷ Pi nɔy a mpyi a li cè na Yesu na yu Tufoonj Kile kyaa na mɛ. ²⁸ Lire kurugo ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii aha mpa Supyanj Jyanj yírigɛ nɔnyɔni na tɛni ndemu i ke, yii sí n-ta n-cè na «Mii u nɔy nge u nɔy ke»[¶]. Yii sí n-ta n-cè na mii nɔy a sii na yaage pyi nay'á mɛ, nde na Tufoonj à mii kâla ke, lire kanni mii na mpyi. ²⁹ Sɛɛ, mii tunvoonj nɔy ná mii i, u nɔy a mii yaha naye nɔnkin mɛ, naha na yɛ nde l'à bɛ u á ke, lire mii maha mpyi tɛrigii puni i.»

³⁰ Yesu à puru jwo ke, ka shinnyahara si dá u na.

Yesu à pɛɛ Ibirayima na

³¹ Yahutuubii pi à dá Yesu na ke, ka u u jwo pir'á: «Yii aha mii nɔwɔjwumpe cû, sɛɛni na yii à pyi mii cyelempyii. ³² Lire

tɛni i, yii sí sɛɛni cɛ, sɛɛni mú sí yii yige bilere e.»

³³ Ka Yahutuubii nɔnɔfɛebii si u pyi: «Wuu na nɔy Ibirayima tɔluge shiin. Wuu nɔy a sàa pyi a nɔy wà biliwe mɛ, ka naha sí mu ta mu à jwo na wuu sí n-fworo bilere e yɛ?» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Sɛɛni na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká nkwôro na kapegigii pyi ke, urufoo na nɔy kapegigii biliwe. ³⁵ Mà li ta biliɔni nɔy pyenge nkemu i ke, u nɔy a sii na jin'a pyi kuru pyenge shin mɛ, nka pyengefoo jyanj u à sii pyenge shinji yabilini. ³⁶ Jyafoonj ká yii shwɔ kapegigii bilere na, lire e yii sí n-sii n-fworo t'e. ³⁷ Mii à li cè na yii na nɔy Ibirayima tɔluge shiin, lire ná li wuuni mú i, yii na ncaa si mii bò, naha na yɛ mii jwumpe nɔy a tateenge wwû yi e mɛ. ³⁸ Mii wi ke, karigii mii à nɔy na Tunj á ke, cyire mii na yu. Ncyii yii mú à lógo yii tunj'á ke, cyire yii na mpyi.»

³⁹ Ka pi i u pyi: «Wuu tunj u nɔy Ibirayima.» Ka Yesu si pi pyi: «Yii n'a mpyi sɛɛni na Ibirayima pyii, karigii u mpyi na mpyi ke, yii mú mpyi na sí raa cyire pyi. ⁴⁰ Mà jwo yii pi à lire pyi ke, ka yii i wá na mii caa raa bùu na mii na sɛɛni yu yii á, bà mii à u lógo Kile á mɛ. Ibirayima sí nɔy a lire fiige pyi mà nɔy mɛ. ⁴¹ Yii tunj maha karigii ncyiimu pyi ke, cyire yii maha mpyi.» Ka pi i u pyi: «Wuu nɔy kàsɔɔgo kùɔ pyii mɛ. Wuu Tunj na nɔy nɔnkin, Kile wi.» ⁴² Ka Yesu si pi pyi: «Kàmpyi sɛɛ Kile u nɔy yii Tunj, mii kyaa mpyi na sí n-táan yii á, naha na yɛ mii à fworo Kile e, uru u à mii yaha a pa naha. Mii nɔy a pa nay'á mɛ, uru u à mii tun. ⁴³ Naha na yii nɔy na mii jwumpe yyaha cini mà yɛ? Mii à li ta, yii la nɔy sì pu lógo mɛ. ⁴⁴ Sitaannini u nɔy yii tunj, lire e l'à táan yii á, yii pi a u nyii wogigii pyi.

[‡]8:24 Kile à uye cyêe Musa na, maa jwo na uru mɛge ku nɔy: «Mii u nɔy nge u nɔy ke.»

[¶]8:28 Kile à uye cyêe Musa na, maa jwo na uru mɛge ku nɔy: «Mii u nɔy nge u nɔy ke.»

Supyibonɔ u nyɛ u wi, fo mà lwɔ tasi-ige e, u sàha ntêl'a sèenɔ jwo a nya mɛ, naha na yɛ sèebili nɔnkin nyɛ u funɔnke e mɛ. U aha fini, u maha jwo a tàanna ná u funɔn sɔnɔɔre e, naha na yɛ kafinare jwufoo wi, kafinare tunɔ mɔ wi. ⁴⁵ Ɔka mii wi ke, sèenɔ kanni mii na yu, lire kurugo yii nyɛ a dá mii na mɛ. ⁴⁶ Yii puni shwɔhɔl'e, jofoo nɔnkin u sí n-jà li cyêe na mii à kapii pyi yɛ? Mii sí i sèenɔ yu yii á, ka yii i mpyi yii nyɛ a dá mii na naha na mà yɛ? ⁴⁷ Ɔngemu ká mpyi Kile wu ke, urufoo maha Kile jwumpe núru. Mu aha yii nya yii nyɛ na pu núru mɛ, yii nyɛ Kile wuu mɛ.»

⁴⁸ Ka Yahutuubii nɔnɔfɛebii si Yesu pyi: «Wuu tanga na nyɛ mà jwo mu na nyɛ Samari shin kanni, jina na nyɛ mu i.» ⁴⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Jina nyɛ mii i mɛ. Sèenɔ na, mii na na Tunɔ pɛre, yii sí nyɛ na mii pɛre mɛ. ⁵⁰ Mii nyɛ na na yabilinɔ mpèenɔ caa mɛ, nka wà u nyɛ wani, uru u nyɛ na mii mpèenɔ caa, uru u sí n-pa tange kan mii á. ⁵¹ Sèenɔ na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká mii jwumpe lógo maa pɛ pu na ke, urufoo sì n-sii n-kwú mɛ.»

⁵² Ka Yahutuubii nɔnɔfɛebii si Yesu pyi: «Numɛ wuu à li cè sèenɔ na na jina na nyɛ mu i. Ibirayima à kwú, Kile tuntunmpii puni mɔ à kwú, ka mu u nɛn'a jwo na ngemu ká mu jwumpe lógo maa pu kurigii naare ke, urufoo saha sì n-kwú mɛ. ⁵³ Mu à pɛe wuu tulyage Ibirayima na la? Ur'à kwú, Kile tuntunmpii mɔ à kwú. Jofoo mu na maye sɔnɔ yɛ?» ⁵⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii n'a mpyi na naye pɛre, mii mpèenɔ mpyi na sì là nɔw mɛ. Ɔka mii Tunɔ u na mii pɛre. Yii à jwo na uru u nyɛ yii Kilenɔ, ⁵⁵ mà li ta, yii nyɛ a u cè mɛ, mii s'à u cè. Mii n'a mpyi a jwo na mii nyɛ a u cè mɛ, mii mpyi na sí n-pyi yii fiige kafiniviniwe.

Ɔka mii à u cè, maa u jwumpe kurigii naare. ⁵⁶ L'à táan yii tulyage Ibirayima á mà mii canmpaŋke nya. U à ku nya ke, ka u funɔnke si ntáan sèl'e.» ⁵⁷ Ka Yahutuubii nɔnɔfɛebii si Yesu pyi: «Ei! mu sàha yye beeshuunni ná ke ta mɛ, maa jwo mu à Ibirayima nya la?» ⁵⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenɔ na mii sí n-sii yi jwo yii á, mà Ibirayima ta u sàha si mɛ «Mii u nyɛ.»»

⁵⁹ Puru jwumpe kurugo, ka pi i kafaaya lwɔ si ntɛge Yesu wà[§], nka u à nɔwɔh'a fworo Kilenaarebage e mà kàre.

Yesu à fyinɔni wà cùɔnɔ

9 Yesu nintoron'à fyinɔni wà nya, uru nàni fyin wunɔ u à si. ² Ka Yesu cyelempyibii si u yíbe: «Wuu cyelentunɔ, naha k'à nge nàni fyin wunɔ pyi u à si yɛ? U kapegigii fyè wi laa, u sifeebii wogigii fyè?» ³ Ka Yesu si pi pyi: «U fyinnte ná u kapegigii ná u sifeebii wogigii nyɛ cyiye kur'e mɛ, l'à pyi si Kile sífente cyêe. ⁴ Wuu à yaa wuu mii tunvoonɔ tuntunɔ pyi canɔke e, lire tɛni ká ntòro wuu taan, numpilage sí n-wwɔ, báara saha sì n-jà n-pyi mɛ. ⁵ Mà mii yaha naha dɔnyenɔ i, mii u nyɛ dɔnyenɔ bèenmpe.» ⁶ Yesu à puru jwo ke, maa ntilwɔhe cyán nɔnke na mà tɛg'a pɔworo fànbara, maa tire tɛg'a fyinnaɔni nyiigii cwuugo, ⁷ maa yi jwo u á, na u sà u yyahe jyé Silowe nɔwɔge e (Silowe nɔwɔhe ku nyɛ: «tuntunɔ»). Ka fyinɔni si nɔkàr'a sà ku jyé, ka u nyiigii si múgo, ka u u núru.

⁸ Nyɛ u tɛenɔɛebii ná mpɔii pi mpyi maha u ninteenɔni naa u u sùpyire náare ke, ka pire si piye yíbe: «Ei! Tá nge nàni bà wuu mpyi maha naa u à tɛen na náare mɛ?» ⁹ Ka pii si jwo: «Uru wi» ka pii si jwo: «Uru bà mɛ, u málwɔrɔ ti kanni.» Ka nàni yabilinɔ si mpa jwo: «Mii wi.» ¹⁰ Ka pi i u yíbe: «Di mu nyiigil'à pyi maa múgo yɛ?» ¹¹ Ka u u jwo pi á: «Nàni pi

^{§8:59} Mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanɔ i, wà ká Kile mɛge kɛge, urufoo mpyi maha yaa u wà ná kafaay'e.

maha mpyi Yesu ke, uru u à pwooro fànhara a tìri mii nyiigii na, maa jwo na mii i sà yyahe jyé Silowe ncwòge e. Ka mii i nkàr'a sà ku jyé. Mii à ku jyé ke, ka mii i ntíi na paa na ncwúu.» ¹² Ka pi i u yíbe: «Taa uru nàni nye ke?» Ka u u pi pyi: «Mii nye a u takarega cè me.»

¹³ Nye nàni nyiigii cyi à múgo ke, ka pi i nkàre ná u e Farizheenbii yyére. ¹⁴ Canŋke Yesu à pwoore fànhara a tég'a u nyiigii tìri cyi i nta a múgo ke, kuru na mpyi Yahutuubiicanŋo^{**}. ¹⁵ Lire kuru Farizheenbii mú à u yíbe nyiigii múgunkanni na. Ka u u jwo pi á: «Pwooro u à fànhara a tìri mii nyiigii na, ka mii i sà yyahe jyé maa ntíi na paa.» ¹⁶ Ka Farizheenbii pii si jwo: «Nàni u à fyiŋŋi cùuŋo ke, u sì n-jà n-yíri Kile yyére me, naha na ye u nye a canŋoŋke le dá e me.» Iŋka pil'à jwo: «Kàmpyi u mpyi kapimpyi, u mpyi na sì n-sii n-jà jcyii kakyanhala karigii pyi me.» Lire pyiŋkanni na, pi nye a jà a bê niŋkin na me.

¹⁷ Ka pi i nùr'a nàni yíbe: «Mu wi ke, naha mu na sòŋŋi ma nyiigii múgufooni kyaa na ye?» Ka u u pi pyi: «Kile tũntunŋo wi.» ¹⁸ Iŋka Yahutuubii jũnufeebii nye a jen'a dá li na na u à si fyiŋ, kàntugo ka u nyiigii si nta a múgo me. Lire e pi à u sifeebii yyere, ¹⁹ maa pi yíbe: «Sèe wi nge nàni nye yii jya la? Sèe u fyiŋ wuŋi u à si la? U aha nta u à si fyiŋ, di u à pyi marii paa nume ye?» ²⁰ Ka u sifeebii si jwo: «Wuu à li cè na wuu pyà wi, maa li cè wuu à u si fyiŋ. ²¹ Iŋka bà u à pyi marii paa nume me, wuu nye a cè me. Wuú mú sí nye a u nyiigii múgufooni cè me. U saha nye pyà me, yii à yaa yii i u yíbe, u yabiliŋi sí yi jwo yii á.» ²² Nàni sifeebil'à yire jwo Yahutuubii jũnufeebii

yyaha fyagare na. Pi mpyi a jwo a bê li na na ngemu ká jwo na Yesu u nye Kile Nijcwònròŋi ke, pi sí urufoo kòrò n-yige Kile Jwumpe kàlambage e^{††}. ²³ Lire na, u sifeebil'à jwo na u saha nye pyà me, pi u yíbe.

²⁴ Ka Farizheenbii si nùr'a nàni yyere, maa u pyi: «Sèeŋi jwo Kile yyahe taan, nàni u à mu nyiigii múgo ke, wuu à u cè kapimpyi.» ²⁵ Ka nàni si jwo: «U à pyi kapimpyi yo, u nye a pyi kapimpyi mà yo, mii nye a yire cè me, ŋka kani niŋkin mii à cè ke, lire li nye mii mpyi fyiŋ, ŋka nume mii na paa na ncwúu.» ²⁶ Ka pi i nùr'a u yíbe: «Naha u à pyi mu na ye? Di u à mu nyiigii múg'a jwo ye?» ²⁷ Ka nàni si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwò, ŋka yii nye a lógo mii jwo na me, naha yyaha yii la nye mii u nùr'a jwo yii á ye? Taha yii la mú nye si mpyi u cyelempyi la?» ²⁸ Ka pi i u cyahala, maa jwo: «Mu u nye u cyelempyaŋi, wuu sí na nye Kile tũntunŋiMusa cyelempyi. ²⁹ Wuú à cè na Kile à jwo ná Musa e, ŋka nge nàni wi ke, wuu bá nye a u tayirige cè me.» ³⁰ Ka u u pi pyi: «Nde nye kakyanhala de! Yii à jwo na yii nye a u tayirige cè me, u s'à mii nyiigii múgo. ³¹ Wuú pun'à cè na Kile nye na nùru kapimpyi á me. Iŋge u na u père marii u nyii wogigii pyi ke, uru jwo na u maha nùru. ³² Mà lwó diŋye tasiige e, wuu sàha sàa lógo na sùpyaŋi u à si fyiŋ ke, na wà à jà a uru nyiigii múgo me. ³³ Kàmpyi nge nàni mpyi a fwooro Kile e me, u mpyi na sì n-jà yaaga pyi me.» ³⁴ Ka Farizheenbii si jwo nàŋ'á: «Mu à si kapimpyi, tacenŋe nye mu i me! Ka mu u ŋkwò a pa a wuu leni kure e la?» Maa u kòrò.

³⁵ Nye Yesu à pa lógo na pi à nàni kòrò ke, maa sà u yíbe: «Mu à dá Supyaŋi

^{**} **9:14** Yahutuubii Saliyaŋi nye a mpyi a jwe báaraŋi wà tufiige u a mpyi canŋoŋke e me, lire mpyi na fún pi á. Pi mpyi maha sòŋŋi na mà yaŋa cùuŋo, lire na nye mu à jwo urufol'à báara pyi.

^{††} **9:22** Pi aha wà kòrò Kile Jwumpe kàlambage e, sùpyire sannte mpyi maha urufoo wíi mu à jwo u à kwú, pi kuro sàha maha mpyi urufol'e me.

Jyaŋi na la?» ³⁶ Ka nàŋi si u yíbe: «Wuu cyelentunji, jofoo kyaa na mu nye ye? Mii la nye si u cè si dá u na.» ³⁷ Ka Yesu si u pyi: «Uru mu à nya aɛ, u u yu ná mu i.» ³⁸ Ka nàŋi si jwo: «Kafoonji, mii à dá mu na» maa niŋkure sín Yesu taan. ³⁹ Lire tènì i, ka Yesu si jwo: «Mii à pa diɲeɲi i si mpa sùpyire kapyiɲkii kataampe cwɔɔnrɔ, bà fyinmpii si mpyi s'a naa, nyafeebii si mpyi fyinmii mɛ.»

⁴⁰ Farizheɛnbii pi mpyi wani maa puru lógo ke, ka pire si u pyi: «Mà tàanna ná mu jwuɲkanni i, wuu mú na nye fyinmii be?» ⁴¹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii n'a mpyi fyinmii, yii kapegii tugure mpyi na sí n-láha yii na, ŋka yii na sɔnɲi na yii nyi-igil'á múgo ke, lire e yii kapegii tugure sí n-kwôro yii na.»

Yesu u nye mpànahani niɲcɛnɲi

10 Nye ka Yesu si núr'a jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ŋgemu ká a ɲcaa si jyè mpàbage e, u sí nye a jyè mpàbage ɲwɔge e mɛ, maa dùgo kàɔɔge na a jyè ke, urufoo na nye nàŋkaawa, maa mpyi nàŋkalyega. ² ŋka ŋgemu ká jyè mpàbage ɲwɔge e ke, uru u nye mpànahani yabiliɲi. ³ Mpàbage kàanmucyafoonji maha yír'a ku múgo u á. Mpàabii maha u mejwuuni nùru, u maha u yabiliɲi mpàabii yiri niŋkin niŋkin pi meyi na, maha yige ntàani na. ⁴ U aha u wuubii nàha a yige ntàani na, u maha ɲaare pi yyaha na pi a sì taha u fye e, ɲaha na ye pi à tée u mejwuuni na a kwɔ. ⁵ Pi sì n-sii n-taha nàmpɔnɲo fye e mɛ, pi bá sí raa fí u yyaha na, ɲaha na ye pi nye a u mejwuuni cè mɛ.» ⁶ Yesu à ŋke bàtaage jwo pi á, ŋka pi nye a ku jwɔhe cè mɛ.

⁷ Nye ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, mii u nye mpàbage ɲwɔge. ⁸ Mpii pi à pa mii yyaha

na ke, pire puni na nye nàŋkaalii, pi mú na nye nàŋkalyeye, ŋka mpàabii nye a lógo pi á mɛ. ⁹ Mii sí u nye mpàbage ɲwɔge. ŋgemu ká jyè mii i ke, urufoo sí n-shwɔ. Uru sí raa jyè, s'a fware u ɲeempe. Mii sí raa yalyire kaan urufol'á mú. ¹⁰ Nàŋkaanji kapani li nye nàŋkaage ná boore ná kakyaare kanni. ŋka mii wi ke, mii à pa si shiɲi niŋkwombaani ná ferempe kan na mpàabil'á.

¹¹ Mii u nye mpànahani niɲcɛnɲi. Mpànahani niɲcɛnɲi maha u múnaani kan bà u mpàabii si mpyi si shwɔ mɛ. ¹² Sàrampanahawa nye mpàabii foo mɛ. U aha sige yaaga ɲya, u maha fê maa mpàabii yaha. Sige yaage maha pìi cù, pi sanmpil'a sì ɲcaala. ¹³ Sàrampanahani sí n-fê, ɲaha na ye wyéɛ u caa, u kuro nye mpàabil'e mɛ.

¹⁴⁻¹⁵ Mii wi ke, mii u nye mpànahani niɲcɛnɲi. Bà Tufoonji Kile à mii cè, ka mii mú si u cè mɛ, amuni mii à na mpàabii cè, mii mpàabii s'à mii cè mú. Mii sí na múnaani kan na mpàabii kurugo. ¹⁶ Mpàabii pìi na nye mii á, pi nye ŋke mpàbage e mɛ^{††}. Mii à yaa mii i pi nàha a pa, pi i mpa mii mejwuuni lógo. Lire e pi puni sí n-pa wà piye na mpyi mpàbaga niŋkin, mpànahawa niŋkin sí n-pyi pi ɲuɲo na. ¹⁷ Mu aha mii Tuɲi ɲya u à mii kyaa táan uy'á, lir'à ta mii sí na múnaani kan, si nùru li shwɔ. ¹⁸ Sùpya sì n-jà mii múnaani wwù mii i fàɲhe e mɛ. Mii sí li kan nay'á. Síɲi nye mii á mà li kan, síɲi nye mii á mà li shwɔ sahanji. Yire mii Tuɲi à jwo mii u pyi.»

¹⁹ Yesu ɲwɔɲwumpe mpe kurugo, Yahutuubii ɲwɔmyahigil'à taa sahanji. ²⁰ Niɲyahara mpyi na ŋko: «Jína na nye u e, sìcyere mú na nye u e. ɲaha kurugo yii à yyéɛ marii u jwumpe nùru ye?»

²¹ Ka pìi si jwo: «Ei! mpe nye jínacyan

^{††}10:16 Mpii pi nye pi nye Yahutuu mɛ, ná pi sí n-pa dá Yesu na ke, pire kyaa na Yesu nye naha ŋke cyage e.

jwumɔ me. Jínacyan sí n-jà fýinmii pyi pi a naa la?»

Yesu à jwo uru u nye Kile Jyanji

²²Nye YahutuubiiKilepaarebage kataanni li maha mpyi Zheruzalemu kànhe e yye maha yye ke, lir'à pa nɔ mà bē ná wyeere tēni i. ²³Mà pi yaha lire kataanni na, ka Yesu si wá na jaare na màre Kilepaarebage ntàani na, saanji Solomani nkubabwòhe njwòh'i. ²⁴Ka Yahutuubii njũfueebii pii si mpa Yesu kwũtulo maa u yíbe: «Naha tère e mu sí wuu yige numpini i ye? Kampyi mu u nye Kile Njncwɔnrɔnji, yire ffinj'a jwo wuu á.»

²⁵Ka Yesu si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwò, nka yii nye a dá mii na me. Karigii mii na mpyi na Tuji mege na ke, cyire maha mii kyaa yu. ²⁶Nka lire ná li wuuni mú i, yii nye a dá mii na me, naha na ye yii nye mii mpàabii pii me. ²⁷Mii mpàabii na mii mejwuuni núru, mii à pi cè, pi maha ntaha mii fye e mú. ²⁸Mii sí shĩji njĩkwombaanji kan pi á, pi nũmpanjke sì n-kèege me. Sũpya saha sì n-jà pi ñiri n-shwɔ mii na me. ²⁹Mii Tuji u à pi kan mii á ke, ur'à pēe ñinyenji yaayi puni na. Wà mú sì n-jà pi ñiri n-shwɔ Tufooji na me. ³⁰Mii ná Tufooji na nye njĩkin.»

³¹Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii njũfueebii si nũr'a kafaaya bĩle si ntège u wà mbò. ³²Ka Yesu si pi pyi: «Kacɛnjĩ nĩnyahagii mii à ta Tufooji á, maa cyire pyi yii nyii na ke, cyire shwòhɔl'e li ndi kurugo yii la nye si mii wà mbò ye?» ³³Ka pi i u pyi: «Mu kacɛnni là kurugo bà me, nka mu Kile mekèege jwumpe kurugo. Mu shintiwe, ka mu u wá na maye pyi Kile.»

³⁴Ka Yesu si pi pyi: «Li nye a sème yii yabilimpĩ Saliyanji i na Kile à jwo “Yii na nye kileebii pii” mà?» ³⁵Wuu s'à li cè

na Kile Jwumpe Semeji sì n-jà n-kèenje me, Kile s'à jwumpe kan mpiimu á ke, u na pire yire “kileebii” pii. ³⁶Mii wi ke, Tufooji à mii cwɔnr'a tun naha ñinyenji i. Mii à jwo na mii u nye Kile Jyanji ke, ka yii i mpyi di mà jwo na mii na Kile mege kèege ye? ³⁷Karigii mii à pyi ke, kampyi yii à li nya na cyire nye mii Tuji wogigii me, yii àha ndá na jwumpe na me. ³⁸Nka yii aha nta yii à cè na mii à njyii karigii pyi mà tàanna ná Kile nyii wuuni i, yii mée ká mpyi yii nye a dá mii na me, yii dá li na na cyire karigil'à fworo Kile e. Lire tēni i yii sí li cè na sēenji na, mii ná Tufooji à sàa wwò.» ³⁹Lire tēni i, ka pi i nũr'a yĩri s'a Yesu cwòre puru jwumpe kurugo, nka u à shwɔ pi na.

⁴⁰Ka Yesu si nũr'a kàr'a sà ntēen Zhu-ruden banji kũnke na, cyage e Yuhana mpyi a fyànha na sũpyire batizeli ke. ⁴¹Ka sũpyire njnyahara si shà u yyére kuru cyage e. Marii nko tiy'á: «Yuhana nye a kakyanhala kari pyi wuu á me, nka yaaga maha yaaga u à jwo nge nàni kyaa na ke, yire pun'à pyi sée.» ⁴²Ka pi njnyahara si dá Yesu na wani.

Lazari kwũnkanni

11 ¹⁻²Betani kànhe e, sijnɛ taanre na mpyi wani: Mariyama ná Marita ná Lazari. Mariyamanji u mpyi a sinmpe nũguntanga wumpe wu Kafooji Yesu tooyi na, maa pu cwuugo ná u njũnjooore e ke, uru sijnɛnji Lazari mpyi na yà sèl'e. ³Ka sijnɛbii pũcɛribii si wà tun u sà yi jwo Yesu á: «Kafooji, mu cevooji naha a pyi yampi.» ⁴Yesu à tire tũnture lógo ke, maa jwo: «Mpe yampe nye a pa si Lazari bò me. Nka p'à pa si pēene taha Kile mege na, bà pēene si mpyi si ntaha Kile Jyanji na mú me.»

⁵Marita ná Mariyama ná Lazari, pire shiin taanrenji kyaa mpyi a táan Yesu á. ⁶U à Lazari yampe kyaa lógo ke,

maa ntèen wani kuru cyage e, mà canmpyaa shuunni pyi. ⁷ Lire kàntugo maa jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a wá, wuu nûru wuu a sì Zhude kùluni i.» ⁸ Ka u cyelempyiibii si jwo: «Cyelentunji, li nye a mɔ me, Zhude shiinbii la mpyi si mu wà mbò ná kafaayi i, ka mu u nûr'a jwo wuu a sì wani la?» ⁹ Ka u jwo: «Tá bɛɛnmpe nye canŋke e mà lwɔ nyège na fo yàkɔŋke na me? Nye nge u na jaare canŋke e ke, u uye burugumo nye a táan me, naha na ye diɲyeɲi bɛɛnmpe na nye wani. ¹⁰ Ŋka sùpya ká a jaare numpini i, u uye burugumo nye a pen me, naha na ye bɛɛnmpe nye wani me.»

¹¹ Puru ɲwɔhɔ na, ka Yesu si pi pyi: «Wuu cevoonji Lazari à ɲɔɔ, mii sí n-sà u ɲɛ.» ¹² Ka cyelempyiibii si jwo: «Kafoonji, kampyi ɲɔɔmpe kanni pi, u sí n-yîri.»

¹³ Lazari kwùɲi kyaa Yesu mpyi na yu, ɲka u cyelempyiibii mpyi na sɔɲɲi na ɲɔɔmpe yabiliɲi kyaa u na yu. ¹⁴ Ka Yesu si nûr'a yi fɪniɲ'a jwo pi á: «Lazari à kwù.

¹⁵ L'à pyi mii kàntugo na ke, l'à táan mii i, naha na ye nde sí yii pyi yii i dá mii na. Nume yii a wá, wuu a sì u taan.»

¹⁶ Cyelempyanji mege ku nye Tomasi, ná pi maha u pyi: «Ŋanji» ke, ka uru si jwo u shɛrefeebil'á: «Yii a wá, wuu a sì ná wuu cyelentunji i, wuu u sà ɲkwù ná u e.»

Yesu à Lazari buwuɲi ɲɛ

¹⁷ Nye Yesu à nɔ Betani kànhɛ e, mà pi ta pi à Lazari le fanŋke e, canŋke sicyɛɛre woge e u à nɔ wani^{§§}. ¹⁸ Betani ná Zheruzalemu kànhɛ laage nye a mpyi a tɔɔn me. Ku laage nye a tɔro culumetirii taanre na me. ¹⁹ Yahutuubii niɲyahamii mpyi a shà Marita ná Mariyama yyére mà sà fwù pyi, pi sɲɛɲɲi ɲkwùɲi na.

²⁰ Marita à pa lógo na Yesu na ma, u s'à byanhara kànhɛ na ke, maa yîr'a sà u ɲùɲɔ bɛ, ka Mariyama si ntèen bage

e. ²¹ Marita à sà nɔ Yesu na ke, maa jwo: «Kafoonji, kàmpyi mu mpyi naha, mii sɲɛɲɲi mpyi na sì n-kwù me. ²² Ŋka mii à cɛ, cyage e wuu nye amɛ ke, mu aha kyaa maha kyaa ɲáare Kile á ke, u sí lire pyi mu á.» ²³ Ka Yesu si jwo: «Marita, mu sɲɛɲɲi sí ɲɛ n-fworo kwùɲi i!» ²⁴ Ka Marita si jwo: «Mii à cɛ diɲye canŋk-woge kwùubii ká mpa a ɲèni, mii sɲɛɲɲi mú sí ɲɛ.» ²⁵ Ka Yesu si jwo: «Mii u nye kwùubii ɲɛfoonji maa mpyi shɲi ɲiɲk-wombaanifoonji. Ŋgemu ká dá mii na ke, urufoo mɛɛ ká ɲkwù, u sí shɲi ɲiɲkwombaani ta. ²⁶ Ŋgemu ká uru shɲi ta maa dá mii na ke, urufoo saha sì n-sii n-kwù me. Marita, mu à dá lire na la?» ²⁷ Ka u u jwo: «Ɔɔn Kafoonji, mii à dá li na na mu u nye Kile Niɲcwɔnɔɲi, Kile Jyanji, nge u mpyi a yaa u pa diɲyeɲi i ke.»

²⁸ Nye Marita à puru jwo ke, maa nûr'a kàre pyenge e, maa sà u sɲɛɲɲi Mariyama ɲwɔh'a yyere maa yi jwo u á: «Wuu cyelentun'á pa, u à jwo mà shà.» ²⁹ Mariyama à yire lógo ke, maa yîri fwɔfwɔ mà kàre Yesu yyére. ³⁰ Lir'à Yesu ta u sàha jyɛ kànhɛ e me. Cyage e Marita à u bɛ a ta ke, wani u saha mpyi. ³¹ Yahutuubii pi mpyi na Mariyama fɔɔɲɲi bage e ke, pir'à u nya u à pâl'a fworo ke, maa yîr'a taha u fye e mú, pi mpyi na sɔɲɲi na u à kàre fanŋke na zà a mɛɛ súu.

³² Mariyama à sà nɔ Yesu na ke, maa ɲcwɔ u fere e, maa jwo: «Kafoonji, kàmpyi mu mpyi naha, mii sɲɛɲɲi mpyi na sì n-kwù me.» ³³ Yesu à Mariyama nya u u mɛɛ súu, Yahutuubii pi mpyi wani kuru cyage e ke, maa pire nya pi i mɛɛ súu mú ke, ka u lùuni si yîri, ka u u yyahe tanha, ³⁴ maa pi yîbe: «Taa yii à Lazari buwuɲi yaha ke?» Ka pi i jwo: «Kafoonji, pa ku cyage wíi.» ³⁵ Ka Yesu si mɛɛ sú.

³⁶ Yahutuubii pi à Yesu mɛɛsuwuɲi nya

§§11:17 Yahutuubii cyelentiibii mpyi maha sɔɲɲi na sùpyanji ká ɲkwù, u munaani maha ntèen u taan maha canmpyaa taanre pyi; cyire kàntugo urufoo nye na ɲin'a yîri sahanŋi me.

ke, ka pire si jwo: «Yii wíi, nge nàñi kyaa mpyi a táan u á de!»³⁷ Ka pìi si jwo: «Uru u à fyin nàñi nyiigii múgo, u mpyi na si n-jà Lazari sige kwùñi na mà?»

³⁸Puru jwumpe saha à Yesu lùuni yírigé sèe sèl'e. Nye pi à sà nò fanñke na, kur'à pyi kafawyige, maa kafaaga tég'a ku tò. ³⁹Ka Yesu si pi pyi: «Yii kafaage láha fanñke jwóge na.» Buñi sñeññi Marita mpyi wani, ka uru si Yesu pyi: «Kafoonji, mu sí u nùge ta ku u fwore, u canmpyaa sicyeere cyi nye nñ-jaa fanñke e.» ⁴⁰Ka Yesu si u pyi: «Mii nye a yi jwo mu á na mu aha dá mii na na mu sí Kile sífente nya mà?» ⁴¹Ka pi i kafaage láha fanñke jwóge na. Ka Yesu si jùñke dùrugo nìnyinji i, maa jwo: «Tu-foonji, mii fwù nye mu na, naha na ye mu à mii jarege shwò. ⁴²Mii wi ke, mii à cè na mu maha jeege mii jareyi puni i, ñka mii na yu amé, bà sùpyire puni ti naha a mii kwùulo ke, tire si mpyi si dá li na na mu u à mii tun mé.» ⁴³U à puru jwo ke, maa jwo fànha na: «Lazari, yír'a fwooro naha!» ⁴⁴Ka u u ntíl'a fwooro fanñke e, u tooyi ná u cyeyi mpyi a pwo, u yyahe s'à tò ná vaañnyi i, ka Yesu si pi pyi pi yire puni sànhana a láha u na, pi i u yaha u a sí.

Pi à vùñño pwo Yesu na, si u bò

(Macwo 26.1-5; Marika
14.1-2; Luka 22.1-2)

⁴⁵Yahutuubii pi mpyi a kàre Mariyama yyéere, maa Yesu kapyiñkii nya ke, pi ninyahara à dá u na. ⁴⁶Ñka pire píl'à kàr'a sà Yesu kapyiñkii kyaa jwo Farizheenbil'á.

⁴⁷Nye ka Kile sáragawwuubii jùñfueebii ná Farizheenbii si piye nya, maa wwò a jwo ná yukyaala kurunke e Yesu kakyanhala karigii kyaa na. Pi mpyi na piye yíbili: «Ñge nàñ'á kakyanhala kari ninyahagii pyi! Naha wuu sí n-pyi ye? ⁴⁸Wuu aha u yaha u u jcyii karigii pyi, sùpyire puni sí

n-dá u na. Lire e ke Ìromu shiinbii sí n-pa wuu Kilepaarebage jya, si wuu shiñi puni bò.» ⁴⁹Wà na mpyi pi e, pi maha uru pyi Kayifu. Uru u mpyi Kile sáragawwuubii jùñfufembwóhe lire yyeeni. Ka uru si pi pyi: «Yii nye a yaage cè me! ⁵⁰Yii nye a cè shin nñkin u kwù kini puni kurugo, lir'à pwo'ò kini sùpyire puni ti kèege mà?» ⁵¹Nye Kayifu mpyi a puru jwumpe yige uye e me. Bà u mpyi sáragawwuubii jùñfufembwóhe lire yyeeni me, lire kurugo Kile à puru jwumpe le u jwóge e, u jwo na Yesu à yaa u kwù Izirayeli kini sùpyire cyaga. ⁵²Ñka Izirayeli sùpyire kanni kurugo bà u sí n-kwù me. Kile pyiibii pi nye dínye yyaha kurugo ke, u à yaa u kwù si pire puni wà piye na, si mpyi nñkin. ⁵³Kuru canñke, Yahutuubii jùñfueebil'à bê li na na Yesu à yaa u bò. ⁵⁴Ka Yesu si láha uye jcyèenji na sùpyir'á. Maa yíri wani mà kàre kàñhe kà na síwage taan, kuru mege nye Efirayimu, mà sà tère pyi wani ná u cyelempyiibil'e.

⁵⁵Nye Yahutuubii bilereñkwoñi kataanni mpyi a byanhara, ka shinnyahara si yíri cyeyi yabere e mà pa Zheruzalemu kàñhe e mà kataanni ta li sàha nò me, si mpa piye fñiñje Kile yyahe taan. ⁵⁶Pi mpyi na Yesu caa, maa ñkàre Kilepaarebage ntàani na. Maa wá na piye yíbili: «Di ku nye ye? Lire e ke u sì n-pa kataanni na mà?» ⁵⁷Lir'à Kile sáragawwuubii jùñfueebii ná Farizheenbii ta pi à yi jwo sùpyir'á mà kwò na shin maha shin ká Yesu saha cè ke, urufuoo u sà yi jwo pir'á, bà pire si mpyi si u ta jcu me.

Mariyama à Yesu tooyi tiri ná sínme nùguntan wum'i

12 Yahutuubiibilereñkwoñi kataanni mpyi a byanhara, ku sanja mpyi canmpyaa baani. Ka Yesu si núr'a kàre Betani kàñhe e. Lazari u mpyi a jè a yige kwùñi i ke, uru na mpyi kuru

kànhè e. ²Ka pi i yal'a shwòhò Yesu á kuru kànhè na, Marita u mpyi na tire yalyire karigii cwòñre. Lazari mú na mpyi ná Yesu i talyige e. ³Mà pi yaha pi i lyî, Mariyama à sìnme nùguntan wumò lonḡara wumò* bwuu wu Yesu tooyi na, maa u jùnjooore tég'a yi cwuugo. Ka sìnme nùge si bage funḡke puni jî. ⁴Yesu cyelempyanjì meḡe ku nje Zhudasi Isikariyoti, nḡe u mpyi na sí n-pa Yesu le cye e ke, ka uru si jwo: ⁵«Naha na mpe sìnme nje a pére maa pu wyérenjì kan fòḡfeebil'á mà ye? Pu lwòore mpyi na sí n-jà shin nḡkin yyee nḡkin báara sàra kwò.» ⁶Zhudasi mpyi a puru jwumpe jwo fòḡfeebii kurugo me, u na mpyi nàḡkaawa, uru u mpyi na wyérenjì bégeli, u mpyi maha wyérenjì lwúu. ⁷Ka Yesu si jwo: «Láha ceenji na! Mii canntonḡke kurugo u à nde pyi. ⁸Fòḡfeebii nje naha ná yii e tèrigii puni i, mii sí sì n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de!»

**Sáragawwuubii jùḡfeebil'á
jwo pire sí Lazari bò**

⁹Nje Yahutuubil'á lógo na Yesu na nje Betani kànhè e ke, ka pi nḡnyahamii si ḡkàre wani. Pi nje a mpyi a kàre Yesu yabilinjì kanni nyanjì kurugo me, ḡka Lazari u à jè a yige kwùḡi i ke, si uru nya mú. ¹⁰Kile sáragawwuubii jùḡfeebil'á puru lógo ke, maa jwo: «Kampyi lire li, wuu sí Lazari bò» ¹¹naha na ye Lazari kurugo Yahutuubii nḡnyahamii mpyi na dáníyanjì pyi Yesu na, marii fwore pire jwòh'i.

**Saanḡi Yesu à jyè
Zheruzalemu kànhè e**

(Macwo 21.1-11; Marika
1.1-11; Luka 19. 28-40)

¹²Nje kuru canḡke nùmpañja na, shinnyahara na mpyi Zheruzalemu kànhè e Yahutuubii bilereḡkwonjì kataann'á, pi à lógo na Yesu na wá kuro na. ¹³Ka pi i sháhanḡkenyi kyéḡe maa fwooro na Yesu bēni. Pi mpyi na ḡko fànha na:
«Yabwòhe!

ḡgemu u nje na ma Kafoonjì Kile meḡe na ke,

Kile u jwó le u á!

Izirayeli saanḡi wi'!»

¹⁴Yesu à dùfaanḡjaaga ta a dùḡ'a tēen, mu à jwo bà l'à sème Kile Jwumpe Semenji i na:

¹⁵«Siyon kànhè pyiibii, yii àha raa fyáḡe me!

Yii wíi, yii saanḡi na ma,
u à tēen dùfaanḡjaaga[‡] jwù'i'!»

¹⁶Cyelempyiibii nje a mpyi a pu yyaha cè lire tēni i me, ḡka Yesu à pa jè a fwooro kwùḡi i, mà jyè Kile pēente e ke, lire kani li mpyi a sème u kyaa na ke, ka pi funḡyi si nta a cwo lire na, maa li nja na l'à tòro li jwunḡkanni na.

¹⁷Nje sùpyire ti mpyi ná Yesu i, Lazari buwuḡi tapenḡke e fanḡke na ke, tire mpyi na lire kani yyaha yu. ¹⁸Lire kakyanhani Yesu à pyi ke, lire kyaa sùpyir'á lógo maa fwor'a kàr'a sà u jwùḡ bē. ¹⁹Farizhēenbil'á lire nja ke, maa wá na yu piy'á: «Yii yabilimpìi nyii wà u na ke! Ali yafyin, wuu sì n-jà li pyi nḡe nàḡi na me, naha na ye dipye pun'á taha u fye e.»

*12:3 Puru sìnme mpyi a ta cige ḡgemu i ke, kuru meḡe mpyi: «naridi».

†12:13 Zaburu 118.25, 26

‡12:15 Saanwa ká dùḡo dùfaanḡa na, lire li mpyi yyepinḡke ná maye ntirigenjì sapcyēenni.

¶12:15 Zakari 9.9

Nùmpañke ná pèente tanjanni

²⁰ Kataanni tènì i, mpìi pì mpyi a pa Zheruzalemu i mpa Kile jáare ke, Gireki-ibii pìi na mpyi pire shwòhòl'e. ²¹ Ka pire Girekiibii pìi sí yír'a nò Filipi na, nge u mpyi na yíri Betisayida kànhe e, Galile kùluni i ke, maa jwo: «Wuu na mu jáare, wuu la nje sí Yesu nja.» ²² Ka Filipi si nkàr'a sà yi jwo Andire á, ka pi mú shu-unni si yír'a kàre Yesu yyére, mà sà yi jwo. ²³ Ka Yesu si pi pyi: «Tèn'à nò nume, Supyañi Jyañi u jyè u pèente e.» ²⁴ Maa núr'a jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, sùmbilini ká mpyi li nje a jyè njñke e maa fwónhò mē, li maha nkwoòro liye ninjin, nka l'aha jyè njñke e maa fyín a fworò, li maha yasere ninyahara pyi. ²⁵ Ngemu la ká mpyi si u ninjaanji yaa jwò ke, urufoo sì nùmpañja ta mē, nka ngemu ká kàntugo wà u ninjaan'á ke, urufoo sí nùmpañja ta. ²⁶ Shin maha shin la ká mpyi s'a báare mii á ke, u à yaa u taha mii fye e. Cyage e mii nje ke, mii báarapyiñi sí n-pyi wani mú. Ngemu ká a báare mii á ke, Tufooji sí urufoo pēe.»

Yesu à u kwùñi kyaa jwo

²⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «Nume, mii funnk'à pen, tá mii nje a yaa mii u Tufooji jáare u na shwò nde tènì yyefuge na mē? Nka mii à pa dijnyenji i nde tènì yyefuge mē na. ²⁸ Tufooji, ma mege mpèenji cyēe.» Ka mejwuu si yíri ninyiñi na: «Mii à ku pēe mà kwò, nka mii sí ku pēe sahañki.»

²⁹ Sùpyire ti mpyi wani kuru cyage e, maa lire mejwuuni lógo ke, ka pìi si jwo: «Kilen'à tìn.» Ka pìi si jwo: «Kile mèlèkenji wà u à jwo ná u e.» ³⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Nde mejwuuni nje a fworò ninyiñi na mii kurugo mē, yii kurugo l'à fworò. ³¹ Nume Kile sí yoge kwòñ

dijnye sùpyire na, si nge dijnyenji nùñu-fooji kòrò njíriga u nùñufente na. ³² Mii aha bú yíri njñke na mà dùgo ninyiñi na, mii sí sùpyire puni yyaha kēenje naye yyére.» ³³ Yesu mpyi na sí n-kwù pyi-ñkanni ndemu na ke, lire u mpyi a jwo a cyēe sùpyire na amē. ³⁴ Ka sùpyire si u pyi: «L'à sémē Kile Jwumpe Semeñi i na «Kile Njncwònròñi sì n-sii n-kwù mē.» Nka mu à jwo na Supyañi Jyañi à yaa u lwò a yíriga ninyiñi na. Lire tènì i ke, jo u nje Supyañi Jyañi ye?» ³⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Bèenmpe saha nje yii shwòhòl'e, pu sì mō sahañki mē, yii a jaare pu na, bà numpini si mpyi l'aha bú mpāa yii e mē, numpini jaarafooji nje a u tashage cē mē. ³⁶ Bèenmpe na nje yii shwòhòl'e nume, nge u à puru bèenmpe kan ke, yii dá uru na, bà yii si mpyi si mpyi puru bèenmpe e mē.»

Yesu à puru jwo ke, maa yíri pi taan ma kàre cyage kabere, maa sà njwòhò wani.

Yahutuubii nùñufeebii nje a dá Yesu na mē

³⁷ Yesu mén'à kakyanhala kariì ninyahagii pyi sùpyire nyii na ke, lire nje a pi pyi pi à dá u na mē. ³⁸ Lir'à pyi ke, Kile tùnntunji Ezayi à jwumpe mpemu jwo tèecyiini i ke, pur'à fúnjò na:

«Kafooji Kile, jofoo u à dá wuu jwumpe na ye?

Jofoo na Kafooji Kile à u sífente cyēe ye?»

³⁹ Nde li mpyi a pi pyi pi sì n-jà n-dá mē, Ezayi à lire yyaha jwo. U à jwo:

⁴⁰ «Kile à pi pyi fyinmii,

maa pi funpyi tò,

naha na ye nde pi la nje si zìi vyìinne ke, lire li nje nyiñyaani

ná karigii yyahe ncènji

ná pi mpanji mii Kile yyére si ticuumpe ta**.»

⁴¹ Ezayi mpyi a Yesu pèente nya, maa u kyaa jwo, lire kurugo u mpyi a puru jwumpe jwo.

⁴² Ìjka puru jwumpe ná pu wuuni mú i, Yahutuubii jùñufeebii ninyahamil'à dá Yesu na, ñka Farizheenbii yyaha fyagare kurugo, pi nye a ñen'a yi jwo a yige me, pi àha bú ñkwò pi kòre njige Kile Jwumpe kàlambage e me. ⁴³ Sùpyire t'a Yahutuubii jùñufeebii père, lir'à táan pi á mà tòro Kile u a pi père.

Yesu jwumpe ná Tufooni wumpe nye ñinjin

⁴⁴ Canjka Yesu à jwo fànha na: «Ìjgemu ká dá mii na ke, urufoo nye a dá mii kanni na me, urufoo mú à dá mii tunvooni na. ⁴⁵ Ìjgemu ká mii nya ke, urufoo mú à mii tunvooni nya. ⁴⁶ Mii wi ke, mii à pa ñge ñinyeni i si mpyi bènme, bà shin maha shin u à dá mii na ke, urufoo kà nùru ñaare numpini i me. ⁴⁷ Ìjgemu ká mii jwumpe lógo, u sí nye na pu kurigii ñaare me, mii bà u sí yoge kwòñ urufoo na me. Mii nye a pa si mpa yoge kwòñ ñinyeni na me, mii à pa si mpa u shwò. ⁴⁸ Ìjgemu ká mii ná na jwumpe cyé ke, yoge sí n-kwòñ urufoo na. Mii jwumpe ñinjjwumpe pu sí yoge kwòñ urufoo na ñinyeni canjkwòge. ⁴⁹ Mii nye a jwo naye jùñg kurugo me, mii Tunji u à mii tun ke, uru u à mii jwumpe ñinjjwumpe puni cyèe mii na. ⁵⁰ Mii mú s'à cè na puru jwumpe pu maha shìñi ñinjkwombaanji kaan sùpyan'á. Tufooni à yi jwo mii á jwuñkanni ndemu na ke, amuni mii à yi taha yii á.»

Yesu à u cyelempyiibii tooyi jyé

13 Yahutuubiibilereñkwonji kataanni mpyi a nò a kwò, Yesu mpyi a cè na uru tèefworon'à nò ñge ñinyeni i s'a ñkèege u Tunji Kile yyére. Nye ka u u u tàange tegele baa woge cyèe u ñinyeni tàanpèebii na.

² Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na numpilaga lyige lyí, lir'à Sitaanninji ta u à sòñjore le Simò Isikariyoti jyanji Zhudasí i u u Yesu le cye e. ³ Yesu mpyi a cè na Tufooni à sífente puni le uru cye e, maa jcé mú na ur'à fworo Kile e, na uru sí nùru n-kàre Kile yyére.

⁴ Ka u u yíri talyige e, maa u v àanntinmbwòhe wwù mà yaha, maa v àanñke kà lwò mà tèg'a uye bínni††. ⁵ Maa lwòhe kà le yaage k'e mà tège na u cyelempyiibii puni ñinjin ñinjinji tooyi jyí, maa yi cwuuge ná v àanñke e.

⁶ U à pa nò Simò Pyeri na ke, ka uru la si mpyi si jcyé, maa jwo: «Kafooni, mu yabilinji u sí mii tooyi jyé la?» ⁷ Ka Yesu si u pyi: «Nde mii na mpyi ke, mu si n-jà lire ñwòhe cè nume me, fo kàntugo yyére.» ⁸ Ka Pyeri si jwo: «Onhò! Mu si n-sii mii tooyi jyé me.» Ka Yesu si jwo: «Mii aha mpyi mii nye a mu tooyi jyé me, mii ná mu kawwoo saha nye me.» ⁹ Ka Simò Pyeri si jwo: «Kafooni, l'aha mpyi amuni, ma hà na tooyi kanni jyé me, mii cyeyi ná jùñke mú jyé.» ¹⁰ Ka Yesu si jwo: «Ìjgemu u à wùl'a cwó ke, urufoo tegeni li nye mà tooyi jyé. Nye yii s'à fíninje, ñka yii puni bà me.» ¹¹ Yesu mpyi a cè na wà sí uru le cye e, u bá mpyi a urufoo cè, lire na u à jwo pi puni nye a fíninje me.

¹² Yesu à pi tooyi jyé a kwò ke, maa u v àanntinñke le maa ntèen talyige e maa pi yíbe: «Nde mii à pyi yii na nume ke, yii

** 12:40 Ezayi 6.10

†† 13:4 Yire v àanñyi ná yi lenkanni Yesu mpyi a le ke, bilibii pi mpyi maha mpyi amuni, bilibii báara u mpyi tooyi njyíñi mú.

à lire njwòhe cè la? ¹³Yii maha mii yiri “Cyelentunji” ná “Kafoonji.” Yii tanga na nyɛ, mii u nyɛ ure. ¹⁴Nyɛ mii u nyɛ yii Kafoonji ná Cyelentunji ke, mii à yii tooyi jyé, kuru cyage e yii mú à yaa yii a yiye tooyi jyí. ¹⁵Mii à nde pyi a cyêe yii na, bà mii à li pyi mɛ, yii mú s'à li pyi ná yiye e. ¹⁶Sɛɛnɛ na mii sí n-sii yi jwo yii á, báarapyinɛ sɛ n-jà n-pêe u nɔ̃nɔ̃foonji na mɛ, tɔ̃ntunɔ̃nɔ̃ mú sí n-jà n-pêe u tunvoonji na mɛ. ¹⁷Numɛ, yii à ncyii karigii cɛ, yii aha nɛɛ na ntɔ̃uli cyi jwɔ̃nkanni na, yii wuuni sí njwɔ̃.

¹⁸Yii puni kyaa na bà mii nyɛ mɛ, mpɛii mii à cɔ̃wɔ̃nrɔ̃ ke, mii à pire cɛ. Ɔ̃ka Kile Jwumpe Semɛnɛ à mpemu jwo ke, p'à yaa pu fɔ̃nɔ̃. L'à sɛmɛ

“Mii lyɛnɛnɛn' à mii tɔ̃ɔ̃ge lwɔ̃^{††}.”

¹⁹Mii na puru yu yii á numɛ, si yaa ná li tɛɛpyiini i l'à nɔ̃, l'aha bú nɔ̃, bà yii si mpyi si nɛɛ na “Mii u nyɛ nge u nyɛ ke^{¶¶}.” ²⁰Sɛɛnɛ na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká nɛɛ mii tɔ̃ntunɔ̃nɔ̃ na ke, uru-fof' à nɛɛ mii na, ngemu sí ká nɛɛ mii na ke, urufof' à nɛɛ mii tunvoonji na mú.»

Yesu à jwo na Zhudasi sí uru le cye e

(Macwo 26.20-25; Marika

14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹Nyɛ Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u funɔ̃ke si mpen sɛl'e. Ka u u pu fɛnɛn' a jwo pi á: «Sɛɛnɛ na mii sí n-sii yi jwo yii á, shin nɛnkin na naha yii shwɔ̃hɔ̃l'e, nge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²²U à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si wá na piye wíi, shinɛi kyaa na Yesu nyɛ ke, pi nyɛ a cɛ mɛ. ²³Yesu cyelempyanɛ kyaa li mpyi a táan u á sɛl'e ke, uru u mpyi a tɛɛn u taan talyige e. ²⁴Ka Simɔ̃ Pyɛri si cyage yírigɛ u á, na u Yesu

yíbe shinɛi kyaa na u nyɛ ke. ²⁵Ka uru cyelempyanɛ si fɛɛn Yesu kámpanɔ̃ke na, maa u yíbe: «Kafoonji, jofoo kyaa na mu nyɛ ye?» ²⁶Ka Yesu si u pyi: «Mii sí nke bwúurukwɔ̃nge fyinmɛ. Mii aha ku kan ngemu á ke, urufoo kyaa li. Amuni u à bwúurunɛi lwɔ̃, maa u kan Simɔ̃ Isikariyoti jyanɛi Zhudasi á.» ²⁷Cyage e bwúurun' à kan Zhudasi á ke, ka Sitaannɛi si ntɛl'a jyè u e. Ka Yesu si u pyi: «Nde mu la nyɛ si mpyi ke, li pyi fwɔ̃fwɔ̃.»

²⁸Ɔ̃ka Yesu lyɛnɛnɛn' wá mpyi a mpe jwumpe njwɔ̃hɔ̃ cɛ mɛ. ²⁹Zhudasi u mpyi na wyɛɛnɛi bégeli ke, ka pii si wá na sɔ̃nɛi na Yesu à u tun u sà kataanni yaayi yà shwɔ̃, lire nyɛ mɛ u sà fɔ̃nɔ̃fɛebii pii kan^{§§}. ³⁰Zhudasi à bwúurukwɔ̃nge shwɔ̃ a lyí cyage nkemu i ke, maa ntɛl'a funɔ̃ke wyɛɛn' a fworo. Numpilage mpyi a wwɔ̃ a kwɔ̃.

Yesu à to nivɔ̃nɔ̃ kan u cyelempyiibil'á

³¹Nyɛ Zhudasi Isikariyoti à fworo ke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Supyanɛi Jyanɛi sí u pɛɛnte ta numɛ, Kile pɛɛnte sí raa naa u e. ³²Lire ká mpyi, li saha sì mɔ̃ mɛ, Kile sí u sífente kan Supyanɛi Jyanɛi á pi ngwɔ̃nɛi funɔ̃ke e. ³³Mii pyiibii, mii saha sì mɔ̃ ná yii e mɛ. Yii sí raa mii caa, nje mii à jwo Yahutu-ubii nɔ̃nɔ̃fɛebil'á ke, mii sí yire jwo yii á numɛ mú, cyage e mii na nkɛɛge ke, yii sì n-jà nɔ̃ wani mɛ. ³⁴Lire kurugo mii sí to nivɔ̃nɔ̃ kan yii á. Yii yiye kyaa táan yiy'á. Bà yii kyal'á táan mii á mɛ, yii yiye kyaa táan yiy'á lire pyinɔ̃kanni na. ³⁵Tàange ká mpyi yii shwɔ̃hɔ̃l'e, lire e sùpyire puni sí n-cɛ na yii nyɛ mii cyelempyi.»

^{††}13:18 Zaburu 41.10

^{¶¶}13:19 Kile à uye cyêe Musa na, maa jwo na uru mɛge ku nyɛ: «Mii u nyɛ nge u nyɛ ke.»

^{§§}13:29 Bilɛɛnɔ̃kwɔ̃nɛi kataanni i, Kile naarebage njwɔ̃yi mpyi maha múg'a yaha. Lire pyinɔ̃kanni na, fɔ̃nɔ̃fɛebii mpyi maha sa ntɛɛn wani, sùpyir'a sì wá na sì na yaayi kaan pi á.

**Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa
jwo na u nye a uru cè me**

(Macwo 26.31-35; Marika
14.27-31; Luka 22.31-34)

³⁶Ka Simo Pyeri si Yesu yíbe: «Kafooŋi, lire tɛni i ke, taa mu kɛɛge ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mu si n-jà n-pa mii fye e nume me, kàntugo yyére, mu sí n-ta n-pa mii fye e.» ³⁷Ka Pyeri si núr'a u pyi: «Kafooŋi, naha kurugo mii sí n-jà n-pa mu fye e nume mà ye? Mii à tɛn li tɛn'l'e si na múnanyi kan mu kurugo.» ³⁸Ka Yesu si u pyi: «Sèe la? Mu sí nɛe ma múnanyi kan mii kurugo la? Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na na mu nye a mii cè me.»

**Yesu à jwo na uru u nye kuni
l'à kàre Kile yyére ke**

14 Lire kàntugo Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Yii àha kyaa tɛge yiye funɔ pen me. Yii dá Kile na, yii dá mii na mú. ²Mii Tuŋi pyenge e, tateenge na nye wani sèl'e, kàmpyi lire bà me, mii mpyi na si nɛe n-jwo na mii sí tateenge bégele n-yaha yii yyaha na me. ³Mii aha cyage bégel'a kwɔ, mii sí núru n-pa yii fye e, si yii lwɔ si ŋkàre cyage e mii sí n-pyi ke. ⁴Cyage e mii na ŋkɛɛge ke, yii à lire kuni cè a kwɔ.»

⁵Ka Tomasi si Yesu pyi: «Kafooŋi, wuu bá nye a mu tashage cè me, di wuu sí n-pyi si kuni cè ye?» ⁶Ka Yesu si u pyi: «Mii u nye kuni, mii u nye ná sèenji i, mii u nye shɛŋi ŋɛkwombaanfooŋi. Sùpya si n-jà nɔ Tufooŋi yyére ná urufoo nye a tòro mii yyére me. ⁷Kàmpyi yii mpyi a mii cè, yii mpyi na sí mii Tuŋi cè mú. Nume yii à u cè, yii à u nya mú.»

⁸Ka Filipi si jwo: «Kafooŋi, Tufooŋi cyêe wuu na, lire kanni sí wuu tɛn.» ⁹Ka Yesu si u pyi: «Filipi, ninjaa kyaa bà l'à mii ná yii yaha sɛncyen me, mu sí sàha ŋkwɔ a mii cè mà? Shinji u à mii nya

ke, urufol'à Tufooŋi nya mú. Ka mu u núr'a jà a jwo na mii u Tufooŋi cyêe yii na la? ¹⁰Lire tɛni i ke, mu nye a dá li na na mii ná Tufooŋi à sàa wwɔ mà? Mpe mii na yu yii á ke, mii nye na pu yige naye e me. Mii ná Tufooŋi u à wwɔ, ka u u wá na u karigii pyi mii cye kurugo. ¹¹Yii dá na jwumpe na na mii ná Tufooŋi a sàa wwɔ. Mii jwumpe ká mpyi pu nye a yii tɛn me, yii dá li na mii kapyiŋkii kurugo. ¹²Mii kɛɛge Tufooŋi yyére, lire kurugo sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ŋgemu ká dá mii na ke, karigii mii na mpyi ke, urufoo mú sí n-jà raa cyire pyi, urufoo sí n-pa raa cyii pyi ncyiimu cyi à pɛe ndògogii na ke. ¹³Yii aha kyaa maha kyaa jáare Tufooŋi á ná mii mege e ke, mii sí lire pyi, bà Jyafóŋi si mpyi si Tufooŋi pèente cyêe sùpyire na me. ¹⁴Yii aha kyaa maha kyaa jáare ná mii mege e ke, mii sí lire pyi.

**Yesu à jwo na Kile Munaani sí
n-pyi ná uru cyelempyiibil'e**

¹⁵Kampyi mii kyal'à táan yii á, yii sí raa mii toŋi kurigii jaare. ¹⁶Mii sí Tufooŋi jáare u u Tegefooŋi wabere kan yii á, bà uru si mpyi si ŋkwɔro ná yii e tɛrigii puni i me. ¹⁷Kile Munaani li nye uru Tegefooŋi. Lire maha sèenji yu, di nye sùpyire si n-jà li ta me, naha na ye pi nye na li jaa, nta nɛyére si li cè me. Ŋka yii pi ke, yii à li cè, naha na ye li nye yii taan maa mpyi yii e mú. ¹⁸Mii si yii yaha círimii fiige me. Ŋka mii sí núru n-pa yii fye e. ¹⁹Li saha si mɔ me, di nye sùpyire saha si raa mii jaa me, ŋka yii pi ke, yii sí raa mii jaa. Mii sí bá jɛ n-fworo kwùŋi i, lire kurugo yii mú sí shɛŋi ŋɛkwombaanji ta. ²⁰Kuru canŋke ká nɔ, yii sí n-cè na mii à wwɔ ná Tufooŋi i, yii sí n-cè na yii à wwɔ ná mii i mú, mii mú s'à wwɔ ná yii e. ²¹Ŋgemu ká mii toŋi karigii lógo, maa cyi kurigii jaare ke, urufol'à mii kyaa táan uy'á. Ŋgemu ká mii kyaa táan uy'á ke, mii Tuŋi mú sí urufoo

kyaa táan uy'á, mii mú sí urufoo kyaa táan nay'á, si naye cyêe urufoo na.»

²² Yesu cyelempyanj wà mege na mpyi Zhudasi, uru ná Zhudasi Isikariyoti nye shinnu me, ur'à jwo: «Kafoonji, jaha na mu sí maye cyêe wuu na, si mpyi mu sí maye cyêe dijnye sùpyire na mà ye?»

²³ Ka Yesu si u pyi: «Ngemu ká mii kyaa táan uy'á ke, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii jaare. Mii Tunji mú sí urufoo kyaa táan uy'á. Wuu sí n-pa n-tèen urufoo yyére. ²⁴ Ngemu u nye u nye a mii kyaa táan uy'á me, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii jaare me. Mpe yii na núru mii jwo na ke, mii nye a pu yige naye e me, Tufoonji u à mii tun ke, ur'e p'à fworó. ²⁵ Mii na nje puni yu yii á, mà mii yaha ná yii e sahanjki. ²⁶ Tufoonji sí n-kwò Tegefoonji ngemu tun yii á mii mege na, ná uru u nye Kile Munaani ke, karigii puni mii à jwo yii á ke, uru sí yii funjɔ cwo cyire na.

²⁷ Mii kèege, nka mii sí yyeɲiŋke kan yii á. Yyeɲiŋke ku nye mii á ke, kuru ná dijnyenji woge nye niŋkin me, lire e yii funmpeɲre ná fyagare láha yiye na.

²⁸ Yii à yi lógo mii jwo na mà kwò na mii na nkèege, nka mii sí núru n-pa yii yyére. Kampyi yii à mii kyaa táan yiy'á, yii sí raa múgure na mii kèege Tufoonji yyére, jaha na ye Tufoonj'à pée mii na.

²⁹ Mii à yii sɔŋŋ'a yaha nume, si yaa ná jcyii karigii tɛɛpyiini i l'à nɔ, bà yii si mpyi si dá mii jwumpe na li tɛɛpyiini i me.

³⁰ Mii saha sì n-jwo ná yii e si mɔ me, jaha na ye nge dijnyenji jùɲufoonj'à yíri mii fye e. Nka lire nye a li cyêe na u à fánha ta mii na me. ³¹ Nde Tufoonji à jwo mii á ke, lire mii maha mpyi, bà dijnye sùpyire si mpyi si ncè na mii à Tufoonji kyaa táan nay'á me.» Yesu à puru jwo ke, maa jwo: «Yii a wá, wuu yíri naha.»

Yesu à jwo na uru na nye erezen cige

15 Ka Yesu si núr'a jwo: «Mii u nye erezen cige sèe woge, mii Tunji u nye ku faafoonji. ² Nkènge maha nkènge ku nye mii na, ku sí nye na yasere pyi me, u sí kuru kwò n-wà. Nka nkènge maha nkènge ku nye mii na, marii seni ke, u sí kuru bínni, là s'a bàrali ku zenj na. ³ Kàlanj mii à kan yii á ke, uru kurugo yii à fíninj'a kwò Kile yyahe taan. ⁴ Yii tɛɛn mii wwɔɲɛge e, mii sí n-tɛɛn ná yii e mú. Eɛzenɲi nkèŋke sì n-jà n-se ná ku nye a ta cige na mà ye. Amuni yii nye, ná yii nye a tɛɛn mii wwɔɲɛge e me, yii sì n-jà yafyin pyi Kile a me. ⁵ Mii u nye erezen cige, yii pi nye ku nkéɲyi. Ngemu ká ntɛɛn mii wwɔɲɛge e, ka mii i ntɛɛn urufoo woge e ke, urufoo sí raa kacɛɲjii ninyahagii pyi Kile á. Mii aha mpyi mii nye ná yii e me, yii sì n-jà yafyin pyi Kile á me.

⁶ Ngemu ká mpyi u nye a jɛn'a tɛɛn mii wwɔɲɛge e me, urufoo sí n-wà cyíɲɲi na, bà erezenɲi nkéɲyi maha nkɔwò n a wà me. Yi sí n-waha, pi sí yi lwó n-wà nage e. ⁷ Yii aha ntɛɛn mii wwɔɲɛge e, ka mii jwumpe si nkɔwòro yii funj'i, kyaa maha kyaa yii na jcaa ke, yii aha lire jáare, li sí n-pyi yii á. ⁸ Yii aha kacɛɲjii ninyahagii pyi Kile á, lire li sí li cyêe na yii nye mii cyelempyi. Lire e mii Tunji mege sí n-pée.

⁹ Bà mii kyal'à táan na Tunji á me, amuni yii kyal'à táan mii á. Yii tɛɛn mii tàange e. ¹⁰ Yii aha a mii toɲi kurigii jaare, yii sí n-kwòro mii tàange e, bà mii à na Tunji wunji kurigii jaara maa nk-wòro u tàange e me.

¹¹ Mii na mpe puni yu bà funntange ku nye mii i ke, kuru si mpyi si yii jɲ me. Lire e yii funntange sí n-fúnjɔ. ¹² Mii toɲi u nge: yii yiye kyaa táan yiy'á, bà yii kyal'à táan mii á me. ¹³ Mà ma múnaani kan kwùɲ'á ma ceveebii kurugo, tàange sì n-tòro kuru na me. ¹⁴ Nde mii à jwo

yii á ke, yii aha a lire pyi, lire e yii sí n-pyi mii cevee. ¹⁵ Mii saha sì raa yii yiri na báarapyii mē, naha na ye báarapyiñi sì n-jà u káfoonji karigii puni cè mē. Ìka mii à yii pyi na ceveebii, naha na ye kyaa maha kyaa mii à ta na Tuñi á ke, mii à yii kála cyire puni na. ¹⁶ Yii bà pi à mii cwɔɔnrɔ mà de! Ìka mii u à yii cwɔɔnrɔ mà pyi túnntunmii, yii raa báare Kile á, u u mpyi báara ngemu tɔɔnñi u nje u sì n-kwò mē. Lire pyiñkanni na, yii aha kyaa maha kyaa jáare mii Tuñi á ná mii mege e ke, u sí lire kan yii á. ¹⁷ Nde mii na ncaa yii á ke, lire li nje yii yiye kyaa táan yiy'á.»

Dijye sùpyire sí n-pa dánafeebii tún

¹⁸ «Yii kyaa ká mpen dijye sùpyir'á, yii li cè na mii kyal'à fyànha a pen pi á. ¹⁹ Yii ná dijye sùpyire n'a mpyi niñkin, yii kyaa mpyi na sí n-táan pi á, naha na ye yii mpyi na sí n-pyi pi á. Ìka yii saha nje pi á mē, mii à yii cwɔɔnrɔ pi shwɔhɔl'e. Lire kurugo yii kyal'à pen pi á.

²⁰ Jwumpe mii à fyànha a jwo yii á ke, yii funñke cwo puru na na báarapyiñi sì n-jà n-pêe n-tòro u jùñufoonji na mē. Ná pil'à mii kyérege, pii sí yii kyérege mú. Ná pil'à jee mii jwumpe na, pii sí jee yii wumpe na mú. ²¹ Nje cyire karigii puni sí n-pyi yii na mii mege kurugo, naha na ye nge u à mii tun ke, pi nje a uru cè mē. ²² Mii n'a mpyi mii nje a pa maa jwo ná pi e mē, làwwugo mpyi na sì n-jà n-cyán pi na mē. Ìka nume tashwɔɔ nje pi na mē. ²³ Mii kyal'à pen ngemu á ke, mii Tuñi kyaa mú à pen urufol'á. ²⁴ Karigii cyi à sùpya sàha cyi pyi a nja mē, kàmpyi mii mpyi a cyire pyi a cyêe pi na mē, pi kapegigii yoge sàha mpyi na sì n-jà n-kwòd pi na mē. Ìka nume, pi mén'à cyi nja ke, lire ná li wuuni mú i, pi à mii ná Tufoonji kyaa pen piy'á. ²⁵ Lire

pyiñkanni na, nje yi mpyi a sémē pi Kile Jwumpe Semēñi i na “Pi à mii kyaa pen piy'á jùñɔ baa*” ke, yir'à fùñɔ.

²⁶ Nje Tegēfoonji mii sí n-tun yii á, si jñîri Tufoonji yyére ke, uru u nje Kile Munaani, li maha sēenji yu. L'aha mpa, li sí raa mii kyaa yu sùpyir'á. ²⁷ Yii mú sí raa mii kyaa yu sùpyir'á, naha na ye mii ná yii na nje sijcyan fo mii karigii tasiige e.»

Kile Munaani kapyiñkii

16 Ka Yesu si núr'à jwo: «Mii à ncyii karigii puni jwo yii á, bà li si mpyi, tēni ká nɔ, yaaga kà jñà yii kēenje njige Kile kuni i mē. ² Pi sí n-pa raa yii kòre s'a yige Kile Jwumpe kàlambayi i. Tēni labere sí n-pa nɔ, ngemu ká jà a yii wà bò ke, urufoo sí raa sōnñi na ur'à báara Kile á amuni. ³ Pi sí cye le cyire karigii puni i s'a mpyi yii na, naha na ye pi nje a Tufoonji Kile cè mē, pi nje a mii cè mú mē. ⁴ Mii à ncyii karigii puni jwo yii á mà yaha, li jùñke ku nje cyi tèepyini ká nɔ, yii i li cè na mii à cyi jwo yii á mà kwò.

Mii nje a cyi jwo yii á fo tasiige e mē, naha na ye mii mpyi ná yii e. ⁵ Nume mii kēege na tunvoonji yyére, sùpya nje a ta yii e mà mii takarege yíbe mē. ⁶ Ìka mii à jà a mpe jwumpe jwo ná yii e ke, ka yii yyahayi si ntanha. ⁷ Lire ná li wuuni mú i, sēenji mii na yu, mii ñkàrenj'à pwóro yii á, naha na ye ná mii nje a kàre mē, Tegēfoonji sì n-pa yii á mē. Ìka mii aha ñkàre, mii sí u tùugo yii á. ⁸ U aha mpa, u sí dijye sùpyire kapegigii cyêe pi na, si li cyêe pi na na pi nje a tii Kile yyahe taan mē, pi karigii sōnñɔñkanni sí nje a jwo mē. ⁹ U sí pi kapiini cyêe pi na, naha na ye pi nje a dá mii na mē. ¹⁰ U sí li cyêe pi na na pi nje a tii mē, naha na ye mii sí nùru n-kàre na Tuñi yyére, yii saha si mii nja mē. ¹¹ U sí li cyêe pi na na pi

*15:25 Zaburu 35.19; 69.5

sònhòhkan ni ye a jwò mɛ, naha na ye yog'à kwòd a kwòd nge di nyenji nùnjufoonji na.

¹² Karii ni nyahagii na nyɛ mii u jwo yii á sahan'ki, nka cyi fành'à pɛɛ yii na numɛ. ¹³ Lire e Kile Munaani li maha sɛɛnji cyɛrɛ ke, lire ká mpa, li sí yii yyaha cù, si sɛɛnji puni cyɛɛ. Li jwumpe si raa fwo ro li yabilijì i mɛ. Mpe li sí n-lógo ke, puru li sí n-jwo yii á. Li sí raa karigii nimpaañkii yu yii á mú. ¹⁴ Li sí pɛɛnte taha mii na, naha na ye mii jwumpe li sí raa yu yii á. ¹⁵ Yaaga maha yaaga ku nyɛ Tufoonji á ke, kuru na nyɛ mii á. Lire kurugo mii à jwo na Kile Munaani li sí mii jwumpe lwò s'a yu yii á.»

Yesu ñkàrɛnji sí u cyelempyiibii yyahayi tanha

¹⁶ Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Ncyɛrɛ, yii saha si mii nya mɛ. Ncyɛrɛ, yii sí mii nya sahan'ki.» ¹⁷ Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii pii si wá na piye yíbili: «Nje u à jwo ke, yire jwòhe ku nyɛ naha ye? U à jwo “Ncyɛrɛ yii saha si mii nya mɛ, nka lire kántugo, ncyɛrɛ yii sí mii nya.” U à jwo mú “Mii kɛɛge Tufoonji yyɛrɛ.” ¹⁸ Uru ncyɛrɛnji jwòhe ku nyɛ naha ye? Wuu nyɛ a uru yyaha cɛ mɛ.» ¹⁹ Yesu à cɛ na pi sí raa uru yíbili ke, maa jwo: «Mii à jwo “Ncyɛrɛ yii saha si mii nya mɛ, maa núr'a jwo ncyɛrɛ yii sí mii nya ke” lire na yii na yiye yíbili la? ²⁰ Sɛɛnji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii sí mɛɛ sú, yii sí n-paara, nka di nyɛ sùpyire sí múguro. Yii yyahayi sí n-tanha, nka yii yyetanhare sí n-kɛɛnge mpyi funntanga. ²¹ Cɛɛnji yaceni ká yíri, li ziñi funmpɛɛnre maha u pyi u a yyahe tanha, naha na ye pyàñi tèesini yyefug'à nɔ u na. Nka u aha si a kwòd, kuru funntange cye e, u maha funnɔ wwò yyefuge na. ²² Amuni yii wuuni sí n-pyi. Yii sí yyaha tanha numɛ, nka mii saha

sí yii nya. Lire tɛni i, yii ná funntange ku sí n-pyi, sùpya si n-jà kuru shwò yii na mɛ.

²³ Kuru canñke ká nɔ, yii saha si yaaga yíbe mii á mɛ. Sɛɛnji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii aha mii Tuñi jáare kyaa maha kyaa na ná mii mege e ke, u sí lire pyi yii á. ²⁴ Yii sàha ñkwò a yaaga jáare Tufoonji á ná mii mege e mɛ. Yii u jáare, u sí yii kan. Lire ká mpyi, yii funntange si n-fùnnɔ.

Yesu cyelempyiibii sí raa Kile jáare Yesu mege na

²⁵ Nyɛ mii à jwo ná yii e tàanliñkil'e, nka tɛni là sí n-pa nɔ, mii saha si raa yu ná yii e amuni mɛ, mii sí raa ffiniji raa yu yii á Tufoonji kyaa na. ²⁶ Kuru canñke ká nɔ, yii sí raa Tufoonji jáare ná mii mege e, li saha si nɔ mii u a u jáare yii kyaa na mɛ. ²⁷ Naha na ye Tufoonji yabilij'à yii kyaa táan uy'á, na yii á mii kyaa táan yiy'á, maa dá li na na mii à fwo ro ur'e. ²⁸ Sɛɛ wi, mii à fwo ro Tufoonji i, maa mpa di nyenji i, numɛ mii na yíri di nyenji i s'a ñkɛɛge Tufoonji yyɛrɛ.»

Yesu à fành'a ta di nyenji na mà kwò

²⁹ Yesu à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si jwo: «Wíi, mu na ffiniji na yu, mu saha nyɛ na tàanliñji yu mɛ. ³⁰ Numɛ wuu à cɛ na mu à karigii puni cɛ a kwòd, mu saha nyɛ na ntɛn pi i mu yíbe mɛ, lire e wuu à dá na mu à fwo ro Kile e.»

³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sɛɛ yii à dá mii na numɛ la? ³² Nyɛ tɛni là sí n-pa nɔ, li bá à nɔ a kwòd, yii puni sí n-fɛ n-caala, shin maha shin sí n-kàrɛ u pyenge e, si mii kanni yaha. Nka sɛɛnji na, mii kanni bà u si n-pyi mɛ, Tufoonji nyɛ ná mii i. ³³ Mii à mpe jwo, bà yii si mpyi si yyɛniñke ta mii ná yii wwɔnɛɛge e mɛ. Yii sí n-kyaaala naha di nyenji i, nka yii màban le yiye e, mii à fành'a ta di nyenji na mà kwòd.»

Yesu à Kile jáare uye kyaa na

17 Yesu à puru jwo ke, maa u nyiigii yîrige nînyîni na, maa jwo: «Tu-fooŋi, tèn'à nɔ numɛ, mu u pèene taha ma Jyaji na, bà u si mpyi si pèene taha mu na mú mɛ. ²Nye mu à fânhe kan u á sùpyire puni jùŋɔ na, mpîi mu à kan u á ke, u u shîŋi nîŋkwombaani kan pir'á. ³Pi shîŋi nîŋkwombaani sí u nye pi mu kanni cè Kilerŋi sèe wuŋi, pi i mu tûntunŋi Yesu Kirisita cè mú. ⁴Mii à mu pèe naha jîŋke na. Tûnture mu mpyi a kan mii á ke, t'à fûŋŋɔ. ⁵Tufooŋi, na pèe maye yyére numɛ, bà mii mpyi a pèe mu taan mà dînyenŋi ta u sàha sîi mɛ.

Yesu à Kile jáare u cyelempyiibii kyaa na

⁶Sùpyire mu à cwoɔnɔ dînyenŋi i mà kan mii á ke, mii à mu mege cyêe ti na. Pi mpyi mu wuu, mu s'à pi kan mii á, pi mú s'à jɛɛ mà mu jwumpe yaha piye funŋ'i. ⁷Numɛ, pi à cè na yaaga maha yaaga mu à kan mii á ke, na kur'à fwoɔ mu i. ⁸Jwumpe mu à jwo mii á ke, puru mii à jwo pi á mú, pi s'à jɛɛ pu na. Pi à tɛn li taan sɛɛŋi na na mii à yîri mu yyére, maa dá li na na mu u à mii tun.

⁹Mii nye na mu jáare dînye sùpyire kyaa na mà de. Mpîi mu à kan mii á ke, pire kyaa na mii na mu jáare, jaha na ye pire pi nye mu wuubii. ¹⁰Yaaga maha yaaga ku nye mii á ke, kuru na nye mu wogo, yaaga maha yaaga ku nye mu á ke, kuru mú na nye mii wogo. Mii cyelempyiibii pi sí mii pèente pyi ti cè. ¹¹Mii sí n-fwoɔ nge dînyenŋi i, mii kèege mu yyére, pi sí n-kwôro naha. Tufooŋi nîŋcɛŋi, pi mâra ma tàanna ná ma mege mpèenŋi i, mu a kuru ŋkemu kan mii á ke, bà pi si mpyi si mpyi nîŋkin mii ná mu fiige mɛ. ¹²Tèni i mii mpyi ná pi e ke, mii à pi mâra mà tàanna ná mu mege mpèenŋi i, mu à ŋkemu kan mii á ke. Mii à pi puni kàanmucya maa pi shwɔ, pi wà

nye a pînni mɛ, fo li mpyi a jwo a yaha nge u sí n-pînni ke, mpe pu mpyi a sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i ke, ka lire si puru pyi p'à fûŋŋɔ.

¹³Ŋka numɛ mii kèege mu yyére, mii na jcyii puni yu mà mii yaha naha dînyenŋi i, bà pi si mpyi si mii funntange puni ta mɛ. ¹⁴Mii à pi kâla mu jwumpe na. Pi kyal'à pen dînye sùpyir'á jaha na ye pi nye nge dînyenŋi wuu mɛ, bà mii nye mii nye nge dînyenŋi wuu mɛ. ¹⁵Mii nye na mu jáare maa pi lwɔ a yige naha dînyenŋi i mà de, mii na mu jáare ma raa pi kàanmucya Sitaannîni na. ¹⁶Pi nye nge dînyenŋi wuu mɛ, bà mii mú nye mii nye nge dînyenŋi wuu mɛ. ¹⁷Sɛɛŋi cyêe pi na, bà pi si mpyi si piye puni kan mu á mɛ. Mu jwumpe pu nye uru sɛɛŋi. ¹⁸Bà mu à mii tun dînyenŋi i mɛ, amuni mii à pi tun wani mú. ¹⁹Mii à naye puni kan mu á pi kurugo, bà pi mú si mpyi si piye puni kan mu á mɛ.

Yesu à Kile jáare dánafeebii sanmpii kyaa na

²⁰Mii nye na mu jáare pire kanni kyaa na mɛ, mpîi pi sí n-dá mii na pi jwumpe kurugo ke, mii na mu jáare pire kyaa na mú, ²¹bà pi puni si mpyi si mpyi nîŋkin mɛ. Tufooŋi, mii ná mu à sàa wwɔ pyîŋkanni ndemu na ke, pi puni pi pyi nîŋkin ná wuu e amuni, lire e dînye sùpyire sí n-dá li na na mu u à mii tun.

²²Pèente mu à kan mii á ke, tire mii à kan pi á, bà pi si mpyi si wwɔ si mpyi nîŋkin mii ná mu fiige mɛ. ²³Pyîŋkanni na mii ná pir'à wwɔ mà pyi nîŋkin, ka mii ná mu si wwɔ mà pyi nîŋkin ke, pi wwɔ pi i mpyi nîŋkin amuni. Lire ká mpyi, dînye sùpyire sí n-cè na mu u à mii tun, si jɛcè na mu à pi kyaa táan may'á, bà mu à mii kyaa táan may'á mɛ. ²⁴Tufooŋi, mii aha mpyi cyage ŋkemu i ke, sùpyire mu à kan mii á ke, mii la nye tire ti tɛn, tir'à mii pèente wîi wani, mu à tire ntemu kan mii á ke, jaha na ye mu à mii kyaa táan

may'á, mà dijnyeŋi ta u sàha sii me. ²⁵ Tu-foonji, mu u à tíi ke, dijnye sùpyire nye a mu cè me, ŋka mii wi ke, mii à mu cè, mii cyelempyiibii mú à cè na mu u à mii tun. ²⁶ Mii à pi pyi pi à mu cè, mii sí pi pyi pi mu cè sahaŋki. Bà mu à mii kyaa táan may'á me, kuru tàange fiige ku pyi pi shwòhòl'e, mii ná pire si wwò wuu u mpyi niŋkin.»

Pi à sà Yesu cù

(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Luka 22.47-53)

18 Nye Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Sedòròn dùge kàntugo. Cíkògò na mpyi kuru cyage e, ka pi i jyè kuru funŋke e. ² Yesu mpyi a tée na sì ná u cyelempyiibil'e kuru cyage e. Nye Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a kuru cyage saha cè. ³ Mà Yesu ná u cyelempyiibii sanmpii yaha kuru cyage e, ka Zhudasi si nò wani. Sòrolashikurungò ná Kilepaarebage sapcwon-sigibii pii na mpyi ná Zhudasi i. Kile sàragawwuubii jùñufeebii ná Farizheen-bii pi mpyi a pire tun ná Zhudasi i. Fùkinahii ná bēenme yaayi yabere ná kàshik-wònyaaya na mpyi pi cye e. ⁴ Karigii cyi mpyi na sí Yesu ta ke, u mpyi a cyire cè a kwò. Ka u u file pi na, maa pi yíbe: «Jofoo yii na jcaa ye?» ⁵ Ka pi i u pyi: «Nazareti kànhe shinŋi Yesu.» Ka Yesu si pi pyi: «Mii u nge!»

Lir'à ta Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi pi shwòhòl'e. ⁶ Tèni i Yesu à jwo: «Mii u nge!» ke, ka pi i wá na nùruli kàntugo fo mà sà jcwò jùñke na. ⁷ Ka u u nùr'a pi yíbe: «Jofoo yii na jcaa ye?» Ka pi i jwo: «Nazareti kànhe shinŋi Yesu.» ⁸ Ka u u nùr'a pi pyi: «Mii nye a jwo yii á mà kwò na mii u nge mà? Kampyi mii yii saha na jcaa, yii na

fyèñwòhòshiinbii yaha pi a sì.» ⁹ Lir'à pyi ke, jwumpe Yesu à jwo na: «Mii Tunji, shin maha shin mu à kan mii á ke, u wà nye a pínni me†» ka puru si fúnŋò.

¹⁰ Lir'à Simò Pyeri ta ná kàshikwòñŋwòg'e, ka u u ku ñir'a wwù mà tèg'a Kile sàragawwuubii jùñufembwòhe báarapyiŋi kànŋe nŋgeŋke kwòñ a cyán. Uru báarapyiŋi mege na mpyi Malikusi. ¹¹ Ka Yesu si Pyeri pyi: «Ŋwòñi le li fwuuni i. Lire sanni i ke, kyaage lwòhe mii Tunji à yaha mii mēe na ke, mu la nye mii u ku bya mà?»

¹² Nye Yesu à puru jwo ke, ka sòrolashiibii ná pi jùñufoonji ná Kilepaarebage sapcwon-sigibii si u cù maa u cyeyi pwò. ¹³ Maa fyànha a kàre ná u e Ana‡ yyére, Kayifu nafenanŋi u nye ure. Kayifu u mpyi sàragawwuubii jùñufembwòhe lire yyeeni. ¹⁴ Uru u mpyi a Yahutuubii jùñufeebii yere na: «L'à pwòrò shin niŋkin kanna u kwù sùpyire puni cyaga.»

Pyeri à jwo na uru nye a Yesu cè me

(Macwo 26.69-70; Marika 14 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Pi niŋkaribii ná Yesu i, Simò Pyeri ná cyelempyanŋi waber'à taha pi fye e, màceŋe na mpyi uru cyelempyanŋi ná sàragawwuubii jùñufembwòhe shwòhòl'e. Lire kurugo u mú à jyè ná pi e Kile sàragawwuubii jùñufembwòhe pyenge e. ¹⁶ Pyeri mpyi a kwòro pyenge jwòge na, cyíñŋi na. Ŋge cyelempyanŋi u mpyi sàragawwuubii jùñufembwòhe shinceŋi ke, ka uru si fworò cyíñŋi na, bilicwòŋi u mpyi na pyenge jwòge kàanmucaa ke, maa jwo ná ur'e, maa Pyeri lèñe pyenge funŋke e.

¹⁷ Nye Pyeri niŋjiyiŋi, ka uru bilicwòŋi si jwo u á: «Tá mu mú nye nge nàŋi cyelempyanŋi wà me?» Ka Pyeri si jwo:

†18:9 Yuhana 6.39

‡18:13 Ŋge Ananŋi na mpyi nò.

«Onhɔ, mii nyɛ u wà mɛ!» ¹⁸L'à pyi wy-eere tɛni i, báarapyiibii ná Kilepaarebage saɲcwɔnsigibii mpyi a yyére na kyànhigii nage ware, Pyeri mú mpyi a yyére na ku ware ná pi e.

**Kile sáragawwuubii
nùɲufembwɔh'à Yesu yíbe**

(Macwo 26.59-66; Marika 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹Nyɛ Kile sáragawwuubii nùɲufembwɔh'à Yesu yíbe u cyelempyiibii ná u kàlaɲi kyaa na. ²⁰Ka Yesu si u pyi: «Mii nyɛ a kyaa jwo ɲwɔhɔre e mɛ. Tère maha tère mii mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kálambayi ná Kilepaarebage e, cyeyi i Yahutuubii maha piye bínnini ke. Mii nyɛ a yafyin jwo ɲwɔhɔre e mɛ. ²¹Naha kurugo mu saha na mii yíbili yɛ? Mpii pi à ɲen'a mii jwumpe lógo ke, sà pire yíbe nje mii à jwo pi á ke, pir'à yi lógo fo mà ɲwɔ.»

²²Yesu à puru jwo ke, Kilepaarebage kàanmucyafooni u mpyi a yyére u taan ke, ka uru si kantawaa bwɔn u e, maa u pyi: «Sáragawwuubii nùɲufembwɔhe ɲwɔ mu à shwɔ amɛ la?» ²³Ka Yesu si nàɲi pyi: «Kampyi jwumpime mii à jwo, cyage k'à pu pi ke, kuru jwo na á. Kampyi jwumpime bà mɛ, ɲaha na mu à mii bwɔn yɛ?» ²⁴Nyɛ ka Ana[†] si u cyempwɔ wuɲi tùugo sáragawwuubii nùɲufembwɔhe Kayifu yyére.

**Pyeri saha à jwo na uru nyɛ
Yesu cyelempya mɛ**

(Macwo 26.71-75; Marika 14.69-72; Luka 22.58-62)

²⁵Mà Simɔ Pyeri yaha u u nage ware, wà à u pyi: «Tá mu mú nyɛ ɲge nàɲi

cyelempyaɲi wà mɛ?» U nyɛ a tɛen li taan mɛ, maa jwo: «Onhɔ, mii nyɛ u wà mà dɛ!»

²⁶Nyɛ nàɲi ɲingɛnke Pyeri a kwɔn ke, Kile sáragawwuubii nùɲufembwɔhe báarapyiɲi wà na mpyi uru cɪnmpworo. Ka uru báarapyiɲi si Pyeri pyi: «Lire sanni i ke, mii yabilɲi ɲyiigii nyɛ a kàɲha a mu ná uru ɲya cikɔɔge e mà?» ²⁷Ka Pyeri si nùr'a yi kyáala. Ka ɲkùpooni si ntíl'a mɛɛ sú.

Pilati à Yesu yíbe

(Macwo 27.1-2, 11-31; Marika 15.1-20; Luka 23.1-5, 13-25)

²⁸Lire kàntugo pi à yíri ná Yesu i Kayifu yyére maa ɲkàre fàɲhafooni pyenge[§]. L'à pyi nyɛɔɔge na. ɲka Yahutuubii nyɛ a ɲen'a jyè fàɲhafooni pyenge e mɛ. Lir'à pyi bà pi fwɔnrɔ baa wuubii si mpyi si bilereɲkwoni kataanni ɲjyɲi lyí Kile yyahe taan mɛ^{**}. ²⁹Lire kurugo fàɲhafooni Pilati à fworo pi fye e cyíɲɲi na, maa pi yíbe: «ɲge nàɲi làwwuge nùɲke ku nyɛ ɲkire yii á yɛ?» ³⁰Ka pi i u pyi: «ɲge nàɲi n'a mpyi u nyɛ a kapii pyi mɛ, wuu mpyi na sí u le mu cye e mɛ.» ³¹Ka Pilati si pi pyi: «Yii yabilimpíi pi u cú yii i u kataanmpe cwɔɔnrɔ yii tàanna ná yii Saliyaɲi i.» Ka Yahutuubii nùɲufeebii si u pyi: «Kuni nyɛ a kan wuu á, wuu sùpya bò mɛ.»

³²Lir'à pyi ke, jwumpe Yesu mpyi a jwo u mbòɲi kyaa na ke, ka puru si fúnɲɔ. ³³Lire tɛni i, ka Pilati si nùr'a jyè u bage e, maa Yesu yyere, maa u yíbe: «Yahutuubii Saanɲi u nyɛ mu la?» ³⁴Ka Yesu si u pyi: «Mu à yi jwo maye e laa, pìi pi à yi jwo mu á mii kyaa na?» ³⁵Ka Pilati si u pyi: «Mu à mii ɲya Yahutu la?

[†]18:24 ɲge Anaɲi na mpyi nò.

[§]18:28 Fàɲhafooni Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyɲi wà bò.

^{**}18:28 Mà tàanna ná Yahutuubii Saliyaɲi i, shinɲi u nyɛ u nyɛ Yahutu mɛ, Yahutu n'a mpyi a jyè uru wà pyenge e, li mpyi maha mpyi mu à jwo uru Yahutuɲi à ɲwɔhɔ Kile á. Lire n'a mpyi a pyi, uru Yahutuɲi mpyi na jà a lire yyeeni bilereɲkwoni kataanni pyi sahaɲki mɛ.

Mu kɪni shiɪnbii ná Kile sáragawwuubii ñùñufeebii pi à mu le mii cye e. Naha mu à pyi ye?» ³⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii Saanre ñye naha ñɪnyeɲi woro mɛ. Kàmpyi ti mpyi naha woro, mii fyèñwòhòshiɪnbii mpyi na sí kàshige kwòñ, bà Yahutuubii ñùñufeebii si mpyi pi àha ñjà mii cù mɛ, ñka sèeɲi na, mii Saanre ñye naha woro mɛ.» ³⁷ Ka Pilati si u pyi: «Lire e ke saanwa u ñye mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Nwa yabiliɲi u à jwo na mii ñye saanwa! Mii à pa si ñɪnyeɲi i, si sèeɲi cyèe sùpyire na. Shin maha shin la ku ñye s'a ñaare sèeɲi fye e ke, urufoo sí ñɛɛ raa mii jwumpe nùru.» ³⁸ Ka Pilati si jwo: «Naha k'à sii sèeɲi ye?»

U à puru jwo ke, maa fwor'a kàre Yahutuubii yyére sahaɲki, maa sà yyére pi yyaha na, maa pi pyi: «Mii nàha sàa tìgire cyage ta nge nàɲi na me! ³⁹ Ñye ná lire na ñye kalyee, yyee maha yyee bilereɲkwonji kataanni ká nɔ, mii maha yii sùpya yige kàsɔɲi i, li sí n-bê yii á mii u Yahutuubii Saanji yige la?» ⁴⁰ Ka Yahutuubii si jwo fàɲha na: «Onhɔ, uru yaha wani! Barabasi yige!» Mà li ta uru nge na mpyi kapimpyi.

19 Ñye Pilati à yi ñya amuni ke, maa jwo na pi Yesu cù, pi i u bwòñ ná kàsor'e. ² Ka sòrolashiibii si nguro cín mà pyi saanra ñùntonɔ mà tò u na, maa saanlii vàanntinmbwòhò ñipyega le u na. ³ Maa file u na, marii ñko: «Yahutuubii Saanji, wuu à mu shéere!» Maa wá na kantawahigii bwùun u e.

⁴ Ka Pilati si nùr'a fwor'o cyíɲɲi na, maa sùpyire pyi: «Mii sí yii yaha yii fwor'o ná u e tafage e, bà yii si mpyi si ñɛɛ na mii nàha a sàa tìgire cyaga ta u na mɛ.» ⁵ Ka Yesu si fwor'o tafage e, ngure nintonke ñye u ñùñke na, saanbii vàanntinmbwòhe sí ñye u yacige e. Ka Pilati si jwo sùpyir'á: «Nàɲi u nge.»

⁶ Tèni i Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Kileñaarebage saɲcwònsigibii ñyi-igil'à tège Yesu na ke, ka pi i jwo fàɲha na: «U kwòro cige na! U kwòro cige na!» Ka Pilati si jwo: «Yii yabilimpíi pi u cù, yii sà ñkwòro cige na^{††}, mii nàha a sàa tìgire cyaga ta u na mɛ.» ⁷ Ka Yahutuubii ñùñufeebii si Pilati pyi: «Saliyaɲi wà na ñye wuu á, mà tàanna ná ur'e, u à yaa u bò, naha na ye u à jwo uru u ñye Kile Jyaɲi.»

⁸ Pilati à puru lógo ke, ka là si bàra u fyagare na sahaɲki. ⁹ Ka u u nùr'a jyè ná Yesu i bage e, maa u yíbe: «Taa mu à yíri ke?» Ka Yesu si fyàha u na. ¹⁰ Ka Pilati si u pyi: «Mu à fyàha mii na la? Mu ñye a cè na síɲi ñye mii á mà mu yaha, lire ñye mɛ mà mu kwòro cige na mà?» ¹¹ Ka Yesu si u pyi: «Kile u à uru síɲi kan mu á ñɲja. Ná lire bà mɛ, mu mpyi na sì n-jà kyaa pyi mii na mɛ. Lire e nge u à mii cù mà le mu cye e ke, urufoo u kapiin'à pèe mu wuuni na.»

¹² Yesu à puru jwo ke, ka Pilati si wá na kapuɲɔ caa si Yesu ta ñjaha. Ñka Yahutuubii saha mpyi ñko fàɲha na: «Mu aha nge nàɲi yaha, mu saha sì n-pyi Ìrɔmu saanbwòhe Sezari cevoonji mɛ. Shin maha shin u à uye pyi saanwa ke, urufoo sí n-pyi Sezari zàmpen.»

¹³⁻¹⁴ Kuru canɲke ñumpanja na mpyi bilereɲkwonji kataanni. Canvwuge na, Pilati à puru jwumpe lógo ke, maa Yesu yige cyíɲɲi na sahaɲki. Tafabwòhò na mpyi wani, k'à yaa ná kafaayi i, Eburubii shèenre e ku mege ñye: «Gabata». Ka Pilati si ntèen wani u yukyaala tatèenge e, maa jwo Yahutuubii ñùñufeebil'á: «Yii saanji u ñye nge!» ¹⁵ Ka pi i wá na ñko fàɲha na: «Yii u bò! Yii u bò! Yii u kwòro cige na!» Ka Pilati si pi pyi: «Mà yii saanji yabiliɲi kwòro cige na la?» Ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii si u pyi:

^{††}19:6 «Yii yabilimpíi pi u cù, yii sà ñkwòro cige na»: puru jwumpe e, Pilati mpyi na pi fwòhore; u mpyi a sàa li cè na Ìrɔmu shiɪnbii ñye na ñɛeg'a kuni kan Yahutuubil'á pi sùpya bò mɛ.

«Saanwa nyɛ wuu á mà tòro Sezari na me^{‡‡}!» ¹⁶ Kàntugo ka Pilati si Yesu yaha pi á pi sà ñkwòro kworokworocige na.

Yesu à kwòro cige na

(Macwo 27.32-44; Marika 15.21-32; Luka 23.26-43)

Ka sòrolashiibii si Yesu cù a kàre. ¹⁷ Maa fwooro ná u e kàhe kàntugo, maa u kworokworocige tège u yabilinji nuŋ'i. Ka pi i ñkàre cyage k'e, pi maha kuru yiri: «Nuŋkwòge Cyage» Eburubii shɛnre e pi maha ku yiri: «Gòlikota». ¹⁸ Kuru cyage e pi à Yesu kwòro cige na, maa shiin shuunni kwòro ciyi na u taan. Wà mpyi u kàninke na, u sanŋi sí nyɛ u kàmeni na. ¹⁹ Ka Pilati si pi pyi pi à sémere pyi mà dùrugo Yesu kworokworocige na na: «YESU NAZARETI KANHE SHINŊI, YAHUTU-UBII SAANŊI.» ²⁰ Yahutuu niŋyahara à tire sémere kàla, naha kurugo yɛ Yesu takworoge ná kàhe laage mpyi a tɔɔn me. Mà bàra lire na, tire sémere mpyi a sème Eburubii ná Ɔɔmu shiinbii ná Girekiibii shɛnre e. ²¹ Ka Kile sàragawwuubii nùŋufeebii si ñkàr'a sà yi jwo Pilati á na u mpyi a yaa u sème: «Yahutuubii Saanŋi» me, u mpyi a yaa u sème na nge nàŋ'a jwo na uru u nyɛ Yahutuubii Saanŋi. ²² Ka Pilati si pi pyi na nte t'à sème a kwò ke, tire ti sí n-sii n-yaha wani.

²³ Nyɛ sòrolashiibil'à Yesu kwòr'a kwò cige na ke, maa u vaaŋnyi lwó a táa tataayi sicyɛere, pi shin maha shin à taaga lwó, ka pi i u vaaŋntinmbwòhe lwó mú, kuru na mpyi jwòŋkuriibaa. ²⁴ Maa jwo piy'á na pi àha kuru vaaŋntinŋke táa me, na pi ñkyaanlwooni pyi, nge u sí ku ta ke, urufoo sí n-cè. Jwumpe p'à sème

Kile Jwumpe Semeŋi i ke, lir'à pyi bà puru si mpyi si fùŋŋ me. L'à sème:

«Pi à mii vaaŋnyi táa piye na, maa ñkyaanlwooni pyi mii vaaŋntinmbwòhe kurugo^{¶¶}.»

Lire nde sòrolashiibil'à pyi.

²⁵ Yesu nuŋi ná u nuŋi sɛŋɛŋi ná Kilo-pasi cwoŋi Mariyama ná Mariyama mà yiri Magidala kàhe e, pire mpyi a yyére Yesu kworokworocige taan. ²⁶ Yesu à u nuŋi nya, maa u nyii cyelempyaŋi nya u taan ke, maa jwo nufoonj'á: «Nàa, mu jyaŋi u nyɛ nge.» ²⁷ Maa núr'a jwo u cyelempyaŋi'á: «Mu nuŋi u nyɛ nge.» Mà lwó kuru canŋke na, ka cyelempyaŋi si u kɛɛnŋe uye yyére.

Yesu kwùŋi kani

(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Luka 23.44-49)

²⁸ Lire kàntugo mà Yesu yaha u à cè na karigii pun'à fùŋŋ, u à jwo: «Byage naha mii na.» U à puru jwo bà Kile Jwumpe Semeŋi si mpyi si fùŋŋ me. ²⁹ Lir'à cwooni là ta wani, l'à ñi lùtan-haga na. Ka sòrolashiibii si sìcogo fyinme kuru lwòhe e mà dùrugo kàbii na, mà yaha Yesu jwòge taan, lire kàbiini na mpyi izope cige. ³⁰ Yesu à kuru lùtan-hage néene ke, maa jwo: «Nume cyi pun'à fùŋŋ.» Lire kàntugo u à nùŋke sògo maa u múnaani kan Kile á.

Sòrolashiŋi wà à Yesu buwuŋi fùru

³¹ Nyɛ kuru canŋke nùmpaŋa mpyi Yahutuubiicanŋŋŋ, kuru mpyi a pèe canŋŋŋŋi sanŋyi na. Lire kurugo Yahutuubii nùŋufeebii la nyɛ a mpyi pi kwòro ciyi na canŋŋŋke e me. Ka pi i ñkàre Pilati á maa sà u jáare na u pire yaha pi sà pi tooyi bwòn a kyɛge, pi i wyèr'a kwù, pi i pi buwuubii tírige ciyi na. ³² Ka

^{‡‡}19:15 Shinŋi u nyɛ u nyɛ a Kile cè me, Yahutuubii mpyi na jɛge urufoo u pyi pire saanŋi me. Lire e ke pi nyɛ a sɛŋi jwo mpe jwumpe e me.

^{¶¶}19:24 Zaburu 22.19

sòrolashiibii si ñkàre, mpíi shuunniñi pi mpyi a kwòro Yesu taan ke, ka pi i ñj-cyiñi tooyi kyeege, maa nta a shònwuñi wuyi kyeege. ³³Pi à nò Yesu na ke, mà uru ta u à kwù a kwò. Lire kurugo pi saha nye a uru u tooyi kyeege me. ³⁴Lire ná li wuuni mú i, sòrolashiñi wà à Yesu sú a fùru ñkere na ná tàanbil'e. Ka sishange ná lwohe si ntíi na fwore kuru tafuruge e.

³⁵Sùpyañi u à ñcyii karigii séme ke, uru yabiliñi u à cyi nya, u jwumpe mú na nye sèe. U à cè cècè na sèenji uru na yu, bà yii si mpyi si dá mú me. ³⁶Nye ñcyii karigii mpyiñ'á Kile Jwumpe Semèñi fùñño. L'á séme:

«U kaciige kà si n-kebe me^{§§}.»

³⁷L'á séme Kile Jwumpe Semèñi cyage k'e mú na:

«Ijge pi à sú a fùru ke, pi sí n-pa yyahayi le u e si raa wíi*.»

Yesu ntòñi kani

(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Luka 23.50-56)

³⁸Lire kàntugo Arimati kànhe shinñi Yusufu à kàre Pilati yyére si Yesu buwuñi jáare u á. Yesu cyelempyañi wà u mpyi u wí, ñka u mpyi na uye ñwòhòni Yahutuubii ñùñufèebii yyaha fyagare na. Pilati à ñe ke, ka Yusufu si ñkàr'a sà Yesu buwuñi lwó. ³⁹Nye Nikodemu, ñge u ná ntél'a kàre Yesu fye e canñka numpilage e ke, ka uru si mpa ná miri ná aloyesi sìnme lwohe e, pu nùg'à táan, pu s'à wùrugo, pu s'à cúluyi beñjaaga ná ke kwò. ⁴⁰Ka pire shiin shuunniñi si pi pyi pi à Yesu buwuñi lwó, maa u le u tòto väännyi i, maa puru sìnmpè nùguntanga wumpe wu u na,

bà Yahutuubii maha pi kwùubii bégeli mà jwo pi pi tò me. ⁴¹Cyage e Yesu à kwòro cige na ke, cikwògò na mpyi wani, fanña ñivòñño na mpyi kuru cikwòge e, bu mpyi na sàha ñkwò a tò kur'e mà nya me. ⁴²Kuru yàkòñke ku mpyi Yahutuubii canñòñke zòññoñi. Kuru fanñke laage mú sí nye a mpyi a tòn me, lire kurugo ka pi i Yesu buwuñi le wani.

Cyelempyiibil'à sà Yesu fanñke ningage ta

(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Luka 24.1-12)

20 Cibilaage canñcyiige[†] nyèsòoge na, nyege mpyi na sàha jà a cwó me, Magidala Mariyama à kàre fanñke na mà sà li ta kafaage pi mpyi a tég'a ku jwò tò ke, kur'à lwó wani. ²Nye ka u u fè a kàre Simò Pyeri ná cyelempyañi kyaa li mpyi a táan Yesu á sèl'e ke, pire yyére, maa pi pyi: «Pi à Kafoonji buwuñi lwó a yige fanñke e, wuu sí nye a u tayahaga cè me.»

³Ka Pyeri ná uru cyelempyañi si fworo na ñkèege fanñke na. ⁴Pi mú shuunni mpyi na fí, ñka cyelempyañ'á Pyeri caanra fanñke na. ⁵U à lyéele ke, maa lempe nya ñiñke na, ñka u nye a jyè me. ⁶Li nye a mò me, ka Simò Pyeri si nò wani, maa ntíl'a jyè fanñke e, maa lempe wíi. ⁷Väännyi yi mpyi a tég'a Yesu ñiñke tò ke, yire na mpyi a kùrul'a yaha yi mege cyage e, yi ná lempe nye a mpyi tanuge e fanñke e me.

⁸Nye cyelempyañi u mpyi a fyànha a nò ke, ka uru mú si jyè maa nya, maa dá. ⁹Fo mà sà nò lire tènì na, cyelempyiibii nye a mpyi a yi yyaha cè na Kile Jwumpe Semèñi à jwo na Yesu mpyi na

§§19:36 Ekizodi 12.46; Nòmburu 9.12; Zaburu 34.21. Yyee maha yyee bilereñk-wonji kataanni ká nò, Izirayeli shiinbii mpyi maha mpàbili bò maha mpyi sàraga pi kapegigii yàfanji kurugo. Lire mpàbili kaciige kà maha yaa ku kebe me. Yesu u à lire mpàbilini fáa, lire e Kile nye a ñe Yesu kaciige kà si ñkebe me.

*19:37 Zakari 12.10

†20:1 Yahutibil'á cibilaage canñcyiige ku nye kárinji.

sí n-sii jè n-fworo kwùnjì i mē. ¹⁰Puru jwòhò na, cyelempyiibii mú shuunn'à nùr'a kàre pyenge.

**Yesu à uye cyêe
Magidala Mariyama na**

(Macwo 28.9-10; Marika 16.9-11)

¹¹Nye ka Mariyama si mpa yyére fannke jwòge na, maa mē le na súu. Ka u mēsuwuñi si ñkwò a lyèl'a wí fannke e, ¹²mà Kile mēlekēebii pii shuunni nya ná vāanvyinnyi i, pi à tēen Yesu buwuñi tasinnage e. Pi wà à tēen Yesu jùñke tayahage e, ka u sanji si ntēen Yesu tooyi woge e. ¹³Ka pi i u yíbe: «Ceewe, jaha na mu na mē súu yē?» Ka u u pi pyi: «Pi à mii Kafoonji buwuñi lwó a yige, mii sí jnyē a u tayahaga cē mē.» ¹⁴U à ta u puru jwo a kwò ke, maa yyaha kēenja wí mà Yesu nya u à yyére, ñka u jnyē a mpyi a cē na uru wi mē. ¹⁵Ka Yesu si jwo: «Ceewe, jaha na mu na mē súu yē? Jofoo mu na jcaa yē?» Ka u u wá na sōñji na cikòge faafoonji wi, ka u u u pyi: «L'aha nta mu u à Yesu lwó, u saha cyêe na na si sà u lwó.» ¹⁶Ka Yesu si jwo: «Mariyama!» Ka u u yyaha kēenja Yesu yyére maa jwo Eburubii shēenre e: «Araboni!» Lire jwòhe ku jnyē: «Cyelentuñi!» ¹⁷Ka Yesu si u pyi: «Ma hà na cù n-yaha mē, mii sàha ñkwò a dùgo Tufoonji yyére mē, ñka sà yi jwo mii cìnmpyiibil'á na mii naha na dùru na Tuñi yyére, uru mú sí u jnyē yii Tuñi, na mii naha na dùru na Kilenji yyére, uru mú sí u jnyē yii Kilenji.» ¹⁸Ka Mariyama si ñkàr'a sà a yi yu cyelempyiibil'á: «Mii à Kafoonji nya!» Nje Yesu à jwo u á ke, maa wá na yire yu.

Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na

(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18; Luka 24.36-49)

¹⁹Kuru cannuge, cibilaage canjcyi-ige yàkonke, Yesu cyelempyiibii mpyi a bínni bag'e, maa ku shwòhò piye na Yahutuubii jùñufēebii yyaha fyagare

na. Ka Yesu si mpa yyére pi shwòhòl'e maa pi pyi: «Kile u yyēñjke kan yii á.» ²⁰Mà u yaha puru na, u à u kantahigii ná u kàmpañke cyêe pi na. Cyelempyiibil'á Kafoonji nya ke, ka pi funjke si ntáan sèl'e. ²¹Ka Yesu si nùr'a pi pyi: «Kile u yyēñjke kan yii á! Bà Tufoonji à mii tun mē, amuni mii à yii tun.» ²²Yesu à puru jwo a kwò ke, maa jwòge kafege fwo pi na, maa pi pyi: «Yii Kile Munaani ta.» ²³Yii aha mpiimu kapegigii yàfa pi na ke, pire wogigii sí n-yàfa pi na, yii aha jcyē mpiimu wogigii na ke, pire wogigii sí n-kwòro pi na.

Yesu à uye cyêe Tomasi na

²⁴Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii ke ná shuunninji na canjke ñkemu i ke, ñge mege ku jnyē pi e Tomasi ná pi maha u pyi: «Ñanji» ke, uru jnyē a mpyi ná pi e mē. ²⁵Ka cyelempyiibii sanmpii si u pyi: «Wuu à Kafoonji nya!» Ka u u pi pyi: «Mii aha mpyi mii jnyē a sikanjki fyēñi nya u cyeyi i mē, mii sí jnyē a na kampeeni tēge fyēñi na, maa bwòñ u ñkèni tafuruge nòopiige na mē, mii sì n-dá mē.»

²⁶Cibilaaga ñinjin à tòro ke, ka cyelempyiibii si nùr'a piye bínni bage e, maa ku shwòhò piye na, Tomasi na mpyi ná pi e lire tēni i, ka Yesu sí mpa yyére pi shwòhòl'e, maa jwo: «Kile u yyēñjke kan yii á.» ²⁷Maa Tomasi yyere na u file uru na, maa jwo: «Kampeeni taha naha, na cyeyi wíi, ma cyēge file, maa ku le na ñkèni tafuruge e. Fworo dánabaare e, ma a dá.» ²⁸Ka Tomasi si u pyi: «Mii Kafoonji ná mii Kilenji!» ²⁹Ka Yesu si u pyi: «Mu à mii nya ke, lire e mu à dá, mpii pi à dá mii na, mà li ta pi jnyē a mii nya mē, pire wuun'à jwò.»

Yuhana sémeñi kasemeni

³⁰Nye Yesu à kakyanhala karii ñinnya-hagii pyi u cyelempyiibii nyii na, cyire kyaa jnyē a jwo ñge sémeñi i mē. ³¹Ñka jcyii cyi à séme ke, cyir'à séme bà yii

si mpyi si dá li na na Yesu u nye Kile Njncwónrɔŋi ná Kile Jyanyi me. Yii aha dá u na, yii sí shɔŋi njɔkwombaanyi ta u mege kurugo.

Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii pɔi baashuunni na

21 Nye cyire karigii kàntugo, Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na sahaŋki Tiberiyadi baŋi njwɔge na. Ame u à uye cyêe pi na: ²kuru cyage e, Yesu cyelempyiibii pɔi baashuunni na mpyi wani, pire e Simɔ Pyeri, ná Tomasi pi maha mpyi: «Ŋaŋi» ke, ná Natanayeli u à yɔri Galile kùluni i Kana kàŋhe e ke, ná Zebede jyaabii mú shuunni. ³Ka Simɔ Pyeri si pi pyi: «Mii na nkèege fyaa tacunji i.» Ka cyelempyiibii sanmpii si jwo: «Wuu mú na nkèege ná mu i.» Ka pi i fworɔ lire e, mà sà jyè bakwɔɔge e na cwòobii wàa lwɔhe e, nka kuru canŋke numpilage e, pi nye a fya njɔkin ta me.

⁴Nyèg'à pa múgo ke, ka pi i Yesu njɔnyerenji nya baŋi njwɔge na, nka pi nye a nùr'a u cè me. ⁵Ka Yesu si pi pyi: «Na pyii, yii sí fyaabii pii ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu nye a yaaga ta me.» ⁶Ka Yesu si pi pyi: «Yii cwòŋi wà bakwɔɔge kàniŋke na, yii sí pii ta.» Pi à cwòŋi wà ke, fyaabii nyahaŋi cye e pi nye a jà a cwòŋi ñr'a yige lwɔhe e me. ⁷Cyelempyanyi kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, ka uru si jwo Pyeri á: «Kafoonji wi!» Simɔ Pyeri u mpyi a u vaaŋnyi wwù marii fyaabii caa ke, tɛni i u à lógo: «Kafoonji wi!» ke, ka u u láha a yi le maa jyè lwɔhe e. ⁸Ka cyelempyiibii sanmpii si wá na nkèege bakwɔɔge e kùmpoge yyére, cwòŋi mpyi a jɔ fyaabii na, ka pi i wá na u ñirili. Pi ná lwɔhe njwɔge laage mpyi a tɔɔn me, ku mpyi a kuye wwù metirii nkul'e (100) me.

⁹Pi à nɔ kùmpoge na maa ntige ke, ka pi i naŋkyanhii nya, fyaa sí nye cyi njɔŋ'i, bwúuru mú na mpyi wani. ¹⁰Ka Yesu si

pi pyi: «Yii a ma ná yii fyaabii njncumpii pɔl'e.» ¹¹Ka Simɔ Pyeri si ñugo kùmpoge na, maa cwòŋi ñr'a yige ná fyabwoyi i. Pi puni na mpyi nkúu ná beeshuunni ná ke ná taanre (153) nka fyaabii na pi nya-haŋi mú i, cwòŋi nye a cwɔn me. ¹²Ka Yesu si pi pyi: «Yii a ma, yii pa lyi.» Cyelempyanyi wà nye a ñen'a u yíbe na: «Jo u nye mu ye?» me, naha na ye pi mpyi a cè na Kafoonji wi. ¹³Ka Yesu si file, maa bwúuruŋi lwɔ, maa u táa pi na, maa fyaabii mú kan pi á.

¹⁴Kuru k'à pyi Yesu tontanrawoge mà uye cyêe u cyelempyiibii na, mà lwɔ u à jɔ a fworɔ kwùŋi i ke.

Yesu à Pyeri yíbe

¹⁵Pi à lyi a kwò ke, ka Yesu si jwo Simɔ Pyeri á: «Yuhana jyanyi Simɔ, tàange ku nye mu i mà yyaha tii ná mii i ke, tá kur'à pèe mà tòro nke ku nye pi sanmpil'e mà yyaha tii ná mii i be?» Ka Pyeri si u pyi: «Ɔɔn, Kafoonji! Mu yabiliŋi nye a cè na mu kyal'à táan mii á mà?» Ka Yesu si jwo u á na u a uru mpàpyiyi njwɔ caa. ¹⁶Maa nùr'a jwo tozhɔnwogo: «Yuhana jyanyi Simɔ, mii kyal'à táan mu á la?» Ka u u jwo: «Ɔɔn, Kafoonji! mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mpàabii kàan-muca. ¹⁷Ka Yesu si nùr'a jwo tontanrewogo: «Yuhana jyanyi Simɔ, mii kyal'à táan mu á la?» Ka Pyeri si yyaha tanha na Yesu à uru yíbe a ta taanre na u kyal'à táan ur'à la, maa Yesu pyi: «Kafoonji, mu à karigii puni cè, mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mpàabii njwɔ caa.

¹⁸Maa nùr'a u pyi: «Sèenji na mii sí n-sì yi jwo mu á, mu naŋjiwe wunji mpyi maha vaaŋntinŋke le, maa maye pwo, cyage k'à táan mu á ke, maa nkàre wani. Nka mu aha mpa lyè, mu sí cyeyi

yîrige[‡], wabere sí mu vâanntinŋke le mu na, si mu pwo si ŋkàre ná mu i cyage ku nyɛ ku nyɛ a táan mu á mɛ.»

¹⁹ Kwùŋkanni na Pyeri mpyi na sí n-kwû si pèene taha Kile na ke, lire Yesu mpyi na yu ná mpe jwumpe e. Puru jwɔhɔ na, ka Yesu si Pyeri pyi: «Taha na fye e.»

Cyelempyaŋi kyaa l'à táan Yesu á ke

²⁰ Cyelempyaŋi kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, Pyeri à yyaha kɛɛŋ'a wíi mà uru nya u u ma pi kàntugo. Canŋka mà pi yaha pi i numpilaga lyige lyí, uru cyelempyaŋi u ná mpyi a tɛen maa fɛen Yesu kàmpaŋke na, maa u yíbe: «Kafoonji, jofoo u sí mu le cye e ye?»

²¹ Nyɛ Pyeri à uru cyelempyaŋi nya ke, maa jwo Yesu á: «Kafoonji, ŋge de, naha

ku sí uru ta ye?» ²² Ka Yesu si u pyi: «Mii la ká mpyi uru u kwôro kwùmbaa fo mii cannuruge, mu naha ku nyɛ lire e ye? Mu wi ke, taha mii fye e kanna.» ²³ Puru jwumpe cye kurugo, dánafeebil'à jwo cyeyi puni i na uru ŋge cyelempyaŋi sí n-kwû mɛ. Mà li ta Yesu nyɛ a jwo Pyeri á na u sì n-kwû mɛ. Mpe Yesu à jwo ke, puru p'à pyi: «Mii la ká mpyi u kwôro kwùmbaa fo zà nɔ mii cannuruge na, mu naha ku nyɛ lire e ye?»

²⁴ Uru cyelempyaŋi ninuŋi u à ncyii karigii puni jwo, uru mú sí u à cyi sémɛ. Wuu mú s'à cè na cyi na nyɛ sɛɛ.

²⁵ Nyɛ Yesu à karigii cyiiberii ninyahagii pyi. Li n'a mpyi a yaha na cyire karigii cyi le cyi mege sémii niŋkin niŋkin i, mii na sônŋi pire sémébii tayahaga mpyi na sì n-ta diɲyɛŋi i mɛ.

[‡]21:18 «Mu sí cyeyi yîrige»: lire na mpyi kyaa mà li cyêe na pi sí Pyeri kwôro cige na, si mbò.

Yesu Tunntunmpii Kapyiinkii Semenji

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
sémenji funŋɔ jwumpe e ke*

Karigii Yesu à pyi nɛnke na ke, Luka à cyire yyaha jwo u sémenji nɛncyiɛni i. Ɗge sémenji shɔnwuɛni i, pyiɛnkanni na Yesu à kàre nɛnyiɛni na, ná pyiɛnkanni na u à Kile Munaani tun u fyɛɛnwɔhɔshiinbil'á ke, u na yire yyaha yu. Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tɛi ná Yesu i ke, Kile Munaani à Yesu fyɛɛnwɔhɔshiinbii yyaha cù, ka pi i puru jwo dɛnyɛni cyeyi puni i.

Pi n'a mpyi na puru Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á, pi mpyi maha li cyêe pi na na Yesu u nɛ Kile Nɛncwɔn-rɔŋi, ɲgemu nɔwɔmɛ Kile mpyi a lwɔ na u sí sùpyire shwɔ ke. Mpii pi nɛ pi nɛ Yahutuu mɛ, pi n'a mpyi na pu yu pir'á, pi mpyi maha li cyêe pi na na Kileɛni u à yaayi puni dá ke, na uru la nɛ si pi ná uye shwɔhɔŋi yaa. Pi mpyi maha yi yu sùpyire pun'á na li sínji nɛ Kile na mà yampii cùɲɔ si pi shwɔ Sitaannini na. Pi mpyi maha yi yu sùpyire pun'á mú na Yesu à kwú kworokworocige na, sùpyire kapegigii tugure yàfani kurugo; na sùpyir'à yaa ti toroŋkanni kɛɛnɲe, ti i dá Yesu na, bà Kile Munaani si mpyi si ti yyaha cù mɛ.

Karigii tèesiini i, Yesu tũntunmpii mpyi na sɔŋni na Yahutuubii làda karigii tayyérege na nɛ Yesu kuni naaraɲi i. Ka Kile Munaani si yi fɛniɲ'a cyêe pi na na Jwumpe Nintanmpe na nɛ supyishini puni wumɔ. Nde li nɛ na wíi ke, lire li nɛ mà toroŋkanni kɛɛnɲe maa dá Yesu na. Lire e ke mà maye kan pi à kwɔn si nta mpyi Yahutu mà tàanna ná pi làdaabil'e, mpii pi nɛ pi nɛ Yahutuu mɛ maa dá Yesu na ke, lire mpyiɲi fànha nɛ pire nɲɲi mɛ.

Jwumpe Nintanmpe à jwo cyaga maha cyag'e ke, pil'à nɛ pu na, ka pii si pu cyé. Cyeye nɛnyahay'e mpiimu pi à pu cyé ke, pir'à Yesu fyɛɛnwɔhɔshiinbii kyérege, maa pi le kàsuni i. Poli na mpyi pi kyéregefeebil'e, ka Yesu si uye cyêe u na maa u pyi u tũntunɲɔ. Lire kántugo ka Poli si wá na naare na màre kanyi na, maa Jwumpe Nintanmpe yu maa dánafeebii kurunɲi tɛni. U à ɲgaha nɛnyahawa ta uru báaraɲi i. Luka u à ɲge sémenji séme ke, uru na mpyi ná u e lire kùsheeni là na.

Yesu à jwo cyelempyiibil'á na pi sí Kile Munaani ta

1¹⁻² Mii cɛmpworonɲi Tofili, mà lwɔ tɛni i Yesu à u karigii sɛi na mpyi maa sùpyire yérege ná Kile jwumpe e, fo mà sà nɔ u tèekonɲirini na mà kàre nɛnyiɛni na ke, mii mpyi a cyire puni yyaha jwo mu á na sémenji nɛncyiɛni i. Ɗka mà jwo Yesu u kàre nɛnyiɛni na ke, tũntunmpii u mpyi a cwɔnɔ ke, karigii pire mpyi a yaa pi a mpyi ke, Kile Munaani mpyi a u pyi u à cyire puni jwo pi á. ³ Yesu nɛnkwooni kántugo mà fworo kwùɲi i, u à uye cyêe pi na pyiɛnkannigii nɛnyahagii na. U à lire pyi canmpyaa beeshunni funɲi bà pi si mpyi si nɛ cè na, sɛɛni na, uru na nɛ nɲii na mɛ. U mpyi maha Kile Saanre kyaa yu pi á mú. ⁴ Canɲka mà u ná pi yaha pi i lyi sɛncyen, u à yi jwo pi á na pi àha laaga tɔn Zheruzalɛmu kànhe na mɛ, na yaage nɔwɔmɛni Tufoonɲi à lwɔ, ná uru mpyi a ku kyaa jwo pi á ke, pi kuru sige, ⁵ na Yuhana à pi batize ná lwɔhe e, ɲka mà jwo canmpyaa cyi tòro ke, pi sí batize ná Kile Munaani i.

Yesu à kò a dùgo nɛnyiɛni na

(Marika 16.19-20; Luka 24.50-53)

⁶ Nɛ mà tũntunmpii nimbinnibii yaha Yesu taan, pi à u yíbe: «Kafoonɲi, lire tɛni i mu sí Izirayeli shiinbii saanre

núruŋɔ pi á la[¶]» ⁷ Ka u u pi pyi: «Mii Tuŋi à tène ná canmbilini ndemu bégele ná u yabiliní sífente e ke, yii àha raa lire caa si jɛcè mɛ. ⁸ Ɔka Kile Munaani sí n-tíge yii juŋ'i si fànha kan yii á, lire ká mpyi, yii sí raa mii kyaa yu Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni sanni puni ná Samari kùluni i, fo mà sà nɔ ðinyenji cyeyi puni i.»

⁹ Nye u à puru jwo ke, mà u tùntunmpii yaha pi i u wíi, u à kò a yíri pi shwɔhɔl'e mà kàre nɔnyinji na, ka nahanke kà si u nɔwɔhɔ pi na. ¹⁰ Mà pi yaha pi à yyahayi yírig'a le nɔnyinji i, na u ninɔkarenji wíi, pi à pâl'a nàmbaa shuunni nya pi à väänvyinnye le a yyére pi taan. ¹¹ Ka pire shiin shuunniŋi si jwo: «Galile kùluni shiinbii, di k'à ta a jwo ka yii i yyére na nɔnyinji wíi ye? Yesu u à kò a yíri yii shwɔhɔl'e mà kàre nɔnyinji na ke, canŋka u sí núru n-pa bà yii à u ninɔkarenji nya nɔnyinji na mɛ.»

Macyasi à Zhudasi tayyérege lwó

¹² Nye ka Yesu tùntunmpii si yíri Olivye cire nanke na, maa núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e. Kuru cyage ná Zheruzalemu mpyi a culumetiri ninɔkin kwɔ. ¹³ Pi à núr'a nɔ kànhe e ke, batɔnge nɔnyibabilini i pi mpyi maha ntée na piye bínnini ke, ka pi i ðùg'a jyè lire e. Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná Andire ná Filipi ná Tomasi ná Baritelemi ná Macwo ná Alife jyaŋi Yakuba ná Simɔ pi maha mpyi Zelɔti[§], ná Yakuba jyaŋi Zhude, pire pi mpyi. ¹⁴ Pire puni mpyi maha piye bínnini tèrii nɔnyahagil'e, marii Kile jáare ná funŋɔ ninɔkin i. Cyeebii pii ná Yesu nuŋi Mariyama ná Yesu cɔnmpyibii mú mpyi maha mpyi ná pi e.

¹⁵ Nye pi canmbinniyyi canŋke kà, mà pi nimbinnibii yaha, pi mpyi a shiin ŋkuu ná beŋjaaga (120) kwɔ, ka Pyeri si yír'a yyére pi shwɔhɔl'e maa jwo:

¹⁶ «Mii cɔnmpyibii, Kile Munaani mpyi a Dawuda yyaha cù, ka u u jwumpe mpemu jwo ná p'à sémɛ Kile Jwumpe Semeŋi i, na Zhudasi u sí n-tòro sùpyire yyaha na, si Yesu le cye e ke, fànha kyaa li mpyi li li, puru jwumpe pu fúnŋɔ. ¹⁷ Zhudasi sí na mpyi wuu kurunke sùpya, wuu ná uru mpyi na báara ninɔkin pyi.»

¹⁸ (Nye pi à sàranji ngemu kan u á u kapiini nimpyiini juŋɔ taan ke, u à sà kerege shwɔ ná ur'e. Lire kàntugo u à cwo a jya, ka u funŋɔ yaayi si jɛcɛg'a mâha.

¹⁹ L'à pyi kyaa Zheruzalemu kànhe shiinbii puni mpyi a ndemu cè ke, fo ka pi i mpa kuru cyage mege le pi shɛenre e: «Akeliidama» kuru juwɔhɔ ku nyɛ: «Sishange Kerege».)

²⁰ Nye Pyeri à shà yyaha na ná jwumpe e sahanŋi maa jwo na: «Y'à sémɛ Zaburu sémɛŋi i na

“U pyenge ningage ku kwôro,

Sùpya kà ntéen k'e mɛ**.”

“Wabere u u báaranjwɔge lwɔ††.”

²¹⁻²² Lire kurugo mà Kafoonji Yesu yaha u u jaare na ntùuli ná wuu e cyeyi yyaha kurugo, mpíi pi mpyi maha mpyi ná wuu e ke, wuu à yaa wuu shin ninɔkin cwɔnɔɔ pire e, wuu bàra wuye na, wuu raa yi yu sùpyir'á na Yesu à jè sèenji na. Mà lwó canŋke Yuhana à Yesu batize ke, fo mà sà nɔ canŋke u à kò a yíri wuu shwɔhɔl'e mà kàre nɔnyinji na ke, mpíi pi à cyire karigii puni nya tapyige e ke, uru wà u à yaa u pyi urufoo.»

¶1:6 Yesu tùntunmpii mpyi na Kile Nɔncwɔnɔnɔŋi mpanji sigili Yahutuubii sanmpii fiige, u u mpa pire yige Ɔɔmu shiinbii fannjage e, u u Izirayeli shiinbii wà piye na, bà pi mpyi saanji Dawuda tiŋi ná saanji Solomani tiŋi i mɛ.

§1:13 Zelɔti: kuru mege juwɔhe ku nyɛ: «kini kyal'à táan ngemu á sèl'e ke».

**1:20 Zaburu 69.26

††1:20 Zaburu 109.8

²³Nye ka pi i shiin shuunni cyêe, Yusufu pi maha mpyi Barisabasi, lire nye me Zhutusi ke, uru ná Macyasi. ²⁴Lire kântugo maa Kile jáare na: «Kafoŋji, mu u à sùpyire puni zòompíi cè ke, mpíi shiin shuunniŋi i, nge mu à cwoŋŋo ke, uru cyêe wuu na, ²⁵bà u si mpyi si Zhudasi tayyérege lwó tũnture báaraŋi i, Zhudasi à kuru nkemu yaha maa nkàre u yabiliŋi cyage e ke.»

²⁶Nye ka pi i nkyaanlwooni pyi, ka nkyaanlwooni si Macyasi cyêe, ka uru si bàra Yesu tũntunmpii ke ná niŋkinŋi na.

Kile Munaani à tige dánafeebii juŋ'i

2 Pantekŋtiŋi canŋke, dánafeebii puni mpyi a bínni cyaga niŋkin i. ²Ka tũnmbwŋho si mpâl'a fworó niŋyiŋi na, mu à jwo kafeebwŋho tũnm, bage e pi mpyi a bínni ke, mà kuru jĩ. ³Ka pi i njirii nya na fiige cyi à láha láha cyiye na mà pa ntèen ntèen pi puni niŋkin niŋkinŋi na. ⁴Ka Kile Munaani si pi puni jĩ, maa pi shin maha shin pyi u u shèenre tabere yu mà tàanna ná Kile Munaani ti kanŋkanni i urufol'á.

⁵Yahutuubii pi mpyi na fyáge Kile na diŋyeŋi puni yyaha kurugo ke, lir'à pire pii ta Zheruzalemu kànhe e. ⁶Nye puru tũnmp'à fworó ke, ka pire si sà piye bínni wani, pi puni kakyanhala wuu pi mpyi, naha na ye pi shin maha shin mpyi na u tateenge shèenre núru pi jwŋ na. ⁷Li mpyi a pi puni bilibili fo mà pi yirige pi yákilibii juŋ'i. Ka pi i wá na piye yfbili maa ŋko: «Nte sùpyire ti nye na yu ame ke, taha Galile kùluni i bà pi pun'à yĩri me? ⁸Di l'à pyi wuu shin maha shin sí i u tateenge shèenre núru pi jwŋ na ye? ⁹Pariti kini ná Medi kini ná Elamu kini shiin na nye wuu e, pii na nye wuu e pir'à yĩri Mezopotami kini i, pii s'à yĩri Zhude ná Kapadasi ná Pŋn wuuni ná Azi kùligil'e, ¹⁰ná Firijyi wuuni ná Panfili wuuni ná Misira wuuni

ná Libi kini cyage ku nye Sireni kànhe taan ke, wuu pii s'à yĩri Dŋrmu kànbwŋhe e. ¹¹Yahutuu na nye wuu e, pii sí nye Yahutuu me, ŋka pi à jyè Yahutuu-bii Kile kuni i. Pii na nye wuu e, pir'à yĩri Kereti kini ná Arabubii wuuni i. Di pi à pyi maa jini na Kile kabwŋhigii nimpyi-ŋkii yu, wuu shin maha shin sí i cyi núru u tateenge shèenre e ye?»

¹²Nye mà pi kakyanhala wuubii yaha fo pi nye a pi niŋjwuyo cè me, ka pi i wá na piye yfbili: «Nde jwŋhe k'à sii ŋki be?» ¹³Ka pii si wá na pi fwŋhore maa ŋko: «Sinmpe pu nye pi na!»

Pyeri à jwo ná sùpyire e

¹⁴Nye ka Yesu tũntunmpii ke ná shuunniŋi si yĩr'a yyére, ka Pyeri si jwo fànha na: «Yii pi à tèn Zhude kùluni ná yii mpíi puni pi naha naha Zheruzalemu kànhe e ke, yii niŋgyigigii múgo, yii i na jwumpe lógo, yii i pu yyaha cè. ¹⁵Sinme bà pu nye nte sùpyire na mà tàanna ná yii sŋŋŋkanni i me, naha na ye nyège tēni baacyēere wuuni li nye nume, sinme tēbyaa sàha ŋkwŋ a nŋ, wà u kwŋ a bya a wùrugo me. ¹⁶Kile tũntunŋi Zhoueli mpyi a ndemu jwo ke, lire li nye na mpyi nume. ¹⁷U mpyi a jwo na Kile à jwo: «Diŋyeŋi canzanŋyi ká nŋ, mii sí na Munaani pyi li tige sùpyire puni juŋ'i.

Yii nàŋjiipyire ná yii pùceepyire sí raa Kile tũnture yu.

Mii sí naye cyêe yii nàŋjiibii na, si karigii yyaha cyêe pi na.

Yii nàŋkolyeebii sí raa mii karigii jaa ŋŋoyi i.

¹⁸Sèe wi, cyire canmpyaagil'e, mii sí na Munaani pyi li tige mii bilinambaabii ná mii bilicyeebii juŋ'i.

Pi sí n-pyi mii tũntunmii.

¹⁹Mii sí kakyanhala yaayi yà pyi yi fworó niŋyiŋi na,

si kakyanhala kacyeenjkii cyii yaa jìnjeke na,

sishange ná nage ná nguruge sí n-pyi.

²⁰ Canjapyiini sí n-kéenje n-pyi numpire.

Yínjeke sí náanja mu à jwo sishan.

Cyire puni kántugo, Kafoonji canmbilini sí nɔ.

Li sí n-pyi canmbwɔhɔ, sí n-pyi canmbile ndemu sinampe sí n-pêe ke.

²¹ Nye shin maha shin u nje na Kafoonji mege yiri ke, urufoo sí n-shwɔ[‡].»

²² Nye Pyeri à kwɔ Zhoueli jwumpe nijjwumpe na ke, maa núr'a jwo: «Yii, Izirayeli shiinbii, yii ningyigigii pere, yii raa nuru. Yii à li cè na Nazareti kànhe shinji Yesu na mpyi sùpya, ngemu cye kurugo Kile à u fànhe cyêe yii na ná kabwɔhigii ná kakyanhala karigii ná kacyeenjkii mpyiñi i yii shwɔhɔl'e ke. ²³ Ìka nde Kile mpyi a yaa mà yyaha tí ná u e, mà tàanna ná u karigii puni jɔcɛni i ke, lire yii à pyi. Yii à u le shinpibii cye e pi à kwɔro cige na mà bò. ²⁴ Ìka Kile à u jùŋɔ wwú kwùñi yapwoyi i, maa u jè a yige kwùñi i. Naha kurugo ye li fànhe mpyi kwùñi na u jà a u cù a yaha wani me. ²⁵ Saanji Dawuda à fyànha a jwo u kyaa na, u mpyi a jwo:

“Mii maha na Kafoonji naa naye taan tè-rigii puni i,

jaha na ye u maha mpyi mii kàñinke na, bà li si mpyi yaaga kà n-jà mii cúnjɔ njírige na tayyérege e me.

²⁶ Lire kurugo mii zɔmbilin'à jí funntange na,

mii jwumpe puni sí nje funntanga jwumɔ.

Mii à tɛen ná l'e, ali mii kwunjkwooni kántugo,

mii cyeeere sí jínje mii na.

²⁷ Naha kurugo ye Kafoonji, mu sì jee mii múnaani yaha

li kwɔro kwùñi numpini i me.

Mu mú sì jee ma báarapyiñi njicɛñji yaha u fwónhɔ fannje e me.

²⁸ Mu à nùmpanjke tata kuni le mii taan Mà mu yaha ná mii i, mu sí mii pyi mii i jí funntange na[¶].»

²⁹ Nye Pyeri à kwɔ Dawuda jwumpe nijjwumpe na ke, maa núr'a jwo: «Mii cinmpyiibii, yii na yaha si wuu tulyage Dawuda kani fínije njwo yii á. Tèni i u à mpe jwumpe jwo ke, u mpyi a pu jwo a wà uye na me, naha kurugo ye wuu à li cè na u à kwú, u buwun'jà tò. Ali nijjaa u kwùunni na nje naha wuu yyéere. ³⁰ Dawuda na mpyi Kile tùnntunɔ, u mú mpyi a li cè na Kile à kâa ur'á na uru na sí n-pa u jambilini là tije u fànhe tateenge e u kántugo.

³¹ Kile à wyèr'a yi jwo Dawuda á na Kile Nijcwɔnrɔñi sí n-pa jè n-fworo kwùñi i. Lire kurugo Dawuda à jwo na “U si n-kwɔro kwùñi numpini i me, u cyeeere si n-fwónhɔ fannje e me^{§§}.” ³² Yesu kyaa li, Kile à u jè a yige kwùñi i. Lir'à pyi wuu mú puni nyii na. ³³ U à dùg'a kàr'a sà ntɛen Kile kàñije cyege na. Kile Mu-naani jwɔmɛeni u mpyi a lwɔ wuu á ke, Tufoonji Kile à lire kan u á, ka u u li yaha l'à tige wuu jun'í. Lire yii nje na jaa ame, maa nuru li jwɔ na. ³⁴ Yii li cè na Dawuda yabiliji nje a dùgo njinyi na me, ñka lire ná li wuuni mú i, u à jwo “Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á “Ta ma a pa ntɛen na kàñije cyege na, ³⁵ mii sí n-pa mu zàmpeenbii le mu tooyi jwɔh'í^{*}.”»

³⁶ Nye Pyeri à puru jwumpe taha a kwɔ ke, maa jwo: «Lire e ke yii Izirayeli shiinbii pun'à yaa yii li cè na nàkaana baa na

[‡]2:21 Zhoueli 2.28-32

[¶]2:28 Zaburu 16.8-11

^{§§}2:31 Zaburu 16.10

^{*}2:35 Zaburu 110.1

Yesu yii à kwòro cige na ke, Kile à uru pyi Kafoonji ná uru Kile Njncwónrɔŋi.»

³⁷ Pi à puru lógo ke, ka pu u pi zòompɔii cúnɔɔ sɛl'e, ka pi i Pyeri ná túnntunmpɔii sanmpɔii pyi: «Wuu cínmpɔiiibii, naha wuu à yaa wuu pyi be?» ³⁸ Ka Pyeri si pi pyi: «Yii yii toronkanni kɛɛnɔɔ, yii puni ninjin ninjinɔɔ à yaa yii batize Yesu Kirisita mege na, bà yii kapegigii si mpyi si yàfa yii na mɛ. Lire ká mpyi, yii sí Kile Munaani ta. ³⁹ Naha kurugo yɛ Kile à u Munaani njwómɛɛni lwó yii ná yii tɔlug'á, mà bàra mpɔii pi nye tatɔnyi i ke. Mpɔii wuu Kafoonji Kile sí n-pa n-yyere si mpyi u pyii ke, l'à lwó pire pun'á.»

⁴⁰ Pyeri à jwumɔ njnyahama jwo pi á sahanɔi Yesu kyaa na, maa pi yere na pi núru nge dɔnyɛɔ sùpyire nintiimbaare njwɔh'i, bà Kile si mpyi si pi shwɔ mɛ.

⁴¹ Sùpyire t'à dá u jwumpe na ke, ka pire si batize. Mpɔii pi à bàra dánafeebii kurunɔke na kuru canɔke ke, pire mpyi a shiin kampwɔhii taanre (3.000) kwɔ.

Dánafeebii wwɔɔɔɔɔɔ pyinɔkanni

⁴² Yesu túnntunmpɔii mpyi maha yereyi njemu kaan ke, dánafeebii mpyi a piye waha maa yire núru tɛrigii puni i, maa njkwòro wwɔɔɔɔɔɔ e. Pi mpyi maha bwúurunɔi kwúun na ntáali piye na na lyí, maa Kile jáare sɔncyan. ⁴³ Sùpyire puni mpyi ná fyagare e, naha na yɛ kakyanhala karigii ná kacyeenɔkii mpyi na mpyi Yesu túnntunmpɔii cye kurugo.

⁴⁴ Shin maha shin u mpyi a dá Yesu na ke, pire puni mpyi a wwɔ maa mpyi ninjin, pi cyeyaayi puni mpyi kàngwɔɔ wuyo. ⁴⁵ Tɛrigii cɔyl'e, pi mpyi maha pi taare tà ná pi cyeyaayi yà pɛrɛli, maa yire wyɛɛɔ táli piye na mà tàanna ná shin maha shin njùɔ tugure e.

⁴⁶ Pi mpyi maha piye bínnini canɔa maha canɔa, ná sɔnɔɔɔ ninjin i

Kilepaarebage e, maa Kile pɛre. Pi mpyi maha bínnini pi pyenyi i, maa bwúurunɔi kwúun na ntáali piye na maa pi njyɔni lyí ná funntange ná funɔcɛnɔi i. ⁴⁷ Pi mpyi maha Kile kɛre, pi kyaa mpyi a táan sùpyire pun'á. Mpɔii Kafoonji à shwɔ ke, u mpyi maha pire bàrali pi kurunɔke na canɔa maha canɔa.

Pyeri à cwɔhɔmɔfoonji wà cùunɔ

3 Canɔka yàkɔɔ, Kileparege tɛni i, Pyeri ná Yuhana à kàre Kilepaarebage e. ² Lir'à pi ta pi à sà faanɔi wà yaha Kilepaarebage tajyɔnwɔge kà na, pi maha njkemu pyi: «Tajyɔnwɔge Nisinanɔke» ke. Amuni u mpyi a sí. Canɔa maha canɔa, pi mpyi maha mpa u yaha kuru cyage e, sùpyire ti nye na jyɛ Kilepaarebage e ke, bà u si mpyi s'a pire jáare mɛ. ³ Uru faanɔ'á Pyeri ná Yuhana nya tajyige e maa pi jáare. ⁴ Ka pi i u yal'a wíi, ka Pyeri si jwo: «Wuu wíi.» ⁵ Ka nàni si yyahe yírig'a le pi e. U mpyi na sɔnɔi na pi sí yaaga kan ur'á.

⁶ Nye ka Pyeri si u pyi: «Wyɛre, lire nye mɛ sɛɛn nye mii á mii u kan mu á mɛ, njka yaage ku nye mii á ke, mii sí kuru kan mu á. Nazareti kànhe shinɔi Yesu Kirisita mege na, yíri ma a jaare!» ⁷ U à yire jwo ke, maa nàni cù kàniɔe cyege na mà yírigɛ. Nye ka nàni tooyi ná u nin-tajyiigii si ntíl'a cyiye ta.

⁸ Ka u u yi a yír'a yyére, maa li njwɔ cù na jaare, maa sà jyɛ Kilepaarebage e[†] ná Pyeri ná Yuhana i, maa jaare, maa yini, maa Kile kɛre. ⁹ Sùpyire pun'á u nya u u jaare marii Kile kɛre. ¹⁰ Pi mpyi a li cɛ na nàni u mpyi maha ntɛn Kilepaarebage Tajyɔnwɔge Nisinanɔke na maa sùpyire jáare ke, uru wi. Pyinɔkanni na uru nàɔ'á pyi maa já na jaare ke, ka lire si sùpyire bilibili.

[†]3:8 Kuru k'à pyi urufoo canɔcyiige mà jyɛ Kilepaarebage kaanɔke funɔke e, naha na yɛ Yahutuubii Saliyanɔi i, kafuun li mpyi li li cwɔhɔmɔfoo u jyɛ Kilepaarebage kaanɔke funɔke e.

¹¹ Nàŋi mpyi a taha a yaha Pyeri ná Yuhana fye e. Ka sùpyire kàkyaanhala wuubii si fê a kàr'a sà bínni pi taan, Kileŋaarebage ŋkubabwôhe kà jwôh'i, pi mpyi a Saanŋi Solomani mege le kuru ŋkubage na. ¹² Pyeri à sùpyire nya ke, maa jwo: «Wuu cínmpyiibii, Izirayeli shiinbii, jaha na nde kan'à yii kàkyaanhala yê? Naha na yii na wuu wíl'ame mu à jwo wuu yabilimpíi sífente ná wuu Kile yyahafyagare t'à wuu pyi wuu à ŋge nàŋi pyi u à yíri na jaare yê? ¹³ Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná wuu tulyeyi sanpyi u Kilenji, u à u báarapyiŋi Yesu jùŋke yírigé ná l'e. Yii à u le fánhafoonji Pilati cye e, ka uru si li ta na yaaga nye a yaa ku pyi u na me, ka yii i jcyé u na Pilati nyii na. ¹⁴ Ŋge u à jwô maa ntíi ke, yii à cyé uru na, ŋge u à boore pyi ke, maa Pilati jáare na u uru cye yaha. ¹⁵ Ŋge u nye na shiŋi niŋkwombaani kaan ke, yii à uru bô, ŋka Kile à u jê a yige kwùŋi i. Wuu à u nya u jenkwooni kântugo. ¹⁶ Ŋge nàŋi u ŋge yii i naa, ná yii à u cè ke, wuu à dányani pyi Yesu na, lire cye kurugo, u à jà a yí'r'a yyére. Wuu à dányani pyi Yesu mege na, lire l'à ŋge nàŋi yampe kwô feeŋe bà yii puni nyii wá u na me.

¹⁷ Mii cínmpyiibii, mii à li cè na li jncèmbaani u à yii ná yii jùŋufeebii pyi yii à lire kani pyi. ¹⁸ Lire e ke Kile à jwumpe mpemu jwo fo tèmóni i u tñntunmpii cye kurugo ke, pur'à fùŋŋ. U mpyi a jwo na Kile Njncwónrŋi à yaa u kyaala. ¹⁹ Lire e ke yii yii toronkanni kèenŋe, yii i yiye kan Kile á, bà u si mpyi si yii kapegigii yàfa yii na me. ²⁰ Lire ká mpyi, Kafoonji Kile sí taŋŋŋ kan yii á. Mà bàra lire na, ŋge u à yaha yii yahare e ke, u sí uru tũgo yii á, Yesu u nye Kile Njncwónrŋi ke, uru kyaa li. ²¹ Ŋka u à yaa u tēen ninyiŋi na fo u aha yaayi puni

pyi y'à nùru yi lyempe e, yire Kile à jwo fo tèmóni i u tñntunmpii cye kurugo.

²² Nye Kile tñntunŋi Musa à jwo “Bà wuu Kafoonji Kile à mii tun me, amuni u sí n-pa yii cínmpworonji wà pyi u tñntunŋŋ mii fiige. U aha jwumô maha jwumô jwo yii á ke, yii i jêe puru na.

²³ Shin maha shin u nye u nye a jêe uru tñntunŋi jwumpe na me, urufoo sí n-bô n-yige sùpyire shwôhol'e[†].”

²⁴ Nye mà lwô Kile tñntunŋi Samuweli na, Kile tñntunmpii pun'à jwo nde tēni kyaa na mú, Musa fiige. ²⁵ Jwumpe Kile tñntunmpil'à jwo ke, pur'à jwo yii á mú. Tunmbyaare Kile à le ná yii tulyeyi i, tēni i u à jwo Ibirayima á na uru sí jwô le jùŋke supyishiŋi pun'á u tũluge cye kurugo ke, tire tunmbyaar'à le ná yii e mú[†]. ²⁶ Lire e Kile à u báarapyiŋi yaha a pa yii Izirayeli shiinbii me e na yyecyiige na, u u jwô le yii á, yii i láha pege karigii na.»

Pi à kàre ná Pyeri ná Yuhana i yukyaabii yyére

4 Nye mà Pyeri ná Yuhana yaha jwumpe na, Kile sáragawwuubii ná Kileŋaarebage sanpcwónsigibii jùŋufoonji ná Sadusiibii pil'à nò wani. ² Li mpyi a sàa pen pi e mà Pyeri ná Yuhana nya pi i sùpyire yerege ná Kile Jwumpe e na Yesu à jê a fworô kwùŋi i, na lir'à li cyêe na sùpyire sí n-pa jê n-fworô kwùŋi i nùmpanŋa. ³ Ka pi i pi cû a le kàsuri i fo mà sà nò kuru canŋa nùmpanŋa na, jaha na ye numpilage mpyi a wwô a kwô. ⁴ Ŋka lire ná li wuuni mú i, mpii pi mpyi na Pyeri ná Yuhana jwumpe nùru ke, pire ninyahamil'à dá Yesu na, ka lire si dá-nafeebii kuruŋke shiinbii pyi pi à kampwôhii kanŋkuro (5.000) kwô.

[†]3:23 Duterénomú 18.15, 18, 19

[†]3:25 Zhenezi 22.18; 26.4

⁵Kuru canja nùmpanja, Yahutuubii jùñufeebii ná kacwónribii ná Kile Saliyani cyelentiibil'à pa piye bínni Zheruzalemu kàhe e. ⁶Kile sáragawwuubii jùñufembwòhe Ana⁸ mú mpyi wani, mà bàra Kayifu ná Yuhanañi wabere ná Alezandiri ná sáragawwuubii jùñufembwòhe pyenge shiinbii puni. ⁷Ka pi i ñkàr'a sà Pyeri ná Yuhana yige kàsuni i mà pa yéeñe piye shwòhòl'e, maa pi yíbe: «Ná fànhe ñkire e, lire nye me ná mege ñkire e yii à nge nàñi cùñjo ye?»

⁸Nye mà Pyeri yaha u à jí Kile Mu-naani na u à jwo: «Yii pi nye wuu Yahutuubii jùñufeebii ná kacwónribii ke, ⁹ná yii sí naha a wuu yíbe faanñi ná u cuñjokkanni kyaa na ñijnjaa, ¹⁰yii puni, mà bàra Izirayeli shiinbii sanmpii puni na, yii li cè na Nazareti kàhe shinñi Yesu Kirisita mege na nge nàñi cùñjo. Yesu yii à kwòro cige na mà bò, ka Kile si u nè a yige kwùñi i ke, uru mege na nge nàñi ñijnjyereni u nge yii yyaha na ke, u à cùñjo. ¹¹Yesu kyaa l'à jwo Kile Jwumpe Semenji i na

“Yii bafaanribil'à cyé kafaage ñkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na**.”

¹²Nye shwofoonji wà saha nye uru baare e me. Mege cye kurugo wuu sí nùmpanja ta ke, kuru nye a le sùpyanji wà tufiige na nke ñinñe na Yesu baare e me.»

¹³Yahutuubii jùñufeebii ná kacwónribil'à Pyeri ná Yuhana nya pi i yu fyagara baa ke, ka li i pi kàkyanhala, naha na ye pi mpyi a li cè na Pyeri ná Yuhana nye a kàla sèl'e me, ka pi i li kàanmucya mà li nya na pi ná Yesu u mpyi. ¹⁴Nye nàñi u à cùñjo ke, pi à uru ñijnjyereni nya Pyeri

ná Yuhana taan ke, pi nye a yà ta si njwo me.

¹⁵Ka pi i Pyeri ná Yuhana pyi pi à fwooro ntàani na, maa ñkwòro na piye yí-bili: ¹⁶«Naha wuu à yaa wuu pyi mpíi shiinbii na be? Kakyanhala kani pi à pyi ke, Zheruzalemu shiinbii pun'à li cè, wuu mú sì n-jà nàkaana pyi lire e me. ¹⁷Ñka nde kani nye a yaa li cèeg'a nò cyeyi puni i me, lire e ke wuu pi yyere, wuu u pi fùguro, bà li si mpyi pi àha núru kuru mege kyaa jwo sùpyanji wà tufiig'à me.»

¹⁸Ka pi i Pyeri ná Yuhana yyere maa yi jwo a waha pi á, na pi àha núru Yesu kyaa jwo sùpyanji wà tufiig'à, lire nye me si sùpyanji wà kàla ná u kani i me. ¹⁹Ka Pyeri ná Yuhana si pi pyi: «Ncyii kapyagii mú shuunniñi i, li ndi l'à tíi Kile á ye? Mà yii ñwómèeni cù laa, mà Kile ñwómèeni cù? Yii yabilimpíi pi yi kàanmucya de! ²⁰Nde wuu kón'à nya maa li lógo ke, wuu sì n-jà n-pyi ná wuu nye na lire yu me.»

²¹Ka pi i pi fùguro sahanñi maa pi yaha. Pi nye a mpyi a cè yaage pi sí n-pyi pi na me, naha na ye kakyanhala kani li mpyi a pyi ke, sùpyire mpyi na Kile kère lire kurugo. ²²Nàñi u mpyi a cùñjo lire kakyanhala cuñjokkanni na ke, uru shiñi mpyi a nya yee beeshuunni na.

Dánafeebil'à Kile jáare

²³Pi à Pyeri ná Yuhana cye yaha ke, ka pi i ñkàre Yesu túnntunmpii sanmpii cyage e. Nje Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribil'à jwo pi á ke, maa sà yire puni yyaha jwo pi á. ²⁴Nye pi à yire lógo ke, ka pi puni si wwò sòñjorò ñinñin na maa Kile jáare fànha na: «Kafoonji, mu u à ñinyiñi ná ñinñe dá, maa suumpe lwòhe ná ku funño yaayi puni dá. ²⁵Wuu tulyage Dawuda u nye mu báarapyiñi ke, mu à

§4:6 Ñge Anañi na mpyi nò.

**4:11 Zaburu 118.22

ma Munaani pyi l'à u yyaha cû, ka u u jwo

“Naha kurugo supyishinj'à nùŋo kyán ye? Naha na kirigii sùpyire maha vùnmpwɔɔre pyi ye? Ti nye nùŋo baa.

²⁶ Saanbii pi nye nìŋke na ke, pir'à piye bégele kàshige mɛɛ na, ka nùŋufeebii si piye bégele Kafoonji Kile ná u Njncwɔnɔŋi mɛɛ na††.”

²⁷ Sée wi de! Ìjke kànhɛ e, saanji Erɔdi ná Pɔnse Pilati à wwɔ ná Izirayeli shiinbii ná supyishinj' saanji i, báarapyinj' mu à cwɔɔnɔr'a yaha maye mɛɛ na, ná uru u nye Yesu ke, maa ntùŋke taha uru na. ²⁸ Lire mpyinj' cye kurugo, kyaa maha kyaa mu à kyaala a yaha fo tɛmɔni i mà tàanna ná ma sífente ná ma nyii wuuni i ke, cyire pi à pyi. ²⁹ Ìjka Kafoonji, pi à wuu fùguro ná jwumpe mpemu i numɛ ke, mu à puru lógo. Wuu pi nye mu báarapyii ke, wuu tɛge, wuu raa mu jwumpe yu fya-gara baa. ³⁰ Li síŋji yaha wuu na, wuu já wuu a yampii cùŋji, wuu raa kacyeenjkii ná kakyanhala karigii pyi mu báarapyinj' njncɛnj' Yesu mege na.»

³¹ Pi à Kile jáar'a kwɔ ke, cyage e pi mpyi a bínni ke, ka kuru cyage nìŋke si jcyɛɛnne, ka Kile Munaani si pi puni jî, ka pi i wá na Kile jwumpe yu fya-gara baa.

Dánafeebii cyeyaayi pun'à pyi kàngwɔɔ wuyo

³² Dánafeebii kurunke mpyi a wwɔ maa pi zòmpii ná pi sòŋɔre pyi nìŋkin, fɛɛɛɛ yaaga saha nye a mpyi pi wà á mɛ, pi yaayi puni mpyi kàngwɔɔ wuyo. ³³ Sífente na mpyi Yesu túnntunmpil'á sée sèl'e pi i yi yu sùpyir'á na Kafoonji Yesu à jè a fworɔ kwùŋi i. Kile mpyi a jwɔ pi puni na maa pi tɛge sèl'e. ³⁴ Kan-hamafoo nye a mpyi pi e mɛ, jaha na ye mpìi pi mpyi ná taare e, lire nye me pyenyi i ke, pire mpyi maha yire péreli,

³⁵ maa ma na uru wyéɛɛŋi kaan Yesu túnntunmpil'á. Pi mpyi maha uru wyéɛɛŋi táali piye na, maha ntàanna ná pi shin maha shin nùŋo tugure e. ³⁶ Nye nàŋi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Yusufu, Levi tùluge shin u mpyi u wi, u mpyi na yíri Sipiri kini i. Yesu túnntunmpii mpyi a u mege le Barinabasi, kuru mege jwɔhe ku nye: «Ìjgemu u maha màban leni sùpyire e ke.» ³⁷ Kerege na mpyi uru nàŋ'á, ka u u ku pére, maa mpa ná ku wyéɛɛŋi i mà pa ŋkan Yesu túnntunmpil'á.

Ananiyasi ná u cwoŋi Safira kani

5 Nye nàŋi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Ananiyasi, u cwoŋi mege sí nye Safira, ka pire mú si taare tà pére. ² Ka pi mú shuunni si bê li na, ka u u taare wyéɛɛŋi táa, maa taaga ŋwɔhɔ, maa ŋkàre ná ku sanŋke e mà sà ŋkan Yesu túnntunmpil'á. ³ Ka Pyeri si u pyi: «Ananiyasi, di mu à pyi maa Sitaanninj' yaha u à sòŋɔpeere tɛg'a mu zòmbilini jî fo mu à ma taare wyéɛɛŋi wà ŋwɔhɔ maa mpa finɛ Kile Munaani á ye? ⁴ Mà mu yaha mu sàha ŋkwɔ a taare pére mɛ, taha mu woro bà ti mpyi ti ti me? Mu à ti pére ke, taha mu wu bà u mpyi ti wyéɛɛŋi me? Naha k'à nde kani mpyinj' sòŋɔre tìrige mu funŋke e ye? Sùpya á bà mu à finɛ mà de! Kile á mu à finɛ.»

⁵ Ananiyasi à puru lógo ke, maa jcwɔ nìŋke na mà kwù. Mpìi pi à yire lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e. ⁶ Ka nàŋji-ibii si yíri maa u buwuŋi pwo a sà ntò. ⁷ Nye tèr'à pyi ke, ka Ananiyasi cwoŋi si nɔ wani, nde l'à u poonji ta ke, u mpyi a lire cè mɛ. ⁸ Ka Pyeri si u pyi: «Sɛɛŋi jwo na á, kampyi ŋge dáj' na taar'à pére.» Ka cɛɛŋi si jwo: «Ɔɔn, uru na t'à pére.» ⁹ Ka Pyeri si u pyi: «Naha k'à pa ná l'e, ka yii i jwo a jwɔ si Kafoonji Munaani jwɔ cû ye? Nye mpìi pi à sà mu poonji tò ke, pire

††4:26 Zaburu 2.1, 2

pi mpil cyínni na, pi mú si n-kàre ná mu i.»¹⁰ Ka ceenji si ntíl'a cwo nínke na Pyeri fere e mà kwû. Ka nànjibii si jyè pyenge e, mà u ta u à kwû. Ka pi i u lwô a kàr'a sà ntò u poonji taan.¹¹ Nye dánafeebii kurunke ná sùpyire puni t'à puru jwumpe lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e.

Yesu túnntunmpil'à kakyanhala karii ninyahagii pyi

¹²Kacyeenji ninyahagii ná kakyanhala karii ninyahagii mpyi maha mpyi sùpyire shwôh'e Yesu túnntunmpii cye kurugo. Dánafeebii puni mpyi maha piye bínnini Kileñaarebage ntàani na, saanji Solomani nkubabwôhe njwôh'i.¹³ Mpii pi nye pi nye a dá Yesu na me, pire wà nye a mpyi na nɛg'a bàra pi na me. Lire ná li wuuni mú i, pi mpyi maha pi pèrè sèl'e.¹⁴ Nàmbaabii ná cyeebii pi mpyi na ma na piye kaan Kafoonji á ke, là mpyi na bàrali pire na sèl'e.¹⁵ Kakyanhala karigii nimpyiiŋkii kurugo, sùpyire mpyi maha ma na yampii sínŋiŋi bàmbahanyi, lire nye me demebii na pyenkuubil'e, bà li si mpyi li mée ka bê shin nínkin na, Pyeri nintoronji nànjani ká ntò ngemu na ke, urufôo si ncùuŋo me.¹⁶ Shinnyahara mú mpyi maha yîri ná yampii ná jínacyaanbil'e Zheruzalemu kwûumpe kànyi na, na ma na ncyêre Yesu túnntunmpii na, pi puni mú sí mpyi maha ncùuŋi.

Pi à Yesu túnntunmpii kyérege

¹⁷Nye ka yincyége si jyè Kile sáragawwuubii jùŋufembwôhe ná u fyèŋwôhshiinbii Sadusiibil'e.

¹⁸Ka pi i cye taha Yesu túnntunmpii na, maa pi cû a le kasubabwôhe e.¹⁹ Nye ka Kafoonji Kile mèlekeŋi wà si mpa kasubage njwô múgo numpilage e, maa pi yige, maa pi pyi: ²⁰«Yii a si Kileñaarebage e, yii i sà a nge shìŋi kani sɛnmege yii a yu sùpyir'á.»²¹ Nye pi à yire lógo ke, kuru canja nùmpañja nyèwôge na,

ka pi i nkàre Kileñaarebage e, maa sà a sùpyire kálali.

Tèr'à pyi ke, ka Kile sáragawwuubii jùŋufembwôhe ná u fyèŋwôhshiinbii si yukyaala kurunke ná Izirayeli shiinbii kacwónribii puni yyer'a bínni, maa sòrolashiibii pyi pi sà Yesu túnntunmpii yige kasubage e, pi a ma.²² Ka pire si nkàre, pi nye a sà túnntunmpii ta wani me, maa núr'a sà pi pyi: ²³«Wuu à kàr'a sà kasubage ta k'à yal'a tò, ku saŋcwónsigibii mú si wá a mpyi na ku saŋcwónji sigili. Ŋka wuu à ku múgo ke, wuu nye a sùpya ta wani k'e me.»

²⁴Nye Kileñaarebage saŋcwónsigibii jùŋufôonji ná sáragawwuubii jùŋufebil'à puru lógo ke, pi saha nye a pi nimpyii cè me, ka pi i wá na piye yíbili li pyínkanni na.²⁵ Mà pi yaha puru na, ka wà si mpa pi pyi: «Nàmpii yii à cû a le kàsuŋi i ke, pi wá na sùpyire kálali Kileñaarebage e.»²⁶ Nye ka Kileñaarebage saŋcwónsigibii jùŋufôonji ná u shiinbii pii si yîr'a kàr'a sà pi yyer'a pa. Pi nye a nɛn'a pi cû fànhe e me, naha na ye pi mpyi na fyáge sùpyire kà nkwo pire wà mbò ná kafaayi i me.

²⁷Pi à nɔ ná pi e yukyaala kurunke yyére ke, ka sáragawwuubii jùŋufembwôhe si pi pyi: ²⁸«Taha wuu nye a mpyi a yi jwo a waha yii á na yii àha nùru raa sùpyire kálali ná Yesu mege e me? Ku ke, yii à Zheruzalemu kàhe puni shwô a ta ná yii kàlani i, mà bàra lire na, yii sí nge nàŋi mbòŋi tugure pyi ti pyi wuu woro.»²⁹ Ka Pyeri ná Yesu túnntunmpii sanmpii si pi pyi: «Wuu pi Kile njwómɛeni cû, wuu à lire funŋo cè mà tòro wuu yii njwómɛeni cû.³⁰ Yesu yii à kwôro cige na mà bò ke, wuu tulyeyi u Kilenji à u jè a yige kwùŋi i,³¹ maa u pyi u à dùg'a kàr'a sà ntèen uru kàniŋe cyege na, maa u pyi Jùŋufôonji ná Shwofôonji, bà u si mpyi si Izirayeli shiinbii pyi pi pi toronkanni kèenŋe pi i láha kapegigii na, Kile si cyi yàfa pi na me.³² Wuu ná Kile Munaani na cyire ka-

rigii sheenre yu, Kile à lire ndemu kan u jwómæeni cùveebil'á ke.» ³³ Yukyaala kurun'k'à yire lógo ke, ka pi lùgigii si yîri fo pi la mpyi si Yesu tûntunmpii bô.

³⁴ Nye Farizhenji wà na mpyi pi shwôhól'e, uru mege na mpyi Gamaliyeli, Kile Saliyanj cyelentu u mpyi u wi, sùpyire puni mpyi na u père, ka uru si yîr'a yyére yukyaala kurun'ke shwôhól'e maa jwo na pi Yesu tûntunmpii yige ntàani na tère nimbilere fun'j'i. ³⁵ Pi à fworò ntàani na ke, ka u u jwumpe lwó maa jwo: «Mii cîmppyiibii Izirayeli shi-inbii, nde yii la nye si mpyi mpîi shi-inbii na ke, yii a yiye kàanmucaa de!

³⁶ Naha kurugo ye li sàha mō me, nànj wà mpyi a yîri naha, u mege mpyi Tedasi. U mpyi a uye pyi shinbwo fo shiin ŋk-wuu sicyære (400) fiige mpyi a taha u fye e. Ŋka pi à pa u bô ke, ka u shi-inbii puni si jcaala, ka yire si yyére wani.

³⁷ Lire kântugo Galile kûluni shinji wà à yîri sùpyire mesemeni tēni i, uru nànj mege mpyi Zhudasi, u mpyi a shinpya-hara yákilibii kēenŋe pi à taha u fye e. Ŋka uru mú à bô, ka u fyēnwôhōshiinbii puni si jcaala.

³⁸ Lire kurugo nume, mii sí njemu jwo yii á ke, yire yi nye, yii àha mpîi shiinbii kani pwo yii múnahigii na me, yii pi yaha pi a sì. Kampyi pi funŋo kani, lire nye me pi kapyin'à fworò sùpyire e, li sí n-pa n-yyére. ³⁹ Ŋka kampyi Kile e l'à fworò, yii sí n-jà li kēge me. Yii a yiye kàanmucaa, bà li si mpyi yii àha ŋkwò nta yii i Kile tûnni me.»

Nye ka yukyaala kurun'ke si jœ Gamaliyeli jwumpe na, ⁴⁰ maa Yesu tûntunmpii yyer'a pa, maa pi bwôn, maa

pi pyi na pi àha nûru Yesu mege kyaa jwo sùpya á me, maa pi cye yaha pi a sì. ⁴¹ Ka tûntunmpii funntanga wuubii si yîri yukyaala kurun'ke taan mà kàre naha kurugo ye Kile à li ta na pi à yaa pi kyaala Yesu mege kurugo, ka lire si mpyi pi á jùnjirire kyaa. ⁴² Canja maha canja, pi mpyi maha sùpyire yerege Kilepaare-bage ná pyenyi i tērigii puni i, maa Jwumpe Nintanmpe yu na Yesu u nye Kile Njncwōnrōji.

Kacwōnribii tegefeebii kani

6 Nye cyire canmpyaagil'e là mpyi na bārali cyelempyiibii nyahanj na. Dá-nafeebii kurun'ke e, mpîi pi mpyi na Girekiibii sheenre yu ke, ka pire si wá na Eburubii sheenre jwufeebii jùnyi tare, naha na ye pi mpyi a li kàanmucya mà li nya na pire u kàmpañke lenkwucyeebii nye a cû cùŋkanna njcenne na yalyire kàmpañke na me^{††}. ² Nye ka Yesu tûntunmpii ke ná shuunniŋi si cyelempyiibii puni yyer'a bínni, maa yi jwo pi á: «Wuu aha Kile Jwumpe njwuŋi yaha maa wuye pwo njyŋi karigii kanni jcwōnrōji na, lire nye a tí me. ³ Lire e ke wuu cîmppyiibii, yii nàmbaa baashu-unni cwōnrō yiye shwôhól'e, mpiimu pi nye ná metange e maa mpyi yákilifee, maa jî Kile Munaani na ke. Wuú sí njyŋi kataanmpe le pire cye e. ⁴ Wuú pi ke, wuu sí wuye pwo Kileparege ná Kile jwumpe njwuŋi na.» ⁵ Ka puru jwumpe si ntāan sùpyire puni i, ka pi i shiin baashu-unni cwōnrō. Pi njncyiŋi u à pyi Ecyeni, u mpyi a dá Kile na sèl'e, Kile Munaani mpyi a u jî, uru ná Filipi ná Porokori ná Nikanōri ná Timō ná Parimenasi ná

^{††}6:1 Yahutuubii mpyi a táa mà pyi kuruyo shuunni: 1 mpîi pi nye pi nye Izirayeli taare e me, maa Girekiibii sheenre yu, ná tire ti nye pi nusheenre ke; 2 mpîi pi nye Izirayeli taare e maa Eburubii sheenre yu ke. Mpîi pi à tēn cyeyi yabere e nāmpōnte e ke, ŋgemu ká lye ke, uru maha nūr'a kàre Izirayeli kini i, naha na ye Yahutuubii la mpyi pire puni si ntò Izirayeli taare e. Mpîi pi à kwû Zheruzalemu i maa pi cyeebii yaha ke, pire lenkwucyeebii mpyi maha ntēn wani. Lire kurugo lenkwucyeebii nipyahamii mpyi na Girekiibii sheenre yu.

Antiyɔshi kàñhe shinŋi Nikola u mpyi a fyànha a pyi Yahutuubii Kile kuni i ke. ⁶Ka pi i mpa pire shiin baashuunniŋi cyêe Yesu tũntunmpii na, ka pire si Kile nãare pi na, maa cyeyi taha pi nũnyi na, maa jwɔ le pi á.

⁷Kile Jwumpe mpyi na jcaali, cyelempyiibii sí i nyahage fwofwo Zheruzalemu kàñhe e, Kile sáragawwuubii ninyahamii sí i jɛɛge Yesu na.

Yahutuubil'à Ecyeni cû

⁸Kile mpyi a jwɔ Ecyeni na sèl'e, maa síŋi kan u á. U mpyi maha kakyanhala karigii ná kacyeenŋii pyi sùpyire shwɔhɔl'e. ⁹Nye Kile Jwumpe kàlambage pi maha mpyi: «Bilibii ninjahabii kàlambage» ke, Sireni kàñhe shiinbii ná Alezandire kàñhe shiinbii pii mpyi a yíri kuru kàlambage e, mà bàra Silisi kùluni shiinbii pii ná Azi shiinbii pii na, ka tire sùpyire si mpa nàkaana pyi ná Ecyeni i. ¹⁰Ŋka Kile Munaani mpyi a Ecyeni yyaha cû maa u pyi u u yákilifente jwumpe mpemu yu ke, pi nye a jà a jwɔshwɔɔ ta puru na mɛ.

¹¹Nye lir'à pyi ke, ka pi i wyérenŋi tɛg'a sùpyire tà sɔn a yaha Ecyeni na, ka pire si fin'a taha u na maa jwo: «Wuu à u jwumpe lógo, u à Kile tũntunŋiMusa ná Kile mege kɛɛge.» ¹²Lir'à pyi ke, ka sùpyire ná kacwɔnribii ná Kile Saliyanŋi cyelentiibii lùgigii si yíri Ecyeni taan, maa u cyán a cû fànhe e, maa ŋkàre ná u e yukyaala kurunŋe yyére. ¹³Pi mpyi a kàre ná kafinivinibii píl'e mú, ka pire si fini na: «Ŋge nàŋi maha jwumpimpe yu Kilenaarebage ná Musa Saliyanŋi na tɛrigii puni i. ¹⁴Wuu à lógo u jwɔ na na Nazareti kàñhe shinŋi Yesu na sí n-pa Kilenaarebage jya, si Kile tũntunŋi Musa làdaabii kɛenŋe.»

¹⁵Ka yukyaala kurunŋe shiinbii puni si yyahayi le Ecyeni i na wíi, mà u yyaha nya k'à pyi mu à jwo Kile mɛlekenŋi wà wogo ki.

Ecyeni à Yahutuubii funŋɔ cwo Kile Jwumpe na

7 Ka Kile sáragawwuubii jũnufemb-wɔhe si Ecyeni pyi: «Nje pi na yu mu na ke, sɛe wi la?» ²Ka u u pi pyi: «Mii cinmpyiibii ná mii tiibii, yii lógo na jwɔ na. Mà wuu tulyage Ibirayima yaha Mezopotami kɔni i, sinampe foonŋi Kile à uye cyêe u na mà u ta u sàha ntɛen Kyaran kàñhe e mɛ. ³Maa yi jwo u á na u fwoɔ u tupyenge e, u fwoɔ u kɔni i, kɔni uru sí n-cyêe u na ke, u raa sí lire e[¶]. ⁴Nye ka Ibirayima si yíri Kalide shiinbii kùluni i, maa ŋkàr'a sà ntɛen Kyaran kàñhe e. U tuŋi kwũŋkwooni kàntugo, kɔni i yii nye amɛ ke, ka Kile si u pyi u à núr'a pa naha. ⁵Kile nye a mpyi a u mege cyaga kan u á kɔni i mɛ, ali cyaga nimbilere nye a mpyi a kan u á mɛ. Ŋka Kile mpyi a jwɔmɛeni lwɔ u á na uru sí kɔni kan u á, u kwũŋkwooni kàntugo, li mú sí n-pyi u tùluge wuu, mà li ta kuru canŋke na, pyà nye a mpyi Ibirayima á mɛ. ⁶Kile mpyi a yi jwo Ibirayima á na u tùluge sí n-pa n-pyi nàmpɔnnte e kɔni labɛr'e, pi sí n-pyi bilii, pi sí pi kyérege yyee ŋkwuu sicyeere (400) funŋ'i. ⁷Ŋka kɔni shiinbil'à pi sí bilere pyi ke, uru Kile yabilinŋi u sí lire kɔni shiinbii tũn^{§§}. Lire kàntugo pi sí n-yíri wani si mpa uru Kile pɛe naha ŋke cyage e. ⁸Lire kàntugo ka Kile si tunmbyara le ná Ibirayima e, maa ŋkwɔnŋi pyi tire fyɛnŋi. Lire kurugo Ibirayima à u jyanŋi Ishaka kwɔn u canzege canmpyibaatanrewuuni. Ishaka mú à pa Yakuba ta ke, maa uru kwɔn, ka Yakuba mú si wuu tulyeyi ke ná shuunniŋi kwɔn.

[¶]7:3 Zhenzi 12.1

^{§§}7:7 Zhenzi 15.13, 14

⁹Wuu tulyeyi i, wà mēge na mpyi Yusufu, uru yĩncyēge mpyi pi sanmpil'e, ka pi i u pére, u à kàr'a sà mpyi biliwe Misira kɪni i. Ŋka Kile mpyi ná u e, ¹⁰maa u shuu yyefuge karigii puni na. Kile mpyi a yákilifente kan u á, maa u kyaa pyi l'à táan Misira kɪni saanŋi Farɔn á, ka uru si u tĩge Misira kɪni ná u pyenge puni jũŋo na. ¹¹Nye ka katibwɔhɔ si mpa jcwɔ Misira kɪni puni ná Kana kɪni puni na. Sùpyire mpyi na ŋkyaali sèl'e. Wuu tulyeyi mpyi na njyi taa na lyi mē. ¹²Yakuba à pa lógo na njyi na wá na ntaa Misira kɪni i ke, maa wuu tulyeyi tun pi toncyiige e pi sà wà shwɔ, pi a ma. ¹³Nye pi à pa shà pi tozhɔnwoge na sùmanŋi tashwɔge e ke, ka Yusufu si nta a uye cyēe u cɪnmpyiibii na. Lir'à pyi ke, ka Farɔn si nta a Yusufu cɪnmpyiibii cè. ¹⁴Lire kàntugo ka Yusufu si pi tun pi à kàr'a sà u tũŋi Yakuba ná u pyenge shiin-bii lwɔ mà pa. Pi shiin beetaanre ná ke ná kan̄kuro (75) pi mpyi. ¹⁵Lire pyiŋkanni na, Yakuba à kàre Misira kɪni i. Wani u à kwù, mà bàra wuu tulyeyi san̄nyi na mú. ¹⁶Ibirayima mpyi a fan̄ŋke ŋkemu shwɔ Kyamɔri jyaabil'á Sikemu kànhe e ke, ka pi i pi buwuubii tug'a kàr'a sà ntò wani kuru fan̄ŋke e.

¹⁷Nye jwɔmēeni Kile mpyi a lwɔ Ibirayima á ke, lire tèefun̄ŋon'à pa na byanhare ke, ka wuu shiŋi si mpa nyaha maa mpēe Misira kɪni i. ¹⁸Pi à kwôro Misira kɪni i fo mà sà nɔ saanŋi wà u tii na. Uru saanŋi nye a mpyi a yafyin cè Yusufu kataanmpe e mē. ¹⁹Uru saanŋ'à wuu shiŋi sùpyire kyérege cwɔɔre e. U mpyi maha pi pyi pi i pi pyiibii lwúu na wàa, bà pi si mpyi s'a ŋkwúu mē. ²⁰Lire tēni i Kile tũntun̄ŋiMusa à si. U leme mpyi a jwɔ, u kyaa mpyi a táan Kile á, ka u sifeebii si u ŋwɔhɔ yĩnye taanre fun̄ŋi bage e maa u jwɔ caa. ²¹U à pa

ŋwɔhɔ jà, ka pi i u yige bage e ke, ka saanŋi Farɔn pworonŋi si u lwɔ na byi mu à jwo u yabiliŋi jya wi. ²²Lire pyiŋkanni na, yaaga maha yaaga na Misira kɪni shiin-bii mpyi a taanna ke, Musa mpyi a taanna yire puni na. Fànhe na mpyi u jwumpe ná u kapyiŋkii puni i. ²³Nye Musa shiŋ'à pa nɔ yyee beeshuunni na ke, u cɪnmpyiibii pi nye Izirayeli shiinbii ke, ka u u li lwɔ uye fun̄ŋi si sà fwoɔrɔ pi na. ²⁴U à sà nɔ wani mà sà Misira shinŋi wà ta u u u cɪnmpworonŋi wà bwúun, ka Musa si u cɪnmpworonŋi shwɔ maa u ŋkoonŋi wwú fo mà Misira shinŋi bò. ²⁵Musa mpyi na sɔnŋi na lire mpyiŋi sí uru cɪnmpyiibii pyi pi li cè na Kile na sí pi yige bilere e uru cye kurugo, ŋka u cɪnmpyiibii nye a jà a yi yyaha cè mē. ²⁶Kuru can̄ŋa nũmpan̄ŋa, ka Musa si sà u cɪnmpyiibii pii shuunni ta pi i ntũnni, ka u u wá na jcaa si pi jwo nde piye e maa jwo pi á “Yii na nye cɪnmpyii, jaha kurugo yii nye na ntũnni ye?” ²⁷Ŋge u mpyi na u shin̄ŋeŋi bwúun ke, ka uru si Musa ŋwɔŋ'a wà maa jwo: “Jofoo u à mu tĩge mà pyi wuu jũŋufooŋi ná wuu yukyaanŋi ye?” ²⁸Bà mu à Misira shinŋi bò tan̄jaa mē, taha amuni mu la nye si mii bò?” ²⁹Nàn'à puru jwo ke, ka Musa si fē a kàre Madiyani kɪni i. Maa ceewe fúru wani maa pũnampyire shuunni ta u na.

³⁰Nye yyee beeshuunni kàntugo, can̄ŋka mà Musa yaha Sinayi jañke byanham'i, ka Kile mēlekeŋi wà si uye cyēe u na, nage mpyi na jĩ tahe ŋkemu na ke, kuru fun̄ŋke e. ³¹Musa à lire jya ke, ka li i u kàkyanhala. Ka u u file ku na si ku yaa ngfi, ka Kafoonŋi Kile si u pyi ³²“Mii u nye mu tulyeyi Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kileŋi†.” Ka Musa si fyá fo na jcyēēnni, u saha nye a jen'a ku wii mē. ³³Nye ka Kafoonŋi si u pyi “Ma tan̄han̄nyi wwú ma tooyi na,

[†]7:28 Ekizodi 2.14

[†]7:32 Ekizodi 3.6

jaha na ye cyage e mu à yyére ame ke, kuru na nye Kile wogo. ³⁴Yyefuge e mii shiinbii nye Misira kini i ke, mii à kuru nya, mii à pi parage lógo mú. Mii à tíg'a pa si mpa pi jùhò wwù bilere e. Nye nume, mii sí mu tun Misira e[‡].”

³⁵Nye Izirayeli shiinbii mpyi a cyé Musani ngemu na, maa u pyi “Jofoo u à mu tìñe mà pyi wuu jùhufooni ná wuu yukyaani ye?” ke, uru Musani Kile à tun u à sà mpyi pi jùhufooni, si pi yige bilere e, Kile mèlèkeni u à uye cyêe u na tahe nage woge e ke, uru mèlèkeni cye kurugo. ³⁶Uru Musani u à pi yige bilere e Misira e, maa kakyanhala karigii ná kacyeenkii pyi Misira kini ná Suumpe Lwohe Ninyage ná síwage e yyee beeshu-unni funj'i. ³⁷Uru Musani ninuñi mú u à yi jwo Izirayeli shiinbil'á na, bà Kile à uru tun me, amuni Kile sí n-pa tùn-ntunhò yige pi shiñi i uru fiige[†]. ³⁸Mà sùpyire yaha t'à bínni síwage funjke e, Kile Melekeni u mpyi na yu Sinayi jañke jññ'i ke, uru Musani ninuñi u mpyi uru Melekeni ná wuu tulyeyi shwòhòl'e. U à jwumò báragu wumò jwo u á, ka u u pu jwo wuu á. ³⁹Ɔka wuu tulyeyi nye a jee puru jwumpe na me, pi à pu cyé maa sòññi si núru s'a wá Misira kini i. ⁴⁰Ka pi i Aron pyi “Yasunñyi yà yaa njemu yi sí wuu yyaha cù ke, jaha na ye Musani u à pyi jañuñò mà wuu pyi wuu à fwo-ro Misira e ke, yaage k'à u ta ke, wuu nye a cè me[§].” ⁴¹Nye cyire canmpyaagil'e, ka pi i nunaga yaa mà pyi kacyiin, maa kuru sunni. Kuru nunage pi à yaa ná pi yabilimpìi cyeyi i ke, maa kuru kataanni pyi. ⁴²Nye ka Kile lùuni si yîri, maa kàntugo wà pi á, maa pi yaha pi i nìnyinji

yaayi père mu à jwo bà Kile tùnntunji wà mpyi a yi sème Kile Jwumpe Semenji i na

“Yii Izirayeli shiinbii, yatòore yii à pyi sárage, mà bàra sárayi yii à wwù yy-eegii beeshuunniñi funj'i

mà yii yaha síwage e ke, taha mii á yii à yire wwù la?

Mii á bà yii à yire wwù mà de!

⁴³Yii yasunñke mege ku nye Mòlòki^{**} ke, kuru u v àanñke bage yii à tug'a kàre. Mà bàra lire na, woni mege ku nye Erefan ke, lire shiñi yii à yaa na mpère. Lire e ke mii sí yii cù n-kàre fo Babilon kàntugo^{††}.”»

⁴⁴Nye Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Mà wuu tulyeyi yaha jani na síwage e, tunmbyaare v àanñke bage na mpyi pi á. Kuru bage mpyi maha li cyêe na Kile na nye ná pi e. Kile mpyi a yaanñkanni ndemu cyêe Musa na ke, lire yaanñkanni na u mpyi a ku yaa. ⁴⁵Lire kàntugo lyeñwòge ku mpyi a taha wuu tulyeyi woge na ke, ka u u kuru bage kan pir'á. Kini shiinbii Kile mpyi na sí n-kòrò n-yige si li kan Izirayeli shiinbil'á ke, ka Zhosuwe si pi yyaha cù mà kàre lire kini i ná kuru bage e. Tunmbyaare v àanñke bag'à kwòro wani pi á fo mà sà nò saanñi Dawuda tiñi na.

⁴⁶Dawuda kyaa mpyi a táan Kile á, ka u u li cya Kile á si бага faanra u á, uru ngemu u nye Yakuba u Kileni ke. ⁴⁷Ɔka saanñi Solomani u mpyi Dawuda jyanji ke, uru u à pa mpyi kuru bage faanrafoonji.

⁴⁸Ɔka wuu à yaa wuu li cè na nìnyinji u Kileni nye na ntèn sùpyanji bafanrage e

‡7:34 Ekizodi 3.5, 7, 8, 10

†7:37 Duterennmu 18.15, 18

§7:40 Ekizodi 32.1

**7:43 Amòriti shiinbii yasunñke mege ku nye kure. Kuru yasunñke kyal'à pen Kile á mà tòro yasunñyi sanñyi na. Ku téesunni i, nànkopyire ku maha mpyi pi i nkaan k'à sárage. (Levitiki 18.21; 20.2-5; 1 Saanbii 11.7; 2 Saanbii 23.10; Zheremi 32.35).

††7:43 Amòsi 5.25-27

mε, bà Kafoonji Kile à yi jwo u túnntunji wà cye kurugo mε, na

⁴⁹ «Nìnyinji u nyε mii saanre yateenñke, nññke sí nyε mii tooyi tayahage.

Bage ñkire yii saha sí n-jà n-faanra mii á,

kuru si mpyi mii tanññke ye?

⁵⁰ Mii cyεge bà k'à yire yaayi puni yaa mà^{††}?»

⁵¹ Nyε Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Yii à kwòñ, ñka yii à yii zòompìi ná yii nìnyigigii tò Kile yini yyaha na, maa ñcyé Kile Munaani na. Yii à pyi yii tulyeyi fiige. ⁵² Yii tulyeyi'à Kile túnntunmpii puni kyéreege. Ìge u à sàa tíi ke, mpìi pi à uru mpañi kyaa jwo ke, pi à pire bò. Numε, ka yii i nùr'a pa wwù uru sùpyanji nintiñi ñwòh'i mà bò. ⁵³ Yii pi à Kile Saliyanji ta Kile mèlεkεεbii cye kurugo ke, yii nyε a ñεε na uru Saliyanji kurigii ñaare mε.»

Ecyeni boñkanni

⁵⁴ Yukyaabil'à yire lógo ke, ka pi lùgigii si yîri fo mà tateenge fò pi na Ecyeni kurugo. ⁵⁵ Ìka mà Ecyeni yaha u à ñi Kile Munaani na, u à yyahe yîrig'a le nìnyinji i, mà Kile sinampe ñya, maa Yesu ñya u à yyére Kile kàññe cyεge na, ⁵⁶ ka u u pi pyi: «Yii lógo, mii naha nìnyinji ñya u à múgo, Supyanji Jyanji s'à yyére Kile kàññe cyεge na.»

⁵⁷ Nyε Ecyeni à puru jwo ke, ka pi i ñkwúulo fànha na, maa pi ñngyigigii tò, maa ñkàr'a sà bògoro u na, ⁵⁸ maa u cù a yige kànhe kàntugo yyére, maa sà u wà ná kafaayi i mà bò. Mpìi pi à fin'a taha u na ke, pire mpyi a pi vāanntinñyi wwù a kan nāñjiñi wà á, uru mεge na mpyi Soli.

⁵⁹ Mà pi yaha pi i Ecyeni wàa ná kafaayi i, u à Kile ñáare na: «Kafoonji Yesu, mii sí na múnaani kan mu á!»

⁶⁰ Maa nñnkure sín maa jwo fànha na:

«Kafoonji, ma hà nde kapiini fwooni tò pi na mε!» U à puru jwo ke, ka u múnaani si fwooro u e.

Soli à dánafeebii kyéreege

8 Soli mú mpyi a ñεε Ecyeni mbòñi i. Kuru canñke, ka pi i li ñwò cù na Zheruzalemu kànhe dánafeebii kyéreege sèe sèl'e. Kuru yyefuge mpèenji kurugo, túnntunmpii baare e, dánafeebii puni mpyi a caala mà kàre Zhude kùluni ná Samari wuuni i. ² Mpìi pi mpyi na fyáge Kile na ke, ka pire pìi si Ecyeni lwó a kàr'a sà ntò, maa u kwùñi yameeni sú sèl'e.

³ Soli sí wi ke, uru mpyi a sàa uye pwò si dánafeebii kurunñke shi tò. U mpyi maha jyè pyenyi i, maa dánafeebii, nām-baabii bàra cyeebii na, maa pire cwôre na si na leni kàsuri i.

Filipi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari kùluni i

⁴ Nyε dánafeebii pi mpyi a fê a yîri Zheruzalemu kànhe e ke, pire mpyi na ñaare na màre na Jwumpe Nintanmpe yu. ⁵ Pire e, wà na mpyi wani, uru mεge na mpyi Filipi, ka uru si ñkàre Samari kànhe e mà sà na Kile Nìncwònrñi kyaa yu sùpyir'á. ⁶ Kakyanhala karigii Filipi mpyi na mpyi kànhe shiinbii sí i cyi ñaa marii cyi kyaa nùru ke, cyire mpyi a pi puni pyi pi a ñngyigigii pεε sèl'e maa u jwumpe nùru. ⁷ Filipi mpyi na jína-cyaanbii nìnyahamii jínahii kòre na yige pi e. Pire jínabii mpyi maha ñkwúuli fànha na maa fwore pifeebil'e. U mpyi na supyimuruyo nìnyahaya ná dishiyifée nìnyahamii cùññi. ⁸ Lire mpyi a pyi kuru kànhe shiinbil'á funntanga nimbwòhò.

⁹ Nyε nàñi wà na mpyi wani kuru kànhe na, uru mεge na mpyi Simò. U mpyi maha jinamahare pyi, u kapyiinkii mpyi maha Samari kùluni shiinbii puni

kàkyanhala. U mpyi a uye pyi shinbwo. ¹⁰Shinbwo bàra shinbilere na, sùpyire puni mpyi a jɛɛ u á. Pi mpyi maha ŋko na: «Kile sífente ti jɛɛ sífente nimbwɔɔre ke, tire ti jɛɛ ŋge nàŋ'á.» ¹¹Pi puni mpyi a jɛɛ u á, jaha na ye mà lwɔ́ fo tɛ̀mɔ̀ni i, u mpyi a pi tegele ta ná u jinamahare karigil'e.

¹²Jɛɛ Jwumpe Nintanmpe Filipi à jwo pi á Kile Saanre ná Yesu Kirisita kyaa na ke, ka pi i dá puru na, maa batize, nɔ̀ bàra ceewe na. ¹³Ka Simɔ́ mú si dá puru jwumpe na, maa batize, maa ŋkwôro Filipi taan. Kakyanhala karigii ná kacyeenɔ̀ni u mpyi na jaa cyi i mpyi ke, cyire mpyi a u bilibili.

¹⁴Yesu túnntunmpii pi mpyi a kwôro Zheruzalemu kàhe e ke, pir'à lógo na Samari kàhe shiinbii pìi na wá a dá Kile jwumpe na ke, ka pi i Pyeri ná Yuhana tun pi á. ¹⁵Pyeri ná Yuhana à nɔ̀ Samari kàhe e ke, maa Kile jáare dánafeebil'á, bà pi si mpyi si Kile Munaani ta mɛ. ¹⁶Jaha na ye Kile Munaani mpyi na sàha ŋkwɔ́ a tige pi juŋ'i mɛ, pi mpyi a batize kanna Kafoonji Yesu mege na. ¹⁷Jɛɛ ka Pyeri ná Yuhana si pi cyeyi taha pi jùnyi na, ka Kile Munaani si jyè pi e.

¹⁸Jɛɛ Simɔ́ à túnntunmpii jɛɛ pi à pi cyeyi taha dánafeebii na, ka Kile Munaani si jyè pi e ke, ka u u wyéɛ jwɔ́ jya Pyeri ná Yuhana á, ¹⁹maa pi pyi: «Yii kuru fàhe kà kan na á mú, bà li si mpyi mii aha na cyége taha shin maha shin jùŋke na ke, Kile Munaani si jyè urufol'e mɛ.»

²⁰Ka Pyeri si u pyi: «Ná mu sí naha na sônji na Kile màkange maha já a shwɔ́ wyéɛɛni na, mu ná ma wyéɛɛni puni u kèege sɔ̀ɔnyan. ²¹Mu nàzhan jɛɛ a sii nde kani i mɛ, jaha na ye mu zòŋi jɛɛ a jwɔ́ Kile yyahe taan mɛ. ²²Ma toronɔ̀kanni kèenɛ, ma a ma sònɔ̀ɔkanni nimpini yaha, ma a li jáare Kile á, kampyi li sí n-jà n-pyi, u u li yàfa ma na. ²³Jaha kurugo ye mii naha

a li jɛɛ mu i, na mu a jì jɛɛɛnni na, maa mpyi biliwe kapegii mpyiŋi kàmpanɔ̀ke na.»

²⁴Jɛɛ ka Simɔ́ si Pyeri ná Yuhana pyi: «Yii yabilimpìi pi Kafoonji jáare na á, jɛɛ yii à jwo ke, bà u si mpyi si mii shwɔ́ yire puni na mɛ.»

²⁵Pyeri ná Yuhana à Kafoonji kani ná u jwumpe jwo sùpyir'á mà kwɔ́ ke, maa núru na ŋkèege Zheruzalemu kàhe e. Pi niŋkaribii mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari kùluni kànyi niŋyahaya na, na ŋkèege.

Filipi ná Ecwopi kini shinɔ̀ni kani

²⁶Ka Kafoonji Kile mèlɛɛni wà si Filipi pyi: «Yìri maa sì wòro kùl'e yyé kàmpanɔ̀ke na. Kuni l'à yìri Zheruzalemu kàhe e mà kàre Gaza kàhe e, ná wà saha jɛɛ na ntùuli l'e mɛ, ma a lire lwɔ́.» ²⁷Ka Filipi si ntíl'a yìr'a kàre. U niŋkareni, ka u u bɛ ná Ecwopi kini shinɔ̀ni w'e, u à yìri Kile tapeenɔ̀ke e Zheruzalemu i. Uru nàŋi na mpyi fàhahafembwɔ́hɔ́. Saancwonji u mpyi Ecwopi kini jùŋɔ́ na, ná u mege mpyi Kandasi ke, uru u mpyi uru saancwonji nàfu-uni puni tabegege jùŋɔ́ na. ²⁸U mpyi a núru na ŋkèege pyenge. U mpyi a tɛ̀en u shɔ̀nge wòtoronji funɔ̀ke e maa Kile túnntunji Ezayi Semeɔ̀ni kálali.

²⁹Ka Kile Munaani si Filipi pyi: «File ŋge wòtoronji na.» ³⁰Ka u u fɛ́ a file wòtoronji na, mà sà Ecwopi shinɔ̀ni ta u u cyage kà kálali Kile túnntunji Ezayi sɛ̀meɔ̀ni i. Ka u u u pyi: «Cyage mu jɛɛ na ŋkálali amɛ ke, mu à ku yyaha cè la?» ³¹Ka u u Filipi pyi: «Di mii sí ku yyaha cè, ná wà bà u a ku yyaha jwo mii á mà ye?» Maa li cya Filipi á na u dùg'a tɛ̀en uru ŋkere na wòtoronji juŋ'i. ³²Ka u u dùg'a tɛ̀en u ŋkere na. Cyage u mpyi na ŋkálali ke, kuru ku jɛɛ:

«U à pyi mu à jwo mpàŋi pi à cù na ŋkèege tabonɔ̀ke e ke,

mu à jwo mpàni u nye u nye na yu u shire kwonfeebii cye e me.

U nye a yafyin jwo me.

³³ U à uye tírige, ñka pi nye a tanga kan u á me.

Ná pi à u shi tò ñke ñinke na,

di wà sí n-jà u túluge kyaa jwo n-jwo ye[¶]?»

³⁴ Ka nàni si Filipi pyi: «Jofoo kyaa Kile túnntunji nye na yu ame ye? U yabiliñi laa, wabere? Mii na mu náare, ma a yi yyaha jwo na á.» ³⁵ Ka Filipi si jwumpe lwó, maa uye tígile kuru takalage na, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Yesu i ke, maa puru fíniñ'a jwo u á. ³⁶ Mà pi ñinkaribii yaha, pi à sà nò lwóhe kà na, ka nàni si u pyi: «Lwóhe ku ñke de, mii si n-jà batize mà?» [³⁷ Ka u u jwo: «Mu aha dá Yesu na ná ma zòmbilini puni i, mu sí n-jà batize.» Ka u u pyi: «Mii à dá li na na Yesu Kirisita u nye Kile Jyanji.»] ³⁸ Nye ka u u wòtoronji yyéene, ka pi i ntíge lwóhe e, ka Filipi si u batize. ³⁹ Pi à fworó lwóhe e ke, ka Kafoonji Kile Munnaani si Filipi lwó a yíri nàni taan, u saha nye a u nya me, ka u funntanga wuñi si kuni lwó na ñkèege.

⁴⁰ Filipi wi ke, ka uru si sà uye ta Azoti kànhe e, maa yíri wani mà kàre Sezare kànhe e. U ñinkareñi Sezare e, kànha maha kànha na u à tòro ke, u à Jwumpe Nintanmpe jwo yire puni na.

Soli à dá Yesu na pyinkanni ndemu na ke

9 Nye lire tènì i Soli saha mpyi a uye pwo Kafoonji Yesu cyelempyiibii vùguronji na. U mpyi maha ñko na uru ká pi ñgemu ta ke, na uru sí urufoo bò. Canñka ka u u ñkàre Kile sáragawwuubii ñùñufembwóhe pyenge e, ² maa sà yi jwo u á na u sémii yaa u kan ur'á. U la mpyi si sà pire sémébii kan Kile Jwumpe kàlambayi ñùñufeebil'á Damasi kànhe e,

bà li si mpyi, nò bàra ceewe na, u aha shin maha shin ta u à jyè Yesu kuni i ke, si urufoo pwo s'a ma Zheruzalemu kànhe e me.

³ Mà u ñinkareñi yaha, u à sà byanhara Damasi kànhe na ke, ka bènme si mpâl'a yíri ñinyiñi na mà pa u kwítulo. ⁴ Ka u u ñewo ñinke na, ka mejwu u si fworó na: «Soli, Soli, ñaha kurugo mu nye na mii kyéerege ye?» ⁵ Ka u u jwo: «Jofoo u nye mu ye, ñùñufoonji?» Ka mejwuuni si nùr'a fworó maa jwo: «Mii u nye Yesu, mii mu nye na ñkyéerege. ⁶ Nume, yíri ma a si kànhe funñke e, nde mu à yaa mu u pyi ke, pi sí lire jwo mu á wani.»

⁷ U kùshepæebii fyagara wuubii mpyi a yyéere jwumò baa, pi mpyi na jwumpe nùru, ñka pi mpyi na sùpya naa me. ⁸ Ka u u yíri'a yyéere, u ñyiigii mpyi a múgo, ñka u mpyi na naa cyi e me, ka pi i u cù cyege na mà kàre Damasi kànhe e. ⁹ U à canmpyaa taanre pyi, u nye na naa me, u nye na lyí me, u nye na byii me.

¹⁰ Nye Yesu cyelempyanji wà na mpyi Damasi kànhe e, uru mege na mpyi Ananiyasi, ka Kafoonji si uye cyèe uru na maa u pyi: «Ananiyasi!» ka u u jwo: «Mii u ñge, Kafoonji.» ¹¹ Ka Kafoonji si jwo: «Pyenkuunji pi maha mpyi kuntiige ke, yíri ma a kuru lwó, ma a si Zhuda pyenge e. Tarisi kànhe shinji mege pi maha mpyi Soli ke, ma a sà uru yibige pyi. U nume wuñi na nye Kileparege na. ¹² Mà u yaha Kileparege na, u à mu Ananiyasi nya, mu à jyè bage e, ma a ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si nùru s'a naa me.»

¹³ Ka Ananiyasi si jwo: «Ei Kafoonji! Mu wuubii pi nye Zheruzalemu i ke, kyéregenñkanni na ñge nàñ'a pire kyéerege ke, shinnyahara à lire jwo mii á. ¹⁴ Kile sáragawwuubii ñùñufeebil'á kuni kan u á naha wuu yyéere, na u aha shin maha

shin ta u u mu mege yiri ke, u u pirefee cû a pwo.»

¹⁵ Ka Kafoonji si Ananiyasi pyi: «Ta sì, naha na ye mii à nge nàŋi cwɔɔnrɔ, bà u si mpyi s'a báare mii á, si mii mege cyêe supyishiŋi sanŋi ná pi saanbii ná Izirayeli shiinbii na mɛ. ¹⁶ Yefuge k'à yaa ku u ta mii mege kurugo ke, mii yabilinji sí kuru cyêe u na.»

¹⁷ Nye ka Ananiyasi si yîr'a kàre, maa sà jyè bage e, maa u cyeyi taha Soli na, maa jwo: «Mii cìmpworonani Soli, Kafoonji Yesu u à uye cyêe mu na mà mu nimpanji yaha kuni na ke, uru u à mii tun mu á, bà mu si mpyi si núru s'a paa, Kile Munaani si mu jî mɛ.»

¹⁸ Ka yaayi yà si ntîl'a fworu Soli nji-igil'e fyákwooyo fiige, mà cwo nîŋke na. Ka u u núru na paa, maa yîri, ka pi i u batize. ¹⁹ Lire kântugo ka pi i njiyi kan u á, ka fânhe si jyè u e. Yesu cyelempyibii pi mpyi Damasi kânhe e ke, ka u u canmpyaa pyi pire taan.

Soli à Jwumpe Nintanmpe sîi na yu

²⁰ Ka Soli si ntîl'a li jwɔ cû na yi yu Kile Jwumpe kàlambayi i, na Yesu u nje Kile Jyanji. ²¹ Mpii pi mpyi na u jwumpe núru ke, ka pire puni kakyanhala wuubii si wá na ŋko: «Taha nge nàŋi bà u mpyi maha Yesu mege yerefeebii kyérege Zheruzalemu kânhe e mɛ? U kapani nîŋke bà ku mpyi naha, si mpa tire sùpyire shiŋi cû si pi pwo si raa sì Kile sáragawwuubii nîŋufeebii yyére Zheruzalemu i mà?»

²² Nye Soli jwumpe mpyi a li jwɔ cû na sùpyire yákilibii kɛɛnŋi. Yahutuubii pi mpyi Damasi kânhe e ke, li mpyi a pire bilibili, fo pi sàha mpyi a nînjwuyo cè mɛ, u mpyi maha yi fíniŋi na yu pi á na Yesu u nje Kile Nijcwɔnrɔŋi.

²³ Nye tɛr'à pyi ke, ka pi i bê li na, maa li lwɔ piye funŋi si Soli bò. ²⁴ Ŋka kuru vùŋke pi à pwo Soli na ke, u à pa fworu kuru jwɔhɔ na. Pi mpyi na kânhe

tajiyiŋwɔyi puni kàanmucaa pílaga bâra canŋa na, bà pi si mpyi si u ta mbò mɛ.

²⁵ Canŋka numpilage e, ka Soli cyelempyibii si u le shàhala funŋi, maa mɛere pwo li na mà yige káanŋke kântugo, bà u si mpyi si shwɔ mɛ.

²⁶ Ka Soli si ŋkàre Zheruzalemu i. U à nɔ wani ke, ka u la si mpyi si jyè Yesu cyelempyibii kurunŋe e, ŋka pi puni mpyi na fyáge u na. Pi nje a mpyi a dá li na na Soli na nje sɛenji na Yesu cyelempya mɛ. ²⁷ Barinabasi sí wi ke, ka uru si ŋkàre ná Soli i Yesu tûntunmpii yyére. Mà Soli nîŋkarenji yaha Damasi kânhe e, nyanŋkanni na u à Kafoonji nja mà u yaha kuni na ke, ná jwuŋkanni na Kafoonji à jwo ná u e ke, ná pyiŋkanni na Soli à Yesu mege fíniŋ'a jwo fyagara baa Damasi kânhe e ke, ka Barinabasi si yire puni yyaha jwo tûntunmpil'á.

²⁸ Mà lwɔ lire tɛni na, ka Yesu tûntunmpii si nje Soli na, ka u u wá na sì na Jwumpe Nintanmpe yu Kafoonji Yesu mege na fyagara baa Zheruzalemu kânhe e, marii ma. ²⁹ Yahutuubii pi mpyi na Girekiibii shɛenre yu ke, u ná pire mpyi maha Kafoonji kani nákaante pyi, ŋka pire mú mpyi na pyiŋkanna caa si u bò. ³⁰ Dánafeebii sanmpil'à yire lógo ke, maa u tûugo Sezare kânhe e. Lire kântugo maa u yaha u à kàre Tarisi kânhe e.

³¹ Nye mà lwɔ lire tɛni na, dánafeebii pi mpyi Zhude ná Galile ná Samari kùligil'e ke, ka pire puni si yyeŋŋke ta. Pi mpyi maha piye tɛre, maa jaare Kafoonji yyahafyagare e. Kile Munaani mpyi a pi pyi pi i si yyaha na Kile kuni i, là sí i bārali pi nyahaŋi na.

Pyeri à Tabita buwuŋi nɛ

³² Pyeri mpyi maha jaare na màre kîni yyaha kurugo, maa dánafeebii kàanmucaa. Canŋka dánafeebii pi mpyi Lida kânhe e ke, ka Pyeri si ŋkàr'a sà fworu pire na, ³³ mà sà nàŋi wà ta u à yyee baataanre pyi yampe tasinnage e. Uru

nàŋi mege mpyi Ɛne. U mpyi a mûruŋo.
³⁴Ka Pyeri si jwo: «Ɛne, Yesu Kirisita à mu cùuŋo, yîri ma a ma yasinninŋke yaa may'á.» U à yire jwo ke, ka Ɛne si ntíl'a yîri. ³⁵Lida ná Saron kànyi shiinbii pun'à lire nya ke, ka pi i piye kan Kafoonji á.

³⁶Nye ceenji wà na mpyi Zhope kànhe e, cyelempya u mpyi u wi, u mege mpyi Tabita. Kuru mege ku nye Gireki-ibii shéenre e: «Dorokasi» kuru jwóhe ku nye: «Ceŋke». Uru ceenji mpyi maha kacennkii pyi tèrigii puni i, maa fòŋafeebii tère.

³⁷Mà Pyeri yaha Lida kànhe e, ka yama si Tabita ta cyire canmpyaagil'e, ka u u ŋkwí. Ka pi i u buwuŋi wíli, maa u lwó a sà yaha batóŋge n̄nyibabilini l'e. ³⁸Lida kànhe ná Zhope kànhe laage mpyi a tóŋ me. Cyelempyiibii pi mpyi Zhope kànhe e ke, pir'à lógo na Pyeri na nye Lida kànhe e ke, ka pi i shiin shuunni tun pi sà u jáare, na u pa nume sasa. ³⁹Nye pi à sà túnnture jwo ke, ka Pyeri si ntíl'a yîr'a kàre ná pi e. U à nɔ wani ke, ka pi i dùgo ná u e batóŋge n̄nyibabilini i. Lenkwucyeebii pi mpyi wani ke, ka pire puni mesuwuubii si file u na. Vaa-ntinmpyeere ná vaa-ntinmbwoyi Tabita mpyi a yaa pi á mà u yaha shi na ke, maa yire cyêe Pyeri na. ⁴⁰Ka u u sùpyire puni yige ntàani na, maa n̄ŋkure sín n̄ŋke na, maa Kile jáare. Lire kántugo maa yyahe kéenŋe buŋi yyére maa jwo: «Tabita, yîri!» Ka u u nyiigii múgo. U à Pyeri nya ke, maa yîr'a tèn. ⁴¹Ka Pyeri si u cú cyege na, maa u tège, ka u u yîri. Lire kántugo ka Pyeri si lenkwucyeebii ná Kile wuubii sanmpii yyere, maa Tabita nyii wuŋi cyêe pi na. ⁴²Zhope shiinbii pun'à lire kani lógo. Ka pi n̄nya-hamii si mpa dá Kafoonji na. ⁴³Ka Pyeri

si ntèen mà tère nimbwoo pyi Zhope e, seefanhaŋi wà pyenge⁸⁸.

**Pyiŋkanni na Kile à Pyeri
 taanna Jwumpe Nintanmpe
 njwuŋi na supyishiŋi sanŋ'á ke**

10 Nàŋi wà na mpyi Sezare kànhe e, uru mege mpyi Kòrineyi. Óŋmu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà u mpyi u wi. Sòrolashiibii kurunŋke n̄uŋo na u mpyi ke, pi mpyi maha kuru mege pyi Itali sòrolashikurunŋke. ²U ná u pyenge shiinbii mpyi a piye pwo sèl'e Kile na, maa mpyi ná Kile yyaha fyagare e. U mpyi maha Yahutuubii fòŋafeebii tère sèl'e, u mpyi maha Kile jáare tèrigii puni i.

³Nye canŋka yàkoŋo*, mà u yaha u bage e, ka Kile mèlekeŋi wà si uye cyêe u na, maa u pyi: «Kòrineyi!» ⁴Ka Kòrineyi fyagara wuŋi si yyahe yîrig'a le mèlekeŋi i, maa jwo: «N̄ŋufoonji, naha shi ye?» Ka mèlekeŋi si u pyi: «Kilepareyi mu nye na mpyi, maa fòŋafeebii tère ke, yir'à pyi sáraga n̄guntanga wugo fiige mà nɔ Kile na. ⁵Numɛ, ma shiinbii pii yaha pi shà Zhope kànhe e, nàŋi mege ku nye Simo, ná pi maha u pyi Pyeri ke, pi i sà uru yyere. ⁶U à tírige seefanhaŋi wà yyére, uru mege mú na nye Simo. U bage na nye suumpe lwohe jwóge na.»

⁷Nye mèlekeŋ'à puru jwumpe jwo a kwó maa ŋkàre ke, ka Kòrineyi si u báarapyiibii pii shuunni yyere, sòrolashiŋi u mpyi na fyáge Kile na u sòrolashikurunŋke e ke, mà bàra uru na. ⁸Jwumpe mèlekeŋi à jwo u á ke, maa puru puni jwo pi á, maa pi tun Zhope kànhe e.

⁹Kuru canŋa n̄umpanŋa, pire shiin taanrenŋ'à kàr'a sà byanhara Zhope kànhe

⁸⁸9:43 Yahutuubil'á, shinŋi u nye na yatóore seeyi báare ke, urufoo maha jwóho Kile á, u mú si n-jà n-file Kile na me. Puru funŋke e, Pyeri u nye Yahutu ke, mu aha uru nya u à nen'a kàre seefanhaŋi Simo pyenge e, lir'à li cyêe na u sòŋŋŋkanni na ŋkèenji.

*10:3 Yahutuubii yàkoŋke Kileparege tènì li mpyi li li.

na mà canŋke yaha jùŋŋ niŋi i ke, ka Pyeri si dùgo bage kàtanŋke na, maa Kile jàare.¹⁰ Kateg'á pa u ta ke, ka u u jwo na uru sí n-lyí. Mà pi yaha pi i yalyire sore u á, ka Kile si kani là cyêe u na.¹¹ Ka u u nĩnyiŋi nya u à múgo, maa yaage kà nya vaaŋa nitabaaga fiige, ku mbĩŋkii sicyeereŋi s'à pwo, k'à yíri nĩnyiŋi na, na ntĩri jĩŋke na.¹² Sige yaare shiŋi puni ná jĩŋke yafiliyi shiŋi puni ná sancyeere shiŋi puni mpyi kuru vaaŋke funŋi†.¹³ Ka mejwu si fwo na: «Pyeri, yíri ma a bùu ma a ŋkyàa.»¹⁴ Ka Pyeri si jwo: «Lire sí n-jà n-pyi la Kafooni? Yaaga maha yaaga ku nye ku nye a yaa k'a lyí me, lire nye me k'à jwóhó ke, mii sàha sàa kuru kà lyí mà nya me.»¹⁵ Ka mejwu-uni si núr'a fwo maa jwo: «Yaage Kile à pyi na k'à fíniŋe ke, ma hà njwo na kur'à jwóhó me.»¹⁶ Lir'à pyi mà nò tooyo taanre na ke, ka vaaŋke si ntíl'a núr'a dùgo nĩnyiŋi na.

¹⁷ Lire kani Pyeri à nya ke, mà u funmpen wuŋi yaha u u uye yíbili li jwóhe na, lire tēni mpyi a Kōrineyi tūntunmpii ta pi à nò Zhope kàŋhe e, maa seefanhanj Simo pyenge yibige pyi, ka pi i ku saha cyêe pi na, ka pi i ŋkàr'a sà yyére pyenge jwóge na,¹⁸ maa yini pyi, maa jwo: «Simó pi maha mpyi Pyeri ke, naha u sunmbage nye la?»¹⁹ Lire tēni saha mpyi a Pyeri ta u u uye yíbili lire kani jwóhe na. Ka Kile Munaani si jwo: «Pyeri, shiin taanre pi mpíi pi i mu kyaa pyi pyenge jwóge na.²⁰ Yíri nume sasa, ma a ntíge, ma a sí ná pi e fyagara baa, jaha na ye mii u à pi tun mu á.»²¹ Ka Pyeri si ntíg'a pa, maa jwo: «Sùpyaŋi yii nye na jcaa ke, mii wi, yii kà kan!»²² Ka pi i u pyi: «Sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi mege ku nye Kōrineyi ke, uru u à wuu tun. U na nye sùpya ŋgemu u à tífí, maa fyáge Kile na ke. Yahutuubii puni na

u metange yíri. Kile mèlekenj wà à uye cyêe u na, maa yi jwo u á na u mu yyer'a shà u pyenge e, na jwumò na nye mu á, mu u jwo u á.»²³ Ka Pyeri si pi pyi pi à jyè pyenge e, maa tashwóngo kan pi á. Nyèg'à múgo ke, ka u ná pire si ŋkàre, mà bàra Zhope kàŋhe cĩmpyiibii dánafee-bii pìi na.

²⁴ Kuru canja nùmpaŋa, pi à sà nò Sezare kàŋhe e, mà sà Kōrineyi ta u u pi sigili. U mpyi a u cĩmpyiibii ná u ceveebii sèe wuubii yyere uye yyére.²⁵ Nye Pyeri à sà nò na ŋko raa jyè pyenge e ke, ka Kōrineyi si mpa u jùŋŋ bē, maa nĩnkure sín jĩŋke na u fere e, si u pēe.²⁶ Ka Pyeri si u cū cyege na mà yírigē, maa jwo: «Mii mú na nye sùpya mu fiige!»²⁷ Ka Pyeri ná Kōrineyi si wá na yu na ŋkèege mà sà jyè bage e, mà sà shinnyahara ta pi à bĩnni wani.²⁸ Ka Pyeri si pi pyi: «Yii à li cè na mà tàanna ná wuu Yahutuubii saliyaŋi i, wuu nye a yaa wuu a bàrali supyishiŋi sanŋi na me, lire nye me mà jyè u wà pyenge e me. Ŋka Kile à li cyêe mii na na mii nye a yaa mii u sùpyaŋi wà tufiige pyi na u à jwóhó, lire nye me u nye fíniŋimbaa Kile yyahe taan me.²⁹ Lire l'à li ta, yii à mii yyere, ka mii i ntíl'a pa jwunyahama baa. Nye nume, yii à mii yyere ndemu na ke, mii la na nye si lire cè.»

³⁰ Ka Kōrineyi si Pyeri pyi: «Cyí canmpyaa sicyeere u nye nĩnjaa, mà mii yaha Kileparege na yàkonke na pyenge e, mii à pàl'a nàŋi wà nya u à vaaŋvyinweeweere le mà yyére mii yyahe taan, maa jwo³¹ «Kōrineyi, Kile à mu jarege shwò, ntègenj mu à pyi fòŋfeebil'á ke, Kile funŋo nye a wwò uru na me.³² Pii tun Zhope kàŋhe e, Simó pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru yyere pi a ma. U à tĩrige seefanhanj wà yyére, pi maha uru

†10:12 Mà tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, Kile mpyi a pi pyi na pi àha raa kyaare shiŋi wà kyàa me.

mege pyi Simo mú. U pyenge na nye su-
umpe lwøhe jwøge na.”

³³ Lir'à pyi ke, ka mii i ntíl'a pìi tun pi
sà mu yyere. Mu pama lem'à jwø. Nume,
wuu puni pi mpìi Kile yyahe taan, yaaga
maha yaaga Kafoonji à pyi mu u jwo wuu
á ke, wuu la nye si yire lógo.»

³⁴ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa jwo:
«Nume mii à li cè sèenji na, Kile nye
a sùpya pwóñjò sùpya na mē. ³⁵ Shin
maha shin u nye na fyáge Kile na, maa
jaare ntiñji i ke, u mēē ká nta supyishi
o shi ke, uru kyaa li maha ntáan Kile
á. ³⁶ Kile à u jwumpe jwo Izirayeli shi-
inbil'á. Jwumpe Nintanmpe pu nye na
yyepinñke kaan ke, maa puru jwo pi á
Yesu Kirisita cye kurugo, uru ngemu u
nye sùpyire puni Kafoonji ke.

³⁷ Yuhana Kile jwumpe jwuñkwooni
kántugo maa batizeliñji pyi, karigii cyi à
pyi mà lwó Galile kùluni na, mà sà nò
Zhude wuuni na ke, yii à cyire cè. ³⁸ Py-
iñkanni na Kile à Nazareti kànhe shinñji
Yesu cwóonrò, maa u Munaani tég'a u jñ,
maa fànha kan u á ke, yii à lire cè. U
mpyi na jaare na màre, maa kacennkii
pyi sùpyire na. Mpìi pi mpyi Sitaanninji
bilere e ke, maa pire puni yige tire bilere
e, naha na ye Kile mpyi ná u e. ³⁹ Ka-
rigii puni u à pyi Zheruzalemu kànhe ná
Yahutuubii kányi sanñyi na ke, wuu na
nye cyire shérii. Pi à u kwòro cige na
mà bò. ⁴⁰ U kwùñji canmpyitanrewuuni,
Kile à u jñ a yige kwùñji i, maa u pyi
u à uye cyêe sùpyire na. ⁴¹ Sùpyire puni
bà t'à u jya mē. Kile mpyi a fyànha a
wuu mpiimu cwóonrò mà pyi u shérii ke,
wuu pi à u jya. U jennkwooni kántugo
mà fworo kwùñji i, wuu pi à lyí maa bya
ná u e. ⁴² U à túnnture le wuu cye e, na
wuu a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á,
wuu raa yi ffiniñji wuu a yu pi á, na Kile
à Yesu tñje u u kwùubii ná nyii wuubii
sàra u tàanna ná pi kapyiñkil'e. ⁴³ Kile
túnntunmpii puni mpyi a jwo u kyaa na
na shin maha shin u à dá u na ke, u

mege fànhe cye kurugo, urufoo kapegigii
sí yàfa u na.»

⁴⁴ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na,
mpii pi mpyi na u jwumpe núru ke,
Kile Munaani à tñge pire puni jwñ'i.

⁴⁵ Yahutuubii dánafeebii pi mpyi a shà
ná Pyeri e ke, li mpyi a sàa pire kàkya-
hala mà Kile jya u à u Munaani sùguro
supyishinji sanñji jwñ'i mú. ⁴⁶ Naha ku-
rugo ye pi mpyi a tire sùpyire jya ti i
yu shéenre taber'e, maa Kile mege kêre
Kile Munaani cye kurugo.

Nye ka Pyeri si jwo: ⁴⁷ «Tá wuu saha sí
n-jà nte sùpyire sige t'àha batize lwøhe e
mē? Bà wuu à Kile Munaani ta mē, amuni
pi mú à li ta.»

⁴⁸ Nye u à puru jwo ke, maa pi pyi pi
à pi batize Yesu Kirisita mege na. Pi ba-
tizennkwooni kántugo, ka pi i li cya Pyeri
á na u canmpyaa pyi ná pire e.

Karigii cyi à pyi supyishinji sanñji shwòhòl'e ke, Pyeri à cyire jwo Zheruzalemu dánafeebil'á

11 Yesu túnntunmpii ná dánafeebii
pi mpyi Zhude kùluni i ke, pire
mpyi a lógo na supyishinji sanñji sùpyiibii
pii mú na nye a jñē Kile Jwumpe na.

² Nye Pyeri à nùr'a kàre Zheruzalemu
kànhe e ke, Yahutuubii dánafeebii pi
mpyi a ñkwòñji le barag'e ke, ka pire si u
faha, ³ maa jwo: «Naha na sùpyire ti nye
ti nye a kwòñ mē, mu à jñen'a sà wwò ná
pire e, fo mà lyí ná pi e ye?» ⁴ Nye karigii
cyi à pyi ke, ka Pyeri si jyē cyire yyahe e
niñkin niñkin mà jwo pi á.

⁵ U à jwo: «Mà mii yaha Zhope kànhe e
Kileparege na canñka, Kile à kani là cyêe
mii na, ka mii i yaage kà jya vàanña
nitabaaga fiige, ku mbliñkii sicyēerenji
s'à pwò, k'à yñri niñnyinji na na ntñri, mà
pa yyére mii taan. ⁶ Ka mii i ku yal'a wñi.
Yatwore ná sige yaare ná niñke yafiliiyi ná
sajncyēenre, yire yi mpyi kuru vàanñke e.
⁷ Ka mii i mejwuu lógo na “Pyeri, yñri ma
a bùu ma a ñkyàa.” ⁸ Ka mii i jwo “Lire sí

n-jà n-pyi la Kafoonji? Naha na ye yaaga maha yaaga ku nje ku nje a yaa k'a lyi me, lire nje me mà nwóhó ke, mii sàha sàa kuru kà lyi mà nja me." ⁹ Ka mejwu-uni si núr'a fworó nĩpyiŋi na "Yaage Kile à pyi na k'à finije ke, ma hà njwo na kur'à nwóhó me." ¹⁰ Lir'à pyi mà nɔ tooyo taanre na, ka vaaŋke ná ku funŋo yaayi si nta a dùgo nĩpyiŋi na. ¹¹ Pyenge e mii mpyi ke, lire tèn'à nàmbaa taanre ta pi à yyére kuru pyenge njwoge na. Pi mpyi a pire tun mii á mà yĩri Sezare kàŋhe e. ¹² Ka Kile Munaani si yi jwo mii á na mii u a sì ná pi e fyagara baa. Cĩmpyi-nambaabii baaniŋi u nge ke, pire pi à mii tũugo mà kàre Sezare e, ka wuu u sà jyè Kĩrĩneyi pyenge e. ¹³ Nyaŋkanni na u à Kile mèlekeŋi nĩnjyereŋi nja u bage e, ka mèlekeŋi si njemu jwo u á ke, ka u u jyè yire yyahe e mà jwo wuu á, na mèlekeŋ'á jwo na uru u pii tun Zhope kàŋhe e, Simo pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru yyére pi a ma. ¹⁴ Pyiŋkanni na u ná u pyenge shiinbii sí n-pa n-shwó ke, na mii Pyeri u sí n-pa lire jwo u á.

¹⁵ Nje mii à jwumpe sii ke, ka Kile Munaani si ntĩl'a tĩge pi juŋ'ĩ bà li mpyi a fyànha a tĩge wuu juŋ'ĩ me. ¹⁶ Lir'à pyi ke, jwumpe Kafoonji mpyi a jwo ke, ka mii funŋo si ntĩl'a cwo puru na. U mpyi a jwo na "Yuhana à sũpyire batize ná lwóhe e, ŋka yii pi ke, ná Kile Munaani i yii sí batize." ¹⁷ Nje lire pyiŋkanni na, wuu pi à dá Kafoonji Yesu Kirisita na ke, Kile à njwó wuu na maa màkange ŋkemu kan wuu á ke, kuru ninuge u à kan pi á, lire e ke, di mii mpyi na sí n-jà Kile nyii wuuni fyilinne n-jwo ye?"

¹⁸ Mpii pi mpyi wani maa Pyeri jwumpe lógo ke, ka pire funŋyi si nta a njĩge, ka pi i Kile kēe maa jwo: «Sēe wi, mpii pi nje pi nje Yahutuu me, Kile à pyiŋkanna kan pir'á bà pi si mpyi si pi toronjanni kēenŋe, si nũmpaŋa ta me.»

Antiyóshi kàŋhe dánafeebii kurunke tasiige

¹⁹ Yefuge ku mpyi a dánafeebii ta Ecyeni bonkwooni kàntugo na ke, kuru mpyi a pi pyi pi à fê a caala. Ka pi pii si ŋkàre fo Fenisi kũluni ná Sipiri kini i, ka pii si ŋkàre Antiyóshi kàŋhe e. Yahutuubii baare e, pire nje a mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu waber'á me. ²⁰ Lire ná li wuuni mú i, dánafeebii pii mpyi a yĩri Sipiri kini ná Sireni kàŋhe e mà pa Antiyóshi kàŋhe e. Mpii pi nje pi nje Yahutuu me, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tĩ ná Kafoonji Yesu i ke, ka pire si puru jwo pi á. ²¹ Kafoonji à pire dánafeebii tēge sèl'e pi báaraŋi i, ka lire si shinnyahara pyi t'à dá u na, maa tiye kan u á.

²² Zheruzalemu kàŋhe dánafeebii kurun'k'à yire lógo ke, ka pi i Barinabasi tun Antiyóshi kàŋhe e. ²³ Pyiŋkanni na Kile mpyi a njwó Antiyóshi kàŋhe dánafeebii na ke, Barinabasi à nɔ wani maa lire nja ke, ka u funŋke si ntáan, ka u u maban le pi e, maa pi pyi na pi piye waha pi i ŋkwóro Kafoonji kuni i. ²⁴ Yii li cè na Barinabasi na mpyi sũpya nĩpcenŋe. Kile Munaani mpyi a u jĩ, u daniyaŋi mpyi a pēe, ka shinnyahara si jee Kafoonji na.

²⁵ Lire kàntugo ka Barinabasi si ŋkàre Tarisi kàŋhe na mà sà a Soli caa. ²⁶ U à u cya a nja ke, maa núr'a kàre ná u e Antiyóshi e. Pi à yyee nĩŋkin pyi wani, pi mpyi maha sì na bínnini ná cyelempyi-ibil'e, maa shinnyahara kála Kile kuni na. Antiyóshi kàŋhe e, pi à cyelempyi-ibii mege le: «kercyenbii[†]». Lire l'à pyi ku topcyiige.

²⁷ Kile tũntunmpii pii mpyi a yĩri Zheruzalemu i cyire canmpyaagil'e mà pa Antiyóshi kàŋhe e. ²⁸ Wà mege na mpyi pi e Agabusi. Mà Kile Munaani yaha l'à uru yyaha cũ, ur'à jwo na kat-

[†]11:26 Kercyenbii njwóhe ku nje: Yesu Kirisita fyèpnwóhóshiinbii.

ibwɔhɔ na sí n-pa n-pyi dɔnyɛɛi cyeyi puni i. Nye saanɔi Kolodi tɛni i, lir'à pa mpyi. ²⁹ Lir'à pyi ke, cyelempyiibii pi mpyi Antiwɔshi e ke, ka pire si li lwɔ piye funɔ'i, cɛnmpyiibii dánafeebii pi nye Zhude kùluni i ke, si cyeyi wà yiye na mà tàanna ná pi shin maha shin pèrege e si ntège pire tège. ³⁰ Yaayi pi à wà yiye na mà ta ke, ka pi i yire kan Barinabasi ná Soli á pi sà nkan Zhude kùluni dánafeebii kacwɔnribil'á.

Yakuba mbòɔni ná Pyeri kàsujyiini kani

12 Lire tɛni i, saanɔi Erɔdi mpyi na dánafeebii pii kyérege. ² U à Yuhana cɛnmpworonɔi Yakuba bò ná kàshikwɔnɔwɔɔni i. ³ U à lire nya l'à táan Yahutuubil'e ke, bwúuruɔi nɔnjirigembaanɔi kataanni i, ka u u pi pyi pi à Pyeri cù mú. ⁴ Pi à Pyeri cù ke, ka u u pi pyi pi à u le kàsuni i, maa sòrolashii ke ná baani pyi pi i u kàanmucaa. U la mpyi kataanni ká ntòro si nta u yíbe sùpyire nyii na. ⁵ Mà Pyeri yaha kàsuni i, dánafeebii mpyi a kwôro Kileparege na u á.

⁶ Canmbilini i Erɔdi mpyi na sí Pyeri yíbe sùpyire nyii na ke, numpilage ku sí n-tòro lire canmbilini sí n-ta a nɔ ke, kuru numpilage e, mà Pyeri nimpwɔɔi yaha ná yɔɔyɔ shuunni i sòrolashiibii pii shuunni shwɔhɔl'e, u mpyi na nɔwúuni. Sòrolashiibii pii mpyi a yyére kasubage nɔwɔge na maa ku kàanmucaa. ⁷ Ka Kafoonɔi Kile mèlekenɔi wà si mpál'a jyè kasubage e, ka ku puni si mpyi bɛenme, ka mèlekenɔi si Pyeri bwòn bwòn nkere na mà jè, maa jwo: «Yíri fwɔfwɔ!» Ka yɔɔyɔi si ntíl'a kwòn a láha u cyeyi na mà cwo, ka u u yíri. ⁸ Ka mèlekenɔi si jwo: «Seepwɔge tèg'a maye bínni, ma a ma tanhapyi pɔw.» Ka u u li pyi amuni. Ka mèlekenɔi si núr'a jwo: «Ma vàanntinmbwɔhe le, ma a ma na fye e.» ⁹ Ka u u fwor'à taha

u fye e. Nde mèlekenɔi'à pyi ke, u nye a mpyi a cè na lire na nye sèe mɛ. U mpyi na sònni na nɔwɔgo uru nye na nɔwúuni. ¹⁰ Sòrolashiibii pi nye na kasubage kàanmucaa ke, ka Pyeri ná mèlekenɔi si nkàr'a sà ntòro pire sòrolashikuruɔke nɔncyiige taan, maa nkàr'a sà ntòro kurunke shɔnwoge taan, tɔɔnnɛ bàrage ku mpyi a tèg'a tajyɔnwoge tò, ná ku nɔwɔge mpyi a kan kàhe funnke yyére ke, mà jwo pi nɔ kuru na ke, ka ku u múgo kuy'á, ka mèlekenɔi ná Pyeri si fworo na nkèege. Mà pi nɔnkariibii yaha, ka mèlekenɔi si mpál'a pínni u na.

¹¹ Lir'à pyi ke, ka Pyeri yákiliɔi si nta a múgo, ka u u jwo: «Numɛ sɛɛɔi na, mii à dá li na na Kafoonɔi u à u mèlekenɔi wà tun u à pa mii shwɔ Erɔdi na, Yahutuubii la mpyi si kapegigii nɔcyiimu pyi mii na ke, si mii shwɔ cyire puni na mú.»

¹² Pyeri yákiliɔi'à pa ntɛen ke, Yuhana pi maha mpyi Marika ná u nɔɔi mege nye Mariyama ke, ka u u nkàre uru Mariyamanɔi pyenge e. Dánafee nɔnya-hamii mpyi a bínni wani, maa Kile jáare. ¹³ U à nɔ maa bage nɔwɔge kúu ke, báarapyicwɔɔi wà na mpyi wani na Ɔrɔda, ka uru si yír'a pa si mpa ku múgo. ¹⁴ U à Pyeri mejwuuni lóg'a cè ke, funtange kurugo, mà jwo u pyenge nɔwɔge múgo ke, ka u u fɛ a kàr'a sà yi jwo pi sanmpil'á, na Pyeri nɔnjyerenɔi na wá pyenge nɔwɔge na. ¹⁵ Ka pi i jwo: «Taha mu nùmbwuuni bà nye a nɔwɔ me?» Ka Ɔrɔda si núr'a jwo: «Sèe, uru u wá sii u wi!» Ka pi i núr'a jwo: «Mèlekenɔi u maha u kàanmucaa ke, uru u sí n-ta u à uye pyi u fiige mà pa.»

¹⁶ Mà pi yaha puru na, ka Pyeri si nk-wôro na pyenge nɔwɔge kúuli. Pi à pa nɔwɔge múgo mà u nya ke, ka li i pi bilibili. ¹⁷ Ka u u cyege yírigɛ pi á, maa pi pyi pi à fyáha. Pyiɔnkanni na Kafoonɔi à u yige kàsuni i ke, ka u u yire puni yyaha jwo pi á. Maa yi jwo pi á na pi sà yi yyaha

jwo Yakuba[¶] ná cìmpyiibii sanmpil'á, maa yîri wani mà kàre cyage kabere.

¹⁸Nyèg'à pa múgo ke, ka sòrolashiibii si wá na nyàha na wùruge piye e, maa piye yíbili: «Di Pyeri à pyi a jwo ye?»

¹⁹Ka Eròdi si pi pyi pi à sà a u caa, ŋka pi nye a u nya me. Ka Eròdi si sòrolashiibii yyer'a yíbe, maa pi pyi pi à pi bò[§]. Lire kàntugo maa yîri Zhude kùluni i, mà kàre Sezare kàhe e mà sà tère pyi wani.

Eròdi kwùŋkanni

²⁰Lire mpyi a saanŋi Eròdi lùuni ta l'à yîri Tiri ná Sidon kànyi shiinbii taan sèe sèl'e. Ka pire si bē niŋkin na, maa sà jwo a jwɔ ná saanŋi bage jùŋufooŋi i, uru mege na mpyi Bilasitusi. Lire kàntugo maa ŋkàr'a sà saanŋi jáare na u uye sanŋi yaha u u yoge kwɔ, ŋaha na ye Eròdi kini i pire mpyi na pi nyjini taa.

²¹Canmbilini na pi mpyi a bē si cyire karigii yyaha cwoɔnrɔ ke, lir'à pa nɔ ke, ka Eròdi si u fànhe vāanntingke le, maa mpa ntēen saanre yatēenŋke e, jwumpe pu nye u á ke, maa puru jwo sùpyir'á. ²²U à kwɔ u jwumpe na ke, ka sùpyire si jwo fànha na: «Kile u à mpe jwo lire baare e, sùpya bà me!» ²³Lire tēenuuni i, ka Kafoonŋi Kile mèlekeŋi wà si ntíl'a fyēenre cyán Eròdi i mà bò, ŋaha na ye pēente t'à yaa ti taha Kile na ke, u nye a tire taha u na me.

²⁴Kile Jwumpe mpyi na jcaali, dá-nafeebii sí i nyahage. ²⁵Barinabasi ná Soli à kwɔ pi báaraŋi na Zheruzalemu kàhe e ke, maa núr'a kàre Antiyoŋshi kàhe e. Pi niŋkaribii, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, maa ŋkàre ná ur'e.

Kile Munaani à Barinabasi ná Soli cwoɔnr'a yaha piye kanni na

13 Kile tūntunmii ná cyelentii na mpyi Antiyoŋshi kàhe dánafeebii kurunŋe e. Pire meyi yi nye: Barinabasi ná Simiyon pi maha mpyi: «Nizheri» ke, ná Lusisi uru mpyi a yîri Sireni kàhe e, ná Manayeni uru ná saanŋi Eròdi mpyi a lye pyennuge e, ná Soli. ²Canŋka mà dánafeebii yaha pi a súnŋi le maa Kile pēre, ka Kile Munaani si jwo ná pi e na: «Yii Barinabasi ná Soli yaha piye kanni na mii á, báaraŋi me na mii à pi yyere ke, bà pi si mpyi si uru pyi me.» ³Pi à súnŋi le maa Kile jáare a kwɔ ke, maa pi cyeyi taha Barinabasi ná Soli jùŋke na, maa pi yaha pi à kàre Kile báaraŋi na.

Barinabasi ná Soli à kàre Sipiri kini i

⁴Nye lire pyinŋkanni na, Kile Munaani à Barinabasi ná Soli tun pi à kàre Selusi kàhe na. Pi à nɔ wani ke, ka pi i jyè bakwɔge k'e maa ŋkàre Sipiri kini i, lire kini na nye lwɔhe niŋke e. ⁵Pi à sà nɔ Salamisi kàhe e ke, ka pi i wá na jaare na Kile jwumpe yu YahutuubiiKile Jwumpe kàlambayi i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, uru mpyi a pi tēge pi báaraŋi i.

⁶Lire kàntugo ka pi i kini puni jyiil'a sà nɔ Pafosi kàhe na. Yahutu nàŋi wà na mpyi kuru kàhe na, uru mege na mpyi Bariyesu. Jinamaha u mpyi u wi. U mpyi maha fini na uru na nye Kile tūntunŋɔ. ⁷Uru jinamahanŋi mpyi ná Sipiri kini jùŋufooŋi Serijusi Polusi i. Serijusi Polusi yákiliŋi mpyi a jwɔ, ka u u Barinabasi ná Soli yyere, ŋaha na ye u la mpyi si Kile jwumpe lógo. ⁸Pi mpyi maha uru jinamahanŋi pyi Girekiibii shēenre e: «Eli-

[¶]12:17 Yakubaŋi kyaa l'à jwo naha ke, Yesu cìmpworonŋi kyaa li.

[§]12:19 Orɔmu shiinbil'á, kasubage kàanmucyafoonŋi ká mpyi u nye na ku kàanmucaa na jwɔge me, ka kàsujyiŋi wà si fworo, nde li mpyi a yaa li pyi uru kàsujyiŋi na ke, lire pi maha mpyi ku kàanmucyafoonŋi na.

masi». Ka u u wá na Barinabasi ná Soli kyáli. U la mpyi si kini jùŋufoonji jùŋo kyán bà u si mpyi u àha ndá Yesu na me.

⁹Soli pi maha mpyi: «Poli» ke, mà u yaha u a jî Kile Munaani na, u à jinamahanji yal'a wíi, ¹⁰maa jwo: «Mu funŋk'à jî cwòre ná kafinare na, Sitaan-niŋi sùpya u nje mu, mu kafuunni li nje mà katiile pyi. Kafoonji Kile kurigii cyi à tŋi ke, jaha tère e mu sí cyire ŋkègeŋi jwɔ yaha ye? ¹¹Yi lógo! Numé, Kafoonji sí mu pyi fyin. Mu sí tère pyi, mu sí canŋanyiini bènmpé nja me.»

Lire tènuuni i, ka Elimasi nyiigii si ntŋ'a wwò, ka numpini si jyè u yyahe e, ka u u wá na cyege fyíŋe na màre na wà caa ŋgemu u si u cyege cù, si u yyaha cù ke. ¹²Kini jùŋufoonj'à lire nja ke, maa dá Yesu na. Nde u mpyi a lógo Kafoonji kyaa na ke, lire mpyi a u kàkyanhala sèe sèl'e.

Poli ná Barinabasi à kàre Antiyoŋshi kàhe e

¹³Lire kàntugo ka Poli ná u shèrefebii si yîri Pafosi kàhe e, maa jyè bakwòge k'e mà kàre Perige kàhe e, kuru kàhe na mpyi Panfili kùluni i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, ka uru si láha pi na, maa núr'a kàre Zheruzalemu kàhe e.

¹⁴Lire kàntugo ka Poli ná Barinabasi si yîri Perige kàhe e mà kàre Antiyoŋshi kàhe e, kuru na nje Pisidi kùluni i. Yahutuubiicanŋŋk'à pa nɔ ke, ka pi i ŋkàr'a sà jyè a tèn Kile Jwumpe kàlam-bage e. ¹⁵Nye cyag'à pa ŋkàla a kwò mà fworo MusaSaliyaŋi ná Kile tùnntun-mpii sanmpii sémebil'e ke, ka kàlam-bage jùŋufeebii si pi pyi pi à yi jwo Poli ná Barinabasi á: «Cìnmpyiibii, kampyi yerege jwumɔ na wá yii á mà jwo sùpyir'á, yii pu jwo.»

¹⁶Nye ka Poli si yîri, maa cyege yîrige sùpyir'á, maa pi pyi na pi fyâha. Pi à fyâha ke, ka u u jwo: «Yii Izirayeli shiin-bii ná yii mpíi puni pi nje na fyáge Kile

na ke, yii lógo na jwɔ na. ¹⁷Wuu pi nje Izirayeli shiŋi ke, wuu u Kilenji à wuu tulyeyi cwònrɔ, maa pi pyi pi à nyaha mà pi yaha bilere e Misira kini i. Lire kàntugo maa pi yige lire kini i ná u fànhe e. ¹⁸U à kwòro ná pi e síwage funŋke e, maa pi karigii kwú uye e, mà sà nɔ yye beeshuunni laage na.

¹⁹Lire kàntugo u à supyishi kuuyo baashuunni shi bò a yige Kana kini i, maa pire u taare kan pi á. ²⁰Pi à tire taare fente pyi mà sà nɔ yye ŋkwuu sicyeere ná yye beeshuunni ná ke (450) laage na. Lire kàntugo ka u u kacwònr-ribii pii tŋe wuu tulyeyi jwŋ'i fo mà sà yaa ná Kile tùnntunji Samuweli u tŋi i. ²¹Puru funŋke e, ka wuu tulyeyi si li cya na u saanji wà kan pir'á. Nye Kisi u nje Benzhamu u tùluge shin ke, ka Kile si uru jyanji Sawuli pyi u à pyi pi saanji yye beeshuunni funŋi.

²²Nye ka Kile si mpa ncyé Sawuli na, maa Dawuda kan pi á, pi à pyi pi saanji. Uru kyaa na Kile à jwo na “Sùpyanji shiŋi mii nje na jcaa, ná uru u nje mii nyii wuŋi ke, uru u nje Zhese jyanji Dawuda. Uru u sí n-pa mii nyii karigii puni pyi.” ²³Bà Kile mpyi a li jwòmeeni lwò me, Dawuda tùluge shin u à pa mpyi Izirayeli shiinbii Shwofoonji. Uru u nje Yesu.

²⁴Mà jwo uru Shwofoonji u pa ke, Yuhana mpyi a fyânha a yi jwo Izirayeli shiinbii pun'á, na pi pi toronŋkanni kèenŋe pi i láha kapegigii na, pi i batize. ²⁵Yuhana báaraŋi mpyi na byanhare u takwòre na ke, u mpyi maha ŋko sùpyir'á na “Yii na sòŋi na jofoo u nje mii ye? Shwofoonji yii nje na sigili ke, uru bà u nje mii mà de! Ŋka wà sí n-pa mii kàntugo, mii jùŋke bá à cyére u tan-hanyi meere zàhanji i.”

²⁶Mii cìnmpyiibii, wuu pi nje Ibi-rayima tùluge shiinbii ke, mà bàra yii mpíi puni pi nje na fyáge Kile na ke, wuu á uru zhwoŋi jwump'à jwo. ²⁷Yii li cè na Zheruzalemu kàhe shiinbii ná

pi jùŋufeebii mpyi a cè na Yesu u nyɛ uru Shwofoonji mɛ. Kile tūntun-mpii jwumpe pi mpyi na ŋkālali canŋŋɔ maha canŋŋɔ ke, pi mpyi a puru yyaha cè mɛ. Nyɛ pi Yesu ntūnŋi cye kurugo, Kile tūntunmpii jwump'à tòro pu jwunŋkanni na. ²⁸ Ali mà li ta pi nyɛ a jūŋɔ ta, ŋkemu ku sí n-pa ná l'e u bò mɛ, lire ná li wuuni mú i, pi à fànhafoonji Pilati jáare si u ta mbò kworokworocige na. ²⁹ Kile tūntunmpii mpyi a yaaga maha yaaga sɛmɛ Yesu kyaa na ke, tɛni i cyire pun'à fūŋŋɔ ke, ka pi i u tūrige kworokworocige na mà sà ntò fanŋke e.

³⁰ Ŋka Kile à u jè a yige kwùŋi i. ³¹ Mpii pi mpyi a taha u fye e mà yíri Galile kùluni i, mà kàre Zheruzalemu i ke, u nɛŋkwooni kàntugo, u à uye cyèe pire na canmpyaa nɛnyahagii funŋ'i. Pire mú pi nyɛ na u kyaa yu sùpyir'á numɛ.

³² Mii ná Barinabasi sí wi ke, Jwumpe Nintanmpe jwómɛeni Kile mpyi a lwó wuu tulyey'á ke, puru wuu mú nyɛ na yu yii á. ³³ Wuu pi nyɛ pi tùluge shiin ke, Kile à lire jwómɛeni fūŋŋɔ wuu á, Yesu jèŋi cye kurugo, bà l'à sɛmɛ Zaburu sɛmɛŋi kuni shɔnwuuni i na

“Mu u nyɛ mii Jyanji,
Ninjaa mii à pyi mu Tuŋi**.”

³⁴ Kile à Yesu jè a yige kwùŋi i, lire e u saha sì n-fwónhɔ mɛ, yire y'à jwo

“Yaayi nɛncɛnyɛ jwómɛeni mii à lwó Dawuda á ke,

mii sí yire kan yii á††.”

³⁵ Y'à sɛmɛ Zaburu sɛmɛŋi cyage kabɛr'e lire jwómɛeni kyaa na na

“Mu sì jɛɛ ma báarapyiŋi nɛncɛŋi buwuŋi yaha u fwónhɔ fanŋke e mɛ‡‡.”

³⁶ Dawuda sí wi ke, Kile mpyi a ndemu yaa ke, Dawuda à báaraŋi pyi mà tàanna

ná lire e. U à báaraŋi pyi a kwò ke, u a kwù, maa sà bàra u tiibii na, maa fwónhɔ mú. ³⁷ Ŋka Kile à Yesu jè a yige kwùŋi i, u nyɛ a fwónhɔ mɛ.

³⁸ Mii cìnmpyiibii, yii à yaa yii li cè na uru cye kurugo, yii kapegigii sí n-jà yàfa yii na. Kile tūntunŋi Musa Saliyaŋi mpyi na sì n-jà cyi yàfa yii na mɛ. ³⁹ Ŋka yii shin maha shin u à dá Yesu na ke, urufoo wogigii puni sí yàfa u na.

⁴⁰ Lire e ke nde Kile tūntunmpil'à jwo ke, yii a yiye kàanmucaa, bà li si mpyi lire kà ŋkwò nɔ yii na mɛ. Pire cye kurugo Kile à jwo

⁴¹ “Yii wíi, yii pi nyɛ yii nyɛ a Kile jwumpe yaha laage e mɛ,
nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire sí yii kàkyanhala, puru funŋke e yii sí n-kwù.

Yii tɛen ná l'e, mii sí n-pa kani là pyi yii tūŋi i,

ndemu li nyɛ, wà mée n'a mpyi a li jwo yii á,

yii mpyi na sì n-dá li na mɛ¶¶.”»

⁴² Nyɛ Poli ná Barinabasi mpyi na fwore Kile Jwumpe kàlambage e ke, pi à li cya pi á, na pi pa yà jwo pir'á nde kani ninuuni kyaa na canŋŋke nɛmpaŋke na.

⁴³ Sùpyire mpyi na jɛaali ke, mpii pi à jyè Yahutuubii Kile kuni i ke, ka pire nɛnyahamii ná Yahutuu nɛnyahamii si ntaha Poli ná Barinabasi jwɔh'i, ka pi i wá na màban leni pi e, maa pi pyi, na Kile à jwɔ pi na maa pi le kuni ndemu i ke, na pi kwôro lire e.

⁴⁴ Nyɛ canŋŋk'à núr'a nɔ ke, ka kànhe shiinbii fànha si ŋkàr'a sà bínni, maa Kafoonji Jwumpe lógo Poli ná Barinabasi jwɔ na. ⁴⁵ Yahutuubii jùŋufeebil'à tire supyiŋyahare nya ke, ka yɛŋcyɛge si jyè

**13:33 Zaburu 2.7

††13:34 Ezayi 55.3

‡‡13:35 Zaburu 16:10

¶¶13:41 Abakuki 1.5

pi e, ka pi i wá na Poli ná Barinabasi jwumpe ndire páanni, maa pi cyere.

⁴⁶Nye ka Poli ná Barinabasi si yi ffiniŋ'à jwo pi á: «Yii Yahutuubil'á, Kile Jwumpe mpyi a yaa pu fyánha a jwo. Ŋka ná yii s'à cyé pu na, maa li cyêe na yii nye na jcaa shiŋi niŋkwombaani na me, lire e ke mpíi pi nye pi nye Yahutuu me, wuu sí n-kàre pire yyére. ⁴⁷Naha kurugo ye yire Kafooni Kile à jwo wuu á u Jwumpe Semenji na

“Mii à mu tiŋe, bà mu si mpyi si mpyi bēenme supyishiŋi pun'á, si zhwoŋi jwumpe jwo diŋyeni cyeyi puni i me^{§§}.”»

⁴⁸Mpii pi nye pi nye Yahutuu me, pir'à puru jwumpe lógo ke, pi funntanga wu-ubil'à Kafooni Jwumpe le barag'e. Mpii pi mpyi shiŋi niŋkwombaani ntaŋi laage e ke, ka pire puni si dá Yesu na.

⁴⁹Lire pyiŋkanni na, Kafooni Jwumpe mpyi na jcaali lire kùluni puni i. ⁵⁰Cyee-bii megefēebii pi mpyi a jyè Yahutuubii Kile kuni i ke, ka Yahutuubii jùŋufēebii si pire ná kànhe shinbwoobii sòn mà yaha Poli ná Barinabasi na, ka pi i pi kyéregē, maa pi kòr'a yige pi kùluni i. ⁵¹Poli ná Barinabasi nivworobil'à pi tooyi bambani kwòro kwòr'a wu pi na*. Lire kàntugo maa ŋkàre Ikoni kànhe e. ⁵²Cyelempyiibii pi mpyi Antiyoŋshi kànhe e ke, pire mpyi a jì funntange ná Kile Munaani na.

Poli ná Barinabasi à Kile jwumpe jwo Ikoni kànhe e

14 Nye nde l'à pyi Antiyoŋshi kànhe e ke, lire ninuuni l'à pyi Ikoni kànhe e. Poli ná Barinabasi à sà nɔ Ikoni i ke, maa ŋkàre Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e, maa Kile Jwumpe jwo fo ka Yahutuu niŋyahamii ná supyishiŋi sanŋi sùpyire tà niŋyahara si dá Yesu na.

²Ŋka Yahutuubii pi mpyi a cyé si piye kan Yesu á ke, ka pire si dānafēebii meyi kēēge supyishiŋi sanŋ'á, ka pire si yīri dānafēebii kurugo. ³Lire ná li wuuni mú i, Poli ná Barinabasi à kwòro wani mà tère nimbwoo pyi. Pi mpyi a pi cyēge taha Kafooni Yesu na maa u kyaa yu sùpyir'á fyagara baa. Kafooni mpyi maha fānhe kaan pi á, pi i kakyanhala karigii ná kacyeenŋii pyi. Lire cye kurugo pi mpyi maha li cyēe na jwumpe pi nye na yu na Kile à jwo ke, na puru na nye sēe. ⁴Nye lir'à pyi ke, ka kànhe shiinbii si ntáa, ka taage kà si mpyi ná Yahutuubii kàmpaŋke e, ka ku sanŋke si mpyi ná Yesu tūntunmpil'e.

⁵Yahutuubii ná supyishiŋi sanŋi ná pi jùŋufēebii mpyi a bē li na, si Poli ná Barinabasi kyéregē, si pi wà mbò ná kafaayi i. ⁶Poli ná Barinabasi à pa jɔcè na pi na pire taboŋɔ caa ke, maa fē a kàre Likayoni kùluni i, Lisitiri ná Deribe ná yi kwùumpe kànyi na. ⁷Mà pi yaha wani, pi mpyi maha Jwumpe Nintanmpe yu.

Pii mpyi na sòŋŋi na Poli ná Barinabasi na nye yasunyɔ

⁸Nàŋi wà na mpyi Lisitiri kànhe e, u tooyi mpyi a fāan. U mpyi a si cwòhɔmɔfoo. ⁹Canŋka mà Poli ná Barinabasi yaha pi i yu ná sùpyire e, uru nàŋi ninteenŋi na mpyi sùpyire shwòhɔl'e. U mpyi na Poli jwumpe nùru. Ka Poli si mpa u ya'l'a wíi mà li jya na dāniyaŋi nye u á, u jà a cùuŋɔ. ¹⁰Ka u u jwo fānha na: «Yīri, ma a ntí'l'a yyére ma tooyi na!» Ka nàŋi si yi a yīr'a yyére, maa ntíi na jaare. ¹¹Sùpyir'à lire jya ke, maa jwo fānha na pi shēenre e: «Kakyanhala! Yasunŋyi yà à yiye kēēŋ'a pyi sùpyii, mà tíg'a pa wuu yyére!» ¹²Ka pi i Barinabasi mege le Zusi, pi yasunmbwòhe mege ku mpyi kure. Yasunŋke mege ku mpyi Erimesi

§§13:47 Ezayi 49.6

*13:51 Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi.

ke, kuru ku mpyi maha Zusi tūnnture yu, ka pi i kuru mege le Poli na, naha na ye uru mpyi maha jwumpe yu. ¹³ Yasunḡke Zusi bage na mpyi kàñhe tajjyḡwoge na. ḡge u mpyi maha kuru sunni ke, ka uru si nupyahigii cyii cū, maa cire yafyeenre myigile cyi yacyi i, mà pa yyéḡḡe yyéḡḡe kàñhe tajjyḡwoge na. U ná sùpyire la mpyi si yire ñiyi bò si mpyi sàraga Poli ná Barinabasi á.

¹⁴ Poli ná Barinabasi à pa yire cè ke, ka pi nàvunḡ wuubii si pi vāanntinpyi cwōn cwōn, maa fyâl'a pi ḡḡḡe bē, maa jwo fānha na: ¹⁵ «Wuu cīnmpyiibii, naha kurugo yii ḡye na nde pyi ye? Wuu na ḡye sùpyii, yii fiige. Wuu à pa mpa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, na yii kàntugo wà ḡcyii laaga baa karigii na, Kilenji ḡyii wuḡi u à ḡḡyḡḡi ná ḡḡḡe ná suumpe lwohe ná ku funḡḡ yaayi dá ke, yii i yyaha kēḡḡe uru Kilenji á. ¹⁶ Tēni là à tòro, Kile mpyi a supyishinji puni yaha pi i pi ḡyii kurigii ḡaare. ¹⁷ ḡka lire ná li wuuni mú i, Kile maha u tāange cyēre yii na ná kacēḡḡi ḡḡyahagil'e: u maha zāñhe kaan yii á na yīri ḡḡyḡḡi na, maa yii sūmaḡi pyi u u ḡwoge u tēefaani i, maa ḡḡyḡḡi kaan yii á fo maha yii funḡyī tāan.»

¹⁸ Poli mēe ḡye u à mpe jwumpe puni jwo ke, pi à kànha maa jà a sùpyire sige ñiyi mbōḡi na, si mpyi sàraga pi á.

¹⁹ Lire kàntugo ka Yahutuubii pīi si yīri Antiyoḡshi kàñhe ná Ikoni kàñhe e, maa mpa sùpyire sōn a wà pi na, ka pi i Poli wà a cyān ná kafaayi i, maa u filil'a sà ḡcyān kàñhe kàntugo. Pi mpyi na sōḡḡi na u à kwū. ²⁰ ḡka cyelempyiibil'á pa bīnni u taan ke, ka u u yīri mà ḡyē kàñhe e. Kuru canḡa nūmpanḡa, ka u ná Barinabasi si yīri wani mà kàre Deribe kàñhe na. ²¹ ḡye Poli ná Barinabasi à Jwumpe Nintanmpe jwo Deribe kàñhe e, ka shinḡyahara si dá Yesu na, maa mpyi u cyelempyi.

Poli ná Barinabasi à nūr'a kàre Antiyoḡshi kàñhe e

Lire kàntugo ka Poli ná Barinabasi si nūr'a kàre Lisitiri kàñhe e, maa yīri wani mà kàre Ikoni kàñhe e, maa nūr'a yīri wani mà kàre Antiyoḡshi kàñhe e, kuru na ḡye Pisidi kùluni i. ²² Pi nintorobii na yire kànyi na, pi mpyi maha màban leni cyelempyiibil'e, maa pi yērege bà pi si mpyi si ḡkwōro Kile kuni i mē. Pi mú mpyi maha yi yu pi á na: «Wuu à yaa wuu yyefugo kariḡ ḡḡyahagii kwú wuye e si nta ḡḡyē Kile Saanre e.»

²³ Dánafeebii kurḡyḡi yi mpyi yire kànyi na ke, ka Poli ná Barinabasi si kacwōnribii pīi cwōn'r'a yaha yire kurḡyḡi puni ḡḡḡin ḡḡḡinḡi ḡḡḡe na. Lire kàntugo maa sūḡḡi le, maa Kile ḡáare pi kyaa na. Kafoonji Yesu na pi à dá ke, maa pi kyaa le uru cye e.

²⁴ Lire kàntugo maa Pisidi kùluni ḡyiile maa ḡkàre Panfili wuuni i. ²⁵ Pi à Kile jwumpe jwo Perige kàñhe e mà kwō ke, maa ḡkàre Atali kàñhe e.

²⁶ Pi à nō wani ke, maa ḡyē bakwōḡe e mà kàre Antiyoḡshi kàñhe e. Báaraḡi u ḡge Poli ná Barinabasi à pyi amē ke, wani kuru kàñhe na dánafeebii mpyi a Kile ḡáare pi na maa pi le Kile cye e uru báaraḡi mpyiḡi mē na, bà Kile si mpyi si ḡwō pi na si pi tēge mē. ²⁷ Pi à nō wani ke, maa dánafeebii puni bīnni. Kile mpyi a pi pyi pi à jà a yaaga maha yaaga pyi ke, mà bàra pyiḡkanni na Kile mpyi a dāniyaḡi kuni cyēe supyishinji sanḡi na ke, maa yire puni yyaha jwo dánafeebil'á. ²⁸ Maa ntēnn'a tēre nimbwoo pyi ná pi e wani.

Dánafeebil'à mpīnni nimbwo pyi Zheruzalemu i

15 Yahutuubii dánafeebii pīi mpyi a yīri Zhude kùluni i mà pa Antiyoḡshi kàñhe e, cīnmpyiibii dánafeebii pi mpyi pi ḡye Yahutuu mē, maa mpa

a pire kâlali maa ŋko pir'á na: «Yii aha mpyi yii nye a kwòn mà tàanna ná Kile túnntunŋi Musa Saliyaŋi i me, yii sì nùmpaŋa ta me.» ²Poli ná Barinabasi nye a mpyi a jee puru jwumpe na me, ka ti i mpyi nákaana pi shwòhòl'e fo mà ti jàaŋa. Li nye a pa jwò me fo ka li i yaa mà Poli ná Barinabasi ná piiberii tun Zheruzalemu kàhe e, pi sà mpe jwumpe cyêe Yesu túnntunmpii ná kacwònribii na.

³Ka dánafeebii kurunke si pi tùugo. Pi niŋkaribil'à tòro Fenisi kùluni ná Samari wuuni i. Mpii pi nye pi nye Yahutuu me, pyiŋkanni na pir'à piye kan Yesu á ke, ka pi i lire yyaha jwo cyire kùligii cìnmpyiibil'á. Puru jwumpe mpyi a cìnmpyiibii puni funŋyi táan sèl'e. ⁴Poli ná u shèrefeebil'à sà nò Zheruzalemu i ke, ka dánafeebii kurunke ná Yesu túnntunmpii ná kacwònribii si pi jùŋò bē a jwò. Yaaga maha yaaga pi à jà a pyi Kile fànhe cye kurugo ke, ka pi i yire puni yyaha jwo pi á. ⁵Farizheenbii pi mpyi a dá Yesu na ke, ka pire pii si yîri maa jwo: «Supyishiŋi sanŋi sùpyiibii pi à dá Yesu na ke, fànha kyaa li pire pi kwòn, mà bàra lire na, pi à yaa pi a Musa Saliyaŋi kurigii sanŋkii jaare.»

⁶Lir'à pyi ke, ka túnntunmpii ná kacwònribii si bínn'a tēen, maa piye nya puru jwumpe na. ⁷Pi à puru jwumpe ñiri piye shwòhòl'e mà mò, ka Pyeri si mpa yîri maa jwo:

«Mii cìnmpyiibii, yii à li cè, mà lwó fo tèemòni i Kile à mii cwònrò yii shwòhòl'e, bà mii si mpyi s'a Jwumpe Nintanmpe yu supyishiŋi sanŋ'á, pi i pu lógo, si dá Yesu na me. ⁸Kile sí u à sùpyire puni zòompìi cè ke, ur'à li cyêe na ur'à jee supyishiŋi sanŋi na, lire kurugo u à u Munaani le pi e bà u à li le

wuu e me. ⁹Kile nye a sìncwònrògo pyi wuu ná pire shwòhòl'e me. U à pi zòompìi fìniŋe, jaha na ye pi à dányiŋi pyi Yesu na.

¹⁰Nye wuu Yahutuubii, tugure ti nye wuu ná wuu tulyeyi nye a jà ti na me, jaha na yii à cyé Kile nyii wuuni na si tire tēge mpìi cyelempyiibii juŋ'i ye?

¹¹Yii àha funŋò wwò li na na bà wuu à dá li na me, amuni pire mú à dá li na na Kafoonji Yesu à jwò wuu na maa wuu shwò.»

¹²Ka sùpyire puni si fyàha maa nùru, kakyanhala karigii ná kacyeenŋkii Barinabasi ná Poli à pyi Kile fànhe cye kurugo supyishiŋi sanŋi shwòhòl'e ke, ka pi i cyire jwo pi á. ¹³Pi à jwo a kwò ke, ka Yakuba† si jwumpe lwó maa jwo: «Mii cìnmpyiibii, yii lógo na jwò na. ¹⁴Mà lwó fo ku tasiige e, Kile à yákili yaha supyishiŋi sanŋi na, maa pii cwònrò pi shwòhòl'e mà pyi uye wuu pyiŋkanni ndemu na ke, Simò Pyeri à yire jwo yii á. ¹⁵Puru jwumpe ná Kile túnntunmpii jwump'à pa bē niŋkin na, bà yi mpyi a sème Kile Jwumpe Semenji i na

¹⁶“Lire kàntugo mii sí nùru n-pa, Dawuda bage k'à cwo ke, mii sí kuru faanra sahaŋki.

Mii sí n-pa ku ŋkunuyi yîrige si ntíi sahaŋki,

¹⁷Mpii pi nye pi nye Yahutuu me, bà pire puni si mpyi si mpa mii Kafoonji Kile á, s'a mii pēre me.

Mii à supyishiŋi sanŋi yyer'a pyi naye wuu, pi raa mii pēre‡.

¹⁸Cyire karigii mii Kafoonji Kile à cyêe fo tèemòni i.”

¹⁹Lire kurugo mii Yakuba á, supyishiŋi sanŋi sùpyiibii pi à piye kan Kile á ke, wuu àha nùru tuguro taha pire juŋ'i me. ²⁰Ŋka wuu letere kan pi á, wuu

†15:13 Yakuba na mpyi Yesu cìnmpworò maa mpyi Zheruzalemu dánafeebii kurunke yyaha yyére shinŋi.

‡15:17 Amòsi 9.11, 12

u yi jwo pi á na pi àha raa yasunnyi kyaare kyàa me, pi àha raa jacwɔɔrɔ pyi me, yatɔɔge k'à kwú mà ta sishan nye a fworɔ k'e me, pi àha kuru kyà me, pi àha raa sishange lyí me. ²¹Yii à li cè na mà lwɔ fo tèemɔni i, canɔɔɔ maha canɔɔɔ, Musa Saliyani jwumpe na nkálali Kile Jwumpe kálambayi i kanyi puni i.»

Yesu túnntunmpil'à letere tun supyishiŋi sanŋi dánafeebil'á

²²Yakuba a jwo a kwɔ ke, ka túnntunmpii ná kacwɔnribii ná dánafeebii kurunke shiinbii puni si bê li na na pi pii cwɔnɔrɔ piye shwɔhɔl'e pi bâra Poli ná Barinabasi na, pi tun Antiyoŋshi kánhe e. Nye Zhude pi maha mpyi Barinabasi ke, ka pi i uru ná Silasi cwɔnɔrɔ, pire shiin shuunniŋi tayyérege mpyi a pée cínmpyiibii dánafeebii shwɔhɔl'e. ²³Leterenŋi pi mpyi a sém'a kan pi á pi sà nkan ke, yi mpyi a sème ur'e na:

«Wuu cínmpyiibii dánafeebii pi à fworɔ supyishiŋi sanŋi i ná pi nye Antiyoŋshi kánhe ná Siri kini ná Silisi wuuni i ke, wuu fwù na nye yii na. Wuu pi nye Yesu túnntunmpii ke, wuu ná dánafeebii kurunke kacwɔnribii pi à nge leterenŋi tun yii á. ²⁴Wuu à lógo na pii na nye a yíri naha wuu yyére mà kàr'a sà yii yákiilibii wùrugo ná jwumpe p'e fo mà yii funnyi pyi y'à pen, mà li ta wuu bà pi à pi tun me.

²⁵Lire kurugo wuu pun'à wwɔ a tèn maa bê li na, si pii tun yii á, mà bâra wuu ntàannamacínmpyiibii Barinabasi ná Poli na. ²⁶Pire shiin shuunniŋi piye kan wuu Kafoonŋi Yesu báaraŋ'á fo na nko si mpɔɔn pi múnahigil'e. ²⁷Wuu à Zhude ná Silasi tun mà bâra pi na, nje wuu à jwo sémɛni i ke, pire yabilimpíi sí yire jwo yii á.

²⁸Kile Munaani à ndemu cyêe wuu na, ka wuu u jɛe li na ke,

lire li nye, wuu nye a yaa wuu tugure tabere tège yii nun'i, ná ncyii kapyaaŋi bà me. Wuu sí yi jwo n-waha yii á, ²⁹yii àha raa yasunnyi kyaare kyàa me, yii àha raa sishange lyí me, yatɔɔge k'à kwú mà ta sishan nye a fworɔ k'e me, yii àha kuru kyaare kyà me, yii láha jacwɔɔre na. Yii aha láha cyire karigii mpyini na, lir'a jwo. Wuu fwù nye yii na.»

³⁰Nye ka pi i pi yaha pi à kàre. Pi à sà nɔ Antiyoŋshi kánhe e ke, maa dánafeebii bínni, maa leterenŋi kan pi á. ³¹Ka pi i u kála, yerɛyi jwumpe pu mpyi u e ke, puru jwumpe mpyi a sàa pi funnyi táan. ³²Zhude ná Silasi u nye Kile túnntunmpii ke, ka pire si yerɛye ninyahaya kan cínmpyiibii dánafeebil'á, maa màban le pi e Kile kuni i, ³³maa ntèn wani mà tère pyi ná pi e. Lire kántugo ka dánafeebii si jwɔ le pi á, maa pi tũugo. Cyage e pi mpyi a yíri ke, ka pi i núr'a kàre wani pi tunveebii yyére. [³⁴Ka Silasi si li lwɔ uye funŋi si ntèn Antiyoŋshi kánhe e.]

³⁵Ka Poli ná Barinabasi si tère pyi Antiyoŋshi e. Sùpyire tabere ninyahara mpyi a bâra pi na, pi i sùpyire kálali, maa Kafoonŋi jwumpe yu pi á, puru pu nye Jwumpe Nintanmpe.

Poli ná Barinabasi à láha piye na

³⁶Lire kántugo ka Poli si Barinabasi pyi: «Wuu à Kafoonŋi jwumpe jwo kanyi njemu na ke, wuu núr'a shà wani, wuu sà dánafeebii kàanmucya kampyi pi wá na sì yyaha na Kile kuni i.»

³⁷Mà pi yaha pi i nko raa núruli, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, Barinabasi la mpyi uru si nkàre ná pire e. ³⁸Ka Poli si jwo na u nye a yaa u kàre ná pire e me, naha na ye mà pire yaha Panfili kùluni i, u à nùru pire fye e, u saha nye a pire tège pi báaraŋi na me. ³⁹Nye ka li i mpyi jwunyahama pi shwɔhɔl'e fo ka pi i láha piye na. Ka Barinabasi si Marika bâra uye na, ka pi i jyè bakwɔɔge e, mà

kàre Sipiri kìnì i. ⁴⁰Poli wi ke, ka uru si Silasi bàra uye na. Ka dánafeebii si jwó le pi á, maa pi kyaa le Kile cye e, bà Kafoonji si mpyi si jwó pi na, si pi tège me. ⁴¹Lire kántugo ka pi i nkàre Siri kìnì i, maa yîri wani mà kàre Silisi kùluni i. Lire tooy'e, pi mpyi maha màban leni dánafeebil'e.

Timoti à bàra Poli ná Silasi na

16 Lire kántugo ka Poli ná Silasi si nkàre Deribe kànhe e, maa yîri wani mà kàre Lisitiri kànhe e. Cyelempyanji wà na mpyi wani Lisitiri kànhe e, uru mege na mpyi Timoti. U nunji na mpyi dánafoo, Yahutu u mpyi ure, nka u tunji na mpyi Gireki. ²Cinmpyibii dánafeebii pi mpyi Lisitiri kànhe e, mà bàra mpìi pi mpyi Ikoni kànhe e ke, pire mpyi na u metange yiri. ³Lire kurugo Poli la mpyi si u pyi u bárapyine. Nye Yahutuubii pi mpyi wani ke, pire kurugo, ka Poli si u kwòn, naha na ye sùpyire puni mpyi a cè na u tunji na nye Gireki[†]. ⁴Pi ninjaribii na, kànha maha kànha na pi à tòro ke, Yesu túnntunmpii ná Zheruzalemu kànhe dánafeebii kacwónribii mpyi a karigii ncyi-imu jwo ke, ka pi i cyire jwo yire kányi dánafeebil'á, maa li cya pi á, na pi a cyi kurigii jaare. ⁵Là mpyi na bàrali dánafeebii kurunyì fànhe nyahanji na, pii sí i bàrali pi na canja maha canja.

Kile kacyeeni l'à Poli pyi u à kàre Masedoni kùluni i ke

⁶Nye Poli ná u shèrfeebii la mpyi si sà Kile jwumpe jwo Azi kùluni i, nka Kile

Munaani nye a jee me. Lire e ka pi i Fir-ijyi kùluni jyiile mà kàre Galati kùluni i. ⁷Pi à sà byanhara Misi kùluni na ke, ka pi la si mpyi si nkàre Bitini wuuni i, nka Yesu Munaani ⁸nye a jee me. ⁸Nye ka pi i Misi kùluni jyiile mà kàre Torasi kànhe na. ⁹Mà Poli yaha wani, Kile à kani là cyèe u na. Canjka numpilage e, u à Masedoni kùluni shinji wà ninjy-erewe nya, ka uru si jwo: «Poli, mii na mu jáare, ta ma Masedoni i ma a wuu tège.»

¹⁰Nye Poli à yire jwo wuu á ke, ka wuu^{**} u ntíl'a li lwó wuye funji si nkàre Masedoni i, naha na ye wuu à li nya na nàkaana baa, Kile à li cyèe wuu na na wuu sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani shiinbil'á.

Lidi à uye kan Kafoonji á Filipi kànhe na

¹¹Ka wuu u yîri Torasi kànhe e, maa bakwóge lwó maa ntíl'a kàre Samotirasi kànhe e. Kuru canja nùmpanja, maa nkàre Neyapolisi kànhe e. ¹²Maa yîri wani mà kàre Filipi kànhe na, kuru ku nye Masedoni kùluni kànhe ninjyige, maa mpyi Orómu shiinbii màrampe e. Wuu à canmpyaa pyi kuru kànhe e. ¹³Canjónk'à pa nò ke, ka wuu u nkàre kànhe kántugo yyére dùge jwóge na, naha na ye wuu à li ta na wani pi maha

[†]16:3 Ná Timoti nunji sí mpyi Yahutu, lire e pi mú mpyi maha u wíi Yahutu. Nka Yahutuubii pi já pi a u wíi Yahutu sèe wu, u mpyi a yaa u kwòn mà tàanna ná pi saliyani i. Poli à Timoti pyi u à uye kan pi à kwòn bà u si mpyi si mpyi Yesu Kirisita shenre jwufoo njncenje Yahutuubii shwóhól'e me.

[§]16:7 Yesu Munaani ná Kile Munaani nye ninjin.

^{**}16:10 Luka à jwo: «wuu»: lir'à li cyèe naha nke cyage e u à bàra Poli na, pi i báare sijnyan.

Kilejarege pyi^{††}. Wuu à sà cyeebii mpi-imu ta pi à bínni wani ke, wuu à Kile jwumpe jwo pir'á. ¹⁴Pire cyeebil'e, wà mege na mpyi Lidi, uru mpyi a yîri Cy-atiri kànhe e, u mpyi na fyáge Kile na. Uru ceenji mpyi maha vaaŋpyi ninyeyi longara wuyi péreli. Ka Kafoonji Kile si u zòmbilini múgo, maa u pyi u à jee Poli jwumpe na. ¹⁵Ka u ná u pyenge shiinbii puni si batize. Lire kántugo ka u u wuu pyi: «Ná yii s'à dá li na na sèenji na mii à naye kan Kafoonji á, yii a ma mii pyenge e.» U à wuu kárama fo wuu à jee.

Pi à Poli ná Silasi cû a tò kàsuni i

¹⁶Canjka mà wuu niŋkaribii yaha Kilejarege cyage e, wuu à círi ná bilic-wonji w'e. Jínanji wà na mpyi u e, uru jínanji mpyi maha u pyi u u cære pyi. Uru ceenji mpyi maha wyérenyahaga taa lire céepyiini i na ŋkaan u ñunufeebil'á. ¹⁷Ka uru ceenji si ntaha wuu ná Poli fye e, maa ŋko fànha na: «Mpii shiinbii na nye Kilenji ñiŋyi wuŋi báarapyii. Kuni i zhwonji nye na ntaa ke, lire pi nye na jcyére yii na.»

¹⁸Ceen'á lire pyi canmpyaa niŋyahagii funŋ'i, li nye a pa jwò me. Canjka ka Poli lùyiri wuŋi si yyaha kèenŋe u á, maa jínanji pyi: «Yesu Kirisita mege na, fworo ŋge ceenji i.» Ka jínanji si ntíl'a fworo u e. ¹⁹Uru bilicwonji ñunufeebil'á li nya na wyérenji pire nye na ntaa u céepyiini cye kurugo ke, na lire kuni na ŋko s'a ntùni ke, ka pi i Poli ná Silasi cû, cyage e sùpyire maha bínnini ke, maa ŋkàre wani ná pi e fànhafeebii yyére. ²⁰Pi à nò wani ke, maa jwo yukyaabil'á: «Mpii shiinbii wá na wuu kànhe jyàha

na wùruge. Yahutuu pi nye pi pi. ²¹Pi wá na karigii jcyiimu yu sùpyir'á ke, kapy-imbaagii cyi nye cyi cyi, wuu Ɔɔmu shiinbii si jee cyi na, si nta njyere cyi mpyi na me.»

²²Sùpyir'á yire lógo ke, ka pi lùgigii si yîri Poli ná Silasi taan. Ka yukyaabii si pi pyi pi à pi vaaŋpyi ñiril'a wwù pi na, maa pi bwòŋ ná kàsrigil'e. ²³Pi à pi bwòŋ sèl'e mà kwò ke, maa pi le kàsuni i, maa kasubage kàanmucyafoonji pyi u a pi kàanmucaa sèl'e. ²⁴Pi à puru jwo kàanmucyafoon'á ke, ka u u ntíl'a Poli ná Silasi lèŋe kasubage bapyeegii puni kántugo yyére wuuni i, maa pi tooyi le a shwòho cingke kà na.

²⁵Nye ñiŋŋe byanhampe e, Poli ná Silasi mpyi na Kile jáare, maa Kile pèente myahigii cêe, kàsujyibii sanmpii sí i nùru. ²⁶Mà pi yaha puru na, ka ñiŋke si mpâl'a cyèenne, maa kasubage cúnŋo cúnŋo sèe sèl'e, ka ku jwòyi puni si ntíl'a múgo, ka kàsujyibii puni yòroyi si ŋkwòŋ ŋkwòŋ a láha pi na. ²⁷Ka kasubage kàanmucyafoonji si jè. U à kasubage jwòyi nya y'à múgo ke, maa wá na sòŋŋi na kàsujyibil'á fê a fworo, maa u ŋwòtòŋge ñir'a wwù si ntège uye bò^{‡‡}. ²⁸Ka Poli si jwo fànha na: «Ma hà kapii pyi maye na me! Wuu puni na naha naha!»

²⁹Nye ka kasubage kàanmucyafoonji si bènme cya. U fyagara wuŋi fo na jcyèenni, maa fyâl'a jyè babilini i, mà sà jcwò Poli ná Silasi fere e. ³⁰U à yîri ke, maa pi yige ntàani na, maa jwo: «Na cìnmpyii, jaha mii à yaa mii u pyi si ñumpanja ta ye?» ³¹Ka pi i u pyi: «Dá

^{††}16:13 Filipi kànhe Yahutuubii nàmbaabii nye a mpyi a ke kwò me. Lire e kuni nye a mpyi a kan pi á pi Kile Jwumpe kàlambaga cyán wani me. Lire kurugo Yahutuubii mpyi maha piye bínnini lwòhe jwòge na kànhe kántugo. Làdaabii pi mpyi maha mpyi tufeempe ntanji kurugo ke, kuru lwòhe pi mpyi maha ntège na pire pyi.

^{‡‡}16:27 Ɔɔmu shiinbil'á, kasubage kàanmucyafoonji ká mpyi u nye na ku kàanmucaa na jwòge me, ka kàsujyiŋi wà si fworo, nde li mpyi a yaa li pyi uru kàsujyiŋi na ke, lire pi maha mpyi ku kàanmucyafoonji na.

Kafoonji Yesu na, lire ká mpyi, mu ná ma pyenge shiinbii sí numpánja ta.»

³²Lire kántugo ka Poli ná Silasi si Kafoonji jwumpe jwo u ná u pyenge shiinbii pun'á. ³³Kuru numpililyage e, ka kasubage kàanmucyafoonji si nkàre ná Poli ná Silasi i, maa sà pi nɔɔyi wyere pyi, maa ntíl'a batize mà bàra u pyenge shiinbii puni na. ³⁴Lire kántugo maa Poli ná Silasi pyi pi à dùgo u bage ninyiŋi na, maa pi kan pi à lyí. Uru nàŋi ná u pyenge shiinbii puni mpyi funntange e, naha na ye pi mpyi a piye kan Kile á.

³⁵Nye nyèg'à pa múgo ke, ka yukyaabii kurunke si pii tun pi sà yi jwo kasubage kàanmucyafoon'á na u Poli ná Silasi cye yaha. ³⁶Ka kasubage kàanmucyafoonji si sà Poli pyi: «Fànhafeebii naha a túnntunmii yaha pi à pa yi jwo mii á na mii u yii cye yaha. Yii sí n-jà n-fworo s'a sì yyeŋinke e.» ³⁷Ka Poli si pi pyi: «Pi nye a wuu ya'l'a yíbe me, maa wuu bwòn, mà li ta wuu na nye Ɔrɔmu shiin[¶]. Lire kántugo pi à wuu le kàsuni i. Nume, pi la na nye si nùru wuu ɲwɔhɔ ɲjige kàsuni i la? Lire mpyi nye me, fo pire yabilimpíi pi pa wuu yige.»

³⁸Ka túnntunmpii si nùr'a kàr'a sà yire jwo yukyaabil'á. Pi à lógo na Poli ná Silasi na nye Ɔrɔmu shiin ke, ka pi i fyá, ³⁹maa nkàr'a sà piye mpinni kan Poli ná Silasi á, maa pi yige kàsuni i, maa li ɲáare pi á na pi fworo kàhe e. ⁴⁰Pi à fworo kàsuni i ke, maa nkàre Lidi yyére, mà sà dánafeebii ta wani, maa pi yere maa màban le pi e, maa nta a kàre.

Nyàhangurugunji u à pyi Tsaloniki kàhe e ke

17 Lire kántugo ka Poli ná Silasi si ntòro Anfipolisi kàhe e, maa yíri wani maa sà ntòro Apoloni kàhe e mà

kàre Tsaloniki kàhe e. Kile Jwumpe kàlambage kà na mpyi wani Yahutuubil'á. ²Bà Poli mpyi maha ntée na li pyi me, canɲɔŋke ká nɔ, u mpyi maha nkàre Kile Jwumpe kàlambage e. Canɲɔnyi taanre funŋ'i, nje y'à sème Kile Jwumpe Semɛŋi i ke, ka u ná wani shiinbii si jwo yire kyaa na. ³U mpyi maha yi fininji na yu pi á, maa li cyère pi na na fànha ku mpyi ku ki Kile Njɛwɔnɔŋi u kyéreg'a bɔ, u u ɲè a fworo kwùŋi i. U mpyi maha pi pyi: «Yesu kyaa mii nye na yu yii á ke, uru u nye Kile Njɛwɔnɔŋi.»

⁴Yahutuubii pii mpyi a ɲɛ puru jwumpe na, maa bàra Poli ná Silasi na. Mpii pi mpyi na fyáge Kile na Girekiibil'e ke, ka pire ninyahamii ná cyeebii megefeebii pii ninyahamii mú si dá.

⁵Ka lire yjɛcyége si jyé Yahutuubii ɲɔŋufebil'e, ka pire si kàhe supyifafahayí yà yyer'a wà yiye na, maa yi sɔn mà wà Poli ná Silasi na. Ka yire si jwunyahama yírigé sùpyire shwɔhɔ'e fo mà kàhe puni ɲyàha a wùrugo. Maa piye tug'a kàre Zhasɔn pyenge e, mà sà a Poli ná Silasi caa si ɲcù raa ma sùpyire cyage e. ⁶Pi nye a sà Poli ná Silasi ta wani me, maa Zhasɔn ná dánafeebii pi-iberii cù a kàre fànhafeebii cyage e maa jwo fànha na: «Nte sùpyire ti nye na dɲyɛŋi puni ɲyàha na wùruge ke, nume pír'à nɔ naha wuu yyére! ⁷Zhasɔn yyére pi à sunmbage lɛŋe, mà li ta karigii cyi nye cyi ná Ɔrɔmu saanbwɔhe saliyaŋi nye a bɛ me, cyire pi nye na yu. Pi wá na nkɔ na saanji wabere na nye, na uru mege na nye Yesu.»

⁸Puru jwumpe ndògonji mpyi a sàa kàhe shiinbii ná fànhafeebii yákilibii wùrugo. ⁹Mà tàanna ná saliyaŋi i, wyére Zhasɔn ná u pyenge shiinbil'à kan a yaha fànhafeebil'á pi i nta a pi yaha.

[¶]16:37 Mpii pi nye pi nye Ɔrɔmu shiin me, yukyaabii mpyi maha pi pyi pi à pire bwòn maa nta a pi yíbe. Nja li mpyi na fún mà Ɔrɔmu shin pyi amuni. Poli ná Silasi mpyi Ɔrɔmu shiin, lire e ke pi mpyi a yaa pi bwòn me.

**Poli ná Silasi à Kile
jwumpe jwo Bere kànhe e**

¹⁰ Numpilag'à pa wwò ke, ka dánafee-bii si ntíl'a Poli ná Silasi pyi pi à kàre Bere kànhe e. Pi à sà nò wani ke, maa ntíl'a jyè Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e. ¹¹ Yahutuubii pi mpyi Bere kànhe e ke, pire mpyi funpcenŋefee mà tòro Tesaloniki kànhe wuubii na. Kile jwumpe ndògoŋi mpyi a táan pir'á sèe sèl'e. Jwumpe Poli ná Silasi mpyi maha yu ke, pi mpyi maha puru kàanmucaa canŋa maha canŋa, si jçè kampyi pu ná Kile Jwumpe Semeŋi wumpe na nye niŋkin. ¹² Lir'à pyi ke, ka Yahutuubii niŋyahamii si dá Yesu na. Girekiibii shwòhòl'e, ka cyeebii megefeebii niŋyahamii ná nàmbaabii niŋyahamii mú si dá Yesu na. ¹³ Ŋka Tesaloniki kànhe Yahutuubii píl'à lógo na Poli ná Silasi wá na Kile jwumpe yu Bere kànhe e ke, ka pire si ŋkàr'a sà Bere kànhe shiimbii sòn a wà pi na. ¹⁴ Nye ka cìmpyiibii dánafeebii si ntíl'a Poli pyi u à kàre suumpe lwohe jwòge na, maa sà bakwòge kà lwó, ka Silasi ná Timòti si ntèen wani Bere kànhe e. ¹⁵ Mpii pi mpyi a kàr'a sà Poli tùugo ke, pir'à kàr'a sà u yaha fo Ateni kànhe e. Pi ninurubii na, ka Poli si yi jwo pi á na pi sà yi jwo Silasi ná Timòti á, na pi a fyáa, pi a sì uru jwòh'i.

Poli à jwo ná Ateni kànhe jçèfeebil'e

¹⁶ Mà Poli yaha u u Silasi ná Timòti sigili Ateni kànhe e, u à li kàanmucya mà li nya na kàn'h'à jí yasunpyi na, ka

lire si sàa pen u e. ¹⁷ Nye Yahutuubii ná supyishiŋi sanŋi u mpyi na fyáge Kile na ke, u mpyi maha sì na yu ná pire e Kile Jwumpe kàlambage e. Canŋa maha canŋa, u mpyi maha sì sùpyire tabinni-yi i, u aha sà mpiimu ta wani ke, u mpyi maha jwo ná pire e. ¹⁸ Ka Epikuri toŋkuni shiimbii pii ná Sitoyiki toŋkuni shiimbii pii si mpa na yu ná Poli i^{§§}. Pi píl'à jwo: «Naha jwunyahama nge nàŋi nye na yu ye?» Ka pii si jwo: «Yasunpyi yi nye yi nye naha wuu yyé me, li naha kee yire kyaa u nye na yu.» Pi à yire jwo naha na ye Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo pi á Yesu ná kwuŋeni kyaa na*.

¹⁹ Ka pi i Poli yyer'a kàre kànhe jwumpe tabinnige e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Areyopazi». Pi à nò wani ná u e ke, maa jwo: «Nà kàlaŋi nivòŋŋi i mu à pa ke, wuu la nye ma a yà jwo wuu á uru kàmpaŋke na. ²⁰ Naha kurugo ye jwumpe mu nye na yu ke, puru na nye jwumò nivòŋŋmò wuu á, lire kurugo, wuu la na nye ma a pu yyaha yal'a jwo wuu á.»

²¹ Ateni kànhe shiimbii puni ná nàmpwuunbii pi mpyi pi shwòhòl'e ke, pire mpyi maha pi tènì fànha lwó kafònni kani ndògoŋi ná li bàraŋi na.

²² Mà Poli niŋjyereni yaha kànhe jwumpe tabinnige e, u à jwo: «Yii Ateni kànhe shiimbii, mii à li kàanmucya mà li nya na yii na Kile caa cyanŋkannigii shiŋi puni na. ²³ Naha kurugo ye mà mii yaha jani na yii kànhe e, yaaga maha yaaga yii nye na sunni ke, mii à yire puni nya. Ali mii à sémere tà nya t'à sème tasunŋke

§§17:18 Mà tàanna ná Epikuri toŋkuni shiimbil'e sùpyaŋi maha mpyi shì na ntàanŋi kanni mee na, na Kile kuro nye jìŋke e me, na karigii puni na nye jùŋò kurugo wogii. Sitoyiki toŋkuni shiimbii nye a mpyi a jee sùpyire t'a ntàanŋi kanni caa me. Mà tàanna ná pire sòŋŋòŋkanni i, jìŋke kataanmp'à cwòŋŋrò mà tàanna ná saliya e, lire e ke, sùpyir'à yaa pi piye waha pi i uru saliyaŋi yaha njire e. Pi mpyi a kari soro, pi la mpyi si fànha ta pi funŋo karigii puni ná cyereyampe na ná pi yákilibil'e.

*17:18 «Kwuŋeni»: Girekiibii sheenre e, cyee mege ki. Poli mpyi na Yesu ná kwuŋeni kyaa yu ke, lire mpyi a pi pyi pi i sòŋŋi na yasunpyi yà shuunni kyaa Poli nye na yu. Yasunmpege ku nye yesu ná yasunŋcwòge ku nye kwuŋeni ke, pi mpyi na sòŋŋi na yire kyaa Poli nye na yu.

k'e, na "Kilenji u nye sùpya nye a u cè me." Uru Kilenji yii nye na mpère mà li ta yii nye a u cè me, uru kyaa mii nye na yu yii á.

²⁴Uru u nye Kile. Uru u à dipnyeŋi ná u funŋo yaayi puni dá ke, uru u nye nɔnyeŋi ná jɔŋke Kafooni. U nye na ntèn sùpya bafanrage e me. ²⁵Kile nye a tige na sùpya u báara pyi si ntaha uru tège me, naha na ye uru u maha shɔŋi ná ɔni ná yi sanpyi puni kaan sùpyire pun'á. ²⁶U à supyishiŋi puni pyi u à fworo shin niŋkin i, maa pi pyi pi à tèn jɔŋke cyeyi puni i, maa tɛrigii láha láha cyiye na, maa pi tateenyi tɛgigii láha láha cyiye na mà kan pi á. ²⁷U à lire pyi bà pi puni si mpyi s'a uru Kile caa, bà wà maha yaaga caa na mâre me, mà li ta u laage nye a tɔɔn wuu wà tufiige na me. ²⁸Naha kurugo ye uru u à wuu dá, maa shɔŋi kan wuu á, maa wuu pyi wuu u jini na nyàha. Mpii pi maha myahigii cêe yii shwɔhɔl'e ke, yire pire pil'á jwo na "Wuu à fworo Kile e."

²⁹Nye ná wuu s'à fworo Kile e, lire e ke sùpyanji cyeg'à yaayi njemu yaa na mpère mu à jwo sɛɛnɔji wuyi, lire nye me wyérefyinjɔji wuyi, lire nye me kafaayi longara wuyi ke, wuu nye a yaa wuu a sɔnɔji na yire yaayi sùpyan'á yaa ná u sɔnɔjɔre e ke, na Kile na nye yire fiige me. ³⁰Mpii pi à pi tiŋji pyi Kile jɛɛmbaani i ke, Kile nye a pire cù a tàanna ná lire e me. Ɔka Kile na yi yu nume sùpyire pun'á cyeyi puni i, na pi pi toronkanni kɛɛnɔje pi i mpa ur'á. ³¹Naha kurugo ye Kile à canjke kà tège, nkemu i u sí n-pa dipnyeŋi sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ntiŋji funjke e ke. U yabiliŋi shincwɔnɔnɔji cye kurugo u sí lire pyi. U à u jè a yige kwùŋi i, lire cye ku-

ruko u à li cyêe sùpyire na na uru Kile à u cɔwɔnɔrɔ.»

³²Nye pi à kwùubii jɛŋji jwumpe lógo Poli jwɔ na ke, ka pii si wá na u fwɔhɔre, ka pii si jwo: «Wuu sí n-pa pu sanmpe lógo canjke kabere.» ³³Nye ka Poli si yiri pi taan mà kàre. ³⁴Lire ná li wuuni mú i, pii mpyi a taha u fye e, maa dá Yesu na. Pire e, wà mege na mpyi Denisi. Kàhe jwumpe cɔwɔnɔrɔfooni wà u mpyi ure. Ceeni wà mú na mpyi, uru mege na mpyi Damarisi, mà bàra piiberii na.

Poli à kàre Kɔrenti kàhe e

18 Lire kàntugo Poli à yiri Ateni kàhe e, mà kàre Kɔrenti kàhe e. ²U à sà Yahutu nàŋi wà ta wani, uru mege na mpyi Akilasi. Pɔn kùluni shin u mpyi u wi. U nimpavɔnɔji u mpyi mà yiri Itali kɔni i ná u cwoŋi Pisisili i, naha na ye saanji Kolodi mpyi a jwo na Yahutu-ubii puni pi fworo Ɔrɔmu kànbwɔhe e. Ka Poli si bàra pi na. ³Ná u ná pire sí mpyi na vaaŋpyi bayi báaraŋi nin-ɔŋi pyi, ka u u ntèn pi yyére maa tère pyi ná pi e báaraŋi na. ⁴Canjɔnɔji puni i, u mpyi maha si na yu ná Yahutuubii ná Girekiibil'e Kile Jwumpe kàlam-bage e, maa jcaa pyiŋkannigii puni na, si pi pyi pi dá Yesu na. ⁵Mà lwɔ Silasi ná Timɔti à yiri Masedoni kùluni i mà shà ke, Poli saha nye a labere bàra Kile jwumpe njwunji na me†. U mpyi maha yi fɔniŋi na yu Yahutuubil'á na Yesu u nye Kile Njncwɔnɔnɔji. ⁶Ɔka Yahutuubii nye a jɛɛ Poli jwumpe na me, maa u cyere. Lir'á pyi ke, ka u u vaaŋntinŋke nàhara mà wà pi na‡, maa yi jwo pi á: «Yii méé ká mpyi yii nye a shwɔ nùmpaŋja yoge na me, mii kuro saha nye yire e me. Mpii pi nye pi nye Yahutuu me, nume mii sí

†18:5 Filipi kàhe dánafeebil'á wyére kan Silasi ná Timɔti á pi tũgo Poli á. Lire mpyi a Poli pyi u à yyepiŋe ta u Kile báaraŋi i, ka lire si u pyi u saha nye a uye yaha wyére cya báara na me. Yii 2 Kɔrenti Shiinbii 11.9 ná Filipi Shiinbii 4.14-15 ná Kapyiŋkii 17.15 wii.

‡18:6 Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wii.

raa wá pire yyére si sà Jwumpe Nintanmpe jwo pir'á.»

⁷Nye ka Poli si yíri wani mà kàre nàŋi wà pyenge, uru mege na nye Titusi Zhutusi. Uru nàŋi mpyi na fyáge Kile na, u pyenge mpyi a tíŋe Kile Jwumpe kàlambage na. ⁸Ka Kile Jwumpe kàlambage jùnufuonji Kirisipusi ná u pyenge shiinbii puni si mpa dá Kafoonji Yesu na. Kòrenti kànhe shiinbii pi mpyi na núru Poli jwo na ke, ka pire ninyahamii si mpa dáníyanji pyi, maa batize.

⁹Canŋka numpilage e, Kafoonji à kani là cyêe Poli na maa jwo: «Ma hà raa fyáge me, ta yu, ma hà vyáha me, ¹⁰mii na nye ná mu i, wà mú sà n-jà nɔ mu na si kapii pyi mu na me, mii wuubil'à nyaha naha ŋke kànhe e.»

¹¹Nye ka Poli si ntèen mà yyee niŋkin ná yínye baani pyi wani kuru kànhe e na sùpyire kálali Kile jwumpe na.

¹²Nye mà Galiyon yaha Akayi kùluni jùnufente na, canŋka Yahutuubii píl'à jwo a jwo, maa ŋkàr'a sà Poli cú a kàre u yyére, u u sà u yíbe. ¹³Pi à sà nɔ ná u e Galiyon yyére ke, maa jwo: «Ŋge nàŋi wá na sùpyire yákilibii kèenŋi na pi a Kile père pyinŋanni labere na, ndemu l'à kàntugo wà wuu Saliyanji á ke.»

¹⁴Nye mà Poli yaha u u ŋko raa yu, ka Galiyon si jwumpe lwɔ maa jwo Yahutuubil'à: «Kampyi kapii, lire nye me kapyimbaala nge nàŋi mpyi a pyi, mii mpyi na sí jɛe yii Yahutuubii jwumpe lógo. ¹⁵Ŋka ná li sà pa nta na jwumpe pà ná meyi yà ná yii Saliyanji karigii cyii nákaana ti nye ti ti, yii yabilimpíi pi yi yyaha cwɔɔnɔ. Mii la nye si yogo kwɔn wà ná mpe e me.» ¹⁶Galiyon à puru jwo ke, maa pi pyi pi fwooro yukyaala bage e. ¹⁷Lir'à pyi ke, Kile Jwumpe kàlambage jùnufuonji mege ku nye Sɔsiteni ke, ka pi i uru cyán a cú, maa u yal'a jya yukyaala bage yyaha yyére, ka Galiyon si uye pyi mu à jwo u nye na pi jaa me.

Poli à nùr'a kàre Antiyoŋshi kànhe e

¹⁸Cyire puni kàntugo, Poli à mɔ Kòrenti kànhe e sahaŋki maa nta a kuni cya dánafeebil'á, ka u ná Pisisili ná Akilasi si jyè bakwɔge e mà kàre Siri kini kàmpañke na. Lire mpyi a Poli ta u à jwɔfaaga fáa Kile á, lir'à pyi ke, ka u u u jùnjoore kwɔn Sanŋkere kànhe e maa nta a kàre. ¹⁹⁻²¹Pi à sà nɔ Efese kànhe e ke, ka Poli si ŋkàre Kile Jwumpe kàlambage e, maa sà jwo ná Yahutuubil'e. Ka pire si u jáare na u tèn wani pire yyére u tère pyi, ŋka Poli nye a jɛe me, maa kuni cya pi á, maa jwo na l'aha ntáan Kile e, na uru na sí núru n-pa pi yyére. Lire kàntugo maa yíri u shèrefeebii Pisisili ná Akilasi taan maa ŋkàr'a sà jyè bakwɔge e mà kàre. ²²Pi à sà nɔ Sezare kànhe e ke, ka Poli si fwor'a kàre Zheruzalemu kànhe e mà sà dánafeebii kurunke shéere, maa yíri wani mà kàre Antiyoŋshi kànhe e. ²³U à tère pyi wani maa nta a kàre Galati kùluni i, maa yíri wani mà kàre Firijyi wuuni i. Lire jani tooy'e, u à màban le cyelempyiibii puni i, bà pi si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i me.

Apolosi à kàr'a sà a Kile jwumpe yu Efese ná Kòrenti kànyi na

²⁴Lire tèn i, Yahutuŋi wà na mpyi a yíri Alezandire kànhe e mà pa Efese kànhe e, uru mege mpyi Apolosi, u mpyi a jwumpe cè, maa Kile Jwumpe Semenji cè sèe sèl'e. ²⁵Pi mpyi a u kàla Kafoonji Yesu kuni jaaraŋkanni na, ŋka nde li nye batizeliŋi kani ke, u taceŋke mpyi a láha Yuhana Batizelipyiŋi u kàlaŋi na. Lire ná li wuuni mú i, u mpyi maha Yesu kani fíniŋi na yu ná u zòmbilini puni i sùpyir'á. ²⁶U mpyi maha yu sùpyire yyaha yyére fyagara baa Kile Jwumpe kàlambage e. Pisisili ná Akilasi à u jwumpe lógo ke, maa u yyer'a kàre, maa Kile kuni yal'a cyèe u na.

²⁷ Akayi kùluni zhèŋi lage mpyi a pa mpyi Apolosi na, ka cìnmpyiibii dá-nafeebii si màban le u e, maa letere sém'a kan Akayi kùluni cyelempyiibil'á, maa yi jwo pi á na u aha nɔ wani pi yyére, pi i u cùmu leme jwɔ. U à pa shà ke, ka Kile si jwɔ u na, ka u kàlaŋi nɔŋkanŋi si fàha kan dánafeebil'á, maa pi pyi pi i si yyaha na Kile kuni i. ²⁸ U mpyi maha Yahutuubii tawurugoyi cyére pi na sùpyire shwɔhɔl'e. Wà mpyi na si n-jà u kyáala mɛ. U mpyi maha Kile Jwumpe Semerŋi yyahe ffiniŋi na yu pi á na Yesu u nyɛ Kile Nɔŋcwɔnrɔŋi.

Poli na Kile jwumpe yu Efese kàhe e

19 Mà Apolosi yaha Kɔrenti kàhe e, Poli à Azi naŋyi jyiile mà kàre Efese kàhe e, mà sà cyelempyiibii pìi ta wani, ² maa pi pyi: «Tèni i yii à dá Yesu na ke, yii à Kile Munaani ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu bá sàha ŋkwɔ̀ a Kile Munaani kyaa lógo mà nya mɛ.» ³ Ka u u núr'a pi pyi: «Lire sanni i ke, batizeliŋi shiŋi ŋgire pi à pyi yii na ye?» Ka pi i u pyi: «Yuhana Batizelipyiŋi mpyi na ŋgemu pyi ke.» ⁴ Ka u u jwo: «Mpii pi mpyi maha pi toroŋkanni kɛɛŋe ke, pire Yuhana mpyi maha batizeli lwɔhe e. Ŋka u mpyi maha yi yu sùpyir'á na ŋgemu u sí n-pa uru kàntugo ke, na pi dá uru na, uru u nyɛ Yesu.» ⁵ Nyɛ pi à yire lógo ke, maa nta a batize Kafoonŋi Yesu mege na. ⁶ Ka Poli si u cyeyi taha pi jùnyi na, maa Kile jáare pi na, ka Kile Munaani si ntíge pi juŋ'i, ka pi i wá na yu shɛɛnre taber'e, maa Kile túnnture yu. ⁷ Tire sùpyire mpyi a shiin ke ná shuunni kwɔ̀.

⁸ Mà Poli yaha kuru kàhe e, u mpyi maha si na Kile Saanre kani ffiniŋi na yu sùpyir'á fyagara baa Kile Jwumpe kàlambage e. U mpyi maha pyiŋkannigii puni pyi bà u lógofeebii si mpyi si jɛɛ puru jwumpe na mɛ. U à lire pyi fo mà sà nɔ yinyɛ taanre na. ⁹ Ŋka shinnya-

hara mpyi a pi nɔŋyigigii waha, maa jcyé si ndá Poli jwumpe na, maa Kafoonŋi kuni fwɔhɔre sùpyire nyii na. Nyɛ ka Poli si cyelempyiibii yyer'a yîri pi taan, maa ŋkàre ná pi e Tiranusi kàlambage e, maa sà a pi kàlali wani canŋa maha canŋa. ¹⁰ Poli à lire pyi mà nɔ yyee shuunni na. Lir'à pyi ke, Yahutuubii ná supyishi maha shi u mpyi Azi kùluni i ke, pire pun'à Kafoonŋi jwumpe lógo.

Yahutuubii pi mpyi na jínabii kòre na yige pifeebil'e ke, pire kani

¹¹ Kakyanhala karigii cyi à sii sùpya sàha sàa cyi nya mɛ, Kile mpyi maha cyire pyi Poli cye kurugo. ¹² Vaaŋnyi, lire nyɛ mɛ sicuyi yi mpyi a bwɔn Poli na ke, pi mpyi maha yire lwúu maha si na ntare yampii ná jínacyaanbii na. Lire mpyi maha yampii pyi pi i jɔcùuŋi, maa jínacyaanbii jínabii pyi pi i fwore pi e.

¹³ Yahutuubii pìi na mpyi wani, pire mpyi maha jaare na màre, marii jínabii kòre na yige pifeebil'e. Ka pire la si mpyi s'a jínabii kòre s'a yige pifeebil'e ná Kafoonŋi Yesu mege e mú. Pi aha jínacyanŋi wà nya, pi mpyi maha jwo: «Yesuŋi kyaa Poli maha yu ke, uru mege na, yii fworo!» ¹⁴ Yahutuubii sàragawwuubii jùŋufembwɔhe kà mege na mpyi Sikeva. Uru pyiibii nàm-baa baashuunni mú mpyi maha uru ŋge báaraŋi pyi. ¹⁵ Nyɛ canŋka, pi à puru jwumpe jwo ná jínacyanŋi w'e, ka jínani si jwo: «Mii à Yesu cè, Poli nyɛ sùpyanŋi ŋgemu ke, mii à uru cè mú, ŋka yii de? Mpire pi nyɛ yii ye?»

¹⁶ Nàŋi i jínabii nyɛ ke, ka uru si jɔcwɔ pi na, maa pi kyérege sèe sèl'e fo mà pi bànnaga, ka pi cýpyire wuubii si fê a fworo u bage e.

¹⁷ Yahutuu yo, supyishiŋi sanŋi yo, shin maha shin u mpyi Efese kàhe e ke, pire pun'à nde kani lógo maa fyá. Ka Kafoonŋi Yesu mege sí n-pèe.

¹⁸Mpii pi mpyi a dá Yesu na ke, pire ninyahamii mpyi na ma na yyérelí sùpyire yyaha na, maa pi kapegigii nimpyiŋkii yu. ¹⁹Mpii pi mpyi na siŋkanmpe pyi ke, pire ninyahamí'là pa ná pi siŋkanmpe sémebil'e, ka pi i mpa pi bínni piye nɔŋ'i, maa pi súugo sùpyire nyii na, maa pire sémebii lwoore wà tiye na, ka pi lwoore sí mpa bē wyérefyiŋgi kampwōhii beeshuunni ná ke (50.000) na.

²⁰Lire pyiŋkanni na, Kafooji jwumpe mpyi na jcaali cyeyi yyaha kurugo fwɔfwɔ maa fànha taa.

Nyàhangurugunji u à pyi Efese kànhe e ke

²¹Cyire karigii toroŋkwooni kàntugo, mà Kile Munaani yaha l'à Poli yyaha cù, u à li lwó uye funŋ'i si ntòro Masedoni ná Akayi kùligil'e si raa wá Zheruzalemu kànhe e. U mpyi maha yi yu na uru ká nɔ wani, na ur'à yaa u sà fworó Ɔromu kànbwōhe e mú. ²²Nye ka u u naaaraŋeēbii pii shuunni yaha pi à kàre Masedoni i, pire pi mpyi Timoti ná Erasiti. Ka u ya-biliŋi si ntēen mà tere pyi sahaŋki Azi kùluni i.

²³Kafooji Yesu kuni kani mpyi a nyàhangurugo nimbwo yîrige lire tēni i. ²⁴Seenbuŋi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Demetirusi, wyérefyiŋgi u mpyi na bùu. Yasunŋke mege pi maha mpyi Aritemisi^f ke, uru nàŋi mpyi maha kuru yasunŋke bage shiŋi yaa ná wyérefyiŋgi i na mpérelí. U ná u báaraŋyibii mpyi maha wyérefyahaga taa uru báaraŋi i. ²⁵Nye canŋka, ka uru nàŋi si u báaraŋyibii ná seenbuubii puni yyer'a bínni maa jwo: «Mii cìnmnyiibii, yii à li cè na nge báaraŋi i wuu nye na wuu jwɔlyiŋi taa. ²⁶Ɔka nde nge Poliiŋi nye na mpyi ke, yii na li nùru maa li jaa. U à

jwo na sùpyire maha kacyanhigii jcyi-imu yaa ná pi cyeyi i ke, na cyire nye yafyiŋ mē. Nde kani nye Efese kànhe kanni jùŋŋ kyaa mà de, li na ŋko si mpyi Azi kùluni puni jùŋŋ kyaa. U s'à shinnyahara jùmbogii kēenŋe ná puru jwumpe e mà kwɔ. ²⁷Ná wuu nye a wuye waha mē, wuu là nta kuni sí n-tò, mà bàra lire na, wuu yasunŋcwōge mege ku nye Aritemisi ke, kuru yasunŋke bage saha si n-pa n-pyi laage e mē. Kuru yasunŋke Azi kùluni shiibii ná kīni shiibii puni nye na sunni ke, pēene saha si n-pa n-taha ku na mē.»

²⁸U à puru jwo ke, mpii pi mpyi wani ke, ka pire lùyiri wuubii si wá na yasunŋke báami maa ŋko fànha na: «Wuu Efese kànhe shiibii yasunŋcwōge Aritemisi fiige nye mē!»

²⁹Nye ka pi i kànhe puni nyàha a wùrugo ná puru tùmpe e. Lire mpyi a Poli naaraŋeēbii pii shuunni, Gayusi ná Asitariki ta wani. Masedoni kùluni shiin pi mpyi pire, ka sùpyire si ntíl'a pire cyán a cù mà kàre tafage e. ³⁰Poli ya-biliŋi la mpyi si ŋkàre sùpyire tabinnige e, ŋka cyelempyiibii nye a jee mē. ³¹Azi kùluni fàhafembwoyi yà mú na mpyi wani, yire na mpyi Poli cevee, ka pire si tūnturo tun u á, na u àha zhà sùpyire tabinnige e mē.

³²Lire tēni mpyi a jwumpe ta p'a nyaha sùpyire shwɔhɔl'e, wà ná wà wumɔ nye a mpyi niŋkin mē. Nde na pi mpyi a bínni ke, shinnyahara na mpyi wani, pi nye a mpyi a lire cè mē.

³³Yahutuŋi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Alezandiri. Ka pi i uru ŋɔŋ'a kàr'a sà yyéene sùpyire yyaha yyé. Ka u u cyege tēg'a sùpyire pyi na ti fyàha. U la mpyi si u Yahutuŋeēbii túbile kòrɔ sùpyire shwɔhɔl'e. ³⁴Ɔka sùpyir'à pa jɔcè na Yahutu u nye u wi ke, ka pi

^f19:24 Shinnyahara mpyi na sōŋgi na kuru yasunŋke na nye ceewe ngemu u maha pyiibii kaan sùpyir'á, maa sùmaŋi pyi u u jwɔge ke. Efesi kànhe e kuru yasunŋke tabwōhe mpyi.

puni si bínna' a jwo fànha na: «Wuu Efese kànha shiibii yasunɲcwɔge Aritemisi fiige nyɛ me!» Maa ŋkwôro lire na fo na ŋko si nɔ leri shuunni fiige na.

³⁵ Sémesemeŋi u mpyi kànhe e ke, uru u à pa jà a sùpyire pyi t'à fyâha, maa jwo: «Efese kànhe shiibii, sùpyire pun'à li cè na yasunɲcwɔge Aritemisi k'à yîri nɲyɲi na mà cwo ke, na Efese kànhe ku nyɛ kuru ná ku bage kàanmucyafoonji. ³⁶ Sùpya si n-jà yire kyáala mɛ. Lire e ke yii yii funɲyi nɲɛ, yii àha raa karigii pyi nɲɔ kurugo mɛ. ³⁷ Yii à mpii nàmpii cù mà pa naha, mà li ta pi nyɛ a yafyin yù yasunɲke bage e mɛ, pi mú nyɛ a jwumpime jwo mà yyaha tii ná wuu yasunɲke e mɛ. ³⁸ Demetirusi ná u báarapyiŋɛbii la ká mpyi si sùpyanji wà cɛɛge kani là na, pi a si yukyaala bage e yukyaabii yyére ná lire kani i. ³⁹ Kampyi pabere sí na wá yii á, wuu mpinniŋi canɲke, wuu sí puru cwɔɔnrɔ. ⁴⁰ Lire baare e nde li nde wuu à pyi ame nɲjaa ke, wuu sí n-jà ɲcɛɛge ta l'e, naha na ye pi aha wuu yíbe, wuu si n-jà nɲɔ ta sùpyire kabinnini na mɛ.» ⁴¹ U à puru jwo a kwɔ ke, maa sùpyire cye yaha.

Nde Poli à pyi Masedoni ná Geresi kùligil'e ke

20 Nyɛ màhan' à pa fyâha ke, ka Poli si cyelempyiibii yyer'a bínni maa pi yere, lire kàntugo maa kuni cya pi á maa ŋkàre Masedoni kùluni i. ² U à yereye nɲyahaya kan lire kùluni dānafeebil'á maa nta a jyiil'a kàre Giresi kùluni i. ³ U à yɲnye taanre pyi wani. Tèni i u à uye bégele si jyè bakwɔge e raa ŋkɛɛge Siri kɪni i ke, ka u u lógo na Yahutuubii pɪi na wá a vùɲɔ pwo u mɛɛ na. Nyɛ lir'à pyi ke, ka u u li lwɔ uye funɲ'i si nùru ntòro Masedoni i s'a wá. ⁴ Mpii pi mpyi a u tùugo ke, pire

pi mpyi Bere kànhe shinɲi Pirusi jyanɲi Sopateri ná Asitariki ná Sekundusi, pire shiin shuunniŋi mpyi a yîri Tesaloniki kànhe e, mà bàra Gayusi na, uru mpyi a yîri Deribe kànhe e, ná Timɔti, ná Tisike ná Torofimu, pire shiin shuunniŋi mpyi a yîri Azi kùluni i. ⁵ Ka pire si ŋkàre wuu yyaha na maa sà wuu sige Torasi kànhe e. ⁶ Bwúuruŋi nɲjirigembaanɲi kataanni toronɲkwoni kàntugo, ka wuu u bakwɔge kà lwɔ Filipi kànhe e, maa canmpyaa kanɲkuro nara pyi maa nta a nɔ Torasi kànhe e, maa ntèen wani mà cibi-laaga pyi.

Poli à bu jɛ Torasi kànhe e

⁷ Cibilaage canɲcyiige[§] ka wuu u wwɔ maa Kafoonji nɲyɲi lyi sɲɲyan. Poli la mpyi s'a ŋkɛɛge kuru canɲa nùmpanɲa na. Nyɛ ka u u Kile Jwumpe jwo ná dānafeebil'e fo mà sà nɲɲke jɪ. ⁸ Wuu mpyi a bínni batɔnge nɲyibabilini l'e, bɛenme yaaya nɲyahaya mpyi a mɪni mɪn'a yaha lire babilini yyaha kurugo. ⁹ Nàɲjiinɲi wà na mpyi ná wuu e, uru mege na mpyi Etikusi, uru mpyi a tɛen finetiriŋi ɲwɔge na. Poli à mɔ jwumpe na ke, ka uru si mpa ŋɔn'a funɲɔ wwɔ uye na. Pur'e u à kwôro mà bwɔn a pɔl'a yîri batɔnge nɲyibabilini tanrewuuni i mà pa ɲcwɔ. Pi à ta pi sà u yirige ke, mà u ta u à kwɪ. ¹⁰ Ka Poli si ntíg'a kàre maa sà lyéele u ɲun'i, maa u cù u cyeyi na maa jwo: «Yii àha raa fyáge mɛ, u na nyɛ nyii na!»

¹¹ Lire kàntugo ka Poli si nùr'a dùgo maa sà bwúuruŋi lwɔ maa u kwɔn kwɔn a táa pi à lyi, maa ŋkwɔ maa jwumpe sogo mà sà nɔ fo canɲanɲyiini tɛɛfworoni na, maa nta a kàre. ¹² Nyɛ ka pi i nàɲjiinɲi tùug'a kàre pyenge e, u mpyi nyii na, ka lire si màban lɛge dānafeebil'e.

[§]20:7 Yahutibil'á cibilaage canɲcyiige ku nyɛ kárinɲi.

**Poli na Efese kàñhe dánafeebii
kacwɔnribii yerege**

¹³Lire kàntugo ka wuu u bakwɔɔge lwɔ́ a kàre Azosi kàñhe e. Poli mpyi a jwo na uru sí raa jaare s'a wá tɔɔre na kuru kàñhe na. Wani u mpyi na sí sà bàra wuu na bakwɔɔge e. ¹⁴U à sà wuu ta Azosi kàñhe e ke, maa bàra wuu na, ka wuu u bakwɔɔge lwɔ́ mà kàre Mitileni kàñhe e, ¹⁵maa yíri wani mà kàr'a sà nɔ kuru canɔa nùmpañna na Kiyɔsi kini sicampe na. Kuru canɔa nùmpañna, maa nɔ Samɔsi kini i. Kuru canɔa nùmpañna, maa nɔ Milɛti kàñhe e. ¹⁶Yii li cè na Poli la mpyi si ntòro Efese kàñhe taan yyérembaa. U la nɔye a mpyi si mɔ Azi kùluni i mɛ. U funɔke mpyi a wyèrɛ, jaha na yɛ u la mpyi, ná labere nɔye a pyi mɛ, si Pantekɔtɔnji kataanni jùɔɔ bɛ Zheruzalemu kàñhe e.

¹⁷Lire e ka u u ntèen Milɛti kàñhe e maa tùnnturo tùugo Efese kàñhe dánafeebii kurunke kacwɔnribil'á, na pi pa.

¹⁸Pi à pa ke, ka u u pi pyi: «Mà lwɔ́ mii à pa naha Azi kùluni i ke, fo mà pa nɔ nɔnjaa na, yii à mii toronkanni cè yiye shwɔhɔl'e. ¹⁹Mii à naye tɔrige pyinɔkan-nigii puni na, maa báaraɔnji pyi Kafoonji á, maa nkyaala fo mà nyilwɔhe wu, jaha na yɛ Yahutuubil'à vùnnyi pwo tooyo nɔnyahay'e mii na, maa yyefugo nɔnyahaga nɔ mii na. ²⁰Lire ná li wuuni mú i, yaaga maha yaag'e yii tɔn nɔye ke, mii nɔye a kuru kà nɔwɔhɔ yii na mɛ. Sùpyire shwɔhɔl'e yo, yii pyenyi i yo, mii à yii kála yire na.

²¹Yahutuubii bàra supyishinji sanji na, mii à yi jwo a waha pi á na pi pi toronkanni kɛɛnɔɔ, pi i piye kan Kile á, pi i dá wuu Kafoonji Yesu na. ²²Nɔye numɛ, mii nɔnkarenji u nɔge Zheruzalemu i, nde li sí n-sà mii ta wani ke, mii nɔye a lire cè mɛ. Nka Kile Munaani fàñhe ku nɔye mii na. ²³Nde mii à cè ke, lire li nɔye: kànha maha kànha na mii na ntùuli ke,

Kile Munaani maha li cyèe mii na na kà-sujiyiini ná yyefuge ku nɔye mii yyaha na wani. ²⁴Nka mii munaani kani nɔye a mii funɔɔ pen mɛ. Nde l'à mii funɔɔ pen ke, lire li nɔye: Kafoonji Yesu à báaraɔnji ngemu le mii cye e ke, mii u jà a uru pyi a jwo si nɔ u tegeni na. Uru u nɔye, Kile à jwo wuu na maa kani ndemu pyi ke, mà lire jwumpe jwo sùpyir'á.

²⁵Nɔye yii mpiimu yyèrɛ mii à tòro maa Kile Saanre jwumpe jwo ke, mà lwɔ́ numɛ na, yii saha sì mii nɔya mɛ. ²⁶Lire kurugo mii sí yi jwo yii á nɔnjaa, yii ngemu ká kani là para ke, uru-foo jùɔɔ tuguro ti nɔye tire, ti saha nɔye mii woro mɛ. ²⁷Naha kurugo yɛ yii zhwoɔnji kàmpañnke na, kyaa maha kyaa li nɔye Kile nɔyii wuuni ke, mii nɔye a lire là nɔwɔhɔ yii na mɛ. ²⁸Lire e ke yii a yiye kàanmucaa, Kile Munaani à yii tɔnge yatonkurunke nkemu jùɔɔ na ke, yii raa kuru kàanmucaa. Kile Jyanji à u sishange wu, ka Kile si dánafeebii mpiimu cya mà wà piye na ke, yii yaha pire na, yii raa pi jwo caa. ²⁹Mii à li cè, mii karenkwooni kàntugo, bà sigepwu-unbii maha jyè mpàkurunke shwɔhɔl'e maa ku bɔwɔn a caala mɛ, amuni sùpyire tà sí n-pa jyè yii shwɔhɔl'e si yii wurugo. ³⁰Ali yii shwɔhɔl'e, pii sí n-pa raa fini si cyelemnyiibii pii fáanɔa si ngurugo pi i ntaha pire fye e. ³¹Lire e ke yii yákili yaha yiye na, yii funnyi cwo li na na mii à yyee taanre pyi na yii puni yerege pilaga bàra canɔa na, fo tooyi y'e mii mpyi maha nyilwɔhe wuuni yii kurugo.

³²Nɔye numɛ, mii sí yii le Kile cye e. Jwumpe p'à li cyèe na Kile à jwo wuu na ke, puru pu sí n-jà fànha kan yii á si yii pyi yii a sì yyaha na Kile kuni i, yaayi nɔwɔmɛeni Kile à lwɔ́ ke, si yire kan yii á mà bàra u wuubii puni na. ³³Mii nɔye a nɔyii yige sùpya wyèrɛ, lire nɔye mɛ seen, lire nɔye mɛ u vàanya kurugo mɛ. ³⁴Yii yabilimpil'à li cè na mii à báaraɔnji pyi ná na cyeyi i, bà mii si mpyi si jà

nyéere ná naye e, mà bára na shèrefeebii na me. ³⁵Mii à li cyêe yii na pyiŋkan-nigii puni na, na amuni wuu à yaa wuu a báaraŋi pyi, wuu raa fɔŋafeebii tère, mà bára lire na, wuu u funŋo cwo Kafoonji Yesu jwumpe na. U à jwo na “Jwóni na ntaa ŋkanŋi i mà tòro ntanji taan.”»

³⁶Poli à puru jwumpe jwo a kwò ke, maa niŋkure sín maa Kile jáare ná pi e. ³⁷Lire kántugo ka dánafeebii puni mesuwubii si wá na Poli púruli na ncwôre maa pi fwùŋi nizanŋi kaan u á. ³⁸Pi yyetanha wubii pi mpyi, naha na ye u mpyi a jwo na pi saha si uru nya me, ka pi i ŋkàr'a sà u tùug'a yaha bakwàoge talwàge e.

Poli à núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e

21 Wuu à pishèereni kan a kwò ke, maa jyè bakwàoge e, maa ntíl'a kàre Kosi kini i. Kuru canja nùmpaŋa, maa ŋkàre Dròdi i, maa yíri wani mà kàre Patara kànhe e. ²Wuu à sà bakwàoge kà ta wani ku u ŋko raa ŋkèege Fenisi kùluni i, ka wuu u jyè kur'e mà kàre. ³Wuu à kàr'a sà byanhara Sipiri kini na fo na li jaa ke, ka wuu u li kwòn a yaha wuu kàmene cyege na, maa ŋkàre Siri kini i. Wuu à sà nò Tiri kànhe na ke, maa yyéere wani, naha na ye yaayi yi mpyi bakwàoge e ke, wani kuru kànhe na yire mpyi na sí n-tíri. ⁴Ka wuu u jyè kànhe e mà sà cyelempyiibii pii ta wani, maa ntènn'a canmpyaa baashuunni pyi ná pi e. Kani li mpyi na sí n-pa Poli ta Zheruzalemu kànhe e ke, ka Kile Munaani si lire cyêe pi na. Lir'à pyi ke, ka pi i yi jwo Poli á na u àha ŋkàre Zheruzalemu i me.

⁵Cyire canmpyaaagii baashuunni'á tòro ke, ka wuu u kuni cya. Ka cyelempyiibii puni si fworo ná pi cyeebii ná pi pyiibil'e, maa wuu tùug'a fworo kànhe e. Wuu à sà nò suumpe lwòhe jwàge na ke, ka wuu puni si niŋkure sín lwòhe jwàge na, maa Kile jáare. ⁶Wuu à pishèereni kan wuy'á mà kwò ke, ka wuu

u bakwàoge lwò na ŋkèege. Dánafeebii pi ke, ka pire si núr'a kàre kànhe e.

⁷Nye jani wuu à pyi suumpe lwòhe juŋ'i mà yíri Tiri kànhe e ke, Pitolemayisi kànhe e wuu à lire jùŋke kuu. Ka wuu u fworo bakwàoge e mà kàre kànhe e mà sà dánafeebii shéere, maa canmbile niŋkin pyi ná pi e. ⁸Kuru canja nùmpaŋa, ka wuu u ŋkàre Sezare kànhe e, maa sà sunmbage lèŋe Filipi yyéere. Jwumpe Nintanmpe jwufoonji wà u mpyi u wi. Nambaabii baashuunni pi mpyi a cwàonrò pi a Yesu tùntunmpii tège Zheruzalemu kànhe e ke, pire wà u mpyi u wi mú. ⁹Pùcepyilyeye sicyéere na mpyi u á, yire mpyi maha Kile tùnture yu sùpyir'á.

¹⁰Wuu à canmpyaa niŋyahagii pyi Filipi pyenge e. Mà wuu yaha wani, ka Agabusi si yíri Zhude kùluni i mà pa. Kile tùntunŋo u mpyi u wi. ¹¹U à pa wuu ta wani ke, maa Poli seepwàge lwò, maa ku tég'a u yabiliŋi tooyi ná u cyeyi pwo maa jwo: «Kile Munaani à jwo na ŋgemu u jye ná ŋke seepwàge e ke, Yahutuubii jùŋufeebii sí n-pa urufoo cù Zheruzalemu kànhe e, si urufoo pwo ame si nde supyishiŋi sanŋi cye e.» ¹²Wuu à puru jwumpe lógo ke, ka wuu ná kuru cyage dánafeebii puni si wá na Poli jáare na u àha ŋkàre Zheruzalemu i me. ¹³Ka Poli si jwo: «Naha na yii jye na mee súu ame ye? Yii àha na yákiliŋi wùrugo mà de! Mii à jee na mpwàŋi i fo mà sà nò na mbòŋi na Zheruzalemu i Kafoonji Yesu mege kurugo.» ¹⁴Wuu à pa li nya na wuu si n-jà u zhèni fyinne Zheruzalemu kànhe e me, ka wuu u u yaha wani, maa jwo: «Kafoonji jyii wuuni li pyi.»

¹⁵Canmpyal'à tòro ke, ka wuu u wuye bégele, maa yíri Sezare kànhe e mà kàre Zheruzalemu i. ¹⁶Sezare kànhe cyelempyiibii pii mpyi a kàre ná wuu e. Pire pi à wuu yyaha cù a kàre, ka wuu u sà wuu sunmbage lèŋe Sipiri kini shinŋi wà yyéere, uru nàŋi mege mpyi Minasón.

Cyelempyaŋi wà u mpyi u wi fo tèemɔni i.

Karigii cyi à pyi supyishinji sanŋi shwɔhɔl'e ke, Poli à cyire yyaha jwo Zheruzalemu dánafeebil'á

¹⁷Wuu à sà nɔ Zheruzalemu kàhe e ke, ka dánafeebii si wuu jùŋɔ bɛ ná funntange e. ¹⁸Kuru canŋa nùmpaŋa, Poli à kàre ná wuu e Yakuba yyére. Dánafeebii kuruŋke kacwɔnribii puni mpyi a piye bínni wani mú. ¹⁹Fwùŋi pyiŋkwooni kàntugo, Poli à jwumpe lwó, karigii Kile à pyi mà u yaha supyishinji sanŋi shwɔhɔl'e ke, maa cyire puni yyaha jwo pi á ninŋin niŋkin. ²⁰Pi à puru lógo ke, maa Kile kée. Lire kàntugo maa jwo Poli á: «Wuu cìmpworon-ani, mu nye a nya mà? Yahutuu kam-pwɔhii niŋyahamil'à dá Yesu na naha, ŋka ali nume, pi à piye pwɔ Kile tùn-ntunŋiMusaSaliyaŋi kurigii jaaraŋi na. ²¹Nye pil'à pa yi jwo pi á na mu à jwo na Yahutuubii pi à tèen supyishinji sanŋi shwɔhɔl'e ke, na pire kà nùru raa Musa Saliyaŋi kurigii jaare me, na pi àha raa pi pyiibii kwùun sahaŋki me, na pi àha nùru raa làdaabii karigii pyi me. ²²Lire e ke naha wuu à yaa wuu pyi be? Naha kurugo ye pi sí mu mpani cè. ²³Nye wuu sí njemu jwo mu á ke, yire mu à yaa mu u pyi. Nàmbaa sicyeere na nye naha wuu shwɔhɔl'e, pire mpyi a jwɔ fáa Kile á. ²⁴Jyè ná pi e Kilenaarebage e, maa maye ffiniŋe ná pi e, maa pi ffiniŋefiniŋe yaare lwɔɔre wwù, pi i pi jùnyi kùlu**. Lire ká mpyi, Yahutuubii sí n-cè na jwumɔ maha jwumɔ sùpyire nye na yu na ntare mu na ke, na puru pà nye sèe me, ŋka na mu yabiliŋi na Musa Saliyaŋi kurigii jaare.

²⁵Nye mpíi pi à dá Yesu na supyishinji sanŋi i ke, nje wuu à jwo pir'á ke, yire

yi nye: pi àha raa yasunpyi kyaare kyàa me, pi àha raa sishange lyí me, yatɔɔge k'à kwù mà ta sishan nye a fworɔ k'e me, pi àha kuru kyà me, pi àha raa jacwɔɔre pyi me.»

²⁶Kuru canŋa nùmpaŋa, ka Poli si bàra pire nàmbaabii na, maa sà uye ffiniŋe ná pi e. Lire kàntugo ka u u ŋkàr'a sà jyè Kilenaarebage e, canmpyaagii pi sí n-pyi si ffiniŋe ke, cyire canmpyaagii sí n-kwɔ canŋke ŋkemu i ke, maa kuru canŋke cyèe. Kuru canŋke ninuge e, pi shin maha shin sàrage mpyi a yaa ku wwù.

Pi à sà Poli cù Kilenaarebage e

²⁷Canmpyaagii baashuunninji sùpyaŋi mpyi maha mpyi si nta víniŋe ke, cyir'à pa byanhara cyi takwɔɔre na, lire mpyi a Azi kùluni Yahutuubii ta pi à Poli nya Kilenaarebage funŋke e, ka pire si jwunyahama pyi maa sùpyire yírig'a yaha Poli fye e, pi à cù. ²⁸Pi mpyi na màhaŋi jyii maa ŋko: «Izirayeli shiinbii, yii pa wuu tège! Iŋge nàŋi u maha jaare cyeyi puni i maa ŋko na wuu shiŋi nye yafyin me, na wuu Saliyaŋi nye a jwɔ me, na wuu maha wuu Kileŋi père cyage ŋkemu i ke, na kuru nye a jwɔ me. Mà bàra lire na, u à pa ná supyishinji sanŋi sùpyire t'e wuu Kilenaarebage funŋke e mà pa kuru cyage nisinanŋe jwɔhɔ wuu á††.»

²⁹Pi mpyi na puru yu, naha na ye pi mpyi a Poli ná Efese kàhe shinŋi Torofimu nya sijcyan kàhe funŋke e, ka pi i wá na sɔŋi na Poli à kàre ná u e Kilenaarebage funŋke e. ³⁰Li mpyi a kàhe puni jyàha a wùrugo, ka sùpyire si wá na fi na fwore kàmpaŋpyi puni na. Ka pi i sà Poli cyán a cù, maa u dir'a yige Kilenaarebage e, maa ntíl'a ku jwɔyi tò.

**21:24 Nwɔfaage mpíi Yahutuubii mpyi a fáa ke, ná kuru tèni mpyi a fùŋŋɔ me, pi jùnyi nye a mpyi a yaa yi kùlu me.

††21:28 Mpíi pi nye pi nye Yahutuu me, pire mpyi a yaa pi a jyè Kilenaarebage kaanŋke funŋke e me (Ezekiyeli 44.7).

³¹ Mâ pi yaha pi i Poli boŋkanna caa, ka pii si sà yi jwo sòrolashiibii ònùfembwòh'á na: «Zheruzalemu kànhe puni na wá a nyàha a wùrugo!» ³² Ka uru si ntíl'a sòrolashiibii pii ná pi yyaha yyére shiin yírigé pi a fê a kàre pi cyage e. Yahutuubíl'à sòrolashiibii ná pi ònùfembwòhe nja ke, maa Poli bwònnre jwo yaha.

³³ Nye ka sòrolashiibii ònùfembwòhe si file, maa Poli cù, maa pi pyi pi à u pwo ná yòrɔyɔ shuunni i. Pi à u pwo ke, ka u u sùpyire yíbe: «Jofoo u nye u wí ye? Naha shi u à pyi ye?» ³⁴ Sùpyire puni mpyi na màhanj jyii, wà ná wà wumɔ nye a mpyi nínkin mɛ. Màhanj nyahanj kurugo, sòrolashiibii ònùfembwòhe nye a jà a yafyin yyaha cè pi jwumpe e mɛ, ka u u sòrolashiibii pyi pi à kàre ná Poli i pi káan̄ke fun̄ke e. ³⁵⁻³⁶ Pi à kàr'a sà nɔ tajjynwɔge na ke, ka supyinyahara si lwɔ a tò pi na ná kafuge e, maa ŋko: «Yii u bò!» Li nye a pa jwo mɛ, ka sòrolashiibii si Poli lwɔ.

Poli à uye jwo a fíniŋe sùpyir'á

³⁷ Tèni i pi mpyi na ŋko raa jyè ná Poli i káan̄ke fun̄ke e ke, u à sòrolashiibii ònùfembwòhe yíbe: «Nùŋufoon̄ji, mii sí n-jà n-jwo ná mu i la?» Ka uru si jwo: «Taha mu à Girekiibii shéenre cè?» ³⁸ Li sàha mɔ mɛ, Misira kini shin̄ji u mpyi a pa ònù kyán naha maa ŋkàre ná shiin kampwòhii sicyeere e (4.000) síwage fun̄ke e supyibuuni mɛɛ na ke, taha uru bà u naha mu mo!» ³⁹ Ka Poli si u pyi: «Mii na nye Yahutu, mii à yíri Tarisi kànhe e, Silisi kùluni i. Mii na yíri kànbwòhɔ na, ŋkemu mɛge k'à pèe ke. Mii na mu jáare, ma a na yaha si njwo ná sùpyire e.» ⁴⁰ Ka sòrolashiibii ònùfembwòhe si kuni kan Poli á, mpe pu nye u á ke, u u puru jwo. Nye mà u nínjyerenj yaha babwòhe tajjynwɔge na, ka u u cyege yírigé sùpyir'á. Pi pun'à pa fyàha ke, ka u u jwo ná pi e Eburubii shéenre e. U à jwo:

22 «Mii cìnmpyiibii ná mii tiibii, mii na li caa yii á, yii i lógo na jwo na. Mii sí jwumɔ jwo si ntège naye fíniŋe yii á.» ² Sùpyir'à u nya u u yu ná pi e pi yabilimpíi shéenre e ke, ka pi puni si fyàha fyii, ka Poli si jwo: ³ «Mii na nye Yahutu, mii à si Tarisi kànhe e, Silisi kùluni i, ŋka naha a Zheruzalemu kànhe e pi à mii byé. Mii cyelentuŋi u mpyi Gamaliyeli. Uru u à mii yal'a kàla wuu tulyeyi Saliyanj na. Mii mú mpyi a naye pwo sèl'e Kile na, bà yii naha yiye pwo u na nínjaa mɛ. ⁴ Mpii pi mpyi na Yesu kuni jaare ke, mii mpyi maha pire kyérege fo maha pii bùu. Mii mpyi maha lire kuni jaarafeebii cwòre, nò bàra ceewe na, na mpwu na leni kàsuni i. ⁵ Sàragawwuubii ònùfembwòhe ná Yahutuubii kacwònnribii puni pi nye mii shéribii lire kani i. Pire pi mpyi a sémɛ yal'a kan mii á mii u sà ŋkan Damasi kànhe Yahutuubíl'á, maa li cyèe na mii aha sà lire Kile kuni jaarafooŋi shin maha shin ta ke, si u pwo s'a ma Zheruzalemu kànhe e, pi i mpa pi kyérege. ⁶ Mâ mii nínkarenj yaha Damasi kànhe e, canvwuge laage e mii à sà byanhara kànhe na ke, ka mii i bèenge nya k'à pàl'a yíri nínjyinj i mà pa mii kwùulo. ⁷ Ka mii i wwùl'a cwo nínke na, ka mejwu u si fwo ro na “Soli Soli, naha na mu nye na mii kyérege ye?”

⁸ Ka mii i jwo “Kafooŋi, jofoo u nye mu ye?” Ka mejwuuni si fwo ro “Mii u nye Nazareti kànhe shin̄ji Yesu, mii mu nye na ŋkyérege.” ⁹ Nye mpii pi mpyi ná mii i ke, pir'à bèenge nya, ŋka shin̄ji u mpyi na yu ná mii i ke, pi nye a mpyi a urufoo jwumpe lógo mɛ. ¹⁰ Ka mii i jwo “Kafooŋi, naha mii à yaa mii i mpyi ye?” Ka Kafooŋi si jwo “Yíri ma a sì Damasi kànhe e, yaaga maha yaaga mu à yaa mu u pyi ke, pi sí sà yire puni jwo mu á.”

¹¹ Nye ná bèenge sí mpyi a mii nyiigii bya mà mii pyi mii saha nye na paa mɛ, mpii pi mpyi ná mii i ke, ka pire si mii

cû na cyege na, mà kàre Damasi kànhe e.
¹²Nàñi wà na mpyi wani Damasi kànhe na, u mege mpyi Ananiyasi, u mpyi na fyáge Kile na, maa MusaSaliyani kurigii jaare cyi jaarančkanni na. Damasi kànhe Yahutuubii puni mpyi maha u metanga yiri. ¹³Ka uru si mpa mii fye e, maa mpa yyére mii taan maa jwo “Mii cìnmpworonji Soli, ma nyiigii múgo ma raa jaa.” Ka mii nyiigii si ntíl'a múgo, ka mii i wíl'a u nya. ¹⁴Ka u u jwo “Mà nijnjaa yaha u sàha nɔ me, wuu tulyeyi u Kilenji à mu cwɔnɔ, bà mu si mpyi si u nyii wuuni cè me, ngemu u a sàa tfi ke, si uru nya, si lógo u yabilinji jwɔ na. ¹⁵Naha kurugo ye mu sí n-pyi u shenre jwufoo, nde mu à nya maa ndemu lógo ke, si cyire puni yyaha jwo sùpyire pun'á. ¹⁶Lire e ke nume ma hà núru yi le shu-unni i me, yíri ma a batize, ma a Kafoonji Yesu mege yyere bà mu kapegigii si mpyi si jyé ndáha mu na me.”

¹⁷Nye ka mii i mpa núr'a kàre Zheruzalemu i. Canjka mà mii yaha Kilejarege na Kilejaarebage e, Kile à kani là cyêe mii na. ¹⁸Ka mii i Kafoonji nya. Ka u u jwo mii á “Fyál'a fwordo Zheruzalemu i, naha na ye jwumpe mu sí n-jwo mii kyaa na ke, nke kànhe shi-inbii si jee pu na me.” ¹⁹Ka mii i u pyi “Kafoonji, mii mpyi maha jyé Kile Jwumpe kàlambayi i, maa dánafeebii cyán na ncwôre, maa pi bwùun, maa pi leni kàsuni i pyinkanni ndemu na ke, pi à lire cè. ²⁰Ecyeni u mpyi maha mu kyaa yu ke, tènì i pi à uru bò ke, mii yabilinji mpyi wani kuru cyage e. Mii mpyi a jee u mbòni i. Mpii pi à u wà a bò ke, mii bá u mpyi a pire vaanntinmbwoyi shwɔ a cû.” ²¹Ka Kafoonji si jwo mii á “Fwordo kànhe e, mii sí mu tun tatɔnge e supyishinji sanji sùpyir'á.”

²²Nye sùpyire puni mpyi a fyàha maa núru fo Poli à jwo mà pa nɔ nke cyage na. Ijka tènì i u à mpe jwumpe jwo ke, ka pi puni si wá na màhanji jyii maa njko:

«Yii u bò, nge sùpyani shinji nye a sàa yaa u yaha shì na me!»

²³Maa wá na màhanji jyii fànha na, maa pi vaanntinpyi wwù na fyíngé, maa nticyenngi kure na wàa ninyini i.

²⁴Nye lir'à pyi ke, ka sòrolashiibii jùñufembwòhe si sòrolashiibii pyi na pi Poli lèngé babwòhe e, pi i u bwòn ná tiri-paanni i, nde u à pyi ka sùpyire si wá na màhanji jyii u kurugo ke, pi i u kàrama u u li jwo. ²⁵Mà pi yaha pi i u pwu ná yapwɔyi i s'a u bwùun, sòrolashiibii yyaha yyére shinji ngemu u mpyi wani u taan ke, ka u u uru pyi: «Mà tàanna ná saliyani i, yii à yaa yii i Ɔrɔmu shin bwòn u yíbembaa la?»

²⁶Ur'à yire lógo ke, maa njkàr'a sà jùñufembwòhe pyi: «Naha mu la nye si mpyi nge nàni na ame ye? Ko Ɔrɔmu shin u wá u wi.» ²⁷Ka jùñufembwòhe si sà Poli pyi: «Ɔrɔmu shin u nye mu la? Yi yyaha jwo na á.» Ka Poli si jwo: «Ɔɔn.» ²⁸Ka u u jwo: «Wyérenyahaga mii à sàra maa nta a pyi Ɔrɔmu shin de!» Ka Poli si jwo: «Mii wi ke, mii à si Ɔrɔmu shin.»

²⁹U à yire jwo ke, mpìi pi mpyi na njko s'a u bwùun ke, ka pire si ntíl'a yíri u taan. Sòrolashiibii jùñufembwòhe yabilin'á ta u cè na Ɔrɔmu kini shin ur'à pyi pi pwo ke, ka fyagare si jyé u e.

Pi à kàre ná Poli i yukyaala kurunke yyére

³⁰Jùñke na Yahutuubii mpyi na Poli cêege ke, sòrolashiibii jùñufembwòhe la mpyi a sà si kure cè. Kuru canja nùmpanja, ka u u Kile sàragawwuubii jùñufeebii ná yukyaala kurunke yyer'a bínni, maa yòrɔyi wwù Poli na, maa njkàr'a sà u yyéenge pi yyaha yyére.

23 Ka Poli si yukyaala kurunke wíl'a màha maa jwo: «Mii cìnmpyiibii, mii à sàa Kile nyii wuuni pyi fo mà pa nɔ nijnjaa na ná zòvyinre e.» ²Mpii pi mpyi Poli taan ke, ka Kile sàragawwuubii jùñufembwòhe Ananiyasi si pire pyi

na pi u bwòn u ɲwɔge na. ³Ka Poli si jwo: «Mu à fyìnme tò wwomɔ na, Kile mú sí mu bwòn. Mu à tíg'a tēen naha na mu na yogo kwùun mii na mà tàanna ná Saliyaŋi i, mà li ta mu yabilin'á Saliyaŋi kyáala. Mu à jwo na pi mii bwòn, mà tàanna ná Saliyaŋi i, lire sí nye a yaa li pyi me.» ⁴Mpii pi mpyi u taan ke, ka pire si jwo: «Kile sáragawwuubii ɲùɲufembwɔhe mu nye na ɲcyere ame la?» ⁵Ka u u pi pyi: «Mii cìmpyiibii, mii nye a mpyi a cè na Kile sáragawwuubii ɲùɲufembwɔhe ki me, lire baare e mii mpyi na sì ɲɛ yi jwo me. Naha kurugo ye y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i na “Ma hà jwumpime jwo yii shiŋi yyaha yyére shinŋi na me†.”»

⁶Poli mpyi a cè na yukyaala kurunke kàmpaŋke kà na mpyi Sadusii, ku sanŋke sí nye Farizheen, ka u u jwo fànha na pi shwɔhɔ'e: «Mii cìmpyiibii, mii na nye Farizhen, mii sifeebii na nye Farizheen! Mii à na sòŋɔre taha li na na kwùubii sí ɲè nùmpaŋa ke, lire kurugo yoge nye na ŋko raa ŋkwùun mii na ame!»

⁷Nye u à yire jwo ke, ka jwunya-hama si yíri Farizheenbii ná Sadusiibii shwɔhɔ'e, ka sùpyire si ntáa. ⁸Sadusiibii maha ŋko na kwupene nye nùmpaŋa me, na mèlekee nye me, na jí-nahii nye me, mà li ta Farizheenbil'á dá na yire puni na nye. ⁹Là mpyi na bàrali màhaŋi ɲyahaŋi na, ka Farizheenbii kàmpaŋke Saliyaŋi cyelentiibii pii si mpa yíri maa ɲcyere maa jwo: «Wuu nàha sàa tapege nya nge nàŋi na me. Li sí n-jà n-ta mèlekeŋi wà, lire nye me jínaŋi wà u à jwo ná u e.»

¹⁰Màhaŋ'á pa ɲyaha fo sòrolashiibii ɲùɲufembwɔhe mpyi na sòŋŋi na pi sí Poli ñiri n-wáaga piye shwɔhɔ'e. Nye ka u u sòrolashiibii pii pyi na pi tige, pi i

sà u cyán a shwɔ sùpyire na pi a ma pi babwɔhe e.

¹¹Nye kuru canŋa nùmpaŋa numpilage e, ka Kafoonŋi si uye cyêe Poli na maa jwo: «Maye waha, mu à mii kyaa jwo Zheruzalemu kànhe shiinbil'á pyinŋanni ndemu na ke, amuni mu à yaa mu u sà mii kyaa jwo Ɔɔmu kànbwɔhe shiinbil'á mú.»

Yahutuubil'á vùŋɔ pwo Poli na

¹²Kuru canŋa nùmpaŋa ɲyège na, ka Yahutuubii pii si vùŋɔ pwo Poli mɛɛ na, maa ŋkàa piy'á na pi wà sì n-lyí, lire nye me sì n-bya me, fo pire ká bú Poli bò. ¹³Mpii pi mpyi a kuru vùŋke pwo ke, pire mpyi a ɲyaha shiin beeshuunni na. ¹⁴Ka pire si ŋkàre Kile sáragawwuubii ɲùɲufeebii ná Yahutuubii kacwɔn-ribii yyére maa sà pi pyi: «Wuu à kàa wuy'á na wuu wà sì n-lyí, lire nye me sì n-bya me, fo wuu aha Poli ta à bò tēni ndemu i ke. ¹⁵Lire e ke yii ná yukyaala kurunŋ'á yaa yii bê li na, yii i pii tun pi sà sòrolashiibii ɲùɲufembwɔhe ɲáare, na u Poli yaha u pa, na yii sí n-pa u karigii kàanmucya si vyiinne. Wuu pi ke, wuu sí n-bégele si u sige, si u cya mbò mà u yaha kuni na.»

¹⁶Ŋka kuru vùŋke pi mpyi a pwo ke, Poli cìmpworocwoŋi jyaŋi mpyi a fwoɔ ku ɲwɔhɔ na. Babwɔhe e Poli mpyi ke, maa ŋkàr'a sà jyè kuru bage e, maa yi yyaha jwo u á. ¹⁷Nye ka Poli si sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà yyere maa jwo: «Mii na mu ɲáare ma a shà ná nge nàŋjiŋi i ma ɲùɲufembwɔhe yyére, jwumɔ na nye u á mà jwo u á.»

¹⁸Ka uru yyaha yyére shinŋi si ŋkàre ná u e u ɲùɲufembwɔhe yyére maa sà jwo: «Nùɲufoonŋi, Poli u nye kàsuni i ke, uru u à mii yyere maa jwo na mii u pa ná nge nàŋjiŋi i mu yyére, na jwumɔ na nye u á mà jwo mu á.» ¹⁹Ka ɲùɲufem-

bwōhe si nànjiiṅi cū cyage na, maa fēen ná u e, maa u yíbe: «Naha shi ku nye mu á mà jwo mii á ye?» ²⁰ Ka nànjiiṅi si u pyi: «Yahutuubii píl'à bē li na na pire sí n-pa yi jwo mu á na ma Poli yaha u shà nùmpañña, na yukyaala kurunḡ'à jwo na kuru la na nye si sà u karigii yaa vyiiinne sahaṅki. ²¹ Ŋka ma hà ndá pi jwumpe na me, naha na ye pi pii na wá a mà vùnṅo pwo u na si u bō mà u yaha kuni na. Mpii pi à kuru vùnṅke pwo ke, pír'à nyaha shiin beeshuunni na. Pi à káa piy'á na pi sí n-lyí, lire nye me sí n-bya me fo pire ká bú Poli bō tēni ndemu i ke. Pi à bégele li mēe na mà kwō, mu ṅwōshwōre kanni pi nye na sigili.» ²² Ka ṅùṅufembwōhe si nànjiiṅi cye yaha maa u pyi: «Ma hà ṅjwo sùpya á na mu à ṅcyii karigii yyaha jwo mii á me.»

Pi à Poli tùugo fànhafoonji Felisi yyére

²³ Lire kàntugo ka ṅùṅufembwōhe si sòrolashiibii yyaha yyére shiinbii pii shuunni yyere maa pi pyi: «Yii sòrolashii ṅkwuu shuunni (200) ná shōnfemii beetaanre ná ke (70) mà bàra shiin ṅkwuu shuunni (200) mpiimu pi à se tàanbii na ke, yii pire bēgel'a yaha. Pi sí n-kàre numpilage tēni baacyerewuuni na Sezare kàhe na. ²⁴ Yii shōnyi yà bégele, bà Poli nīpcenṅe wu si mpyi si nō fànhafoonji Felisi yyére me.»

²⁵ U à puru jwo ke, maa sēme sēm'a kan Felisi á ṅgemu funṅ'i u à jwo:

²⁶ «Mii Kolodi Lisiyasi u à ṅge sēmenji sēme si ṅkan fànhafoonji nīpcenṅi Felisi á. Mii fwù na nye mu na.

²⁷ Nàṅi u ṅge mii à tùugo wani mu yyére ke, Yahutuubii pīi mpyi a u cū raa bùu. Mii à lógo na Ōrōmu shin u nye u wi ke, ka mii i na sòrolashikurunḡe kà yaha k'à sà u shwō pi na.

²⁸ Nde u à pyi ka pi i u cēge ke, mii la mpyi si lire cē, ka mii i pi pyi pi à kàre ná u e pi yukyaala kurunḡe yyére.

²⁹ Mii à pa li kàanmucya mà li nya na pi Saliyaṅi kurugo pi à u cēge, lire baare e u nye a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bō, lire nye me mà u le kàsuni i me.

³⁰ Nume, pi à pa yi jwo mii á na pi wá à vùnṅo pwo u mēe na. Lire kurugo mii à tīl'a u tùugo wani mu yyére. Mpii pi nye na u cēge ke, ṅunḡe na pi nye na u cēge ke, mii à yi jwo pi á, pi a sì mu yyére pi i sà ku yyaha jwo mu á. Yire yi mpyi mii á mà jwo mu á.»

³¹ Ka sòrolashiibii si li pyi bà y'à jwo pi á me maa ṅkàre ná Poli i kuru numpilage e fo Antipatirisi kàhe na. ³² Kuru canṅa nùmpañña, sòrolashiibii pi mpyi tōre na ke, ka pire si shōnyifeebii yaha pi i ṅkēge ná u e, maa nūr'a kàre pi babwōhe e. ³³ Shōnyifeebil'à sà nō Sezare kàhe e ke, maa sēmenji ná Poli kan fànhafoonji Felisi á. ³⁴ Fànhafoonj'à sēmenji kàla ke, maa Poli yíbe na kùluni ndire e u à yīri ye[¶]. Ka u u jwo na ur'à yīri Silisi kùluni i. ³⁵ Ka u u Poli pyi: «Mpii pi à mu cēge ke, pi aha nō naha, mii sí jwumpe kan mu á.» U à kwō ke, maa pi pyi pi Poli lēṅe saanṅi Erōdi saanre bage e, pi raa u kàanmucaa.

Pi à Poli cēge fànhafoonji Felisi á

24 Nye canmpyaa kanḡur'à tòro ke, Ananiyasi u nye Kile sàragawwuubii ṅùṅufembwōhe ke, ka uru si mpa Sezare kàhe e ná Yahutuubii kacwōnribii pīl'e mà bàra Teritulusi na, uru na mpyi yoge tūpyikōrōwō. Karigii cyi à tòro pi ná Poli shwōhōl'e ke, ka pi i mpa cyire tīgire cyán u na fànhafoonji Felisi

[¶]23:34 Felisi la mpyi si ṅcē kampyi kīrigii ṅunṅo na uru nye ke, lire l'e Poli à yīri, puru funṅke e si ṅcē kampyi uru si n-jà Poli yíbe.

á. ²Ka pi i Poli yyer'a pa. Nde na pi à u cêege ke, ka Teritulusi si jwumpe lwó si lire yyaha jwo Felisi á. U à jwo: «Fànhafooni njncenji, mu u à wuu kîni pyi l'à tèn yeyenke e. Mu yákilifente kurugo, nkèenje njnyahawa à pyi kîni i, li yyaha yyére zhèni kurugo. ³Cyire shiji mu nye na mpyi wuu á cyeyi puni ná tèrigii puni i ke, wuu fwù na nye mu na sèe sèl'e cyire kurugo. ⁴Ŋka mii la nye si mu cù njaha me, lire kurugo mii na li caa mu á ma a maye sanja yaha ma a lógo wuu jwo na tère nimbilere funji. ⁵Wuu à li kànmucya mà li nya na nge nàŋ'à pyi yapege sùpyire shwòhòl'e. U à Yahutuubii puni yákilibii nyàha a wùrugo dipyenji cyeyi puni i. Uru u nye Nazareti shiinbii Kile kuni yyaha yyére shinji. ⁶U la bá mpyi si wuu Kileñaarebage pyi njirivaha yaaga, ka wuu u u cù. [Wuu la mpyi si yoge kwòŋ u na, si ntàanna ná wuu Saliyanji i, ⁷ŋka sòrolashiibii njnufembwòhe Lisiyasi à u cyán a shwò wuu na fànhe e, maa jwo na wuu pa u kacegeni njnke jwo naha mu á.] ⁸Wuu à u cêege yaaga maha yaaga na ke, mu yabiliŋi ká u yíbe, mu sí li cè na yire puni na nye sèe.» ⁹Yahutuubii sanmpii pi mpyi wani ke, ka pire si sogo puru jwumpe na, maa jwo: «Sèe u à jwo!»

Poli à uye jwo a fíniŋe Felisi á

¹⁰Nye ka fànhafooni si kuni kan Poli á u jwumpe lwó. Ka u u jwo: «Mii à li cè, cyi à yyee njnyahagii kwò, mu u nye wuu shiji yukyaalaŋi. Lire kurugo mii si n-fyá si naye tanga jwo mu á me. ¹¹Li sàha nk-wò a tòro canmpyaa ke ná shuunni na me, mii à kàr'a sà Kile pèe Zheruzalemu kànhe e. Li méé ká bê mu á, mu sí n-jà puru jwumpe kànmucya si pu sèe ná pu kafinara cè. ¹²Canja njnkin wà nye a mii nya mii i nàkaana pyi ná sùpya e, lire nye me na sùpyire njn kyáŋge Kileñaarebage e, lire nye me Kile Jwumpe kàlam-

bayi i, lire nye me kànhe yyaha kurugo me. ¹³Nte sùpyire si yafyin ta si njwo na lire li nye mii kacegeni njnke me. ¹⁴Mii sí yi jwo mu á, mii na báaraŋi pyi wuu tulyeyi u Kilenji á kuni laber'e. Pi à jwo na lire Kile kuni nye sèe me. Yaaga maha yaaga sí k'à sème Saliyanji sèmeŋi ná Kile túnntunmpii sémebil'e ke, mii à dá yire puni na. ¹⁵Mii à na sòŋjore taha yaage nkemu na ke, kuru ninuge na pi à pi sòŋjore taha, na shincenje bàra shinpi na, Kile sí sùpyire puni jè nùmpaŋa. ¹⁶Lire kurugo mii à naye waha bà mii si mpyi si mpyi tìgire cyaga baa Kile ná sùpyir'á me.

¹⁷Yee njnyahagii toronkwooni kàntugo, mii à núr'a kàre Zheruzalemu i, mii shiji sùpyiibii pi nye wani ke, maa sà wyére kan fòŋofebil'á, maa sàraya wwù Kile á. ¹⁸Nye yire na mii mpyi, ka pi i sà mii ta wani Kileñaarebage ntàani na. Karigii sùpyanji maha mpyi si nta víniŋe Kile yyahe taan ke, cyire nizanŋkii mii mpyi na mpyi. Shinjyahaŋa nye a mpyi wani me, njàhangurugo nye a mpyi wani me. ¹⁹Mii ná Azi kùluni Yahutuubii pii pi mpyi wani. Pire pi mpyi a yaa pi pyi naha, kampyi mii à kapyimbaala pyi, pire mpyi na sí mii cêege mu á. ²⁰Lire nye me, tèn i pi à mii yyéenje sùpyire yyaha yyére maa yoge kwòŋ mii na ke, kampyi mii à kapyimbaala pyi, sùpyire ti naha naha ke, pi yi jwo. ²¹Mà mii njnyereŋi yaha pi yyaha yyére, mii à jwo fànha na “Mii à tèn ná l'e na kwùubii sí jè n-fworò kwùŋi i nùmpaŋa. Lire kurugo yoge nye na nk-wùun mii na yii yyaha yyére njnjaa.” Puru jwumpe mii à jwo ke, mii kacegeni njnke ku nye kuru la?»

²²Nye Felisi mpyi a Kafooni Yesu kuni karigii yyaha cè sèl'e, lire e u à jwumpe nùruŋ'a yaha canŋke kabere na maa pi pyi: «Yii a sì, sòrolashiibii njnufembwòhe Lisiyasi ká bú mpa, mii sí yii kataanmpe kànmucya.»

²³Lire kàntugo ka u u sòrolashiibii yyaha yyére shinji wà pyi na u Poli lèŋe kasubage e u raa u kàanmucaa, na u àha u fége n-tòro mē, na u shinceŋi wà la ká mpyi si mpa fworu u na, si yaage kà kan u á, u àha urufoo sige lire na mē.

²⁴Canmpyal'à tòro ke, ka fànhafoonji Felisi si mpa ná u cwoŋi Durusili i. Yahutu u mpyi u cwoŋi, maa pi pyi pi a sà Poli yyere. Poli a pa ke, pyiŋkanni na sùpyaŋi sí n-jà n-dá Yesu Kirisita na ke, maa yire yyaha jwo pi á. ²⁵Pyiŋkanni na sùpyaŋi'á yaa u a naare ntiŋi i, ná pyiŋkanni na u à yaa u cú uye na ke, ná pyiŋkanni na Kile sí n-pa sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ke, mà Poli yaha u u yire yyaha yu, ka Felisi fyagara wuŋi si u pyi: «Wuu niŋjaa wuyi yaha amē, mu sí n-jà raa sì, mii aha tēni labere ta, mii sí nūru mu yyere.» ²⁶Felisi la mpyi Poli si wyére kan ur'á, lire kurugo u mpyi maha u yīri tère maha tère maa yu ná u e. ²⁷Pi a yyee shuunni pyi pur'e, lire kàntugo, ka Pōrisusi Fesitusi si mpa Felisi fáa kini ñuŋufente na. Felisi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire kurugo u mpyi a Poli tò a yaha kàsuŋi i.

Poli à jwo na uru karigii cyi sà ñcwōōnrō saanbwōhe Sezare yyére

25 Canŋke Fesitusi à tēen kùluni ñuŋufente na ke, canmpyaa taanr'à tòro ke, u à yīri Sezare kànhe na mà kàre Zheruzalemu kànhe e. ²U à nō wani ke, nāvunŋke ku jye Kile sàragawwuubii ñuŋufēebii ná Yahutuubii yyaha yyére shiimbil'e mà yyaha tīi ná Poli i ke, ka pire si sà kuru paara u á, ³maa li ñáare u á na u Poli yaha u nūru u a ma Zheruzalemu i. Yii li cē na pi mpyi a vūnŋō pwo Poli na si u cya mbō mà u yaha kuni na. ⁴Ka Fesitusi si yi jwo pi á na Poli na jye kàsuŋi i Sezare kànhe e, na ñcyère uru mú sí nūru n-kàre wani. ⁵Maa yi jwo pi

á na: «Kampyi yii la jye si tìgire cyán ŋge nàŋi na, yii yii yyaha yyére shiimbii yaha pi a ma Sezare kànhe e. Pi aha nō wani, nde na pi jye na tìgire cyáan u na ke, pi i sà lire jwo.»

⁶Fesitusi jye a tòro canmpyaa baataanre, lire jye mē canmpyaa ke na Zheruzalemu i mē, maa nūr'a kàre Sezare kànhe e. Canŋke u à shà ke, kuru canŋa nūmpanŋa, u à kār'a sà ntēen yukyaala bage e, maa pi pyi pi à sà Poli yyere. ⁷Poli à pa ke, Yahutuubii pi mpyi a yīri Zheruzalemu i mà pa ke, ka pire si mpa yyér'a u kwūulo, karigii cyi à pi ke, maa u cēge na u à cyire niŋyahagii pyi, mà li ta pi yabilimpīi mpyi na sì n-jà pi jwumpe pyāagii cyēe sùpya na mē. ⁸Jye ka Poli si jwumpe lwó si uye fīniŋe maa jwo: «Mii jye a yafyin pyi ndemu l'à para Yahutuubii Saliyaŋi i, lire jye mē mà Kilepaarebage kafuun pyi, lire jye mē mà saanbwōhe Sezari mūmpenmē pyi mē.»

⁹Jye Fesitusi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire e u à Poli pyi: «Mu la jye si ŋkàre Zheruzalemu i pi i sà mu karigii cwōōnrō mii nyii na la?» ¹⁰Ka Poli si u pyi: «Cyage e saanbwōhe Sezari maha pi pyi pi i karigii cwōōnre ke, mii niŋjy-ereŋi u ŋge kuru cyage e mà kwō, naha mii karigil'à yaa cyi cwōōnrō. Mii jye a yafyin pyi Yahutuubii na mē, mu yabilin'à lire cē. ¹¹Mii n'a mpyi a ta mii à wurugo, lire jye mē mà kapii pyi ndemu l'à mii kabonō kwō ke, mii mpyi na sì n-cyé na mbōŋi i mē. Iŋka pi na mii cēge ndemu na ke, sēe ká mpyi u jye a ta lire e mē, wà jye a yaa u mii le pi cye e mē. Mii la na jye saanbwōhe Sezari u mii karigii cwōōnrō.»

¹²Jye ka Fesitusi ná u jwunŋēebii si sà piye taanna. Pi à kwō ke, ka u u Poli pyi: «Ná mu s'à jwo na mu karigii cyi sà ñcwōōnrō saanbwōhe yyére, mu sí sà yyēēŋe saanbwōhe yyahe taan.»

Saanŋi Agiripa la nye si lógo Poli jwɔ na

¹³ Canmpyala' tòro ke, ka saanŋi Agiripa ná u cɔɔŋi Berenishi^{§§} si ŋkàre Sezare kàhe e mà sà fworó Fesitusi na. ¹⁴ Nye pi à canmpyaa ninyahagii pyi Sezare kàhe e ke, ka Fesitusi si Poli kyaa jwo saanŋ'a na: «Nàŋi wà na nye Felisi u à le kàsuni i naha. ¹⁵ Tèni i mii à shà Zheruzalemu kàhe e ke, Kile sàragawwuubii jùŋufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribil'à ŋge nàŋi kyaa jwo mii á, maa li cya mii á na mii u tòn. ¹⁶ Ka mii i pi pyi na Ɔrɔmu fànhafeebii nye na jɛeg'a sùpya tòn, mà li ta mpíi pi nye na urufoo cêege ke, u ná píferee nye a tɛɛn maa jwo piye nyii na urufoo sí uye tanŋanna jwo mà ye.

¹⁷ Nye ka pi pìi si mpa ná mii i naha. Wuu à nɔ naha ke, mii nye a yi le shu-unni i mɛ, kuru canŋa nùmpaŋa ka mii i ŋkàre yukyaala bage e maa ntíl'a pi pyi pi à u yyer'a pa. ¹⁸ Mpíi pi mpyi na u cêege ke, ka pire si jwumpe lwɔ maa pi wumpe jwo. Ŋka kapii maha kapii mii mpyi na sɔŋŋi u sí n-ta u à pyi ke, pi nye a lire là jwo mɛ. ¹⁹ Pi Kile kuni karigii na pi mpyi na piye kyáli kanna. Tire nàkaante mpyi a yyaha tii ná nàŋi wà kyal'e, uru mɛge na nye Yesu. Pi mpyi na ŋko na u à kwù, Poli sí i ŋko na u à jɛ. ²⁰ Mii wi ke, mii nye a mpyi a cè nde mii sí n-pyi mpe kataanmpe e mɛ. Nye ka mii i Poli yíbe kampyi u sí jɛ n-kàre Zheruzalemu i, u kataanmpe si sà jcwɔɔnɔ wani. ²¹ Ŋka Poli à jwo na mà uru karigii yaha saanbwɔhe ku cwɔɔnɔ, lire kurugo mii à pi pyi pi à u yaha kasubage e fo mii aha a si u tùugo saanbwɔhe yyére tɛni ndemu i ke.»

²² Ka Agiripa si Fesitusi pyi: «Mii yabil-ŋi la na nye si lógo uru nàŋi jwɔ na.» Ka

Fesitusi si jwo: «Nùmpaŋa mu sí n-lógo u jwɔ na.»

²³ Nye kuru canŋa nùmpaŋa, ka Agiripa ná Berenishi si piye ya'a le vaaŋnyi i, ka shinpyahara si pi jùŋɔ bɛ mà lɛŋe bàanni i. Pi ná sòrolashiibii jùŋufembwoyi ná kàhe shinbwobii pi mpyi. Ka Fesitusi si pi pyi pi à pa ná Poli i.

²⁴ U à pa ke, ka Fesitusi si jwumpe lwɔ maa jwo: «Saanŋi Agiripa ná yii mpíi pi naha naha ná wuu e ke, yii nyii nye ŋge nàŋi na, mà lwɔ Zheruzalemu na, mà pa nɔ naha, Yahutuubii pun'à piye nàvunŋɔ jwo mii á u kyaa na, maa jwo na u saha nye a sàa yaa u yaha shi na mɛ. ²⁵ Mii sí wi ke, mii u kàanmucyage e, mii nye a yafyin nya u à pyi ndemu l'à u kabonɔ kwɔ mɛ. Ná u yabilŋi s'à jwo na uru kataanmpe pu le saanbwɔhe cye e, lire kurugo mii à li lwɔ si u tùugo wani.

²⁶ Mii nàha a jwumɔ ta si zéme u kyaa na si ŋkan saanbwɔh'á mɛ, lire kurugo mii à pa u yyéŋe yii yyahayi taan, mu saanŋi Agiripa kanyee na, bà li si mpyi u aha bú yíbe, ka u u njemu jwo ke, si yire séme mɛ. ²⁷ Naha kurugo ye mà kàsuyi tùugo Ɔrɔmu i, jùŋke na u à le kàsuni i ke, mà li ta kuru nye a cè mɛ, jùŋɔ nye lire na mii á mɛ.»

Saanŋi Agiripa à jwumpe kan Poli á

26 Ka Agiripa si Poli pyi: «Jwump'à kan mu á, mpe pu nye mu á ke, mu sí n-jà puru jwo.» Ka Poli si cyege yírigé maa jwumpe lwɔ si uye fíniŋe. ² U à jwo: «Saanŋi Agiripa, l'à táan mii i mà naye ta mu yyahé taan nijnjaa, si li cyêe mu na na Yahutuubil'à yaaga maha yaaga jwo a taha mii na ke, na kuru kà nye sêe mɛ. ³ Mu yabilŋi'à Yahutuubii làdaabii karigii puni ná pi nàkaante pyi-ŋkanni cè. Lire e ke mii na mu jàare ma a ma lùuni bò, ma a lógo na jwɔ na.

§§25:13 Ceewe mɛge ku nye Berenishi.

⁴Pyiŋkanni na mii à na nàŋkocyere pyi, ná jaaraŋkanni na mii mpyi na jaare mà lwó fo tasiige e na shiŋi shwóhó'l'e Zheruzalemu kàhe e ke, Yahutuubii pun'à lire cè. ⁵Mà lwó fo tèemóni i, pi pun'à li cè na Farizheenbii toŋkuni i mii nye, Yahutuubii Kile kuni jaarafeebii'e, pire toŋkuni karigii cyi à waha mà tòro pi sanmpii wogigii na. Pi sí n-jà n-pyi mii shérii, kampyi pi la na nye si sèenji jwo.

⁶Nye jwómèni Kile à lwó wuu tulyey'à ke, mii à na sòŋore taha lire na ke, lire l'à pi ta pi i yoge kwùun mii na nume. ⁷Wuu shiŋi tùluyi ke ná shuunniŋ'à* pi sòŋore taha li na na Kile sí lire jwómèni fúnŋo, lire kurugo pi na Kile père pilaga bàra canja na. Saanji Agiripa, mii mú à na sòŋore taha lire na ke, lire kurugo Yahutuubii na mii cèege ame! ⁸Yii Yahutuubii, jaha k'à li ta yii nye a dá li na na Kile sí n-jà kwùubii jè n-yige kwùŋi i mà ye?

⁹Mii mú mpyi na sòŋi na fànha ki, mii i sàa Nazareti kàhe shiŋi Yesu mege tòn. ¹⁰Lire mii à pyi Zheruzalemu i. Kile sàragawwuubii jùŋufeebii mpyi a kuni kan mii á, ka mii i Yesu fyèŋwóhóshiinbii niŋyahamii le kàsuŋi i. Pi aha ŋko si pi bò, mii mú mpyi maha jwo na mii à jee. ¹¹Tèrii niŋyahagil'e, mii mpyi maha jaare Kile Jwumpe kàlambayi i, maa pi kyérege. Mii la mpyi maha mpyi si pi kárama njige pi Kile kuni i. Mii lùuni mpyi a sàa yíri pi taan fo mii mpyi maha jaare kànkwoore na, maa pi kyérege.

¹²Lire pyiŋkanni na, sàragawwuubii jùŋufeebii mpyi a kuni kan mii á báaraŋi ŋgemu mee na ke, canjka mii à yíri na ŋkèege Damasi kàhe dánafeebii mee na. ¹³Saanji Agiripa, mà mii niŋkareŋi yaha, canjka' à pa nò jùŋo niŋi

i ke, ka mii i mpâl'a bèenge nya k'à yíri niŋyiŋi na. Kuru bèenge mpyi a pèe canjke woge na, ka ku u mpa mii ná na shèrefeebii kwùulo. ¹⁴Ka wuu puni si wwùl'a cwo jùŋke na. Ka mii i mejwuu lógo wuu Eburubii shèenre e na “Soli, Soli, jaha na mu na mii kyérege ame ye? Mu à ma ntùŋke taha mii na, lire e mu à maye bànni bà faapyinuŋi niŋcyiŋi maha uye bànni tùuge na me.” ¹⁵Ka mii i yíbe “Kafoonji, jofoo u nye mu ye?” Ka Kafoonji si mii jwó shwó “Mii u nye Yesu, mii mu nye na ŋkyérege. ¹⁶Nye yíri'a yyére nume. Mii à naye cyèe mu na bà mu si mpyi s'a báare mii á me. Nyarŋkanni na mu à mii nya niŋjaa ke, mu sí raa lire yu sùpyir'à. Mii sí n-pa naye cyèe mu na si karigii jcyiimu jwo mu á ke, mu sí raa cyire yu pi á mú. ¹⁷Yahutuubii ná supyishiŋi sanj'a mii sí mu tun ke, mii sí n-pyi ná mu i, si mu shwó pi na. ¹⁸Mii sí mu tun pi á, bà mu si mpyi si pi nyiigii múgo, si pi yige numpini i si mpa bènmpè na, si pi yige Sitaanniŋi fànhe jwóh'i, pi i piye kan Kile á, bà pi si mpyi pi aha dá mii na, pi kapegigii nimpyiŋkii si yàfa pi na, pi ná Kile wuubii sanmpii si mpyi koolyinee me.”

¹⁹Nye saanji Agiripa, mà láha lire tènì na, nde Kile à cyèe mii na ke, lire kyaa mii nye na yu. ²⁰Damasi kàhe shiinbil'à mii à fyànha a yi jwo, lire kàntugo maa yi jwo Zheruzalemu kàhe ná Zhude kùluni shiinbii sanmpii pun'à fo mà sà nò supyishiŋi sanji shiinbii na. Mii à yi jwo pi á pi pi toroŋkanni kèenŋe, pi i nùru Kile á, pi raa kariii pyi jcyiimu cyi sí li cyèe na pi à pi toroŋkanni kèenŋe sèenji na ke. ²¹Lire kurugo Yahutuubil'à sà mii cù mà mii yaha Kilejaarebage e, maa ŋko raa mii bùu. ²²Ŋka Kile à kwôro ná mii i, maa mii tège fo mà pa

*26:7 Yakuba jyaabii ke ná shuunniŋi i Yahutuubii tùluyi ke ná shuunniŋ'à fworo, pire pi nye Izirayeli shiinbii.

nɔ nɪnjaa na. Kile tũntunɲi Musa ná Kile tũntunmpii sanmpii mpyi a fyânha a kani ndemu shenre jwo na li sí n-pa n-pyi ke, mii mú sí na nye naha si lire kyaa jwo sùpyire pun'á, shinbwoo bâra sùpyire sannte na. Mii mú sí nye na yaaga bârali lire na me. ²³ Pi mpyi maha yi yu na Kile Nɪncwɔnrɔɲi sí n-kyaala n-kwũ, na uru mú u sí n-pyi shincyiwe si jɛ vworo kwũɲi i, si bɛɛnmpe kyaa jwo wuu shɪɲi ná supyishɲi sanɲ'á.»

²⁴ Mâ Polɪ yaha puru jwumpe na u u uye tanga yu, ka Fesitusi si sêe u na: «Polɪ, sɪcyer'á jyè mu i! Mu à kàlanɪ pyi fo mà sà ma jũnke pyi k'à yĩri!» ²⁵ Ka Polɪ si u pyi: «Mii jũnɲufoonɪ, sɪcyere nye mii i mà de! Sèenɪ jwumpe kanni mii nye na yu, pu mú s'à fɪniɲe. ²⁶ Saanɲi Agiripa yabilɪɲ'á jcyii karigii puni cè, lire l'à mii ta mii i cyi yu fyagara baa u yyahe taan. Mii à tɛɛn ná l'e na u à cyi puni cè, naha na ye li là nye a pyi ɲwɔhɔre e me. ²⁷ Saanɲi Agiripa, Kile tũntunmpil'á ɲjemu jwo ke, mu nye a dá yire na mà? Mii à li cè na mu à dá yire na.» ²⁸ Ka Agiripa si u pyi: «Polɪ, mu naha na sɔnnɪ na mu sí n-jà mii kɛɛnɲe mpyi dánafoɔ de!» ²⁹ Ka u u pyi: «L'à pyi nume yo, l'à pyi canɲke kabere yo, mii na Kile ɲáare l'àha ndâ mu kanni na mà de, ɲka li pyi yii puni pi naha na mii jwumpe núru nɪnjaa ke, yii puni pi pyi mii fiige, ɲka pi àha yòrɔyò tɛge yii pwo mii fiige me.»

³⁰ Nye ka saanɲi ná fànhafoonɪ ná Berenishi, mà bâra mpɪi pi mpyi ná pi e ke, ka pire puni si yĩri na fwore, ³¹ maa ɲko piy'á: «ɪɲge nàɲi naha a kyaa pyi ndemu l'à u kabonɔ kwɔ, lire nye me mà u kalene kwɔ kàsɲi i me.» ³² Nye ka Agiripa si yi jwo Fesitusi á: «Kàmppyi ɲge nàɲi naha mpyi a u kataanmpe le saanbwɔhe Sezari cye e me, u cye naha a mpyi sí n-jà n-yaha nume.»

Poli ná kafeebwɔhe kani suumpe lwɔhe ɲuɲ'i

27 Tèni i pi la mpyi si wuu lɛɲe bakwɔɔge e wuu a ɲkɛɛge Itali kɪni i ke, pi à Polɪ ná kàsɲyɪɪbii ɲi kan sòrolashiɪbii yyaha yyére shinɲi wà á, uru mege na mpyi Zhuliyusi. Uru nàɲi na mpyi ɔrɔmu shiɪnbii sòrolashikurumbwɔhe kà ɲũɲɔ na, pi mpyi maha kuru mege pyi: «Saanbwɔhe Soro-lashikurɲjke.» ² Nye ka wuu u jyè bakwɔɔge k'e, kuru mpyi a yĩri Adaramiti i na ɲkɛɛge Azi kùluni kàmpanɲke na. Asitariki na mpyi ná wuu e. Tesaloniki kànhe shin u mpyi u wi, Masedoni kùluni i. ³ Kuru canɲa nùmpaɲa, ka wuu u nɔ Sidɔn kànhe e. Zhuliyusi mpyi a Polɪ cùmu leme ɲwɔ, maa kuni kan Polɪ á u sà fworo u ceveebii na, yaayi kyaa li nye u na ke, bà u si mpyi si sà yire cya pi á me. ⁴ Lire kàntugo wuu à yĩri wani maa kuni lwɔ na ɲkɛɛge mà sà ntòro Sipiri kɪni ɲkere na, naha na ye kafeɛge mpyi na wuu ɲũɲɔ bɛni. ⁵ Ka wuu u ɲkàre suumpe lwɔhe ɲuɲ'i mà sà ntòro Silisi kùluni ná Panfili wuuni taan, maa ɲkàre mà sà nɔ Mira kànhe na Lisi kùluni i. ⁶ Nye ka sòrolashiɪbii yyaha yyére shinɲi si bakwɔɔge kà ta wani k'à yĩri Alezandire kànhe e na ɲkɛɛge Itali kɪni i, maa wuu pyi wuu à fworo bakwɔɔge nɪncyiige e mà jyè kur'e.

⁷ Wuu à canmpyaa nɪnyahagii pyi lwɔhe ɲuɲ'i. Bakwɔɔge nye a mpyi a jà na ɲkɛɛge fwɔfwɔ me. Wuu à kànha sèl'e maa nta a jà a nɔ Kinidi kànhe sɪcampe na. Nye ná kafeɛge mpyi a wuu kárama pen kuru kàmpanɲke na, ka wuu u ntòro Kereti kɪni ɲkere na, mà kàre Salamɔni kàmpanɲke na. ⁸ Kuru kàmpanɲke sheme mpyi a pen, ɲka wuu à wuye waha maa ɲkàre mà sà nɔ cyage k'e, pi maha kuru mege pyi: «Bakwooyi Tayyerege Nɪncɛɲke». Kuru cyage na nye Lase kànhe ɲkere na.

⁹Tère nimbwoo mpyi a tòro wuu na kuni na mà kwò. Bakwofeni mpyi a pa mpyi farati, naha na ye wyeere tènì mpyi a nò a kwò, Yahutuubii súnŋi tènì mpyi a tòr'a kwò. Nye ka Poli si u tanyage jwo.

¹⁰U à jwo: «Mii ceveebii, mii naha a li kàanmucya mà li nya na wuu kùsheeni sì nùŋɔ kuu ná kakyara nimbwɔɔɔ nye a fwoɔ l'e mɛ. Yaayi wuu à le bakwɔɔge e ke, ti sì n-dà yire ná bakwɔɔge na mà de! Wuu yabilimpìi pi nye k'e ke, wuu múnahigii na nye ku nɔwɔge e mú.»

¹¹Ŋka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi mpyi a dá bakwɔɔge fèvoonŋi ná ku nùŋu-foonŋi wumpe na mà tòro Poli wumpe táan. ¹²Kuru cyage bakwooyi tayyérege mú nye a mpyi a nɔwɔ wyeere tènì i mɛ. Lire kurugo mpìi pi mpyi bakwɔɔge e ke, pire ninyahara mpyi a li ta na pi pyiŋkanna cya pi i yíri wani kuru cyage e, pi a sì Fenikisi kàhe bakwooyi tayyérege e Kereti kìnì i, pi i sà wyeere tènì pyi wani. Kuru cyag'à yyaha kan canŋacwumpe e. Kafeebwoyi nye na nɔni kuru cyage na mɛ.

¹³Nye kafeege nimbiler'à pa na fwu na yíri wòro kùl'e ke, ka pi i wá na sòŋŋi na pire sí n-jà n-kàre. Tòonmpirige pi maha ntèg'a bakwɔɔge yyéŋe ke, maa kuru wwù wani, ka bakwɔɔge si wá na ŋkèege Kereti kìnì ŋkere na. ¹⁴Li nye a mɔ mɛ, ka kafeebwɔhɔ si yíri na fwu na yíri suumɔ kùl'e na ŋkèege canŋafyinmpe e na nɔwùnni wuu nɔŋ'i. Pi maha kuru kafeebwɔhɔ mege pyi: «Erakilɔn». ¹⁵Ka kuru kafeebwɔhe si mpa bakwɔɔge lwó. Wuu nye a jà a ku kèenŋe mɛ, ka wuu u wuye yaha ku cye e. ¹⁶Kafeeg'à kàre ná wuu e, ka wuu u sà ntòro kìre nimbilere ŋkere na, suumpe lwɔh'à li kwùulo, li mege nye Koda. Kuru cyag'à pa jyè wuu ná kafeege shwɔhɔl'e maa ku tegele kwòŋ wuu na dooni ke, bakwobileni† li mpyi

wuu á ke, ka wuu u wuye waha maa lire ŋáhana a yige lwɔhe e, ŋka báara u mpyi lire tayigege e de!

¹⁷Nye wuu à nùr'a pa bakwobileni lèŋe ke, maa meere tèg'a bakwobwɔhe yal'a pɔw. Vàanŋke ku maha bakwɔɔge pyi ku u ŋkèege ke, maa kuru tírige, naha na ye wuu mpyi na fyáge kafeege kà ŋkwò bakwɔɔge lwó si ŋkàre zà yaha nticyenŋi nɔŋ'i Libi kìnì kàmpañke na mɛ, maa wuye yaha kafeege cye e ku u ŋkèenŋi. ¹⁸Kafeebwɔhe fànha mpyi na mpère fo li nye a pa nɔwɔ mɛ, kuru canŋa nùmpañga, ka pi i wá na bakwɔɔge funŋɔ yaayi yà wwù na wàa lwɔhe e. ¹⁹Ku canntanrewoge, ka bakwɔɔge feveebii yabilimpìi si pi báarapyiyaayi yà wwùl'a wà lwɔhe e. ²⁰Wuu à canmpyaa ninyahagii pyi, canŋanyiini bàra wɔrigii na, wuu nye a kuru kà nya mɛ. Kafeebwɔhe fànhe mpyi na nyahage na wá, fo wuu puni mpyi a li yaha na wuu wà saha sì n-shwɔ mɛ.

²¹Wuu mpyi a mɔ maa yalyige lyí. Ka Poli si mpa yír'a yyére sùpyire yyaha na, maa jwo: «Mii ceveebii, yii mpyi a yaa yii i mii jwumpe lógo, wuu u ntèen Kereti kìnì i. Lire n'a mpyi a pyi, ŋke kafeebwɔhe ku ŋke k'à wuu ta, ka wuu u mpòon yaayi njemu i ke, lire là mpyi na sì n-pyi mɛ. ²²Ŋka numɛ, mii sí yi jwo yii á, yii àha vyá mɛ, yafyin sì yii wà ta mɛ. Bakwɔɔge kanni i wuu sí n-pòon. ²³Kilenŋi ŋgemu wu u nye mii, mii sí i báare u á ke, yii li cè na uru mèlekenŋi wà à uye cyèe mii na pilaga, ²⁴maa yi jwo mii á na mii àha raa fyáge mɛ, na mii à sàa yaa mii yyéŋe saanmbwɔhe Sezari yyahe taan. Kile à nɔwɔ mii na maa mii nareyi lógo. Shin maha shin u nye ná mii i bakwɔɔge e ke, u sí wuu puni shwɔ. ²⁵Lire e ke mii ceveebii, yii àha raa fyáge mɛ. Mii à dá Kile na. Nje y'à jwo mii á ke, yire puni sí

†27:16 Bakwobileni maha mpyi nimbwɔhe funŋke e. Nimbwɔhe ká ŋkèege, sùpyire maha jyíile ná nimbileni i.

n-tòro yi jwuŋkanni na. ²⁶Ŋka bakwɔɔge sí n-kɛge ná wuu e lwɔhe niŋke kɪni l'e.»

²⁷Kuru ku mpyi wuu numpili ke ná sicyerewoge suumpe lwɔhe ɲuŋ'i, kafeebwɔhe sí i wuu lwúu na ɲkɛge ku ɲyii cyeyi i. Suumpe lwɔhe ɲuŋ'i wuu mpyi ke, kuru mege na mpyi Adiriyatiki. ɲɲk'à pa ɲi ke, ka bakwɔɔge feveebii si wá na sɔŋɲi na wuu à byanhara kùm-poge na. ²⁸Ka pi i meere le à tɪrige lwɔhe e maa ku sùma mà ku cùgumpe ta metirii bepaaga ná ke ná baashuunni. Ka pi i file yyaha na, maa núr'a ku sùma mà ku ta metirii bepaaga ná baataanre. ²⁹Pi mpyi na fyáge bakwɔɔge kà ɲkwɔ zà ɲkúu kafaage kà na lwɔhe e me. ɲye tɔɔnm-piriyi pi maha ntɛg'a bakwɔɔge yyéŋe ke, ka pi i yire sicyeere tɪrige lwɔhe e bakwɔɔge kàntugo yyére, maa ntɛen pi funvwugo wuubii na ɲyɛge sigili. ³⁰ɲye mà pi yaha pur'e, mpɪi pi mpyi na bakwɔɔge fɪ ke, pir'à bakwobileni yig'a tɪrige lwɔhe e, maa piye pyi mu à jwo tɔɔnm-pirige kà pire la ɲye si ntɪrige bakwɔɔge yyaha yyére, mà li ta tafɛŋe pi mpyi na ɲcaa bakwobileni cye kurugo. ³¹Ka Poli si sòrolashiibii ná pi yyaha yyére shinŋi pyi: «Ná bakwɔɔge feveebii ɲye a tɛen bakwɔɔge funŋke e me, yii si n-sii n-shwɔ me.» ³²ɲye meere ti mpyi a tɛg'a bakwobileni pwo ke, ka sòrolashiibii si tire kwɔn, maa li yaha l'à kàre lwɔhe ɲuŋ'i.

³³ɲye ɲyɛg'à pa byanhara ke, ka Poli si li cya pi pun'à na pi ɲjyi cya pi lyí. U à jwo: «Canmpyaa ke ná sicyeere cyi ɲye ɲcyii, yii funmpen wuubii pi ɲye, yii sàha ɲjyi sèe wu lyí me. ³⁴Lire e mii na li caa yii á, yii ɲjyi cya yii lyí. Lire li sí yii pyi yii fànhà ta yii i shwɔ. Mii sí yi jwo yii á, yii wà ɲùɲɲuŋɔ ɲɲkin sì n-sii n-pɪnni me.»

³⁵Poli à yire jwo ke, maa bwúuruŋi lwɔ maa fwù kan Kile á pi puni ɲyii na, maa u kwɔn kwɔn, maa wà lwɔ na lyí. ³⁶Pi sanmpil'à lire ɲya ke, ka pi puni yákilibii si ntɛen, ka pi i wá na lyí mú.

³⁷Wuu shiin ɲkwuu shuunni ná shiin beetaanre ná ke ná baani (276) pi mpyi bakwɔɔge e. ³⁸Wuu pun'à lyí a tɪn ke, sùmapyaŋi u mpyi bakwɔɔge e ke, ka pi i uru wu lwɔhe e, bà bakwɔɔge si mpyi si faha me.

³⁹ɲyɛg'à pa múgo mà wuu ta wuu à nɔ cyage ɲkemu i ke, bakwɔɔge feveebii ɲye a mpyi a kuru cyage cè me. Ka pi i lùŋku-ɲi wà ɲya, ɲɲke mpyi a fworo wani, ka pi la si mpyi s'a ɲkɛge wani kuru cyage e. ⁴⁰ɲye tɔɔnm-pirige ku maha ntɛg'a bakwɔɔge yyéŋe ke, pi à kuru sànhà mà tɪrige lwɔhe e, meere ti maha ntɛg'a bakwɔɔge yafɛŋke pwo ke, maa tire sànhà mú, maa vànŋa nitabaaga pili bakwɔɔge yyaha yyére, bà kafeege si mpyi s'a ɲkɛge ná k'e suumpe lwɔhe ɲwɔge na me. ⁴¹Pur'e pi ɲye, ka bakwɔɔge si ɲkàr'a sà dùgo nticyen ɲaŋke kà ɲuŋ'i, lùŋkuubii pɪi shuunni shwɔhɔl'e. Bakwɔɔge munag'à kàr'a sà ɲcúru nti-cyɛŋɲi i, ku ɲye a jà a fworo me. Lir'à lwɔhe ta ku u fuuli na yíri na ma na bakwɔɔge kàntugo yyéŋe ɲwùun, fo mà sà kuru kɛge.

⁴²Sòrolashiibii la mpyi si kàsujyibii bɔ, bà li si mpyi pi wà kà ɲkwɔ lwɔhe ɲà vworo si shwɔ me. ⁴³Ŋka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi la mpyi Poli si bɔ me. Lire kurugo nde sòrolashiibii la mpyi si mpyi ke, ka u u pi sige lire na. Mpɪi pi na ɲini lùpani na ke, ka u u jwo na pire pi fyànha a cwo lwɔhe e, pi i ku ɲà pi sà fworo kùmpoge na. ⁴⁴Maa yi jwo pi sanmpil'à na pi cikwooyi yà, lire ɲye me bakwɔɔge jyayi yà lwɔ pi i dùgo yire ɲuŋ'i pi i fànhà le, pi i lwɔhe jyiile yire ɲuŋ'i. Amuni l'à pyi, ka pi puni si jyil'a kàre kùŋke na, yaaga ɲye a pi wà ta me.

**Karigii cyi à pyi mà
Poli yaha Maliti kɪni i ke**

28 ɲye wuu shwɔŋkwooni kàntugo, ka pi i yi jwo wuu á na kuru cyage mege na ɲye Maliti. ²Lire kɪni shiinbil'à

wuu cùmu lemɛ ɲwɔ sèl'e. Ná zàñhe sí mpyi na ɲcwo wyeere sí ɲye, ka pi i nab-wɔhɔ le, maa wuu puni pyi wuu à pa ntènn'a kuru kwùulo na ware. ³Poli à pa yîri si kàŋkyaanyi yà fâara si mpa le nage e, lir'à màcwoŋɲi wà ta wani yire kàŋkyaanyi i. Yi talenke e, nage kafug'à jyè uru màcwoŋɲi i ke, ka u u yîr'a kwôro Poli cyege na. ⁴Kàñhe shiinbil'à wwòŋɲi ɲya u u fánɲi Poli cyege na ke, ka pi i wá na yu piy'à na: «Nàkaana baa, ŋge nàŋi sí n-ta shinbu. U méé ɲye u à shwɔ lwɔhe na ke, wuu yasunke “Seenjifoo” ɲye na ŋko si u yaha u shi shà mɛ.»

⁵ɲye ka Poli si wwòŋɲi ɲàhara a cyán nage e. Wwòŋɲi tanɔŋke ɲye a mpyi a yafyin pyi u na mɛ. ⁶Sùpyire mpyi na sòŋɲi na kuru cyege sí n-fwɔ, na u sí n-cwo n-kwù lire tènuuni i. Pi à u ɲyii cyán mà mɔ, pi ɲye a yafyin ɲya k'à u ta mɛ, ka pi funzonɔre si ŋkêenɲe, maa jwo na yasunke kà ku ɲye Poli.

⁷Cyage e wuu mpyi ke, kinifooŋi cyage kà na mpyi kuru ŋkere na, uru nàŋi mege na mpyi Pubilusi. U mpyi a wuu ɲùŋɔ bɛ a ɲwɔ, maa wuu pyi wuu à wuu sunmbage lɛŋe u pyenge e canmpyaa taanre funɲ'i. ⁸U tunɲi mpyi tasin-nage e cifwure ná tɔgɔtɔgɔŋɲi cye e. Ka Poli si ŋkàr'a sà fworo u na, maa u cyege taha u na, maa Kile ɲáare u á, ka u u ɲcùuŋɔ. ⁹Lir'à pyi ke, ka kuru cyage yampii puni si wá na si Poli yyére, ka u u wá na pi cùuŋi. ¹⁰Kuru cyage shiinbil'à pèente shiŋi puni taha wuu na. Wuu tèekaren'à pa nɔ, ka wuu u wá na ŋko raa jyè bakwɔge e ke, yaayi kani li mpyi wuu na ke, pi à yire puni kan wuu á.

Poli à nɔ Ɔɔmu kànbwɔhe e

¹¹Yiɲye taanre wuu à pyi kuru cyage e. Bakwɔge k'à yîri Alezandire kàñhe e ná pi maha ku pyi: «Ŋampii^{*}» ná ku

mpyi a yyér'a kafeebwoyi tɛni pyi wani ke, wuu tèekaren'à pa nɔ ke, ka wuu u jyè kur'e na ŋkèege. ¹²Wuu à sà nɔ Sirakusi kàñhe na ke, maa canmpyaa taanre pyi wani. ¹³Wuu à yîri wani ke, maa ŋkèege suumpe lwɔhe ɲwɔ kurugo mà sà nɔ Erezho kàñhe na, maa shwòŋ wani. Kuru canɲa nùmpaŋɲa, mà wuu nɲkaribii yaha, ka kafeebwɔhɔ si yîri na fwu wuu kàmene yyére. Canmpyaa shu-unni wuu à pyi kuni na, maa nta a nɔ Puzoli kàñhe na. ¹⁴Wuu à sà dánafeebii pìi ta wani kuru kàñhe na, ka pire si li cya wuu á na wuu cibilaaga nɲkin pyi wani ná pire e. Puru funɲke e wuu à pa yîri wani mà kàre Ɔɔmu kànbwɔhe e.

¹⁵ɲye Ɔɔmu dánafeebil'à wuu kyaa lógo na wuu wá na si wani pi yyére ke, ka pi pìi si mpa wuu ɲùŋɔ bɛ fo Apwusi caange na. Cyage mege pi maha mpyi: «Nampwuunbii Tatiriyi Taanrenɲi» ke, ka pìi si mpa wuu ɲùŋɔ bɛ wani. Poli à pi ɲya ke, maa ntíl'a fwù kan Kile á, ka màban si jyè u e. ¹⁶Wuu à sà nɔ Ɔɔmu kànbwɔhe e ke, ka pi i ŋkàr'a sà Poli yaha u mege cyage e, maa sòrolashiŋi wà yaha u u u kàanmucaa.

Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Ɔɔmu kànbwɔhe e

¹⁷ɲye canmpyaa taanr'à pa ntòro ke, ka Poli si Yahutuubii ɲùŋufeebii yyere uye yyére. Pi à pa bínni ke, ka u u jwo: «Mii cìnmpyiibii, pi à mii cù Zheruzalɛmu kàñhe e, maa mii le Ɔɔmu fàñhafeebii cye e mà li ta mii ɲye a yafyin pyi wuu shiŋi sùpyire na mɛ, mii mú ɲye a yafyin pyi ndemu l'à para ná wuu tulyeyi làdaabil'e mɛ. ¹⁸Pir'à mii yíb'a kwò ke, pi la mpyi si mii yaha, ɲaha na ye pi ɲye a yafyin ta mii à pyi ndemu li sí n-pa ná l'e pi mii bò mɛ. ¹⁹Ŋka Yahutuubii ɲye a mpyi a ɲɛ pi mii yaha mɛ, lire ku-

^{*}28:11 Bakwofempii mpyi maha pire ɲampii sunni bà pi si mpyi s'a pire kàanmucaa lwɔhe ɲunɲi mɛ.

rugó, li mpyi a pyi fànha kyaa mii na, mii i na kataanmpe le saanbwóhe Sezari cye e. Ŋka wuu shiŋi sùpyire ɲcèɛge funŋo ɲye a mpyi mii á mà de! ²⁰ Lire na mii à li cya si yii ɲya si jwo ná yii e. Izirayeli shiinbii sòŋɔr'á taha Shwofooŋi ŋgemu na ke, yii li cè na uru kurugo pi à mii pwo ná ɲje yòrɔyi i.»

²¹ Ka pi i Poli pyi: «Zhude kùluni shin sàha sème kan naha wuu á mu kyaa na me, wuu cìmpworonɔ wà mú sàha ŋkwò a yíri wani mà pa yafyin jwo, lire ɲye me mà mu mepenge jwo wuu á me. ²² Ŋka ɲje yi ɲye mu á ke, wuu la ɲye ma a yire jwo wuu á, ɲaha na ye wuu à li cè na Kile kuni i mu ɲye ke, sùpyir'á ntúnke taha lire na cyeyi puni i.»

²³ ɲye ka pi i canŋke kabere tèg'a kan piy'á. Kur'á pa nɔ ke, ka shinɲahara si bàra sùpyire na mà piye ta Poli cyage e. Mà lwó ɲyège na fo mà sà nɔ yàkonke na, ka Poli si wá na Kile Saanre kyaa yu pi á, maa pyiŋkannigii puni cya ná MusaSaliyanɔ ná Kile túnntunmpii sanmpii sémébii jwumpe e, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. ²⁴ Ka pìi si dá Poli jwumpe na, ŋka pìi ɲye a dá pu na me. ²⁵ Tire sùpyire ɲye a bɛ niŋkin na me. Ŋka mà jwo pi caala ke, ka Poli si kyaa niŋkin jwo pi á, u à jwo: «Kile túnntunŋi Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii tulyeyi na, Kile Munaani fànhe cye kurugo ke, puru mpyi a sii sèe. ²⁶ Kile mpyi a u pyi

“Sà yi jwo ŋge supyishin'á na:

‘Yii sí n-sii raa núru, ŋka yii sì raa yafyin yyaha cini me.

Yii sí n-sii raa wíi, ŋka yii sì raa yafyin ɲaa me.’

²⁷ ɲaha kurugo ye ŋge supyishin'á cyé si pi zòompìi kèenŋe,

maa pi niŋgyigigii tò,

maa pi ɲyiigii tò,

bà pi ɲyiigii si mpyi cyi àha raa ɲaa me,

pi niŋgyigigii kà hà raa núru me,

pi zòmpyaagii kà hà ŋkèenŋe me.

Lire l'à pi ta pi ɲye a ɲen'a yyaha kèenŋe mii yyére, si shwo me¹.”»

²⁸ Ka Poli si núr'a pi pyi: «Supyishinɔ sanɔ u ɲye u ɲye Yahutuu me, yii li cè na Jwumpe Nintanmpe pu ɲye na sùpyire zhwoŋi kyaa yu ke, Kile à puru tun pir'á. Pire pi ke, pire sí pu lógo.»

[²⁹ Poli à puru jwo ke, ka Yahutuubii si yíri na ŋkèege, maa piye kyáli sèl'e na wá.]

³⁰ Poli à yyee nimpunɔii shuunni pyi bage k'e Ɔrɔmu kànbwóhe e. U mpyi maha kuru bage sàrani. Sùpyire ti mpyi maha sì u yyére ke, u mpyi maha tire puni cwôre na ɲwóge. ³¹ U mpyi maha sùpyire kálali Kile Saanre kyaa na, maa Kafoonɔ Yesu Kirisita kyaa yu pi á fya-gara baa, wà mú mpyi maha u sige uru báaraŋi mpyiŋi na me.

Leterɛɛɛi Poli à tun Ɔɔmu dánafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
leterɛɛɛi funɔɔ jwumpe e ke*

Poli na mpyi Yahutu, u à si Siri kɛni i, Tarisi kànhɛ e. Ɔka Zheruzalemu kànhɛ e u à lyɛ, wani u à Kile Jwumpe taanna mú. Poli mpyi a uye pwo Yahutuubii làda karigii na sèl'e. U mpyi maha dánafeebii kyéregɛ sèl'e. Ɔka Kafoonji Yesu à uye cyèe u na, maa u yyer'a pyi u túnntunɔɔ supyishini sanɔɔ.

Poli la mpyi si ɛkàre Ɔɔmu kànbwɔhe e si Jwumpe Nintanmpe jwo, si yiri wani si ɛkàre Ɛsipani kɛni i si sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, ɛka u nye a jà a li pyiɛkanni ta mɛ.

Dánafeebii kuruɛke ku mpyi Ɔɔmu kànbwɔhe e ke, kuru shiinbii mpyi Yahutuubii ná supyishini sanɔɔ.

Nye ka Poli si mpa lógo na dánafeebii pi mpyi a fwo Yahutuubii shini i, ná mpɛi pi mpyi a fwo supyishini sanɔɔ i ke, na ɛgaha na wá uru supyishini kuuyi shuunniɔɔ shwɔhɔl'e: Yahutuubii mpyi a supyishini sanɔɔ le barag'e mɛ, naha kurugo yɛ pi mpyi a li ta na supyishini sanɔɔ nye na Kile túnntunɔɔ Musa Saliyani kurigii jaare mɛ. Supyishini sanɔɔ mpyi na sɔnni na pir'à pwɔɔ, naha kurugo yɛ pire nye a pwo uru Saliyani na mɛ.

Ka Poli si li cyèe pi kuuyi shuunniɔɔ na na Kile nye a sùpya pwɔɔɔ sùpya na mɛ, Jwumpe Nintanmpe na nye sùpyire puni wumɔ, Yahutuubii bàra supyishini sanɔɔ na.

Sùpyire pun'à Kile ɔwɔmɛɛni yaha, Yahutuubii bàra supyishini sanɔɔ na. Kile lùun'à yiri sùpyire puni taan (1.18—3.20). Ɔka Yesu u nye u nye a kapii pyi mɛ, ur'à kwù sùpyire puni cyaga. U kwùɔ sùpyire kapegigii yàfa ti na. Lire

e shin maha shin u à dá u na ke, Kile maha pire tòre shintiibil'e (3.21—5.21). Pyiɛkanni na Kile maha sùpyani pyi na u à tí ur'à ke, Jwumpe Nintanmpe na lire cyèe. Dániyani kanni kurugo lire maha jà a pyi, mà lwɔ tasiige na, mà sà nɔ takwɔge na (1.17).

Poli à li cyèe na Kile Saliyani na nye yacɛɛɛ, ɛka li fànhɛ nye sùpyani i, u jà u a u kurigii jaare mɛ. Ɔka Kile à ɔ̀ɔ̀aara ta wuu na, maa u Munaani tun l'à wuu tège (6—8).

Nye Poli à jwo mà yyaha tí ná Yahutuubii'e, u a jwo: Yahutuubii pii mén'à Kile Nɔɔwɔnɔɔni cyè ke, Kile nye a u shiinbii cyè mɛ. U à ɔwɔ pi na maa pi cwɔnɔɔ. Canɔka Izirayeli shiinbii sí shini nɔk-wombaani ta Yesu Kirisita cye kurugo (9—11).

Mà tàanna ná Kirisita kacɛnni nimpɛiini i wuu mú pun'à, pyiɛkanni na dánafeebil'à yaa pi piye pwo u na, pi i piye kyaa táan piy'à ná pi zòmɔpyaagii puni i ke, Poli à lire cyèe pi na (12—16).

Leterɛɛɛi tasiige

1 Mii Poli na nye Yesu Kirisita báara-pyi. Kile à mii cwɔnɔɔ maa mii yyere mà pyi Yesu túnntunɔɔ, bà mii si mpyi s'a u Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'à mɛ. ² Kile mpyi a puru Jwumpe Nintanmpe ɔwɔmɛɛni lwɔ fo tèmɔni i u Jwumpe Semenji i u túnntunmpii cye kurugo. ³ Puru Jwumpe Nintanmpe na u Jyani shɛnre yu, uru ɛgemu u à pa mpyi sùpya maa mpyi saanɔɔ Dawuda tɔluge shin ke. ⁴ U à ɔ̀ɔ̀ a fwo kwùni i, Kile Munaani à li cyèe na Kile Jyani wi, uru u nye wuu Kafoonji Yesu Kirisita, uru u nye síɔifoo. ⁵ Uru cye kurugo Kile à ɔwɔ mii na, maa mii pyi túnntunɔɔ Kafoonji metange kurugo, bà supyishini puni si mpyi si dá u na s'a u pɛre mɛ. ⁶ Yii mú na nye tire sùpyire e, yii Kile à yyere yii pyi Yesu Kirisita wuu ke. ⁷ Yii pi nye Ɔɔmu kànbwɔhe e ke, yii pun'à mii à ɛge leterɛɛɛi

kan. Kile à yii kyaa táan uy'á, maa yii yyer'a pyi u wuu. Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi nɔw yii na, pi i yyeɲɲɲe kan yii á.

**Poli la nɲe si sà fɔworo Yesu
dánafeebii na Ɔrɔmu kànbwɔhe e**

⁸ Yyecyiige na, mii à fwù kan na Kilenji á, Yesu Kirisita mege na yii puni kurugo, naha na ye yii dáníyaɲi kyaa na yu diɲyeɲi cyeyi puni i. ⁹ Mii na báare Kile á ná na zòmbilini puni i, u Jyanji Jwumpe Nintanmpe njwuɲi cye kurugo. Kile à li cè na mii na sɔɲɲi yii kyaa na, na Kilepareyi puni i. ¹⁰ Tère o tère e mii nɲe na Kile jáare ke, mii maha li cya u á, kampyi u nɲii wuuni li nɲe li li, u na yaha si tère ta sà fɔworo yii na. ¹¹ Yii li cè na mii la à sli si yii nɲa, Kile Munaani à kàlaɲi ɲgemu kan mii á ke, bà mii si mpyi si sà yii taanna uru na, yii i fànha ta mɛ. ¹² Mii la nɲe si màban le yii e bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i mɛ. Mà bàra lire na, mii la nɲe yii Kile kuni yyaha yyére zhèɲi si màban le mii i.

¹³ Mii cinmpyiibii, mii la na nɲe yii li cè, na mii mpyi a li lwó tooyo nɲya-hay'e naye funɲ'i, si sà fɔworo yii na, bà mii si mpyi si báara pyi yii yyére si u fyè nɲa yii shwɔhɔl'e, bà mii à u nɲa supyishɲi sanɲi shwɔhɔl'e mɛ. Ɔka ali nume, mii sàha já a shà mɛ. ¹⁴ Kànbwɔhɔshiin bàra nɲeɲɲwɔhɔshiin na, mpɲii pi à kàla ke, mà bàra mpɲii pi nɲe pi nɲe a kàla mɛ, sùpyire puni fwoo na nɲe mii na Jwumpe Nintanmpe njwuɲi kàmpaɲke na. ¹⁵ Lire kurugo l'à sàa táan mii á, mà sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii Ɔrɔmu shiinbil'á mú.

¹⁶ Mii nɲe na sílege si Jwumpe Nintanmpe jwo mɛ, naha kurugo ye mpiimu ká dá pu na ke, Kile sífene ti nɲe pu pi mà pire shwɔ, mà lwó Yahutuubii na, mà sà nɔ supyishɲi sanɲi na. ¹⁷ Yii li cè, py-

ɲkanni na Kile maha sùpyaɲi pyi u à tíi u yyaha taan ke, Jwumpe Nintanmpe maha lire cyère. Dáníyaɲi kanni cye kurugo lire maha já a pyi, mà lwó tasiige e, mà sà nɔ takwɔge e. Yire y'à sème Kile Jwumpe Semeɲi i na: «Sùpyaɲi u à tíi ke, dáníyaɲi cye kurugo uru maha mpyi nɲii na⁸.»

Mpii pi nɲe pi nɲe na fyáge Kile na mɛ

¹⁸ Mpii pi nɲe pi nɲe na fyáge Kile na, maa mpyi pi nɲe a tíi mɛ, Kile lùyirini na liye cyère mà yíri nɲɲɲi i pire mɛ na, naha na ye pi ntiimbaaɲi kurugo, pi à cyè sèɲi na. ¹⁹ Mà li ta, nde wà sí n-jà n-cè Kile kyaa na ke, lir'à ffinɲe pi á. Kile yabiliɲ'à lire ffinɲ'a cyèe pi na. ²⁰ Kile sífente tegele baa woore ná u yabiliɲi nɲe yaage ɲkemu ke, yire na nɲe yaaya nɲyambaaya. Ɔka mà lwó diɲyeɲi'à dá ke, yaayi Kile à dá ke, u sífente tegele baa woore ná u kileere na naa na jcwúu yire cye kurugo. Lire e ke tanga tataga nɲe sùpya á mɛ. ²¹ Ali mà li ta pi à Kile cè, u ná pèente t'à yaa ke, pi nɲe a tire taha u na mɛ, pi nɲe na fwù kaan u á mú mɛ. Pi sɔɲɲore na nɲe laaga baa, pi yákilibii puni sí nɲe numpire. ²² Pi à piye yaha yákilifee, mà li ta sɲɲcomii pi.

²³ Kile u nɲe u nɲe na ɲkwúu mɛ, pi à uru sinampe fáa ná yaayi yà malwɔore e, njemu yi nɲe na ɲkwúu ke, mu à jwo: sùpyaɲi ná saɲceenre ná tooyo sicyeere yaayi ná ɲɲɲe yafiliyi.

²⁴ Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i katupwɔhɔyi pyi mà tàanna ná pi nɲii wuuni i, fo ka pi njini si láha pi na. ²⁵ Pi à Kile sèɲi fáa kafinare na, maa u yadayi père maa yi kêre, maa jcyé yi Davoonji na, uru sí u à yaa ná ɲkèɲi i fo tèekwombaa. Amiina. ²⁶ Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i pi nɲii karigii sílege baa wogigii pyi. Tasinnage k'à yaa k'a mpyi nɲi ná ceɲi shwɔhɔl'e ke, pi cy-

eebil'a kuru kēenṅe na mpyi ná piye e.
²⁷ Lire pyiṅkanni na, nambaabii mú à cy-
 eebii yaha wani, ka pi nambaṅeebii lage
 si shwà pi e. Nye nambaabil'a silegebaare
 pyi ná pi nambaṅeebil'e, maa pi kapi-
 ini sàraṅi ta. ²⁸ Nye ná pi sí nje a li ta
 kacenne si Kile cè me, lire e Kile à pi yaha
 piy'á ná pi sòṅṅokanni nimpini i, ka pi
 i wá na kapyimbaagii pyi. ²⁹ Pi zòm-
 pil'à jî ntiimbaanji karigii shiṅi puni ná
 pege na, pi nje na ntinni me, maa mpyi
 nyipeenfee. Pi zòompil'à jî yincyeye ná
 boore ná yoge ná nàṅwàḥore ná zòṅku-
 uyi ná jwoore na. ³⁰ Mekēegēfee pi, maa
 mpyi Kile zàmpenmii. Pi nje na silege
 me, yàmpeene ná funmbwàḥo sùpyii pi.
 Tèrigii puni i, kapegii nivàṅṅii yyaḥa pi
 na jcaa. Pi nje a pi sifeebii ṅwàmēeni
 cū me. ³¹ Yákili baafee pi, ṅwàmēefee bà
 me, sùpyigire nje pi e me, ṅṅaara nje
 pi e me. ³² Ali mà li ta pi à Kile Saliyaṅi
 cè, na cyire jcyii karigii pyifeebil'à yaa
 ná kwùṅi i, pi nje a li dā cyi mpyiṅi
 kanni na mà de! Ijka mpai pi nje na cyi
 pyi ke, pi maha māban leni pire e.

Shiṅi u nje na sùpyire sannte cēge ke, urufoo maha jcēgeṅi nɔ uye na

2 Nje mu shin maha shin u maha
 sùpyire sannte cēge ke, tanga nje
 a ši mu á me. Mu aha a sùpyire san-
 nte cēge, mu maha jcēgeṅi cyán maye
 na, naha na ye karigii na mu na sùpyire
 sannte cēge ke, mu mú na cyire pyi.
² Wuu à li cè na mpai pi nje na cyire ka-
 rigii pyi ke, Kile sí pire sàra si ntàanna
 ná pi kapyiṅkil'e ntiiṅi funṅke e. ³ Mu
 u nje na cyire karigii pyifeebii cēge
 mà li ta cyire mu mú nje na mpyi ke,
 mu na sòṅṅi mu sí n-shwà Kile yibige
 na be? ⁴ Lire e ke Kile u à kariii kwú
 ke, mu na uru ticenmpe ná u lùtaanni
 tegele baa wuuni njini fare la? Mu nje
 a cè na Kile ticenmp'à yaa pu mu pyi mu

u ma toroṅkanni kēenṅe mà? ⁵ Mu niṅ-
 gyiwaani ná mu toroṅkanni ṅkēenṅem-
 baanji kurugo, mu na nàvunṅke bínnini
 maye yyaḥa na canṅka mēe na, kuru
 ṅkemu i Kile sí u lùyirini ná u yukyaani
 cyēe sùpyire na ntiiṅi funṅke e ke. ⁶ U
 sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti
 kapyiṅkil'e**. ⁷ Mpai pi à piye waha maa
 kacēṅkii pyi bà pi si mpyi si mpyi shinb-
 woo Kile yyahe taan, u u pi kēe, pi i
 mpyi ná u e tèrigii puni i me, u sí shiṅi
 niṅkwombaaji kan pir'á. ⁸ Ijka mpai pi
 nje na nàkaante pyi, maa jcyé sēenji na,
 maa jēe ntiimbaanji na ke, nàvunṅke ná
 lùyirini sí nɔ pire na. ⁹ Shin maha shin u
 nje na kapegigii pyi ke, mà lwá Yahutu-
 ubii na yyecyiige na, mà sà nɔ supy-
 ishiiṅi sanji na, kyaage ná yyefuge sí pire
 puni ta. ¹⁰ Ijka shin maha shin u nje na
 kacēṅkii pyi ke, mà lwá Yahutuubii na,
 mà sà nɔ supyishiiṅi sanji na, ṅkēenji ná
 pēente ná yyeniiṅke sí n-kan pire pun'á.
¹¹ Naha na ye Kile nje a sùpya pṅwàḥo
 sùpya na me.

¹² Mpai pi à kapegigii pyi mà pi ta
 pi nje a MusaSaliyaṅi cè me, yoge sí
 n-kwòṅ pire na u baa. Ijka mpai pi à
 kapegigii pyi mà pi ta pi à Musa Saliyaṅi
 cè ke, yoge sí n-kwòṅ pire na si ntàanna
 ná u e. ¹³ Mpai pi nje na Musa Saliyaṅi
 jwumpe nùru kanni ke, pire bà pi à tii
 Kile á me. Ijka mpai pi nje na u ku-
 rigii jaare ke, pire Kile sí n-pyi na pi
 à tii. ¹⁴ Supyishiiṅi sanji u nje u nje a
 Musa Saliyaṅi cè me, pire ká a jaare
 na ntàanna ná u e piy'á, pi mēe nje
 Saliyaṅi cēmbaa ke, pi maha li cyēe
 pi jaaraṅkanni cye kurugo, na pir'à pi
 nimpini cè. ¹⁵ Pi maha li cyēe na nje
 Saliyaṅi nje na yu ke, yir'à tēen pire
 funṅ'i. Pi zòmpyaagii maha lire cyēe.
 Tèrigii cyyil'e, pi sòṅṅore maha pi cēge;
 tèrigii cyyil'e ti maha pi tanga kaan.
¹⁶ Nje bà mii à li jwo Jwumpe Nintan-

**2:6 Zaburu 62.13; Taanliṅkii 24.12

mpe e me, canŋke Kile sí shin maha shin sâra si ntâanna ná u kapyiŋkil'e Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru canŋke, sùpyire numpire karigii puni jwɔhɔ sí múgo.

Kile à Yahutuubii cêɛge mú

¹⁷Nye mu u à maye pyi Yahutu, ma a ma sɔŋɔre taha MusaSaliyani na, ma a maye pɛe na mu na nye Kile wu ke, ¹⁸mu à Kile jyi wuuni cɛ, mu s'à taanna Musa Saliyani karigii na, ka mu u kacenni cɛ. ¹⁹Mu à maye pyi fyinmpii kàbicuŋi, mpii pi nye numpini i ke, ma a maye pyi pire bɛɛnmpɛ. ²⁰Mpii pi nye pi nye a kyaa cɛ me, maa mpyi nàŋkopyire fiige ke, mu à jwo na mu u nye pire cyelentuŋi, mà li jùŋke pyi na mu à sɛɛŋi kuni jɛɛŋi puni ta Saliyani i.

²¹Nye mu u nye na sùpyire sannte kálili ke, maye kála ke! Mu u nye na ŋko na nàŋkaage nye a jwɔ me, mu sí i ku pyi mà de? ²²Mu u nye na ŋko na jacwɔɔ kà raa mpyi me, mu sí i ti pyi mà de? Mu u nye na ŋko na kacyzinn'á pen mu á, mu sí maha kacyzimbay yaayi nàŋkaage mà de? ²³Mu u à maye pɛe na mu à Musa Saliyani karigii cɛ, mu sí nye na u kurigii jaare me. Lire e mu à Kile jɔini faha! ²⁴Yi li cɛ na y'à jwo Kile Jwumpe Semenji i na: «Yi Yahutuubii kurugo, supyishinji sanŋ'à Kile mege kɛɛge††.»

²⁵Sɛ wi, mu aha a Musa Saliyani kurigii jaare, kaŋwɔɔ maha mpyi ŋkwɔnŋi na, ŋka ná mu nye na Saliyani kurigii jaare me, mu ŋkwɔnŋi maha mpyi laaga baa. ²⁶L'aha mpyi mu à jwo shinŋi u nye u nye a kwɔn me, ŋka u na Saliyani kurigii jaare, tá li sí n-pyi Kile á mu à jwo u à kwɔn me? ²⁷Uru nàŋi nye a kwɔn u cyee e me, ŋka u na Saliyani kurigii jaare. Nye mu u nye mu nye na Saliyani

kurigii jaare me, uru nàŋi u sí mu cêɛge. Mà li ta, Saliyani à sém'a kan mu á, mu mú s'à kwɔn. ²⁸⁻²⁹Mà si Yahutu cye kurugo, lire kanni nye na wà pyi Yahutu sɛe wuu me. Fyɛŋi mú sí u à bɔwɔn cyee na mà tàanna ná Yahutuubii karigil'e ke, uru bà u nye ŋkwɔnŋi sɛe wuŋi me. Yahutuŋi sɛe wuŋi u nye shinŋi u nye u wi funŋo karigil'e ke, Kile Munaani maha ŋkwɔnŋi ŋgemu pyi zòmbilini i ke, uru u nye ŋkwɔnŋi sɛe wuŋi. Sùpyir'á bà Yahutuŋi sɛe wuŋi maha u ŋkɛɛŋi taa me; Kile á u maha u taa.

Sùpyani wà tufiige nye à tíi me

3 Nye l'aha nta amuni, jaha k'à Yahutuŋi wwú supyishinji sanŋi i ye? Kaŋwɔɔ na nye ŋkwɔnŋi na be? ²Kaŋwɔɔ nimbwoo na nye u na kàmpaŋnyi puni na! Yahutuubil'á Kile à fyànha a u Jwumpe kan. ³Nye ná Yahutuubii pìi sí nye a pyi jwɔmɛɛ niŋkinfee me, lire sí Kile pyi u yíri u jwɔmɛɛni juŋ'í la? ⁴Sɛɛŋi na, lire sì n-pyi me. Wuu à yaa wuu li cɛ na Kile na sɛɛŋi yu, sùpyire puni sí nye kafiniviniimii bà y'à sémɛ Kile Jwumpe Semenji i me, na: «Kile, sùpyir'á yaa ti li cɛ na mu jwump'à tíi.

Pi aha mu cêɛge, mu à yaa mu u ta tàn-gafoo‡‡.»

⁵Ŋka kapegigii wuu nye na mpyi ke, cyire ká li cyêe na Kile à tíi, jaha saha ye? Kile lùuni ká yíri wuu taan, tá wuu à yaa wuu jwo na u nye a tíi me? (Naha mii na yu funŋo baa shin fiige.) ⁶Kaŋɛ bà me! Kampyi Kile mpyi a tíi me, di u mpyi na sí diŋyɛŋi sùpyire kapegigii fwooni tò pi na n-jwo ye?

⁷Nye pìi mú sí n-jà n-jwo: «Mii ka-finare cye kurugo, Kile sɛɛŋi ká fwor'a yyé e u pènte kurugo, lire e, ta mii saha à yaa mii i jɛɛ mu à jwo kapimpyi-

††2:24 Ezayi 52.5; Ezekiyeli 36.22-23

‡‡3:4 Zaburu 51.6

ingɛ?» ⁸Nye pii ká a puru yu, naha na wuu àha n-jwo na: «Wuu à kapegigii pyi, kacɛngkii si nta a fworo cyi e mà yɛ»? Pii na mii cɛɛge na mii à yire jwo. Pire si n-sii n-shwɔ Kile yoge na mɛ.

⁹Di yi nɛ yɛ? Wuu Yahutuubil'à pwɔrɔ sùpyire sannte na la? Mà byanhara bá la! Mii à fyânha a li cyêe, Yahutuubii bâra supyishiɲi sanɲi na, pi puni na nɛ kapegigii tugure ɲwɔh'i, ¹⁰bà y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Sùpyaɲi wà tufiige nɛ a tɛi mɛ, ali shin ɲiɲkin!

¹¹Wà nɛ a sɛi yákilifoo mɛ, wà nɛ na Kile caa mɛ!

¹²Pi pun'à kuni ɲiɲcenni yaha, pi pun'à pyi kaɲwɔɔ baa. Wà nɛ na kacɛnnɛ pyi mɛ, ali shin ɲiɲkin^{¶¶}!

¹³Pi ɲkɔɔnyi na nɛ mu à jwo fanmugonahaga.

Pi maha pi ɲjirigii tɛɛge na pi sanmpii wu-rugɛ^{§§}.

Pi ɲwɔshɛɛnr'à pi mu à jwo màcɔwɔn shɔnrɔ^{*}.

¹⁴Laɲaɲke jwumpe ná jwumpimpe kanni pu maha fwore pi ɲwɔyi i[†].

¹⁵Pi supyibo ton'à wyɛrɛ.

¹⁶Pi maha ɲkɛɛgenɲi ná yɛfuge yare pi tatoroyi puni i.

¹⁷Pi nɛ a yɛɲiɲke kuni cɛ mɛ[‡].

¹⁸Pi nɛ a sɛi na fyáge Kile na mɛ[¶].»

¹⁹Nye yire y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i Saliyaɲi kyaa na. Wuu s'à cɛ na wuu Yahutuubil'à y'à sɛm'a kan, bà li si mpyi sùpya kà tanga ta mɛ, sùpyire puni si ɲcɛɛge Kile yyahe taan. ²⁰Lire kurugo Kile yyahe taan, sùpyaɲi wà tufiige si n-jà n-tɛi Saliyaɲi kurigii ɲaaraɲi cye

kurugo mɛ. Nde kanni Saliyaɲi maha já a pyi ke, lire li nɛ, u maha sùpyaɲi pyi u à kapiini cɛ.

Sùpyaɲi ká dá Kile na, Kile maha jwo na u à tɛi

²¹Ɔka numɛ, pyiɲkanni na wuu si n-jà n-tɛi Kile yyahe taan ke, Kile à lire cyêe wuu na. Lire nɛ a lwɔ a pwɔ Saliyaɲi kurigii ɲaaraɲi na mɛ. Yire Kile tũntunɲi Musa ná Kile tũntunmpii sanmpil'à jwo. ²²Kile maha sùpyire pyi shintiilii daniyaɲi cye kurugo Yesu Kirisita na, wà nɛ a wwú w'e mɛ. ²³Sùpyire pun'à kapegigii pyi, lire l'à pi nàzhan yige Kile sinampe e. ²⁴Ɔka Kile à ɲwɔ pi na maa pi pyi pi à tɛi mana, Yesu Kirisita à pi ɲũɲw wwú pi kapegigil'e ke, lire cye kurugo. ²⁵⁻²⁶Kile à Yesu yaha a pa, pi i u kwòro cige na, bà u si mpyi si Kile lùuni tĩɲɛ, si wuu kapegigii yàfa wuu na, u sìshange ɲgunɲi cye kurugo mɛ. Mà ta lire sàha mpyi mɛ, Kile lùtaanni kurugo, u nɛ a mpyi a sùpyire cù a tàanna ná ti kapyi-ɲkil'e mɛ. Numɛ, Yesu à pa, mpɛi pi à dá u na ke, ali mà ta pi à kapegigii pyi, Kile à jwo na pi à tɛi. Lire Kile à pyi ke, ntiimbaa bà mɛ, naha na yɛ Yesu à pi kapegigii tugure lwɔ.

²⁷Nye tá tanga saha na nɛ wà a u uye pɛɛ? Ɔnhɔ! Naha kurugo yɛ nde li nɛ na wíi ke, Saliyaɲi kurigii ɲaaraɲi bà mɛ, ɲka daniyaɲi. ²⁸Sɛɛ wi, wuu à li cɛ na sùpyire ntĩɲi na ntaa daniyaɲi cye kurugo, ɲka Musa Saliyaɲi kurigii ɲaaraɲi i bà mɛ. ²⁹Taha Yahutuubii kanni wu u nɛ Kile? Supyishiɲi sanɲi wu mú bàl'à? Ɔɔn kɛ! Supyishiɲi sanɲi wu wi mú dɛ! ³⁰Naha kurugo yɛ Kile ɲiɲkin u nɛ. Uru

^{¶¶}3:12 Zaburu 14.1-3; 53.2-4; Ekileziyasi 7.20

^{§§}3:13 Zaburu 5.10

^{*}3:13 Zaburu 140.4

[†]3:14 Zaburu 10.7

[‡]3:17 Ezayi 59.8

[¶]3:18 Zaburu 36.2

u sí Yahutuubii pyi na pi à tǐi pi dǎniyaŋi kurugo, si supyishiŋi sanŋi mú pyi na pi à tǐi pi dǎniyaŋi kurugo.

³¹Nye wuu aha dǎniyaŋi kaŋwɔɔni jwo amuni, lir'à li cyêe na Musa Saliyaŋi na nye kaŋwɔɔ baa la? Mâ byanhara bá la! Wuu bá maha u kaŋwɔɔni ya'l'a cyêe.

Pyiŋkanni na Kile à Ibirayima pyi na u à tǐi ke

4 Nye Ibirayima u mpyi wuu Yahutuubii tǔluge siifoonŋi ke, naha wuu sí n-jwo uru kyaa na ye? ²Kampyi yi mpyi a jwo na Ibirayima à tǐi u kapyiŋkii kurugo, u mpyi na sí n-jà uye pêe, ŋka ná yire sí bà y'à jwo me, u sì n-jà uye pêe Kile yyahe taan me. ³Yii li cè na y'à jwo Kile Jwumpe Semerŋi i na: «Ibirayima à dá Kile na, u dǎniyaŋi kurugo, Kile à jwo na u à tǐi[§].» ⁴Shin ká báara pyi, u sàraŋ'a yaa u kan u á. Uru sàraŋi nye a kan mana me, ŋka u ná ur'à yaa. ⁵Shinŋi u nye u nye a u sɔŋɔre taha u katiigii nimpyiŋkii na me, maa dá li na na Kile maha kapegigii pyifeebii kapegigii yàfani pi na ke, Kile maha urufoo le shintiibil'e u dǎniyaŋi kurugo.

⁶Lire pyiŋkanni na, sùpyaŋi Kile à pyi u à tǐi mà ta u kapyiŋkii fye bà me, saanŋi Dawuda mú à mée cêe urufoo wuuni jwɔŋi kyaa na:

⁷«Mpiiimu u ntimbaa kariii cyi à yàfa pi na,

ka toro si ntaha pi kapegigii na ke, pire wuun'à jwɔ.

⁸Kafoonŋi Kile nye a shinŋi ŋgemu cû a tàanna ná u kapegigil'e me, urufoo wuun'à jwɔ^{**}.»

⁹Nye mpii pi à kwɔn ke, pire kanni wuuni l'à jwɔ laa, niŋkwɔnmabaabii wuuni mú à jwɔ? Wuu à yi jwo a kwɔ na: «Ibirayima à dá Kile na, u dǎniyaŋi kurugo,

Kile à jwo na u à tǐi». ¹⁰Tèni i Kile à u cè shintiiwe ke, u mpyi a kwɔn laa, u mpyi na sàha ŋkwɔn me? U niŋkwɔnŋi bà me, ŋka u niŋkwɔnmabaani. ¹¹Lire kàntugo ka u u ŋkwɔnŋi fyèŋi ta, ŋgemu u à li cyêe na Kile mpyi a u cè shintiiwe u dǎniyaŋi kurugo mà u ta kwɔnmaba ke. Lire pyiŋkanni na, mpii pi nye pi nye a kwɔn me, ŋka pi à dá Kile na, ka Kile si jwo na pi à tǐi ke, Ibirayima à pyi pire puni tuŋi dǎniyaŋi kuni i, ali pi mée nta pi nye a kwɔn me. Kile à pire cè shintii. ¹²Mpii pi à kwɔn ke, Ibirayima mú u nye pire tuŋi. Mpii pi nye pi nye a kwɔn cyeere e kanna me, ŋka pi na dǎniyaŋi kuni jaare wuu tuŋi Ibirayima fiige ke, pire kyaa mii nye na yu. Ur'à dá Kile na mà ta u sàha ŋkwɔn me.

¹³Nwɔmɛeni Kile à lwɔ Ibirayima ná u tǔlug'à na pi sí dɔpyeŋi ta kɔɔɔ ke, li nye a lwɔ mà li jùŋke pyi na Ibirayima na Saliyaŋi kurigii jaare me, u à dá Kile na ka Kile si jwo u à tǐi ke, lire kurugo l'à lwɔ. ¹⁴Lire nwɔmɛeni n'a mpyi a lwɔ a pwɔ Saliyaŋi kurigii jaarani na, dǎniyaŋi kaŋwɔɔ mpyi na sì n-pyi me, Kile nwɔmɛeni mpyi na sì n-pyi laage e mú me. ¹⁵Yii li cè na Kile lùwirini jùŋke ku nye Saliyaŋi, ŋka ná Saliya nye me, wà mpyi na sì u kafuun pyi me.

¹⁶Lire pyiŋkanni na, yaayi nwɔmɛeni Kile à lwɔ ke, dǎniyaŋi kurugo l'à lwɔ, bà yi si mpyi s'a ntaa mana me. Wuu pi nye Ibirayima tǔluge shiimbii ke, wuu à tɛen ná l'e, wuu sí yire ta dǎniyaŋi cye kurugo, ali wuu mée ká mpyi wuu nye na Yahutuubii làda karigii pyi me. Mpii pi à dá Kile na Ibirayima fiige ke, pire puni mú sí yire ta. Uru u nye wuu puni tuŋi Kile kuni i. ¹⁷Amuni y'à sémɛ Kile Jwumpe Semerŋi i na: «Mii à mu pyi supyishi niŋyahawa tu^{††}.» Kile u maha

§4:3 Zhenezi 15.6

**4:8 Zaburu 32.1-2

††4:17 Zhenezi 17.5

kwùubii jèni, yaayi yi jye yi mpyi me, maa yire dá ke, uru u à mpe jwo. Ibirayima à dá Kile na maa mpyi wuu tunji Kile yyahe taan.

¹⁸ Sònjorɔ mpyi na si n-jà n-taha kani ndemu na me, Ibirayima à dá maa u sònjore taha lire na. Lire e u à pa mpyi supyishi ninyahawa tu bà y'à jwo Kile Jwumpe Semēji i me na: «Mu tūluge shiinbii sí nyaha wərigii fiige^{††}.» ¹⁹ Ibirayima mpyi a byanhara yyeē ḡkuu (100) na mà kwò. Ali mà u yaha u u sònji na ur'à lye pyitaa na, u cwonji Sara sí jye cijirine, u jye a u sònjore láha Kile na me. ²⁰ Nwómēeni Kile à lwó ke, u sònjore jye a láha lire na mà nya me. Lire bá mpyi a u pyi u à dá Kile na sèl'e, maa u pēre. ²¹ Ibirayima mpyi a sàa dá li na na jwómēeni Kile à lwó ke, u sí n-jà li fūḡḡ. ²² Lire e u dāniyaḡi kurugo, Kile à jwo na u à tīi. ²³ «Kile à jwo na u à tīi» puru jwumpe jye a séme uru kanni kurugo me. ²⁴ Kile u à wuu Kafoonji Yesu jè a yige kwùḡi i ke, wuu mpiimu pi à dá uru na ke, p'à séme wuu kurugo mú, jaha kurugo ye wuu mú sí n-pyi na wuu à tīi. ²⁵ Kile à u kan kwùḡ'á wuu kapegigii kurugo, maa u jè a yige u e, bà wuu si mpyi si ntíi uru yyahe taan me.

Wuu ná Kile shwòhɔḡ'á yaa

5 Lire pyinḡkanni na, wuu à pyi shintiilii Kile yyahe taan, wuu dāniyaḡi kurugo, lire e wuu jye yyeḡinḡke e ná Kile e nume, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo. ² Yesu barag'e, wuu dāniyaḡi kurugo, wuu à Kile ticeḡmpe cè, maa pu taa nume canḡa maha canḡa. Wuu funḡy'à sàa táan, jaha na ye wuu à dá li na na Kile sí wuu pyi shinbwoo uye yyére. ³ Mà bàra lire na, wuu à kwôro funntange e yyefuge tēni i, jaha na ye wuu à li cè na yyefuge maha ma ná mayezhiilini i. ⁴ Mayezhiilini maha ma

ná sítaare e zòzhwòre na. Síḡi ká nta, sònjore tatahage mú maha nta. ⁵ Tire sònjore tatahage si wuu jwòhɔ yaha me, jaha na ye Kile à wuu zòmpyaagii jī u tàange na u Munaani cye kurugo, u à lire ndemu kan wuu á ke.

⁶ Mà wuu yaha wuu fāḡḡḡcyeḡere e, Kile jyi tēn'à nɔ ke, ka Kirisita si ḡkwú maa wuu nimpīibii shwò. ⁷ Shinji u à tīi ke, li sí n-waha sùpya u jee si ḡkwú uru kurugo; ḡka shinji u jye na ḡkanḡi pyi sèl'e ke, wà bá kú n-jà jūḡḡ waha si jee ḡkwú uru kurugo. ⁸ ḡka Kile à li cyēe wuu na na ur'à sàa wuu kyaa táan uy'á. Mà wuu yaha kapegigii mpyinji i sahaḡki, Kirisita à kwú wuu kurugo. ⁹ U à u sìshange wu mà pyi sáraga maa wuu pyi shintiilii nume Kile yyahe taan. Ná lire s'à pyi, wuu à sàa tēen ná l'e na Yesu Kirisita sí wuu shwò Kile lūyirini na. ¹⁰ Mà wuu yaha Kile zāmpenmii, Kile à wuu ná uru shwòhɔḡi yaa u Jyaḡi ḡkwùḡi cye kurugo. Mà wuu ná u shwòhɔḡi yaha u à yaa, nákaana baa, wuu sí n-shwò u Jyaḡi jēḡi cye kurugo. ¹¹ Lire kanni bà me, wuu funntanga wuu pi jye Kile wwoḡeege e wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, uru u à wuu ná Kile pyi wuu à wwò.

Kapegigii siḡḡkanni ná cyi láhaḡkanni

¹² Kapegigil'à jye dījyēḡi i shin niḡkin cye kurugo, uru u jye Adama, ka kapegigii si mpa ná kwùḡi i. Lire pyinḡkanni na, kwùḡ'á nɔ sùpyire puni na, jaha na ye pi pun'à kapegigii pyi. ¹³⁻¹⁴ Yīi li cè, mà lwó Adama tēni na mà pa nɔ Kile tūntunḡiMusa wuuni na, sùpyire mú mpyi na kapegigii pyi. Lire tēni i, Kile mpyi na si n-jà yoge kwòḡn pi na na pi à Musa Saliyaḡi kuni yaha me, jaha na ye uru Saliyaḡi mpyi na sàha ḡkwò à kan pi á me. Pi mú jye a mpyi a Adama kapiini nimpīiini shi pyi me. Lire

ná li wuuni mú i, pi mpyi maha ɲkwúu. Nye nde Adama mpyi a pyi ke, lire mpyi a kyaa nɔ sùpyire na. Amuni li mú nje, Yesu Kirisita u mpyi na sí n-pa ke, nde ur'à pa mpyi ke, lir'à kyaa nɔ sùpyire na.

¹⁵ Ɔka Kile à kani ndemu pyi mana ke, lire tayyérege ná Adama kapiini nimpyiini woge nje sumara me. Shin ɲɲkin kapii ká mpyi kapuɲɔ mà kwùɲi nɔ shinnyahara na, yii li cè na kacenni Kile à sàa pyi shinnyahara á shin ɲɲkin cye kurugo, ná uru u nje Yesu Kirisita ke, lire sì n-jà n-jwo sì nɔ li tɛgeni na me. ¹⁶ Mâ bâra lire na, Kile kacenni tayyérege ná shin ɲɲkinɲi kapiini tayyérege nje ɲɲkin me, naha na ye shin ɲɲkin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cêɛge. Ɔka kapegii ɲɲnyahagii pyiɲkwooni kântugo, Kile kacenni nimpyiini kurugo, pi sí n-jà n-tíi Kile yyahe taan. ¹⁷ Shin ɲɲkin kanna u à kapiini pyi, ka lire si sùpyire pyi ti i ɲkwúu. Ná lire s'à pyi, nákaana baa, shin ɲɲkin cye kurugo mú, mpiimu ká ɲɛ Kile ticeɲmpe na, ka u u pi pyi na pi à tíi ke, pire sí sí ta, mà lwó nume na, fo tèekwombaa. Uru shinɲi ɲɲkinɲi u nje Yesu Kirisita.

¹⁸ Nje shin ɲɲkin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cêɛge, lire pyiɲkanni na mú, shin ɲɲkin kacenne kurugo, sùpyire pun'à pyi shintiilii maa shɲi ɲɲkwombaaɲi ta. ¹⁹ Shin ɲɲkin Kile ɲwɔmɛyahani kurugo, shinnyahara à pyi kapimpyimii. Lire pyiɲkanni na mú, shin ɲɲkin Kile ɲwɔmɛcunte kurugo, shinnyahara sí n-pyi shinziilii Kile yyahe taan.

²⁰ Kile à Saliyaɲi kan, bà sùpyire si mpyi si ɲcè na pir'à kapegii ɲɲnyahagii pyi me. Ɔka cyage e kapegigil'à ɲyaha ke, Kile kacɛɲkii maha núr'a ɲyaha sèl'e cyi na. ²¹ Tèni l'e, sùpyire mpyi na sì n-jà n-pyi ná ti nje na kapegigii pyi me; lire na kwùɲ'à nɔ ti na. Ɔka Kile à ɲwɔ wuu na maa jwo na wuu à tíi, lire e, wuu

Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, wuu sí shɲi ɲɲkwombaaɲi ta.

Wuu à kwú kapegigii kàmpaɲke na, maa mpyi ɲyii na, ná Kirisita e

6 Nje wuu naha jwo be? Wuu à yaa wuu kwóro kapegigii mpyiɲi i, Kile ticeɲmpe si mpée la? ² Mâ byanhara bá la! Wuu pi nje mu à jwo kwúu, kapegigii kàmpaɲke na ke, naha na wuu saha sí n-kwóro kapegigil'e ye? ³ Wuu mpii pi à batize Yesu Kirisita mege na ke, yii nje a cè na l'à pyi mu à jwo wuu à kwú ná u e mà? ⁴ Uru batizeliɲi kurugo, l'à pyi mu à jwo wuu à le fanke e ná u e, bà Kirisita à ɲɛ a fwo ro kwùɲi i Tufoonji sífente cye kurugo me, amuni wuu sí shɲi ɲɲwɔɲi ta.

⁵ Sèɲi na, ná wuu s'à wwò ná u e u kwùɲi shɲi i, wuu mú sí n-wwò ná u e u ɲɛɲi shɲi i. ⁶ Wuu li cè na wuu à wuu pyiɲkanni ɲɲɲyeeni kwóro cige na ná Kirisita e, kapegigii mpyiɲi lage ku mpyi maha mpyi wuu na ke, bà kuru si mpyi si ɲkwò me. Wuu saha nje ku bilere e me. ⁷ Naha na ye shinɲi u à kwú ke, uru saha nje kapegigii fàɲhe ɲwɔh'i me.

⁸ Ná wuu à kwú ná Kirisita e, wuu à dá li na mú na wuu sí n-kwóro ná u e ɲyii na. ⁹ Naha na ye wuu à li cè na Kirisita à ɲɛ, u saha sì n-kwú me, kwùɲi saha sì n-jà u na me. ¹⁰ U ɲɲkwuɲi, u à kwú tɔɔgo ɲɲkin si kapegigii fàɲhe kwò. Nume, mà u yaha ɲyii na, u na karigii puni pyi si Kile pée. ¹¹ Lire pyiɲkanni na mú, yii a yiye tóre kwùubil'e kapegigii kàmpaɲke na. Yesu Kirisita wwɔɲɛge kurugo, yii a yiye tóre ɲyii wuubil'e, yii raa yii karigii puni pyi Kile mege mpèɲi kurugo. ¹² Lire e yii àha nùru kapegigii mpyiɲi lage yaha ku fàɲha ta yii na me. Mà yii yaha yii sí n-pa n-kwú n-fwo ro ɲge diɲyeɲi i, yii àha nùru ɲɛ u ɲyii karigii na me. ¹³ Yii àha nùru yii cyeere yatanpyi yaha ntiimbaaɲi karigii lage e me. Ná yii s'à ɲɛ mà fwo ro kwùɲi i, yii

yiye puni kan Kile á. Yii yii yatanpyi yaha katiigii mpyiŋi laage e. ¹⁴Yii li cè na kapiini fàñhe saha nye yii na mɛ, ñaha na ye yii saha nye MusaSaliyaŋi fàñhe ñwòh'i mɛ, ñka Kile ticeŋmpe funŋke e yii nye.

¹⁵Nye ná wuu sí nye Musa Saliyaŋi fàñhe ñwòh'i mɛ, fo Kile ticeŋmpe funŋke e, tá lir'à li cyèe na wuu à yaa wuu a kapegigii pyi? Mà byanhara bá la! ¹⁶Yii à li cè na yii aha yiye kan shin á s'a u pèrɛ, yii maha mpyi urufoo biliwe. Lire e yii aha a kapegigii pyi, yii maha mpyi cyire bilii, cyire sí cyi maha ma ná kwùŋi i, ñka yii aha a Kile pèrɛ, yii maha mpyi u bilii, lire sí li maha ma ná ntùŋi i. ¹⁷Wuu fwù kan Kile á, ñaha na ye yii pi mpyi kapegigii bilii ke, numɛ, kàlanj u à kan yii á ke, yii à ñɛ uru na ná yii zòmpyaagii puni i. ¹⁸Yii à fwo ro ntiimbaaŋi bilere e mà jyè ntùŋi bilere e. ¹⁹Kilenj ná sùpyire karigii ñcyii yyaha cème si n-táan mɛ, lire kurugo, mii à nde tàanlini jwo yii á mà yyaha tii ná bilere kani i. Yii mpyi a fyánha a yiye puni yaha ñwòh'mpe ná ntiimbaaŋi bilere e, tire ntemu ti maha ma ná ñuŋkyaanre e Kile na ke. Lire pyiŋkanni na, yii yiye puni kan bilii fiige ntùŋi karigii mpyiŋi mɛ na, bà yii si mpyi si ffinje mɛ. ²⁰Tèni i yii mpyi kapegigii bilere e ke, yii kuro nye a mpyi ntùŋi karigil'e mɛ. ²¹Yii na silege karigii ñcyiimu tapyige e numɛ ke, tònŋi ngire yii mpyi maha ntaa cyi mpyiŋi i ye? Cyire karigii maha ma ná kwùŋi i. ²²Ñka numɛ, yii à fwo ro kapegigii bilere e mà pyi Kile bilii. Lire e yii maha si yyaha na Kile ñyii karigii mpyiŋi i. Tònŋi yii sí n-ta lire e ke, uru u nye shiŋi ñiŋkwombaaŋi.

²³Nye yii li cè na kapiini fwotonte ti nye kwùŋi. Ñka Kile maha yaage ñkemu kaan mana wuu ná wuu Kafoonj Yesu

Kirisita wwoŋɛge kurugo ke, kuru ku nye shiŋi ñiŋkwombaaŋi.

7 Mii cìnmppyiibii, mii à li cè na ñje mii na yu yii á ke, yii à yi cè a kwò, ñaha na ye yii à saliyaŋi karigii cè. Yii à li cè na sùpyaŋi ká mpyi shì na, lire e saliyaŋi fàñhe maha mpyi u na. ²Yyecy-eene na, ceenj u nye nàmbage e ke, mà u poonj yaha shì na, saliyaŋi maha pi pwo piye na. Ñka nòŋi ká ñkwù, saliyaŋi fàñhe saha nye ceenj na nòŋi kàmpañja na mɛ[¶]. ³Nye mà u poonj yaha shì na, u aha ñkàrɛ nòŋi waber'á, u à jacwòrɔ pyi. Ñka u poonj ká ñkwù, saliyaŋi saha nye u ñuŋ'j mɛ, u aha ñkàrɛ nòŋi waber'á, u nye a jacwòrɔ pyi mɛ.

⁴Mii cìnmppyiibii, amuni yii wuuni mú nye. Li mpyi mu à jwo MusaSaliyaŋi u mpyi yii poonj. Ñka numɛ, l'à pyi mu à jwo yii à kwù ná Kirisita e. Lire e ke yii poonj fàñhe saha nye yii na mɛ. Yii na nye nòŋi waber'á ngemu u à ñɛ a fwo ro kwùŋi i ke. Lir'à pyi bà yii si mpyi s'a kacennjii pyi s'a Kile pèrɛ mɛ. ⁵Yii li cè na tèni i wuu mpyi na wuu ñyii karigii pyi ke, Musa Saliyaŋi mpyi a wuu ñyii karigii nimpegigii lage pyi k'à wuu yaha kapegigii na, ñcyiimu ná Saliyaŋi mpyi a kàntugo wà yiy'á ke. Lire mpyi a wuu le kwùŋi kuni i. ⁶Numɛ wuu à fwo ro Musa Saliyaŋi bilere e, ñaha kurugo ye wuu mpyi uru ngemu cyɛ e kasujyii fiige ke, wuu à kwù uru kàmpañŋke na. Saliyaŋi nizemeŋi u nye ke, wuu mpyi maha ñcaa s'a ñaare s'a ntàanni ná ur'e, ñka numɛ, Kile Munaani à fàñhe kan wuu á, wuu u ñaare ñaaraŋkanna nivònnɔ na.

Musa Saliyaŋi maha kapegigii cyèrɛ

⁷Nye mpe funŋke e, ñaha mii la nye si jwo ye? MusaSaliyaŋi na nye kapii la? Mà byanhara bá la! Saliyaŋi u à mii pyi mii à kapiini cè. Uru baare e, mii mpyi na

[¶]7:2 Ɔromu shiinbii yyére, wà fànha mpyi lenkwucyeebii na mɛ. U poonj kwuŋk-wooni kàntugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nàmbage lèŋe wani.

sì n-cè na nyipeenni na nye kapii me. Nje y'à jwo Saliyañi i na: «Ma hà ma supy-ipeñi cyeyaage nyipeen pyi me» yire y'à mii pyi mii à li cè kapii⁸. ⁸Nye Saliyañi à pyi kapuñò mà kapegigii mpyiñi lage tîrige mii funñ'i pyiñkannigii niñyahagii na. Naha na ye Saliyañi kàmpyi u nye me, wuu mpyi na sí wuu kapegigii cè me. ⁹Tèni l'e, mii mpyi a Saliyañi cè me, ñka tènì i u à cyêe mii na ke, ka mii i nta a cè na mii na kapegigii pyi, ¹⁰na mii laage mpyi a tòn Kile na. Lire e Saliyañi u mpyi a yaa u shiñi niñkwombaanñi kuni le mii taan ke, u à kwùñi kuni le mii taan. ¹¹Kapegigii mpyiñi lage ku nye mii i ke, kur'à mii wurugo, maa mii pyi mii à kwù Saliyañi cye kurugo.

¹²Nye Saliyañi à fworò Kile e, nje y'à jwo u e ke, yire mú à tîi, maa jwò. ¹³Lire e ke yaage k'à jwò ke, kuru k'à pyi kapuñò si mii bò la? Mà byanhara bá la! Ñka kuru yaag'à pyi kapuñò mà kapegigii mpyiñi lage pèe mii funñ'i, ka lire si mii pyi mii à kwù. Lir'à pyi mii si li cè na mii kapiiñkii nye a tîi me. Mii aha jñcè na mii à Kile Saliyañi kuni yaha, mii maha jñcè na mii sònñore nye a sàa jwò me.

¹⁴Sèenji na, wuu à li cè na Saliyañi à yîri Kile yyére, ñka mii na nye sùpya, ñgemu fànha k'à cyére ke. Mii na nye mu à jwo biliwe kapegigii mpyiñi kàmpañke na. ¹⁵Naha na ye nde mii na mpyi ke, mii nye na lire yyaha cini me. Nde l'à táan mii á ke, mii nye na lire pyi me, nde l'à pen mii á ke, lire mii maha mpyi.

¹⁶Nye nde l'à pen mii á ke, ná lire mii maha mpyi, lire e ke, mii à li cè na Saliyañi à jwò. ¹⁷Ñka mii fànha nye naye na me, ñaha na ye kapegigii mpyiñi lage ku nye mii i ke, kuru ku maha mii yaha li na. ¹⁸Mii à li cè na kacenñkii mpyiñi fànha nye mii i me. Sèenji na, mii

la maha mpyi s'a katiigii pyi, ñka mii maha jà me. ¹⁹Kacenñkii mii la maha mpyi s'a mpyi ke, mii nye na jini na cyire pyi me fo kapegigii, cyire lage sí nye mii na me. ²⁰Nde l'à pen mii á ke, mii aha a lire pyi, lir'à li cyêe na mii fànha nye naye na me, ñka kapegigii mpyiñi sònñore ti nye mii i ke, tire fànhe ku nye mii na.

²¹Mii à nde kani kàanmucya naye e, tère o tère e mii la nye s'a kacenñi pyi ke, kapiini mpyiñi lage ku maha mii ta. ²²Kile Saliyañi kyal'à sàa táan mii á. ²³Ñka mii maha kani labere fànha nya naye na, ndemu li nye li nye mii pyii wuuni me. Lire li maha mii yaha kapegigii mpyiñi na, mii a sì mpyi cyi biliwe. ²⁴Ei! Mii wuun'à kèege de! Mii sònñopeere ti sí kwùñi nò mii na ke, joofo u sí mii shwò tire na ye? ²⁵Wuu Kile kèe, ñaha na ye wuu Kafoonji Yesu Kirisita à wuu shwò.

Nye mii la na nye s'a Kile Saliyañi kurigii ñaare, ñka kapegigii mpyiñi lage kurugo, mii nye a jà a li pyi me.

Naaranñkanni l'à táan Kile Munaani á ke

8 Nye nume, mpíi pi nye Yesu Kirisita wwoñeege e ke, Kile saha sì tì-gire cyán pire na me. ²Kile Munaani maha shiñi ñgemu kaan Yesu Kirisita wwoñeege e ke, lire fàn'h'à mii jùñò wwù kapegigii ná kwùñi fànhe e. ³Sùpyani fàn'h'à cyére, lire kurugo wuu nye a jà na Musa Saliyañi kurigii ñaare si ntíi me. Lire e Kile à u yabiliñi Jyañi tun, u à pa sùpya wuu kapimpyiibii fiige, maa u pyi kapegigii yàfani sárage. ⁴U à lire pyi, bà wuu si mpyi s'a ñaare ntùñi i Kile Saliyañi yi jwuñkanni na me. Nume, wuu saha nye na ñaare wuu pyii wuuni i me, ñka wuu na ñaare na ntàanni ná Kile Munaani pyii wuuni i.

⁵ Yii li cè, shinji u na jaare na ntàanni ná u nyii wuuni i ke, u nyii karigii kanni na urufoo maha sònji. Ɔka shinji u na jaare na ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i ke, lire nyii karigii na urufoo maha sònji. ⁶ Na sònji ma nyii karigii na, lire maha kwùji nɔ mu na, ɱka na sònji Kile Munaani nyii karigii na, lire maha shìji ná yyepiŋke kaan. ⁷ Mpii pi maha sònji pi nyii karigii kanni na ke, pire na nye Kile zàmpenmii. Naha na ye pi nye na jeege na Kile Saliyani kurigii jaare me, pi bá jini me. ⁸ Lire l'à li ta, mpii pi na sònji pi nyii karigii kanni mpyiŋi na ke, pire si n-jà Kile nyii kariii pyi me. ⁹ Yii pi ke, yii nye na jaare na ntàanni ná yii nyii wuuni i sahanji me, Kile Munaani nyii wuuni yii nye na mpyi, naha na ye Kile Munaani na nye yii e.

Ná Kirisita Munaani* nye ngemu i me, urufoo nye Kirisita wu me. ¹⁰ Yii mée nye yii sí n-kwù yii kapegigii kurugo ke, ná Kirisita sí na nye yii zòmpyaagil'e, Kile Munaani sí shìji niŋkwombaanji kan yii á, naha na ye Kile à jwo na yii à tɁi. ¹¹ Ná Kile s'à Yesu jè a yige kwùji i u Munaani cye kurugo, Kile Munaani sí nye yii e, yii aha ɱkwù, Kile sí yii jè u Munaani cye kurugo mú.

¹² Lire e ke cìmpyiibii, wuu à yaa wuu a jaare wuu a ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i, ɱka wuu nye a yaa wuu a jaare wuu a ntàanni ná wuu nyii wuuni i me. ¹³ Yii aha a jaare na ntàanni ná yii nyii wuuni i, yii sí n-kwù, ɱka yii aha yii nyii karigii nimpegigii bò Kile Munaani barag'e, yii sí shìji niŋkwombaanji ta.

¹⁴ Nye mpii pi na jaare na ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i ke, pire puni na nye Kile pyii. ¹⁵ Naha na ye Kile Munaani li nye yii e ke, lire kurugo, yii saha si n-pyi bilii me, yii mú saha si raa fyáge

me. Li sí yii pyi Kile pyii, si yii pyi yii jà yii a ɱko fànha na Kile á: «Baba, Tu-fooji!» ¹⁶ Lire Kile Munaani li maha wuu pyi wuu à tèn ná l'e wuye funji na wuu na nye sèenji na Kile pyii. ¹⁷ Nye ná wuu sí nye u pyii, wuu à pyi u koolyii mú, maa mpyi Kirisita koolyiŋe. Ná wuu s'à pyi ná u e u yyefuge e, wuu mú sí n-pyi ná u e u sinampe e.

Sinampe nimpampe kani

¹⁸ Mii à li cè na yyefuge e wuu nye ame nume ke, kuru nye yafyin me, sinampe nimpampe Kile sí n-kan wuu á ke, ku bá si n-jà n-tàanna ná pur'e me. ¹⁹ Yii li cè na canjke Kile sí u pyiibii sinampe cyée ke, Kile yadayi puni funvwugo wuyi yi nye na kuru canjke sigili. ²⁰ Yaayi Kile à dá ke, yire pun'à pa mpyi kanwɔɔ baa. Lire nye a pyi yire yaayi nyii kyaa mà de! Kile u à li pyi l'à pyi amuni. Lire ná li wuuni mú i, sònjɔɔ tatahaga saha na nye. ²¹ Bà biliŋi maha fworɔ bilere e me, amuni yaayi Kile à dá ke, yire sí n-pa n-fworɔ vwònhɔŋi i. Lire pyiŋkanni na, Kile pyiibii na nye sinampe mpemu i ke, yire yaayi sí n-pyi pur'e. ²² Wuu à li cè, ali niŋjaa, yaayi puni na ɱkyèn yyefuge cye e, layirilifoo fiige. ²³ Lire kanni bà me, wuu mú na ɱkyèn. Yaayi Kile sí n-pa n-kan wuu á ke, Kile Munaani à kan wuu á mà pyi yire niŋcyiige. Kile sí n-pa yaayi puni kan u pyiibil'á mà bàra cyeere nivɔnte na canjke ɱkemu i ke, mà jwo kuru canjke ku nɔ ke, wuu mú na ɱkyèn. ²⁴ Kile à wuu shwɔ, ɱka wuu sàha ɱkwɔ a yire yaayi puni ta me. Wuu à wuu sònjɔɔre taha yire na. Yii li cè na mu aha yaage ɱkemu ta a kwɔ ke, mu sàha maha kuru nta sònji me. ²⁵ Nye yaage na wuu na sònji ke, ná wuu sàha ku ta me, wuu wuu funpyi jiiŋe wuu raa ku sigili.

²⁶ Kile Munaani maha wuu tère wuu fànhanpyererere karigil'e mú. Naha na ye

*8:9 Kirisita Munaani ná Kile Munaani nye niŋkin.

wuu à yaa wuu Kile jáare kani ndemu na ke, wuu maha lire cè mɛ. Kile Munaani maha Kile jáare wuu kurugo fo maha kyɛnɔkanni là pyi, wuu nɔye a ndemu yyaha cè mɛ. ²⁷ Kile u maha sùpyanɔ zòmbilini karigii yyaha caa ke, nde u Munaani nɔye na ɔcaa ke, uru u à lire cè. Yii li cè na mpɔi pi nɔye Kile wuubii ke, Kile Munaani maha u jáare pire kurugo maha ntàanna ná Kile nyii wuuni i. ²⁸ Mpɔi pi à Kile kyaa táan piy'á ke, wuu à li cè na yaayi puni maha báaraɔi pyi siɔcyan pire ntɛgenɔi kurugo, u à pire mpiimu yyere mà tàanna ná u kayaapɔjahani i ke. ²⁹ Kile à fyánha a mpiimu cwɔɔnrɔ ke, u à wyɛr'a li lwó uye funɔ'i, si pire pyi u Jyanɔi fiige, bà u Jyanɔi si mpyi si mpyi shinɔyahara yyaha wu mɛ. ³⁰ Mpɔi u kari Kile à fyánha a cwɔɔnrɔ ke, u à pire yyere. U à pi yyere ke, maa pi pyi na pi à tɔi. Nàkaana baa, u mú sí pi pyi shinbwoo uye yyére.

Tàange ku nɔye Yesu Kirisita e ke, yafyin si n-jà wuu láha kuru na mɛ

³¹ Nɔye naha wuu saha sí raa yu yɛ? Ná Kile sí nɔye ná wuu e, naha wà sí n-jà n-pyi wuu na yɛ? ³² Kile nɔye a ɔen'a u yabilɔi Jyanɔi shwɔ kyaage na mɛ, nka u à u yaha u à kwú mà pyi sáraga wuu puni kurugo, naha ku sí li ta na u àha yaayi puni kan wuu á u Jyanɔi cye kurugo mà yɛ? ³³ Mpɔi Kile à cwɔɔnrɔ ke, jofoo u sí n-jà tigire cyán pire na yɛ? Wà si n-jà mɛ, naha na yɛ Kile u à pi pyi pi à tɔi. ³⁴ Jofoo u sí n-jà pi cɛɛge yɛ? Wà si n-jà mɛ, naha na yɛ Yesu Kirisita à kwú wuu cyaga, lire kanni bà mɛ, u à ɔè a fworɔ kwùni i, u à sà ntɛen Kile kàniɔe cyɛge na, maa Kile jáare wuu á. ³⁵ Tàange ku nɔye Kirisita e mà yyaha tɔi ná wuu e ke, naha ku sí n-jà wuu láha kuru na yɛ? Yyefuge sí n-jà la? Lire nɔye mɛ fyagare, lire nɔye mɛ wuu nkyɛregenɔi, lire nɔye mɛ katege, lire nɔye

mɛ fɔnke, lire nɔye mɛ kawaa, lire nɔye mɛ boore la? ³⁶ Yire y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Sɛmɛni i na:

«Mu kurugo, wuu maha mpyi kwùni laage e canmpuni,

pi maha wuu pyi mu à jwo mpàa, pi na nɔkɛɛge ná mpiimu i tabonɔ'i ke†.»

³⁷ Nka lire ná li wuuni mú i, nge u à wuu kyaa táan uy'á ke, uru fánhe cye kurugo, wuu à sí ta yire yyefuyi puni na. ³⁸ Sɛenɔi na, mii à sàa dá li na na kwùni yo, shɔi yo, mɛlɛkɛɛbii yo, jín-abii yo, numɛ yaayi yo, yaayi nimpayi yo, ³⁹ nɔpyinɔi fánhe yaayi yo, nɔnke nɔnɔ wuyi yo, yaaga maha yaaga k'à dá ke, tàange ku nɔye Kile á mà yyaha tɔi ná wuu e, u à kuru nɔkemu cyɛe wuu na wuu Kafoonɔi Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru kà si n-jà wuu láha kuru na mɛ.

Kile à Izirayeli shiinbii cwɔɔnrɔ

9 Sɛenɔi mii nɔye na yu yii á, kafinara bà mɛ, naha kurugo yɛ mii nɔye Kirisita wu, mii zòmbilini yyaha Kile Munaani à cù ke, lir'à li cyɛe mii na na sɛenɔi mii nɔye na yu na: ² mii yyetanha wu ná mii nàvunɔ wu u nɔye mii shɔi shiinbii taan. ³ Laɔanɔke mɛe n'a mpyi a cwo mii na pi cyaga, maa mii yige Kirisita wwɔnɛge e bà pi si mpyi si jyɛ kuru wwɔnɛge e mɛ, lire mpyi na sí n-táan mii i. ⁴ Pire pi nɔye Izirayeli shiinbii, Kile à pi pyi u pyenge shiin. U à sinampe kan pi á, maa tunmbyaare le ná pi e, maa Saliyanɔi kan pi á, pyinɔkanni na pi à yaa pi a uru pɛre ke, maa lire cyɛe pi na, maa yaayi nɔwɔmyahigii lwó pi á. ⁵ Pi à fworɔ tiibii nɔncyiibil'e. Pire cye na Kirisita à pa, uru u nɔye yaayi puni nɔnɔ na, uru u nɔye Kile. U à yaa u a mpɛre tɛrigii puni i, fo tɛekwombaa. Amiina.

⁶ Izirayeli shiinbii nɔpyahamii mɛn'à Kile cyɛ ke, lire nɔye a li cyɛe na yaayi nɔwɔmyahigii Kile à lwó ke, na cyir'à pyi

†8:36 Zaburu 44.23

kaɲwɔɔ baa mà de! Yii li cè na Izirayeli shiinbii puni nyɛ Izirayeli tùluge shiin mɛ. ⁷Ibirayima tùluge shiinbii puni nyɛ Ibirayima pyii mɛ. Kile mpyi a yi jwo Ibirayima á na: «Ishaka pyiibii pi sí n-pyi mu tùluge shiinbii[‡].» ⁸Lire ɲwɔhe ku nyɛ, pyiibii pi à ta mà tàanna ná sùpyire nyii wuuni i kanna ke, pire nyɛ Kile pyii mɛ. Mpii pi à ta mà tàanna ná Kile ɲwɔmɛeni i ke, pire pi nyɛ Ibirayima tùluge shiinbii. ⁹Kile ɲwɔmɛeni jwumpe pu nyɛ mpe: «Yeeela numecyiin, mii sí nùru n-pa, lire sí pyà ta Sara á[†].» ¹⁰Lire kanni bà mɛ. Wuu sɔnɲɔ Erebeke na mú! Ur'à u ɲampii laani lwɔ wuu tulyeɛge Ishaka á. ¹¹⁻¹³Mà pyiibii yaha pi sàha si, si ɲkwɔ kacenne, lire nyɛ mɛ kapii pyi mɛ, Kile mpyi a yi jwo Erebeke á na yyahafoonji Ezawu sí n-pyi kàntugo wuɲi Yakuba báarapyi[§]. Kile à jwo u Jwumpe Semenji i na: «Mii à Yakuba funɲɔ lwɔ mà tòro Ezawu na^{**}.» Kile à yire jwo mà pi ta pi sàha si mɛ. Lir'à li cyêe na kani Kile à bégel'a yaha ke, u na u báaraɲi pyi na ntàanni ná lire e, u nyɛ na u pyi mà tàanna ná sùpyaɲi kapyiɲkil'e mɛ.

Kile maha sùpyire cwɔɔnre maha ntàanna ná u nyii wuuni i

¹⁴Nyɛ naha wuu sí n-jwo yɛ? Lire e ke Kile nyɛ a tɪl'à bɛ? Ɔnhɔ! Lire bà mɛ! ¹⁵Sɛɛni na, u à yi jwo Musa á na: «Shinji na mii la nyɛ sí ɲùnaara ta ke, mii sí ti ta uru na, shinji i mii la nyɛ si ɲɲɲke pi ke, mii sí ku pi ná ur'e^{††}.» ¹⁶Lire e ke sùpya nyii wuu, lire nyɛ mɛ u kapyiɲii sí n-jà lire pyi li pyi mɛ, fo Kile ká

ɲùnaara ta ɲgemu na ke. ¹⁷Kile Jwumpe Semenji i, Kile à jwo Farɔn á na: «Mii à mu ɲɲɛ saanre tateenge e bà mii fànhe ná mii mege si mpyi si ɲɲɲke cyeyi puni i mu cye kurugo mɛ^{‡‡}.» ¹⁸Lire e ke shinji na Kile la nyɛ si ɲùnaara ta ke, u maha ti ta urufoo na, u la ká mpyi si ɲgemu ɲɲɲyii waha ke, u maha li waha. ¹⁹Wà sí n-jà mii yíbe na «Naha na Kile maha nùru na wuu cêeɛge yɛ? Jofoo u sí n-jà n-cyé u nyii wuuni i yɛ?» ²⁰Mu u nyɛ sùpya kanna ke, naha ku nyɛ mu, ka mu u wá na Kile kyáali yɛ? Pwoore cwooni sí n-jà li yaafoonji pyi na naha na u à lire yal'amɛ yɛ la[¶]? ²¹Pwoore cwɔnɲɔfoonji bà u maha ti pyi u ɲɛmpe mà? L'aha u táan, ná pwoore ninure e, u sí n-jà loɲgara cwoo, lire nyɛ mɛ cwotile yaa. ²²Kile la mpyi si li cyêe na uru lùun'à yîri, si u sífente cyêe mú. Ɔka cyire cwɔhigii cyi mpyi a yaa cyi kêeɛge ná Kile lùuni mpyi a yîri cyi taan ke, Kile à li kwû uye e, maa ɲcû uye na cyi taan. ²³Mpii na u à ɲùnaara ta maa pi bégel'a yaha pi i jyè ɲɲɲyɲi i ke, u à lire pyi si li cyêe sùpyire puni na na u pèente na nyɛ tegele baa. ²⁴Wuu u à yyere ke, Yahutu-ubii kanni shwɔhɔl'e bà u à wuu yyere mɛ, u à wuu pii yyere mà fworɔ supyishɲi sanɲi shwɔhɔl'e mú. ²⁵Yire y'à jwo Kile tũntunɲi Oze sɛmɛni i na: «Mpii pi nyɛ pi mpyi mii shiin mɛ, mii sí pire pyi na shiin. Supyishɲi u nyɛ mii mpyi a u kyaa táan nay'á mɛ, mii sí uru kyaa táan nay'á sèl'e^{§§}.» ²⁶Cyage e yi mpyi a jwo pi á na

[‡]9:7 Zhenezi 21.12

[¶]9:9 Zhenezi 18.10, 14

[§]9:11-13 Zhenezi 25.23

^{**}9:11-13 Malaki 1.2,3

^{††}9:15 Ɛkizodi 33.19

^{‡‡}9:17 Ɛkizodi 9.16

^{¶¶}9:20 Ezayi 29.16; 45.9; Zheremi 18.6

^{§§}9:25 Oze 2.22

“Yii nye mii shiinbii me” ke,
kuru cyage ninuge e pi sí raa yiri Kile
nyii wuŋi pyiibii*.»

Nje Kile à jwo Izirayeli shiinbii kyaa na ke

²⁷ Kile túnntunŋi Ezayi mú mpyi a jwo
Izirayeli shiinbii kyaa na na:
«Izirayeli shiinbii mée ká sàa nyaha su-
umpe lwohe njwoge nticenŋi fiige,
pi shin paanra kannna ti sí n-shwɔ.

²⁸ Yii li cè na jwumpe Kafoonji Kile à jwo
ke,
u sí pu fúnŋɔ feefee nŋnke na fwɔfwɔ†.»

²⁹ Kile túnntunŋi Ezayi mú mpyi a
fyánha a jwo na:
«Kàmpyi Siŋi Punifoo Kile nye a mpyi
a shinpaanra yaha t'à kwôro wuu
shiŋi i me,
wuu shiŋi mpyi na sí n-tò Sɔdɔmu fiige,
wuu shiŋi mpyi na sí n-tò Gɔmɔri fiige‡.»

Mpii pi à dá Kirisita na ke, Kile à jwo na pire pun'à tii

³⁰ Nye supyishinji sanŋi shiinbii pi
mpyi pi mpyi na ntiiŋi caa me, pir'à
ntiiŋi ta pi dányanji kurugo; ³¹ mà li
ta, Izirayeli shiinbii pi mpyi na sɔnŋi
si ntiiŋi ta Musa Saliyanji kurigii naaranji
kurugo ke, pire nye a u ta me. ³² Naha
na lir'à pyi ye? Pire pi ke, mà jwo pi
dányanji pyi si u ta ke, pi mpyi na u caa
ná pi kapyiinŋkil'e. Nye l'à pyi mu à jwo
pi à búruŋo kafaage na mà cwo. ³³ Yire
y'à sémé Kile Jwumpe Semenji i na:
«Yii wíi, kafaage na sùpyire sí raa búruŋe
ke, mii à kuru yaha Siyɔn kànhe e.

Kafaage ku sí raa sùpyire cyáan ke, mii
à kuru yaha wani.

Ŋka ŋgemu u à dá ku na ke, urufoo si
n-sílege me¶.»

10 Nye mii cɔnmpyiibii, nde mii na
jɔcaa ná na zòmbilini puni i, maa
Kile jáare li na na shiŋi Izirayeli shiinbii
kurugo ke, lire li nye, pi nùmpañna ta.
² Sèenji na, mii à li jya na pi à piye pwo
sèl'e Kile kuni naaranji na, ŋka pi nye a li
yyaha cè me. ³ Pyinŋkanni na Kile maha
sùpyanji pyi na u à tii ke, pi nye a lire
yyaha cè me, maa ntiiŋi caa ná pi ya-
bilimpíi kapyiinŋkil'e. Lire pyinŋkanni na,
kuni i Kile maha sùpyanji pyi u à tii ke,
pi à cyé lire na. ⁴ Kirisita u nye Saliyanji
təgeni, bà li si mpyi, shin maha shin u à
dá u na ke, Kile sí urufoo le shintiibil'e
me.

⁵ Ntiiŋi u maha ntaa Saliyanji cye ku-
rugo ke, Kile túnntunŋi Musa à jwo uru
kyaa na na: «Ŋgemu ká já na Saliyanji
kurigii puni jaare ke, urufoo sí shi ta
lire cye kurugo§.» ⁶ Ntiiŋi u maha ntaa
dányanji kuni i ke, shinŋi u nye na jáare
lire kuni i ke, urufoo sí n-jà n-jwo Kile
túnntunŋi Musa fiige na: «Li nye a nɔ
yii pi dùŋo nɔnyini i** (yii sà Kirisita cya
yii tɔrige me.) ⁷ Li mú nye a nɔ yii tige
kacyewyicugunŋe e (yii i Kirisita pyi u
jɛ a fwoŋo kwunji i me.)» ⁸ Ŋka naha
Kile Jwumpe Semenji à jwo ye? U à jwo:
«Jwumpe na nye mu taan, mu njwoge
e ná mu zòmbilini i††.» Puru jwumpe
pu nye dányanji jwumpe, wuu na puru
mpemu yu sùpyir'á ke. ⁹ Mu aha jɛn'a
yyére li na ma njwoge e na Yesu u nye
Kafoonji, maa dá li na ná ma zòmbilini

*9:26 Oze 1.10

†9:28 Ezayi 10.22, 23

‡9:29 Ezayi 1.9

§9:33 Ezayi 8.14; 28.16

§10:5 Levitike 18.5

**10:6 Duterɛnɔmu 30.12

††10:8 Duterɛnɔmu 30.14

puni i na Kile à u jè a yige kwùŋi i, mu sí nùmpaŋa ta. ¹⁰ Wà ha dá Kirisita na u zòŋi na, Kile maha jwo na urufol'à tii. Wà ha yyére li na u jwɔge e sùpyire jyii na na Yesu u jye Kafoonji, urufoo sí nùmpaŋa ta. ¹¹ Yii li cè na y'à séme Kile Jwumpe Semeŋi i na: «Shin maha shin u à dá u na ke, urufoo sì n-sílege me^{††}.» ¹² Lire e ke Yahutuubii bàra supyishiŋi sanŋi na, wà jye a wwù w'e me. Kafoonji ninuŋi u jye pi puni jùŋo na. Mpiimu ká u jáare ke, u maha pire kan fo maha pi funjyi níŋe. ¹³ Naha na ye yire y'à séme Kile Jwumpe Semeŋi i na: «Shin maha shin ká Kafoonji Kile mege yyere ke, urufoo sí n-shwɔ^{¶¶}.»

Yahutuubil'à cyé Jwumpe Nintanmpe na

¹⁴ Jye wà sí n-jà n-jwo, ná pi jye a dá u na me, di pi sí n-jà u yyere n-jwo ye? Ná pi jye a u kyaa lógo me, di pi sí n-jà n-dá u na n-jwo ye? Ná wà jye na u kyaa yu me, di pi sí u kyaa lógo n-jwo ye? ¹⁵ Ná pii jye a tun u sheenre njwuŋi mee na me, di u shenre sí raa yu s'a ŋko ye? Y'à jwo Kile Jwumpe Semeŋi i na: «Mpii pi na ma ná Jwumpe Nintanmpe e ke, pire pama lem'à jwɔ cyeyi puni i^{§§}.» ¹⁶ Ŋka sùpyire puni jye a dá Jwumpe Nintanmpe na me. Jye yire Kile tùnntunŋi Ezayi à jwo na: «Kafoonji Kile, Jwumpe Nintanmpe wuu à jwo ke, jofoo u à dá pu na ye*?» ¹⁷ Dániyaŋi maha ntaa Jwumpe Nintanmpe ndògonji cye kurugo, puru Jwumpe Nintanmpe à

fworo Kirisita e. ¹⁸ Yíbiga wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku jye: «Taha Yahutuubii jye a pu ta a lógo me?» Pi à pu lógo ke! Y'à jwo Kile Jwumpe Semeŋi i na:

«Pi à yi[†] jwumpe lógo jùŋke cyeyi puni i,

yi jwump'à nɔ dipyeŋi jùŋyi puni na[‡].»

¹⁹ Yíbiga wà saha sí n-jà n-pyi ke, kuru ku jye: «Taha Izirayeli shiinbii jye a mpe jwumpe yyaha cè me?» Kile tùnntunŋi Musa mpyi a jwo na Kile à jwo: «Supyishiŋi u jye yii jye a u le dá e me,

mii sí uru yincyege lèŋe yii e,
yii na supyishiŋi ŋgemu sòŋŋi yákili baafee ke, mii sí uru nàvunŋke pyi ku yii ta^{¶¶}.»

²⁰ Ezayi mú à jwo fyagara baa na Kile à jwo:

«Mpii pi mpyi pi mpyi na mii caa me, pir'à mii jya,

mpii pi mpyi pi mpyi na mii yíbili me, mii à naye cyée pire na[§].»

²¹ Ŋka nde li jye Izirayeli shiinbii kàmpanŋke ke, Kile à jwo:

«Mii à canmpuni pyi na na cyege kaan sùpyire t'á,

ntemu ti jye ti jye ná pèen'i me, maa jùŋo kyán ke^{**}.»

Kile jye a cyé Izirayeli shiinbii na me

11 Jye yibige wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku jye: «Lire e ke Kile à u shiinbii, Izirayeli shiinbii cyé be?» Mà byanhara bá la! Naha na ye mii yabil- iŋi na jye Izirayeli shin, maa mpyi Ibi- rayima tùluge shin, mà fworo Benzhamà

^{††}10:11 Ezayi 28.16

^{¶¶}10:13 Zhoueli 2.32

^{§§}10:15 Ezayi 52.7

^{*}10:16 Ezayi 53.1

[†]10:18 Canŋanyiini ná yinŋe ná worigii, cyire kyaa li jye naha ŋke cyage e.

[‡]10:18 Zaburu 19.5

[¶]10:19 Duteremumu 32.21

[§]10:20 Ezayi 65.1

^{**}10:21 Ezayi 65.2

bage e. ²Sùpyire Kile à cwoɔnrɔ mà lwɔ fo ku tasiige e ke, u nɔyɛ a pi cyé mɛ. Nje Kile túnntunɔ Eli à jwo Kile á Izirayeli shiinbii kyaa na ke, Kile Jwumpe Semenji à njemu jwo mà yyaha tí ná yire e ke, yii nɔyɛ a yire cè mà? ³U à jwo: «Kafoonji, pi à mu túnntunmpii bɔ, maa mu sárayi tawwuyi jya. Mii kanni u à kwôro, pi la na nɔyɛ si mii mú bɔ††.» ⁴Ɔka di Kile à u pwo shwɔ a jwo yɛ? U à jwo: «Mii à shiin kampwɔhii baashuunni (7.000) bégel'a yaha naye mɛɛ na, pire wà nɔyɛ a u ninjkure sín Baali‡‡ taan mɛ.» ⁵Lire pyinjkanni na mú, ninjaa Izirayeli shiinbii paanra na nɔyɛ wani, Kile à pwo pire na, maa pi cwoɔnrɔ. ⁶Ná u s'à pwo pi na maa pi cwoɔnrɔ, pi kapyiinjkii bà cyi à lire pyi l'à pyi mɛ. Kampyi pi kapyiinjkii fyè u mpyi u wi, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo fwotonɔ na Kile nɔyɛ, ná lire bà mɛ, u nɔyɛ a pwo pi na mɛ.

⁷Nɔyɛ nje mii sí n-jwo ke, yire yi nɔyɛ: nde Izirayeli shiinbii mpyi na jcaa ke, pi nɔyɛ a lire ta mɛ. Mpii Kile à cwoɔnrɔ ke, pire pi à lire ta. Pi sanmpil'à pi ningyigigii waha. ⁸Yire y'à jwo Kile Jwumpe Semenji i na:

«Kile à pi yákilibii tò,
maa pi nyiigii pyi cyi nɔyɛ na jaa mɛ,
maa pi ningyigigii pyi cyi nɔyɛ na núru mɛ,

fo mà pa nɔ ninjaa na¶¶.»

⁹Saanji Dawuda mú à jwo:

«Njyɔnɔ pi à wwɔ a lyi ke,
Kile à uru pyi pi á kánhɔna k'a pi cwôre,
maa u pyi pi á kapuɔ sí raa pi cyáan,
lire si mpyi pi kapyiini sàranɔ.

¹⁰Na pi nyiigii cyi wwɔ, pi áha raa jaa mɛ,

pi tùbubii pi kúr'a yaha tɛrigii puni i§§.»

Izirayeli shiinbii nùmpanɔke kani

¹¹Nɔyɛ yibige wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku nɔyɛ: «Taha Izirayeli shiinbii sí n-kwôro pi taburugunɔwoge e?» Mà byanhara bá la! Pi jcwunɔ'à pyi kapuɔ, ka supyishini sanɔ si nùmpanɔ ta. Lir'à pyi bà yinɔyɛge si mpyi si jyè Izirayeli shiinbil'e mɛ. ¹²Nɔyɛ Izirayeli shiinbii ngurugonɔ ká mpyi kapuɔ mà kacenɔji nimbwɔhii pyi jinke na, ka pi jcwunɔ si mpyi kapuɔ mà supyishini sanɔ pyi u à tòɔn nimbwo ta, lire e ke pi puni ká núr'a pa Kile á tɛni ndemu i ke, nákaana baa, là sí n-bàra kacenɔkii nyahanɔ na. ¹³Yii pi nɔyɛ supyishini sanɔ wuubii Yahutu-ubii shwɔhɔl'e ke, ná yii e mii nɔyɛ na yu. Mii na nɔyɛ Yesu túnntunɔ ngemu u à tun supyishini sanɔ á ke. Mii à uru báaranɔ cù ná na cyeyi shuunni i, ¹⁴bà yinɔyɛge si mpyi si mpêe mii cinmpyi-ibii Izirayeli shiinbil'e, lire si pi pii pyi pi shwɔ mɛ. ¹⁵Kampyi Kile à pi yaha nkere na ke, lir'à pyi kapuɔ mà Kile ná dinɔyɛ sùpyire shwɔhɔnɔ yaa, Kile ká núr'a pi bàra uye na tɛni ndemu i ke, karigii ninɔcenɔkii cyi sí n-pyi ke, yii sɔnɔ cyire na ke. Li sí n-pyi mu à jwo mpyi pi mpyi a kwú ke, pir'à núr'a jè.

¹⁶Sùmanɔ ninɔyini u à nɔ pi à kwɔn ke, uru ká yaha Kile mɛɛ na, u mbyimpe ká ntèg'a bwúuru yaa, uru mú na nɔyɛ Kile wu. Cige ndire ká yaha Kile mɛɛ na, ku nkényi mú maha mpyi u wuyo. ¹⁷Izirayeli shiinbii na nɔyɛ mu à jwo olive cige, nkemu k'à cenme kerɛge e ke, yii supyishini sanɔ sí nɔyɛ mu à jwo nyɛge funɔ woge. Pi à kerɛge woge nkényi yà kwɔn, maa nyɛge funɔ woge nkényi yà kwɔn a pwo yire takwɔnyi i,

††11:3 1 Saanbii 19.10, 14

‡‡11:4 Baali»: Sùpyire ti mpyi a tɛn Izirayeli shiinbii nkere na ke, pire yasunmbwɔhe ká mege ki. Izirayeli shiinbii ninɔyahanɔ mú mpyi a li pwo cù na ku pɛre (1 Saanbii 19.18).

¶¶11:8 Duterɛnɔmu 29.4; Ezayi 29.10

§§11:10 Zaburu 69.23-24

bà yii si mpyi si ku tunmpe pà ta mɛ.
¹⁸ Lire e ke ma hà raa nkényi ninkwɔnyɔi
 fwɔhɔre si maye pɛe mɛ. Mu aha maye
 pɛe, li cɛ na mu bà u à ndire yyéɛɛ mɛ,
 nka ndire t'à mu yyéɛɛ. ¹⁹ Mu sí n-jà
 n-jwo na yire nkényi'à kwɔn, si mu pwo
 yi takwɔnyɔi i. ²⁰ Sɛe mu à jwo. Yi dán-
 abaare kurugo y'à kwɔn, maa mu pwo yi
 takwɔnyɔi i mu daniyaɔi kurugo. Nka ma
 hà maye pɛe ná lire e mɛ! Fyá Kile na!
²¹ Kile ká mpyi u nyɛ a nɔ̀naara ta cige
 yabilinɔi nkényi na mɛ, mu nyɛ a cɛ na
 u sí n-jà mu mú pyi amuni mà? ²² Kile
 kacenni ná u kawaani nimpɔiini wíi ke!
 Mpii pi à cwo ke, u à kawaa pyi pire na,
 maa kacenne pyi mu na. Maye waha maa
 nkwoɔre puru ticɛnmpe e de, lire baare e
 mu mú sí n-kwɔn. ²³ Izirayeli shiinbii mú
 ká fwoɔre pi dánabaare e, Kile sí núru pi
 pwo pi talyɛge e, naha na yɛ sí na nyɛ
 Kile na mà pi pwo sahanɔi. ²⁴ Mu u à
 kwɔn nyɛge olivye cige na mà pa mpwo
 kerege olivye cige nkényi takwɔnge e mà
 ta yii nyɛ ninɔi mɛ, mu nyɛ a cɛ a jwo
 na yire pwohɔmɔ sí n-táan yi nɔ̀nke na
 mà tòro mu taan mà?

²⁵ Mii cɛnmpɔiibii, kani l'à nwohɔ ke,
 mii la nyɛ yii i lire cɛ, bà li si mpyi, yii pi
 nyɛ supyishinɔi sanɔi shiinbii ke, yii àha
 nkwo yiye pyi yákilifɛe mɛ. Supyishinɔi
 sanɔi shiinbii pi sí n-shwɔ ke, Izirayeli
 shiinbii pii sí pi ningyigigii waha fo sà
 yaa ná pire e pi à fɔnɔ. ²⁶ Lire ká mpyi,
 Izirayeli puni sí n-shwɔ bà y'à sɛmɛ Kile
 Jwumpe Sɛmɛɔi i na:
 «Shwofoonɔi sí n-yíri Siyɔn kànhe e,
 U sí n-pa Yakuba tɔ̀luge shiinbii pyi pi pi
 toronɔkanni kɛɛnɛ, pi raa fyáge Kile
 na.»

²⁷ Yire Kile mpyi a jwo u Jwumpe
 Sɛmɛɔi i na: «Tunmbyaare mii sí n-le ná

pi e ke, tire ti nyɛ nte: mii sí pi kapegigii
 yàfa pi na*.»

²⁸ Jwumpe Nintanmpe kàmpanɔke na,
 pi à cyé puru na ke, pi à pyi Kile zàmpɛn-
 mii, ka lire si yii pyi yii à tɔ̀n ta. Kile
 pi nɔ̀wɔnɔnɔi kàmpanɔke na, pi kyaa
 saha à táan u á pi tulyeyi kurugo. ²⁹ Naha
 na yɛ Kile ká yaage nkemu kan ke, u
 saha nyɛ na kuru shuu mɛ, u à ngemu
 yyere ke, u nyɛ na urufoo cyíge sahanɔi
 mɛ. ³⁰ Tɛni l'e, yii nyɛ a mpyi a Kile
 nɔ̀wɛɛni cɔ̀ mɛ, nka numɛ, Izirayeli shi-
 inbil'à cyé Kile na ke, lir'à Kile pyi u à
 nɔ̀naara ta yii na. ³¹ Lire pyinɔkanni ninu-
 uni na, Izirayeli shiinbil'à Kile nɔ̀wɛɛni
 yaha, bà li si mpyi, Kile à nɔ̀naara ta yii
 na pyinɔkanni ndemu na ke, u u nɔ̀naara
 ta pi na numɛ mú. ³² Yii li cɛ na Kile à
 sɔ̀pyire puni yaha ti nɔ̀wɛɛ yahare e,
 si nkwo mpa nɔ̀naara ta ti puni na.

Kile yákilifɛnte kani

³³ Ei! Tɛgele nyɛ Kile nàfuufɛnte ná u
 yákilifɛnte ná u nɔ̀nɔi na mɛ!
 Karigii u à bɛgel'a yaha ke, wà sɔ̀ n-jà
 cyire yyaha cɛ mɛ.

Wà nyɛ a u kurigii cɛ mɛ.

³⁴ Y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Sɛmɛɔi i na:
 «Jofoo u à Kafoonɔi Kile sɔ̀nɔre cɛ yɛ?
 Jofoo u nyɛ u yɛɛfoonɔi yɛ†?»

³⁵ Jofoo u à fyánha a yaaga fwoɔ le u na,
 u u mpa urufoo fwooni tò yɛ‡?»

³⁶ Yii li cɛ na yaayi pun'à fwoɔ Kile e,
 maa mpyi u mɛe na,
 maa mpyi u wuyo.
 Pɛɛnte ti taha u na fo tɛekwombaa.
 Amiina.

Naaranɔkanni nivɔnni kani

12 Nyɛ mii cɛnmpɔiibii, ná Kile s'a
 nɔ̀naara ta wuu na, lire e ke, mii
 na li caa yii á, yii yiye puni kan u á

*11:27 Ezayi 59.20, 21; 27.9; Zheremi 31.33, 34

†11:34 Ezayi 40.13

‡11:35 Zhubu 41.2

sáragá nɔ̀ncɛnɛ¹ fiige, ɲkemu ku ɲye Kile yahare e, maa ntáan u á ke. Kile pɛɛɲkanni nɔ̀ncɛnni li ɲye lire. ²Yii áha raa yii karigii pyi dɔ̀nye sùpyire wogigii fiige mɛ, ɲka yii Kile yaha u a yii kɛɛɲɲi, u u yákilii nɔ̀vɔ̀nmii kan yii á. Lire ká mpyi, nde li ɲye Kile ɲyii wuuni, maa ɲwɔ, maa ntáan ná cyaga ɲye a li fô mɛ, yii sí lire cɛ.

³Kile à ɲwɔ mii na maa sífente ntemu kan mii á ke, mà tàanna ná tire e, mii sí yi jwo yii pun'á, yii áha yiye pɛɛ si ntôro mɛ. Yii yiye tîrige, fànhe Kile à kan yii á yii dáníyanɲi kurugo ke, yii a yii karigii pyi yii a ntàanni ná kur'e. ⁴Wuu cyeere na ɲye nɲ́kin, ɲka ti yatany'á ɲyaha, yi puni ná yi báara sí u ɲye. ⁵Lire pyiɲkanni na, wuu dánafeebil'à ɲyaha, ɲka wuu na ɲye cyere nɲ́kin Kirisita wwɔɲɛɛge e. Wuu pun'à pɔw pɔw wuye na. ⁶Kile à ɲwɔ wuu na, maa màkanyɲi ɲjemu kan wuu á wuu a báare ke, yir'à ɲyaha. Kile tũnture ɲjwuɲi màkange ɲye ɲgemu á ke, urufoo u a ti yu u tàanna ná u dáníyanɲi i. ⁷Dánafeebii ntɛɛɲi màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a pi tɛre. ɲgemu wogo ku ɲye na kàlanɲi kaan sùpyir'á ke, urufoo u a lire pyi. ⁸Yerege màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a sùpyire yerege. Sùpyire ɲkanɲi màkange ɲye ɲgemu á ke, urufoo u a sùpyire kaan sɛl'e. Yyahe yyére shingire màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a ti pyi ná sɛl'e. Kanhamafeebii ntɛɛɲi màkang'à kan ɲgemu á ke, urufoo u a li pyi ná funntange e.

⁹Tàange sèe woge ku pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e, yii a kapegigii fún, yii i ɲkwôro yii a kacɛɲkii pyi. ¹⁰Tàange ku maha mpyi cɔ̀nmpyiibii ná piye shwɔhɔl'e ke, kuru ku pyi yii shwɔhɔl'e. Shin maha shin u a li caa si mpyi shin-

cyiɲi sí raa pi sanmpii pɛre. ¹¹Yii áha mpyi sàafee mɛ, yii pyi màbanfee. Yii a báare Kafoonɲi á ná yii zòmpyaagii puni i. ¹²Sòɲɔ̀re tatahage ku ɲye yii á ke, yii pyi funntange e kuru kurugo. Yii funɲyi ɲɲ́ge yyefuge tɛni i, yii yiye waha Kileparege na. ¹³Yaayi kuɲi u ɲye yii cɔ̀nmpyiibii dánafeebii na ke, yii yire kan pi á, yii raa nàmpwuunbii cwôre yii a ɲwoge yii pyɛnyi i.

¹⁴Mpii pi na yii kyérege ke, yii a jwó leni pir'á. Yii áha pi láɲa mɛ, yii a jwó leni pi á. ¹⁵Mpii pi ɲye funntange e ke, yii pyi funntange e ná pire e; mpii pi na mɛɛ súu ke, yii a mɛɛ súu ná pire e. ¹⁶Yii yii sòɲɔ̀re pyi nɲ́kin, yàmpeene kà mpyi yii e mɛ, yii yiye tîrige, yii áha yiye yaha yákilifee mɛ.

¹⁷Yii áha kapii fwoò tò ná kapil'e mɛ, yii yiye waha yii raa kacɛɲɲi pyi sùpyire puni na. ¹⁸Yii fànha le bà yyɛɲɲ́ke si mpyi si ɲkwôro yii ná pi sanmpii shwɔhɔl'e, kampyi lire sí n-jà n-pyi mɛ. ¹⁹Mii ntàannamacɔ̀nmpyiibii, wà ká yii mùmpenmɛ pyi, yii áha yii wuuni ɲkoonɲi láha mɛ, yii li yaha Kile á. Yii li cɛ na y'à sɛme Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Mii u sí yii túbileni kòrɔ, mii u sí yii ɲkoonɲi wwû⁸.» Kafoonɲi Kile u à jwo amuni. ²⁰Y'à jwo mú na: «Katege ká mpyi mu zàmpɛɲɲi na, ɲjyì kan u á. Byage ká mpyi u na, lwɔhɔ kan u á. Mu aha lire pyi, li maha mpyi mu à jwo nàɲkyanhii mu à wwû u ɲɲ́ɲke e^{**}.» ²¹Ma hà kapegigii mpyiɲi lage yaha ku fànha ta ma na mɛ, maye waha ma a kacɛɲkii pyi, ma a fànha ta kapegigii mpyiɲi na.

Dánafeebil'à yaa pi piye tîrige fàn'h'à

13 Sùpyire pun'à yaa ti tiye tîrige fàn'h'à, ɲaha na ye fànha ɲye wani, ɲkemu k'à tɲ́ge Kile pàama mɛ, fàn-

¹12:1 Pii maha jwo: «sáragá ɲyii wogo».

§12:19 Duterɛnɔ̀mu 32.35

**12:20 Taanliɲkii 25.21, 22

hafeebii pi nye ke, Kile u à pi tiŋe. ²Lire e ke ngemu u à cyé fànhafeebii wuyi na ke, urufol'à cyé Kile wuyi na mú. Mpii pi à cyé amuni ke, pire maha jɛ̀ɛgerɛɛɛ pyi u à nɔ piye na. ³Mpii pi na kacɛnɛkii pyi ke, pire nye na fyáge fàhe yyaha na mɛ, mpii pi nye pi nye na kacɛnɛkii pyi mɛ, pire pi maha fyáge ku yyaha na. Kampyi mu la nye s'a fyáge ku yyaha na mɛ, ta kacɛnɛkii pyi. Lire ká mpyi, mu sí ŋkèe ta. ⁴Fànhafeebii na nye Kile báara-pyii yii tɔ̀nnɛi kurugo. Ná mu nye na kacɛnɛkii pyi mɛ, mu sí raa fyáge pi na, jaha na yɛ kàshikwɔ̀nyaage nye pi cyɛ e tawage e mɛ. Kile báaranɛ na pi nye s'a kapegigi pyifeebii kapyiɛnkii ŋkoonɛi wwú pi na. ⁵Lire e ke sùpyir'à yaa ti tiye tɛ̀rige fành'a. Yɛfuge pi maha ntɛ̀ge sùpyire na ke, pi àha li pyi kuru yyaha na kanna mà de, ŋka pi li pyi, jaha na yɛ li kun'à tɛ̀i.

⁶ Lire na yii na múnalwɔɔre sârali mú. Mpii pi maha ti shuu ke, Kile u à pire yaha uru báaraŋi na, pi raa u pyi pi a ɲwɔge. ⁷ Shin maha shin à yaa ná ndemu i ke, yii lire kan u á. Shing'á yii à yaa yii a múnalwɔɔre kaan ke, yii a ti kaan ur'á. Cùuy'à yaa y'a ŋkaan ŋgemu á ke, yii a yi kaan ur'á. Shinŋi na yii à yaa yii a fyáge ke, yii a fyáge uru na. Shinŋi yii à yaa yii a mpêre ke, yii a uru pêre.

⁸ Tàange baare e, yafyin kà zii mpyi yii ná yii supyiŋɛɛbii shwòhòl'e mɛ. Ƴgemu u à sùpyire sannte kyaa táan uy'á ke, urufoo na Kile Saliyaŋi kurigii puni náare. ⁹ Yii li cè na nje y'à jwo Kile Saliyaŋi i na: «Ma hà zínni ná wabere cwo e mɛ, ma hà sùpya bò mɛ, ma hà nàŋkaaga pyi mɛ, ma hà ma supyiŋɛɛni cyeyaage nyipɛɛn pyi mɛ^{††}» ke, yire ná Saliyaŋi kapyaaŋii sanŋkil'à lwó a pwo nde kabilini na: «Ma shinŋɛɛni kyaa táan may'á ma yabilinŋi fiige^{††}.» ¹⁰ Tàange ká mpyi ngemu i ke,

urufuoo nyɛ na kawaa pyi u shinɛɛni
na mɛ. Nyɛ mu aha sùpyire sannte kyaa
táan may'á, mu à Kile Saliyani kurigii
puni paara.

**Wuu bégele, wuu a wuu
Kafoonji cannuruge sigili**

¹¹ Yii mpe lóg'a tara, tènì i wuu nyè nume ke, yii à lire cè. Tèn'à nò wuu jè a yîri ñwòmpe na, ñaha na ye tènì i wuu à jyè Kile kuni i ke, wuu à zh-worji byanhara nume mà tòro lire tènì na. ¹² Numpilag'à nò cyage e, nyège na ñko raa múru. Lire e ke wuu num-pire karigii ñwò yaha, wuu bènmpè kàshikwónyaayi le wuye na. ¹³ Wuu a ñaare ntíñi i, bà sùpyañi maha ñaare canjke e me. Wuu láha ñjyìntororji ná sinmbyaani ná jacwòore ná silegebaare ná yukwòonni ná yìncyège na. ¹⁴ Yii Kafoorji Yesu Kirisita pyìnkanni lwó yii karigii puni i, yii àha raa yii cyèere nyii karigii pyi me.

**Dánafeebii nyɛ a yaa pi
a piye cêge me**

14 Mpii pi nyɛ pi sàha fànhà ta Kile kuni i mɛ, yii pire cùmu leme jwɔ, yii àha raa pi jwumpe cyíge mɛ. ²Wà na nyɛ wani, ur'à cè a jwo na uru sí n-jà raa yalyire puni lyî, wà sí nyɛ wani ngemu u nyɛ u sàha fànhà ta Kile kuni i mɛ, faayaayi kanni uru na lyî. ³Ngɛ u nyɛ na yi puni lyî ke, uru kà raa yi puni lyimbaafooni fare mɛ, yi puni lyimbaafooni mú kà raa yi puni lyifooni fwɔhɔre mɛ, naha na yɛ Kile à jɛɛ uru na mú. ⁴Di mu nyɛ na maye sɔnni maa wabere báarapyi cɛɛge yɛ? U à báaracɛnɛ pyi yo, u nyɛ a báaracɛnɛ pyi mà yo, mu kuro nyɛ yire e mɛ, u ná u jùɔɔfooni shwɔhol'e yire nyɛ. U mú sí báaracɛnɛ pyi, naha na yɛ sínɔ

††13:9 Экизоди 20.13-15, 17; Дутеренџму 5.17-19, 21

✠13:9 Levitike 19.18

na nyɛ Kafoonji na mà lire pyi. ⁵ Wà maha canmpyaagii cyii sônji na cyir'à jwɔ mà tòro cyi sanŋkii na, wabere sí i sônji na canmpyaagii pun'à tàanna. Shin maha shin u u sônŋonŋkanni yaha li pyi sèe. ⁶ Shinji u à canŋke kà pwóŋŋ cannyi sannyi na ke, urufoo maha lire pyi Kafoonji pèente kurugo. Shinji u nyɛ na yalyire puni lyí ke, uru mú na lire pyi Kafoonji pèente kurugo, naha na yɛ u maha fwù kaan Kile á ti kyaa na. Shinji u nyɛ u nyɛ na yalyire puni lyí me, uru mú maha lire pyi Kafoonji pèente kurugo, naha na yɛ uru mú maha fwù kaan Kile á. ⁷ Sèenji na, wuu wà tufiige nyɛ na u shìnji pyi uye kurugo me, wuu wà mú sí nyɛ na ŋkwúu uye kurugo me. ⁸ Mà wuu yaha shì na, wuu nyɛ Kafoonji wuu, wuu mú sí ká ŋkwú, wuu na nyɛ Kafoonji wuu. Lire e ke wuu nyɛ shì na yo, wuu à kwú yo, wuu na nyɛ Kafoonji wuu. ⁹ Lire kurugo Kirisita à kwú maa jè si mpyi kwùubii ná nyii wuubii Kafoonji.

¹⁰ Nyɛ mu wi ke, naha na mu nyɛ na ma cìmpworonji cêge yɛ? Mu sí wi ke, naha na mu nyɛ na ma cìmpworonji fare yɛ? Wuu shin maha shin sí Kile yibige jwɔ shwɔ canŋka.

¹¹ Kafoonji Kile à jwo u Jwumpe Semenji i na:

«Mii nyii wuŋi u nyɛ,
sùpyire puni sí raa ninŋure sínni mii
yyahe taan,
pi puni sí raa mii pêre[¶].»

¹² Lire pyinŋkanni na, wuu shin maha shin sí u kapyinŋii yyaha jwo Kile á.

Yii àha raa yii cìmpyiibii jùŋŋ kyáŋge me

¹³ Nyɛ wuu wuye jɔcèegenji jwɔ yaha, yii àha yaaga yaha yii cìmpworonji yyaha na si u yyaha kwòn, lire nyɛ me si u pyi u cwo me. ¹⁴ Mii à li cè maa dá li na, na Kafoonji Yesu barag'e, yaage kà tu-

fiige nyɛ a jwóhɔ me. Ŋka wà ha ŋkemu pyi na k'à jwóhɔ ke, kuru maha jwóhɔ urufol'á. ¹⁵ Mu aha jɔcè na mu shinŋeenji sí jige mu yalyige na, ma hà ku lyí u nyii na me, ná lire bà me, mu sí tàange kuni yaha u kàmpanŋke na. Mu cìmpworonji kurugo Kirisita à kwú ke, ma hà mpyi kaŋuŋ si u jùŋŋ kyán yalyire kurugo me. ¹⁶ Ma hà ma mege yaha ku kèege yaaga kurugo, na k'à táan mu á me. ¹⁷ Yii li cè na Kile Saanre kani nyɛ a yyaha tii ná jyiŋi ná yabyeere e me, ŋka Kile Munaani maha ntinji ná yyenŋke ná funntange ŋkemu kaan ke, ná yire e t'à yyaha tii. ¹⁸ Shinji u nyɛ na báare Kirisita á lire pyinŋkanni na ke, urufoo kyaa li maha ntáan Kile á, sùpyire mú maha urufoo kêre.

¹⁹ Nyɛ nde li sí yyenŋke kan wuu á, si wuu pyi wuu fàŋha ta wuu ná wuye shwɔhɔl'e Kirisita kuni i ke, wuu wuye waha lire na. ²⁰ Ma hà Kile báaranji kèege yalyire jùŋŋ taan me. Sèe wi, yalyire pun'à jwɔ, ŋka ntemu jyi sí n-jà n-pyi kaŋuŋ si mu cìmpworonji jùŋŋ kyán ke, tire jyiŋi nyɛ a jwɔ me. ²¹ Kyara yo, sinmbyaa yo, yaaga maha yaaga ku sí n-jà n-pyi kaŋuŋ si mu cìmpworonji jùŋŋ kyán ke, kuru yaha wani, lire l'à pwóɔ. ²² Nde mu nyɛ na sônji mà yyaha tii ná ŋke cyage e ke, lire yaha mu ná Kile shwɔhɔl'e. Shinji u nyɛ u funŋke nyɛ a cèenne ná u kapyiinŋkil'e me, uru wuun'à jwɔ. ²³ Ŋka mu funŋke ká jɔcèenne yalyige kà jyiŋi na, maa núr'a ku lyí, Kile sí mu cêge, naha na yɛ mu nyɛ a li pyi ná daniya e me. Kani sí li nyɛ li nyɛ a pyi ná daniya e me, lire maha mpyi kapii.

Dánafeebil'à yaa pi piye cùmɔ leme jwɔ

15 Wuu mpiimu pi à fàŋha ta Kile kuni i ke, mpii pi nyɛ pi sàha fàŋha ta l'e me, wuu pi fàŋhancyerere

[¶]14:11 Ezayi 45.23

karigii kwú wuye e. Wuu àha raa wuu nyii karigii kanni caa raa mpyi mē. ²Shin maha shin à yaa u a u shinɲɛɲi nyii kariii pyi ɲɛyiimu cyi sí là ɲwɔ u na, si u pyi u a sì yyaha na Kile kuni i ke. ³Yii li cè na ali Kirisita ɲye a u yabiliɲi nyii wuuni pyi mē, mà tàanna ná yi jwuɲkanni i Kile Jwumpe Semeɲi i na: «Mpii pi à mu faha ke, mii pìrefel'à faha^{§§}.» ⁴Yaaga maha yaaga ku mpyi a sème fo tèemɔni i Kile Jwumpe Semeɲi i ke, yire pun'à sème si wuu kàla, bà wuu zòmpii si mpyi si ntàra, wuu u wuye waha, wuu u sòɲɔɔ tatahaga ta mē. ⁵Kile u maha wuu pyi wuu a wuye waha, maa wuu zòmpii taali ke, uru u yii sòɲɔɔ pyi ɲiɲkin, bà Yesu Kirisita ɲye na li caa mē, ⁶bà wuu puni si mpyi si wuu Kafoonji Yesu Tunji Kile pèe ná yákili ɲiɲkin ná mē ɲiɲkin i mē. ⁷Bà Kirisita à yii cùmu leme ɲwɔ mē, yii a yiye cùmu leme ɲwɔge amuni, lire sí pèene taha Kile mege na. ⁸Sèeɲi na mii sí yi jwo yii á, Kirisita à pyi Yahutu-ubii báara pyi, ɲwɔmyahigii Kile à lwɔ pi tulyey'á ke, bà cyire si mpyi si fúnɲɔ mē. Lir'à li cyèe na Kile ká ndemu jwo ke, u maha lire pyi. ⁹U kapani ɲùɲke ku ɲye mú, bà supyishiɲi sanɲi si mpyi s'a Kile père u kacɛɲkii kurugo bà y'à sème Kile Jwumpe Semeɲi i na:

«Lire kurugo mii sí mu pèe supyishiɲi sanɲi shwɔhɔl'e,

mii sí mē cèe si mu kēe*.»

¹⁰Y'à sème mú na:

«Supyishiɲi sanɲi puni, yii pyi funntange e ná Kile shiinbil'e sɲcyan[†].»

¹¹Y'à núr'a sème mú na:

«Supyishiɲi puni, yii a Kafoonji kère.

Sùpyire puni, yii a u père[‡].»

¹²Kile tùnntunɲi Ezayi mú à jwo na:

«Sùpya sí n-pa n-fworo Zhese tùluge e, u sí n-pa n-yîri si mpyi supyishiɲi sanɲi ɲùɲufoonji,

pi mú sí pi sòɲɔɔ taha u na[¶].»

¹³Kileɲi u maha sòɲɔɔ tatahage kaan ke, uru u funntanga nimbwɔhɔ ná yyɛɲiɲke kan yii á, yii daniyaɲi kurugo, bà li si mpyi ɲwɔmɛeni u à lwɔ wuu á ke, Kile Munaani fàhe si yii pyi yii yii sòɲɔɔ taha lire na sèl'e mē.

Poli báaraɲi pyiɲkanni

¹⁴Mii cìnmppyiibii, nde li ɲye yii kàmpanɲke ke, mii à sàa li cè na yii à sàa yiye yaha cènmpe mpyiɲi laage e, ɲcèɲi sèe wuɲi mú sí na ɲye yii e, na yii sí n-jà raa yiye yerege. ¹⁵Ŋka ɲge letereɲi i, mii à naye waha maa karigii cyii sème si yii funɲyi cwo cyi na. Mii à lire pyi, ɲaha na ye Kile à ɲwɔ mii na, ¹⁶maa mii pyi Yesu Kirisita báara pyi supyishiɲi sanɲi shwɔhɔl'e. Jwumpe Nintanmpe ɲjwuɲi báaraɲi mii ɲye na mpyi ke, uru na ɲye mu à jwo sáragawwu báara, mpii pi ɲye pi ɲye Yahutuu mē, bà pìre si mpyi si mpyi sáraga fiige ɲkemu k'à táan Kile á, ka Kile Munaani si ku yaha kuye kanna na, uye mē na ke. ¹⁷Lire e ke Yesu Kirisita wwoɲɛge kurugo, mii sí n-jà raa ɲkwɔhɔli ná na báaraɲi nimpɲiɲi i Kile á. ¹⁸Sèeɲi na, mii aha a si yaaga jwo, nde Kirisita à pyi mii cye kurugo ke, lire kanni mii maha jwo. Mpii pi ɲye pi ɲye Yahutuu mē, u à mii tège, maa pìre pyi pi à ɲen'a Kile ɲwɔmɛeni cú mii jwumpe ná mii kapyiɲkii cye kurugo. ¹⁹Lir'à pyi kacɛɲkii ná kakyanhala karigii cye kurugo, Kile Munaani sífente funɲke e. Lire pyiɲkanni na, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tii ná Kirisita kani i ke, puru kàm-

§§15:3 Zaburu 69.10

*15:9 2 Samuweli 22.50; Zaburu 18.50

†15:10 Duterɛnɔmu 32.43

‡15:11 Zaburu 117.1

¶15:12 Ezayi 11.10

panjke na, mii à sàa báarañi pyi mà nɔ u tegeni na mà lwɔ Zheruzalemu kànhe e mà sà nɔ Iliri kùluni puni i. ²⁰ Kirisita kyaa sàha jwo a nya cyeyi njemu i me, mii à naye waha maa Jwumpe Nintanmpe jwo yire cyeyi i, bà li si mpyi, mii àha ñkwɔ raa wà fyè tare me. ²¹ Ñka l'à pyi mu à jwo bà y'à sème Kile Jwumpe Semeñi i na:

«U kyaa nye a jwo mpiimu á me, pire sí u nya,

Mpii pi nye pi nye a u kyaa lógo me, pire sí u cè⁸.»

²² Nye lire l'à sàa mii tegele kwɔn fo tooyo ninyahay'e yii yyére zhèñi na.

²³ Nye nume, mii báarañ'à kwɔ naha jcyii kùligil'e. Ná cyi naha a yyee lada kwɔ, mii la mpyi si sà fworo yii na, ²⁴ mii ññkareñi Esipani kinni i, mii sí n-yyére si tère pyi yii yyére. Mii aha a ñkèege, yii i na tège bà mii si mpyi si nɔ wani me. ²⁵ Ñka mii sí n-fyânha n-shà Zheruzalemu i, Kile wuubii pi nye wani ke, mii sí n-sà ntège kan pir'á. ²⁶ Yii li cè na dánafeebii pi nye Masedoni ná Akayi kùligil'e ke, pir'á cyeyi wà yiye na si ntège Zheruzalemu dánafeebii fòñjfeebii tège. ²⁷ Pi à li lwɔ piye e si pi tège, ñka sèeñi na, pi ná li mpyiñ'à yaa, naha na ye pi nye Yahutuu me, ñka Jwumpe Nintanmpe pu nye nàfuu fiige Kile maha ñgemu kaan ke, Zheruzalemu Yahutuu-bii dánafeebil'á pi à puru ta. Lire e ke pi aha pi tège ná pi cyeyaayi i, lire na nye pi nimpyii. ²⁸ Nye mii aha cyire karigii cwɔɔnɔ, maa uru wyéreni kan, mii sí n-tòro yii yyére s'a wá Esipani kinni i. ²⁹ Mii mú s'à li cè na mii aha nɔ wani yii yyére, Kirisita sí jwóni lwɔ wuu na sèe sèl'e.

³⁰ Nye mii cìmpyiibii, ná wuu sí nye Kafooni Yesu Kirisita wuu, Kile Munaani s'à wuu pyi wuu u wuye kyaa táan wuy'á, mii na li caa yii á, yii raa Kile jáare mii

á na zhileni na, ³¹ Zhude kùluni shiinbii pi nye pi nye Kile kuni i me, bà mii si mpyi si shwɔ pire na, ntègeñi mii sí sà n-kan Kile wuubil'á Zheruzalemu i ke, pi i jee uru na ná funntange e me. ³² Lire ká mpyi, Kile ká jee, mii funntanga wuñi sí nɔ yii yyére, mà bàra lire na, yii sí maban le mii i. ³³ Yyeñiñkefoo Kile u pyi ná yii puni i. Amiina.

Polí à u ceveebii shéere

16 Mii sí wuu cìmpworocwoñi Febe kyaa jwo yii á, metangafoo u nye u wi, Sanjkere dánafeebii kurunje tegefooni wà wi. ² U aha nɔ yii yyére, yii i u cùmu leme jwɔ Kafooni mege kurugo, mu à jwo bà l'à yaa l'a mpyi Kile wuubii shwɔhɔl'e me. U aha ntège cya yii á kyaa maha kyal'e ke, yii u tège. U yabiliñ'à shiinyahara tège mà cye cyán mii yabiliñi na.

³ Yii Pirisili ná Akilasi shéere. Pire na nye mii báarapyiñee Yesu Kirisita báarañi i. ⁴ Pire mpyi na ñko si mpɔɔn pi múnahigil'e mii wuuni zhwoñi kurugo. Mii kanni bà u nye na pi kère me, supyishiñi sanji dánafeebii kurunji puni mú na pi kère. ⁵ Dánafeebii pi maha piye bínnini pi pyenge e ke, yii pire shéere mú. Yii mii ntàannamacinmpworoni Epayineti shéere. Uru u à pyi shincyiiñi mà dá Kirisita na Azi kùluni i. ⁶ Mariyama u à báarañyahage pyi yii á ke, yii uru shéere. ⁷ Yii Andoronikusi ná Zhuniyasi shéere. Mii ná pire nye supyishi ññkin, wuu à pyi kàsuni i sijcyan. Pi mey'à fworo sèl'e Yesu túnntunmpii shwɔhɔl'e, pi mú à jyè Kirisita kuni i mii yyaha na.

⁸ Yii Anpiliyasi shéere, mii ntàannamacinmpworo wi Kafooni wwoñeege e. ⁹ Yii Uruben shéere, wuu báarapyiñee u nye ure Kirisita báarañi i, yii i mii ntàannamacinmpworoni Sitasisi shéere.

¹⁰Yii Apelesi shéere, ur'à jɛ yɛfuge na Kirisita mege kurugo. Yii Arisitobuli pyenge shiinbii shéere. ¹¹Yii mii cɛmpworonɔŋi Erɔdiyɔn shéere. Narisisi pyenge shiinbii pi à dá Kafoonɔŋi na ke, yii pire shéere. ¹²Yii Tirifeni ná Tirifosi shéere, pire cyeebii shuunniŋi na báaraŋi pyi Kafoonɔŋi á. Yii mii ntàannamacɛmpworocwɔŋi Perisidi shéere, ur'à uye kan Kafoonɔŋi báaraŋ'á sèl'e. ¹³Yii Kafoonɔŋi nɔŋcwɔnɔŋi Urufusi ná u nuŋi shéere, mii nu mú u jɛ ure. ¹⁴Yii Asenkiriti ná Filegɔn ná Erimesi ná Patorobasi ná Erimasi shéere, cɛmpyibii sanmpii pi jɛ ná pi e ke, yii pire puni shéere mú. ¹⁵Yii Filologi ná Zhuli ná Nere ná u cɛmpworocwɔŋi shéere mà bàra Olenpi na. Dánafeebii sanmpii pi jɛ ná pi e ke, yii pire puni shéere. ¹⁶Yii a cɛmpworogo fwùŋi kaan yiy'á ná funɔcɛnɔŋi i, Kirisita dánafeebii kurupyi pun'à yii shéere.

Yereyi nizanɔŋi

¹⁷Mii cɛmpyibii, mpɔŋi pi maha ma ná ndàhalanɔŋi i dánafeebii shwɔhɔl'e, maa pi wuruge, maa ntùŋke taha wuu kàlanɔŋi na ke, mii na li caa yii á, yii a yiye kàanmucaa pire na. ¹⁸Wuu Kafoonɔŋi Kirisita á bà tire sùpyire jɛ na báare me, pi fucɛrigil'á pi maha báare. Mpɔŋi pi jɛ pi sàha ŋkwɔ a fànha ta Kile kuni i me, pi maha pire wuruge ná jwuntanmpe ná kàyituwɔgɔre e. ¹⁹Yii pi ke, yii à Kafoonɔŋi jwɔmɛnɛi cù pyiŋkanni ndemu na ke, sùpyire pun'à lire cè. Lire e ke mii funntanga wuŋi u à sɔi yii kurugo.

Mii na li caa yii á, yii pyi yákilifee, yii raa kacɛnɔŋi pyi, yii i láha kapegigii na feelee. ²⁰Jɛ li saha sɔi mɔ me, yɛɛɛŋke kanvooŋi Kile sí Sitaanniŋi tɔrige n-cyán yii a fwòŋi ná yii tooy'e. Wuu Kafoonɔŋi Yesu Kirisita u jwɔ yii na, u u yɛɛɛŋke kan yii á. ²¹Mii báaraɔyɛɛŋi Timɔti à yii shéere. Lusisi ná Zhasɔn ná Sosipateri à yii shéere, mii ná pire mpɔŋi na jɛ shinuu. ²²Jɛ mii Teritusi u à Poli tɛg'a ŋge lɛtɛɛŋi sémɛ ke, mii mú à yii shéere Kafoonɔŋi wwoŋɛge e. ²³Gayusi yɛɛre mii jɛ nàmpɔnte na ke, ur'à yii shéere. Uru yɛɛre dánafeebii maha piye bínnini mú. Kànhe wɛɛɛmaranɔŋi Erasiti ná wuu cɛmpworonɔŋi Karitusi à yii shéere.

[²⁴Wuu Kafoonɔŋi Yesu Kirisita u jwɔ yii na, u u yɛɛɛŋke kan yii á. Amiina.]

²⁵Wuu pèɛɛ taha Kile na. Jwumpe Nintanmpe mii jɛ na yu Yesu Kirisita kyaa na yii á ke, sí na jɛ Kile á mà puru pyi pu fànha kan yii á. Puru cye kurugo, Kile à u kanwɔhɔni cyèe, u mpyi a lire ŋwɔhɔ mà lwɔ fo dɔnyɛŋi tɛɛsiini i. ²⁶Numɛ, l'à yige bèɛnmpe na. Jɛ Kile tɔntunmpɔŋi sémɛbii cye kurugo, mpɔŋi pi jɛ pi jɛ Yahutuu me, pire pun'à lire kanwɔhɔni cè. Kileŋi u jɛ wani fo tɛekwombaa ke, uru u à li kuni kan, bà sùpyire puni si mpyi si dá uru na s'a uru père me.

²⁷Kile kanni u jɛ yákilifoŋi ke, pèɛte ti taha u na tɛrigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo fo tɛekwombaa. Amiina.

Poli à leterengi ninçyiini ngemu kan Kòrenti kànhè dánafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
leterengi funnjo jwumpe e ke*

Kòrenti kànhè na mpyi kànbwòhò, ya-sunnyi mpyi a nyaha k'e sèl'e. Cikwuñi ná nàñkwuñi mpyi na mpyi pyiñkannigii puni na kuru kànhè e.

Yesu tùnntunji Poli à yye ninjin ná paanga pyi Kòrenti kànhè e. Lire tènì i, u à Jwumpe Nintanmpe jwo wani, ka pìi si piye kan Yesu á (Kapyiñkii 18.1-18). Poli karenkwooni kàntugo, nyahangu-rug'à jyè dánafeebii ná piye shwòhòl'e. Poli à yire lógo maa nge leterengi tun si pi yere, maa li cyèe pi na, na dánafeebii wwoñeenge na nje mu à jwo cyere, ti jùñke ku nje Yesu Kirisita kanni. Tire cyeere yatanpyi pun'à yaa yi yiye kyaa táan yiy'á, yi raa yiye tère (13).

Dánafeebii kurunke e, pìi mpyi a letere tùugo u á, maa yibi yi yà pyi u na. Poli à nge leterengi sème maa jwòshwòrò kan yire yibi yi na, yire yi mpyi:

Dánafeebii sí n-jà fúru pyi la? (7)

Mpii pi nje na zunji pyi ke, dánafeebii sí n-jà n-lyí pire yyére la? (8—10)

Di dánafeebil'á yaa pi a báare ná Kile Munaani màkanyi i ye? (12—14)

Dánafooni kwùñi kàntuge nje naha shi ye? (15)

Jwumpe tasiige

1 Mii Poli u à yyer'a pyi Yesu Kirisita tùnntunjo mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii ná wuu cìmpworonji Sositeni u à nge leterengi sème si ñkan ²yii dánafeebii kurun'á, Kòrenti kànhè e, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu Yesu Kirisita cyè kurugo ke, u à yii yyer'a pyi u wuu, mà bàra mpii puni pi nje na wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege yiri

cyeyi puni i, maa u pyi pi Kafoonji wuu fiige ke, ³wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi i yyeñinke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kòrenti dánafeebii kurugo

⁴Mii fwù nje Kile na tèrigii puni i, naha na ye u à jwò yii na, yii ná Yesu Kirisita wwoñeenge kurugo. ⁵Mà yii yaha kuru wwoñeenge e, yii à Kile màkanyi shiñi puni ta, mà cyè cyán jwumpe ná jncèñi na. ⁶Naha kurugo ye jwumpe pu nje na Kirisita kyaa yu ke, pur'à tatèenge wwù yii e. ⁷Lire e canñke wuu Kafoonji Yesu Kirisita sí uye cyèe ke, mà yii yaha yii i kuru canñke sigili, Kile màkange kà tufiige kuu nje yii na me.

⁸Uru Kile mú u sí yii tège si fànha kan yii á, bà yii si mpyi si ñkwòro u kuni i fo sà nò li tegeri na, si mpyi tìgire cyaga baa Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge me.

⁹Kile na nje jwòmèe ninjinfoo, uru u à yii yere bà yii si mpyi si mpyi u Jyanji, wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwoñeenge e me.

Poli à li cya Kòrenti dánafeebil'á na pi bè

¹⁰Mii cìmpyiibii, mii na li jàare yii á, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na, yii i bè ninjin na, yii àha n-láha yiye na me. Yii bè, yii i mpyi ná sòñjòrò ninjin i, yii i yii karigii kapyiini jùñke yaha ku pyi ninjin. ¹¹Naha kurugo ye mii cìmpyiibii, mii à lógo Kilowe pyenge shi-inbii pìi jwò na, na mbèmbaanji na wá yii shwòhòl'e, ¹²na pìi na wá na ñko yii shwòhòl'e na pire na nje mii Poli wuu, pìi sí i ñko na pire na nje Apolosi wuu, pìi sí i ñko na pire na nje Pyeri wuu, pi sanmpii sí i ñko na pire na nje Kirisita wuu. ¹³Mii sí yii yíbe, Kirisita à táa la? Taha Poli u à kwòro kworokworocige na yii kurugo, lire nje me taha Poli mege na yii à batize? ¹⁴Mii Poli à Kile shéere,

naha na ye Kirisipusi ná Gayusi baare e, mii n̄ye a yii wà tufiige batize wani me. ¹⁵Lire e yii wà sì n-sii n-jà n-jwo na ur'à batize mii mege na me. ¹⁶Mii funɔ naha mpyi a wwɔ, mii mú u à Sitefanasi pyenge shiinbii batize, pire baare e, mii naha a dá na mii sàha à sùpya batize wani yii yyére me.

Sùpyire yákilifente n̄ye Kile nyii na s̄ncomɔ

¹⁷Yii li cè na báaraɲi n̄jɲɲiɲi m̄e na Kirisita à mii tun ke, uru bà u n̄ye batizeliɲi m̄e, Jwumpe Nintanmpe n̄jwunji kurugo u à mii tun. Mii mú sí n̄ye na tire t̄unture pyi mà tàanna ná sùpyire yákilifente e m̄e, bà li si mpyi sùpyire kà raa ñirili mii jwun̄kanni kurugo m̄e, ɲka pi a ñirili Kirisita kw̄n̄ji kurugo kworokworocige na. ¹⁸Mpii pi n̄ye kuni n̄impiini i, ná Kile sí n-pa pi shi b̄ò ke, jwumpe pu n̄ye na yu mà yyaha t̄íi ná Kirisita kw̄n̄ji i kworokworocige na ke, puru na n̄ye s̄ncomɔ pire mpil'á. ɲka wuu mp̄ii pi n̄ye kuni n̄jncenni i, ná Kile sí n-pa wuu shwɔ ke, Kile sífente ti n̄ye ti ti wuu á.

¹⁹N̄ye y'à s̄eme Kile Jwumpe Sem̄ɲi i na:

«Mpii pi na piye s̄n̄ɲi yákilifee ke, mii sí pire s̄ncompe cȳe.

Mpii pi na piye s̄n̄ɲi na pir'à kyaa c̄e ke, mii sí li cȳe na pire n̄ye a yafyin c̄e m̄e**.»

²⁰Mà tàanna ná lire e, taa yákilifeebii n̄ye ke? Mpii pi na piye s̄n̄ɲi na pir'à Kile Saliyaɲi c̄e ke, taa pire n̄ye ke? Taa ɲge ñ̄nȳɲi jwun̄ceemp̄ii n̄ye ke? Kile à li cȳe na ɲge ñ̄nȳɲi yákilifente na n̄ye s̄ncomɔ. ²¹Mà tàanna ná Kile yákilifente e, u à li lwɔ ɲge ñ̄nȳɲi yákilifeebii kà n-jà uru c̄e ná pi yabilimp̄ii yákilifente e m̄e. Lire kurugo jwumpe wuu n̄ye na yu, ná ñ̄nȳɲi sùpyire na pu s̄n̄ɲi

s̄ncomɔ ke, Kile à li lwɔ sùpyire t'à dá puru jwumpe na ke, si pire shwɔ.

²²N̄ye Yahutuubii la maha mpyi s'a kakyanhala karigii n̄aa tapyige e si nta ndá puru jwumpe na. Girekiibii sí na n̄caa pire yákilibii si múgo si nta ndá pu na. ²³Wuu pi ke, Kirisita kani wuu n̄ye na yu na u à kw̄w kworokworocige na ke, puru na n̄ye jwun̄jwumbaama Yahutuubil'á, maa mpyi s̄ncomɔ supyishini san̄j'á. ²⁴ɲka Kile à mpiimu yyer'a pyi u wuu ke, pi à pyi Yahutuu yo, pi à pyi Girekii yo, pir'á Kirisita na Kile sífente ná u yákilifente cȳe. ²⁵Naha kurugo ye kani Kile à pyi, ka sùpyire si wá na s̄n̄ɲi s̄ncomɔ ke, lir'à f̄anha tò pi yákilifente na. Nde Kile à pyi, ka sùpyire si wá na s̄n̄ɲi na f̄anhaɲcyerere ti n̄ye ti ti ke, lir'à f̄anha tò sùpyire na.

²⁶Mii c̄in̄mp̄yibii, yyer̄ɲkanni na Kile à yii yyer'a pyi uye wuu ke, yii lire k̄aan̄mucya a w̄ii ke! Mà tàanna ná sùpyire k̄aan̄mucyage pyiɲkanni i, yákilifee n̄jnyahamii n̄ye yii e m̄e, sífee n̄jnyahamii n̄ye yii e m̄e, yii n̄jnyahamii mú sí n̄ye a si shinbwoo pyenyi i m̄e.

²⁷N̄ye karigii ñ̄nȳɲi sùpyire na s̄n̄ɲi s̄ncomɔ ke, cyire Kile à cw̄ɔn̄r'a t̄èg'a ñ̄nȳɲi yákilifeebii sílege. N̄cyii pi n̄ye na s̄n̄ɲi f̄anhaɲcyerere wogigii ke, maa cyire cw̄ɔn̄r'a t̄èg'a f̄anhafeebii sílege.

²⁸Karigii cyi n̄ye n̄n̄ɔ baa ñ̄nȳɲi sùpyire nyii na, ná pi kuro n̄ye cyi e m̄e, cyire karigii Kile à cw̄ɔn̄r, pi na n̄cyiimu s̄n̄ɲi s̄e wogii ke, mà t̄èg'a cyire k̄ège. ²⁹U à lire pyi, bà li si mpyi sùpyaɲi wà tufiige kà ɲkw̄w uye p̄e uru Kile yyahe taan me.

³⁰Uru u à wuu le Yesu Kirisita ww̄ɔn̄ge e. Kile à pyi kaɲn̄ɔ, ka Yesu Kirisita si wuu pyi yákilifee, maa jwo na wuu à t̄íi, maa wuu pyi Kile wuu, maa wuu n̄n̄ɔ ww̄w̄ kapegigii bilere e.

³¹N̄ye bà l'à s̄eme Kile Jwumpe Sem̄ɲi i m̄e: «ɲgemu la ká mpyi si p̄ene taha

**1:19 Ezayi 29.14

yaaga na ke, urufoo u ti taha Kafoonji Kile na^{††}.»

Poli nye a Kile jwumpe jwo ná sùpyire yákilifente e me

2 Mii cìmpyibii, tènì i mii à sà Kile jwumpe jwo yìi yyére ke, mii nye a naye pèe na mii à jwumpe cè, lire nye me na mii yákilin'á pèe mà tòro pi sanmpii wunji na me. ² Naha kurugo ye mii nye a li lwó naye funji, si yaage kabere kyaa jwo yii á, Yesu Kirisita kántugo na me, si u kwùni kyaa jwo yii á kworokworocige na. ³ Mii fànhe mpyi a cyére wani yii shwòhò'e, fyagare mpyi maha mpyi mii na fo mii mpyi maha ncyéenni sèl'e. ⁴ Tère o tère e mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, ná sùpyire yákilifente e bà mii mpyi maha pu yu si nta yii nùmbogigii kèenye ná p'e me. Ìka ná Kile Munaani sífente e mii mpyi maha pu yu, ⁵ bà li si mpyi yii dányanji kà ntaha sùpyire yákilifente na me, fo Kile sífente.

Kile maha u yákilifente kaan wuu á, u Munaani cye kurugo

⁶ Kile jwump'à tateenge wwù mpiimu zòmpyaagil'e ke, pire maha yákilifente taa wuu jwumpe e. Ìka Kile sí n-pa nge dipyenji sùpyire ná u nùnfueebii mpiimu shi bò ke, yákilifente ti nye pir'á ke, tire shini bà me. ⁷ Kile yákilifente shenre wuu nye na yu ke, sùpya mpyi a ti shi cè me, naha na ye Kile mpyi a ti nwoho. Mà jwo dipyenji u dá ke, Kile mpyi a lire kanwohoni yaa, bà wuu si mpyi si mpyi shinbwoo si ntèen ná u e u cyage nisananke e me. ⁸ Ìge dipyenji nùnfufooji wà nye a tire yákilifente cè me. Ná lire bà me, pi mpyi na si nje Kafoonji Peentefoo kwéro kworokworocige na me. ⁹ Bà l'à sème Kile Jwumpe Semenji i na:

«Sùpya nyii sàha nkwo a ndemu nya me, ná ningyii sàha nkwo a li lóg'a nya me, ná li sàha nkwo a tíge sùpya funji mà nya me, mpii pi à Kile kyaa táan piy'á ke, lire u à bégel'a yaha pire mee na^{‡‡}.»

¹⁰ Wuu pi ke, Kile à lire kani cyée wuu na, u Munaani cye kurugo. Lire li maha karigii puni yyaha caa, ali karigii Kile à nwoho ke, li maha cyire puni yyaha caa, si cyi cè, ¹¹ bà li nye sùpya si n-jà u supyineenji funzonjore cè ná u yabiliñi bà me, amuni li mú nye sùpya si n-jà Kile funjo karigii cè me, Kile Munaani kanni l'à cyi cè. ¹² Wuu sí pi ke, Kile à u Munaani le wuu e, lire l'à wuu ná sùpyire sannte sònjoñkanni pyi l'à wwù liye e. U à lire pyi bà li si mpyi, u à nwo wuu na maa yaayi njemu kan wuu á ke, wuu u yire cè me. ¹³ Ná sùpyire yákilifente e bà wuu nye na yire yaayi kyaa yu me. Ìka Kile Munaani à ndemu cyée wuu na ke, lire wuu nye na yu sùpyir'á, wuu na li yu bà Kile Munaani à li jwo me. ¹⁴ Ìka Kile Munaani ká mpyi li nye a tèn sùpyanji ngemu i me, urufoo nye na njege Kile Munaani karigii na me, naha na ye u maha cyire karigii sònji sìncomò. U si n-jà cyi yyaha cè me, naha na ye Kile Munaani kanni cye kurugo sùpyanji maha jà a cyi yyaha cè. ¹⁵ Kile Munaani nye sùpyanji ngemu i ke, uru u maha yaayi puni cè a wwù yiye e. Shintiwe mú sí nye na n-jà a urufoo kapyiñkii cè a wwù cyiye e me. ¹⁶ Yire y'à sème Kile Jwumpe Semenji i na:

«Sùpya nye a sii ngemu u à Kafoonji funzonjore cè me?

Sùpya mú nye a sii ngemu u sí n-jà u yere me^{¶¶}.»

^{††}1:31 Zheremi 9.24

^{‡‡}2:9 Ezayi 64.4

^{¶¶}2:16 Ezayi 40.13

Ɔka wuu pi ke, Kile Munaani nye wuu mpiimu i ke, wuu à Kirisita funzonɔre cè.

Kile báarapyiibii puni tayyérege nye nin̄kin

3 Mii cɛnmpyiibii, mà sɛn̄ji jwo, mpii pi à Kile Munaani yaha l'à pi yyaha cù ke, jwun̄kanni na mii maha yu ná pire e ke, mii nye a jà a jwo ná yii e lire jwun̄kanni na mɛ. Ɔka mpii pi nye na pi nyii karigii kanni pyi ke, mii à jwo ná yii e mu à jwo ná pire e mii nye na yu. Mii na yii sɔn̄ji mu à jwo pɛn̄pin̄nye ya mà yyaha tí ná Kirisita kuni i. ² Jwumpe mii à jwo yii á ke, pur'à pyi mu à jwo jirime mii à kan yii á. Mii nye a jɛn'a yawaya kan yii a lȳ mɛ, naha na ye yii mpyi na sì n-jà yawaya lȳ mɛ. Ali nume yii sì n-jà yawaya lȳ mɛ, ³ naha na ye yii saha na yii nyii karigii pyi. Sèe wi de! Ná yɛn̄cyɛge ná mbɛmbaani sí nye yii shwɔhɔl'e, lire l'à li cyèe na yii ná sùpyire sannte nye a wwù yiye e mɛ. Yii ná pi kapyiinkii pun'à pyi nin̄kin. ⁴ Nye ná yii pii s'à jwo na yii na nye Poli wuu, ka pii si jwo na pire na nye Apolosi wuu, mà tàanna ná lire e, tá yii ná sùpyire sannte sɔn̄ɔn̄kann'à wwù liye e be?

⁵ Yii li cè na Apolosi wi yo, mii Poli wi yo, Kile báarapyii pi nye wuu kanna. Wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ka lire si mpyi kapun̄ɔ mà yii lɛn̄je Kile kuni i, wuu mú pun'à wuu báaraɲi pyi mà tàanna ná Kafoon̄ji u kan̄kanni i wuu shin maha shin á. ⁶ L'à pyi mu à jwo mii à cige cenme, ka Apolosi si ku lwɔ, n̄ka Kile u à cige pyi k'à ȳri. ⁷ Lire e ke l'à pyi cige cenmefoon̄ji yo, l'à pyi ku lwɔfoon̄ji yo, pi wà tayyérege nye a pèe mɛ. Kile kanni u tayyérege k'à pèe, naha na ye uru u maha cige pyi ku u lyɛge. ⁸ Cige cenmefoon̄ji ná ku lwɔfoon̄ji mú à tàanna. Kile sí pi shin maha shin sàra si ntàanna ná pi báaraɲi nimp̄yiɲi i. ⁹ Mà tàanna ná lire e, wuu na

nye báarapyiɲɛ Kile báaraɲi i, yii pi nye Kile cikɔɔge.

Yesu u nye Kile bage nintaani

Yii mú pi nye Kile bage. ¹⁰ Mà tàanna ná Kile màkange e mii á, mii à kuru bage jwɔhɔ cyán bafaanrawa nɛncɛn̄je fiige, ka piibere si mpa ku faanra a dùrugo. Ɔka shin maha shin la ku nye si vaanra pyi kuru bage nintaani jɔn̄'i ke, urufoo u u báaraɲi pyime cè de! ¹¹ Naha kurugo ye bage nintaani l'à cyán ke, lire li nye Yesu Kirisita. Sùpya saha sì n-jà nintaani labere cyán lire kàntugo na mɛ. ¹² Bafaanribii pii sí báara nɛncɛn̄je pyi, si pi vaanraɲi pyi kuru bage nintaani na ná sɛn̄ji i, lire nye mɛ ná wyérefyin̄ji i, lire nye mɛ ná kafaayi lon̄gara wuyi i. Ɔka pii sí báaraɲe pyi si vaanraɲi pyi ná cire e, lire nye mɛ ná nyèsigire e, lire nye mɛ ná kàcyee e. ¹³ Ɔka yii li cè, can̄ke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiinkil'e ke, shin maha shin à báaraɲi ngemu pyi ke, uru shi sí n-cyèe kuru can̄ke. Nage cye kurugo shin maha shin u báara shi sí n-cè. ¹⁴ Nage ká mpyi ku nye a ngemu u tafaanraga súugo mɛ, urufoo sí tɔn̄ ta. ¹⁵ Ɔka nage ká ngemu u tafaanraga súugo ke, urufoo sì tɔn̄ ta mɛ. Urufoo kɔni sí n-shwɔ sa! Ɔka li sí n-pyi mu à jwo nage e urufol'à jyè a fwo.

¹⁶ Yii nye a li cè na Kilenaarebage ku nye yii, Kile Munaani à tɛn̄ kuru nkemu i mà? ¹⁷ Shin maha shin ká kuru bage jya, Kile sí urufoo shi bò, naha na ye Kile wogo ki, yii sí pi nye kuru bage.

¹⁸ Wà ha uye jwɔ fáan̄ja mà de! Yii wà ha nta u u sɔn̄ji na uru na nye yákilifoo mà tàanna ná sùpyire sɔn̄ɔn̄kanni i, urufoo u uye pyi sɔn̄ɔn̄ɔ. Lire ká mpyi, urufoo sí yákilifente sèe woore ta. ¹⁹ Naha kurugo ye karigii diɲyeɲi sùpyire nye na sɔn̄ji yákilifene ke, cyire na nye sɔn̄comɔ Kile nyii na. Y'à sémɛ Kile Jwumpe Semen̄ji i na: «Kànhanyi

ngɛ dɪnyɛŋi yákilifeebii maha ɲɔyáan ke, Kile maha pi pyi pi i ɲɔwɔre yire na⁸⁸.»

²⁰ Y'à sɛmɛ mú na:

«Mpii pi ɲyɛ na piyɛ sɔnnɪ yákilifee ke, Kafoonɪ à pire funzɔnnɔre cɛ.

Pi funzɔnnɔre ɲyɛ u á laaga baa*.»

²¹ Lire kurugo wà ɲyɛ a yaa u a ɲk-wɔhɔli na uru na ɲyɛ mucyiin wu mɛ, ɲaha na yɛ yaayi puni ɲyɛ yii wuyo.

²² L'à pyi mii Poli yo, l'à pyi Apolosi yo, l'à pyi Pyeri yo, l'à pyi dɪnyɛŋi yo, l'à pyi shɪŋi yo, l'à pyi kwɔŋi yo, l'à pyi numɛ yaayi yo, l'à pyi yaayi nimpayi yo, yire puni na ɲyɛ yii wuyo. ²³ Yii yabilimpɪi pi ke, yii na ɲyɛ Kirisita wuu, Kirisita sí ɲyɛ Kile wu.

Yesu túnntunmpɪi báaraŋi ná pi yyefuge kani

4 Lire kurugo yii li cɛ na wuu na ɲyɛ Kirisita báaraɲyɪi kanna, maa mpyi kacwɔnrii fiige. Karigii Kile mpyi a ɲwɔhɔ sùpyire na tɛɛɔyiini i ke, Kile à cyire cyɛɛ wuu na, bà wuu si mpyi s'a cyi yyaha yu sùpyir'á mɛ. ² Nde sí li ɲyɛ na ɲcaa báaraɲyɪibil'á ke, lire li ɲyɛ pi pyi sɛɛshiin pi raa pi báaraŋi pyi pi a ɲwɔge. ³ Mii wi ke, l'à pyi yii jworo yo, l'à pyi sùpyire sannte jworo yo, mii kuro ɲyɛ tire e mɛ. Mii mú sí ɲyɛ a naye cɛɛge na báaraŋi nimpɔyɪi na mɛ, ⁴ ɲaha na yɛ mii ɲyɛ a naye pen na báaraŋi wà tufiige e mɛ. ɲka lire ɲyɛ a li cyɛɛ na mii báaraŋi puni pyɪŋkann'á ɲwɔ mà de! Kafoonɪ kanni u sí n-jà u ɲwɔ ná u ɲwɔm-baa jwo.

⁵ Lire kurugo yii àha tànga kan sùpya á, lire ɲyɛ mɛ si u cɛɛge mà li tɛni ta li sàha nɔ mɛ. Yii Kafoonɪ cannuruge sige. U aha mpa, karigii cyi à ɲwɔhɔ numpɪni i numɛ ke, u sí n-pa cyire yige bèɛnmpe na, si sùpyire funzɔnnɔre yige cyɪnnɪ na. ɲyɛ kuru canŋke, shin maha shin à

yaa ná ɲkɛɛŋi ɲgemu i mà tàanna ná u báaraŋi nimpɔyɪi i ke, Kile sí uru kan urufol'á. ⁶ Mii cɪnmpɔyɪibii, mii à mii ná Apolosi kani lwó a pyi yyecyeɛnɛ mà tɛg'a yii le kur'e, si li cyɛɛ yii na, na yii ɲaaraŋkann'á yaa li tàanna ná Kile Jwumpe Semeŋi yi jwuŋkanni i. Lire e yii wà ɲyɛ a yaa u kàsimeŋi yogolo na uru na ɲyɛ wà wu, s'a u shɪŋɛɛŋi fwɔhɔre mɛ. ⁷ Mu u ɲyɛ na sɔnnɪ na mu à pwɔrɔ pi sanmpɪi na ke, di mu ɲyɛ na mayɛ sɔnnɪ be? ɲaha ku ɲyɛ mu á mà ta Kile bà u à ku kan mu á mà yɛ? ɲyɛ ná Kile sí u à yi kan mu á, mu kàsimeŋkii kayogoni li ɲyɛ ndire, kee mu yabilɪŋi u à yi ta may'á yɛ?

⁸ Yii pi ke, yii na sɔnnɪ na yii à yaayi puni ta mà kwɔ, na yii funɲy'á ɲɪŋ'a kwɔ, yii na sɔnnɪ na ɲɪŋufent'á le yii cyɛ e mà kwɔ, maa wuu yaha. ɲka mii la ɲyɛ yii i mpyi ɲɪŋufɛɛ sɛɛŋi na, bà wuu mú si mpyi si ntɛɛn ná yii e ɲɪŋufente e mɛ. ⁹ Yii li cɛ, wuu pi ɲyɛ Yesu túnntunmpɪi ke, li ɲyɛ mu à jwo Kile à wuu yaha sùpyire puni kàntugo. L'à pyi mu à jwo kwɔŋi laage e wuu ɲyɛ. Wuu à pyi yawiye dɪnyɛ ɲwɔhɔyaayi pun'á, sùpyire bàra mɛlekeɛbii na. ¹⁰ Wuu à pyi sìcyɛrefɛɛ fiige Kirisita mɛge kurugo, ɲka yii pi ke, yii na sɔnnɪ na yii à Kirisita yákilifente puni ta a kwɔ. Yii à jwo na wuu pi ɲyɛ fànhapcyɛrɛrɛ sùpyiibii, maa yiye sɔnnɪ na yii pi ɲyɛ fànhapyahaga wuubii. Sùpyire ɲyɛ a wuu le dá e mɛ, ɲka yii pi ke, pi à yii pɛɛ. ¹¹ Ali numɛ, wuu na ɲkyaali katege ná byage cyɛ e, maa mpyi vaaŋkuuŋi i. Sùpyire maha wuu bwùun, wuu na ɲaare na màre cyeyi yyaha kurugo. ¹² Wuu na báaraŋi ɲɪŋganɪ pyi, bà wuu si mpyi s'a wuu ɲɪŋɔ karigii yaa mɛ. Mpii pi maha wuu cyere ke, wuu maha jwó leni pir'á. Pi maha wuu kyérege, ɲka wuu maha li kwú

§§3:19 Zhubu 5.13

*3:20 Zaburu 94.11

wuye e. ¹³Sùpyire méε ká a jwumpimpe yu wuu na, wuu maha jwupcenmpe tɛg'a pi jùŋɔ bɛ. Ali numε wuu na pye mu à jwo yakuuyo ná kàkyaya sùpyire pyii na.

¹⁴Mii pye a mpe jwumpe sémε si yii sílege mε, ŋka mii à yii yere ná p'e, naha na yε yii pi pye mu à jwo mii pyiibii, yii kyal'à táan mii á sɛl'e. ¹⁵Ali li méε nta cyelentii nijyahanyahamii pi pye na Kirisita kyaa yu yii á, yii li cɛ na yii tunji na pye niŋkin. Mii wi, naha na yε mii u à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ka yii i dá Yesu Kirisita na. ¹⁶Mà tàanna ná lire e, mii na li caa yii á, yii raa yii karigii pyi mii wogigii fiige. ¹⁷Lire e Timɔti u pye mii jyanji mà tàanna ná Kafoonji wwoŋεεge e ke, mii sí uru tun yii á. U kyal'à táan mii á, jwɔmεε niŋkinfoo u pye u wi Kafoonji báaraŋi i. U aha nɔ yii na tɛni ndemu i ke, mii karigii pyiŋkanni li pye ndemu Kirisita wwoŋεεge e ke, u sí yii funŋɔ cwo lire na, bà mii pye na li yu na mâre cyeyi puni i dánafeebii kurun'yá mε.

¹⁸Pii na pye yii shwɔhɔl'e, mpiimu pi na sɔŋŋi na mii saha sì n-shà wani yii yyére mε, maa li jwɔ cù na piye yare tabwoyi i. ¹⁹Ŋka Kafoonji ká jεε, li saha sì mɔ mε, mii sí núru n-kàre wani yii yyére, mpii pi pye ná tire yàmpeente e ke, kampyi jwumbwompe kanni pi na yu, lire pye mε kampyi Kile sífente pye pi á sɛɛŋi na, si lire cɛ. ²⁰Naha kurugo yε Kile Saanre pye jwumbwɔnjwuu mε, Kile sífene ti pye ti ti. ²¹Nye di yii ko numε be? Yii la pye mii u shà yii yyére ná kasor'e laa, ná ntàannamagare ná jùmpinje e?

Silegebaare kani l'à pyi Kɔrenti dánafeebii shwɔhɔl'e ke

5 Mii cìmpyiibii, wuu à lógo na si-legebaara kani là à pyi yii shwɔhɔl'e, ali Kilecembaabii mú bà sì jεε ndemu pyi mε. Pi à jwo na yii wà na wá a u tunji cwoŋi lɛŋe. ²Lire ná li wuuni mú i, yii à

yiye pɛe, mà li ta lire mpyi a yaa li pyi yyetanhara kyaa yii á, bà yii si mpyi si lire kapiini pyifoonji yige yiye shwɔhɔl'e mε.

³Mii laage kɔn'à tɔɔn yii na, ŋka mii pye yii shwɔhɔl'e Kile Munaani cye kurugo. Nde l'à yaa li pyi ŋge kapimpyiŋi na ke, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na, mii à lire lwɔ naye funŋ'i mà kwɔ. ⁴Lire pyiŋkanni na, mii ná yii ká bínn'a tɛɛn, Kafoonji Yesu fànhe cye kurugo, ⁵urufol'à yaa u le Sitaanniŋi cye e, u u ŋkyaaala, bà li si mpyi kapegigii mpyiŋi lage ká wwú u na, ka u u cyi jwɔ yaha tɛni ndemu i ke, Kile si u shwɔ Kafoonji Yesu cannuruge mε.

⁶Yii na yiye pɛre tawage e, yii pye a cɛ a jwo na: «bwúurunji yírigeyirige yaani nimbileni maha ntɛg'a farani mbyimpe nijcwɔnhɔmpe puni yírige» mà? ⁷Lire kurugo yii kapimpyiŋi yige yiye shwɔhɔl'e, bwúurunji yírigeyirige yaani l'à lyε ke, u na pye lire fiige, bà yii si mpyi si ntɛɛn fwɔnrɔ baa mbyivɔnmɔ nijcwɔnhɔmɔ fiige mε. Yii li cɛ na yatɔɔge Yahutuubii mpyi maha bò pi bilereŋkwoŋi kataanni i ke, Yesu à bò kuru yatɔɔge fiige, maa wuu kapegigii yàfa wuu na. Lire e wuu pye numε mu à jwo mbyivɔnmɔ nijcwɔnhɔmɔ, bwúurunji yírigeyirige yaani pye a le mpemu i mε. ⁸Lire kurugo bwúurunji u à yaa ná yírigeyirige yaani nijjyeeni i ke, wuu àha kataanni pyi ná ur'e mε, uru u pye katupwɔhɔyi ná pege. Bwúurunji u à yaa yírigeyirige yaani baa ke, wuu wuu kataanni pyi ná ur'e, uru u pye zòvyinre ná sɛejwuuni.

⁹Leterɛŋi mii à fyànha a kan yii á ke, ur'e mii mpyi a yi jwo yii á na yii àha jacwoobii pyi yii kapyijεε mε. ¹⁰Ŋka mii pye a jwo yii á na mpii pi pye pi pye Kile kuni i ná yii e mε, ná pi na jacwɔɔre pyi, lire pye mε na nàŋwɔhɔɔ pyi, lire pye mε na nàŋkaage pyi, lire pye mε na kacyanhigii sunni ke, na yii àha pire

pyi yii kapyiŋeɛ mà de! Lire baare e li sí n-pyi kee yii sí n-fworo ñiyenji i de!

¹¹ Pu kajwuuni ñũŋke ku mpyi ŋke: shin maha shin u à uye pyi na uru na nye Kile kuni i, maa ŋkwôro na jacwôre pyi, lire nye me na ñapwôhore pyi, lire nye me na kacyanhigii sunni, lire nye me na jwumpimpe yu, lire nye me mà uye yaha sinmbyaani kanni laage e, lire nye me na ñaŋkaage pyi ke, yii àha cyire karigii pyifeebii pyi yii kapyiŋeɛ me, yii bá kà jee pi a lyí ná yii e me.

¹²⁻¹³ Yii li cè, mpíi pi nye pi nye Kile kuni i me, mii kuro nye pire wogigil'e me, Kile u sí pire wogigii cwônrô. Ŋka yii ná mpíi pi nye wwoŋeɛ Kile kuni i ke, yii pi à yaa yii a pire karigii cwônrô. Y'à séme na: «Yii kapimpyiŋi kò'a yige yiye shwôhól'e†.»

Dánafeebii nye a yaa pi a piye yiri fânhe e me

6 Yii Kile wuubii kurunke e, kyaa ká jyè wà ná u cìmpworonji wà shwôhól'e, jaha na urufoo maha u cìmpworonji yyere fânhe e yukyaabii Kile-cembaabii yyére, mà li ta yii Kile wuubii pi à yaa yii a yii karigii cwônrô ye? ² Mpíi pi nye pi nye Kile kuni i ná yii e me, yii nye a cè a jwo na yii Kile wuubii pi sí n-pa pire u karigii cwônrô mà? Nye ná yii sí pi sí n-pa pire u karigii cwônrô, jaha na yii nye na yii ná yiye shwôhônji kapyeere cwônrô mà ye? ³ Yii nye a li cè na ali wuu sí n-pa raa mèlekeebii ñũŋo karigii cwônrô mà? Ná wuu sí n-pa raa pire ñũŋo wogigii cwônrô, tá jwumô saha na nye yii á, yii ná yiye shwôhônji wogigii jcwônrônji na? ⁴ Kyaa sí ká jyè yii wà ná u shinŋe shwôhól'e, mpíi pi nye pi nye na sônji dánafeebii sônŋonkanni na me, jaha kurugo yii maha ŋkàr'a sà lire cwônrô pire yyére ye?

⁵ Puru kajwuuni li nye yii i li cè na si-lege ku nye ku ki yii á. Safe, yákilifoo nye yii e, ŋgemu u sí n-jà kyaa cwônrô yii wà ná u cìmpworonji wà shwôhól'e mà ke? ⁶ Tá kacenne li nye li li, cìmpyiibii pi à piye yiri fânhafeebii yyére, mpiimu bá pi nye pi nye a dá Yesu na me?

⁷ Mbèmbaanji u pyi yii shwôhól'e, fo ku sà nò yii à yiye yiri fânhe e, lire kann'à yii kacegele kwô. Jaha na wà ká yii mumpenme kyaa pyi, yii nye na jin'a li kwú yiye e mà ye? Jaha na wà ká yii ñapwôhórô, yii maha lire kwú yiye e mà ye? ⁸ Yii nye na lire pyi mo! Marii pi sanmpii mumpenme karigii pyi, maa pi ñapwôhóre, yii sí na nye cìmpyii mà tàanna ná Kile kuni i.

⁹ Mpíi pi nye na kapegigii pyi ke, yii nye a cè a jwo na pire nàzhan à fworo Kile Saanre e mà? Yii àha raa yiye jwô fáanji mà de! L'à pyi jacwoo yo, l'à pyi kacyzunmii yo, l'à pyi mpíi pi nye pi nye a kúu pi fúrupyiŋeɛbii na mà yo, nambaabii pi maha wwûu ná piye e nò ná ceewe wwoŋkanni na ke, l'à pyi pire yo, ¹⁰ l'à pyi ñaŋkaabii yo, l'à pyi ñapwôhóre pyifeebii yo, mpíi pi à piye yaha sinmbyaani kanni laage e ke, l'à pyi pire yo, l'à pyi jwumpimpe jwufeebii yo, mpíi pi maha sùpyire yaayi cyáan na shuu pi na ke, l'à pyi pire yo, yii li cè na pire wà tufiige nàzhan nye Kile Saanre e me. ¹¹ Mà li ta yii pìi mpyi na cyire karigii pyi. Ŋka wuu Kilenji Munaani cye kurugo, yii à jyè a fíniŋe, maa yii yaha yiye kanni na, mà pyi Kile wuu, maa yii pyi yii à tíi Kile yyahe taan Kafoonji Yesu Kirisita mege na.

Wuu cyeer'à dá Kafoonji Yesu jyii wuuni mpyiŋi mee na

¹² Yii à jwo na karigii puni mpyiŋi kun'à kan yii á, ŋka mii sí yi jwo yii á, tòn nye karigii puni i me. Mii mú sí n-jà

†5:12-13 Duterencumu 17.7; 19.19; 21.21; 22.21,24; 24.7

n-jwo na karigii puni mpyiŋi kun'à kan mii á, ŋka mii kōni sɪ naye pyi biliwe fiige kani là tufiige e mɛ. ¹³Yii mú à jwo na yalyire maha shwɔhɔ fuceni mɛ na, na fuceni mú à dá yalyire mɛ na, na canŋka Kile sí yi mú shuunniŋi shi bɔ, ŋka mii sí yi jwo yii á, sùpyaŋi cyeere pye a dá jacwɔre mpyiŋi mɛ na mɛ. T'à dá Kafoonji Yesu nyii wuuni mpyiŋi mɛ na, Kafoonji mú u pye ti foo. ¹⁴Kile à Kafoonji jɛ mà yige kwùŋi i. Kile sí n-pa wuu mú jɛ n-yige kwùŋi i ná u sífente e. ¹⁵Yii pye a li cè na yii pi pye Kirisita cyeere yatanpyi mà? Mà Kirisita yatanpyi lwɔ a bàra fwɔrobacwoŋi wuyi na, lire pye a sɪi kacenne mɛ. ¹⁶Taha yii bà pye a cè na shinŋi u à wwɔ ná fwɔrobacwo e ke, na urufoo ná fwɔrobacwoŋi maha mpyi shin niŋkin mɛ? Y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Pi mú shuunniŋi sí n-pyi shin niŋkin*» ¹⁷Ŋka yii li cè na shinŋi u à uye pwo Kafoonji na ke, urufoo ná Kafoonji maha mpyi sɔŋŋɔrɔ niŋkin.

¹⁸Lire kurugo yii àha zii jɛ jacwɔre mpyiŋi i mɛ. Kapegigii sanŋkii puni sùpyaŋi maha mpyi ke, cyire pye na jyè u cyeere e mɛ. Ŋka shinŋi u pye na jacwɔre pyi ke, urufoo maha u cyeere yake lwɔ. ¹⁹Yii pye a li cè na yii shin maha shin cyeere ti pye Kilepaarebage, Kile Munaani à tɛn kuru ŋkemu i mà? Kile à u Munaani pyi l'à tɛn yii e, lire e yii pye yiye wuu mɛ. ²⁰Naha kurugo ye Kile à yii jùŋɔ wwú ná lɔŋgare e. Lire kurugo yii a Kile pɛre ná yii cyeere yatanpyi puni i.

Fúruŋi karigii cùŋkanni

7 Letɛrɛŋi yii mpyi a tùugo mii á ke, u jwɔshwɔre ti pye nte. Yii à jwo na

kacenni li pye li li, nòŋi u kwôro ceewe baa. ²Yire na pye sɛe, ŋka jacwɔre mpyiŋi yyaha na, nàmbaabii pun'à yaa pi cyee lɛŋɛ, cyeebii puni mú à yaa pi pyi nàmbay'e. ³Nòŋi pye a yaa u tasinnage kwɔn u cwoŋi na mɛ. Ceeŋi mú pye a yaa u tasinnage kwɔn u pooŋi na mɛ. ⁴Naha kurugo ye ceeŋi pye uye wu mɛ, nòŋi u pye u fooŋi. Nòŋi mú pye uye wu mɛ, ceeŋi u pye u fooŋi. ⁵Nòŋi ná u cwoŋi pye a yaa pi a tasinnage kwɔn piye na mɛ, fo pi mú shuunni ká bɛ li na si tɛre yaha piye na Kileparege mɛ na. Ŋka lire tɛni ká ntòro, pi à yaa pi núru piy'à, bà Sitaanniŋi si mpyi u àha njà pi sɔn ngà jacwɔre na mɛ. ⁶Mii à puru jwo si ntɛge yii yɛrɛ, fànha bà mii pye na jcyáan yii na mɛ.

⁷Mu aha li yaha mii na, sùpyire puni mpyi a yaa pi kwôro mii fiige. Ŋka shin maha shin ná u Kile màkanga ku pye, Kile maha kani là pyipyi fànha kan wà á, maa labere pyipyi fànha kan waber'à.

⁸Lenkwunambaabii[†] ná lenkwucyeebii pi ke, mii sí yi jwo pir'à na pi aha jà a kwôro amuni mii fiige, lir'à jwɔ. ⁹Ŋka pi aha li jya na pi sɪ n-jà cù piye na mɛ, pi fúru pyi[‡], lir'à pwɔrɔ tasinnage kani li tateŋge fò pi na.

¹⁰Mpii pi à fúru pyi ke, mii sí yi jwo pir'à, mii yabiliŋi jwɔmuguro bà mɛ, Kafoonji Yesu jwɔmuguro ti, na fúrucwo pye a yaa u nàmbaga fworo mɛ. ¹¹Ŋka là ká mpa ná l'e u à nàmbaga fworo, u pye a yaa u kabere jyè mɛ, u à yaa u kwôro amuni, lire pye mɛ nòŋi juŋ'i u à fworo ke, u núr'a sà uye kan u á. Nòŋi mú sí pye a yaa u u cwoŋi nàmbage kwɔ mɛ.

¹²Nje mii sí n-jwo mà yyaha tíi ná pi sanmpil'e ke, Kafoonji i bà yir'à fworo mɛ, mii yabiliŋi jwɔmuguro ti pye tire. L'aha

*6:16 Zhenezi 2:24

†7:8 Pii maha jwo: «Mpii pi pye pi sàha a fúru pyi mɛ, pire».

‡7:9 Kōrenti shiinbii yyére, wà à fànha pyi lenkwucyeebii na mɛ. U pooŋi kwuŋkwooni kàntugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nàmbage leni wani.

nta ceewe na nye dānafooni wà á, ngemu u nye u nye Kile kuni i me, ka ceenji si jēn'a tēen urufol'á nāmbage e, urufoo nye a yaa u u nāmbage kwō me. ¹³ L'aha nta mú na nō na nye dānafeepcwōji wà á, ngemu u nye u nye Kile kuni i me, nōji ká jēn'a u m̄ara, u nye a yaa u nāmbaga fword me. ¹⁴ Naha kurugo ye ceenji kurugo, Kile maha jwó le nōj'á mà li ta nōji nye Kile kuni i me. Amuni li mú nye, nōji kurugo, Kile maha jwó le ceenj'á mà li ta ceenji nye Kile kuni i me. Lire baare e pi pyiibii mpyi na sì n-fñiñe Kile yyahe taan me, mà li ta Kile à jwó le pi á. ¹⁵ Ŋka nge u nye u nye Kile kuni i me, uru ká ndāhañi cya, mu u nye dānafooni ke, ma hà u sige me. Li saha sì n-pyi fānha mu ná uru u kwōro yiye juñ'i me. Ŋka mu à yaa mu u maye waha yii i bē. Naha kurugo ye Kile à wuu ywere bà wuu si mpyi si ntēen yyeñiñe e me. ¹⁶ Mu u nye Kile kuni i maa mpyi fúrucwōji ke, shwōhōl'e mu sí n-jà n-pa ma poonji lēñe Kile kuni i. Mu u nye Kile kuni i maa mpyi cipoonji ke, shwōhōl'e mu sí n-jà n-pa ma cwōji lēñe Kile kuni i.

¹⁷ Ŋka nde Kafoonji Yesu à pyi shin maha shin á, ka Kile si urufoo ywere mà pyi uye wu mà u ta pyiñkanni ndemu na ke, urufol'à yaa u kwōro amuni. Yire ninuyi mii nye na yu dānafeebii kurupyi pun'á. ¹⁸ L'aha nta Kile à ngemu ywere mà u ta u à kwōn a kwō ke, urufoo u kwōro amuni. Li sí ká nta Kile à ngemu ywere mà u ta kwōnmbaa ke, urufoo ká nūru uye kan pi kwōn me**. ¹⁹ Wà à kwōn yo, wà nye kwōnmbaa yo, lire là nye na wíi me. Nde li nye na wíi ke, lire li nye na Kile Saliyañi kurigii jaare. ²⁰ Kile à shin maha shin ywere mà u ta pyiñkanni ndemu na ke, urufol'à yaa u kwōro amuni. ²¹ L'aha nta Kile yin'à nō mu na mà mu ta bilere

e, ma hà lire tēge maye funñō pen me. Ŋka mu aha pyiñkanna ta si njà vword t'e, lire pyi. ²² Naha kurugo ye Kafoonji ká ngemu ywere mà u ta bilere e ke, urufoo maha fword bilere e Kafoonji cye kurugo. Amuni li mú nye, Kafoonji ká ngemu ywere mà urufoo ta u nye bilere e me, urufoo maha mpyi Kirisita biliwe. ²³ Kile à yii jūñō wwū ná longare e, lire e yii àha nūru jē sūpyire t'a yii kēenji ná pi sōññōñkanni i me. ²⁴ Mii cinnmpyi-ibii, Kile à yii shin maha shin ywere mà u ta pyiñkanni ndemu na ke, urufol'à yaa u kwōro lire pyiñkanni na Kile yyahe taan.

Mpii pi nye pi nye a fúru pyi me

²⁵ Nye nāmbaabii ná cyeebii pi nye pi sàha fúru pyi me, nde li nye pire u kāmpanñke ke, mii nye a Kafoonji Yesu jwō-muguro ta mà yyaha tñi ná pire e me. Ŋka mii yabilinji sí na tanyage jwo, yii mú s'a yaa yii dá mii jwumpe na, jaha na ye Kile à jūñaara ta mii na, maa mii pyi dānasupya. ²⁶ Mà tàanna ná nume tiñji yyefuge karigil'e, mii tanyage ku nye ñke: pi shin maha shin à yaa u kwōro bà u nye me. ²⁷ Ŋgemu u nye ná ceewe e ke, urufoo ká u nāmbage kwō me. Ŋgemu u nye ceewe baa ke, urufoo u kwōro ceewe baa. ²⁸ Ŋka lire ná li wuuni mú i, nōji ngemu ká uye nya u sí n-jà ceewe lēñe ke, lire nye kapii me. Pūcwōji ngemu ká li nya na uru sí nāmbaga jyè ke, lire nye kapii me. Ŋka kyaage ku sí n-pa fúrupyi-ibii ta ke, mii la nye yii i shwō kuru na.

²⁹ Nye mii cinnmpyiibii, nje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi nye nje, diñyeñi tēek-woon'à byanhara, lire e mà lwó nume na, fúru na nye mpiimu shwōhōl'e ke, pi fānha le pi raa báare Kile á, fúrunji nye a yaa u pi sige Kile báarañi na me. ³⁰ Mpii pi nye na myahigii súu ke, pi fānha le pi raa báare Kile á, meesuuni nye a yaa li pi

**7:18 Lire tēni i Yahutuubii kanni pi mpyi na ñkwūun. Supyishinji sanñi mpyi na ñkwūun me.

sige Kile báaraŋi na me. Mpii pi nye funntange e ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, funntange nye a yaa ku pi sige Kile báaraŋi na me. Mpii pi nye na zhwonji pyi ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, zhwonji nye a yaa u pi sige Kile báaraŋi na me. ³¹Mpii pi nye na là taa nge diɲyɛni i ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, nge diɲyɛni lantani nye a yaa u pi sige Kile báaraŋi na me. Naha kurugo ye diɲyɛni sí n-pa n-kwò.

³²Mii la nye yii i mpyi funmpɛɛnre e me. Nɔŋi u nye ceewe baa ke, uru maha já a uye pwo Kafoonji báaraŋi na bà u kyaa si mpyi si ntáan Kafoonji á me. ³³Nɔŋi sí u à ceewe lɛɛ ke, fúruŋi karigii maha uru yyaha jɪ, u maha li kòre si ntáan u cwonj'á. ³⁴Nye lire pyiŋkanni na, u yákiliŋi maha ntáa u cwonji kàmpanŋke ná Kile kàmpanŋke shwɔhɔl'e. Amuni li mú nye, Kafoonji báaraŋi maha ceɛŋi nò baa wuŋi ná pùceebilini yyaha jɪ. Pi maha u pyi bà pi si mpyi si piye puni kan Kafoonji á me. Ŋka ceɛŋi u nye nàmbag'e ke, nàmbage karigii maha uru yyaha jɪ. U maha li kòre si ntáan u poonj'á.

³⁵Mii nye na mpe yu si yii kárama njaha kani là na mà de! Yii nàfanŋi kurugo mii nye na pu yu. Kuni i yii nàfanŋi nye ke, lire mii la nye yii lwó, yii i yiye puni kan Kafoonji báaraŋi mɛɛ na.

³⁶Nye wà ha nta u à cyé u tàcwonji lwɔɔ, ka li i mpa ntíge urufoo funŋ'i na ur'à u yake lwó, u ndɛɛŋi lage ká nta k'à tateɛge fô urufoo na, u u lɛɛ, lire nye kapii me. ³⁷Ŋka cilenɛmbaani fànha ká mpyi ku nye a cyán tànɔŋi na me, fo u

à li lwó uye funŋ'i na uru sì ceewe lɛɛ me, u aha já a cù uye na, maa li lwó uye funŋ'i na uru sì nɔ u tàcwonji na me, lir'à jwɔ.

³⁸Lire e tànɔŋi ngemu ká u tàcwonji lwó ke, lir'à jwɔ, ŋka ngemu ká u tàcwonji yaha lwómbaa ke, lir'à jwɔ sɛl'e.

³⁹Nwɔnyɛga niŋkin na, ceewe maha ceewe poo u nye shì na ke, nàmbage maha u pwo u poonji na. Ŋka nɔŋi ká mpyi u saha nye shì na me, cyage k'à ceɛŋi táan ke, u sí n-jà n-sà nàmbage kabere jyè wani, li tɛgeni li nye, nɔŋ'á u sí n-shà ku jyè ke, uru u pyi dánafoo. ⁴⁰Ŋka mii na sɔŋni na li sí n-pwɔɔ uru ceɛŋ'á u kwôro lenkwucwɔɔɛ e. Mii à tɛɛn ná l'e na mpe jwump'à bê Kile Munani nyii wuuni na.

Poli à jwo yasunŋyi kyaare kyaa na

8Nde li nye yasunŋyi kyaare kàmpanŋke ke, bà yii à yi jwo na wuu mú pun'à kyaa cè me, yire na nye sɛɛ. Ŋka mà li yaha maye funŋ'i na mu à kyaa cè, lire maha sùpyaŋi pyi u à uye pɛɛ. Mà li ta ntàannamagare maha pi sanmpii tège sɛl'e pi i sì yyaha na Kile kuni i. ²Wà ha nta u u sɔŋni na ur'à kyaa cè, urufoo u li cè na yaaga saha a urufoo fô. ³Ŋka ngemu u à sùpyire sannte kyaa táan uy'á ke, urufoo maha mpyi Kile cevoo††.

⁴Yibige yii à pyi na: «wuu sí n-jà raa yasunŋyi kyaare kyaa laa, wuu sì n-jà raa ti kyaa mɛ††?» ke, mii sí yii jwɔ shwɔ numɛ. Wuu à li cè na sùpyire maha sɔŋni na yasunŋyi yi nye pire u kileebii mà li ta yire yasunŋyi nye Kile me, Kile na nye niŋkin. ⁵Li mɛɛ ká nta sùpyire

††8:3 Pii maha jwo: «Ŋka ngemu u à Kile kyaa táan uy'á ke, Kile maha urufoo cè.»

††8:4 Mpii pi maha zunŋi pyi ke, pi aha yatɔɔɔ tɛg'a zun pyi, ku kyaare ntemu ká ŋkwôro ke, pi maha tire pɛɛ caange na. Dánafeebii mpyi maha sɔŋni na pire ká tire kyaare tà kyà, tá li sí n-pyi mu à jwo pire na nye kuru yasunŋke wwɔɛɛge e mɛ? Sùpyire t'à kariii yyaha cè sɛl'e Kile kuni i ke, pire maha ncɛ na tapege nye tire kyaare shiŋi ŋkyàŋi i me. Ŋka mpii pi nye pi sàha mɔ Kile kuni i si kariii yyaha cè sɛl'e l'e me, mu aha tire kyaare kyà pire wà nyii na, lire maha já a urufoo yákiliŋi kànha. Yii Ɔɔmɔ shiinbii 14 wíi mú.

na nɛnyɛni yaayi yà ná nɛnke wuyi yà sɔnni kileebii pii, maa sɔnni na kafeebil'à nyaha pir'á, ⁶ wuu kɔn'á, Kile na nye nɛnkin, uru u nye wuu Tunji, maa mpyi yaayi puni Davoonji, uru mɛɛ na wuu nye shi na. Kafoo nɛnkin mú sí u nye, uru u nye Yesu Kirisita. Uru cye kurugo, Kile à yaayi puni dá maa shɛni kan wuu á mú.

⁷ Ijka dánafeebii puni nye a uru sɛɛni cɛ mɛ. Pii na nye pi e, zunji mpyi a tateenge wwú pi e, ali nijjaa pi aha ntòr'a yasunɔ kyara kyà, pi maha sɔnni na pire saha na zunji pyi. Pi nye a sɛɛni cɛ sèl'e mɛ, lire e pi maha sɔnni na yasunɔ kyaare maha pire ná Kile shwɔhɔni kɛɛge. ⁸ Li nye mu à jwo yalyige ku maha wuu kyaa táan Kile á mà de! Wuu à lyí yo, lire si yafyin bàra wuu ná Kile shwɔhɔni na mɛ. Wuu nye a lyí mà yo, lire si yafyin yige wuu ná Kile shwɔhɔni i mɛ. ⁹ Ti njyɛni ná ti njyimbaani i, nde l'à táan yii á ke, yii sí n-jà lire pyi. Ijka yii a yiye kàanmucaa, mpai pi nye pi sàha ɛkwɔ a Kile kuni karigii yyaha cɛ sèl'e mɛ, bà li si mpyi yii àha mpyi kapunɔ si pire wurugo mɛ.

¹⁰ Mu u nye na maye sɔnni na mu à kyaa cɛ ke, mpai pi nye pi nye a sɛɛni cɛ sèl'e mɛ, uru wà ká mu nya mu à tɛɛn yasunɔke kà tasunɔni na lyí, tá lire si màban lɛɛ urufol'e yasunɔ kyaare ɛkyàni na mɛ? ¹¹ Lire ká mpyi, uru cɛmpworonji kurugo Kirisita à kwú mú ke, tá mu u ncɛni shɛni si n-pyi kapunɔ si uru wuuni pyi li kɛɛge mɛ? ¹² Mu aha lire pyi, mu maha uru cɛmpworonji yake lwɔ, naha na ye kani u nye na sɔnni kapyimbaala ke, li maha mpyi kee mu à u sɔn a wà lire na. Lire mpyini tooy'e, Kirisita na mu maha lire kapiini pyi.

¹³ Lire kurugo kampyi yalyige kà ku sí n-pyi kapunɔ mii i na cɛmpworonji wà yaha u kapii pyi, mii sí raa kuru yalyige

fún, bà li si mpyi mii àha ɛkwɔ na cɛmpworonji nɔnɔ kyán mɛ.

Yesu túnntunmpii tayyérege

9 Taha yii na sɔnni na mii si n-jà raa na nyii karigii pyi mɛ? Taha Yesu túnntunɔ bà u nye mii mɛ? Taha yii na sɔnni na mii nye a wuu Kafoonji Yesu nya mɛ? Báaraɛni mii à pyi Kafoonji á ke, taha yii bà pi nye uru yasɛere mɛ? ² Nye sùpyire sannte mɛ ká a sɔnni na mii nye Yesu túnntunɔ mɛ, yii kɔn'à yaa yii li cɛ na mii na nye Yesu túnntunɔ. Naha kurugo ye Kafoonji Yesu túnnture mii à pyi yii á, ka yii i jyè u wwɔɛɛge e ke, lire l'à li cyèe nàkaana baa na mii na nye u túnntunɔ.

³ Mpii pi nye na mii nɛnke tare na mii nye Yesu túnntunɔ mɛ, nde mii maha ntɛg'a jwumpe cyán pire na ke, lire li nye nde: ⁴ tá mii nye a yaa mii a lyí s'a byii Yesu túnnture báaraɛni i mɛ? ⁵ Taha yii bà na sɔnni na mii mú sí n-jà dánafoonji wà lɛɛ n-pyi na cwo, mii ná uru s'a jaare na báaraɛni tooy'e, bà Yesu túnntunmpii sanmpii ná Kafoonji cɛmpyiibii ná Pyeri à li pyi mɛ? ⁶ Taha yii na sɔnni na mii ná Barinabasi kanni u à yaa wuu a báaraɛni pyi wuu raa wuye nɔw caa la? ⁷ Jofoo yii à tɛl'a nya u à kàre sòrolashigire e, maa yyére ná uye e sàra baa ye? Lire nye mɛ, cikɔɔge foonji ɛgire u nye u nye na u cire yasɛere lyí mà ye? Lire nye mɛ, jofoo u maha nɛiye nàha, u àha ɛkwɔ nùjirimpe pà lyí mà ye?

⁸ Yecyeyente mii à pyi ke, sùpyire kanni bà pi nye na sɔnni amuni mɛ, yire y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semenji i mú. ⁹ Kile túnntunɔ Musa à jwo Kile Jwumpe Semenji i na: «Mu aha a sùmanji bwùun ná nɛiye i, si u pyàni wwú, ma hà yi nɔwɔyi nɔw mɛ[¶]» Yii na sɔnni na puru jwump'à li cyèe na Kile na sɔnni nɛiye kanni na

[¶]9:9 Duterɛnɔmu 25.4 Lire tɛni i Yahutuubii tɛnni i, nɛiye pi mpyi maha ntɛg'a sùmanji fwɔnɔ maa u pyàni wwú.

la? ¹⁰Wuu pi nye Kile báarapyiibii ke, tá wuu kurugo bà u à yi sème me? Sèenji na, wuu kurugo u à yi sème, naha na ye shinji u nye na faanji pyi ke, u maha u pyi ná lantanji funnke e. Nge u maha sùmanji bwùun si u pyànji wwù ke, u maha u bwùun ná lantanji funnke e mú.

¹¹Wuu à Kile jwumpe jwo yii á ke, l'à pyi mu à jwo nùgunc wuu à pyi. Nye nume tá wuu aha yii cyeyaayi yà ta mà tég'a wuye tège, lir'à para be? ¹²Ná pii sí na yii cyeyaayi yà taa na mpyi pi nɛempe, tá wuu wuuni bà l'à lye me?

Nka wuu nye a tige lire kurugo me. Wuu à karigii puni kwú wuye e, bà li si mpyi Jwumpe Nintanmpe pu nye na Kirisita kyaa yu ke, wuu àha mpyi kapunɔ si puru yyaha yyére zhèni fylinni me. ¹³Yii à li cè cècè na mpìi pi nye na báaranji pyi Kileñaarebage e ke, na wani pire njwacyeere maha fwore. Mpìi pi nye na sárayi wwù wani sárayi tawwuge na ke, pire nàzhan maha mpyi yire sárayi yaayi i. ¹⁴Amuni li mú nye, mpìi pi nye na Jwumpe Nintanmpe yu ke, Kafoonji à jwo na pire u njwacyeere t'a fwore uru báaranji i.

¹⁵Nka lire ná li wuuni mú i, mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, mii nye a yafyin cya yii á me. Mii mú sí nye a mpe sème si yaaga cya yii á me, naha na ye mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á mana ke, lir'à mii nùnge yírigi. Mii à na kwùnji funnɔ lwó mà tòro mii u pɔɔn tire nùnjirire e. ¹⁶Jwumpe Nintanmpe njwuŋi nye mii á yàmpeene kyaa me, naha na ye kyaa li ndemu mpyiŋi fànha ku nye mii juŋ'i ke, lire kurugo, ná mii nye na pu yu me, mii pɔɔn u nye lire e. ¹⁷Kampyi mii mpyi a li lwó naye e s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, mii mpyi na sí raa sàra shuu li nùŋɔ taan, nka ná li fànha s'a cyán mii na, pu njwuŋi u nye mii nàzhan. ¹⁸Lire e ke mii sàranji u nye naha shi be? Nùnjirire mii nye na ntaa Jwumpe Nintanmpe njwuŋi i

sùpyir'á mana, yaaga shwombaa ke, tire ti nye mii sàranji.

¹⁹Sùpyanji wà tufiige si n-jà fànha cyán mii na, mà lire nùnge pyi na u na mii sàrali me. Nka lire ná li wuuni mú i, mii à naye tìrige mu à jwo biliwe sùpyire pun'á, bà shiŋnyahara si mpyi si dá Yesu na me. ²⁰Mii aha mpyi Yahutu-ubii shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. MusaSaliyanji fànha nye mii na me, nka mpìi pi à piye pwo uru Saliyanji kurigii jaaranji na sèl'e ke, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. ²¹Musa Saliyanji fànha nye mpiimu na me, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. Mii maha lire pyi, mà li ta mii na Kile Saliyanji kurigii jaare, naha na ye mii nye Kirisita Saliyanji kuni i. ²²Mpìi pi nye sùpyire nye a pi le dá e me, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. Mii à naye pyi sùpyire shiŋi puni fiige, bà li si mpyi pyiŋkannigii puni na, pi pii si dá Yesu na si shwò me. ²³Mii na cyire karigii puni pyi, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi s'a si yyaha na, mii yabiliŋi sí na nàzhan ta p'e me.

²⁴Yii à li cè cècè na mpìi pi maha kajatafèere fi ke, pi maha nyaha tafènke e, nka shin niŋkin u maha ti nàfanji ta. Nye yii yiye waha amuni Kile kuni i, bà yii si mpyi si li nàfanji ta me. ²⁵Mpìi pi maha kajatafèere fi ke, pi maha piye fége pyiŋkannigii puni na, maa jcu piye na karigii cyi tapyige e. Nka yaage pire maha nta tire tafèere e ke, kuru na nye yakwògò. Wuu sí pi ke, wuu na wuu woore fi yaage nkemu kurugo ke, kuru na nye yakwombaaga. ²⁶Lire kurugo mii na na tafèere fi maa yákili yaha ti kafeni na. Mii nye mu à jwo kanjuruwani u maha kanjurubogigii wàa tawage e me. ²⁷Nka mii na naye kyéregè sèl'e, nde l'à táan

mii cyeer'á ke, lire bà mii nye na mpyi mà de! Mii na Kile nyii wuuni caa raa mpyi, bà li si mpyi Kile Jwumpe jwunkwooni kàntugo sùpyir'á, mii àha ñkwò na tafere kuzheeni bwonmpoo me.

Karigii cyi à nɔ Izirayeli shiinbii na ná cyi na dánafeebii yerege ke, cyire kani

10 Mii cìmpyiibii, nde l'à wuu tulyeyi ta mà pi yaha ná Kile tuntunji Musa e síwage funŋke e ke, mii la nye yii i sònŋo lire na. Pi pun'à paara nahŋke jwòh'i, maa suumpe lwohe jyiile mú. ²L'à pyi mu à jwo pi à batize kuru nahŋke ná suumpe lwohe e maa shwò Misira shiinbii na Musa cye kurugo. ³Yalyire ti mpyi na yíri nìnyinji na ke, pi puni pi mpyi na tire lyí. ⁴Lwohe Kile à kan pi á ke, pi puni pi à kuru bya. Kile mpyi a kafaage kà pyi k'à taha pi fye e, kuru mpyi maha lwohe kaan pi á. Kirisita u mpyi kuru kafaage^{§§}. ⁵Ŋka lire ná li wuuni mú i, pi nìnyahanyahara à Kile mùmpenmpe pyi. Lire kurugo pi à kwú síwage yyaha kurugo.

⁶Ncyii karigii cyi à pi ta ke, cyir'à wuu yere, bà wuu si mpyi wuu àha ñkwò nyii yige karigii nimpegigii kurugo pi fiige me. ⁷Yii àha ñee kacyinzunni i, bà pi pii mpyi maha li pyi me. Y'à sème pi kyaa na Kile Jwumpe Semenji i:

«Sùpyir'à tèn maa lyí maa bya, lire kàntugo maa yíri na bàhare pi kacyiinni taan*.»

⁸Wuu àha wuye yaha jacwòre laage e bà pi píl'à li pyi, ka Kile si shiin kam-pwòhii bejaaga ná taanre (23.000) bò pi e canŋa niŋkin me. ⁹Wuu àha raa Kafoonji jwò cwòre, bà pi píl'à li pyi, ka wwòdobii si pire nɔ a bò me. ¹⁰Yii àha raa Kile jùŋke tahare bà pi píl'à li pyi me.

Nye mpíi pi à lire pyi ke, Kile mèlèkenji u maha kakyaare pyi ke, ka Kile si uru yaha u à pa pire bò.

¹¹Cyire karigil'à nɔ pi na, maa mpyi yyecyeene wuu á. Wuu mpíi pi nye diŋyeni tèekwooni byanhampe e ke, cyi à sème si wuu yere bà wuu si mpyi s'a wuye kàanmucaa me. ¹²Lire kurugo shinŋi u nye na sònŋi na ur'à fànha ta Kile kuni i ke, urufoo u a uye kàanmucaa, u àha ñkwò jcwò me. ¹³Pyiŋkanni na Sitaanniŋi nye na yii sònŋi na wàa kapegigii na ke, amuni u nye na li pyi sùpyire sannte na. Ŋka Kile na nye jwòmee niŋkinfoo, u si ñee Sitaanniŋi u yii tegele ta fo si ntòro yii pèrege taan me. Kawaa mée ká yii ta, Kile sí fànha kan yii á, bà yii si mpyi si li kwú yiye e fo si sà nɔ li tɛgeni na me.

¹⁴Lire kurugo mii ntàannamacinmpyi-ibii, yii láha kacyinzunni na feefee. ¹⁵Yii na nye yákilifee. Kampyi sèe mii à jwo, yii à yaa yii li cè. ¹⁶Wuu aha a Kafoonji jnyinji lyí, wuu maha fwù kan Kile á yabyere ntemu kurugo maa ti bya ke, tá tire maha li cyèe na wuu ná Kirisita na nye wwoŋee u sìshange cye kurugo me? Bwúurunji wuu maha ñkwòŋ ñkwòŋ a taa wuye na ke, tá uru maha li cyèe na wuu ná Kirisita na nye wwoŋee u cyeere cye kurugo me? ¹⁷Bwúuru niŋkin u nye, uru u nye Yesu cyeere. Wuu mée nye wuu à nyaha ke, wuu mú pun'à wà wuye na mà pyi cyere niŋkin. Naha kurugo ye wuu mú pun'à wà ta uru bwúurunji niŋkinŋi i†.

¹⁸Amuni li mú nye Yahutuubii pi maha sárayi kyaare kyàa ke, Kilenji á tire kyaar'à pyi sáraga ke, pi ná uru Kilenji maha mpyi wwoŋee. ¹⁹Yii na sònŋi na jwumpe mii à jwo amɛ ke, na pur'à li

§§10:4 Yahutuubii cyelentiibii kàlanji funŋke e, pi mpyi a jwo na kafaage e lwohe mpyi maha fwore ke, na kuru ku mpyi a taha Izirayeli shiinbii fye e síwage funŋke e. Nomburu 20.8-11 na yu kuru kafaage kyaa na.

*10:7 Ekizodi 32.6

†10:17 Ŋke cyage na yu Kirisita wwoŋeege kyaa na.

cyêe na kacyiinni na nye yaaga la? Lire nye me, li maha sun ná kyaare ntemu i ke, na tire na nye ná tayyérege e la? Yire bà me! ²⁰ Mpe mii la nye si jwo ke, puru pu nye: sùpyire ti nye na kacyan-higii sunni ke, Kilenji sêe wunji bà pi nye na mpêre me. Jínabii pi maha sunni. Mii la sí nye yii ná jínabii pi pyi wwojêe me. ²¹ Yii sì n-jà raa byii Kafoonji fùncwokuwuuni i, s'a byii jínabii wuuni i me. Yii sì n-jà raa Kafoonji njyìnjì lyí s'a jínabii wunji lyí me. ²² Taha yii la nye si Kafoonji lùuni yíriga la? Yii na sônji na yii aha lire pyi, ku njwoge sí n-táan yii na la?

Kacyinzunkyaare ñkyañi ná ti ñkyambaaji kani

²³ Yii píl'à jwo na karigii puni kun'à kan yii á, ñka tòn nyé karigii puni mpyiñi i me. Karigii puni kun'à kan yii á, ñka karigii puni sì n-jà sùpyire sannte tège pi a sì yyaha na Kile kuni i me. ²⁴ Yii wà nye a yaa u a u yabiliñi kanni tònñi caa me, shin maha shin à yaa u a pi sanmpii tònñi caa.

²⁵ Kyara maha kyara ti nye na mpérelì caange na ke, yii aha ti ta, yii ti kyà yibige baa. ²⁶ Naha kurugo ye y'à sème Kile Jwumpe Semeñi i na: «Ñjñke ná ku ñjñgo yaayi puni nye Kafoonji wuyo[‡].»

²⁷ Shinji u nye u nye Kile kuni i me, uru wà ká yii yvere yii sà lyí uru yvére, ka yii i jêe maa ñkàre, u aha yalyige maha yalyige kan yii á ke, yii ku lyí, yibige baa. ²⁸ Ñka u aha jwo yii á na: «Ñjñke yatwóg'á bò kacyiin na» u jwumpe kurugo, yii àha tire kyaare kyà me, bà urufoo yákiliñi si mpyi u àha ñkwò ñgùrugo me. ²⁹⁻³⁰ Ti ñkyànji sì yaaga kèege yii á me. Ñka urufof'á, li sí n-jà

yaaga kèege, ñaha na ye u sí n-jà raa sônji na yii na nye kacyinzunmii.

Lire nde baare e, mii sì n-cyé yalyige kà tufiige na sùpyire yyaha fyagare na me. Yalyige kurugo, mii à fwù kan Kile á maa ku lyí ke, ñaha na sùpyañi wabere sí mii cêege kuru njyì na ye?

³¹ Mii sí yi jwo yii á, ñwonyega ñjñkin na, l'à pyi njyì yo, l'à pyi yabyara yo, l'à pyi yii kapyii yo, cyire karigii pun'à yaa cyi pèene taha Kile mege na. ³² L'à pyi Yahutuu yo, l'à pyi Girekii yo, l'à pyi dánafee yo, yii àha sùpyañi wà tufiige mumpenme pyi me. ³³ Yii na pyiñkanni lwó. Mii à naye waha, bà mii kyaa si mpyi si ntáan sùpyire pun'à karigii puni i me. Mii nye na ñkòre naye kurugo me, ñka pi sanmpii kurugo mii nye na ñkòre, bà shinnyahara si mpyi si dá Yesu na, si shwò me.

11 Yii a mii pyimpe taanni, bà mii yabiliñi nye na Kirisita pyimpe taanni me.

Kileñarege tapyi yi, ceen'á yaa u u ñjñke tò

² Mii à yii kèe, ñaha na ye yii à yákili yaha mii na karigii puni i, yereyi mii à kan yii á ke, marii yire kurigii ñaare.

³ Lire ná li wuuni mú i, mii la nye yii i li cè, bà Kirisita nye nambaabii puni ñjñke, Kile sí nye Kirisita ñjñke me, amuni nòñi mú nye ceenji ñjñke[†].

⁴ Nye mà tàanna ná lire e, nò ká a Kile ñáare, lire nye me na Kile túnnture tà yu dánafeebil'á mà ñjñtonjo ta u ñjñke na, urufoo maha u ñjñke[§] faha. ⁵ Ceewe mú ká a Kile ñáare, lire nye me na Kile túnnture tà yu dánafeebil'á, mà li ta u nye a u ñjñke tò me, u maha u ñjñke^{**} faha, li

[‡]10:26 Zaburu 24.1

[†]11:3 Pii maha jwo: «bà Kirisita nye nambaabii puni ñjñgo na, Kile sí nye Kirisita ñjñgo na me, amuni nòñi mú nye ceenji ñjñgo na.»

[§]11:4 Pii maha jwo: «ñjñufoonji».

^{**}11:5 Pii maha jwo: «ñjñufoonji».

maha mpyi mu à jwo ceenji u à u jùŋke^{††} kùlu ke. ⁶Ceenji ŋgemu ká mpyi u jye na u jùŋke tùni Kilejarege tɛni i mɛ, u ku kùlu ke! Kampyi ceenji jùnjwoore ŋkwòŋji, lire jye mɛ u jùŋke ŋkùluŋji na jye silege kyaa, lire e ke, u a ku tùni. ⁷Nòŋji kɔni jye a yaa u a jùntoŋɔ tùni Kilejarege tɛni i mɛ, jaha na ye nòŋji u jye Kile malwɔɔre, u sinampe mú maha pɛenɛ taha Kile na. Ceenji sí wi ke, uru sinampe maha pɛenɛ taha nòŋji na. ⁸Yii li cɛ, tɛni i Kile à diɲyɛŋi dá ke, nòŋji bà u à fwoɔ ceenji i mɛ, ŋka ceenji u à fwoɔ nòŋji i. ⁹Nòŋji mú sí jye a dá ceenji mɛ na mɛ. Ŋka ceenji u à dá nòŋji mɛ na. ¹⁰Lire kurugo cyeebil'à yaa pi a pi jùnyi tùni Kilejarege tapyige e, lire sí n-pyi kyaa ndemu li sí li cyêe na pi sí n-jà raa Kile pɛre, bà Kile mèlɛkɛebii lùgigii si mpyi cyi àha jĩri pi taan mɛ^{‡‡}. ¹¹Ŋka lire ná li wuuni mú i, mà wuu yaha Kafoonji wwɔɲɛge e, ceenji sì n-jà n-kàre nòŋji yaha mɛ, nòŋji mú sì n-jà n-kàre ceenji yaha mɛ. ¹²Naha kurugo ye diɲyɛŋi tèsiini i, ceen'á fwoɔ nòŋji i. Ŋka nume nambaabii maha fwoɔ cyeebil'e. Kile u jye cyire karigii puni jùŋke.

¹³Yii na jye yákilifee. Kampyi kacɛnne li jye li li, ceenji u u jùŋke múg'a yaha Kilejarege tɛni i, yii à yaa yii li cɛ. ¹⁴Mà tàanna ná sùpyigire yyesbage e, silege ku jye ku ki, nòŋji u pyi ná jùnjɔnyahare e. ¹⁵Mà li ta nɲjɔnyahare na jye pɛenɛ kuro ceen'á. Yii li cɛ na Kile à jùnjɔnyahare kan ceen'á ti i mpyi u jùntoŋɔ. ¹⁶Wà ha mpe jwumpe cyé, urufoo u li cɛ na wuu jye a tɛe li na cyeebii pi a Kile jàare pi jùnyi ntòmbaa dánafeebii tabinniye i mɛ.

Kafoonji Yesu jɲyɲi lyɲkanni

(Macwo 26.26-29; Marika 14.22-25; Luka 22.15-20)

¹⁷Nde mii sí n-jwo yii á numɛ ke, mii jye a yii kɛe lire e mɛ, jaha na ye yii mpɲɲɲi na ndemu kɛge yii á ke, u jye na lire jwɔge yii na mɛ. ¹⁸Li nɲcyiini li jye, y'à jwo mii á na yii mpɲɲɲi cyeyi i, na yii jye na jwɔmɛe nɲkin yu mɛ, mii s'à dá li na, na sɛe sí n-ta puru jwumpe e. ¹⁹(Mbɛmbaan'á yaa u pyi yii shwɔhɔl'e, lire ká mpyi mpɲi pi à dá Kile na sɛenji na ke, pire sí n-cɛ.) ²⁰Yii maha yiye bínnini Kafoonji Yesu jɲyɲi mɛ na, ŋka lyɲkanni nimpɲini na yii maha u lyí ke, lire maha li cyêe na Kafoonji jɲyɲi bà yii na lyí mɛ. ²¹Naha kurugo ye yii aha ŋkwúlo uru jɲyɲi mɛ na, yii shin maha shin funvwugo wuŋi maha jɲaa si uru jɲyɲi lyí si njaha u zànnɛge laage e. Li maha mpa mpyi fo pɲi katege wuu maha mpyi, mà li ta pɲl'à lyí a tɲn maa bya fo mà wùruko. ²²Lire sannɲi i ke, taha pyenyɛ jye yii á mɛ? Yii sì n-jà raa lyí s'a byii yii pyenyi i mà? Taha yii la jye si jùzogoro nɔ fòŋfɛebii na si dánafeebii kurɲke jɲini faha? Lire sannɲi i ke, yii la jye mii u jaha jwo ye? Yii la jye mii u yii kɛe la? Sɛenji na, mii sì n-sii n-jà yii kɛe mpe jùŋɔ taan mɛ!

²³Jwumpe Kafoonji à jwo mii á ke, puru mii à taha yii á, mii sí núru pu kurugo sahaŋki: canŋke numpilage e Kafoonji Yesu à le cye e ke, u à bwúuruŋi lwɔ, ²⁴maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòŋ kwòŋ a kan u cyelempyi-ibil'á maa jwo: «Ŋge bwúuruŋi u jye mii cyeere t'à kan yii kurugo ke, yii a nde pyi yii raa yiye funŋɔ cwo na na.» ²⁵Lire pyɲkanni na mú, pi à kwò jɲyɲi na ke,

^{††}11:5 Lire tɛni i, ceenji jùnjwoore ti mpyi u jɲire cyage (11.15 wíi). Lire e ceenji jùnjwoore ŋkwòŋji, lire jye mɛ u jùŋke ŋkùluŋji mpyi a sii silege.

^{‡‡}11:10 Pɲi maha jwo: «Lire kurugo dánafeebii tabinniye i, ceen'á yaa u u jùŋke tò, lire li maha li cyêe na u à uye tĩrige nòŋ'á, bà Kile mèlɛkɛebii lùgigii si mpyi cyi àha jĩri u taan mɛ.»

u à fūnɲcwokwuuni lwó, ɛezen sinme mpyi l'e, maa jwo: «Nde fūnɲcwokwuuni li nyɛ Kile tunmbyaare nivɔnnte, ntemu t'à le ná mii sishange e ke. Yii a byii nde fūnɲcwokwuuni i, yii raa yiye funɲɔ cwo na na.» ²⁶Nyɛ fo mà sà yaa ná Kafoonɲi tēenuruni i, yii aha uru bwúuruɲi kyà maa bya lire fūnɲcwokwuuni i tère o tère e ke, Kafoonɲi kwùɲi shenre yii maha jwo amuni.

²⁷Lire kurugo ɲgemu ká mpyi u nyɛ na Kafoonɲi bwúuruɲi lyí u lyɲkanna na maa byii u fūnɲcwokwuuni i li byaɲkanna na mɛ, urufoɲl'à kapii pyi Kafoonɲi na, bà Kafoonɲi bofeebil'à kapii pyi u na mɛ. ²⁸Lire kurugo yii shin maha shin à yaa u uye kàanmucya, u u nta u a uru bwúuruɲi lyí, u raa byii lire fūnɲcwokwuuni i. ²⁹Naha kurugo yɛ wà ha uru bwúuruɲi kyà maa bya lire fūnɲcwokwuuni i, maa mpyi u nyɛ a li lwó a wí na dánafeebii pi nyɛ Kirisita cyeere mɛ, urufoo na li caa Kile sí urufoo tūn. ³⁰Lire kurugo yii nɲyahara à pyi yamii, ka pii si ɲkwú yii e. ³¹Wuu aha wuye kàanmucya maa nta a uru bwúuruɲi kyà, maa bya lire fūnɲcwokwuuni i, Kile saha sì wuu tūn mɛ. ³²Ʋka Kafoonɲi à wuu sàra nume mà tàanna ná wuu kapyi-ɲkil'e, maa wuu le kur'e, bà li si mpyi u àha bú ɲkwó wuu tūn ná Kilecembaabil'e mɛ.

³³Lire kurugo mii cɲmppyiibii, yii aha bínni tère o tère e Kafoonɲi ɲjyɲi mɛɛ na ke, yii pyi ná sùpyigire e pi sanmpii kàmpaɲke na, yii raa wwúu yii a u lyí. ³⁴Katege ká mpyi ɲgemu na ke, urufoo u lyí u pyenge e, u u nta u a ma Kafoonɲi ɲjyɲi talyige e, bà li si mpyi yii àha ɲkwó kapyimbaala pyi uru ɲjyɲi talyige e, Kile si yii sàra a tàanna ná lire e mɛ.

Mii aha nɔ wani yii yyére tēni ndemu i ke, karigii sanɲkii cyi à yáaɲa a yaha ke, mii sí cyire cwɔɔnrɔ.

Kile Munaani màkanyi kani

12 Nyɛ mii cɲmppyiibii, nde li nyɛ Kile Munaani màkanyi kani ke, mii la nyɛ yii i ɲkwóro numpini i yire kàmpaɲke na mɛ. ²Pyiɲkanni na yii mpyi mà yii yaha yii sàha Kile cè mɛ, yii sōɲɲɔ lire na ke! Yii mpyi a yiye pwo kacɲɲkwuɲi na sèl'e, mà li ta cyire kacyanhigii nyɛ na jà a jwo mɛ. ³Lire kurugo mii sí yi fɲiɲɛ n-jwo yii á, Kile Munaani à sùpyaɲi ɲgemu yyaha cù ke, urufoo sì n-jà jwumpime jwo Yesu na mɛ. Sùpya mú sì n-jà n-jwo na: «Yesu u nyɛ Kafoonɲi» ná Kile Munaani bà l'à urufoo yyaha cù mɛ.

⁴Kile Munaani màkanyi shiɲ'à ɲyaha, ɲka Kile Munaani ninuuni li maha yi puni kaan. ⁵Báaraɲi Kile Munaani maha ɲkaan ke, u shiɲ'à ɲyaha. Ʋka Kafoonɲi ninuɲ'á uru báaraɲi puni maha mpyi. ⁶Karigii pyiɲkannigil'à ɲyaha. Ʋka Kileɲi ninuɲi u maha cyire karigii pyipyi fànha kaan cyi pyifeebii pun'á. ⁷Kile Munaani à báaraɲi wà kan dánafeebii puni ɲɲkin ɲɲking'á pi kurunke ntègeɲi mɛɛ na.

⁸Yii li cè na Kile Munaani à yákilifente jwumpe ɲjwuɲi kan pil'á. Lire Kile Munaani ninuun'à ɲcèɲi jwumpe ɲjwuɲi kan piiberil'á. ⁹Lire Kile Munaani ninuun'à dáníyaɲi shiɲi wà kan pil'á, maa pyiɲkanna kan piiberil'á pi i yampii cùɲi. ¹⁰Li maha pii pyi pi i jini na kacyanhala karigii pyi, maa Kile tūnture pyipyi fànhe kan pil'á, li maha pii pyi pi i jini na Kile karigii ná Sitaanniɲi wogigii cini na wwú cyiye e, li maha pii pyi pi i jini na sheenre tabere yu, maa pii pyi pi i jini na tire sheenre kēɲɲi. ¹¹Kile Munaani ninuuni li maha cyire karigii puni pyipyi fànhe kaan cyi pyifeebil'á. Mà tàanna ná li ɲyii wuuni i, l'à kani là pyipyi fànha kan pil'á, maa labere pyipyi fànha kan piiberil'á.

¹²Sùpyanji cyeere na nye nin̄kin, ŋka u yatan̄nyi maha nyaha. U yatan̄nyi ná yi nyahan̄ji mú i, yi puni maha wà yiye na maha mpyi cyere nin̄kin. Yii li cè na wuu mp̄ii pi nye Kirisita wwoŋeegge e ke, amuni wuu mú nye. ¹³Naha kurugo ye wuu mú puni à batize Kile Munaani nin̄kin̄ji cye kurugo, maa wwò maa mpyi cyere nin̄kin, lire Munaani nin̄kin̄ji cye kurugo, l'à pyi Yahutuu yo, l'à pyi Girekii yo, l'à pyi bilii yo, li nye a pyi bilii mà yo, Kile Munaani nin̄kin̄ji l'à tìg'a tèn wuu mú puni i.

¹⁴Sùpyanji cyeere nye yatan̄nja nin̄kin kanna me, ŋka yi maha nyaha. ¹⁵Tòoge ká jwo na kuru nàzhan nye cyeere e me, mà lire n̄ŋke pyi na kuru nye cyege me, tá lire sí n-jà ku nàzhan yige cyeere e be? ¹⁶Nye nin̄gen̄ke ká jwo na kuru nye cyeere yatan̄ŋke kà me, mà lire n̄ŋke pyi na kuru nye nyii me, tá lire sí n-jà ku nàzhan yige cyeere e? ¹⁷Kampyi cyeere yatan̄nyi puni mpyi nyii, di sùpyanji mpyi na sí raa núru raa ŋko ye? Kampyi ti puni mpyi nin̄genye, di sùpyanji mpyi na sí raa n̄ge taa raa ŋko ye? ¹⁸Mà sèen̄ji jwo, Kile nye a cyeere dá amuni me, u à ti yatan̄nyi puni nin̄kin nin̄kin̄ji dá mà tàanna ná u nyii wuuni i. ¹⁹Kampyi yatan̄nja nin̄kin kanna ku mpyi, wà mpyi na sì raa ku pyi cyeere me. ²⁰Lire kurugo sùpyanji cyeere yatan̄ny'à nyaha, ŋka cyere nin̄kin ti nye ti ti.

²¹Lire e nyiini sì n-jà n-jwo na lire kuro nye cyege e me. N̄ŋke mú sì n-jà n-jwo na kuru kuro nye tooyi i me. ²²Ŋka yatan̄nyi yi nye cyeere e fànha baa ke, yire tayyèreg'à pèe sèl'e. ²³Yatan̄nyi wuu nye na s̄n̄ŋi na yi nye kuru fiige silege wuyo me, wuu maha yákili yaha yire na mà tòro yatan̄nyi san̄nyi na. Yatan̄nyi yi nye silege cyeyi wuu cyeere e, ná yi nye a yaa y'a naa cyíŋŋi na me, wuu maha yaha yire na sèl'e. ²⁴Yatan̄nyi yi nye yi nye silege wuyo wuu cyeere e me, wuu nye na yare yire na sèl'e me.

Yatan̄nyi njemu wuu nye na s̄n̄ŋi na yi nye t̄on̄ wuyo me, Kile à cyeere dá maa yire yatan̄nyi le dá e. ²⁵Kile à lire pyi, bà cyeere yatan̄nyi si mpyi y'àha ndáha ndáha yiye na me. Ŋka yi puni y'a yiye tère. ²⁶Yatan̄ŋke kà ha mpyi ná tayan̄cyage e, cyeere puni ti maha yà. Yatan̄ŋke kà ha ŋkèe ta, cyeere puni ti maha mpyi kuru funntange e.

²⁷Yii pi ke, yii pi nye Kirisita cyeere, yii shin maha shin à pyi tire cyeere yatan̄ŋke kà. ²⁸Lire kurugo Kile à pii t̄ŋe dánafeebii kurun̄ke e u báaran̄ji m̄e na. Yyeciye na, u à Yesu t̄un̄ntun̄mp̄ii t̄ŋe, li sh̄on̄wuuni maa Kile t̄un̄nture pyifeebii t̄ŋe, li tan̄rewuuni maa cyelentiibii t̄ŋe. Lire n̄w̄oh̄o na, u à kakyanhala karigii pyifeebii t̄ŋe, mp̄ii pi maha yamp̄ii c̄uun̄ji ke, maa pire t̄ŋe, maa dánafeebii t̄eḡefeebii t̄ŋe, maa yyaha yyére shiin̄bii t̄ŋe, maa pii pyi pi i j̄ini na sh̄een̄re tab̄ere yu. ²⁹Tá y'à jwo na pi puni pi pyi Yesu t̄un̄ntun̄m̄ii? Lire nye me, Kile t̄un̄nture pyifee? Lire nye me, cyelentii? Lire nye me, kakyanhala kari pyifee? ³⁰Lire nye me, pi a yamp̄ii c̄uun̄ji? Lire nye me, na yu sh̄een̄re tab̄er'e? Lire nye me, na tire sh̄een̄re yyaha yu pi san̄mp̄il'á? Tá lire kani là nin̄kin pyipyi fàn̄h'à kan pi pun'á? ³¹Yii a Kile Munaani màkanyi puni n̄j̄c̄en̄nyi caa. Lire e m̄ii sí lire kuni n̄j̄c̄en̄ni le yii taan n̄ume.

Nt̄aannamagare kani

13 Nye wuu m̄e ká sh̄een̄re puni cè na yu, mà bàra Kile mèl̄ek̄eebii woore na mú, ná nt̄aannamagare nye wuu z̄omp̄yaagil'e me, wuu j̄wumpe maha mpyi màhawaya. Li maha mpyi mu à jwo t̄on̄ŋo, lire nye me yat̄in̄ŋe wuu nye na bw̄uun̄ n̄ŋo kurugo. ²Kile m̄e ká wuu pyi u t̄un̄ntun̄m̄ii, karigii cyi à ŋw̄oh̄o ke, maa wuu pyi wuu u j̄ini na cyire yige b̄en̄mpe na, maa n̄c̄en̄ji sh̄in̄ji puni kan wuu á, ali wuu d̄aniyan̄ji fàn̄he m̄e ká s̄aa nyaha fo na j̄ini na n̄an̄yi

pyi yi i ḡkùni na yîri yi tateenyi i, ná ntàannamagare nye wuu zòmpyaagil'e me, wuu nye yafyin me. ³Wuu mée ká wuu cyeyaayi puni táa fòḡḡfeebii na pi à tège na piye jwō caa, mà li táan wuy'á pi wuu kyéregē Kirisita kurugo, ná ntàannamagare nye wuu zòmpyaagil'e me, lire sì yafyin jwō wuu na me.

⁴Ntàannamagare ká mpyi ḡgemu i ke, urufoo lùuni maha bō, u maha kacengḡkii pyi sùpyire sannte na, nyipēen nye na mpyi u e me, bwomō nye na mpyi u e me, yàmpeene nye na mpyi u e me. ⁵Urufoo nye na jyè jùzogoro karil'e me, u yabilinḡi nàfan karigii kanni bà urufoo maha mpyi me, urufoo nye na mpyi lùfwufoo me, u nye na wà nàvunḡjaga yare uye funḡ'i me. ⁶Ntiimbaanḡi karigii nye na urufoo funḡo tange me. ḡka ntḡinḡi karigii cyi maha u funḡke táan. ⁷U maha jcwú uye na karigii puni i, u maha dá Kile na karigii puni i, u maha u sòḡḡore taha karigii puni na, maa karigii puni kwú uye e. ⁸Ntàannamagare sì n-sii n-kwō me, ḡka Kile tūnture báaraḡi sí n-pa n-kwō, mpīi pi nye na shēenre tabere yu ke, lire sí n-pa n-kwō, jcwēḡi u nye wuu e ke, uru sí n-pa n-kwō. ⁹Yii li cè na wuu nye a karigii puni cè me. Wuu taceḡke nye a pēe Kile tūnture báaraḡi i me. ¹⁰ḡka Kile ká u báaraḡi fūḡḡo canḡke ḡkemu i ke, wuu karigii nivunḡḡmbaagii sí n-kwō.

¹¹Tēni i wuu mpyi nāḡkocyēere e ke, nāḡkocyēere mpyi maha jaa wuu jwumpe ná wuu sòḡḡḡkanni ná wuu karigii kàanmucyaḡkanni i. ḡka wuu à pa lye ke, wuu à lire puni jwō yaha. ¹²Nume, wuu nye na karigii jaa na jcwúu me, li na nye mu à jwō bà wà maha uye wíi dùba e me[¶]. Canḡa na ma, wuu sí raa karigii jaa raa jcwúu. Nume wuu taceḡke nye a pēe me, ḡka kuru canḡke, bà Kile à wuu cè feefee

me, amuni wuu sí n-pa Kile karigii yyaha cè. ¹³Nye kapyaa taanre cyi nye, cyire sì n-sii n-kwō me, cyire cyi nye: dāniyaḡi ná sòḡḡore tatahage ná ntàannamagare, ḡka nde li nye cyi puni nimbwooni ke, lire li nye ntàannamagare.

Kile tūntur'à yaa t'a mpyi dānafeebii shēenre nḡncente e

14 Lire kurugo ntàannamagar'à yaa ti pyi yii yacyage nḡncyiige. Kile Munaani maha màkanyḡi njemu kaan ke, yii raa yire caa mú. ḡka Kile tūnture njwunḡi màkange wuuni l'à lye. ²Naha kurugo ye shinḡi u nye na shēenre tabere yu ke, ná sùpyire e bà urufoo maha yu me, ná Kile e u maha yu, jaha na ye wà nye na u jwumpe yyaha cini me. Karigii cyi nye cyi yyaha nye a cè me, Kile Munaani sífente cye kurugo u maha cyire kyaa yu. ³ḡka ḡgemu u nye na Kile tūnture yu ke, ná sùpyire e urufoo maha yu, maa ti tère ti i sì yyaha na Kile kuni i, maa màban leni t'e, maa ti zòmpyaagii tàali. ⁴Shinḡi u nye na yu shēenre tabere ke, ti maha urufoo kanni tère u u sì yyaha na Kile kuni i. Mà li ta shinḡi u nye na Kile tūnture yu ke, urufoo maha dānafeebii kurunḡke puni tère pi i sì yyaha na Kile kuni i.

⁵Yii puni ká a jini na shēenre tabere yu, lir'à táan mii i. ḡka nde l'à táan mii i sèe sèl'e ke, lire li nye yii puni pi a Kile tūnture yu. Kile tūnture jwufooḡi tayyéreg'à fānha tò shēenre tabere jwufooḡi woge na, fo wà ha nta na tire shēenre kēenḡi, bà ti si mpyi si dānafeebii kurunḡke tège pi a sì yyaha na Kile kuni i me. ⁶Mii cinnmpyiibii, yii yabilimpīi pi li kàanmucya a wíi ke! Mà jwō mii u pa Kile tūnture tà jwō yii á, si kani là cyēe yii na Kile kuni i, lire nye me si yerege kà kan yii á ke, kampyi shēenre

[¶]**13:12** Tōwnte shini wà tèecyiini shiinbii mpyi maha ntèg'a dùbaḡi yaa, lire mpyi maha sùpyaḡi pyi u jìn'a uye wíl'a cwó u e me. Dùbaḡi yyahe nye a mpyi maha jcwó me.

taber'e mii mpyi a pa jwo ná yii e, naha tòn yii mpyi na sí n-ta lire e ye?

⁷Nde li nye yatinpyi kàmpañke, mu à jwo tìnnmpini, lire nye me ñkònnòñi ke, kuru ká mpyi ku nye a bwòn ku bwònnkanna na me, meeni li nye na bwùn ke, di wà sí n-jà lire cè n-jwo ye? ⁸Tìnnmpini pi maha wyl maha ntèg'a kàshikwònnbii wà piye na ke, ná lire nye a wyl li wylkanna na me, joofo u sí uye bégele kàshige me na ye? ⁹Amuni li mú nye yii á, yii pi nye na yu shéenre taber'e ke, yii lógofeebii ká mpyi pi nye na yii jwumpe núru me, nje yii nye na yu ke, di pi sí yire cè n-jwo ye? Li maha mpyi mu à jwo ná kafege e yii nye na yu. ¹⁰Shéenre shij'à nyaha diñyeñi i, ñka tire shéenre puni na núru ti jwufeebil'á. ¹¹Mii aha mpyi mii nye na shéenre tà núru me, ti jwufooni maha mpyi nàmpòññò mii á, mii mú maha mpyi nàmpòññò ti jwufoon'á. ¹²Nye ná Kile Munaani màkanyì lage sí nye yii na, nje yi sí n-sii n-jà dá-nafeebii pyi pi a sì yyaha na Kile kuni i ke, yii a yire caa ná yii cyeyi shuunninji i.

¹³Lire kurugo shinji u nye na shéenre tabere yu ke, urufoo u a Kile jáare, bà u si mpyi s'a ti kēññi me. ¹⁴Naha kurugo ye mii aha a Kile jáare shéenre taber'e, mii kóni maha mpyi Kilejarege na, ñka mii nye na na jwumpe yyaha cini me. ¹⁵Lire e ke naha mii à yaa mii u pyi ye? Mii sí n-jà raa Kile jáare shéenre taber'e, ñka shéenre mii à cè ke, mii mú sí n-jà raa u jáare tire shéenre e. Mii sí n-jà raa Kile pèente myahigii cée shéenre taber'e, ñka shéenre mii à cè ke, mii mú sí n-jà raa cyi cée tire shéenre e. ¹⁶Nye mu aha a fwù kaan Kile á shéenre taber'e, wà ha nta dánafeebii kurunke e ñgemu u nye u nye na tire shéenre núru me, di uru-

foo sí n-jà n-jwo: «Amiina» mà li ta u nye a mu jwumpe lógo mà ye? ¹⁷Mu fwùñi ñiñkanji mée ká nta u à ñwò sèl'e, u si n-jà urufoo tège Kile kuni i me.

¹⁸Mii à Kile shéere, naha na ye u à mii tège mii à jà na yu shéenre sannte e mà tòro yii puni na. ¹⁹Ñka lire ná li wuuni mú i, mii aha mpyi dánafeebii kurunke e, mà ñwònyeya kanjuro kanna jwo dá-nafeebii shéenre nindogore e, mii maha lire funjò lwò maha ntòro mii u canmpuni lwò jwumpe na shéenre taber'e pi nye na tire ntemu núru me.

²⁰Mii cìnnmpyiibii, yii àha raa sòññi nàñkopyire sòññòñkanni na me. Ñka kapegigii kàmpañke na, yii yiye pyi pìnnmpinnyeye fiige. Yákilifente kàmpañke na, yii yiye pyi shinlyee. ²¹Y'à sème Kile Jwumpe Seməñi i na Kafoonji Kile à jwo: «Nàmpwuunbii pìi mii sí n-tun na shiinbil'á. Pire sí n-jwo ná pi e shéenre taber'e. Ñka lire ná li wuuni mú i, pi sì mii ñwòmēeni cù me^{ss}» ²²Mà tàanna ná lire katoronkwooni i, nje mii sí n-jwo ke, yire yi nye: wà ha shéenre tabere jwo, mpìi pi nye pi nye Kile kuni i me, lire maha li cyée pire na na Kile sí yoge kwòn pire na. Puru jwumpe nye a yyaha tii ná dánafeebil'e me. Wà ha Kile tūnnuro jwo, lire maha li cyée dánafeebii na na Kile nye pi shwòhòl'e. Mpìi pi nye pi nye Kile kuni i me, puru jwumpe nye a yyaha tii ná pire e me.

²³Nye l'aha mpyi kee yii dánafeebii kurun'á bínni, ka yii puni si wá na shéenre tabere yu, shincyi ká mpa yii ta pur'e, ñgemu u nye u nye a Kile cè me, tá u sí n-jwo na yii funny'à shwò yii na me? ²⁴Ñka l'aha mpyi mu à jwo Kile tūnnure yii nye na yu, ka u u mpa jyè yii kurunke shwòhòl'e, u aha yii jwumpe lógo, lire sí u pyi u cè na sēñji yii nye na yu,

^{ss}**14:21** Tèni i Izirayeli shiinbil'à Kile ñwòmēeni yaha ke, Kile à jwo na uru sí Babilon shiinbii kàshicyege yaha ku pa pi tūn pi i jà pi na. Shenre nàmpòññò Babilon shiinbii mpyi na yu. Izirayeli shiinbil'à pi nya pi i tire shéenre yu ke, ka lire si li cyée pi na na Kile à tūn ná pire Izirayeli shiinbil'e e (Ezayi 28.11-12.)

si u pyi u cè na uru kapyiinkii nye a tñi me. ²⁵ Yaaga maha yaaga k'à ñwòhò urufoo zòñi na ke, yire puni sí n-yige cyínni na, fo u sí yyahe cyígile si ñinkure sín si Kile kèe, si jwo sèenji na, Kile na nye yii shwòhòl'e.

Kile pèente karigii sogolo ñkann'à yaa li ñwò

²⁶ Mii cìmpyiibii, yii à yaa yii ndemu pyi ke, lire li nye: yii aha yiye bínni Kile pèente mée na, mée ká mpyi wà á, urufoo u li cèe. Yerege jwumò ká mpyi wà á, urufoo u pu jwo, Kile ká nta u à kani là cyèe wà na, urufoo u li jwo. Kile ká nta u à shèenre tabere le wà ñwò e, urufoo u ti jwo. Kile ká nta u à pyiñkanna kan wà á u u jà a tire shèenre kèenñe, urufoo u ti kèenñe. Ñka cyire karigii pun'à yaa cyi dánafeebii tège pi a sì yyaha na Kile kuni i. ²⁷ Mpii pi nye na shèenre tabere yu ke, pire nye a yaa pi tòro shiin shuunni taanre na me, pi raa yu ñiñkin ñiñkin, li i nta wà mú na nye wani ñgemu u sí n-jà raa tire shèenre kèenñi ke. ²⁸ Kèenñefoo ká mpyi u nye a ta tire shèenre na me, ti jwufeebil'à yaa pi fyàha, pi raa yu piye funñ'i ná Kile e.

²⁹ Nde li nye Kile túnntunmpii kàmpanñke ke, pire shiin shuunni taanr'à yaa pi a yu ñiñkin ñiñkin. Pi sanmpii s'a pi jwumpe núru pi raa pu kàanmucaa. ³⁰ Ñka Kile ká nta u à kani là cyèe wabere na, ñgemu u à fyànha a jwumpe lwó ke, ur'à yaa u fyàha, u u yaha u li jwo. ³¹ Yii nye a yaa yii bínni yii a Kile túnnture yu me, yii a ti yu ñiñkin ñiñkin, bà ti si mpyi si dánafeebii le kur'e, si màban le pi e me. ³² Yii li cè na li síñi nye Kile túnntunñi na mà jà a cù u ñwòge na, si pi sanmpii yaha pi jwo a kwò. ³³ Naha kurugo ye nyàhangurugunji nye a táan Kile

á me, mà karigii yal'a sogolo yyepiñke e, lire l'à táan u á, bà li nye na mpyi dánafeebii kurunji puni i me.

³⁴ Cyeebil'à yaa pi fyàha mpìnniñi cyeyi i, naha na ye kuni nye a kan pi á, pi jà pi a yu yire cyeyi i me. Pi à yaa pi piye tñrige, bà MusaSaliyanji à yi jwo me. ³⁵ Pi la ká mpyi si yibige pyi cyage kà na, pi aha nò pyenge pi kuru yibige pyi pi nàm-baabii na. Naha kurugo ye li lemp'à pi ceewe u a jwumpe lwúu dánafeebii kurunñke e*.

³⁶ Taha yii na sòñji na yii бага jwumò pu nye Kile jwumpe? Lire nye me, taha yii na sòñji na yii kanni na puru jwump'à nò? ³⁷ Wà ha nta u u sòñji na Kile Munaani maha jwumpe leni uru ñwò e na yu pi sanmpil'á, u li cè na yerege mii nye na sémeni si ñkan yii á ame ke, kur'à fworo Kafoonji Yesu i. ³⁸ Wà ha ñke yerege jwumpe cyé, yii àha núru urufoo le laage e me.

³⁹ Mii cìmpyiibii, ñwònyega ñiñkin na, yii a Kile túnnture báarañi caa yii a mpyi. Wà ha a si raa yu shèenre taber'e, yii àha urufoo sige lire na me. ⁴⁰ Li tēgeni li nye, yii karigii puni cyi pyi ná ñjire e, yii i cyi sogolonkanni yaha li ñwò.

Kirisita à jè a fworo kwùñi i ke, kwùubii mú sí jè

15 Nye mii cìmpyiibii, Jwumpe Nintanmpe mii à jwo yii á, ka yii i dá pu na, maa yiye pwo pu na ke, mii la nye si yii funño cwo puru na. ² Puru jwumpe cye kurugo, kuni li maha sùpyire shwò ke, lire yii à lwó. Yii aha ñkwôro lire kuni i, Kile sí yii shwò. Naha na yii na sòñji na yii daniyanji kapyiini nye ñùño baa ye?

³ Jwumpe p'à jwo mii á, ná pu tayyereg'à pèe ke, mii à puru jwo yii

*14:35 Pli na sòñji na Poli à cyeebii sige pi àha raa pi nàm-baabii yfibi Kile pèente tēni i me. Pli sí na sòñji na Poli nye a kuni kan cyeebil'á pi a Kile túnnture jwufeebii jwumpe ñwòhe tūru me. Pli sí i sòñji na mpii pi à ntūñke taha Poli na ke, pire jwumpe pu nye 14.35 i. 14.36 i Poli nye a ñee puru jwumpe na me.

á. Puru pu nye: Kirisita à kwû wuu kapegigii yàfaŋi kurugo, bà l'à fyânha a jwo Kile Jwumpe Semenji i me. ⁴U buwuŋ'à le fanŋke e, u kwûŋi canmpyitanrewuuni, u à jè, bà l'à fyânha a jwo Kile Jwumpe Semenji i me. ⁵U jɛŋkwooni kàntugo, u à uye cyêe Pyeri na, lire kàntugo, maa uye cyêe u cyelempyibii ke ná shuunniŋi na. ⁶Lire kàntugo cínmpyibii dánafeebii na u à uye cyêe tère niŋkin i ke, pir'à nyaha shiin ŋkwuu kaŋkuro (500) na. Shinpaanra kanna pi à kwû pire e, lire baare e, pi niŋyahamii saha na nye shi na. ⁷Lire kàntugo u à uye cyêe Yakuba na, maa uye cyêe u tûntunmpii sanmpii puni na.

⁸Pire puni kàntugo, u à uye cyêe mii Poli na mú, mii u nye mu à jwo pìmpinnyaga niŋjyembaga ŋkemu k'à si ke. ⁹Yii li cè, mii u nye Yesu tûntunmpii puni kàntugo yyére wuŋi. Mii bá mpyi a yaa mii u tòro u tûntunmpil'e me, jaha na ye mii mpyi maha Kile dánafeebii kurunke kyérege sèl'e. ¹⁰Ŋka tayyérege e mii nye niŋjaa ke, Kile u à jwo mii na maa mii yaha kur'e. Tawage e bà u à sàa jwo mii na mà de! Mii bá à báaraŋi pyi mà tòro Yesu tûntunmpii sanmpii na, ŋka ná na yabiliŋi fânhe e bà mii à u pyi mà de! Kile u à jwo mii na maa mii pyi mii à u pyi. ¹¹Lire e ke l'à pyi mii u à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á yo, l'à pyi Yesu tûntunmpii sanmpii yo, Jwumpe Nintanmpe ninumpe wuu nye na yu, yii mú s'à dá pu na.

Dánafeebii jèŋi kani

¹²Nye ná wuu s'à jwo yii á na Kirisita à jè a fworò kwûŋi i, jaha na yii pii maha jwo na kwuŋene nye nùmpaŋa mà ye? ¹³Kampyi yii na sônŋi na kwuŋene nye nùmpaŋa me, lir'à li cyêe na yii nye a dá na Kirisita mú à jè a fworò kwûŋi i me. ¹⁴Kampyi Kirisita nye a jè a fworò kwûŋi i me, Jwumpe Nintanmpe wuu

nye na yu ke, puru kajwuuni mpyi na sí n-pyi jùŋo baa, yii dányiŋi kapyiini mú mpyi na sí n-pyi jùŋo baa.

¹⁵⁻¹⁶Nye jwumpe wuu nye na yu na ntare Kile na ke, puru mpyi na sí n-pyi kafinara, jaha na ye wuu à jwo na Kile à Kirisita jè a yige kwûŋi i. Kampyi yii na sônŋi na kwuŋene nye nùmpaŋa me, lir'à li cyêe na yii na sônŋi na Kirisita mú nye a jè a fworò kwûŋi i me. ¹⁷Kampyi Kirisita nye a mpyi a jè a fworò kwûŋi i me, jùŋo mpyi na sí n-pyi yii dányiŋi kapyiini na me, yii kapegigii tugure mú mpyi na sí n-kwòro yii juŋ'i. ¹⁸Lire mpyi na sí li cyêe mú na mpil pi à kwû mà pi ta pi à dá Kirisita na ke, na pir'à pînni. ¹⁹Kampyi wuu à wuu sônŋore taha Kirisita na nume tiŋi kanni kurugo, lire e ke wuu pi nye diŋye sùpyire puni kanhamafeebii.

²⁰Ŋka sèŋi na, Kirisita à jè a fworò kwûŋi i. Mpii pi à kwû ke, Kile à u jè a yige kwûŋi i yyecyiige na, maa li cyêe na kwûubii mú sí n-pa jè. ²¹Yii li cè, bà kwûŋ'à jye diŋyeŋi i shin niŋkin cye kurugo me, amuni kwuŋeni mú à jye shin niŋkin cye kurugo. ²²Sùpyire puni sí n-kwû, jaha na ye pi nye Adama wwoŋeŋe e. Amuni li mú nye, dánafeebii puni sí n-úru jè, jaha na ye pi nye Kirisita wwoŋeŋe e. ²³Ŋka shin maha shin ná u tèeŋene li nye, Kirisita u à pyi shincyiiwe mà jè, lire kàntugo, mpil pi nye u wuubii ke, u aha bú núr'a pa canŋke ŋkemu i ke, pire mú sí jè. ²⁴Lire kàntugo diŋyeŋi sí n-kwò. Kirisita sí jùŋufente puni ná sífente puni ná fânhafente puni shi kwò, si Saanre le Tufoŋi Kile cye e. ²⁵Yii li cè na fânha ku nye ku ki, Kirisita u tèeŋ jùŋufente na fo si zà yaa ná Kile e, u à u zàmpeebii puni le u tooyi jwòh'i. ²⁶Zàmpeŋi nizanŋi u sí shi bò ke, uru u nye kwûŋi. ²⁷Y'à séme Kile Jwumpe Semenji i na: «Kile à

sɪŋi kan u á yaayi puni na[†].» Ŋka puru jwumpe e, l'à ffiniŋe na sɪŋi nɣe Yesu á mà pyi Kile nɔ̀ŋɔ na mɛ, ɲaha na ye Kile u à sɪŋi kan u á u pyi yaayi puni nɔ̀ŋɔ na. ²⁸Nɣe yaayi puni ká bú ŋkúu Kirisita á tɛni ndemu i ke, uru u nɣe Jyafoonɔ ke, Kile ká sɪŋi kan u á yaayi puni na tɛni ndemu i ke, u mú sí uye tɪrige Kile á. Lire ká mpyi, Kile sí n-pyi yaayi puni ná sùpyire puni nɔ̀ŋɔ na.

²⁹Mpii pi maha piye batizeli kwùu-bii kurugo ke, yii sɔ̀ŋɔ pire na mú ke, kampyi kwupene nɣe a sɪi nùmpaŋa mɛ, ɲaha kurugo pi maha piye batizeli pi kurugo ye[‡]? ³⁰Wuu mú de? Kampyi kwupene nɣe mɛ, ɲaha kurugo wuu maha wuu múnahigii pérelɪ tɛrigii puni i ye? ³¹Mii cɪnmpyibii, mii sí n-sɪi yi jwo n-waha yii á, mii na nɣe kwùŋi ɲwɔge e canɲa maha canɲa. Sɛɛŋi na, mà yii yaha wuu Kafoonɔ Yesu Kirisita wwɔŋɛge e, yii pi à mii nɔ̀ŋke yɪrige. ³²Zhɪŋi mii à le ná Efese kàhe sige yaayi i ke, kampyi nùmpaŋa nɣe wani mɛ, ɲaha lire zhɪleni mpyi na sí ɲwɔ mii na ye? Kampyi kwupene nɣe nùmpaŋa mɛ, mii sí n-jà n-jwo sùpyire sannte fiige na:

«Wuu a lyɪ, wuu raa byii,
ɲaha na ye wuu aha ŋkwù, y'à kwɔ[¶].»

³³Yii a yiye kàanmucaa: «Sùpyaŋi ɲaarapɛɛŋi ká mpyi u nɣe a ɲwɔ mɛ, uru u maha u wurugo, maa u le kumpiini i.»

³⁴Yii yákili ta, yii i láha kapegigii na, lire l'à ɲwɔ. Pii na nɣe yii shwɔhɔl'e, pi sàha ŋkwɔ à Kile cɛ me! Mii na yire yu yii i li cɛ na yii silege kyaa li nɣe li li.

Dánafeebii sí ɲè ná cyere nivɔ̀nni i

³⁵Mii mɛɛ nɣe mii à mpe jwo ke, mii à li cɛ na wà sí n-jà mii yɪbe na di kwùu-

bii sí ɲè n-jwo ye? Ná cyeere shɪŋi ntire e pi sí n-pyi ye? ³⁶Sɪŋɔŋɔ kà ke, sùmaŋi mu maha nùgo ke, u mpùrampe ká fwɔ̀nhɔ, u maha fyɪn mà? ³⁷Sùmashɪŋi mu maha nùgo, mu à jwo kàlage. Lire baare e ku cige nimpunke bà mu maha sà ɲcùru mɛ. ³⁸Nɣe u nùgunkwooni kàntugo, Kile maha u pyi u à fyɪn maa u pyi u à pyi sùmacige, maha bɛ ná u ɲyii wuuni i. Sùmaŋi shɪŋi puni ná u cire ti nɣe.

³⁹Amuni ɲyii yaayi puni cyeere mú nɣe, kà ná kà woro nɣe nɪŋkin mɛ. Sùpyire cyeere na nɣe ti ye, yatɔ̀ɔre woore sí nɣe ti ye, sapcɛɛre woore na nɣe ti ye, fyaabii woore na nɣe ti ye. ⁴⁰Yaayi yi nɣe nɪŋyɪŋi na ke, yire cyeere na nɣe ti ye, ɲje yi nɣe nɔ̀ŋke na ke, yire woore mú sí nɣe ti ye. ɲyii yaayi yi nɣe nɪŋyɪŋi na ke, yire sɪnampe ná nɔ̀ŋke wuyi sɪnampe nɣe nɪŋkin mɛ. ⁴¹Canɲaɲyiiini sɪnampe na nɣe pu ye, yɪŋke sɪnampe na nɣe pu ye, wɔ̀rigii sɪnampe mú sí na nɣe pu ye, ali wɔ̀rigii sɪnamp'a wwù puye e.

⁴²Nɣe kwùubii ká a sì ɲè, amuni li mú sí n-pyi. Bà sùmabilini ká nùgo, li mpùrampe maha fwɔ̀nhɔ mɛ, amuni li nɣe, buŋi ká ntò, u maha fwɔ̀nhɔ, ŋka u aha ɲè tɛni ndemu i ke, u saha nɣe na fwɔ̀nre mɛ. ⁴³Buŋi ká ntò, u lemɛ maha mpi, wà kuro sàha maha mpyi u e mɛ, ŋka u aha ɲè, u maha mpyi ná sɪnampe e. Pi aha u tò, fànhà maha mpyi u e mɛ, ŋka u aha ɲè, u maha mpyi ná fành'e. ⁴⁴Cyeere múnaa baa woore ti maha ntò, ŋka ti múnaa woore ti maha ɲè. Sùpyire cyeere na nɣe wani, Kile Munaani maha cyeere ntemu kaan ke, tire na nɣe wani mú. ⁴⁵Y'à sémɛ Kile Jwumpe Semenɔ i na: «Adama u nɣe sùpyaŋi nɪŋcyiŋi, Kile à u

[†]15:27 Zaburu 8.7

[‡]15:29 Pii maha jwo: «Nɣe ɲaha kurugo pii maha piye kan pi a batize maa piye le kwùŋi ɲwɔge e ye? Kampyi sɛɛ wi na kwupene nɣe mɛ, ɲaha kurugo pi maha piye le kwùŋi ɲwɔge e maa piye kan pi a batize ye?»

[¶]15:32 Ezayi 22.13

dá maa múnaani le u e[§].» Ŋka Adamani u sí n-pa kàsanraga na, ná uru u nɔye Yesu Kirisita ke, uru u maha shɔni kaan sùpyir'á Kile Munaani cye kurugo. ⁴⁶ Kile Munaani maha cyeeere ntemu kaan ke, tire bà ti nɔye nɔncyiire mɛ, supyicyeere ti nɔye nɔncyiire, lire kàntugo Kile Munaani woore maha nta a pa. ⁴⁷ Adamani nɔncyiini na nɔye nɔnke wu, Kile à u yal'a yige pwoore e, ŋka Adamani shɔnwuɔni nɔye nɔnyini wu. ⁴⁸ Sùpyani u à yal'a yige nɔnke e ke, bà uru nɔye mɛ, yaaga maha yaaga k'à fworu ur'e ke, amuni yire puni nɔye. Ŋge sí u nɔye nɔnyini wuɔni ke, bà uru nɔye mɛ, yaaga maha yaaga k'à fworu ur'e ke, amuni yire puni mú nɔye. ⁴⁹ Sùpyani u à yal'a yige nɔnke e ke, bà wuu nɔye uru fiige mɛ, ŋge u nɔye nɔnyini wuɔni ke, amuni wuu mú sí n-pyi uru fiige.

⁵⁰ Mii cɔnmpyiibii, nje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi nje: cyeeere ti nɔye wuu na amɛ ke, wuu sì n-jà n-nyè Kile Saanre e ná tire e mɛ. Cyeeere ti sí n-pa n-fwónhɔ ke, mà tire yaha wuu na, wuu sì n-jà n-pyi kwùmbaa mɛ.

⁵¹ Kani li mpyi a ŋwɔhɔ ke, mii sí lire yyaha jwo yii á, lire li nɔye, wuu puni sì n-kwù mɛ, ŋka wuu cyeeere puni sí n-kɛɛnɔye. ⁵² Li sí n-pyi tère nɔnkin ná wiile nɔnkin tiɔnmpini wylzanni na. Dɔnyeni canɔkwɔge tiɔnmpini ká wyl tɛni ndemu i ke, mpɔi pi à kwù ke, pire sí jè, pi saha sì n-kwù mɛ, wuu cyeeere puni sí n-kɛɛnɔye.

⁵³ Yii li cè na cyeeere ti nɔye wuu na ke, tir'à yaa ti kɛɛnɔ'a pyi cyere, ntemu ti nɔye ti sì n-fwónhɔ mɛ. T'à yaa ti kɛɛnɔ'a pyi cyere ntemu ti nɔye ti sì n-kwù mɛ. ⁵⁴ Nɔye wuu cyeeere ká bú ŋkɛɛnɔ'a pyi cyere nɔwɔnɔhɔmbaara ná nɔnkwumbaara tɛni ndemu i ke, jwumpe

p'à sémɛ Kile Jwumpe Sémɛni i ke, puru sí n-fúnɔ. Y'à sémɛ: «Sí à ta kwùni na, kwùni shi à pɔnni feefee ^{**}!»

⁵⁵ «Kwù wà we, taha mu sínɔi nɔye ke?

Kwù wà we, taha mu bàhe nɔye ke^{††}?»

⁵⁶ Kapegigii mpyini nɔye baha fiige, ŋkemu ku maha kwùni pyi u u nɔni wuu na ke. Saliyani kuni jaarani'à wuu jà ke, lire l'à pa ná l'e kapegigil'à fànha ta wuu na. ⁵⁷ Ŋka wuu à fwù kan Kile á, naha na ye uru u à wuu pyi wuu à sí ta kwùni na, wuu Kafooni Yesu Kirisita cye kurugo.

⁵⁸ Lire kurugo mii ntàannamacinmpyibii, yii fànha le yiye e, yii àha yafyin yaha ku yii pyi yii a nùruli kàntugo mɛ, yii a sì yyaha na Kafooni báarani i tɛrigii puni i. Yii li cè mà yii yaha Kafooni báarani na, kanhare yii à pyi ke, tire sì n-sìi n-pyi jùɔ baa mɛ.

Wyéreni Kōrenti dánafeebil'à bínni si ntège Zheruzalemu wuubii tège ke

16 Nɔye mii cɔnmpyiibii, wyéreni u nɔye na bínnini si ntège Kile wuubii tège Zheruzalemu kànhe e ke, yii mú à yaa yii a lire pyi bà mii à yi jwo Galati kùluni dánafeebii kurup'á mɛ. ² Cibilaaga maha cibilaaga, canɔncyiige^{‡‡} yii shin maha shin à yaa u wwù u jùɔ wyéreni i, mà tàanna ná u cyentage e, u yaha uye kanni na, bà li sì mpyi mii aha nta sì nɔ yii yyére ke, mii i sà uru wyéreni ta u à bínn'a kwò mɛ. ³ Mii aha bú nɔ wani tɛni ndemu i ke, tɔnntunmpii yii sí n-cwɔnɔrɔ ke, mii sí sémɛ taha pire na ná wyéreni i pi sà ŋkan Zheruzalemu kànhe e. ⁴ L'aha mii kakarala kwò, mii ná pire sí n-kàre sɔncyani.

⁵ Mii la nɔye si jara pyi Masedoni kùluni i, si nta raa sì yii yyére, naha na ye mii la nɔye si ntòro Masedoni i. ⁶ Mii aha

§15:45 Zhenezi 2.7

**15:54 Ezayi 25.8

††15:55 Oze 13.14

‡‡16:2 Yahutibil'à cibilaage canɔncyiige ku nɔye kárinɔi.

nɔ wani yii yyére, shwɔhɔl'e mii sí tère nimbilere, lire nyɛ mɛ mii sí wyeere tɛni pyi ná yii e, bà yii si mpyi si mii tège mii i na tashage ta mɛ. ⁷Naha kurugo yɛ nume tɔɔge e, mii la nyɛ sì sà yii nya kanna si ntòro mɛ, ŋka mii la nyɛ si tère pyi yii taan, Kafoonji ká jɛɛ. ⁸Ŋka lire ná li wuuni mú i, mii sí n-kwôro Efese kànhe e, fo zà nɔ Pantekɔtiŋi kataanni na, ⁹jaha na yɛ Kile à sàa li laage kan mii á, mii u báarabwɔhɔ pyi wani, ali mà li ta mii zàmpeɛnbil'à nyaha wani.

¹⁰Timɔti ká nɔ wani yii yyére, yii i u cùmu lemɛ jwɔ, bà li si mpyi u àha bú ŋkwɔ màban fô uye na mɛ, jaha na yɛ u na báare mii fiige Kafoonji á. ¹¹Yii àha ŋkwɔ u wíi jcwô mɛ! Yii u tège u kùsheeni na bà u nɔncɛnɛ wu si mpyi si nɔ mii na mɛ, jaha na yɛ mii ná cìmpyiibii naha na u sigili naha.

¹²Nde li nyɛ wuu cìmpworonji Apolosi u kàmpanɔke ke, mii à màban le u e sèl'e, bà u ná cìmpyiibii sanmpii si mpyi si sà fworɔ yii na mɛ. Ŋka u à yi jwɔ mii á na sɛɛnɛ na, li tɛni sàha nɔ mɛ. Li tɛni ká nɔ u á, u sí li pyi.

¹³Yii kwôro jyii na, yii yiye waha yii i ŋkwôro Kile kuni i, yii àha màban yaha u fô yii na mɛ, yii fànha le. ¹⁴Ntàanna-magar'à yaa t'a naa yii kapyiŋkii puni i.

¹⁵Mii cìmpyiibii, mii sí kyaa nɔŋkin cya yii á sahaŋki. Yii à li cè na Sitefanasi ná u pyenge shiinbii pi à pyi dánafeebii nɔncyiibii Akayi kùluni i, pi à piye pɔw Kile wuubii ntɛgenji na mú. ¹⁶Yii à yaa yii a nùru tire sùpyire shiŋ'á, mà bàra mpai puni pi à piye pɔw Kile báaraŋi na ke.

¹⁷Mii funntanga wu u nyɛ, jaha na yɛ Sitefanasi ná Foritunatusi ná Akayikusi naha ná mii i. Yii n'a mpyi naha, nde yii mpyi na sí n-pyi ke, pi à lire pyi. ¹⁸Pi à mii funɔke jɔŋe, bà pi à yii funnyi jɔŋe mɛ. Yii a nte sùpyire shiŋi metanga yiri.

¹⁹Azi kùluni dánafeebii kurupny'à yii shéere. Akilasi ná Pirisili à yii shéere ná dánafeebii pi nyɛ na bínnini pi pyenge e ke, pir'à yii shéere sèl'e Kafoonji mege na. ²⁰Mii cìmpyiibii pun'à yii shéere.

Yii a cìmpworogo fwùŋi kaan yiy'á ná funɔcɛnɛ i.

²¹Mii Poli yabiliŋi u à nge fwùŋi sémɛ ná na cyɛge e.

²²Kafoonji kyaa ká nta l'à pen ngemu á ke, Kile u urufoo lája. «Kafoonji, ta ma!»

²³Kafoonji Yesu u jwɔ yii na, u u jwó le yii á!

²⁴Yii mú puni kyal'à táan mii á, Yesu Kirisita wwɔnɛge e.

Poli à letereñi shonwunji ngemu kan Kōrenti kànhe dānafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jye
letereñi funɔɔ jwumpe e ke*

Poli u à nge letereñi sème sahañki mà kan Kōrenti kànhe dānafeebii kurunɔk'á. U letereñi nɔncyiñi i, u mpyi a jwo na uru la nye si sà yyaha yige pi na. Uru letereñi tuugonkwooni kàntugo u nye a jà a wyèr'a kàre mɛ, naha kurugo ye u wwoɔɔɔɔ Timoti mpyi a yîri Kōrenti kànhe e ná jwumpe p'e mà yyaha tîi ná dānafeebii kurunke e, mpemu p'à waha Poli na ke.

Dānafeebii mpyi a jɔɔ kafinivinibii pîi jwumɔ na, pire mpyi a piye pyi Yesu tūntunmii. Pire kafinivinibii u kàlani mpyi a kàntugo wà Jwumpe Nintanmpe na, Poli mpyi a fyànha a puru mpemu jwo dānafeebil'á ke. Pire kafinivinibii mpyi maha yi yu dānafeebil'á na Poli nye Yesu tūntunɔɔ mɛ. Lire mpyi a Poli lūuni pyi l'à yîri, ka u u letere sème ná jwunɔam'i mà tūugo Kōrenti dānafeebil'á. Uru letereñi kyaa nye a cè mɛ, naha kurugo ye u à pînni. Titi u mpyi a sà uru letereñi kan Kōrenti shiimbil'á.

Nye lire kàntugo ka Poli ná Titi si nūr'a piye nya, ka Titi si yi jwo u á na u letereñi jwumpe na wá a nɔkɛɛnɔɔ lɛɔɔ Kōrenti dānafeebii toronkanni i (7.1-7). Lire ná li wuuni mú i, Poli mpyi a li cè na dānafeebii pîi saha na nye wani, mpiimu pi nye na uru mɛpenge yu ke. Lire kurugo u à nge letereñi sème.

Nde l'à u zhèni fyilinnɛ pi yyére ná nde l'à u ta u à jwunɔampe jwo pi na ke, u à lire yyaha jwo pi á. Mà bâra lire na, u à li cyêe pi na na uru funntanga wu u nye, naha kurugo ye jwumpe ur'à jwo a tūugo pi á ke, pur'à nɔkɛɛnɔɔ pyi u à jye pi karigil'e (1—7).

Wyéreñi pi mpyi na binnini Zheruzalemu fɔɔɔfeebii ntègeni mɛɛ na ke, u à maban le pi e lire wyére binnini na (8—9).

Letereñi takwɔɔɔ e, u à jwumpe waha mà yyaha tîi ná kafinivinibil'e, pire mpiimu pi mpyi a piye pyi Yesu tūntunmii ke, u à li cyêe pi na na uru Poli à sîi Yesu tūntunɔɔ. Poli à yire jwo, naha kurugo ye u la mpyi pire kafinivinibii si dānafeebii le kumpiini i mɛ (10—13).

Letereñi tasiige

1 Mii Poli u jye Yesu Kirisita tūntunɔɔ mà tàanna ná Kile pyii wuuni i ke, mii ná wuu cɔɔmpworonji Timoti u à nge letereñi sème, yii Kile dānafeebii kurunke ku jye Kōrenti i ná yii mpii puni pi jye Kile wuu Akayi kùluni i ke, si ntun yii á. ²Wuu Tuɔi Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi nɔɔ yii na, pi i yyɛɔɔnke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á u ntègeni kurugo

³Wuu Kile kêe, uru u jye wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tuɔi. Uru u jye jūnaare punifoo, uru u maha wuu tère tɛrigii puni i, ⁴maa maban leni wuu e yyefuge shiɔi puni tɛrigil'e. Lire e wuu maha jini na maban leni yyefuge shiɔi puni fee-bil'e, bà u maha u leni wuu e mɛ. ⁵Yii li cè na, bà wuu maha yyefuge taa sèl'e Kirisita mege kurugo mɛ, amuni Kile mú maha maban leni wuu e sèl'e Kirisita cye kurugo. ⁶Mu aha wuu nya yyefuge e, lire jūnke ku jye si maban le yii e, yii raa si yyaha na Kile kuni i. Kile ká maban le wuu e, lire jūnke ku jye si maban le yii e, si yii pyi yii jà a wuu kyaage shiɔi kwú nye e. ⁷Wuu à sàa dá li na na yafyin si n-jà yii pyi yii fworo Kile kuni i mɛ, naha na ye wuu à li cè na, bà yii nye na yii nàzhan lwúu ná wuu e kyaage e mɛ, amuni yii mú nye na yii nàzhan lwúu mabanji ntaɔi i ná wuu e.

⁸Nye cìnmpyiibii, yyefuge e wuu à tòro Azi kùluni i ke, wuu la na nye yii i kuru cè. Ku fànhe mpyi a pèe mà tòro wuu pèrege na, fo wuu sàha mpyi a tèn ná l'e na wuu sì n-shwà kwùñi na mē. ⁹Wuu mpyi a sàa li yaha na pi sí wuu bò, lire e wuu sàha mpyi a wuu sònjore taha wuye na mē, fo Kile na, uru u maha kwùubii jèni ke. ¹⁰Uru u à wuu shwà uru kwùñi na, u sí n-pa wuu shwà sahanji. Sèe wi, wuu à tèn ná l'e na u saha sí n-pa wuu shwà. ¹¹Yii mú na wuu tère ná Kilenarege e. Yire Kilenareyi nipyahay kurugo, kacenni Kile à pyi wuu á ke, shinpyahara na fwù kaan u á lire kurugo.

Poli à u tashage kēenḡe

¹²Nde l'à wuu jùnyi yîrige ke, lire li nye wuu toronjanni dijnyenji i, mà cye cyán tēni i wuu mpyi yii shwàhòl'e ke. Wuu à li cè wuye e na wuu à lire pyi ná funvyinge ná sēenji i, Kile barag'e. Sùpyire yákilifente bà t'à lire pyi mē, ḡka Kile ntēenji cye kurugo l'à pyi. ¹³⁻¹⁴Yii li cè na nde yii à kàla wuu leteribil'e maa li yyaha cè ke, wuu nye a yafyin sème mà tòro lire na mē. Wuu Kafoonji Yesu cannuruge wuu pi sí n-pyi kapuñḡ si yii jùnyi yîrige, yii sí n-pyi kapuñḡ si wuu wuyi yîrige. Yii à jcyère cè lire kani i mà kwò, ḡka mii na sònji yii sí n-pa li puni yyaha cè sèl'e.

¹⁵Mii à dá lire na, lire e, mii la mpyi si sà fwo ro yii na, si jwò yii na sahanji. ¹⁶Mii la mpyi si ntòro yii yyère, si ḡkàre Masedoni kùluni i, si yîri wani, si nùru mpa yii yyère, bà yii si mpyi si mii tēge mii i jà a kàre Zhude kùluni i mē. ¹⁷Nye mii nye a pa shà mē, lir'à li cyēe na li nye a mpyi mii sēe na mà? Taha mii na na karigii pyi mà tàanna ná dijnyenji sùpyire pyiñkanni i, maha jwò: «ḡḡ» maa nùr'a kēenḡ'a jwò: «ḡnhḡ» la? ¹⁸Kile u nye jwò mē niñkin foonji ke, uru u nye mii shērefoonji, mpe mii à jwò yii á ke, puru nye a mpyi: «ḡḡ» ná «ḡnhḡ» tanuge

e mē. ¹⁹Naha na ye Kile Jyanji Yesu Kirisita kyaa mii ná Siliven ná Timḡti à jwò yii á ke, uru mú mpyi na «ḡḡ» ná «ḡnhḡ» yu kani ninuuni i mē, jwò mē niñkinfoo u nye u wi. ²⁰Uru cye kurugo, Kile jwò mpyahigii puni maha fūñḡ, uru cye kurugo mú, wuu maha jwò: «Ami-ina» maa Kile mege pēe. ²¹Kile yabil-ñi u maha wuu ná yii fànhe jyahage Kirisita wwojēge e, uru mú u à wuu cwòñḡ mà pyi uye wuu, ²²maa u fyēñi bwòñ wuu na, maa u Munaani le wuu e. Lire kurugo yacenyi sanjyi Kile à bégel'a yaha wuu mē na ke, wuu à tèn ná l'e na wuu sí yire ta.

²³Yii li cè, mii la nye a mpyi si ḡgaha nḡ yii na mē, lire kurugo mii nye a nùr'a shà wani yii yyère Kōrenti kànhe e mē. Mii aha fine, Kile kà na yaha mē, uru u nye mii shērefoonji. ²⁴Wuu nye na ḡko si fànha cyán yii na yii jaaranjanni i Kile kuni i mē, jaha na ye yii à fànha ta l'e. ḡka wuu la na nye si yii tēge bà yii funjyi si mpyi si ntáan mē.

2 Lire e mii la saha nye a mpyi si ntòro yii yyère, wuu kwò a sà wuye yyahay tanha mē, ²jaha na ye mii aha yii yyahay pyi y'à tanha, jofoo u sí n-jà mii funjke pyi ku táan ye? Yii kanni pi sí n-jà mii funjke pyi ku táan, ḡka mii aha yii yyahay pyi y'à tanha, di yii sí n-jà lire pyi n-jwò ye? ³Lire kurugo mii mpyi a letere tun yii á, bà li si mpyi, mii aha nḡ yii yyère, yii pi à yaa yii mii funjke táan ke, mii àha ḡkwò sà yyetanlara ta wani mē. Mii à dá li na na mii funntange na nye yii puni funntanga. ⁴Mii nàvunḡ wu ná mii yyetanlara wu u mpyi a letere sém'a tun yii á, mii mpyi na nyilwohe tîrige. Lire nye a pyi si yyetanlara nḡ yii na mē, ḡka si li cyēe yii na na yii kyal'à waha mii na sèl'e.

⁵ḡgemu u à pyi yyetanlara jùñke ke, mii Poli kanni yyahe bà urufol'à tanha mē! Yii puni yyahay urufol'à tanha. ḡka mii la nye sì jwò ntòro mē, lire e mii sí

n-jwo, yii pìi yyahaya u à tanha. ⁶Yii shinnyahara à bê maa ndemu pyi uru-foo na ke, lir'à yaa. ⁷Ŋka nume, yii yàfa u na, yii i màban le u e, bà li si mpyi u yyahe kà ŋkwò ntanha si u yákiliŋi nyàhaŋgurugo me. ⁸Lire kurugo mii na li caa yii á, yii i li cyêe u na na u kyal'à táan yii á. ⁹Leterenji mii mpyi a sème mà tùugo yii á ke, mii mpyi a uru sème mú si yii zò shwò ŋgí si jicè kampyi yii na mii jwumpe puni kurigii naare. ¹⁰Yii aha yàfa ŋgemu na ke, mii mú sí yàfa uru-foo na. Kirisita u nye mii shèrefooni, yii aha mii nya lire na, mii à li pyi yii kurugo, ¹¹bà li si mpyi, Sitaanniŋi kà ŋkwò tajyige ta wuu shwòhol'e me, naha na ye wuu à sàa u funzonŋore cè.

¹²Nye mii à nɔ Torasi kàhe e ke, Jwumpe Nintanmpe pu nye na Kirisita kyaa yu ke, Kafooni mpyi a kuni pwó mii á puru njwuŋi kurugo. ¹³Lire ná li wuuni mú i, mii yákiliŋi mpyi a tèn me, naha na ye mii nye a mpyi a na cìmpworonji Titi nya me. Nye ka mii i kuni cya pi á, maa ŋkàre Masedoni kùluni i.

Poli báaraŋi pyiŋkanni

¹⁴Wuu fwù kan Kile á, uru u maha wuu pyi yawiiye njemu yi maha Kile sífente cyêre wuu ná Kirisita wwoŋeŋe kurugo ke. U maha wuu pyi wuu u Kirisita kyaa yu cyeyi puni i. Lir'à Kirisita kani pyi l'à nɔ cyeyi puni i, bà wusunaji nùge maha ŋkèŋe kafeŋe e me. ¹⁵Yii li cè na mpìi pi nye zhwoŋi kuni i ná mpìi pi nye kwùŋi wuuni i ke, Kirisita cye kurugo, wuu na nye mu à jwo wusuna nùguntanga wu Kile á, ŋgemu nùgo ku

maha nɔni pire puni na ke. ¹⁶Mpii pi nye kwùŋi kuni i ke, pir'á nùgumpenge ki, ŋkemu ku sí kwùŋi nɔ pi na ke; mpìi sí pi nye zhwoŋi kuni i ke, pir'á nùguntanga ki, ŋkemu ku maha shiŋi niŋkwombaani kaan ke[¶].

Nye jofoo u sí n-jà nge báaraŋi shiŋi na ye? ¹⁷Shinnyahara à Kile jwumpe pyi nàfuu cya kuro, ŋka wuu nye pire fiŋe me. Kile u à wuu tun, u à li cè na wuu na u jwumpe yu fyinmpe funŋke e, Kirisita wwoŋeŋe e.

3 Nye tá puru jwump'à li cyêe na wuu na wuye metanga yu yii á be? Bà pi sanmpii maha li pyi me, wuu à yaa wuu a leterii kaan yii á, mpiimu pi nye na wuu metanga yu laa, yii a pire fiigii tùuge wuu á? ²Yii yabilimpìi pi nye wuu leterenji, ŋgemu u à sème wuu zòmpyaagii na ke, sùpyire puni sí n-jà u kàla si u yyaha cè. ³Sèenji na, yii na nye letere, Kirisita à ŋgemu sème wuu cye kurugo ke. U nye a sème ná sèmenkyaani i me, ŋka ná Kile nyii wuŋi Munaani i u à sème. U nye a sème kafaatenye na me, ŋka sùpyaŋi zòmbilini na u à sème^{§§}.

⁴Kirisita cye kurugo, wuu à sàa dá lire na Kile yyahe taan. ⁵Wuu nye a li yaha wuye funŋ'i na báaraŋi wuu nye na mpyi ke, na wuu fàhe k'à u pyi me, Kile fàhe cye kurugo wuu maha jà a u pyi. ⁶Uru u à pyiŋkanna kan wuu á wuu pyi u báaraŋyii, wuu raa tunmbyaare nivɔnnte kyaa yu sùpyir'á. Tire tunmbyaare nye mu à jwo saliya ŋgemu u à sème me, Kile Munaani i t'à fworo. Saliyaŋi maha mpa jùŋɔ kuu kwùŋi na, ŋka Kile Munaani maha ma ná shiŋi niŋkwombaani i.

[¶]**2:16** Kàshige ká ŋkwònd a kwò, mpìi pi a pyi javeebii ke, pire maha ntàanna piye na, bilibii pi à ta kàshige cyage e ke, maa pire tàanna pi kàntugo maha mpa jyè kàhe e. Kàhe shiinbii funntanga wuubii maha cige wyeere nijcennte tà kwònd maha ncyán ncyán pyenkuunji i, maa nùguntanga yaayi yà súugo. Kuru nùguntange ku maha fwore ke, kuru maha ntàan kàshikwònbil'á. Ŋka ku maha mpyi bilibil'á kwù nùgo.

^{§§}**3:3** Saliyaŋi u mpyi a kan Musa á ke, uru mpyi a sème kafaatenye na (Ekizodi 24.12). Kile túnntunŋi Zheremi a jwo na Kile sí u Saliyaŋi nivɔnŋi sème sùpyire zòmpyaagil'e (Zheremi 31.33).

⁷Saliyaŋi u maha mpa jùŋɔ kuu kwùŋi na ke, Kile mpyi a uru karigii séme kafaatenye nun'i. Uru Saliyaŋi mpyi a pa ná sinampe mpemu i ke, puru mpyi maha Kile tùnntunŋiMusa yyahe pyi ku u jî, fo Izirayeli shiimbii mpyi na jà a ku wíi me, mà li ta puru sinampe mpyi na sì mɔ me. ⁸Nye Saliyaŋi kuni sinampe ká mpée lire pyinŋanni na, tá Kile Munaani kuni wumpe cye sì n-tòro me? ⁹Kuni li maha kwùŋi nɔ sùpyaŋi na ke, lire sinampe ká mpée amɛ, ndemu li maha sùpyaŋi pyi u à tîi Kile yyahe taan ke, lire u sinampe cye sì n-tòro mà? ¹⁰Sinampe p'à fyánha a tòro ke, puru nye a sîi yafyin numɛ wumpe tegele baa wumpe taan me. ¹¹Yaage ku nye yakwɔgɔ ke, kuru ká sinama ta, ŋke ku nye ku sì n-kwɔ me, kuru wuuni nye a tòro mà?

¹²Tire sòŋɔre tatahage ku nye wuu á, lire l'à wuu ta wuu u karigii pyi fya-gara baa. ¹³Wuu nye na li pyi Musa fiige me. Uru mpyi maha vaaŋa tò u yyahe na, Izirayeli shiimbii kà ŋkwɔ u yyahe sinampe nya takwɔge e me. ¹⁴Pi yákilibii mpyi a pa ntò. Lire l'à pi ta ali ninjaa, pi aha a tunmbyaare ninjyɛre jwumpe kálali, li maha mpyi mu à jwo vaaŋa k'à para pi yyaha na, maha pi pyi pi sì raa pu yyaha cini me. Kirisita wwɔŋɛge kanni cye kurugo kuru vaaŋke sí n-jà n-láha wà yyaha na. ¹⁵Ali ninjaa, pi aha a Musa sémebii kálili, kuru vaaŋke maha pi yákilibii tò. ¹⁶Ŋka ŋgemu ká nûru maa uye kan Kafoonji á ke, kuru vaaŋke maha láha urufoo yyaha na. ¹⁷Kafoonji kyaa l'à jwo naha ke, Kile Munaani kyaa li. Kafoonji Munaani* ká mpyi ŋgemu i ke, urufoo sàha maha mpyi bilere e me. ¹⁸Vaaŋa nye a para wuu mpiimu yyaha na me, wuu puni pi

maha Kafoonji sinampe paa†. Lire kurugo canŋa maha canŋa, wuu maha ŋkɛenŋi na mpyi Kafoonji fiige, sinampe pà sí i bârali pà na. Kafoonji Munaani cye kurugo lire maha mpyi.

4 Kile à jùnaara ta wuu na, maa ŋge báaraŋi le wuu cye e. Lire e sàage nye na jyè wuu e me. ²Wuu à num-pire karigii puni jwɔ yaha, jùzogore na ntaa cyire jcyiimu i ke. Wuu nye na nàŋwɔhɔ pyi me, wuu mú nye na Kile Jwumpe labali na yu me, sɛenji wuu nye na fíninji na yu, bà sùpyire puni si mpyi si jà li cè piye e na wuu na nye sèeshiin me. Kile u nye wuu shèrefoonji cyire karigil'e. ³Lire ná li wuuni mú i, Jwumpe Nintan-mpe wuu nye na yu ke, puru ká nta pu nye a fíninje me, mpîi pi nye kwùŋi kuni i ke, pir'à pu nye amuni. ⁴Tire sùpyire ti nye ti nye Kile kuni i me, Sitaanninji u nye ŋge diŋyɛŋi jùŋufoonji ke, ur'à ti yákilibii tò. Lire e Kirisita u nye Kile nàŋjaŋi ke, Jwumpe Nintanmpe pu nye na uru sinampe cyère ke, puru maha fíninje pi á me. ⁵Wuu nye na wuye kyaa yu yîi á mà de! Yesu Kirisita kyaa wuu nye na yu, uru u nye Kafoonji. Wuu pi ke, wuu na báare yîi á Yesu kurugo. ⁶Kilenji u à jwo tèe-cyiini i na: «Bɛɛnmpe pu láha numpini na» ke, uru ninunji u à bɛɛnmpe le wuu zòmpyaagil'e, bà li si mpyi, Kile sinampe pu nye Yesu Kirisita yyahe e ke, wuu u puru cè me.

Poli fàŋhe mée nye k'à cyère ke, u màbanŋ'à jyaha

⁷Nye uru jɛɛŋi sèe wuŋi nye wuu e, ali mà li ta wuu fàŋh'à cyère. Li nye mu à jwo nàfuubwɔhɔ k'à le pworocwol'e bà li si mpyi si jɛɛ na sífente kakyanhala woore nye a fworɔ wuu e me, ŋka Kile e t'à fworɔ. ⁸Kyaage shinji pun'à tège wuu

*3:17 Kafoonji Munaani ná Kile Munaani nye ninŋin.

†3:18 Pîi maha jwo: «Wuu pi maha Kafoonji sinampe wíi, maa pu cyère mu à jwo dùba e pu nye.»

na, ŋka wuu maha tafworonɔ ta. Wuu yákilibil'à wùrugo, ŋka sònɔrɔ tatahaga nyɛ a fô wuu na mɛ. ⁹Pi maha wuu kyérege, ŋka Kile à kwôro ná wuu e. Pi maha wuu bwùun na jcyáan, ŋka wuu maha yîri. ¹⁰Pi maha wuu caa raa bùu tɛrigii puni i bà pi à Yesu bò mɛ, ŋka Kile maha wuu wwù bà sùpyire puni si mpyi si jɛcè na Yesu na nyɛ nyii na mɛ, na uru cye kurugo wuu nyɛ nyii na. ¹¹Mà wuu yaha nyii na, wuu na nyɛ kwùɔni laage e tɛrigii puni i Yesu kurugo bà sùpyire puni si mpyi si jɛcè na Yesu na nyɛ nyii na, maa fànhe kaan wuu cyeere fànha baa woor'á mɛ. ¹²Lire e wuu na nyɛ kwùɔni jwɔge e bà yii si mpyi si shɛɔ sèe wunɔ ta mɛ.

¹³Y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɔ i na: «Mii à dá Kile na, lire kurugo mii à jwo u mege na.» Wuu mú à dá u na, lire kurugo, wuu na u jwumpe yu. ¹⁴Wuu à li cè na Kile u à Kafoonɔ Yesu jɛ a yige kwùɔni i ke, uru mú u sí wuu jɛ ná Yesu i, si wuu ná yii bínni u yyahe taan. ¹⁵Nyɛ yii kurugo jcyii karigii pun'à nɔ wuu na, bà shinnyahara si mpyi s'a bārali Kile kasi-nani ceveebii na, lire si fwùɔni nɛɔkanɔ pyi u nyaha, u mege si mpɛe mɛ.

¹⁶Lire l'à sàage pyi ku nyɛ a jyè wuu e mɛ. Wuu cyeere fànhe mɛe ká a jcyɛɛɔ, là na bārali wuu múnahigii fànhe na canɔa maha canɔa. ¹⁷Yyefuge nimbileni i wuu nyɛ numɛ ke, kuru na wuu bégeli Kile sinampe tegɛle baa wumpe mɛe na, puru si n-kwɔ mɛ. ¹⁸Sùpyanɔ maha yaayi njemu naa ke, wuu nyɛ na yire caa mɛ. Nje yi nyɛ wà nyɛ na yi naa mɛ, yire wuu nyɛ na jcaa, jaha na ye yaayi sùpyanɔ maha naa ke, yire sí n-kwɔ; nje yi nyɛ wà nyɛ na yi naa mɛ, yire nyɛ na ŋkwùu mɛ.

5 Cyeere ti nyɛ wuu na ŋke jɛɔke na ke, tire na nyɛ mu à jwo vùɔɔ. Wuu à li cè na kuru ká jcwɔ, Kile à бага nɛɔcɛɔ yaha wuu yahare e nɛɔny-ɛɔ na, sùpya cye bà k'à kuru yaa mɛ,

kuru nyɛ na ŋkɛge mɛ. ²Mà wuu yaha kuru vùɔɔke e, wuu na ŋkyɛn, jaha na ye wuu la à sɛi si ŋkàre kuru bage e Kile yyére si cyere nivɔnnɔ ta. ³Sɛɛɔ na, wuu sí cyere nivɔnnɔ ta, wuu cyere baa wuu si n-pyi mɛ. ⁴Mà wuu yaha kuru vùɔɔke e, wuu na ŋkyaali maa ŋkyɛn. Li nyɛ mu à jwo na wuu la na nyɛ Kile u tire cyeere láha wuu na mà de! Wuu la na nyɛ u cyeere nivɔnnɔe bàra, tire ntemu ti nyɛ ti nyɛ na fwɔnre mɛ, bà tire si mpyi, cyeere ti nyɛ na fwɔnre ke, si tire fáa mɛ. ⁵Kile yabilini u à wuu dá tire cyeere nivɔnnɔe mɛe na. U à u Munaani kan wuu á. Lire e ke wuu à tɛn ná l'e na u sí tire cyeere nivɔnnɔe kan wuu á.

⁶Lire kurugo wuu yákilibil'à tɛn tɛrigii puni i, ali mà li ta wuu à cè na mà wuu yaha nte cyeere e, wuu ná Kafoonɔ laag'à tɔɔn wuye na. ⁷Wuu nyɛ na u naa mɛ, ŋka wuu à dá u na, maa jaare u kuni i. ⁸Sɛɛɔ na, wuu yákilibil'à sàa tɛn, wuu la mú sí nyɛ si fworɔ nte cyeere e si sà ntɛn Kafoonɔ yyére. ⁹Lire l'à li ta, wuu à kàre Kafoonɔ yyére yo, wuu nyɛ jɛɔke na yo, wuu maha wuye waha maa u nyii karigii pyi. ¹⁰Naha kurugo ye wuu pun'à yaa wuu sà yyére Kirisita yyahe taan, u u shin maha shin sàra u tàanna ná urufɔo kapyinɔkil'e jɛɔke na, katiigii bàra kaɛgigii na.

Kirisita à wuu ná Kile shwɔɔɔɔni yaa

¹¹Lire kurugo wuu na fyáge Kafoonɔ na, maa Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, bà pi si mpyi si jɛe pu na mɛ. Kile à wuu karigii puni cè. Mii na sɔnnɔ na wuu kapyinɔkii na nyɛ yii funɔ'i mú. ¹²Wuu nyɛ na puru yu si wuye cyèe yii na sahanɔ mɛ, ŋka wuu na pu yu si pyinɔkanna kan yii á, bà yii si mpyi si jɛɔjirire ta wuu báaraɔ nimpɔɔni kurugo mɛ. Lire pyinɔkanni na, karigii cyi nyɛ na naa ke, mpɛi pi nyɛ na piye pɛre ná cyire e maa nɛɔnyambaagii yaha ke, pɛre ká a yà yu yii na, yii sí tajwugo

ta. ¹³L'aha nta wuu funnyi nye wuu á me, kuru nye tapege me, wuu ná Kile shwòhòl'e yire nye. Li mú sí ká nta na wuu funnyi na nye wuu á, yii kurugo lir'à pyi. ¹⁴Yii li cè na bà Kirisita à wuu kyaa táan uy'á me, wuu na wuu karigii puni pyi kuru tàange kurugo. Wuu à dá li na na uru ninjinji u à kwú sùpyire puni cyaga, lir'à pyi mu à jwo ti pun'à kwú. ¹⁵U à kwú sùpyire puni cyaga, bà li si mpyi mpíi pi nye shì na ke, pire kà ha raa pi nyii karigii pyi sahanjki me, ñka Kirisita u à kwú maa jè pi kurugo ke, pi a pi karigii pyi pi a ntàanni ná uru nyii wuuni i.

¹⁶Lire kurugo nume, wuu saha nye na sùpya cwôre na ntàanni ná sùpyire sònhònkanni i me. Tèni l'e, wuu mpyi a Kirisita cù mà tàanna ná sùpyire sònhònkanni i. Ìjka nume, wuu saha nye a u cù amuni me. ¹⁷Ngemu ká mpyi Kirisita wwoñeñge e ke, uru-foo maha mpyi shinfònjo. U maha toronkanni ninjyeeni yaha, maa nivònno lwó. ¹⁸⁻¹⁹Cyire karigii pun'à fworò Kile e. U à wuu ná uye shwòhòñi yaa Kirisita cye kurugo, maa uru báarañi le wuu cye e na wuu a yi yu sùpyir'á, na Kirisita cye kurugo Kile à u ná sùpyire shwòhòñi yaa. U saha nye a ti kapegigii wíi kyaa me. U à wuu tun na wuu a puru jwumpe yu sùpyir'á.

²⁰Lire e ke wuu maha yu Kirisita cyaga nume. Li nye mu à jwo Kile yabilinji u nye na yu wuu cye kurugo. Kirisita mege na, wuu na li caa yii á, yii yii ná Kile shwòhòñi yaha u jwò. ²¹Kirisita u nye u nye a kapii pyi mà nya me, Kile à uru pyi u à wuu kapegigii tugure lwó, bà wuu si mpyi si ntíi Kile yyahe taan Kirisita cye kurugo me.

6 Wuu ná Kile na nye báaraipyiñe. Lire kurugo wuu na li caa yii á, Kile à jwò yii na maa ndemu pyi yii á ke, yii àha lire

yaha li pyi kanjwò baa me. ²Yii li cè na Kile à jwo:

«Tèni l'à táan mii á ke, lire e mii à mu jarege shwò,

zhwonji canñke, mii à mu tège[‡].»

Nye mii cìmpyiibii, yii lógo, Kile nyii tèni li nye nume, zhwonji canñke ku nye ninjaa.

³Wuu la nye sì wurugo sùpyani wà tufiig'á, wà u kwò a jccège cyaga ta wuu báarañi na me. ⁴Lire e wuu maha li cyère wuu kapyiinñkii puni cye kurugo na wuu na nye Kile báaraipyii. Wuu maha kyaage ná kanhare ná yyefuge kwú wuye e. ⁵Bwòñre yo, kàsujyiini yo, mà sùpyire sòn a yaha wuu na yo, báara- awayi yo, ñcòmbaani yo, njyimbaani yo, wuu maha cyire puni kwú wuye e. ⁶Wuu na báare ná zòvyinre e, wuu à sèenji cè. Wuu lùun'à táan, wuu zòn'à jwò. Kile Munaani maha wuu tère, tàange sèe woge na nye wuu e. ⁷Wuu na sèenji jwumpe yu, Kile sífente na nye wuu á. Wuu à ntiñji pyi wuu kàshikwònyaayi, si wuu zàmpeenbii tún, si wuye mára. ⁸Pii maha wuu père, pii maha wuu fare, pii maha wuu mepenge yíri, pii maha wuu metange yíri. Pii maha sònñi na wuu maha pire jwò fáanji, mà li ta sèenji wuu maha yu. ⁹Pi maha piye pyi mu à jwo pi nye a wuu cè me, mà li ta sùpyire pun'à wuu cè. Pi maha wuu wíi kwùu fiige, mà li ta wuu nye nyii na. Pi maha wuu kyéree, ñka wuu nye a kwú me. ¹⁰Pi maha sònñi na wuu yyah'à tanha, mà li ta wuu funntanga wuubii pi nye tèrigii puni i. Pi maha wuu sònñi fòñjfee, mà li ta wuu à shinnyahara pyi t'à pyi yaarafee. Pi maha sònñi na yaaga nye wuu cye e me, mà li ta yaayi puni nye wuu wuyo.

¹¹Kòrenti shiinbii, wuu à fíniñ'a jwo yii á. Wuu à yii kyaa táan wuy'á sèl'e.

¹²Wuu nye a cyé si yii kyaa táan wuy'á me, ñka yii à cyé si wuu kyaa táan yiy'á.

¹³Nye mii na yu ná yii e mu à jwo mii pyii. Yii wuu kyaa táan yiy'á, bà wuu à yii kyaa táan wuy'á me.

**Mpii pi nye pi nye Kile kuni i
ná yii e me, yii yii karigii
pyiŋkanni cè ná pire e**

¹⁴Mpii pi nye pi nye Kile kuni i ná yii e me, yii ná pire nye a yaa yii pyi pwoo me. Katiigii ná kapegigii sí n-jà n-shà kununi i la? Bèenmpe ná numpini sí n-jà n-shà sijcyan la? ¹⁵Wwoŋeŋe ŋkire ku nye Kirisita ná Sitaanniŋi shwòhò'e ye? Mpii pi nye pi nye Kile kuni i me, wwoŋeŋe ŋkire ku nye pire ná Kile kuni jaarafeebii shwòhò'e ye? ¹⁶Ŋg-wòŋi ŋgire u nye Kilepaarebage ná kacynmbage shwòhò'e ye? Wuu pi nye Kileni nyii wuŋi bage, bà Kile à yi jwo na:

«Mii sí n-tèen pi shwòhò'e,
si mpyi ná pi e.

Mii sí n-pyi pi Kileni,
pi sí n-pyi mii shiinbii^f.

¹⁷Lire kurugo Kafooni Kile à jwo:

“Yii fwordo pi shwòhò'e,
yii wál'a láha pi na,
yii àha mbwòŋ yapwòhòge kà tufiige na
me.

Lire ká mpyi, mii sí ŋee yii na^g,

¹⁸si mpyi yii Tuŋi,
yii sí n-pyi mii pùnampyire ná mii
pùceepyire.”

Kafooni Kile Siŋi Punifoo u à jwo
amuni.»

7 Mii ntàannamacinmpyiibii, ná Kile s'à cyire jwòmahigii lwó wuu á, lire kurugo wuu wuu cyeere ná wuu zòmpyaagii fíniŋ'a yige kaŋwòhòyi puni i, wuu wuye waha wuu raa sì yyaha na fyìnmpe karigil'e, wuu raa naare Kile yyahafyagare e.

Poli funntange òŋjke

²Wuu na li caa yii á, yii ŋee wuu na. Wuu nye a kapyimbaala pyi wà na me, wuu nye a wà wuu kèege me, wuu mú nye a wà yaaga nàŋwòhò me. ³Puru kajwuuni bà li nye si yii cèege mà de! Mii à fyànha a yi jwo yii á, na yii kyal'à táan wuu á sèl'e. Yafyin sì n-jà wuu láha wuye na diŋyeŋi i me, ali kwùŋi mú sì n-jà me. ⁴Mii à sàa dá yii na, maa naye pèe ná yii kani i sèl'e. Nume, mii yákiŋi' à tèn sèl'e. Wuu mée nye yyefuge e ke, mii funŋk'à táan sèl'e.

⁵Sèeŋi na, mà lwó wuu à nɔ Masedoni kùluni i ke, wuu nye a yyepiŋe ta me. Yyefuge shiŋi puni na nye wuu na. Pi mpyi na yoge kwùun wuu na kàmpanyi puni na, fyagare sí mpyi wuu e. ⁶Ŋka Kile u maha cwònròmofeebii fòŋŋi ke, uru u à wuu fòŋŋo Titi mpani cye kurugo. ⁷Nye Titi mpani kanni bà me, ŋka yii kan'à u funŋke jínge jíngeŋkanni ndemu na ke, lir'à wuu puni funŋyi jínge mú. U à yi jwo wuu á na mii seepenge na wá yii na, na kani li mpyi a pyi ke, na lir'à yii yyahayi tanha, na nume yii à mii kani cú ná yii cyeyi shuunniŋi i. Lir'à là bàra mii funntange na.

⁸Leterenji mii à tùugo yii á ke, u jwumpe mèn'à yii yyahayi tanha ke, mii nye a naye cèege me. Mii mpyi na ŋko si naye cèege tènì l'e li mpyiŋi i, naha na ye mii à li cè na u mpyi a yii yyahayi tanha, ŋka lir'à pyi tère nimbilere funŋi kanna. ⁹Lire e mii funntanga wu u nye nume. Yii yyetanhare bà t'à mii funŋke táan me, ŋka l'à pyi kaŋuŋò mà yii pyi yii à yii toronkanni kèenŋe ke, lire l'à mii funŋke táan. Yii yyahay'à tanha mà tàanna ná Kile pyii wuuni i, lire e ke, nde wuu à pyi yii na ke, lire nye a para me.

¹⁰Yii li cè na yyetanhare t'à sùpyaŋi ta

^f6:16 Levitiki 26.12; Zheremi 32.38; Ezekiyeli 37.27

^g6:17 Ezayi 52.11

mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, tire maha u pyi u à u toronkanni kéenŋe maa shwà. Maye ñcèŋge nyɛ lire e mɛ. Ŋka yyetanhare ntemu ká mpyi nge dinyɛni woro ke, tire maha kwùŋi nɔ sùpyani na. ¹¹Yyetanha kani l'à yii ta mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, lir'à ñkèenŋi ngemu lènŋe yii karigil'e numɛ ke, yii uru kàan-mucya. Kani l'à pyi yii shwòhòl'e ke, yii à li lwò yiye e si wɛŋkuro kwòŋ lire na numɛ. Lire kanni bà mɛ, yii à li cyèe na yii saha nyɛ a ñɛ lire kapiini pyi-foonŋi na yiye shwòhòl'e mɛ. Lire kan'à sàa yii lùuni yírigɛ. Yii mú à fyá sèl'e. Yii la mpyi a sii si núru mii nya, yii à yii pèrege pyi maa lire kani pyifoonŋi tùn. Yii à li cyèe pyiŋkannigii puni na, na yii à yiye fínin'a yige lire kani i. ¹²Lire e mii nyɛ a mpyi a letɛrenŋi tùugo yii á, kapiini pyifoonŋi, lire nyɛ mɛ l'à pyi ngemu na ke, pire wà kurugo mɛ. Yii à wuu kani cù ná yii cyeyi shuunninŋi i pyiŋkanni ndemu na Kile yyahe taan ke, mii mpyi a u tùugo yii á, yii puni si lire cè. ¹³Lire l'à wuu funnyi pyi y'à ñínŋe.

Lire kanni bà mɛ, ŋka yii à Titi yákiliŋi tɛŋe tɛŋenŋanni ndemu na, ka u u yíri yii yyére ná funntange ñkemu i ke, lir'à wuu funnyi pyi y'à táan sèe sèl'e mú. ¹⁴Mii à yii metanga yyere u á, yii mú nyɛ a mii síleŋe mɛ. Yaaga maha yaaga wuu à jwo yii á ke, yir'à pa nta sèe. Amuni, nje wuu à jwo Titi á yii kyaa na ke, yire mú à pa nta sèe. ¹⁵Tèni i u à shà yii yyére ke, yii à u ñwòmɛeni cù, maa u cùmu leme ñwò pèente funŋke e pyiŋkanni ndemu na ke, u funŋo nyɛ à wwò lire na mɛ, lir'à là bàra u tàange na mà yyaha tíi ná yii e. ¹⁶Mii funntanga wu u nyɛ, ñaha na ye mii sí n-jà n-dá yii na karigii puni i.

Ntèŋŋi Kòrenti dánafeebil'à pyi Zheruzalemu wuubil'à ke

8 Mii cìnmpyibii, Kile à ñwò Masedoni kùluni dánafeebii na ñwòŋkanni ndemu na ke, wuu sí lire

yyaha jwo yii á. ²Pi à kyaala sèl'e, ŋka pi funnyi mpyi a táan sèl'e. Kuru funntange kurugo, ali mà li ta fòŋpfee pi à sii pi pi, Kile wuubii pi nyɛ Zheruzalemu kànhe e ke, pi à ñkanŋi pyi sèl'e pir'á. ³Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, pi à pi pèrege pyi, pi bá à tòro pi pèrege taan. Wà bà u à fànha cyán pi na mà de! Pi à li lwò piye e. ⁴Pi à sàa wuu ñáare, na Kile wuubii pi nyɛ Zheruzalemu i ke, na wuu kuni kan pir'á, pire mú si pi tège. ⁵Lire kanni bà pi à pyi mɛ, Kafoonŋi á pi à piye kan yyecyiige na, maa nta a piye kan wuu á mà tàanna ná Kile nyii wuuni i. Lire pi à pyi ke, lir'à tòro wuu sòŋŋonkanni taan. ⁶Lire kurugo wuu à li cya Titi á u shà yii yyére, báaranŋi ñɛcɛnŋi ñwò u à cù na yii wyérenŋi bínnini ke, u u sà uru fùŋŋo. ⁷Dániyanŋi i yo, Kile Jwumpe ñjwuŋi i yo, ñcèŋi i yo, mà karigii puni pyi ná sèl'e yo, mà wuu kyaa táan yiy'á sèl'e, bà wuu à yii kyaa táan wuy'á sèl'e mɛ, yii a sàa ñwò cyire karigii puni i. Nyɛ bà yii à ñwò cyire karigil'e mɛ, yii yiye waha yii i mpyi amuni nge wyérenŋi ñkanŋi kàmpañke na mú.

⁸Fànha bà mii nyɛ na ŋko si ñcyán yii na mà de! Pi sanmpil'à piye waha maa ndemu pyi ke, lire mii nyɛ na yu yii á, si yii tàange kàanmucya kampyi tàange sèe wogo ku nyɛ ku ki. ⁹Wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita à ñwò yii na ñwòŋkanni ndemu na ke, yii à lire cè. Pèente ná yaayi puni mpyi u á, ŋka yii kurugo, u à cyé yire puni na, bà yii si mpyi si Kile yaayi ñɛcɛnnyi ta mɛ.

¹⁰⁻¹¹Nyɛ na tanyage mii sí n-jwo yii á. Yii à fyànha a uru wyérenŋi mbínninŋi kani sòŋŋ'a ta, maa li ñwò cù tanjyee. Lire e numɛ, mii na sòŋŋi yii aha lire kani pyi mà nɔ li tɛgeni na, lire sí n-pwòrɔ. Yii li pyi ná uru yákiliŋi ñɛcɛnŋi i, ngemu i yii à li ñwò cù ke, yii tàanna ná yii pèrege e. ¹²Sùpya la ká mpyi si kyaa pyi uye e Kile kurugo, lir'à táan Kile á. Ŋka u pèrege

nye nkemu ke, kuru na Kile maha ꝑcáa. Nke ku nye ku nye u á me, Kile si kuru cya u á me.

¹³ Mii nye a jwo na yii pi sanmpii wu-uni njaañi tég'a yii wuuni kèege me, nka mii la nye sùpyire puni si ntàanna. ¹⁴ Sí na nye yii na njjaa, lire e ke, mpíi pi nye sí baa ke, yii píre tège. Sí ká mpa mpyi píre na canjka mà yii ta sí baa, píre sí n-jà yii tège. Lire ká mpyi, yii puni sí n-tàanna, ¹⁵ bà y'à séme Kile Jwumpe Semeji i me, na:

«Ngemu u à yalyire nijyahara kuu ke, uru woore paanga nye a kwôro me; ngemu u à nimpyigere kuu ke, uru woore mú nye a u kùnjò me**.»

¹⁶ Wuu à fwù kan Kile á, u à Titi pyi u à yii kani cù ná u cyeyi shuunniñi i wuu fiige. ¹⁷ Wuu à li cya u á, u sà fworó yii na, ka u u jne, nka lire mpyi a u ta u à li lwó uye e mà kwò, jaha na ye li mpyi a sàa táan u e. ¹⁸ U ná wuu cìmpworon-ani wà wuu sí n-tun yii yyére. Dánafeebii kurupyi puni na uru cìmpworon-ani kère Jwumpe Nintanmpe njwuñi kurugo. ¹⁹ Mà bàra lire na, dánafeebii kurupyi'á u le ná wuu e wuu kùshepée lire wyére binnini na. Wuu na uru báarañi nijncenñi pyi Kafoonji pèente kurugo, si li cyée na wuu la na nye si wuu cìmpyi-ibii tège.

²⁰ Wuu à kuru wyérenyahage karigii cwóonró amuni, bà li si mpyi wà kà nkwo cwò cyaga ta wuu báarañi na me. ²¹ Wuu la nye s'a wuu karigii pyi ntññi i Kafoonji yyahe taan kanna me, nka sùpyire yyahe taan mú.

²² Wuu sí wuu cìmpworonani wabere bàra pi na si ntun yii á. Wuu à uru nge kàanmucya kariij ninyahagil'e, mà li jya na u à uye kan Kile báarañ'á. U bá à là bàra u uye kanjkanñi na báarañ'á nume, jaha na ye u à dá yii na sèl'e. ²³ Titi wi ke, uru na nye mii wwojnee ná mii báara-

pyijnee. Wuu na báare yii á. Dánafeebii kurupyi y'à wuu cìmpyiibii mpíi shuunniñi tun. Pi na báarañi pyi Kirisita mege mpèenji kurugo. ²⁴ Lire kurugo yii li cyée pi na na pi kyal'à táan yii á, dánafeebii kurupyi y'à pi tun ke, yire si jncè na wuu nye na yii kère tawage e me.

9 Nye wyérenji yii nye na binnini si ntège Zheruzalemu shiinbii tège ke, jùnjò saha nye mii i yà jwo yii á uru kyaa na me. ² Naha na ye funjncenñe ku nye yii á uru báarañi mee na ke, mii à ku cè. Mii à yii metanga yyere kuru kyaa na Masedoni dánafeebii shwòhòl'e. Mii à yi jwo pi á na mà lwó fo tanjyee na, Akayi kùluni dánafeebii'á bégele si Kile wuubii tège Zheruzalemu i. Kuru funjncenñe ku nye yii á ke, kur'à màban le pi shinjyahar'e pi à ntègenji pyi sèl'e.

³ Lire ná li wuuni mú i, mii sí mpíi cìmpyiibii tun yii yyére, nkèenji nimbwoñi yii à ta nge wyérenji kyaa na ke, uru ká mpyi laaga baa me, pi i sà yii ta yii à bégele bà mii mpyi a yi jwo me. ⁴ Ná lire bà me, Masedoni dánafeebii pii ká shà ná mii i, mà sà li ta yii nye a bégele me, ku sí n-pyi silege wuu á, nka yii wuuni cye sí n-tòro. ⁵ Lire e mii à li jya na mii à yaa mii i mpíi cìmpyiibii jáare, pi raa wá na yyaha na yii yyére, wyérenji njwomeeni yii à lwó ke, pi i sà uru karigii cwóonró mà jwo mii u nò wani ke. Lire sí li cyée na yii à u kan ná funjò ninjkin i, mà ta fànha nye a cyán yii na me.

⁶ Yii li cè na mu aha sùmashi nimpyigere nùgo, sùma nimpyigere mu maha nkwoñ. Mu sí kà nijyahawa nùgo, mu maha nijyahawa kwòñ. ⁷ Pèree shin maha shin à lwó uye funji si nkan ke, urufoo u kuru kan. U li pyi ná funntange e, l'aha mpyi mu à jwo fànha kyaa me, jaha na ye shinji u à njkanñi pyi ná funntange e ke, uru kyaa li maha ntáan Kile á. ⁸ Sijí na nye Kile

**8:15 Ekizodi 16.18

á si kacenḡkii shiṇi puni pyi yii á, bà yii si mpyi s'a yii màkwuṇwɔyaayi puni taa tèrigii puni i fo si shinpyahara tège teḡenḡkannigii niṇyahagii na, ⁹bà y'à sème Kile Jwumpe Semenji i sùpyani niṇcenḡi kyaa na me na:

«U maha fòḡfeebii kaan sèl'e, u cènmppe nṇe a sii na ḡkwùu me^{††}.»

¹⁰ Kile u maha sùmashiṇi kaan faapyiṇ'á, maa yalyire kaan u á ke, uru sí yii cyeyaayi nyaha mú, bà pi sanmpii si mpyi s'a yaaya niṇyahaya taa yii á me.

¹¹ Yii sí yaayi shiṇi puni ta, bà yii si mpyi s'a pi sanmpii kaan sèl'e tèrigii puni i me. Lire ká mpyi, wyérenji yii sí n-kan wuu sà ḡkan ke, shinpyahara sí fwù kan Kile á uru kyaa na. ¹² Uru wyérenji yii sí n-bínni ke, uru sí Kile wuubii wuuni ḡwɔ Zheruzalemu kànhe e. Lire kanni bà me, li sí n-pyi kapuḡo pi si fwù kan Kile á sèl'e. ¹³ Pi aha uru ntèḡenji ta, pi sí Kile kèe, ḡaha na ye pi sí li cè na Jwumpe Nintanmppe p'à yyaha tí ná Kirisita e ke, na yii à dá puru na, maa pu kurigii ḡaare, maa yii cyeyaayi táali sèl'e ná pi e, mà bàra sùpyire sannte na. ¹⁴ ḡwɔḡkanni na Kile à sàa ḡwɔ yii na ke, lire kurugo pi sí raa Kile ḡaare yii á, si yii kyaa táan piy'á sèl'e.

¹⁵ Nṇe mii cìnmpyiibii, Kile à yabwɔhe ḡkemu kan wuu á mana, ná sùpya si n-jà yi yyaha jwo me, wuu u pèe kuru kurugo.

Poli à uye tanga jwo u tùnnture báaraṇi i

10 Mii cìnmpyiibii, pil'à jwo na mii Poli ká mpyi yii shwɔhɔl'e, mii maha mpyi fyagarafoo, ḡka mii aha mpyi latɔḡge e, mii maha mpyi nò. Mii na li caa yii á Kirisita ḡùmpiqke ná u cènmppe kurugo, ² mii aha nɔ wani yii yyére, mii la nṇe sì sà jwungama jwo yii na me. ḡka mpai pi nṇe na ḡko na

wuu na wuu karigii pyi mà tàanna ná sùpyire sòḡḡḡkanni i ke, mii kɔni sí n-sà jwungama jwo pire na. ³ Sèe wi, wuu puni na nṇe sùpyii, ḡka kàshige wuu nṇe na ḡkwùun ke, wuu nṇe na ku kwùun mà tàanna ná sùpyire sòḡḡḡkanni i me. ⁴ Naha na ye wuu kàshikwɔnyaayi nṇe a yíri sùpyire yyére me, Kile yabilinji fanḡyahaga yaaya yi. Wuu maha Sitaaninji fànhe kèḡge ná y'e, ḡaha na ye wuu maha sùpyire sòḡḡḡre laaga baa woore shi tò. ⁵ Yampeente jwumpe pu maha sùpyire sige ti si Kile cè me, wuu maha nṇe puru pà tufiige na me. Wuu maha sùpyire sòḡḡḡre puni kèḡenji, bà ti si mpyi si nṇe Kirisita na me. ⁶ Yii aha u ḡwɔmèeni cù karigii puni i tènì ndemu i ke, mpai pi sí n-cyé u na ke, wuu sí pire tùn.

⁷ Yii maha karigii cwôre cyi nṇaḡkanni na, mà ta yii nṇe a cyi ḡwɔhe cè me. Yii wà ká nta u à dá li na na uru na nṇe Kirisita wu, urufoo u li cè na bà uru nṇe Kirisita wu me, amuni wuu mú nṇe. ⁸ Fànhe Kafoonji à kan wuu á ke, mii mée ká nta mii i ḡko si naye pèe si ntòro ná kuru kani i, kuru silege nṇe mii na me. Kuru fàn'h'à kan wuu á, si yii tèḡe yii a sì yyaha na Kile kuni i, ku nṇe a kan wuu á si yii wuuni kèḡge me. ⁹ Yii àha raa sòḡḡi na mii à na leteribii tùugo yii á si yii pyi yii fyá me. ¹⁰ Naha na ye pil'à jwo na mii leteribii jwumpe fàn'h'à nyaha maa súuli, ḡka na mii aha mpyi yii shwɔhɔl'e, mii fànhe maha nṇyére, mii jìn'à jwuntarama jwo me. ¹¹ Pirefee pi li cè, bà wuu à yi jwo wuu leteribil'e me, wuu aha nɔ wani, amuni wuu sí li pyi.

¹² Mpai pi maha piye kère ke, taha yii na sòḡḡi na wuu nṇe pire fiige? Wuu sì nṇe wuye tàanna ná pi e me! Pi maha piye tàanni ná piye e, maa piye wíi. Lir'à li cyèe na pi nṇe a cýiige me. ¹³ Wuu pi ke, wuu nṇe na wuye dùruge na ntùuli

^{††}9:9 Zaburu 112.9

wuu pèrege taan me. Báaraŋi Kile à le wuu cye e, ná yii mú na nje u e ke, ur'à láha cyage nkemu i ke, wani wuu maha wuye dùrug'à láha. ¹⁴Wuu pi à pyi shin-cyiibii mà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á Kirisita kyaa na. Lire e ke wuu à nɔ wani yii yyére ke, wuu saha nje a tòro wuu tegeni taan me. ¹⁵Lire e wuu nje a tòro wuu báaraŋi tegeni taan, mà sà pi sanmpii wuŋi lwó, si wuye pèe ná ur'e me. Yii dányani ká mpa mpèe, wuu na sɔŋŋi wuu báaraŋi sí n-shà yyaha na yii yyére, si ntàanna ná Kile u tegeni niŋcyeeni i. ¹⁶Lire ká mpyi, kirigii cyi nje yii kàntugo ke, wuu sí n-jà Jwumpe Nintanmpe caala si nɔ cyire e, mà ta wuu nje a wuye pèe ná piiberii báara nimpyi i me.

¹⁷Y'à sémé Kile Jwumpe Seméŋi i na: «Iŋgemu la ká mpyi si pèene taha yaaga na ke, urufoo u ti taha Kafoonji Kile na^{††}.» ¹⁸Yii li cè, sùpyani u nje na uye metanga yu ke, Kafoonji Kile sì jee urufoo na me, u yabiliŋi na ngemu metanga yu ke, uru na u maha jee.

Poli ná tũntunmpii kafinivinibii kani

11 Ei! Mii cĩnmpyiibii, kampyi yii mpyi na sí jee mii sɔŋcompe kwú yiye e tère nimbilere e, lire mpyi na sí n-táan mii i. Nje yii pu kwú yiye e. ²Yii tàange na nje mii i fò mà pyi yĩncyege, lire s'à fworó Kile e, naha na ye li na nje mu à jwo mii à yii cù nò niŋkin mee na, uru u nje Kirisita. Mii la nje si yii kan u á pũcepyinɔcembaala fiige. ³Ŋka mii na fyáge yii yákilibii ká ŋkwò ŋkèenŋe, pwoŋkanni na yii à yiye pwo Kirisita na ke, yii i lire yaha, bà wwòŋ'à cwòore tèg'a Awa jwo fáanŋa a wurugo me. ⁴Naha na ye mii à li pya na wà ká mpa yabere jwo yii á Yesu kyaa na njemu yi nje yi ná wuu wuyi nje niŋkin me, yii maha jee yire na. Wà mú ká munaani

labere kyaa jwo yii á ndemu li nje li ná yii zòmpyaagii funŋo wuuni nje niŋkin me, lire nje me mà jwumpe nintanmpe pabere jwo yii á, mpemu pu nje pu ná wuu wumpe nje niŋkin me, yii maha ntíl'a dá puru na, ⁵mà li ta, pire yii nje na sɔŋŋi tũntunmii, maa sɔŋŋi megefée pi ke, mii á pi nje a pwoŋ mii na cyaga maha cyag'e me. ⁶Ali mii mée ká mpyi mii nje a jwumpe cè sèl'e me, nde li nje jɔcèŋi kuni ke, mii à là cè lire e. Wuu à lire cyée yii na pyĩŋkannigii puni ná karigii puni i.

⁷Mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á mana, mii nje a yafyin cya yii á me. Lir'à li cyée na mii à naye tĩrige maa yii dùrugo. Lire na nje kapyimbaala la? ⁸Mii à jee dánafeebii kurũnyi yà cyeyaaya na, maa jee pi i mii sàra, bà mii si mpyi si jà raa báare yii á me. ⁹Tèni i mii mpyi yii yyére ke, mii cyege mpyi a kũũŋo, ŋka mii nje a jɛn'a naye tĩŋe yii wà na me. Yaayi kani li mpyi mii na ke, cĩnmpyiibii pi à yĩri Masedoni kũluni i ke, pir'à pa yire kan mii á. Mii nje a sàa jee mà na tugure tège yii wà jũŋ'i me, mii mú sì ti tège yii wà jũŋ'i me. ¹⁰Lir'à pyi kapũŋo mà mii jũŋke yĩrige. Akayi kũluni puni i, sùpya sì n-jà lire wwú mii i me. Mii na puru yu mà taha Kirisita sèenji na, uru sèenji u nje mii zòmbilini i. ¹¹Mii à jwo na mii nje a jɛn'a na tugure tège yii jũŋ'i me, lir'à li cyée na yii kyal'à pen mii á la? Kile à li cè na yii kyal'à táan mii á.

¹²Nje mii sí raa na báaraŋi pyi bà mii à tée na u pyi me, bà li si mpyi, tũntunmpii pi nje na piye père na pire na nje wuu fiige ke, pire kà n-jà raa piye tàanni ná wuu e me. ¹³Tũntunmii kafinivinimii pi. Pi maha sùpyire wuruge, maa piye pyi mu à jwo Kirisita tũntunmii. ¹⁴Li nje a sàa paa wuu e me, naha na ye Sitaanniŋi yabiliŋi maha uye pyi bèn-

^{††}10:17 Zheremi 9.23

mpe mèleke fiige. ¹⁵ Lire e ke l'àha yii pâa si Sitaanniŋi báarapyiibii nya pi à piye pyi báarapyii sèe wuu fiige mē. Yii li cè na Kile sí n-pa pi puni sâra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e.

¹⁶ Mii sí yi taha yii á, wà tufiige kà n-sii raa sônŋi na sìcyere ti nye mii i mē. Ŋka yii mēe ká nta yii sônŋi na mii na nye sìcyerefoo, yii jɛɛ na sìcyeeere na tère nimbilere funŋ'i, bà mii si mpyi si naye pēe mē. ¹⁷ Mpe mii sí n-jwo nume ke, Kafoonji bà u à puru jwo a kan mii á mē. Mii sí n-jwo sìcyerefoo fiige. ¹⁸ Ná shinpyahara s'à tiye pēe mà tàanna ná sùpyire pyiŋkanni i, mii mú sí naye pēe, ¹⁹ jaha na ye yii maha sìcyerefeebii karigii kwú yiye e jwunyahama baa, mà li ta yii na sônŋi na yii na nye yákilifee. ²⁰ Tire sùpyire ti maha yii cû bilii fiige, maa yii cyeyaayi lyî, maa yii nànwòhɔre, maa piye pēre yii na, maa yii bwùun yii yyahayi i ke, yii maha tire karigii kwú yiye e. ²¹ Wuu nye a jɛn'a lire fiige pyi mē, lire na yii nye na wuu sônŋi fànha baa shiin la? Tá kur'à yaa ku pyi wuu á silege?

Mii sí n-jwo mu à jwo sìcyerefoo. Pi sanmpii maha piye pēe ná ndemu i ke, mii mú sí n-jà naye pēe ná lire e. ²² Pi aha jwo na pire na nye Eburu shiin, mii mú na nye uru wà. Pi aha jwo na pire na nye Izirayeli shiin, mii mú na nye uru wà. Pi aha jwo na pire na nye Ibirayima tùluge shiin, mii mú na nye uru wà. ²³ Pi aha jwo na pire na nye Kirisita báarapyii, mii na nye Kirisita báarapyi mà tòro pi taan. Mii na yu jùmbwuyirilifoo fiige. Mii à báaraŋi pyi mà tòro pi taan, mii kàsuni jyìgil'à nyaha pi wogigii na, mii bwɔɔnre nìzhwɔɔr'à sàa nyaha. Mii mú-naana'à pyi kwùŋi jwɔge e tooyi njemu i ke, yir'à nyaha pi wuyi na. ²⁴ Yahutuubii pìl'à mii bwɔn fo tooyo kanjkuro, tɔɔgo maha tɔɔgo tiripaanni jèe bejjaaga ná ke ná baacyeere pi à le mii i. ²⁵ Ɔrɔmu fàn-

hafeebil'à mii bwɔn tooyo taanre ná kà-bil'e. Tɔɔge k'e, sùpyir'à mii wà si mbò ná kafaayi i. Bakwɔɔg'à kèege ná mii i tooyo taanre suumpe lwɔhe juŋ'i. Mii à canmbile niŋkin ná numpilaga niŋkin pyi suumpe lwɔhe niŋke e. ²⁶ Mii à kùshegii niŋyahagii pyi, cyire tooy'e, mii mú-naani mpyi kwùŋi jwɔge e mu à jwo: lwɔhe tajyiilige e ná nàŋkaabii cye e ná mii shiŋi sùpyiibii ná supyishiŋi sanŋi wuubii cye e. Kànhe e yo, sige e yo, suumpe lwɔhe juŋ'i yo, mii cìnmppyiibii pi à piye pyi dánafee mà ta dánafee bà mē, pire cye e yo, mii múnaani mpyi kwùŋi jwɔge e. ²⁷ Mii à báaraŋi pyi sèl'e, maa kanhare kwú naye e. Mii à numpiliye niŋyahaya pyi mii nye a ŋɔɔ mē. Mii à katege ná byage shwɔ. Tèrii niŋyahagil'e, mii maha njyì ta mē. Mii à wy-eere shwɔ, vàanya mpyi mii á mē. ²⁸ Mà bàra yire puni na, canŋa maha canŋa mii funŋk'à pen ná dánafeebii kurunpyi puni i. ²⁹ Wà fànha ká nta k'à cyère, mii woge mú à cyère. Wà ká kapii pyi, lire maha waha mii na sèl'e.

³⁰ Kampyi mii à yaa mii i naye pēe, mii sí naye pēe na fànhanjcyerere kurugo. ³¹ Kile u nye Kafoonji Yesu Kirisita Tuŋi ke, ur'à li cè na mii nye a fine mē. Uru u à yaa ná pèente e tèrigii puni i fo tèekwombaa. ³² Mà mii yaha Damasi kànhe e, fànhafoonji u mpyi na saanŋi Aretasi karigii cwɔɔnre kuru kànhe e ke, uru mpyi a pii yaha pi a tajyiŋwɔyi kàanmucaa, bà pi si mpyi si mii ta jɛcú mē. ³³ Ŋka dánafeebil'à mii le shàhal'e mà yige ŋkunŋke wyige e, kànhe kàntugo. Lire l'à pyi mii shwonkanni.

Karigii Kile à cyèe Poli na ke

12 Fo mii i naye pēe, ali mà li ta kanjwɔɔ nye lire na mē. Lire e ke karigii Kafoonji à cyèe mii na, maa jɛcèŋi ŋgemu kan mii á ke, mii sí yà jwo yire e

nume. ²Mii à nàŋi wà cè[¶], ngemu u à dá Kirisita na ke, Kile à u lwó a kàre nìnyinì tanrewunì i^{§§}, li yyee ke ná sicyeere u nje nge. Lir'à pyi mà uru nàŋi ta ná u cyeere e yo, l'à pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii nje a cè me, Kile kanni u à yire cè. ³Mii kòn'à cè na uru nàŋ'à shà Arijinanì i maa mpa. Lir'à pyi mà u ta ná u cyeere e yo, l'à pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii nje a cè me, Kile kanni u à yire cè. ⁴U à shà Arijinanì i maa jwumpe mpemu lógo ke, puru yyaha sì n-jà n-jwo me, sùpya bà nje a yaa u a puru jwumpe yu u jwoge e me. ⁵Nje mii sí n-jà naye pèe si li cyèe na mii u nje uru nàŋi, ŋka mii sì lire pyi me. Mii aha a si naye pèe, karigii cyi nje na mii fànhe ncyèrenì cyèe ke, cyire kanni kàmpañke na mii sí naye pèe. ⁶Mii la mée ká mpyi si naye pèe, tire nje sicyere me, jaha na ye sèenì mii sí n-jwo. Ŋka mii sì lire pyi me, jaha na ye mii na ndemu pyi, maa njemu yu ke, mii la na nje sùpyire ti mii cù a tàanna ná yire e kanni. ⁷Mii la nje sùpyire ti pèene taha mii na, mà li jùŋke pyi na mii à kakyanhala kariì nja me.

Lire e Kile à yyefuge kà tège mii jùn'i, bà nguro maha sùpya súuli u cyeere e me. Li nje mu à jwo Sitaanninì tùnntunŋi wà u à yyefuge yaha mii na, bà li sì mpyi, mii àha naye pèe me. ⁸Mii à Kafoonì jàare tooyo taanre, u kuru yyefuge láha na na, ŋka u nje a jee me, ⁹maa mii jwó shwó na ur'à cènmpe mpemu pyi mii á ke, na puru sí mii ta, jaha na ye tènì i sùpyanì fàn'h'à cyèe ke, lire tènì i uru fànhe maha kuye yal'a cyèe. Lire kurugo li maha ntáan mii á mà naye dùrugo na fànhanjcyerere tènì i, bà Kirisita fànhe si mpyi si tateenge wwù mii i me. ¹⁰Lire e mii fànhe ká ncyère, lire nje me pi aha mii cyahala, lire nje

me mà kawaa pyi mii na, lire nje me mà mii kyéree, lire nje me mà nàvunŋo kyaa pyi mii na Kirisita kurugo, li maha ntáan mii i, jaha na ye lire tènì i Kirisita maha u fànhe le mii i.

Körenti shiinbii kan'à Poli funŋo pen

¹¹Tènì i mii mpyi a naye pèe ke, mii mpyi na yu sicyerefoo fiige, ŋka yii pi à mii pyi mii à li pyi. Yii pi mpyi a yaa yii a mii metange yu, jaha na ye li mée ká nta na mii nje yaaga me, pire tùnntunmpii yii nje na sòŋŋi shinbwo ke, pi nje a pwóro mii na yafyin kàmpañja na me. ¹²Karigii cyi à li cyèe na mii na nje Yesu tùnntunŋo ke, mii mpyi a naye waha maa cyire pyi yii shwóh'e. Yii à Kile sífente fyèŋi ná kabwóhigii ná kakyanhala kariì ninyahagii nja mii cye kurugo. ¹³Mii nje a na tugure yaha yii jùn'i me, lire kanni baare e, jaha mii à pyi dánafeebii kurunji sanjy'á ná mii nje a li fiige pyi yii á mà ye? Yii tanga ku nje mii na, yii yàfa na na.

¹⁴Yii wíi, na tontanrewog'á mii nje na sì wani yii yyéere, ŋka mii mée sì na tugure yaha yii jùn'i me, jaha na ye yii cyeyaayi kurugo bà mii nje me, yii yabilimpìi kurugo mii nje. Pyibilere nje na wyéere caa na li sifeebii jwó caa me, ŋka sifeebii pi maha wyérenì caa na pyì-bileni jwó caa. ¹⁵Mii wi ke, mii sí jee na cyeyaayi puni kan yii kurugo ná funtange e, si naye kan ntaha yi na mú. Nje mii aha yii kyaa táan nay'á amuni, lire li sí yii pyi na yii àha mii kyaa táan yiy'á sahanŋi mà?

¹⁶Yii à li cè na mii nje a naye tíŋe wà tufiige na me, ŋka yii pìi saha na ŋko na mii à cyìge de, na mii à yii wyérenì wà lyí sɛncyiimpe e. ¹⁷Lire e ke mpìi mii à tun yii á ke, pire wà à

[¶]12:2 Poli ká jwo na ur'à Kirisita cyelempyanì wà cè, uye kyaa na u nje.

^{§§}12:2 Nìnyinì tanrewunì u nje nìnyinì tegini. Mà tàanna ná Yahutuubii sòŋŋoŋkanni i, kuru cyage e Kile à tèn, pi maha ku pyi Arijinanì mú.

yii yaaga nànwòhòr'a pa ñkan mii á la? ¹⁸Mii à li cya Titi* á, u shà yii yyére ná wuu cìmpworonani i. Taha Titi à yii wyére nànwòhòrò la? Taha mii ná Titi sòñgòñkanni wá niñkin karigil'e me? Taha wuu jaarañkanni wá niñkin me?

¹⁹Mà lwó tèemóni i, yii na sòñji na tanga wuu ñye na jcaa yii á, lire sí bà me. Wuu maha yu Kile yyahe taan, Kirisita wwoñeege e. Wuu ntàannamacimpyiibii, yaaga maha yaaga wuu à jwo ke, wuu à yire puni jwo, bà yii si mpyi s'a sì yyaha na Kile kuni i me. ²⁰Mii na fyáge si zhà yii yyére, mii àha ñkwò sà yii ta yii à pyiñkanni labere lwó ndemu li ñye li ñye a táan mii á me. Lire baare e nde mii sí n-pyi ke, lire mú sì n-táan yii á me. Lire jwòhe ku ñye, mii na fyáge, mii àha ñkwò zà mbèmbaani ná yijcyege ná lùyirini ná nyipeenni ná jwoore ná mekegere ná yàmpeente ná nyàhangurugunji ta yii shwòhòl'e me. ²¹Mii na fyáge, mii aha shà yii yyére, Kile kà ñkwò mii sílege yii á sahañki me. Mii na fyáge, sùpyire t'à kapegigii pyi, maa mpyi ti ñye a láha ti katupwòhoyi ná ti jacwòore ná ti sílege baa karigii na me, mii àha ñkwò mee sú tire kurugo me.

Yereyi nizanpyi

13 Mii tontanrawoge ku sí n-pyi ñke yii yyére. Wuu sí n-sà kapegigii pyifeebii sàra si ntàanna ná pi kapyiñkil'e, bà y'à jwo Kile Jwumpe Semeni i na: «Shiin shuunni taanre ká kani ndemu ñya tapyige e ke, lire kani sí n-cwòñrò si ntàanna ná pire niñjwuyi i†.» ²Mii tozhònwoge yii yyére, mpíi pi mpyi a kapegigii pyi ke, mii mpyi a pire puni yere, mà bàra sùpyire sannte na. Nume, mà mii laage yaha k'à tóon yii na, mii sí yi jwo yii á sahañki, mii aha sà mpiimu

ta pi i kapegigii pyi sahañki ke, mii sì ku táan pirefee na me. ³Ná yii s'à jwo na yii la ñye si jce na Kirisita u à u jwumpe le mii jwòge e, yii sí li cè. Kirisita fàñhe ñye a cyére yii karigil'e me, u maha u sífente cyére yii na. ⁴Sèe wi, tènì i pi mpyi na u kwòre cige na ke, u mpyi a uye pyi fànha baa yaaga, ñka u à jè a fwoorò kwùñi i Kile sífente cye kurugo. Wuu fàn'h'à cyére, bà Kirisita woge mpyi a cyére me. Ñka wuu aha nùr'a shà yii yyére, yii sí li ñya wuu karigii pyiñkanni i, na Kile maha fàñhe kaan wuu á, bà u à ku kan Kirisita á me.

⁵Yii yiye kàanmucya sèe sèl'e kampyi sèenji na yii na jaare Kile kuni i. Yii ñye a li cè yiye e na Yesu Kirisita na ñye yii e mà? U aha nta u ñye yii e me, lir'à li cyèe na yii à kùuñ'a cwo Kile kuni i. ⁶Ñka mii na sòñji yii sí li cè yiye e na wuu ñye a kùuñ'a cwo Kile kuni i me. ⁷Wuu na Kile jáare, yii àha ñkwò kapii pyi me. Li kapyiini jùñke bà ku ñye si li cyèe yii na na wuu na jìn'a kyaa pyi me, ñka li kapyiini jùñke ku ñye si yii ñya kacenne tapyige e. Yii a kacengi pyi, ali lire mee ká nta li sí li cyèe na wuu à wurugo, lire ñye tapege me. ⁸Wuu sì n-jà Kile sèenji fyinnee me, nde kanni wuu sí n-jà n-pyi ke, lire li ñye mà u pyi u a sì yyaha na. ⁹Wuu fàñhe mee ká nta k'à cyére, ka yii woge si mpèe, lire na ñye wuu á funtanga. Wuu Kilejarege ku ñye, yii ndire le Kile kuni i.

¹⁰Mà mii laage yaha k'à tóon yii na, mii na nge letereñji sémèni si ñkan yii á, bà li si mpyi, mii aha nò yii yyére, mii àha zà yafyin cwòñrò ná fahan'i si ntàanna ná Kafoonji fàñhe niñkange e mii á me. U à kuru fàñhe kan mii á, si yii tège yii a sì yyaha na Kile kuni i. Ku ñye a kan si yii jùñgò kyán Kile kuni na me.

*12:18 Poli mpyi a jwo uru cìmpworonani kyaa na mà kwò (8.22).

†13:1 Duterennomu 19.15

Jwumpe nizanmpe

¹¹Nye nume, mii cìmpyiibii, yii pyi funntange e. Nde li sí yii pyi yii ndìre le Kile kuni i ke, yii a lire pyi. Yii a màban leni yiye e. Yii yii sònjore pyi nìjkin, yii i yyepinje yaha ku pyi yii ná yiye shwòhol'e. Lire ká mpyi, Kilenji

u maha tàange ná yyepinje kaan ke, uru sí n-pyi ná yii e. ¹²Yii a cìmpworogo fwùñi kaan yiy'á ná funncenñi i. Kile wu-ubii pi nye naha ke, pire pun'à yii shéere. ¹³Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jawo yii na, tàange ku nye Kile e ke, kuru ku pyi yii ná yiye shwòhol'e, yii i mpyi Kile Mu-naani wwojéegé e.

Leterenji Poli à tun Galati kùluni dánafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
leterenji funɔɔ jwumpe e ke*

Kini mege pi maha mpyi Turiki nume ke, Galati shiinbii mpyi a tɛɛn lire kini i cyage k'e. Poli à tooyo shuunni pyi pi yyére na Jwumpe Nintanmpe yu, puru njwuɔɔi tooy'e pii mpyi a dá Yesu na. Jyɛ Poli Kile jwumpe jwuɔɔkwooni kàntugo Galati shiinbil'á, Yahutuubii pii mpyi a shà maa pi pyi na Yesu Kirisita dáníyanji kanni sí n-jà sùpya shwà u kapegigii na mɛ, fo mu aha a Yahutuubii làdaabii kurigii jaare mú. Lire e pi mpyi na yu na fànha ku jyɛ ku ki dánafeebii puni pi kwòn mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e.

Poli à jwo na mu à pyi Yahutu yo, mu jyɛ a pyi Yahutu mà yo, sùpyire puni sí n-shwà Yesu Jwumpe Nintanmpe mpemu kurugo ke, na tire sùpyire kàlan'á kàntugo wà puru jwump'á. Poli à lógo na Galati dánafeebii wá na ŋko raa kàntugo wàa Kile kun'á, si ntaha pire kafinivinibii jwɔh'i ke, ka u u ŋge leterenji sém'a tùugo pi á, maa pi yere, bà pi si mpyi si ŋkúu Jwumpe Nintanmpe na, si ŋkwôro Kile kuni i mɛ. Yereyi Poli à kan pi á ke, yire yi jyɛ nje.

U à li cyêe pi na na ur'à uye kan Kile á, na Kafoonji Yesu u à uru tun uru u a Jwumpe Nintanmpe yu. U à li cyêe pi na mú, na uru ná Zheruzalemu dánafeebii kurug'k'à bín'a tɛɛn, dánafeebii pi jyɛ pi jyɛ Yahutuu mɛ, maa jwo pire kyaa na. Nde na pir'à bê ke lire li jyɛ nde: pire dánafeebii jyɛ a yaa pi pyi Yahutuubii saliyanji jwɔh'i mɛ (1—2).

U à uye tígile Kile Jwumpe Semeɔi na, maa yi yyaha jwo pi á na Yahutuubii saliyanji kuni jaaranji i bà zhwoɔi jyɛ na

ntaa mɛ; ŋka mu aha dá Yesu Kirisita na, lire kanni li sí n-jà sùpya shwà (3—4).

Leterenji takwôre e, u à yi jwo a waha pi á na pi piye yaha Kile Mu-naani l'a ŋkêɛnɔi, naha kurugo yɛ lire li maha sùpyanji yige Musa Saliyanji tugure jwɔh'i, maa fànhe kan u á, u u kacɛnɔkii shiɔi puni pyi. Kacɛnɔkii puni yyaha yyére wuuni sí li jyɛ tàange (5—6).

Poli à fwù kan Galati dánafeebii kurup'yá

1 Mii Poli u jyɛ Yesu Kirisita tùn-ntunɔɔ ke, mii u à ŋge leterenji tùugo yii á. Mii u pyi Yesu Kirisita tùnntunɔɔ, sùpya bà u à lire yaa mɛ, sùpya bà u à mii tun mɛ. Yesu Kirisita u à jè a fwooro kwùɔi i Tufoonji cyɛ kurugo ke, uru ná Tufoonji Kile u à wwò lire na. ²Mii cìn-mpyiibii puni pi naha ná mii i ke, mii ná pire pi à wwò maa ŋge leterenji tùugo Galati kùluni dánafeebii kurup'yá. ³Wuu Tuɔi Kile ná Kafoonji Yesu Kirisita pi jwɔ yii na, pi yyɛɔɔnɔke kan yii á. ⁴Yesu Kirisita u à uye kan mà pyi sáraga si wuu kapegigii yáfa wuu na, bà wuu si mpyi si fwooro ŋge dɔpyɛɔi nimpɔi karigii puni i mà tàanna ná Tufoonji Kile jyii wuuni i mɛ. ⁵Pèente ti taha Kile na tɛrigii puni i, fo tèekwombaa. Amiina!

L'à Poli pàa, u lógo na Galati dánafeebil'à kuni labere lwó

⁶L'à mii pàa sèl'e mà lógo na yii à wyère na ŋko raa kàntugo wàa Kile á, uru ŋgemu u à yii yyere maa jwɔ yii na maa yii shwà ke, mpɔi pi jyɛ na yii shwoɔkanni jwumpe labali na yu ke, maa ntaha pire jwumpe jwɔh'i, ⁷mpemu ná Jwumpe Nintanmpe jyɛ niɔkin mɛ. Tire sùpyire na yii wuruge, Jwumpe Nintanmpe pu jyɛ na Kirisita kyaa yu ke, marii jɔcaa s'a puru kɛɛnɔi.

⁸Wuu à njemu jwo yii á Yesu kyaa na ke, l'à pyi wuu yabilimpɔi yo, l'à pyi Kile mèleke mà yiri nɔpyiɔi na yo, wà ha mpa

yabere jwo yii á, Kile u urufoo lája. ⁹Mii à yi jwo yii á mà kwò, mii sí nùru yi taha, Jwumpe Nintanmpe yii à lógo wuu jwo na, maa jee pu na ke, shin maha shin ká puru labala a jwo yii á jwuŋkanni labere na ke, Kile u urufoo lája.

¹⁰Naha yii na sòŋŋi nume be? Mii na jcaa si ntáan sùpyir'á laa, mii na jcaa si ntáan Kile á? Sùpyire jyii wuuni mii na mpyi be? Mii n'a mpyi na sòŋŋi si ntáan sùpyir'á, mii mpyi na sì n-pyi Kirisita báarapyi me.

Pyiŋkanni na Poli à pyi Yesu túnntunŋo ke

¹¹Mii la jye yii li cè mii cìnmppyibii, Jwumpe Nintanmpe mii à jwo yii á ke, pu jye a fworò sùpya e me. ¹²Mii jye a pu ta sùpya á me, wà mú sí jye a mii kála pu na me, ŋka Yesu Kirisita yabilinji u à pu cyèe mii na.

¹³Yii à mii pyiŋkanni kyaa lógo mà mii yaha Yahutuubii Kile kuni i. Yii mú s'à cè na mii à Kile dánafeebii kurunke kyéregé fo mà tòro. Mii mpyi na li kòre si ku jya. ¹⁴Yahutuubii Kile kuni jaarani i, mii mpyi na yyejwoge shiinbii puni yyaha na. Mii tiibii làdaabii kani mpyi a sàa waha mii na.

¹⁵Ŋka Kile à jwo mii na mà mii ta mii sàha si me, maa mii cwònrò, mii a báare ur'á. ¹⁶Amuni, li mú à pyi, l'à sàa bē u á mà u Jyani cyèe mii na, mii s'a u kyaa yu supyishinji sanŋ'á, mpíi pi jye pi jye Yahutuu me, mii jye a sùpya yíbe si nta li pyi me. ¹⁷Mpii pi à pyi Yesu túnntunmii mii yyaha na ke, mii jye a shà Zheruzalemu i si pi jya me. Mii à tíl'a kàre Arabubii kini i, maa yíri wani mà kàre Damasi kàhe e.

¹⁸Yyee taanre kàntugo na, mii à kàre Zheruzalemu kàhe e, mà sà canmpyaa ke ná kanjuro pyi Pyeri yyéere si u cè. ¹⁹Ŋka uru ná Kafoonji Yesu cìmpworonji Yakuba baare e, mii saha jye a Yesu túnntunŋi wabere jya me.

²⁰Kampyi kafinara mii na sémeni na ntùge yii á, Kile u jye mii shèrefoonji.

²¹Lire kàntugo mii à kàre Siri kini i, maa yíri wani mà kàre Silisi kùluni i.

²²Ŋka fo mà sà nò lire tènì na, Zhude kùluni dánafeebii kurunji mpyi na sàha ŋkwò a mii cè me. ²³Pi mpyi a lógo kanna na ŋge u mpyi na pi kyéregé si nta pi sige pi àha ndá Jwumpe Nintanmpe na me, na uru u na pu yu sùpyir'á nume. ²⁴Lire e ke pi na Kile metange yiri mii kurugo.

Jwumpe Nintanmpe Poli mpyi na yu ke, Yesu túnntunmpii sanmpil'à jee puru na

2 Jye yyee ke ná sicyeer'à tòro ke, ka mii i nùr'a kàre Zheruzalemu kàhe e ná Barinabasi i. Titi mpyi a kàre ná wuu e mú. ²Mii à nde kùluni tóge lwó, naha na ye Kile yabilinji u à li cyèe mii na. Mii à nò wani ke, maa bínn'a tènè ná dánafeebii jùŋufeebil'e. Jwumpe Nintanmpe mii na yu supyishinji sanŋ'á, mpíi pi jye pi jye Yahutuu me, ka mii i jye puru yyaahe e mà jwo dánafeebii jùŋufeebil'á. Mii la jye a mpyi tafeere mii à fè tanjaa ná ninjaa Yesu Kirisita kurugo ke, tire ti kwòro kanjwò baa me.

³⁻⁵Jye mà mii yaha wani, kafiniviniibii pli mpyi a piye pyi dánafee fiige maa ŋwòho a jye wuu shwòhol'e si nta jce pyiŋkanni na Yesu Kirisita à wuu shwò MusaSaliyanji bilere na ke, si lire kège si nta wuu yaha bilere e sahanji. Ali mà li ta mii jaaranjeŋji Titi mpyi Yahutu me, pi la mpyi u u ŋkwònd fànhe e mà tàanna ná Musa Saliyanji i. Ŋka wuu jye a jèn'a wuye yaha pi cye e tère ninjin i, maa lógo pi jwo na me, Jwumpe Nintanmpe pu jye sèenji ke, bà puru si mpyi si ŋkwòro yii á me. Wuu ná Zheruzalemu dánafeebii kacwònríibii mpyi a wwò jwómee ninjin na, pi jye a jèn'a fànha cyán Titi na u u ŋkwònd me. ⁶Jwumpe Nintanmpe wuu na yu ke, pi

sí nyɛ a ɲɛn'a yaaga bâra puru na mɛ. (Sɛɛɲi na, pi tayyérege mpyi ɲkemu ke, kuru nyɛ yaaga mii á mɛ, ɲaha kurugo yɛ Kile nyɛ a sùpya pɔ́wɔ́ɲɔ́ sùpya na mɛ.) ⁷ Sɛɛɲi na, pi à li ta na Kile à mii tun mii u sà a Jwumpe Nintanmpe yu supyishini sanɲ'á, bà u à Pyeri tun u sà a pu yu Yahutuubil'á mɛ.

⁸ Kileɲi u à fàñhe kan Pyeri á maa u tun Yahutuubil'á ke, uru mú u à fàñhe kan mii á maa mii tun supyishini sanɲ'á. ⁹ Amuni, Yakuba ná Pyeri ná Yuhana pire pi nyɛ ɲɔ́ɲufɛɛbii, maa ntɛɛn li taan na Kile à ɲwɔ́ mii na, mii u a nte tɔ́n-ture pyi. Lire na pi à Barinabasi cyɛge ná ndoge cù, si li cyɛɛ na wuu ná pire na nyɛ wwɔ́ɲɛ. Wuu à bínn'a tɛɛn maa ɲwɔ́ li na na pire sí n-sà a Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á. Wuu pi ke, wuu sí n-sà a pu yu supyishini sanɲ'á. ¹⁰ Pi à wuu ɲáare kanna na wuu àha funɲɔ́ wwɔ́ dánafeɛbii fòɲɔ́feɛbii na wani mɛ. Mii s'á fɛ̀re sín maa lire pyi.

Poli à Pyeri la wwú Antiyɔ́shi kàñhe e

¹¹ Nyɛ tɛ̀ni i Pyeri à pa Antiyɔ́shi kàñhe e ke, l'á fwor'a yyéɛ na u karigii py-ɲkanni mpyi a ɲwɔ́ mɛ, lire e mii à u tiɲɛ maa u cɛ́ɛge sùpyire puni ɲyii na. ¹² Pyeri làwwuge ɲɔ́ɲke ku ɲke: u mpyi a fyànha na lyí ná supyishini sanɲi dánafeɛbil'e, lire mpyi a ɲwɔ́, ɲka pil'à yíri Yakuba yyér'a pa, pire mpyi maha jwo na supyishini sanɲ'á yaa u kwòɲYahutuubii fiige, u à fyá pire na, maa li ɲwɔ́ cù na láre supyishini sanɲi dánafeɛbii na, fo mà pa kàntugo wà pi á. ¹³ Lir'à pyi ke, ka Antiyɔ́shi kàñhe Yahutuubii dánafeɛbii sanmpii si mpyi ɲwɔ́myahigii shuunnifɛe Pyeri fiige. Ali Barinabasi yabiliɲi mpyi a taha pi fye e. ¹⁴ Mii à pa li kàan-mucya mà li ta Jwumpe Nintanmpe na sɛɛɲi ɲgemu yu ke, pi nyɛ na ɲaare uru sɛɛɲi fye e mɛ, ka mii i yi jwo Pyeri á pi puni ɲyii na:

«Mu u nyɛ Yahutu ke, Kile kuni yyahe yyéɛ zhèɲi kurugo mu à ɲɛn'a Yahutuubii làdaabii pii yaha maa mpyi supyishini sanɲi fiige, lire mpyi a ɲwɔ́, ɲka numɛ, ɲaha na mu la nyɛ si supyishini sanɲi kɛ́ɛɲɛ fàñhe e si mpyi Yahutuuyɛ? ¹⁵ Mii ná mu, wuu à si Yahutuuyɛ, wuu nyɛ supyishini sanɲi fiige ɲge u nyɛ u nyɛ a Kile kuni cè mɛ. ¹⁶ ɲka lire ná li wuuni mú i, wuu à cè na sùpya sì n-jà n-tíi Kile yyahe taan mà lire ɲɔ́ɲke pyi na u à MusaSaliyanɲi kurigii ɲaara mɛ. Dániyanɲi kanni cye kurugo Yesu Kirisita na, sùpya maha ntíi Kile yyahe taan. Lire kurugo wuu mú à dá Yesu Kirisita na, bà wuu si mpyi si ntíi Kile yyahe taan mɛ. Lire nyɛ Saliyanɲi kapyii mɛ, ɲaha na yɛ sùpya sì n-sii n-jà n-tíi ka lire ɲɔ́ɲke si nta na u à Saliyanɲi kurigii ɲaara mɛ.»

¹⁷ Wuu pi ke, wuu na ɲcaa si ntíi Yesu cye kurugo, ɲka l'aha mpa nta na wuu na kaɲegigii pyi, lir'à li cyɛɛ na Kirisita e cyi à fworɔ́ la? Mà byanhara bá la! ¹⁸ Mu aha fworɔ́ Musa Saliyanɲi kuni i mà pa Yesu Kirisita wuuni i, kàntugo yyéɛ maa núr'a fwor'a jyè lire kuni ɲɲɲyɛeni i, lire cye kurugo mu maha núr'a pyi Saliyanɲi kɛ́ɛgefoo.

¹⁹ Mii wi ke, mii à fworɔ́ Musa Saliyanɲi i. Lire e ke mii saha nyɛ uru Saliyanɲi ɲwɔ́h'i mɛ. Uru Saliyanɲi yabiliɲi ɲgahanɲi u à mii pyi mii à fworɔ́ u e. Cyire pun'à pyi, bà mii si mpyi si nta mpyi Kile sùpya mɛ. ²⁰ L'à pyi mu à jwo mii ná Kirisita à kwòɲɔ́ sɲɲɲɲɲ kworokworocige na. Lire kurugo mii yabiliɲi sàha bà u nyɛ na naye karigii cwɔ́ɲɲɲ mɛ. ɲka Kirisita na nyɛ mii i. Kyaa maha kyaa mii na mpyi numɛ ke, mii à na cyɛge taha Kile Jyanɲi na maa nta a li pyi. Uru u à mii kyaa táan uy'á, maa uye kan sáraga mii kurugo. ²¹ Kile à ɲwɔ́ mii na maa yaage ɲkemu kan mii á ke, mii sì n-cyé kuru na mɛ. Kàmpyi Kile mpyi a jwo na mu aha ntaha Musa Saliyanɲi fye e na mu à

tíi uru yyahe taan, lire tëni i ke, Kirisita kwùnjí mpyi na sí n-pyi kaṇwɔɔ baa de!

Kile à jwo na sùpyaṇi maha ntfi u dáníyaṇi kurugo

3 Yii Galati dánafeebii funṇɔ baa sùpyiibii! Jofoo u à yii le kuni nimpini i ye? Mà li ta jùṇke na Yesu à kwòro cige na ke, mii à kuru finin'a jwo yii á. ²Yii li cè na yii nye a Kile Munaani ta Musa Saliyaṇi kuni naaraṇi cye kurugo me, ṇka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, puru cye kurugo yii à li ta. ³Di yii à pyi maa mpyi funṇɔ baa shiin be? Kani yii à sii ná Kile Munaani síṇi i ke, naha na yii la nye s'a lire pyi nume ná yii yabilimpíi sífente e ye? ⁴Karigii puni Kile à pyi yii á ke, cyir'à pyi kaṇwɔɔ baa ke? ṇka cyire sí nye a yaa cyi pyi kaṇwɔɔ baa mà de! ⁵Yii wíi! Kile ká u Munaani yaha l'à pa yii yyaha cù, ka yii i kakyanhala karii pyi, yii áha raa sònṇi na yii na Musa Saliyaṇi kuni jaare ke, na lire kurugo u à li pyi me, ṇka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, lire kurugo u à lire pyi.

⁶Nye nde Ibirayima à pyi ke, lire tayyéreg'à pèe wuu á. U à dá Kile na, lire cye kurugo Kile à jwo na u à tíi[‡]. ⁷Lire e ke yii li cè, mpíi pí à dá Kile na ke, pire pí nye Ibirayima tùluge shiinbii sèe-see wuubii. ⁸Kile Jwumpe Semenji mú s'à jwo a kwò na Kile na sí supyishinji sanji pyi shintiilii u yyahe taan, pí dáníyaṇi kurugo. Lire kurugo u à jwo Ibirayima á na: «Mii sí jwó le supyishinji pun'á mu cye kurugo[¶].» ⁹Ibirayima à dá Kile na, ka Kile si jwó le u á, amuni li mú nye shin

maha shin ká dá Kile na ke, u sí jwó le urufol'á Ibirayima fiige.

¹⁰Mpii pí na Musa Saliyaṇi kuni jaare marii sònṇi na Kile sí jwó le pir'á ke, pir'à cwo laṇṇke e mà kwò. Naha kurugo ye l'à sème Kile Jwumpe Semenji i na: «Yaaga maha yaaga k'à sème Saliyaṇi i ke, ṇgemu ká mpyi u nye na cyire kapyaaḡi kurigii puni jaare me, urufol'à láṇa[§].»

¹¹Nye nákaana baa, sùpya sì n-jà n-tíi Kile yyahe taan Saliyaṇi cye kurugo me, naha na ye l'à sème mú na: «Shinji u à tíi ke, dáníyaṇi cye kurugo, uru maha mpyi nyii na^{**}.» ¹²Musa Saliyaṇi kuni ná dáníyaṇi wuuni jaaraṇi nye niṇkin me, naha na ye l'à sème mú na: «ṇgemu la ká mpyi si shinji ta Saliyaṇi cye kurugo ke, urufol'à yaa u Saliyaṇi kurigii puni jaara^{††}.»

¹³ṇka Kirisita à wuu laṇṇke lwó wuu cyaga, maa wuu shwɔ Saliyaṇi laṇṇke na. L'à sème mú na: «Shin maha shin pí à dùrugo cige e mà u bò ke, urufol'à láṇa^{‡‡}.» ¹⁴Lir'à pyi, Kile à dùbabii mpiimu le Ibirayima á ke, bà pire si mpyi si nɔ supyishinji sanji na mú Yesu Kirisita cye kurugo me. Kile à u Munaani jwɔmɛeni ndemu lwó ke, bà wuu si mpyi si lire ta dáníyaṇi cye kurugo me.

Musa Saliyaṇi nye a Kile jwɔmɛeni fyinne me

¹⁵Mii cínmpyibii, mii sí kani là yyaha jwo yii á mà tàanna ná sùpyire karigii pyinṇkani i. Shiin shuunni ká tunmb-yara le, pire mú shuunni i, shin niṇkin sì n-jà tire kèege me, u mú sì n-jà yaaga le tire e me. ¹⁶Nye amuni Kile à tun-

‡3:6 Zhenezi 15.6

¶3:8 Zhenezi 12.3; 18.18; 22.18

§3:10 Duterenɔmu 27.26

**3:11 Abakuki 2.4

††3:12 Levitiki 18.5

‡‡3:13 Duterenɔmu 21.23

mbyara le ná Ibirayima ná u tùluge e. Li nye a sémé: «Ibirayima ná u tùluyi i» mé. Li n'a mpyi a sémé amuni, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo u tùluy'à nyaha. Ijka l'à sémé: «Ibirayima ná u tùluge e[¶]» kuru ku nye Kirisita. ¹⁷Mii jwumpe njwhe ku nye nke: Kile à tire tunmbyaare le, yye njkwu sicyeere ná yye benjaaga ná ke (430) kàntugo, ka MusaSaliyani si nta a pa. Uru Saliyani sì n-jà Kile njwoméni fyiinne, si nta raa njko, mà li shi bò mé. ¹⁸Kàmpyi Kile mpyi a sùpyire pyi u koolyii mà tàanna ná Saliyani kuni jaarani i, li sàha mpyi na sì n-pyi njwoméni kayaala mé. Mà li ta Kile à jwo Ibirayima na njwoméni cye kurugo.

Naha kurugo Kile à Saliyani kan ye?

¹⁹L'aha mpyi amuni, naha kurugo Kile à Saliyani kan ye? U à u kan bà wuu si mpyi si u kafuunjkii cè mé. L'à pyi si yaa ná Ibirayima tùluge mpani i, kur'à Kile à nde njwoméni lwó.

Nye Kile mèlekéebii ná pi toromayya-hafooni cye kurugo Saliyani à nò sùpyire na. ²⁰Ijka tène i Kile à lire njwoméni lwó Ibirayima á ke, u kuro nye a mpyi toromayyahafooni i mé. Kile yabiliñi ye niñkin u à tìl'a yi jwo Ibirayima á. ²¹Tá lir'à li cyèe na Saliyani à kàntugo wà Kile njwómahigil'á? Mà byanhara bá la! Kàmpyi Saliyani mpyi na sí n-jà shin pyi Kile sùpya, u mpyi na sí n-jà sùpyire pyi ti tii mú Kile yyahe taan. ²²Ijka Kile Jwumpe Semenji à jwo na kapegigii mpyin'jà fànha ta sùpyire puni na. Lire e ke yaayi njwoméni Kile à lwó ke, pyinjkanni niñkinji na wà sí n-jà yire ta ke, lire li nye mà dá Yesu Kirisita na.

²³Mà uru daniyani tène yaha li sàha nò mé, Musa Saliyani u mpyi a tèn sùpyire puni jn'ji mà wuu pyi kàsujyii fiige.

U à tèn wuu jn'ji fo mà sà nò tène i Kile kun'à cyèe wuu na, ka wuu u dá Kirisita na ke. ²⁴Lire pyinjkanni na, Musa Saliyani à wuu le kuni i fo mà sà njkan Kirisita á, bà wuu si mpyi s'a ntòre ná shintiibil'e Kile yyahe taan daniyani cye kurugo mé. ²⁵Numé mà wuu yaha wuu à dá Kirisita na, wuu saha nye Musa Saliyani cye e mé.

Kile pyifente tanjkanni

²⁶Yii pun'à pyi Kile pyii daniyani cye kurugo Yesu Kirisita wwojéegé e. ²⁷Yii mpiai pi à batize Yesu Kirisita wwojéegé e ke, yii à Kirisita yabiliñi pyinjkanni lwó. ²⁸Lire e mu à pyi Yahutu yo, mu à pyi supyishinji sanji yo, mu à pyi biliwe yo, mu nye a pyi biliwe mà yo, mu à pyi nò yo, mu à pyi ceewe yo, sùpya nye a wwù sùpya e mé. Yii puni na nye niñkin Yesu Kirisita wwojéegé cye kurugo. ²⁹Nye yii aha nta Kirisita wuu, yii mú na nye Ibirayima tùluge shiin. Yaage njwoméni Kile à lwó Ibirayima á ke, yii sí kuru ta mú.

4 Yii na yaha si yi yyaha jwo yii á. Li na nye bà tufoo maha njwómé lwó u pyà á mé. Mà pyàni yaha nànkocyere e, u maha mpyi biliwe fiige, mà li ta u tunji yaayi puni nye u wuyo. ²U byifeebii ná mpiai pi na u karigii cwónre ke, pire maha yaha u na, fo tène kyaa u tun'jà jwo ke, lire ká nò.

³Wuu mú pi ke, wuu mpyi mu à jwo nànkopyire mà wuu yaha dinyeni yasunnyi ladaabii bilere e. ⁴Ijka Kile njwoméni tèn'à fúnjo ke, ka u u u Jyani tun u à si sùpya mà yaha MusaSaliyani njwòh'i, ⁵mpiai pi nye uru Saliyani njwòh'i ke, bà u si mpyi si pire njúnjo wwù bilere e, Kile si pi pyi u pyii mé. ⁶Nde l'à li cyèe na yii na nye Kile pyii ke, lire li nye Kile à u Jyani Munaani^{§§} tun yii zòmpii na,

[¶]3:16 Zhenézi 12.7; 13.15; 24.7

^{§§}4:6 U Jyani Munaani ná Kile Munaani nye niñkin.

lire l'à li ta yii aha Kile jáare yii maha jwo: «Baba, wuu Tu Kile!»

⁷Nye lir'à li cyêe na yii à fworó bilere e. Yii à pyi nume Kile pyii. Ná yii s'à pyi u pyii de, yaayi puni u à bégel'a yaha u pyiibii mée na ke, yii pi nye yire tafeebii.

Poli funŋk'à pen ná Galati dánafeebil'e

⁸Nye tèecyiini i, yii mpyi na sàha ŋk-wò a pyi ná Kile e me, lire e yii mpyi a yiye le yasunpyi bilere e, njemu yi nye yi nye Kile sèe wuŋi me. ⁹Ŋka nume yii nye ná Kile e, a fo Kile bà u nye ná yii e, naha na yii la nye si nùru yiye le yire diŋyeni yasunpyi làdaabii bilere e ye? Yire yasunpyi nye fànha ná kaŋwò baa de! ¹⁰Yii maha canmpyaagii cyii tòre canntanya, yiŋyi yà na nye amuni, tèrigii cyii na nye amuni, yyeegii cyii na nye amuni, naha na be? ¹¹Yii kapyiŋkil'à mii funŋo pen, fo mii na sòŋŋi mii kanhare puni sí n-pyi kaŋwò baa.

¹²Mii cìnmpyiibii, mii à fworó Yahutuubii làdaabii bilere e maa mpyi yii supyiŋŋi sanŋi fiige. Mii na yii jáare, yii i mpyi mii fiige, yii àha yiye le tire bilere e me.

Mà mii yaha yii yyére yii nye a mii mùmpenme pyi me. ¹³Yii à li cè na yampe p'à mii pyi mii à tèn yii shwòhòl'e na toŋcyiige, maa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á. ¹⁴Mii yamp'à yii teenme pen, ŋka yii nye a njíge maa ncyé mii na me, yii à mii cùmò leme jwò mu à jwo Kile mèlèkeni wà, mu à jwo Yesu Kirisita yabiiŋi wi. ¹⁵Lire tèn i, yii yyahayi mpyi a táan ná mii i sèl'e. Nume taa kuru yyetange de! Mii à dá li na na mii kyaa mpyi a táan yii á, kàmpyi li mpyi na sí n-jà n-pyi, yii mpyi na sí yii nyiigii wwù n-kan mii á. ¹⁶Lire e ke mii na sèenŋi yu yii á ke, lire l'à mii pyi yii zàmpen be?

¹⁷Sùpyire ti na Jwumpe Nintanmpe labali na yu ke, tire na ñirili yii kurugo, ŋka sèeshiin bà me. Pi la nye si mii ná yii láha wuye na, bà yii si mpyi si zii ntaha pire fye e me. ¹⁸L'à jwò yii kwòro kuni nŋcenni i tèrigii puni i, ali mii mée ká mpyi mii nye yii shwòhòl'e tèn ndemu i me. ¹⁹Mii pyiibii, mii na ŋkànre yii kurugo sahaŋki layirilifoo fiige, fo Yesu Kirisita ká yii zòompai puni shwò a ta. ²⁰Cyage e mii nye ame ke, li mpyi na sí n-táan mii i mà pyi yii shwòhòl'e nde tèn i, si jwuŋkanni kèenŋe ná yii e, naha na ye nde mii sí n-pyi yii á ke, mii nye a li cè me.

Kile jwómèeni ná Kile Saliyaŋi na nye Ibarayima cyeebii shuunniŋi fiige

²¹Mii à jwo yo! Yii mpai la ku nye si mpyi Musa Saliyaŋi jwòh'i ke, nje Saliyaŋi Semenŋi à jwo ke, yii nye a yire lógo mà? ²²L'à sème na Ibarayima à pù-nampyire shuunni ta, wà à ta bilicwo á, wà s'à ta u cileŋenŋ'á. ²³Bilicwoŋi pyàŋ'à ta mà tàanna ná u sifeebii nyii wuuni i, ŋka cileŋenŋi wuŋ'à ta mà tàanna ná Kile jwómèeni i.

²⁴Mpe jwumpe jwòh'à cùgo, mpai cyeebii shuunniŋi na nye mu à jwo tunmbyara tateenye shuunni Kile à ntemu pyi ke. Agari u nye bilicwoŋi ke, uru u nye mu à jwo tunmbyaare Kile à le ná Musa e Sinayi naŋke nuŋ'i ke, u pyiibii maha sini bilii. ²⁵Nye Agari na nye Sinayi naŋke fiige Arabubii kùni i, maa mpyi naha Zheruzalemu kànhe fiige mú, kuru ná ku shiinbii na nye bilere e*. ²⁶Ŋka Zheruzalemu kànhe ku nye nŋpyiŋi na ke, kuru nye bilere e me, kuru mú sí ku nye wuu nuŋi. ²⁷L'à sème na:

«Cijiriŋe, ta múgure sèl'e,
mu u nye mu sàha laa yaŋkanna cè me,
ta ŋkwúuli funntange e,

*4:25 Pyiŋkanni na Yahutuubii mpyi na Kile père maa piye pwo Musa Saliyaŋi na fo mà sà mpyi bilii fiige ke, ná lire e Poli à Zheruzalemu tàanna naha ŋke cyage e.

naha na ye ceenji nòŋ'à wâl'a yaha ke, uru pyiibii sí nyaha n-tòro nònyiicwoŋi wuubii na[†].»

²⁸ Mii cìnmpyiibii, yii pi ke, yii à pyi Ishaka fiige, pyiibii ñwòmèeni Kile à lwó maa pi kan Ibirayima á ke, pire pi ñye yii.

²⁹ Bilicwoŋi pyàŋ'à ta u sifeebii nyii taŋkanni na, cilenŋi wuŋ'à ta Kile Munaani sífente cye kurugo. Ìka bilicwoŋi pyàŋ'à tée na cilenŋi wuŋi yyahe fwóhɔre, fo mà sà nɔ nɔ njaa na. ³⁰ Ñye naha Kile Jwumpe Semenji à jwo ye? Y'à sème:

«Ma bilicwoŋi ná u jyaŋi kòrɔ, naha na ye u nàzhan ñye kɔɔge e ná cilenŋi jyaŋi i me[‡].»

³¹ Lire kurugo mii cìnmpyiibii, wuu ñye bilicwoŋi pyii me, ñka cilenŋi pyiibii pi à sii wuu.

Yii àha nùru yiye le Musa Saliyaŋi bilere e me

5 Kirisita à wuu yige bilere e, bà wuu si mpyi si mpyi wuye wuu, sèenji na me. Lire e yii kwôro pur'e, yii àha nùru yiye le bilere meere na me. ² Yii lógo! Mii Poli, mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dá li na na yii à yaa yii kwôn si nta zhɔ, lire e Kirisita kaŋwɔ saha ñye yii á me. ³ Mii sí nùru pu taha yii á, shin maha shin u à uye kan pi à kwôn ke, uru-fol'à yaa u a Musa Saliyaŋi kurigii puni naare. ⁴ Yii pi na ñcaa si ntíi Kile yyahe taan Musa Saliyaŋi cye kurugo ke, yii à kántugo wà Yesu Kirisita na, lire e Kile si ñwɔ yii na si yii shwɔ me. ⁵ Wuu pi ke, Kile Munaani à wuu pyi wuu à tèn li taan na wuu sí n-tíi Kile yyahe taan wuu dányiŋi kurugo. ⁶ Wuu aha mpyi Yesu Kirisita wwoŋeɛge e, l'à pyi ñkwôn yo, l'à pyi ñkwônmbaa yo, lire là ñye na

wíi me. Nde li na wíi ke, lire li ñye mà dá Yesu Kirisita na. Wuu ná wuye shwóhɔlɔ kapyiŋkii tàange maha lire cyée.

⁷ Yii fèŋkanni mpyi a ñwɔ sèenji kuni i, jofoo u à yii yige l'e ye? ⁸ Yii li cè na yii yyerefoŋi Kile kapyii bà me. ⁹ Yii ñye a cè na: «bwúuruni yírigeyirige yaani nimbileni maha mbyimpe ñiŋcwónhɔmpe puni yírigè» mà? ¹⁰ Lire ná li wuuni mú i, mii à cyege taha Kafoŋi Yesu na na yii sòŋŋòŋkanni ná mii wuuni sí n-pyi ñiŋkin. Ìka shin maha shin ká yii wurugo ke, Kile sí yoge kwôn urufoo na.

¹¹ Mii cìnmpyiibii, mii wi ke, mii n'a mpyi na Kile jwumpe yu mà yyaha tíi ná ñkwônji i, na sùpya si n-jà n-shwɔ u baa me, shin mpyi na si n-sii mii yyaha fwóhɔrɔ ñiŋjaa me. Jwumpe mii na yu, na Yesu Kirisita à kwú kworokworocige na ke, puru mpyi na si n-sii n-waha wà na mú me. ¹² Mii la ku ñye, mpii pi ñye na yii wuruge na yige sèenji kuni i ná ñkwônji kani i ke, pi àha li dá ñkwônji na me, pi piye tònŋɔ!

Yii Kile Munaani yaha li yii yyaha cú

¹³ Mii cìnmpyiibii, yii pi ke, Kile à yii yyer'a yige bilere e, ñka yii àha lire pyi kaŋuŋɔ s'a yii nyii wogigii pyi me. Yii yiye kyaa táan yiy'á, yii raa ñwɔge yiye na. ¹⁴ Naha na ye Kile Saliyaŋi puni na ntaa mpe jwumpe ñiŋkinji i: «Ma supyiŋeŋi kyaa táan may'á, bà mu yabilinji kyal'à táan may'á me[†].» ¹⁵ Ìka yii yabilimpíi ká yíri yiye fye e, marii yiye nɔni, marii yiye kyaa sige yaaya fiige, yii a yiye kàanmucaa yii àha yiye kèɛge ñkwò me.

¹⁶ Mpe mii la ñye si jwo yii á ke, puru pu ñye: yii a naare yii yyaha tíi ná Kile Munaani nyii wuuni i, lire ká mpyi, yii saha si raa yii nyii karigii nimpegigii

[†]4:27 Ezayi 54.1

[‡]4:30 Zhenzi 21.10

[†]5:14 Levitiki 19.18

pyi me. ¹⁷Naha kurugo ye sùpyanji nyii wogigii nye a táan Kile Munaani á me, Kile Munaani nyii wuuni sí nye a táan sùpyan'á me. Cyire kapyaaagii shuunnin'á tún. Lire e Kile Munaani ká mpyi yii e, yii saha sì raa yii nyii karigii pyi me. ¹⁸Yii aha Kile Munaani yaha l'á yii yyaha cû, Musa Saliyanji fânhe saha sì n-pyi yii na me.

¹⁹Wuu aha ntaha wuu nyii wuuni fye e, wuu kapyiinjkii cyi maha mpyi jcyii: jacwore ná katupwôhoyi ná silege baa karigii ²⁰ná kacyinzunni ná sijnkampe ná pege ná yoge ná yincyeye ná lùyir-intoroni ná fadiyanji ná mbëmbaanji ná ndàhalanji ²¹ná nyipeenni ná sinmbyaani ná lakyanhayi ná cyire fiige karigii. Mii à fyânha a yi jwo, ñka mii sí yi taha, shin maha shin u kapyinji ká mpyi cyire jcyii, urufoo nàzhan nye Kile Saanre e me.

²²Kile Munaani ká sùpyanji ngemu yyaha cû ke, urufoo kapyiinjkii cyi maha mpyi jcyii: tàange ná funntange ná yyeinje ná lùtaanni ná sùpyigire ná cènmpé ná dânasupyigire ná ²³jùmpinje ná cùmayenanji. Uru saliya nye ngemu u nye na cyire karigii shiji túnni me.

²⁴Mpii pi nye Yesu Kirisita wuubii ke, pir'á pi nyii karigii ná pi muntanma wogigii bò, bà Yesu Kirisita à bò kworokworocige na me.

²⁵Kile Munaani cye kurugo wuu à shiji nivonji ta, lire kurugo, wuu Kile Munaani yaha li wuu yyaha cû. ²⁶Wuu wà kà uye pèe me, wuu àha raa wuye jwô cwôre me, wuu àha raa wuye yincyeye pyi me.

6 Mii cìnmpyibii, yii pi à yiye yaha Kile Munaani li i ñkêenji ke, wà ká Kile kafuun pyi, yii urufoo yere ná lùtaanni i, yii i u le kuni nintiini i. Yii mú s'a yiye kâanmucaa lire fiige kà ñkwò yii ta me. ²Yii yiye tège yii i yiye tugure lwó, lire pyinjkanni na, yii sí KirisitaSaliyanji

fûnjo. ³Ngemu ká a sônji na ur'á pwôro pi sanmpii na, mà li ta u nye a sii yafyin me, urufoo na uye jwô fâanji. ⁴Shin maha shin à yaa u uye toronkanni kâanmucya sèl'e. L'aha nta l'á jwô, urufol'á yaa u pyi funntange e, u sí nye a yaa u wabere wuu fwôhoro me. ⁵Naha kurugo ye Kile sí shin maha shin yíbe u kapyinjkii kyaa na.

⁶Nye ngemu ká a yii kâlali Kile jwumpe na ke, yii a yii cyeyaayi yà kaan urufol'á.

Nde mu à pyi ke, lire tòonji mu maha nta

⁷Yii àha raa yiye jwô fâanji me, sùpya sì n-jà raa Kile fare me. Sùpyanji ká yaage shiji ngemu nûgo ke, kuru shiji u maha ñkwò. ⁸Lire jwôhe ku nye na ngemu ká a u karigii pyi mà tàanna ná u nyii wuuni i ke, kwùni u nye na urufoo sigili. Ñka ngemu ká a u karigii pyi mà tàanna ná Kile Munaani nyii wuuni i ke, Kile Munaani sí urufoo tòon ná shiji ñinkwombaanji i. ⁹Nye l'aha mpyi amuni, wuu àha ñkânha kacennjkii mpyinji taan me, naha kurugo ye wuu aha màban le kacennjkii mpyinji i, tènì là na ma, wuu sí n-pa li tòonji ta. ¹⁰Lire kurugo wuu a kacennjkii pyi sùpyire pun'á tèrè o tèrè e wuu à li laage ta ke. Ñka wuu cìnmpyibii dânafeebii wuuni l'á lyé.

Jwumpe nizanmpe

¹¹Nye yii nte sémere nintibuunte wfi, mii yabilinji cyege k'à ti sém'a tûugo yii á. ¹²Mpii la ku nye yii raa ñkwùun fânhe e ke, pi na lire pyi si nta ntáan sùpyir'á. Kabile ñinjin jwôh'i pi nye, pi la nye sùpyire s'a pi yyaha fwôhore na pi na yu na Kirisita kwùni kanni u sí n-jà sùpyanji shwô me. ¹³Mà li ta, pire pi à kwò ke, pi yabilimpji nye na jaare mà yyaha tíi ná MusaSaliyanji i me. Pi la nye yii i ñkwò si nta raa piye cyère na yii à

nen'a taha pire fye e. ¹⁴Mii wi ke, mii nye a sii na li caa si naye jwo si cye taha yaaga na mà tòro wuu Kafoonji Yesu Kirisita kworokworocige na me. Kuru kworokworocige kurugo diɲyeɲi tɔɔɲi'à kwɔ mii á, mii tɔɔɲi mú s'à kwɔ ɲge diɲyeɲi i. ¹⁵Wà à kwɔn yo, wà nye a kwɔn mà yo, yaaga nye lire e me, zɔɲi nívɔɲi Kile maha le wuu e ke, uru u na wíi. ¹⁶Mpii pi na li kuni jaare ke, Kile u

yyeɲiɲke kan pir'á, u u ɲùɲaara ta pi na. Kile sùpyire kyaa na mii nye, tire ti nye Izirayeli.

¹⁷Sùpya kà núru na kànha me, nɔɔpi-iyi yi nye mii cyeere na ke, Yesu kurugo mii à yire ta.

¹⁸Mii cìnmɲiibii, wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ɲwɔ yii puni niɲkin niɲkinɲi na u u jwó le yii á. Amiina!

U à li cya dánafeebil'á na pi piye kyaa táan piy'á, pi raa piye tère bà cyeere ninjinji yatanji maha báare sijcyan me. Poli à li cyêe dánafeebii na na Kile sífent'à fànha tò sífente sannte puni na. Lire e u à li cya dánafeebil'á, pi Kile kàshikwónyaayi puni lwó, bà pi si mpyi si yyere Sitaanniji ná u nàpwohore karigii puni sige me (4—6).

1 Mii Poli u nyɛ Yesu Kirisita tũn-
ntunɔ mǎ tàanna ná Kile nyii wuuni
i ke, mii u à nɔge letereɔni sɛme si ntun yii
á, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu, ná yii
à taha Yesu Kirisita fye e tɛrigii puni i
[Efese kǎnhe e] ke. **2**Wuu Tuɔi Kile ná

wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwɔ yii na,
pi i yyepinke kan yii á.

³Wuu wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tunji Kile kêe, u à wuu wuuni ɲwɔ, yacɛɲɲi Kile Munaani maha ŋkaan ke, maa yire puni kan wuu á ɲɲɲɲi na, wuu ná Kirisita wwoɲɛɛge kurugo. ⁴Uru cye kurugo, mà jwo dɲɲɲɲi u dá ke, Kile mpyi a wuu cwɔɔnrɔ, bà wuu si mpyi si fɲɲɲɲɛ, si mpyi tɲɲɲɲɛ cyaga baa u yyahe taan mɛ. ⁵U à wuu kyaa táan uy'á, lire na, mà ta dɲɲɲɲɛ sàha dá mɛ, u à li lwɔ uye funɲ'i si wuu pyi u pyii Yesu Kirisita cye kurugo. Lire l'à pyi u ɲyii wuuni mà yyaha tí ná wuu e. ⁶Lire e ke wuu pɛɛɛɛ taha u na, u kacɛɛɛ nimbwooni kurugo. U à lire pyi wuu á u Jyɲɲi Yesu Kirisita cye kurugo, uru ngemu kyaa l'à waha u á sɛl'e ke.

⁷ Yesu Kirisita à uye pyi sáràga, maa wuu pùṅṅ wwû u sishange cye kurugo, maa wuu kapegigii yàfa wuu na, mà tàanna ná Kile kacenni nimbwooni mpyiṅi i. ⁸ Kile à sàa cyire pyi maa yákilifente shiṅi puni ná ṛcèṅi shiṅi puni kan wuu á. ⁹ Mà tàanna ná u ṛyii wuuni i, kani u mpyi a ya'al' yaha Yesu Kirisita cye kurugo, ná li mpyi a ṛwòḥo ke, u à lire cyèe wuu na. ¹⁰ Lire li jye: tèni ká fùṅṅ, u sí nìnyìṅi yaayi ná ṛṅṅke wuyi puni le ṛṅṅufoo nìṅṅin cye e, uru u ṛye Kirisita.

¹¹ Kirisita cye kurugo mú, Kile à wuu cwoonro mà pyi uye wuu. U mpyi a lire kani yaa fo tëemni i mà tàanna ná u pyii wuuni i. ¹² Lire e wuu pi à pyi shincyiibii mà wuu sòhpre taha Kirisita na ke, wuu sí n-pyi kapuho Kile mege ku pèe.

¹³Yii mú pi ke, yii na nje Kirisita wwoŋeɛge e, mà lwó yii à sèŋi jwumpe lógo yii zhwoŋi kyaa na ke, puru pu nje Jwumpe Nintanmpe. Yii à dá Kirisita na ke, Kile à fyè bwòn yii na u Munaani ŋkanŋi cye kurugo yii á, u mpyi a lire ndemu nwoŋeɛ lwó ke. ¹⁴Yacennyi Kile

à yal'a yaha u wuubii mɛɛ na ke, Kile Munaani l'à wuu pyi wuu à tɛɛn ná l'e na wuu sí yire ta, Kile ká u wuubii jùŋɔ wwú feefee tɛni ndemu i ke, bà u si mpyi si ŋkêe u mege mpɛɛŋi kurugo mɛ.

Polì à Kile jáare dánafeebil'á

¹⁵Pyiŋkanni na yii à dá Kafooni Yesu na sɛl'e, ná pyiŋkanni na yii à Kile wuubii sanmpii kyaa táan yiy'á sɛl'e ke, mii à lire lógo. ¹⁶Lire kurugo mii maha fwù kaan Kile á tɛrigii puni maa u jáare yii kyaa na. ¹⁷Mii jarege funŋke e, mii maha li caa wuu Kafooni Yesu Kirisita u Kileŋi á, uru ŋgemu u jye Tufooni sɛnampefoo ke, u yákilifente kan yii á sɛl'e, u u uye cyêe yii na, bà yii si mpyi si u sɛnmege jɛcɛ mɛ. ¹⁸Mii na u jáare mú u u yii yákilibii múgo. Lire ká mpyi, u à yii yyere maa sɔŋɔre tatahage ŋkemu kan yii á ke, yii sí kuru cɛ, kuru ku jye yaayi nisinanyi nɛnyahayi u à yal'a yaha u wuubii mɛɛ na ke. ¹⁹Mii na li jáare u á mú, bà yii si mpyi si u sífente kakyanhala woore cɛ wuu dánafeebii kàmpaŋke na mɛ. ²⁰Tire sífente cye kurugo mú, u à Kirisita jɛ a yige kwùŋi i, maa u pyi u à sà ntɛɛn u kàniŋe cyege na, nɛny-ŋi na. ²¹Yaayi nɛnyambaayi yi jye ná jùŋufente ná sífente ná fànhafente ná kafente e ke, Kile à u tɛŋe yire puni jùŋɔ na, mà bàra mege maha mege ku jye na yiri yi na nume, ná mege maha mege ku sí n-pa raa yiri yi na tɛiŋi nimpaŋi i ke, u à u tɛŋe yire puni jùŋɔ na. ²²Kile à yaayi puni tɛrig'a cyán u á, maa u pyi dánafeebii kurunke jùŋufooni, ²³kuru ŋkemu ku jye u cyee ke. Yaaga maha yaaga ku jye u e ke, yire puni jye kur'e maa mpyi cyeyi puni i.

Mà fworò kwùŋi i maa mpyi shì na

2 Yii pi ke, tɛni l'e, yii mpyi mu à jwo kwùu yii ntiimbaani ná yii kapegigii kurugo. ²Yii mpyi maha cyire karigii pyi ŋge dɛnyenɛ sùpyire sannte fiige. Fàha

yaayi yi jye kafɛge e ke, yire jùŋufooni jyii wuuni yii mpyi na mpyi. Mpii sí pi à jùŋɔ kyán Kile na ke, uru u jye na báaraŋi pyi pire e, ali nume. ³Wuu mú puni mpyi pire fiige, wuu mpyi maha wuu karigii pyi mà tàanna ná wuu yabilimpìi jyii wuuni i, nde l'à táan wuu cyeer'á ná nde l'à tɛge wuu funŋ'i ke, lire wuu mpyi maha mpyi. Lire kurugo Kile lùuni mpyi a yíri wuu taan pi sanmpii fiige.

⁴Ŋka Kile jùnaar'à pɛe sɛl'e. U à wuu kyaa táan uy'á sɛl'e. ⁵Lire kurugo wuu pi mpyi kwùu fiige wuu kapegigii kurugo ke, u à wuu jɛ a yige kwùŋi i ná Kirisita e. Yii li cɛ na Kile à jwɔ yii na, maa yii shwɔ. ⁶Wuu ná Kirisita wwoŋɛge kurugo, Kile à wuu jɛ a yige kwùŋi i ná u e, bà wuu si mpyi si ntɛɛn ná u e nɛnyinɛ i mɛ. ⁷U à lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo, bà u si mpyi si u kacenni tɛgele baa wuuni cyêe lyɛnwɔyi nimpayi na mɛ. ⁸Yii li cɛ na Kile à jwɔ yii na, maa yii shwɔ yii daniyani cye kurugo. Yii yabilimpil'e bà lir'à fworò mɛ. Kile u à lire pyi yii á mana. ⁹Lire jye a pyi yii kacɛŋkii cye kurugo mɛ, lire e sùpyani wà tufiige si n-jà uye pɛe mɛ. ¹⁰Yii li cɛ na Kile à wuu pyi shinfɔnmii wuu ná Yesu Kirisita wwoŋɛge cye kurugo, kacɛŋkii mpyinɛ mɛ na, u mpyi a cyire jcyiimu yal'a yaha, bà wuu si mpyi s'a cyi pyi mɛ.

Kirisita kwùŋ'à Yahutuubii ná supyishiŋi sanŋi pyi pi à wwɔ

¹¹Jye pyiŋkanni na yii mpyi yyecyiige na ke, yii sɔŋɔ lire na ke! Yii pi jye yii jye Yahutuu mɛ, Yahutuubii mpyi maha yii pyi na yii jye a kwòŋ mɛ, maa ŋko na pir'à kwòŋ, mà li ta cyee kanni na uru ŋkwòŋ'à pyi. ¹²Lire tɛni i, yii mpyi a Kirisita cɛ mɛ, yii mpyi Izirayeli shi-inbil'e mɛ, tunmbyaare Kile mpyi a le ná u shi-inbil'e maa yaayi njemu jwɔmɛ lwó ke, yii nàzhan mpyi yire e mɛ. Yii

mpyi sòṅṅɔɔ tatahaga baa, yii mpyi a Kile cè mɛ. ¹³Nye yii laage ku mpyi a fyânha a tɔɔn Kile na ke, Yesu Kirisita à u sishange wu mà pyi sàragà, kuru kurugò yii à byanhara Kile na numɛ.

¹⁴Uru u à yyeɲɲɲe kan, maa Yahutu-ubii ná supyishɲɲi sanɲi wà piye na mà pyi nɲɲkin. Màpenge ku mpyi pi shwɔhɔl'e kàsɔɔɔ fiige ke, maa kuru kwɔ. ¹⁵U kwùɲi cye kurugò, u à MusaSaliyani ná u tɔɲi karigii fànhe kwɔ. Lire pyɲɲkanni na, maa supyishɲɲi kuuyi shuunnɲi wà yiye na mà pyi supyishi nivɔɲɲɔ nɲɲkin, maa yyeɲɲɲe pyi k'à pa pi shwɔhɔl'e. ¹⁶U kwùɲi cye kurugò kworokworocige na, u à màpenge kwɔ pi shwɔhɔl'e, maa yire kuruyi shuunnɲi wà yiye na mà pyi nɲɲkin, maa pi ná Kile shwɔhɔɲi yal'a ɲwɔ. ¹⁷Mpii laage ku mpyi a tɔɔn Kile na, ná mpii pi mpyi a byanhara Kile na ke, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tɲi ná yyeɲɲɲe e ke, u à pa puru jwɔ pi á. ¹⁸Uru cye kurugò, wuu supyishɲɲi kuuyi shuunnɲi sí n-jà tabaraga ta Tufoɲi Kile na, Kile Munaani ninuuni cye kurugò. ¹⁹Lire kurugò yii saha ɲye nàmpwuun, lire ɲye mɛ shintahantorii mɛ, ɲka yii à bàra Kile wuubii na numɛ, maa mpyi pyennugò shiin Kile bage e. ²⁰Yii na ɲye bage, Kile à ɲkemu faanra ke. Yesu tũntunmpii ná Kile tũntunmpii pi ɲye kuru bage nintaani, Yesu Kirisita yabiliɲi u ɲye ku nintaani kafaage sèe woge mbiini na. ²¹Uru cye kurugò, bage ɲkunɲyi pun'à yiye cù cù, maa mpyi bage nɲncɲɲe Kafoɲi Kile á. ²²Uru cye kurugò mú, yii à pyi mu à jwɔ kafaaya y'à wà yiye na mà tèg'a bage faanra, Kile à tèen ɲkemu i u Munaani cye kurugò ke.

**Supyishɲɲi sanɲi u ɲye u
ɲye Yahutu mɛ, Poli à pyi
Kile jwumpe jwufoo pìr'à**

3 Lire kurugò mii Poli u ɲye kàsɲɲi i Yesu Kirisita Jwumpe Nintanmpe

ɲjwuɲi kurugò yii supyishɲɲi sanɲ'à ke, mii na Kile ɲáare yii kyaa na. ²Kile à ɲwɔ mii na, maa báaraɲi ɲgemu kan mii á mà yyaha tɲi ná yii e ke, yii wà tufiige ɲye à pɲɲni uru na mɛ. ³Kani Kile mpyi a yal'a yaha ná li mpyi a ɲwɔhɔ ke, u à lire cyèe mii na, bà mii à cyii nɲɲkin nɲɲkin sème yii á ɲge leterɲi i mà yyaha tɲi ná l'e mà kwɔ mɛ. ⁴Yii aha cyire kàla, pyɲɲkanni na Kile à mii yáki-iliɲi múgò, ka mii i lire kanɲwɔhɔni cè mà yyaha tɲi ná Kirisita e ke, yii sí lire cè. ⁵Kile ɲye a mpyi a lire kanɲwɔhɔni cyèe tèecyiini sùpyire na, bà u à li cyèe numɛ u Munaani cye kurugò u tũntunmpii ná u jwumpe jwufoobii na mɛ. ⁶Lire kanɲwɔhɔni li ɲye: yaayi Kile sí n-kan Yahutuubil'à ke, supyishɲɲi sanɲi sí yire ninuyi ta, ɲaha na ye pi à wwɔ maa mpyi nɲɲkin, maa ɲwɔmɛeni yaayi ninuyi ta Yesu Kirisita wwɔɲɛge e, Jwumpe Nintanmpe cye kurugò.

⁷Kile à ɲwɔ mii na u sífente cye kurugò, maa mii pyi u báaraɲi puru Jwumpe Nintanmpe ɲjwuɲi kurugò. ⁸Mii u ɲye na naye sɔɲɲi Kile wuubii puni nimbileni ke, Kile à ɲwɔ mii na, maa mii pyi mii i Kirisita kasinani tegele baa wuuni yu supyishɲɲi sanɲ'à. ⁹Kile u à yaayi puni dá ke, kani u mpyi a ɲwɔhɔ fo tèemɔni i ke, u à mii pyi mii i lire yige bɛenmpe na. ¹⁰Lire e yaayi nɲyambaayi yi ɲye ná ɲɲɲufente ná fàn-hafente e dɲɲɲɲi ɲɲɲɔ na ke, yire sí li cè numɛ dánafeebii kuruyi cye kurugò, na yáki lifente na ɲye Kile á karigii puni i. ¹¹U mpyi a lire kani yaa mà ta dɲɲɲe sàha dá mɛ, maa mpa li pyi wuu Kafoɲi Yesu Kirisita cye kurugò. ¹²Wuu ná Yesu Kirisita wwɔɲɛge funɲke e, wuu dáníyaɲi cye kurugò, wuu yáki lifente wuubil'à tabaraga ta Kile na. ¹³Lire kurugò mii na li caa yii á, yyefuge e mii ɲye yii kurugò ke, yii áha kuru kani tège màban fô yiye na mɛ, ɲaha na ye mii ɲye k'e yii ɲɲɲirire kurugò.

Poli à Kile jáare dánafeebil'á sahanjki

¹⁴Lire kurugo mii maha na niṅkure sínni maa Tufoonji Kile jáare, ¹⁵uru ṅgemu u à nṅyini ná niṅke yaayi puni meyi le ke. ¹⁶Mii na u jáare, bà u si mpyi si fànha le yii e u Munaani cye kurugo mà tàanna ná u sífente tegele baa woore e me. ¹⁷Yii dányani cye kurugo, Kirisita u tateenge wwú yii zòmpyaagil'e, yii i ndire wà tàange e, yii i yiye waha kur'e. ¹⁸Lire e yii ná Kile wuubii sanmpii, yii sí Kirisita tàange tegele baa woge cè. ¹⁹Kuru tàange k'à tòro sùpyire puni tacenke taan ke, yii sí kuru cè. Lire ká mpyi, yaayi puni yi nyé Kile e ke, yire puni sí n-pyi yii e. ²⁰Yaayi wuu nyé na jáare, lire nyé me na sōnṅi njemu na ke, mà tàanna ná Kile sífente ti nyé wuu e ke, u sí n-jà yire kan wuu á fo si njà ntòro bá! ²¹Pèente ti taha u na tèrigii puni i dánafeebii kurunke shwòhòl'e Yesu Kirisita wwoṅeḡe e fo tèekwombaa. Amiina!

Dánafeebii ṅgwòṅi kani

4 Nyé lire kurugo, mii u nyé kàsuni i Kafoonji Yesu Kirisita meḡe kurugo ke, mii na li caa yii á, Kile à yii yyere ndemu meḡe na ke, yii raa jaare yii a ntàanni ná lire e. ²Lire li nyé, yii sàa yiye tĩrige, yii i mpyi nùmpinḡefee ná lùtaanfee, yii yiye karigii kwú tàange funṅke e. ³Yeyinṅke cye kurugo, Kile Munaani à yii pyi yii à wwò wwoṅkanni ndemu na ke, yii yiye waha yii i ṅkwòro uru ṅgwòṅi i. ⁴Yii li cè na yii à pyi mu à jwo cyere niṅkin, Kile Munaani ninuuni li nyé yii puni i. Kile à yii yyere maa sōṅṅore tatahage ṅkemu kan yii á ke, kuru mú na nyé niṅkin. ⁵Kafoo niṅkin u nyé, uru ninuṅi na yii pun'à dá, maa batize uru ninuṅi meḡe na. ⁶Kile niṅkin u nyé, uru u nyé wuu puni Tunji, maa

mpyi wuu puni nùṅṅ na, u na báaraṅi pyi wuu puni cye kurugo, maa mpyi wuu puni zòmpyaagil'e.

⁷Ṳka Kile à jwò wuu na, maa màkange kà kan wuu shin maha shin á mà tàanna ná Kirisita sùpyire kanṅkanni sumare e. ⁸Lire e y'à jwo Kile Jwumpe Semḡi i na:

«Tèni i u à dùḡo ke,

u à kàre ná bilii niṅyahamil'e,
maa mayaaya kan sùpyir'á⁸.»

⁹U à dùḡo nṅyini i, di lire jwòhe nyé ye? Lir'à li cyèe na u mpyi a fyànha a tĩḡe fo niṅke na. ¹⁰Ṳḡe u à tĩḡe ke, uru ninuṅi u à dùḡ'a kàre fo cyeyi puni nṅyini na, bà u si mpyi si nṅyini ná niṅke puni jĩ ná u sífente e me. ¹¹Uru u à pii pyi Yesu tūntunmii, maa pii pyi Kile tūntunmii, maa pii pyi Jwumpe Nintanmpe jwufee, maa pii pyi dánafeebii kurunke saṅcwōnsigibii, maa pii pyi ku cyelentii. ¹²U à lire pyi, Kile wuubii pi nyé Kirisita cyeere ke, bà pi si mpyi si pire bégele báaraṅi meḡe na, pi raa si yyaha na Kile kuni i siṅcyan, ¹³fo mpa mpyi niṅkin dányani ná Kile Jyāṅi ṅcèṅi i me. Lire ká mpyi, wuu sí raa si yyaha na Kile kuni i, si mpa fūṅṅ Kirisita fiḡe.

¹⁴Lire e ke wuu saha si n-pyi mu à jwo nāṅkopyire s'a fyínḡe raa màre cyelentiibii kafinivinibii kàlāṅi kafeḡe cye kurugo me. Pi maha sùpyire yákilibii kēenṅi ná pi kàyituwōḡore e. ¹⁵Ṳka wuu aha a sēṅi yu tàange funṅke e, wuu sí raa si yyaha na karigii puni i Kirisita wwoṅeḡe e. Uru u nyé dánafeebii kurunke nùṅke. ¹⁶Kuru nùṅke cye kurugo, cyeere yatanpyi pun'à sogo sogo yiye na, maa mpyi cyere niṅkin. Yire yatanpyi puni niṅkin niṅkinṅi ká a yi báaraṅi pyi, cyeere sí raa lyēḡe si fànha ta tàange funṅke e.

Dánafeebii naaraŋkanni nivōnni

¹⁷Lire kurugo mii sí yi jwo n-waha yii á Kafoonji mege na na mpíi pi nye pi nye Kile kuni i ná yii e me, yii áha raa yii karigii pyi pire wogigii fige me. Pire maha pi karigii pyi mà tàanna ná pi sōnŋōŋkanni laaga baa wuuni i. ¹⁸Pi yákilibii nye a múgo me, shìŋi nivōnni Kile maha ŋkaan ke, pi Kile kuni ñcēmbaanji ná pi ñngyiwaani kurugo pi nàzhan nye ur'e me. ¹⁹Lire e silege saha nye a sìi pi na me, pi à piye yaha silege baa karigii laage e, maa katupwōhōyi shiŋi puni pyi. Pi funnyi nye a sìi na ñŋŋini me.

²⁰Ŋka yii pi ke, amuni bà yii à Kirisita kani taanna mà de! ²¹Nàkaana baa yii à u kyaa lógo, yii mú s'à u kani taanna maa li sēenji cē, ²²na yii à yaa yii yii kapyiŋyegigii yaha. Sūpyanji u nye na ñaare lire pyiŋkanni na ke, uru nyii karigii maha u wurugo, lir'a sì u shi bò. ²³Yii yii yákilibii ná yii sōnŋōŋkanni kēenŋe. ²⁴Yii pyiŋkanna nivōnnō lwó, nde li sí li cyēe na Kile à yii pyi shinŋōnmii ke. Lire li nye, katiigii ná fyinmpe karigii mpyiŋi, cyire maha ntaa sēenji cye kurugo.

²⁵Lire kurugo yii láha kafinare na, shin maha shin u à sēenji yu u shinŋēŋ'á, ñaha na ye wuu pun'à pyi cyere ñiŋkin yatanya. ²⁶Yii wà lūu ká yīri, u áha kapii pyi me, u bá kà canŋanyiiini yaha li cwo ná lire lūyirini i me**. ²⁷Yii áha Sitaanniji yaha u pyiŋkanna ta si yii yaha kapii na me. ²⁸Yii wà ká nta u mpyi nāŋkaawa, urufoo u láha nāŋkaage na, u raa báare sēl'e ntiŋi funŋke e, bà u si mpyi s'a kanhamafeebii tēre me. ²⁹Jwumpimpe pà tufiige nye a yaa p'a fware yii ŋwōyi i me. Jwumō maha jwumō pu sí n-ǵà sūpya pyi u a sì yyaha na Kile kuni i ke, yii a puru yu bà pu si mpyi si pu lógofeebii tēge me. ³⁰Yii áha

raa Kile Munaani lūyiri karigii pyi me. Lire li nye Kile fyēŋi yii na, ŋgemu u à li cyēe na Kile sí n-pa yii ñŋŋō wwū feeŋee canŋka ke. ³¹Yii áha wà nāvunŋō yaha yiye e me, yii áha mpyi lūpeenŋee me, yii áha yii lūgigii yaha cyi à yīri me, yii áha raa sēre sūpyire na me, yii áha raa cyāhii pyi me. Yii láha pege karigii shiŋi puni na. ³²Yii a kacēŋji pyi yiye na, yii raa ñūñaara taa yiye na, yii a yāfani yiye na, bà Kile à yāfa yii na Kirisita kurugo me.

5 Lire e ná yii kyaa s'à táan yii Tunji Kile á, yii a u pyiŋkanni taanni. ²Yii a yii karigii puni pyi tàange funŋke e, bà Kirisita yabilin'á wuu kyaa táan uy'á fo mà uye kan kwūŋ'á wuu kurugo, mà pyi sáraga ŋkemu k'à táan Kile á ke.

³Lire kurugo jacwōre ná kanwōhōyi shiŋi puni ná funmbwōhe, cyire karigii pyifoo nye a sàa yaa u ta yii shwōhōl'e me. Naha kurugo ye Kile wuubii nye a yaa pi a cyire karigii pyi me. ⁴L'à pyi silege baa jwumō yo, l'à pyi ñŋŋō baa jwumō yo, l'à pyi keetupwōhōya yo, puru pà mú nye a yaa p'a fware yii ŋwōyi i me, fo Kile fwūŋi kanni. ⁵Yii li cē na jacwoobii ná katupwōhōyi pyifeebii ná funmbwōhe feebii, pire wà tufiige nàzhan nye a sìi Kirisita ná Kile Saanre e me. Funmbwōhe ná kacyzinn'á tàanna.

⁶Mpii pi à ñŋŋō kyán Kile na ke, cyire karigii cyi maha u lūuni pyi l'à yīri pire taan. Lire e yii áha n-sii wà yaha u yii ŋwō fáanŋa a wurugo ná laaga baa jwum'i me. ⁷Yii áha ŋgwò ná pire mpil'e kyaa na me. ⁸Yii li cē na tēni l'e, yii mpyi numpini i, ŋka nume, Kafoonji wwōŋeŋe cye kurugo, yii nye bēenmpe e. Lire e ke yii a ñaare bēenmpe sūpyi-ibii naaraŋkanni na, ⁹ñaha na ye shinŋi u nye na ñaare bēenmpe e ke, urufoo kapyiŋkii maha mpyi kacēŋkii ná katiigii ná sēejwuuni. ¹⁰Yii yiye waha nde l'à táan Kafoonji á ke, yii i lire cya a cē.

**4:26 Zaburu 4.5

¹¹ Numpini karigii nyɛ ná nàfan e mɛ. Yii àha raa cyi pyi mɛ, yii bá à yaa yii a cyi yige bɛɛnmpe na. ¹² Karigii tire sùpyire nyɛ na mpyi numpini i ke, cyire njwunji mú bá à sii silege. ¹³ Yii li cè na kyaa maha kyaa njwɔhɔ k'à múgo ke, lire maha fworɔ bɛɛnmpe na. ¹⁴ Kyaa maha kyaa sí l'à fworɔ bɛɛnmpe na ke, lire yyaha maha jɔcè. Lire kurugo y'à jwo:

«Mu u nyɛ na njwúuni ke,
yiri njɔmpe na, jè a fworɔ kwùubii
shwɔhɔl'e,

Kirisita sí bɛɛnmpe yige mu á.»

¹⁵ Nyɛ yii a yiye kàanmucaa, yii i yii toronjkanii cè. Yii àha mpyi yákili baa shiin mɛ, nka yii pyi yákilifee. ¹⁶ Tèni li nyɛ yii á ke, yii yiye waha yii raa kacɛnɛnɛnii pyi, naha kurugo ye tiin'à kɛɛge. ¹⁷ Lire kurugo yii àha mpyi funɔ baa shiin mɛ, nka nde li nyɛ Kafoonji nyii wuuni ke, yii lire cya a cè. ¹⁸ Yii àha sinmpe bya si mée mɛ, lire maha sùpyanji yaha silege baa karigii mpyinji na, nka yii jî Kile Munaani na tɛrigii puni i. ¹⁹ Yii a màban leni yiye e ná Zaburu sémenji myahigii ná Kile pèente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a Kafoonji père cyire myahigil'e ná yii zòmpyaagii puni i. ²⁰ Yii a fwù kaan Tufoonji Kile á tɛrigii puni i karigii puni kurugo, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na.

Nɔ̀nɔ̀ ná u cwoŋi piye cùŋkanni

²¹ Yii yiye tɛrige yiy'á Kirisita yyaha fyagare kurugo. ²² Cyeebii, yii yiye tɛrige yii nàmbaabil'á, bà yii à yiye tɛrige Kafoonji á mɛ, ²³ naha na ye nɔ̀nɔ̀ u nyɛ u cwoŋi jùŋke, bà Kirisita nyɛ dánafeebii kurunke jùŋke mɛ††. Dánafeebii kurunke ku nyɛ Kirisita cyeeere, u à kuru nkemu shwɔ ke. ²⁴ Bà dánafeebii ku-

runk'à kuye tɛrige Kirisita á mɛ, amuni cyeebil'á yaa pi piye tɛrige karigii puni i pi nàmbaabil'á.

²⁵ Nàmbaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yiy'á, bà Kirisita à dánafeebii kurunke kyaa táan uy'á, fo mà uye kan sáraga ku kurugo mɛ. ²⁶ U à lire pyi, si ku yaha kuye kanna na Kile á, ku fininjinjkwonni kántugo ná lwɔhe e Jwumpe Nintanmpe cye kurugo, ²⁷ bà u si mpyi si ku yaha uye yyaahe taan ku sinampe e, fwonɔ baa ná takuruyo baa ná cyire tì-cyiin baa mɛ. Nka ku pyi jɔcɛge cyaga ná cwo cyaga baa. ²⁸ Lire pyinjkanni na, nàmbaabil'á yaa pi pi cyeebii kyaa táan piy'á, bà pi yabilimpai cyeeere kyal'á táan piy'á mɛ. Shinji u à u cwoŋi kyaa táan uy'á ke, urufol'á uye kyaa táan uy'á. ²⁹ Naha kurugo ye sùpyanji wà tufiige cyere kyaa nyɛ a sàa pɛn u á mɛ, nka u maha uye njwɔ caa maa yaha uye na, bà Kirisita maha li pyi dánafeebii kurun'k'á mɛ. ³⁰ Wuu sí pi nyɛ u cyeeere yatanpyi. ³¹ Y'à jwo Kile Jwumpe Semenji na «Lire kurugo nɔ̀nɔ̀ sí u tunji ná u nunji yaha si mpwɔ u cwoŋi na, pi mú shuunni si mpyi shin ninjin††.» ³² Puru jwumpe njwɔh'á cùgo sèl'e. Mii na pu yu mà yyaha tii ná Kirisita ná dánafeebii kurunke wwonjɛge e. ³³ Nka p'à yyaha tii ná yii e mú: yii shin maha shin à yaa u u cwoŋi kyaa táan uy'á, bà urufoo kyal'á táan uy'á mɛ. Cyeebii, yii pèene le yii nàmbaabil'e.

Sifeebii ná pyilibii piye cùŋkanni

6 Pyilibii, yii yii sifeebii njwɔmɛɛni cù yii tàanna ná Kafoonji nyii wuuni i, naha na ye lire l'à tii. ² Y'à jwo Kile Jwumpe Semenji i «Ma tunji ná ma nunji

††5:23 Pii maha jwo: «naha na ye nɔ̀nɔ̀ u nyɛ u cwoŋi jùŋɔ na, bà Kirisita nyɛ dánafeebii kurunke jùŋɔ na mɛ.»

††5:31 Zhenɛzi 2.24. Lire njwɔhe ku nyɛ: «Lire kurugo nɔ̀nɔ̀ ná u cwoŋi sí n-wwò si mpyi shin ninjin, nɔ̀nɔ̀ ná u cwoŋi shwɔhɔŋ'á yaa u njwɔ mà tòro nɔ̀nɔ̀ ná u sifeebii wunji na.»

pêe^{¶¶}» Kile Saliyaŋi kapyaaŋil'e, kabilini niŋcyiini Kile à jwo maa ŋwómee jwo a taha li na ke, lire li ŋye lire. ³Ŋwómeeeni u à lwó ke, lire li ŋye: «Mu shiŋi canmpyaaŋi sí ŋyaha, si ntáan niŋke na^{§§}» ⁴Tiibii, yii pi ke, yii áha mpi yii pyiibii na s'a pi lùyiri karigii pyi me, ŋka yii a pi byíi, yii raa pi yerege yii tàanna ná Kafoonji jwumpe e.

Bilibii ná pi ñùŋufeebii piye cùŋkanni

⁵Bilibii, yii sàa yii ñùŋufeebii ŋwómeeeni cù pèente funŋke e ná funvyinge e, yii li pyi bà yii à Kirisita ŋwómeeeni cù me. ⁶Yii áha raa pi ŋyinyaga báaraŋi kanni pyi si nta ntáan pi á me, ŋka yii a u pyi mu à jwo Kirisita bilii, mpiimu pi ŋye na Kile ŋyii wuuni pyi ná funŋo niŋkin i ke. ⁷Yii a báare pi á ná funŋcenŋ'i mu à jwo Kafoonji á yii ŋye na báare, yii áha li pyi mu à jwo sùpyire kann'á yii ŋye na báare me. ⁸Yii li cè na shin maha shin, mu na báare wà á yo, mu na báare may'á yo, Kafoonji sí n-pa sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkii niŋcenŋkil'e.

⁹Ñùŋufeebii, yii mú pi ke, yii yii bilibii cùmu leme ŋwo, yii áha ntanha pi na me. Yii li cè na ñùŋufoonji ninuŋi u ŋye yii ná pire ñùŋo na niŋyiŋi na ke, uru ŋye a sùpya pwoŋŋo sùpya na me.

Dánafeebii kàshikwónyaayi kani

¹⁰Ŋye mpe mii sí n-bàra puru na ke, puru pu ŋye: yii a yii fànhe caa Kafoonji wwoŋeŋe e, uru fàn'h'à sàa pèe. ¹¹Yii Kile kàshikwónyaayi puni le yiye na, bà yii si mpyi si jà tayyérege niŋcenŋe wwû, si Sitaanniŋi nàpwohore karigii ñùŋo bê me. ¹²Yii li cè, wuu ná mpii pi ŋye kàshige na ke, sùpyii bà me. Ŋka yaayi yi ŋye numpini i ná ñùŋufente ná fàn-hafente ná kafente e diŋyeŋi ñùŋo na

ŋkèegeŋi mee na ke, wuu ná yire yi ŋye ku na. ¹³Lire kurugo yii Kile kàshikwónyaayi puni lwó, bà yii si mpyi si jà kuru kàshige kwòn canmpege e me, lire kàntugo yii begelenkanni niŋcenni kurugo, yii i jà a kwóro yii tayyérege e.

¹⁴Lire e ke yii bégel'a yaha, yii i sèeŋi pyi yii seepwoge, yii i katiigii mpyiŋi pyi tóonŋo vāanntiŋe yii le yiye na.

¹⁵Yyeŋiŋke ku ŋye na ntaa Jwumpe Nintanmpe cye kurugo ke, yii kuru pyi mu à jwo tanhanya yii tooyi na, bà yii si mpyi si jà ñjyére kàshige sige me. ¹⁶Yii daniyaŋi pyi yii tóonnte yabenŋke. Ná ur'e yii sí n-jà Sitaanniŋi ŋyahigii nage wogigii puni fùgo. ¹⁷Zhwonji yii à ta Kile á ke, yii uru pyi yii tóonnte ñuntongke. Kile Munaani na kàshikwónwōoni ndemu kaan ke, yii lire lwó, lire li ŋye Kile jwumpe.

¹⁸Yii a Kileŋareyi shiŋi puni pyi tèrigii puni i, Kile Munaani ntègeŋi funŋke e, yii i ŋkwóro lire na. Yii raa Kile jáare u wuubii puni kurugo. ¹⁹Yii a Kile jáare mii á mú, bà li si mpyi tère o tère e mii à na ŋwoge múgo Jwumpe Nintanmpe ñjwuŋi mee na ke, si jà raa pu kaŋwōhōni yu raa fñiŋi fyagara baa me. ²⁰Puru ñjwuŋi kurugo Kirisita à mii tiŋe, puru kurugo mii ŋye yōrōyi na naha kāsūŋi i. Yii a Kile jáare mii á, bà mii si mpyi s'a pu yu pu jwuŋkanni na fyagara baa me.

Jwumpe nizanmpe

²¹Kyaa maha kyaa li ŋye mii ñùŋo taan, ná nde mii ŋye na mpyi ke, wuu ntàannamacinmpworonji Tisike sí n-sà cyire puni jwo yii á. Kafoonji báaraŋi niŋcenŋe u ŋye u wi. ²²Mii à li yíŋige li kurugo maa u tun yii á, nde li naha wuu kàmpaŋŋke na ke, yii i lire cè, u u maban le yii e. ²³Wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita u yyeŋiŋke ná tàange ná

¶¶6:2 Ekizodi 20.12

§§6:3 Ekizodi 20.12

dániyaŋi kan cìmpyiibii pun'á. ²⁴Shin táan uy'á sèeŋi na ke, Kile u ɲwɔ pire
maha shin u à Kafoonji Yesu Kirisita kyaa puni na, u u jwó le pi á!

**Poli kàsuni njyìng'à
Jwumpe Nintanmpe pyi p'à
nɔ cyeye ninyahay'e**

¹²Mii cìnmpyibii, mii la nye yii i li cè na kyaage k'à mii ta ke, kuru bá à pyi kapuɔ mà shinnyahara pyi t'à Jwumpe Nintanmpe lógo. ¹³Naha kurugo ye saanbwɔhe pyenge shiinbii ná sùpyire sannte pun'à li cè na Kirisita kurugo pi à mii cù a pɔw naha kàsuni i. ¹⁴Lire e mii kàsuni njyìng'i kurugo, mpìi pi à dá Kafooni Yesu na ke, pire ninyahara à piye waha Kile jwumpe njwuɔi na sùpyir'á, fyagara baa.

¹⁵Sèe wi, pìi maha Kirisita kyaa yu mii báaraɔi yijcyege ná u nyipeenni na, nka pìi maha u kyaa yu ná funvyinge e. ¹⁶Pire maha uru báaraɔi pyi tàange funnke e, naha na ye pi à li cè na mii nye naha kàsuni i s'a Jwumpe Nintanmpe báami sùpyir'á. ¹⁷Nka mpìi pi nye na Kirisita kyaa yu ná mii báaraɔi yijcyege e ke, pire funzɔngɔre nye a nɔw me, pi maha lire pyi si nta là bàra mii yyefuge na naha kàsuni i. ¹⁸Nka pi na lire pyi ná funncenn'i yo, pi nye na li pyi ná funncenn'i mà yo, mii kuro nye yire e me. Kirisita kyaa na yu sùpyir'á mà kwò ke, lir'à mii funnke táan.

Là bá sí n-bàra mii funntange na, ¹⁹naha na ye mii à li cè na yii Kileparege ná Yesu Kirisita Munaani* fànhe sí cyire kawaagii kèenɔ mpyi mii á, sí ta kuro. ²⁰Nde mii nye na sigili ná na zòmbilini puni i, maa na sònɔɔre taha li na ke, lire li nye, mii sì n-sii n-sílege si raa Kirisita père ná naye puni i me. Mii sí raa lire pyi fyagara baa bà mii à li pyi tapjaa fo mà pa nɔ nijnjaa na me, ali li mée ká sàa bê ná mii múnaani i.

²¹Naha kurugo ye mii múnaani nye a taha yafyin na nke nínke na Yesu Kirisita wwoɔeege kántugo na me. Mii aha nkɔw, mii sí kuru wwoɔeege tɔɔnɔi ta. ²²Nka mii u mɔ shì na, kampyi lire sí n-jà mii pyi mii u báara njncennɔ pyi sahanɔi, nye mii sàha naha a nijnwuyɔ cè me. ²³Mii funnke na mii shwòholi cyire jcyii kapyaaagii shuunnɔi shwòhol'e. Mà kwò, maa mpyi ná Kirisita e, lire l'à táan mii á, lire tɔɔnɔi mú u à pèe. ²⁴Nka mii u pyi shì na, lire li sí n-pwòɔ yii á sèl'e. ²⁵Mii mú s'à tèn ná lire e. Lire kurugo mii à li cè na mii sí tère pyi yii puni taan, si yii tège, bà yii si mpyi s'a sì yyaha na Kile kuni i ná funntange e me. ²⁶Lire e mii aha núr'a kàre yii yyére tèn ndemu i ke, lire sí yii njnyì yírigɔ Yesu Kirisita wwoɔeege e.

²⁷⁻²⁸Nka Jwumpe Nintanmpe p'à jwo Kirisita kyaa na ke, yii kapyiinkii pun'à yaa cyi yyaha tíi ná pur'e. Mii nye yii shwòhol'e yo, mii laag'à tɔɔn yii na yo, li tegeni li nye mii u lógo na yii na wá a kwòro nɔwmeɔ nínkin na†, maa yii sònɔɔre pyi nínkin, maa yii fànhe pyi nínkin báaraɔi na, mpìi pi nye na Jwumpe Nintanmpe tùnni ke, bà yii fyagara baa wuubii si mpyi si pire sige lire na me. Pire u kapyiinkil'à li cyèe na Kile sí pi shi bò, yii kapyiinkii s'à li cyèe na Kile sí yii shwò. Kile mú sí u à lire yaa, ²⁹naha na ye u à nɔw yii na, maa yii pyi yii à dá Kirisita na, lire kanni bà me, maa yii pyi yii à kyaala u kurugo mú. ³⁰Mpii pi nye na Jwumpe Nintanmpe tùnni ke, zhìɔi yii mpyi a nya mii u leni ná pire e, ná mii saha na u leni nume ke, uru zhìɔi shiɔi yii na leni nume.

*1:19 Yesu Kirisita Munaani ná Kile Munaani nye nínkin.

†1:27-28 Pii maha jwo: «li tegeni li nye mii u lógo na Kile Munaani cyɔ kurugo yii à kwòro nɔwmeɔ nínkin na.»

Yii yiye tírige Yesu Kirisita fiige

2 Nye ná Kirisita à wuu tège wuu u maban leni wuye e, maa wuu zòmpyaagii taali tàange cye kurugo, maa wuu pyi wuu à wwò Kile Munaani cye kurugo, maa wuu tège wuu à pyi jùnaarafee ná jùmpinēfee, ²lire e ke, yii yii sònjore pyi nin̄kin, yii yiye kyaa táan yiy'á, yii bē yii i mpyi nin̄kin. Lire ká mpyi, mii funntange sí n-fún̄jò. ³Yii àha raa yii karigii pyi ná yijcyege e s'a yiye cyēre mē, ŋka yii yiye tírige, yii yiye yaha pi sanmpii kàntugo. ⁴Yii àha raa karigii pyi yii yabilimpíi tòn̄nji kanni kurugo mē, ŋka yii a cyi pyi pi sanmpii tòn̄nji kurugo mú.

⁵Yii sòn̄jòŋkann'à yaa li pyi Yesu Kirisita wuuni fiige:

⁶U ná Kile na nye nin̄kin, ŋka u nye a li lwó uye fun̄ji si fēre sín kuru tayyérege na mē.

⁷U à jēn'a uye tírige, maa mpa mpyi sùpya, maa mpyi biliwe fiige.

Puru fun̄jke e

⁸u à jēn'a uye tírige, maa Kile jwómēeni cū fo mà sà nò kwùnj na,

kworokworocige jūnj'i u à kwù bá!

⁹Lire kurugo Kile à u dùrugo sēe sēl'e, mēge k'à fànha tò mēyi puni na ke, maa kuru le u na,

¹⁰bà n̄pyinj yaayi ná j̄n̄jke wuyi ná j̄n̄jke jwòh̄o wuyi puni

si mpyi s'a nin̄kure sín̄ni Yesu mēge na s'a u pēre,

¹¹si ntēen li taan na

Yesu Kirisita u nye Kafoon̄ji mē.

Lire sí pēente taha Tufoon̄ji Kile na.

¹²Lire e ke mii ntāannamacinmpyibii, pyinj̄kanni na yii à mii jwómēeni cū mà mii yaha yii shwòh̄ol'e ke, mii mēe nye mii nye yii shwòh̄ol'e mē, yii là bàra tire jwómēecunte na. Kile à yii shwò báaraŋji ŋgemu mē na ke, yii a uru pyi yiye nt̄irigen̄ji fun̄jke e, yii i pēene taha u na.

¹³Naha na ye Kile yabilinj̄ji u à fànhe kan yii á maa uru báaraŋji mpyinj̄ji lage le yii e, bà u j̄yii wuuni si mpyi s'a mpyi mē.

¹⁴Yii a yii karigii puni pyi jwunya-hama ná nàkaana baa, ¹⁵bà yii si mpyi si nt̄í si mpyi t̄igire cyaga baa, si mpyi Kile pȳli, wà sì tajwugo ta mpiimu na, d̄j̄nyen̄ji sùpyire nimpeere shwòh̄ol'e mē. Yii bēenmp'à yaa p'a j̄i tire shwòh̄ol'e mu à jwo wòrii. ¹⁶Jwumpe Nintanmpe pu nye na sh̄inj̄ji nin̄kwombaaŋji kaan ke, yii raa puru yu pi á. Lire ká mpyi, Kirisita cannuruge, yii sí mii pyi mii u j̄n̄njirire ta. Lire sí li cyēe na báaraŋji nin̄gaŋji mii à pyi ke, uru nye a pyi j̄n̄jò baa mē.

¹⁷Yii li cē na uru báaraŋji mii nye na mpyi yii dāniyaŋji kurugo ke, mii s̄ishange mēe ká mpyi na sí n-wu sáraga fiige uru tooy'e, lire sí n-tāan mii i, mii sí n-pyi funntange e ná yii puni i. ¹⁸Yii pyi kuru funntange e ná mii i mú.

Báaraŋji Tim̄oti ná Epaforoditi à pyi ke

¹⁹Kafoon̄ji Yesu ká j̄eē, li saha sì mō mē, mii sí Tim̄oti tun yii á, u u sà maban le yii e, u u yii ȳir̄j̄kanni cē u pa jwo na á, lire sí maban le mii i. ²⁰Naha kurugo ye uru kanni baare e, sùpya nye naha ŋgemu u na sòn̄nji yii kyaa na mii fiige mē. Sēen̄ji na, u na sòn̄nji yii kyaa na.

²¹Pi sanmpii puni na ŋk̄ore piy'á. Yesu Kirisita á, bà pi nye na ŋk̄ore mē. ²²Ŋka Tim̄oti wi ke, yii à li cē na u à li cyēe na u na nye báaraŋji nin̄cen̄je. U à mii tège Jwumpe Nintanmpe njwuŋji na, bà pyà maha u tu tège báara na mē. ²³Lire kurugo mii karigii sí n-cwòcn̄rò n-yaha cyage ŋkemu i ke, mii aha bú kuru cē, mii sí n-t̄í u tun wani yii ȳyére. ²⁴Mii mú s'à tēen ná l'e, Kafoon̄ji ká j̄eē, li saha sì mō mē, mii yabilinj̄ji sí n-sà n-fworo yii na.

²⁵Mii c̄inmpworon̄ji ná mii báaraŋji-ij̄en̄ji Epaforoditi wi ke, u à mii tège zh̄ileni na Kile Jwumpe ȳyaha ȳyére zh̄en̄ji kurugo. Yaayi kani li mpyi mii na

ke, yii à u tun ná yire e naha mii yyére. Numé mii à li lwó naye e si u núrugo ntúugo wani yii yyére. ²⁶Naha kurugo ye u la mpyi a sii si sà fwooro yii puni na. Tèni i u à lógo na yii à uru yampe kyaa cè ke, li mpyi a waha u na. ²⁷Sèenji na, u mpyi a yà fo na nkoo raa nkwoo. Ijka Kile à jùnaara ta u na. U kanni na bà Kile à jùnaare ta me, u à jùnaara ta mii na mú, bà li si mpyi yyetanhare tà hà nk-wò mbàra mii yyetanhare na me. ²⁸Lire kurugo mii à wyère na nkoo si u tũugo yii yyére, bà li si mpyi yii aha núr'a u nya, li i yii funpyi táan, là si fwooro mii funmpèenre e me.

²⁹Lire e ke u aha bú nò wani yii yyére, yii i u jũngò bē ná funntange e Kafoonji Yesu wwojɛɛge kurugo. Yii à yaa yii a pèente tare nte sũpyire shiji na. ³⁰Naha kurugo ye Kirisita báaraŋi kurugo, u mpyi na nkoo si mpɔɔn u mú-naani i. Kàmpyi yii mpyi naha mii taan, báaraŋi yii mpyi na sí raa mpyi mii á ke, u à uye kan ur'á fo na nkoo si mpɔɔn u múnaani i.

Yesu kurugo Poli à kàntugo wà yaayi puni na

3 Nye mii cìmpyiibii, yii pyi funntange e Kafoonji kurugo. Jwumpe mii à fyànha a jwo yii á ke, mii si n-sii n-kànha si puru ninumpe taha yii á me. Puru pu sí yii pyi yii kwôro kuni nijcenni i.

²Mpii pi maha báaraŋe pyi ke, yii a yiye kàanmucaa pire na, pi à pi mu à jwo pwwun, pi maha sòŋji na nkwoŋji u maha sũpyaŋi pyi u à pyi Kile sũpya, yire sí nye sèe me. ³Wuu pi nye na Kile père Kile Munaani fànhe cye kurugo, maa dá Yesu Kirisita na maa wuye pèe ná u kani i ke, wuu pi nye Kile sũpyiibii sèe wuu-bii. Wuu nye a wuu sòŋjore taha sũpyire làdaabii karigii na me.

⁴Kàmpyi sũpyire làdaabii karigii mpyi ná kaŋwɔɔni i, mii yabiliŋi mpyi na sí na

sòŋjore taha cyi na. Wà mée ká nta u u sòŋji na tanga na nye ur'á mà u sòŋjore taha cyire làda karigii na, tanga na nye mii á mà tòro urufoo na. ⁵Naha kurugo ye mii ziŋi canmpyiibaatanrewuuni, pi à mii kwòŋ, Izirayeli shiji sũpya u nye mii, maa mpyi Benzhamà tũluge shin. Mii à sii Eburu, mii mpyi na MusaSaliyaŋi kurigii jaare mà tàanna ná Farizheenbii toŋkuni cyi jwuŋkanni i. ⁶Mii mpyi a sàa naye pwo lire na fo mii mpyi maha dánafeebii kyérege. Tigire cyaga nye a mpyi mii na Saliyaŋi kàmpanjke na me.

⁷Mii mpyi na tòn taa cyire karigil'e, njka Kirisita kurugo, tòn saha nye cyi na mii á me. ⁸Mà mii Kafoonji Yesu Kirisita cè, yafyin nye a sàa jwo mà lire kwò mii á me. Uru kurugo mii à kàntugo wà yaayi puni na. Yaayi pun'à pyi mii á mu à jwo kafuntũgò bà mii si mpyi si Kirisita ta me.

⁹Mà mii yaha ná u e, li saha nye na ntĩri mii funŋ'i na Saliyaŋi kuni jaaraŋi cye kurugo mii à tii me. Ijka mii à dá Kirisita na ke, lire cye kurugo Kile à jwo na mii à tii. Dániyaŋi cye kurugo Kile maha jwo na sũpyaŋ'á tii. ¹⁰Nde mii na jcaa ke, lire li nye mà Kirisita yal'a cè, fànhe k'à u pyi u à jè a fwooro kwòŋi i ke, si kuru ta mú, yefuge k'à u ta ke, si jyè kur'e mú, pyiŋkanni na u à uye tĩrige maa nkwo ke, si lire pyiŋkanni lwó mú.

¹¹Cyire puni lage nye mii na, bà Kile si mpyi si mii jè njige kwòŋi i me.

Wuu wuye waha wuu u tafeere fê a nò ti tegini na

¹²Li nye mu à jwo mii à na karigii pyi a nò cyi tegini na maa cyi tònŋi ta, lire nye me mà pyi tigire cyaga baa me. Ali nume, mii à yyaha le tafeere na, bà mii si mpyi si mpyi Yesu Kirisita fiige me. Lire kurugo Yesu Kirisita à wuu cwɔɔnr'a pyi uye wuu. ¹³Mii cìmpyiibii, mii nye a jwo na mii à ti tònŋi ta a kwò mà de, njka kyaa niŋkin li nye mii funŋ'i, lire li

nyɛ: karigii cyi à tòr'a kwɔ̃ ke, mii nyɛ na cyire kàanmucaa mɛ, nde li nyɛ mii yyaha yyére ke, lire mii nyɛ na ɲcaa ná na cyeyi shuunniɲi i tafɛere e. ¹⁴Mii à naye waha tire tafɛere vɛ̃ɲi na, fo si sà nɔ ti tayyérege na, bà mii si mpyi si ti tɔ̃ɲɲi ta mɛ. Uru tɔ̃ɲɲi kurugo Kile nyɛ na wuu yiri nɲɲɲi na Yesu Kirisita cye kurugo.

¹⁵Lire e ke Kile Jwumpe à tatɛenge wwú wuu mpiimu zɔ̃mpyaagil'e ke, wuu sɔ̃ɲɲɲikanni l'à yaa li pyi lire. Yii wà ha nta ná sɔ̃ɲɲɲɛ tabɛr'e, Kile sí yi yyahe fɲiɲɛ n-cyêe urufoo na. ¹⁶L'aha mpyi pyiɲkanna o pyiɲkanna na, Kile kuni i yii nyɛ fo mà sà nɔ numɛ na ke, yi kwôro lire kuni i.

¹⁷Mii cɪnmpyiibii, yii puni ɲaaraɲkann'à yaa li pyi mii wuuni fiige. Mpii pi na ɲaare wuu ɲaaraɲkanni na ke, yii a pire pyiɲkanni taanni.

¹⁸Jwumpe p'à jwo na Kirisita à kwú kworokworocige na ke, pii na nyɛ wani yii shwɔ̃hɔ̃l'e, pire kapyiɲkil'à li cyêe na pi na puru jwumpe tɔ̃nni. Mii à fyâha a yi jwo yii á, ɲka numɛ mii mɛɛsuwuɲi saha sí núru yi taha yii á.

¹⁹Pire canmpyaagii ká ɲkwɔ̃, Kile sí pi shi bɔ̃, ɲaha na yɛ pi à pi mɔ̃ntanma karigii funɲɔ lwɔ̃ mà tòro Kile na. Karigii cyi sí pi sílege ke, pi maha piye pɛ̃e ná cyire e. Dɲɲɲɲi karigii kanni cyi à pi yyaha ɲí.

²⁰ɲka wuu pi ke, wuu pyenge na nyɛ nɲɲɲi na Kile yyére. Wuu na wuu Kafoonɲi Yesu Kirisita sigili, uru u nyɛ wuu Shwofooɲi. U sí n-yíri wani si mpa.

²¹U aha bú mpa, u sí wuu cyeere fâha baa woore kɛ̃ɛɲɛ mpyi cyere nisinana u woore fiige ná u sífente e, tire ntemu ti sí yaayi puni pyi yi kúu u á ke.

**Poli à sɔ̃ɲɲɲikanni nɲɲɲɲi
cyêe dânafeebii na**

4 Nyɛ mii ntàannamacinmpyiibii, mii la à sɪi si núru yii ɲya. Mii funɲk'à

táan yii kurugo, yii à mii ɲɔ̃ɲke yírigɛ. Mii ntàannamacinmpyiibii, yɛreyi mii à kan yii á numɛ ke, yire kurugo, yii kwôro Kafoonɲi Yesu wwɔ̃ɲɛge e.

²Mii na li ɲáare Evodi ná Sentisi á, pi i bɛ ɲiɲkin na, pi i ɲkwôro Kafoonɲi wwɔ̃ɲɛge e. ³Mu u nyɛ mii báarapyiɲɛɲi sɛ̃e wuɲi ke, mu wi ke, mii à li cya mu á, ma a mpii cyeebii shuunniɲi tɛ̃ge, ɲaha na yɛ pi à fɛ̃re sín ná mii i, ka wuu u Jwumpe Nintanmpe jwo sùpyir'á, mà bàra Kilema ná wuu báarapyiɲɛebii sanmpii mɛyi y'à sɛ̃me shiɲi ɲiɲkwombaani tafeebii mɛyi tasemege e ke.

⁴Yii pyi funntange e Kafoonɲi kurugo tɛ̃rigii puni i. Mii sí yi taha yii á sahanɲi, yii pyi funntange e. ⁵Yii sùpyire puni yaha pi li cɛ̃ na yii na nyɛ ɲɔ̃mpɲɛfɛe. Kafoonɲi nyɛ yii ɲkɛre na. ⁶Yii àha zìi kyaa tɛ̃ge yiye funɲɔ̃ pen mɛ, ɲka yaaga maha yaaga kyaa ku nyɛ yii na ke, yii kuru cya Kile á, yii i u ɲáare sɛ̃l'e, yii i fwú kan u á. ⁷Lire ká mpyi, yyɛɲiɲke Kile maha ɲkaan ná k'à tòro sùpyaɲi sɔ̃ɲɲɲikanni taan ke, kuru sí n-kwôro yii zɔ̃ompɲi ná yii sɔ̃ɲɲɲɛ na Yesu Kirisita wwɔ̃ɲɛge e.

⁸Nyɛ mii cɪnmpyiibii, jwumpe nizanmpe mii sí n-jwo yii á ke, puru pu nyɛ mpe: kyaa maha kyaa li nyɛ sɛ̃e ke, pɛ̃ente na ntaa kyaa maha kyal'e ke, kyaa maha kyaa l'à tɲi ke, kyaa maha kyaa l'à fɲiɲɛ ke, kyaa maha kyaa l'à táan Kile á ke, kyaa maha kyaa l'à yaa l'a mpyi ke, kyaa maha kyaa l'à ɲwɔ̃ ke, kyaa maha kyal'e sùpya sí n-jà ɲkɛ̃e ta ke, yii a sɔ̃ɲɲi cyire karigii shiɲi na. ⁹Mii à yii taanna karigii ɲcyiimu na, ka yii i ɲcyiimu ta, maa ɲcyiimu lógo mii ɲwɔ̃ na ke, mà bàra yii à mii ɲya ɲcyiimu tapyige e ke, yii a cyire pyi. Lire ká mpyi, Kilenɲi u maha yyɛɲiɲke kaan ke, uru sí n-pyi ná yii e.

**Poli à fwù kan Filipi shiinbil'á pi
bùnye yaayi kurugo**

¹⁰Mii funntanga wuñ'à fwù kan Kafoonji á sèl'e, naha na ye yii à li cyêe mii na sahan̄ki na yii na sôn̄ji mii na. Yii mpyi a fyân̄ha na sôn̄ji mii na, ñka pyiñkanna n̄ye a mpyi yii á si mii tège m̄e. ¹¹Yaaga kurugo bà mii n̄ye na yi yu mà de, naha na ye yaaga na n̄ye mii á yo, yaaga n̄ye mii á mà yo, cyire puni maha bê mii á. ¹²Fòñke e yo, yaarafente e yo, mii à naye pyiñkanni cè. Pyiñkanna maha pyiñkanna na mii à s̄i cyaga maha cyag'e ke, lire maha bê mii á. Yalyire na n̄ye mii á yo, mii na n̄ye katege e yo, yaarafente e yo, yaare kuñji i yo, mii à t̄e cyire puni na. ¹³Kirisita à fàn̄he ñkemu kan mii á ke, kuru ku maha mii pyi mii u j̄ini cyire karigii puni na. ¹⁴Ñka lire ná li wuuni mú i, yii à mii tège mii yyefuge t̄eni i, yii à kacenne pyi.

¹⁵Yii Filipi shiinbii pi ke, yii à li cè na t̄eni i mii à ȳiri Masedoni k̄uluni i mà pa Jwumpe Nintanmpe ñjwuñji ñwà c̄u ke, yii baare e, d̄anafeebii kurun̄ke kabere n̄ye a cye le mii á na báarañji i m̄e. Yii à t̄on ta mii báarañji i, maa mii tège ná yii cyeyaayi i. ¹⁶Ali mà mii yaha Tesa-

loniki kàn̄he e, yaayi kuñji u mpyi mii na ke, yii kanni pi à yire t̄uugo mii á fo tooyo shuunni.

¹⁷Li n̄ye mu à jwo yii cyeyaayi yà kurugo mii n̄ye mà de, ñka mii la ku n̄ye Kile si jwó le yii á, yii cyeyaayi niñkanyi kurugo. ¹⁸Yaayi puni kyaa li mpyi mii na ke, yii à là taha yire na mà kan Epaforoditi u à pa ñkan mii á. Nume mii funñk'à ññ̄e, naha na ye yaaga kuu saha n̄ye mii na m̄e. Yir'à pyi mu à jwo s̄araga n̄uguntanga wogo ñkemu na Kile à ñ̄e ke. ¹⁹Mii Kilen̄ji sí yii màkwuñw̄yaayi puni kan yii á mà t̄aanna ná u yaarafente t̄egele baa woore e, Yesu Kirisita kurugo. ²⁰P̄ente ti taha wuu Tun̄ji Kile na fo t̄eekwombaa. Amiina!

Fwùñji nizan̄ji

²¹Yii Kile wuubii puni niñkin niñkin sh̄éere Yesu Kirisita wwoñ̄e e. C̄in-mpyiibii pi naha naha ná mii i ke, pir'à yii sh̄éere. ²²Kile wuubii puni pi n̄ye naha ke, pir'à yii sh̄éere. Ñka mp̄ii pi n̄ye na báarañji pyi Or̄omu saanbw̄he Sezari pyenge e ke, ñcyi bá a taha pire u fwùñji niñkan̄ji na.

²³Kafoonji Yesu Kirisita u ñwà yii na, u u jwó le yii á.

Leterɛŋi Poli à tun Kolŋsi kànhɛ dánafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyɛ
leterɛŋi funŋɔ jwumpe e ke*

Poli wwɔŋɛŋi Epafurasi u à Jwumpe Nintanmpe jwo Kolŋsi kànhɛ e, ka pii si piye kan Yesu á. Poli yabiliŋi nyɛ a nɔ wani kuru kànhɛ na mɛ, ŋka u mpyi maha Kile jáare pire dánafeebil'á, ali mà u yaha kàsuni i.

Nyɛ mà Poli yaha kàsuni i, Epafurasi à kàr'a sà yi jwo u á na cyelentiibii kafiniviniibii pii na wá na nyàhangugunɔ pyi dánafeebii shwɔhɔl'e Kolŋsi kànhɛ e. Pire kafiniviniibii mpyi na dánafeebii nɔnyi tare, mà lire nɔnke pyi na pi nyɛ na pi yalyire ná pi kataangii karigii cwɔɔnre mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e mɛ, na pi nyɛ na Kile mèlekɛebii pɛre mɛ.

Nyɛ Poli à yire lógo ke, ka li i u funŋɔ pɛn. Lire e u à ŋge leterɛŋi sém'a tun Kolŋsi kànhɛ dánafeebil'á maa pi funŋɔ cwo Yesu Kirisita fànhɛ na, maa li cyêe pi na na Yesu Kirisita à fànhɛ tò mèlekɛebii na. Uru cye kurugo, Kile à pi dá. Yesu ká mpyi ná ngemu i ke, urufoo saha nyɛ a yaa u a Kile mèlekɛebii pɛre mɛ.

Lire e Poli à li cyêe pi na na pi kàntugo wà dɔnyɛŋi nyii karigil'á, bà pi kyaa si mpyi si ntáan pi nɔnufoonɔ Yesu á mɛ, pi a yàfani piye na, pi i piye kyaa táan piy'á, mpɛi pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná pi e mɛ, pi i jwɔŋkanna cè ná pire e.

Poli à Kolŋsi dánafeebii shéere

1 Mii Poli u nyɛ Yesu Kirisita tɔntunŋɔ mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii ná wuu cɛnmpworonɔ Timoti, ²u à ŋge leterɛŋi tun Kile wuubil'á Kolŋsi kànhɛ e. Yii pi nyɛ wuu cɛnmpyiibii pi à

taha Kirisita fye e tɛrigii puni i ke, wuu Tuŋi Kile u nɔwɔ yii na, u u yyɛɛɛŋke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kolŋsi dánafeebii kyaa na

³Nyɛ tɛrigii puni i wuu aha a si raa Kile jáare yii kyaa na, uru ngemu u nyɛ wuu Kafoonɔ Yesu Kirisita Tuŋi ke, wuu maha u shéere, jaha na yɛ ⁴pyiŋkanni na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná pyiŋkanni na Kile wuubii puni kyal'à táan yii á ke, wuu à yire lógo. ⁵Yii à yii sɔnɔɔre taha yaage ŋkemu na, ná yii sí kuru ta nɔnyiŋi na ke, kuru ku nyɛ yii daniyani ná yii tàange nɔnke. Jwumpe Nintanmpe pu nyɛ sɛɛŋi, ná p'à fyànha a nɔ yii na ke, pur'à ku kyaa jwo. ⁶Puru jwump'à nɔ dɔnyɛŋi puni na bà p'à nɔ yii na mɛ, p'à yasere pyi, maa mpúgo. Pu na lire pyi yii shwɔhɔl'e mú, mà lwó yii à Kile kacenni kyaa lógo, maa li cè sèe sèl'e ke. ⁷Wuu ntàannamabaarapyiŋɛŋi Epafirasi à yii kàla yire cyeyi na. Kirisita báarapyi nɔncɛnɛ u nyɛ u wi yii shwɔhɔl'e. ⁸Kile Munaani à tàange ŋkemu le yii e ke, u à kuru kyaa jwo wuu á.

Poli na Kile jáare Kolŋsi dánafeebii kyaa na

⁹Lire l'à li ta, mà lwó canŋke wuu à yii kyaa lógo ke, wuu na Kile jáare yii á tɛrigii puni i. Wuu na u jáare, nde u la nyɛ yii a mpyi ke, bà yii si mpyi si lire sɛnmege nɔcè mɛ. U u yákilifente kan yii á, bà yii si mpyi s'a u karigii naa s'a ncwúu mɛ. ¹⁰Lire e yii toronkanni sí Kafoonɔ Kile wuuni lwó, s'a u nyii wogigii kanni pyi, s'a kacɛnŋkii shiŋi puni pyi, s'a si yyaha na Kile nɔcɛni i. ¹¹Kile Siŋi Puni-foo sí raa fànhɛ kaan yii á, bà yii si mpyi si yii kalɛnŋkii puni kwú ná funntange ná funŋŋke e mɛ.

Kirisita nye dɔnyenɔ puni nɔ̀nɔ na

¹² Yaayi Tufoonɔ Kile à yaha u bɛɛn-
mpe e nɔ̀nyinɔ na, u wuubii mɛɛ na ke,
yii a fwù kaan u á yire kurugo, paha na
ye u à yii le yire tafeebil'e. ¹³ U à wuu
dir'a yige numpini fànhe e mà le u Jyanɔ
saanre e, uru ngemu kyaa l'à táan u á ke.
¹⁴ Uru cye kurugo Kile à wuu nɔ̀nɔ wwu
kapegigii bilere e, maa cyi yàfa wuu na.

¹⁵ Uru u nye Kilenɔ nɔ̀nyambaanɔ
nànjani,

uru u à fànha tò Kilenɔ yayaayi puni na,

¹⁶ paha na ye uru cye kurugo Kile à
dɔnyenɔ yaayi puni dá,

nɔ̀nyinɔ wuyi ná nɔ̀nɔke wuyi,

yaayi nɔ̀nyayi ná nɔ̀nyambaayi,

mu à jwo nje yi nye saanre ná kafente ná
nɔ̀nɔufente ná fànhaefente e ke,

yire yaayi pun'à dá u cye kurugo, maa dá
u mɛɛ na.

¹⁷ Uru u nye yaayi puni yyaha na, uru
cye kurugo yaayi pun'à yiye cù.

¹⁸ Uru u nye dánafeebii kurunke nɔ̀nɔke[‡].
Kuru na nye sùpyanɔ cyeere fiige,

uru u nye kuru tasiige,

paha na ye uru u à pyi shincyiwe mà nɛ
a fworokwùni i.

Lire na, u à yyahayyerɛni lwó karigii
puni i.

¹⁹ L'à táan Kile á, cyeyi puni yi nye ur'e
ke, na yire yi pyi u Jyanɔ i.

²⁰ Uru cye kurugo Kile à mbɛni cya ná
yaayi puni i.

Sishange u à wu kworokworocige na ke,
ná kur'e Kile à yyepinɔke kan nɔ̀nɔke ná
nɔ̀nyinɔ yaayi pun'à.

²¹ Tèecyiini i, yii sɔ̀nɔ̀pɛere ná yii
kapyiinkii mpyi a li cyêe na yii laage
mpyi a tɔ̀n Kile na, maa mpyi u zàm-
penmii. ²² Ŋka u Jyanɔ à pa mpyi sùpya
maa ŋkwù. U kwùni cye kurugo, Kile à
yii ná uru shwɔ̀hɔni yal'a nɔ̀wɔ. Lir'à pyi
bà Kile si mpyi si yii fwɔ̀nrɔ baa wuubii

ná yii tìgire baa wuubii yaha yii yyére
u yyahe taan si nɛɛ yii na mɛ. ²³ Ŋka
fo yii aha yiye pwɔ Kile kuni i, maa
tayyérege nɔ̀ncɛnɔ wwu, yaage na yii
sɔ̀nɔ̀r'à taha nɔ̀nyinɔ na ke, maa mpyi
yii nye a funɔ wwu kuru na mɛ. Kuru
yaage kyaa Jwumpe Nintanmpe nye na
yu. Yii à pu lógo, p'à jwo nɔ̀nɔke sùpyire
pun'à mú. Puru jwumpe nɔ̀wunɔ kurugo,
Kile à mii Poli pyi u báarapyi.

Poli na zhɔni leni dánafeebii kurugo

²⁴ Nye mii cɔ̀nmpyiibii, yyefuge e mii
nye naha numɛ yii kurugo ke, kur'à táan
mii i, paha na ye Kirisita ná dánafeebii
kurunɔk'à kwôro kuru yyefuge e fo mà
sà nɔ̀ tɛni là na, mii sí na nàzhanɔ pyi
kur'e, bà dánafeebii kurunke si mpyi s'a
sì yyaha na mɛ. ²⁵ Mii à pyi dánafee-
bii kurunke báarapyi, Kile u à mii yaha
uru báaranɔ na yii á. Mii à yaa mii u
Kile jwumpe puni jwo yii á. ²⁶ L'à mɔ,
puru jwumpe mpyi a ŋwɔhɔ sùpyire puni
na, ŋka numɛ p'à jwo a nɔ Kile sùpyiibii
na. ²⁷ U la mpyi si lire kanwɔhɔni nɔ̀si-
nani nimbwooni cyêe supyishinɔ puni
na. Lire kanwɔhɔni li nye: Kirisita nye
yii e, lire l'à yii pyi yii à tɛn ná l'e na
yii sí n-pyi shinbwoo Kile yyére. ²⁸ Wuu
na Kirisita kyaa yu sùpyire pun'à, marii
pi yerege maa pi kálali ná yákilifente e,
bà pi si mpyi si fùnɔ Kile kuni i, Kirisita
wwɔnɛge cye kurugo mɛ. ²⁹ Lire kurugo
mii nye na báaranɔ pyi. Kirisita à fànhe
ŋkemu kan mii á ke, ná kure e mii na
zhɔni leni. Kuru fànhe ku maha sínɔ kaan
mii á.

2 Zhɔni mii na leni yii ná Lawodisi dá-
nafeebii kurugo, mà bâra mpii pi nye
pi sàha ŋkwɔ a mii nya a nya mɛ, mii la
nye yii i li cɛ na ur'à waha a tòro. ² Mii na
uru zhɔni leni si màban le yii ná pire puni
i, yii i yiye kyaa táan yiy'à cɔ̀nmpworoge
ŋgwɔni funɔke e, yii i yákilifente shinɔ

[‡]1:18 Pii maha jwo: «dánafeebii kurunke nɔ̀nɔ na».

puni ta, yii i Kile kaŋwɔhɔni cɛ, lire li nɔye Kirisita. ³Ur'e nɔfuɔni niŋwɔhɔni nɔye mu à jwo yákilifente ná jɛɛni. ⁴Mii na puru yu bà yii si mpyi si yiye shwɔ kày-ituwɔgɔre jwufeebii na mɛ. ⁵Mii laage mée ká ntɔɔn yii na, mii nɔye yii taan sɔnɔɔre e. Mii funntanga wu u nɔye, naha na ye yii karigii puni sogolonkann'à nɔw yiye shwɔhɔl'e, yii s'à taha Kirisita fye e ná funɔɔ niŋkin i.

Yii aha mpyi ná Kirisita e, yii nàzhan à fworɔ yasunɔyi i

⁶Nɔye bà yii à nɛn'a Yesu Kirisita pyi yii Kafoonɔ mɛ, yii kwɔro kuru wwonɔɔge e ná u e. ⁷Bà cige ndìre maha mpyi jɔnke e, jɔnka sà wá na ku nɔw caa mɛ, lire pyiŋkanni na, yii ndìre le Kirisita wwonɔɔge e, bà yii si mpyi s'a sà yyaha na Kile kuni i, bà yii à taanna li na mɛ. Mà bàra lire na, yii fwɔni niŋkanɔi u nyaha u á.

⁸Yii a yiye kàanmucaa, yii àha nk-wɔ yiye yaha nɔwɔtanyifeebii pi yii nɔw fáanɔa a cù mɛ. Pi jwumpe nɔye kafinara, Kile e bà p'à fworɔ mɛ. Pu nɔye jɔnɔ baa, maa yyaha tí ná làdaabii karigii ná dɔnyɛni yasunɔyi i, yire ná Kirisita sí nɔye kunul'e mɛ. ⁹Kirisita u à pyi sùpya ke, yaayi puni yi nɔye Kilenɔ sɛe wunɔi i ke, yire puni na nɔye u e. ¹⁰Yaaga maha yaaga ku nɔye ná jɔnufente ná sífente e ke, u à fànha tò yire puni na. Yii ná uru wwonɔɔge cye kurugo, yii à yaayi puni ta mà yii funɔyi jɔnɔ. ¹¹U wwonɔɔge cye kurugo mú, yii à kwɔn, lire nɔye a li cyɛe na sùpya u à yii cy-eere cyage kà kwɔn mɛ. Ŋka u à yii sɔnɔɔpeere kwɔn a láha yii zɔompɔi na. ¹²Yii à batize ke, l'à pyi mu à jwo yii à le fanɔke e ná Kirisita e maa jɛ ná u e maa mpyi ná u e wwonɔɔge e. Lir'à pyi daniyanɔi cye kurugo Kile sífente e. Tire sífente t'à Kirisita jɛ a yige kwɔni i. ¹³Yii mpyi mu à jwo kwɔu, naha na ye yii kapegigii ná yii sɔnɔɔpeere mpyi

na sàha nk-wɔ a láha yii na mɛ, ŋka Kile à shì nɔvɔnɔ kan yii á ná Kirisita e, maa yii kapegigii puni yàfa yii na. ¹⁴Tì-gire ná kapegigii cyi mpyi a sém'a yaha wuu yyaha na, na wuu à Saliyanɔ kɛɛge ke, Yesu Kirisita kwɔni kworokworocige na, lir'à cyire puni shi bò. L'à pyi mu à jwo uru sémɛn'à kwɔro kworokworocige na. ¹⁵Uru kwɔni cye kurugo, yaayi yi nɔye numpini i ná jɔnufente ná sífente e ke, Kile à yire fànhe shwɔ yi na, maa yi sílege, maa yi pyi yawiige dɔnyɛ puni nyii na.

¹⁶Lire e yii àha nùru nɔɛ sùpya u a yii la wwú yii yalyire ná yii yabyɛere làdanɔ ntiimbaanɔ na mɛ. Yii mú àha nɔɛ pi a yii la wwú kataanni canɔyi ná yivɔnni ná canɔnɔke làdanɔ ntiimbaanɔ na mɛ. ¹⁷Cyire karigii puni mpyi kàn-tugo yyére wuuni nimbwooni nimpani nàɔnɔnɔ. Yesu Kirisita kyaa li, u à fànha tò nàɔnɔnɔ na, uru u nɔye sɛɛni puni. ¹⁸Mpii pi na yà yu yii Kile pɛɛnɔkanni na ke, yii àha raa pire kàanmucaa mɛ, naha na ye mà piye tírige maraa mèlekɛɛbii pɛre, lire l'à táan pi á. Pi nɔɔyi na pi à piye tíŋɛ, maa piye pɛl'a tòro, mà tàanna ná pi sɔnɔnɔkanni i. ¹⁹Pi saha nɔye a piye nɔw Yesu na mɛ, uru sí u nɔye jɔnke, mà li ta cyɛere ká a jɛcáa yaage nkemu na ke, jɔnke ku maha kuru kan t'á. Jɔnke ku maha yatanzogompe ná kapaanre pyi cyere niŋkin, Kile sí u maha tire cyɛere lyɛge.

²⁰Nɔye yii à kwú ná Kirisita e ke, yii nàzhan à fworɔ nke jɔnke yasunɔyi i. Yii kuro saha nɔye yi kafuunɔkil'e mɛ. Lire e ke yii àha nùru nɔɛ pi fànhe cyán yii na jɛyii karigil'e mɛ: ²¹«Ma hà nde lwɔ mɛ, li nɔye a nɔw mɛ. Ma hà nde néne mɛ, li nɔye a nɔw mɛ. Ma hà mpwɔn nde na mɛ, li nɔye a nɔw mɛ.» ²²Cyire kafuunɔkil'à yyaha tí ná yaayi njemu i ke, yi shɔni nɔye a nyaha mɛ. Yalyire nintiire ti nɔye ti ti, t'aha lyí a kwɔ, yi maha nk-wɔ. Sùpyi-ibii yabilimpɔi niŋjaanɔi cyi nɔye cyi cyi,

cyi nyɛ a lwɔ́ a pwɔ́ Kile kuni na mɛ. ²³Pii na sɔ́nɔ́ na cyire karigii na nyɛ ncɛ, naha kurugo yɛ cyi na yu Kile pɛɛnkanni ná sùpyanɔ́ uye ɲkyɛregeɲi kyaa na. Mà li ta, kaɲwɔɔ nyɛ cyi na mɛ, sùpyire maha tiye pɛre ná cyi e, Kile bà pi nyɛ na mpɛre ná cyi e mɛ.

Toroŋkanni niɲjyeeni ná nivɔnni kani

3 Ná yii s'à ɲɛ a fworɔ kwùni i ná Yesu i, lire e ke, sɛɛyaayi yi nyɛ niɲyini na, cyage e Yesu à tɛn Kile kàniɲɛ cyɛge na ke, yii a yire caa. ²Yii a sɔ́nɔ́ kanna niɲyini sɛɛyaayi na, yii i ɲiɲke wuyi yaha wani. ³Naha na yɛ yii à kwú maa ɲɛ, yii shìfɔnnii wuu pi à tɛn ná Kirisita e Kile yyére. Uru shìfɔnni na nyɛ kyaa ndemu li nyɛ li nyɛ na ɲaa mɛ. ⁴Kirisita u à shìfɔnni kan yii á ke, u aha a si ɲya canɲke ɲkemu i ke, yii sí ɲya ná u e u sinampe e.

⁵Lire e ke yii yii zòmpiibii bò, mu à jwo kaɲwɔɔyi ná jacwɔɔre shiɲi puni ná yaayi lapege ná funmbwɔhe, kuru ná kacyzunni mú à tàanna. ⁶Mpii pi nyɛ pi nyɛ na Kile pɛre mɛ, cyire karigii shiɲi cyi maha Kile lùuni pyi l'à yiri pire taan. ⁷Tɛɛcyiini i, yii mpyi na ntùuli cyi kurigil'e, yii mpyi cyire kapegigii cye e. ⁸Ŋka numɛ, lùyirini ná lùpɛnni ná pege, yii cyire karigii puni yaha. Cyàhigii, lire nyɛ mɛ silege baa jwumpe pà tufiige nyɛ a yaa p'a fworɔ yii ɲwɔyi i mɛ. ⁹Yii àha nùru raa fini yiye na mɛ, naha kurugo yɛ yii à fworɔ yii lyempe e, maa yii kapyiɲjyegigii yaha. ¹⁰Yii a zòmii nivɔnnii lwɔ́, yii à pyi sùpyii nivɔnnii, maa mpyi yii Davoonɔ málwɔɔ, si u cɛ sɛl'e. ¹¹Lire kurugo yii à pyi Yahutuu yo, yii à pyi shiɲi wabere yo, yir'à fworɔ y'e, yii à kwɔn yo, yii nyɛ a kwɔn mà yo, yir'à fworɔ y'e, yii à pyi kànbwɔɔshiin yo, yii à pyi ɲyɛgeɲwɔɔshiin yo, yir'à fworɔ y'e, yii à pyi bilii yo, yii nyɛ a pyi bilii mà yo,

yir'à fworɔ y'e. Nde li nyɛ na wíi ke, lire li nyɛ: Kirisita kyaa l'à jwo ke, uru u nyɛ yaayi puni ɲùɲɔ na, maa mpyi wuu puni i.

Dánafeebii wwɔɲɛge kani

¹²Nyɛ ná Kile s'à yii cwɔɔnɔ, maa yii pyi uye wuu, maa yii kyaa táan uy'á, lire e yii a ɲùɲaara taa yiye na, yii raa sùpyigire pyi ná yiye e, yii i yiye tiriige yi'y'á, yii i mpyi ɲùmpɲɛfee ná lùtaanfee, ¹³yii i yii karigii kwú yiye e, yii raa yii kapyiɲkii yàfani yiye na. Wà ha wurugo wà á, yii i puru jwo a kwɔ feefee, bà Kafoonɔ Yesu à yii ná uru shwɔhɔlɔ wogigii kwɔ feefee mɛ. ¹⁴Mà bàra cyire puni na, yii sàa yiye kyaa táan yi'y'á, naha kurugo yɛ tàange ku maha ɲgwòɲi shiinbii pwɔ piye na. ¹⁵Mbɛɲi Kirisita à le yii shwɔhɔl'e ke, uru u kwɔro yii shwɔhɔl'e, naha na yɛ Kile u à yii yyere yii i mpyi niɲkin. Yii a fwù kaan u á mú.

¹⁶Yii Kirisita jwumpe yaha pu tateɛge wwú yii zòmpiil'e sɛ sɛl'e. Yii a yiye kálali, yii raa yiye yerege ná yákilifente e, ná Zaburu sémeɲi myahigii ná Kile pɛente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a myahigii cɛe ná yii zòmpyaagii puni i, yii raa Kile shéere. ¹⁷Yii a yii kapyiɲkii ná yii kajwunɲii puni pyi Kafoonɔ Yesu mege na. Cyire tooy'e, yii raa Tufoonɔ Kile shéere Yesu mege kurugo.

Pyenge wwɔɲɛge kani

¹⁸Cyeebii, yii yiye tiriige yii nàmbaabil'á, lir'à yaa ná yii e Kafoonɔ Yesu wwɔɲɛge e. ¹⁹Nàmbaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yi'y'á, yii àha pi cù bilii fiige mɛ. ²⁰Nàɲkopyire, yii yii sifeebii ɲwɔmyahigii cù karigii puni i. Yii aha a lire pyi, lire sí n-táan Kafoonɔ Yesu i. ²¹Tiibii, yii àha lùgigii pen ná yii pyiibil'e mɛ, lire ká mpyi, màbanɲi sí n-fworɔ pi e.

Bilibii ná pi ñùñufeebii kani

²² Bilibii, yii yii ñùñufeebii ñwomyahigii cû karigii puni i. Yii àha raa pi ñyinyaga báaraŋi kanni pyi si nta ntáan pi á me. Yii a u pyi ná funvyinge e, yii raa Kafoonji Yesu père. ²³ Báara maha báara na yii ñye ke, yii a u pyi ná zóvyinre e, bà yii maha báare Kafoonji Yesu á me, l'aha mpyi mu à jwo yii na báare sùpyir'á me. ²⁴ Yii àha ñkwò funŋo wwò na Kafoonji sí yii sàra me. Yaayi u à yaha u wuubil'á ke, yire yà u sí n-kan yii á. Kafoonji Kirisita á yii na báare. ²⁵ Ìjka shin maha shin u kapyii li ñye báaraŋe ke, urufoo sí n-sàra n-tàanna ná kur'e, ñaha na ye Kafoonji ñye a sùpya pwóŋŋo sùpya na me.

4 Ñùñufeebii, yii a yii bilibii cwôre ná fyinmpe ná ntĩŋi i, yii àha funŋo wwò na yii mú na ñye ná Ñùñufoonji w'e ñĩnyĩŋi na me.

Yereyi nizanpyi

² Yii àha ndáha Kileŋarege na me, yii yyaha le ku na, yii raa fwù kaan Kile á tèrigii puni i. ³ Yii raa Kile ñáare wuu á mú, bà u si mpyi si pyĩŋkanni ñĩncenni kan wuu á, wuu raa Kirisita kaŋwóhoni kyaa yu sùpyir'á me. Lire kurugo mii à le kàsũŋi i.

⁴ Yii kwôro ñarege na mii á, bà mii si mpyi s'a li sɛnmege s'a yu li jwũŋkanni na me.

⁵ Ñye mpíi pi ñye pi ñye Kile kuni i ná yii e me, tère o tère e yii à laaga ta ke, yii a kacennii pyi pi á, yii raa pi cwôre ná yákilifente e. ⁶ Yii ñwómugure ti pyi ná tipoomo ná kaŋwóhoni i tèrigii puni i, yii raa sùpyire ñwó shuu yii a ñwóge.

Fwùŋi nizanŋi

⁷ Wuu ntàannamacinmpworonji, Kafoonji Yesu báaraŋyĩŋi Tisike, u ñye

na báare ná mii i ke, ñwómee ñĩŋkinfoo wi. Kyaa maha kyaa li ñye naha ke, u sí n-sà cyire puni jwo yii á. ⁸ Mii à li yĩrige li kurugo maa u tun yii á, u sà wuu yĩriŋkanni jwo yii á, bà lire si mpyi si màban le yii e me. ⁹ Mii à Onezimu mú bàra u na, yii ntàannamacinmpworonji wà wi, dánasupya wi. Karigii cyi ñye naha ke, u sí cyire puni jwo yii á.

¹⁰ Mii kàsũjyĩŋeŋi Asitariki à yii shéere. Barinabasi cinmpworonji Marika mú à yii shéere. Mii à u kyaa jwo yii á mà kwò. U aha no yii na, yii u cû a ñwó.

¹¹ Yesu pi maha mpyi Zhutusi ke, ur'à yii shéere mú. Yahutuubii dánafeebil'e, pire shiin taanreŋi kanni pi à mii tège, pyĩŋkanni na sùpya sí n-jà n-nyè Kile Saanre e ke, ka wuu u lire jwo sùpyir'á. Pi à màban le mii i sèl'e. ¹² Yii cinmpworonji Epafirasi u na báare Yesu Kirisita á ke, ur'à yii shéere mú. Tèrigii puni i u à uye waha Kileŋarege na yii kyaa na, bà yii si mpyi si ñkwôro Kile kuni i si fũŋŋo l'e, s'a Kile ñyii wuuni pyi tèrigii puni i me.

¹³ Mii sí n-jà yi jwo yii á: yii ná Lawodisi dánafeebii ná Erapolisi wuubii kani ñye Epafirasi zòŋi na sèe sèl'e. ¹⁴ Luka, wuu cevoonji dōgōtōrōnāŋi ná Demasi, pir'à yii shéere.

¹⁵ Yii Lawodisi kànhe dánafeebii shéere, Nimifa ná dánafeebii pi maha bínnini u bage e ke, yii i pire shéere mú.

¹⁶ Yii aha nge letereŋi kàla, yii i u kan Lawodisi dánafeebil'á pi kàla, sémeŋi ŋgemu ká yĩri Lawodisi i ke, yii mú pi uru kàla. ¹⁷ Yii yi jwo Arisipi á, na u àha ñkwò funŋo wwò Kafoonji Yesu báaraŋi ñĩŋkanji na u á me. U u u pyi u no u tegeri na.

¹⁸ Mii Poli yabiliŋi cyège k'à nge fwùŋi séme. Yii àha funŋo wwò li na na mii ñye naha kàsũŋi i me.

Kile u ñwó yii na, u u jwó le yii á.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ngemu tun Tesaloniki kàŋhe dánafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
letereŋi funŋɔ jwumpe e ke*

Tesalonike kàŋhe na mpyi Masedoni kùluni i. Silasi ná Timōti à Poli tège Jwumpe Nintanmpe njwuŋi na wani, ka pii si piye kan Yesu á. Poli nye a jà a tère nimbwoo pyi wani kuru kàŋhe na me, naha kurugo ye Yahutuubil'à u kyérege wani (Kapyiŋkii 17).

Poli yirŋkwooni kàntugo lire kùluni i, u à Timōti tun Tesaloniki kàŋhe e, u sà dánafeebii kàanmucya kampyi yyefuge nye a pi pyi pi à sàa le Kile kuni naaraŋi na me. Nye tēni i Timōti à nūr'a pa maa jwuntanma jwo Poli á mà yyaha tī ná dánafeebil'e ke, ka Poli funntanga wuŋi si nge letereŋi sém'a tun pi á.

Ŋge letereŋi funŋke e u à fwù kan Kile á, maa màban le dánafeebil'e, bà pi si mpyi si ŋkwōro Kile kuni i s'a si yyaha na me.

U à pi funŋɔ cwo u báaraŋi pyiŋkanni na tēni i u mpyi pi shwòhòl'e ke. U funŋk'à táan, naha kurugo ye u à li nya na dánafeebil'à kwōro Kile kuni i, ali mà li ta ŋgahaŋi nye pi juŋ'i. U la nye si nūru pi nya (1—3). U à pi funŋɔ cwo u kàlaŋi na mà yyaha tī ná naaraŋkanni niŋcenni i. U à li cya pi á na pi a piye kàanmucaa katupwòhoyi na (4.1-12).

Dánafeebii kurunke e, pii funmpen wuu pi mpyi mà yyaha tī ná dánafeebii niŋkwuubil'e. Ka Poli si màban le pi e maa li cyēe pi na na Yesu à jè a fworò kwùŋi i pyiŋkanni ndemu na ke, dánafeebii pi à kwù ke, Kile sí pire jè Yesu fiige. U à jwo na Yesu sí nūru n-pa canŋka. U aha mpa, dánafeebii puni si n-pyi ná u e fo tèekwombaa (4.16-17).

Jwumpe tasiige

1 Yii dánafeebii kurunke ku nye wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kàŋhe e ke, mii Poli ná Siliven ná Timōti, wuu pi à nge letereŋi sém'e si ŋkan yii á. Kile u jwo yii na, u u yyepiŋke kan yii á.

Tesaloniki kàŋhe dánafeebii Kile kuni naaraŋkann'à Poli yyaha nī

²Wuu maha fwù kaan Kile á yii kyaa na tērigii puni i. Wuu aha a si raa u jáare tère o tère e ke, wuu funŋɔ nye na wwùu yii na me. ³Kacenŋkii yii à pyi maa li cyēe na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná báaraŋi yii à pyi maa li cyēe na Kile kyal'à táan yii á ke, ná pyiŋkanni na yii à yiye waha maa yii sòŋjore taha wuu Kafoonji Yesu Kirisita na ke, wuu aha a Kile jáare, wuu funŋɔ nye na wwùu cyire na me. ⁴Wuu cìmpyiibii, wuu à li cè na Kile à yii kyaa táan uy'á maa yii cwoŋn'r'a pyi u wuu. ⁵Yii li cè na tēni i wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, li nye a mpyi a dá jwɔjwumpe kanni na me, ŋka Kile Munaani fàŋhe mú mpyi a bàra maa yii pyi yii à dá na wuu jwumpe na nye sèe. Naaraŋkanni na wuu mpyi na jaare yii shwòhòl'e yii ntēgeŋi kurugo ke, yii à lire cè. ⁶Wuu naaraŋkanni ná Kafoonji wuuni nye niŋkin, lire naaraŋkanni yii s'à lwó. Kile Munaani fàŋh'à yii pyi yii à jɛe Kile jwumpe na ná funntange e yii yyefuge tērigil'e. ⁷Lire pyiŋkanni na, yii à pyi yyecyeene Masedoni ná Akayi kùligii dánafeebii pun'á. ⁸Yii à pyi kaŋuŋɔ mà Kafoonji Jwumpe pyi p'à caala mà lwó yii yyére, mà sà nɔ fo Masedoni ná Akayi kùligii na, mà bàra lire na, daniyaŋi yii à pyi Kile na ke, uru kyal'à jwo cyeyi puni i. Lire kurugo wuu saha nye na wuye kànre na yii kyaa yu sùpya á me. ⁹Tēni i wuu à shà yii yyére ke, pyiŋkanni na yii à wuu jùŋɔ bē, ná pyiŋkanni na yii

à kàntugo wà yii yasunpy'á ke, mà bâra
lire na, Kilenj nyii wunji u nye Kilenj sèe
wunji ke, yii à jee uru na maa u pèrè,
sùpyire puni na yire yu. ¹⁰ Pi à li cè mú
na yii na Kile Jyanji Yesu sigili. Kile à u
jè a yige kwùni i, uru u sí n-yíri nìnyinji
na mpa wuu shwò Kile lùyirini nimpani
na.

**Kile báaraŋi Poli à
pyi Tesaloniki kànhè e ke**

2 Wuu cinmpyibii, yii yabilimpil'à li cè na wuu kasheeni nye a pyi yii yyére nùṅṅ baa me. ²Yii à li cè na Filipi kàṅhe shiimbil'à wuu kyérege, maa wuu cyahala, ṅka lire ná li wuuni mú i, Kile barag'e, wuu à wuye waha maa ṅkà'r'a sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ali mà li ta wuu zàmpeenbil'à nyaha.

³ Jwumpe wuu à jwo sùpyir'á ma pi le kuni nijcenni i ke, wuu nyɛ a puru jwo pi á ná pi ngurugo funŋ'i, lire nyɛ mɛ ná funŋkyaange e, lire nyɛ mɛ ná nàpwohɔɔ funŋ'i mɛ. ⁴ Ŋka Jwumpe Nintanmpe Kile à kan wuu á ke, puru wuu nyɛ na yu. Naha kurugo yɛ u à wuu kàanmucya mà li nya na wuu sí n-jà uru báaraŋi pyi, lire e u à wuu pyi wuu u mpe Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Wuu nyɛ na pu yu wuu kyaa si ntáan sùpyir'á mɛ, ŋka wuu na pu yu wuu kyaa si ntáan Kile á. Uru u à wuu zòmpii cè.

⁵Yii yabilimpil'à li cè kàytuwgɔɔɔ bà wuu à jwo yii á me, là nta kurugo bà wuu mú s'à pu jwo me. Kile u nye wuu shèr-fooni. ⁶Mecyara kurugo bà wuu nye na puru Jwumpe Nintanmpe yu yii á, lire nye me sùpyire sannt'á me. ⁷Mà li ta wuu mpyi na sí n-jà fànhà cyán yii na, naha na ye Kirisita túnntunmii pí nye wuu. Ìka lire ná li wuuni mú i, wuu à pyi jùmpingefee yii shwòhòl'e, bà pyàni nungi jùnjke maha mpi ná u e, maa yaha u na me. ⁸Nye yii ntàannamagare t'à sìi wuu e ke, tire t'à wuu pyi wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, puru mpemu p'à fwoɔ

Kile e ke. Lire kanni bà me, wuu mpyi
a sàa li ta kacenne si yii tège pyiŋkan-
nigii puni na, ali li mée ká bē ná wuu
múnahigil'e, paha na yē yii kyal'à waha
wuu na sèl'e.

⁹Mii cìnmpyiibii, tènì i wuu à sà Kile
jwumpe jwo wani yii yyére ke, kan-
hanƙanni ná báarawage wuu à pyi pilaga
bâra canƙa na, bà li si mpyi wuu àha bú
ɲkwò mpyi tuguro yii ɲun'i mɛ, yii funɲo
ɲɛ a wwò lire na mà kɛ!

¹⁰Yii à li nya, Kile mú à li nya,
jaarakanni na wuu mpyi na jaare yii
shwòhòl'e ke, lire mpyi a jwò maa ntí,
wuu mú mpyi tigire cyaga baa.

¹¹Yii mú à li cè na bà tufoonji maha u pyilibii cù me, amuni wuu à yii puni ninjkin ninjkinji cù. ¹²Wuu mpyi maha yii yerege maa màban leni yii e, maa yi yu na wahage yii á, na yii yii naaranjanni yaha li yyaha tfi ná Kile jyii wuuni i, uru ngemu u à yii yyere, bà yii si mpyi si jyè u Saanre sinampe e me.

¹³ Lire kurugo wuu fwù nyẹ Kile na tèn-rigii puni i, naha na yẹ Jwumpe Nintan-mpe wuu à jwo yii á ke, yii nyẹ a pu pyi sùpyire jwumɔ mɛ. Ŋka bà pu nyẹ mɛ, yii à pu cù amuni, maa li cè na Kile jwumpe pu nyẹ pu pi, yii pi à dá Yesu na ke, na puru pu nyẹ na yii sònɲore kɛnnɲi.

14 Wuu cinnpyiibii, Kile à mpiimu yere ka pi i dá Yesu Kirisita na Zhude kùluni i ke, yii ná pire mú à pyi nínkin, naha na ye bà Yahutuubii píl'à pire kyérege me, amuni yii yabilimpíi sùpyiibil'à yii kyérege. 15 Pire Yahutuubil'à Kile mùmpenme pyi maa Kafoonji Yesu ná Kile tuntunmpíi bò, maa wuu kyérege. Pi à piye pyi sùpyire puni zàmpenmii. 16 Jwumpe wuu nje na yu supyishinji sanŋ'á, bà pi si mpyi si shwɔ me, pi la nje si wuu sige puru njwunji na. Lire mpyinji cye kurugo, pi à là bàra pi kapegigii na, fo Kile lùn'à pa yîri pi taan maa bégele pi ntùnŋi mæ na.

Tesaloniki kàñhe dánafeebii lage nye Poli na

¹⁷ Cìmpyiibii, wuu pi ke, wuu à yîri yîi taan si tèrè pyi, wuu nye na yîi jaa mɛ. Ìjka wuu na sònñi yîi kyaa na. Mà pu ffiniŋ'a jwo, wuu la nye si yîi nya sahaŋki.

¹⁸ Lire kurugo wuu la nye si sà fwooro yîi na. Mii Poli yabilinŋ'a lire kùsheeni kyal'a yaha tooyo ninyahay'e, ñka Sitaanniŋi à wuu pyi wuu nye a jà a lire kùluni tɔge lwó mɛ.

¹⁹ Nye jofoo u nye wuu sònñɔre tatahage ye? Jofoo u nye wuu funntange nùŋke ye? Jofoo u nye wuu pèente nùŋke ye? Yîi pi. Wuu Kafoonji Yesu cannuruge, yîi pi sí n-pyi wuu sònñɔre tatahage, si mpyi wuu funntange nùŋke, si mpyi wuu pèente nùŋke Yesu yyahe taan. ²⁰ Sèenji na, yîi pi nye wuu pèente ná wuu funntange nùŋke.

Poli à Timɔti tun Tesaloniki kàñhe dánafeebil'á

3 Nye wuu à mɔ a yîi kyaa lógo fo li nye a pa jwɔ mɛ, ka wuu u li lwó wuye funŋ'i, maa ntèen naha Ateni kàñhe e, ² maa wuu cìmpworonani Timɔti tun yîi á, bà u si mpyi si yîi tège yîi a sɔ yyahe na Kile kuni i, si màban le yîi e mɛ. Kile báarapyinɛ u nye u wi Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo, puru mpemu pu nye na Kirisita kyaa yu ke. ³ Wuu à lire pyi bà li si mpyi yyefuge ku nye yîi juŋ'i ke, kuru kà ñkwɔ màban fô yîi e mɛ. Yîi yabilimpil'á li cè na kuru yyefuge yahare e wuu nye. ⁴ Mà wuu yaha wani yîi yyére, wuu mpyi maha yi yu yîi á na yyefugo karií sí n-pa wuu dánafeebii ta. Nye bà yîi nye na li jaa mɛ, kuru yyefuge e yîi nye numɛ. ⁵ Lire kurugo l'à pa tayyérege fô mii na, ka mii i Timɔti tun yîi yyére u u sà yîi Kile kuni naaraŋkanni kàanmucya u pa jwo na á, jaha na ye mii mpyi na fyáge Sitaanniŋi kà ñkwɔ yîi sòn n-yige

Kile kuni i, si wuu báaraŋi pyi nùŋɔ baa mɛ.

⁶ Ìjka Timɔti à núr'a pa a yîri yîi yyére ke, jwumpe u à jwo wuu á mà yyahe tíi ná yîi Kile kuni naaraŋkanni ná yîi ntàannamagare e ke, pur'a wuu funŋyi níŋe. U à jwo wuu á mú na yîi funŋɔ wà à wwɔ wuu na mɛ, na bà wuu la nye si yîi nya mɛ, amuni yîi la mú nye si wuu nya. ⁷ Lire kurugo wuu cìmpyiibii, wuu à yire lógo ke, ali mà li ta wuu nye yyefuge ná nàvunŋke e, yîi Kile kuni naaraŋkanni'á wuu funŋyi pyi y'à níŋe.

⁸ Numɛ, wuu yákilibil'á tɛen, jaha na ye yîi à kwôro Kafoonji wwɔnɛge e. ⁹ Yîi kan'á wuu funŋyi táan pyinŋkanni ndemu na ke, wuu bá naha à cè pyinŋkanni na wuu sí Kile shéere n-jwo mɛ. ¹⁰ Wuu na Kile jáare sèe sèl'e pílaga bàra canŋa na, bà u si mpyi si wuu yaha wuu núr'a sà fwooro yîi na mɛ, lire cye kurugo cyeyi yi nye yîi sàha ñkwɔ a yire cè Kile kuni i mɛ, bà wuu si mpyi si yîi taanna yire na mɛ.

¹¹ Lire kùluni tɔge wuu sí n-lwó si ñkàre yîi yyére ke, wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoonji Yesu u kuni pwó wuu á. ¹² Ntàannamagare ti nye yîi ná yiye shwɔhɔl'e ná yîi ná sùpyire sannte shwɔhɔl'e ke, Kafoonji u là bàra tire na sèl'e, bà u a là bàra wuu woore na mà yyahe tíi ná yîi e mɛ. ¹³ Lire ká mpyi, yîi sí fànhà ta, si ñkwôro tufeempe e si mpyi tígire cyaga baa wuu Tuŋi Kile yyahe taan, Kafoonji Yesu cannuruge e ná u wu-ubii puni i.

Naaraŋkanni l'à táan Kile á ke

4 Nye cìmpyiibii, naaraŋkanni na yîi à yaa yîi a jaare, bà yîi kyaa si mpyi si ntáan Kile á mɛ, wuu à lire cyêe yîi na. Yîi mú bá sí na jaare amuni mà kwɔ. Nde wuu à sîi na jcaa yîi á Kafoonji Yesu mege na numɛ sahaŋki ke, lire li nye, yîi là bàra lire naaraŋkanni na. ² Yereyi

Kafoonji Yesu à kan wuu á, ka wuu u yire jwo yii á ke, yii à yire cè.

³Nde l'à táan Kile á ke, lire li nje: yii pyi fyinme sùpyii, yii i jcu jacwore mpyiŋi na. ⁴Yii shin maha shin u pyi sèeshin u jà uye na, u raa njire kariii pyi. ⁵Mpii pi nje pi nje Kile kuni i ná yii e me, yii àha jacwore mpyiŋi lage yaha ku yii ta pire fiige me. ⁶Cikwuŋi kàmpaŋke na, yii wà nje a yaa u u cìmpworonj wà mùmpenme pyi si u nàpwòhò me, jaha na ye bà wuu à tɛl'a yi jwo a waha yii á me, Kafoonji sí cyire karigii shiŋi pyifeebii tùn. ⁷Yii li cè na Kile nje a wuu yere katupwòhòyi mpyiŋi me na me, fo fyinme karigii. ⁸Lire kurugo ngemu ká jcyé nje yereyi na ke, sùpya jwòjwumò bà urufol'à cyé me. Kilenj u à u Munaani le wuu e, ná lire li nje Munaani njicenni ke, uru na urufol'à cyé.

⁹Ndemu li nje yii ná yiye shwòhòŋi ntàannamagare kani ke, jùŋɔ nje mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpaŋke na sahaŋki me, jaha na ye Kile yabilin'á lire kuni le yii taan mà kwò. ¹⁰Lire kuni i yii mú nje na jaare, mà yyaha tí ná Masedoni kùluni dánafeebii puni i. Ŋka lire ná li wuuni mú i, mii cìmpyiibii, wuu na li caa yii á, yii là bàra tire ntàannamagare na sahaŋki. ¹¹Mà bàra lire na, mbèŋi u pyi yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e. Sùpyire sannte karigii kàmpaŋke na, yii yiye pyiŋkanni cè, yii raa báaraŋi pyi bà yii si mpyi si yere ná yii jùŋɔ karigil'e me. Wuu à fyànha a yire jwo yii á. ¹²Lire ká mpyi, mpii pi nje pi nje Kile kuni i ná yii e me, yii jaaraŋkanni sí pire yyaha jî, li mú saha sì nò sùpya u yii tugure lwó me.

Kwùubii jèŋi kani

¹³Wuu cìmpyiibii, mpii pi à kwù ke, wuu la nje yii i mpyi numpini ná yyetanhare e pire kàmpaŋke na sùpyire sannte fiige me, pire mpiimu pi nje sòŋɔɔ

tatahaga baa ke. ¹⁴Ná wuu à dá li na na Yesu à kwù maa jè, wuu mú à dá li na na dánafeebii pi à kwù ke, na Kile sí pire jè n-yige kwùŋi i Yesu cye kurugo pi i mpyi ná Yesu i. ¹⁵Mà tàanna ná Kafoonji Yesu jwumpe e, wuu sí mpemu jwo yii á ke, puru pu nje mpe: Kafoonji cannuruge, jyi wuubii sí n-sii n-yaha kwùubii yyaha na me. ¹⁶Kuru canŋke, Kafoonji Yesu ká kuni kan, Kile mèlèkɛɛbii jùŋufoonji mejwuuni sí n-lógo, lire jwòhò na Kile tìimpini sí n-wyì. Lire ká wyì, Kafoonji Yesu yabilin'á sí n-yîri nìnyin'á na si mpa. Mpii pi à kwù mà pi yaha Yesu Kirisita wwoŋɛge e ke, pire pi sí n-fyànha jè. ¹⁷Nje lire ká mpyi a dánafeebii mpiimu ta jyi na ke, pire sí n-bàra pire na, si ŋkò n-yîri sɔncyan, si ŋkàre jahanyi i, si zà Kafoonji jùŋɔ bɛ nìnyin'á na. Lire pyiŋkanni na, wuu sí n-pyi ná Kafoonji i tɛrigii puni i. ¹⁸Lire e ke yii a yiye fìɔŋŋi ná puru jwumpe e.

Dánafeebii'à yaa pi bégel'a Kafoonji Yesu cannuruge sige

5 Mii cìmpyiibii, nde li nje Kafoonji Yesu tènuruni, lire nje me u cannuruge kani ke, jùŋɔ nje mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpaŋke na me. ²Yii yabilimpil'à li cè a kwò na canŋke Kafoonji sí núru n-pa ke, kuru canŋke sí n-pâa sùpyire e, bà nàŋkaŋi maha mpâa yaage fol'e numpilage e me. ³Tèni i sùpyire sí n-pa raa ŋko: «Wuu nje yyejɛŋke e, wuu sapcwòŋŋ'à kòr'a jwò» ke, nje lire tèni i yyefugo nimbwòhò sí n-pâa n-cwo pi na, bà layaŋke maha mpâl'a cwo ceen'á laa wuŋi na me. Pi wà tufiige sì n-shwò me. ⁴Ŋka mii cìmpyiibii, yii pi ke, kuru canŋke sì n-jà n-pâa yii e, bà nàŋkaŋi maha mpâa yaage fol'e me, jaha na ye yii nje numpini i me. ⁵Yii puni na jaare bɛenmppe na canŋke e, wuu nje mu à jwo sùpyire ti maha jaare numpilage e numpini i me. ⁶Lire e ke wuu àha raa ŋwùuni bà

sùpyire sannte maha li pyi mɛ. Ɔka wuu kwôro nyii na, wuu u wuye pɛrɛge cɛ. ⁷Yii li cɛ na numpilage e sùpyire maha ɲwúuni, mpíi pí maha sínmpɛ byii na ɲcwu ke, numpilage e píre maha byii. ⁸Ɔka wuu pí ɲye na ɲaare bɛɛnmpɛ e ke, wuu wuye pɛrɛge cɛ. Dániyaɲi wuu à pyi Yesu Kirisita na ke, wuu raa sí yyaha na ur'e, wuu u wuu shínɲɛbii kyaa táan wuy'á. Wuu aha a lire pyi, li sí n-pyi mu à jwo tɔɔnɔ vǎanntinɲe wuu à le wuye na kàshige yyaha na. Canɲke Kile sí wuu shwɔ ke, wuu wuu sɔɲɲore taha lire na. Lire ká mpyi, li sí n-pyi mu à jwo tɔɔnɔ ɲùntɔɲ wuu à tò.

⁹Yii li cɛ na Kile à wuu yyere ndemu mɛɛ na ke, lire bà li ɲye sí tìgire cyán wuu na mɛ. Ɔka u à wuu yyere bà wuu si mpyi si shwɔ wuu Kafoonɲi Yesu Kirisita cye kurugo mɛ. ¹⁰Yesu à kwú wuu kurugo, bà li si mpyi u cannurug'à wuu ta ɲyii na yo, k'à wuu ta wuu à kwú yo, wuu u mpyi ná u e shì na mɛ. ¹¹Lire e ke bà yii à tɛɛ na li pyi mɛ, yii a màban leni yiye e, yii raa fànha leni yiye e.

Yereyi nizanɲyi

¹²Wuu na li ɲáare yii á wuu cínmpyi-ibii, mpíi pí ɲye na báare sɛl'e Kile á yii shwɔhɔl'e, maa yii yerege, maa yii yyaha cû mà tàanna ná Kafoonɲi ɲyii wuuni i ke, yii píre pyi yii sílegeshiín, ¹³yii pèene le pí e sɛl'e yii i pí kyaa táan yiy'á pí báaraɲi kurugo. Yii yyɛɲɲɛke yaha ku pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e.

¹⁴Wuu na li ɲáare yii á wuu cínmpyi-ibii, yii i jwo ná sàafeebil'e, bà pí si mpyi s'a báare mɛ. Mpíi pí ɲye na fyáge ke, yii píre zòmɲyaagii waha. Mpíi pí ɲye pí ɲye a shà yyaha na sɛl'e Kile kuni i mɛ, yii píre tɛge. Yii yii lùgígii táan

ná sùpyire puni i. ¹⁵Yii a yiye kàanmu-caa, yii wà ɲye a yaa u kapii tɛg'a kapii fwoo tò mɛ. Yii a kacɛɲkii pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e, ná yii ná sùpyire sannte shwɔhɔl'e mú tɛrigii puni i.

¹⁶Yii pyi funntange e tɛrigii puni i. ¹⁷Yii a Kile ɲáare tɛrigii puni i. ¹⁸L'à pyi ntàan yo, l'à pyi mpen yo, yii a fwù kaan Kile á cyire karigii puni i. Lire li ɲye Kile ɲyii wuuni mà yyaha tɛí ná yii e, Yesu Kirisita wwoɲɛge e.

¹⁹Yii àha Kile Munaani nage fùgo yiye shwɔhɔl'e mɛ. ²⁰Mpíi pí ɲye na Kile tùn-nture yu yii á ke, yii àha raa tire tùn-nture jwumpe cyíge mɛ. ²¹Ɔka yii a pu puni kàanmucaa. Mpe p'à ɲwɔ ke, yii i puru cû. ²²Jwumɔ maha jwumɔ pu sí n-jà sùpya wà kapii na ke, yii àha ɲɛɛ puru pà tufiige na mɛ.

Poli à jwó le Tesaloniki kànhe dánafeebil'á

²³Kilenɲi u ɲye na yyɛɲɲɛke kaan ke, uru u yii tɛge, bà yii si mpyi si mpyi sèeshiín karigii puni i mɛ. U u yii mú-nahigii ná yii zòmɲpii ná yii cyeere màra, bà yii si mpyi si ɲkwôro tìgire cyaga baa fo si zà nɔ wuu Kafoonɲi Yesu Kirisita cannuruge na mɛ. ²⁴Kilenɲi u à yii yyere ke, u sí lire pyi, ɲaha na ye ɲwɔmɛɛ ɲɲɲkinfoo u ɲye u wí.

²⁵Cínmpyiibii, yii a Kile ɲáare wuu á mú.

²⁶Yii cínmpyiibii puni shéere cínmpworogo fwù na ná funɲcɛɲɲi i.

²⁷Míi na li ɲáare yii á Kafoonɲi mege na, yii i ɲge leterɲɲi kála cínmpyiibii pun'á.

²⁸Wuu Kafoonɲi Yesu Kirisita u ɲwɔ yii na, u u yii tɛge.

Poli à letereŋi shɔnwuŋi ngemu tun Tesaloniki kàŋhe dánafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
letereŋi funŋɔ jwumpe e ke*

Nye Tesaloniki dánafeebii mpyi yyefuge e, Poli à yire lógo ke, maa nge letereŋi shɔnwuŋi tun pi á maa màban le pi e, bà pi si mpyi si ŋkwôro Kile kuni i mɛ. U à li cyêe pi na na Kafoonji Yesu sí nûru n-pa pi shwɔ si pi kyéregfeebii tûn. Pii na mpyi wani kuru kàŋhe e, pire mpyi a màban fô dánafeebii pii na ná pi jwumpe e, pi mpyi maha ŋko na Kafoonji Yesu à nûr'a pa a kwò. Poli à li cyêe na pi à finɛ. Mà jwo Yesu Kirisita u pa ke, Shinpiŋi sí n-pa fɔlɔ si jũŋɔ kyán Kile na. Ŋka Kafoonji Yesu Kirisita sí u shi bò.

Poli mpyi a lógo mú na dánafeebii pii na wá a piye yaha làmpyimbaaŋi yahare e. Ka u u màban le pire e, bà pi si mpyi s'a báaraŋi pyi mɛ. U à li cyêe pi na na báaraŋi nye a táan ngemu á mɛ, urufoo mú nye a yaa u a lyí mɛ (3.10).

Jwumpe tasiige

1 Yii dánafeebii kurunke ku nye wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kàŋhe e ke, mii Poli ná Siliven ná Timoti u à nge letereŋi sɛmɛ si ŋkan yii á. ²Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwɔ yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ntiŋi funŋke e

³Wuu cìmpyiibii, wuu à yaa wuu a fwù kaan Kile á tɛrigii puni i yii kyaa na. Lir'à yaa ná mpyi i, jaha na ye yii na si yyaha na Kile kuni i sɛl'e, ntàanna-magare ti nye yii mú puni niŋkin niŋk-inŋi ná yiye shwɔhɔl'e ke, là sí i bàrali

tire na na wá. ⁴Lire kurugo wuu aha a yii shɛnrɛ yu Kile dánafeebii kurunpi sanpy'á, wuu jũnyi maha yîrige. Py-inŋanni na yii à yiye waha yyefuge tɛrigii puni ná nàvunŋke tɛrigii puni i, maa ntɛɛn Kile kuni i ke, wuu maha yire yu pi á.

⁵Cyire karigii puni funŋke e, Kile sí li cyêe na uru yukyaan'à tii. Yii li cè na kuru yyefuge e yii nye ke, kuru ku sí yii bégele n-yaha Kile Saanre mɛɛ na, tire ntemu kurugo yii nye kyaage e ke. ⁶Yii li cè na Kile à tii, puru funŋke e mpíi pi nye na yii kyérege ke, u sí n-pa pire kyérege, ⁷si yyeŋiŋke kan yii á, yii pi nye kyaage e ke, mà bàra wuu na. Canŋke Kafoonji Yesu sí n-yîri nìnyini na si uye cyêe ná u mɛlɛkɛɛbii fànhanyahaga wuubil'e ke, kuru canŋke, cyire karigii sí n-pyi. ⁸U sí n-pa naŋiŋke e, mpíi pi à cyé Kile na, maa jcyé Jwumpe Nintanmpe na, puru mpemu p'à yyaha tii ná wuu Kafoonji Yesu kani i ke, u sí pire tûn. ⁹Tunŋkanni na u sí pi tûn ke, lire li nye: u sí pi shi bò feefee, pi laage sí n-tɔɔn Kafoonji na, pi laage sí n-tɔɔn u sífente nisinante na. ¹⁰Canŋke Kafoonji sí nûru n-pa ke, kuru canŋke jcyii karigii sí n-pyi. Mpíi pi à dá u na maa mpyi u wuubii ke, pire puni sí pɛɛne taha u na, si jyii yige u kurugo. Yii mú sí n-pyi pire e, jaha na ye mpe wuu à jwo yii á u kyaa na ke, yii à dá puru na.

¹¹Lire kurugo wuu na Kile náare yii á tɛrigii puni i. Nde wuu nye na náare u á ke, lire li nye u yii tɛge bà yii kapyi-inŋkii si mpyi si yyaha tii ná yii kayini i mɛ. Yii daniyaŋi funŋke e, kacɛnŋkii yii la nye s'a mpyi ke, wuu na li náare u á, u yii tɛge ná u sífente e, yii raa cyire pyi. ¹²Lire ká mpyi, yii cye kurugo pɛɛnte sí n-taha wuu Kafoonji Yesu mege na, uru cye kurugo yii mú sí pɛɛne ta. Lire na nye kyaa wuu Kilenji ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita à ndemu pyi wuu á mana ke.

Karigii cyi sí n-pyi mà jwo Yesu u pa ke

2Wuu cìmpyiibii, nde li nye wuu Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge kani, ná pyiŋkanni na wuu sí n-bínni u taan ke, wuu sí kyaa niŋkin jwo yii á kuru kàmpaŋke na, lire li nye: ²pil'à jwo na Kafoonji Yesu à núr'a pa a kwò. Yii a yiye kàanmucaa! Puru jwumpe na nye kafinara, yii àha raa pu núru me. Yii àha pi yaha pi a yii bàhabaha ná puru jwumpe e, lire nye me si pu tège yiye funŋo pen me. Yii li cè na wà sí n-jà n-pa puru jwo yii á, si jwo na Kile u à uru tun, lire nye me si pu sème leter'e si ntùugo yii á ná wuu mege e. ³Yii àha zii nye sùpya yaha u yii jwo fáanŋa a wurugo pyiŋkanni là tufiige na me. Yii li cè na mà jwo kuru canŋke ku nò ke, shinpyahara ti sí n-fyànha jùŋŋo kyán Kile na. Lire kàntugo sùpyaŋi u à sàa pi maa jùŋŋo kyán, ná u à yaha mbòŋi laage e ná Kile sí n-pa u shi bò ke, uru sí uye cyèe mà jwo kuru canŋke ku nò ke. ⁴Sùpyire na Kile mege yiri yaaga maha yaaga na, maa yaaga maha yaaga père ke, uru shinpiŋi sí ntùŋke taha yire puni na. U sí uye pèe yire puni na fo si ŋkàre sà jyè ntèen Kilejaarebage e, si jwo na uru yabiliŋi u nye Kile.

⁵Mà mii yaha yii yyére wani, mii à jcyii karigii jwo yii á, taha yii funŋ'à kwò a wwò cyi na? ⁶Nde l'à uru shinpiŋi sige u sì n-jà nya nume mà u tèenyaani yaha nòmbaa me, yii à lire cè. ⁷Lire ná li wuuni mú i, sífente ti nye shinpiŋ'á ná t'à ŋwòho ke, tire na báaraŋi pyi mà kwò. Ŋka yaage k'à para u yyaha na ke, ná kuru nye a yíri wani me, u sì n-jà raa u báaraŋi pyi u jyii pyiŋkanni na me.

⁸Nye kuru ká yíri wani tènì ndemu i ke, shinpiŋi sí n-ta n-fworo. U aha fworo, Kafoonji Yesu sí u bò ná u jwòge kafege e. Kafoonji Yesu nimpaŋi bèenmpe sí uru

shinpiŋi shi bò. ⁹Uru shinpiŋi sí n-pa uye cyèe ná Sitaanniŋi fànhe e, kabwòhigii cyi sí sùpyire kàkyanhala si pi bilibili ke, u sí raa cyire pyi, bà u si mpyi si pi yákilibii yù me. ¹⁰Kuni li maha Kile pyi u à sùpyaŋi shi bò ke, mpii pi maha jaare lire kuni i ke, shinpiŋi sí pire jwò fáanŋa si njaha ntiimbaaŋi karigii shiŋi puni na. Kile sí pi shi bò, jaha na ye sèenji u sí n-jà pi shwò ke, pi nye a jee uru na, maa u kyaa táan piy'á me. ¹¹Ná pi s'à cyé uru sèenji na, lire kurugo Kile sí pi yaha tire sífente cye e, ti i pi yákilibii kèenŋe kafinar'a. ¹²Nye shin maha shin u nye u nye a jèn'a dá sèenji na me, maa ntiimbaaŋi karigii táan uy'á ke, Kile sí n-pa urufoo tùn.

Dánafeebil'à yaa pi piye pwo Kile kuni i

¹³Yii pi nye wuu cìmpyiibii ná Kafoonji Yesu à yii kyaa táan uy'á ke, wuu à yaa wuu a fwù kaan Kile á yii kurugo tèrigii puni i. Mà lwò fo tasiige e, Kile à yii cwòonrò maa yii shwò. Yii li cè Kile Munaani à yii cwòonr'a yaha yiye kanni na, ka yii i dá sèenji jwumpe na. ¹⁴Kile à yii yyere lire mee na, Jwumpe Nintanmpe cye kurugo, wuu à puru mpemu jwo yii á ke. Lir'à pyi bà yii si mpyi si ntèen ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita e u bwompe e me. ¹⁵Lire e wuu cìmpyiibii, yii yyére tayyérege njicennji i, yii i yiye pwo. Yereyi wuu à jwo yii á, lire nye me nje wuu à sém'a tùugo yii á ke, yii àha zii ŋkwò funŋo wwò kuru kà na me.

¹⁶Wuu Kafoonji Yesu Kirisita ná wuu Tuŋi Kile u à wuu kyaa táan uy'á, maa jwò wuu na, maa wuu zòompìi taala nùmpaŋa mee na ná sòŋŋorò tatahaga njicennji ke, ¹⁷pi yii zòompìi taala, pi raa fànhe kaan yii á, bà yii si mpyi s'a kacennkii pyi tèrigii puni i, yii karigii pyiŋkanni ná yii jwuŋkanni i me.

**Poli à li cya dánafeebil'á
pi a Kile jáare pir'á**

3 Nye wuu cínmpyiibii, mpe mii sí n-bára puru na ke, puru pu nye: yii a Kile jáare wuu á, bà Kafoonji Jwumpe si mpyi si jcaala fwɔfwɔ, pi i pu le njire e, bà l'à pyi yii yyére mɛ. ²Sùpyire t'à sàa pi ke, yii a Kile jáare bà wuu si mpyi si shwɔ tire na mɛ. Yii li cɛ, sùpyire puni nye a dá Kile na mɛ. ³Ɔka Kafoonji na nye jwɔmɛɛ niŋkinfoo, u sí fàhe kan yii á, si yii shwɔ Sitaanninji na. ⁴Kafoonji à wuu pyi wuu à dá yii na, yereyi wuu à kan yii á ke, wuu à tɛn ná l'e na yii na yi kurigii jaare, yii mú sí n-kwôro s'a yi kurigii jaare.

⁵Kafoonji u yii tɛge bà yii si mpyi si Kile kyaa táan yiy'á, si kari kwú yiye e Kirisita fiige mɛ.

**Shin maha shin à yaa u a
báare u raa uye jwɔ caa**

⁶Wuu cínmpyiibii, mpíi pi nye na fàhafaha na mâre là mpyimbaa yii shwɔhɔl'e, maa mpyi pi nye na wuu yereyi kurigii jaare mɛ, wuu na li jáare yii á, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na, yii àha pire pyi yii kapyinɛ mɛ. ⁷Yii yabilimpil'à li cɛ na yii à yaa yii wuu pyinŋkanni lwɔ. Tɛni i wuu mpyi wani yii yyére ke, wuu mpyi a wuye yaha báarapyimbaani laage e mɛ. ⁸Wuu mpyi a wuye tɛnɛ sùpyanjí wà tufiige na uru s'a wuu jwɔ caa mana mɛ. Pilaga bàra canja na, wuu mpyi maha báaraŋi niŋganji pyi, bà li si mpyi wuu àha ŋkwɔ mpyi tuguro yii wà tufiige juŋ'i mɛ. ⁹Li

nye mu à jwo wuu mpyi na yii ntɛgenji fún mà dɛ! Ɔka wuu la mpyi yii i li cɛ na yii à yaa yii a báaraŋi pyi wuu fiige. ¹⁰Tɛni i wuu mpyi wani yii yyére ke, wuu à yi jwo a waha yii á na báaraŋi nye a táan ŋgemu á mɛ, urufoo mú nye a yaa u a lyí mɛ.

¹¹Lire ná li wuuni mú i, wuu à yi lógo na yii píi na wá na fàhafaha na mâre là mpyimbaa, maa pi jwɔyi leni sùpyire sannte karigil'e. ¹²Pire pi mpe lóg'a tàra, wuu sí yi jwo n-waha pi á Kafoonji Yesu Kirisita mege na, na pi tɛn tanuge e, pi raa báaraŋi pyi, pi i yyére ná pi jwɔlyinji i.

¹³Mii cínmpyiibii, yii pi ke, yii àha zii ŋkànha kacɛnŋkii mpyinji taan tɛni là tufiige e mɛ. ¹⁴Yereyi wuu à kan yii á nge lɛterɛni i ke, wà ha jcyé yi lógogo, yii urufoo jwɔhɔ múgo, yii àha núru ŋgwɔ ná urufol'e mɛ. Lire ká mpyi, u sí n-sílege. ¹⁵Lire nye a li cyée na yii urufoo pyi yii zàmpɛn mà dɛ! Yii u yere, jaha na ye yii cínmpworo u nye u wi.

Jwumpe nizanmpe

¹⁶Kafoonji u nye yyepinŋke kanfoonji ke, uru u yyepinŋke kan yii á tɛrigii puni ná pyinŋkannigii puni na. Kafoonji u pyi ná yii puni i.

¹⁷Mii Poli yabilinji cyege k'à nge fwùŋi séme. Ame mii maha na kampeeni fyèŋi yare na lɛteribii puni na. Mii sémere ti nye nte.

¹⁸Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jwɔ yii puni niŋkin niŋkinji na, u u mpyi ná yii e.

Poli à leterengi nijncyiingi ngemu tun Timŏti á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè leterengi funŋo jwumpe e ke

Poli u à nge leterengi tun Timŏti á. Timŏti tuni na mpyi Gireki. U nuŋi sí nje Yahutu, uru Yahutucwoŋi mpyi a pa uye kan Yesu á.

Nje tēni i Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Azi kùluni shiimbil'á ke, u ná Timŏti à piye nya. Lire pyiŋkanni na pi à jyè piye e. Mà Poli yaha Kile jwumpe njwuŋi na, tooyo nijyahay'e Timŏti mpyi maha ŋkàre ná u e. Dánafeebii kurunyi kani li mpyi a Poli funŋo pen ke, u mpyi maha Timŏti tunni pire dánafeebil'á. Mà Timŏti yaha Kile jwumpe njwuŋi na Efese kànhe e, Poli à nge leterengi nijncyiingi tùugo u á maa kapyaa sicyeere cya u á.

U à yi jwo u á na cyelentiibii kafinivinibii pi nje na Kile jwumpe labali na yu Efese kànhe yaha kurugo ke, na Timŏti u yi jwo dánafeebil'á na pi àha ntaha pire njwòh'i me, na pi Kile kuni nje sèe me. Pi maha jwo na diŋyengi yaayi pun'à pi, na ngemu la ká mpyi si shwò yire yapiyi na ke, urufol'à yaa u a yalyire ná yabyeere tà fún, urufoo mú sí nje a yaa u fúru pyi me. Ŋka Poli à jwo na yaayi Kile à dá diŋyengi i ke, yire pun'à jwò.

U à Kile pèenŋkanni jwo u á.

Pyiŋkanni na dánafeebii kacwónribil'à yaa pi pyi ke, Poli à lire jwo u á mú.

Timŏti na mpyi cyelentu nàŋjiibile. Lire kurugo yerenkanni na u à yaa u a dánafeebii yerege ke, Poli à lire kuni le u taan.

Poli à Timŏti shéere

1 Mii Poli u nje Yesu Kirisita tūntunŋo mà tàanna ná wuu shwofooŋi Kile tūnture e ná Yesu Kirisita, wuu sōŋŋore tatahage e ke, ²mii u à nge leterengi tun mu á, Timŏti, mu u nje mii jyāŋi sèeŋe wuŋi mà tàanna ná Kile kuni i. Wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafooŋi Yesu Kirisita pi njwò ma na, pi i jùŋaara ta ma na, pi i yyeŋiŋke kan ma á.

Poli à cyelentiibii kafinivinibii kyaa jwo Timŏti á

³Bà mii à yi jwo a waha mu á, mii niŋkareŋi Masedoni kùluni i me, mu à yaa mu u ntēen Efese kànhe e, cyelentiibii pi nje na Kile Jwumpe labali na yu ke, maa pi sige lire na. ⁴Yi jwo pi á na pi àha piye njwò jwunŋyempe laaga baa wumpe ná pi à fworò tulyeyi njemu i ke, yire siifeebii meyi nàkaante laaga baa woore niŋkwombaare na me. Cyire karigii maha nàkaante nyahage, cyi nje a yyaha tii ná Kile nyii wuuni i me, wuu maha lire ndemu cè u kuni cye kurugo ke. ⁵Kuru yerege nūŋke ku nje pi á, bà pi si mpyi si pi shinŋeebii kyaa táan piy'á ná zòvvinre ná funŋcennŋe ná dāniyaŋi sèe wuŋi i me. ⁶Ŋka pii na nje wani, pir'à kántugo wà lire kun'á, maa ŋkwòro na jwumpe laaga baa wumpe kanni yu. ⁷Pi la nje si mpyi Kile Saliyaŋi cyelentii, mà li ta jwumpe pi nje na yu ke, pi nje a puru yyaha cè me. Pi à piye njwò maa sūpyire kálali ndemu na ke, pi nje a lire cè me.

⁸Kile Saliyaŋi wi ke, wuu à li cè na u à njwò, ŋka fo sūpyire ká a ŋkálali u na na njwòge. ⁹Wuu à li cè mú na uru Saliyaŋi nje a tiŋe shintiibii kurugo me, ŋka u à tiŋe shinpiibii kurugo. Mpii pi à njūŋo kyán Kile na ke, mpii pi nje pi nje na fyáge Kile na me, ná kapimpyiibii, Kile à Saliyaŋi tiŋe pire mpii puni mēē na. Mpii pi nje pi nje na Kile pēre mú me, ná Kile

mekēge feebii ná mpíi pí à pí sifeebii cùmu lemē pí ke[¶], ná supyiboompii, Kile à u Saliyaŋi tìŋe píre puni mēe na, ¹⁰ ná jacwoobii ná nàmbaabii pí maha wwùu ná piye e ke, ná mpíi pí maha sùpyire cwôre na mpérēli ke, ná kafinivinibii ná mpíi pí maha ŋkâre Kile na laaga baa ke, ná kyaa maha kyaa l'à kântugo wà kàlaŋi nìncēŋ'á ke, Kile à Saliyaŋi tìŋe cyire karigii puni pyifeebii mēe na. ¹¹ Uru kàlaŋi nìncēŋi na nta Jwumpe Nintanmpe e, mpe p'à Kile pèente cyēe wuu na ke. Kilenji u nyē yyēŋŋke kanfoonji ke, uru u à mpe jwumpe kan mii á.

**Poli à fwù kan Kile á, jaha na ye
Kile à jwò u na maa u shwò**

¹² Mii à fwù kan wuu Kafoonji Yesu Kirisita á, jaha na ye u à cyēge taha mii na, maa mii pyi u báarapyi, maa fànha kan mii á uru báaraŋi mēe na. ¹³ Mà li ta tèecyiini i, mii mpyi na u mege kēge, mpíi pí à dá u na ke, marii píre kyérege, marii pí cyere mú. Ŋka Kile à jùpaara ta mii na, jaha na ye mii mpyi na cyire karigii pyi cyi jcembaaŋi funŋke e, mii mpyi na sàha ŋkwò a dá Yesu na mē. ¹⁴ Ŋka wuu Kafoonji Kile à jwò mii na sēe sèl'e, maa mii tēge, ka mii i dá Yesu Kirisita na, maa u kyaa táan nay'á. ¹⁵ Mpe jwumpe na nyē kanyēe, sùpyire pun'à yaa ti jēe pu na: Yesu Kirisita à pa dinyaŋi i si kapimpyiibii yige pí kapegigil'e. Pire kapimpyiibil'e, mii wogigii cyi à pí pí puni wogigii na. ¹⁶ Ŋka Yesu Kirisita à jùpaara ta mii na, mii u mpyi kapimpyiibii puni nimpinji ke, lire nde cyē kurugo, u à u lùtaanni cyēe sùpyire na. U à tire yyecyeente pyi sùpyir'á, nte ti sí n-pa dá u na si shìŋi nìŋkwombaaŋi ta ke. ¹⁷ Pèente ti taha saanrefoo Kile na tērigii puni i, uru u nyē nyii na tērigii puni i ke, sùpya nyē

na u jaa mē; uru u nyē Kilenji nìŋkinji fo tèekwombaa. Amiina!

**Poli à Timŋti yere na u
uye pwo Kile kuni na**

¹⁸ Mii jyaŋi Timŋti, mii à nte tūnn-ture jwo mu á mà tàanna ná Kile tūnn-tunmpii pii jwum'i, mpe p'à fyànha a jwo mu kyaa na ke. Zhìŋi mu nyē na leni bà sùpyire si mpyi si kàlaŋi sēe wuŋi ta mē, puru jwumpe pu fànha kan ma á lire zhileni na. ¹⁹ Maye pwo Kile kuni naaraŋi na ná funncēŋ'i. Kuru funncēŋk'à pii kùuŋɔ, ka pí Kile kuni naaraŋi si yyére shwòhòl'e, mu à jwo bakwòɔɔ k'à fūru maa ntìge lwohe jwòh'i. ²⁰ Nàmbaa shuunni na nyē píre e, Imene ná Alēzandiri, mii à píre yaha Sitaanninji á, pí i ŋkyaalaa, bà pí si mpyi pí àha nūru raa Kile mege kēge mē.

**Dánafeebil'à yaa pí a Kile
jáare sùpyire puni kurugo**

2 Nyē yaage nìncyiige mii nyē na jcaa dánafeebil'á ke, kuru ku nyē ŋke: yii a Kilepareyi nìncēŋpyi shìŋi puni pyi, yii raa u jáare sùpyire puni kyaa na, yii raa fwù kaan u á ti puni kurugo. ² Yii a Kile jáare saanbii ná shinbwoobii puni kurugo, bà wuu si mpyi si ntēen yyēŋŋke ná ferempe e, s'a Kile pēre ná naaraŋkanna nìncēŋ'i mē. ³ Lire l'à jwò, lire mú l'à táan wuu Shwofoonji Kile á. ⁴ U la nyē sùpyire puni si shwò, ti i sēēŋi cē. ⁵ Jaha kurugo ye Kile na nyē nìŋkin, sisuruleŋe nìŋkin mú u nyē u ná sùpyire puni shwòhòl'e, sùpya u nyē u wi, Yesu Kirisita kyaa li. ⁶ U à uye kan mà pyi sùpyire puni nùŋgwulwòɔɔ ti kapegigil'e. Kile nyii tēn'à nò ke, u à lire pyi si li cyēe sùpyire na na uru la nyē ti i shwò.

⁷ Puru jwumpe njwuŋi kurugo, Kile à mii Poli tìŋ'a pyi u tūnn-tunŋɔ. Mii nyē a finē mē, sēe u nyē u wi, supyishinji

[¶]1:9 Pii maha jwo: «ná mpíi pí maha pí sifeebii bùu ke».

sanŋi u nŋe u nŋe Yahutuu mē, Kile à mii tun na mii u sà a pire taanni u kuni jaaraŋkanni na, lire kuni li nŋe sēenŋi.

Pyiŋkanni na nambaabii ná cyeebil'à yaa pi a Kile kuni jaare ke

⁸Nŋe cyaga maha cyag'e dānafeebii na binnini ke, mii la nŋe nambaabii pi a pi cyeyi yīrige, pi raa Kile jāare ná zōvy-inre e, lūyirili ná jwunyahama baa.

⁹Mii la mú nŋe cyeebil pi pi vāanŋyi nindeyi cē. Pi à yaa pi a vāanya leni njemu yi nŋe yi sī pi njini faha me. Pi nŋe a yaa pi a nūnyi pwu sūpyire s'a pi cyēre kamyahii na mē, pi nŋe a yaa pi a vāanŋyi longara wuyi ná pūcyage yaayi longara wuyi leni mē, mu à jwo sēenŋi wuyi ná ŋkēncurigii longara wogigii. ¹⁰Ŋka pi pūcyage yaleer'à yaa ti pyi kacēnmpyiini, ceewe maha ceewe u nŋe na Kile pēre ke, amuni u à yaa u pyi. ¹¹Mà bāra lire na, cyeebil ká mpyi Kile Jwumpe tajwuge e, pi à yaa pi tēen tanuge e, pi raa pu nūru pi raa jaare pi a ntāanni ná p'e. ¹²Mii nŋe a pēe ceewe u a sūpyire kālali na cyeebil nŋe nambaabii nūŋo na mē, u à yaa u tēen tanuge e^s. ¹³Lire kajwuuni li nŋe, Kile à Adama dá yycyige na, lire nŋwō na maa Awa dá. ¹⁴Adama bà Sitaanniŋi à nŋwō fāanŋa yycyige na mē, ŋka ceenŋi u à fyānha a nŋwō fāanŋa, ka u u Kile nŋwōmēeni yaha. ¹⁵Ceenŋi pyiisini sī n-jà u pyi u pōn u nūmpanŋke e mē, li tēgeni li nŋe u kwōro Kile kuni i ná tāange ná tufeempe e, u uye pērege cē.

Dānafeebii kurunke kàanmucyafeebii kani

3 Mpe jwumpe na nŋe kanyē: ŋgemu la ká mpyi si mpyi dānafeebii kurunke kà kàanmucyafao ke, urufoo la

na nŋe si kyaa njncenne pyi. ²Dānafeebii kurunke kàanmucyafaoŋ'à yaa u pyi sūpya, tigire cyaga nŋe ŋgemu na mē, u à yaa u kúu u cwoŋi na^{**}, u u uye pērege cē, u nŋe a yaa u kyaa pyi a tòro li tēgeni taan mē, u à yaa u pyi sūpya ŋgemu u à tīi ke, u à yaa u pyi nām-pōnmarawa, u u jà u a sūpyire kālali u a nŋwōge Kile kuni jaaraŋkanni na. ³U nŋe a yaa u pyi sinmbya mē, u mú nŋe a yaa u pyi supyikyanga mē, ŋka u à yaa u pyi nūmpinŋefoo. U nŋe a yaa u pyi kāshikwōn mē, u mūnaani mú nŋe a yaa li lwō a pŋwō nāfuunŋi na mē. ⁴U à yaa u jà u pyenge shiinbii cūŋkanni na, u pyiibii s'a u pēre sēl'e. ⁵Yire kajwuuni li nŋe, ŋgemu u nŋe u nŋe a jà u pyenge shiinbii cūŋkanni na mē, di urufoo sí n-jà Kile dānafeebii kurunke yyaha cū n-jwo ye? ⁶U mú nŋe a yaa u pyi sūpya njnjyivōnŋo Kile kuni i mē, lire nūŋke ku nŋe u àha ŋkwō uye pēe, Kile si ŋkwō a u cēge bā u à Sitaanniŋi cēge mē. ⁷Mpii pi nŋe pi nŋe Kile kuni i ná yīi e mē, dānafeebii kurunke kàanmucyafaoŋi mú à yaa u pyi ná metange e pire shwōhōl'e, bà sūpyire si mpyi t'àha bú u njini faha, u u nŋwō Sitaanniŋi kànhanŋke e mē.

Dānafeebii kurunke tēgefeebii kani

⁸Nŋe dānafeebii kurunke tēgefeebii'à yaa pi pyi metangafee, pi nŋe a yaa pi pyi nŋwōyahigii shuunni jwufee mē, pi nŋe a yaa pi pyi sinmbyaa mē, pi nŋe a yaa pi a nāfuunŋi caa cyanŋkanna nimpīi na mē. ⁹Kuni i Kile à wuu le, ná li mpyi a ŋwōhō tēcyiini i ke, pi à yaa pi a lire kuni jaare ná funvyinge e. ¹⁰Pi à yaa pi kàanmucya sēl'e kamyi tigire cyaga nŋe pi na mē, pi i nta pi a uru báaraŋi pyi.

¹¹Cyeebil mú à yaa pi pyi metangafee, pi nŋe a yaa pi a sūpyire sannte meyi

§2:12 Pii maha jwo: «Mii la nŋe cyeebil pi pyi nambaabii cyelentii, lire nŋe mē pi pyi nambaabii nūŋo na mē. Pi aha mpyi Kile jwumpe tajwuge e pi a yaa pi fyāha, pi raa nūru.»

****3:2** Pii maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe njnkin poo.»

kèege mɛ, pi à yaa pi piye pèreege cè, pi à yaa pi pyi dānasupyii karigii puni i. ¹²Dānafeebii kurunke tegefoon'ā yaa u kuu u cwoŋi na^{††}, u à yaa u jā u pyiibii ná u pyenge shiimbii puni cūŋkanni na. ¹³Mpii pi nye na uru báaraŋi pyi na ŋwoge ke, pire sí n-kêe. Pi sí raa pi báaraŋi pyi fyagara baa Kile kuni i, Yesu Kirisita wwoŋeege e.

Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'ā ŋwɔ

¹⁴Mii na sōŋŋi, li sì mɔ mɛ, mii sí n-kàre mu yyéere, ŋka mii sí ŋcyii karigii sémɛ si ntun mu á. ¹⁵Mii mée ká mpyi mii nye a wyèr'a nɔ mu yyéere mɛ, mu sí li cè ŋge leterɛŋi cye kurugo, pyiŋkanni na Kile bage shiimbil'ā yaa pi a Kile kuni jaare ke. Kuru bage shiimbii pi nye Kile nyii wuŋi dānafeebii kurunke, pire pi à kàlaŋi sèe wuŋi cwoho cinjo ná cinŋkunjo fiige.

¹⁶Sèe wi, kani li mpyi a ŋwɔho Kile kuni i ke, li mpyi a pèe sèe sèl'e, sùpya sì n-sii n-jà nàkaana pyi lire e mɛ: Kirisita à uye pyi sùpya, maa uye cyèe sùpyire na,

Kile Munaani à li cyèe na u à tii,
Kile mèlekeebil'ā u nya.

U kyal'ā jwo supyishinji pun'ā,
Dinyenji cyeyi puni i, pil'ā dá u na,
Kile à u lwɔ a kàre ninyinji na maa u pèe.

4 Nye Kile Munaani à yi fñin'a jwo wuu á na dinyenji tèekwooni ká byanhara, pii sí kàntugo wà Kile kun'á, si ntaha kafinivinibii pii ŋwɔh'i, mpii pi nye na sùpyire wurugo ke, pire u kàlaŋi s'ā fwooro jínabil'e. ²Pire cyelentiibii na nye kafinivinimii, pi à fyinme tò wwomɔ na, pi saha sì n-jà sèenji cè n-wwû kafinare e mɛ. ³Pire cyelentiibii maha sùpyire kálali na fúruŋi nye a ŋwɔ mɛ, na yalyire shinji puni nye a yaa t'a lyi mɛ, mà li ta Kile u à yalyire puni dá.

U la nye mpiai pi à dá uru na maa sèenji cè ke, pi fwù kan ur'á pi i ti lyi. ⁴Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'ā ŋwɔ, wuu nye a yaa wuu cyé yaaga na mɛ, ŋka wuu à yaa wuu fwù kan u á yaayi puni kurugo. ⁵Wuu à li cè Kile Jwumpe cye kurugo na wuu aha fwù kan u á yaayi njemu kurugo ke, yire maha fñinje.

Yesu Kirisita báaraŋyini njicennji

⁶Mu à yaa mu u ŋcyii karigii yyaha jwo dānafeebil'ā, lire e mu sí n-pyi Yesu Kirisita báaraŋyini njicennje ŋgemu u na uye ŋwɔ caa ná kàlaŋi njicennji i Kile kuni i ke. ⁷Ma hà raa jwunjyempe laaga baa wumpe núru mɛ, pu nye a fwooro Kile e mɛ. Ta maye taanni Kile yyaha fyagare na.

⁸Mà cyeere taanna karigii cyi na, lir'ā ŋwɔ,

ŋka mà maye taanna Kile yyaha fyagare na,

lire tòŋŋ'ā pèe sèl'e

jaha na ye Kile à ŋwɔmɛeni lwɔ wuu á na

uru yyaha fyagare sí wuu ninjaanji ná wuu nùmpaŋke ŋwɔ.

⁹Puru na nye sèe, sùpyire pun'ā yaa ti ŋee uru sèenji na. ¹⁰Nye lire kurugo wuu na báaraŋi pyi, marii zhinji leni, jaha na ye wuu à wuye tñinje Kilenji nyii wuŋi na, uru u nye sùpyire puni Shwofoonji, ŋka mpiai pi à dá Yesu Kirisita na ke, pire wuuni l'ā lye. ¹¹Mu à yaa mu u cyire karigii yyaha jwo pi á sèl'e maa pi taanna cyi na.

¹²Mu jaaraŋkanni njicenni l'ā yaa li sùpyire sige t'āha bú ŋkwɔ mu wii ŋcwô na mu na nye nàŋkocyaawa mɛ. Mu a yaa mu u ma jwuŋkanni ná ma jaaraŋkanni ná ma ntàannamagare ná ma dāniyaŋi ná ma zòvvinre cyèe dānafeebii na, bà pi si mpyi si mu pyiŋkanni lwɔ cyire karigii puni i mɛ.

^{††}3:12 Pii maha jwo: «Dānafeebii kurunke tegefoon'ā yaa u pyi ceewe ninjin poo.»

¹³ Mâ jwo mii u nɔ mu yyére ke, maye waha Kile Jwumpe Semɛɲi ɲkàlanɲi na sùpyir'á, maa u jwumpe yyaha jwo pi á, bà pi si mpyi si ntaha pu fye e mɛ. ¹⁴ Kile tũnture ntemu t'à jwo mu kyaa na, ka dánafeebii kacwɔnribii si pi cyeyi taha mu ɲũnke na, ka mu u Kile màkange ɲkemu ta u báaraɲi mɛɛ na ke, ma hà cye láha kuru na mɛ.

¹⁵ Maye waha maa cyire karigii pyi ná ma fànhe puni i, bà sùpyire si mpyi si ɲcè na mu na sì yyaha na Kile kuni i mɛ.

¹⁶ Ma naaraɲkanni kàanmucya. Kàlanɲi mu ɲye na ɲkaan sùpyir'á ke, maa uru kàanmucya mú. Maye pɔw cyire karigii na tɛrigii puni i. Lire ká mpyi, mu yabiliɲi sí n-shwɔ, mpɛ pi ɲye na mu jwumpe núru ke, pire mú sí n-shwɔ mu cye kurugo.

Yereɲkanni na Timŏti à yaa u a dánafeebii yerege ke

5 Ma hà raa jwɔɲjwumbaama yu nàɲkolyeebii na mɛ, ɲka ta pi yerege ná lùtaanni i mu à jwo mu tii pi. Lire pyiɲkanni na mú, ta nàɲjiibii yerege mu à jwo mu cɛmɲyɛ. ² Cɛɲyeebii pi ke, ta pire yerege mu à jwo mu nɛɛ pi. Cipyire mú ti ke, ta tire yerege mu à jwo ma cɛmɲyicyee, ɲka ná zòvyinre e.

Leɲkwucyeebii pi à yaa ná ntɛgeɲi i ke

³ Tɛgefee ɲye leɲkwucyeebii mpiimu na mɛ, pire pi à yaa ná ntɛgeɲi i. ⁴ ɲka pyii, lire ɲye mɛ ɲampyire ká mpyi leɲkwucwɔɲi ɲgemu á ke, pir'à yaa pi Kile yyaha fyagare ntaanniɲi sii pi pyenyi na, pi i pi sifeebii tugure lwó, bà pi sifeebil'à fyànha a pi woore lwó mɛ. Lire l'à táan Kile á. ⁵ Leɲkwucwɔɲi u ɲye uye kanni na, ná sùpya ɲye u á, ɲgemu u sí u tugure lwó mɛ, ur'à Kile pyi u cyege tatahage,

marii u ɲáare pílaga bàra canɲa na, bà Kile si mpyi si u tɛge mɛ. ⁶ ɲka leɲkwucwɔɲi u ɲye mayaare e ke, uru ɲiɲkwuɲi u ɲye, ali mà li ta u ɲye ɲyɛ na. ⁷ Ta dánafeebii kálali ɲcyɛi karigii na, bà pi si mpyi s'a cyi kuni ɲaare, si mpyi tì-gire cyaga baa mɛ. ⁸ Shin maha shin à yaa u u cɛmɲyɛbii tugure lwó, ɲka u pyenge shiɛnbii wuuni l'à lye. ɲgemu ká mpyi u ɲye a lire pyi mɛ, urufol'à fworu Kile kuni i feelee. Kilecembaabii mú bá à pɔwɔ urufu na.

⁹ Leɲkwucyeebii pi à nɔ yyee beetaanre (60) na ke, l'aha nta pi mpyi a kúu pi nàmbaabii na, pire mpɛi meyi y'à yaa y'a sémeni dánafeebii s'a pire tɛre. ¹⁰ Pi à yaa pi pyi metangafee pi kacɛɲɲkii cye kurugo, pi à yaa pi ta pi à pi pyiiibii byé byiɲkanna ɲiɲcenne na, pi à yaa pi ta pi à nàmpwuun màra, maa dánafeebii tooyi jyé mú^{††}, pi à yaa pi ta pi à kanhamafeebii pii tɛge, pi à yaa pi ta pi à kacɛɲɲkii shiɲi puni pyi. ɲye leɲkwucyeebii pi ɲye amuni ke, pire meyi y'à yaa y'a sémeni.

¹¹⁻¹² ɲka leɲkwucyeebii pi ɲye cipyire ke, ma hà raa pire meyi sémeni mɛ. Shwɔhɔl'e nàmbajyiini lage sí n-pa pi ta. Lire ká mpyi, ɲwɔmɛeni pi maha lwó, na pire sí raa báare Kirisita kann'á ke, pi sí lire kɛge si kàntugo wà u á. ¹³ Mà bàra lire na, mu aha a pi meyi sémeni, pi sí n-pyi sàafee s'a ɲaare pyenyi ná yiye shwɔhɔl'e laaga baa, là mpyimbaa. Lire kanni bà mɛ, pi sí n-pyi jwɔɲyahamafee, s'a pi ɲwɔyi leni sùpyire sannte jwumpe e, s'a jwɔɲjwumbaampe yu mú. ¹⁴ Lire kurugo mii la ɲye leɲkwucipyire ti nàmbaya jyé^{¶¶}, pi i pyii si, pi i yákili yaha pi pyenyi na sèl'e, bà wuu zàmpɛɛnbii si mpyi pi àha ɲkwɔ tì-gire cyaga ta wuu na mɛ. ¹⁵ Mii na mpe jwumpe yu ɲaha na ye leɲkwucipyire

^{††}5:10 Lire tɛni i, nàmpɔɲɔ n'a mpyi a pa mu yyére, mu mpyi maha bilɲi wà pyi u à u tooyi jyé. Lire na mpyi bilibii kapyii.

^{¶¶}5:14 Lire tɛnni i, wà fànha mpyi leɲkwucyeebii na mɛ. U pɔɔɲi kwɔɲkwɔnni kàntugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nàmbage lɛɲɛ wani.

tà à kàntugo wà Kile kun'á mà kwò, maa ntaha Sitaanniŋi ɲwòh'i. ¹⁶ Dánafeebii shwòhòl'e, ceenji wà cìnmpyicyee ká mpyi leŋkwucyee, ur'à yaa u pi tugure lwó, leŋkwucyeebii pi ɲye piye kanni na ke, bà dánafeebii kurunke si mpyi si jà ɲjyére ná pire e me.

Dánafeebil'a yaa pi a pi kacwónribii père

¹⁷ Dánafeebii kacwónribii pi ɲye na pi báaraŋi pyi na ɲwòge ke, pire pi à yaa ná pèente e, yii yaha pire na sèl'e, mpiimu bá pi à piye pwo Kile jwumpe ɲjwuŋi na ke, pire kaɲyee na. ¹⁸ Naha kurugo ye y'à jwo Kile Jwumpe Semenji i na:

«Mu aha a sùmaŋi bwùun ná ɲiyyi i si u pyàŋi wwù, mu ɲye a yaa mu u yi ɲwòyi pwo me^{§§}.»

Yi mú à jwo Kile Jwumpe Semenji i na:
«Báarapyiŋ' à yaa ná u sàraŋi i *»

Nde Timŋti à yaa u pyi wà ha dánafeebii kacwónrɔŋi wà cêge u á ke

¹⁹ Wà ha dánafeebii kacwónrɔŋi wà cêge kani là na, ná shiin shuunni taanre ɲye a lire kani ɲya maa li jwo mu á me, ma hà ndá li na me. ²⁰ Kacwónribii pi ɲye na kapegigii pyi ke, pire yere pi sanmpii ɲyii na, bà pire mú si mpyi s'a fyáge si kàntugo wà kapegigii na me. ²¹ Mii sí yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita ná u mèlekeebii ɲjcwónribii ɲyii na, na mu à yaa mu u maye waha maa ɲcyii karigii puni pyi. Mu à yaa mu u sùpyire puni cù cùŋkanna ɲiŋkin na, ma hà sùpya pwóŋɔ sùpya na me.

²² Ma hà funŋke wyèŋe si ma cyeyi taha sùpya ɲùŋɔ na si u pyi dánafeebii kacwónrɔwɔ me. Shinŋi u ɲye na kapegigii pyi ke, ma hà ɲgwò ná urufol'e

me, mu à yaa mu u pyi ná zòvvinre e tè-rigii puni i.

²³ Ma hà raa lùtiige kanni byii me, ta ɛɛzen sinmpe nimbilere byii ma funŋ-jaŋke kurugo, bà mu si mpyi si ɲcùuŋɔ me, naha na ye mu ɲye na ɲcùuŋi na nta-hali me.

²⁴ Pii na ɲye wani, pi kapegigii maha ɲcè, mà li ta wà sàha ɲkwò a pi yíbe me. Pii wogii sí na ɲye wani cyire maha ɲcè pi yíbeŋkwooni kàntugo na. ²⁵ Amuni li mú ɲye kacenŋkii ɲye na jà a ɲwòhɔ me, cyi maha naa. Cyii mée ká mpyi cyi sàha ɲkwò na naa me, cyire si n-kwòro ɲcèm-baa me.

Dánafeebii pi ɲye bilere e ke, pir'à yaa pi a pi ɲùŋufeebii père

6 Bilibil'a yaa pi a pi ɲùŋufeebii père, bà sùpyire si mpyi t'àha raa Kile mege kèege, si wuu kàlaŋi pyi laaga baa me. ² Pi ɲye a yaa pi a pi ɲùŋufeebii ɲwò kwùun, na pire na ɲye cìnmpyii mà tàanna ná Kile kuni i me. Ɔka pi bá à yaa pi a báare pi á sèl'e, naha kurugo ye mpiimu á pi ɲye na báare ke, pire na ɲye ntàannamadanafee.

Cyire karigii jwo a waha dánafeebil'á.

Cyelentiibii kafinivinibii ná nàfuuŋi kani

³ Wà ha a kàlaŋi wabere kaan sùpyir'á ɲgemu u à kàntugo wà wuu Kafoonji Yesu Kirisita kàlaŋi ɲjccenŋi ná Kile kun'á ke, ⁴ urufoo na uye père tawage e, u ɲye a yafyin cè me. Jwunyahamafoo u ɲye u wi. U maha kàshige kwùun jwumpe laaga baa wumpe ɲùŋɔ taan, cyire karigii maha ma ná yɲcyeye ná yoge ná cyàhigii ná sòŋŋopeere ⁵ ná nàkaante tegele baa woore e sùpyire shwòhòl'e. Pire cyelentiibii funŋpyi ɲye a ɲwò me, pi ɲye na sèenji naa sahaŋki

§§5:18 Duterenɔmu 25.4

*5:18 Levitiki 19.13; Duterenɔmu 24.14-15

mɛ. Pi na sŏnɲi na Kile kuni na nyɛ nàfuutakuro.

⁶Sɛɛnɲi na, Kile kuni na nyɛ nàfuu li jaarafeebil'á, ná pi cyeyaay'à pi funɲyi ɲíɲɛ. ⁷Wuu canzege, wuu nyɛ a pa ná yafyin i mɛ, wuu canɲkwuge wuu mú sɪ n-kàre ná yafyin i mɛ. ⁸Lire e yalyire ná vāanɲyi ká mpyi wuu á, yir'à yaa yi wuu funɲyi ɲíɲɛ. ⁹Mpiimu la ku nyɛ si mpyi nàfuufɛe ke, pire maha piye le kapegigii ɲwɔge e. Sitaannɲi maha pi cù bà yatɔɔɔ maha ɲcù kànhaɲa na mɛ. Pi nyii karigii nimpegigii ná laaga baa wogigii cyi maha pi wuuni kɛɛɛ feefee. ¹⁰Naha kurugo ye nàfuunɲi lage ku maha kapegigii shɲɲi puni sini, u lag'à pii ta, ka pi i fworo Kile kuni i, maa piye le kyaage e.

Poli à Timŏti yere

¹¹Ŋka Timŏti, mu u nyɛ Kile sùpya ke, laaga tɔɔn cyire karigii puni na, ma a maye waha katiigii mpyiɲi na Kile yyahe taan. Fànha le ma a maye pwo Kile na, ma a mpyi dānasupya, ma a ma shɲɲɛebii kyaa táan may'á sèl'e, ma a maye waha Kile kuni jaaraɲi i, ma a mpyi ɲùmpɲɛfoo. ¹²Ta Kile kuni zhɲɲi ɲɲɲɲɲi leni. Shɲɲi ɲɲkwombaaɲi ta, uru kurugo Kile à mu yvere, ka mu u uru jwumpe jwo, maa li cyêe na mu na Kile kuni jaare, shɲɲyahara a lire kani lógo maa li nya.

¹³Nyɛ mii sí yi jwo n-waha mu á, nyii yaayi puni Davoonɲi Kile nyii na ná Yesu Kirisita nyii na, ɲgemu u à sɛɛnɲi jwo Pɔnse Pilati á ke, ¹⁴mu à yaa mu u Kile tūnnture kurigii puni jaara. Ma hà tì-gire cyaga yaha ku ta ma na mɛ, fo mà

sà yaa ná Kafoonɲi Yesu Kirisita cannu-ruge e. ¹⁵U sí nūru n-pa Kile nyii tère e, Kilenɲi u nyɛ yaayi puni ɲɲɲɔ na ke, uru u nyɛ yyeɲɲɲɛ fooɲi, kilenɲi wà saha nyɛ uru kàntugo mɛ, uru u nyɛ saan-bii puni Saanɲi, kafeebii puni Kafoonɲi. ¹⁶Uru kanni u nyɛ Kilenɲi nyii wuɲi tèek-wombaa; cyage e u nyɛ ke, kuru cyage bɛɛnmpe mpèenɲi kurugo, sùpya sɪ n-jà n-file u na mɛ, sùpya nyii sàha u nya mɛ, sùpya nyii mú sɪ n-jà u nya mɛ. Pèente ná sɲɲi u pyi u wuyo, fo tèekwombaa. Amiina!

Nde nàfuufɛebil'à yaa pi pyi ke

¹⁷Yi jwo nàfuufɛebil'à na pi àha raa piye père si pi cyeyi taha pi nàfuunɲi na mɛ, ɲaha na ye nàfuunɲi na nyɛ yakwɔɔ. Pi à yaa pi pi cyeyi taha Kile na, uru u sí yaayi puni kan wuu á, si wuu funɲyi ɲíɲɛ. ¹⁸Yi jwo pi á na pi a kacɛnɲii ɲɲɲyahagii pyi tɛrigii puni i, pi àha mpyi cyɛɲgarafee mɛ, pi raa pi cyeyaayi yà kaan sùpyir'á ná funɲɔ ɲɲɲɲɲi i. ¹⁹Pi aha a lire pyi, pi sí nàfuu nimbwo ta nùmpaɲa, nàfuunɲi sèe wuɲi ɲivwɔn-hɔmbaaɲi ná shɲɲi ɲɲkwombaaɲi.

Poli yerege nizanɲke Timŏti á

²⁰Nyɛ mii jyaɲi Timŏti, tūnnture Kile à le mu cye e ke, ti cù ná ma cyeyi shuunnɲi i. Jwumpe laaga baa wumpe p'à kàntugo wà Kile kun'á ke, maye kàanmucya puru ná nàkaante ɲɲɲɔ baa woore na. Pii maha cyire karigii sŏnɲi na ɲcè, mà li ta sèe bà mɛ. ²¹Pil'à jwo na pir'à ɲcèɲi ta amuni, mà li ta pi à fworo Kile kuni i.

Kile u ɲwɔ yii na, u u jwò le yii á.

Poli à letereñi shonwunji ngemu tun Timoti á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
letereñi funɔɔ jwumpe e ke*

Letereñi shonwunji Poli à tun Timoti á ke, uru u à pyi Poli letereñi nizanji, mpii u à sème na pi jye Kile Jwumpe Semeñi i ke. Pi à u nijyewunji cù a le kàsuni i Kile jwumpe njwunji kurugo. U mpyi a cè na uru tèekwuun'à byanhara. U mpyi a cè mú na uru ká ñkwú, na uru sí n-kàre Kafoonji Yesu yyére. Lire e u à nge letereñi sème maa u yereyi nizanji le u e mà tun Timoti á, maa màban le u e u báarañi mpyinji na.

Poli mpyi a cè na Timoti à ngaha ta Kile báarañi i. Lire kurugo u à u yeré na u pyi uru fiige, u u ñkwôro u a sùpyire kálali Kile jwumpe na, bà pi à u kála pu na mà u yaha nàñjiwe me; na u à yaa u a kacennji pyi sùpyire puni na, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni naarañkanni na ná lùtaanni i. Bà faapyinji maha u kerege báare me, u raa báare sèe sèl'e amuni, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi si nò cyeye nijyahay'e me.

Poli à Timoti shéere

1 Mii Poli u jye Yesu Kirisita túnntunɔɔ mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, shìñi jwòmèni Kile à lwó ná uru maha ntaa Yesu Kirisita wwoñege cye kurugo ke, u à mii tun mii u sà a uru jwumpe yu. ²Mii à nge letereñi tun mu á Timoti, mu u jye mii ntàannama-jyanji mà tàanna ná Kile kuni i ke, wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwó ma na, pi i jùnaara ta ma na, pi i yeyinje kan ma á.

Poli à màban le Timoti i Kile jwumpe njwunji na

³Mii à Kile shéere, uru ngemu á mii na báarañi pyi ná funvyinge e, na tulyeyi fiige ke. Pilaga bàra canja na, mii aha a Kile jáare, mii funɔɔ jye na wwùu mu na me. ⁴Canje wuu à láha wuye na ke, mu à mée sú sèl'e, mii funɔɔ jye a wwó lire na me. Lire e mii la jye si núru mu nya, bà mii funje si mpyi si ntáan sèl'e me. ⁵Mii funɔɔ sàha wwó mu Kile kuni naarañkanni nijcenni na me, mu nulyage Loyisi ná mu nuñi Enisi à lire ndemu jaara mu yyaha na ke. Mii mú s'à tèn ná l'e na mu à kwôro lire kuni i.

⁶Lire kurugo tèn i mii à na cyeyi taha mu jùñke na maa Kile jáare, ka mu u Kile màkange ñkemu ta u báarañi mée na ke, maye pwo bà kuru si mpyi si ñkwôro mu cye e me. ⁷Kile Munaani ká wuu yyaha cù, wuu saha jye a yaa wuu a fyáge me, jaha na ye li sí fànha kan wuu á, si tàange le wuu zòmpyaagil'e, si wuu pyi wuu cù wuye na. ⁸Lire kurugo ma hà raa silege s'a wuu Kafoonji Yesu kyaa yu sùpyir'á me. Mii mée jye kàsuni i u mege kurugo ke, lire kà mpyi ma á silege kyaa me. Ñka maye pwo Kile fànhe nínkange na, ma a ma nàzhan lwó kyaage e mii fiige Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo.

⁹Kile u à wuu shwó, maa wuu yyer'a pyi sùpyii fwónrò baa wuu. Wuu kacennkii kurugo bà u à lire pyi me, wuu ná Yesu Kirisita wwoñege kurugo, u à jwó wuu na maa lire pyi mà tàanna ná u nyii wuuni i, mà dipyenji ta u sàha sii me. ¹⁰Nume u à lire kacenni cyée wuu na wuu Shwofoonji Yesu Kirisita mpanji cye kurugo. Uru u à fànha ta kwùñi na, maa li cyée na wuu aha jee Jwumpe Nintanmpe na, wuu sí shìñi nínkwombaani ta. ¹¹Puru Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo Kile à mii pyi u túnntunɔɔ. Mii na puru jwumpe yu sùpyir'á marii pi kálali pu na. ¹²Lire kurugo ñke yyefuge puni

nye mii jwɔŋ'i. Ɔka lire ná li wuuni mú i, lire nye mii á silege kyaa me, naha na ye ngemu na mii à na cyege taha ke, mii à uru cè, mii mú à tèn ná l'e, nde mii à kan u á ke, li sínj nye u na mà lire màra fo dínye canŋkwoge.

¹³Nye Timŋti, jwumpe sèe wumpe mii à jwo mu á ke, puru yaha maye funŋ'i, maa maye pwo Kile kuni jaaraŋi na. Ntànnaamagare ti nye na ntaa Yesu Kirisita wwoŋeɛge e ke, ta ma karigii pyi ma a ntànna ná tire e. ¹⁴Jwumpe Nintanmpe p'à jwo mu á ke, ma hà wà yaha u a pu labali u a yu me. Pu màra ná Kile Munaani fàhe e, lire ndemu l'à tèn wuu e ke.

¹⁵Mu à cè na Azi kùluni dánafee-bii pun'à kàntugo wà mii na, Fijeli ná Ɛrimɔjeni mú na nye pire e. ¹⁶Ɔka Onezifori wi ke, u à mii funŋke njɛge karii nijnyahagil'e. Mii kàsujyiini nye a pyi u á silege kyaa me. Kafoonji u jwɔnaara ta u pyenge shiinbii na. ¹⁷Tèni i u à pa naha Ɔɔmu kànbwɔhe e ke, u à mii cya fo mà mii nya. ¹⁸Kafoonji Kile u jwɔnaara ta u na dínyenji canŋkwoge Kafoonji Yesu mege na. U à kacennkii pcyiimu pyi mii na mà mii yaha Efese kàhe e ke, mu Timŋti à cyire cè mà tòro sùpyire puni na.

Kirisita sèebaarapyiŋi kani

2 Nye mii jyanji Timŋti, Yesu Kirisita à jwɔ mu na maa fàhe ŋkemu kan mu á, mu ná u wwoŋeɛge e ke, ta Kile kuni jaare ná kur'e. ²Kile Jwumpe mu à lógo mii jwɔ na shinnyahara nyii na ke, puru jwumpe jwo piiberil'á, wà sí n-jà cye taha mpiimu na, ná pire mú sí n-jà pu jwo piiberil'á ke.

³Ná mu sí nye Yesu Kirisita sòrolashi nijcenŋe, ma nàzhan lwɔ yyefuge e. ⁴Kampyi sòrolashiŋi la nye si ntáan u jwɔfoon'á, u kapyiinŋii saha nye a yaa cyi pyishintiwe wogii fiige me. ⁵Ɔngemu u nye na kajatafere fi mú ke,

u aha mpyi u nye na fi mà tàanna ná tire tafere kuzhegil'e me, urufoo sì kajanjwooni ta me. ⁶Faapyiŋi u à màban le uye e sèl'e ke, uru sí n-fyànha u kanhare tònŋi ta. ⁷Karigii yyaha mii à jwo mu á ke, funŋke cya cyi na sèl'e. Lire ká mpyi, wuu Kafoonji sí mu tège bà mu si mpyi si cyi puni yyaha cè me.

⁸Funŋ cwo saanŋi Dawuda tùluge shinŋi Yesu Kirisita na, u à kwú maa jɛ a fwoɔ kwùŋi i. Puru Jwumpe Nintanmpe mii nye na yu sùpyir'á. ⁹Puru jwumpe njwunji kurugo, mii nye kyaage e, pi à mii le a pwo kàsuni i, mu à jwo kakuumpyi u nye mii. Ɔka lire nye a li cyèe na Kile Jwumpe pi à le a pwo kàsuni i mà de! ¹⁰Mii à kuru kyaage puni kwú naye e, Kile nijcwoŋribii kurugo, bà Yesu Kirisita si mpyi si pi shwɔ pi i mpyi Kile sinampe e fo tèekwombaa me.

¹¹Mpe jwumpe na nye kanyee:

Wuu aha ŋkwú ná Kirisita e,
wuu sí n-pyi nyii na ná u e.

¹²Wuu aha kyaage kwú wuye e,
wuu sí n-pyi fàhe e ná u e,
ŋka wuu aha kàntugo wà u na,
u mú sí kàntugo wà wuu na.

¹³Wuu mée ká mpyi wuu nye a jà a kwôro ná u e tètigi puni i me,
wuu a yaa wuu li cè u na nye ná wuu e tètigi puni i

jaha na ye u nye na nùruli u jwɔmɛeni jwɔh'i me.

¹⁴Ta sùpyire funŋ cwo mpe jwumpe na, yi jwo a waha pi á Kile nyii na, na pi àha raa nàkaante laaga baa woore pyi me, kanwɔɔ nye ti na me, ti mú nye na ti lógofeebii leni kuro nijcenni i me, ti maha pi wuuni kèege. ¹⁵Mu wi ke Timŋti, maye waha ma a li cyèe Kile na na mu na nye u báarapyi nijcenŋe, bà mu si mpyi ma hà bú jwɔzgoro ta ma báaraŋi cye kurugo me. Ta Kile jwumpe yu ma a jwɔge, puru pu nye sèenji. ¹⁶Cú maye na nàkaante laaga baa woore mpyiŋi na, ti nye a táan Kile á me, naha na

ye mp̄ii pi maha tire nàkaante shiṅi pyi ke, ti maha pire laage tɔ́nge Kile na. ¹⁷Tire nàkaante maha kakyaare pyi, bà nɔkwombaaga maha fwónre na ṅkèege mē. Imenē ná Fileti na pye tire nàkaante pyifeebil'e. ¹⁸Pi à sèenji kuni yaha marii fini na Kile à dánafeebii jè a yige kwùṅi i mà kwò, na kwupene saha pye mē. Lire pyiṅkanni na, pi à sùpyire tà jwò fáanṅa a yige Kile kuni i. ¹⁹Ṃka Kile Jwumpe pye na ṅkèenṅi mē, pu na pye mu à jwo бага nintaa ndemu l'à faanra a jwò ke, l'à sémē lire nintaani na:

«Kafoonji Kile à u wuubii cè†.»

L'à sémē mú na:

«Shin maha shin u à jwo na uru na pye Kafoonji Kile wu ke, urufoo u láha kapegigii mpyiṅi na.»

²⁰Mu aha jyè shinbwonji wà bage e, mu maha li jya na bage yaayi yà na pye seen wuyo, yà s'à yaa ná wyérefy-inṅi i, yà sí pye cire wuyo, yà sí pye cogo wuyo. Yajigiṅi longara wuyi maha yaha canmbwoyi mē na, marii jígini ná yi sanpyi i canmpyaagii sanṅkil'e. ²¹Nye amuni li mú pye, ṅgemu ká láha kapegigii mpyiṅi na ke, urufoo sí n-pyi mu à jwo yajigiṅe longara wogo. Urufoo sí n-yaha uye kanni na u jũṅu-foonji báaraṅi mē na. Urufoo kanwɔ́oni sí n-pêe u á sèl'e. Urufoo sí n-bégele báaraṅi nijcennji shiṅi puni mpyiṅi mē na.

²²Timoti, nàṅjiibii na ðirili pi nyii karigii nintiimbaagii jcyiimu kurugo ke, laaga tɔ́n cyire na feefee! Maye waha ma a katiigii pyi, ma a mpyi dânasupya, ma a ma shinṅeebii kyaa táan may'á, mp̄ii pi pye na Kafoonji pēre ná zòvyinre e ke, mu ná pire pi bē. ²³Ma hà raa ma jwɔ́ge leni nàkaante laaga baa woore e mē, tire maha ma ná yoge e. ²⁴Mà li ta Kafoonji Yesu báarapyi pye a yaa u a kàshi kwùun mē. U à yaa u a sùpyigire

pyi ná sùpyire puni i, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni jaaraṅkanni na, u à yaa u kariii kwù uye e. ²⁵Mpii pi pye na u kyáali ke, u raa pire leni kur'e ná lù-taanni i. Shwɔ́hol'e Kile sí pyiṅkanna kan pi á, bà pi funzɔ́ṅṅore si mpyi si ṅkèenṅe, pi i sèenji cè mē, ²⁶si funpcenṅe ta si piye shwɔ́ Sitaanniṅi na, uru ṅgemu u à pi cù bà kànhaṅa maha yaaga cù mē. Pi kacuni li pye Sitaanniṅi á, pi raa uru nyii wuuni pyi.

Dipyeṅi canzanpyi kani

3 Nye Timoti, mu à yaa mu u li cè na dipyeṅi canzanpyi sí n-waha sèe sèl'e, ²jaha na ye sùpyire sí raa n-kòre tiy'á, ti funzɔ́ṅṅore puni sí n-taha wyéreni na, pi sí raa piye pēre, pi sì raa piye cyiin sɔ́ṅṅo mē, pi sí raa Kile mege kèege, pi sì n-pyi ná pèen'i mà yaha tíi ná pi sifeebil'e mē, pi sì wà kacenne cè mē, pi mú sì Kile kuni kani là le dá e mē. ³Pi sí n-pyi sùpyigire baa ná jũṅaara baa shiin, s'a sùpyire sannte meyi kèege, pi sì n-jà n-cù kapegigii mpyiṅi na mē, pi sí n-pyi shinpii, pi tafunṅi u sí n-pyi kacenṅkii mpyiṅi. ⁴Pi sí raa sùpyire leni cye e, pi teenmē sí n-pen, s'a piye pēre sèl'e. Pi sí nyii yige pi yabilimp̄ii nyii karigii kurugo mà tòro Kile nyii wogigii na. ⁵Pi sí piye pyi sùpyire nyii na, mu à jwo Kile kuni jaarafee nijcennmii, mà li ta pi sì jɛe piye yaha Kile u a ṅkèenṅi mē. Timoti, laaga tɔ́n uru supyishini na.

⁶Pi pii maha jyè pyenyi i marii cyeebii funṅo baa wuubii pii wɔ́ge ná pi jwɔ́tanyi i, bà pi si mpyi s'a jɛege pi jwumpe na mē. Pire cyeebil'à kapegigii nijyahagii pyi, maa pi nyii karigii shiṅi puni pyi jcyiimu cyi à kàntugo wà Kile kun'á ke. ⁷Tèrigii puni i, pi la maha mpyi si kariii yyaha cè, ṅka pi sì n-sii n-jà sèenji cè mē. ⁸Pire nàmbaabii na sèenji tùnni,

†2:19 Nɔmburu 16.5

bà Zhanesi ná Zhanberesi[‡] à Kile tùn-tunŋiMusa tùn tèecyīni i me. Pi fun-zonŋore pun'à lwó a pwo kapegigii mpyiŋi na, pi Kile kuni paarani nye nũŋo baa. ⁹Ŋka pi karigii si n-shà yyaha na me, naha na ye shinŋyahara sí n-pa li cè na pi funŋo baa wuu pi nye, mu à jwo Zhanesi ná Zhanberesi.

Timŋti à yaa u kwôro Kile kuni i

¹⁰⁻¹¹ Timŋti, mu wi ke, karigii na mii à kâla ke, ná mii toronŋanni ná karigii mii la nye si mpyi ke, ná mii Kile kuni paarankanni ná pyiŋkanni na mii à cû naye ke, ná pyiŋkanni na sùpyire sannte kyal'à táan mii á ke, ná pyiŋkanni na mii à naye waha Kile kuni i ke, ná pyiŋkanni na mii à kyaala sùpyire cye e ke, mu à pyi mii fiige cyire puni i. Mu à li cè na mii à kyaala Antiwoshi ná Ikoni ná Lisitiri kanyi i. Mii à kyaala wani sèl'e, ŋka lire ná li wuuni mú i, wuu Kafoonŋi à mii yige kuru yyefuge puni i pi cye e. ¹²Lire pyiŋkanni na, shin maha shin la ku nye s'a Kile kuni paare Yesu Kirisita wwonŋe e ke, urufoo sí n-kyaala sùpyire cye e. ¹³Ŋka shinpiibii ná kafinivinibii pi ke, pire sí yyaha le kapegigii mpyiŋi na, pi sí raa sùpyire wuruge s'a piye wuruge mú.

Kile Jwumpe Semenŋi kapwôoni

¹⁴Mu wi ke Timŋti, karigii na mu à taanna, ka mu u dá cyi sèenŋi na ke, maye pwo cyi na, naha na ye mpīi pi à mu taanna cyi na ke, sèeshiin pi. ¹⁵Mà lwó fo mu nye nanŋkocyere e, mu à Kile Jwumpe Semenŋi kâla a cè, uru Semenŋi jwumpe pu sí n-jà yákilifente kan mu á, bà mu si mpyi si dá Yesu Kirisita na si shwô me. ¹⁶Uru Semenŋi jwumpe pun'à fworro Kile e, lire kurugo pu tayyéreg'à pèe, pu sí n-jà sùpya taanna, pu sí n-jà sùpya yere si u le kuni niŋcenni i, pu sí

n-jà sùpyaŋi kúu, si u yaha katiigii mpyiŋi na, pu na lire puni jwôge. ¹⁷Lir'à pyi bà Kile kuni paarafeebii si mpyi si fũŋŋo s'a si yyaha na kacenŋkii shiŋi puni mpyiŋi i me.

Poli à Timŋti pyi u yyaha le Kile jwumpe njwuŋi na

4 Mii sí yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita nyii na, uru ngemu u sí núru n-pa saanwa, si mpyi sùpyire nũŋo na, si kwùubii ná nyii wuubii sâra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ke, ²na mu à yaa mu u a Kile jwumpe yu ma a fíniŋe sùpyir'à tèrigii puni i, tèewaa bâra tèetaan na. Pi aha kyaa pyi ndemu l'à para ná Kile kuni i ke, li jwo pi á. Ta pi yerege ma a màban leni pi e sèl'e, ma a pi taanni Kile kuni paarankanni na ná lùtaanni i. ³Naha kurugo ye tènì là na ma, sùpyire sí n-pa raa ncyíge kàlanŋi niŋcenŋi lógogo, s'a pi nyii karigii pyi si ntaha cye-lentiibii kafinivinibii pīi jwôh'i mpiimu jwumô p'à táan pi niŋgyigigil'á ke. ⁴Pi sí raa ncyíge sèenŋi lógogo, jwunŋyempe laaga baa wumpe pu sí n-táan pi niŋgyigigil'á. ⁵Ŋka mu wi ke Timŋti, cû maye na tèrigii puni i, ma a kyaage kwú maye e, ma a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Báara maha báara Kile à le mu cye e ke, ma a uru pyi ma nò u tēgeni na.

Poli à jwo u mbòŋi kyaa na

⁶Mii wi ke, li saha si mō me, mii sí n-kwú. Mii sishange sí n-wu n-pyi sáraga fiige. ⁷Mii à báaranŋi pyi Yesu Kirisita á ná na zombilini puni i, bà zhileŋe niŋcenŋe maha zhì leni me. Báaranŋi Kile à kan mii á ke, mii à uru pyi a nò u tēgeni na. Mii tafēer'á nò ti tēgeni na, mà mii ta mii à kwôro Kile kuni i. ⁸Numē Kafoonŋi Yesu à mii tafēere sàranŋi yaha mii yyaha na niŋyiŋi na, mii sí ntiiŋi

[‡]3:8 Yahutuubii na sŋŋi na Misira ncēfeebii kyaa l'à jwo Ekizodi 7—8 i ke, pire pi nye Zhanesi ná Zhanberesi.

kajanjwooni ta. U à t̄í, u sí sùpyire puni s̄ara sí n-tàanna ná pi kapyiĩkil'e diɲyeɲi canɲkwɔge. Mii kann'á bà u sí uru s̄araɲi kan m̄e, shin maha shin u à b̄egel'a u t̄eenuruni sige ná funntange e ke, pire puni sí uru s̄araɲi ta.

Poli yereyi nizanɲi Timŋti á

⁹Timŋti, maye waha ma a mpa na yȳere num̄e sasa, ¹⁰naha na ye mii wwɔɲɛɲi Demasi à k̄antugo w̄a mii na, u funzɔɲɔre pun'à taha diɲyeɲi karigii na, lire e u à k̄are Tesaloniki k̄anhe e. Kerezansi à k̄are Galati k̄uluni i, Titi mú s'à k̄are Dalimasi k̄uluni i. ¹¹Luka kanni u à kw̄oro ná mii i naha. Mu aha a si raa ma, yi jwo Marika á yii raa ma siɲcyan, naha na ye u tayȳereg'à p̄e mii báaraɲi i. ¹²Mii à Tisike tun Efese k̄anhe e. ¹³Mu nimp̄aɲi, ma a nt̄oro Torasi k̄anhe e Kari-pusi yȳere, ma a na v̄aanntinmbw̄che shw̄a ma a ma, ná mii sémebii, ɲka s̄eege wuubii kyaa li ɲye mii na s̄èl'e.

¹⁴Tunntunnaɲi Alezandiri à kapii pyi mii na. ɲka Kafoonɲi sí li fwooni tò u na. ¹⁵Ta maye k̄aanmucaa u na mú, naha na ye u à nt̄unke taha wuu na wuu jwumpe kurugo.

¹⁶Topcyiige e mii à k̄are yukyaala bage e ke, sùpyaɲi w̄a tufiige ɲye a ɲen'a mii t̄eɛge jwumpe na m̄e. Pi pun'à k̄antugo w̄a mii á, maa mii yaha naye niɲkin. ɲka Kile k̄a lire kapiiini fwooni tò pi na m̄e. ¹⁷ɲka Kafoonɲi Yesu à mii t̄eɛge maa f̄anha kan mii á, ka mii i j̄a a Kile Jwumpe jwo s̄èl'e, mpii pi ɲye pi ɲye Yahutuu m̄e, pire pun'à pu lógo.

Sitaanniɲi na ɲye mu à jwo c̄anraga, ɲka Kafoonɲi à mii shw̄a ku na. ¹⁸Mii à li c̄e na Kafoonɲi sí mii shw̄a si mii pyi mii u láha kapegigii mpyiɲi na, si mii le u saanre e niɲyiɲi na. U à yaa ná p̄eente e fo t̄eekwombaa. Amiina

Fwùɲi nizanɲi

¹⁹Pirisili ná Akilasi sh̄éere ma a On̄ez-if̄ori pyenge shiimbii sh̄éere mú. ²⁰Era-siti wi ke, ur'à t̄een K̄orenti k̄anhe e. To-rofimu sí wi ke, mii à ȳiri u yangwunɲi taan Mileti k̄anhe e. ²¹Maye waha, ma a mpa na yȳere mà jwo wyeere t̄eni li n̄o ke. Ebulusi ná Pudensi ná Linusi ná Kolojya ná dánafeebii sanmpii pun'à mu sh̄éere naha. ²²Kafoonɲi Yesu u kw̄oro ná mu i, u u ɲw̄o yii na, u u jwó le yii á.

Leterengi Poli à tun Titi á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
leterengi funɔɔ jwumpe e ke*

Titi na mpyi Poli báarapyĩnɛ Kile kuni i. Tèni i Poli à nge leterengi tùugo u á ke, lir'à u ta Kereti kuni i. Poli à yi jwo u á na u kacwɔnribii pii tĩɛ tĩɛ Kereti kuni dánafeebii kurupyi jũɔ na, pi raa pi karigii cwɔnre. Ɔge leterengi i jũmbwoyi taanreni yi nɛ:

Pɛɛkanni na dánafeebii kacwɔnribil'à yaa pi pyi ke (1.5-16).

Ná dánafeebil'e Titi sí raa báare, mu à jwo nànkolyeebii ná kàcɛnjyeebii ná nànjiiibii ná bilibii ke, Poli à Titi yere pire cũkanni na (2.1-15).

Nde dánafeebil'à yaa pi pyi bà pi si mpyi si ntɛn yeyenɛke e mɛ, u à lire jwo u á (3.1-15).

Poli à Titi shéere

1 Mii Poli u nɛ Kile báarapyi ná Yesu Kirisita túnntunɔ ke, mii u à nge leterengi sɛmɛ.

Kile à mpiimu cwɔnɔ ke, u à mii tun na mii u kuni le pire taan, si sɛɛni cyɛɛ pi na mà tàanna ná Kile yyaha fyagare e, ²bà pi si mpyi si sɔnɔɔ tatahaga ta shɛni nɛkwombaani kàmpanɛke na mɛ. Kileɛni u nɛ u nɛ na fini mɛ, uru u à uru shɛni nɛkwombaani jwɔmɛni lwɔ mà dɛnyenɛ ta u sàha sii mɛ. ³Wuu Shwofooni Kile nyii tèr'à nɔ ke, ka u u uru shɛni cyɛɛ wuu na u jwumpe cye kurugo, maa puru njwuɛni túnnture le mii cye e.

⁴Nɛ Titi, mu u nɛ mii jyanɛ yabilɛni mà tàanna ná Kile kuni i, lire ndemu l'à wuu pyi wuu à wwɔ ke, mii sí nge leterengi tun mu á. Wuu Tuɛi Kile ná wuu

Shwofooni Yesu Kirisita pi jwɔ ma na, pi i yeyenɛke kan ma á.

Dánafeebii kacwɔnribii kani

⁵Nɛ Titi, mii à mu yaha Kereti kuni i, bà mu si mpyi si karigii nɛcwɔnɔm-baagii yaha cyi cyi kuni ta mɛ. Kacwɔnribii pii cwɔnɔ dánafeebii shwɔhɔl'e ma a pire tĩɛ kànyi yyaha kurugo dánafeebii kurupyi jũɔ na, bà mii à yi jwo mu á mɛ.

⁶Dánafeebii kacwɔnɔn'à yaa u pyi tĩ-gire cyaga baa, u à yaa u kúu u cwɔni na¹, u pyilibil'à yaa pi u jwɔmɛni cù, pi nɛ a yaa pi jũɔ kyán u na mɛ. Pi à yaa pi pyi metangafee. ⁷Tĩ-gire cyaga nɛ a yaa ku ta dánafeebii kurunɛ kàan-mucyafooni wà na mɛ, naha na yɛ Kile sùpyiibii kacwɔnɔni u nɛ u wi, u nɛ a yaa u pyi yàmpeenefoo mɛ, u nɛ a yaa u pyi lufwuufoo mɛ, u nɛ a yaa u pyi sinmbya mɛ, u nɛ a yaa u pyi supyikyangana mɛ, u à yaa u a wyɛreni caa fyinmɛ na. ⁸U à yaa u pyi nàmpɔn-marawa, u raa kacɛnɛni pyi, u à yaa u pyi yákilifoo, u raa katiigii pyi, u à yaa u pyi ná zòvyinre e, u u jà uye na. ⁹U à yaa u uye pɔ jwumpe sɛe wumpe nɛkàlani na, mpemu na u à kàla ke, lire e u sí n-jà màban le sùpyire e, s'a ti taanni Kile kuni jaaranɛkanni na. Lire cye kurugo mú, mpii pi nɛ na jwumpe sɛe wumpe túnni ke, u sí n-jà pire tawuruge cyɛɛ pi na.

Kereti kuni dánafeebii kurupyi kani

¹⁰Mii na mpe jwumpe yu, naha na yɛ shinnyahara nɛ na nɛge jwumpe sɛe wumpe na mɛ, maa piye pɔ jwumpe laaga baa wumpe njwuɛni na, marii sùpyire wuruge, pire e Yahutuubii pi maha jwo na fàhe kyaa li dánafeebii pi kwɔn ke, pire pi à jyaha. ¹¹Mu à yaa mu u pi sige puru jwumpe shɛni njwuɛni

¹1:6 Pii maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe nɛkin poo.»

na, jaha na ye pi maha pyenyi yà nimpuyo jwɔ́ fáanŋi na yige Kile kuni i ná uru jwuzhiŋi i, wyérenŋi kurugo. ¹² Sɔ́n-cyiimefooŋi wà na mpyi Kereti kɔ́ni i, ur'á jwo na:

«Kereti kɔ́ni shiinbii na nye kafiniviniimii tɛrigii puni i,

pi na nye mu à jwo sige yaaya nimpaye, sàafee pi nye pi pi,
pi funzɔ́nɔ́re pun'á taha yalyire na.»

¹³ Uru nàŋ'á sèe jwo, lire kurugo me à yaa mu u pi yere ma a pi le kur'e, bà pi si mpyi s'a Kile kuni jaare li jaaraŋkanni na me. ¹⁴ Pi nye a yaa pi taha Yahutuubii jwunɔ́jempe laaga baa wumpe jwɔ́h'i me. Mpii pi na sèenŋi cyíge ke, pi mú nye a yaa pi taha pire jwumpe fye e me. ¹⁵ Mpii pi nye ná zòvynre e ke, yafyin si n-jà pi jwɔ́hɔ́ Kile yyahe taan me, ŋka mpii pi nye na Kile kuni tũnni, ná pi nye ná zòvynre e me, yafyin si n-jà pire pyi pi fɔ́niŋe Kile yyahe taan me, mà li pyi jaha na ye pi nye ná funɔ́cenŋi me, pi sòŋɔ́r'á pi. ¹⁶ Pi maha jwo na pir'á Kile cè, ŋka pi kapyiŋkii cye kurugo, li maha jɔ́cè na pi jwumpe nye sèe me, shinpii pi nye pi pi, pi à jùŋɔ́ kyán Kile na, pi si n-sii n-jà kacenne pyi me.

Yereŋkanni na Titi à yaa u a dánafeebii yerege ke

2 Mu wi ke Titi, ta kàlaŋi nɔ́pcenŋi kaan sùpyir'á. ² Yi jwo nàŋkolyeebil'á na pi i piye pèrege cè, pi i mpyi sèeshiin, pi i mpyi yákilifee, pi i piye waha Kile kuni i ná tàange ná lùtaanni i.

³ Yire ninuyi taha cɔ́njyeebil'á mú, bà pi jaaraŋkanni si mpyi si ntàanna ná Kile kuni i me, pi àha raa pi shinɔ́eɔ́bii meyi kèege me, pi àha mpyi sinmbyaa me; pi a sùpyire sannte leni kur'e, ⁴ bà pi si mpyi si li cyèe cipyire na, pyiŋkanni na pi à yaa pi pi nàmbaabii ná pi pyiibii kyaa táan piy'á me; ⁵ pi i mpyi yákilifee,

pi i mpyi fyinme sùpyii, pi i piye kan pi pyenyi báaraŋ'á, pi raa kacenŋii pyi; pi i pi nàmbaabii jwɔ́myahigii cù, bà sùpyire si mpyi si Kile jwumpe le dá e me.

⁶ Yire mu à yaa mu u jwo nàŋjiibil'á mú, na pi pyi yákilifee karigii puni i. ⁷ Mu yabilin'á yaa mu u pyi yeyeyeene kacemɔ́pyiini i. Fànha le ma a sùpyire taanni ná zòvynre e. ⁸ Ta jwuntarampe kanni yu, bà sùpyire si mpyi pi àha raa cwo cyaga naa mu na me. Mu aha já lire na, wuu zàmpeenbii sí n-sílege, pi mú saha si tajwugo ta wuu na me.

⁹ Yi jwo bilibil'á na pi piye tɔ́rige pi jùŋufeebil'á karigii puni i, pi raa pi nyii karigii pyi. Pi àha raa pi jwɔ́ kwũun me. ¹⁰ Pi àha pi yaaga yu me, pi li cyèe tɛrigii puni i na pire na nye dánasupyii, jwumpe wuu nye na yu wuu Shwofooŋi Kile kyaa na ke, bà sùpyire si mpyi si puru le dá e me.

¹¹ Jaha kurugo ye kacenni Kile à pyi ke, u à lire cyèe sùpyire na. Lire kacenni cye kurugo sùpyire puni sí n-jà n-shwɔ́.

¹² Lire kacenni kurugo, Kile à jwo na wuu cyé kapegigii na, wuu u kàntugo wà wuu nyii karigii nimpegigil'á. Lire ká mpyi, wuu sí n-pyi ŋge diŋyeni i yákilifee s'a katiigii pyi, s'a fyáge Kile na. ¹³ Wuu sòŋɔ́r'á taha canmbwɔ́he ŋkemu na, ná wuu na kuru sigili ke, kur'e wuu Shwofooŋi Yesu Kirisita u nye wuu Kilebwoonŋi ke, uru sí uye cyèe u si-nampe e. ¹⁴ U à uye pyi sáraga wuu kurugo, maa wuu jùŋɔ́ wwũ kapegigii puni i. U à lire pyi bà wuu si mpyi si mpyi sùpyii fwonɔ́ baa wuu, mpiimu Kile à cwoɔ́nr'a yaha uye mɛɛ na ke, si wuye pwo kacenŋkii mpyiŋi na.

¹⁵ Nye tayyérege Kile à kan mu á ke, mà tàanna ná kur'e fànha le ma a sùpyire yerege ná mpe jwumpe e bà pi si mpyi si ŋkwôro Kile kuni i me. Wà nye a yaa u mu wíl'a faha me.

**Kile à jwɔ wuu na
maa wuu shwɔ mana**

3 Yi jwo dánafeebil'á ma a pi funɔ cwo, na pi piye tírige fánhafeebii ná kɔni jùɔfueebil'á, pi i pi jwɔmɛɛni cɔ, pi i piye pɔ kacɛɛɛkii mpyiɔi na tɛrigii puni i. ² Pi àha jwumpimɛ jwo sùpya na mɛ, pi àha raa kàshi kwùun mú mɛ, pi pyi lùtaanfee ná jùmpɛɛfee tɛrigii puni i. ³ Tɛni l'e, wuu mpyi funɔ baa shiɛn, maa jùɔ kyán Kile na. Wuu mpyi numpini i, marii wuu jyii karigii shiɔi puni pyi. Wuu mpyi shinpii, maa mpyi ná yɛɛyɛge e. Wuu kapyiɛkii mpyi a pen sùpyire sannt'á, wuu ná wuye shwɔhɔl'e maa wuye pen mú. ⁴ ɛka tɛni i wuu Shwofooni Kile à li cyɛɛ sùpyire na na ur'à jwɔ, ti kyaa mú s'à táan ur'à ke, ⁵ u à wuu shwɔ mana. Wuu kacɛɛɛkii kurugo bà u à lire pyi mɛ. Kile à wuu jùɔnaara ta maa wuu shwɔ, maa wuu jyé a fɛniɛ. U à lire pyi u Munaani fánhe cyɛ kurugo, maa wuu pyi sùpyii nivɔn-mii bà wuu si mpyi si shiɔi nivɔnɔi ta mɛ. ⁶ Kile à u Munaani le wuu e ná funvyinge e, wuu Shwofooni Yesu Kirisita cyɛ kurugo. ⁷ Lire pyiɛkanni na, u à jwɔ wuu na maa wuu tíi u yyahe taan, shiɔi niɛkwombaaɔi na wuu sɔnɔɔr'à taha ke, bà wuu si mpyi si uru ta mɛ. ⁸ Puru jwumpe na jye kapyɛɛ.

Mii la jye ma a pu jwo a waha dánafeebil'á bà pi si mpyi s'a kacɛɛɛkii pyi tɛrigii puni i mɛ. Lir'à jwɔ, sùpyire puni tɔɔn na jye lire e. ⁹ Ma hà raa ma jwɔge leni nákaante jùɔ baa woore e mɛ.

Pi aha a wuu tulyeyi u tulyeyi mɛyi nákaante pyi, ma hà ma jwɔge le t'e mɛ. Pi aha nákaana pyi mà yyaha tíi ná MusaSaliyaɔi i marii piye tɔnni, ma hà jwɔ ná pi e mɛ. Tire nákaante pun'à sii jùɔ baa.

¹⁰ ɛgemu ká a li caa si dánafeebii kurɔke jya ke, urufoo yɛɛ, u aha mpyi u jye a li jwɔ yaha mɛ, jwo ná u e tozhɔnwogo. U aha mpyi u jye a lógo mɛ, ma hà núru ɛgwɔ ná u e kyaa na mɛ. ¹¹ Mu à li cɛ na shin maha shin u jye ná kuru funɔke shiɔi i ke, urufol'à fwooro Kile kuni i, shinpi u jye u wi, jaha na yɛ u kapyiɛkil'à li cyɛɛ na u jye a tíi mɛ.

Yɛɛge nizanɛke

¹² Mii sí tɔnnɔnɔnɔ tun mu á, shwɔhɔl'e Aritemasi, lire jye mɛ Tisike. Pi wà ha nɔ mu na, ma a maye waha, ma a mpa na yyéɛ Nikopolisi kánhe e, jaha na yɛ mii la jye si sà wyeere tɛni pyi wani. ¹³ Zenasi u maha kɔni saliyaɔi cyɛɛ sùpyire na ke, maye waha ma a u ná Apolosi tɛge pi kùsheeni na, bà li si mpyi yaaga kà ɛkwɔ pi kùɔnɔ mɛ. ¹⁴ Wuu cɛnmpyiibii jye a yaa pi pyi kɔjwɔ baa mɛ. Maban le pi e bà pi si mpyi s'a kacɛɛɛkii shiɔi puni pyi tɛrigii puni i s'a pii tɛɛ tɛɛwaagil'e mɛ.

¹⁵ Cɛnmpyiibii pi naha naha ná mii i ke, pire pun'à mu shéere. Wuu kyal'à táan mpiimu á Kile kuni i ke, wuu à pire puni shéere.

Kile u jwɔ yii puni na, u u jwɔ le yii á.

Leterenji Poli à tun Filemó á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
leterenji funṅṅo jwumpe e ke*

Jwumpe Nintanmpe pu nje na Yesu kyaa yu ke, Poli à puru jwo Filemó á, ka u u dá pu na. Filemó na mpyi shinbwo, bilinani wà na mpyi u á, uru mege na mpyi Onezimu. Ka uru bilinani si mpa fê.

Lir'à pi ta pi à Poli cù a tò kàsuni i Kile Jwumpe njwunji kurugo. Nye ka Onezimu si fê a sà uye ta Poli yyére kàsuni i. Nye lir'à pyi ke, ka Poli si wá na Yesu kyaa yu Onezimu á fo u à pa dá Yesu na. Lire kàntugo ka u u Poli tège Yesu kani njwunji na sùpyire sannt'á. U kyaa mpyi a táan Poli á sèe sèl'e fo Poli mpyi maha u pyi uru jyanji mà tàanni ná Kile kuni i. Nye tènì là à pa nò, ka Poli si li lwó uye funṅ'i na uru sí Onezimu nùruṅṅo n-tùugo Filemó á.

Lire tènì i, bilinji n'a mpyi a fê, ka pi i nùr'a u ta a cù, u jùṅufoonji mpyi maha u kyéree, lire nje me maha u bò. Lire e Poli à nge leterenji sème a kan Filemó á, maa yi jwo u á na Onezimu ká nùr'a nò u na, u àha u cù biliwe fiige me, ṅka u u cù u cìmpworo fiige mà tàanna ná Kile kuni i. Poli zòṅi mpyi na ṅkùre mpe jwumpe tajwuge e Filemó á Onezimu kyaa na me, naha kurugo ye u mpyi a tèn nà l'e na ur'à jwo a kùṅṅo cyage ṅkemu na ke, na Filemó sí li pyi n-tòro kuru cyage taan. Puru mpe jwumpe cye kurugo, Poli mpyi a yi fêen a cyán Filemó taan na u Onezimu cye yaha bilere na.

Poli à Filemó shéere

1 Mii Poli u nje kàsuni i Yesu Kirisita kurugo ke, mii ná wuu cìmpworonji Timóti u à nge leterenji tun mu Filemó á, wuu cevoonji ná wuu báarapyijeenji, ²ná mu Afya á wuu cìmpworocwonji

ná mu Arisipi u à wuu tège zhileni na Kile jwumpe yyaha yyére zhèṅi kurugo ke, ná dánafeebii pi maha piye bínnini mu Filemó bage e ke. ³Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwó yii na, pi i yyeṅṅke kan yii á.

Poli à lógo na dánafeebii kyal'à táan Filemó á

⁴Filemó, tère o tère e mii à Kile jáare ke, mii maha u shéere mu kurugo, ⁵naha na ye mii à lógo na Kile shiinbii kyal'à táan mu á, ali nume mu à maye tíṅṅe Kafoonji Yesu na. ⁶Lire kurugo mii na Kile jáare mu á, Kile kuni l'à wuu pyi wuu à wwò ke, bà kuru wwoneege si mpyi s'a sì yyaha na me, yaayi njcēnpyi wuu à ta Kirisita á ke, kuru wwoneege ku ma pyi mà yire cè a jwó. ⁷Pyiṅkanni na Kile wuubii kyal'à táan mu á ke, lir'à mii funṅke táan maa màban le mii i sèl'e. Mii cìmpworonji, lire mpyiṅi cye kurugo, mu à Kile wuubii zòmpyaagii waha.

Poli à Filemó jáare bilinani Onezimu kyaa na

⁸Lire kurugo mii sí kyaa niṅkin cya mu á. Mà tàanna ná wuu wwoneege e Kirisita na, mii mpyi na sí n-jà fànha cyán mu na mu u li pyi. ⁹Ṃka Kile wuubii ntàannamagare ti nje mu i ke, tire kurugo mii sí mu jáare ma a li pyi. Funṅo cwo li na na mii Poli yecwugo wunji pi à cù a tò kàsuni i Yesu Kirisita kurugo ke, mii u na mu jáare. ¹⁰Onezimu kurugo mii na mu jáare, naha na ye u à pyi nume mii pyà Yesu Kirisita wwoneege e naha kàsuni i. ¹¹Tènì l'e, u kapwòṅ mpyi mu á me. Ṃka nume, u kapwòṅ'n'à ta mii ná mu á. ¹²Ali mà li ta u kyal'à waha mii na bà mii yabilinji kan'à waha naye na me, mii sí u nùruṅṅo n-tùugo mu á. ¹³Mà mii yaha naha kàsuni i Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo, li mpyi na sí n-táan mii i mà u yaha naye taan, u raa karii pyi mii á mu cyaga.

¹⁴Ŋka mii à li sônŋ'a ta na mii nyɛ a yaa mii u kyaa pyi mu kàntugo ná mii nyɛ a li jwo mu á, ka mu u li ɔɔn shwɔ mà yɛ. Mii la nyɛ sì mu kárama mu u kacenne pyi mii á mɛ, fo ndemu ká fwordo mu i ke.

¹⁵Li sí n-jà n-ta Onezimu à láha mu na tèrè nimbilere e, si núru ŋkwɔ mpyi ná mu i fo tèekwombaa. ¹⁶U saha sì n-pyi mu biliwe kannna mɛ, u sí n-pwɔrɔ biliwe na, u sí n-pyi mu cìmpworo. U kyal'à táan mii á sèl'e, ŋka u kyal'à yaa li taan mu á mà tòro mii na, jahana na yɛ u nyɛ mu wu, maa mpyi Kafoonji Yesu wu mú. ¹⁷Nyɛ kampyi mii à sìi mu cìmpworo mà tàanna ná Kile kuni i, mii n'a mpyi a shà mu yyére, mu mpyi na sí mii cù jwɔ cùŋkanni ndemu na ke, mii na li caa mu á, Onezimu ká nɔ mu na, ma a u cù a jwɔ amuni. ¹⁸U aha nta u à kakyara pyi mu á, lire nyɛ mɛ mu fwoo ká nta u na, mii sí cyire puni tò. ¹⁹Mii Poli yabiliŋi cyɛge k'à mpe jwumpe puni sème na mii sí mu fwɔhigii puni tò, mii sì na wuuni

jáara mu na mɛ, lir'à li cyêe na mii fwoo nyɛ mu na, jahana na yɛ mii à mu le Kile kuni i.

²⁰Mii cìmpworonji, mii la nyɛ ma a lire kacenni ninŋinŋi pyi na á Kafoonji Yesu kurugo, ma a màban le mii i Kirisita wwoŋɛɛge e. ²¹Mii à li cè na nde mii à cya mu á ke, na mu sí lire pyi mii á. Lire kurugo mii à ŋge letereŋi tùugo mu á. Mii mú à tèen ná l'e na mii à jwo a kùuŋɔ cyage ŋkemu na ke, mu sí li pyi n-tòro kuru cyage taan.

²²Nyɛ ta na bashɔnge bégeli, mii à tèen ná l'e, Kile sí yii pareyi shwɔ pi i mii cye yaha mii i sà fwordo mu na.

Fwùŋi nizanŋi

²³Epaŋfiraŋi u naha naha ná mii i kà-suŋi i Yesu Kirisita mɛge kurugo ke, u à mu shéere. ²⁴Mii báarapyiŋɛbii Marika ná Asitariki ná Demasi ná Luka à mu shéere mú.

²⁵Kafoonji Yesu Kirisita u jwɔ yii na, u u jwó le yii á.

Leterenji u à tun Eburu shiinbil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
leterenji funɔɔ jwumpe e ke*

Ngge leterenja tun Eburubii dánafeebii píl'á. Eburu shiinbii pi maha mpyi Yahutuubii ná Izirayeli shiinbii. Shinji u à nge leterenji sémé ke, urufoo mege nye a cè mé. U sémefoonji mpyi a Yahutuubii salijani cè. Yahutuubii pi mpyi a dá Yesu na, ná pi mpyi yyefuge e ke, u à nge leterenji sém'a tun pí'á, maa màban le pi e. U à li cyêe pi na na pi aha Yesu daniyani yaha nkere na, maa Yahutuubii ladaabii kurigii naare, pi si tòn ta lire e mé, naha kurugo ye zhwoŋi sèe wuŋi na ntaa Yesu daniyani kanni cye kurugo.

Ngge leterenji sémefoonja à li cyêe wuu na na Yesu à fànha tò Kile mèlekèebii na. U à fànha tò Kile tūntunŋi Musa na. U à fànha tò Yahutuubii sáragawwuubii jūŋufèebii na, naha kurugo ye uru u nye sáragawwuŋufembwòhe Kile nyahe taan.

Yesu na nye Melikisedeki fiige, uru na mpyi saanwa maa mpyi sáragawwu Ibirayima tēni i (Zhenezi 14.17-24). Sárayi pi mpyi maha wwū tèecyiini i ke, yire mpyi na jīn'a sūpyire kapegigii yāfa ti na mé. Ŋka Yesu à uye pyi sáraga maa wuu kapegigii yāfa wuu na tɔɔɔ niŋkin fo tèekwombaa.

Ngge sémēni sémefoonja à màban le Eburu dánafeebil'e, bà pi si mpyi si dá Yesu na tèrigii puni i si piye waha Kile kuni i ali yyefuge tēni i, bà Ibirayima

ná pi sanmpii mpyi a piye pwo Kile na yyefuge e mé.

Kile à jwo ná wuu e u Jyani cye kurugo

1 Tèecyiini i, Kile à jwo ná wuu tulyeyi i tooyo niŋyahaya ná pyiŋkanigii niŋyahagii na u tūntunmpii cye kurugo. ²Ŋka ŋcyii tèrigii nizanŋkil'e, u à jwo ná wuu e u Jyani cye kurugo, u à uru ŋgemu tiŋe mà pyi yaayi punifoo ke, uru cye kurugo Kile à yaayi puni dá. ³Uru u nye Kile sinampe bēnmpé ná Kile nāŋjani yabiliŋi. U jwumpe fānhe ŋyahaŋi cye kurugo, diŋyeni yaayi pun'a yiye cū. Sūpyire kapegigii yāfani kàntugo, u à kār'a sà tēen niŋyini i Kile Siŋi Punifoo kàniŋe cyege na.

Yesu Kirisita à fànha tò mèlekèebii na

⁴Mege u à ta Kile á ke, bà kur'à fànha tò mèlekèebii woge na mé, amuni u tàyérég'a pēe mèlekèebii woge na. ⁵Kile à tēl'a jwo u mèlekeni ŋgir'á na:

«Mu u nye mii Jyani,
niŋjaa mii à pyi mu Tuŋi[§]» ye?

U mú nye a tēl'a jwo mèlekeni wà tufiige kyaa na:

«Mii sí n-pyi u Tuŋi,
u sí n-pyi mii Jyani^{**}» mé.

⁶Ŋka u Jyani u nye yaayi puni jūŋo na ke, tēni i u sí nūru uru tun diŋyeni i ke, u sí n-jwo^{††}:

«Kile mèlekèebii, yii puni pi a u pēre^{‡‡}»

⁷Nje y'à jwo mèlekèebii kyaa na Kile Jwumpe Semenji i ke, yire yi nye:

«Kile à u mèlekèebii pyi kafege,
maa u báarapyiibii pyi na bēnme^{¶¶}»

⁸Ŋka Kile à yi jwo u Jyani á:

§1:5 Zaburu 2.7

**1:5 2 Samuweli 7.14; 1 Izirayeli Saanre 17.13

††1:6 Pii maha jwo: «Ŋka u Jyani u nye yaayi puni jūŋo na ke, tēni i u à uru tun diŋyeni i ke, u à jwo:»

‡‡1:6 Duteremumu 32.43

¶¶1:7 Zaburu 104.4. Pii maha jwo: «Kile à kafege pyi u tūntunŋo, maa kilēpini pyi u báarapyi.»

«Mu u nye Kile, mu sí n-kwôro ñùñufente e tèrigii puni i.

Mpii ñùñ na mu nye ke, mu à tíi pir'á.

⁹Ntiñi karigii cyi à táan mu á, ntiimbaañi karigii nye a sàa táan mu á mē.

Lire kurugo, e Kile! Mu u Kileni à mu cwoñro,

maa mu pēe mà tòro mu fyèñwòhòshiin-bii taan,

maa funntange sùguro mu ñuñ'i ñùgun-tan sìnme fiige^{§§}.»

¹⁰Maa núr'à jwo:

«Kafoonji, mà lwó fo tasiige e, mu u à ñinke dá,

mu cyege k'à ñinyiñi yaa.

¹¹Yire puni sí n-pa n-pínni, ñka mu wi ke, mu sí n-kwôro fo tèekwombaa. Yi puni sí n-pa lye bà vaañja maha lye mē.

¹²Mu sí yi kûru bà sùpya maha vaañja kûru mē, yi sí n-pa fáa bà sùpya maha u vaañdeñe fáa mē.

Ñka mu wi ke, mu sí n-kwôro ma lyempe e,

mu canmpyaagii sì n-kwò mē*.»

¹³Mèlekēñi ñgi Kile à tēl'a pyi:

«Ta ma a pa ntēen na kàññe cyege na, fo mii aha mu zàmpeñbii pyi mu tooyi tatahage†» yē?

¹⁴Mèlekēebii nye ñaha shi yē? Múnaa yaaya kanna yi nye yi yi Kile báarañi laage e. Nùmpañk'à bégel'a yaha mpi-imu mē na ke, Kile à pi tun pi i mpa pire tège.

Yii àha ñcwô Yesu jwumpe e me

2 Lire e jwumpe wuu à lógo ke, wuu yákili yaha pu na sèl'e, lire baare e kuni sí n-pínni wuu na. ²Kile mèlekēebii mpyi a jwumpe mpemu jwo ke[‡], puru mpyi a tàra. Mpii pi nye pi mpyi a puru jwumpe cù ná sèl'e, lire nye mē mà cyé pu na ke, Kile à pire puni sàra mà tàanna ná pi kapyiini i. ³Nye jwumpe p'à jwo múnahigii zhwoñi kyaa na ke, wuu à puru lógo. Pur'à fànha tò mèlekēebii wumpe na. Wuu aha mpyi wuu nye a puru cù ná wuu cyeyi shuunniñi i mē, nde l'à yaa li pyi wuu na ke, Kile sí lire pyi wuu na mú. Kafoonji yabiliñi u à fyànha a puru jwumpe jwo, mpii pi à pu lógo ke, pir'à jwo na nàkaana nye a sìi p'e mē. ⁴Ka Kile yabiliñi si li cyēe na pi jwumpe na nye sēe, kacyeenñkii ná kakyanhala karigii ná kabwòhigii ná Kile Munaani màkanyi cye kurugo, u à yire ñjemu kan sùpyir'á mà tàanna ná u nyii wuuni i ke.

Yesu cye kurugo Kile maha sùpyañi shwò

⁵Nye ñinyeñi ñimpañi kyaa wuu nye na yu ke, mèlekēebil'á bà Kile à uru ñùñufente kan mē. ⁶Yii li cè na y'à sémé Kile Jwumpe Semenji i na:

«Sùpyañi nye ñaha shi fo mu à yákili yaha u na yē?

Adama pyañi nye ñaha shi fo mu na u kàanmucaa yē?

⁷Mu à u pyi u tayyérege nye a mèlekēebii woge kwò sèl'e mē[¶], mu à pèente ná fànhe kan u á maa ñjire taha u na.

§§1:9 Zaburu 45.6,7

*1:12 Zaburu 102.25-27

†1:13 Zaburu 110.1

‡2:2 Saliyañi u à kan Izirayeli shiinbil'á Sinayi ñañke ñuñ'i ke, uru kyaa l'à jwo ñaha ñke cyage e.

¶2:7 Pii maha jwo: «Mu à u tñrig'a wwû Kile mèlekēebii taan mà tère pyi.»

⁸ Mu à yaayi puni tîrig'a cyán u á⁸.»
 Kile à yaayi puni tîrig'a cyán u á, lire
 jwòhe ku nje, yafyin nje u jùṅṅ na mē.
 Lire ná li wuuni mú i, wuu à li nja na
 yaayi puni sàha ṅkwò a yiye tîrige u á
 mē. ⁹ Ṽka wuu à ndemu kàanmucya ke,
 lire li nje: Yesu mpyi a tîrige mèlèkēebii
 jwòh'i mà tère nimbilere pyi, bà u si
 mpyi si ṅkwù sùpyire puni cyaga Kile
 kacenni kurugo mē. Numē, pēente ná
 njini saanwa maha nta ke, u à yire ta,
 naha na ye u à kyaala maa ṅkwù wuu
 kurugo.

¹⁰ Kile à yaayi puni yaa uye wuyo.
 Lire kurugo li mpyi a jwò na Yesu u
 kyaala, bà u si mpyi si shinnyahara pyi
 ti pyi shinbwoo u yyére mē. Kyaage cye
 kurugo, Yesu à pyi jùṅṅfoo nijcēṅṅe,
 ṅgemu u à jà a kuni múgo shinnyahara á,
 bà ti si mpyi si nùmpañja ta mē. ¹¹ Yesu
 u maha sùpyire fīnīṅi Kile yyahe taan,
 u aha mpiimu fīnīṅe ke, u ná pire maha
 mpyi Tu na, lire kurugo u nje a cwōnrō
 s'a pi pyi u cìnmpyiibii mē. ¹² Lire e u à
 jwo Kile á:

«Mii sí mu mege kēe na cìnmpyiibil'á,
 mii sí mu mege pēe mu wuubii
 shwòhòl'e*».

¹³ U à jwo mú na:

«Mii kōni, mii sì na sōṅṅore láha Kile na
 mē††»

maa núr'à jwo:

«Pyiibii Kile à kan mii á ke, mii ná pire
 pi mpī††.»

¹⁴ Nje Yesu à pire mpiimu pyi pi à
 nùmpañja ta ke, pire na nje sùpyii, lire
 kurugo Yesu mú à pyi sùpya. U à lire
 pyi bà li si mpyi, u kwùṅi cye kurugo,
 Sitaannīṅi cye e kwùṅi fānhe nje ke, si
 uru fānhe kwò, ¹⁵ mpī pi mpyi u bilere e
 kwùṅi fyagare na pi shīṅi canmpyaagil'e

ke, si pire jùṅṅ wwù mē. ¹⁶ Sēṅi na,
 Yesu nje a pa mpa mèlèkēebii tēge mē, u
 à pa mpa Ibirayima tùluge shiinbii tēge.
¹⁷ Lire kurugo fānha ku mpyi ku ki, u
 sàa pa sùpya u cìnmpyiibii fiige karigii
 puni i, bà u si mpyi si mpyi Kile sàra-
 gawwujunufembwòhò, ṅkemu jùṅṅaare
 t'à pēe, maa báaraṅi pyi na jwòge Kile
 á, maa sùpyire kapegigii tugure lwò mē.
¹⁸ Nje ná u s'à tòro jwòwwuure kyaage
 e, lire e mpī pi nje k'e numē ke, u sí n-jà
 pire tēge.

Yesu à fānha tò Kile tūntunṅi Musa na

3 Lire e ke mii cìnmpyiibii, yii Kile
 à yyére mà pyi uye wuu ke, yii a
 Yesu wíi. Wuu Kile kuni i, uru u nje Kile
 tūntunṅi ná Kile sàragawwujunufem-
 bwòhe. ² Yesu à báaraṅi pyi u yyere-
 fooṅ'á ná jwòmēefente e, bà Musa à u
 pyi Kile pyēṅe shiinbil'á mē. ³⁻⁶ Nje
 бага maha бага, ku ná ku faanrafooṅi
 u nje, yaayi puni Davooni sí u nje Kile.
 Nje bage faanrafooṅi na nje ná njire e
 mà tòro bage na. Lire pyiṅkanni ninuuni
 na, Kile Jyaṅi Yesu Kirisita u nje bafaan-
 raṅi wwojēṅi sēe wuṅi, maa mpyi bage
 jùṅṅfooṅi ke, uru na nje ná njire e mà
 tòro Musa na. Musa mú à báaraṅi pyi ná
 sèl'e kuru bage e. Lire e u mpyi báarapyi
 kannna. Karigii Kile mpyi na sí n-pa n-pyi
 ke, u báaraṅi u mpyi na cyire yyaha yu
 sùpyir'á. Wuu aha wuye waha maa wuu
 sōṅṅore taha Kafooṅi na fyagara baa ná
 funntange e mà sà nò tēgeni na, wuu sí
 n-pyi u bage.

Taṅṅke k'à bēgel'a yaha Kile wuubii mē na ke

⁷ Lire e Kile Munaani à jwo:

§2:8 Zaburu 8.4-6

**2:12 Zaburu 22.22

††2:13 Ezayi 8.17

††2:13 Ezayi 8.18

«Yii aha Kile mejwuuni lógo ninjaa,
⁸yii àha yii ningyigigii waha,
 bà yii tulyey'à cyé Kile na síwage e, maa
 u nɔwô cû mɛ.

⁹Kuru cyage e, yii tulyey'à jwo na yire sí
 mii Kile nɔwô cû,
 mà li ta pi à mii kapyiinkii nya fo yye
 beeshuunni.

¹⁰Lire l'à mii lùuni yîrige pi taan,
 ka mii i jwo «Pi yabilimpíi sònjore ti nye
 na pi wuruge tèrigii puni i,
 kuni mii la nye pi lwô ke, pi nye a cè mɛ.»

¹¹Lire e mii lùyiri wuŋ'à kâa
 «Taŋɔŋke mii à bégel'a yaha pi yyaha na
 ke,
 pi saha sì n-sii n-nyè kur'e mɛ[¶].»

¹²Mii cìmpyiibii, yii yiye kàan-
 mucya, sùpya kà n-sii ta yii e, pege ná
 dánabaare zòŋi nye ngemu i fo si sà nɔ
 u cyé Kile nyii wuŋi na mɛ. ¹³Lire e
 ke canmbile maha canmbile wuu sí n-jà
 n-yyere: «ninjaa» ke, yii a yiye yerege
 cyire e, bà kapegigii mpyiŋi lage si mpyi
 k'àha yii wà wurugo si u ningyiini pyi
 li waha mɛ. ¹⁴Wuu aha sàa kwôro Kile
 kuni i mà lwô tasiige e fo mà sà nɔ tegeni
 na, wuu à pyi Kirisita wwoŋe.

¹⁵Y'à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:
 «Yii aha Kile mejwuuni lógo ninjaa,
 yii àha yii ningyigigii waha,
 bà yii tulyey'à nùŋɔ kyán Kile na mɛ^{§§}.»

¹⁶Nye mpire pi à nùŋɔ kyán Kile na
 u mejwuuni lógonkwooni kàntugo ye?
 Musa à mpiimu yyaha cû a fworô Misira
 kini i ke, tá pire bà mɛ? ¹⁷Mpire taan
 Kile lùuni mpyi a yîri yye beeshuunni
 funŋ'i ye? Mpii pi mpyi a kapiini pyi fo
 pi à kwû síwage e ke, tá pire bà mɛ?
¹⁸Mpire kyaa na Kile à kâa na pi sì n-nyè
 uru taŋɔŋke e mà ye? Mpii pi à cyé u

na ke, tá pire bà mɛ? ¹⁹Lire pyiŋkanni
 na, mii cìmpyiibii, wuu à li nya na pi
 dánabaare kurugo, pi nye a jà a jyè kuru
 taŋɔŋke e mɛ.

Kile à taŋɔŋɔ nɔwô mɛ lwô u pyiibil'á

4 Nye Kile à u nɔwô mɛni kan na wuu sí
 n-pyi ná ur'e u taŋɔŋke e. Lire e wuu
 pun'à yaa wuu wuye waha, wuu wà kà
 ŋkwô ŋkùŋɔ kuru cyage na mɛ. ²Wuu
 à Jwumpe Nintanmpe lógo, bà wuu tu-
 lyeyi mpyi a pu lógo mɛ. Ŋka wuu à li
 nya na pu nye a yafyin nɔwô pi na mɛ,
 naha na ye pi à pu lógo, ŋka pi nye a
 dá pu na mɛ. Lire kurugo pi nye a jyè
 taŋɔŋke e mɛ. ³Wuu pi à dányani pyi
 ke, wuu pi sí n-nyè kuru taŋɔŋke e. Mpii
 pi nye pi nye a dányani pyi mɛ, Kile à
 jwo pire kyaa na:

«Mii lùyiri wuŋ'à kâa,
 taŋɔŋke mii à bégel'a yaha ke,
 pi sì n-sii n-nyè kur'e mɛ^{*}.»
 Mà li ta taŋɔŋk'à yaa, naha na ye Kile à
 kwô ku báaraŋi na fo tɛni i diŋyɛŋ'à dá
 ke. ⁴Yii li cè, y'à jwo cibilaage canmpy-
 ibaashonwuuni kyaa na Kile Jwumpe
 Semɛŋi i na:

«Kile à kwô u báaraŋi puni na, maa ŋò
 canmpyibaashonwuuni †»

⁵Y'à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi cyage
 kabɛr'e na:

«Taŋɔŋke mii à bégel'a yaha ke,
 pi sì n-sii n-nyè kur'e mɛ[‡].»

⁶Mpii pi à pyi shincyibii mà Jwumpe
 Nintanmpe lógo ke, pire nye a ŋɛn'a dá
 pu na mɛ. Lire l'à li ta, taŋɔŋke Kile à
 bégel'a yaha ke, pi nye a jà a jyè kur'e
 mɛ. Ŋka piiberii sí n-jà n-nyè k'e. ⁷Lire
 kurugo Kile mpyi a canŋke kabɛr'e kan ku
 njyɛŋi mɛ na, kuru ku nye ninjaa. Shin-

¶3:11 Zaburu 95.7-11

§§3:15 Zaburu 95.7,8

*4:3 Zaburu 95.11

†4:4 Zhenezi 2.2

‡4:5 Zaburu 95.11

cyiibii Kile njwameeni yahan̄kwooni kàn-tugo, yyee nin̄yahigil'à tòro ke, ka Kile si jwumpe pà jwo saan̄ji Dawuda cye kurugo, puru pu mpe:

«Yii aha Kile mejwuuni lógo nin̄jaa, yii àha yii nin̄gyigigii waha me⁴.»

⁸Tañ̄ŋke niv̄ŋŋke kyaa l'à jwo ke, kini i Zhozuwe à kàre ná sùpyire e ke, lire bà me. Kampyi lire kini li mpyi li li, Kile sàha mpyi na sì tañ̄ŋke kabere kyaa jwo me. ⁹Nye Kile wuubii sí n-jyè kuru tañ̄ŋke e si ñ̄, bà Kile à ñ̄ canmpyibaash̄ŋwuuni me. ¹⁰Ŋgemu ká jyè kuru tañ̄ŋke e ke, urufoo sí ñ̄ u báarañ̄i na, bà Kile à u wuñ̄i pyi a kw̄ maa ñ̄ me. ¹¹Lire e ke wuu wuye waha wuu u jyè kuru tañ̄ŋke e, wà kà ñ̄kw̄ mpyi kàntugo bà Kile njwameecumbaabil'à li pyi me.

¹²Kile jwumpe na nye nyii na, pu fàn̄h'à nyaha. Pu njw̄g'à táan̄ kàshik-w̄ŋŋw̄ŋŋ njw̄ȳi shuunni woge na. Pu maha jyè sùpyañ̄i cyeere e fo maha u zòmbilini ná u mún̄aani láha yiye na, mà sà n̄ kacizogompe ná kaciiyi sìn̄mpe na. Pu maha sùpyañ̄i zòñ̄i ná u sòñ̄jore kàanmucya fo maha j̄cè. ¹³Yadañ̄ke kà tufiige nye a sii ñ̄kemu k'à njw̄h̄o Kile na me. U nyiwiini b̄en̄mp'à wu yi puni na. Ur'à wuu puni sí sà wuu nintaga yyaha jwo.

Yesu u nye wuu sáragawwun̄ufembw̄he

¹⁴Nye wuu à li cè na sáragawwun̄ufembw̄h̄o na nye wuu á ñ̄kemu k'à d̄ùg'a kàre fo Kile yyéere ke, kuru ku nye Yesu, Kile Jyaji. Lire e ke Kile kuni i wuu nye ke, wuu wuye waha, wuu u ñ̄kw̄ôro l'e. ¹⁵Sáragawwun̄ufembw̄he ku nye ku sì n-jà ñ̄ñaara ta wuu na wuu fàn̄h̄apcyerere karigil'e me, kuru bà ku

nye wuu woge me. Bà Sitaanniñ̄i maha wuu sònni na wàa kapegigii shiñ̄i puni na me, amuni Sitaanniñ̄i à ku sòn a wí, ñ̄ka ku nye a kapii pyi me. ¹⁶Lire e ke wuu wuu zòmpii waha, wuu file Kile saan̄re yateñ̄ŋke na, uru u à njw̄ maa mpyi wuu saan̄ji. Lire ká mpyi, u sí ñ̄ñaara ta wuu na. Wuu la ká mpyi u wuu t̄ège t̄èni ndemu i ke, u sí njw̄ wuu na.

5 Nye Izirayeli shiibii shw̄h̄ol'e, sáragawwuubii ñ̄ñufembw̄he maha njw̄ŋŋŋ, ku s'a sùpyire ná Kile shw̄h̄ŋñ̄i yaa. Kuru ku maha sùpyire yaayi nin̄kanyi ná ti sárayi nin̄gwuyi kaan̄ Kile á, bà Kile si mpyi si ti kapegigii yàfa ti na me. ²Sáragawwuubii ñ̄ñufembw̄he fàn̄he mú à cyéere, puru fun̄ŋke e, mpyi pi nye pi nye a Kile kuni cè me, mà bàra mpyi pi à wurugo l'e ke, ku maha jà a pire t̄ège ná lùtaanni i. ³Tire fàn̄h̄apcyerere kurugo, bà ku maha sùpyire kapegigii yàfani sárayi ww̄ me, amuni ku maha yaa ku ku yabilin̄i wogigii sárayi ww̄. ⁴Wà nye na kuru mebw̄he kaan̄ uy'á me, ñ̄ka Kile yini li maha ku n̄ wà na, bà Ar̄on wuun'à pyi me.

⁵Amuni Kirisita wuun'à pyi. Uru bà u à uye pyi sáragawwun̄ufembw̄he me. U à ti p̄eente ta Kile á, uru ñ̄gemu u à jwo:

«Mu u nye mii Jyaji, nin̄jaa mii à pyi mu Tun̄i[§] ke.

⁶Kile à jwo u á sahan̄ki:
«Mu à pyi t̄erigii puni sáragawwun̄i Melikisedeki fiige^{**}.»

⁷Mà Yesu yaha ñ̄ñ̄ke na, u mpyi a cè na Kile sí n-jà uru shw̄ kw̄ñ̄i na. U à uye t̄irige Kile á, maa mejwuuni d̄urugo maa u ñ̄áare fàn̄ha na fo mà nyilw̄he t̄irige, ka Kile si u ñ̄arege shw̄, ñ̄aha

⁴4:7 Zaburu 95.7,8

[§]5:5 Zaburu 2.7

^{**}5:6 Zaburu 110.4

na ye u à uye tîrige. ⁸U mén'à sîi Kile Jyani ke, u mpyi maha Kile jwómæcunte taanni yyefuge cye kurugo. ⁹Kile à u pyi u à fûnɔ. Lire kurugo mpîi pi à u jwómæni cû ke, Kile à u pyi u à pire puni shwɔ fo tèekwombaa. ¹⁰Yii li cè na sàragawwunufembwɔhe shɔɔi u mpyi Melikisedeki ke, kuru shɔɔi Kile à pyi u wi.

Yii àha Kile kuni yaha me

¹¹Nye mii cìmpyiibii, kari nipyahagii na nye wuu á mà jwo yii á puru kyaa na, ɔka cyi yyaha cèm'à pen yii á, naha na ye yii nye na kyaa yyaha cìn'a ta me. ¹²Nume mpyi a yaa li yii ta yii à pyi cyelentii, ɔka ali nume, pi saha na yii taanni Kile kuni karigii nijcyiigii na. Yii na nye mu à jwo pìmpinɔyeya. Jirimpe kanni yii nye na ɔwɔre, nɔyɔni fànhe k'à nyaha ke, yii sî n-jà uru lyî me. ¹³Shinɔi u nye na uye jwɔ caa ná jirimpe kanni i ke, uru na nye pìmpinɔyaga, u nye a kacenne cè a wwû kapil'e me. ¹⁴ɔka shinlyeebii pi maha fànhanɔyahaga yalyire lyî, pire yákilibil'à nɔ pi kacenne cè a wwû kapil'e, naha na ye pi à tée cyi na.

6¹⁻²Lire kurugo wuu àha ɔkwôro s'a nûruli Kirisita kani kàlanɔi tasiige na me. Wuu àha nûru cyi sîi cyi tasiige e s'a ɔko: wuu wuu toronkanni kèenɔe, karigii cyi maha kwûni nɔ sùpyanɔi na ke, wuu u cyire jwɔ yaha, wuu u dá Kile na me. Cyereseege jyínkannigii ná cyeyi katahani sùpyanɔi na si jwó le u á, ná pyinɔkanni na Kile sí kwûubii jè, si pi sàra si ntàanna ná pi kapyiinɔkil'e fo tèekwombaa ke, li saha nye a nɔ wà si kàla kan wuu á mà yyaha tíi ná cyire e me. Wuu a sî yyaha na, bà wuu si mpyi si Kirisita kuni karigii yyaha cè sèl'e me. ³Kile ká jee, lire wuu sí n-pyi.

⁴⁻⁶Lire l'à li ta mà kwôro na karigii nijcyiigii taanni, lire nye na ntège pyi

me. Pil'à Kile bèenmpe ta, ka Kile si jwɔ pi na, ka Kile Munaani si pi tège, ka pi i li cè na Kile jwump'à jwɔ, maa dɔnyenɔi nimpɔni fànhe kà ta, maa nûr'a fwooro Kile kuni i. Pire saha sî n-jà pi toronkanni kèenɔe me. Li na nye mu à jwo pi na Kile Jyani kwôre cige na sahanɔki, maa sùpyire sannte pyi ti i u cyere.

⁷Nye zànhe ká a ma sèl'e jɔnke ɔkemuna, ka ku yafaayi si jwɔ ku faafoon'à ke, lire maha li cyèe na Kile à jwó lwó kuru jɔnke na. ⁸ɔka k'aha a ɔgure ná nyèpege kanni yige, kapwɔɔ nye na mpyi ku na me. Li nye na mɔni me, Kile maha kuru cyage lánja, pi a sî ku súgo.

⁹Wuu na mpe puni yu, ɔka wuu ntàannamacinmpyiibii, wuu à li cè yii na nye kuni nijcenni i, ndemu i Kile sí yii shwɔ ke. ¹⁰Kile nye kacennecembaawa me. Yii à ndemu pyi maa yii tàange cyèe u na u wuubii ntègenɔi cye kurugo mà lwó tapjaa na mà pa nɔ nijjaa na ke, u sî funɔɔ wwó lire na me. ¹¹ɔka wuu la nye yii shin maha shin u uye waha u u jà a nɔ tɛgeni na, nde na u à u sɔnɔɔre taha ke, bà u si mpyi si lire ta me. ¹²Wuu la nye yii pyi sàafee me. Yaayi jwómæni Kile à lwó ke, mpîi pi sí yire ta pi dáníyanɔi ná piye zhiilini kurugo ke, yii a pire pyimpe taanni.

¹³Kile à jwómæni lwó Ibirayima á tɛni ndemu i ke, u à kàa uye na, naha na ye u nye a yaaga ta ɔkemuna k'à fànha tò uye na me. ¹⁴U à Ibirayima pyi: «Nàkaanna baa, mii sí jwó lwó mu na, si mu tûluge pèe sèl'e††.» ¹⁵Nye ka Ibirayima si Kile nyii cyán. Lire pyinɔkanni na, yaage ɔkemuna jwómæ Kile mpyi a lwó u á ke, u à kuru ta.

¹⁶Sùpyire ká a ɔko si ɔkâa, yaage k'à fànha tò ti na ke, kuru na ti maha ɔkâa si li cyèe na nje tir'à jwo ke, yire na nye sèe, nàkaante puni maha ɔkwô. ¹⁷Yaayi jwómæni Kile à lwó ke, mpîi pi à yaa pi

yire ta ke, Kile la mpyi si li cyêe pire na na uru ká ñwómèeni ndemu lwó ke, lire ñye na fyíinni mē. Lire kurugo u à kâa. ¹⁸U à ñwómèeni lwó wuu á, maa ñkâa. Cyire kapyaaḡii shuunniḡi sî n-kêenḡe mē, ñaha na ye Kile ñye na fini mē. Lire e ke wuu pi à u pyi wuu taḡwóhḡe ke, wuu wuye waha, ñaha na ye ñwómèeni u à lwó wuu á ke, wuu à tēen ná l'e, u sí li yige li kuni i. ¹⁹Tire sòḡḡore tatahage ku ñye wuu á ke, kuru na ñye mu à jwo tḡonmēeḡe, ḡkemu k'à wuu yal'a pwo Kile na ke. Kuru tḡonmēeḡe maha bage táataa vāanḡke^{††} jyiile ná wuu e maha ḡkàre Kile tateenḡe e. ²⁰Wani Yesu à fyánha a jyè wuu yyaha na wuu ntēgenḡi kurugo. U à pyi Melikisedeki fiige sáragawwunḡufembwóhe fo tēekwombaa.

Melikisedeki à fánha tò Ibirayima na

7 Uru Melikisedeki mpyi Salemu kánhe saanḡi, maa mpyi sáragawwu Kilenḡi nḡnyi wun'á. Ñye Ibirayima à káshige kwón saanbii na maa jà pi na, maa núru na ma tēni ndemu i ke, Melikisedeki à fwor'a sà u ñḡḡo bē, maa jwó le u á. ²Yaayi Ibirayima à ta káshige e ke, u à yire puni yáhanḡi kan Melikisedeki á. Ñye Melikisedeki meḡe ñwóhe ku ñye: «ntiḡi saanḡi». Mà bàra lire na, Salemu saanḡi u ñye u wi, puru ñwóhe ku ñye: «yyeḡḡe saanḡi». ³U tunḡi meḡe ñye a yyere mē, u nḡḡi meḡe ñye a yyere mē, u tayirige mú ñye a jwo mē, Kile Jwumpe Semēḡi wà tufiige ñye a sîi na u sinḡkanni, lire ñye mē na u kwúnḡkanni kyaa yu mē. U na ñye mu à jwo Kile Jyanḡi, ñaha na ye u sí n-kwôro sáragawwu tērigii puni i.

⁴Yii ñye a li ñya na Melikisedeki tyyéreg'à pēe mà? Puru funḡke e, wuu tulyeḡe Ibirayima à káshige kwón mà

yaayi ḡjemu ta ke, u à yire puni yáhanḡi kan u á. ⁵Levi tüluge shiinbii pi ñye sáragawwuubii ke, MusaSaliyanḡi mpyi a fánhe cyán pi na pi à pi cínmpyiibii Izirayeli shiinbii cyeyaayi yáhanḡi shuu, ali mà li ta pi ná pire puni na ñye Ibirayima tüluge shiin. ⁶Melikisedeki mpyi Levi tüluge shin mē, ḡka uru u à Ibirayima cyeyaayi yáhanḡi ta. Mà bàra lire na, uru u à jwó le Ibirayima á, mà li ta Ibirayima á Kile mpyi a ñwomyahigii lwó. ⁷Nàkaana baa, jwónḡi lefoonḡa fánha tò u tafoonḡi na.

⁸Sáragawwuubii pi maha yáhanḡi shuu sùpyir'á ke, pire na ñye sùpyii mpiimu pi sí n-kwú canḡka ke. Melikisedeki mú mpyi na yáhanḡi shuu, ḡka uru sí n-kwôro ñyii na bà y'a sémē Kile Jwumpe Semēḡi i mē. ⁹Levi tüluge shiinbil'á yáhanḡi maha ḡkaan ke, wuu bá sí n-jà n-jwo na pire mú à yáhanḡi wwú, ñaha na ye pi tulyeḡe Ibirayima à u wwú mà kan Melikisedeki á. ¹⁰Tēni i Melikisedeki à Ibirayima ñḡḡo bē maa yáhanḡi ta ke, Levi mpyi na sàha si mē, ḡka u mpyi u tulyeḡe Ibirayima sishange e, lire e ke u mú à wwú yáhanḡi i.

¹¹Ma tàanna ná Izirayeli shiinbii Saliyanḡi i, Levi tüluge shiinbii kanni pi mpyi a yaa pi jà a pyi sáragawwu. Kampyi pi sáragawwuuni mpyi na sí n-jà Kile ñyii wuuni pyi li fúnḡḡo, ñḡḡo sàha mpyi na sî n-pyi sáragawwuḡi wabere u pa mà ta u ñye a pyi Aron fiige mē, fo Melikisedeki fiige.

¹²Ñye sáragawwuuni ká fáa, fánha ki Saliyanḡi mú u fáa. ¹³Ná wuu Kafoonḡi i, mpe jwump'à yyaha tíi ke, ur'à fworo tüluge ḡkemu i ke, pire wà ñye a sáragawwubaaranḡi pyi mà ñya sárayi tawwuge e mē. ¹⁴Sùpyire pun'à cē na wuu Kafoonḡi à fworo Zhuda tüluge e,

^{††}6:19 bage táataa vāanḡke»: sùpyire mpyi maha Kile pēre vāanḡa bage e. Pi mpyi maha vāanḡa pyi maha ntēg'a bage sēe cyage láha ku sēesee cyage na. Kuni mpyi a kan sáragawwuubii ñḡḡufembwóhe kann'á ku jyè bage sēesee cyage e, tḡḡḡo nḡḡkin yyeeni i.

ɲka Kile tũntunɲi Musa à jwo sára-gawwuubii kyaa na ke, u ɲwɔge ɲye a nɔ Zhuda tũluge na mɛ.

Yesu ɲye Melikisedeki fiige

¹⁵Wuu Kafoonɲi à pyi sáragawwu bà Melikisedeki mpyi mɛ, lire l'à li fɲin'a cyêe na u ná Levi tũluge ɲye piye kur'e mɛ. ¹⁶Tũlugo kari i cye kurugo bà u à pyi sáragawwu mɛ, shɲi nɲkwombaɲi fànhe ku ɲye u e ke, kuru cye kurugo u à pyi u wi. ¹⁷Y'à jwo Kile Jwumpe Semeɲi i na:

«Mu à pyi tɛrigii puni sáragawwu Melikisedeki fiige[¶].»

¹⁸Lire pyɲkanni na, Saliyaɲi nɲɲyeɲ'à yɲrige, ɲaha na ye fànha ɲye a mpyi u e mɛ, kaɲwɔ mú ɲye a mpyi u na mɛ. ¹⁹Musa Saliyaɲi ɲye a kyaa yaa ndemu l'à fũɲɔ mɛ, ɲka numɛ sɔɲɲɔɔ tatahaga sèe wog'à kan wuu á. Kuru cye kurugo, wuu à tabaraga ta Kile na. ²⁰Mà bâra lire na, Kile à kâa Yesu á, pi sanmpii s'à pyi sáragawwu mà ta Kile ɲye a kâa pir'á mɛ. ²¹Yesu wi ke, ur'à le sáragawwubaaraɲi i tɛni ndemu i ke, Kile à kâa u á na:

«Mii Kafoonɲi Kile à kâa, mii si na ntilwɔhe nɲcyange lwɔ sahanɲi mɛ:

“mu na ɲye sáragawwu fo tɛekwombaa^{§§}.”»

²²Lire kurugo tunmbyaare Kile à le ná wuu e numɛ ke, tir'à fànha tò nɲjyɛere na. Yesu cye kurugo, wuu à tɛen ná lire e.

²³ɲye kani là saha na ɲye, ndemu l'à u ná pi wwũ piye e ke. Sáragawwuubii nɲyahamil'à tòro mà li ɲũɲke pyi, pi mpyi na ɲkwũ. ²⁴ɲka Yesu wi ke, uru na ɲye ɲyii na fo tɛekwombaa, sũpya saha si n-pyi sáragawwu u cyaga mɛ.

²⁵Lire l'à li ta, mpiimu pi à bâra Kile na u

cye kurugo ke, u sí n-jà pire shwɔ numɛ fo tɛekwombaa, ɲaha na ye u na ɲye ɲyii na tɛrigii puni i, maa Kile ɲáare pir'á.

²⁶Sáragawwunɲufembwɔhe kurugo wuu mpyi ke, kuru ku ɲye Yesu. U à fɲiɲe, ɲcɛge cyaga ná ɲwɔhɔmɔ cyaga ɲye u na mɛ. Kile à u láha kapimpyiibii na, maa u dũrugo fo nɲɲiɲi tɛgeni na. ²⁷Yesu ɲye sáragawwuubii ɲũɲfembwoyi sanɲyi fiige mɛ, u kuro ɲye canɲa maha canɲa sáragawwuuni i uye kapegigii yàfani kurugo si nta sũpyire sannte wogigii yàfani sárayi wwũ mɛ. U à uye pyi sáraga tɔɔɔ nɲɲin tɛrigii puni mɛ na. ²⁸Yii li cɛ, Musa Saliyaɲi mpyi a mpiimu tɲe mà pyi sáragawwuubii ɲũɲfembwoyo ke, pire mpyi a fũɲɔ mɛ. ɲka Musa Saliyaɲi kàntugo, Kile à kâa maa jwumpe mpemu jwo ke, pur'à pyi kaɲɲɔ mà u Jyaɲi tɲe mà pyi sáragawwunɲufembwɔhɔ, uru u à fũɲɔ tɛrigii puni i.

Yesu, wuu

sáragawwunɲufembwɔhe

8 ɲye wuu jwumpe ɲumbwɔhe ku ɲye: sáragawwunɲufembwɔhɔ na ɲye wuu á bà wuu à yi jwo mɛ. U à sà ntɛen nɲɲiɲi i fànhe cyage e, Kile Siɲi Punifoo kàɲe cyage na. ²Sèe cyage e u ɲye na báaraɲi pyi ke, kuru ku ɲye Kile vaaɲɲke bage sèe woge, sũpya cye kurugo bà k'à faanra mɛ, Kile yabiliɲi cyage k'à ku faanra. ³Sáragawwuubii ɲũɲfembwoyi pun'à tɲe, yi raa ɲkanɲi pyi Kile á s'a sárayi pyi y'a nɔni Kile na. Lire pyɲkanni na, wuu sáragawwunɲufembwɔhe mú à yaa k'a yaaga kaan Kile á. ⁴Kàmpyi u mpyi ɲɲke na, u bá mpyi na si n-pyi sáragawwu mɛ, ɲaha kurugo ye sáragawwuubii ɲi na ɲye naha mpiimu pi ɲye na yakanyi kaan mà tàanna ná MusaSaliyaɲi i ke. ⁵Pire sáragawwu-

¶7:17 Zaburu 110.4

§§7:21 Zaburu 110.4

ubii na báare cyage ñkemu i ke, kuru na ñye mu à jwo ñiñyiñi woge ñàñ-janji. Tèni i Musa mpyi a bégele s'a Kile vâanñke bage yyéñi ke, Kile à yi jwo u á: «Lóg'a ñwò, yaayi mii à cyêe mu na ñanñke ñuñ'i ke, maye waha ma a yire ñcamii yaa*.»⁶ Ñye nume, Yesu Kirisita u ñye wuu sáragawwuñufembwòhe ke, báarañi Kile à kan ur'á ke, ur'à fànha tò pire wuñi na, ñaha na ye tunmbyaare u à le wuu ná Kile shwòhòl'e ke, tir'à fànha tò ñiñjyèere na. Yaayi ñwòmyahigii Kile à lwó nume ke, yire mú à fànha tò tè-cyiini wuyi na.

⁷ Kàmpyi tunmbyaare ñiñcyiire† mpyi na sí n-jà Kile ñyii wuuni fûñño, ñuñño sàha mpyi na sí n-pyi, mà shònworo tég'a ti fáa me. ⁸ Ìjka Kile à u shiinbii cêege maa jwo:

«Mii Kafoonji Kile à jwo,
“Canña na ma, mii sí n-pa tunmbyara
nivònnò le

ná Izirayeli shiinbii ná Zhuda shiinbil'e.

⁹ Canñke mii à pi tulyeyi cû pi cyeyi na,
mà fworo Misira kini i ke,
tunmbyaare mii à le ná pi e ke, ti sì n-pyi
tire fiige me,

ñaha na ye pi à tire kèege.

Lire na, mii à pi yaha wani.”

Mii Kafoonji Kile à jwo amuni.

¹⁰ “Ñye cyire canmpyaagil'à tòro ke,
tunmbyaare mii sí n-le ná Izirayeli shiin-
bil'e ke, tire ti nte:

Mii sí na Saliyanji le pi yákilibil'e,

sì u jwumpe sème pi zòompìi na.

Mii sí n-pyi pi Kileñi,

pi sí n-pyi mii shiinbii.

¹¹ Wà saha sì u shinñe, lire ñye me u cìn-
mpworo pyi

‘Maye waha ma a Kafoonji cè’ me,
ñaha na ye pi puni sí mii cè,
shinbwò bàra shimbilere na.

¹² Mii sí toro taha pi ntiimbaanji na,
mii sí pi kapegigii yàfa pi na‡.”»

¹³ Kile à tunmbyara nivònnò kyaa jwo,
puru funñke e, ñiñjyèere kakwoo saha
ñye me, fànha saha ñye t'e me, ñcyèere ti
sí n-pinni.

Tunmbyaare ñiñjyèere

9 Tunmbyaare ñiñjyèere tèni i, py-
iñkannigii cyii mpyi wani, ñcyiimu
ñwò kurugo sáragawwuubii mpyi maha
yaa pi tòro, pi i nta a sárayi wwù ke.
Baga mú mpyi wani ñiñke na, ñkemu
i pi mpyi maha yi wwù ke. ² Vâanña
baga ku mpyi ku ki, maa ku táa mà
pyi bapyaa shuunni. Babilini ñiñcyiini i
bèenmbwòhe fùkinanji ná tàbalanji ñuñ'i
pi mpyi maha sárage bwúuruñi yaha ke,
yire yi mpyi wani. Lire babilini mege
mpyi «bage sèecyage». ³ Vâanña mpyi
lire babilini ná funño wuuni shwòhòl'e.
Funño babilini mege mpyi «bage sèe-
see cyage». ⁴ Kuru cyage e, sárayi taso-
goge seenni woge mpyi, pi mpyi maha
wusunaji súuge ku ñuñ'i. Tunmbyaare
mbwùuni mú mpyi wani. Seenni mpyi
a tég'a lire mbwùuni puni wògò. Seen
cwoo mpyi li funñke e. Njyiñi mege ku
ñye mani ke, uru wà mpyi lire seenni
cwooni i. Aron kàbiini[¶] li mpyi a wyèere
yige ke, ná kafaatente na Kile mpyi a u
tunmbyaare jwumpe sème ke, yire mú
mpyi mbwùuni i. ⁵ Sheribèenbii mpyi
mbwùuni ñuñ'i, pire mpyi maha li cyèere
na Kile yabilinji ñye naha. Pire mpyi a

*8:5 Ekizodi 25.40

†8:7 Tunmbyaare t'à le Sinayi ñanñke ñuñ'i ke, tire kyaa li ñye na yu naha (Ekizodi 24.3-8).

‡8:12 Zheremi 31.31-34

¶9:4 Aron kàbiin'à poroyo yige, maa yasere pyi, lir'à li cyèere na Kafoonji funñk'à táan ná Musa ná Aron e (Nòmburu 17.1-11).

fukanyi pili mbwùuni nwɔtonke nɔŋ'i⁸. Ŋka mii sì n-jà cyire karigii puni jwo nɔ cyi tegeri na nume me.

⁶Nye vaaŋke bage ná ku funŋo yaayi mpyi a bégele lire bègelenkanni na. Sárágawwuubii mpyi maha jyè kuru bage babilini nɔncyiini i canŋa maha canŋa na pi báaraŋi pyi. ⁷Sárágawwuubii nɔŋufembwɔhe kanni ku mpyi maha jyè babilini shɔnwuuni i tɔgo nɔŋkin yyeeni i. Kuru cyage e u mpyi maha ma ná yatɔre sishange e na ŋkaan Kile á, u yabilinɔ ná sùpyire sannte ŋgurugonɔ kurugo. ⁸Cyire karigii cye kurugo, Kile Munaani à li cyèe wuu na na kuni nɔŋjyeeni tɛni i, sùpyire mpyi na sì n-jà n-jyè bage sèesee cyage e me.

⁹Lire maha wuu tɛge wuu à karii yyaha cè nɔŋjaa, maa li cyèe wuu na na sùpyanɔ u nɔŋe na Kile père maa yaaya kaan u á, lire nɔŋe me na yatɔre bùu u á ke, lire sì n-jà urufoo zòŋi fɔŋŋe Kile á me. ¹⁰Kuni nɔŋjyeeni karigii cyi mpyi sárayi yalyire ná yabyeere ná wil-ɔŋkannigii cyii, si cyeere tufeempe ta. Cyire kurigii naaraŋi fàŋhe mpyi a cyán sùpyire na fo mà sà yaa ná tɛni i Kile à cyi fáa ná pyiŋkanni nɔvɔnni i ke.

Yesu Kirisita sishange

¹¹Nye nume, Kirisita à pa. Uru u nɔŋe sárágawwunɔŋufembwɔhe, uru u à pa yaayi nɔŋcɛnpyi kan wuu á. Kile vaaŋke bage tayyérege k'à fàŋha tò nɔŋjyege na, ku karigii s'a fɔŋŋo ke, kur'e Kirisita à jyè. Sùpya bà u à kuru bage yaa me, ku mú nɔŋe ŋge dɔŋyɛŋi i me. ¹²Kirisita à jyè bage sèesee cyage e ke, ná sɔkaperɛ sishan, lire nɔŋe me nupeelyevɔnnɔ sishan

e bà u à jyè me. Ŋka u à jyè tɔgo nɔŋkin fo tèekwombaa maa u yabilinɔ sishange kan maa wuu nɔŋo wwù wuu kapegigil'e. Tire nɔŋgwuure na nɔŋe tèekwombaa woro. ¹³Sùpyiibii pi mpyi pi nɔŋe a fɔŋŋe mà tàanna ná kuni nɔŋjyeeni i me, pi mpyi maha sɔkaperigii ná nupyahigii bùu, maa cyire sishange wuuni pire na. Pi mpyi maha nùpya bò maa u súgo, maa tire cwɔnre kuu na wuni pire sùpyiibii na. Lire mpyi maha pire cyeere pyi t'à fɔŋŋe Kile á. ¹⁴Yatɔre sishange mpyi na lire pyi, Kirisita woge s'à pɔwɔ kuru na. Kile Munaani li sí n-kwɔro fo tèekwombaa ke, lire l'à u yyaha cù, ka u u uye kan sáraga cwò cyaga baa wogo Kile á. Karigii cyi maha kwùŋi nɔ wuu na ke, u sishange sí n-jà wuu zòompii fɔŋŋe cyire e. Lire ká mpyi, wuu sí n-jà n-file Kile nɔŋi wuŋi na, s'a báara u á.

¹⁵Ná Kirisita s'à lire pyi, lire kurugo u à pyi tunmbyaare nɔvɔnnɛ sùsurulenɔ Kile ná sùpyire shwɔhɔl'e. Sùpyire mpyi a kapegigii nɔcyiimu pyi tunmbyaare nɔŋjyeere tɛni i ke, Kirisita à kwù si ti nɔŋo wwù cyire e, bà li si mpyi Kile à mpiimu yyere maa yaayi nɔŋkwombaayi nɔwɔmɛeni lwò pi á ke, pi i yire ta me.

¹⁶Yii li cè, mu aha tunmbyaare nɔŋa t'à le, yaaga ku maha bò maha mpyi sáraga. ¹⁷Ná kuru nɔŋe a bò me, mà ku yaha nɔŋi na, tunmbyaare maha fworome. ¹⁸Lire kurugo Kile nɔŋe a tunmbyaare nɔncyiire le ná sùpyire e sishan baa me^{**}. ¹⁹Nye ka Musa si Kile Saliyanɔ kapyaaagii jwo sùpyir'á, lire kàntugo maa nunaare ná sɔkaperigii sishange shwɔ, maa lwɔhe wùrugo k'e, maa izope cige wyèere tà ná

^{§9:5} Yatɔre pi mpyi maha bò sùpyire kapegigii yàfaŋi kurugo ke, kuru nwɔtonke nɔŋ'i tire sishange mpyi maha wu.

^{**9:18} Pii maha jwo: «¹⁶Wuu kɔge kani kàanmucya. Mu aha lógo na ma kɔge táa, sùpyanɔ u à kwù sɛɛŋi na ke, uru kɔge ku maha ntáa. ¹⁷Sùpya ká u kɔge táanŋkanni jwo, ná u nɔŋe a kwù me, wà nɔŋe na ku táali me. ¹⁸Amuni, yi mú nɔŋe Kile tunmbyaare kàmpaŋke na. Tɛni i Kile à tunmbyaare nɔncyiire le ke, u à jwo pi á na pi yatɔre tà bò, sùpyiibii puni si ti sishange nɔŋa, si nɔcè na t'à kwù.»

mpà shire le a wu k'e, mà ñaraga ñaraga Kile Saliyañi Semenji ná sùpyire puni na, ²⁰maa jwo: «Tunmbyaare Kile à le ná yii e ke, ñke sishange k'à tire tígile^{††}.» ²¹Lire pyiñkanni na mú, ka Musa si sishange kà ñaraga Kile vaañke bage ná Kile pèepee yaayi puni na. ²²Mà tàanna ná Musa Saliyañi i, sishange mpyi maha kariì ninyahagii fíniñe. Ná sishanga nye a wu me, sùpyire kapegigii sì yàfa ti na me.

²³Wuu à li nya na yatwore sishange ku mpyi maha ntèg'a kuni ninyjeeni yaayi fíniñe, yire sí na nye ninyiñi sèeyaayi nàñja kannna. Lire e ke sàrage sishange tayyerege k'à pèe yire woge na ke, kuru kyaa li nye Kile na yaayi sèe wuyi viniñi kurugo. ²⁴Sùpyir'à Kile bage ñkemu faanra ke, kur'e bà Kirisita à jyè me. Sùpyir'à ñkemu faanra ke, kuru na nye Kile bage ninyi woge malworo kannna. Ninyiñi yabiliñi i Kirisita à jyè maa Kile jáare wuu kurugo. ²⁵Kuni ninyjeeni i, sàragawwuubii ñuñufembwòhe mpyi maha jyè Kile bage sèesee cyage e ná yatwore sishange e yye maha yye, ñka Kirisita nye a jyè ninyiñi i maa uye kan sàraga tooyo ninyahay'e me. ²⁶Ná lire bà me, mà lwó dinyen'à dá ke, mà pa no nijnjaa na, nume mpyi na sí u ta u à kyaala tooyo ninyahay'e mà kwò. Ñka nume tènì takwore e, u à pa maa uye pyi sàraga twogo nínkin tèrigii puni mee na, maa kapegigii tugure láha wuu na. ²⁷Yii à li cè na sùpya maha ñkwú twogo nínkin, lire kàntugo Kile maha u yíbe u kapyiñkii na. ²⁸Lire pyiñkanni na mú, Kirisita à pyi sàraga twogo nínkin kannna, bà u si mpyi si shinnyahara kapegigii tugure lwó me. Mpii pi nye na u sigili ke, u sí n-pa uye cyèe pire na tozhonwogo pi zhwoñi kurugo, ñka kapegigii yàfani kurugo bà me.

Yesu à uye pyi sàraga

10 MusaSaliyañi mpyi yaayi ninyceñpyi nimpayi nàñjani kannna, u mpyi a fúnño me. U mpyi a jwo na sàrayi ninuyi y'à wwú yye maha yye. Lire e sùpyiibii pi nye na bàrali Kile na ke, u sì n-jà pire finíñe n-fúnño me. ²Kàmpyi u mpyi na sí n-jà lire pyi, pi mpyi na sí n-kwôro s'a yi wwú me. Naha na ye kàmpyi viniñi kurugo yi maha wwú, mpii pi maha yi wwú ke, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo pir'à finíñ'a kwò, pi sàha mpyi na sí piye nya kapimpyii me. ³Ñka lire bà li mpyi li li me. Yye maha yye, sàrayi mpyi maha wwú si sùpyire funño cwo ti kapegigii na. ⁴Naha na ye nupyahigii ná sikaperigii sishange sì n-sii n-jà sùpya kapegii yàfa u na me.

⁵Lire kurugo tènì i Kirisita mpyi na ma dinyenji i ke, u à jwo Kile á:

«Mu à jwo na mu nye na ñcaa yatwore sàrayi na me,

mu nye a ñee sùpya si yaaga kan mu á me,

ñka mu à cyere yaa mii na.

⁶Yatwore ti nye na súuge sàrayi tasogoge e,

lire nye me sàrayi sanpyi yi nye na ñkaan mu á kapegigii yàfani kurugo ke,

kuru kà nye a mu funñke níñe me.

⁷Lire kurugo mii à jwo

“Kile, mii u nge,

mii à pa si mpa mu nyii wuuni pyi,

bà y'à sème mii kyaa na Kile Jwumpe Semenji i me^{‡‡}.”

⁸Bà wuu à li nya me, Kirisita à fyànha a jwo Kile á: «Mu à jwo na sàrayi ná yakanyi ná sàrayi nizogoyi ná kapegigii yàfani sàrayi nye a táan mu á me, na yire na bà mu nye na ñcaa me.» U à yire puni jwo mà li ta MusaSaliyañi à jwo na yire

^{††}9:20 Ekizodi 24.8

^{‡‡}10:7 Zaburu 40.6-8

puni y'a mpyi. ⁹Nye ka Kirisita si núr'a jwo: «Kile, mii u nge, mii à pa si mpa mu nyii wuuni pyi.» Puru jwump'à li cyèe na sárage nivónnà tég'a sárayi nínjyeyi fáa. ¹⁰Yesu Kirisita à Kile nyii wuuni pyi. U yabilin'à uye kan mà pyi sárage tóogó nínkin tèrigii puni mée na, lire pyínkanni na wuu kapegigil'à jyé a láha wuu na.

¹¹Kuni nínjyeeni tènì i, canja maha canja, sáragawwuubii mpyi maha sárayi ninuyi wwù Kile á, nka yire sárayi mpyi na si n-sii n-jà wà kapegigii yáfa u na mē. ¹²Nka Kirisita wi ke, ur'à uye kan mà pyi sárage tóogó nínkin, kuru sárage na nye tèrigii puni wogo. U à lire pyi kapegigii yàfanj kurugo, lire kántugo maa nkàr'a sà ntèen Kile kànjye cyege na. ¹³Tènì i Kile sí n-pa u zàmpeenbii pyi u tooyi tatahage ke, u à tèn wani kuru cyage e na lire sigili. ¹⁴Yii li cè, kuru sárage nínkinj cye kurugo, Kile à mpi-imu finijye ke, u à pire pyi ncèege cyaga baa fo tèekwombaa.

¹⁵Kile Munaani mú à yire finij'a jwo wuu á. L'à jwo na:

¹⁶«Kafoonj Kile à jwo “Tunmbyaare mii sí n-le ná pi e canjyi nimpayi i ke, tire ti nye:

‘Mii sí na Saliyanj le pi zòompil'e, si u jwumpe séme pi yákilibii na[¶].’»

¹⁷Maa núr'a jwo:

«Mii saha si na yákilinj yaha pi kapegigii ná pi ntiimbaanj karigii na mē^{§§}.»

¹⁸Nye kapegigil'à yáfa cyage nkemu i mà kwò ke, njò saha na nye mà sárage wwù cyi kurugo la?

Wuu yákiliteenre wuubii pi file Kile na

¹⁹Lire pyínkanni na, mii cínmpyiibii, Yesu sishange cye kurugo, wuu sí n-jà n-jyè Kile bage sèsee cyage e fyagara

baa. ²⁰Bage táataa väänjke ku mpyi wuu yyaha na ke, bà kur'à cwón mē, amuni pi à Yesu cyeeere pyi, ka lire si kuro nivónnò múgo wuu á ndemu li sí wuu nò Kile na, si shinj sèe wunj kan wuu á ke. ²¹Uru u nye wuu sáragawwunjufembwòhe maa mpyi Kile bage njò na. ²²Nume, wuu zòompil'à jyé a yige kanwòhoyi puni i njemu yi nye na wuu cèege ke, wuu cyeeere s'à jyé ná lùcènjke e. Lire e wuu àha nùru raa fyáge mē, wuu sàa dá Kile na, wuu u file u na ná funjò nínkin i. ²³Wuu a yi yu njwòfyinge na, na wuu à wuu sònjore taha Kile njwómēeni na. Wuu àha wuu funjyi cēenne mē, naha na ye u aha ndemu jwo ke, u maha lire pyi. ²⁴Wuu yaha wuye na wuu raa màban leni wuye e, bà wuu si mpyi s'a si yyaha na tàange ná kacènmnyiini i mē. ²⁵Wuu àha wuye mbinninj njwò yaha bà pil'à li pyi mē, nka wuu a màban leni wuye e, naha na ye yii à li nya na Kafoonj tèepan'à byanhara.

²⁶Wuu aha sèenj kuni cè maa ncwó maa nkwooro na kapegigii pyi, sárage saha nye nkemu ku sí cyire yáfa wuu na mē. ²⁷Shinnj u nye na lire pyi ke, ur'à yaa u a fyáge Kile yibige ná nabwòhe yyaha na. Mpii pi à cyé Kile na ke, kuru ku sí pire súugo. ²⁸Wà n'a mpyi a MusaSaliyanj kafuun pyi shiin shu-unni taanre nyii na, ka pire si yi jwo, pi mpyi maha urufoo bò njàara baa. ²⁹Nume, shinj u nye na Kile Jyanj fare ke, Kile nye a yaa u kyaa pyi uru na ndemu l'à fànha tò mbònj na mà? Sèenj na, sishange k'à tég'a tunmbyaare le maa urufoo kapegigii yáfa ke, u nye a pèene taha kuru na mē. Kile Munaani li maha wuu pyi wuu à Kile ticenmpe cè ke, u bá à lire cyahala. ³⁰Nye Kile yabilin'à jwo: «Mii u sí na nkoonj wwù. Mii u sí katup-

[¶]10:16 Zheremi 31.33

^{§§}10:17 Zheremi 31.34

³² Nde l'á pyi yii na tanjaanyi i ke, yii funjo cwo lire na. Yii à Kile bènmpé ta tènì ndemu i ke, yyefug'à yii kànha sèl'e cyire canmpyaagill'e, nka lire nyé a yii yatanpyi bò mé. ³³ Tèrigii cyill'e, pi mpyi maha yii cyere, maa yii kyérege sùpyire nyii na. Tèrigii cyill'e, mpii pi mpyi maha nkyérege yii fiige ke, yii mpyi maha pire tère. ³⁴ Mpii pi mpyi a le kàsuni i ke, yii à pire tège pire yyefugo karigill'e. Pi à yii cyeyaayi cyán a shwo yii na, ka yii i li kwú yiye e ná funntange e, naha na ye yii à li cè na yaage ku nyé yii á ke, kur'à fànha tò yire puni na, ku mú nyé na nk-wùu mé. ³⁵ Lire e ke yii àha yii dányiyanjì láha Kile na mé, lire sí yii pyi yii tòn nimbwo ta. ³⁶ Yii yiye waha numé, yii raa sì yyaha na Kile nyii wuuni mpyiñi i, lire ká mpyi, yaage njwóméeni u à lwó ke, yii sí kuru ta. ³⁷ Y'à sémé Kile Jwumpe Semeñi i na:

³⁸ Kile à jwo:
«Shinŋi u à tŋi ke, daniyaŋi cye kurugo
uru maha mpyi pyii na.
Ŋka wà ha kàntugo wà mii á, mii funŋke
sì n-táan ná urufol'e me[†].»

11 Naha ku nye daniyani ye? Ma ma sɔnɔre taha yaaga na maa ntɛn ná l'e mu sí ku ta, lire nye me yaage ku nye mu nye na ku naa me, maa dá ku na mu à jwo mu nyii na nye ku na ke, lire li nye daniyani. ²Wuu tulyeyi daniyani kurugo, Kile à jee pi na.

⁵Enòki à dá Kile na, lire kurugo Kile à u lwó a kàre ninyiñi na mà ta u nye a kwú me. Wà saha nye a u nya me, naha na ye Kile à u lwó. Kile à jwo na ur'à jee u na, mà jwo u u lwó ke. ⁶Nye Kile si n-jà jee sùpya na ná urufoo nye a dá u na me. Naha na ye ngemu la ká mpyi si file Kile na ke, fo urufoo u dá li na na Kile na nye wani, na mpìi pi nye na u caa ke, na u sí pire sâra.

⁸Ibirayima à dá Kile na, lire kurugo, Kile à u yyere ke, u à Kile ɲwɔmɛɛni cû. Kini Kile mpyi a bégele u mɛɛ na ke, u à fwoɾo u yabilɛɛni wuuni i na nkéɛge lire

‡10:38 Abakuki 2.3,4

e, mà ta u nye a u tashage cè mē. ⁹U à dá Kile na, lire kurugo k̄ini n̄wómēeni Kile mpyi a lwó u á ke, u à n̄en'a k̄àr'a sà nt̄ēen lire e n̄àmpon̄nte na. U mpyi na shwūun v̄aann̄yi bayi i. Ishaka ná Yakuba mú mpyi na shwūun yire y'e. N̄wómēeni nin-uuni mú mpyi a lwó pir'á. ¹⁰Kànhe n̄intaani l'á cyán a n̄wó ke, kuru na Ibirayima à u s̄on̄jore taha. Kile yabilin̄i u à kuru kànhe bēgele, maa ku faanra.

¹¹Ali mà li ta Ibirayima mpyi a lye, Sara sí nye cijirin̄e, mà Ibirayima yaha u à dá na Kile sí u n̄wómēeni f̄un̄jore pire pȳtaani kyaa na, u à jà a p̄unambile si.

¹²Ali mà u yaha u u s̄on̄jore na uru tèekwuun'à n̄o a kwò, n̄ka sup̄yinyahara à f̄woro uru n̄àn̄i n̄in̄kin̄i i mu à jwo w̄or̄igii ná lwòhe n̄woge nt̄icen̄j̄i.

¹³Pire pun'à kwò ná pi d̄aniyan̄i i Kile na. Kile mpyi a yaayi njemu n̄wómēe lwó ke, pi nye a yire ta mē, n̄ka pi à yi n̄ya laage e, ka lire si mpyi pi á funntanga. Puru fun̄j̄ke e, pi à n̄j̄e na pire na nye n̄àm̄pwuun na n̄aare na m̄are n̄ke n̄in̄ke na. ¹⁴L'à f̄inin̄e na s̄up̄yibii pi à n̄j̄e pur'e ke, na tateenge kabere pire nye na n̄caa.

¹⁵Cyage e pi à ȳiri ke, k̄amp̄yi kuru kani mpyi a t̄ige pi fun̄j̄'i, pi mpyi na sí pȳin̄kanna ta si n̄úru n̄k̄are wani. ¹⁶N̄ka s̄ēen̄i na, cyaga pi nye na n̄caa n̄kemu k'à n̄wó ke, kuru na nye n̄in̄yini i. Lire kurugo Kile maha n̄j̄e tire s̄up̄yire t'a uru yiri ti Kilen̄i, naha na ye u à cyaga b̄egel'a yaha ti mē na. ¹⁷⁻¹⁸Kile mpyi a n̄wómēeni lwó Ibirayima á na u t̄uluge sí n-f̄woro Ishaka e[¶], maa n̄úr'a Ibirayima zò shwò a w̄ii na u Ishaka pyi s̄araga. Ibirayima mpyi a dá Kile na, lire kurugo u nye a cyé si u jyan̄i n̄in̄kin̄i pyi s̄araga mē. ¹⁹Li mpyi u fun̄j̄'i na s̄in̄i na nye Kile á mà Ishaka n̄è a yige kw̄un̄i i, lire kurugo Kile à u jyan̄i n̄úrun̄'a kan u á. L'à pyi mu à jwo kw̄un̄i i u à f̄woro.

²⁰Ishaka à dá Kile na, lire kurugo u à jwó le Yakuba ná Ezawu á karigii n̄im-paan̄kii kyaa na.

²¹Yakuba à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'à n̄o ke, u à jwó le Yusufu jyaabii shuunn̄in̄i n̄in̄kin̄i n̄in̄kin̄i'á, maa nt̄igile u k̄abiini na, maa n̄in̄kure sín, maa Kile p̄ēe.

²²Yusufu à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'à n̄o ke, u à jwo u kac̄yiyi kyaa na, na Izirayeli shiimbii ká a sí raa f̄wore Misira k̄ini i, pi a sí ná uru kac̄yiyi'e.

²³Musa sifeebil'à dá Kile na, lire kurugo, Musa à si ke, ka pi i u n̄wòh̄o yinye taanre, naha na ye pi mpyi a li n̄ya na u lem'à n̄wó. Jwumpe saan̄i mpyi a jwo na pi a p̄unamp̄yire niziv̄on̄nte puni bùu ke, pi nye a fyá puru na mē.

²⁴Musa à dá Kile na, lire kurugo, u à pa yyaha cwo ke, u nye a n̄j̄e pi a uru pyi Far̄on p̄woron̄i jyan̄i mē. ²⁵Mà jwo u uye yaha kapegigii mpyin̄i funntange e ke, u à li lwó uye e si n̄kyaala ná Kile shiimbil'e, naha kurugo ye kuru funntange shin̄i nye na m̄oni mē. ²⁶Musa mpyi a cè na Misira k̄ini n̄afuun̄'à n̄yaha, n̄ka mà n̄j̄e cȳahigii na, bà Kile N̄in̄cw̄on̄r̄on̄i sí n-pa n̄j̄e cyi na mē, lire n̄afan̄j̄'à f̄anha t̄ò Misira n̄afuun̄i na. U mpyi a u s̄on̄jore taha uru n̄afan̄j̄i na, u sí n-pa uru n̄gemu ta ke. ²⁷Musa à dá Kile na, lire e u à f̄woro Misira k̄ini i mà ta u nye a fyá lire k̄ini saan̄i l̄uyirini yyaha na mē. Kilen̄i u nye wà nye na u n̄aa mē, u mpyi a uye waha mu à jwo u n̄yii na nye uru na. ²⁸U à dá Kile na, lire kurugo u à Izirayeli shiimbii pyi pi à bilerēn̄kwon̄i kataanni pyi, maa pi pyi pi à mp̄abilini s̄ishange n̄araga n̄araga pi bayi n̄w̄oyi na, bà li si mpyi m̄èleken̄i u maha boore pyi ke, uru n̄intoron̄i kà raa pi p̄unamp̄yicyiire bùu mē.

²⁹ Izirayeli shiinbil'à dá Kile na, lire kurugo Suumpe Lwøhe Ninyage à táa, ka pi i jyiile ñinke ñingage na. Misira shiinbii la mpyi si jyiile tēni ndemu i ke, ka lwøhe si pi puni lyî.

³⁰ Izirayeli shiinbil'à dá Kile na, lire kurugo pi à Zheriko kànhe mähana canmpyaa baashuunni i, ka kànhe káanke si ñcwø.

³¹ Fwørobacwoñi Arahabu à dá Kile na, lire e Izirayeli shiinbii pi mpyi a pa kànhe ñwøh'a wíi ke, uru ceerj'à pire tēge. Lire kurugo u ñye a bò ná Kile ñwømæcumbaabil'e sñcyan mæ.

³² Ñye mii bá sî n-jà yi puni jwo me, ñaha na ye tère naha mii á, mii i jwo a nò Zhedeyon ná Baraki ná Samuson ná Zhefite ná Dawuda ná Samuweli ná Kile túnntunmpii sanmpii kyaa na mæ. ³³ Pir'à dá Kile na, lire kurugo pi à jà saanbii pii na, maa fànhe pyi ná ntiiñi i, yaayi ñwømæeni Kile mpyi a lwó ke, maa yire ta, maa cànriyi yà ñwøyo pwo. ³⁴ Pi à pii le nage e, ñka yaaga ñye a pire ta mæ. Pi à jwo na pire sí pii bò ná kàshikwøñwøñni i, ñka pir'à shwø. Fànha mpyi pi e me, ñka pi à fànha ta. Sínji mpyi pi á kàshige cyage e, pi à kirigii cyii kàshicyeye kòr'a caala. ³⁵ Cyeebii pii sùpyii ññkwul'à ñè mà kan pi á.

Pii mpyi wani, kampyi pire mpyi a fworø Kile kuni i, pi mpyi na sí pi yaha, ñka pi ñye a ñen'a fworø l'e mæ. Pi à ñæ pi pi kyérege, bà Kile si mpyi si pi ñè ñenjkanna ññcenne na mæ. ³⁶ Pi à pii fwøhøw maa pi bwøn ná tiripaanni i. Pi à tønnte yðroyi le pi na mà yaha kàsuni i. ³⁷ Pi à pii wà a bò ná kafaayi i, maa pii pahala ná cikyangayi i, maa pii bò ná kàshikwøñwøñni i. Pii mpyi na ñaare na màre ná mpàseeyi ná sikaseeyi i, yire yi mpyi pire vāanndeyi. Yaaga mpyi pi á mæ. Sùpyiibil'à pi cùncyere cù maa pi kyérege. ³⁸ Pi mpyi maha ñaare na màre sige ná ñanyii ñun'i, maa shwuun

kafawyyi ná wyikuuyi i, mà li ta nte sùpyire ñjin'à pēe nge ñnyenji na.

³⁹ Tire nte sùpyire puni mpyi a dá Kile na, lire e Kile à ñæ ti na. Lire ná li wuuni mú i, yaayi ñwømæeni Kile mpyi a lwó ke, ti ñye a yire ta mæ. ⁴⁰ Naha na ye Kile à yaaga ññcenne bégele wuu mæ na, u la ñye a mpyi pi kuru ta a wuu yaha mæ.

Wuu kyaage kwú wuye e Yesu fiige

12 Wuu pi ke, pire sùpyiibii puni pi mpyi a dá Kile na ke, pir'à pyi yyecyeene maa wuu kwúulo, wuu Kile kuni tafæere e. Lire kurugo tuguro maha tuguro ti ñye wuu ñun'i maa wuu sige tire tafæere na ke, wuu ñunyi wwú tire puni ñwøh'i, wuu u kapegigii ñwø yaha, cyire cyi maha wuu pyi wuu u búruge. Tafæere na Kile à wuu yaha ke, wuu wuye waha wuu u tire fê fèñkanna ññcenne na. ² Wuu a Yesu wíi, uru u à wuu pyi wuu à dá Kile na, uru mú u sí wuu pyi wuu u nò tegeri na. U à ñæ, ka pi i u kwòr'a bò cige na. U ñye a kuru silege wíi yaaga mæ, ñaha na ye funntange Kile mpyi a bégel'a yaha u mæ na ke, kuru u mpyi na wíi. U à tēen nume saanre e Kile kàniñe cyege na. ³ Kapimpyiibil'à ntññke taha u na maa u kyérege sèl'e, u à lire kwú uye e pyiñkanni ndemu na ke, yii funñ cwo lire na, bà li si mpyi yii àha ñkànha mæ, yii yatanñyi kà ñkwú mæ. ⁴ Naha kurugo ye yoge yii ñye na ñkwùn kapegigii na ke, yii wà sàha jà a ku kwøn a nò u shñji tegeri na mæ. ⁵ Yii pi ñye Kile pyiibii ke, yerege Kile à kan yii á maa màban le yii e ke, yii funñ'à wwú kuru na la? U à jwo:

«Mii jyanji, Kafoonji ká mu kíbe,
ma hà lire wíi ñcwø me.

U aha mu cêege mú,
lire kà ma yatanñyi bò mæ.

⁶ Naha na ye shinñi u à táan Kile á ke,
uru u maha ñkíbili.

U à ngemu cè u pyà ke, uru u maha bwùun[§].»

⁷Yii Kile ñkibiñi kwû yiye e, naha kurugo ye Kile à yii cû mu à jwo u pyii, lire kurugo u maha yii kíbili. Pyàñi ñgire u nje ná u tunji nje na u kíbili mà ye? ⁸Kile maha u pyiibii puni kíbili. U aha mpyi u nje a yii kíbe me, lir'à li cyée na yii nje u pyii sèenji na me, ñka kàsòògò kùñjò pyii pi nje yii.

⁹Tii na nje wuu na naha ñinje na, pi maha wuu kíbili, ñka wuu maha pi père. Lire e ke wuu Tunji ñinyi wunji ká a wuu kíbili, tá wuu nje a yaa wuu ñee lire na sèe sèl'e, bà wuu si mpyi si shìñi ñinjkwombaani ta me? ¹⁰Wuu tiibii maha wuu kíbili tère nimbilere funñ'i maha ntàanna ná pi sòññòñkanni i. Ñka Kile ká a wuu kíbili, u maha li pyi, bà wuu si mpyi si mpyi shincenmii uru yabibiñi fiige me. ¹¹Sèe wi, mu aha a si sùpyanji kíbe, li tasiige maha mpyi u á yyetanha kyaa, funntanga kyaa bà me. Ñka urufoo ká kàla ta ñkibiñi funñke e, li maha mpa ñunjo kuu yyeñinje ná ntiñi na.

¹²Lire kurugo yii yii cyeyi fànha baa wuyi yírigé, yii ñinjkunpyi yi nje na njeýenni ke, yii i yire tígil'a yyéñe. ¹³«Yii a ñaare kuntiile e^{**}.» Lire e shinji u nje na sègere ke, uru lògòncini si n-fèen me, u bá a yaa u cùñjò.

¹⁴Yii yiye waha yii raa yyeñinje caa yii ná sùpyire puni shwòhòl'e. Yii raa ñaare fyinmpe e, naha kurugo ye sùpya sì n-jà Kafoonji nya mà ta u nje na ñaare fyinmpe e me. ¹⁵Kile à jwò yii na maa yii shwò. Yii a yiye kàanmucaa, wà kà ñkwò njeýe lire na me. Wà hà uye pyi cige fiige yii shwòhòl'e ñkemu bàha k'à pi, si kakyaaare pyi ti nò shinjyahara na me.

¹⁶Yii yákili ta, sùpya kà zii mpyi jacwò yii shwòhòl'e me. Yii àha njeýe pèene tahaga Kile yaayi na Ezawu fiige me. Ur'à u lyege tònñi fáa zànnèege ñinjin kanna kurugo. ¹⁷Yii à li cè na kàntugo, u la mpyi u tunji si jwò le u á, ñka tufoonj'à cyé. U meesuwunji la mpyi si tufoonji sòññòñkanni kèenñe, ñka u nje a jà me.

¹⁸Kile ñanke na wà sí n-jà n-bwòn ke, tèecyiini i Izirayeli shiinbil'à file ku na pyinjkanni ndemu na ke, yii nje a file Kile na amuni me. Nabwòhò ná numpilaga ná nimpirige ná zànha kafeebwòhò mpyi ñanke na, ¹⁹ka pi i mpuruge tùmpe ná mejwuu nimbwoo lógo. Lire mejwuuni jwumpe ngahanji kurugo, pu lògofeebil'à jwo na pà kà nùru mbàra pu na me. ²⁰Naha na ye nje yi mpyi a jwo: «Shin maha shin ká bwòn ñanke na ke, ali li mée ká nta yatòògò, kuru sí n-wà ná kafaayi i si mbò ke^{††}» yire mpyi a fànha tò pi na. ²¹Nde pi à nja ke, lire mpyi a sii fyagara fo Kile tùnntunjiMusa à jwo: «Mii naha fyá fo na njeýenni^{‡‡}!»

²²Ñka lire nje yii wuuni me. Yii pi ke, yii à file Siyon ñanke ná Kile nyii wunji kànbwòhe na, kuru ku nje ñinyinji Zheruzalemu, ñkemu i Kile mèlekeke kampwòhii ñinyahanyahamii nje na kataanni pyi ke. ²³Yii à bàra dánafeebii kurunje na, pire pi nje Kile pyicyiibii. Pi meý'à sème ñinyinji i. Yii à file Kile na, uru u maha sùpyire puni sàra a tàanna ná ti kapyiinjkil'e. Mpii pi à toro ná pi mpyi a tíl, ka Kile si pi pyi pi à fùnjo ke, yii à file pire na mú. ²⁴Yii à file Yesu na. U à u sishange wu, maa ñkwù wuu kurugo. U sishange fàn'h'à pèe Abeli sishange woge na. Lire pyinjkanni

§12:6 Taanlinjkii 3.11,12

**12:13 Taanlinjkii 4.26

††12:20 Ekizodi 19.12,13

‡‡12:21 Duterencumu 9.19

na, Kile à tòro Yesu cye kurugo, maa tun-mbyaare nivónnte le ná wuu e.

²⁵ Yii a yiye kàanmucaa, Kile ká a yii yerege, yii àha ncyé logogo mē. Musa u mpyi na Kile jwumpe yu mà u yaha njñke na ke, Izirayeli shiinbil'à cyé uru yerege logogo, lire kurugo kakyaar'à nɔ pi na. Nye Kile ká jwo ná wuu e mà u yaha njñyiñi i maa wuu yere, wuu aha ncyé, di wuu sí n-shwɔ n-jwo ye? ²⁶ Tèni i Kile à jwo Sinayi nanke njñ'i ke, u jwumpe mpyi a njñke cyēenne. Nume, u à kâa na: «Tɔɔge kabere, mii sí njñke kanni cyēenne mē, mii sí njñyiñi cyēenne mú[¶]» ²⁷ Lire njwɔhe ku nye, yadayi yi sí n-jà n-kèege ke, yire sí n-pînni. Lire ká mpyi, nje yi nye yi sí n-jà n-kèege mē, yire kanni yi sí n-kwôro.

²⁸ Amuni li nye, saanre ti nye ti sí n-cyēenne mē, wuu sí n-jyè tire e. Lire e ke wuu fwù kan Kile á, wuu raa báare u á, wuu raa u nyii wuuni pyi, wuu raa u pēre, wuu raa fyáge u na. ²⁹ Naha na ye «wuu Kile mú na nye na fiige, nkemu ku maha sùpyañi súug'a kwò ke^{§§}»

Toronkanni l'à táan Kile á ke

13 Mii cínmpyiibii, yii yiye waha yii i tàange yaha ku pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e cínmpworoge e. ² Yii àha funɔ wɔwò nàmpwuunbii sunmbash-wooni na mē, naha na ye puru funñke e pil'à Kile mēlekeebii pii sunmbaya shwɔ pi pyenyi i mà ta pi nye a cè mē. ³ Yii cínmpyiibii pi nye kàsuni i ke, yii funɔ cwo pire na mu à jwo yii yabilimpai na nye u e ná pi e. Mpii pi nye na nkyéerege ke, yii funɔ cwo pire na mu à jwo yii yabilimpai pi nye na nkyéerege.

⁴ Shin maha shin u fúruni yaha njjire e, fúrupyineñi wà nye a yaa u tasinnaga

pyi ná waber'e u bage wunji kàntugo na mē. Naha kurugo ye mpii pi nye pi nye a kúu pi fúrupyineñi na mē, Kile sí n-pa pire ná jacwɔre pyifeebii cēege.

⁵ Yii àha wyéreni kani yaha li tateenge fô yii na mē, nka yii cye wunji u yii funnyi njñe. Naha na ye Kile yabilin'à jwo:

«Mii sí n-sii n-yaha mu na.

Mii sì mu yaha maye njñkin mē*»

⁶ Lire kurugo wuu maha já a jwo fyagara baa:

«Kafooni u nye mii tegefooni,

mii sí n-fyá yafyin na mē,

naha shi sùpya sí n-jà n-pyi mii na ye†?»

⁷ Yii yyaha yyére shiinbii njñcyiibii pi à Kile jwumpe jwo yii á ke, yii funɔ cwo pire na, yii i mpyi pi fiige, bà pi à dá Kile na fo mà sà nɔ pi canñkwoge na mē. ⁸ Yesu Kirisita nye na nkēenñi mē: bà u mpyi tanjaa mē, amuni u nye njñ-jaa, amuni u sí n-kwôro fo tèekwombaa.

⁹ Yii a yiye kàanmucaa, sùpyire ti nye na ma ná kàlanji nivónñi shiñi puni i ke, yii àha tire yaha ti yii wurugo mē. Karigii cyi à yyaha tii ná yalyire kani i ke, cyire tayeerege nye a pēe mē. Njgemu ká ntaha cyire fye e ke, urufoo sì tòn ta cyi e mē. Kuni njñcenni li nye ndemu i Kile yabilin'à njwɔ wuu na maa màban le wuu e ke.

¹⁰ Yesu à kan sáraga wuu kurugo, nka mpii saha pi nye na sárayi wɔwù mà tàanna ná kuni njñyeeni i ke, pire nye a yaa pi tòn ta u sárage e mē. ¹¹ Pi sáragawwuubii njñufembwɔhe maha jyè bage sēesee cyage e ná yatwore sishange e sùpyire kapegigii yàfani kurugo. Lire kàntugo pi maha yatwore njñkwure yige maa ti súugo kànhe kàntugo. ¹² Lire kurugo Yesu mú à kwù kànhe kàntugo, bà u si mpyi si sùpyire fñiñe u yabilinji

¶12:26 Agize 2.6

§§12:29 Duterennu 4.24

*13:5 Duterennu 31.6

†13:6 Zaburu 118.6,7

sishange cye kurugo mɛ. ¹³Nye wuu a si u taan kàñhe kàntugo[‡], wuu taha Yesu fye e, silege k'à u ta ke, wuu wuu nàzhan lwó kur'e ná u e. ¹⁴Naha na ye kànha nye naha wuu á ñke jĩñke na, ñkemu ku si n-kwôro fo tèekwombaa mɛ. Kànhe ku nye Kile yyére ke, kuru wuu nye na jcaa.

¹⁵Lire kurugo wuu a fwù kaan Kile á, wuu raa u mege kère tèrigii puni i Yesu cye kurugo. Lire na nye mu à jwo sárage wuu à wwù u á. ¹⁶Yii a kacennii pyi yiye na, yii raa yiye tère ná yii cyeyaayi i. Yii àha funṇo wwò lire na mɛ. Lire na nye sárage ñkemu k'à táan Kile á ke.

¹⁷Yii yii yyaha yyére shiinbii jwomyahigii cù, yii i yiye tírige pi á, naha na ye pire pi nye na yii kàanmucaa maa yaha yii na. Pire Kile sí n-yíbe nùmpañña yii múnahigii kyaa na. Yii kúu pi á, lire ká mpyi, pi sí raa pi báarañi pyi ná funntange e. Lire baare e pi sí n-pyi yyetanhare e, yii sí sì tòn na mɛ.

¹⁸Yii a Kile jáare wuu á. Wuu à tèn ná l'e na funncenne na nye wuu á. Wuu la mú si nye s'a jaare paarañkanna njncenne na tèrigii puni i. ¹⁹Mii à sù na

li caa yii á, yii a Kile jáare na á, bà mii si mpyi si wyère núru zhà yii yyére mɛ.

Jwumpe nizanmpe

²⁰⁻²¹Yyepĩñkefoo Kile u à wuu Kafoñi Yesu jè a yiye kwùñi i ke, uru u yii tège yii jà yii a karigii njncennkii shĩñi puni pyi, yii raa u pyii wogigii pyi. Nde l'à táan u á ke, u yii yaha yii jà yii a lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo. Uru u nye mpànahañi njncenni. U sishange k'à pyi sárage ke, kur'à wuu le tunmbyaare njñkwombaare e. U mege ku pèe tèrigii puni i fo tèekwombaa! Amiina.

²²Mii cìmpyibii, mii na li caa yii á, yii i na yerege jwumpe lóg'a tara. Yii li cè na mii jwumpe nye a tòn sèl'e mɛ.

²³Mii sí yi jwo yii á na wuu cìmpworonji Timóti a fworo kàsuñi i. U aha wyèr'a nò naha mii yyére, mii ná uru sí n-shà wani yii yyére sɔncyen.

²⁴Yii na fwùñi kan yii yyaha yyére shiinbii puni ná Kile wuubii pun'á. Dánafee-bii pi nye Itali kɔni i ke, pir'à yii shéere.

²⁵Kile u jwó yii puni na, u u jwó le yii á!

[‡]13:13 Wuu a si u taan kàñhe kàntugo»: lire jwóhe ku nye, wuu àha núru raa jaare kuni njñyeeni i mɛ.

Leterengi Yakuba à tun dānafeebil'á ke

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jye
leterengi funjo jwumpe e ke*

Dānafeebii pi à caala a tēen di nye yyaha kurugo ke, Yakuba à nge leterengi tun pir'á, maa maban le pi e Kile kuni naaranj na.

U à jwo na yákilifente kyaa ká mpyi wà na, u ti jáare Kile á, lire ká mpyi, ti sí n-kan urufol'á.

U à jwo na wuu aha dá Kile na, maa mpyi wuu nye na kacenjii pyi maa yaha wuu njirigii na me, uru dāniyanj na nye laaga baa. Lire kurugo Yakuba à nje yereyi kan dānafeebil'á maa maban le pi e maa jwo na:

pi kwôro ná Kile e tēewaagil'e
pi i Kile jwumpe kyaa táan piy'á, pi
raa pu kurigii jaare
pi i pi shinjeebii kyaa táan piy'á, pi
raa jawge fōnjfeebii na
pi àha raa pi karigii pyi pi kanni
tōonji kurugo me
pi àha raa jwumpime yu sūpyire san-
nte na mú me.

Yakuba à fwù kan dānafeebil'á

1 Mii Yakuba u nye Kile ná Kafoonji Yesu Kirisita báarapyi ke, mii u à nge leterengi tun Izirayeli tūluyi ke ná shuun-
nin'á¹, pire pi à caala a tēen di nye yyaha kurugo ke, mii fwù nye pi na.

Yyefuge kani

²Mii cīnmpyiibii, yyefugo maha yyefugo k'à nō yii na ke, yii kuru pyi funntanga nimbwoho. ³Yii i li cè na Kile ká yii dāniyanj kāanmucya yyefuge tēni i mà u ta u à jawo, lire li sí yii pyi

yii yiye waha Kile kuni i. ⁴Nye yii yiye waha tērigii puni i, yii raa si yyaha na Kile kuni i, bà yii si mpyi si mpyi sūpyii njncenmii sēenji na, tīgire cyaga nye mpiimu na me.

Yákilifente kani

⁵Mii cīnmpyiibii, yákilifente ká yii wà kùunjo, urufoo u ti jáare Kile á. Kile sí ti kan, jaha na ye u maha sūpyire puni kaan ná funvyinge e fahana baa. ⁶Ŋka urufoo u ti jáare ná funjo ninjin i, u àha funnyi pyi shuunni me, jaha na ye shinji u nye na jarege pyi ná funjo shuunni i ke, urufoo na nye mu à jwo suumpe lwohe ku maha fuuli na yīri kafēge cye kurugo, marii ku njōn na njēge kāmpannyi puni na ke. ⁷Shin maha shin u nye amuni ke, urufoo u tēen ná l'e na u si yaaga ta Kafoonji á me, ⁸jaha na ye funnyishuunnifoo u nye u wi, yyeshaga ninjin nye urufoo na kani là tufiige e me.

Nāfuufente ná fōnjfente

⁹Nye cīnmpyiibii pi nye fōnje e ke, yii pyi funntange e, jaha na ye Kile à yii jūnyi yīrig'a kwō. ¹⁰Ŋka cīnmpyiibii nāfuufebii, Kile ká jūzogoro nō yii na, yii pyi funntange e, jaha na ye nāfuufōonji sí n-tōro mu à jwo nyege yafyenre. ¹¹Canjke ká fworō, ku kafuge maha kuru nyege waha, maa ku yafyēnre wu, ti sinamp'a si láha ti na. Amuni li mú nye, nāfuufōonji sí n-kwū n-fworō u cyelenkarigii shwōhol'e.

Yaage ku maha sūpyanj sōn a yaha kapiini na ke

¹²Shin maha shin u à jà a uye waha yyefuge tēni i, maa ntēen Kile kuni i ke, urufoo wuun'à jawo, jaha na ye yyefuge kātugo, Kile à shiji ninkwom-

¹1:1 Naha nke cyage e, Izirayeli tūluyi ke ná shuunni'á jwo a wà dānafeebii puni na di nyenji yyaha kurugo.

baanji ngemu jwomɛɛ lwó u tàanɲɛbil'á ke, u sí urufoo tón ná uru shìni i.

¹³ Ɔka shin maha shin, mu aha ñiri kapii kurugo, ma hà njwo na Kile u à mu sòn a wà li na mà de! Naha kurugo ye yafyin sì n-jà Kile sòn n-wà kapii na mɛ. Kile mú sí nyɛ na sùpya sònni na wàa kapii na mɛ. ¹⁴ Ɔka sùpyanji yabilinji nyii karigii cyi maha u cù kànhaɲa fiige ke, cyire cyi maha u sòn maha wà kaɲegigii na. ¹⁵ Mu nyii karigii nimɲegigii sí ká fànha ta mu na, cyire maha mu yyaha kɛɛnɲɛ kaɲegigii mpyin'á. Cyire sí ká nɔ cyi tɛgeni na, cyi maha kwùni nɔ mu na. ¹⁶ Mii ntàannamacinmpyiibii, yii àha raa yiye njwó fáanji mɛ. ¹⁷ Yacɛnɲɛ maha yacɛnɲɛ wuu maha ntaa ke, yire puni na yiri wuu Tunji Kile yyére. Uru mú u à bɛɛnɲɛ yaayi puni dá, u nyɛ na nkɛɛnɲi mɛ, numpire cyaga nyɛ u e mɛ. ¹⁸ Kile Jwumpe pu nyɛ sɛɛnɲi ke, mà tàanna ná u nyii wuuni i, u à shifónni kan wuu á puru jwumpe cyɛ kurugo, bà wuu si mpyi si mpyi mu à jwo u yadayi puni shwòhòl'e nɲncyiige, nkemu ku nyɛ u yahare e mɛ.

Yii a jaare yii a ntàanni ná Kile Jwumpe e

¹⁹ Mii ntàannamacinmpyiibii, yii ncyii karigii lóg'a tàra, shin maha shin à yaa u u nɲngyiini pére, u raa núru, u njwoge kà ngyère mɛ, u lùuni kà mpen mɛ. ²⁰ Naha kurugo ye sùpyanji lùuyiri wunji sì n-jà katiile pyi Kile nyii na mɛ. ²¹ Lire kurugo yii pege karigii shini puni njwó yaha, cyire na nyɛ katupwòhoyò. Kile jwumpe pu nyɛ yii funji ke, yii yiye tìrige yii i jɲɛ puru na, puru pu sí n-jà yii shwò.

²² Yii wà ká mpyi pu lógofoo kanna, urufoo na uye njwó fáanji. Yii a pu kurigii jaare. ²³ Naha kurugo ye ngemu u na Kile jwumpe núru, u sí nyɛ na pu kurigii jaare mɛ, urufoo na nyɛ mu à jwo nge u maha uye wíi dùbanji i, ²⁴ uye wíiɲkwooni kàntugo, u a sì nkàre, u sì nkɛɛnɲɛ yafyin pyi mɛ, lire tènuuni mu-

jye e, maa funjò wwò uye pyiɲkanni na ke. ²⁵ Ɔka Saliyanji sɛɛ wunji u maha wuu yige kaɲegigii mpyinji bilere e ke, ngemu u à jà na uru kàanmucaa, marii jaare na ntàanni ná u kurigii puni i, maa mpyi u nyɛ a funjò wwò u na mɛ, urufoo wuuni sí njwó u kapyiɲkii puni i. ²⁶ Ɔngemu ká a sònɲi na uru na jaare Kile kuni i, mà ta u jwuɲkanni nyɛ a njwó mɛ, urufoo na uye njwó fáanji, u Kile kuni jaaranji nyɛ laaga baa. ²⁷ Kile kuni jaaranjanni sɛɛ wuuni li nyɛ nde wuu Tunji Kile yyaha taan: mà yákili yaha círɲpii ná lenkwucyɛebii na, pi yyefuge tɛrigil'e. Maa kàntugo wà nge ñɲnyɛni kanwòhoyi shini pun'á.

Yii àha sùpya pwóɲɲò sùpya na mɛ

2 Mii cinmpyiibii, yii pi à dá pèen-tefoo wuu Kafoonji Yesu Kirisita na ke, yii àha sùpya pwóɲɲò sùpya na mɛ. ² L'aha mpyi mu à jwo yii à bínni yii Kilepeebage e, ka shiin shuunni si mpa jyè yii shwòhòl'e, wà nɲkin nyɛ ná sɛɛn kamɲefegewe e, maa vàanya nisinanya le, u sanji sí nyɛ fòɲɲòfoo, maa vàansicuyo le. ³ Ka yii i vàansinayifoo pɛɛ, maa tateɲge nɲcɛnɲke kan u á, maa fòɲɲòfoonji pyi u yyére, lire nyɛ mɛ u tɛɛn nɲnke na yii tooy'e. ⁴ Tá yii nyɛ a sùpya pwóɲɲò sùpya na, maa sɲncwòɲnɲò pyi ná yii sòɲɲònkanni nɲmpiini i mɛ?

⁵ Mii ntàannamacinmpyiibii, yii lógo na njwó na: Kile à nge ñɲnyɛni fòɲɲòfeebii cwòɲn'a pyi nàfuufee Kile kuni i, pi i mpyi u Saanre e u à tire ntemu jwomɛɛ lwó u tàanɲɛbil'á ke. ⁶ Ɔka yii pi ke, naha na yii à fòɲɲòfeebii yaha laaga baa ye? Tá nàfuufeebii nyɛ na njwu yii na, marii yii yiri yukyaabii yyére mɛ? ⁷ Yesu Kirisita metange ku nyɛ yii na ke, pire nàfuufeebii ninuubii bà pi nyɛ na kuru mege kɛge mà?

⁸ Yii aha a Kile SaanreSaliyanji kurigii jaare, bà l'à sɛmɛ Kile Jwumpe Sɛmɛni i mɛ na: «Ma shinɲɛɲi kyaa

táan may'á, ma yabiliŋi fiige⁸) lire na nye kyaa niŋcenne. ⁹Ŋka yii aha sùpya pwɔ́ɔŋ sùpya na, yii à kapii pyi, ka Kile Saliyaŋi si yii cêege, naha na ye yii nye a uru Saliyaŋi kurigii jaare me.

¹⁰Nye shin maha shin u nye na Kile Saliyaŋi kurigii jaare, maa ŋkùuŋɔ uru Saliyaŋi kabilini là niŋkin kanna na ke, urufol'à cêege u puni i. ¹¹Naha kurugo ye Kileni u à jwo: «Ma hà zínni ná wabere cwo e me^{**}» uru mú u à jwo: «Ma hà sùpya bò me^{††}.» Nye mu aha mpyi mu nye a jacwɔɔ pyi me, maa sùpya bò, mu à cêege Kile Saliyaŋi i. ¹²Saliyaŋi u à yii yige kapegigii mpyiŋi bilere e ke, Kile sí yii toroŋkanni tàanna ná ur'e. Lire kurugo yii yii jwuŋkanni ná yii kapyiŋkii puni yaha cyi yyaha tɛí ná uru Saliyaŋi i. ¹³Ŋgemu ká mpyi u nye a pi sanmpii jùñaara ta me, canŋke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ke, u mú si jùñaara ta urufoo na me. Ŋka yii aha jùñaara ta pi sanmpii na, Kile sí jùñaara ta yii na si yii shwɔ.

Mu aha dá Kile na, li maha jɛcè mu kapyiŋkii cye kurugo

¹⁴Mii cìmpyiibii, wà ha jwo na ur'à dá Kile na, u sí nye na kacenŋii pyi, jcyii cyi à li cyêe na u à dá Kile na me, uru daniyaŋi sí naha jwɔ urufol'á ye? Tá uru daniyaŋi sí n-jà urufoo shwɔ be? ¹⁵L'aha mpyi kee cìmpworonaŋi wà, lire nye me cìmpworocwoŋi wà na nye vâanŋkuuŋi ná sùmakuuŋi i, ¹⁶ka yii wà si jwo pi á: «Kile u yii tège, u u vâanya kan yii á, u u sùma kan yii á» mà li ta yaayi kuuŋi yi nye pi na ke, urufoo nye a yire kan pi á me, naha uru jwóni nderi sí jwɔ ye? ¹⁷Nye amuni li mú nye sùpya ká

dá Kile na, maa mpyi u nye na kacenŋii pyi me, uru daniyaŋi na nye laaga baa.

¹⁸Shwɔhɔl'e wà sí n-jà n-jwo: «Pìl'à dá Kile na, pìi sí i kacenŋkii pyi.» Ŋka nye mii sí n-jwo ke: «Mii sí n-jà mu daniyaŋi nya kacenŋii baa me. Ŋka mii wi ke, mii sí na daniyaŋi cyêe na kacenŋkii cye kurugo.» ¹⁹Mu à jwo na mu à dá na Kile na nye niŋkin, lir'à jwɔ. Ŋka lire kanni sí n-jà mu shwɔ me. Jínabii mú à dá li na na Kile na nye niŋkin, lire maha pi pyi pi à fyá fo na ncyêenni. ²⁰Mu funŋɔ baafooni, naha tère e mu sí li cè na daniyaŋi kacenŋii baa wuŋi nye laaga baa ye?

²¹Naha kurugo Kile à jwo na wuu tulyage Ibirayima à tɛí ye? U kapyiŋkii kurugo bàl'à? U à jɛn'a u jyaŋi Ishaka cù si mpyi sáraga. ²²Yii nye a li nya na Ibirayima a dá Kile na, maa kacenŋii pyi mà? Nye lire pyiŋkanni na, u kacenŋkil'à u daniyaŋi fùŋŋɔ. ²³Lire pyiŋkanni na, jwumpe Kile Jwumpe Semenji à jwo Ibirayima kyaa na ke, pur'à pyi sèe. Y'à séme: «Ibirayima à dá Kile na, u daniyaŋi kurugo, Kile à jwo u à tɛí^{**}.» Lire cye kurugo, u à pyi Kile cevoo. ²⁴Yii à li nya nume na sùpyaŋi maha ntɛí Kile yyahe taan u kacenŋkii kurugo, daniyaŋi kanni bà u maha u pyi u à tɛí me.

²⁵Yii sɔŋŋɔ fwòrobacwoŋi Arahabu kyaa na. Tèni i Izirayeli shiinbii tùntuntunpil'à nɔ u yyére ke, u à pi tège, maa pi ŋwɔhɔ, maa kuni labere le pi taan, bà pi si mpyi si shwɔ me. Lire kacenni mpyiŋi kurugo, Kile à jwo u à tɛí.

²⁶Kwùŋkanni na cyeere maha ŋkwù, múnaani ká fworo t'e ke, amuni li mú nye, kacenŋkii ká mpyi cyi nye daniyaŋi ŋgemu i me, uru daniyaŋi mú maha ŋkwù.

§2:8 Levitiki 19:18

**2:11 Èkizodi 20.14; Duterencmu 5.18

††2:11 Èkizodi 20.13; Saliyaŋi kanshonwuuni 5.17

‡‡2:23 Zhenezi 15.6

Wuu à yaa wuu jwuɲkanna cè

3 Nye mii cìmpyiibii, yii nɲyahamii nɲe a yaa yii funɲyi wyèrɲ'a pyi dānafeebii cyelentii mɛ. Yii li cè, wuu pi nɲe cyelentiibii ke, wuu aha wurugo, nde Kile sí n-pyi wuu na ke, lire sí n-waha mà tòro pi sanmpii wuuni na. ²Wuu puni na wuruge karii nɲyahagil'e, ŋka ŋgemu ká já a cù u ɲwɔge na, maa mpyi u nɲe na jwumpime yu mɛ, urufoo na nɲe sùpya ŋgemu u à fũŋɔ ná u sí n-jà n-cù uye na ke. ³Wuu maha mɛere le shɔnge ɲwɔge na ku raa wuu nyii wogigii pyi. Lire e wuu maha já na ku kɛɛŋɲi na ŋkɛge wuu nyii cyeyi puni i. ⁴Yii bakwɔge kàanmucya a wí mú, k'à pɛe, kafeebwoyi maha ku ŋɔɔŋi na ŋkɛge. Ŋka yaani là nimbilere li maha mpyi bakwɔge na, lire li maha ku pyi ku u ntĩli na ŋkɛge ku fèvoonɲi nyii cyeyi i. ⁵Amuni ɲjini nɲe sùpyanɲi cyeere e tabilere. Ŋka li maha liye pɛe marii jwumbwompe yu.

Tá nabilere bà li maha le a tɛg'a sibwɔhe súugo mɛ? ⁶Sùpyanɲi ɲjini mú na nɲe na fiige. Dɲyɲɲi pege puni na nɲe l'e, l'à tɛɛn wuu cyeere e, marii ti puni ɲwɔre, marii nage leni, ŋkemu ku sí wuu tiinɲi puni kɛge ke, kuru nage na yĩri nafugombaage yabiliɲi i. ⁷Sige yaare shiɲi puni ná sanɛɛnre ná ɲɲinke yafilii ná lwɔhe ɲwɔhɔ yaayi, sùpyanɲi maha já a yire puni kúu. ⁸Ŋka ɲjini li ke, sùpya nɲe a sii ŋgemu u sì n-jà li kúu mɛ. Naha kurugo yɛ yapege ku nɲe ku ki, ŋkemu tɛɛnmɛ p'à pen ke, ku mú s'à ɲí shɔɔnre na. ⁹Kafoonɲi Kile u nɲe wuu Tunɲi ke, wuu maha uru pɛre ná ɲjini i, marii jwumpimpe yu sùpyire na ná lire ɲjini ninuuni i, Kile à ntemu dá mà pyi u yabiliɲi malwɔɔ ke. ¹⁰Kile pɛɛnte na mpyi ná ɲwɔge ŋkemu i ke, kuru ɲwɔge ɲɲk-inɲi i jwumpimpe nɲe na fwore. Mii cìmpyiibii, lire nɲe a yaa li pyi mɛ. ¹¹Lùtanga ná lùsorogo sí n-jà raa fwu raa

fwore lùbiliɲi ɲɲkinɲi i la? ¹²Mii cìmpyiibii, fizhiye cige sí n-jà olivye cige yasere pyi la? Lire nɲe mɛ, ɛɛzen cige sí n-jà fizhiye cige yasere pyi la? Suumpe lwɔhe na fwore lùbiliɲi ŋgemu i ke, lùtanga sì n-jà n-fworo ur'e mɛ.

Yákilifente sèe woore

¹³Nɲe wà ha nta yii shwɔhɔl'e ŋgemu u nɲe na uye sɔnɲi yákilifoo ná kaceɲe ke, urufoo u a kacɛnɲi pyi, u u uye tĩrige, lire li sí li cyèe na u na nɲe yákilifoo. ¹⁴Ŋka l'aha nta yɲcyɛge ná nyiɛɛnni nɲe yii e, yii saha nɲe a yaa yii yiye pɛe s'a fini na yákilifene na nɲe yii á mɛ. ¹⁵Tire yákilifente shiɲi nɲe a fworo Kile e mɛ. T'à fworo nge dɲyɲɲi i. Sùpyire yabilimpɲi yákilifente ti nɲe ti ti, Sitaannɲi i t'à fworo. ¹⁶Naha kurugo yɛ cyaga maha cyag'e yɲcyɛge ná nyiɛɛnni nɲe ke, ɲyàhanggurugunɲi ná katupwɔhɔyi shiɲi puni mú maha mpyi wani. ¹⁷Ŋka yákilifente Kile maha ŋkaan ke, tire ti nɲe yákilifente sèe woore. Shin maha shin u à tire ta ke, urufoo maha mbɛɲi caa sùpyire shwɔhɔl'e, maa mpyi ɲùmpɲɛfoo, u maha wyerege na ɲɛge pi sanmpii jwumpe na, u maha mpyi ɲùnaarafoo, marii kacɛnɲkii pyi, u mú nɲe na sùpya ɲwɔɔŋi sùpya na mɛ, u nɲe na ɲwɔmyahii shuunni yu mɛ. ¹⁸Mpii pi nɲe na sisure leni sùpyire shwɔhɔl'e ke, pire báaranɲi tɔɔnɲi u nɲe ntiiɲi.

Yii kàntugo wà dɲyɲɲi nyii karigil'á, yii i ntaha Kile fye e

4 Nɲe yoge ná nàkaante ti nɲe yii shwɔhɔl'e ke, naha ku nɲe ná lire e bɛ? Yii nyii karigii nimpegigii cyi à yii yyaha ɲí ke, cyire fyè bàl'à? ²Yii nyiin'à fworo yaaya nɲyahaya kurugo, yii nɲe na yi taa mɛ, lire kurugo shinbuuni lage nɲe yii na. Yii nyiin'à fworo yaaya nɲyahaya kurugo, ŋka yii sì n-jà yi ta mɛ, lire kurugo kàshige ná yoge nɲe

yii shwòhòl'e. Yaayi yii na jcaa ke, yii nyɛ na yire taa mɛ, naha na yɛ yii nyɛ na Kile jáare mɛ. ³Yii méé ká Kile jáare si yaage kà ta, u nyɛ na kuru kaan yii á mɛ, naha na yɛ yii nyɛ na Kile jáare ná funjɛcɛnɛɛ i mɛ. Yii maha u jáare yii ya-bilimpɛɛ nyii karigii nimpegigii kurugo. ⁴Yii pi à kàntugo wà Kile á, maa ntaha diɲyɛɲi nyii karigii fye e ke, yii nyɛ a cɛ a jwo na shinɲi u à diɲyɛɲi nyii karigii kyaa táan uy'á ke, na urufoo maha Kile kyaa pen uy'á mà? Amuni li mú nyɛ, ngemu ká diɲyɛɲi karigii kyaa táan uy'á ke, urufoo maha uye pyi Kile zàmpɛn. ⁵Yii na sònnɲi na nde l'à sémɛ ke, na lir'à jwo nùɲɔ baa la? Y'à sémɛ na: «Sùpyaɲi sònnɔr'à pi. Tire sònnɔpɛere maha u pyi u à nyii yige yaaya nɲnyahaya kurugo.» ⁶Lire ná li wuuni mú i, Kile à jwɔ wuu na, maa fànha kan wuu á, ka wuu u sí ta tire sònnɔpɛere na. Nde Kile Jwumpe Semɛɲi à jwo ke, lire li nyɛ nde: «Mpi-imu pi à piye pɛɛ ke, Kile maha pire tùn. ɲka mpiimu pi à piye tɪrige ke, u maha kacɛnɲii pyi pir'á[¶].» ⁷Lire kurugo yii yiye tɪrige Kile yyahe taan, yii i Sitaan-nɲi tùn, lire ká mpyi u sí n-fê si laaga tɔɔn yii na. ⁸Yii file Kile na, Kile sí n-file yii na mú. Yii mpii pi nyɛ na kapegigii pyi ke, yii yii cyeyi jyè a yige cyire mpyiɲi i feefee. Yii funpyi shuunnifeebii, yii yii zòmpyaagii yaha cyi fɲiɲɛ. ⁹Yii pyi yyetanhare e yii kapegigii kurugo, yii raa myahigii súu fo nyilwòhe ká a fwore yii nyiigil'e. Yii kataanre ti kɛɛɲɲa pyi mɛɛ súu. Yii funntange ku kɛɛɲɲa pyi yyetanhara mú. ¹⁰Yii yiye tɪrige Kafoonɲi Kile yyahe taan, lire ká mpyi, u sí nùɲjirire kan yii á.

Yii àha raa yiye yu mɛ

¹¹Mii cìmpyibii, yii àha raa yiye yu mɛ. ɲgemu ká u cìmpworonɲi jwo, lire nyɛ mɛ mà tìgire cyán u na ke,

Kile Saliyaɲi nyɛ urufof'á nùɲɔ baa ná kaɲwɔɔ baa. L'aha mpyi amuni, lir'à li cyèe na mu saha nyɛ na uru Saliyaɲi kuni jaare mɛ, naha na yɛ u à mu pen. ¹²Kile kanni u à Saliyaɲi tɲɛ, uru kanni mú u sí n-jà sùpya cɛɛge, lire nyɛ mɛ si tanga kan u á, uru kanni mú u sí n-jà sùpya shwɔ, lire nyɛ mɛ mà u shi bò. Jofoo mu na maye sònnɲi marii ma cìmpworonɲi cɛɛge yɛ?

Yii àha yiye pɛɛ mɛ

¹³Yii lógo, yii mpii pi maha jwo: «Nɲ-jaa, lire nyɛ mɛ nùmpaɲa wuu sí n-kàre kànhe kà na, si yyee nɲɲin pyi wani, si cwòhonte pyi, si wyéɲnyahaga ta» ke, ¹⁴nde li sí n-pyi nùmpaɲa ke, yii à lire cɛ la? Yii nyɛ yafyin mɛ, yii na nyɛ mu à jwo kàɲkuraɲa. K'aha mpa, tère nimbilere funɲi, ku maha mpɲinni. ¹⁵Yii à yaa yii jwo: «Kile ká ɲɛn'a wuu cùuɲɔ, wuu sí nde ná nde pyi.»

¹⁶ɲka mà jwo yii lire pyi ke, kab-wòhigii yii la nyɛ si mpyi ke, yii maha yiye pɛɛ cyire kyaa na, yàmpeente sí nyɛ a jwɔ mɛ.

¹⁷Nyɛ yii li cɛ na ngemu u à kacenni cɛ, u sí nyɛ na li pyi mɛ, urufof'á kapii pyi.

Yerege k'à yyaha tii ná nàfuufeebil'e ke

5 Nyɛ yii pi nyɛ nàfuufeebil'e ke, yii lógo! Yyefuge ku nyɛ yii yyaha na ke, yii a myahii súu, yii raa kwuuyi wàa kuru yyaha na. ²Yii nàfuuɲ'à fwónhɔ. Ntɔɔnɲ'à yii vaaɲpyi lyí. ³Zúnɲ'à yii seɛɲɲi ná yii wyéɲɲi cù, uru zúnɲi u sí yii cɛɛge. U sí n-pyi na fiige s'a yii cyeere súuge fo si yii shi bò. Yii a yii nàfuuɲi bínn'a yaha yiye mɛɛ na, yii nyɛ a li cɛ na diɲyɛɲi tèekwoon'à byanhara mà? ⁴Mà li ta báarapyiibii pi à yii kereyi sùmaɲi kwònd ke, yii nyɛ a pire sàraɲi kan pi á

me! Myahigii pire báarapyiibil'à sú ke, cyir'à nɔ́ Siŋi Punifoo Kile na. ⁵Yii à yii diɲyeŋi canmpyaagii puni pyi ntàanŋi kanni na, marii yii ɲyii karigii pyi. Yii à pée mu à jwo yatɔɔgɔ, ɲkemu pi à byé si mbò mpyi kyara ke. ⁶Sùpyaŋi u ɲye u ɲye a yaaga pyi yii na me, yii à uru cêege, ka u u uye yaha yii cye e yii à bò, naha na ye sí ɲye u na me.

Funɲiŋke ná Kileɲarege

⁷Lire kurugo mii cìnmpyiibii, yii funɲi ɲiŋe fo Kafoonji Yesu cannuruge ká nɔ́. Yii ɲye a faapyiŋi kàanmucya mà? U maha funɲke ɲiŋe na zàɲɲi ɲiɲcyi-yi ná nizaaɲɲi sigili, naha na ye yire yi maha sùmaŋi pyi u à ɲwɔ́. ⁸Yii mú pi funɲi ɲiŋe amuni, yii i yiye waha, naha na ye Kafoonji Yesu tèepan'à byanhara.

⁹Mii cìnmpyiibii, yii àha raa tigire cyáan yiye na me, Kile kà ɲkwò ntíge yii na me. Kafoonji Yesu tèepan'à byanhara, uru u sí n-pa sùpyire sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e. ¹⁰Kafoonji Kile tùnntunmpii pi à tòro tèecyiini i ke, yii pire pyiŋkanni lwɔ́, yyefug'à pi ta, ka pi i ku kwú piye e maa ɲcú piye na. ¹¹Mpii pi à jà a cù piye na yyefuge e, maa ntèen Kile kuni i ke, pire wuun'à ɲwɔ́. Yii à yi lógo pyiŋkanni na Zhobu à cù uye na yyefuge e, ná nde Kafoonji Kile à pyi u á yyefuge kántugo ke. Sèenji na, Kafoonji Kile maha ɲùnaara taa sùpyire na sèe sèl'e.

¹²Mii cìnmpyiibii, mii sí li jwo n-waha yii á, yii àha raa ɲkâre Kile na me, yii àha

raa ɲkâre ɲiŋke na me, yii àha raa ɲkâre yaayi yabere na me, yii ɔɔɲɲ'à yaa u pyi ɔɔɲ, yii ɔɲhɔɲ'à yaa u pyi ɔɲhɔ, bà Kile si mpyi u àha bú ɲkwò yii cêege me.

¹³ɲye wà ha mpyi yyefuge e yii shwɔhɔl'e, urufoo u Kile ɲáare. Wà ha mpyi funntange e, urufoo u Kile shéere ná myahigil'e. ¹⁴Kampyi yii wà na yà, urufoo u dánafeebii kacwɔnribii yyere pi i mpa Kile ɲáare u na, pi i sìnmpè tiri u na^{ss} Kafoonji mege na. ¹⁵Kileɲarege ká mpyi ná daniyaŋi i, yaŋi sí n-cùuɲɔ, Kafoonji Kile sí u yirige. U aha nta u à kapegii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

¹⁶Lire kurugo mii cìnmpyiibii, yii a yii kapegigii yu yiy'à, yii raa Kile ɲáare yiy'à, bà yii si mpyi si ticuumpe ta me. Sùpyaŋi u à tí Kile yyahe taan ke, uru Kileɲarege maha mpyi ná fàhe e sèl'e. ¹⁷Yii sɔ́ɲɲɔ Kile tùnntunŋi Eli na, u mpyi sùpya wuu fiige. U à Kile ɲáare ná u zòmbilini puni i, na zàha kà mpa me. ɲye mà lwɔ́ lire tènì na, mà sà nɔ́ yyee taanre ná yiy'e baani na, zàha ɲye a pa me. ¹⁸Lire kántugo ka u u Kile ɲáare sahaŋki, ka zàhe si mpa cire ná sùmaŋi na, ka yi i yasere pyi.

¹⁹Mii cìnmpyiibii, Kile kuni li ɲye sèenji kuni ke, wà ha fwordo lire e, ka yii wà si urufoo yere, ka u u núr'a pa jyè l'e, lir'à ɲwɔ́. ²⁰Yii li cè na shinji u à kapimpyiŋe yere, ka u u láha cyi na ke, urufol'à u shwɔ kwùŋi na. U mée ká nta u à kapegii ɲiɲyahagii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

^{ss}5:14 Pii maha jwo: «pi i sìnmpè wu u na.»

Pyeri leterengi nijncyiingi

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
leterengi funṅṅ jwumpe e ke*

Tùntunmpii kè ná shuunniṅi Yesu mpyi a cwoṅṅrò ke, Pyeri mpyi uru wà. Pyeri ná u sìṅṅṅi Andire mpyi maha fyaabii cwoṅṅ Galile banji i. Ɗka Yesu à pi yere ke, ka pi i fyácyani yaha ma ntaha u fye e. U à pa dùḡo ninyiṅi na ke, ka Pyeri si wá na Jwumpe Nintanmpe yu na ntùuli.

Nye Pyeri à nge leterengi sém'a tun dánafeebil'á, pire mpiimu pi à caala a tēn tēn Azi kùluni i ke. Lire pi maha mpyi nijjaa Turiki. Lire tēni i, dánafeebii mpyi yyefuge e wani. Lire kurugo Pyeri à nge leterengi sém'a tun pi á, maa màban le pi e. U à pi funṅṅ cwo na Kile à yaaya nijcenyē bégel'a yaha pi mē na ninyiṅi na, pi sí yire ta tēni i Yesu sí nùru n-pa dinyengi i ke. Lire kurugo pi à yaa pi kwòro Kile kuni i, ali pi mē ká mpyi yyefuge e. Kile yabiliṅi u sí raa pi kàanmucaa. U à li cya pi á na pi a fyáge Kile na, pi i pi shinṅebii kyaa táan piy'á, mpii pi nye pi nye Kile kuni i ná pi e mē, pi a jaare jaaraṅkanna nijcenne na pire shwòhòl'e. U à li cya pi á mú na pi Yesu Kirisita pyiṅkanni lwò: u à kyaala, mà li ta u nye a kapii pyi mē.

Jwumpe tasiige

1 Mii Pyeri u nye Yesu Kirisita tùntunṅṅ ke, mii u à nge leterengi sémè mà tun yii Kile nijcwònrìbil'á, yii mpiimu pi à tēn tēn'a màha mu à jwo nàmpwuun Pòn ná Galati ná Kapadósi ná Azi ná Bitini kùligil'e ke. ²Mà tàanna ná Tufoṅi Kile karigii puni jciṅi i, u à yii cwoṅṅrò fo tēmon i mà pyi u wuu, u Munaani cye kurugo, bà yii si mpyi si Yesu Kirisita jwòmēni cù, u sìshange si narag'a wà yii na si yii finige mē.

Kile u jwò yii na, u u yyenṅke kan yii á sèl'e.

Dánafeebii sòṅṅore tatahage kani

³Wuu Kafoṅi Yesu Kirisita Tunji Kile à yaa u kēe! U à sàa jùṅaara ta wuu na sē sèl'e, lire kurugo u à wuu pyi shin-fonmii, Yesu Kirisita jṅṅi cye kurugo mà fworò kwùṅi i, bà wuu si mpyi si sòṅṅò tatahaga nijcenyē ta ⁴ninyiṅi yaayi kurugo mē. U à yire ya'á yaha u wuubii mē na. Yire yaayi nye na ṅkēge mē, yi nye na jwòre mē, là nye na fworò yi sìnampe e mē. Kile à yire yaha wani ninyiṅi na yii yyaha na, ⁵maa yii màra u fàhahafente funṅke e, yii dányani cye kurugo yii zhwoṅi mē na, uru ṅgemu u à bégel'a kwò, ná u sí n-pa n-cyēe dinyengi canṅkwòge ke.

⁶Lire l'á yii funpyi pyi y'à táan sèl'e, ali mà li ta yii nye ṅgahaṅi shiṅi puni i numē, yii sì n-jà lire fyìnnē mē, lire nde na nye tēre nimbilere kyaa. ⁷Uru ṅgahaṅi jùṅke ku nye si yii dányani tayyēge cē. Seṅṅi u nye yakwòge ke, seṅbuubii maha u le nage e, si jciṅ kampyi u à jwò. Lire pyiṅkanni na, yii dányani u à jwò seṅṅi na sē sèl'e ke, ṅgahaṅi maha nò yii na, bà uru shi si mpyi si jciṅ mē. Lire e yii dányani sē wuṅi kurugo, canṅke Yesu Kirisita sí uye cyēe ke, yii sí ṅkēni ná pēente ná mē-tange ta kuru canṅke. ⁸Yii mē nye yii sàha ntél'a u nya mē, u kyal'à táan yii á, yii jyii nye u na mē, ṅka yii à dá u na. Funntange ku nye yii e ke, kuru mpēni kurugo sùpya sì n-jà ku jwo nò ku tēni na mē, ⁹naha na ye ndemu kurugo yii à dányani pyi ke, yii sí lire ta, lire li nye Kile sí yii shwò.

¹⁰Kile tùntunmpil'à uru zhwoṅi kani yyaha cya sē sèl'e, tēni i pi à jwo kuru Kile màkange kyaa na, kuru ṅkemu Kile à yaha yii yahare e ke. ¹¹Kirisita Mu-

naani* li mpyi pi e ke, lire mpyi a li cyêe pi na na Kirisita sí n-pa n-kyaala, kuru kyaage kântugo, u sí pèene ta. Pi la mpyi si cyire karigii tèepyini ná cyi pyĩnkanni cê. ¹²Kile mpyi a li cyêe pi na na karigii shenre pi mpyi na yu ke, na pi yabilimpíi wogii bà me, ñka yii wogigii cyi. Nye ninjaa, Jwumpe Nintanmpe jwufeebil'à cyire karigii jwo yii á Kile Munaani cye kurugo, Kile à lire ndemu yaha a yĩri nĩnyĩni na ke. Ali Kile mèlekèebii na ncaa si cyire karigii yyaha cê.

Dánafeebii paarankanni

¹³Lire kurugo yii yákilibii yaha báaraŋi na t̄erigii puni i, yii i ncũ yiye na, Kile sí n-pa jwo yii na si ndemu pyi yii á, Yesu Kirisita cannuruge ke, yii i yii s̄onjore puni taha lire na. ¹⁴Yii i Kile jwóm̄eeni cũ, yii jyii karigii yii mpyi a fȳanha na mpyi mà ta yii s̄aha Yesu Kirisita cê me, yii i cyire jwo yaha. ¹⁵Yii i mpyi fȳinme s̄upyii yii kapyiĩkii puni i, bà yii yyerefooni Kile à f̄iniŋe m̄e. ¹⁶Yire y'à s̄eme Kile Jwumpe Sem̄eŋi i na: «Yii pyi fȳinme s̄upyii, naha na ye mii à f̄iniŋe†.»

¹⁷Kile u maha s̄upyire puni s̄ara mà t̄aanna ná pi kapyiĩkil'e ke, uru jye a wà pw̄oŋo wà na m̄e. Ná yii maha u yiri yii Tunjii yii nareyi i, lire kurugo, yii a yii karigii puni pyi ná u yyaha fyagare e, mà yii yaha n̄ge diŋyeni i n̄ampwuun fiige. ¹⁸Yii à li cê na Kile à yaage ñkemu t̄eg'a yii j̄uŋo wwũ yii paarankanni laaga baa wuuni i, yii mpyi a lire ndemu ta yii tulyey'á ke, kuru jye yakw̄oŋo wȳereni ná s̄eenji fiige m̄e. ¹⁹Ñka u à yii j̄uŋo wwũ ná Kirisita s̄ishange longara woge e. Uru u à uye pyi s̄araga mp̄abili fiige wuu ku-

ruŋo, ndemu li jye cw̄o cyaga baa ná fw̄onr̄o baa ke. ²⁰Mà jwo diŋyeni u dá ke, Kile mpyi a u cw̄onr̄o lire m̄e na. Ncyii t̄erigii nizankil'e, Kile à u pyi u à pa yii kurugo. ²¹Uru cye kurugo yii à dá Kile na, uru ngemu u à u j̄e a yige kw̄uŋi i, maa u p̄ee, bà yii d̄aniyaŋi ná yii s̄onjore si mpyi si ntaha Kile na m̄e.

²²Yii à j̄ee s̄eenji jwumpe na ke, lir'à yii z̄ompyaagii f̄iniŋe, maa yii pyi yii à yii c̄inmpyiibii kyaa t̄aan yiy'á ná funvyinge e. Lire e yii yiye kyaa t̄aan yiy'á ná yii z̄ompyaagii puni i. ²³Yii li cê na yii à pyi shin̄f̄onmii, n̄uguzhiŋi u maha fw̄onre ke, uru cye kurugo bà lir'à pyi m̄e, ñka n̄ge u jye u jye na fw̄onre m̄e, uru cye kurugo lir'à pyi, uru u jye Kile jwumpe, pu na jye jyii na, pu jye na ñk̄eenji m̄e. ²⁴Naha kurugo ye y'à s̄eme Kile Jwumpe Sem̄eŋi i na:

«S̄upyaŋi na jye mu à jwo jyēpurugo, u sinampe na jye mu à jwo jyege yafyeenre.

Nyege maha waha, ku yafyeenr'a si m̄in'a wu,

²⁵ñka Kafooni Kile jwumpe sí n-kw̄oro fo t̄èekwombaa‡.»

Puru jwumpe sí pu jye Jwumpe Nintanmpe p'à jwo yii á ke.

2 Lire e ke yii láha pege karigii shiŋi puni ná n̄apw̄oh̄ore karigii shiŋi puni na. Yii áha fȳinme t̄o wwom̄o na m̄e, yii i láha jyīp̄eeni ná jwoore shiŋi puni na. ²Bà jirimpe lage maha mpyi p̄inmpin̄jyege na m̄e, yii Kile Jwumpe lage yaha ku pyi yii na amuni, puru jwumpe na jye yii á mu à jwo jirimpe yabiliŋi, bà yii si mpyi s'a s̄i yyaha na Kile kuni i yii zhwoŋi m̄e na m̄e, ³naha na ye yii à li cê jw̄onkanni na Kafooni à jwo ke.

*1:11 Kirisita Munaani ná Kile Munaani jye ninjin.

†1:16 Levitiki 11.44, 45; 19.2

‡1:25 Ezayi 40.6-8

Yesu u nyɛ bage kafaage sèe woge bage mbiini na

⁴ Yii file Kafoonɔ na, uru u nyɛ kafaage nyii woge, sùpyir'à cyé nkemu na ke. Ɔka Kile à ku tayyérege nya k'à pée, maa ku cwɔɔnrɔ. ⁵ Yii yabilimpɔ na nyɛ kafaaya nyii wuyo, lire e yii wà yiye na, yii i mpyi бага, Kile Munaani sí n-tèn nkemu i ke, yii i mpyi Kile sáragawwuubii kurugɔ, Kile Munaani sí nkemu pyi k'a sárayi nintanyi wwú Kile á Yesu Kirisita cye kurugo ke. ⁶ Yii li cè na y'à sémɛ Kile Jwumpe Semeɔi i na: «Yii wíi, mii à kafaaga cwɔɔnrɔ, ku tayyéreg'à pée sèl'e.

Mii sí ku pyi bage kafaage sèe woge bage mbiini naSiɔn kànhe e.

Shinɔi u à dá ku na ke, urufoo sì n-sii n-sílege mɛ[¶].»

⁷ Yii pi à dá ku na ke, yii nùnyi sí n-yírigɛ. Ɔka mpɔi pi nyɛ pi nyɛ a dá ku na mɛ, y'à sémɛ Kile Jwumpe Semeɔi i na:

«Bafaanribil'à cyé kafaage nkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na[§].»

⁸ «Kafaaga ku nyɛ ku ki, sùpyire maha búruge nkemu na ke, fáaga ku nyɛ ku ki, nkemu ku maha sùpyire pyi ti i ncwo ke^{**}.»

Pi nyɛ na Kile Jwumpe kurigii jaare mɛ, lire kurugo pi maha ncwu. Lire yahare e Kile mpyi a pi yaha.

⁹ Ɔka yii pi ke, yii na nyɛ supyishi, Kile à ngemu cwɔɔnrɔ ke, Saanɔi Kile sáragawwuubii kurugɛ ku nyɛ yii, maa mpyi Kile kɔni shiin, maa mpyi sùpyii, Kile à mpiimu nùɔɔ wwú, bà yii si mpyi s'a u kakyanhala karigii nimpyi-ɔkii shenre yu mɛ. Uru u à yii yyer'a yige numpini i, maa yii le u bènmpɛ e, puru

pu nyɛ bènmpɛ sèesee wumpe. ¹⁰ Tèni l'e, yii mpyi na sàha nkɔwò a pyi Kile shiin mɛ, ɔka numɛ, yii à pyi Kile shiin. Tèni l'e, Kile mpyi na sàha nkɔwò a nùnaara ta yii na mɛ, ɔka numɛ, u à nùnaara ta yii na.

Dánafeebil'à yaa pi piye naaraɔkanni cè

¹¹ Mii ntàannamacinmpyiibii, yii na nyɛ nge diɔyɛni i mu à jwo nàmpwuun, kùshee fiige, lire kurugo mii na li caa yii á, yi raa yiye kàanmucaa sùpyanɔi nyii karigii nimpegigii na, cyire karigii maha yii tùnni Kile kuni i. ¹² Mpɔi pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, yii yii naaraɔkanni cè pire shwɔhɔl'e. Lire e pi mée ká a fini na ntare yii na na yii à kapii pyi, pi sí raa yii kacɛnɔkii naa si Kile pée canɔke u sí n-pa fwordo pi na ke.

¹³ Kafoonɔi kurugo, yii yiye tírige nùɔufeebil'á pun'á: yii yiye tírige saanbwɔh'á, uru u nyɛ pi puni nùɔɔ na, ¹⁴ yii yiye tírige fànhafeebil'á, pire mpiimu pi à tíɔ saanbwɔhe cye kurugo, bà pi si mpyi s'a kapimpyiibii tùnni s'a kacɛnmpyiibii kère mɛ. ¹⁵ Yii li cè na Kile nyii wuuni li nyɛ yii a kacɛnɔkii pyi, bà yii si mpyi si supyikuuyi funɔɔ baa wuyi nɔwɔyi tò yi funɔɔ jwumpe na mɛ. ¹⁶ Yii nyɛ bilere e mɛ. Yii a jaare yii a ntàanni ná lire e, ɔka yii àha lire tège fyinme tò wwomɔ na s'a kapegigii pyi mɛ. Yii pyi Kile bilii. ¹⁷ Yii a sùpyire puni pèrɛ, yii yii cìnmpyiibii kyaa táan yiy'á, yii raa fyáge Kile na, yii raa saanbwɔhe pèrɛ.

Bilibil'à yaa pi Kirisita pyinɔkanni lɔwó yyefuge tèrigil'e

¹⁸ Bilibii, yii yiye tírige yii nùɔufeebil'á Kile yyaha fyagare funɔke e. Mpɔi pi à nɔwɔ maa mpyi ná sùpyigire e ke, yii

[¶]2:6 Ezayi 28.16

[§]2:7 Zaburu 118.22

^{**}2:8 Ezayi 8.14

àha yiye tîrige pire kann'á mɛ. Ali mpɛi pi à kyán ke, yii yiye tîrige pir'á, ¹⁹ naha na ye yefuge ku nye yii ná kuru nye a yaa mɛ, pi aha kuru tɛge yii nɔŋ'i, ka yii i ntɛen k'e, maa li pɔw Kile na, lire na nye kacennɛ. ²⁰ Ɔka l'aha nta kapyimbaala yii à pyi, ka yefugo si nɔ yii na, ka yii i ku kwú yiye e, pɛente ntire yii sí n-ta lire e ye? Ɔka yii kacempiiini kurugo, yefugo ká yii ta, ka yii i ku kwú yiye e, lire na nye kacennɛ Kile á. ²¹ Yii li cɛ na kuru yefuge shinŋi mɛ na Kile à yii yyere. Kirisita yabilih'á kyaala yii kurugo, maa lire kuni le yii taan, bà yii si mpyi s'a jaare u fyɛŋi i mɛ. ²² U nye a kapiini là tufiige pyi mɛ, kafinara jwumɔ nye a fworu u jwɔge e mà nya mɛ††. ²³ Pi à u cyahala, u nye a cyàhii ŋkoo láha pi na mɛ, pi à u kyérege, u nye a pi fùguro mɛ, ŋka ŋge u sí n-pa sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyi-ŋkil'e ntiiŋi funŋke e ke, u mpyi a u wu-uni yaha uru cye e. ²⁴ U à wuu kapegigii tugure lwó u cyee e kworokworocige na, bà wuu si mpyi si ŋkwú kapegigii kàmpaŋke na, si shifɔŋŋɔ ta, s'a jaare ntiiŋi i mɛ. Kyaage tooy'e u à tabannayi njemu ta ke, yire cye kurugo yii à cùŋŋɔ. ²⁵ Yii li cɛ na yii mpyi mu à jwo mpàa mpiimu pi mpyi piye jùŋŋ kurugo ke, ŋka numɛ yii à núr'a pa yii nàhafoŋ'á, uru u nye na yii múnahigii saŋcwɔŋji sigili.

Cileŋenambaabii ná nàmbajiyicyeebii kani

3 Nye lire pyiŋkanni na, cyeebii, yii yiye tîrige yii nàmbaabil'á. Lire e ali li mɛɛ ká nta pi pii nye a jɛɛ Kile jwumpe na mɛ, bà pire si mpyi si jyɛ Kile kuni i yii toroŋkanni cye kurugo, mà ta yii nye a yaaga jwo pi á mɛ, ² naha na ye yii toroŋkanni ná yii sùpyi-gire sí pi yyaha jɛ. ³ Yii àha yii wuuni

kwò njaha pùcyage yaleere ndeŋi kanni na, mu à jwo jùmpwooni ná seenŋi pùcyage yaayi ndeŋi ná vàanpyi loŋgara wuyi ndeŋi na mɛ. ⁴ Ɔka pùcyage yaleere ti nye zòmbilini i ke, yii a tire caa. Tire nye na ŋkɛge mɛ, tire yaleere ti nye jùmpinŋke ná zòmpyiŋini, kuru ku nye pùcyage sɛɛ woge yaleere Kile á. ⁵ Tɛɛ-cyiini i, cyeebii pi mpyi a piye pɔw Kile na, maa pi sòŋŋɔre taha u na ke, pire mpyi maha piye tîrige pi nàmbaabil'á, lire li mpyi pire pùcyage loŋgara yaayi. ⁶ Amuni Sara mpyi. U mpyi a Ibirayima jwɔmɛɛni cù fo u mpyi maha u pyi: «mii kàfoŋji». Nye niŋjaa, yii pi nye Sara pworibii, ŋka fo yii aha a kacemŋkii pyi, maa mpyi yii nye a yaaga yaha k'à yii fùgur'a láha lire na mɛ.

⁷ Lire pyiŋkanni na mú, nàmbaabii, yii yii cyeebii cùmu leme jwɔ, naha na ye cɛɛre na nye yaaga ŋkemu fàhe k'à cyéɛ yii woge na ke. Kile à jwɔ wuu na maa shiŋi niŋkwombaŋji ŋgemu kan wuu á ke, yii ná yii cyeebil'á uru ta siŋcyan. Lire e yii pi le njire e, bà li si mpyi yaaga kà njà yii Kileparege pyi kà raa nɔni Kile na mɛ.

Dánafeebil'á yaa pi kwôro kacemŋkii mpyiŋi na, ali pi mɛɛ ká ŋgaha ta l'e

⁸ Jwɔjyega niŋkin na, yii yii sòŋŋɔre pyi niŋkin, yii i mpyi ná funŋŋ niŋkin i, yii i yiye kyaa táan yiy'á cìmpworoge e, yii raa jùjaara taa yiye na, yii i yiye tîrige yiy'á. ⁹ Yii àha kapii tɛge kapii fwoò tò mɛ, yii àha cyàhii tɛge cyàhii ŋkoo láha mɛ. Ɔka yii a jwó leni pi á, naha na ye lire mɛɛ na yii à yyere, jwóŋi jwɔmɛɛni Kile à lwó yii á ke, bà yii si mpyi si uru ta mɛ. ¹⁰ Yire y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Shin maha shin la ku nye si shì ta, u canmpyaagii si ntáan u na ke, urufol'á yaa u láha jwumpimpe njwuŋi

††2:22 Ezayi 53.9

na kafinare na.

¹¹Urufoo u laaga tɔɔn pege na,
u raa kacɛnɛii pyi,
u u uye waha u raa yyeɛɛɛke caa
u ná sùpyire sannte shwɔhɔl'e,
¹²jaha na ye mp̄ii pi à t̄i ke,
Kafoonji Kile maha pire kàanmucaa,
u maha n̄ngyiini pere maa pi jareyi
núru.

Ŋka mp̄ii pi nyɛ na kapegigii pyi ke,
Kafoonji sí yyaha k̄ɛnɛɛe pir'á si pi t̄un^{††}.»

¹³Nyɛ yii aha yiye pwo kacɛnɛkii
mp̄yiɛi na, jofoo u sí yii kyéree ye?

¹⁴Yyefugo méé ká nɔ yii na yii nt̄iɛi ku-
rugo, yii li cè na yii wuun'à n̄wɔ. Mp̄ii pi
nyɛ na yii kyéree ke, yii àha raa fyáge
pire na mɛ, yii àha yii yákilibii yaha
pi wùrugo mɛ^{¶¶}. ¹⁵Ŋka yii n̄ɛ Kirisita
kafente na ná yii zòm̄pyaagii puni i.
S̄n̄ɔɔre tatahage ku nyɛ yii á ke, tère
o tère e wà sí yii ȳibe kuru kyaa na ke,
yii bégele t̄erigii puni i yii i n̄wɔshwɔɔ
n̄jɛɛne kan urufol'á. ¹⁶Ŋka yii à yaa
yii lire pyi lùtaanni ná p̄ente fun̄ke
e, ná fun̄yinge e. Lire e kyaa maha
kyaal'e pi nyɛ na yii n̄nyɛ tare, metange
ku nyɛ yii na Kirisita wwoɔɛge e, maa
kuru k̄ɛge ke, cyire karigii pyifeebii sí
n-s̄lege. ¹⁷L'à p̄wɔɔ yii kyaala kacɛn-
mp̄yiini kurugo, kamp̄yi Kile nyii wuuni
li nyɛ li li, mà tòro yii kyaala kapegigii
mp̄yiɛi kurugo.

¹⁸Yii li cè na Kirisita yabil̄iɛi mú à
kyaala tɔɔɔ n̄ɛkin wuu kapegigii ku-
rugo. Uru u à t̄i ke, u à kw̄u shintiim-
baabii kurugo, bà u si mp̄yi si yii yyaha
k̄ɛnɛɛe Kile á mɛ. Sùpyir'à u bò naha
n̄ɛke na, ŋka Kile Munaani cye kurugo
u à n̄ɛ a fworo kw̄uɛi i. ¹⁹J̄inabii pi mp̄yi
tan̄wɔhɔge e ke, lire Munaani cye kurugo

mú u à sà yi jwo pir'á na ur'à f̄anha ta pi
na^{§§}. ²⁰T̄ècyiini i, pire pi mp̄yi a n̄ɔɔ
kyán Kile jwumpe na Nuhu t̄eni i ke, Kile
mp̄yi a u l̄uuni bò, ka Nuhu si bakwɔɔge
yaa. Shiin baataanre kanna pi à j̄yè k'e,
maa shwɔ l̄ubwooni kakyaare na.

²¹Nyɛ kuru lwɔhe mp̄yi na batizeliɛi
kyaa yu. Nume uru batizeliɛi maha li
cyèe na wuu à shwɔ. Lire nyɛ a li cyèe
na wuu cyeer'à j̄yè mà fwɔɔne l̄áha ti
na mɛ, ŋka lire n̄wɔhe ku nyɛ wuu maha
Kile jáare u wuu zòm̄pyaagii f̄niɛɛ*.
Wuu à shwɔ Yesu Kirisita n̄ɛni cye ku-
rugo, ²²uru u à d̄ug'a kàre n̄nyɛi na,
maa sà nt̄ɛn Kile k̄aniɛe cyeege na. Puru
fun̄ke e, m̄lekeebii ná yaayi n̄nyam-
baayi san̄nyi yi nyɛ ná n̄ɔɔfente ná
s̄fente e ke, pire pun'à k̄úu u á.

Dánafeebii pyiɛkanni n̄wɔnni

4 Nyɛ ná Kirisita s'à kyaala cyeeere e,
yii bégele mú ná tire s̄n̄ɔɔre ninure
e. Yii li cè na uru u à kyaala cyeeere e
ke, uru u à f̄anha ta kapegigii na. ²Lire e
mà lwɔ numɛ na, yii à yaa yii yii sh̄ɛi
can̄mpyaagii san̄kii pyi yii t̄aanna ná
Kile nyii wuuni i, yii sùpyire nyii ka-
rigii yaha. ³Yii li cè na t̄eni l'e, mp̄ii pi
nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, pire
mp̄yi na piye m̄ntanma karigii n̄cyiimu
pyi ke, yii à mɔ a tòro pire m̄ntanma
karigii mp̄yiɛi i. Yii mp̄yi na s̄lege baa
karigii pyi, maa mp̄yi ná yaayi lapege
e, maa sin̄mpe byii na n̄wɔ, yii mp̄yi
lakyanhayafee, yii mp̄yi sin̄mbyampiye,
maa mp̄yi kac̄yinzun̄mii lire s'à n̄ur'a pen
Kile á. ⁴Ŋka numɛ, yii saha nyɛ na cyire
kapegigii pyi ná pi e mɛ, lir'à pi k̄akyan-
hala fo pi na yii n̄nyɛ tare. ⁵Kile sí n-pa
pi ȳibe lire na. Uru u sí sùpyire puni s̄ara

^{††}3:12 Zaburu 34.12-16

^{¶¶}3:14 Ezayi 8.12

^{§§}3:19 Pii maha jwo: «sùpyire m̄unahigii cyi mp̄yi tan̄wɔhɔge e ke, lire Munaani cye kurugo mú, u à sà Kile jwumpe jwo cyir'á.»

*3:21 Pii maha jwo: «wuu maha Kile jáare ná zòv̄yinre e.»

si ntàanna ná pi kapyiĩkil'e, nyii shiin-bii bâra kwùubii na. ⁶Lire kurugo mpíi pi à kwû ke, Jwumpe Nintanmpe mpyi a jwo pir'á mú, bà li si mpyi kwùñi ká nɔ pi na sùpyire sannte fiige, pi i shìñi nĩñkwombaanji ta Kile á, u Munaani cye kurugo me.

⁷Karigii puni takwɔɔr'à byanhara, lire e ke, yii pyi yákilifee, yii i jɔcú yiye na, bà yii si mpyi si yiye pwo Kileparege na me. ⁸Karigii puni nĩncyiini li nje: yii yiye kyaa táan yiy'á sèl'e, jaha na ye tàange maha pege karigii nĩnyahagii kwɔ sùpyire ná tiye shwɔhol'e. ⁹Yii a yiye sunmbage shuu, jwunyahama baa.

¹⁰Yii shin maha shin à Kile màkange nkemu ta mà tàanna ná Kile yabilinji ku kanjkanni i ke, yii yire cùmu leme jwɔ, yii raa jwɔge yiye na ná y'e. ¹¹Wà ha mpyi Kile jwumpe jwufoo, urufoo jwump'à yaa p'a fwore Kile e, wà ha nta u u sùpyire sannte tère, urufoo u a pi tère ná Kile fànhe nĩnkange e, bà pèente si mpyi si ntaha Kile na karigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo me. Pèente ná fànhe nje u woyo fo tèekwombaa.

Amiina!

Dánafeebii maha yyefuge nkemu taa ke

¹²Mii ntàannamacinmpyiibii, yyefuge e yii nje nume ke, ali li mée ká nta kuru na yii súuge na fiige, lire nje a yaa li pãa yii e me, yii àha raa sɔñji na kani labere li nje li li me. Zòzhwɔɔ ti nje ti ti. ¹³Lire bà à yaa li pyi funntanga kyaa yii á, mà li nja na yii à yii nàzhan lwɔ Kirisita yyefuge e. Lire e canjke Kirisita sí u sinampe cyée ke, kuru canjke yii sí raa yogore si mpyi funntange e. ¹⁴Wà ha yii cyahala mà lire jùñke pyi na yii na nje Kirisita wuu, yii wuun'à jwɔ, jaha na ye Kile Munaani li nje sinampe wuuni ke, lire na nje ná yii e. ¹⁵Lire e ke yii a yiye kàanmucaa, yyefugo nje a yaa ku nɔ yii wà na, mà lire jùñke pyi na uru-

fol'à sùpya bò, lire nje me mà nàñkaaga pyi, lire nje me mà kapii pyi, lire nje me mà yii jwɔyi le kani l'e, ndemu li nje li nje yii kur'e me. ¹⁶Ñka yyefugo ká nɔ yii wà na, mà lire jùñke pyi na urufol'à dá Kirisita na, urufoo ka lire pyi silege kyaa me, ñka u Kile kée kuru mege kurugo. ¹⁷Yii li cè na Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiĩkil'e, lir'à jwɔ cù Kile wuubii na mà kwɔ. Ná lire s'à jwɔ cù wuu na, mpíi pi à cyé Kile jwumpe na ke, di pire sí n-pyi n-jwo ye? ¹⁸Mpii pi à tii ke, pire nùmpañja ntanj ká waha, lire e ke, mpíi pi nje pi nje na fyáge Kile na me maa kapegigii pyi ke, di pire wuuni sí n-pyi n-jwo ye?

¹⁹Lire kurugo mpíi pi nje yyefuge e mà lire jùñke pyi na pi na Kile nyii wuuni pyi ke, pir'à yaa pi piye le yaayi puni Davoonji cye e, jwɔmɛɛ nĩnkin foo u nje u wi, pi raa kacɛnjki pyi.

Pyeri jwumpe nizanmpe dánafeebii ná pi kacwɔnribil'á

5 Nume, mii sí kari lada cya yii dánafeebii kacwɔnribil'á. Dánafeebii kacwɔnrɔñi wà u nje mii yii fiige, maa Kirisita yyefuge karigii nja. U sí n-pa ná u sinampe mpemu i ke, mii sí pà ta pur'e mú. Lire e nde mii nje na ncaa yii á ke, lire li nje: ²dánafeebii kurunke Kile à le yii cye e mpàa fiige ke, yii pire cùmu leme jwɔ. Li nje a yaa li pyi mu à jwo sùpya u à yii kárama a yaha uru báarañi na me, yii a u pyi u lage na, yii tàanna ná Kile nyii wuuni i. Yii àha raa u pyi nàfuu kurugo me, ñka yii a u pyi ná funpcɛñ'i. ³Dánafeebii pi à le yii cye e ke, yii àha raa fànha cyáan pi na me. Ñka yii pyi yyecyeenɛ pi á. ⁴Lire ká mpyi, tɛni i dánafeebii kacwɔnribii jùñufembwɔhe sí n-pa ke, yii sí kajanjwooni nisinani ta, lire nje na ñkèege me.

⁵Nje nàñjiibii, yii yiye tírige kacwɔnribil'á. Yii puni, yii yiye tírige yiy'á, yii i yiye tège, jaha na ye y'à sème Kile

Jwumpe Semenji i na: «Mpii pi à piye pêe ke, Kile maha pire tûn, ŋka mpii pi à piye tûrige ke, Kile maha kacennkii pyi pir'á†.» ⁶Lire kurugo yii yiye tûrige Kile cyege fânhaŋyahaga wog'á, bà u si mpyi si yii dùrugo u jyii tènì i mē. ⁷Yii yii funmpen karigii puni le u cye e, jaha na ye uru u à yaha yii na. ⁸Yii i jicû yiye na, yii yákili yaha yiye na, jaha na ye yii zâmpenji u jye Sitaanniŋi ke, uru na jaare na mâre, maa ŋkyânge mu à jwo cànrage katege wogo ku jye na ku njyîŋi caa. ⁹Yii yiye pwo Kile kuni i, yii i u tûn. Yii li cè na kuru yyefuge ninuge e yii cîmppyiibii jye diŋyeŋi yyaha kurugo.

¹⁰Ŋka Kilenji u maha kacennkii shiŋi puni pyi ke, uru u à yii yyere Kirisita wwoŋeŋe e, bà yii si mpyi si u sînampe tēgele baa wumpe ta mē. Yii sí n-kyaala tère nimbilere funŋ'i, ŋka u sí bāraga le

yii e, si màban le yii e, si fànha kan yii á, si yii pyi yii yiye waha Kile kuni i. ¹¹Fànhe jye uru wogo tērigii puni i. Amiina.

Jwumpe nizanmpe

¹²Siliven u à mii tēg'a jje jwɔkanyi séme si yii yere. Mii cîmpworo u jye u wi, jwɔmēē niŋkinfoo wi. Mii à ŋge letereŋi tun yii á si màban le yii e, si li cyēē yii na na kacenni nimbwooni Kile à pyi ke, yii yiye pwo lire na.

¹³Kile à mpiimu cwɔɔnrɔ Babilɔnni kànhe e yii fiige ke, pir'à yii shéere, mà bâra Marika na, uru na jye mii jya mà tàanna ná Kile kuni i. ¹⁴Yii a cîmpworogo fwù kaan yiy'á.

Yii shin maha shin u jye Kirisita wwoŋeŋe e ke, Kile u yyenŋke kan yii á.

Pyeri leterenji shonwunji

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jye
leterenji funṅṅo jwumpe e ke*

Ṅge leterenji i Pyeri à li cya dānafeebil'á na pi piye pwo Kile jwumpe na, bà pi si mpyi si jà piye shwò cyelentiibii kafinivinibii na mē. Pyeri à jwò tàrà toronṅkanni nīncenni na mà yyaha tīi ná Kile kuni i, ná jwómēecunte mà yyaha tīi ná Kile yini zhwoṅi i (1).

Mà bàra lire na, mpīi pi jye na Kile mēge kēge ná pi yabilimpīi jwunjaampe e ke, u à pire toronṅkanni mú jwo (2). Mpīi pi jye na Kirisita mpani sigili ke, pi maha pire fwóhore, maa ṅko na u saha sì n-pa mē. Ṽka Pyeri à jwo na u papa tooy'à ṅiṅe, ṅaha kurugo ye Kile à funṅke ṅiṅe si tēni kan sūpyire pun'á, bà ti si mpyi si nūru mpa tiye kan u á si shwò mē (3).

Jwumpe tasiige

1 Mii Simò Pyeri u jye Yesu Kirisita báarapyi maa mpyi u tūntunṅṅo ke, mii u à ṅge leterenji sémē si ntun yii á, yii mpīi pi à dāniyaṅi sēe wunji ta wuu fiige ke, uru dāniyaṅ'à ta wuu Kilenji ná wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ntīiṅi cye kurugo. ²Kile u jwò yii na, u u yyeṅiṅke kan yii á sèl'e, Kile ná wuu Kafoonji Yesu kani jcēni cye kurugo.

Dánafeebil'à yaa pi a jaare jaaraṅkanni ndemu na ke

³Yaaga maha yaaga ku sí n-jà wuu pyi wuu shīṅi sēe wunji ta, si wuu pyi wuu wuye pwo Kile na ke, Kilenji u à u sinampe ná u fānhe kakyanhala woge tēg'a wuu yyere ke, uru kani jcēni cye kurugo Yesu Kirisita à yire puni kan wuu á, u kileere fānhe funṅke e. ⁴Puru sinampe ná kuru fānhe cye ku-

ruṅṅo, Kile à jwómahigii jcyiimu lwó wuu á ke, cyire fānh'à sàa pēe, Kile sí cyire jwómahigii fūnṅṅo, yaayi lage maha ma ná dīnyenji kakegeyi njemu i ke, bà yii si mpyi si shwò yire na, si Kile pyiṅkanni lwó mē.

⁵Lire kurugo yii yiye waha yii i jaaraṅkanni nīncenni bàra yii dāniyaṅi na, yii i Kile jcēni bàra yii jaaraṅkanni nīncenni na, ⁶yii i cūmayenaṅi bàra Kile jcēni na, yii i lūtaanni bàra cūmayenaṅi na, yii i Kile yyaha fyagare bàra lūtaanni na, ⁷yii i cīmpworoge bàra Kile yyaha fyagare na, yii i ntāannamagare bàra cīmpworoge na. ⁸Cyire karigii ká ndire wà a ta yii e, cyi sí yii yaha kacenṅkii mpyiṅi na, si yii pyi yii tōṅ ta wuu Kafoonji Yesu Kirisita kani jcēni i.

⁹Ṽka cyire karigii ká mpyi cyi jye ṅgemu i mē, urufoo maha mpyi fyin fiige, u maha jaa na jcwúu mē. U funṅṅo maha wwò li na na Kile à u fīniṅ'a yige u kapyiṅjyagil'e. ¹⁰Lire kurugo mii cīmpyiibii, yii yiye waha yii i li cyēe yii jaaraṅkanni cye kurugo na Kile à yii yyere maa yii cwoṅṅo. Yii aha a lire pyi, yafyin sì n-jà yii pyi yii búrug'a cwo mē. ¹¹Lire pyiṅkanni na, wuu Kafoonji ná wuu Shwofoonji Yesu Kirisita Saanre tēekwombaa woore tajyiṅwoge sí múgo yii á faaa.

¹²Lire kurugo mii sí raa yii funṅṅo cwo jcyii karigii na tērigii puni i, ali mà li ta yii à cyi puni cè a kwò, sēenji jwumpe p'à jwo yii á ke, maa yiye pwo puru na. ¹³Mà mii yaha jyi na, mii à li ta kacenne li jye li li, mii u a yii funṅṅo cwo tērigii puni i. ¹⁴Bà wuu Kafoonji Yesu Kirisita à li cyēe mii na mē, mii à li cè na mii canmpyaagii sanṅkii nēṅke saha jye a tōṅ ṅke ṅiṅke na mē. ¹⁵Lire kurugo mii sí naye waha, bà li si mpyi ali mii kwūṅkwooni kàn-tugo yii i jà a jcyii karigii yaha yiye funṅ'i mē.

Nàkaana nye Yesu Kirisita fàñhe ná u mpañi kani i me

¹⁶Yii li cè na jwunjyeme laaga baa wumɔ na bà wuu à wuye pwo maa wuu Kafoonji Yesu Kirisita fàñhe ná u mpañi kyaa jwo yii á me. Wuu yabilimpïi nyiigil' à u bwompe nya, ¹⁷jaha na ye canjke u à pèente ná sìnampe ta Tufoonji Kile á ke, lir' à pyi wuu nyii na. Kile u nye sìnampe ná pèente punifoo ke, ur' à mee wà kuru canjke na: «Mii Jyanji u nye u nge, u kan' à waha mii na sèl'e, u kapyi-inkil' à táan mii á mú[‡].» ¹⁸Mà wuu yaha ná u e Kile nanjke nanj'i, lire mejwuuni li mpyi a fworò ninyiñi na ke, wuu à li lógo.

¹⁹Lire kurugo mú, wuu à dá Kile túnntunmpïi nijnwuyi na sèl'e. Yii aha yiye pwo puru jwumpe na, lire sí n-yaa ná yii e, jaha na ye pu sí yii zòmpyaagii fñiñe, bà bènmpé maha jî numpilage e fo mà sà nɔ canjke na me. Lire tènì i Kirisita u bènmpé sí yii zòmpyaagii fñiñe, bà nyèmugo woni maha bènmpé yige me. ²⁰Kabilini nijcyiini yii à yaa yii cè ke, lire li nye: jwumɔ maha jwumɔ Kile túnntunmpil' à jwo, ka pu u sème Kile Jwumpe Semenji i ke, puru pà nye a fworò pi yabilimpil'e me[¶], ²¹jaha na ye Kile túnntunji wà tufiige nye a li yige uye e s'a Kile túnnture yu me, ñka Kile Munaani li mpyi a pi yaha Kile túnnture njwunji na.

Cyelitiibii kafinivinibii kani

2 Bà kafinivinibii pïi mpyi a piye pyi Kile túnntunmii Izirayeli shiinbii shwɔhɔl'e me, amuni li mú sí n-pa n-pyi yii á. Cyelitiibii kafinivinibii pïi sí n-pa n-yîri yii shwɔhɔl'e, pi jwumpe sí n-pyi kafinara, s'a kakyaare pyi. Kafoonji u à

pi nùñɔ wwû ke, pi sí uru cyé, ñka pi yabilimpïi nimpïiini sí kakyaare pyi ti pâl'a nɔ pi na. ²Shinnyahara sí n-taha pi fye e pi silege baa karigil'e. Pi kapyiinkii sí sèenji kuni mege pen. ³Nàfuunji kani sí tateenge fô pi na, lire kurugo, pi sí raa yii cyeyaayi fɔññi raa shuu yii na ná pi njwɔtanyi i. Ñka mà lwɔ fo tèmɔni i, Kile à bégele si pi sâra si ntàanna ná pi kapyi-inkil'e. Li saha sì mɔ me, Kile sí pi shi bò.

⁴Yii li cè na mèlekeebii pi mpyi a kapegigii pyi ke, Kile nye a li táan pire na me. Ñka u à pi wà Jahanamarji numpini i, canjke u sí pi sâra si ntàanna ná pi kapyiinkil'e ke, na kuru canjke sigili, pi sì n-jà piye shwɔ lire numpini na me. ⁵Yii li cè na mpïi pi mpyi pi mpyi na fyáge Kile na Nuhu tènì i me, Kile nye a li táan pire na mú me, u à lùbwooni tég'a pire puni shi bò. Ñka Nuhu u mpyi maha yi yu lire tènì sùpyir' á na pi a katiigii pyi ke, Kile à uru shwɔ tire kakyaare na, mà bàra shiin baashuunni na. ⁶Yii li cè mú na u à Sɔdɔmu ná Gɔmɔri kànyi shi tò, maa yi súug'a pyi cwɔnrɔ yi kapegigii kurugo. Mpïi pi nye pi sì n-pa raa fyáge Kile na me, u à nde pyi mà tég'a pire yere. ⁷Ñka Loti u mpyi a tîi, ná u mpyi pire silege baa shiinbii shwɔhɔl'e, ná pi kapyiinkii mpyi a u tegele ta ke, Kile à uru shwɔ tire kakyaare na. ⁸Uru u mpyi a tîi maa mpyi tɛnni i ná tire sùpyire e ke, u mpyi maha ti jaa silege baa karigii tapyige e, maa ti laaga baa jwumpe nijjwumpe nùru canja maha canja. Lire mpyi a pyi u á kayana. ⁹Nye jcyii karigii pun' à li cyée wuu na na mpïi pi à piye pwo Kafoonji Kile na ke, u sí n-jà pire yige kawagil'e, si shinpiibii yaha raa canjka sigili, kuru canjke u sí pi sâra si ntàanna ná pi kapyiinkil'e, si ngaha nɔ pi na. ¹⁰Mpïi pi nye na ñirili pi yabilimpïi

[‡]1:17 Macwo 17.5; Marika 9.7; Luka 9.35

[¶]1:20 Pii maha jwo: «Wà sì n-jà Kile túnntunmpïi jwumpe njwɔhe cè ná ma yabilinji yákilifente e me.»

nyii karigii kurugo, maa katupwɔhɔyi pyi, maa Kafoonji fānhafente njini fare ke, nde li sí n-pa pire ta ke, lire lemp'á pi a tòro.

Pire cyelentiibii kafinivinibii nye na fyáge me, pi maha piye père. Yaayi yi nye ná pèente e ninyiŋi na ke, pi maha yire fare. ¹¹ Mà li ta ali mèlekɛɛbii pi nye ná Kile e ná pi tayyéreg'à fānha tò pire kafinivinibii woge na fānhe ná sífente e ke, pire nye a sɛi na jɛɛg'a pire cyahala me. ¹² Ɔka pire cyelentiibii kafinivinibii na nye funɔ baa sige yaaya fiige, njemu yi nye jɔnɔ ná mbòŋi laage e ke, yaayi y'à fānha tò pi taceŋke na ke, pi maha yire njini fare. Pi shi sí n-pa n-tò sige yaare fiige. ¹³ Lire e kapiini pi à pyi ke, kapii li sí n-tège lire fwooni tò pi á. Na silege baa karigii pyi sùpyire nyii na, ali canŋke e, lire l'à táan pi á. Kɛgempe karigii ná jwɔhɔmpe karigii kanni cyi à pi yyaha jɛ. Cyire maha sùpyire wuruge, pi aha a wwùu ná yii e kataangii na, pi maha yii meyi kɛge. ¹⁴ Jacwɔre kanni t'à pi yyaha jɛ, pi nye na ŋkànre kapegigii mpyiŋi taan me. Mpii pi nye pi sàha fānha ta Kile kuni i me, pi maha pire yákilibii kɛɛnɔ ná pi jwɔtanyi i. Pi yákilibii pun'à taha nàfuuŋi na, pi à láŋa. ¹⁵ Pi à kuni nɔncenni yaha maa kumpiini lwɔ Beyɔri jyanj Balamu⁸ fiige. Wyérenji lage mpyi maha uru yaha ntiimbaanj karigii na. ¹⁶ Ɔka Kile à u faha u ntiimbaanj kurugo, maa dùfaanja pyi k'à sùpyii meɛ jwo ná u e. Ka lire si mpyi kapuɔ m'à Kile túnntunɔ Balamu pyi u à láha u funɔbaara karigii na.

¹⁷ Nye pire cyelentiibii kafinivinibii na nye laaga baa, pi na nye mu à jwo lwɔhɔ baa lùbilii, pi na nye mu à jwo kilewwoo kafɛɛg'à ndemu fwo a tòro ke, kyaage ku nye na pi sigili numpini cyage e. ¹⁸ Jwumbwompe laaga baa wumpe

pi maha yu. Mpii pi à fwooro kumpiini jaarafeebii ŋgwòŋi i kàavo ke, pi maha pire yákilibii kɛɛnɔ ná pi silege baa karigil'e, cyire cyi à táan pi á. ¹⁹ Pi maha jwo na pire sí pi yige bilere e, mà li ta pi yabilimpíi na nye kapegigii bilere e, tire ntemu ti sí kakyaare nɔ pi na ke. Yii li cè na yaaga maha yaaga k'à fānha ta mu na ke, mu maha mpyi kuru biliwe.

²⁰ Sɛɛnɔ na, wuu Kafoonji u nye wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ke, mpii pi à fwooro dɔnyenji katupwɔhɔyi i uru kani jɔcɛnɔ cye kurugo ke, cyire karigii ká nùr'a pi cù maa fānha ta pi na, nde li sí n-pa pirefee ta ke, lir'à pi mà tòro nɔncyiini na. ²¹ Li mú bá mpyi a pwɔrɔ pi á, pi àha kuni nintiini cè me, mà tòro pi li cè pi i nùr'a kàntugo wà Kile toŋi na, u à uru ŋgemu kan pi á ke. ²² Tàanlini sùpyire maha yu na:

«Pwunɔ'á nùru u tùgur'á» ke,

ná nde pi maha yu na:

«Caan'á wùli, maa ntíl'a sà uye máanja yɔɔge e» ke,

lire li nye mpii shiinbii wuuni.

Kafoonji Yesu Kirisita mpanji kani

3 Mii ntàannamacinmpyiibii, mii sémenji shɔnwunji u nye ŋge mà tùugo yii á. Pire sémebii shuunnɔni puni i, mii à yii funɔ cwo yii kàlanj nintanj na, si yii yákilibii múgo, ² Kile túnntunmpil'à jwumpe mpemu jwo fo tèemɔni i, mà bàra Kafoonji u nye Shwofoonji ke, kàlanj ur'à jwo u túnntunmpil'á, pi à jwo yii á ke, bà yii si mpyi si funɔ cwo uru na me. ³ Kabilini nɔncyiini yii à yaa yii cè ke, lire li nye: dɔnyenji canzanpyi i, sùpyire tà sí n-pa a yii fwɔhɔre. Pi sí raa pi nyii karigii pyi, s'a yii fwɔhɔre na: ⁴ «Yesu à li jwɔmɛɛni lwɔ na uru sí nùru n-pa, taa u sí nye ke? Mà lwɔ wuu tulyey'à kwù ke, karigii

⁸2:15 Wyérenji kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i yasunpyi sunni (Nɔmburu 22.4-35).

puni saha nye cyi talyege e diɲyeni téesiini fiige.»

⁵Nye tire sùpyire nye na ɲæg'a tèn li taan, na ɲiɲyiɲi ná ɲiɲk'à yaa l'à mɔ me. Kile à yire yaa u yabiliɲi ɲwɔjwumpe cye kurugo. U à ɲiɲke yige lwohe e, maa ku ná lwohe tɛgeni wwù. ⁶Nye kuru lwohe k'à diɲyeni ná u funɲo yaayi puni lyí tée-cyiini i. ⁷ɲka numɛ, Kile ɲwɔjwumpe cye kurugo mú, ɲiɲyiɲi ná ɲiɲk'à bégel'a yaha nage mɛ na. Canɲke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiɲkil'e ke, u à yi bégel'a yaha kuru canɲke mɛ na. Mpii pi nye pi nye na fyáge u na mɛ, u sí pire shi tò kuru canɲke.

⁸ɲka mii ntàannamacinmpyiibii, kabile ɲiɲkin na nye wani, yii àha funɲo wwù lire na mɛ, lire li nye: canmbilini ɲiɲkinɲi na nye Kafooni á mu à jwo yye kampwoo (1.000), yye kampwoo sí nye u á mu à jwo canmbile ɲiɲkin. ⁹ɲwɔmɛeni Kafooni à lwó ke, u sí mɔ ná u nye a li fúnɲo mɛ, ali mà li ta pii na sɔnɲi na u à li yaha l'à mɔ fúnɲom-baa. ɲka yii li cè na u à funɲke ɲiɲe ná yii e, ɲaha na ye u la nye sùpyani wà tufiige u pɔɔn u nùmpaɲke e mɛ, ɲka u la nye sùpyire puni si ti toroɲkanni kɛɛɲe. ¹⁰Yii li cè na Kafooni cannuruge sí n-pâa sùpyire e, bà ɲaɲkaɲi maha mpâa cyagefol'e mɛ. Kuru canɲke, ɲiɲyiɲi sí n-tòro ná tùmmbwɔh'e, u funɲo yaayi sí ɲa, diɲyeni ná u funɲo yaayi puni sí n-kwò.

¹¹Ná yire yaayi puni sí n-pa n-kwò lire kwòɲkanni na, lire e ke, yii a ɲaare ɲaaraɲkanna ɲiɲcenne na, yii i yiye pwo Kile na, ¹²yii raa Kile canmbilini sigili, yii yiye waha bà lire canmbilini si mpyi

si wyère nɔ mɛ. Kuru canɲke nage sí ɲiɲyiɲi súgo, si u funɲo yaayi puni ɲa. ¹³ɲka wuu pi ke, bà Kile à li ɲwɔmɛeni lwó wuu á mɛ, wuu sí ɲiɲyiɲi ɲivɔɲɲi ná ɲiɲke ɲivɔɲɲke ta, katiigii kanni cyi sí raa n-pyi wani, lire wuu nye na sigili.

¹⁴Lire kurugo mii ntàannamacinmpyiibii, mà wuu yaha yire yaayi zigiɲi na, yii yiye waha bà yii fyinme wuubii ná yii tigiye cyaga baa wuubii si mpyi si nta Kile yyahe taan yyeɲiɲke e kuru canɲke mɛ. ¹⁵Yii li cè na wuu Kafooni à funɲke ɲiɲe, bà sùpyire si mpyi si shwɔ mɛ. Wuu ntàannamacinmpworoni Poli mú à yire sème mà tàanna ná Kile yákilifente ɲiɲkaanre u á. ¹⁶Cyaga maha cyag'e u à jwo ɲcyii karigii kyaa na u lɛteribil'e ke, mpe jwumpe ninumpe u à jwo. U lɛteribil'e cyeyi yà na nye wani, yire yya-hacemɛ nye a táan mɛ. Mpii pi nye pi nye a yaaga cè mɛ, mà bàra mpii pi nye pi nye a fànha ta Kile kuni i mɛ, pire maha yire cyeyi jwumpe ɲwɔhe labali na yu, bà pi maha lire pyi ná Kile Jwumpe Semenɲi cyeyi sanɲyi i mɛ. Lire e pi yabilimpai nùmpaɲke ntambaɲi sí n-fworo pi e.

¹⁷Nye mii ntàannamacinmpyiibii, yii pi ke, mii à yii yere mà kwò, yii a yiye kàanmucaa, tayyérege sèe woge ku nye yii á ke, bà li si mpyi shinpiibii kà ɲjà kuru shwɔ yii na ná pi kumpiini i mɛ.

¹⁸Pyiɲkanni na Kile maha ɲwɔge yii na ke, yii a sɔnɲi lire na, yii raa ɲwɔge yiye na. Wuu Kafooni u nye wuu Shwofooni Yesu Kirisita ke, yii raa sì yyaha na uru ɲcɛɲi i. Uru u à yaa ná pèente e, numɛ fo tèekwombaa. Amiina!

Yuhana letereŋi niŋcyiŋi

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
letereŋi funŋɔ jwumpe e ke*

Yuhana mpyi Yesu tũntunŋɔ. Uru u à nge letereŋi sém'a tũugo dánafeebil'á Azi kũluni i. U à li cyêe dánafeebii na na pi nye a yaa pi a ŋko pire nye na kapegigii pyi me, pi à yaa pi a yyérelí pi kapegigii na, naha kurugo ye Yesu à kwũ, maa pi kapegigii jyé a láha pi na.

U à li cya dánafeebil'á na pi piye kyaa táan piy'á, naha na ye Kile u à fyánha a wuu kyaa táan uy'á. Cyelentiibii kafiniviniibii pìi mú na mpyi wani, pir'à jwo na Yesu nye a pa sùpya diŋyeŋi i me, na Kile Jyaŋi wi kanna. Yuhana à li cya dánafeebil'á na pi a piye kàanmucaa pire na.

Jwumpe pu nye na shìŋi sèe wuŋi kaan ke

1 Mà jwo diŋyeŋi u dá ke, nge u mpyi wani ke, wuu à uru kyaa lógo, wuu nyiigil'à u nya, wuu à u wíi maa bwɔn u na ná wuu cyeyi i. Jwumpe pu nye na shìŋi sèe wuŋi kaan ke, puru kyaa li. ²Kile à uru shìŋi cyêe wuu na. Shìŋi niŋkwombaani u mpyi Tufooni Kile taan ná u à u cyêe wuu na ke, wuu à u nya, wuu na u shenre yu, uru kyaa wuu nye na yu yii á. ³Ŋgemu wuu a nya maa u kyaa lógo ke, uru kyaa wuu nye na yu yii á, bà yii si mpyi si jyè wuu ngwòŋi i me. Wuu pi ke, wuu ná Tufooni ná u Jyaŋi Yesu Kirisita pi nye wwoŋɛɛ. ⁴Wuu na jcyii karigii sémeni si ntun yii á, bà wuu funntange si mpyi si fũŋɔ me.

Wuu à yaa wuu a jaare bɛɛnmpe e

⁵Jwumpe wuu à lógo u á si njwo yii á ke, puru pu nye: Kile na nye bɛɛnmpe, numpire cyaga nye a sɛi u e me. ⁶Wuu aha jwo na wuu ná uru na nye wwoŋɛɛ,

mà li ta wuu na jaare numpini i, wuu na fini, wuu nye sɛɛŋi juŋ'i me. ⁷Ŋka wuu aha a jaare bɛɛnmpe e, bà Kile ya-biliŋi nye bɛɛnmpe e me, wwoŋɛɛge sí n-pyi wuu ná wuye shwɔhɔl'e. U Jyaŋi Yesu sishange sí wuu kapegigii puni jyé n-láha wuu na. ⁸Wuu aha jwo na wuu nye na kapegii pyi me, wuu na wuye jwɔ fáanŋi, sɛɛŋi nye wuu á me. ⁹Ŋka wuu aha ntɛɛn li taan, na wuu na nye kapimpyimii, Kile sí cyi yáfa wuu na, si ntiimbaani puni jyé n-láha wuu na, naha na ye jwɔmɛɛ niŋkinfoo u nye u wí, u à tɛi. ¹⁰Wuu aha jwo na wuu nye a kapii pyi me, wuu maha Kile pyi kafiniviniwe, u jwumpe nye wuu funŋ'i me.

2 Mii pyiibii, mii à nge letereŋi sémé si ntun yii á, bà yii si mpyi si láha kapegigii mpyiŋi na me. Ŋka wà ha kapii pyi, tegefoo niŋcɛnŋe na nye wuu á Tufooni taan, Yesu Kirisita kyaa li, u à tɛi. ²U à uye pyi sáraga maa wuu kapegigii tugure lwɔ maa Kile lùuni tiŋe. Wuu kanni wogigii kurugo bà u à uye pyi sáraga me, ŋka diŋyeŋi sùpyire puni wogigii kurugo.

³Wuu aha a u toŋi kurigii jaare, lire cye kurugo wuu sí n-cè na wuu à u cè. ⁴Wà ha jwo na ur'à u cè, mà li ta urufoo nye na u toŋi kurigii jaare me, urufoo na nye kafiniviniwe, sɛɛŋi nye urufol'á me. ⁵Ŋka ŋgemu u nye na u jwumpe kurigii jaare ke, uru maha li cyêe na Kile kyal'à táan ur'á sɛɛŋi na. Lire cye kurugo, wuu maha li cè na wuu ná Kile à wwɔ. ⁶Wà ha jwo na ur'à wwɔ ná u e, urufol'à yaa u a u karigii pyi Yesu wogigii fiige.

⁷Mii ntàannamacinmpyiibii, toŋi kyaa mii à jwo yii á nge letereŋi i ke, to nivɔŋɔ bà me. To niŋjye wi, canŋke na yii à jyè Kile kuni i ke, uru toŋ'à kan yii á kuru canŋke. Jwumpe p'à fyánha a jwo yii á ke, puru pu nye uru toŋi niŋjyeŋi. ⁸Ŋka lire ná li wuuni mú i, to nivɔŋɔ wi mú. Yesu Kirisita à uru toŋi kuni jaara, yii mú sí na u kuni jaare.

Numpini na ntùuli, bènmpe sèe wumpe na jî mà kwò. ⁹Shinji u à jwo na uru na jaare bènmpe e, mà li ta u à u cìmpworonji kyaa pen uy'á ke, urufoo saha na nye numpini i. ¹⁰Shinji u à u cìmpworonji kyaa táan uy'á ke, urufoo maha mpyi bènmpe e, yafyin nye na jìn'a urufoo pyi u à cwo me. ¹¹Ɔka shinji u à u cìmpworonji kyaa pen uy'á ke, urufoo na nye numpini i, u na jaare numpini i, u nye a tashaga cè uye na me, naha na ye numpin'à u yyahe wwò u na.

¹²Mii pyilibii, mii na nje sémèni si ntun yii á, naha na ye yii kapegigil'à yàfa yii na Yesu mege na.

¹³Tiibii, mii na nje sémèni si ntun yii á, naha na ye mà jwo dipyeni u dá ke, ngemu u nye ke, yii à uru cè.

Nànjibii, mii na nje sémèni si ntun yii á, naha na ye yii à jà Sitaannini na.

¹⁴Mii nànkwoobii, mii à nje sém'a tun yii á, naha na ye yii à Tufooni cè.

Tiibii, mii à nje sém'a tun yii á, naha na ye ngemu u nye mà jwo dipyeni u dá ke, yii à uru cè.

Nànjibii, mii à nje sém'a tun yii á, naha na ye yii à pyi fànhanyahaga sùpyii. Kile jwump'à tateenge wwù yii zòompil'e, ka yii i jà Sitaannini na.

¹⁵Yii àha dipyeni ná u funɔ karigii kyaa táan yiy'á me. Shinji u à dipyeni kyaa táan uy'á ke, Tufooni kyaa maha ntáan urufol'á me. ¹⁶Naha kurugo ye yaaga maha yaaga ku nye dipyeni i mu à jwo sùpyani nyii karigii ná yaayi u maha paa maa nyii yige yi kurugo ke, ná dipyeni karigii cyi maha ma ná yàmpeente e ke, lire là nye a fworu Tufooni i me, ɔka dipyeni i cyi à fworu. ¹⁷Dipyeni ná u nyii karigii na ntùuli. Ɔka shinji u nye na Kile nyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-kwòro tèekwombaa.

Kirisita zàmpenji kani

¹⁸Mii nànkwoobii, dipyeni tèekwooni laaga saha nye a tɔɔn me. Y'à jwo yii á na Kirisita zàmpenji sí n-pa. Nye tèn i wuu nye nume ke, Kirisita zàmpeenbii ninyahamil'à pa a kwò. Lire cye kurugo wuu à li cè na dipyeni tèekwoon'à byanhara. ¹⁹Pi à fworu wuu shwòhòl'e, ɔka pi mpyi ná wuu e me, naha na ye kàmpyi pi mpyi ná wuu e, pi mpyi na sí n-kwòro ná wuu e. Ɔka pi à fworu wuu shwòhòl'e ke, lir'à li cyèe na pi wà tufiige mpyi ná wuu e me.

²⁰Ɔka yii pi ke, Yesu Kirisita u à fworu Kile e ke, ur'à Kile Munaani le yii e, ka yii puni si sèenji cè. ²¹Mii à nge letereji sém'a tun yii á, ɔka lire nye a li cyèe na yii nye a sèenji cè mà de! Yii à u cè ke, lire kurugo u à tun yii á. Yii à li cè mú na kafinara sì n-jà n-fworu sèenji i me.

²²Jofoo sí u nye kafiniviniyi ye? Shinji u à Yesu cyé na Kile Nɔncwɔnrɔnji bà u nye u wi me, uru u nye kafiniviniyi, maa mpyi Kirisita zàmpenji. Urufol'à cyé Tufooni ná Jyafuoni na. ²³Shin maha shin u à Jyafuoni cyé ke, urufoo nye ná Tufooni i me. Ɔka ngemu ká nɛ Jyafuoni na ke, urufoo mú na nye ná Tufooni i.

²⁴Yii pi ke, jwumpe pu nye na yu yii á mà lwó fo yii téejiyini i Kile kuni i ke, pur'à yaa pu kwòro yii funji. Puru ká ɔkwòro yii funji, yii sí n-pyi Jyafuoni wwɔnɛ, sí n-pyi Tufooni wwɔnɛ mú. ²⁵Nwɔmɛeni Jyafuoni s'à lwó wuu á ke, lire li nye: shɔni nɔɔkwombaanji.

²⁶Sùpyire ti nye na yii leni kumpiini i ke, mii à nɔyii karigii sém'a tun yii á pire kyaa na. ²⁷Yii pi ke, Kile Munaani Jyafuoni à le yii e ke, lir'à tèn yii e. Lire e ke nùɔ saha nye mà yaaga jwo yii á me, naha na ye lire Munaani na karigii puni yyaha yu yii á. Yaaga maha yaaga li nye na yu ke, yire puni nye sèe, li nye na fini me. Nye lire e ke, l'aha ndemu jwo

yii á ke, yii a lire pyi. Yii kwôro Kirisita wwoŋeɛge e.

Kile pyiibii pyiŋkanni

²⁸Nye mii pyiibii, yii kwôro Kirisita wwoŋeɛge e, bà li si mpyi, canŋke u sí nûru n-pa ke, u u mpa wuu yákilibii ta pi à t̄en, k'àha ŋkwò mpyi wuu á si-lege kuru canŋke me. ²⁹Bà yii à li cè na Kirisita à tí me, yii li cè mú na shin maha shin u maha katiigii pyi ke, urufoo maha li cyêe lire cye kurugo na uru nye Kile pyà.

3 Táanŋkanni na wuu kyal'à táan Tu-fooŋi á ke, yii lire kàanmucya ke! U à wuu kyaa táan uy'á fo wuu na yire Kile pyii. Kile pyii pi à sii wuu. Nde l'à diŋyeŋi sùpyire pyi ti nye a wuu cè me, lire li nye: pi nye a Kile cè me. ²Mii ntàannamacinmpyiibii, nume kóni, wuu à pyi Kile pyii. Wuu sí n-pa n-pyi yaage ŋkemu ke, kuru sàha ŋkwò a cyêe wuu na me. Ŋka wuu kón'à cè, canŋke Yesu Kirisita sí n-cyêe ke, pyiŋkanni na u nye ke, wuu sí n-pyi amuni. Lire e**, pyiŋkanni na u nye ke, wuu sí u nya amuni. ³Shin maha shin u à u sòŋŋore taha li na na uru sí n-pyi Yesu fiige ke, urufoo maha uye ffiniŋe bà u à ffiniŋe me.

⁴Shin maha shin u nye na kapegigii pyi ke, urufoo maha Kile Saliyaŋi t̄unni, naha na ye kapegigii cyi nye Kile Saliyaŋi kafuunŋkii. ⁵Yii s'a li cè na Yesu Kirisita à pa si kapegigii shi kwò. Uru ya-biliŋi nye a kapii pyi mà nya me. ⁶Lire e ke shin maha shin u nye Yesu Kirisita wwoŋeɛge e ke, urufoo sì j̄e n-kwôro kapegigii mpyiŋi na me. Shin maha shin u à kwôro kapegigii mpyiŋi na ke, urufoo nye a Yesu Kirisita nya me, u mú nye a u cè me.

⁷Mii pyiibii, yii àha ŋkwò wà yaha u yii le kumpiini i me. Shin maha shin u nye na katiigii pyi ke, urufol'à tí bà

Yesu Kirisita à tí me. ⁸Shin maha shin u nye na kapegigii pyi ke, urufoo na nye Sitaanniŋi wu, naha na ye mà lwó fo tasi-ige e, Sitaanniŋi na kapegigii pyi. Kile Jyaŋi kapani sí li nye si Sitaanniŋi kapyi-ŋkii shi bò.

⁹Shin maha shin u nye Kile pyà ke, urufoo nye na ŋkwôroli kapegigii mpyiŋi na me, naha na ye Kile f̄anhe maha mpyi urufol'e. Ná urufoo sí nye Kile pyà, lire kurugo u sì n-jà n-kwôro kapegigii mpyiŋi na me. ¹⁰Nde l'à Kile pyiibii ná Sitaanniŋi pyiibii wwù piye e ke, lire li nye: shin maha shin u nye u nye na katiigii pyi, maa u c̄inmpworonŋi kyaa táan uy'á me, urufoo nye Kile pyà me.

Pyiŋkanni na wuu à yaa wuu wuu c̄inmpyiibii kyaa táan wuy'á ke

¹¹Yii li cè na jwumpe p'à jwo yii á mà lwó fo yii t̄ejiyiini i Kile kuni i ke, puru pu nye: wuu wuye kyaa táan wuy'á. ¹²Wuu àha mpyi Kanŋi fiige me, uru na mpyi Sitaanniŋi wu, u à u siŋeŋi bò. Kanŋi kapyiŋkii mpyi a pi, lire kurugo u à u siŋeŋi bò, mà li ta u siŋeŋi wogigii mpyi a tí.

¹³C̄inmpyiibii, yii kyaa ká mpen diŋyeŋi sùpyir'á, lire kà mp̄aa yii e me. ¹⁴Wuu à li cè na t̄eni l'e shiŋi s̄ee wuŋi mpyi wuu á me. Ŋka nume u nye wuu á, naha na ye wuu à wuu c̄inmpyiibii kyaa táan wuy'á. Shinŋi u à u c̄inmpyiibii kyaa pen uy'á ke, urufoo na nye kw̄unŋi i. ¹⁵Shin maha shin u à u c̄inmpworonŋi kyaa pen uy'á ke, urufoo ná supyibonŋ'à tàanna. Yii s'à li cè na supyibonŋ' si n-jà n-kwôro supyibuuni na, si shiŋi niŋk-wombaanŋi ta me. ¹⁶Ndemu cye kurugo wuu à tàange shi cè ke, lire li nye: Yesu Kirisita à u múnaani kan wuu kurugo. Lire e wuu mú à yaa wuu wuu m̄unahigii kan wuu c̄inmpyiibii kurugo. ¹⁷Nàfuu-foo ká u c̄inmpworonŋi wà nya kanhare e,

**3:2 Pii maha jwo: «naha kurugo ye».

maa mpyi u nye a nen'a u tège me, tá Kile tàange nye urufol'e? ¹⁸Mii pyiibii, wuu tàange nye a sàa yaa ku pyi jawjwumɔ kanna me. K'à yaa ku pyi tàange yabiliŋi, ŋkemu ku sí raa naa wuu kapyiŋkil'e ke.

¹⁹Lire cye kurugo, wuu sí li cè na wuu na jaare sèenji ŋun'i, wuu yákilibii mú sí n-tèen Kile yyahe taan. ²⁰Ali wuu zòmpyaagii mée ká sii na wuu cège karigii cyil'e, wuu li cè na Kile à fàha tò wuu zòmpyaagii na, u à karigii puni cè. ²¹Mii ntàannamacinmpyiibii, wuu zòmpyaagii ká mpyi cyi nye na wuu cège me, wuu yákilibii sí n-tèen Kile yyahe taan. ²²Lire ká mpyi, wuu aha yaaga maha yaaga jáare u á ke, u sí kuru kan wuu á, jaha na ye wuu na u toŋi kurigii jaare, maa u yyii karigii pyi. ²³Nde u à cya wuu á uru toŋi funŋke e ke, lire li nye: wuu dá u Jyaŋi Yesu Kirisita na, wuu u wuye kyaa táan wuy'á bà u à li cya wuu á me. ²⁴Shinji u nye na Kile toŋi kurigii jaare ke, urufoo ná Kile maha mpyi wwoŋɛɛ, Kile ná urufoo mú maha mpyi wwoŋɛɛ. Ndemu cye kurugo wuu maha li cè na wuu ná Kile nye wwoŋɛɛ ke, lire li nye: u à u Munaani le wuu e.

Ndemu cye kurugo Kile túnntunji maha jncè ke

4 Mii ntàannamacinmpyiibii, mpiai puni pi nye na ma yii á, na pire na nye Kile túnntunmii ke, yii àha ndá pi puni na me, yii a pi zòmpii shuu yii a wíi, yii i jncè kampyi Kile u à pi tun, jaha na ye shinnyahara na fini diŋyeni yyaha kurugo na pire na nye Kile túnntunmii. ²Ndemu cye kurugo Kile túnntunji maha jncè ke, lire li nye: shin maha shin u à tèen li taan na Yesu Kirisita à pa mpyi sùpya ke, urufoo na nye Kile túnntunɔ. ³Ŋka shin maha shin u à jwo na uru na nye Kile túnntunɔ, maa Yesu cyé ke, urufoo nye Kile túnntunɔ me. Kirisita zàmpenni túnntunɔ u nye urufoo, u kyaa s'à jwo

yii á na u sí n-pa, u s'à pa a kwò diŋyeni i.

⁴Yii pi ke, mii pyiibii, yii na nye Kile wuu. Yii à fàha ta pire kafinivinibii na, jaha na ye Munaani l'à tèen yii e ke, lir'à fàha tò diŋyeni sùpyire wuuni na. ⁵Pire kafinivinibii pi ke, pire na nye diŋyeni wuu, lire kurugo pi maha yu mà tàanna ná diŋyeni jwunƙanni i, diŋyena sì wá na nùru pi jaw na. ⁶Wuu pi ke, wuu na nye Kile wuu. Shinji u à Kile cè ke, urufoo maha nùru wuu jaw na. Ŋgemu u nye u nye Kile pyà me, urufoo nye na nùru wuu jaw na me. Lire cye kurugo, wuu maha túnntunmpii sèe wuubii cè a wwú kafinivinibil'e.

Kile à wuu kyaa táan uy'á, wuu wuu shinjeebii kyaa táan wuy'á mú

⁷Mii ntàannamacinmpyiibii, wuu wuye kyaa táan wuy'á, jaha na ye tàang'à fwooro Kile e. Shin maha shiin u à u cìnmpyiibii kyaa táan uy'á ke, urufoo na nye Kile pyà, maa u cè. ⁸Shinji u nye u nye a u cìnmpyiibii kyaa táan uy'á me, urufoo nye a Kile cè me, jaha na ye Kile na nye tàanga. ⁹Pyiŋkanni na Kile à li cyée wuu na na wuu kyal'à táan ur'á ke, lire li nye: u à u Jyaŋi niŋkinji tun u à pa diŋyeni i, bà wuu si mpyi si shiŋi sèe wuŋi ta u cye kurugo me. ¹⁰Kuru tàange ku nye: wuu bà pi à Kile kyaa táan wuy'á mà de! Ŋka Kile u à wuu kyaa táan uy'á, maa u Jyaŋi tun u à pa mpyi sáraga maa wuu kapegiŋi tugure lwó maa Kile lùuni tiŋe.

¹¹Nye mii ntàannamacinmpyiibii, ná Kile à wuu kyaa táan uy'á lire pyiŋkanni na, lire e wuu mú à yaa wuu wuye kyaa táan wuy'á. ¹²Sùpya nyii nye a tэг'a nya Kile na me, ŋka wuu aha wuye kyaa táan wuy'á, wuu sí n-kwôro Kile wwoŋɛɛge e, u tàange mú sí raa jaa wuu shwôhol'e sèenji na.

¹³ Ndemu cye kurugo wuu à li cè na wuu à wwò ná Kile e, Kile mú s'à wwò ná wuu e ke, lire li nɔye: u à u Munaani le wuu e. ¹⁴ Tufoonɔi à Jyafoonɔi tun u à pa mpyi dɔnyenɔi Shwofoonɔi, wuu à lire nɔya wuu nyiigii na, maa mpyi lire kani shɛenre jwufee. ¹⁵ Shinɔi u à tɛen li taan na Yesu u nɔye Kile Jyanɔi ke, Kile à wwò ná urufol'e, urufoo mú à wwò ná Kile e. ¹⁶ Táanɔkanni na Kile à wuu kyaa táan uy'á ke, wuu à lire cè, maa dá li na. Kile na nɔye tàanga, shinɔi u à kwôro tàange e ke, urufol'à wwò ná Kile e, ka Kile sí wwò ná urufol'e.

¹⁷ Wuu kyal'à táan Kile á sɛenɔi na, lire kurugo canɔke u sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiɔnɔi ke, wuu yákiliteenre wuu pi sí n-pyi kuru canɔke. Naha kurugo ye bà Yesu Kirisita mpyi nɔge dɔnyenɔi i mɛ, amuni wuu mú nɔye. ¹⁸ Shinɔi u à Kile ná u cɔnmpyiibii kyaa táan uy'á ke, urufoo yákilinɔi maha ntɛen, naha na ye tàange sɛe woge maha fya-gare kwò. Yii li cè na mu aha sùpyanɔi nɔya u u fyáge, u kapegigii sí ndemu nɔ u na ke, lire yyaha na u maha fyáge. Lir'à li cyêe shinɔi u nɔye na fyáge ke, tàange nɔye a ndire wà urufol'e mɛ. ¹⁹ Wuu pi ke, Kile u à fyànha a wuu kyaa táan uy'á, lire kurugo wuu à Kile ná wuu cɔnmpyiibii kyaa táan wuy'á. ²⁰ Wà ha jwo na Kile kyal'à táan ur'á, mà li ta urufol'à u cɔnmpworonɔi kyaa pen uy'á, urufoo na nɔye kafiniviniwe, naha na ye mu nyii nɔye ma cɔnmpworonɔi ngemu na ke, mu aha uru kyaa pen may'á, Kile u nɔye mu nyii nɔye uru na mɛ, di uru kyaa sí n-jà n-táan mu á n-jwo ye? ²¹ Nde Kile nɔye na nɔcaa wuu á ke, lire li nɔye: uru kyal'à táan ngemu á ke, urufoo u u cɔnmpworonɔi kyaa táan uy'á mú.

Kile à njemu jwo Yesu kyaa na ke, wuu dá yire na

5 Shin maha shin u à dá li na na Yesu u nɔye Kile Ninɔcwɔnɔnɔi ke, urufoo

na nɔye Kile pyà. Tufoonɔi Kile kyal'à táan shin maha shin á ke, u pyiibii kyaa maha ntáan urufol'á mú. ² Wuu aha Kile kyaa táan wuy'á, maa u tonɔi kurigii naare, lire cye kurugo wuu sí li cè na u pyiibii kyal'à táan wuu á. ³ Yii li cè, mà Kile kyaa táan may'á, lire li nɔye: na u tonɔi kurigii naare. Cyire sí nɔye kapyimpengii mɛ, ⁴ naha na ye shin maha shin u nɔye Kile pyà ke, urufoo maha fànha ta dɔnyenɔi na. Yaage urufoo maha ntɛg'a fànha ta dɔnyenɔi na ke, kuru ku nɔye wuu dányanɔi Yesu Kirisita na. ⁵ Jo u sí n-jà fànha ta dɔnyenɔi na ye? Shinɔi u à dá li na na Kile Jyanɔi u nɔye Yesu ke, urufoo wi.

⁶ Yesu Kirisita à pa dɔnyenɔi i, maa batize lwôhe e, maa uye pyi sàraga, u sishang'à wu. U nɔye a batize kanna mɛ, u à batize, lire kàntugo maa uye pyi sàraga, u sishang'à wu. Kile Munaani na yire yu wuu á, lire li nɔye sɛenɔi. ⁷ Nɔye yii li cè na yaayi taanre yi nɔye na Yesu Kirisita kyaa yu wuu á, yire yi nɔye: ⁸ Kile Munaani ná lwôhe ná sishange. Yire taanrenɔi mú s'à bɛ ninɔin na u kyaa na. ⁹ Nde sùpyir'à nɔya maa li yu ke, wuu maha nɔge lire na, mà li ta nde Kile nɔye na yu ke, lir'à fànha tò sùpyire wuuni na, naha na ye Kile yabilinɔi à jwo u Jyanɔi kyaa na. ¹⁰ Shin maha shin u à dá Kile Jyanɔi na ke, urufol'à nɔge Kile ninɔjwuyi na, maa yi yaha uye funɔi. Nɔgemu sí u nɔye u nɔye a dá Kile ninɔjwuyi na mɛ, urufol'à Kile pyi kafiniviniwe, naha na ye nde Kile à jwo u Jyanɔi kyaa na ke, urufoo nɔye a dá lire na mɛ. ¹¹ Lire sí li nɔye: Kile à shɔni ninɔkwombaanɔi kan wuu á, uru shɔni na ntàa u Jyanɔi cye kurugo. ¹² Shin maha shin u nɔye ná Jyafoonɔi i ke, shɔni sɛe wunɔi na nɔye urufol'á. Shinɔi u nɔye u nɔye ná u e mɛ, shɔni sɛe wunɔi nɔye urufol'á mɛ.

Jwumpe nizanmpe

¹³ Yii pi à dá Kile Jyanɔi na ke, mii à nɔge leterenɔi sɛme si ntun yii á, bà yii si mpyi si li cè na yii à shɔni ninɔkwombaanɔi ta

mɛ. ¹⁴Wuu aha yaaga maha yaaga jáare Kile á mà tàanna ná u jyii wuuni i ke, wuu à tèen ná l'e na u sí wuu járege lógo.

¹⁵Ná wuu s'à li cè na u maha wuu járeyi núru, lire e, wuu aha yaaga maha yaaga jáare u á ke, wuu maha li cè na wuu à kuru ta a kwò.

¹⁶Wà ha cìmpworonji wà nya u u kapii pyi, ndemu li jye li sì kwùnjì nò u na mɛ, urufoo u Kile jáare u á. Kile sí shìnjì sèe wunji kan u á, kapegigii cyi jye cyi jye na kwùnjì nɔni sùpyanjì na mɛ, cyire pyifeebii kyaa li. Ìka kapiini là na jye wani, lire maha sàa kwùnjì nò sùpyanjì na. Lire kapiini shìnjì pyifoonji kyaa na bà mii à jwo yii Kile jáare mɛ.

¹⁷Kyaa maha kyaa l'à para tapyige e ke, lire na jye kapii. Ìka kapegigii puni jye na kwùnjì nɔni sùpyanjì na mɛ††.

¹⁸Wuu à li cè na shin maha shin u jye Kile pyà ke, urufoo jye na uye yare kapegigii mpyinjì yahare e mɛ, jáha na ye Kile Jyanjì maha urufoo saɲcwɔnnjì sigili, lire kurugo Sitaanninjì sì n-jà yafyin pyi urufoo na mɛ.

¹⁹Wuu à li cè na wuu na jye Kile wuu, diɲyɛnjì sùpyire sannte sí jye Sitaanninjì fànhe ɲwɔh'i.

²⁰Wuu à li cè mú na Kile Jyanjì à pa, maa wuu yákilibii múgo, ka wuu u Kilenjì sèe wunji cè. Wuu jye Kilenjì sèe wunji wwɔɲɛɛ, wuu ná u Jyanjì Yesu Kirisita wwɔɲɛɛge cye kurugo. Uru u jye Kilenjì sèe wunji, ɲgemu u maha shìnjì ɲɲkwom-baanjì kaan ke.

²¹Mii pyiibii, yii a yiye kàanmucaa ya-sunɲyi na.

††5:17 Yii Marika 3.28-29 wfi.

Yuhana letereŋi shɔnwuŋi

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
letereŋi funŋo jwumpe e ke*

Yuhana mpyi Yesu tũntunŋo. Uru u à ŋge letereŋi sém'a tũugo dánafeebii kurunke kà á. Ku mpyi a sàa táan u á. Lire e u à ku yyere: «cìmpworocwoŋi». U à ku dánafeebii yyere: «cìmpworocwoŋi pyiibii».

Yuhana à li cya pi á, pi piye kyaa táan piy'á. U à li cya mú na wà ha mpa pi á ná kàlaŋi waber'e, ŋgemu u à li cyèe na Yesu nye a pa mpyi sùpya dɔnyeŋi i mɛ, pi àha jɛɛ urufoo na mɛ.

Jwumpe tasiige

1 Mii u nye dánafeebii kacwɔnɔŋi ke, mii u nye na ŋge letereŋi sémeni si ntun cìmpworocwoŋi^{††} ná u pyiibil'á, Kile à uru ŋgemu cwɔnɔ ke. Yii kyal'à táan mii á sɛɛŋi na. Mii kann'á bà yii kyal'à táan mɛ, ŋka mpɛi puni pi à sɛɛŋi cè ke, yii kyal'à táan pire pun'á. ²Yii kyal'à táan wuu á, jaha na ye wuu à sɛɛŋi cè, u mú sí n-kwɔro ná wuu e, fo tèekwombaa. ³Tufooni Kile ná u Jyaŋi Yesu Kirisita sí jwo wuu na, si jùnaara ta wuu na, si yyepiŋke kan wuu á, bà wuu si mpyi s'a jaare sɛɛŋi juŋ'i, si wuye kyaa táan wuy'á mɛ.

**Wuu à yaa wuu a jaare sɛɛŋi juŋ'i,
wuu u wuye kyaa táan wuy'á**

⁴L'à pyi mii á funntanga nimbwɔɔ, mà li jya na mu pyiibii pi na jaare sɛɛŋi juŋ'i, bà Tufooni à li cya wuu á mɛ. ⁵Nye mii cìmpworocwoŋi, jje mii

nye na sémeni si ntun mu á nume ke, to nivɔŋɔ bà mɛ. Uru toŋ'à le wuu á, canŋke wuu à jyè Kile kuni i ke, uru u nye: wuu wuye kyaa táan wuy'á. ⁶Wuu aha a Kile toŋi kurigii jaare, lire li nye tàange. Yire yi nye na yu yii á, mà lwó fo yii canpiye Kile kuni i, yii a lire pyi.

⁷Mpii pi nye na sùpyire jwo fáanŋi na leni kumpiini i ke, pir'à jyaaha dɔnyeŋi yyaha kurugo nume. Pi nye na jɛɛg'a tɛɛn li taan na Yesu Kirisita à pa dɔnyeŋi i ná supyicyeere e mɛ. Shin maha shin u nye amuni ke, urufoo na nye kafiniviniwe, maa mpyi Kirisita zàmpen. ⁸Yii a yiye kàanmucaa, bà li si mpyi yii àha ŋkwɔ wuu báaraŋi kapyiini yaha li pyi laaga baa mɛ, yii yiye waha bà yii si mpyi si u tɔɔŋi puni ta mɛ. ⁹Kàlaŋi u à yyaha tí ná Kirisita kani i ke, shin maha shin u nye u nye a uye jwo uru na mɛ, maa laaga tɔɔn uru na ke, urufoo nye ná Kile e mɛ. Ŋka shinŋi u à uye jwo uru na ke, urufoo nye ná Tufooni ná Jyafoni i. ¹⁰Wà ha mpa yii á ná kàlaŋi waber'e, ŋgemu u nye u nye a yyaha tí ná Kirisita kani i mɛ, yii àha jɛɛ urufoo yaha u sunmbage lɛŋe yii pyenge e^{¶¶} mɛ. Yii àha urufoo shéere bá mɛ, ¹¹jaha na ye ŋgemu ká urufoo shéere ke, u à wwɔ ná urufol'e kuru báaraŋe na.

Jwumpe nizanmpe

¹²Karii nɔpyahagii saha na nye mii á mà jwo yii á, mii la nàha si cyi séme mɛ, jaha na ye mii la nye si ŋkàre wani yii yyéere si sà cyi jwo yii á, bà wuu funntange si mpyi si fũŋɔ mɛ. ¹³Mu cìmpworocwoŋi Kile à cwɔnɔ ke, uru pyiibil'à mu shéere.

^{††}1:1 Naha ŋke cyage e, dánafeebii kurunke kà mɛge ki. Dánafeebii kurunke shiinbii pi nye u pyiibii.

^{¶¶}1:10 Pyenge kyaa l'à jwo naha ŋke cyage e ke, dánafeebii tabinnige kyaa li. Lire tɛni i cyeye mpyi sàha ŋkwɔ a faanra Kile pɛente mɛɛ na mɛ, dánafeebii mpyi maha piye bínnini pyenyi i.

Yuhana letereŋi tanrewuŋi

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
letereŋi funŋɔ jwumpe e ke*

Yuhana mpyi Yesu tùntunŋɔ. Uru u à nge letereŋi sém'a tun Gayusi á. Tùntunmpii Yuhana mpyi a tun pi sà Jwumpe Nintanmpe jwo Gayusi kànhe e ke, Gayusi mpyi a pire sunmbage lèŋe. Ŋka nàŋi wà na mpyi dánafeebii shwɔhɔl'e, na Jwoterefu. Uru mpyi a pɛe Yuhana tùntunmpii sunmbage na mɛ. U mpyi maha Yuhana jùŋke tare. Yuhana à Gayusi kèe maa li cya u á na u àha mpyi Jwoterefu fiige mɛ.

Ŋge letereŋ'á li cyèe na shin maha shin u jye na báare Kafoonji á ke, wuu à yaa wuu pire cùmu lemɛ jwɔ.

Jwumpe tasiige

1 Mii u jye dánafeebii kacwɔnɔŋi ke, mii u jye na nge letereŋi sémeni si ntun mii ntàannamacinmpworonji Gayusi á. Sèeŋi na, mu kyal'à táan mii á. ²Mii ntàannamacinmpworonji, mii na li jáare Kile á, u u ma wuuni jwɔ, u u ma yaha ticuumpe e, bà mu jye na sì yyaha na Kile kuni i mɛ. ³Mii funŋk'à táan sèl'e, jaha na ye pyiŋkanni na mu à maye pɔw sèeŋi na, ná pyiŋkanni na mu jye na jaare u juŋ'i ke, cìmpyi-ibii pil'à pa yire jwo mii á. ⁴Mà lógo na mii pyiibii wá na jaare sèeŋi juŋ'i, funtanga nimbwɔhɔ jye a tòro kuru na mii á mɛ.

Gayusi kani

⁵Mii ntàannamacinmpworonji, kyaa maha kyaa mu jye na mpyi cìmpyiibil'á fo mà sà nɔ nàmpwuunbii na ke, mu à li cyèe na mu na jye jwɔmɛɛ niŋkinfoo cyire karigii cye kurugo. ⁶Pyiŋkanni na mu à li cyèe pi na na pi kyal'à táan mu á ke, pi à pa lire jwo naha dánafeebii ku-

runŋk'á. Mu aha yákili yaha pi na, maa pi tège pi kùsheeni i mà tàanna ná Kile jyii wuuni i, lire sí n-yaa. ⁷Li cè na Kirisita mege kurugo pi à nde kùluni tɔge lwɔ, mpíi pi jye pi jye Kile kuni i ná wuu e mɛ, pi jye a pire cyeyaage kà tufiige jáare mɛ. ⁸Nye wuu à yaa wuu a tire sùpyire shiŋi tère. Wuu aha a lire pyi, lire li sí li cyèe na wuu à cyeyi kan wuy'á maa báare, bà sèeŋi jwumpe si mpyi si nɔ tanyahay'e mɛ.

Jwoterefu ná Demetirusi kani

⁹Mii à jwɔjyeyá sém'a tùugo dánafeebii kurunŋk'á wani, ŋka Jwoterefu à wuu jwumpe cyé, u la jye si uye pyi dánafeebii puni jùŋufoonji. ¹⁰Lire e mii aha nɔ wani, kapyimbaagil'e u à cye le, maa wuu jùnyi tare ke, mii sí cyire puni tège yii niŋgyigigii na. Lire kanni bà mɛ, u jye na jɛege cìmpyiibii sunmbage na mɛ, mpiimu la si ku jye s'a pi sunmbage lèŋi ke, u maha núru na pire sigili lire na, maa pi kòre na yige dánafeebii kurunŋke e.

¹¹Mii ntàannamacinmpworonji, ma hà raa ñirili kapiini kurugo mɛ, ta ñirili kacenni kurugo. Shinji u jye na kacenni pyi ke, urufoo na jye Kile wu. Ŋka shinji u jye na kapiini pyi ke, urufoo jye a yafyin cè Kile e mɛ.

¹²Demetirusi wi ke, dánafeebii puni na uru metanga yu, sèeŋi juŋ'i u jye na jaare ke, uru mú à li cyèe na u meg'à táan. Wuu na u metanga yu mú, mu s'à li cè na jye wuu à jwo u kyaa na ke, yire na jye sèe.

Jwumpe nizanmpe

¹³Karii niŋyahagii saha na naha mii á si njwo mu á, ŋka mii la nàha si cyi sémɛ mɛ. ¹⁴Mii na sòŋŋi li saha sì mɔ mɛ, wuu sí wuye jya, si jwo ná wuye e.

¹⁵Kile u yyeniŋke kan ma á.

Mu ceveebil'à mu shéere. Wuu ceveebii puni niŋkin niŋkinji shéere wani.

Zhude letereŋi

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè
letereŋi funŋo jwumpe e ke*

Zhude na mpyi wuu Kafoonji Yesu Kirisita cinmpworo. Cyelentiibii kafinivinibii pii mpyi na kàlanji wà kaan dānafeebil'á na Kile maha sùpyire kapegigii yàfani pi na, ná lire e dānafeebii sí n-jà raa pi nyii karigii puni pyi. Lire e Zhude à nge letereŋi sém'a tun dānafeebil'á, maa li cyêe pi na na pi àha raa pi jwumpe nūru mē, naha kurugo yē pi nje na fyáge Kile na mē.

Jwumpe tasiige

1 Mii Zhude u nje Yesu Kirisita báara-pyi, maa mpyi Yakuba sɲɛe ke, Tufoonji Kile à yii mpiimu yyere mà pyi u wuu, maa yii kyaa táan uy'á, maa yii sapcwɔnnji sigili na Yesu Kirisita cannuruge sigili ke, yii á mii à nge letereŋi tun. ²Kile u jùnaara ta yii na, u u yyenɲinke ná tàange kan yii á sèe sèl'e.

Cyelentiibii kafinivinibii kani

³Mii ntàannamacinmpyiibii, mii la mpyi a sɲi si letere sémɛ si ntun yii á wuu mú puni zhwoŋi kyaa na. ɲka mii à li ta kacenne li nje li li mii u nge letereŋi tun yii á si màban le yii e, bà yii si mpyi si yiye waha Kile kuni zhì leni na, lire ndemu l'à le Kile wuubii taan tɔɔgo nɲɲin fo tèekwombaa ke. ⁴Mii à u tun yii á, naha na yē mpii pi nje pi nje na fyáge Kile na mē, pire pìl'à ɲwɔh'a jyè yii shwɔh'ol'e, maa wuu Kile kacenni kani labali na yu, si nta raa si-lege baa karigii pyi. Wuu jùŋufoonji ná wuu Kafoonji nɲɲinji u nje Yesu Kirisita

ke, pi maha uru cyíge. Mà lwó fo tèemɔni i y'à sémɛ Kile Jwumpe Semenji i na Kile sí pire sàra si ntàanna ná pi kapyɲkil'e.

⁵Kyaa maha kyaa mii sí n-jwo yii á ke, yii à cyire puni cè mà kwɔ, ɲka mii sí yii funŋo cwo cyi na na Kafoonji à u shiin-bii yige Misira kɲini i ke, mpii pi mpyi pi e pi nje a dá u na mē, u à pire bò. ⁶Yii funŋo cwo li na mú, mèlɛkɛebii pi mpyi ná pi tayyérege mpyi a pi yyaha ɲi mē, ka pi i yîri pi tateŋge e ke, pire nimp-wɔɲjahabii pi nje tèrigii puni i yɔɔɲi na numpini cyage e, na canmbwɔhe sigili, kuru canŋke Kile sí pi sàra si ntàanna ná pi kapyɲkil'e. ⁷Yii funŋo cwo Sɔɔɔmu ná Gɔmɔri kànyi shiinbii ná pi kwùumpe kànyi shiinbii na mú. Pire mpyi a piye yaha jacwɔɔre ná silege baa karigii mpyi-ɲi na pire mèlɛkɛebii fiige. Lire e Kile à nafugombaage tèg'a pire súugo si mpyi yyecyeenɛ.

⁸Nje pire cyelentiibii kafinivinibii kyaa mii à jwo ke, cyire karigii shɲi pire nje na mpyi mú: pi maha piye ɲwóre ná jacwɔɔre e, maa ɲko na cyire karigii kun'à kan pìr'á ɲɔɔyi i, pi maha Kafoonji kafente cyíge, pèent'à yaa ti taha yaaga maha yaaga na nɲɲɲi na ke, pi maha yire cyere. ⁹Mà li ta Misheli u nje mèlɛkɛebii jùŋufembwɔhɔ ke, mà u ná Sitaanniŋi yaha piye na Musa buwuŋi kyaa na, u nje a Sitaanniŋi ɲwɔ shwɔ ná cyàhigil'e mē, ɲka u à jwo kanna: «Kafoonji Kile u ma sàra.» ¹⁰ɲka pire kafinivinibii nje a yaage ɲkemu cè mē, pi maha kuru ɲjini fare, pi na nje mu à jwo sige yaaya. Pi maha karigii pyi piye jùŋo kurugo, pi yabilimpìi kapyiini li sí pi shi tò. ¹¹Pi wuun'à kèege, naha kurugo yē pi à kumpiini lwó Kanji^{ss} fiige. Wyérenji kurugo pi à sùpyire wurugo Balamu* fiige. Pi à jùŋo kyán Kile na, bà

^{ss}1:11 Adama jyanji nɲɲɲiini u mpyi Kanji. Ur'à u cɔɔnnji bò (Zhenɛzi 4.1-8).

*1:11 Wyérenji kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i kacyanhigii sunni (Nɔmburu 22.4-35).

Kore† mpyi a jùṅṅ kyán mē, lire kurugo Kile sí pi shi bò.

¹²Pire pi maha karigii nyaha na wùruge yii kangwòrò njyìṅi cyeyi i, si-lege nyē pi na mē. Piye kanni pi maha wíi. Pi na nyē mu à jwo kilewwoo kafēg'á ndemu fwo a tòro ke, pi na nyē mu à jwo cire ntemu ti nyē ti nyē a sìi na yasere pyi tēni là tufiige e mē, pi na nyē mu à jwo cige k'à òr'a kò ná ku ndire e ke, lire kurugo k'à waha. ¹³Pi maha pi silege baa karigii pyi sùpyire nyii na, bà suumpe lwòhe maha ḡkànṅi na yíri maa kakyayi yige na wàa cyíṅṅi na mē. Pi na nyē mu à jwo wòrri jcyiimu cyi nyē na jaare na màre ke. Nde Kile à bégele pi mē na ke, lire li nyē nimpirínke, pi sí n-pyi kur'e fo tèekwombaa.

¹⁴Enòki u mpyi Adama tùluge lyenwòge baashonwoge ke, Kile mpyi a uru pyi u à jwo mpíi shinpiibii shínjì kyaa na, u mpyi a jwo: «Kafoonji sí n-pa ná u mèlèkēebii kampwòhii ninyahanyahamil'e, ¹⁵si sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiínkil'e, mpíi pi nyē pi nyē na fyáge Kile na mē, si pire cēge pi kapegigii mpyiṅi kurugo. Jwungama maha jwungama pi à jwo u na ke, u sí pi cēge cyire puni kurugo.»

¹⁶Jwunyahamafee pi nyē pi pi, pi funṅke nyē na jínjini mē, pi maha jaare na ntàanni ná pi nyii karigil'e, pi maha jwumbwompe yu, maa sùpyire booli pi nàfanji kurugo.

Dánafeebil'à yaa pi piye waha Kile kuni i

¹⁷ḡka mii ntàannamacinmpyiibii, yii pi ke, jwumpe Yesu túnntunmpil'à

fyánha a jwo yii á ke, yii àha funṅṅ wwò puru na mē. ¹⁸Pi mpyi a jwo yii á na dipyēṅi canzanṅyì i, sùpyire tà sí raa yii fwòhòre, pi sì raa fyáge Kile na mē, pi sí raa pi nyii karigii pyi. ¹⁹Tire sùpyire ti nyē nte, pi maha ma ná ndàhalanji i dánafeebii kurunke e, pi maha pi karigii pyi mà tàanna ná pi yabilimpíi sòṅṅṅkanni i. Kile Munaani nyē pi e mē.

²⁰ḡka yii pi ke, mii ntàannamacinmpyiibii, yii yiye waha yii raa sì yyaha na Kile kuni i, yii raa Kile jáare u Munaani fànhe cye kurugo. ²¹Kile à yii kyaa táan uy'á, yii kwòro kuru tàange e. Kafoonji Yesu Kirisita jùṅaare funṅke e, u sí shínjì nínkwombaanji ḡgemu kan yii á ke, yii a uru sigili. ²²Mpii pi nyē ná funyò shuunni i ke, yii a pire jùṅaare taa, yii fànha le, yii i pi yákilibii tìṅe. ²³Yii i pìi òr'a yige nage e bà pi si mpyi si shwò mē. Pii na nyē wani, yii a jùṅaara taa pire na mú, ḡka yii a yiye kàanmucaa pi na, yii laaga tòn pi katupwòhòyi puni na, ali pi vāanntinṅyì y'à jwòhò kapegigii cye kurugo ke, yii yire cyé.

Jwumpe nizanmpe

²⁴Kile sí n-jà yii shwò kapegigii mpyiṅi na, si yii tìgire cyaga baa wuubii ná yii funntanga wuubii pyi yii yyére u yyahe taan u sinampe e canṅka. ²⁵Uru Kile nínkinji u à wuu shwò wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo. Sinampe ná pèente ná fànhe ná jùṅufente nyē u á, mà ta dipyēṅi sàha dá mē, maa mpyi u á nume ná tèekwombaa. Amiina!

†1:11 Kore mpyi a jùṅṅ kyán Kile túnntunṅi Musa na (Nòmburu 16.1-35).

Kacyeenkii sémenji

*Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jye
sémenji funṅṅo jwumpe e ke*

Azi kùluni pi maha mpyi nume Turiki ke, Yesu tùnntunṅi Yuhana u à nḡe letereṅi sém'a tun lire dánafeebii kurupyi baashuunṅi'á. Lire tēni i, Ɔrɔmu saanb-wɔhe mpyi na dánafeebii kyéree. Lire funṅke e, pi à Yuhana cù mà le kàsunji i Patimɔsi i, lwɔh'à kuru cyage kwúulo. Mà Yuhana yaha wani, Kafoonji Yesu Kirisita à uye cyêe u na maa nṅyini yaayi ná yaayi nimpayi cyêe u na, maa u pyi na nde u à nya ke, na u lire sémé. Nḡe sémenji i Yuhana à li cyêe na ncyère Yesu sí n-pa si u wuubii shwɔ, si u zàm-peenbii shi bò. Puru jwumpe cye kurugo, u à dánafeebii fɔnṅo, maa màban le pi e, bà pi si mpyi si piye pwɔ Kile kuni i yyefuge tēni i mē.

Kuni nṅcyiini i, pyiṅkanni na Yesu à uye cyêe Yuhana na ke, u à lire jwo. Jwumɔ tateenye baashuunni yi nḡe nḡe sémenji funṅke e, yire tateenyi puni nṅkin nṅkinji sí n-jà n-táa tataaya baashuunni shuunni.

Jwumpe tateenyi nimbwoyi baashuunni u nḡe:

Leteribii baashuunni u à tūgo Azi kùluni dánafeebii kurupyi'á ke (2—3).

Fyèebii baashuunni kani (4.1—8.6).

Mpuruyi baashuunni kani (8.7—11.19).

Kabwɔhigii kani (12—15).

Kile lùyirini ṅkunahigii baashuunni kani (16).

Kapyaagii cyi à yyaha tī ná Babilɔnni kànhe e ke (17.1—19.10).

Kacyeenkii nizanṅkii mà yyaha tī ná tèrigii nizanṅkii ná Zheruzalemu nivɔnṅi kani i (19.11—22.5).
Sémenji takwɔre e, Yesu à nḡwɔmɛe lwɔ, u à jwo «Ncyère, mii sí n-pa.»

Sémenji tasiige

1 Yesu Kirisita à karigii nimpaaṅkii ncyiimu nya ke, cyire cyi nḡe sémenji i. Kile u à cyire karigii cyêe u na, u cyêe u báarapyiibii na na ncyère cyi sí n-pyi. Yesu à u mèlekenji tun u pa cyire karigii cyêe u báarapyiṅi Yuhana na. ²Kile à karigii ncyiimu kyaa jwo, ka Yesu Kirisita si cyi sēnḡi cyêe Yuhana na, ka u u cyi puni nya ke, Yuhana à cyire puni sémé. ³Nḡemu ká nḡe sémenji kála sùpyir'á, ka mpiimu si u funṅṅo jwumpe lógo karigii nimpaaṅkii kyaa na, maa pu kurigii náare ke, pīrefee wuun'à nḡwɔ, naha na ye nḡe sémenji karigii tèepyii'nà byanhara.

⁴Dánafeebii kurupyi baashuunni[‡] yi nḡe Azi kùluni i ke, mii Yuhana u à nḡe sémenji sémé si ntun yir'á. Kilenji u nḡe, ná u mpyi, ná u sí n-pa ke, uru u nḡwɔ yii na, u u yyepiṅke kan yii á. Mú-nahigii baashuunni cyi nḡe u saanre yateenṅke yyaha yyére ke, cyire mú cyi nḡwɔ yii na, cyi i yyepiṅke kan yii á. ⁵Yesu Kirisita u à Kile jwumpe jwo ná nḡwɔmɛefente e, maa mpyi shincyiiṅi mà nḡe a fwo kwùṅi i ná uru u nḡe nṅke saanbii nṅufoonji ke, uru mú u nḡwɔ yii na, u u yyepiṅke kan yii á.

Uru u à wuu kyaa táan uy'á maa wuu nṅṅo wwú wuu kapegigil'e, u sìshange nḡunji cye kurugo, ⁶maa wuu le u Saanre e, maa wuu pyi sáragawwu, bà wuu si mpyi s'a báare u Tuṅi Kile á mē. Pēente ná fànhe na nḡe u á tèrigii puni i, fo tèek-wombaa. Amiina!

[‡]1:4 Yahutuubil'á, baashuunni maha jwo a wà yaaga na ṅkemu k'à fūṅṅo ke. Naha nḡe cyage e, baashuunni'à jwo a wà Azi kùluni dánafeebii kurupyi puni na.

⁷Yii li cè, u sí n-pa nahanyi i! Sùpyire puni sí u nya, ali mpii pi à u fúruugo ke, pire mú sí u nya. Nínke supyishini puni sí mée sú u kurugo. Amuni li sí n-pyi. Amiina.

⁸Kafooni Kile à jwo: «Mii u nye Alifa ná Omega—tasiige ná takwoge. Mii u nye, mii u mpyi, mii sí n-pa, Sinji Punifoo.»

Yesu Kirisita à uye cyêe Yuhana na

⁹Mii Yuhana u nye yii cìmpworonji ke, mii ná yii pi nye Kile saanre shiinbii, maa wuye shiile yyefuge e Yesu wwoŋege kurugo ke, Kile jwumpe ná Yesu kani njwun'á pi pyi pi à mii cù a kàre Patimosi i[†]. ¹⁰Kafooni pèente canŋke, ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka mii i mejwuu nimbwoo lógo naye kántugo mu à jwo mpurugo mée. ¹¹L'à jwo: «Nde mu nye na jaa ke, lire sém'a tũugo dánafeebii kurunyi baashuunni'á nje kanyi na: Efese ná Simirina ná Perigamu ná Cyatiri ná Saridesi ná Filadelifi ná Lawodisi.»

¹²Ka mii i yyaha kèenŋe si jwè shinŋi u nye na yu ná mii i ke. Mii à yyaha kèenŋe ke, ka mii i seenŋi fùkinabii baashuunni nya, ¹³maa yaage kà nya fùkinabii shwòhò'e mu à jwo sùpya. Vãanntinmbwòhò mpyi u à le, kuru mpyi na u taa fo u nintakuruyi na, seen vãanmèeŋe s'à tég'a u mähana u ntũnke e. ¹⁴U jũnke mpyi a finŋe weewee, nyiigii sí i jĩ mu à jwo na. ¹⁵U tooyi mpyi na jĩ mu à jwo dànye tɔɔnɔ pi à le a fwè nage e, u mejwuni sí nye mu à jwo lufoomɔ tũnmɔ. ¹⁶Wòrii baashuunni mpyi u kàniŋe cyege e. Nwɔyɔ shuunni kàshikwɔnŋwɔtanga mpyi na fwore u njwoge e. U yyahe mpyi na jĩ bà canŋke maha mpyi canvwuge na mē.

¹⁷Mii à u nya ke, maa jwɔ u fere e, mu à jwo mii à kwũ. Ka u u u kàniŋe cyege taha mii na, maa jwo: «Mà hà raa fyáŋe mē, mii u nye njɔcyiŋi ná nizanŋi. ¹⁸Mii nyii wu u nye. Mii mpyi a kwũ, ŋka nume mii nye nyii na fo tèekwombaa. Kwũni ná jũnke njwòhò shiinbii cyage tirikyaanni na nye mii cye e. ¹⁹Nye karigii cyi nye na mpyi nume, ná jɔcyii cyi sí n-pa n-pyi ke, cyire puni mu à nya ke, cyi sémē. ²⁰Wòrigii baashuunniŋi mu à nya mii kàniŋe cyege e, ná seenŋi fùkinabii baashuunniŋi mu à nya ke, cyire karigii njwòhe k'à njwòhò ke, kuru ku nye ŋke: wòrigii baashuunniŋi cyi nye dánafeebii kurunyi baashuunniŋi yyaha yyéŋe shiinbii[§]. Fùkinabii pi nye yire kurunyi baashuunniŋi.

Leterenji u à tũugo Efese kànhe dánafeebii kurunŋ'á ke

2 Dánafeebii kurunke ku nye Efese kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyéŋe shinŋ'á^{**}, maa yi jwo u á na: “Mii kàniŋe cyege e wòrigii baashuunniŋi nye, mii i jaare seenŋi fùkinabii baashuunniŋi shwòhò'e ke, mii à jwo: ²mii à yii kapyiŋkii cè, báaraŋi yii nye na mpyi maa yiye shiile shiilŋkanni ndemu na ke, mii à yire cè. Mii à li cè na yii nye na jeege shinpiibii karigii na mē. Mpii pi à piye pyi Yesu tũntunmii mà ta sèe bà mē, yii à pire kàanmucya mà li ta na pi na fini. ³Yii à yiye waha, maa kyaage kwú yiye e mii mege kurugo, sàage nye a jyè yii e mē. ⁴Cyire mú i, mii à tìgire cyán yii na, naha na ye yii mpyi a mii kyaa táan yiy'á pyiŋkanni ndemu na ke, là a fworo lire e. ⁵Cyage yii à kũun'á cwo ke, yii funŋɔ cwo kuru na, yii i yiye cèeŋe, yii i nũru yii toronŋkanni njɔjyeen'á. Ná yii nye a lire

[†]1:9 Kiribilere li nye li li suumpe lwòhe ninke e.

[§]1:20 Pii maha jwo: «dánafeebii kurunyi baashuunniŋi mèlèkèebii».

^{**}2:1 Pii maha jwo: «mèlèken'á».

pyi me, mii sí n-pa yii mée na, si yii fùkinanji lwó u tayahage e. ⁶Ŋka kyaa ninjin na nye yii e, ndemu l'à táan mii á ke. Nikolayiti shiinbii^{††} kapyiŋkil'à pen yii á, mii fiige. ⁷Nye Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kurun'á ke, ngemu la ku nye si yire yyaha cè ke, urufu u nin-gyigigii pere, u raa núru. Ŋgemu ká mpyi javoo ke, shiŋi cige ku nye Kile Arijinanji i ke, mii sí kuru yaseere tà kan urufu u lyí."

Leterengi u à tùugo Simirina kàñhe dánafeebii kurun'á ke

⁸Dánafeebii kurun'ke ku nye Simirina kàñhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shin'á^{‡‡}, maa yi jwo u á na:

"Mii u nye ninjyini ná nizanji ke, mii u mpyi a kwú maa nè ke, mii à jwo: ⁹mii à yii yyefuge ná yii fòŋke cè, ŋka Kile kàmpañke na, yii na nye yaarafee. Mpii pi maha ŋko na pire pi nye Kile shiinbii^{¶¶}, mà ta sèe bà me, pire na yii meyi kèŋe pyiŋkanni ndemu na ke, mii à lire cè. Sitaanniji wwoŋe pi nye pi pi. ¹⁰Yyefuge ku sí raa yii taa ke, yii àha vyá kuru yyaha na me. Yii lógo, Sitaanniji sí yii pii le kàsuni i, bà pi si mpyi si yii zò shwò ŋgí me. Yii sí canmpyaa ke yyefuge pyi, ŋka yii kwôro Kile kuni i, pi mée ká mpyi na sí yii bò. Lire ká mpyi, mii sí shiŋi ninjwombaani kan yii pyi yii kajanjwooni.

¹¹Nye Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kurun'á ke, ngemu la ku nye si yire yyaha cè ke, urufu u ninjyigigii pere, u raa núru. Ŋgemu ká mpyi javoo ke, kwúŋi shonwunji sì nò urufu na me."

Leterengi u à tùugo Perigamu kàñhe dánafeebii kurun'á ke

¹²Dánafeebii kurun'ke ku nye Perigamu^{§§} kàñhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shin'á^{‡‡}, maa yi jwo u á na:

"Nwòyo shuunni kàshikwòŋwòtange nye mii ngemu á ke, mii à jwo: ¹³mii à yii tateŋge cè. Mii à cè na Sitaanniji fàñhe tateŋge ki. Antipasi u à pyi njwómee ninjinfoo maa mii kyaa jwo ke, pi à uru bò wani yii yyére Sitaanniji tateŋge e. Lire ná li wuuni mú i, yii à yiye pwo mii na, yii nye a ñen'a kàntugo wà mii na me. ¹⁴Cyire mú i, mii à tì-gire cyán yii na, ñaha na ye pii na nye yii shwòhòl'e, pir'à taha Balamu[†] kàlanji fye e. Balamu u mpyi a saanji Balaki sòn, ka lire si mpyi kapunjo mà Izirayeli shiinbii yaha yasunji kyaare ŋkyaŋi ná jacwòre karigii mpyiŋi na. ¹⁵Amuni li mú nye, sùpyire tà na nye yii shwòhòl'e, tir'à taha Nikolayiti shiinbii^{‡‡} kàlanji fye e. ¹⁶Nye yii yii toronkanni kèenŋe, lire baare e kàshikwòŋwòni li nye na fware mii njwòge e ke, njyère mii sí n-shà yii yyére si sà tire tòn ná l'e.

^{††}2:6 Nikolayiti shiinbii na mpyi tonkuro. Lire tonkuni shiinbii mpyi maha sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanji ná pi kapyiŋkil'e.

^{‡‡}2:8 Pii maha jwo: «mèlekeŋ'á».

^{¶¶}2:9 Pii maha jwo: «Yahutuubii». Yahutuubii pii mpyi maha sònŋi na pire pi nye Kile shiinbii, ali pi mée ká mpyi pi nye na kacənŋi pyi me.

^{§§}2:12 Kacinzunni mpyi a fàñha ta kuru kàñhe e. Kuru mú k'à pyi kàñha ninjyige ŋkemu i pi à Ōromu saanbwòhe pèe mu à jwo Kile ke.

^{*}2:12 Pii maha jwo: «mèlekeŋ'á».

[†]2:14 Yerayi Balamu à kan saanji Balaki á ke, yir'à pyi kapunjo mà Izirayeli shiinbii le kumpiini i (Nòmburu 31.16). Naha ŋke cyage e, cyelentiibii kafinivinibii pi nye na sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanji i ke, Yuhana à pire tàanna ná Balamu i.

[‡]2:15 Nikolayiti shiinbii na mpyi tonkuro. Lire tonkuni shiinbii mpyi maha sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanji ná pi kapyiŋkil'e.

¹⁷ Kile Munaani na njemu yu dānafeebii kurupny'á ke, ngemu la ku nye si yire yyaha cè ke, urufoo u ningyigigii pere, u raa nūru. Ngemu ká mpyi javoo ke, njyini mege ku nye mani ná u à njwóhó ke, mii sí uru kan urufol'á. Mii sí kafafyinge kan urufol'á mú. Mege nivónnj'à sème kuru kafaage njw'i, sùpya nye a ku cè me, fo ku tafoonji."

Leterenji u à tùugo Cyatiri kànhe dānafeebii kurupk'á ke

¹⁸ Dānafeebii kurupke ku nye Cyatiri kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinj'á[¶], maa yi jwo u á na:

"Mii Kile Jyaŋi nyiigii cyi nye na nj na fiige, mii tooyi sí i jñ dānye tōonnó fiige ke, mii à jwo: ¹⁹ 'Mii à yii kapyi-inkii ná yii tàange ná yii dāniyaŋi ná yii sùpyire ntègeni ná yii yiye zhiiliŋi cè. Yii báaraŋi mú s'à nyaha nume mà tòro nijcyiŋi na. ²⁰ Cyire mú i, mii à tigire cyán yii na, naha na ye ceenji u nye Zhezabeli[§] ke, ur'á fine na uru na nye Kile tūntunŋo, ŋka yii à u yaha u u mii báara-pyiibii leni kumpiini i ná u kàlaŋi i, bà pi si mpyi s'a jacwōre pyi, s'a yasunpyi kyaare kyàa me. ²¹ Mii à tère kan u á u u toronkanni kēenŋe, ŋka u la nye sì láha u jacwōre karigii na me. ²² Lire kurugo mii sí yampe pà yaha u na fo si u sínŋiŋe. Mpii pi nye na jacwōre pyi ná u e ke, mii sí yyefugo nimbwóhó wà pire na mú, fo pi aha pi toronkanni kēenŋe. ²³ Mii sí u fyènjwóhóshiinbii pyi pi a ŋkwúu. Lire e, dānafeebii kurupyi puni sí n-cè na shinji u à sùpyire sōnŋore ná ti funŋo karigii cè ke, mii wí. Mii sí yii shin maha shin sàra si ntàanna ná u kapyiinkil'e.

²⁴ Nye yii sanmpii pi nye Cyatiri i, ná yii nye a jee uru ceenji kàlaŋi na me,

yii pi à pyi yii nye a jen'a Sitaanniŋi kanwóhigii yyaha cya si ncè me, mii sí kyaa niŋkin kanna cya yii á, lire li nye: ²⁵ kàlaŋi yii à ta ke, yii kwōro uru na fo mà sà nō mii tēepani na. ²⁶ Ngemu ká mpyi javoo maa mii nyii karigii pyi mà nō fo tēgeni na ke, mii sí sùpyishini puni jñufente kan urufol'á. ²⁷ U sí raa pi kēenŋi ná tōonnó kàbil'e, si pi jya jya pworó cwoó fiige. ²⁸ Mii sí tire jñufente kan urufol'á, bà mii Tuŋi Kile à ti kan mii á me. Mii sí nyēmugo woni kan urufol'á mú.'

²⁹ Kile Munaani na njemu yu dānafeebii kurupny'á ke, ngemu la ku nye si yire yyaha cè ke, urufoo u ningyigigii pere, u raa nūru."

Leterenji u à tùugo Saridesi kànhe dānafeebii kurupk'á ke

3 Dānafeebii kurupke ku nye Saridesi kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinj'á^{**} maa yi jwo u á na:

"Kile múnahigii baashuunniŋi ná wōrigii baashuunniŋi nye mii ngemu á ke, mii à jwo mii à yii kapyiinkii cè. Sùpyire na sōnŋi na yii à shìŋi sēe wuŋi ta, mà li ta yii à kwú u kàmpaŋke na. ² Nye yii yīri ŋwōmpe na, yii fānha le yiye e, naha na ye yii fānh'à kwò a kwò. Yii li cè na yii nye na yii karigii pyi na nōni cyi tēgeni na mii u Kileŋi nyii na me. ³ Kàlaŋi yii à lógo maa jee u na ke, yii funŋo cwo uru na, yii i u cú yii tàanna ná u lógonkanni i, yii i yii toronkanni kēenŋe. Ná yii nye a nyiigii múgo me, mii sí n-pāa yii e nāŋkaawa fiige, yii sì mii tēepani cè me. ⁴ Lire ná li wuuni mú i, sùpyire tà na nye wani Saridesi kànhe e, tire nye a ti vāanpyi jwóhó me. Tire ti sí

[¶]2:18 Pii maha jwo: «mèlèkenj'á».

[§]2:20 Uru ceenji Zhezabeli kurugo, Akabu mpyi a Kile kuni yaha (1 Saanbii 16.29-31; 1 Saanbii 18.4,19; 2 Saanbii 9.22). Lire kurugo, naha ŋke cyage e, ceenji u à dānafeebii le kumpiini i ná u kàlaŋi i ke, Yuhana à uru ceenji mege le Zhezabeli.

^{**}3:1 Pii maha jwo: «mèlèkenj'á».

n-pa vāanvyinpyi le, s'a jáare ná mii i, naha na ye ti ná lir'à yaa.

⁵Ngemu ká mpyi javoo ke, urufoo mú sí vāanvyinge kà le amuni. Mii sí n-sii urufoo mege bô shîŋi niŋkwom-baani tafeebii meyi tasemege e me. Mii sí yi jwo mii Tuŋi Kile ná u mèlekeebii pyii na, na urufoo na nye mii wu. ⁶Kile Munaani na njemu yu dānafeebii kurunpy'á ke, ngemu la ku nye si yire cè ke, urufoo u niŋgyigigii pèrè, u raa nūru."

Leterengi u à tùugo Filadelifi kànhe dānafeebii kurun'á ke

⁷Dānafeebii kurunke ku nye Filadelifi kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinj'á^{††}, maa yi jwo u á na:

"Mii u nye niŋcēŋi, sēŋjfoo, saanŋi Dawuda tirikyaanni foo. Mii aha njwoge ŋkemu múgo ke, wà sî n-jà kuru tò me, mii aha ŋkemu tò ke, wà sî n-jà kuru múgo me. ⁸Mii à yii kapyiŋkii cè. Mii à li cè na yii fānh'à cyére, lire ná li wuuni mú i, yii à kwôro na mii jwumpe kuni jaare, yii nye a cyé mii na me. Lire kurugo, mii à njwoge múgo yii á, sùpyani wà tufiige sî n-jà ku tò me. ⁹Sitaanniŋi wwōŋeēbii pi à piye pyi Kile shiin^{‡‡} mà ta sèe bà me, mii sí fānha cyán pire na, pi a ma pi a niŋkure sínni yii á, s'a yii pèrè. Lire e pi sí n-cè na yii kyal'à táan mii á. ¹⁰Yii à kwôro na mii jwumpe kurigii jaare, maa yiye shiile. Lire kurugo, yyefuge ku sí n-pa dīpyeŋi sùpyire puni ta si pi zò shwō ŋgí ke, kuru tēni ká nō, mii mú sí n-kwôro ná yii e. ¹¹Ncyère mii sí n-pa. Kàlanj yii à ta ke, yii uru cū ná sèl'e, wà kà ŋkwō kajanjwooni shwō yii na me. ¹²Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí uru pyi cingkunŋo mii Kileŋi jáare-

bage e, u saha sî n-fworo wani me. Mii sí na Kileŋi mege ná Kile kànhe mege sème urufoo na. Kuru ku nye Zheruzalem kànhe nivōŋke, ŋkemu ku sí n-yīri niŋyini i Kile yyére si ntíge ke. Mii sí na yabiliŋi mege nivōŋke sème urufoo na mú.

¹³Kile Munaani na njemu yu dānafeebii kurunpy'á ke, ngemu la ku nye si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigigii pèrè u raa nūru."

Leterengi u à tùugo Lawodisi kànhe dānafeebii kurun'á ke

¹⁴Dānafeebii kurunke ku nye Lawodisi kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinj'á^{¶¶}, maa yi jwo u á na:

"Mii u nye Amiina^{§§}, ngemu u nye na Kile jwumpe yu ná njwōmēfente ná sēŋi i ke. Mii cye kurugo Kile à yaayi puni dá. ¹⁵Mii à yii kapyiŋkii cè. Yii nye a jínge me, yii mú nye a wyère me. Yii n'a mpyi a jínge, lire nye me mà wyère, lire bá mpyi na sí n-pwōrō. ¹⁶Ŋka yii na nye mu à jwo lūwōgō. Yii nye a wyère me, yii mú nye a jínge me, lire kurugo mii sí yii tùgo na njwoge e. ¹⁷Yii na yiye sōŋŋi yaarafee, na yaayi puni na nye yii á, na yafyin kyaa saha nye yii na me, ŋka yii nye a cè na yii na nye kanhamafee ná njūnaarafee me. Yii cyēŋgaya wuu ná yii cipyire wuu pi nye, maa mpyi fyinmii. ¹⁸Lire kurugo, mii na yii yerege: yii a ma, mii sí sēŋŋi sèe wuŋi pèrè yii á, bà yii si mpyi si mpyi yaarafee me. Yii a ma, mii sí vāanvyinnye pèrè yii á, yii tēg'a yii cipyire tò, bà silege si mpyi si láha yii na me. Yii a ma, mii sí nyiigii wyēere pèrè yii á, yii pyi yii nyiigii na, bà yii si mpyi s'a jaa me. ¹⁹Mpii kyaa l'à táan mii á

^{††}3:7 Pii maha jwo: «mèlekeŋ'á».

^{‡‡}3:9 Pii maha jwo: «Yahutuubii». Yii 2.9 wíi.

^{¶¶}3:14 Pii maha jwo: «mèlekeŋ'á».

^{§§}3:14 Nde jwumbilini njwoge ku nye naha ŋke cyage e: «Sèe wí.» Kirisita mege ká mpyi Amiina, lir'à yaa lí wuu pyi wuu tēen ná l'e na njwōmyahigii Kile à lwō u cye kurugo ke, cyire puni sí n-fūŋŋo.

ke, pire wà ká wurugo, mii maha u yere, maa u le kuni i. Nye yii yiye waha, yii i yii toronkanni kéenŋe. ²⁰Mii ninjyerenji na nye jwage na, maa ku kúuli. Ngemu ká mii mejwuuni lógo, maa jwage múgo ke, mii sí n-lyè urufoo yyére si lyí ná u e, urufoo mú sí n-lyí ná mii i.

²¹Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí urufoo pyi u tēen ná mii i na saanre yateenŋke e, bà mii à pyi javoo maa ntēen ná na Tunji i u saanre yateenŋke e me.

²²Kile Munaani na njemu yu dānafee-bii kuruny'a ke, ngemu la ku nye si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigigii pere, u raa nūru.”»

Kile pèente nìnyinji i

4 Lire kàntugo nde à pyi mii á kacyeele mà jwage nya k'à múgo nìnyinji i. Mejwuuni mii mpyi a fyànha a lógo mpurugo mee fiige ke, lir'à jwo: «Dùgo naha, karigii cyi à yaa cyi pyi nde kàntugo ke, mii sí cyire cyèe mu na.» ²Lire tēenuuni i, ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka mii i saanra yateenŋe nya nìnyinji i, wà s'à tēen k'e. ³Urufoo mpyi na jī zasipe ná sariduwane kakyanhala kafaare lonŋara woore fiige. Zàhanjwage mpyi a kuru tateenge kwùulo, ku mpyi na jī mu à jwo kafaani pi maha mpyi emerodinji ke. ⁴Saanra yateenye benjaaga ná sicyeere mpyi a saanre yateenŋke nìncyiige kwùulo. Kacwōnrii benjaaga ná sicyeere mpyi a tēen y'e, pi mpyi a vāanvyinre le, maa sēenji nūntonji tò pi nūnyi na. ⁵Kilejini ná tūnmpe ná kiletinni mpyi na fwore kuru saanre yateenŋke e. Fùkinahii baashuunni mpyi na jī ku yyaha yyére, pire pi nye Kile múnahigii baashuunni. ⁶Yateenŋke yyaha yyére, tafabwōho mpyi wani mu à jwo lwōho cyaga. Kuru cyage mpyi na jī dūba ná zānhafunŋeenŋe fiige. Nyii yaaya sicyeere mpyi saanre yateenŋke nìŋke e maa ku

kwùulo, yire yyaha yyérenji ná yi kàntugo yyérenji puni mpyi nyipyaa. ⁷Nyii yaage nìncyiige mpyi mu à jwo cānraga, shōnwoge mpyi mu à jwo nupyaaga, tanrawoge yyaha sí nye mu à jwo sūpya wogo, sicyerewoge sí nye mu à jwo nye u nye na mpéeli. ⁸Fukanya baani mpyi yire nyii yaayi sicyeerenji puni nìŋkin nìŋkinji na. Yi cyeere puni mpyi nyipyaa. Pilaga bāra canja na, yi maha ŋko:

«Nìncenji, nìncenji, nìncenji, Kafoonji Kile, Siŋi Punifoo,

ngemu u mpyi, ná u nye, ná u sí n-pa ke.»

⁹Ŋge u à tēen saanre yateenŋke e, ná u nye nyii na fo tēekwombaa ke, nje nyii yaayi ká a uru pēre, maa u báami, maa fwù kaan u á tère o tère e ke, ¹⁰kacwōnribii benjaaga ná sicyeerenji maha nìŋkure sīn saanre yateenŋkefoo yyaha yyére, uru nyii wuŋi u nye tē-rigii puni i, maa u pēe, maa pi kajanjwooni nūntonji kwōng'a tìrige u taan, maa jwo:

¹¹«Wuu Kafoonji Kile, mu à yaa ná pèente ná ŋkēenji ná sífente e, naha na ye mu u à yaayi puni dá, mu à yi dá mà tàanna ná ma nyii wuuni i.»

Mpabilini ná sémewenŋe kani

5 Nye ŋge u mpyi a tēen saanre yateenŋke e ke, ka mii i sémewenŋe nimbwōho nya k'à myígile uru kàniŋe cyege e. Sémere mpyi ku kāmpannyi shuunniŋi na, maa ku jwō tò ná fyèe baashuunni i. ²Ka mii i Kile mēleke fanhapyahaga wu nya u u yu fānha na: «Joofoo u à yaa ná fyèebii ndāhanji i si sémēni jwō múgo ye?»

³Ŋka wà nye a ta nìnyinji ná nìŋke ná nìŋke jwōh'i, ngemu u sí n-jà sémēni jwō múgo si u funŋke wii me. ⁴Ka mii i mee sú sèl'e, naha na ye sūpya nye a ta ngemu u à yaa ná sémēni mūgonji i, si u funŋke wii me. ⁵Ka kacwōnrōji

wà nínkin si mii pyi: «Ma hà raa mée súu mé. Zhuda tùluge shinji u nyé mu à jwo cànràga, maa mpyi saanji Dawuda nampyige ke, yii li cè na kur'à pyi javoo. Lire e, ku sí n-jà fyèebii baashuunni láha, si sémèni jwò múgo.»

⁶Nyé ka mii i Mpabilini nya l'à yyére saanre yateenke yyaha yyére, nyii yaayi sicyeereni ná kacwónribii shwòhòl'e. Li mpyi mu à jwo l'à bò mà pyi sàraga. Nèjii baashuunni mpyi l'á, ná nyii baashuunni, cyire cyi nyé Kile múnahigii baashuunni cyi à tũugo dipyeni cyeyi puni i ke. ⁷Ka Mpabilini si file maa sémèni shwò saanre yateenke tēenfoonji kàniŋe cyege e. ⁸Lir'à pyi ke, ka nyii yaayi sicyeereni ná kacwónribii bejjaaga ná sicyeereni si piye tĩrig'a cyán Mpabilini á. Pi shin maha shin mpyi ná ŋkònn'i, mà bàra sēen ŋkunahii, cyire puni mpyi a jĩ wusuna nũguntanga wu na. Nareyi Kile wuubii maha mpyi ke, yire yi mpyi uru wusunaji. ⁹Pi mpyi na mée nivónno cée na:

«Mu u à yaa ná ŋke sémewenke zhwonji i,

si ku fyèebii láha,
naha na ye mu à bò mà pyi sàraga,
maa sùpyire tà jũŋŋ wwũ ná ma
sishange e mà pyi Kile wuu,
tùluyi puni ná shēenre puni ná supy-
ishinji puni ná kirigii puni i.

¹⁰Mu à pi pyi saanlii ná sàragawwu, bà pi si mpyi s'a báare Kile á,
si mpyi jũnjufente e jĩŋke na mē.»

¹¹Lire kàntugo ka mii i Kile mèlekēe miliyoo nĩnyahanyahamii mēe lógo. Pi mpyi a saanre yateenke ná nyii yaayi ná kacwónribii kwũulo. ¹²Pi mpyi na ŋko fànha na:

«Mpabilini l'à bò mà pyi sàraga ke,
lire l'à yaa ná sífente ná yaarafente ná
yákilifente ná fànhe
ná pēente ná sīnampe ná ŋkēenji i.»

¹³Yaaga maha yaaga k'à dá nĩnyini ná jĩŋke ná jĩŋke jwòh'i ná lwòhe e ná

yaaga maha yaaga ku nyé ke, ka mii i yire puni nya yi i mēe cée na:

«Ŋkēenji ná pēente ná sīnampe ná fàn-
hafente ti pyi saanre yateenke
tēenfoonji ná Mpabilini woro, fo
tēekwombaa!»

¹⁴Nyii yaayi sicyeereni mpyi na ŋko: «Amiina». Ka kacwónribii si piye tĩrig'a cyán, maa saanre yateenke tēenfoonji ná Mpabilini pēe.

Mpabilini à fyèe baani láha yyeeyiige na

6 Nyé sémewenke fyèebii baashuun-
niŋi i, ka mii i Mpabilini nya l'à nĩ-
cyiŋi láha. Nyii yaayi sicyeereni i, ka mii
i kuru kà nĩŋkin nya k'à jwo fànha na
mu à jwo kileŋi u à tĩn, na: «Pa naha!»
²Ka mii i wíl'a shónfyinge nya, sintaaga
mpyi ku fèvoonji cye e. Kajanjwoo nin-
toŋŋ mpyi a kan u á, ka u kajanjgunji si
ŋkàre si sà mpyi kajaŋa sahanji.

³Mpabilini à fyèni shónwuŋi láha
sémewenke na ke, ka nyii yaage shón-
woge si jwo: «Pa naha!» ⁴Nyé ka
shónge kabere si fworo. Kuru mpyi a
jáaŋa. Fànhe mpyi a kan ku fèvoon'á
u yyeŋŋke kwò jĩŋke na, bà sùpyire
si mpyi s'a tiye bùu mē. Kàshik-
wòŋŋwòtòŋŋo mpyi a kan u á.

⁵Tèni i Mpabilini à fyèni tanrewuŋi
láha ke, ka nyii yaage tanrawoge si jwo:
«Pa naha!» Ka mii i shónŋŋ nĩŋwòhò
nya k'à fworo. Ŋge u mpyi ku jũŋ'i
ke, paanni mpyi uru cye e. ⁶Ka tũnmò
si fworo sùpya mejuwu fiige nyii yaayi
sicyeereni shwòhòl'e na: «Mòŋŋi paanni
nyege nĩŋkinji na nyé shin nĩŋkin can-
mpuŋŋ báara sàra. Kàlage paanni nyeyi
taanreŋi mú na nyé amuni. Ŋka ma hà
sīnmpe ná erezen sīnmpe kēege mē.»

⁷Nyé Mpabilini à fyèni sicyerewuŋi
láha ke, ka mii i nyii yaage sicyerewoge
nya k'à jwo: «Pa naha!» ⁸Nyé ka mii i
shónŋŋ nishwushwugo nya. Ŋge u mpyi
ku jũŋ'i ke, uru mege ku nyé Kwũŋi.

Niŋke ɲwɔhɔ shiinbii cyage mpyi a taha u fye e. Mu aha diɲyeni sùpyire táa tataaya sicyeere, fàñhe mpyi a kan pi á, pi taaga niŋkin bò ná kàshikwɔɲwɔɲni ná katege ná yampimpe ná ɲiŋke sige yapiyi i.

⁹ Nye Mpabilini à fyèni kan̄kuro wuɲi láha ke, mpii pi mpyi a bò Kile jwumpe ná pu ɲjwuɲi kurugo ke, ka mii i pire múnahigii nya sárayi tawwuge ɲwɔh'i. ¹⁰ Pi mpyi na ŋko fàñha na: «Wuu Kafooni ɲiɲcenni ná sèe wuɲi, naha tèrè mu ɲye na sigili si diɲye sùpyire yíbe wuu mbòni kyaa na, si li fwooni tò pi na ye?» ¹¹ Ka vànntinmbwɔhɔ nivyinge si ŋkan pi shin maha shin á, maa pi pyi pi funɲyi ɲiŋe sahaŋki tèrè nimbilere e fo pi báarapyiɲɛebii ná cìnm̄pyiibii pi sí n-bò pi fiige ke, pire dáni ká fúnŋɔ.

¹² Nye Mpabilini à fyèni baani wuɲi láha ke, ka mii i ɲiŋke nya k'à cyéenne sèl'e. Ka can̄ɲanyiini si wwò diri, ka yin̄ke si ɲáaɲa mu à jwo sishan. ¹³ Ka wɔrigii si yíri ɲiɲyiɲi i mà pa ɲcwɔ ɲcwɔ ɲiŋke na mu à jwo kafeebwɔhɔ k'à fizhiye cige nimpimbaaga ɲáhara a wwù. ¹⁴ Ka ɲiɲyiɲi si myígil'a lwó wani, bà wà maha sémewen̄e myígile mɛ. Naɲyi ná k̄iripyèere ti ɲye suumpe lwɔhe niŋke e ke, ka yire puni si ɲcúnŋɔ ɲcúnŋ'a lwó yi tateeny'e. ¹⁵ Ka ɲiŋke saanbii ná fàñhafeebii ná kàshikwɔɲbii ɲuɲufeebii ná nàfuufeebii ná sifeebii ná diɲye sùpyire sannte puni, bilibii bàra mpii pi ɲye pi ɲye bilii mɛ, ka pire puni si ŋwɔhɔ ɲangyiɲi ná kafawiyi'e. ¹⁶ Pi mpyi na ŋko naɲyi ná kafaay'á: «Yii cwo wuu ɲuɲ'i, yii wuu ŋwɔhɔ saanre yateen̄ke teenfooni yyaha na, ná Mpa-bilini lùyrini yyaha na. ¹⁷ Naha na ye pi lùyrini canmbwɔhe k'à nɔ ɲiɲjaa, jofoo u si n-jà n-shwɔ ye?»

Fyè à bwòn Kile báarapyiibii na

7 Lire kàntugo ka mii i Kile mèlekeɛ sicyeere nya pi à yyére diɲyeni ɲuɲyi

sicyeereɲi na. Pi mpyi a kafeeɛge kwòn diɲyeni ɲuɲyi sicyeereɲi na, bà li si mpyi kafeeɛge kà núru vwɔ ɲiŋke ná suumpe lwɔhe ná cige kà tufiige na mɛ. ² Ka mii i Kile mèlekeɲi wabere nya u à yíri can̄ɲafyinmpe e. Kileni ɲyii wuɲi fyèni mpyi u cye e. Kile mèlekeɛebii sicyeereɲ'á fàñh'à kan pi ɲiŋke ná suumpe lwɔhe yaayi kèɛge ke, u mpyi na yu fàñha na pir'á na: ³ «Yii àha yaaga pyi ɲiŋke ná suumpe lwɔhe ná cire na mɛ, fo wuu aha fyè bwòn wuu Kileni báarapyiibii byahigii na.»

⁴ Sùpyire na fyèni mpyi a bwòn ke, ka pire pèreɛge si jwo mii á. Pi mpyi shiin kampwɔhii ŋkuu ná beeshuunni ná sicyeere (144.000) mà fworo Izirayeli t̄luyi puni i.

⁵ Zhuda shiinbil'e fyèni mpyi a bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni (12.000) na,

Uruben shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,
Gadi shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,

⁶ Asheri shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,
Nefitali shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,
Manase shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,

⁷ Simiyɔn shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,
Levi shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,

Isakari shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,

⁸ Zabulɔn shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,
Yusufu shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na,

Benzhama shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwɔhii ke ná shuunni na.

Shinpyahanyahara na Kile pêre

⁹Lire kântugo ka mii i nûr'a wíi mà sùpyinyahanyahara nya wà sì n-jà ntemu tîrɔ mɛ. Kîrigii puni ná tûluyi puni ná supyishiŋi puni ná sheenre puni sùpyii pi mpyi pi pi. Pi mpyi a yyére Kile saanre yateenŋke ná Mpabilini yyaha yyére. Vàanvyinre mpyi pi na, sháhanŋkenye* sí nye pi cye e. ¹⁰Pi mpyi na yu fànha na: «Wuu Kileni u à tɛen saanre yateenŋke e ke, uru ná Mpabilini à wuu shwɔ.» ¹¹Kile mèlekeɛbii puni mpyi a saanre yateenŋke ná kacwɔnribii ná nyii yaayi sicyɛɛɛnŋi kwûulo, maa piye tîrig'a cyán saanre yateenŋke taan, maa Kile pêre, ¹²maa ŋko:

«Amiina!

Ŋkèenŋi ná sìnampe

ná yákilifente ná fwùŋi ná pèente

ná sífente ná fànhe

na nye wuu Kileni wuyo fo tèekwombaa.

Amiina.»

¹³Nye ka kacwɔnɔŋi wà niŋkin si mii pyi: «Mpire pi à nte vāanvyinre le ame ye, taa pi à yîri ke?» ¹⁴Ka mii i jwo: «Mu à pi cè kàfoonŋi.» Ka u u jwo: «Mpii pi à fwooro kyaage nimbwɔhe e, maa pi vāanŋyi jyé a ffinŋe Mpabilini sishange e ke, pire pi. ¹⁵Lire e, pi nye Kile saanre yateenŋke yyaha yyére, maa u pêre u bage e pilaga bâra canŋa na. Ŋge u à tɛen saanre yateenŋke e ke, uru sí n-tɛen pi shwɔhɔl'e, si pi le u fukange jwɔh'i. ¹⁶Katege ná byage saha sì pi ta me. Canŋke sì pi súugo mɛ, kafuge kà tufiige saha sì pi ta mɛ, ¹⁷jaha na ye Mpabilini li nye saanre yateenŋke niŋke e ke, lire sí n-pyi pi nàhafoonŋi. Lùbilibii lwɔhe ku maha shiŋi sèe wuŋi kaan ke, li sí n-kàre ná pi e pire cyage e. Kile yabiliŋi sí pi jnyilwɔhe puni cwûun.»

Mpabilini à fyèŋi baashɔnwuŋi láha

8 Tèni i Mpabilini à fyèŋi baashɔnwuŋi láha ke, ka tûnmpe si fyâha niŋyini i, mà tère nimbilere pyi. ²Kile mèlekeɛbii baashuunnŋi u à yyére Kile yyaha yyére ke, ka mii i pire nya, ka mpuruyo baashuunni si ŋkan pir'á.

³Ka Kile mèlekeŋi wabere si mpa yyére sárayi tasogoge taan. Wusunasuugocwoo mpyi u cye e, ndemu l'à yaa ná sɛenŋi i ke. Ka wusuna niŋyahawa si ŋkan u á, u pyi sáraga ná Kile wuubii puni jarey'e, sárayi tasogoge sɛenŋi woge ku nye Kile saanre yateenŋke yyaha yyére ke, kuru juŋ'i. ⁴Ka wusunaŋi ŋguruge si wá na fwore cwooni i Kile mèlekeŋi cye e, na dùru ná Kile wuubii jarey'e Kile yyahe taan. ⁵Lire kântugo ka Kile mèlekeŋi si wusunaŋi cwooni jî sárayi tawwuge nanŋkyanhigii na, mà wu niŋke na. Ka kileni si wá na ntînni, maa jî, tûnmpe s'à nyaha, ka niŋke si jcyɛɛenne.

Kile mèlekeɛbil'à mpuruyo baani wyi yyecyiige na

⁶Kile mèlekeɛbii baashuunnŋi cye e mpuruyi baashuunnŋi mpyi ke, ka pire si bégele s'a yi wyi.

⁷Kile mèlekeŋi niŋcyiin'á u mpuruge wyi ke, ka zànhafunŋcɛenŋyi ná nage ná sishange si wùrugo yiye e mà yîri niŋyini na mà wà niŋke na. Niŋke ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à sógo ná ku cire ná ku jyèpuruge e.

⁸Kile mèlekeŋi shɔnwuŋ'à u mpuruge wyi ke, ka yaaga nimbwɔhɔ si wà suumpe lwɔhe e mu à jwo jaŋa nawogo. Suumpe lwɔhe ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kɛenŋ'a pyi sishan. ⁹Nyii yaayi yi nye suumpe lwɔhe e ke, yire ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kwû,

*7:9 Yire ŋkényi mpyi na funntange ná kataanni cyére.

bakwooyi ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à murulo.

¹⁰ Kile mèlekeni tanrewuŋ'à u mpuruge wyl ke, ka woro nintabaala si yîri niŋyini i mà mpa ɲcwo ɲiŋke na. Li mpyi na ɲi na fiige. Baabii ká ntáa tataaya taanre, l'à cwo taaga niŋkin ná ku lù-bilibii ɲuŋ'i. ¹¹ Lire woni mege na ɲye Zoroŋi. Lwòhe ká ntáa tataaya taanre, l'à taaga niŋkin pyi k'à soro. Mpii pi à ku bya ke, pire niŋyahara à kwù ku zoroŋi kurugo.

¹² Kile mèlekeni sicyerewuŋ'à u mpuruge wyl ke, canŋke ná yinŋke ná w-rigii ká ntáa tataaya taanre taanre, taaya niŋkin niŋkin à kèege. Lir'à pyi ke, yi saha ɲye a jà a bènmppe yige pu yigenkanni na me. Canŋke ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kwôro canŋanyiini bènmppe baa. Numpilage ká ntáa tataaya taanre, yinŋke ɲye a bènme yige taage tanrawoge e me.

¹³ Ka mii i nûr'a ɲye ɲya fo niŋyini i, u u ŋko fànha na: «Niŋke sùpyire wuun'à kèege, l'à kèege, l'à kèege, ɲaha kurugo ye ɲcyère mèlekeebii taanreŋi sanŋi sí pi mpuruyi wyl.»

9 ɲye Kile mèlekeni kanŋkuro wuŋ'à u mpuruge wyl ke, ka mii i woni là ɲya l'à yîri niŋyini i mà mpa ɲcwo ɲiŋke na, ka kacyewyicugunŋe tirikyaanni si ŋkan l'à. ² Ka li i ku múgo, ka ŋguruge si ntíi na dùgudugu na dùru mu à jwo kacèege ku ɲye na sóre, mà canŋanyiini ná kafèege pyi k'à wwò. ³ Ka kampeenɲye si fworu kuru ŋguruge e mà caala mà ɲiŋke tò. Fànhe mpyi a kan y'a sùpyire noni nóŋgyahigii fiige. ⁴ Y'à jwo y'à na y'àha yaaga pyi ɲyege, lire ɲye me cire, lire ɲye me yaaga maha yaaga k'à sù na fyín ɲiŋke na ke, kuru kà na me, fo sùpyire ti ɲye Kile fyèŋi ɲye a bwòn ti byahigii na me. ⁵ Kuni ɲye a kan y'à, y'a sùpyire bùu me, ŋka yi ti yyahayi fwòhòrò yinŋe kanŋkuro funŋ'i. Yi tanŋke yanŋkanni ná nóŋgyaani woge na ɲye

niŋkin. ⁶ Cyire canmpyaagil'e, sùpyire sí raa kwùŋi caa, ŋka ti sì u ta me. Ti la sí n-pyi si ŋkwù, ŋka kwùŋi sí raa fi ti yyaha na.

⁷ Yire kampeenɲyi mpyi shònyò fiige, ɲjemu y'à bégele kàshige mæe na ke. Yaaya na mpyi yi ɲùɲyi na seen ɲùn-toyo fiige, yi yyahayi mpyi sùpya wogo fiige. ⁸ Yi ɲùɲjoore mpyi ceewe woro fiige, ŋkyànhigii sí ɲye cànrage wogii fiige. ⁹ Yi ntùŋke mpyi mu à jwo k'à tò ná tɔɔnɔ vàanntinŋ'i, yi fukanyi tùmpe mpyi mu à jwo shònkuruŋò ku ɲye na fi ná yi wòtoribil'e na wá kàshige cyage e. ¹⁰ Yi neɲyi mpyi ná sènŋil'e nóŋgyahii fiige. Yire neɲyi cye kurugo, fànhe mpyi y'e, yi jà a yyefuge nò sùpyire na yinŋe kanŋkuro funŋ'i.

¹¹ Kacyewyicugunŋe mèlekeni u mpyi yi saanŋi. Eburubii shèenre e pi maha u mege pyi: «Abadɔn» Girekiibii woore e maa u mege pyi: «Apoliyɔn». (Kuru mege ɲwòhe ku ɲye: «kakyampyiŋi».)

¹² ɲye yyefuge niŋcyiig'à tòro, yii li cè shuunni saha na ma kàntugo.

¹³ ɲye Kile mèlekeni baani wuŋ'à u mpuruge wyl ke, sárayi tawwuge seenŋi woge ku ɲye Kile yyaha yyère ke, ka mii i mejwu lógo kuru mbiŋkii sicyeereni na. ¹⁴ Kile mèlekeni baani wuŋi u mpyi ná mpuruge e ke, ka nde mejwuuni si uru pyi: «Kile mèlekeebii sicyeereni u à pwo Efirati baŋi nimbwoŋi cyage e ke, pire sàŋha.» ¹⁵ Pire Kile mèlekeebii sicyeereni mpyi a bégel'a yaha na nde yyeeni ná ŋke yinŋe ná nde canmbilini ná nde tèni yabiliŋi sigili ke, pi à sàŋha, bà li si mpyi, diɲye sùpyire ká ntáa tataaya taanre, pi i taaga niŋkin bò me. ¹⁶ Pi kàshikwòɔn-bii pi mpyi shònyi ɲuŋ'i ke, pire pèreg'à jwo mii á. Pi mpyi shiín miliyoo ŋkwuu shuunni (200.000.000). ¹⁷ Kacyeeni mii à ɲya ke, lire l'à pyi, mii à shònyi ná yi feveebii ɲya. Tɔɔnnte vàanntinɲyi yi mpyi pi na ke, yire mpyi a ɲáaŋa na fiige, maa mpyi bula fiige, maa mpyi nere

fiige. Shɔnyi nɔnyi mpyi canraya wuyi fiige. Nage ná nguruge ná nkirigini mpyi na fwore yi nɔɔyi i. ¹⁸ Dɔnyeni sùpyire ká ntáa tataaya taanre, nage ná nguruge ná nkirigini u mpyi na fwore shɔnyi nɔɔyi i ke, yire yefuyi taanren'á taaga nɔnkin bɔ. ¹⁹ Shɔnyi fánhe mpyi yi nɔɔyi ná yi nɔnyi i. Yi nɔnyi mpyi wwòo fiige, maa mpyi ná nɔmbogil'e. Cyire cye kurugo, yi mpyi maha yefuge wáa sùpyire na.

²⁰ Nye sùpyire t'à pyi ti nye a kwú yire yefuyi cye e me, tire nye a láha ti cyeyayaayi mpèni na me. Ka ti i ntòro ná ti jínasunni ná ti kacyinzunni i, ti mpyi a yire njemu yaa ná sɛnni, lire nye me wýrefyinni, lire nye me dɔnyeni, lire nye me kafaayi, lire nye me ná cire e ke. Mà li ta, yire yaayi nye na naa me, yi nye na nùru me, yi nye na já a naara me. ²¹ Ti mú nye a láha ti supyibuuni ná ti sɔnkanmpe ná ti jacwɔre ná ti nánkaage na me.

Sémébileni kani

10 Lire kántugo ka mii i Kile mèleke fanhanyahaga wunji wabere nya u à tíge mà yíri nɔnyini i. Nahaɔa mpyi u na vaaantninge fiige, zànhahwɔge sí nye u nɔnke e. U yaahe mpyi canɔanyiini fiige, u tooyi sí nye mu à jwo na ku nye cinɔkunyo na. ² Sémébileni là nɔw mpyi a múgo u cye e. Ka u u kàniɔe tɔge yaha suumpe lwɔhe nɔn'i, maa kàmenɛ woge yaha nɔnke na, ³ maa jwo fánha na cànrage fiige. U à jwo amuni ke, ka kileni si ntín tooyo baashuunni. ⁴ Cyire kiletiingki baashuunni'á njemu jwo ke, mii la mpyi si yire sème, nka mii à mejwu lógo nɔnyini i na: «Kiletiingki baashuunni'á njemu jwo ke, puru pyi ma kanni funɔ kyaa, ma hà pu sème me.» ⁵ Kile mèlekeni mii mpyi a nya u à u tɔge kà nɔnkin yaha suumpe lwɔhe nɔn'i, maa ku sanke yaha nɔnke na ke, ka uru si u kàniɔe cyege yirige nɔnyini i, ⁶ maa jwo: «Kileni u nye fo tèekwombaa,

ná u à nɔnyini ná nɔnke ná suumpe lwɔhe ná yi funɔ yaayi puni dá ke, mii sí n-káa uru mege na na tèn'à nɔ, tère saha nye me. ⁷ Mèlekeni baashonwunji ká u mpuruge wyi canke nkemu i ke, kanwɔhɔni Kile à bégel'a yaha ke, u sí lire pyi, bà u à yi jwo u tūntunmpii, u báarapyiibil'á me.»

⁸ Mejwuuni mii mpyi a fyánha a lógo mà yíri nɔnyini i ke, ka lire si núr'a mii pyi: «Kile mèlekeni u à yýere suumpe lwɔhe ná nɔnke nɔn'i ná sémébileni nimugonjahani i ke, sà li shwɔ u cye e.» ⁹ Ka mii i file uru Kile mèlekeni na, maa u pyi u sémébileni kan, ka u u mii pyi: «Li shwɔ ma a nkyàa, li sí n-soro mu funke e, nka li sí n-pôo mu nɔwge e sere fiige.» ¹⁰ Nye ka mii i sémébileni shwɔ Kile mèlekeni cye e mà kyà. Li mpyi a pôo mii nɔwge e sere fiige, nka mii à li jò ke, ka li i mii funke pyi ku u mii yà zoroɔi cye e.

¹¹ Ka pi i yi jwo mii á na Kile saha sí tūnturo le mii cye e mii u jwo supyishi nɔnyahawa ná kírri nɔnyahagii ná shenre nɔnyahara sùpyii ná saanlii nɔnyahamil'á.

Kile tūntunmpii shuunniɔi kani

11 Nye lire kántugo, ka pi i sumara pyipyi yaaga kan mii á mu à jwo kábii, maa yi jwo mii á: «Yír'a Kilenaarebage ná sárayi tawwuge súma, mpíi pi nye wani na Kile père ke, ma a pire tɔrɔ. ² Nka ma hà Kilenaarebage ntàani súma me, naha na ye mpíi pi nye pi nye Kile kuni i me, kuru cyag'à kan pir'á. Pire pi sí n-pa Kile kàhe nya yinye beeshuunni ná shuunni funɔ'i. ³ Mii sí na jwumpe jwufeebii shuunni tun ná bubaga vaaɔnyi i yacyi'e. Pi sí raa mii tūnture pyi canmpyaa kampwoo ná nkwwu shuunni ná beetaanre (1.260) funɔ'i.» ⁴ Olivye ciyi shuunni ná fúkinabii shuunni pi nye nɔnke Kafooni taan ke, yire yi nye pire tūntunmpii shuun-

nɪŋi. ⁵Sùpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, nage maha fworɔ pi ɲwɔyi i, maa uru zàmpenɲi bò. Sèenɲi na, sùpya maha sùpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, uru-fol'à yaa u bò amuni. ⁶Fànhe na ɲye pi á pi jà a zànhe cù k'àha mpa pi tùnnture canmpyaagii funɲke e me. Pi mú maha jà a lɔwhe kèenɲ'a pyi sishan. Tère o tère l'à pi táan ke, yyefuge shɪni u à pi táan ke, pi maha jà a kuru wà sùpyire na ɲɪŋke na.

⁷Pi aha pi tùnnture jwo a kwò tènɪ ndemu i ke, sige yapege kà sí n-fworɔ kacɛwɪcugunɲke e si mpa pi tùn, si jà pi na, si pi bò. ⁸Pi buwuubii sí n-yaha kànbwɔhe tafage e. Kuru kànhe ku sí n-jà n-tàanna ná Sɔdɔmu[†] ná Misira[‡] e, yi kapegigii kurugo, kur'e pi à pi Kafoonɲi kwòro cige na mú. ⁹Pii sí n-yíri kɪrigii puni ná tùluyi puni ná shèenre puni ná supyishɪni puni i si mpa a pi buwuubii wíi canmpyaa taanre ná paanga funɲ'i, pi si ɲɛ wà u pi tò me. ¹⁰Pi ɲkwùɲi funntange kurugo, ɲɪɲye sùpyire sí n-pyi ntàanɲi i, s'a ma yaaya kaan piy'á, naha na ye pire Kile tùnntunmpii shuunnɲi mpyi a ɲɪɲyɛni sùpyire yyahayi fwɔhɔrɔ sèl'e.

¹¹ɲye cyire canmpyaa taanre ná paange kàntugo, ka shɪni ɲɔni si yíri Kile yyére mà jyè pi e, ka pi i yír'a yyére. Mpii pi à pi ɲya ke, ka pire si fyá sèl'e. ¹²Ka pire tùnntunmpii shuunnɲi si mejwu lógo fànha na mà yíri ɲɪɲyɪni i na: «Yii dùgo naha.» Ka pi i dùgo ɲɪɲyɪni i naharɲke k'e, mà pi zàmpɛɛnbii yaha tayyérege e na pi wíi. ¹³Ka ɲɪŋke si ntíl'a cyèenne sèl'e. Kànhe ká ntáa tataaya ke, taaga ɲɪŋkin baya mpyi a cwo, ka shiin kampwɔhii baashuunni (7.000) si ɲkwù kuru ɲɪŋke ɲcyèennɲi kajyil'e. Mpii pi à

kwòro ke, ka pire si fyá sèl'e, Kilenɲi u ɲye yaayi puni ɲùɲɔ na ke, maa li ɲwɔ cù na uru père.

¹⁴ɲye yyefuge shɔnwog'à tòro, ɲka ɲcyère tanrawoge sí ɲwɔ cù.

Kile mèlɛkɛɲi baashɔnwuɲ'à u mpuruge wyi

¹⁵ɲye Kile mèlɛkɛɲi baashɔnwuɲ'à u mpuruge wyi ke, ka mejwugii si fworɔ ɲɪɲyɪni i fànha na:

«Dɪɲyɛni ɲùɲufɛnt'à pyi wuu Kafoonɲi Kile ná u Nɪɲcwɔnrɔɲi woro fo tèekwombaa.»

¹⁶Kacwɔnrɪbii bepjaaga ná sicyɛɛɛɛɛɛɛɛni u à tèn pi saanre yatɛɛɛɲyi i Kile yyaha yyére ke, ka pire si piye tírig'a cyán, maa Kile pèe, ¹⁷maa jwo:

«Kafoonɲi Kile, Sɪɲi Punifoo, mu u ɲye, ná mu mpyi ke, wuu fwù na ɲye mu na, naha na ye mu à ma fànhe nimbwɔhe tɪŋe ma Saanre e.

¹⁸Supyishɪni puni lùgigii mpyi a yíri, ɲka numɛ mu u lùyirini li ɲye na ɲaa. Tèni i mu sí kwùubii yíbe ke, lir'à nɔ numɛ,

mu tùnntunmpii pi ɲye mu báarapyiibii ke, pire sàraɲi tènɪ mú à nɔ, mà bàra mu shiinbii ná mpii pi ɲye na fyáge mu yyaha na ke, shinbwo bàra shɪnbilere na.

Mpii pi ɲye na sùpyire kèɛge ɲɪŋke na ke, pire tèekɛgeni mú à nɔ.»

¹⁹Lire kàntugo Kilejaarebage ku ɲye ɲɪɲyɪni i ke, ka kuru si múgo. Ka Kile tunmbyaare mbwùuni si ɲya kuru bage e. Ka kilepini ná tùnmpɛ ná kiletinni ná ɲɪŋke ɲcyèennɛɲi si mpyi mà bàra zàn-hafunɲɛɛɛɲyi na.

[†]11:8 Kuru kànhe mpyi a cè ná silege baa karigil'e (Zhenzi 19.4-11).

[‡]11:8 Lire kɪni shiinbii na mpyi Izirayeli shiinbii zàmpɛnmii. Wani Izirayeli shiinbii mpyi bilere e.

Ceenji ná wwòlyege kani

12 Lire kàntugo nde à pyi kacyelee ninyiñi i, mii à ceenji wà nya, canjaanyiini mpyi u na mu à jwo vāan-tinñe, yiñke sí nye u tooyi njwōh'i, wōrii ke ná shuunni s'à pyi kajanjwoo jūntoñj u jūñke na. ² U laa wu u mpyi, u mpyi na njkwūli ziñi cyereyampe cye e.

³ Lire kàntugo nde à pyi kacyeeni labere ninyiñi i, mii à wwòlyege nimb-wōho ninyega nya. Ku mpyi ná jūmbogii baashuunni ná ñeñji ke e, saanra jūntoñj na mpyi jūmbogigii puni niñkin niñkinñi na. ⁴ Wōrigii ká ntāa tataaya taanre, k'à ku ñeñke tēg'a taaga niñkin pwó a wu jūñke na. Ku mpyi a yyére ceenji taan, u aha si si pyāñi jò. ⁵ Ka ceenji si pūnambile si, ka Kile mēlekeñi wà si li lwó a kàre Kile saanre yateēñke taan, Kile yyére. Lire li sí n-pyi supyishiñi puni jūñj na, s'a ti kēēñi ná tōōññ kabil'e. ⁶ Nye ka ceenji si fē a kàre síwage e. Kile mpyi a cyage kà bēgel'a yaha u mēe na wani, bà pi si mpyi s'a u kaan u a lyi canmpyaa kampwoo ná njkwu shuunni ná beetaanre (1.260) funñ'i mē.

⁷ Lire kàntugo ka kàshige si yīri ninyiñi i. Misheli u nye Kile mēlekeebii jūñj-foñji wà ke, ka uru ná u mēlekeebii sí wwòlyege tūn, ka wwòlyege ná ku mēlekeebii si pi tūn mú. ⁸ Ñka ku nye a jà kàshige na mē, ku ná ku mēlekeebii saha nye a tateēge ta ninyiñi i mē. ⁹ Kuru wwòlyege ku mpyi tēecyiini i. Kuru ku nye jīnabii jūñjfoñji, maa mpyi Sitaan-niñi ke, ka pi i kuru wà jūñke na ná ku mēlekeebii'e. Kuru ku maha diñyenji sūpyire wuruge.

¹⁰ Lire kàntugo ka mii i mejwu lógo fānha na ninyiñi i na:

«Tēni i wuu Kilenji sí sūpyire shwō, si u sífente cyēe, si ntēen u saanre tateēge e ke, lir'à nō nume, nge u à cwōōññ mà pyi Shwofoñji ke, uru jūñjufente tēepyiin'à nō mú.

Naha na ye nge u maha wuu cīnmpyiibii cēēge Kile yyahe taan pīlaga bāra canja na ke, pi à uru wà jūñke na.

¹¹ Wuu cīnmpyiibil'à pyi javee u na, Mpabilini sishange nguñi ná Jwumpe Nintanmpe njwuñi cye kurugo.

Pi à ñeē mà pi mūnahigii kan sārāga.

¹² Lire e ke tateēge na nye yīi mpiimu á ninyiñi i ke, yīi pyi funntange e, ñka jūñke ná suumpe lwōhe wuun'à kēēge,

jaha na ye Sitaanniñi nāvunñj wurj'à tige yīi yyére.

U à cē na uru canmpyaañi ñeñe saha nye a tōōn mē.»

¹³ Wwòlyeg'à pi nya pi à kuru wà jūñke na ke, ceenji u mpyi a pūnambilini si ke, maa ntaha uru fye e na njkōre. ¹⁴ Ka nye nimbwōho fukanya shuunni si ñkan ceenj'à, u yīri yire na u a si u tateēge e síwage e, bà u jwō si mpyi s'a jcaa wani yyee taanre ná paanga funñ'i, si laaga tōōn wwòlyege na mē. ¹⁵ Lir'à pyi ke, ka wwòlyege si lwōho yige ku jwōge e mà wà ceenji kàntugo ba fiige, bà kuru si mpyi si u lwó mē. ¹⁶ Ñka jūñk'à ceenji tēge. Lwōhe wwòlyeg'à yige ku jwōge e mà wà ke, jūñk'à múgo, maa kuru bya. ¹⁷ Lir'à pyi ke, ka wwòlyege lūuni si yīri ceenji taan, maa kàshige kēēñe u pyiibii sanmpil'à. Pire pi nye, mpii pi nye na Kile toñi kurigii ñáare, maa Yesu kyaa yu sūpyir'à ke.

¹⁸ Lire kàntugo ka wwòlyege si sà yyére suumpe lwōhe jwōge na.

Sige yapiyi shuunniñi kani

13 Nye lire kàntugo, ka mii i sige yapege kà nya ku u fwore suumpe lwōhe e. Ñeñji ke ná jūmbogigii baashuunni nye k'à. Saanre jūntoñj na mpyi cyire ñeēñkii puni niñkin niñkinñi na, Kile mēkegere mēyi s'à sēme ku

jùmbogigii na. ²Sige yapege mii mpyi a nya ke, kuru mpyi cin fiige. Fànhe mpyi ku tooy'e, ku njwage sí nyé cànragá wogo fiige. Ka wwòlyege si ku fànhe fiige kan k'á, maa ku saanre yateenke kan k'á, maa jùnjufente kan k'á sèl'e. ³Sige yapege jùmboge kà nínkin mpyi a bânni mu à jwo ku sí n-kwù. Ìka kuru taban-nag'à pa ñkwò, ka li i mpyi kakyanhala sùpyir'à fo t'à yîr'a taha ku fye e. ⁴Ka ti i wwòlyege pèe, naha na ye k'à jùnjufente kan sige yapeg'à. Ka ti i sige yapege pèe mú na: «Jofoo u nyé ñke sige yapege jca ye? Jofoo u sí n-jà ku tùn ye?»

⁵Nwòg'à kan k'á, bà ku si mpyi si kuye pèe, s'a Kile mekègere jwumpe yu me. Kun'à pa ñkan k'á yinye beeshuunni ná shuunni funñ'i, k'a lire pyi. ⁶Ka ku u ku njwage múgo maa Kile ná u tateenge mege kèege, mpíi pi à tèn ninyiñi i ke, maa pire meyi kèege mú. ⁷Kun'à pa ñkan k'á, ku Kile wuubii tùn, ku u jà pi na. Fàn'h'à kan k'á, ku pyi tùluyi puni ná kìrigii puni ná sheenre puni jwufeebii ná supyishinji puni jùñjò na. ⁸Dinye sùpyire puni sí raa ku père, fo mpíi meyi y'à sème shinji ññkwombaanji tafeebii meyi tasemege e mà lwó dinye tasiige e ke. Mpabilini l'à pyi sàragá ke, uru sémèñi na nyé lire wu.

⁹Ìgemu la ku nyé si karii yyaha cè ke, urufoo u ñnyigigii père, u raa núru. ¹⁰Ìgemu ká mpyi na sí n-le kàsùñi i ke, urufoo sí n-le kàsùñi i. Ìgemu ká mpyi na sí n-bò ná kàshikwónjwòñi i ke, urufoo sí n-bò ná l'e. Lire e ke Kile wuubil'à yaa pi kyaage kwú piye e, pi i ñkwòro Kile kuni i.

¹¹Nye ka mii i nùr'a sige yapege kabere nya ku u fwore ññke e. Ñeñii shuunni mpyi ku na mpàbili wogii fiige, ku mpyi na yu wwòlyege fiige. ¹²Ku mpyi na ku karigii pyi sige yapege ñncyiige jyi na, ná kuru u fànhe puni i. Tabannage mpyi na ñko s'a sige yapege ñncyiige ñkemu bùu, ka ku u nùr'a

yîri ke, ñke nume wog'à dinyenji ná u sùpyire pyi na t'a kuru père. ¹³Sige yapege shónwoge mpyi maha kakyanhala karigii pyi, fo maha nage pyi ku u yîri ñnyinji i na ntîri ññke na sùpyire jyi na. ¹⁴Lire pyinñanni na, fànhe ku mpyi a kan k'à kakyanhala karigii pyi sige yapege ñncyiige jyi na ke, ku mpyi a dinyenji sùpyire wurugo ná cyire karigil'e. Kàshikwónjwòñi mpyi a sige yapege ñkemu bânni, ka ku u nùr'a cùñjò ke, ku mpyi a dinyenji sùpyire pyi na ti kuru nàñjani yaa ti raa ku père. ¹⁵Nye sige yapege ñncyiige nàñjani sùpyir'à yaa ke, fàn'h'à kan sige yapege shónwog'à, ka ku u múnaa le uru nàñjani i, bà u si mpyi s'a yu, mpiimu ká jcyé si u pèe ke, u u pire bò me. ¹⁶Ka ku u fànha cyán sùpyire puni na, bà fyè si mpyi si bwòn pi shin maha shin kàññe cyege, lire nyé me u byaani na me, shimbilere bàra shinbwo na, yaarafoo bàra yaara bafoo na, biliwe bàra shinji u nyé u nyé biliwe me. ¹⁷Sùpya mpyi na sì n-jà zhwo pyi, lire nyé me mà pereme pyi, ná ñke sige yapege fyèñi nyé urufoo na me. Uru fyèñi u nyé sige yapege mege, lire nyé me tórómpe pu sí n-bê ná ku mege e ke.

¹⁸Nde na nyé yákilifee kyaa. Tórómpe pu sí n-bê na sige yapege mege njwòh'i ke, shinji u nyé yákilifoo ke, urufoo u puru njwòhe cya a cè. Sùpya mege ku nyé ku ki. Kuru ku nyé ñkwuu baani ná beetaanre ná baani (666).

Mpabilini ná l'à mpiimu jùñjò wwú ke

14 Lire kántugo ka mii i wíi mà Mpabilini ññjyereni nya Siyón ññke jññ'i. Shiin kampwòhii ñkwuu ná beeshuunni ná sicyeere (144.000) mpyi ná l'e. Mpabilini mege ná li Tunji mege mpyi a sème pire shiimbii byahigii na. ²Ka mii i mejwuú lógo l'à fworo ñnyinji i mu à jwo lufoomò tùnmo, maa mpyi mu à jwo kiletinne. Li mú mpyi mu à

jwo pii pi nye na ŋkònnii bwùun. ³Pi mpyi Kile saanre yateŋŋke ná nyii yaayi sicyeereŋi ná kacwónribii yyaha yyére na mæe nivónno cêe. Pire shiin kampwòhii ŋkuu ná beeshuunni ná sicyeereŋi jùŋɔ Kile à wwù dɔnyɛŋi i ke, pire baare e, sùpya mpyi na sì n-jà lire mæni taanna mæ. ⁴Tire sùpyire nye a mpyi a jɛn'a tiye jwòhò ná cibahani i mæ. Ti nye a mpyi a ceewe shi cè mæ. Tire mpyi maha ntaha Mpabilini fye e li tasheyi puni i. Tire jùnyi y'à wwù yyecyiige na sùpyire shwòhò'e, maa ti pyi Kile ná Mpabilini wuu. ⁵Ti nye a sii na fini mæ, jɛcɛge cyaga nye ti na mæ.

Kile mèlɛkɛbii taanreŋi kani

⁶Lire kàntugo ka mii i Kile mèlɛkɛŋi wabere nintorowo nya fo nɔnyɛŋi i. Jwumpe Nintanmpe pu nye tɛrigii puni wumpe ke, puru mpyi u á njwuŋi mæ na sùpyire pun'à. U mpyi a yaa u a pu yu kirigii puni ná tɔluyi puni ná sheenre puni jwufɛebii ná supyishɛŋi pun'à. ⁷Ka u u wá na yu fànha na: «Yii a fyáge Kile na, yii raa u kère, jaha na ye tèn'à nɔ u dɔnye sùpyire yɛbe ti kapyiŋkii na. Uru u à nɔnyɛŋi ná jɛŋke ná suumpe lwòhe ná lùbilibii dá ke, yii a u père.»

⁸Kile mèlɛke shónwu mpyi a pa njɔcyiŋi kàntugo maa ŋko: «K'à jya! Kànbwòhe Babilónni à jya! Kuru k'à ku erezen sinmpe kan supyishɛŋi puni u a bya. Lire jwòhe ku nye, k'à supyishɛŋi puni pyi u à jacwòre pyi ku fiige.»

⁹Nye Kile mèlɛke tanrewu mpyi a pa mpɛi shuunniŋi kàntugo, maa ŋko fànha na: «Shin maha shin ká ŋke sige yapege ná ku nànjani pèe, ka ku fyèŋi si bwòn u byaani, lire nye mæ u cyage na ke, ¹⁰uru-foo sí erezenŋi sinmpe nintanhampe bya. Puru pu nye Kile lùyirini. Yɛfuge sí nɔ u na nage ná ŋkirigɛŋi cye kurugo, Kile mèlɛkɛbii ná Mpabilini nyii na. ¹¹Nage

e u sí n-pyi ke, kuru sì n-sii n-fùgo mæ. Mpɛi pi à sige yapege ná ku nànjani pèe, ku mege fyèŋi sí nye pi na ke, pɛlaga bàra canŋa na, ŋɔmɔ sì n-pyi pir'à mæ.»

¹²Lire e ke mpɛi pi nye Kile wuubii, maa u tɔŋi kurigii jaare maa ntaha Yesu fye e ke, pir'à yaa pi kyaage kwú piye e.

¹³Lire kàntugo ka mii i mejwuu lógo nɔnyɛŋi i na: «Yi sème na mà lwó nume na, sùpyire ti sí n-kwú si ti yaha Kafooni wwoŋɛge e ke, tire wuun'à jwò.» Kile Munaani à jwo: «Sèe wɛ, tire sí ŋɔ ti báarawage na, jaha na ye Kile sì funŋɔ wwò ti báaraŋi njɛcenŋi na mæ.»

Kile lùyirini l'à tàanna ná sùmakwòŋgigil'e ke

¹⁴Nye ka mii i núr'a wíi mà jahaŋke kà nivyinge nya, wà mpyi a tèn ku na mu à jwo sùpya. Seen jùntoŋɔ mpyi uru-foo jùŋke na, kòŋŋa nintan sí nye u cyage e. ¹⁵Ka Kile mèlɛkɛŋi wabere si fwo Kilejaarebage e, maa jwo fànha na ná jahaŋke jùŋi wuŋi i na: «Nɔŋke sùmaŋi tɛekwònn'à nɔ, sùmaŋi pun'à nɔ, ma kòŋŋaŋi lwó ma a u kwùun.» ¹⁶Ŋge u mpyi a tèn jahaŋke jwɔŋi ke, ka uru si u kòŋŋaŋi lwó, maa jɛŋke sùmaŋi kwòn.

¹⁷Lire kàntugo ka Kile mèlɛkɛŋi wabere si fwo Kilejaarebage e nɔnyɛŋi na, kòŋŋa jwòtanga wu na mpyi uru cye e mú.

¹⁸Ka Kile mèlɛkɛŋi wabere si fwo sárayi tawwuge e, uru u nye nage jùŋɔ na. Ka u u kòŋŋaŋifoo pyi: «Nɔŋke erezenŋ'à nɔ, u kwòn ná ma kòŋŋaŋi i.» ¹⁹Ka Kile mèlɛkɛŋi si u kòŋŋaŋi lwó, maa jɛŋke erezenŋi kwòn mà wà erezen lwòhe tawwuge wyige e. Kuru ku nye Kile lùyirini. ²⁰Ka pi i erezenŋi fwòŋɔ kuru wyige e kàŋhe kàntugo. Mà pi yaha pi i u fwòŋi, sishang'à fwo wyige e mà dùg'a nɔ shònyi jwòyi na, maa fwu a

kàre sumare kampwoo ná ñkwuu baani (1.600⁶) ñìŋke na.

**Kile mèlèkèebii baashuunniŋi
ná yyefuyi nizanŋyi kani**

15 Lire kàntugo mii à núr'a kakyanhala kacyele nimbwoo nya ñjy-
iŋi i: Kile mèlèkèe baashuunni mpyi ná
yyefugo kuuyo baashuunni i piye cye
e. Yyefuyi nizanŋyi yi mpyi yire, Kile
lùyirini sí ñùŋ kuu yire na.

²Lire kàntugo ka mii i cyage kà nya
suumpe lwòhe fiige, ku mpyi na jì dùba
fiige, maa mpyi mu à jwo na k'à wùrugo
k'e. Mpii pi à pyi javee sige yapege na ke,
mii à pire nya pi à yyére suumpe lwòhe
cyage e. Pire nye a mpyi a sige yapege ná
ku nànjani pèe mē, tōrōmpe pu sí n-bē
ná ku mēge ñwòhe e ke, pi à cyé uru
fyèŋi na piye na. Ñkōnnibii Kile mpyi a
kan pi á ke, pire mpyi pi cye e. ³Pi mpyi
na Kile báarapyiŋi Musa mēeni ná Mpa-
bilini mēeni cēe na:

«Kafoonj Kile, Siŋi Punifoo!

Mu kapyiŋkii na nye kabwòhii ná
kakyanhala.

Supyishiŋi puni Saanŋi,
mu kapyiŋkii pun'à tífí,
maa mpyi sēe!

⁴Kafoonj, jofoo u nye u sì n-fyá mu
yyaha na mà yē?

Jofoo u nye u sì mu pēe mà yē?

Mu kanni u nye ñjncenŋi.

Supyishiŋi puni sí n-pa ñjnkure sín mu
á,

jaha na ye mu kattiigii ñimpyiŋkil'à
fñiŋ'a cyēe pi na.»

⁵Lire kàntugo ka mii i tunmbyaare
cyage nya k'à múgo ñjnyiŋi i Kileñaare-
bage e. ⁶Yyefuyi baashuunniŋi mpyi
Kile mèlèkèebii baashuunniŋi mpiimu
cye e ke, ka pire si fwo-ro Kileñaare-
bage e. Vāanvyinweeweere mpyi pi à le.
Sēenŋi vāanmēenye mpyi pi à tēg'a piye

bīnni ntùnyi i. ⁷Nyii yaayi sicyēereŋi i,
ka kà ñjŋkin si seen ñkunahii baashu-
unni kan Kile mèlèkèebii baashuunniŋ'a.
Kilenŋi u nye nyii na fo tèekwombaa ke,
cyi mpyi a jì uru lùyirini na. ⁸Lire
tēni i, ka Kileñaarebage si jì nanguruge
na, lir'à li cyēe na Kile sinampe ná u
fānhafente na nye kuru cyage e. Kile
mèlèkèebii baashuunniŋi mpyi a pa ná
yyefuyi baashuunniŋi njemu i ke, sūpya
mpyi na sì n-jà n-jyē Kileñaarebage e ná
yire nye a tòro mē.

**Ñkunahigii baashuunniŋi cyi nye
na Kile lùyirini kyaa yu ke**

16 Lire kàntugo ka mii i mejwu
lógo fānha na Kileñaarebage e, li
i ñko Kile mèlèkèebii baashuunniŋ'a na:
«Kile lùyirini na nye ñkunahigii baashu-
unniŋi jcyiimu i ke, yii sà cyi sùguro
ñjŋke na.»

²Nye ka Kile mèlèkēŋi ñjncyiŋi si sà u
ñkunaani sùgoro ñjŋke na. Lir'à pyi ke,
sige yapege fyèŋi mpyi mpiimu na, pi sí i
ku nànjani pēre ke, ka nōwapiye si fwo-ro
pire na.

³Ka Kile mèlèkēŋi shōnwuŋi si sà u
ñkunaani sùgoro suumpe lwòhe e, ka
lwòhe si ñkēenŋ'a pyi mu à jwo supyik-
wugo sishan. Nyii yaayi yi mpyi k'e ke,
ka yire puni si ñkwù.

⁴Ka Kile mèlèkēŋi tanrewuŋi si sà u
ñkunaani sùgoro banj lwòhe ná lùbili-
bil'e, ka yire puni si ñkēenŋ'a pyi sishan.

⁵Kile mèlèkēŋi u nye lwòhe ñùŋ na ke,
ka mii i uru nya u à jwo: «Mu u nye
ñjncenŋi, mu u nye, ná mu mpyi ke, mu
à tífí, jaha na ye amuni mu nye na yoge
kwùun. ⁶Pi à mu shiinbii ná mu tūntun-
mpii sishange wu, ka mu u sishange kan
pi a byii, pi ná lir'à yaa.» ⁷Lire kàntugo
ka mii i mejwu lógo sárayi tawwuge e
na: «Sēenŋi na, Kafoonj Kile, Siŋi Punifoo,
mu yoge kwōŋŋkann'à tífí.»

⁸Ka Kile mèlekenji sicyerewunji si u ñkunaani sùgoro canñanyiiñi juñ'i, bà li kafuge si mpyi si mpêe s'a sùpyire súuge na fiige mē. ⁹Kuru kafug'à sùpyire súugo sèl'e. Ka pi i wá na Kile mege kèege, uru cye e cyire yyefuge karigii nye. Pi nye a ñen'a pi toronkanni kēenñe si u pēe mē.

¹⁰Ka Kile mèlekenji kanjkuro wunji si u ñkunaani sùgoro sige yapege saanre yateenñke e. Ku mpyi na ku saanre pyi cyeyi ñjemu ñuñ na ke, ka numpini si jyē yire puni i, ka sùpyire si wá na ti ñji-rigii nōni yyefuge cye e. ¹¹Yyefuge ná nōwapiyi kurugo, ka pi i wá na ñny-inji Kilenji mege kèege, ñka pi nye a pi toronkanni kēenñe mē.

¹²Ka Kile mèlekenji baani wunji si u ñkunaani sùgoro Efirati bañi i, ka bañi lwohe si waha maa tatorogo kan saan-bil'á, pire mpyi a yíri canñafyinmpe e. ¹³Lire kàntugo ka mii i múnapegii taanre ñya ntàseen fiige, là à fworo wwòlyege ñwage e, ka là si fworo sige yapege ñwage e, ka là sí fworo tūntunñi kafiniviniñi ñwage e. ¹⁴Jínahii pi mpyi cyire múnahigii, cyi maha kakyanhala karigii pyi. Cyi sí n-shà ñinyeñi saanbii puni bínni, bà pi si mpyi si kàshige kwòn Kile Siñi Punifoo canmbwohe e mē.

¹⁵Kafoonji à jwo: «Lógo, mii sí n-pa mu à jwo nàñkaawa. Ñgemu u à kwôro ñyii na, maa mpyi u nye a u vāanpyi wwú sùpyire ti kwò t'a u silege cyeyi naa mē, urufoo wuun'à ñwà.»

¹⁶Nye ka jínabii si sà saanbii bínni cyage k'e, pi maha kuru mege pyi Eburubii shēenre e: «Arimagedon[§]».

¹⁷Nye ka Kile mèlekenji baashonwunji si u ñkunaani sùgoro kafeege e. Ka mejwu u si fworo Kilepaarebage e saanre yateenñke e na: «Y'à kwò numē.» ¹⁸Ka kileñini ná tūnmpe ná kiletinni si mpyi, ka ññke si ñcyēenne sèl'e. Mà lwó sùpyire nye ññke na ke, ku mpyi na

saha ñcyēenne lire cyēenneñkanni na mē.

¹⁹Ka Babilónni kànbwohe si jya mà pyi taanre. Ka kìrigii puni kànyi si ñcwo. Kile funñ ñye a wwò kuru kànbwohe na mē, maa u lùyrini tírige ku shiimbii juñ'i, lire li ñye mu à jwo u à erezen sin-tanhampe kan pi a bya. ²⁰Kiripyēere ti mpyi suumpe lwohe ññke e ke, ka tire puni si mpínni, wà saha nye a ñanyí saha cè mē. ²¹Ka zàñhafunñeenye nitabaaya si wá na ñcwo sùpyire juñ'i. Yì puni ññkin ññkinñi mpyi a ñugo sèe sèl'e. Ka sùpyire si wá na Kile mege kèege kuru yyefuge mpēenji kurugo.

Fwòrobacwage kani

17 Ñkunahigii baashuunñi mpyi Kile mèlekeebii baashuunñi mpiimu cye e ke, ka pire wà si file mii na, maa jwo: «Ta ma, fwòrobacwage ku nye lùbwoyi ñwage na ke, tunñkanni na mii sí kuru kapegigii tūn ke, mii sí lire cyēe mu na. ²Ñinyeñi saanbil'à jacwore pyi ná k'e, ka ñinyeñi sùpyire si ku erezen sinmpe bya a mēe, lire li nye pi à jacwore pyi ku fiige.»

³Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlekenji si ñkàre ná mii i síwage e. Wani mii à ceenji wà ñya u à tēen sige yapege ñinyeña juñ'i. Kuru sige yapege mpyi ná ñumbogii baashu-unni ná ñeñii ke e, Kile mekegere jwumpe mpyi a sémē ku puni na. ⁴Vāanya lon-gara wuyo ñinyeña ceenji mpyi a le, maa uye yaa ná sēenji ná kafaare longara woore ná kōonji longara wunji i. Sēenji fūññcwo kwuu na mpyi u cye e, jacwore karigii cyi à nāar'a pi maa ñwóho ke, li mpyi a jī cyire na. ⁵Mege kà mpyi a sémē u byaani na ñkemu ñwóhe k'à cūgo ke, kuru mege ku nye: «Kànbwohe Babilónni: jacwoobii ná ñinyeñi katup-wóhoyi pyifeebii ñuñi.» ⁶Mii à li ñya na ñge ceenji mpyi a bya mà mēe Kile wuubii

[§]16:16 Izirayeli shiimbil'à kàshibwoyi kwòn kuru cyage e.

sishange ná Yesu kani jwufeebii sishange e.

Mii à u nya ke, li mpyi a mii kàkyaanhala mà tòro. ⁷Nye ka Kile mèlèkèñi si mii pyi: «Naha na l'à mu kàkyaanhala ye? Ceenji u à tèn sige yapege juŋ'i ná ku nye ná jùmbogigii baashuunniŋi ná jeeŋkii keñi i ke, mii sí lire jwòhe jwo mu á. ⁸Sige yapege mu à nya ke, ku mpyi nyii na, ŋka ku saha nye me, ku sí n-pa fworò wycugunke e, si ŋkàre tapinnage e. Mà lwó dɔnyen'á dá ke, sùpyire ti nye ti meyi nye a sème shɔŋi niŋkwombaanji tafeebii meyi tasemege e me, sige yapege nyanji sí n-pàa tire e. Yii li cè na tènì l'e ku mpyi nyii na, ŋka ku saha nye me, ku sí nùru n-pa.

⁹Sɔncyiimpe ná yákiliŋi u à yaa u tɛg'a ŋke cyage yyaha cè. Nùmbogigii baashuunniŋi na nye naŋya baashuunni yire njemu juŋ'i uru ceen'á tèn ke. ¹⁰Cyire jùmbogigii na nye saanlii baashuunni mú, kanjur'á cwo pire e, niŋkin na nye wani, u sanŋi sàha mpa me. Ŋka uru ká mpa, u sí tère nimbilere pyi kanna. ¹¹Sige yapege ku mpyi nyii na, ná ku saha nye me, kuru mú na nye saanŋi wà, kuru ku sí pi fùŋŋ baataanre, ŋka ku na ntòre mpìi saanbii baashuunniŋi i. Kuru na ŋkèege tapinnage e. ¹²Neeŋkii keñi mu à nya ke, cyire na nye saanlii ke, pire sàha ŋkwò a tèn fàhe na me. Pire sí n-pa jùŋufente ta sí tère nimbilere kanna pyi ná ŋke sige yapege e sɔncyan. ¹³Sòŋŋore ninure ti nye pire pun'á, pi sí pi fàhafente ná pi jùŋufente kan sige yapeg'á. ¹⁴Pi sí Mpabilini tùn, ŋka Mpabilini sí n-jà pi na, naha na ye lire li nye kàfeebii puni Kafoonji ná saanbii puni Saanji. Mpìi pi nye ná l'e ke, pire Kile à yyere maa pi cwònrò, ka pi i ŋkwòro u kuni i.»

¹⁵Ka Kile mèlèkèñi si nùr'a mii pyi: «Lùbwoyi jwòge na mu à fwòrobacwoŋi nya u à tèn ke, yire na nye kii ná supyikuruyo ná supyishi niŋyahawa ná

shenre. ¹⁶Neeŋkii keñi mu à nya ke, cyire ná sige yapege sí fwòrobacwoŋi kyaa pen yiy'á. Yi sí u cyengaya wuŋi ná u cipyire wuŋi yaha, si ŋkyà u e, si u sanŋi súugo.

¹⁷Yii li cè, Kile u à sòŋŋore le pi e pi i uru nyii wuuni pyi, pi i pi sòŋŋore pyi niŋkin, pi i pi jùŋufente kan sige yapeg'á, fo Kile jwumpe ká fùŋŋ. ¹⁸Kànbwòhe ku nye na jìŋke saanbii puni kèenji ke, ceenji mu à nya ke, uru u nye kure.»

Babilonni kànbwòh'à jya

18 Lire kàntugo ka mii i Kile mèlèkèñi wabere nya u à yiri niŋyini i na ntíri. Nùŋufente mpyi u á sèl'e, u sɔnampe mpyi bènme jìŋke cyeyi puni i. ²Ka u u ŋkwúulo fàha na: «K'à jya! Babilonni kànbwòh'à jya! K'à pyi nume jínabii tateenge, maa mpyi múnapegigii puni ná màpenge saŋcyenjwòhoyi puni taŋwòhògò. ³Lir'á pyi, naha na ye k'à supyishini puni pyi pi à jacwòre pyi ku fiige, ka lire si mpyi mu à jwo pi à ku ɛezen sinmpe bya. Nìŋke saanbil'á jacwòre pyi ná k'e, jìŋke cwòhòmpil'á pa mpyi kàmpyaafee ku pùcyage yaare cye kurugo.»

⁴Nye ka mii i mejwuuni labere lógo niŋyini i na: «Mii shiinbii, yii fworò Babilonni kàhe e, lire e kapegigii k'à pyi ke, yii nàzhan sì n-pyi cyire e me. Amuni li mú nye, yyefuyi yi sí nò ku na ke, yii nàzhan sì n-pyi yire e me. ⁵Yii li cè na ku kapegigil'á binni cyiye e, mà dùg'a nò fo niŋyini na. Kile funŋo nye a wwò ku ntiimbaanji karigii na me. ⁶Nde k'à pyi pi sanmpii na ke, yii lire fiige pyi ku na. Yii ku nimpyiini fiigii shuunni pyi ku na. K'à yaage ŋkemu kan yii à bya ke, ŋkemu fàhe k'à jyahawa kuru woge na tooyo shuunni ke, yii kuru le ku byabya ceni i. ⁷Bà k'à yasinayi ná nàfuunji tɛg'a kuye pèe me, yii kyaage ná nàvunŋke pyi ku nò ku na amuni, naha na ye k'à kuye pyi

saancwo, na kuru nye lenkwucwo me, na kuru si n-sii yamee su me. ⁸Lire kurugo, yyefuyi yi nye ku mee na ke, yire yi nye: kwunji na yameeni na katege. Yire si no ku na canja ninjin. Nage si ku sũgo, jaha na ye Kafoonji Kile u nye na yoge kwũun ku na ke, fãhhe na nye ur'e.»

⁹Nye jinke saanbii pi à jacwore pyi ná k'e, maa ku pũcyage longara yaayi ta ke, pire ká ku sũgo sũgo nangguruge nya, pi sí raa nkũwũli s'a yameeni sũu sèe sèl'e. ¹⁰Pi sí n-yyére tatõnge e, jaha na ye pi sí raa fyáge ku yyefuge kà nkũwò no pire na me, s'a nko: «Kànbwõhe Babilõnni wuun'à kèege! L'à kèege! Nàmbaa kànhe! Yoge ku kwònd mu na, lire nye a pyi kamõno me, tère nimbilere kann.»

¹¹Dinyeji cwõhõmpii mú sí raa nkũwũli s'a yameeni sũu ku kurugo, mà li jũnke pyi pi yapereyi saha nye na shuu me. Yire yaayi yi nye: ¹²seenni ná wyérefyinjĩ ná longara kafaare ná longara kóõnjĩ ná shire vãnnyei ná vãnnyeyi nisinanyei ná vãnntufagare longara woore ná nũguntanga cire ná ntàsũuji nkyaangil'à tẽg'a yaayi njemu yaa ke, ná longara cir'à tẽg'a yaayi njemu yaa ke, ná danyenji wuyi ná tõõnte wuyi ná kafaayi longara wuy'à te mà pyi yaayi njemu ke, ¹³ná cyangayaare nũguntanga woore ná lãtikolonji ná miri nũguntanga sinmpe ná wusunaji ná erezen sinmpe ná sinmpe ná farini mbyimpe ná mõõnji ná niyi ná mpàabii ná shõnyi ná wõtõribii, ali bilibii mú. ¹⁴Pi sí raa nko: «Yaayi mu mpyi a cya ke, yire pun'à fworõ mu cye e. Uru nãfuunji ná yire kakyanhala yaayi pun'à pĩnni mu na, mu saha si n-sii yi ta me.» ¹⁵Cwõhõmpii pi à nãfuunji ta ku cye kurugo ke, pire sí laaga tõõn ku na, ku yyefuge kà nkũwò no pire na me. Pi sí raa mee sũu s'a nkũwũli, ¹⁶s'a nko: «Kànbwõhe wuun'à kèege! L'à kèege! Ku sí mpyi a yal'a jwõ

ná shire vãnnyei ná vãnnyeyi ná seenni ná kafaare longara woore ná kóõnjĩ longara wunji i. Yire puni y'à kèege amè tère ninjin!»

¹⁷Bakwooyi jũnjufeebii puni ná yi kũsheebii ná mp̃ii pi nye na báare yi e ke, ná shin maha shin u nye na u jwõlyinjĩ taa suumpe lwõhe jũnjĩ ke, pire pun'à pa yyére tatõnge e, ¹⁸maa kànhe wĩ tasogoge e, maa jwõ fãhha na: «Kànha mpyi a sãa pẽl'a nke kànbwõhe kwò me.» ¹⁹Pi à cwõõre wu pi jũmbogigil'e, maa yameeni kwuuni wà, maa jwõ: «Kànbwõhe wuun'à kèege! L'à kèege! Ku longara yaayi yi mpyi a bakwooyi feebii puni pyi yaarafee ke, tère ninjin funjĩ kur'à pĩnni. ²⁰Nĩnyinjĩ, ta mũgure ku njyanji kurugo! Kile wuubii ná Yesu tũntunmp̃ii ná Kile tũntunmp̃ii, yii a mũgure mú, jaha na ye Kile à yogo kwònd ku na, maa yii nkooñi wwũ ku na.»

²¹Nye ka Kile mèlekenji wà si kafaabwõhõ lwõ mu à jwõ tiraga, maa ku wà suumpe lwõhe e, maa jwõ: «Amè Babilõnni kànbwõhe sí n-wà fãhha na, wà saha si ku nya me. ²²Nkõõnõ ná mēceenkurũjõ ná tũnmp̃ire ná mpurugo mee saha si n-sii n-lõgo wani me. Cyebaarapyi saha si nya wani me, tiraga mee saha si n-fworõ wani me. ²³Fũkina bēenme saha si n-fworõ wani me, tacwokwõngõ ná ku poo jwumõ saha si n-lõgo wani me, jaha na ye mu cwõhõmpii pi mpyi dinye shinbwõobii, mu sijnkanma karigil'à dinye sũpyire puni wurugo. ²⁴Mà bâra lire na, Kile tũntunmp̃ii ná Kile wuubii ná sũpyire puni t'à bõ jũnke na ke, mu yyére pire puni sishang'à nya.»

19 Lire kântugo ka mii i tũnmbwõhõ lõgo njĩnyinjĩ i, mu à jwõ supyinyahara ti nye na yu, na: «Aleluya**! Zhwõñi ná pēente ná sífente na nye wuu Kilenji á. ²U kapegigii tunjkanñi na nye

**19:1 Lire jwõhe ku nye: «Wuu Kile kêe!»

sèe, maa ntíi, jaha na ye fwòrobacwɔge ku mpyi a diɲye sùpyire pyi t'à tiye pwo kapegigii na ke, u à kuru tòn. Kile báara-pyiibii k'à bò ke, Kile à lire ŋkooni wwú ku na.» ³ Ka pi i núr'a jwo: «Aleluya! Ku súugosuugo nanguruge sí raa dùru tè-rigii puni i.» ⁴ Ka kacwónribii benjaaga ná sicyeereni ná nyii yaayi sicyeereni si piye tírig'a cyán, maa Kile ninteenji pée u saanre yateenŋke e na: «Amiina, Aleluya!»

Dánafeebii kurunŋk'à bégel'a yaha Mpabilini mɛe na mu à jwo tàcwo

⁵ Nyɛ ka mejwuu si fworu saanre yateenŋke cyage e na: «Yii pi nyɛ Kile báarapyiibii maa fyáge u na ke, shiɲpyeere bâra shinbwoobii na, yii puni, yii a wuu Kileni kêre.» ⁶ Ka mii i núr'a tñmbwɔhɔ lógo mu à jwo shiɲpyahara, lire nyɛ mɛ lufoomɔ, lire nyɛ mɛ mu à jwo kile u à sêe fánha na na: «Wuu wuu Kafooni Kile kêe, jaha na ye wuu Kafooni Kile, Siɲi Punifoo na nyɛ u saanre e. ⁷ Wuu pyi funntange e, wuu raa múgure, wuu u pèene taha u na, jaha na ye Mpabilini cikwɔonr'à nɔ, li tàcwoɲi mú à tɛen li tɛen'l'e. ⁸ Kun'à kan u á, u vaaɲvyinweeweere nisinana le. Kile wuubii kapyiɲkii nintiigii cyi nyɛ tire vaaɲvyinre.»

⁹ Ka Kile mɛlekeni si mii pyi: «Yi sémɛ “mpii pi à yyére Mpabilini cikwɔonre njiɲi na ke, pire wuon'à jwɔ.”» Maa núr'a mii pyi: «Kile yabiliɲi jwumpe pu nyɛ mpe.»

¹⁰ Ka mii i niɲkure sín u fere e si u pée, ŋka u à mii pyi: «Ma hà li pyi mɛ, mii mú na nyɛ Kile báarapyi mu à jwo mu ná ma cìɲmpyiibii pi nyɛ na Yesu kyaa yu sùpyir'á ke. Kile mu à yaa mu u a mpère.» Jwumpe pu nyɛ na yu Yesu kyaa na ke, puru pu nyɛ Kile tñntunmpii tñnture nɲŋke.

Kirisita à pyi javoo sige yapege ná ku fyèɲwɔhɔshiinbii na

¹¹ Ka mii i nɲɲiɲi nya u à múgo, ka shɔngɔ nivyinge si fworu. Sùpyani u mpyi ku juɲ'i ke, uru mege ku nyɛ: «Nwɔmɛɛ niɲkinfooɲi ná sèɲifooɲi». Ntiɲi funŋke e, u maha yoge kwùun maa sùpyire tñnni. ¹² U jyiigii na jì na fiige, saanra jùntoyo nɲɲahaya sí nyɛ u jùŋke na. Mege kà mpyi a sémɛ u na, uru kanni baare e wà nyɛ a kuru cɛ mɛ. ¹³ U mpyi a vaaɲntinmbwɔhɔ le, ku puni mpyi sishan. U mege na nyɛ: «Kile Jwumpe». ¹⁴ Nɲɲiɲi kàshikwɔonbii kurunyi mpyi a taha u fye e shɔɲfyinyi juɲ'i. Pi puni mpyi a shire vaaɲvyinweeweere le. ¹⁵ Kàshikwɔɲwɔtanga mpyi na fwore u jwɔge e, si ntège sùpyire bò. U sí raa pi kêɲɲi ná tɔɔnmbil'e. U sí Kile Siɲi Punifoo lùɲirini nimbwooni cyêe, bà pi maha ɛɛzenpiɲke fwòɲɔ ɛɛzen lwohe tawwuge wyige e mɛ. ¹⁶ Mege kà mpyi a sémɛ u vaaɲntinŋke ná u cyiini na na: «saanbii Saanɲi, kàfeebii Kafooni».

¹⁷ Lire kàntugo ka mii i Kile mɛlekeni wà nya u à yyére canɲanyiini juɲ'i, saɲcyɛnre ti nyɛ na mpéeli fo nɲɲiɲi i ke, maa jwo fánha na tire pun'á: «Yii a ma, yii pa bínni yii a Kile lyimbwooni sigili. ¹⁸ Yii pa saanbii ná kàshicyeyi jùɲufeebii ná kàshikwɔonmpiɲi ná shɔɲi ná shɔɲfeempii ná sùpyire puni, bilibii ná mpii pi nyɛ pi nyɛ bilii mɛ, ná shiɲpyeere ná shinbwoobii kyaare kyà.»

¹⁹ Nyɛ ka mii i sige yapege ná nɲŋke saanbii ná pi kàshicyeyi nya y'à bínni si kàshige kwɔn shɔɲfyinge fèvooni ná u kàshicyege na. ²⁰ Ka pi i sige yapege cù mà bâra tñntunɲi kaviniviniɲi u mpyi maha kakyanhala karigii pyi sige yapege nyii na ke. Kuru sige yapege fyèɲi mpyi sùpyire ntemu na, ka ti i ku nàɲɲani pée ke, cyire kakyanhala karigil'à pire wurugo. Ka sige yapege ná tñntunɲi

kafiniviniŋi nyii wuubii si jɛú a wà ŋkì-rigiŋi nabwàhe e. ²¹Kàshikwɔŋɔwɔge ku mpyi na fwore shɔnfyinge fèvoonji ɲwɔge e ke, ka u u pi sanmpii bò ná kur'e. Sɔncyɛnre pun'à jò a tɪn pi kyaare e.

Sitaanniŋi à pɔw mà yyee kampwoo pyi

20 Lire kàntugo ka mii i Kile mèlekeŋi wà nya u à yíri nɪnyini i na ntíri, kacɛwɛyicugunke tirikyaanni ná yɔɔɔ nitabaaya mpyi u cye e. ²Wwòlyege ku mpyi tèecyiini i, ná pi maha ku pyi jɪnabii ɲɔŋufoonji, lire ɲye mɛ Sitaanniŋi ke, ka pi i kuru cú a pɔw fo yyee kampwoo (1.000) ³maa ku wà kacɛwɛyicugunke e, maa ku shwàhɔ, maa fyè bwɔn ku ɲwɔtɔŋke na, bà li si mpyi, k'àha nùru s'a sùpyire wuruge ɲcyii yyee kampwooni funŋke e mɛ. Cyire ká ntòro, k'à yaa ku yige ku tère nimbilere pyi.

⁴Nye ka mii i saanra yateɛnye nya. Mpii pi mpyi a tɛɛn yi ɲun'ji ke, fàhhe mpyi a kan pir'à, pi a yoge kyáali. Mpii ɲumbogigii pi mpyi a kwɔn Yesu kani ɲjwuŋi ná Kile jwumpe ɲjwuŋi kurugo ke, mii à pire múnahigii nya. Pi mpyi a ɲen'a sige yapege, lire ɲye mɛ ku ɲɔŋ-jaŋi pɛe mɛ, pi mú mpyi a ɲɛɛ fyèŋi u bwɔn pire byahigii, lire ɲye mɛ pire cyeyi na mɛ. Pire mpyi a ɲè, maa ntɛɛn ná Kirisita e saanre e mà yyee kamp-woo pyi. ⁵Shincyiiibii pi ɲye pire mà ɲè a fworo kwùŋi i. Kwùubii sanmpii ɲye a ɲè mà ta yyegii sàha fùŋɔ kampwoo na mɛ. ⁶Mpii pi à pyi ɲincyiiibil'e mà ɲè ke, pire wuun'à ɲwɔ, pi à pyi Kile wuu. Pi saha sì kwùzhɔnwuu kwù mɛ. Pi sí n-pyi Kile ná Kirisita sáragawwu, si ntɛɛn ná Kirisita e saanre e si yyee kampwoo pyi.

Fàhha à ta Sitaanniŋi na

⁷Yyee kampwooni (1.000) ká fùŋɔ, Sitaanniŋi sí n-yige u tatonke e. ⁸U sí n-kàre si sà supyishiŋi puni wurugo diɲyeŋi yyaha kurugo. Uru supyishiŋi puni mege ku ɲye Gɔgi ná Magɔgi^{††}. U sí supyishiŋi puni bínni kàshige mɛ na. Pir'à ɲyaha bà suumpe lwàhe ɲwɔge nticyenŋi ɲye mɛ. ⁹Mii mpyi a li nya na pi à pa cyage puni shwɔ a ta, maa Kile wuubii cyage kwùulo, kuru ku ɲye kàhhe tàange woge. Mà pi yaha puru na, nage kà à yíri nɪnyini na mà pa pi puni súugo. ¹⁰Nye Sitaanniŋi u mpyi maha sùpyire wuruge ke, ka pi i uru cú, ŋkì-rigiŋi na ɲye kacɛwɛyige nage ŋkemu i ke, maa u wà kur'e sige yapege ná tɔntunŋi kafiniviniŋi kurugo. Pi sí raa ŋkyaali wani pílaga bàra canŋa na fo tèekwombaa.

Kile yoge nizangke

¹¹Nye ka mii i nùr'a saanre yateɛŋke kà nimbwàhɔ nivyinge nya, wà u à tɛɛn k'e. Ka nɪnyini ná ɲɪŋke si fê a yíri u yyaha na, wà saha ɲye a yi nya mɛ. ¹²Mpii pi à kwù ke, ka mii i pire nya, shinbwo bàra shimbilere na, pi puni mpyi a yyére saanre yateɛŋke yyaha yyére. Ka sémébii pii si múgo. Lire kàntugo ka wà si nùr'a múgo, shìŋi ɲɪŋkwombaanji tafeebii meyi tasemege ku mpyi ure. Ka Kile si kwùubii sàra a tàanna ná pi kapyi-ɪŋkil'e ɲcyiimu cyi à sème sémébil'e ke. ¹³Suumpe lwàhe mpyi a sùpyire ntemu lyí ke, k'à tire nùruŋ'a yige. Mpii pi à kwù mà kàre ɲɪŋke ɲwɔhɔ shiimbii cyage e ke, pire mú à fworo, ka shin maha shin si sàra mà tàanna ná u kapyiɪŋkil'e. ¹⁴Nye ka kwùŋi ná ɲɪŋke ɲwɔhɔ shiimbii cyage si wà kacɛwɛyige nage e, kuru ku

^{††}20:8 Gɔgi u mpyi Magɔgi kɪni ɲɔŋufoonji (Ezekiyeli 38-39). Uru u à pyi Izirayeli shiimbii zàmpenŋi nizangŋi. Naha ŋke cyage e, Sitaanniŋi à mpiimu wurugo supyishiŋi puni i ke, pire pi maha mpyi Gɔgi ná Magɔgi. Pire pi sí n-pa kàshige kwɔn ná Kile shiimbil'e diɲyeŋi canŋkwɔge.

nyɛ kwùŋi shɔnwuŋi. ¹⁵Shin maha shin u nyɛ u mege nyɛ a ta k'à sɛmɛ shɛŋi nɛŋk-wombaani tafeebii meyi tasemege e me, pire pun'à wà kacyewyige nage e.

Zheruzalemu kànhɛ nivɔŋŋke kani

21 Lire kàntugo ka mii i nɛpyi nivɔŋŋ ná òŋɛ nivɔŋŋ òya, naha na ye nɛpyiŋi nɛpyeŋi ná òŋɛ nɛpyeŋe mpyi a pɛnni, suumpe lwɔhe mú sàha mpyi me. ²Ka mii i Kile kànhɛ òya, Zheruzalemu kànhɛ nivɔŋŋke, k'à yiri Kile yyére nɛpyiŋi i na ntɛri òŋɛ na. Ku mpyi a légel'a ɔwɔ mu à jwo tacwok-wɔŋɔ ku nyɛ na ŋkɛge ku poo yyére. ³Ka mii i mejwu nimbwoo lógo saanre yateɛŋke cyage e na: «Yii lógo! Kile à u tateɛge yaa sùpyire shwɔhɔ'e, u sí n-tɛɛn ná t'e, ti sí n-pyi u shiinbii, Kile yabilinɛ sí n-pyi ná t'e, si mpyi ti Kilenɛ. ⁴U sí ti nyilwɔhe puni cwúun. Kwù saha sì n-pyi me, yameɛsuu mú sì n-pyi me, meɛsuu sì n-pyi me, kyaaga sì n-pyi me, naha na ye yalyey'à tòro.» ⁵Ŋge u à tɛɛn saanre yateɛŋke e ke, ka uru si jwo: «Yii li cè, mii sí yaayi puni kɛɛŋɛ n-pyi nivɔŋɔ numɛ.» Maa núr'a jwo mii á: «Mpe jwumpe sɛmɛ, naha na ye pu na nyɛ pyàa jwumɔ sèe wumɔ!» ⁶Maa núr'a mii pyi: «L'à pyi a kwɔ. Mii u nyɛ Al-ifa ná Omega, tasiige ná takwɔge. Byage na nyɛ ŋgemu na ke, lùbilinɛ lwɔhe ku nyɛ na shɛŋi sèe wuŋi kaan ke, mii sí uru lwɔhe kan urufuu u bya mana. ⁷Ŋgemu ká mpyi javoo ke, mii sí yire kan urufol'à. Mii sí n-pyi urufuu Kilenɛ, urufuu sí n-pyi mii pyàŋi. ⁸Ŋka fyagafeebii ná mpɛ pi nyɛ pi nyɛ a dá mii na me, ná kapimpyiibii ná shinbuubii ná jacwoobii ná sinŋkanfeebii ná kacyinzunmpɛ ná kafinivinibii puni, pire nàzhanɛ u nyɛ ŋkɛŋinɛ wyicugunɛ nage. Uru u nyɛ kwùŋi shɔnwuŋi.»

⁹Nyɛ ŋkunahigii baashuunninɛ cyi mpyi a òŋ kasanrage yyefuyi baashuunninɛ na ke, cyire mpyi Kile mèlekeebii

baashuunninɛ ŋgemu cyɛ e ke, ka pire wà nɛŋkin si mpa mii pyi: «Pa naha, mii sí cɛfɔŋni cyèe mu na, Mpabilini cwoŋi.» ¹⁰Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlekeŋi si ŋkàre ná mii i òŋɔ nintɔŋɔ òŋ'i, Kile kànhɛ ku nyɛ Zheruzalemu ke, maa kuru cyèe mii na. Ku mpyi na ntɛri mà yiri nɛpyiŋi i Kile yyére. ¹¹Kile sinampe mpyi ku na mà ku pyi ku u òŋ longara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire fiige. Tire maha òŋ dùba fiige. ¹²Kàsɔŋɔ nintɔŋɔ mpyi a kànhɛ kwùulo. Tajyiŋwɔyɔ ke ná shuunni mpyi ku na. Tajyiŋwɔyɔ maha tajyiŋwɔyɔ, Kile mèleke nɛŋkin mpyi kuru na. Izirayeli tùluyi ke ná shuunninɛ meyi mpyi a sɛmɛ yire tajyiŋwɔyɔ na. ¹³Tajyiŋwɔyɔ taanre taanre mpyi kàmpaŋnyɛ sicyɛɛɛŋi na: canŋafyinmpe ná canŋacwumpe ná suumɔ kùlo ná wòro kùlo. ¹⁴Kàsɔŋɔ mpyi a cyán kafaaya ke ná shuunni òŋ'i, Mpabilini tùnnunmpɛ ke ná shuunninɛ meyi mpyi a sɛmɛ yire kafaayi na.

¹⁵Mèlekeŋi u mpyi a jwo ná mii i ke, súmasuma seen kàbii mpyi uru cyɛ e, u tɛg'a kànhɛ ná tajyiŋwɔyɔ ná kàsɔŋɔ súma. ¹⁶Kànhɛ mpyi sì-cyeye sicyɛɛre, sìcyeyi puni mpyi a tàanna. U mpyi a kànhɛ súma ná kàbiini i. Sìcyaga maha sìcyaga mpyi kàbiini sinnagii kampwɔhii ke ná shuunni (12.000). Ku yyesanhampe ná ku yyeparampe ná ku yyerempe mpyi a taanna. ¹⁷Lire kàntugo ka u u kànhɛ kàsɔŋɔ bilimpe súma, ka ku u bɛ kàsimeɛni sinnagii ŋkuu ná beeshuunni ná sicyɛere (144) mà tàanna ná sùpyire sumare pyiŋkanni i. ¹⁸Longara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire ti mpyi a tɛg'a kàsɔŋɔ faanra, maa sɛɛŋni yabilinɛ tɛg'a kànhɛ faanra, ku u òŋ dùba fiige. ¹⁹Kàsɔŋɔ nintaani mpyi a cyán ná longara kafaayi shɛŋi puni i. Nintaani kafaage nɛpyiŋe mege mpyi zasipe, shɔnwoge mege mpyi safiri, tanrawoge

mege mpyi agati, sicyerewoge mege mpyi emerodi, ²⁰ kan̄kuro woge mege mpyi onikisi, baani woge mege mpyi sariduwane, baashonwoge mege mpyi kirizoliti, baatanrewoge mege mpyi berili, baacyerewoge mege mpyi topazi, ke woge mege mpyi kirizopirasi, ke ná nin̄kin woge mege mpyi iyasenti, ke ná shonwoge mege sí mpyi ametisiti. ²¹ Kàñhe tajiŋwɔyi ke ná shuunniŋi b̄arayi mpyi lon̄gara k̄on̄ni pyàa ke ná shuunni. Bàraga maha bàraga mpyi k̄on̄nbile nin̄kin. Kàñhe tafabwɔhe mpyi sēen̄ni yabiliŋi, maa j̄i mu à jwo dùba.

²² Mii j̄ye a Kileñaarebaga j̄ya kàñhe e me. Kafoon̄i Kile, Siŋi Punifoo ná Mpabilini li mpyi kàñhe Kileñaarebage. ²³ B̄eenmpe kàmpañke na, kàñhe kuro j̄ye a mpyi can̄j̄anyiini, lire j̄ye me yiŋke e me. Kile sin̄ampe mpyi ku b̄eenmpe, Mpabilini sí j̄ye ku f̄ukinaŋi. ²⁴ N̄iŋke s̄up̄yire sí raa jaare ku b̄eenmpe e, n̄iŋke saan̄bii sí n-jyè k'e ná pi bwompe e. ²⁵ Kàñhe tajiŋwɔyi sì n-tò t̄eni là tufiige e me, jaha na ye numpilage saha sì n-ww̄ wani me. ²⁶ Supyishin̄i puni sí raa ma ná u p̄eente ná u njire yaay'e ku fun̄ŋke e. ²⁷ Yañwɔh̄oge kà tufiige sì n-jyè wani me, shin maha shin u j̄ye na kapegigii pyi, lire j̄ye me na fini ke, pire wà sì n-jyè wani me. Mpabilini s̄emen̄i u j̄ye sh̄iŋi nin̄kwom̄baan̄i taf̄eb̄ii meyi tasemege ke, mpiimu meyi y'à s̄eme ur'e ke, pire kanni pi sí n-jyè wani.

22 Lire kàntugo ka Kile m̄eleken̄i si ban̄i wà cȳe mii na. Uru lw̄ɔhe maha sh̄iŋi kaan. Ku mpyi na j̄i dùba fiige na fwore Kile ná Mpabilini saan̄re yat̄ēn̄ke e, ² na fwu kàñhe tafabwɔhe e. Cige ku maha sh̄iŋi kaan ke, kuru mpyi ban̄i kàmpañnyi shuunniŋi na. Yyeeni i, ku maha se tooyo ke ná shuunni i. Yiŋe maha yiŋe, ku maha se, ku weyi maha s̄up̄yire wyere pyi. ³ Lan̄aga sì n-sii n-pyi me. Kile ná Mpabilini saan̄re yat̄ēn̄ke

sí n-pyi kàñhe e, Kile báarapyiibii sí raa u p̄ere, ⁴ s'a u jaa pi j̄yiigii na, u mege sí n-s̄eme pi byahigii na. ⁵ Numpilage saha sì n-ww̄ wani me. F̄ukina, lire j̄ye me can̄ŋke b̄eenmpe kyaa saha sì n-pyi pi na me, jaha na ye Kafoon̄i Kile yabiliŋi sí b̄eenmpe yiŋe pi á. Pi sí n-pyi saan̄lii fo t̄eekwombaa.

Yesu t̄eepan'à byanhara

⁶ Lire kàntugo ka Kile m̄eleken̄i si mii pyi: «Jwumpe mu à lógo ke, puru puni na j̄ye s̄ēe, wà sí n-jà n-dá pu na. Kafoon̄i Kile u maha u jwumpe leni u t̄un̄ntun̄mpii j̄wɔyi i pi i yu u Munaani cye kurugo ke, ur'à u m̄eleken̄i tun, karigii cyi à yaa cyi pyi j̄cȳē ke, u pa cyire cȳēe u báarapyiibii na.»

⁷ Yesu à jwo: «J̄cȳēe mii sí n-pa. Jwumpe p'à s̄eme n̄ge s̄emen̄i i karigii nimp̄aan̄kii kyaa na ke, n̄gemu u j̄ye na pu kuni jaare ke, urufoo wuun'à j̄wɔ.»

⁸ Mii Yuhana à j̄cyii karigii lógo, maa cyi j̄ya. Mii à cyi lógo maa cyi j̄ya ke, Kile m̄eleken̄i u à cyi cȳēe mii na ke, ka mii i nin̄kure sín u fere e si u p̄ēe. ⁹ Ka u u mii pyi: «Ma hà li pyi me! Mii na j̄ye báarapyi, mu ná t̄un̄ntun̄mpii san̄mpii mu cin̄mpyiibii fiige, mà bàra mp̄ii pi j̄ye na n̄ge s̄emen̄i jwumpe kurigii jaare ke. Kile mu à yaa mu u a mp̄ere.»

¹⁰ Maa n̄ur'a mii pyi: «Karigii cyi sí n-pa n-pyi ná cyi à s̄eme n̄ge s̄emen̄i i ke, ma hà cyi n̄wɔh̄o me, jaha na ye cyi t̄ēep̄yiin'à byanhara. ¹¹ Ij̄ge u j̄ye u j̄ye à t̄i me, u yyaha le n̄tiimbaan̄i i, n̄ge u j̄ye na kap̄wɔh̄ɔyi pyi ke, u yyaha le u a kap̄wɔh̄ɔyi pyi. Ij̄ge u à t̄i ke, u yyaha le u a katiigii pyi, n̄ge u à fin̄iŋe ke, u yyaha le u a f̄yin̄me karigii pyi.»

¹² Yesu à jwo: «Lógo, li saha sì m̄o me, mii sí n-pa. S̄up̄yire s̄araŋi na j̄ye mii cye e, mii sí n-pa shin maha shin s̄ara si nt̄aanna ná u kapyiŋkil'e. ¹³ Mii u j̄ye Alifa ná Omega, n̄j̄ncyiŋi ná nizaŋi, tasiige ná takw̄ge.»

¹⁴ Mpii pi à pi vaaŋnyi jyé ke, pire wuun'à ɲwɔ, ɲaha kurugo ye kun'à múgo pi á pi jyè kàŋhe tajyiɲwɔyi i, cige ku ɲye na shɛŋi kaan ke, pi i kuru yaseere lyî.

¹⁵ Ŋka kaɲwɔhɔyi pyifeebii ná sinŋkan-feebii ná jacwoobii ná shinbuubii ná kacyzunmpii ná kafinar'à táan mpiimu á pi mú si i fini ke, pire sí n-kwôro kàŋhe kântugo.

¹⁶ «Mii Yesu à na mèlekeŋi tun u pa ɲcyii karigii puni cyêe yii dânafeebii kurupyi na. Saanŋi Dawuda tûluge shin u ɲye mii. Nyèmugo woni li maha ɲi ke, mii wi.»

¹⁷ Kile Munaani ná cifɔŋŋ'à jwo: «Ta ma!» Ŋgemu u à mpe jwumpe lógo ke, urufoo u jwo: «Ta ma!»

Byage na ɲye ŋgemu na ke, urufoo u a ma. Lwɔhe ku ɲye na shɛŋi sèe wuŋi

kaan ke, kuru lage na ɲye ŋgemu na ke, urufoo u kà kwó a bya mana.

¹⁸ Shin maha shin u à ɲge sémeŋi jwumpe lógo mà yyaha tíi ná karigii nimpañkil'e ke, mii sí yi jwo n-waha pir'á, ŋgemu ká pà bâra pu na ke, yye-fuyi kyaa l'à jwo ɲge sémeŋi i ke, Kile sí yire bâra urufoo woge na. ¹⁹ Sùpya ká là yige ɲge sémeŋi jwumpe e, shɛŋi cige yaseere ná Kile kàŋhe kyaa l'à jwo u e ke, Kile sí urufoo nàzhan yige yire e.

²⁰ Ŋgemu u à li cyêe na ɲcyii karigii na ɲye sèe ke, ur'à jwo: «Sèeŋi na, ɲcyère mii sí n-pa.»

Amiina! Ta ma, Kafoonŋi Yesu.

²¹ Kafoonŋi Yesu u ɲwɔ yii puni na, u u jwó le yii á!